

Wapômbêŋ Anêŋ Abô
Mathêŋ

The New Testament in the Malei-Hote Language of Papua New
Guinea

Wapômbêŋ Anêŋ Abô Mathen
The New Testament in the Malei-Hote Language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Maei-Hote long Niugini

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc. and The Malê people

Language: Hotê-Malê (Malei-Hote)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: The Malê people

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
c8e90bc3-6cab-57b1-9a48-04f5f30fe59a

Contents

FRT	1
Matyu	4
Mak	72
Luk	113
Jon	182
Aposel	231
Lom	293
1 Kolin	324
2 Kolin	350
Galesia	367
Epesus	377
Pilipai	388
Kolosi	395
1 Tesalonaika	402
2 Tesalonaika	408
1 Timoti	412
2 Timoti	420
Titi	426
Pilemon	430
Hiblu	432
Jems	453
1 Pita	461
2 Pita	469
1 Jon	474
2 Jon	482
3 Jon	484
Jut	486
Auk Lonj Kapô	489

Wapômbêŋ Anêŋ Abô Mathenŋ

The New Testament in the Malei-Hote language of Papua New Guinea

Nupela Testamen long tokples Malei-Hote long Niugini

Wapômbêŋ Anêŋ Abô Mathenŋ

The New Testament in the Malei-Hote language of Papua New Guinea
[hot]

Translation by Wycliffe Bible Translators

© 2010 Wycliffe Inc. and The Malê people

Print publication, 2010 by Wycliffe Bible Translators, Inc.

Web version

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share – to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice – For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri.** Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://>

tokplesbaibel.org. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating**. Na tu, **yu no ken senisim Tok**.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa. Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela**.

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela**.

Abô Mông Atu Ba Nêm Avômalô Sa

Abô Nesam Êmông

Êntêk ma Wapômbêṅ anêṅ Abô Mavi atu ba nê doho ik liliṅ hathak abô Malê. Ma avômalô atu ba enaṅ abô Malê ma hatôm 3,000 ba havôhi. Thêlô ma anêṅ Salamaua Distlik ba êmô Morobe Plovins anêṅ Papua Niugini.

Sêbôk ma Wapômbêṅ anêṅ Abô Mavi ma eto hathak abô Yabêm lôk Inglis ma Pisin, ba intu hêv malaiṅ hadêṅ avômalô Malê. Ma lêk ma hathak abô Malê da ba tem nêṅ avômalô Malê sa ek nesam lo nedanṅ Wapômbêṅ anêṅ Abô Mavi esak thêlôda veniṅbôlêk.

Âṅ ba nanêm leṅiṅmavi êndêṅ Wapômbêṅ esak hêv auk mavi hadêṅ nê ik abô liliṅ SIL, ba êv iniṅ nê ku ba êlêm idum ku ik abô liliṅ sondabêṅ bêṅ anôṅ aleba kapy aṅ lukmuk lêk halêm yaiṅ ek avômalô Malê.

Lôk nanêm leṅiṅmavi êndêṅ Wapômbêṅ esak avômalô nômbêṅ atu ba êv ku êntêk êṅ sa. Âṅ ba môlô atu ba ôêv unim wakma ek udum ku êntêk haviṅ, nodanṅ. Unim wakma êṅ miṅ hi oyaṅ ami. Mi. Anêm ku mavi êṅ lêk hi hayabiṅ o hamô Malak Leṅ.

Hadêṅ 1976 ma SIL êv iniṅ nê ku ba êyô ek nijik abô Malê liliṅ. Ma 1988 ma ik Môṅ Anôṅ liliṅ vêm ma Lut lo Jona. Ma 1992 ma Mak, Aposel, Galesia ma Pilipai. Ma lêk 2,010 ma Matyu hi hayô Auk Loṅ Kapô. Ba intu nanêm athêṅ bêṅ êndêṅ Wapômbêṅ esak anêṅ lahiki atu.

Ôpatu ba hasam abô plopet êntêk ma êmô lôk lamavi.

Ma ôpatu ba halarṅ ba hasopa ma êmô lôk lamavi

ek malê nena waklavôṅ lêk habobo.

Auk Loṅ Kapô 1:3

Preface

This book is a translation of the New Testament into the Malê language of Papua New Guinea. The population of the Malê language group is over 3,000. Most Malê speakers live in the Lae District of Morobe province, approximately 20 miles south of Lae extending to the coast near Salamaua (see map).

Missionaries from Germany began work among the Malê people in the 1940's. The Yabêm language from the coastal area around Finschhafen was used as a medium for both evangelism and education. In the 1960's English became the language of education in the Malê area. Yabêm and

Melanesian Pidgin continued to be used in the Malê churches until the time this translation work commenced.

At the invitation of the Malê people, the translation of this New Testament began in 1976 with the assistance of SIL. Thanks to the many Malê people whose efforts have gone into the production of this translation. Thanks also to the many people from around the world who have supported this work by means of financial support, prayers and encouragement.

Above all, thanks be to God for His written word given as a means for people to come to know and believe in His Son, the living Word. Thanks to Him for faithfully sustaining and enabling each and every member of the translation team. To Him be the glory.

The one who reads these prophet words, they are blessed.
And the one who hears and follows them, they are blessed
because the day is near.

Abô Mavi atu ba Matyu hato Abô môᶇ

Matyu hato kapyã êntêk. Ma anêᶇ athêᶇ yaᶇ nena Livai. Yani ma anyô Israel te. Yani hadum ku hawa takis haviᶇ Lom vêm ma hatak ku êᶇ ma hasopa Yisu. Yisu halam Pita lo Andulu ma Jems lo Jon vêm ma halam Matyu (Mat 4:18-22; 9:9-13). Matyu ma Yisu anêᶇ ᶇê ku lauminᶇ ba lahavuju takatu te.

Matyu hato ek injik thô êndêᶇ avômalô Israel nena Yisu ma thêlô ininᶇ Mesia. Mesia ma abô Hiblu ma hathak abô Glik ma Kilisi. Ma anêᶇ ôdôᶇ nena, 'Ôpatu ba Wapômbêᶇ habi baᶇ hayô hêk ek nêm anêᶇ avômalô bulubinᶇ.' Matyu hik thô nena Yisu ma Mesia atu ba bôk eto hathak yani hêk Mose lôk plopet ininᶇ kapyã ba intu abô takêᶇ lêk hik anôᶇ hathak Kilisi. Yani hato kapyã êntêk ek avômalô Israel, ma donᶇtom lahavinᶇ avômalô lonᶇ buyaᶇ nesam imbinᶇ.

Hato hadêᶇ 60 menã 70 AD la.*

Yisu Kilisi anêᶇ limi

(Luk 3:23-38)

¹ *Êntêk ma Yisu Kilisi anêᶇ limi. Yani ma Ablaham lo Devit ininᶇ lim lukmuk.

² Ablaham habi Aisak vê,
ma Aisak habi Jekop vê,
ma Jekop habi Juda lôk iviyaᶇ vê.

³ *Ma Juda habi Peles lo Sela vê, ma thainiᶇ talêbô Tama.

Ma Peles habi Heslon vê,
ma Heslon habi Lam vê.

⁴ Ma Lam habi Aminadap vê,
ma Aminadap habi Nason vê,
ma Nason habi Salmon vê.

⁵ *Ma Salmon habi Boas vê, ma Boas talêbô Lahap.

Ma Boas habi Obet vê, ma Obet talêbô Lut.
Ma Obet habi Jesi vê.

⁶ *Ma Jesi habi Kiᶇ Devit vê.

Ma Devit habi Solomon vê, ma Solomon anêᶇ talêbô ma Uliã yanavi.

⁷ Ma Solomon habi Lehoboam vê,
ma Lehoboam habi Abiya vê,
ma Abiya habi Asa vê.

⁸ Ma Asa habi Jehosapat vê,
ma Jehosapat habi Jeholam vê.
Ma Jeholam ma Usaia anêᶇ lim.

⁹ Ma Usaia ma Jotam anêᶇ bumalô,
ma Jotam habi Ahas vê,

* :: '60 AD' anêᶇ ôdôᶇ nena Yisu anêᶇ talêbô havathu yani ma sondabêᶇ hatôm 60 bôk hale ba hi yôv.

* **1:1:** Stt 22:18; 1Sto 17:11 * **1:3:** Stt 38:29-30; Rut 4:18-22 * **1:5:** Rut 4:13-17 * **1:6:** 2Sml 12:24

ma Ahas habi Hesekaia vê.

¹⁰ Ma Hesekaia habi Manasa vê,
ma Manasa habi Amon vê,
ma Amon habi Josaia vê.

¹¹ *Ma Josaia ma Jekonaia lôk iviyaņ iniy bumałô. Jekonaia lôk iviyaņ ibitak
ma avômalô Babilon ik vovak ba ewa avômalô Isael i êmô Babilon.

¹² *Avômalô Isael êmô Babilon denaņ,
ma Jekonaia habi Sialtiel vê,
ma Sialtiel ma Selubabel anêņ bumałô. Êņ ma avômalô Isael êvôi iniy loņ
hathak loņbô.

¹³ Ma Selubabel ma Abiut anêņ lim,
ma Abiut ma Elaiakim anêņ lim,
ma Elaiakim ma Aso anêņ lim.

¹⁴ Ma Aso ma Sadok anêņ lim,
ma Sadok ma Akim anêņ lim,
ma Akim ma Eliut anêņ lim.

¹⁵ Ma Eliut ma Eleasal anêņ lim,
ma Eleasal ma Matan anêņ lim,
ma Matan ma Jekop anêņ lim.

¹⁶ Ma Jekop habi Josep vê, ma Josep intu Malia yamalô. Ma Malia êņ intu
havathu Yisu. Ma Yisu êņ atu ba elam nena “Mesia”.

¹⁷ Ma avômalô takatu ba ibitak anêņ Ablaham havenj aleba hayô Devit,
thêłô ma hatôm ôdôņ laumiņ ba lahavuva. Ma avômalô takatu ba ibitak
anêņ Devit aleba hayô avômalô Isael i Babilon, thêłô ma hatôm ôdôņ laumiņ
ba lahavuva aêņ iyom. Ma avômalô takatu ba ibitak hadêņ waklavôņ atu
ba avômalô Isael êmô Babilon aleba hayô Mesia ma hatôm ôdôņ laumiņ ba
lahavuva aêņ iyom.

Malia havathu Yisu
(Luk 2:1-7)

¹⁸ *Ma abô hathak Yisu Kilisi halêm pik aêntêk. Malia anêņ avômalô bôk
epesaņ abô yôv ek nendom yani êndêņ Josep. Thai miņ ewa i ami denaņ ma
êyê nena yani hasabeņ. Lovak Matherj da hêv amena êņ.

¹⁹⁻²⁰ Ma Josep, ôpatu ba enja Malia ma anyô thêthôņ ba intu hadum ek êndô
Malia. Ma hadô indum yani mama êndôk avômalô malenij.

Êņ ma habôlêm auk ek êndô avi êņ menaņna ba ni. Ma dorjtom hayê niaviņ
nena Wapômbêņ anêņ anela hayô ba hanaņ, “Josep, Devit anêņ lim lukmuk,
amena êntêk ma Lovak Matherj hêv hadêņ yani. Ba intu miņ ôkô ek onja
Malia ba nu anêm unyak êtôm vônim ami.

²¹ *Ma tem embathu okna te ek nêma anêņ avômalô bulubiņ ba intu ondam
anêņ athêņ nena Yisu.”

²² Ma nômkama takêntêk bôk habitak ek Wapômbêņ anêņ abô injik anôņ ba
hanaņ hadêņ plopet nena,

²³ “Avi te miņ hêk haviņ anyô ami denaņ ma tem esabeņ ba embathu okna
te. Ba tem nendam anêņ athêņ nena Imanuel.” *Aisaia 7:14*

Abô êņ anêņ ôdôņ nena, “Wapômbêņ hamô haviņ alalô.”

* **1:11:** 2Kij 24:14-16; 2Sto 36:10; Jer 27:20; 40:1; Dan 1:1-2 * **1:12:** Esr 3:2 * **1:18:** Luk 1:27,35

* **1:21:** Luk 1:31; 2:21

24 Ma Josep hayê niaviñ êñ yôv ma haviyô. Ma hadum hatôm atu ba Wapômbêñ anêñ añela hanan ba hawa Malia ba hi anêñ unyak hatôm yanavi.

25* Ma miñ hêk haviñ ami aleba havathu amena êñ. Ma halam nena Yisu. Havathu amena êñ vêm ka hêk haviñ yanavi haveñ yam.

2

Nê lôkauk hathak vuliñ êlêm êyê Yisu

1 Helot hatu kiñ ma Malia hawa Yisu hêk Betlehem anêñ loñ Judia. Êñ ma nê lôkauk hathak vuliñ anêñ loñ wak hathak êlêm Jerusalem

2* ma enañ hik liñ, “Amena lukmuk atu ba hatu avômalô Israël iniñ kiñ, anêñ talêbô havathu hêk êsê? Yêlô ayê anêñ vuliñ habitak loñ wak hathak ba alêm ek nanêm yeñ êndêñ yani.”

3 Ma kiñ Helot lôk avômalô Jerusalem sapêñ elañô abô êñ ba êkô hathak.

4 Êñ ma Helot halam avômalô iniñ nê bêñbêñ êbôk da lôk iniñ nê lôkauk hathak abô balabuñ sapêñ ethak donjom. Ma hanan hik thêlô liñ, “Mesia atu tem nembathu êñjêk êsê?”

5 Ma thêlô enañ viyañ nena, “Wapômbêñ bôk hanan ba plopet te bôk hato nena,

6* “ ‘O Betlehem atu ba hômô Juda iniñ pik, anyô bêñ te tem imbitak anêñ o ba eyabiñ yenañ avômalô Israël êtôm boksipsip iniñ alañ

ba intu o miñ malak oyañ te hômô pik Juda malêvônñ ami. Mi anôn!’ ” *Maika*

5:2

7 Yôv ma Helot halam nê lôkauk eyala vuliñ menañna ek endañô nena aņgê intu vuliñ êñ habitak.

8 Ma hêv thêlô ba i Betlehem ma hanan, “Môlônü nôm bôlêlêm amena êñ katô. Ba ôpôm ma nôlêm nonañ êndêñ ya ek yana yanêm yeñ êndêñ yani imbiñ.”

9-10 Thêlô elañô kiñ anêñ abô yôv ma i. Ma êyê vuliñ sêbôk ba habitak loñ wak hathak. Êñ ma thêlô leñiñmavi bêñ anôn. Vuliñ êñ hamônñ ba hi aleba hamiñ unyak atu ba amena hêk vôn.

11* Thêlô êyô unyak kapô ba i ma êyê amena lo talêbô Malia. Êñ ma elek veñiñdônñ lêlô ba êkôm ba êv yeñ hadêñ yani. Ma epesañ iniñ nômkama mavi ba êv iniñ leñiñmavi hadêñ yani. Êv gol lôk nôm ôv mavi ju atu ba epesañ hathak alokwanñ thôk.

12 Ma êyê niaviñ ma Wapômbêñ hanan hadêñ thêlô nena miñ ini ek Helot ami. Êñ ma elom loñôndê yañ ba i iniñ loñ hathak loñbô.

Josep lo Malia ma Yisu i Ijip

13 Nê lôkauk hathak vuliñ etak unyak yôv, ma Josep hayê niaviñ ba Wapômbêñ anêñ añela te hayô ba hanan, “Helot tem êmbôlêlêm amena ek injik vônô. Aêñ ba umbiyô onja amena lo talêbô ba ôsôv ba nu Ijip ma ômô endeba yanêm abô êndêñ o am.”

14 Aêñ ba intu Josep haviyô ma hawa amena lo talêbô hadêñ bôlônônñ ba etak Betlehem ma êsôv ba i Ijip

15 Ma hamô aleba Helot hama. Nôm takêñ habitak ek Wapômbêñ anêñ abô injik anônñ ba hanan hadêñ plopet nena,

* 1:25: Luk 2:21 * 2:2: Nam 24:17 * 2:6: Jon 7:42 * 2:11: Sng 72:10-15; Ais 60:6

“Yahalam yenaŋ okna hêk Ijip ba halêm.”

Hosea 11:1

Kiŋ Helot hik apenena vônô

¹⁶ Nê lôkauk hathak vulinj miŋ êvôi hathak loŋbô ami ba Kiŋ Helot hayala nena esau yani. Ma lanjaŋa kambom anôŋ ma lahabi thêlôninj abô takatu ba bôk enaŋ hathak vulinj anêŋ waklavôn. Êŋ ma hanaŋ ek nijik apenena takatu ba ininj sondabêŋ hatôm lokwanju sapêŋ vônô anêŋ Betlehem lôk anêŋ loŋ yaô nena sapêŋ.

¹⁷ Aêŋ ba Wapômbêŋ anêŋ abô hik anôŋ ba hanaŋ hadêŋ plopet Jelemaia nena,

¹⁸* “Voŋvoŋ bêŋ hêk Lama,
asêŋ malêŋ lôk malainj bêŋ,

Lesel anêŋ limi lêk ema ba mi.

Aêŋ ba halanŋ ba hadô nênem yani thêvô.”

Jelemaia 31:15

Êvôi Nasalet

¹⁹ Josep hamô Ijip denaŋ ma Helot hama. Hayê niavinj ma Wapômbêŋ anêŋ anjela te hayô

²⁰ ba hanaŋ nena, “Nê takatu ba idum ek nijik amena vônô bôk ema yôv ma umbiyô onja amena lo talêbô ba ômbônu pik IsraeI esak loŋbô.”

²¹ Êŋ ma Josep haviyô ma hawa amena lo talêbô ba êvôi pik IsraeI.

²² Ma halanô nena Akelaus hawa lambô Helot anêŋ loŋ ba hatu avômalô Judia ininj kiŋ. Ba intu hakô ek ni loŋ êŋ. Ma hayê niavinj ma hasôv ba hi

²³* hamô malak nate anêŋ athêŋ nena Nasalet ba hamô Galili kapô. Nom êŋ habitak ek Wapômbêŋ anêŋ abô injik anôŋ ba hanaŋ hadêŋ plopet doho nena, “Avômalô tem nendam yani nena anyô Nasalet te.”

3

Jon anyô hathik ŋaŋ hanaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô

(Mak 1:2-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ Wak êŋ ma anyô te ba elam nena “Jon anyô hathik ŋaŋ” hayô Judia ininj loŋ ek enaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô êndêŋ avômalô. Ôpêŋ hamô loŋ thiliv

²* ma hanaŋ nena, “Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôklinjak lêk habobo. Ba intu node kapôlômim liliŋ.”

³ Jon êŋ ma ôpatu ba Wapômbêŋ hanaŋ hadêŋ plopet Aisaia nena,

“Kaêk te halam havenj loŋ thiliv nena,
‘Nôpôpêk loŋôndê ek Anyô Bêŋ êlêm,
ma nopesanŋ ba imbitak thêthôŋ ek yani.’ ”

Aisaia 40:3

⁴* Jon ma hathak hik kwêv atu ba epesaŋ hathak bok kamel vuluk ma havak bokŋgôp epesaŋ hathak bok kupik hayôhêk lamalim. Ma hathak hayaŋ kôm sopek lôk hanum biyo thôk.

⁵ Ma avômalô anêŋ Jelusalem lôk Judia anêŋ malak sapêŋ lôk loŋ takatu ba êmô habobo ŋaŋ Jolodaŋ ethak i hadêŋ Jon.

⁶ Ma thêlô enaŋ ininj kambom bêŋ ma Jon hathik i halôk ŋaŋ Jolodaŋ.

* **2:18:** Stt 35:19 * **2:23:** Ais 11:1; 53:2; Luk 2:39; Jon 1:45 * **3:2:** Mat 4:17; Mak 1:15 * **3:4:** 2Kiŋ 1:8

7 *Ma hayê avômalô Israêl iniñ nê bêñbêñ takatu ba elam nena Palisi lôk Sadyusi ma hanañ, “Môlô ma umya kambom anêñ nali ba osoñ nena tem yasik môlô ek nôsôv êñjêk Wapômbêñ anêñ lamaniñ e? Mi anôñ!

8 Nundum ku takatu ba injik thô nena lêk ole kapôlômim liliñ am.

9 *Ma miñ lemimimbi auk te ba nonañ êndên am nena, ‘Ablaham ma yêlôaniñ bumalô. Ba intu yêlô avômalô thêthôn.’ Mi, yanañ êndên môlô nena Wapômbêñ hatôm enja valu takêntêk ba epesañ Ablaham anêñ limi esak.

10 *Kisiñ lêk hamô alokwañ ôdôn yôv, ek alokwañ takatu ba miñ hik anêñ anôñ mavi ami, ma tem nede lu ba nêmbôk esak atum.

11 *‘Yahathik môlô hathak ñañ ek injik thô nena bôk ole kapôlômim liliñ yôv. Ma donjom ôpatu ba tem emben ya yam anêñ lôklokwañ ma bomañ ek yenañ ba intu tem isik môlô esak Lovak Mathen lôk atum. Yani ma anyô lôk athên bêñ ma ya ma yaônalôk ba intu miñ hatôm yanja anêñ va bokñgôp êtôm anyô ku oyañ ami. Mi anôñ.

12 Yani tem isuv nôm anêñ kupik vê ba êndô anôñ êmô unyak kapô. Ma yavoyav takatu ba hamô piklêvôn ma isi ba êmbôk esak atum atu ba tem miñ ema ami.”

*Jon hathik Yisu halôk ñañ
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22; Jon 1:31-34)*

13 Yisu hatak Galili ma hi ñañ Jolodañ ek Jon isik yani.

14 Ma donjom Jon hadum ek imiñ yani loñ siñ ba hanañ, “Aisê ka hôle m hadên ya? Usik ya.”

15 Êñ ma Yisu hanañ viyañ nena, “Alalô nasopa loñôndê thêthôn ba intu usik ya.” Ma Jon halôk ba hathik Yisu.

16 *Ma kethen oyañ ma haviyô hêk ñañ kapô. Ma leñ hakyav ma hayê Wapômbêñ anêñ Lovak Mathen halôk ba halêm hatôm menak bôbô ba hayô hamô yani.

17 *Ma abô te halêm anêñ malak leñ ba hanañ nena, “Intu ma yenañ Okna atu ba yalenhaviñ videdaun. Ma ya kapôlôn mavi hathak yani.”

4

*Sadañ halôk Yisu la ek indum kambom
(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)*

1 *Yôv ma Lovak Mathen halom Yisu hi loñ thiliv ek Sadañ êndôk yani la ek indum kambom.

2 *Yani hatip ek nôm ba haveñ hatôm wak lo bôlôvôn 40 ba intu hama kisi.

3 Êñ ma ngôk iniñ anyô bêñ hayô ek Yisu ma hanañ, “O Wapômbêñ anêñ Nakadañ ma onañ ek valu takêntêk imbitak êtôm polom.”

4 *Ma Yisu hanañ viyañ nena, “Wapômbêñ anêñ kapy hanañ nena, ‘Anyô miñ hatôm êmô lôkmala esak nôm iyom ami. Mi. Esopa Wapômbêñ anêñ abô lôkthô.’”

5 Vêm ma ngôk hawa Yisu ba hi Jelusalem loñ bêñ atu ba mathen ma hadô hamiñ unyak mathen anêñ vôn daim te.

* 3:7: Mat 12:34; 23:33 * 3:9: Jon 8:33,39; Lom 4:12 * 3:10: Mat 7:19; Luk 13:6-9 * 3:11: Jon 1:26-27,33; Ap 1:5 * 3:16: Jon 1:32 * 3:17: Sng 2:7; Ais 42:1; Mat 12:18; 17:5; Luk 9:35 * 4:1: Hib 2:18; 4:15 * 4:2: Kis 34:28 * 4:4: Lo 8:3

⁶ Ma hanan, “O ma Wapômbêḅ anêḅ Nakaduḅ, e? Wapômbêḅ anêḅ kapya hanan nena,

“ Wapômbêḅ tem nêḅ anêḅ aḅela ek neyabin o.

Ma thêlô tem netak bahen

ek miḅ valu la embatho vemkapô ami.’

Kapya Yeḅ 91:11-12

Ba intu ôsôv kisi.”

⁷* Ma Yisu hanan, “Abô bute hêk Wapômbêḅ anêḅ kapya aêntêk, ‘Miḅ hatôm môlô nundum mambêḅ esak Wapômbêḅ, môlônim Anyô Bêḅ ami.’ ”

⁸ Vêḅ ma ḅgôk hawa yani hathak loḅbô ba hi dumlolê daim te. Ma hik loḅ lôk nômkama mavi lomaloma takatu ba hamô pik bêḅ êntêk lôkthô thô hadêḅ yani.

⁹ Ma hanan hadêḅ Yisu, “Tem yanêḅ nôḅ takêntêk sapêḅ êndêḅ o. Ma donḅtom ondek vemdôḅ lêlô ba nêḅ yeḅ êndêḅ ya am.”

¹⁰* Ma Yisu hanan, “Sadan, o vê. Wapômbêḅ anêḅ kapya hanan, ‘Nêḅ yeḅ êndêḅ Wapômbêḅ anêḅ Anyô Bêḅ ma undum yanida anêḅ ku iyom.’ ”

¹¹ Ba intu ḅgôk êḅ hatak yani ba hi ma aḅela êyô êv yani sa.

Yisu hadum anêḅ ku môḅ

(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹²* Ma Yisu halanô nena bôk êdô Jon hamô koladôḅ. Ba intu havôhi Galili

¹³ ba hi hamô Kapaneam ma miḅ hamô Nasalet ami. Kapaneam êḅ hamô habobo kasukthôm te ba hamô Sebulun lo Naptali iniḅ pik.

¹⁴ Yani hamô loḅ êḅ ek Wapômbêḅ anêḅ abô injik anôḅ ba hanan hadêḅ plopet Aisaia nena,

¹⁵ “Sebulun lo Naptali iniḅ pik

atu hamô habobo kasukthôm,

lôk pik atu ba hêk ḅan ḅolodaḅ anêḅ daḅ vi,

Galili, loḅ atu ba avômalô loḅ buyaḅ êḅmô.

¹⁶ Avômalô takatu ba êḅmô momaḅiniḅ bêḅ kapô,

thêlô lêk êyê deda bêḅ te.

Ba idum êk nema,

ma donḅtom deda habi hayô hêk thêlô ba hêv momaḅiniḅ vê.”

Aisaia

9:1-2

¹⁷* Yisu hayô Kapaneam yôḅ ma hadum anêḅ ku môḅ ba hanan Wapômbêḅ anêḅ abô hadêḅ avômalô nena, “Wapômbêḅ anêḅ loḅ lôkliḅyak lêk habobo ba node kapôlômim liliḅ.”

Yisu halam anyô ayova ek nesopa yani

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11; Jon 1:35-42)

¹⁸ Yisu habup hathak kasukthôm Galili anêḅ liḅdaḅ ma hayê anyô lo yaḅ Saimon atu ba elam nena Pita lôk yaḅ molok Andulu. Thai ma ḅê ik alim ba ibi iniḅ yakseḅ halôk kasukthôm.

¹⁹ Ma hanan hadêḅ thai, “Mamu nôlêḅ nosopa ya! Tem yandum ba mamu nôbôv avômalô êtôm ôvôn alim halôk yakseḅ.”

²⁰ Ma ketheḅ oyaḅ ma thai êdô iniḅ yakseḅ hamô ma esopa Yisu.

²¹ Habup hathak vauna ma hayê anyô loyaḅ, Jems lo Jon. Thai ma Sebedi nakaduḅ. Thêlô lôk lambô êḅmô yeḅ ba idu iniḅ yakseḅ. Ma Yisu halam thai.

²² Ma ketheḅ oyaḅ ma etak lambô lôk yeḅ hamô ma esopa Yisu.

*Yisu hadum avômalô lôk lijij mavi
(Luk 6:17-19)*

²³*Yisu hi haven Galili lôbôlôbô ba hathak habitak hayô inij unyak yen ba hanan Wapômbêñ anêñ Abô Mavi hathak anêñ loñ lôklinyak hadêñ i. Ma hadum inij malain lôk lijij lomaloma ba ibitak mavi.

²⁴*Ma avômalô anêñ plovins Silia elanjô abô hathak Yisu anêñ ku ma ewa inij nê lôk lijij lomaloma sapêñ ba i hadêñ yani. Ewa nê takatu ba ewa vovan bêñ lôk nê ngôk hamô havin i ma nê ema yak lôk nê ivuvir sapêñ i hadêñ yani ek hêv inij lijij takêñ vê.

²⁵*Avômalô bêñ anôñ êlêm esopa yani. Doho êlêm anêñ Galili, ma doho êlêm anêñ Jelusalem, ma doho êlêm anêñ Judia. Ma doho êlêm anêñ Dekapolis lôk loñ takatu ba hamô ñan Jolodan vi.

5

*Yisu hadôñ avômalô
(Luk 6:20-23)*

¹ Yisu hayê avômalô bêñ anôñ êlêm ma hathak dumte ba hi hamô. Ma avômalô takatu ba esopa yani i êyô ek yani.

² Ma hadôñ i ba hanan nena,

³*“Ôpatu ba hayala nena yani anyô kambom anôñ, ôpêñ lêk hamô mavi ba tem enja Wapômbêñ anêñ loñ lôklinyak.

⁴*Ma ôpatu ba lamalain, ôpêñ lêk hamô mavi ba Wapômbêñ tem nêñ yani thêvô.

⁵*Ma ôpatu ba hamô malinÿaô, ôpêñ lêk hamô mavi ba tem enja pik sapêñ.

⁶*Ma ôpatu ba hama kisi lôk hathakmunij ek imbitak êtôm anyô thêthôñ, ôpêñ lêk hamô mavi ba tem laviyak.

⁷Ma ôpatu ba hêv kapô ek anyô yan, ôpêñ lêk hamô mavi ba Wapômbêñ tem nêñ kapô ek ôpêñ aêñ iyom.

⁸Ma ôpatu ba kapô mabun, ôpêñ lêk hamô mavi ba tem ênjê Wapômbêñ.

⁹Ma ôpatu ba hêv bulubin, ôpêñ lêk hamô mavi ba tem nendam nena Wapômbêñ anêñ nakadun.

¹⁰*Ma anyô thêthôñ te hapôm vovan, ôpêñ lêk hamô mavi ba tem enja Wapômbêñ anêñ loñ lôklinyak.

¹¹* “Hosopa ya ba anyô te hanan abôma hathak o lôk hêv vovan hadêñ o lôk hanan abô kambom lomaloma hathak o mena hanan abôyan hathak o, êñ ma lêk hômô mavi!

¹²* “Avômalô bôk idum aêñ hadêñ plopet tak sêbôk ba êmôñ ek o. Ma Wapômbêñ tem nêñ vuli mavi bêñ te êndêñ o êmô malak lenj ba intu lemmavi anôñ ba ômbô o!

*Wapômbêñ anêñ avômalô hatôm ngwêk lo deda
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)*

¹³“Môlô ma pik êntêk anêñ ngwêk. Ma donjom ngwêk vabô, êñ ma lêk habitak hatôm sinÿusik ma hatôm imbitak vasin esak loñbô ami ba intu nômbi ni ek avômalô nêyô nimin ba nembak pesa.

* 4:23: Mat 9:35; Mak 1:39; Ap 10:38 * 4:24: Mak 6:55 * 4:25: Mak 3:7-8 * 5:3: Ais 57:15

* 5:4: Ais 61:2-3; ALK 7:17 * 5:5: Sng 37:11 * 5:6: Ais 55:1-2 * 5:10: 1Pi 3:14 * 5:11: 1Pi

4:14 * 5:12: 2Sto 36:16; Ap 7:52

14* “Môlô ma pik anêḡ deda. Ma malak atu ba hamô dum ba avômalô êtôm atum lam sapêḡ, thêlô êthôkwêḡ ek nêḡ deda ma miḡ ivuḡ ami.

15* “Ma miḡ othak ôtôm atum lam ba uvuḡ halôk uḡ kapô ami. Othak opesan lam anêḡ deda ek imbi êyô unyak kapô lôkthô.

16* “Ma môlônim deda imbi êyô ênjêk avômalô lôkthô ek nêḡê unim ku mavi takatu ba udum ek nebam môlônim lemambô atu ba hamô malak leḡ anêḡ athêḡ.

Yisu halêḡ ek embatho abô balabuḡ loḡ

17* “Môlô miḡ nosoḡ nena yahalêḡ ek yambuliḡ abô balabuḡ lôk plopet iniḡ abô ami. Yahalôk ba yahalêḡ ek abô takêḡ injik anôḡ ma miḡ yahalêḡ ek yanêḡ vê ami.

18* “Yanaḡ avanôḡ êndêḡ môlô. Abô lêlêyaḡ yaô nena sapêḡ atu ba eto hêk kapya abô balabuḡ te tem miḡ nêḡ yak ami. Mi anôḡ. Abô takêḡ tem ênjêk endeḡa pik lo leḡ anêḡ danḡ. Ma nômkama takatu ba hamô abô balabuḡ sapêḡ tem injik anôḡ.

19* “Aêḡ ba ôpatu ba hêv abô balabuḡ yaônate vê ba hadôḡ avômalô hathak tem êtôm okna hathêk ênjêk Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak. Ma doḡtom ôpatu ba hasopa abô balabuḡ lôk hik thô hadêḡ avômalô tem imbitak anyô lôk athêḡ bêḡ ênjêk Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak.

20 “Yanaḡ avanôḡ êndêḡ môlô. Anêḡ thêthôḡ miḡ hamôḡ ek Palisi lôk ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ iniḡ ami, êḡ ma tem miḡ hatôm ôyô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak ami.

*Notauiḡ unim lemim maniḡ
(Luk 12:57-59)*

21* “Môlô bôk olaḡô abô takatu ba enaḡ hadêḡ bumalô thêlô nena, ‘Miḡ uḡgwik anyô vônô paliḡ ami. Ma ôpatu ba hik anyô vônô paliḡ tem êpôm abô.’

22* “Ma doḡtom yanaḡ êndêḡ môlô. Anyô te lamaniḡ hadêḡ anyô yaḡ, ôpêḡ tem êpôm abô. Ma anyô te hananḡ abôḡa hathak anyô yaḡ, ôpêḡ tem imiḡ ḡê bêḡbêḡ maleniḡ ek indum abô. Ma anyô te hananḡ hadêḡ anyô yaḡ nena, ‘O anyô molo’, yakô ôpêḡ tem nimbi êndôk loḡ atum lôkmala.

23* “Aêḡ ba hôḡô loḡ êbôk da ek ômbôk anêḡ da, ma lemhabi nena anêḡ abô hêk haviḡ anyô te,

24 êḡ ma otak anêḡ da êḡô loḡ êbôk da ma nu êndêḡ ôpêḡ. Ma opesaḡ abô imbiḡ yaḡ ni vêḡam ka nu ômbôk anêḡ da.

25 “Ma anyô te hadum ek idum abô ek o ba mamu overḡ loḡôndê hi denaḡ ek nôyô loḡ nindum abô, ma opesaḡ abô imbiḡ yaḡ ni kethêḡ. Yakô tem etak o êndôk anyô halaḡô abô baḡ. Êḡ ma ôpêḡ tem etak o êndôk anêḡ ḡê ku baheniḡ ek nêndô o êḡô koladôḡ.

26 Odaḡô! Yanaḡ avanôḡ êndêḡ o. Tem ôḡô koladôḡ endeḡa nêḡ anêḡ vuli sapêḡ atu ba anyô bêḡ hananḡ am.

Otak auk sek waliliḡ

27* “Môlô bôk olaḡô abô takatu ba enaḡ yôv nena, ‘Miḡ undum sek imbiḡ anyô yaḡ yanavi ami.’

* 5:14: Jon 8:12; 9:5 * 5:15: Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 * 5:16: Ep 5:8-9; 1Pi 2:12 * 5:17: Lom 3:31
 * 5:18: Luk 16:17; 21:33 * 5:19: Jem 2:10 * 5:21: Kis 20:13; Lo 5:17 * 5:22: 1Jon 3:15
 * 5:23: Mak 11:25 * 5:27: Kis 20:14; Lo 5:18

28 Ma donptom yanaŋ êndêŋ mólô nena anyô te makilik hathak avi te ba hadum ek ênjêk imbiŋ yani, êŋ ma lêk hêk haviŋ avi êŋ yôv.

29 *Aêŋ ba malem vianôŋ hadum ba hudum kambom, êŋ ma ômbi vê ba umbini! Malem daluk donptom iyom, êŋ ma malaiŋ. Ma donptom, lemvimkupik sapêŋ êndôk loŋ atum lôkmala, êŋ ma malaiŋ bêŋ anôŋ.

30 *Ma bahem vianôŋ hadum ba hudum kambom, êŋ ma odabêŋ kisi ba umbini! Bahem donptom iyom, êŋ ma malaiŋ. Ma donptom lemvimkupik sapêŋ êndôk loŋ atum lôkmala, êŋ ma malaiŋ bêŋ anôŋ.

Minj nêŋm vônim vê ami

(Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

31 *‘Mólô bôk olaŋô yôv nena, ‘Anyô hadum ek êndô avi ma eto abô êndôk kapya ba nêŋm kapya êŋ êndêŋ yanavi ek nêŋm yani vê. Ma minj hatôm nêŋm yanavi vê oyaŋ ami.’

32 *Ma donptom yanaŋ êndêŋ mólô aêntêk. Anyô te hêv yanavi vê oyaŋ ma minj hadum sek ami ba avi êŋ hi hawa anyô yaŋ êŋ ma ôpêŋ hadum ba avi êŋ hadum sek. Ma yamalô lukmuk êŋ hadum sek aêŋ iyom.

Nonanŋ abô anôŋ iyom

33 *‘Mólô bôk olaŋô abô takatu ba enaŋ hadêŋ bumalô thêlô nena, ‘Hovak balabuŋ hathak Wapômbêŋ anêŋ athêŋ hathak nômla, êŋ ma undum nôŋm êŋ anôŋ.’ Minj ômbôliŋ dôŋmim ami.

34 *Ma donptom yanaŋ êndêŋ mólô nena minj ombak balabuŋ esak nômla ami lôk minj ombak balabuŋ esak Wapômbêŋ anêŋ athêŋ ami ek malê nena yanida hamô malak leŋ hatôm kiŋ.

35 *Ma minj ombak balabuŋ esak pik ami ek malê nena pik bêŋ êntêk ma balê Wapômbêŋ da hatak vakapô hayô hamiŋ. Ma minj ombak balabuŋ esak Jelusalem ami ek malê nena Jelusalem ma Kiŋ Bêŋ atu anêŋ malak.

36 Ma minj ombak balabuŋ esak lemkadôk ami ek malê nena o minj hatôm onaŋ ba lemkadôk ŋaunŋ imbitak thapuk mena loŋgavu la ami.

37 Ba intu mólô nonanŋ abô avanôŋ iyom. Ma minj nonanŋ balabuŋ lomaloma ek injik thô nena onaŋ abô avanôŋ ami. Abô takêŋ habitak anêŋ Sadaŋ anêŋ.

Mólô minj unŋgwik kambom liliŋ ami

(Luk 6:29-30)

38 *‘Mólô bôk olaŋô abô takatu ba enaŋ yôv nena, ‘Anyô te habi anyô yaŋ madaluk siŋ, êŋ ma nômbi ôpêŋ madaluk siŋ aêŋ iyom. Ma anyô te hik anyô yaŋ abôlêk kalalaŋ lu, ma unŋgwik ôpêŋ abôlêk kalalaŋ lu aêŋ iyom.’

39 Ma donptom yanaŋ êndêŋ mólô nena minj unŋgwik anyô yaŋ anêŋ kambom liliŋ ami. Ma anyô te hapetav malem daŋ vi, êŋ ma nunŋgwik vi liliŋ ek epetav imbiŋ.

40 Ma anyô te hadum abô ek o ba anyô atu halaŋô abô hanaŋ nena nêŋm anêŋm kwêv êndêŋ ôpêŋ, êŋ ma nêŋm anêŋm kwêv thilibuŋ êndêŋ ôpêŋ imbiŋ.

41 Ma anyô vovak te hanaŋ nena onja anêŋ nômkama ba nu êtôm kilomita te, êŋ ma nu êtôm kilomita ju.

* 5:29: Mat 18:9; Mak 9:47 * 5:30: Mat 18:8; Mak 9:43 * 5:31: Lo 24:1-4; Mak 10:4 * 5:32: 1Ko 7:10-11 * 5:33: Wkp 19:12; Nam 30:2; Lo 23:21 * 5:34: Ais 66:1; Mat 23:22; Jem 5:12 * 5:35: Sng 48:2; Ais 66:1 * 5:38: Kis 21:24; Wkp 24:20; Lo 19:21

⁴² Ma anyô te hananġ hik o liġ ek nê m nômlate êndêġ yani, êġ ma nê m êndêġ yani. Ma anyô te lahaviġ enja nômlate ênjêk o vêm ka nê m viyanġ, êġ ma miġ ôpôlik ami.

Lemimimbiġ ġê takatu ba êpôlik hathak o
(Luk 6:27-36)

⁴³ * “Môlô bôk olaġô abô takatu ba enaġ yôv nena, ‘Lemimimbiġ anê m avômalô ma ôpôlik esak ġê takatu ba êpôlik hathak o.’

⁴⁴⁻⁴⁵ *Ma doġtom yanarġ êndêġ môlô nena lemimimbiġ ġê takatu ba êpôlik hathak môlô lôk noterġ mek esak ġê takatu ba êv vovaġ hadêġ môlô ek numbitak êtôm Lemambô atu ba hamô malak leġ anêġ nali. Ek malê nena yanida hêv wak hadêġ avômalô mavi lôk kambom ma hêv ôthôm ek ġê thêthôġ lôk ġê lokbaġ.

⁴⁶ Ma môlô othak lemimhaviġ ġê takatu ba leġiġhaviġ môlô iyom, êġ ma nô m oyanġ. Tem miġ môlô noja nô m mavi te ami. ġê ewa takis ethak idum aêġ haviġ!

⁴⁷ Ma môlô othak ôêv waklêvôġ hadêġ môlônim avômalô iyom, môlô osoġ nena kobom hik môlô vônô e? ġê daluk idum aêġ haviġ!

⁴⁸ *Ba intu nô mô batôġ oyanġ êtôm Lemambô atu ba hamô batôġ oyanġ hamô malak leġ.”

6

Nônê m avômalô siv sa

¹ *“Môlô noyabiġ am! Miġ nundum ku mavi lomaloma ek avômalô nêġê ba nebam môlô ami. Yakô Wapômbêġ atu ba hamô malak leġ tem miġ nê m nô m mavi la êndêġ môlô ami.

² “Môlô udum ek nô nê m avômalô siv sa, ma miġ nundum êtôm ġê takatu ba esau avômalô ami. Thêlô ethak êv anyô ek iyuv lavuak êmôġ ba i unyak yeġ. Êġ ma thêlô êv nô mlate hadêġ avômalô siv ek avômalô nêġê ba nebam thêlô. Yanarġ avanôġ êndêġ môlô nena ġê takêġ lêk ewa iniġ mavi yôv ba embenġ yam ma Wapômbêġ tem miġ nê m nô m mavi yanġ êndêġ i ami.

³ Ma doġtom môlô udum ek nô nê m nô mlate êndêġ avômalô siv, êġ ma nubunġ ba nô nê m ek avômalô vi miġ nêġê ami. Nôm atu ba bahem vianôġ hadum ma bahem vikerġ êsôġ paliġ

⁴ ek ku êġ ênjêk loġ kapô iyom. Ma Lemambô atu ba hayê ku takatu ba hudum hêk loġ kapô ma tem nê m nô m mavi te êndêġ o.

Okopak ba oterġ mek
(Luk 11:2-4)

⁵ * “Môlô udum ek noterġ mek, ma miġ nundum êtôm ġê takatu ba esau avômalô ami. Thêlô leġiġhaviġ neterġ mek nimiġ malaklêvôġ lôk unyak yeġ ek avômalô nêġê i. Odaġô! Yanarġ avanôġ êndêġ môlô. ġê takêġ lêk ewa iniġ mavi yôv ba embenġ yam ma Wapômbêġ tem miġ nê m nô m mavi yanġ êndêġ i ami.

⁶ Ma doġtom hudum ek oterġ mek, êġ ma nu anê m unyak kapô ma nuġgwik unyak abôlêk siġ. Ma oterġ mek êndêġ Lemambô atu ba hamô loġ kapô. Ma

* **5:43:** Wkp 19:18 * **5:44-45:** Kis 23:4-5; Luk 23:34; Ap 7:60; Lom 12:14,20 * **5:48:** Wkp 19:2; Lo 18:13 * **6:1:** Mat 23:5 * **6:5:** Mat 23:5; Luk 18:10-14

Lemambô tem ênjê ku takatu ba hudum hêk loŋ kapô ma nê m nôm mavi te êndêŋ o.

7 * “Hudum ek oteŋ mek, ma miŋ ondela abô êtôm nê daluk ethak idum ami. Thêlô eteŋ mek daim ek eson nena Wapômbêŋ tem endanô inin mek daim êŋ.

8 * Ma donŋtom hudum ek oteŋ mek ma Wapômbêŋ lêk hayala anê m malain yôv ba intu miŋ osopa inin bôk lo loŋ ami.

9 Ma noteŋ mek aêntêk,
 “Wakamik, hômô malak leŋ.
 Yêlô nambô anê m athêŋ matheŋ liŋ.

10 * Anê m loŋ lôkliŋyak êlê m.

Yêlô nasopa anê m lemhaveŋ ênjêk pik êtôm thêlô esopa hêk malak leŋ.

11 Nê m nôm êndêŋ yêlô êndêŋ wak êntêk.

12 * Ma otak kapôlôm ek yêlô êtôm atu ba yêlô atak kapôlônŋin ek avômalô vi atu ba idum kambom hadêŋ yêlô.

13 * Miŋ otak yêlô ek nandum kambom ami. Ma nê m yêlô vê ênjêk kambom.*

14 * “Ma notak kapôlômim ek avômalô vi, ma Lemambô atu ba hamô malak leŋ tem etak kapô ek môle aêŋ iyom.

15 Ma hovalon kapôlôm lônŋ ek avômalô vi, ma Lemambô tem embalon kapô loŋ ek o aêŋ iyom.

Hutip ek nôm ek lemimbi Wapômbêŋ

16 * “Hutip ek nôm ek lemimbi Wapômbêŋ, ma miŋ malem tiyamtiyam êtôm nê esau avômalô ethak idum ami. Thêlô miŋ ithik i ba epesan i katô ami ek avômalô neyala nena thêlô lêk itip ek nôm. Yanan avanônŋ êndêŋ môle nena nê êŋ lêk ewa inin nôm mavi yôv ba embeŋ yam ma Wapômbêŋ tem miŋ nê m nôm mavi yan êndêŋ i ami.

17 Ma donŋtom hutip ek nôm ek lemimbi Wapômbêŋ, ma otak nôm lêŋlêŋ esak lemkadôk lôk usik thonam lo malem êtôm lem mavi iyom

18 ek avômalô miŋ neyala nena lêk hutip ek nôm ami. Ma lemambô atu ba hamô loŋ kapô, yani iyom intu hayê anê m ku loŋ kapô êŋ ba tem nê m nôm mavi te êndêŋ o.

Nômbôlê m nômkama malak leŋ (Luk 12:33-34)

19 * “Pik êntêk ma didu lo da tem nimbulinŋ nômkama lôk nê vani tem nijik unyak vose ba neja nômkama takêŋ vani. Ba intu miŋ nômbôlê m nômkama mavi ba nôndô ê m pik êntêk ami.

20 * Mi, nusup nômkama malak leŋ mavimavi iyom. Êŋ ma miŋ hatôm da lo didu nimbulinŋ nômkama takêŋ lôk nê vani miŋ hatôm nijik anê m unyak vose ba neja anê m nômkama vani ami.

21 Loŋ atu ba anyô anêŋ nômkama mavi hamô intu kapôlônŋin tem ê m loŋ êŋ imbinŋ.

* 6:7: 1Kinj 18:26-29 * 6:8: Mat 6:32 * 6:10: Luk 22:42 * 6:12: Mat 6:14-15; 18:21-35 * 6:13: Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15; 2Te 3:3; 2Ti 4:18 * 6:13: Nê lôkauk vi enaŋ nena abô doho atu ba Matyu hatu ma hêk denaŋ. Abô êŋ ma aêntêk: Loŋ lôkliŋyak lôk lôklokwan ma athêŋ lôkmanŋin, êŋ ma oda anê m êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Avanônŋ. * 6:14: Mak 11:25-26 * 6:16: Ais 58:5-9 * 6:19: Jem 5:1-3 * 6:20: Mat 19:21; Luk 18:22

Maleŋ ma kupik anêŋ deda

(Luk 11:34-36)

²² *Maleŋdaluk ma leŋviŋkupik anêŋ deda. Aêŋ ba malemdaluk hamô mavi, êŋ ma anêŋ deda êŋ hayabinj lemvimkupik sapêŋ.

²³ Ma doŋtom maleŋdaluk kambom, êŋ ma momaŋiniŋ lêk hayabinj leŋviŋkupik sapêŋ. Ba deda atu ba hamô kapôlôm miŋ hadum anêŋ ku ami, ma momaŋiniŋ tem indumbak bêŋ.

Anyô te miŋ hatôm indum anyô ju iniŋ ku ami

(Luk 16:13)

²⁴ *Anyô te miŋ hatôm indum anyô bêŋ ju iniŋ ku ami. Ma tem la imbiŋ anyô yaŋ ma kapô êndô yaŋ. Ma tem ma endahaliŋ anyô yaŋ ma imbuliŋ dôm ek anyô yaŋ. Môlô miŋ hatôm nosopa Wapômbêŋ lôk valuseleŋ ami.

Miŋ lemim imbi bêŋ anôŋ esak nômkama pik ami

(Luk 12:22-32)

²⁵ *Lôkmala ma bêŋ ek nôm eyaŋ. Leŋviŋkupik ma bêŋ ek kwêv lo sup. Aêŋ ba intu yanaŋ êndêŋ môlô nena miŋ lemim imbi bêŋ anôŋ esak nômkama pik lomaloma êtôm kwêv mena nôm lôk ŋaŋ ami.

²⁶ *Ôŋgô menak. Thêlô miŋ ethak idum ku lôk elav nôm ami. Ma miŋ ethak ewa nôm ba etak hamô unyak kapô ami. Môlônim Lemambô atu ba hamô malak leŋ havakôŋ thêlô. Ma môlô ma Wapômbêŋ lahavij bêŋ anôŋ hamôŋ ek menak.

²⁷ Ma môlô lemhikam hathak nôm pik takêŋ, ma tem nômô lôkmala wak te imbiŋ e? Mí anôŋ!

²⁸ *Aisê ka môlô othak lemimhabi bêŋ anôŋ hathak kwêv? Môlô ôŋgô alokwaŋ vuak takatu ba hamô mayaliv. Thêlô ibitak aisê? Thêlô miŋ ethak idum iniŋ ku lôk idu iniŋ kwêv ami.

²⁹ *Aêŋ ba yanaŋ êndêŋ môlô! Solomon hathak hik anêŋ kwêv kêkêlô. Ma anêŋ kwêv sapêŋ ma nôm yaôna ek alokwaŋ vuak mavi takatu.

³⁰ Môlô ma avômalô ôêvhaviŋ yaôna lôk! Ketheŋ oyaŋ ma tem nedabêŋ kamuŋ takatu kisi ba nêmbôk esak atum! Ma doŋtom Wapômbêŋ hathak hêv kwêv hadêŋ kamuŋ takêŋ. Ba intu tem eyabinj môlô mavi aêŋ iyom.

³¹ Aêŋ ba môlô miŋ lemim injik am ba nonaŋ, ‘Yêlô ŋgaŋ malê lôk nanum malê?’ ma ‘Yêlôaniŋ kwêv êsê?’ Dô.

³² *Nê daluk ethak elaviŋ ba esopa nôm takêŋ. Ma doŋtom môlônim Lemambô atu ba hamô malak leŋ hayala môlônim malaiŋ ba tem nê môm takêŋ êndêŋ môlô.

³³ *Ba intu ku môŋ ma lem injik o esak Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak lôk osopa anêŋ abô ma tem nê môm takêŋ sapêŋ êndêŋ o.

³⁴ Aêŋ ba môlô miŋ lemimmalaiŋ ek yamuŋ anêŋ nômkama ami. Yamuŋ anêŋ malaiŋ ma wak êŋ da anêŋ. Ma wak te anêŋ malaiŋ ma wak êŋ da iyom anêŋ.

7

Miŋ nutitiniŋ avômalô ami

(Luk 6:37-42)

* 6:25: Plp 4:6; 1Ti 6:6-8; 1Pi 5:7 * 6:26: Mat 10:29-31; Luk 12:6-7 * 6:29: 1Kiŋ 10:4-7; 2Sto 9:3-6

* 6:32: Mat 6:8 * 6:33: 1Kiŋ 3:11-14; Sng 37:4,25; Lom 14:17

1* “Môlô miñ nutitiniñ anyô vi ami. Wapômbêñ tem ititiniñ môlô aêñ iyom!

2* Abô takatu ba honañ hathak anyô vi, êñ ma Wapômbêñ tem enañ aêñ êndêñ o. Ma malêla takatu ba huik sam hadêñ anyô vi ma tem nêñ viyañ aêñ iyom êndêñ o.

3 Ma lem hik o hathak siñusik yaô atu ba hamiñ mamuyañ madaluk. Ma donjom aseleñ atu ba hapalañaniñ hamiñ oda malem siñ ma hôthôñ palin.

4 Ba honañ, ‘Aiyañ, yahadum ek yanêñ siñusik atu ba hamô malem daluk vê.’ Nôñgô katô, oda anêñ ma aseleñ hapalañaniñ hamiñ malem loñ siñ.

5 O anyô abôyañ! Nêñ aseleñ atu ba hêk malem vê ek nôñgô tak vêñ ka miñ nêñ siñusik atu ba hêk mamuyañ madaluk vê.

6 “Ma miñ noja nôñ mathêñ ba nôñnêñ êndêñ avuñ ami. Tem nijik liliñ ba nesañ môlô mayaliv. Ma miñ nômbi unim kômkom mavi êndêñ bok ami. Tem nembak pesa esak veniñ kapô.

Loñôndê neteñ mek

(Luk 11:9-13)

7-8* “Nê takatu ba enañ hik Wapômbêñ liñ, ma tem neja nômkama êtôm atu ba enañ. Ma anyô habôlêñ nômlate, êñ ma tem êpôm. Ma ôpatu ba hapididiñ unyak abôlêk, ma tem injik unyak abôlêk vê ek ôpêñ. Aêñ ba nonañ injik Wapômbêñ liñ ma tem nêñ môlônim lemimhaviñ êndêñ môlô. Ma môlô ôbôlêñ ma tem nôpôm. Ma upididiñ unyak abôlêk ma tem injik vê ek môlô.

9 “Nalummalô hanañ hik o liñ ek nêñ polom êndêñ yani, ma tem nêñ valu te êndêñ yani e? Mi.

10 Ma nalummalô hanañ hik o liñ ek nêñ alim ñgwêk te êndêñ yani, ma tem nêñ umya kambom te êndêñ yani e? Mi.

11* Odañô! Môlô ma avômalô kambom! Ma donjom môlô othak ôvêñ nômkama mavi hadêñ nalumi. Ma môlônim Lemambô atu ba hamô malak leñ ma Wapômbêñ mavi anôñ ba intu tem nêñ nômkama mavi êndêñ môlô ñê takatu ba onañ hik yani liñ.

12* “Ma malêla takatu ba môlô lemimhaviñ avômalô vi nindum êndêñ môlô, ma nundum aêñ êndêñ i. Êñ ma abô balabuñ lôk plopet iniñ abô anêñ ôdôñ bêñ.”

Unyak abôlêk yaôna

(Luk 13:24)

13-14 “Loñôndê bêñ ma hi loñ ñama. Ma badêñ abôlêk bêñ te hamô loñ êñ ba avômalô bêñ anôñ ethak ibitak êyô. Ma donjom loñôndê kamuñ hi loñ lôkmala. Ma badêñ abôlêk yaôñate hêk loñ êñ ba avômalô tomtom iyom ethak êpôm ba elom. Ba intu nôsôam ek numbitak nôyô badêñ abôlêk yaôna êñ ba unu.

Ñê plopet abôyañ

(Luk 6:43-44; 13:25-27)

15* “Môlô noyabiñ am êndêñ ñê plopet abôyañ. Thêlô ma hatôm avuñ yatap ba ivuliv i siñ hathak boksipsip kupik ba i hadêñ boksipsip ek nimbuliñ i.

16* Aêñ ba iniñ anôñ intu tem injik i thô. Yak lôkmañgiñ mena kamuñ lôk lilu ma avômalô ethak elav hatôm iniñ nôñ e?”

* 7:1: Lom 2:1; 1Ko 4:5; Jem 4:11-12 * 7:2: Mak 4:24 * 7:7-8: Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24; 1Jon 3:22; 5:14-15 * 7:11: Jem 1:17 * 7:12: Mat 22:39-40; Luk 6:31; Lom 13:8-10 * 7:15: Mat 24:24; Ap 20:29; 2Pi 2:1 * 7:16: Gal 5:19-22; Jem 3:12

17 Alokwan mavi sapêḡ hathak hik anêḡ anôḡ mavi iyom. Ma alokwan kambom hathak hik anêḡ anôḡ kambom aêḡ iyom.

18 Ba intu alokwan mavi miḡ hatôm injik anêḡ anôḡ kambom ami. Ma alokwan kambom miḡ hatôm injik anêḡ anôḡ mavi ami.

19 *Aêḡ ba alokwan sapêḡ atu ba miḡ hik anêḡ anôḡ ami, ma tem nede lu ba nêmbôk esak atum.

20 *Ba intu plopet abôyan inin anôḡ tem injik thêlôda thô êndêḡ môlô.

21 * “Avômalô ethak elam ya nena, ‘Anyô Bêḡ, Anyô Bêḡ.’ Ma donjom thêlô sapêḡ miḡ hatôm nêyô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak kapô ami. Ma avômalô takatu ba esopa Wakamik atu ba hamô malak leḡ anêḡ abô, thêlô êḡ iyom intu tem nêyô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak kapô.

22 Waklavôḡ yandaḡ avômalô sapêḡ inin abô, ma bêḡ anôḡ tem nenan êndêḡ ya ‘Anyô Bêḡ, Anyô Bêḡ, yêlô athak alam anêḡ athêḡ ba adum anêḡ ku plopet. Ma yêlô athak alam anêḡ athêḡ ba êv ḡgôk vê lôk adum nômbithi bêḡ anôḡ hathak.’

23 *Êḡ ma tem yanḡ êndêḡ i, ‘Môlô nu! Môlô ḡê udum kambom ba yahathôḡ môlô paliḡ.’

*Loḡôndê ju ek nedav unyak
(Luk 6:46-49)*

24 “Aêḡ ba ôpatu ba halaḡô yenaḡ abô sapêḡ ba hasopa hatôm anyô lôkauk mavi atu ba halav anêḡ unyak halôk valu.

25 Ma ôthôm lôk lovak bêḡ ma ḡambô hayô ba hayôkwiḡ unyak êḡ. Ma valu havalon unyak êḡ loḡ lôklokwan ba miḡ hapu ami.

26 Ma anyô halaḡô yenaḡ abô ba miḡ hasopa ami hatôm anyô auk mi ba halav anêḡ unyak halôk thathe oyaḡ.

27 Ma ôthôm malokola lôk lovak bêḡ ma ḡambô hayô ba hayôkwiḡ unyak êḡ ba hapu lôk diḡdiḡ bêḡ ba hi.”

28 Yisu hanaḡ abô sapêḡ yôv ma avômalô takatu ba elanô eson kambom ba enaḡ,

29 * “Yani miḡ hadôḡ alalô ba halam kêdôḡwaga bô inin abô hatôm ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ ethak idum ami. Mi. Hadôḡ alalô hatôm anyô lôk athêḡ bêḡ.”

8

*Yisu hadum anyô palê lepla te mavi
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-14)*

1 Yisu hatak dumlolê ba hi ma avômalô bêḡ anôḡ esopa yani.

2 Ma anyô palê lepla te halêm hadêḡ Yisu ma halek vadôḡ lêlô ma hanaḡ, “Anyô bêḡ, odanêḡ lemhaviḡ ma hatôm undum ba yambitak mavi.”*

3 Ma hatak baḡ hayô hêk ôpêḡ ma hanaḡ, “Yalenḡhaviḡ umbitak mabuḡ mavi!” Ma ketheḡ oyaḡ ma lijiḡ êḡ hêv yak ba habitak mabuḡ mavi.

4 *Êḡ ma Yisu hanaḡ hadêḡ yani, “Nu nuḡḡwik o thô êndêḡ anyô habôk da ma nêḡ da êtôm sêbôk ba Mose hanaḡ ek injik thô nena anêḡ lijiḡ lêk hêv yak. Ma miḡ onaḡ bêḡ êndêḡ anyôla ami.”

* 7:19: Mat 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 * 7:20: Mat 12:33 * 7:21: Luk 6:46; Jem 1:25 * 7:23: Sng 6:8; 2Ti 2:19 * 7:29: Mak 1:22; Luk 4:32 * 8:2: Lijiḡ lepla ma palê hatêtô anyô liḡkupik aleba ibitak puliḡ ba avômalô êpôlik hathak i. * 8:4: Wkp 14:1-32; Mat 9:30; Luk 17:14

Yisu hadum anyô vovak anêḡ anyô ku te mavi
(Luk 7:1-10)

⁵ Yisu hayô malak Kapaneam, ma anyô vovak laik te anêḡ malak bêḡ Lom halêm hadêḡ yani

⁶ ma hananḡ, “Anyô bêḡ, yenaḡ anyô ku hapôm lijinḡ va lo banḡ havuvinḡ ba hawa vovaḡ bêḡ ba hêk unyak iyom.”

⁷ Ma Yisu hananḡ hadêḡ yani, “Tem yasôk ek yandum ôpêḡ mavi.”

⁸⁻⁹ Ma doḡtom anyô vovak laik êḡ hananḡ, “Anyô bêḡ, ya minḡ anyô mavi ek ôlêm yenaḡ unyak ami. Yada yahamô anyô bêḡ te vibinḡ, ma yenaḡ ḡê vovak êmô ya vibinḡ. Ba yahananḡ hadêḡ yenaḡ anyô vovak te nena, ‘Nu,’ êḡ ma hi. Mena yahananḡ hadêḡ yanḡ nena, ‘Ôlêm,’ êḡ ma halêm. Ma yahananḡ hadêḡ yenaḡ anyô ku nena, ‘Undum ku êntêk,’ êḡ ma hadum. Aêḡ ba yahayala nena onanḡ iyom ek yenaḡ anyô ku imbitak mavi ma tem imbitak mavi.”

¹⁰ Yisu halaḡ abô êḡ ba hasonḡ kambom ma hananḡ hadêḡ avômalô takatu ba esopa yani nena, “Yananḡ avanoḡ êndêḡ môlô. Ya minḡ bôk yahapôm anyô hêvhavinḡ bêḡ te aêntêk hamô loḡ Israeḡ ami.

¹¹ *Yananḡ êndêḡ môlô. Avômalô loḡ buyanḡ bêḡ anôḡ tem nejanḡ ba ninum imbinḡ Ablaham lo Aisak ma Jekop nêmoḡ Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôklinḡyak.

¹² *Sêbôk ma Wapômbêḡ lahavinḡ avômalô Israeḡ nêyoḡ anêḡ loḡ lôklinḡyak kapô, ma doḡtom lêk ma yani tem nêḡm thêlô vê ba iniḡ loḡ momanḡjinḡ bêḡ. Loḡ êḡ ma tem thêlô nedaḡ asêḡ maleḡ ba nesaḡ venḡinḡbôlêk ôdôḡ loḡ.”

¹³ Êḡ ma Yisu hananḡ hadêḡ anyô vovak laik êḡ, “Nu! Ma nôḡm atu ba lêk hôêvhavinḡ ma tem imbitak aêḡ.” Ma kethenḡ oyanḡ ma ôpêḡ anêḡ anyô vovak atu habitak mavi.

Yisu hadum Pita yanavi mavi
(Mak 1:29-31; Luk 4:38-39)

¹⁴ Ma Yisu hayô Pita anêḡ unyak kapô ma hayê Pita yanavi hapôm lijinḡ vovaḡ ba hêk iyom.

¹⁵ Ma Yisu havalonḡ avi êḡ banḡ ma lijinḡ êḡ hatak yani ma haviyoḡ hapôpêk nôḡm ek Yisu.

Yisu hadum avômalô bêḡ anôḡ mavi
(Mak 1:32-34; Luk 4:40-41)

¹⁶ Yanḡsinḡ ma ewa ḡê lôk ḡḡok habulinḡ i doho êlêm hadêḡ Yisu. Ma Yisu hananḡ abô iyom ma ḡḡok takêḡ etak avômalô takêḡ ba i. Ma hadum avômalô lôk lijinḡ sapêḡ ibitak mavi.

¹⁷ Ba intu Wapômbêḡ anêḡ abô atu ba bôk hananḡ hadêḡ plopet Aisaia hik anôḡ nena,

“Yani hapesaḡ alalôaniḡ lijinḡ mavi
ma hêv alalôaniḡ vovaḡ vê.”

Aisaia 53:4

Ku bêḡ ek nesopa Yisu vanḡwam
(Luk 9:57-62)

¹⁸ Yisu hayê avômalô bêḡ anôḡ êmô ma hananḡ hadêḡ anêḡ ḡê ku nena, “Alôḡna kasukthôm vi tuvulu.”

¹⁹ Êḡ ma ḡê lôkawk hathak abô balabuḡ te halêm hadêḡ Yisu ma hananḡ nena, “Kêdôḡwaga, loḡ nômbêḡ atu ba hu ma tem yasopa o.”

* 8:11: Luk 13:29 * 8:12: Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28

20 *Ma Yisu hanaŋ, “Avuŋ yatap ininŋ pik abyanaŋ hamô ma menak ininŋ unyak hamô, ma doŋtom ya Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu anêŋ loŋ ênjêk ma mi.”

21 *Ma Yisu anêŋ anyô te hanaŋ, “Anyô Bêŋ, otak ya ek yana yandav wakamik vêmam.”

22 Ma doŋtom Yisu hanaŋ hadêŋ ôpêŋ, “Dô! Nê ŋama da nedav ininŋ ŋama. Ma ôlêm osopa ya!”

Lovak halaŋô Yisu

(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 Yôv ma Yisu hathak yeŋ ma anêŋ ŋê ku i haviŋ yani.

24 *Thêlô i êyô kasukthôm malêvôŋ ma ketheŋ oyaŋ ma ôthôm bêŋ lôk lovak hayô. Ma ŋaŋ budum hik ba hadum ek êyô yeŋ vôv. Ma doŋtom Yisu hêk sôm denaŋ.

25 Ma anêŋ ŋê ku i ik yani liŋ ba enaŋ, “Anyô Bêŋ, nêma alalô bulubiŋ! Tem alalô nama!”

26 *Ma Yisu hanaŋ hadêŋ i, “Môlô ŋê ôêvhaviŋ yaôna lôk! Aisê ba môlô ôkô?” Êŋ ma haviyô hathaŋ lovak lôk ŋaŋ budum ba êk maliŋyaô ba thêthê mavi.

27 Thêlô esonŋ kambom ba enaŋ, “Anyô aisête ba lovak lôk ŋaŋ budum elanŋ anêŋ abô ba esopa?”

Yisu hêv ŋgôk doho vé

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Yôv ma Yisu hi kasukthôm vi tuvulu ba hayô avômalô Gadala ininŋ pik. Ma anyô lokwanju atu ba ŋgôk kambom hathak habuliŋ i êlêm anêŋ siô ba êpôm yani halôk loŋôndê. Anyô ju êŋ ethak ibuliŋ avômalô ba intu êkô ek nendom loŋôndê êŋ.

29 *Ma êyê Yisu ma elam lôklala, “Wapômbêŋ anêŋ Nakaduŋ, hôlêm ek undum malê êndêŋ yêlô? Waklavôŋ nindum abô hêk denaŋ. Ma hôlêm loŋ êntêk ek nêma vovaŋ êndêŋ yêlô e?”

30 Ma bok dum te êmô daim dokte ba eyaŋ kamuŋ êmô.

31 Ma ŋgôk takêŋ elanŋ lôklokaŋ hadêŋ Yisu, “Nêma yêlô vé ni êndôk bok takêŋdaku kapô.”

32 Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô “Môlô nu!” Êŋ ma ŋgôk takêŋ etak anyô ju êŋ ma i êlôk bok takêŋ kapô ba elanŋviŋ ketheŋ ba i hadêŋ loŋ kambom ma êv yak halôk kasukthôm ba ema.

33 Nê takatu ba eyabiŋ bok êyê nôma êŋ ma êsôv ba i êyô malak bêŋ. Ma enaŋ hadêŋ avômalô hathak nôma atu ba Yisu hadum hadêŋ bok lôk anyô ju atu ba ŋgôk habuliŋ thai.

34 Êŋ ma avômalô malak lôŋ êŋ iki thô ba i hadêŋ Yisu. Thêlô êyê yani ba êkô kambom ma enaŋ nena, “Otak yêlô ba nu!”

9

Yisu hadum anyô havuviŋ te mavi

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 *Yôv ma Yisu hathak yeŋ ŋgwêk te ba havôhi anêŋ loŋ.

* 8:20: 2Ko 8:9 * 8:21: 1Kin 19:20 * 8:24: Sng 4:8 * 8:26: Mat 14:31; Sng 89:9 * 8:29: Mak 1:24; Luk 4:41 * 9:1: Mat 4:13

2 Ma anyô doho evak anyô havuvinj te hêk yêm ba êlêm hadêj yani. Êj ma Yisu hayê thêlôninj êvhavinj ma hanan hadêj anyô havuvinj atu nena, “Yenanj okna, lem êndôk binj. Lêk yahêv anêm kambom sapêj vê.”

3 Nê lôk kauk hathak abô balabuñ doho elanô abô êj ma enanj hadêj i, “Ôpêj hasonj nena yani ma Wapômbêj e?”

4 *Yisu hayala thêlôninj auk ma hananj, “Aisê ka môlô owa auk kambom êj?”

5 Abô alê intu vumvum ek yananj: ‘Lêk yahêv anêm kambom sapêj vê’ mena ‘Umbiyô ombenj.’

6 *Aêj ba tem yangik thô êndêj môlô nena Anyô Anêj Nakaduñ atu anêj athêj ma bêj ba hatôm nêmbombom vê.” Êj ma hananj hadêj anyô havuvinj atu nena, “Umbiyô uminj ma onja anêm yêm ba nu anêm unyak.”

7 Êj ma ôpêj haviyô haminj ba hi anêj unyak.

8 Ma avômalô êyé nôm êj ba esonj kambom ma êbô Wapômbêj atu ba hêv lôklokwanj lôk athêj bêj hadêj avômalô.

Yisu dalam Matyu

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Yisu hi ma hayê anyô te ba anêj athêj nena Matyu ba hamô unyak ewa takis. Ma hananj hadêj ôpêj nena, “Ôlêm osopa ya,” êj ma haviyô ba hi hasopa yani.

10 Yisu hayanj nôm haviñ Matyu hamô anêj unyak. Ma nê ewa takis lôk nê idum kambom bêj anôj êlêm eyanj nôm haviñ yani lôk anêj nê ku.

11 *Palisi êyé ma enanj hik anêj nê ku linj, “Aisê ka môlônim kêdôñwaga hayanj nôm haviñ nê ewa takis lôk nê idum kambom?”

12 Yisu halanj abô êj ma hananj, “Nê lôk lijinj iyom intu ethak i êyé dokta. Ma nê lijinj mi ma mi.

13 *Aêj ba môlô lemimimbi Wapômbêj anêj abô atu ba hêk kapya hananj nena,

“Yalenjhavinj môlô nônmê kapôlômim êndêj avômalô.

Ma yahapôlik hathak da.”

Hosea 6:6

Ba intu yahalêm ek yandam nê takatu ba idum kambom. Ma minj yahalêm ek yandam nê thêthôj ami.”

Enanj hik Yisu linj hathak kobom evak balabuñ ek nôm

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 *Jon anêj nê ku êlêm hadêj Yisu ma enanj hik yani linj, “Yêlô lôk nê Palisi athak avak balabuñ ek nôm ek leñinjhabi Wapômbêj. Ma donjom anêm nê ku minj ethak idum aêj ami eka?”

15 Ma Yisu hananj, “Anyô te hawa avi lukmuk, êj ma anêj anyô môlô eyanj nôm lôk leñinj mavi. Ma minj hatôm nembak balabuñ ek nôm ami. Ma donjom haveñ yam, ba ewa yani vê hêk thêlô, êj ma anêj nê môlô tem nembak balabuñ ek nôm.”

16 “Anyô late hatôm enja sôp lukmuk bute ba indu sôp bô anêj abyanj sinj esak ami. Hadum aêj ma tem sôp lukmuk buêj êmô sôp bô kisi. Êj ma tem itip bêj.

17 Ma môlô othak ôkê wainj lukmuk halôk kolopak epesanj hathak bok kupik bô e? Mi! Wainj lukmuk êj tem imbulinj bok kupik bô atu bôk thekthekek ba

* 9:4: Luk 9:47; Jon 2:25 * 9:6: Jon 17:2 * 9:11: Luk 15:2 * 9:13: Mat 12:7 * 9:14: Luk 18:12

tem ipup ba wain engasô ni. Ba intu othak ôkê wain lukmuk halôk bok kupik lukmuk atu ba belap ek isinj mavi ma minj ipup ami lôk wain minj engasô ni ami.”

*Amena nama lôk avi lijij
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)*

18 Yisu hanan abô denan ma anyô bêñ te halêm halek vadôñ lèlô hêk yani va ma hanan, “Yenan avena lèk hama. Ôlêm otak bahem êyôñgêk yani ek imbiyô esak lonbô.”

19 Ma Yisu lôk anêñ nê ku i ivinj yani ba i.

20 Thêlô everñ ba i ma avi lôk lijij te halêm hadêñ Yisu dômlokwan ma havalon Yisu anêñ kwêv anêñ dan. Avi êñ hapôm lijij thalalen halom hatôm sondabêñ lauminj ba lahavuju.

21 *Ma avi êñ anêñ auk nena, “Yambalon anêñ kwêv iyom, ma tem ya mavi.”

22 Ma Yisu hik i lilinj ba hayê avi êñ ma hanan, “Yenan avena, lem êndôk binj. Anêm hôêvhavinj hadum ba lèk hubitak mavi.” Ma kethenj oyanj ma avi êñ habitak mavi.

23 Vêm ma Yisu hi hayô anyô bêñ atu anêñ unyak. Ma hayê avômalô iyuv abinj ba elanj ba idum thôthô bêñ

24 ma hanan, “Môlô vè! Avena hêk sôm iyom ma minj hama ami.” Êñ ma thêlô emalik hathak yani.

25 Ma donjom êv avômalô vè ma Yisu habitak hayô unyak kapô ba havalon avena êñ banj, ma haviyô haminj.

26 Ba intu abô hathak nôm êñ havenj lonj êñ lôkthô.

Anyô malenj pusip ju lôk anyô abôlêk putup te

27 *Ma Yisu hatak lonj êñ ma havenj ba hi, ma anyô malenj pusip ju esopa yani ba elam kaêk nena, “Devit anêñ Lim Lukmuk, nêm kapôlôm ek yai!”

28 Yisu hayô unyak kapô ba hi ma anyô ju atu i hadêñ yani. Ma hanan hik thai lij, “Mamu ôêvhavinj nena ya hatôm yandum ba mamu numbitak mavi e?”

Ma thai enanj, “Intu êñ. Anyô Bêñ.”

29 Êñ ma yani hatak banj hayô hêk thai malenjdaluk ma hanan, “Mamu lèk ôêvhavinj ba intu tem numbitak mavi.”

30 *Êñ ma malenjinj daluk hakyav. Ma Yisu hêv abô lôklokwan hadêñ thai, “Minj nonanj êndêñ anyôla esak nôm êntêk ami.”

31 Ma donjom i ma enanj nôm atu ba Yisu hadum hadêñ thai havenj lonj êñ lôkthô.

32 Anyô ju êñ etak Yisu ba i denanj, ma avômalô ewa anyô abôlêk putup te atu ba ngôk habulinj yani ba êlêm ek Yisu.

33 *Ma hêv ngôk êñ vè ma ôpêñ hanan abô. Ma avômalô esonj kambom ba enanj, “Sêbôk ma minj nômlate aêñ habitak Israèl ami.”

34 *Ma donjom nê Palisi enanj, “Ngôk ininj anyô bêñ hêv lôklokwan hadêñ ôpêñ. Ba intu hatôm nêm ngôk sapêñ vè ênjêk avômalô.”

Nê ku naju iyom

35* Ma Yisu haven loj buêj sapêj ba habitak hayô avômalô ininj unyak yej ba hadôj avômalô lôk hanañ Abô Mavi hathak Wapômbêj anêj loj lôklinyak. Ma hapesañ avômalô ininj malain sapêj lôk hêv ininj lijij lomalomoma sapêj vê.

36* Yisu hayê avômalô nômbêj atu ininj auk lêk mayaliv ba êmô malain kambom hatôm boksipsip anêj alañ mi. Aêj ba lahiki hathak i.

37* Ba intu hanañ hadêj anêj nê ku nena, “Nôm bêj anôj lêk hayôk ba hamô ku kapô, ma donjom nê ku ma tomtom iyom.

38 Aêj ba notej mek êndêj ku anêj alañ ek nêm nê ku ba ini ek nindum anêj ku.”

10

Nê ku lauminj ba lahavuju ininj athêj (Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

1* Ma Yisu halam nê ku lauminj ba lahavuju i hadêj yani. Ma hêv lôklokwanj hadêj thêlô ek nê-nêm ngôk lelaik vê ênjêk avômalô ma nindum avômalô lijij lôk malain lomalomoma mavi.

2 Êntêk ma aposel lauminj ba lahavuju takatu ininj athêj: anyô môj ma Saimon, anêj athêj yan nena Pita, ma yan Andulu; ma Jems loyan Jon, thai ma Sebedi nali;

3 ma Pilip, Batolomiu, Tomas, Matyu, anyô hawa takis; ma Jems Alpius nakaduñ ma Tadius,

4 ma Saimon, anyô Selot te, ma Judas Iskaliot, ôpatu vêm ma hanañ Yisu bêj.

Yisu hêv nê ku ba i (Mak 6:7-11; Luk 9:1-5)

5 Yisu hanañ abô hadêj anyô lauminj ba lahavuju takêj yôv ma hêv i ba i ma hanañ, “Avômalô Samalia ininj loj lôk avômalô loj buyañ ma miñ unu êndêj i ami.

6* Ma donjom unu êndêj boksipsip Israel takatu ba evenj mayaliv.

7* Unu luvuluvu ba nonañ Wapômbêj anêj abô êndêj avômalô nena, ‘Dokte ma Wapômbêj anêj loj lôklinyak tem êlêm.’

8 Nundum avômalô lôk lijij mavi, ma ungwik nê njama lij, ma nundum nê lôk palê lepla mabun mavi, ma nô-nêm ngôk vê ênjêk avômalô. Athêj bêj ma miñ môlô ôêv vuli ami. Bôk yahêv oyan hadêj môlô ba intu nundum ku takêj oyan esak avômalô.

9-10* “Môlô u hatôm nê ku ba mavi ek avômalô neyabinj môlô ba intu nombeñ oyan. Miñ nobek vak ami. Valuselen mi. Kwêv mi. Veñ boknjôp mi. Ma kôm mi.

11 Ma môlô ôy loj te ma nômbôlêm anyô wapôm te ba nô-mô imbinj yani endeba notak loj êj ek unu buyañ.

12* Ma ubitak ôy anêj unyak kapô, ma nonañ êndêj yani lôk anêj avômalô nena, ‘Wapômbêj anêj lamavi êmô imbinj môlô.’

* 9:35: Mat 4:23; Mak 1:39 * 9:36: Nam 27:17; 1Kinj 22:17; Sek 10:2; Mat 14:14; Mak 6:34 * 9:37: Luk 10:2 * 10:1: Mak 6:7; Luk 9:1 * 10:6: Jer 50:6 * 10:7: Mat 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 * 10:9-10: Luk 10:4,7; 1Ko 9:14 * 10:12: Luk 10:5-6

13 Avômalô unyak êj leñjñmavi ba ewa môlô thô, êj ma môlônim abô mavi êj tem êmô imbinj i. Ma donjom miñ leñjñmavi ba ewa môlô thô ami, êj ma noja unim abô mavi êj vê êñjêk i ba unu.

14 *Ma avômalô loñ takatu ba miñ ewa môlô thô ami lôk êdô nedañô môlônim abô, ma waklavôñ otak loñ êj, ma unjgwik vonjgoñ takatu ba hamô vemimkapô vê êndôk thêlô maleñjñ ma unu.

15 *Yanañ avanôñ êndêñ môlô nena waklavôñ atu ba Wapômbêñ endelêm ek endañô abô, êj ma avômalô loñ atu ba miñ ewa môlô thô ami, thêlônin malainj tem êmôñ ek avômalô kambom anêñ Sodom lo Gomola.

Malainj lomaloma tem êpôm môlô

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 * “Odañô! Yahêv môlô hatôm boksipsip ba u ôlôk avuñ yatap malêvôñ. Aêñ ba môlô noja umya inin auk mavi ba nômô mabuñ êtôm menak bôbô.

17 *Aêñ ba intu môlô noyabinj am ek avômalô! Thêlô tem nebalonj môlô ba netak êndôk inin jê bêñbêñ bahenjinj lôk nebali môlô êmô inin unyak yeñ.

18 Ma môlô ma yenañ avômalô ba intu tem nendom môlô ba unu êndêñ kinj lôk jê bêñbêñ ek nonañ yenañ Abô Mavi êndêñ i lôk avômalô loñ buyañ.

19-20 *Ma donjom evalonj môlô ma môlônim Lemambô anêñ Lovak Matheñ tem êmô imbinj môlô ba waklavôñ êj ma tem nêv abô êndêñ môlô ek nonañ. Tem miñ môlôda nonañ unim abô ami. Ba intu miñ nôkô ba nonañ nena, ‘Yêlô nanañ malê?’ mena ‘nanañ aisê?’ ami.

21 * “Ma anyô loyañ tem yañ enañ yañ bêñ ek nijik vônô. Ma lambô tem indum aêñ êndêñ nakaduñ. Ma avômena tem nêmbôlinj dôminj êndêñ lami lo taluvi ba nenañ ek nijik i vônô.

22 Ma môlô ma yenañ avômalô. Ba intu avômalô sapêñ tem nêpôlik esak môlô. Ma donjom jê takatu ba iminj lôklokwañ aleba hayô anêñ dañ, ma Wapômbêñ tem nêv i bulubinj.

23 Aêñ ba avômalô malak te êv vovañ hadêñ môlô, ma nôsôv ba unu malak yañ. Yanañ avanôñ êndêñ môlô, tem nundum ku êj emberj Israeñ denañ ma Anyô Anêñ Nakaduñ atu tem êlêm.

24 * “Avômena ethak unyak ma miñ bêñ ek ininj kêdôñwaga ami. Ma jê ku miñ bêñ ek inin anyô bêñ ami.

25 *Avômalô elam lambô nena, ‘Ngôk Bêñ Belsebul’ êj ma tem nindum aêñ esak yani anêñ avômalô aêñ iyom. Avômena ewa kêdôñwaga inin malainj, êj ma hatôm. Ma jê ku ewa inin anyô bêñ anêñ malainj, êj ma hatôm.

Nakô ek Wapômbêñ iyom

(Luk 12:2-7)

26 * “Aêñ ba miñ môlô nôkô ek jê takatu ba idum kambom takêñ ami. Nôm takatu ba havuñj hêk loñ kapô, tem imbitak yañ. Ma abô takatu ba havuñj, tem avômalô sapêñ neyala.

* **10:14:** Luk 10:10-12; Ap 13:51 * **10:15:** Mat 11:24; Jut 7 * **10:16:** Luk 10:3; Lom 16:19 * **10:17:** Mat 5:22; 23:34; Mak 13:9 * **10:19-20:** Luk 12:11-12; 21:12-15; Jon 14:26 * **10:21:** Mai 7:6; Mat 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 * **10:24:** Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20 * **10:25:** Mat 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 * **10:26:** Mak 4:22; Luk 8:17

27 Aêḡ ba abô takatu ba yahananḡ hadêḡ mólô hadêḡ bôlôvônḡ, êḡ ma nonanḡ êndêḡ lôkwak. Ma abô takatu ba anyô vi enanḡ thikuthik, êḡ ma numinḡ unyak vôn ba nodam ek avômalô nedanḡ.

28 *Minḡ nôkô ek avômalô ami. Thêlô hatôm nijik lemvimkupik iyom vônô. Ma dahôlômim ma thêlô minḡ hatôm nijik vônô ami. Aêḡ ba intu nôkô ek Anyô Bêḡ iyom! Yani hatôm imbulinḡ mólônim lemvimkupik lôk dahôlômim êndôk lonḡ atum lôkmala.

29 “Avômalô ethak êv vuli menak yaônena hathak valuselenḡ yaô ek eyanḡ. Ma Lemambô lahiki hathak menak yaô takatu ba te hama.

30 Ma donḡtom mólô ma Wapômbêḡ bôk hakatunḡ mólô sapêḡ lemimkadôk nauḡ yôn.

31 *Aêḡ ba mólô ma bêḡ ek menak, ba intu minḡ nôkô ami.

*Minḡ mama esak Yisu ami
(Luk 12:8-9)*

32 “Aêḡ ba ôpatu ba hananḡ hadêḡ avômalô nena hasopa ya, intu tem yanān iminḡ Wakamik atu ba hamô malak leḡ ma nena, ‘Ôpêntêk ma yenanḡ.’

33 *Ma ôpatu ba hananḡ hadêḡ avômalô nena hadô esopa ya, intu tem yanān êndêḡ Wakamik atu ba hamô malak leḡ nena, ‘Yahathônḡ ôpêḡ palinḡ.’

*Yisu hadum ba avômalô evak i vose
(Luk 12:49-53; 14:26-27)*

34 “Yahalêm ek yanêm kôm janak êndêḡ mólô! Ba intu minḡ nosonḡ nena yahalêm ek yandum mólô kapôlômim êndôk binḡ ami ma milôk.

35 Yahalêm ek

“ ‘namalô êmbôlinḡ dôm êndêḡ lambô, ma nalavi êmbôlinḡ dôm êndêḡ talêbô, ma namalô yanavi êmbôlinḡ dôm êndêḡ yanavi.

36 Anyô te lôk anêḡ thalalenḡ tem nêpôlik esak i.’

Maika 7:6

37 “Ma opalê atu ba lahavinḡ lambô lo talêbô bêḡ anônḡ hamônḡ ek ya, ôpêḡ hatôm anyô ôv vathek ba minḡ yenanḡ ami. Ma opalê atu ba lahavinḡ nali bêḡ anônḡ hamônḡ ek ya, ôpêḡ hatôm anyô ôv vathek ba minḡ yenanḡ ami.

38 *Ma ôpatu ba minḡ hawa anêḡ alovalanḡsinḡ ba hasopa ya ami, ôpêḡ hatôm anyô ôv vathek ba minḡ yenanḡ ami.

39 *Ma opalê atu ba hadum ku bêḡ ek embatho anêḡ lôkmala lonḡ, êḡ ma anêḡ lôkmala êḡ tem nêḡ yak. Ma ôpatu ba hatak anêḡ lôkmala ek hasopa ya, ôpêḡ tem embalonḡ anêḡ lôkmala lonḡ.

40 * “Ma ôpatu ba hawa mólô thô, êḡ ma hawa ya thô havinḡ. Ma ôpatu ba hawa ya thô, êḡ ma hawa Ôpatu ba hêv ya ba yahalêm thô havinḡ.

41 Ma ôpatu ba hayê plopet te ba hawa thô, êḡ ma tem enja nôḡ mavi êtôm atu ba plopet êḡ hawa. Ma ôpatu ba hayê anyô thêthônḡ te ba hawa thô, êḡ ma tem enja nôḡ mavi êtôm atu ba anyô thêthônḡ êḡ hawa.

42 Ma ôpatu ba hayê anyô oyanḡ te hasopa ya ba hêv nanḡ thilibunḡ hadêḡ yani, yanān avanônḡ binḡ êndêḡ mólô nena ôpêḡ tem enja anêḡ vuli.”

* 10:28: Lom 8:31; Jem 4:12 * 10:31: Mat 6:26 * 10:33: Mak 8:38; Luk 9:26; 2Ti 2:12 * 10:38: Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24 * 10:39: Luk 17:33; Jon 12:25 * 10:40: Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20

11

1 Ma Yisu hadôñ anêñ nê ku laumîñ ba lahavuju yôv, ma hatak loñ êñ ma hi hanarj Wapômbêñ anêñ abô lôk hadôñ avômalô hamô Galili anêñ malak nenanena.

*Yisu hanarj abô hathak Jon anyô hathik ñarj
(Luk 7:18-35)*

2 Jon hamô koladôñ ma halanjô abô hathak ku takatu ba Kilisi hadum. Êñ ma hêv anêñ nê ku doho ba i hadêñ yani

3 ek nenanj injik yani liñ, “O ma Mesia atu ba Wapômbêñ bôk habutiñ abô ek nêñm êlêm mena yêlô nayabiñ anyô yanj?”

4-5 *Êñ ma Yisu hanarj viyarj, “Nôbônu ma nonanj êndêñ Jon esak nôñ takatu ba mamu olanô lo ôyê. Nê malenij pusip êyê tak, ma nê venijvuvij evenj, ma nê palê lepla ibitak mavi, ma nê lenijôndôñ kôtôñ elanjô abô, ma nê ñama iviyô hathak loñbô, ma avômalô siv elanjô Wapômbêñ anêñ Abô Mavi atu. Ba intu unu nonanj êndêñ Jon esak nôñ takêñ.

6 Ma nê takatu ba êyê ya ba evalonj inij êvhavij loñ, nêñmô lôk lenijmavi.”

7 Jon anêñ nê ku êvôï denanj, ma Yisu hanarj abô hathak Jon hadêñ avômalô nena, “Bôk môlô u loñ thiliv ek ôyê malê? Môlô u ek ôyê lovak hayuv baselak vuak e?”

8 Mi. Ma môlô u ek ôyê malê? Môlô u ek ôyê anyô te hik kwêv kêkêlô e? Mi. Nê takatu ba ik kwêv kêkêlô, ma êmô kinj inij unyak ma miñ êmô loñ thiliv ami.

9 Môlô u loñ thiliv ek ôyê malê? Plopet te e? Avanôñ! Ma donjom yanarj êndêñ môlô nena Jon ma bêñ ek plopet sapêñ.

10 *Bôk eto hathak ôpêñ hêk Wapômbêñ anêñ kapya nena,
“Odanjô, tem yanêñ yanarj anyô ku te êmôñ ek o,
ek enarj yanarj abô bêñ
ek êpôpêk loñôndê ek o.”

Malakai 3:1

11 “Yanarj avanôñ binj êndêñ môlô nena Jon ma bêñ ek avômalô pik sapêñ. Avi te miñ bôk havathu anyô te aêñ ami ma mi. Ma donjom ôpatu ba yaôna hêk Wapômbêñ anêñ loñ lôklinyak, ôpêñ ma bêñ ek Jon.

12-13 * “Ma plopet sapêñ lôk kapya balabunj bôk enarj Wapômbêñ anêñ abô bêñ aleba lêk hayô Jon habitak havij. Ma sêbôk aleba lêk ma ôpêñ hanarj abô ma Wapômbêñ anêñ loñ lôklinyak halêm hatôm nê vovak ibi thêthô i ba i aleba ik voyak ba lovak.

14 *Ma môlô lemimhavij nodanjô plopet takatu inij abô ba nodanjô! Wapômbêñ anêñ kapya hanarj nena Elia tem êlêm. Elia êñ ma Jon.

15 Aêñ ba môlô nê lôk lemôndôñ ma nodanjô abô êntêk katô!

16 “Yanarj aisê esak avômalô bôlôñ êntêk? Thêlô ma hatôm avômena takatu ba êmô loñ ethak donjom halôk ma elam hi ek avômena vi nena,

17 “Yêlô abi yenj belenj ek môlô nondo yenj,
ma donjom miñ olo yenj ami.
Ma yêlô alanj asêñ malêñ ek môlô nodanj,
ma donjom miñ olanj ami.”

18 “Ma avômalô bôlôñ êntêk êtôm avômena takêñ. Jon halêm ba hathak hatip ek nôñ lo wainj. Ma môlô ôpôlik hathak yani ba onanj nena ñgôk hamô havij yani.

* 11:4-5: Ais 35:5-6; 61:1

* 11:10: Luk 1:76

* 11:12-13: Luk 16:16

* 11:14: Mal 4:5; Mat

17:10-13; Mak 9:11-13

19* Ma donɔtom Anyô Anêɲ Nakaduɲ atu halêm ma miɲ hatip ek nô m lo waiɲ ami. Ba intu avômalô êpôlik ba enaɲ, ‘Ôɲgô! Anyô êɲ hathak hayaɲ nô m lôk hanum waiɲ bêɲ anôɲ aleba intu halo molo. Yani ma nê idum kambom lôk nê ewa takis iniɲ anyô môlô.’ Aêɲ ba Wapômbêɲ anêɲ auk tem injik anôɲ mavi ba avômalô tem nêgê nena auk êɲ ma thêthôɲ anôɲ.”

Avômalô leɲôndôɲ kô tôɲ

(Luk 10:13-15)

20 Yisu bôk hadum nômbithi bêɲ anôɲ yôv hamô malak doho ma avômalô takêɲ miɲ ele kapôlôɲiɲ liliɲ ami. Ba intu Yisu hathaɲ i

21* ba hanaɲ, “Alikaknena, môlô avômalô Kolasin lo Betsaida! Môlô bôk ôyê nômbithi lomaloma. Ma donɔtom bôk yandum nômbithi takêɲ êmô Taia lo Saidon malêvôɲ, êɲ ma kethêɲ oyaɲ ma tem nijik kwêv kambom lôk nesav atum ɲgavu esak leɲiɲkadôk ek nede kapôlôɲiɲ liliɲ.

22 Odaɲô! Yahanayaɲ avanôɲ êndêɲ môlô nena waklavôɲ atu ba Wapômbêɲ endelêm ek endanô abô, êɲ ma môlônim malaiɲ tem bêɲ anôɲ êmôɲ ek avômalô Taia lo Saidon iniɲ!

23* “Ma môlô avômalô Kapaneam, tem nêmbô môlônim athêɲ esak leɲ e? Mi, môlô tem unu nê ɲama iniɲ loɲ! Môlô bôk ôyê nômbithi lomaloma. Ma donɔtom bôk yandum nômbithi takêɲ êmô Sodom malêvôɲ, êɲ ma tem netak iniɲ kambom ma tem nê m denaɲ endeba lêk.

24* Odaɲô! Yanaɲ avanôɲ! Waklavôɲ atu ba Wapômbêɲ endelêm ek endanô alalôaniɲ abô, êɲ ma môlônim malaiɲ tem bêɲ anôɲ êmôɲ ek avômalô Sodom!”

Wapômbêɲ anêɲ aseleɲ ma vumvum

(Luk 10:21-22)

25* Yôv ma Yisu hanaɲ, “Wakamik, O ma pik lo leɲ anêɲ alar! Lêk huvuɲ anê m auk hadêɲ nê lôkauk lôk nê bêɲbêɲ, ma huik thô hadêɲ nê takatu ba êtôm avômena yaô nena. Ba intu yahabô anê m athêɲ!

26 Wakamik, avanôɲ oda hosopa anê m lemha viɲ ba intu hudum aêɲ.

27* “Wakamik bôk hôêv ya auk sapêɲ yôv. Ba anyô late miɲ hayala Nalum atu ami. Mi, O Wakamik iyom. Ma anyô late miɲ hayala O Wakamik katô ami. Mi, Nalum lôk nê takatu ba Nalum lahaviɲ injik O thô êndêɲ i iyom.

28* “Môlô nê takatu ba udum ku bêɲ ba owa malaiɲ nôlêm êndêɲ ya ma tem yanê m lovak êndêɲ môlô.

29-30* Yahathak yahatauviɲ ya hatôm anyô ku ba intu tem nô m mavi. Ma aseleɲ atu ba yahêv ma vumvum ek noja. Ma vak atu ba yahêv ek nô bô ma miɲ malaiɲ ami. Ba intu nôlêm êndêɲ ya ek noja yenaɲ auk.”

12

Yisu ma Sabat anêɲ alar

(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1* Sabat te ma Yisu lôk anêɲ nê ku i evenɲ ku kapô te. Ma anêɲ nê ku ema kisi ba ewa wit doho hêk ku êɲ kapô ba eyaɲ.

2* Palisi doho êyê ma enaɲ, “Ondaɲô! Abô balabuɲ hanaɲ nena Sabat ma

* 11:19: Mat 9:14 * 11:21: Ais 23; Ese 26:1–28:26; Jol 3:4-8; Amo 1:9-10; Sek 9:2-4 * 11:23: Stt 19:24-28; Ais 14:13-15 * 11:24: Mat 10:15; Luk 10:12 * 11:25: 1Ko 1:26-29 * 11:27: Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2 * 11:28: Jer 31:25 * 11:29-30: 1Jon 5:3 * 12:1: Lo 23:25 * 12:2: Kis 20:10

minj hatôm nandum ku ba naja nô m ek nanjanj ami. Ma donjom anêm nê ku ibulinj waklavônj ênj!”

3* Ma Yisu hananj nena, “Môlô bôk osam abô hathak Devit lôk anênj nê môlô emâ kisi ba idum e?”

4* Yani habitak hayô Wapômbênj anênj unyak mathenj kapô ma hayanj polom atu ba mathen anônj. Polom ênj ma nê êbôk da iyom ininj ek nejanj ba intu habulinj abô balabunj buênj.

5* Odañj abô te imbinj. Môlô bôk osam abô te hamô abô balabunj nena Sabat sapênj ma nê êbôk da idum ku ba êv da hadênj Wapômbênj. Thêlô ethak ibulinj abô balabunj bô êntêk hathak Sabat. Ma donjom thêlô ma kambom mi.

6* Aênj ba yananj êndênj môlô nena nômlate lêk hamô lonj êntêk ma nômbênj lôk ek unyak mathenj.

7-8* Môlô bôk osam abô ênj yôv ba hananj nena,
 “Yalenjhavinj môlô nô nê m kapôlômim êndênj avômalô
 ma yahapôlik hathak da.”

Hosea 6:6

“Ya Anyô Anênj Nakadunj atu ma Sabat anênj Alanj. Ba intu oyala abô ênj anênj ôdônj, ma tem minj hatôm notak malainj êyômô ôpatu ba anênj kambom mi ami. Mi.”

*Sabat ma Yisu hadum anyô banj hatyôk te mavi
 (Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)*

9 Yôv ma Yisu hatak buênj ma habitak hayô avômalô lonj ênj ininj unyak yenj kapô. Ma anyô banj hatyôk te hamô lonj ênj.

10* Ma Palisi doho êbôlê m lonjôndê ek nenanj Yisu bênj ba intu enanj hik yani linj, “Kapy a balabunj hananj aisé? Hatôm alalô nandum anyô lôk lijinj mavi êndênj Sabat mena mi e?”

11* Ma Yisu hananj, “Anyô te anênj boksipsip hêv yak halôk lôv hadênj Sabat, ma ôpênj tem ni edadi boksipsip ênj imbitak yainj mena mi e?”

12 Anyô ma bênj ek boksipsip. Ba intu kapy a balabunj hananj nena alalô hatôm nandum anyô mavi êndênj Sabat.”

13 Aênj ba Yisu hananj hadênj ôpênj, “Oto bahem.” Ma hato banj ma banj vi kambom atu habitak mavi hathak lonjbô hatôm banj vi atu mavi.

14* Ênj ma Palisi iviyô ba i ethak donjom ma ekak abô ek nêpôm lonjôndê te ek nijik Yisu vônô.

Wapômbênj anênj anyô ku

15 Yisu hayala nô m ênj ba intu hatak lonj ênj ba hi. Ma avômalô bênj anônj esopa yani ba hadum ininj lijinj sapênj mavi.

16* Ma Yisu hananj lôklokwanj hadênj thêlô nena minj nenanj yani bênj êndênj anyôla ami.

17 Yisu hananj aênj ek Wapômbênj anênj abô injik anônj ba bôk hananj hadênj plopet Aisaia nena,

18* “Ôpêntêk ma yenanj anyô ku atu ba bôk yahabi yabahanj hayô hêk yani yôv.

Ôpênj ma yalenjhavinj yani bênj anônj, ma yakapôlônj mavi ek yani;

tem yanê m yenanj Lovak Mathenj êmô imbinj ôpênj,

ma tem enanj bênj êndênj avômalô nena tem nê m i bulubinj.

* 12:3: 1Sml 21:1-6 * 12:4: Wkp 24:5-9 * 12:5: Nam 28:9-10 * 12:6: Mat 12:41-42 * 12:7-8:

Mat 9:13 * 12:10: Luk 14:3 * 12:11: Luk 14:5 * 12:14: Jon 5:16 * 12:16: Mat 8:4; Mak 3:12

* 12:18: Mat 3:17

- 19 Yani ma anyô bônôh ba miñ hathak hanañ abô lôk lôklala ami,
 ma miñ hathak hanañ abô hamô loñ ekaksa ami.
- 20 Ma tem miñ edabêh baselak atu hapu ba hêk pik ami,
 ma miñ imbi ayôk ñgathiniñ ni ami ma mi.
- Ma tem idum mavi iyom endeba etak kambom sapêh nêmo ku mavi vibin
 am.
- 21 Ma avômalô pik sapêh tem nênem malenij êndêh yani.” *Aisaia 42:1-4*

Yisu lôk Belsebul
(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 Vêm ma ewa anyô te atu ñgôk habulin ba êlêm hadêh Yisu. Ngôk êh hadum ba ôpêh madaluk pusip ma abôlêk putup. Ma Yisu hadum ba ôpêh madaluk lôk abôlêk hakyav ba hayê tak lôk hanañ abô.

23 Ma avômalô sapêh eson kambom ba enañ, “Yakô êntêk ma Devit anêh Lim Lukmuk atu ba Wapômbêh hêv halêm ek nêm alalô bulubinj la?”

24 *Ma Palisi elañô abô êh ma enañ, “Ngôk iniñ anyô bêh Belsebul hêv lôklokwan hadêh ôpêh. Ba intu hatôm nêm ñgôk sapêh vé ênjêk avômalô.”

25 Yisu hayala thêlônij auk ba hanañ, “Loñ bêh te da iniñ avômalô evaki vose hi ôdôh ju, êh ma tem loñ bêh êh tem ênjêk ñgathiniñ. Ma malak te evaki vose hi ôdôh ju, êh ma tem nênem yak. Ma ôdôh te evaki vose hi ôdôh ju, êh ma tem nênem yak aêh iyom.

26 Ma Sadar hêv anêh ñgôk vê, êh ma hatôm evaki vose hi ôdôh ju. Ba anêh loñ lôklinyak tem iminj majañ aisê? Mi.

27 Mólô onañ nena ñgôk bêh Belsebul hêv lôklokwan hadêh ya ba yahêv ñgôk vê. Ma mólônim avômalô idum ku êh havinj! Ma opalê intu hêv lôklokwan hadêh thêlô ba idum ku mavi êh? Ngôk Bêh, e? Mi! Mólôda unim avômalô ik thô nena mólô onañ abôyan.

28 *Ma donjom Wapômbêh anêh Lovak Mathen hêv lôklokwan hadêh ya ba yahêv ñgôk vê hêk avômalô. Aêh ba ojala nena Wapômbêh anêh loñ lôklinyak lêk halêm yôv.

29 “Odanô abô yan imbinj. Anyô te hatôm imbitak êyô anyô lôklokwan yan anêh unyak kapô ba enja anêh nômkama vani e? Mi anôh! Ôpêh embalon anyô lôklokwan êh ba ekak loñ am, êh ma yani hatôm enja anêh nômkama vani.

30 * “Ôpatu ba miñ lahavinj ya ami, yani êh intu hapôlik hathak ya. Ma ôpatu ba miñ hasup avômalô ba ethak donjom ami, êh ma hatôm halupunij i.

31 * “Aêh ba yanañ êndêh mólô nena Wapômbêh tem nêm avômalô iniñ kambom lomaloma lôk abôma takatu ba enañ hathak Wapômbêh vê. Ma donjom anyô te hayê Lovak Mathen anêh ku ba hanañ abôma nena, ‘Êntêk ma Ngôk Bêh anêh ku’, êh ma Wapômbêh miñ hatôm nêm kambom êh vé ênjêk ôpêh ami. Ma mi.

32 Ma anyô te hanañ abô kambom hathak Anyô Anêh Nakadunj atu, ma Wapômbêh tem nêm ôpêh anêh kambom vê. Ma donjom anyôla hanañ abô kambom hathak Lovak Mathen, êh ma Wapômbêh tem miñ nêm ôpêh anêh kambom êh vé ami ma ênjêk thêthô.

Alokwan kambom hathak hik anêh anôh kambom
(Luk 6:43-45)

* 12:24: Mat 9:34; 10:25 * 12:28: Ap 10:38; 1Jon 3:8 * 12:30: Mak 9:40; Luk 9:50 * 12:31: Hib 6:4-6

33 * “Alokwanj mavi ma tem injik anôj mavi, ma alokwanj kambom ma tem injik anôj kambom aêj iyom. Ma anyô ethak êyê anêj anôj vêm ma eyala nena alokwanj mavi mena kambom.

34 * Môlô ma umya kambom anêj nali ba kapôlômim putup hathak nôm kambom lomaloma atu ba habitak vemimbôlêk. Ba miñ hatôm nonan abô mavi ami!

35 Anyôla hapesanj anêj nômkama mavi lomaloma ba hamô yani kapô, êj ma tem enanj abô mavi iyom. Ma anyôla hapesanj nômkama kambom lomaloma ba hamô yani kapô, êj ma tem enanj abô kambom iyom.

36 “Odanô! Yananj êndêj môlô! Wapômbêj tem êlêm ek endanj abô. Ba intu anyô tomtom tem nenan ininj kambom takatu ba bôk enanj hadêj avômalô vi lôk ibulinj i bêj.

37 Wapômbêj tem endanj anêm abô ba enanj êndêj o nena o anyô thêthôj mena o anyô lokbanj.”

*Palisi leñj havinj nêgê lavôñj te
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)*

38 * Vêm ma Palisi lôk jê lôkauk hathak abô balabanj doho enanj hadêj Yisu, “Kêdônjwaga, yêlô leñj havinj undum lavôñj te ek injik thô nena Wapômbêj hêv o ba hólêm.”

39-40 * Ma Yisu hananj, “Môlô avômalô bôlôj êntêk ma avômalô kambom ba miñ ôêvhavinj ya ami. Ba intu lemimhavinj yandum lavôñj ek injik thô nena Wapômbêj bôk hêv ya ba yahalêm, ma doñtom tem mi. Wak lô ma Jona haminj alim ñgwêk bêj te kapô. Ma wak lô aêj iyom ma tem Anyô Anêj Nakadunj atu ênjêk pik kapô. Lavôñj êj iyom intu tem Wapômbêj injik thô nena bôk hêv ya ba yahalêm.

41 * Sêbôk ma Jona hananj abô hadêj avômalô Ninive ba ele kapôlôñj liliñ. Odanjô! Nômplate lêk hamô loj êntêk ma bêj hamôj ek Jona. Ma môlô miñ ôêvhavinj ami. Ma waklavôj atu ba Wapômbêj hatak ek nindum abô ma avômalô Ninive tem nenan môlônim kambom takêj bêj.

42 * Ma sêbôk ma Siba ininj kwin hatak anêj loj ma halêm anêj loj daim bomanj ek endanj Solomon anêj auk mavi. Odanjô! Nômplate lêk hamô loj êntêk ma bêj ek Solomon. Ma doñtom môlô ôdô anêj nodanjô. Ma waklavôj atu ba Wapômbêj hatak ek nindum abô ma tem Siba ininj kwin êj enanj môlônim kambom takêj bêj.”

*Ngôk hatup sinj
(Luk 11:24-26)*

43 * Ngôk lelaik hatak anyô te, êj ma hi havenj loj thiliv ek êmbôlêm loj mavi te ek enja lovak ba êmô. Ma miñ hapôm loj te ami,

44 ma tem enanj nena, ‘Yatup sinj yana unyak sêbôk esak loñbô.’ Ma hayô ba hayê nena unyak êj lêk hamô oyanj ma epesanj ba lêk habitak mabanj mavi.

45 * Êj ma tem ni êmbôlêm ñgôk bahenji ba lahavuju takatu ba ininj lôklokwanj hamôj ek anêj ba enja i imbinj ek nimbitak néyô unyak êj kapô esak loñbô. Êj ma ôpêj tem êmô kambom anôj ek yanj sêbôk. Ba intu môlô avômalô kambom bôlôj êntêk tem nôpôm malainj êj imbinj.”

* 12:33: Mat 7:16-20 * 12:34: Mat 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:45 * 12:38: Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30

* 12:39-40: Mat 16:4; Mak 8:12; Jna 1:17 * 12:41: Jna 3:5 * 12:42: 1Kinj 10:1-10 * 12:45: 2Pi 2:20

Yisu anêḡ talêbô lôk iviyaḡ

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Yisu hanaḡ abô hadêḡ avômalô denaḡ ma anêḡ talêbô lôk iviyaḡ leḡiḡhaviḡ nenaḡ abô imbiḡ yaḡi ba intu êlêm imiḡ unyak viyaḡi.

⁴⁷ Ma anyô te hi hanaḡ hadêḡ Yisu, “Lemtambô lôk môlôviyaḡ imiḡ yaḡi ba thêlô leḡiḡhaviḡ nenaḡ abô imbiḡ o.”

⁴⁸ Ma Yisu hanaḡ, “Opalê intu yenaḡ wakatik lôk aiyaḡ thêlô?”

⁴⁹⁻⁵⁰ *Ma habi baḡ hayô hamiḡ anêḡ ḡê ku ba hanaḡ, “Avômalô takatu ba esopa Wakamik atu ba hamô malak leḡ anêḡ lahaḡiḡ, intu yenaḡ wakatik lôk aiyaḡ ma livôḡ thêlô. Ba intu môlô êntêk ma yenaḡ wakatik lôk aiyaḡ thêlô.”

13

Abô loḡ kapô hathak anyô hapaliv yaḡvêk

(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Wak êḡ iyom ma Yisu hatak unyak atu ma hi hayô kasukthôm anêḡ daḡ ma halôk hamô biḡ.

² *Ma avômalô bêḡ anôḡ ekalabu yaḡi siḡ ba intu hathak yeḡ te ba hi hamô, ma avômalô imiḡ liḡdaḡ habup hathak.

³ Ma hadôḡ avômalô hathak abô loḡ kapô bêḡ anôḡ. Ba hanaḡ nena, “Anyô te hi hapaliv anêḡ yaḡvêk halôk anêḡ ku.

⁴ Yaḡi hapaliv yaḡvêk takêḡ ma vi halôk loḡôndê. Êḡ ma menak êpôm ba eyaḡ.

⁵ Ma doḡo halôk valu kikiliḡ ba intu hapup kethaḡ ek malê nena pik dokte iyom.

⁶ Ma doḡtom wak habi hayô hêk ma hakapok ek malê nena anêḡ ḡgalôk ma bidoḡna.

⁷ Ma vi halôk loḡ yak lôkmaḡiḡ kapô ba yak êḡ halumbak hayô yaḡvêk takêḡ vôv.

⁸ Ma doḡtom vi halôk pik mavi ba hik anôḡ ba vi hatôm 100 ma vi 60 ma vi 30.

⁹ Aêḡ ba môlô ḡê lôk lemôndôḡ ma nodanô abô êntêk katô!”

Aisê ka Yisu hanaḡ abô loḡ kapô?

(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Yisu anêḡ ḡê ku i hadêḡ yaḡi ma enaḡ hik yaḡi liḡ, “Aisê ba hothak honaḡ abô loḡ kapô hadêḡ avômalô?”

¹¹ Ma Yisu hanaḡ viyaḡ nena, “Wapômbêḡ lêk hik anêḡ auk loḡ kapô hathak anêḡ loḡ lôkliḡyak thô hadêḡ môlô. Ma miḡ hik thô hadêḡ thêlô ami.

¹² *Ba anyô te hayala auk êḡ, ma tem Wapômbêḡ nêḡ auk doḡo imbiḡ ba imbitak bêḡ anôḡ. Ma doḡtom anyô te hathôḡ auk êḡ, ma anêḡ auk dokte atu ba ôpêḡ havalon loḡ tem yaḡi nêḡ vê.

¹³ *Ba intu yahanan abô loḡ kapô hadêḡ thêlô ba “Êyê, ma doḡtom miḡ êyê katô ami.

Elaḡô, ma doḡtom miḡ elanô katô ba eyala abô êḡ anêḡ ôdôḡ ami.

¹⁴⁻¹⁵ *Aêḡ ba Wapômbêḡ anêḡ abô hik anôḡ hatôm bôk ba Aisaia hanaḡ, “Avômalô iniḡ auk bôk thekthek

* **12:49-50:** Lom 8:29 * **13:2:** Luk 5:1-3 * **13:12:** Mat 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 * **13:13:** Lo 29:4; Jer 5:21 * **13:14-15:** Jon 12:40; Ap 28:26-27

ba ibi lenjôndôñ sin
ma ivuliv malenjin sin.

Wak nômbênj intu ma tem nedañô abô,
ma donjom minj hatôm neyala anêñ ôdôñ ami.

Ma wak nômbênj intu ma tem nêgê nômlate,
ma donjom minj hatôm nêpôm anêñ ôdôñ ami.

Ba intu etak kambom êñ
ma tem nêgê esak malenjin
lôk nedañô êndôk lenjôndôñ
ma neja ênjêk iniñ auk

ma nede i lilin ek yandum thêlô mavi.’

Aisaia 6:9-10

16 *Ma môlô lêk ôyê ya hathak malemim daluk lôk olanô ya halôk lemin ôndôñ. Ba intu lêk ômô mavi.

17 Odañô! Yanaj avanôñj êndênj môlô! Sêbôk ma plopet lôk nê thêthônj bênj anônj lenjinjiki ek nêgê nôm êntêk ba lêk môlô ôyê, ma donjom minj êyê ami. Ma lenjinjiki ek nedañô abô takêntêk ba lêk môlô olanô, ma donjom minj elañô ami.

*Abô loj kapô hathak yanvêk anêñ ôdôñ
(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)*

18 “Aênj ba tem yanaj abô loj kapô hathak epaliv yanvêk anêñ ôdôñ bênj êndênj môlô.

19 Anyô te halañô abô hathak Wapômbênj anêñ loj lôklinyak ma donjom minj hayala anêñ ôdôñ ami, êñ ma Sadañ hayô ba hawa yanvêk atu ba Wapômbênj havatho halôk yani kapô vê. Êñ ma hatôm yanvêk atu ba halôk lojôndê.

20-21 “Ma ôpatu halañô abô ba hêvhavinj kethej lôk lamavi ma donjom malainj lôk vovañ hapôm yani hathak Wapômbênj anêñ abô ma hatak anêñ hêvhavinj kethej oyan, êñ ma hatôm yanvêk atu ba hêv yak halôk valu kikiñj ba minj habi ngalôk ami.

22 * “Anyô te halañô abô ma donjom lahiki bênj anônj hathak anêñ lôkmala pik êntêk lôk nômkama lomaloma lôk valuselenj. Ma auk takênj intu hasivunj Wapômbênj anêñ abô ba ôpênj minj hik anêñ anônj ami. Êñ ma hatôm yanvêk atu ba halôk yak lôkmanjinj kapô.

23 “Ma anyô halañô Wapômbênj anêñ abô ba hayala anêñ ôdôñ êñ ma tem indum ku ba injik anônj mavi êtôm 100 mena 60 mena 30 la. Êñ ma hatôm yanvêk atu ba halôk pik mavi.”

Abô loj kapô hathak kamuj kambom

24 Yisu hanañ abô loj kapô yan nena, “Wapômbênj anêñ loj lôklinyak ma aêntêk. Anyô te havatho yanvêk mavi halôk anêñ ku.

25 Ma avômalô i êk sôm, ma ôpênj anêñ anyô lamaninj te halêm havatho kamuj kambom halôk ku kapô êñ havinj ma hi.

26 Vêm ma nôm anônj hadum ek êyôk, ma kamuj kambom êñ havuak havinj.

27 Ma nê eyabinj ku i hadênj ku alañ ma enañ hadênj yani, ‘Anyô bênj, bôk hovatho yanvêk mavi halôk anêm ku iyom. Aisê ka kamuj kambom habitak havinj?’

28 “Ma yani hanañ hadênj thêlô, ‘Anyô te lamaninj hathak ya ba hadum nôm êñ.’

* 13:16: Luk 10:23-24 * 13:22: Luk 12:16-21; 1Ti 6:9-10,17

“Ma nê ku enañ hik yani lin, ‘Lemhaviñ yêlô nayavovonj ku êñ e?’

²⁹“Ma donjom ku alañ hananj, ‘Mi. Yahakô môlô noyavovonj ba nosapu nôm mavi vê imbinj kamuñ kambom.

³⁰Môlô nôndô luvi êmô endeba avômalô nedav nôm am. Êñ ma tem yanañ êndên nê ku takatu ba tem nedav nôm nena, “Môlô nusup kamuñ kambom sapênj ba nokak lôkulôku ba nôndô êmô loñ nêmbôk esak atum. Ma nusup nôm anênj anônj ba notak êmô unyak nôm hamô.” ’ ’

Abô loñ kapô hathak ava yaôna

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹Yisu hananj abô loñ kapô te nena, “Wapômbênj anênj loñ lôklinyak ma aêntêk. Anyô te hawa ava yaônate ba havatho halôk anênj ku kapô.

³²Ava êñ ma yaôna lôk, ma donjom habitak alokwanj daim ba hamônj ek nômkama ku kapô vi. Ma menak ethak elav iniñ unyak halôk anênj njanj.”

Abô loñ kapô hathak yis

(Mak 4:33-34; Luk 13:20-21)

³³Yisu hananj abô loñ kapô te nena, “Wapômbênj anênj loñ lôklinyak ma aêntêk. Avi te hawa yis dokte ba hayelanj halôk palawa bênj anônj kapô, ma haveñ yam ma palawa sapênj hathinj bênj.”

³⁴Abô takêntêk ba Yisu hananj hadênj avômalô ma hananj hathak abô loñ kapô iyom ma minj hathak hadônj i hathak abô yanja ami

³⁵ek Wapômbênj anênj abô injik anônj ba hananj hadênj plopet nena, “Yaverjbôlêk tem ekyav ba yanañ abô loñ kapô êndênj môlô.

Ma yanañ Wapômbênj anênj auk lomaloma takatu ba havunj hadênj sêbôk ba yani hapesanj pik êntêk aleba lêk bênj.” *Kapya Yey 78:2*

Yisu hananj kamuñ kambom anênj ôdônj bênj

³⁶Yôn ma Yisu hatak avômalô ba i ma hi unyak kapô. Ma anênj nê ku i ek yani ma enañ, “Nunjwik abô loñ kapô atu ba hathak kamuñ kambom habitak ku kapô anênj ôdônj thô êndênj yêlô.”

³⁷Êñ ma hananj, “Ôpatu ba havatho yanvêk mavi, êñ ma Anyô Anênj Nakadunj atu.

³⁸Ma ku kapô ma pik êntêk, ma yanvêk mavi ma loñ lôklinyak anênj avômalô, ma kamuñ kambom ma anyô kambom anênj avômalô.

³⁹Anyô lamaninj atu ba havatho yanvêk kambom, yani ma Sadanj. Avômalô takatu ba elav nôm, thêlô êñ ma hatôm aņela. Nôm hayôk, êñ ma pik lo leñ anênj danj.

⁴⁰⁻⁴²* “Pik lo leñ anênj danj hayô ma Anyô Anênj Nakadunj atu tem nêmbôk anênj aņela ba ini anênj loñ lôklinyak atu ba hamô pik êntêk ek neja avômalô kambom takatu ba êvôn avômalô ek nindum kambom lôk avômalô sapênj atu ba ethak idum kambom ba nimbi êndôk loñ atum lôkmala. Thêlô tem nedanj kambom ba nesanj venjnbôlêk ôdônj loñ. Nôm êñ hatôm avômalô takatu ba isup kamuñ kambom ba êbôk hathak atum.

⁴³* “Ma donjom avômalô thêthônj tem nimbitak êtôm wak anênj deda ba nêmbô Lambô anênj loñ lôklinyak. Aênj ba môlô nê lôk lemôndônj ma nodanj abô êntêk katô!”

Abô loñ kapô hathak ivunj nôm mavi te

* **13:40-42:** Mat 8:12; 24:31; 25:31; Mak 13:27; Jon 15:6

* **13:43:** Dan 12:3

44 “Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak ma hatôm ku kapo te ba ivuḡ nôm mavi te hamô. Ma anyô te hapôm nôm mavi êḡ. Ma havuḡ halôk loḡbô. Yani lamavi ba hêv anêḡ nômkama sapêḡ ek nêḡnêḡ vuli. Ma hawa valuselenḡ ba hêv hadêḡ ku atu ba nôm mavi êḡ hamô anêḡ alanḡ ek enja ku êḡ.”

Abô loḡ kapô hathak kômkom mavi

45 “Abô loḡ kapô te havuḡ nena Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak ma aêntêk. Anyô hadum ku valuselenḡ te habôlêm kômkom kêkêlô ek nêḡm vuli.

46 Yani habôlêm aleba hapôm kômkom kêkêlô anêḡ dôêḡ te ba anêḡ vuli bêḡ anôḡ. Êḡ ma hi hêv anêḡ nômkama sapêḡ ek nêḡnêḡ vuli. Ma hawa valuselenḡ ba hi hêv kômkom kêkêlô êḡ hathak.”

Abô loḡ kapô hathak yakseḡ

47 “Abô loḡ kapô te hathak loḡbô nena Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak ma hatôm aêntêk. Nê ibi yakseḡ halôk kasukthôm êvôn alim lomaloma aleba putup.

48 Êḡ ma êvôn yakseḡ hathak liḡdaḡ. Ma êlôk êmô ma isup alim mavi halôk vak sam doho. Ma doḡtom alim kambom ma ibi hi.

49 Ba intu waklavôḡ pik lo leḡ anêḡ daḡ ma Wapômbêḡ tem indum aêḡ iyom. Ba anêḡ aḡela tem nêlêm neja ḡê kambom vê êḡḡêk ḡê thêthôḡ malêvôḡ

50 *ba nîmbi êndôk loḡ atum lôkmala. Thêlô tem nedaḡ kambom ba nesāḡ venḡḡbôlêk ôdôḡ loḡ.”

51 Ma Yisu hanāḡ hik anêḡ ḡê ku liḡ nena, “Môlô lêk oyala abô sapêḡ anêḡ ôdôḡ e?”

Ma thêlô enāḡ hadêḡ yani, “Intu êḡ.”

52 Êḡ ma yani hanāḡ hadêḡ thêlô, “Anyô lôkauk hathak abô balabuḡ te halāḡ abô ba hawa auk hathak Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak, yani êḡ hatôm unyak te anêḡ lambô. Yani hi unyak kapô ba hawa nôm mavi lukmuk lôk bô havuḡ ba hêv hadêḡ avômalô.”

Plopet ma athêḡ mi hêk anêḡ malak ôdôḡ

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

53 Yisu hanāḡ abô loḡ kapô takêḡ ḡvôn ma yani hatak loḡ êḡ.

54 *Ma hi yanida anêḡ malak ôdôḡ. Ma hadôḡ avômalô hamô iniḡ unyak yeḡ aleba esonḡ kambom ba enāḡ, “Ôpêntêk hawa auk êntêk anêḡ êsê? Aisê ba yani hatôm idum nômbithi?”

55 *Ôpêḡ ma anyô halav unyak te anêḡ nakaduḡ ma anêḡ talêbô ma Malia. Ma anêḡ iviyanḡ ma Jems lo Josep ma Saïmon lo Judas.

56 Ma anêḡ livi êmô loḡ êntêk havuḡ. Ma aisê ka anyô êḡ hatôm idum nôḡ takêḡ?”

57 *Ma thêlô enāḡ aêḡ, ma êpôlik hathak yani. Ba intu Yisu hanāḡ hadêḡ thêlô, “Plopet hawa athêḡ bêḡ hêk malak yaḡ. Ma doḡtom anêḡ malak ôdôḡ lôk anêḡ thalalenḡ ma hatôm anyô athêḡ mi.”

58 Aêḡ ba intu miḡ hadum nômbithi bêḡ anôḡ hêk loḡ êḡ ami ek malê nena thêlô miḡ êvhuḡḡ yani ami.

* 13:50: Mat 13:42; Luk 13:28

* 13:54: Jon 7:15

* 13:55: Jon 6:42

* 13:57: Jon 4:44

14

*Ik Jon anyô hathik ñaŋ vônô
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)*

¹ Wak êŋ ma Anyô Bêŋ Helot Antipas halanô abô hathak nôŋ takatu ba Yisu hadum.

² Êŋ ma hanan hadêŋ anêŋ nê ku nena, “Ôpêŋ ma Jon anyô hathik ñaŋ iyom intu haviyô hathak lonjbô. Ba intu yani hawa lôklokwan ba hadum nômbithi takêŋ.”

³⁻⁴ *Sêbôk ma Helot hawa yaŋ Pilip anêŋ avi Helodias vani. Ba Jon hanan hadêŋ Helot, “Lêk howa avi êntêk vani ba intu hubuliŋ abô balabuŋ.” Êŋ ma Helot hêv anêŋ nê ku ba i evalon Jon ba ekak ma êdô hamô koladôŋ.

⁵ *Avômalô leniŋhabi nena Jon ma plopet te. Ba intu Helot hadum ek injik Jon vônô ma donjom hakô ek avômalô.

⁶ Anyô doho êlêm eyaŋ nôŋ haviŋ Helot ek leniŋhabi anêŋ waklavôŋ talêbô hawa yani. Ma Helodias nalavi halêm haloyeŋ hamiŋ thêlô malêvôŋ. Ma Helot hayê ba lamavi anêŋ dôêŋ.

⁷ Êŋ ma Helot havak abô haviŋ yani nena, “Yanaŋ avanôŋ biŋ dake nena honaŋ hik ya liŋ hathak nômlate ek yanêŋ êndêŋ o, êŋ ma tem yanêŋ iyom.”

⁸ Ma talêbô hêv auk hadêŋ nalavi ek enaŋ nena, “Yalenhaviŋ Jon wakadôk êndôk belev te ba nêŋ êndêŋ ya!”

⁹⁻¹⁰ Ma kiŋ halanô ba lamalaiŋ. Ma donjom bôk havak abô halôk nê bêŋbêŋ maleŋiŋ yôv ba intu hanan hadêŋ nê ku ba i koladôŋ ma edabêŋ Jon laselô kisi hatôm atu ba avena hanan.

¹¹ Ma thêlô etak Jon wakadôk halôk belev te ba ewa êlêm êv hadêŋ avi muk atu. Ma yani hawa ba hi hêv hadêŋ talêbô.

¹² Ma Jon anêŋ nê ku elanô ma êlêm ewa anêŋ liŋkupik ba i elav. Elav vêŋ ma i enaŋ hadêŋ Yisu.

*Yisu havakôŋ avômalô hatôm 5,000
(Mak 6:32-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-15)*

¹³ Yisu halanô abô êŋ vêŋ ma hatak lonj êŋ ma hathak yeŋ te ba hi lonj thiliv bute. Ma avômalô bêŋ anôŋ elanô nena yani iyom lêk hi ba intu etak iniŋ malak ma evenj yani yam ba i.

¹⁴ Ma Yisu hathak liŋ ma hayê avômalô bêŋ anôŋ lêk êmô yôv. Ma lahiki hathak thêlô ba hadum iniŋ nê lôk lijiŋ mavi.

¹⁵ Yaŋsiŋ hayô ma anêŋ nê ku êlêm ma enaŋ, “Lêk yaŋsiŋ ma alalô amô lonj thiliv. Ba intu otak avômalô takêntêk ek ini malak takatu ba hamô habobo ek nêŋem iniŋ nôŋ vuli.”

¹⁶ Ma donjom Yisu hanan nena, “Mi! Thêlô nêŋmô. Mólô da nobakôŋ i.”

¹⁷ Ma donjom thêlô enaŋ, “Yêlôaniŋ polom bahenji ma alim ju iyom.”

¹⁸ Êŋ ma Yisu hanan, “Noja nôlêŋ.”

¹⁹ *Ma hanan hadêŋ avômalô nena, “Nôndôk nôŋmô kamun takêntêk.” Ma hawa polom bahenji lôk alim ju atu ma hêv ma hathak leŋ ma hêv mek. Vêŋ ma haya polom lôk alim ba hêv hadêŋ anêŋ nê ku, ma nê ku ewa ba ibi sam ba êv hadêŋ avômalô nômbêŋ atu.

²⁰ Ma avômalô sapêŋ eyaŋ ba leniŋviyak. Ma nôŋ wata vi atu ba hamô ma nê ku isup halôk vak sam laumiŋ ba lahavuju.

* 14:3-4: Wkp 18:16; 20:21; Luk 3:19-20

* 14:5: Mat 21:26

* 14:19: Mat 15:35-39; Mak 8:6-10

21 Anyô iyom intu hatôm 5,000 ma avi lo avômena takatu ba eyañ nôm êñ havin minj ekatun i ami.

*Yisu haveñ kasukthôm anêñ dômlê
(Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)*

22 Vêm ma Yisu hanañ hadêñ anêñ nê ku nena nesak yeñ ba nêmoñ ba ini kasukthôm vi tuvulu. Ma yanida hamô ek nêmo avômalô ba ini am.

23 *Yani hêv avômalô ba i ma hathak dum te ba hi ek eteñ mek. Bôlôvôn hayô ma yani hamô dum êñ denañ.

24 Ma yeñ lêk hi kasuk malêvôn ma lovak hayuv ba hamô yeñ lon hale hi ba intu nañ budum hik ba yeñ êñ halelela liliñ kambom.

25 Habobo tem eyañ ma yani haveñ kasuk anêñ dômlê ba hi hadêñ anêñ nê ku.

26 *Ma anêñ nê ku êyê yani haveñ kasuk anêñ dômlê ma êkô kambom ba enañ nena, "Anyôla dahô!" ba elañ boloba.

27 Ma ketheñ oyañ ma yani hanañ hadêñ thêlô nena, "Môlô minj nôkô ami ma nômô yaô! Ya êntêk!"

28 Êñ ma Pita hanañ, "O Anyô Bêñ Yisu, ma onañ ek yambeñ kasuk anêñ dômlê ba yasôk êndêñ o."

29 Ma Yisu hanañ, "Ôlêm."

Êñ ma Pita hatak yeñ ma haveñ kasuk anêñ dômlê ba hi.

30 Ma donjom hayê lovak hayuv ba hakô. Êñ ma hêv yak halôk kasuk kapô ma halam nena, "Anyô Bêñ! Nêmo ya sa!"

31 *Ketheñ oyañ ma Yisu havalon yani. Ma hanañ, "O anyô hôêvhavin yaôna lôk. Hoson nena hatôm yayabiñ o ami e?"

32 Ma thai ethak yeñ ma lovak bêñ êñ hama.

33 Aêñ ba nê takatu ba êmô yeñ elek venjndôn lêlô ma êkôm ba êv yeñ ba enañ, "Avanôn binj! O ma Wapômbêñ anêñ Nakaduñ."

*Yisu hadum avômalô lôk lijij mavi hêk Genesalet
(Mak 6:53-56; Jon 6:22-25)*

34 Thêlô ethak lijidaj vi tuvulu anêñ Genesalet.

35 Ma avômalô lon êñ êyê Yisu ba eyala yani. Ma êv abô haveñ malak lon êñ sapêñ. Ma ewa iniñ nê lôk lijij sapêñ ba i hadêñ Yisu.

36 *Ma eteñ Yisu ba enañ ek nê lôk lijij nêsôm anêñ kwêv anêñ dan iyom. Ma sapêñ atu ba êsôm ma ibitak mavi.

15

*Yisu hanañ hathak nôm takatu ba tem indum anyô lelaik
(Mak 7:1-23)*

1 Palisi lôk nê lôkuk hathak abô balabun doho êlêm anêñ Jelusalem ba i hadêñ Yisu ma enañ hik yani lij nena,

2 "Bumalô iniñ abô majan hanañ ek alalô nasik bahenjin vêmam ka minj anjan nôm ek indum Wapômbêñ lamavi. Ma aisê ka anêm nê ku ibulinj abô êñ ba minj ithik bahenjin ami?"

3 Êñ ma Yisu hanañ, "Aisê ka môlô ubulinj Wapômbêñ anêñ abô balabun ba osopa môlôda unim abô majan?"

* 14:23: Luk 6:12; 9:28

* 14:26: Luk 24:37

* 14:31: Mat 8:26; Mak 4:39

* 14:36: Mat 9:20-21

⁴* Hatôm Wapômbêñ hanañ nena, ‘Nodovak lemami lo lemtami’ ma ‘Ôpatu ba hathañ lambô lo talêbô hathak abô kambom, ma nijik ôpêñ vônô.’

⁵ Ma donjom môlô othak onañ nena anyôla hanañ hadêñ lami nena, ‘Yenañ nômkama takatu ba hamô ek yanêm mamu sa, êñ ma bôk yahanañ nena tem yanêm êndêñ Wapômbêñ êtôm da.

⁶ Ba intu miñ hatôm yanêm mamu sa ami.’ Êñ ma hatôm môlô ôvôlinñ dômim ek Wapômbêñ anêñ abô ba osopa libumi inin bôk lo loñ.

⁷ Môlô nê kambom! Môlô udum ba avômalô eson nena môlô nê wapôm. Ma donjom môlô ma nê palon anôñ ba plopet Aisaia anêñ abô lêk hik anôñ ba hanañ nena,

⁸ “‘Avômalô êntêk êbô yenañ athêñ hathak veniñbôlêk oyañ.

Ma donjom kapôlôññ ma hêk daim bô ek ya.

⁹ Thêlô êv yey oyañ hadêñ ya.

Ma ethak enañ thêlôda inin abô iyom ba esau nena,

“Êntêk ma Wapômbêñ anêñ abô.” ’ ’ ”

Aisaia 29:13

¹⁰ Ma Yisu halam avômalô nômbênñ atu ba êlêm hadêñ yani ma hanañ nena, “Môlô nodañô ba noyala katô.

¹¹* Nôm takatu ba anyô hayañ halôk abôlêk miñ hadum yani habitak lelaik ami. Ma donjom nôm takatu ba anyô hanañ hale abôlêk intu hadum anyô habitak lelaik.”

¹² Vêm ma nê ku êlêm enañ hadêñ Yisu nena, “Odanô. Palisi elañô anêm abô êntêk ba lêk leññmaniñ kambom hathak o.”

¹³ Ma Yisu hanañ viyañ nena, “Wakamik atu ba hamô malak leñ tem esapu nôm lôk ñgalôk takatu ba miñ yani havatho ami.

¹⁴* Ba miñ môlô nodañô nê takêñ inin abô ami. Thêlô ma nê malenñ pusip ba idum ek nendom avômalô vi emberñ loñôndê. Ma anyô mapusip yañ halom anyô mapusip yañ haveñ loñôndê, êñ ma tem luvi nêñem yak êndôk lôv.”

¹⁵ Êñ ma Pita hanañ hadêñ Yisu nena, “Nuñgwik abô loñ kapô êñ anêñ ôdôñ thô êndêñ yêlô.”

¹⁶ Ma Yisu hanañ hadêñ thêlô nena, “Môlô ôthônñ haviñ e?

¹⁷ Odanô katô! Nôm takatu ba halôk anyô abôlêk ba hi hamin anyô lasoam vêm ma hale yain ba hi.

¹⁸ Ma donjom nôm takatu ba hamô anyô kapô ba hanañ hale abôlêk, êñ ma habitak anêñ anyô kapô ba intu hadum ôpêñ habitak lelaik.

¹⁹ Nôm takêntêk intu hamô avômalô kapôlôñññ ba hale yain: auk kambom lôk ik anyô vônô ma idum sek haviñ anyô yañ yanavi lôk sek walilin ma vani lôk enañ abôyañ hathak anyô yañ ba idum abô ek yani lôk enañ abô kambom hathak anyô vi.

²⁰ Aêñ ba anyô hayañ nôm ba miñ hathik bañ ami, nôm êñ miñ hadum ba yani habitak lelaik ami. Mi. Kambom takêntêk intu hadum ba ôpêñ habitak lelaik.”

*Avi Kenan te hêvhaviñ Yisu
(Mak 7:24-30)*

²¹ Yisu hatak loñ êñ ma hi hamô habobo Taia lo Saidon.

* 15:4: Kis 20:12; 21:17; Wkp 20:9; Lo 5:16

* 15:11: Mat 12:34

* 15:14: Luk 6:39; Lom 2:19

22 Ma avi Kenan te hamô loŋ êŋ ba halêm ma halam nena, “Anyô Bêŋ! Devit anêŋ Lim Lukmuk! Nêm kapôlôm ek ya! Ngôk habulinŋ yenaŋ avena kambom anôŋ.”

23 Ma doŋtom yani bônônŋ iyom aleba nê ku êlêm ma enaŋ nena, “Avi êntêk halam kaêk haveŋ alalô yam bôsahê! Onaŋ ek yani ni!”

24 *Êŋ ma hanaŋ viyaŋ nena, “Wapômbêŋ hêv ya ba yahalêm hadêŋ avômalô Israêl takatu ba even mayaliv iyom hatôm bôksipsip.”

25 Ma avi atu halêm ma halek vadôŋ lêlô ma hanaŋ, “Anyô bêŋ, nêm ya sa!”

26 Ma hanaŋ hadêŋ avi êŋ nena, “Kambom ek nakaliv avômena iniŋ nôm êndêŋ avuŋ.”

27 Avi êŋ hanaŋ, “Anyô Bêŋ, êŋ ma avanôŋ. Ma doŋtom avuŋ ethak eyaŋ alaŋsi iniŋ nôm mapmap.”

28 Yisu hanaŋ, “O avi hôêvhaviŋ bêŋ anôŋ ba Wapômbêŋ tem êndôk esak anêm lemhaviŋ.” Ma avi êŋ nalavi habitak mavi hathak loŋbô.

Yisu hadum avômalô lôk lijiŋ bêŋ anôŋ mavi

29 Ma Yisu hatak loŋ êŋ ma habup hathak kasukthôm anêŋ Galili. Vêm ma hathak dumlolê te ba hi hamô.

30 Ma avômalô bêŋ anôŋ êlêm hadêŋ yani ma ewa nê veniŋvuviŋ, lôk nê maleniŋ pusip, lôk nê veniŋ lo baheniŋ thoŋo, lôk nê veniŋbôlêk putup, lôk nê lijiŋ lomaloma ba êdô i hêk Yisu valuvi. Ma yani hadum ba ibitak mavi.

31 *Ma avômalô êyê nê veniŋbôlêk putup enaŋ abô, lôk nê veniŋ lo baheniŋ thoŋo ibitak mavi, ma nê veniŋvuviŋ even, lôk nê maleniŋ pusip êyê tak. Ma thêlô esonŋ kambom ba êbô Israêl iniŋ Wapômbêŋ anêŋ athêŋ.

Yisu havakôŋ avômalô hatôm 4,000 (Mak 8:1-10)

32 *Yisu halam anêŋ nê ku êlêm ma hanaŋ hadêŋ i nena, “Yaleŋ hik ya hathak avômalô nômbêŋ êntêk. Thêlô bôk êmô haviŋ ya hatôm wak lô ba iniŋ nôm lêk mi. Ma yahadô yanêm thêlô ba ini oyaŋ. Yakô tem maleniŋ etaba êndôk loŋôndê ba nênem yak.”

33 Ma anêŋ nê ku enaŋ nena, “Alalô amô loŋ thiliv ma avômalô bêŋ anôŋ ba intu naja nôm anêŋ êsê ba nanêm êndêŋ i?”

34 Ma Yisu hanaŋ hik thêlô liŋ, “Môlônim polom vithê intu hamô?”

Ma enaŋ nena, “Polom baheniŋvi ba lahavuju lôk alim yaômena tomtom.”

35 Ma Yisu hanaŋ hadêŋ avômalô nômbêŋ atu nena nêndôk nêmo biŋ.

36 Êŋ ma hawa polom baheniŋvi ba lahavuju atu lôk alim ma hêv lamavi hadêŋ Wapômbêŋ. Ma haya polom lôk alim ba hêv hadêŋ anêŋ nê ku. Ma nê ku ewa ba ibi sam hadêŋ avômalô.

37 Sapêŋ eyaŋ ba leniŋviyak ma nê ku isup nôm wata halôk vak sam baheniŋvi ba lahavuju.

38 Anyô iyom intu hatôm 4,000 ma avi lo avômena takatu ba eyaŋ nôm êŋ haviŋ miŋ ekatuŋ i ami.

39 Yôv ma Yisu hêv avômalô ba i ma hathak yeŋ ba hi Magadala.

16

Palisi lo Sadyusi leniŋhaviŋ nêgê lavôŋiŋ te (Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 *Palisi lo Sadyusi doho êlêm hadêṅ Yisu ek nesaê yani. Ba intu thêlô enaṅ hadêṅ yani nena, “Undum lavôṅṅiṅ te ek injik thô nena Wapômbêṅ hêv o ba hôlêm mena mi e?”

2 Ma Yisu hanaṅ nena, “Yaṅsiṅ ma môlô othak onañ nena, ‘Sômuyum mavi, êṅ ma wak mavi tem êñjêk sawa daim.’

3 Ma lôkbôk ma môlô othak onañ, ‘Wak habi thapuk ba tem ôthôm.’ Môlô oyala leṅlêvôṅ anêṅ kobom katô. Ma doṅtom ku lomaloma takatu ba lêk habitak anêṅ ôdôṅ, ma môlô ôthôṅ palin denañ.

4 *Môlô avômalô bôlôṅ êntêk ma avômalô kambom ba miṅ ôêvhaviṅ ya ami. Môlô lemimhaviṅ yandum lavôṅṅiṅ ek injik thô nena Wapômbêṅ bôk hêv ya ba yahalêm, ma doṅtom tem mi. Môlô tem nôṅgô Jona anêṅ lavôṅṅiṅ iyom.” Êṅ ma Yisu hatak thêlô ba hi.

Abô loṅ kapô hathak Palisi lo Sadyusi ininṅ yis

(Mak 8:14-21)

5 Yisu lôk anêṅ ṅê ku êyô kasukthôm vi tuvulu. Ma anêṅ ṅê ku leṅṅipalin polom ba miṅ ewa haviṅ ami.

6 *Ma hanaṅ hadêṅ thêlô nena, “Noyabinṅ am esak Palisi lo Sadyusi ininṅ yis.”

7 Ma ṅê ku enaṅ abô hadêṅ thêlôda nena, “Alalô miṅ awa polom ami ba intu hanaṅ abô êntêk la.”

8 Ma doṅtom yani hayala ininṅ abô atu ba enaṅ ba hanaṅ, “Môlô ṅê ôêvhaviṅ yaôna lôk. Onañ hathak miṅ owa polom ami eka?”

9 *Môlô ôthôṅ denañ e? Miṅ lemimhabi polom baherṅvi atu ba avômalô 5,000 bôk eyañ ami e? Ma vak sam vithê intu usup nôṅ wata halôk?

10 *Ma polom baherṅvi ba lahavuju ek avômalô hatôm 4,000, ma doṅtom vak sam vithê intu bôk usup nôṅ wata halôk ba lemimpalinṅ?

11 “Môlô ôthôṅ yenaṅ auk denañ ba osoṅ nena yahanaṅ abô hathak polom e? Noyabinṅ am ek Palisi lo Sadyusi ininṅ yis!”

12 Êṅ ma ṅê ku eyala Yisu anêṅ auk. Yani hanaṅ nena thêlô neyabinṅ i ek Palisi lo Sadyusi takatu ba êdôṅ avômalô hathak auk lokbanṅ. Ma miṅ hanaṅ hathak yis atu ba avômalô eṅgabôm polom hathak ami.

Pita hanaṅ nena Yisu ma Kilisi

(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

13 Yisu habitak hayô Sisalia Pilipai ma hanaṅ hik ṅê ku liṅ nena, “Avômalô ininṅ auk aisê? Anyô Anêṅ Nakaduṅ atu ma opalê?”

14 *Ma thêlô enaṅ nena, “Doho enaṅ nena o ma Jon anyô hathik ṅañ. Ma doho enaṅ nena o Elia. Ma vi enaṅ nena o ma Jelemaia mena plopet bô te.”

15 Ma hanaṅ hik thêlô liṅ, “Ma môlôda olam ya nena opalê?”

16 *Êṅ ma Saimon Pita hanaṅ nena, “O ma Mesia, Wapômbêṅ lôkmala anêṅ Nakaduṅ atu ba hêv ek nêṅ anêṅ avômalô bulubiṅ.”

17 *Ma hanaṅ viyaṅ, “Saimon, Jona anêṅ nakaduṅ, lêk hômô mavi. Ek malê nena anyô pik êntêk te miṅ hik auk êṅ thô hadêṅ o ami, ma mi. Wakamik atu ba hamô malak leṅ, yani êṅ intu hik auk êntêk thô hadêṅ o.

* **16:1:** Mat 12:38; Luk 11:16 * **16:4:** Mat 12:39; Luk 11:29 * **16:6:** Luk 12:1 * **16:9:** Mat

14:17-21 * **16:10:** Mat 15:34-38 * **16:14:** Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 * **16:16:** Jon 6:69

* **16:17:** Gal 1:15-16

18 *Ma yanañ êndêñ o nena o ma Pita.* Ma tem yandav yenañ avômalô takatu ba êvhaviñ êyô êmô valu êñ. Ma nômlate miñ hatôm imbuliñ avômalô ôdôñ êñ ba nema ami ma mi.

19 *Tem yanêm loñ lôkliñyak anêñ vovaleñ êndêñ o. Nôm takatu ba hubutiñ hamô pik ma tem yambutin êñjêk leñ aêñ iyom. Ma nôm takatu ba hopole hamô pik ma tem yapole êñjêk leñ aêñ iyom.”

20 Ma hanañ lôklokwañ hadêñ anêñ nê ku ek miñ nenañ êndêñ anyôla nena yani ma Mesia atu ami.

*Yisu hanañ abô hathak anêñ ñama
(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)*

21 Pita hanañ nena Yisu ma Mesia vêm ma Yisu anêñ ku yañ hayô nena êndôñ anêñ nê ku, “Tem yasopa Wapômbêñ anêñ lahaviñ ba yana Jelusalem. Ma Israeël iniñ nê bêñbêñ lôk nê bêñbêñ êbôk da lôk nê lôkkauk hathak abô balabuñ tem nêñem vovañ êndêñ ya. Ma Wapômbêñ tem indum ba nijik ya vônô. Ma êtôm wak lô ma tem injik ya liñ imbiyô esak loñbô.”

22 Ma Pita hawa yani hi daim dokte ma hathañ ba hanañ nena, “Anyô Bêñ, mi anôñ! Nôm êñ miñ hatôm êpôm o ami ma mi anôñ!”

23 Yisu hik i lilin ma hanañ hadêñ Pita, “Sadañ, nu dan! Hosopa anyô iniñ auk iyom ma miñ hosopa Wapômbêñ anêñ auk ami. Ba intu o hatôm gwasilim te atu ba elav ek enja ya êmô.”

24 *Êñ ma Yisu hanañ hadêñ anêñ nê ku nena, “Anyôla hadum ek esopa ya, êñ ma êmbôlin dôm êndêñ yanida ma enja anêñ alovalañanñin ba esopa ya.

25 *Ek malê nena ôpatu ba lahabi bêñ anôñ hathak anêñ lôkmala pik, anêñ lôkmala êñ tem nêm yak. Ma donjom ôpatu ba hatak anêñ lôkmala ek hasopa ya, yani êñ tem enja lôkmala anôñ.

26 * “Anyô te hawa nômkama pik sapêñ ma donjom miñ hasopa Wapômbêñ anêñ abô ami ba anêñ lôkmala hêv yak, êñ ma tem yani êmô mavi e? Mi anôñ, tem enja vovañ. Ma anyôla hatôm nêm nômlate êndêñ Wapômbêñ ek enja anêñ lôkmala esak loñbô e? Mi anôñ!

27 *Anyô Anêñ Nakaduñ atu tem êlêm imbin añela ba embaloñ Lambô anêñ lôklokwañ lôk deda lôkmanñin. Êñ ma tem yani nêm vuli êndêñ avômalô sapêñ êtôm ku mavi lôk ku kambom takatu ba bôk thêlô idum yôv anêñ vuli.

28 Yanañ avanôñ êndêñ môlô nena Anyô Anêñ Nakaduñ atu tem êlêm imbin anêñ loñ lôkliñyak. Ma môlô vi atu ba lêk umiñ loñ êntêk tem nômô lôkmala denañ ma ôñgô nôm êñ imbin.”

17

*Yisu liñkupik habitak yanña
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)*

1 Wak baherñvi ba lahavute hale ba hi ma Yisu hawa Pita haviñ anyô loyañ Jems lo Jon ba ethak dumlolê daim bêñ te ba i. Ma thêlô iyom êmô dumlolê êñ.

2 *Êñ ma Yisu liñkupik habitak yanña hêk thêlô malenñin. Ma thohavloma hatôm wak anêñ deda, ma anêñ kwêv sapêñ habitak thapuk hatôm deda.

* **16:18:** Jon 1:42; Ep 2:20 * **16:18:** Athên êñ anêñ ôdôñ nena ‘valu’. * **16:19:** Mat 18:18; Jon 20:23 * **16:24:** Mat 10:38; Luk 14:27 * **16:25:** Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * **16:26:** Mat 4:8-9 * **16:27:** Sng 62:12; Snd 24:12; Mat 25:31; Lom 2:6; ALK 22:12 * **17:2:** 2Pi 1:16-18

³ Ma kethenᵛ oyaᵛ ma Mose lo Elia êyô ma enaᵛ abô haviᵛ Yisu ba thêlô êyê.

⁴ Êᵛ ma Pita hanaᵛ hadêᵛ Yisu, “Anyô Bêᵛ, mavi anôᵛ ek lêk alalô amô loᵛ êntêk. Lemhaviᵛ ma tem yandav unyak lôkkupik lokwanᵛlô, te ek o ma te ek Moᵛe ma te ek Elia?”

⁵ *Pita hanaᵛ abô denaᵛ ma buliv mabuᵛ anôᵛ te hayô hava thêlô siᵛ. Ma abô te halêm anêᵛ buliv êᵛ kapô nena, “Intu ma yenaᵛ Okna atu ba yalenᵛhaviᵛ videdaᵛ. Ma ya kapôlôᵛ mavi hathak yani. Ba nodanôᵛ anêᵛ abô!”

⁶ Nê ku elanô abô êᵛ ma êkô ba elanᵛ boloba ba êlôk êk pik.

⁷ Ma Yisu halêm ma hasôm thêlô ba hanaᵛ, “Numbiyô, miᵛ nôkô ami.”

⁸ Êᵛ ma thêlô esonᵛ êyê ma Yisu iyom hamiᵛ. Ma anyô ju atu ma mi.

⁹ Vêᵛ ma etak dumlolê êᵛ ba êlôk ele i ma Yisu hanaᵛ lôkklokwanᵛ nena, “Môlô miᵛ nonaᵛ nôᵛm atu ba ôyê bêᵛ êndêᵛ anyôla ami endeba Wapômbêᵛ injik Anyô Anêᵛ Nakaduᵛ atu liᵛ imbiyô êᵛjêk ᵛama esak loᵛbô am.”

¹⁰ *Nê ku enaᵛ hik Yisu liᵛ nena, “Aisê ka ᵛê lôkauk hathak abô balabuᵛ enaᵛ nena Elia tem êᵛmôᵛ ba êlêm vêᵛ ka Mesia?”

¹¹ Êᵛ ma Yisu hanaᵛ, “Avanôᵛ! Elia tem êlêm ba indum ku ek nôᵛkama sapêᵛ imbitak mavi esak loᵛbô.

¹² *Ma doᵛtom yanaᵛ êndêᵛ môlô nena Elia bôk halêm yôᵛ. Ma avômalô êthôᵛ yani paliᵛ ba esopa iniᵛ leᵛᵛhaviᵛ iyom ba idum kambom lomalama hadêᵛ yani. Ma tem nêᵛnêᵛm vovaᵛ êndêᵛ Anyô Anêᵛ Nakaduᵛ atu aêᵛ iyom.”

¹³ *Nê ku elanô abô êᵛ, ma eyala nena Yisu hanaᵛ abô hathak Jon anyô hathik ᵛaᵛ.

Yisu hêᵛ ᵛgôk vê hêk okna te

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43)

¹⁴ Yisu thêlô i êyô ma êyê avômalô bêᵛ anôᵛ lêk êᵛmô. Ma anyô te halêm hadêᵛ Yisu ma halek vadôᵛ lêlô hêk yani ma,

¹⁵ ma hanaᵛ, “Anyô Bêᵛ, nêᵛ kapôlôm ek yenaᵛ okna. Yani hawa lijiᵛ hama yak ba hathak hêᵛ yak halôk ᵛaᵛ lôk atum. Ma vovaᵛ bêᵛ hathak hapôm yani.

¹⁶ Ma yahawa hi hadêᵛ anêᵛ ᵛê ku, ma doᵛtom thêlô miᵛ hatôm nindum yani mavi ami.”

¹⁷ Ma Yisu hanaᵛ, “Yahamô haviᵛ môlô sawa daim ma doᵛtom miᵛ ôêᵛhaviᵛ ami ma owa auk lokbaᵛ aleba yakapôlôᵛ lêk hagiap hathak môlô. Noja okna êᵛ êlêm!”

¹⁸ Ma hathaᵛ ᵛgôk ba ᵛgôk hatak okna êᵛ ma kethenᵛ oyaᵛ ma habitak mavi.

¹⁹ *Nê ku i hadêᵛ Yisu ma enaᵛ, “Aisê ka yêlô miᵛ hatôm nanêᵛ ᵛgôk êᵛ vê ami?”

²⁰⁻²¹ *Êᵛ ma Yisu hanaᵛ, “Môlô miᵛ hatôm ami ek malê nena môlônim ôêᵛhaviᵛ ma yaôna lôk ba mi! Ava yaôna ma bêᵛ anôᵛ ek môlônim ôêᵛhaviᵛ! Yanaᵛ avanôᵛ êndêᵛ môlô. Môlônim ôêᵛhaviᵛ hatôm ava yaôᵛnate iyom, êᵛ ma hatôm nonaᵛ êndêᵛ dumlolê êntêk, ‘Umbiyô ba nu buyaᵛ’, êᵛ ma tem ni. Ma môlô hatôm nundum nôᵛmbêᵛ intu sapêᵛ!”*

* **17:5:** Lo 18:15; Sng 2:7; Ais 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22 * **17:10:** Mal 4:5 * **17:12:** Mat 11:14 * **17:13:** Luk 1:17 * **17:19:** Mat 10:1 * **17:20-21:** Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Ko 13:2 * **17:20-21:** Nê lôkauk vi enaᵛ nena abô doho atu ba Matyu hato ma hêk denaᵛ. Abô êᵛ ma aêᵛtêk: Ovak balabuᵛ ek nôᵛm ba oteᵛ mek iyom ma hatôm nêᵛ ᵛgôk lôkklokwanᵛ anêᵛ aêᵛ vê.

*Yisu hanaŋ bôlôŋ yaŋ hathak anêŋ ŋama
(Mak 9:30-32; Luk 9:43-45)*

22 *Yisu lôk anêŋ nê ku sapêŋ ethak doŋtom halôk Galili ma hanaŋ hadêŋ i nena, “Tem nenaŋ Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu bêŋ ba netak êndôk avômalô baherŋiŋ.

23 Ma tem nijik yani vônô, ma êtôm wak lô ma tem injik yani liŋ imbiyô esak loŋbô.” Nê ku elanô abô êŋ ma leŋŋmalaiŋ kambom.

Yisu hêv da unyak mathenŋ

24 *Yisu lôk anêŋ nê ku i êyô Kapaneam ma nê ewa da unyak mathenŋ êlêm ma enaŋ hik Pita liŋ, “Môlônim kédôŋwaga hathak hêv da unyak mathenŋ e?”

25 Ma Pita hanaŋ, “Intu êŋ. Yani hathak hêv.”

Ma Pita habitak hayô unyak kapô ma Yisu hanaŋ hik yani liŋ hamôŋŋ, “Saimon, lemhabi aisê? Pik sapêŋ iniŋ kiŋ ethak ewa da anêŋ opalêla? Thêlôdaniŋ nali mena avômalô vi?”

26 Ma hanaŋ, “Ewa anêŋ avômalô vi.”

Aêŋ ba Yisu hanaŋ, “Nali ma miŋ ethak êv da êŋ ami.

27 Ma doŋtom yahadô alalô nanêm malaiŋ êndêŋ nê takêŋ. Ba intu nu kasukthôm ma okaliv lôm. Alim môŋ atu ba hôvôv, êŋ ma onja ba okyav abôlêk. Ma tem nôŋgô valuselenŋ te hamiŋ kapô. Onja valuselenŋ êŋ ba nêm êndêŋ nê êŋ ek êtôm da unyak mathenŋ.”

18

*Opalê intu bêŋ hêk Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô
(Mak 9:33-37,42-48; Luk 9:46-48; 17:1-2)*

1 *Wak êŋ ma nê ku êlêm hadêŋ Yisu ma enaŋ hik yani liŋ, “Opalê te tem imbitak anyô lôk athêŋ bêŋ êmô Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô?”

2 Ma Yisu halam amena te halêm ma hadô hamiŋ thêlô malêvôŋŋ

3 *ma hanaŋ, “Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena miŋ otak unim kobom ba ubitak hatôm amena êntêk ami, êŋ ma môlô tem miŋ numbitak nôyô Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô ba unu ami. Ma mi.

4 Aêŋ ba anyô te hatauviŋ i aleba yaôna hatôm amena êntêk, yani êŋ tem imbitak anyô lôk athêŋ bêŋ êmô Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô.

5 *Ma ôpatu ba hêvhaviŋ ya ba hawa amena te aêntêk thô, ma hatôm hawa ya thô haviŋ.

6 “Ma doŋtom anyô te hadum ba yenaŋ amena atu ba hêvhaviŋ ya te hêv yak, ôpêŋ tem êpôm malaiŋ bêŋ anôŋ. Ôpêŋ tem nêsôkwêŋ valu bêŋ te esak laselo ba nimbi yani êndôk ŋgwêk makidiŋ ba ema. Malaiŋ êŋ ma yaôna ek malaiŋ atu ba yani tem êpôm embenŋ yam.

7 “Alikaknena môlô avômalô pik êntêk! Nôm lomaloma hamô pik êntêk ba hadum ba môlô udum kambom. Nôm takêŋ tem imbitak. Ma doŋtom ôpatu ba halom anyô vi ba idum kambom, yani êŋ tem êpôm malaiŋ bêŋ anôŋ.

8 *Bahem lo vem hadum ba hudum kambom, êŋ ma odabêŋ kisi ba umbini ek miŋ undum kambom esak loŋbô ami! Bahem lo vem vi iyom ma malaiŋ, ma doŋtom mavi ek nu malak leŋ. Ma bahem lo vem luvi hamô ba hudum

* 17:22: Mat 16:21 * 17:24: Kis 30:13; 38:26 * 18:1: Luk 22:24 * 18:3: Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 * 18:5: Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 * 18:8: Mat 5:29-30

kambom, êḡ ma lemvimkupik sapêḡ tem ni loḡ atum hathaḡ hamô hatôm wak nômbêḡ intu sapêḡ ba intu malaiḡ bêḡ anôḡ.

⁹ Ma malem daluk hadum ba hudum kambom, êḡ ma ômbi vê ba okaliv ni ek miḡ undum kambom esak loḡbô ami! Malem daluk vi iyom ma malaiḡ, ma doḡtom mavi ek nu malak leḡ. Ma malem daluk luvi hamô ba hudum kambom êḡ ma lemvimkupik sapêḡ tem êndôk loḡ atum lôkmala ba intu malaiḡ bêḡ anôḡ.

¹⁰ * “Aêḡ ba noyabiḡ am! Miḡ nosoḡ nena yenaḡ avômena ma nôḡ oyaḡ ami. Yanaḡ êndêḡ môlô nena iniḡ aḡela ethak êyê nôḡ takatu ba udum hadêḡ i ma i enaḡ hadêḡ Wakamik atu ba hamô malak leḡ.

¹¹ *Ya Anyô Anêḡ Nakaduḡ yahalêm ek yanêm avômalô takatu ba evenḡ mayaliv bulubiḡ.*

*Abô loḡ kapô hathak boksipsip te mi
(Luk 15:4-7)*

¹² “Anyô te anêḡ boksipsip hatôm 100 êḡmô ba te havenḡ aidoho. Lemhabi aisê? Boksipsip alaḡ tem indum malê? Tem etak 99 takatu ba nêḡmô dumlolê ma ni êmbôlêm ali atu ba mi.

¹³ Yanaḡ avanôḡ êndêḡ môlô! Yani hapôm ali êḡ, ma tem lamavi anêḡ dôêḡ esak ali atu ba hapôm êmôḡ ek 99 takatu ba êḡmô.

¹⁴ Ma môlônim Lemambô atu ba hamô malak leḡ hadô anyô athêḡ mi te ni loḡ atum lôkmala aêḡ iyom.

Loḡôndê opesaḡ abô imbiḡ mamuyaḡ

¹⁵ * “Mamuyaḡ hadum kambom hadêḡ o,* ma nu êndêḡ yani ma onaḡ anêḡ kambom bêḡ. Yani halaḡô o, êḡ ma mamu ôḡmô hatôm anyô loyaḡ hathak loḡbô.

¹⁶ *Ma miḡ halaḡô o ami, êḡ ma onja anyô te mena ju la imbiḡ o ba unu êndêḡ yani ma nonaḡ anêḡ kambom êḡ bêḡ esak loḡbô. Anyô ju êḡ tem nimiḡ ba nedaḡô mamunim abô êtôm atu ba Wapômbêḡ bôk hanaḡ yôv.

¹⁷ Yani lêndôḡ kôtôḡ denaḡ, êḡ ma nu onaḡ anêḡ kambom bêḡ êndêḡ avômalô ôdôḡ êvhaviḡ. Ma doḡtom yani lêndôḡ kôtôḡ denaḡ ba hadô endanô avômalô ôdôḡ êvhaviḡ iniḡ auk, êḡ ma môlô nôḡḡô yani êtôm anyô daluk lôk anyô hawa takis.

¹⁸ * “Yanaḡ avanôḡ êndêḡ môlô. Nôm takatu ba ubutiḡ hamô pik ma tem yambutuḡ êḡmô malak leḡ. Ma nôḡ takatu ba opole hêk pik ma tem yapole êḡḡêk malak leḡ aêḡ iyom.

¹⁹⁻²⁰ * “Odaḡô! Anyô ju mena lu la ethak doḡtom hathak yenaḡ athêḡ, êḡ ma yada tem yamô i malêvôḡ. Ba intu te mena ju la kapôlôḡiḡ doḡtom hathak nôḡlate ba eteḡ mek, ma yenaḡ Wakamik atu ba hamô malak leḡ tem indum nôḡm êḡ anôḡ.”

Abô loḡ kapô hathak anyô paloḡ

* **18:10:** Hib 1:14 * **18:11:** Luk 19:10 * **18:11:** Hadêḡ sêbôk ḡê doho atu ba eto Abô Mavi eto abô 11 haviḡ, ma doho miḡ eto ami. * **18:15:** Luk 17:3; Gal 6:1 * **18:15:** ḡê lôkauk vi lenjiḡhabi nena abô ‘hadêḡ o’ êḡ, ma Matyu da miḡ hato ami, ma anyôla hato havenḡ yam. * **18:16:** Lo 19:15; Jon 8:17 * **18:18:** Mat 16:19; Jon 20:23 * **18:19-20:** Mak 11:24; Jon 15:7

21 Vêm ma Pita halêm ma hanan hik Yisu lin, “Anyô Bêj, yenan aayan hadum kambom hadêj ya, êj ma yatak yakapôlôj bôlôj vithê? Bôlôj bahenvi ba lahavuju, e?”

22 *Ma Yisu hanan, “Yanan êndên o. Otak kapôlôm ek mamuyan êtôm wak nômbênj intu sapên, ma miñ bôlôj bahenvi ba lahavuju ami!

23 “Wapômbênj anên lon lôklinyak ma hatôm kinj te hadum ek anên jê ku nêlêm nêwê anên valuselej viyanj.

24 Wak êj hayô, ma ewa anyô ku atu halêm. Ôpênj bôk hayanj kinj anên valuselej vithê ba hathônj palinj.

25 Yani miñ hatôm nêm viyanj ami ba intu kinj hananj nena nêlêm ôpênj lôk venj lôk nali ba nimbitak êtôm anyô yan anên jê ku oyanj ek nêlêm valuselej êj viyanj. Ma nêlêm anên nômkama sapên ba anyô vi nêlêm vuli ma neja valuselej esak ba nêwê kinj anên valuselej êj viyanj.

26 “Êj ma ôpênj hêv yak halôk hêk yani valuvi ma halanj nena, ‘Oyabinj vêmam! Valuselej takatu ba yahawa hêk o ma tem yanêm viyanj.’

27 Ma kinj lahiki ba hananj, ‘Vijanj dôlôk!’ Ma hatak ôpênj ba hi.

28 “Anyô ku êj hatak kinj anên unyak ma hi hapôm anyô ku yanj ba thainj ku hatôm donjom. Anyô yanj hawa valuselej yaôna lôk hêk yani ba miñ bôk hêv ami. Êj ma yani havalonj ôpênj ba hakakô laselo sinj lôklokwanj ma hathanj ba hananj, ‘Yenanj valuselej êlêm!’

29 “Ma yanj êj hêv yak halôk hêk yani valuvi ma halanj nena, ‘Oyabinj vêmam! Tem yanêm anêm valuselej êj viyanj.’

30 “Ma donjom ôpênj hapôlik hathak yanj êj anên abô ba hawa ba hi hatak halôk koladônj ende ba ôpênj nêm valuselej êj viyanj am.

31 Jê ku vi êyê nôm atu ba ôpênj hadum ba esonj kambom ma leñjmalainj bênj ba i enanj hadênj kinj.

32 “Êj ma kinj halam ôpênj ba halêm ma hananj, ‘O anyô kambom anônj! Holanj bênj hadênj ya aleba yahatak o ba miñ hôwê anêm valuselej viyanj ami.

33 Yalenj hik ya hathak o, ma aisê ka miñ hudum aênj hadênj mamujanj ami?’

34 *Ma kinj lamaninj ba hatak ôpênj halôk jê takatu ba eyabinj koladônj ek thêlô nêlêm vovanj êndênj yani ende ba nêm valuselej êj viyanj am.

35 * “Aênj ba môlô tomtom lemimmavi ba notak unim kapôlômim kambom ek môlôvianj. Yakô Wakamik atu ba hamô malak leñj tem indum aênj êndênj o êtôm atu ba kinj hadum hadênj anên anyô ku atu.”

19

Yisu hananj abô hathak jê lôk venj êdô i

(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

1 Yisu hananj abô takênj vêm ma hatak Galili ma hi nanj Jolodanj vi tuvulu hêk Judia.

2 Ma hamô lonj êj ma avômalô bênj anônj êyô. Ma hadum jê lôk lijinj ba ibitak mavi.

3 Ma Palisi doho êlêm hadênj Yisu ma idum ek nesau yani ba enanj hik yani linj, “Abô balabanj hananj aisê? Anyô hatôm nêm yanavi vê esak ôdônj lomalama mena mi e?”

* 18:22: Luk 17:4 * 18:34: Mat 5:25-26 * 18:35: Mat 6:15; Mak 11:25; Ep 4:32; Kol 3:13

4 *Ma donjom Yisu hanaŋ, “Môlô bôk osam Wapômbêŋ anêŋ abô atu ba hanaŋ nena, ‘Sêbôk ba môŋ anôŋ atu ba Wapômbêŋ hapesaŋ avômalô ma hapesaŋ anyô lo avi.

5 *Ba intu Wapômbêŋ bôk hanaŋ nena, “Anyô tem etak lambô lo talêbô ma esak donjom imbiŋ yanavi ek thai nimbitak êtôm kupik donjom iyom.”

6 Thai miŋ ju hathak loŋbô ami ma lêk ibitak donjom. Aêŋ ba nôm atu ba Wapômbêŋ bôk havak loŋ hathak donjom ma miŋ hatôm anyôla epole vê ami.”

7 *Ma Palisi enaŋ, “Ma donjom Mose bôk hanaŋ nena anyô hadum ek êndô yanavi ma eto kapyra nêŋ yanavi vê ba nêŋ êndêŋ yanavi ek nêŋ yani vê.”

8 Ma Yisu hanaŋ, “Môlô nê lemimôndôŋ kôtôŋ. Ba intu Mose hik loŋôndê êŋ thô hadêŋ môlô. Môŋ anôŋ atu ba Wapômbêŋ hapesaŋ pik êntêk, ma auk êŋ miŋ hamô haviŋ ami.

9 *Yanaŋ êndêŋ môlô nena anyô te yanavi miŋ hadum sek ami, ma donjom yamalô hadô yanavi ba hawa avi yaŋ. Anyô êŋ hadum sek haviŋ avi yaŋ êŋ.”

10 Nê ku enaŋ hadêŋ Yisu, “Aêŋ ba anyô muk hamô mavi ek anyô lôk avi.”

11 Ma hanaŋ hadêŋ thêlô, “Anyô sapêŋ miŋ hatôm nedaŋô abô êŋ ami. Ôpatu ba Wapômbêŋ hêŋ lôklokwaŋ hadêŋ i iyom intu hatôm nedaŋô abô êŋ.

12 Anyô doho ma taluvi ewa i ba malaiŋ hamô ba miŋ hatôm neja avi ami. Doho ma êvê iniŋ thalôk vê ek neyabiŋ kiŋ iniŋ vêŋi. Ma doho leŋiŋhaviŋ nêŋem iniŋ lôklokwaŋ lôkthê ek nindum Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak anêŋ ku ba intu miŋ ewa avi ami. Ôpatu ba hanaŋ abô êŋ ba hasopa, ma esopa iyom.”

*Yisu hêŋ mek hathak avômena
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)*

13 Avômalô doho ewa avômena yaônena êlêm ek Yisu etak baŋ êyô ênjêk thêlô ba nêŋ mek esak i. Ma donjom anêŋ nê ku ethaŋ avômalô takêŋ.

14 *Êŋ ma Yisu hanaŋ, “Notak avômena yaônena ba nêlêm êndêŋ ya ma miŋ numiŋ thêlô loŋ siŋ ami ek malê nena avômalô takatu ba athêŋ mi ma hatôm avômena takêntêk ba Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak ma thêlôniŋ.”

15 Êŋ ma hatak baŋ hayôhêk i vêŋ ma hatak loŋ êŋ ba hi.

*Anyô muk lôk nômkama bêŋ hanaŋ abô haviŋ Yisu
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)*

16 Anyô te halêm hadêŋ Yisu ma hanaŋ, “Kêdôŋwaga, yandum malê mavi te ek yamô lôkmala êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ?”

17 *Ma Yisu hanaŋ, “Anyô te iyom intu mavi! Ma honaŋ hik ya liŋ hathak abô ‘mavi’ êŋ eka? Lemhaviŋ onja lôkmala atu ba hamô hatôm wak nômbêŋ intu, êŋ ma osopa Wapômbêŋ anêŋ abô balabuŋ.”

18 *Ma ôpêŋ hanaŋ hik yani liŋ nena, “Yasopa abô balabuŋ alisê?”

Êŋ ma Yisu hanaŋ, “Miŋ nuŋgwik anyô vônô ami. Miŋ undum sek imbiŋ anyô yaŋ yanavi ami. Miŋ onja vani ami. Miŋ onaŋ abôyaŋ esak anyô vi ba undum abô ek i ami.

19 *Ondovak lemambô lo lemtambô.’ Ma ‘lemimbiŋ avômalô vi êtôm lemhaviŋ oda.’ ”

* 19:4: Stt 1:27; 5:2 * 19:5: Stt 2:24; Ep 5:31 * 19:7: Lo 24:1-4; Mat 5:31 * 19:9: Mat 5:32; 1Ko 7:10-11 * 19:14: Mat 18:2-3 * 19:17: Wkp 18:5; Luk 10:28 * 19:18: Kis 20:13-16; Lo 5:17-20 * 19:19: Kis 20:12-16; Lo 5:16-20; Wkp 19:18

20 Ma anyô muk êḡ hanaḡ, “Abô balabuḡ takêḡ, ma yahathak yahasopa. Yandum malê te imbiḡ?”

21 Ma Yisu hanaḡ, “Lemhaviḡ nunḡwik anêḡ ku anêḡ dan siḡ, êḡ ma nu nêḡ anêḡ nômkama sapêḡ ek avômalô nêḡḡ vuli. Ma onḡa valuselenḡ sapêḡ ba nêḡ êḡndêḡ avômalô siv. Hudum aêḡ, ma tem anêḡ nômkama mavi lomalomama êḡḡ malak leḡ. Ma ôlêḡ osopa ya.”

22 Anyô muk êḡ ma anyô lôk nômkama bêḡ anôḡ. Ba intu halanô abô êḡ ma hêv malainḡ bêḡ hadêḡ yani ba hi lôk lamalainḡ.

23 Êḡ ma Yisu hanaḡ hadêḡ anêḡ ḡê ku nena, “Yanaḡ avanôḡ êḡndêḡ môlô nena ḡê lôk nômkama bêḡ tem nêḡpôm malainḡ bêḡ ek nimbitak nêyô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak kapô ba ini.

24 Odaḡô! Miḡ malainḡ bêḡ ek bok kamel imbitak êyô luvik idu sôḡ anêḡ abyanaḡ ba ni ami, ma doḡtom malainḡ anôḡ ek anyô lôk nômkama bêḡ te imbitak êyô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak kapô.”

25 ḡê ku elanô abô êḡ ma esonḡ kambom ba enaḡ, “Avanôḡ e? Aêḡ ba miḡ hatôm anyôla imbitak êyô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak kapô ba ni ami e?”

26 *Ma Yisu hayê thêlô lôklokwaḡ ma hanaḡ, “Wapômbêḡ iyom hatôm indum nômkama sapêḡ. Ma anyô te miḡ hatôm nêḡ yanida bulubiḡ ami ma mi.”

27 Ma Pita hanaḡ, “Yêlô bôk atak yêlôaniḡ nômkama sapêḡ ba alêḡ asopa o ba intu tem naja malê?”

28 *Ma Yisu hanaḡ hadêḡ i, “Yanaḡ avanôḡ êḡndêḡ môlô! Wak te ma Wapômbêḡ tem epesaḡ loḡ lukmuk. Ma Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu tem êḡḡ loḡ êḡ ba eyabiḡ anêḡ avômalô êtôm kinḡ lôkmaḡḡinḡ. Ma môlô anyô ku laumiḡ ba lahavuju takatu ba osopa ya, môlô tem noyabiḡ avômalô Israel ôdôḡ laumiḡ ba lahavuju êtôm kinḡ aêḡ iyom.

29 Ma avômalô takatu ba leḡḡhabi ya ba etak iniḡ unyak lôk iviyaḡ ma livi lôk lami ma taluvi lôk iniḡ nali lôk iniḡ ku, êḡ ma tem Wapômbêḡ nêḡ bêḡ anôḡ êḡndêḡ i êtôm 100 êyô êḡḡ iniḡ loḡ imbiḡ. Ma thêlô tem neja lôkmala atu ba nêḡḡ êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ imbiḡ.

30 *Odaḡô! ḡê lôk athêḡ bêḡ, bêḡ anôḡ tem nimbitak ḡê lôk athêḡ mi. Ma ḡê lôk athêḡ mi bêḡ anôḡ tem nimbitak ḡê lôk athêḡ bêḡ.”

20

Abô loḡ kapô hathak ku anêḡ vuli

1 Yisu hanaḡ, “Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak ma hatôm aêḡtêk. Lôkbôk momaḡiniḡ ma ku te anêḡ alaḡ hi ek êḡbôlêḡ ḡê ku ek nindum ku embeḡ anêḡ ku kapô.

2 Yani hapôm anyô doho ma hanaḡ hik i liḡ ek nindum anêḡ ku êtôm wak daluk te ma nêḡ i vuli esak valuselenḡ doḡtom ma êlôk hathak anêḡ abô. Yôv ma hêv thêlô ba i anêḡ ku kapô.

3 “Wak hathak leḡ ma hi loḡ ethak doḡtom halôk ma hayê anyô doho atu ba ida êḡḡ iyom.

4 Ma hanaḡ hadêḡ thêlô, ‘Môlô nu nundum yenaḡ ku, ma tem yanêḡ môlô vuli êtôm unim ku.’

5 Êḡ ma i.

* 19:26: Jop 42:2

* 19:28: Mat 25:31; Luk 22:30; ALK 3:21

* 19:30: Mat 20:16; Luk 13:30

“Waklêvôḡ biḡ ma hi hadum aêḡ ma habobo wak êndôk ma hi hadum aêḡ hathak loḡbô.

⁶ Yaḡsiḡ ma hayê anyô doho ida êmô iyom ma hanaḡ, ‘Aisê ka môlô ômô oyaḡ wak daluk êntêk?’

⁷ “Ma enaḡ, ‘Anyô te miḡ hêv ku hadêḡ yêlô ami.’

“Ma ku alaḡ hanaḡ, ‘Môlô nu nundum yenaḡ ku imbiḡ.’

⁸ * “Bôlôvôḡ hayô ma ku alaḡ hanaḡ hadêḡ anyô hayabiḡ ku, ‘Ondam ḡê takatu ba idum ku nêlêm ek nêm i vuli. ḡê yaḡsiḡ êmôḡ ma ḡê wak halôk êyô êḡjêk vêm ma ḡê waklêvôḡ ma ḡê lôkbôk ma embenḡ yam anôḡ.’

⁹ “ḡê yaḡsiḡ êlêm ma hêv i valuselenḡ doḡtom.

¹⁰ Ma ḡê lôkbôk esonḡ nena tem neja valuselenḡ esak. Ma doḡtom mi. Ewa hatôm doḡtom.

¹¹ Ewa iniḡ vuli yôv, ma thêlô enaḡ abô munuḡmunuḡ hathak ku alaḡ ba enaḡ,

¹² ‘Aisê ba yêlô alêm hadêḡ lôkbôk ba adum ku bêḡ lôk vovanik hamiḡ wak mathalalenḡ. Ma ḡê yaḡsiḡ idum ku yaôna lôk. Ma doḡtom ewa valuselenḡ hatôm yêlôaniḡ!’

¹³ “Êḡ ma ku alaḡ hanaḡ hadêḡ anyô te nena, ‘Aiyaḡ, miḡ yahadum kambom hadêḡ o ami. Bôk yahananaḡ ba hólôk nena undum ku ma tem onja valuselenḡ doḡtom iyom.

¹⁴ Yenaḡ yalenḡhaviḡ ba yahêv ḡê takatu ba evenḡ yam iniḡ vuli hatôm môlônim. Aêḡ ba onja anêm ba nu!

¹⁵ Valuselenḡ êntêk ma yenaḡ ba intu hatôm yasopa yenaḡ yalenḡhaviḡ iyom ek yanêm. Ma môlô malemim thêlêv eka?’

¹⁶ * “Aêḡ ba ḡê êmôḡ tem nimbitak êtôm ḡê evenḡ yam. Ma ḡê evenḡ yam tem nimbitak êtôm ḡê êmôḡ.”

Yisu hanaḡ abô hathak anêḡ ḡama bôlôḡ te lô

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-33)

¹⁷ Yisu hi Jelusalem ma hawa anêḡ ḡê ku laumiḡ ba lahavuju takatu. Thêlô evenḡ ba i ma Yisu havôv thêlô i daḡ vi ma hanaḡ nena,

¹⁸ * “Odaḡô. Alalô a daku Jelusalem. Ma tem nenaḡ Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu bêḡ ba nênenêm yani êndêḡ ḡê bêḡbêḡ êbôk da lôk ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ. Ma tem nenaḡ ek nijik yani vônô.

¹⁹ Tem nênenêm ya êndêḡ avômalô loḡ buyaḡ ek nenaḡ abôma lôk nebali ya ma nijik ya vônô esak a. Ma êtôm wak lô, ma tem injik ya liḡ ba yambiyô esak loḡbô.”

Jems lo Jon iniḡ talêbô anêḡ lahaviḡ

(Mak 10:35-45)

²⁰ Vêm ma Sebedi anêḡ nakaduḡ ju atu iniḡ talêbô halêm hadêḡ Yisu. Ma halek vadôḡ lêlô ma hadum ek enaḡ injik yani liḡ esak abô te.

²¹ * Êḡ ma Yisu hanaḡ, “Lemhaviḡ malê te?”

Ma avi êḡ hanaḡ, “Tem otak yenaḡ okna ju êntêk yaḡ sê êmô bahem vianôḡ ma yaḡ sê êmô bahem vikenḡ êḡjêk anêm loḡ lôklinyâk kapô?”

²² * Ma hanaḡ hadêḡ anyô loyaḡ, “Mamu ôthôḡ nôm atu ba onanaḡ hik ya liḡ palinḡ. Hatôm nunum êndôk tase atu ba tem yanum e?”

* 20:8: Wkp 19:13; Lo 24:15

* 20:16: Mat 19:30; Mak 10:31

* 20:18: Mat 16:21; 17:22-23

* 20:21: Mat 19:28; Luk 22:30

* 20:22: Mat 26:39; Jon 18:11

Ma thai enañ, “Yai hatôm.”

²³ Ma hanañ nena, “Avanôñ, tase êñ tem nunum êndôk. Ma donjom nêmo yabahanñ vianôñ lôk vikenñ, ma miñ yenañ ku ami. Mi, Wakamik da hayabinñ ku êñ ba bôk hatak anyô doho yôv ek nêmo loñ êñ.”

²⁴ Nê ku laumiñ takêñ elañô abô êñ ba lenijnñaña hadêñ Jems lo Jon.

²⁵ *Ma Yisu dalam thêlo êlêm ethak donjom ma hanañ, “Môlô bôk oyala nena avômalô loñ buyañ ininñ kinñ ethak eban i ba ibulinñ nê takatu ba êmô thêlo vibiñ. Ma ininñ nê bêñbêñ ethak ethañ ininñ avômalô aêñ iyom ek nesopa ininñ abô.

²⁶ *Odanô! Môlô miñ nundum kobom êñ ami! Môlô te lahavinj imbitak anyô lôk athêñ bêñ êñjêk môlô malêvôn, êñ ma imbitak êtôm môlônim anyô ku ek nêmo môlô sa.

²⁷ Ma ôpatu lahavinj imbitak êtôm môlônim anyô bêñ, êñ ma êmô êtôm môlônim anyô ku oyañ

²⁸ *hatôm ya Anyô Anêñ Nakaduñ atu ba yahadum aêñ iyom. Miñ yahalêm ek yandum nê bêñbêñ pik ininñ kobom ba yasañ avômalô ek nindum yenañ ku ami. Mi anôñ! Yahalêm hatôm anyô ku ek yanêm avômalô sa lôk yatak yenañ lôkmala ek nêmo avômalô bulubiñ.”

Yisu hadum anyô mapusip ju mavi

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Yisu lôk anêñ nê ku etak Jeliko ba i ma avômalô bêñ anôñ esopa yani.

³⁰ Ma anyô maleñ pusip lokwanju êmô loñondê danñ vi, ma thai elañô nena Yisu halêm. Êñ ma thai elam lôklokwanñ nena, “Anyô Bêñ! Devit anêñ Lim Lukmuk! Nêmo kapôlôm ek yai!”

³¹ Ma avômalô ethañ thai ba enañ, “Mamu bônôñ!” Ma donjom thai elam lôklala nena, “Anyô Bêñ! Devit anêñ Lim Lukmuk! Nêmo kapôlôm ek yai!”

³² Êñ ma Yisu haminñ ma dalam thai ba hanañ, “Lemimhavinñ yandum malê êndêñ mamu?”

³³ Ma thai enañ nena, “Anyô Bêñ, yai lenijnhavinñ nagê tak!”

³⁴ Êñ ma Yisu lahiki hathak thai ba hatak banñ hayô hêk maleñinñ daluk. Ma kethenñ oyañ ma thai ibitak mavi ba êyê tak ma i esopa yani.

21

Yisu habitak hayô Jelusalem hatôm kin

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Yisu thêlo i ebobo Jelusalem ma i êyô Betpagi, malak êñ hêk habobo Dum Oliv. Ma hêv anêñ nê ku ju ba i

² ma hanañ nena, “Mamu unu malak entuvulu. Ma kethenñ oyañ ma tem ôngô bok donki te lôk nakaduñ ba ekak luvi loñ ba iminj. Nopole yak vê ma nodom luvi ba nôlêm êndêñ ya.

³ Ma anyôla hanañ abôla hadêñ mamu, ma nonañ nena, ‘Anyô Bêñ lahavinj indum ku te esak luvi’, êñ ma tem êndôk ba etak luvi ek nêlêm kethenñ.”

⁴ Nôm êñ habitak ek Wapômbêñ anêñ abô injik anôñ ba hanañ hadêñ plopet nena,

⁵ *Nonañ abô êñ êndêñ avômalô Saion,

‘Ôngô. Môlônim kinñ lêk halêm hadêñ môlô.

* 20:25: Luk 22:25-26

* 20:26: Mat 23:11; Mak 9:35

* 20:28: Luk 22:27; Plp 2:7

Ôpêr anyô labali ba hayô hamô bok donki te.

Yani hayô hamô bok donki nakadun te ba halêm.' ” *Sekalaia 9:9; Aisaia 62:11*

⁶ Ma nê ku ju atu i ma idum hatôm atu ba Yisu hanaŋ.

⁷ Ma ewa donki talêbô lôk nakadun êr ba i ma ibi inin kwêv thilibun daim thô ba enŋava hayôhêk bok donki dômlokwan ma Yisu hayô hamô.

⁸ Ma avômalô lubunlubun enŋava inin kwêv thilibun hêk loŋôndê. Ma vi ele nôkyalô naur ba enŋava hêk loŋôndê.

⁹ Ma vi êmôn ma vi even yam ma Yisu halôk malêvôn ba leninmavi anôn ba lôk lêlô ba elam nena,

“Osana ni êndêr Devit anêr Lim Lukmuk!”

“Wapômbên nêm lamavi êndêr ôpatu ba halêm hathak Anyô Bêr anêr athên!”
Kapya Yey 118:26

“Osana! Nambô Wapômbên anêr athên esak len!”

¹⁰ Yisu habitak hayô Jelusalem kapô ma avômalô nômbên atu ba êmô Jelusalem eson kambom ba enaŋ hik lin mayaliv nena, “Ôpêntêk ma opalê?”

¹¹ Ma avômalô nômbên atu ba esopa Yisu enaŋ nena, “Yani ma Yisu, plopet atu ba halêm anêr malak Nasalet hêk Galili.”

Yisu hêv nê idum ku valu vê hêk unyak mathen kapô
(Mak 11:15-19; Luk 19:45-46)

¹² Yisu habitak hayô unyak mathen kapô anêr piklêvôn ma hayê avômalô ewa nômkama ba êdô hamô ek avômalô vi nênem vuli. Êr ma halupunin i ba hêv i vê hêk unyak mathen kapô ba ele yain ba i. Ma hale nê takatu ba êwê nê loŋ buyan inin valuselen hathak Hiblu inin valuselen inin balê lilin. Ma hadum aên hadên nê takatu ba êdô menak bôbô hamô ek avômalô vi nênem vuli.

¹³ *Ma hanaŋ hadên thêlô aêntêk, “Wapômbên anêr kapy a hanaŋ nena, ‘Yenaŋ unyak ma unyak neten mek êndôk.’ Ma môlô lêk udum ba lêk habitak hatôm nê vani inin loŋ ekopak êmô.”

¹⁴ Vêm ma nê maleŋin pusip lôk nê venyvun i êyô unyak mathen anêr piklêvôn ma hadum ba ibitak mavi.

¹⁵ Nê bênbên êbôk da lôk nê lôkauk hathak abô balabun êyê nômbithi takatu ba Yisu hadum. Ma thêlô elanô avômena elam kaêk haven unyak mathen anêr piklêvôn nena, “Osana ni êndêr Devit anêr Lim Lukmuk!” Êr ma thêlô leninmanin

¹⁶ ba enaŋ hadên Yisu nena, “Ondaŋô avômena inin abô!”

Ma Yisu hanaŋ, “Yahalanô. Ma môlô bôk osam abô atu ba hêk Wapômbên anêr kapy a ba hanaŋ hathak

“ ‘Avômena lôk amena kasek nena Wapômbên bôk hatak abô mavi halôk thêlô veninbôlêk ek nêmbô anêr athên.’ ” *Kapya Yey 8:2*

¹⁷ Vêm ma hatak avômalô takên ma hi hêk Betani bôlôvôn te.

Alokwan naur hayen
(Mak 11:12-14,20-24)

¹⁸ Lôkbôk momanin inin ma Yisu havôhi Jelusalem hathak loŋbô ma hama kisi.

* **21:13:** Ais 56:7; Jer 7:11

19 Yani hayê alokwanj sabo te hamiñ loñôndê danj vi. Hi hadêñ alokwanj êñ, ma hayê nena ñauñ oyanj iyom hamiñ ma anêñ anôñ mi. Ma hananj hadêñ alokwanj êñ, “Miñ hatôm nuñgwik anôñ esak loñbô ami!” Ma kethenj oyanj ma alokwanj êñ anêñ ñauñ hayenj ba hama.

20 Nê ku êyê nôm êñ ba esonj kambom ba enanj, “Honanj malê hathak alokwanj êntêk ba lêk hama kethenj?”

21 *Ma Yisu hananj, “Yananj avanôñ êndênj môlô nena môlô ôêvhavinj ba miñ kapôlômim ju ami, êñ ma hatôm nundum êtôm atu ba yahadum hadêñ alokwanj êntêk lôk hatôm nundum nômla yanj imbiñ nena nonanj êndênj dumlolê êntêk, ‘Ômbi o kisi ni tamu ñgwêk.’ Êñ ma Wapômbênj tem indum ba dumlolê êñ endanô môlônim abô.

22 *Môlô ôêvhavinj ba otenj mek, ma Wapômbênj tem nê m nôm takatu ba onanj hik yani liñ hathak êndênj môlô.”

Yisu, opalê hêv athênj bêñ hadênj o?

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Yisu habitak hayô unyak mathenj anêñ piklêvônj ma hadônj avômalô hamô. Êñ ma nê bêñbênj êbôk da lôk avômalô iniñ nê bêñbênj êlêm hadênj yani ma enanj, “Opalê hêv athênj bêñ hadênj o lôk hêv ku hadênj o ba intu hudum nô m takêntêk?”

24 Ma Yisu hananj, “Tem yananj injik môlô liñ esak abô te aênj iyom. Ba onanj abô êñ bêñ hadênj ya, ma tem yandam ôpatu ba hêv athênj bêñ hadênj ya êndênj môlô.

25 Opalê hêv ku nisik avômalô êndôk ñanj hadênj Jon? Wapômbênj lenj? Mena anyô pik?”

Ma thêlôda enanj hadênj i nena, “Alalô ananj nena Wapômbênj hêv ku êñ hadênj Jon ma tem yani enanj, ‘Aisê ka môlô miñ ôêvhavinj yani ami?”

26 *Ma donjom alalô ananj nena, ‘Anyô pik te hêv ku êñ,’ êñ ma avômalô tem lenjmanij êndênj alalô. Ek malê nena thêlô sapênj êvhavinj nena Jon ma plopet te.”

27 Ma thêlô enanj hadênj Yisu nena, “Yêlô athônj palinj.”

Êñ ma Yisu hananj hadênj thêlô, “Aênj ba miñ hatôm yandam ôpatu ba hêv athênj bêñ hadênj ya anêñ athênj bêñ êndênj môlô ami. Ma mi.”

Abô loñ kapô hathak anyô lo yanj

28 “Lemimbi kukuthinj êntêk. Anyô te anêñ nakadunj lokwanju êmô. Ma yani hi ek namalô yanj ma hananj, ‘Yenanj okna! Undum yenanj ku embenj ku yak wainj kapô!’

29 “Ma namalô hananj viyanj nena, ‘Yahadô.’ Vêm ma hik anêñ auk lilinj ma hi.

30 “Lambô hi hadênj namalô yanj ma hananj abô êñ hathak loñbô. Ma nakadunj hananj, ‘Wakamik, tem yana’. Ma miñ hi ami.

31 “Namalô ju êñ yanj sê intu hasopa lambô anêñ abô?”

Ma thêlô enanj, “Namalô yanj môñ.”

Ma Yisu hananj hadênj thêlô, “Yananj avanôñ êndênj môlô. Nê takis lôk avi sek walilinj tem nimbitak nêyô Wapômbênj anêñ loñ lôklijyak kapô nê mônj ek môlô.

32 *Jon bôk halêm ba hik loñôndê thêthônj thô hadênj môlô. Ma donjom môlô

* 21:21: Mat 17:20; Luk 17:6; Jon 14:12; 1Ko 13:2 * 21:22: Mat 7:7-11; 18:19 * 21:26: Mat 14:5

* 21:32: Luk 3:12; 7:29-30

minj ôêvhavinj anêj abô ami. Ma nê takis lôk avi sek walilinj, thêlô êvhavinj ba bôk môlô ôyê yôv. Ma dojtom môlô minj ole kapôlômim lilinj ami. Ba intu nê takêj tem nêmoj ba nimbitak nêyô Wapômbêj anêj loj lôklinjak kapô ba ini.”

*Abô loj kapô hathak nê kambom eyabinj ku yak wainj
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)*

33* “Môlô nodanjô abô loj kapô yanj. Ku alanj te havatho anêj ku yak wainj ma havak lôk hawê havenj. Ma halav lôv nêyô niminj wainj anêj anôj pesa ek neja anêj thôk. Ma halav unyak daim te ek anyô nêmo ek neyabinj ku êj. Vêm ma hatak ku êj halôk anyô doho baheninj ek neyabinj ek hik anôj ma thêlô neja anôj vi ma nênem vi êndêj yani. Ma hatak loj êj ba hi loj buyanj.

34 “Yak wainj êj hadum ek injik anôj ma ku alanj hêv anêj nê ku ba i ek neja yak wainj anêj anôj.

35 Ma nê takatu ba eyabinj ku evaloj thêlô ba epatinj i ma ik doho vônô ma ik doho hathak valu.

36 Êj ma ku alanj hêv nê ku bêj anôj ba i ma nê eyabinj ku yak wainj ibulinj thêlô aêj iyom.

37 “Ma hasoj nena thêlô tem nedañô namalô anêj abô ba intu hêv yani iyom ba hi.

38* Nê eyabinj ku êyê ku alanj nakaduñ hayô ma enanj hadêj i nena, ‘Ôpêntêk ma ku alanj anêj nakaduñ ba tem eyabinj lambô anêj ku. Alalô ik yani vônô, ma ku êj tem imbitak alalôaninj.’

39* Ba intu evaloj yani ba ewa ele ku viyainj ma ik vônô.

40 “Aêj ba ku alanj hayô ma tem indum malê êndêj nê takatu ba eyabinj ku êj?”

41 Nê bêjbêj êbôk da lôk avômalô ininj nê bêjbêj enanj hadêj yani nena, “Yani tem imbulinj nê kambom takêj kambom anôj. Ma tem enja ku yak wainj êj ba nêmo êndêj anyô vi. Yak wainj hik anôj, ma nê êj tem nênem ku alanj anêj sam.”

42* Yisu hananj hadêj thêlô nena, “Môlô bôk osam abô êntêk ba hêk Wapômbêj anêj kapy nena,

“Valu atu ba nê elav unyak êpôlik hathak,
ma lêk habitak landinj anôj.

Anyô Bêj da hadum aêj,

ma yêlô ayê nôm êj nena mavi anêj dôêj.’ *Kapya Yêj 118:22-23*

43 “Aêj ba yananj êndêj môlô nena Wapômbêj tem nêmo anêj loj lôklinjak vê ênjêk môlô ba nêmo êndêj nê ôdôj yanj. Ma thêlô tem nijik anôj êtôm alokwanj mavi te hathak hik anôj.

44 Ma ôpatu ba hêv yak hayôhêk valu êntêk, ma tem ipup nenanena. Mena valu êj hêv yak hayôhêk anyôla, ma tem ôpêj ipulusik ba imbitak malimmalim.”*

45 Nê bêjbêj êbôk da lôk Palisi elanjô Yisu anêj abô loj kapô takêj ma eyala nena yani hananj hathak thêlôda.

46 Êj ma thêlô êbôlêm lojôndê ek nebaloj yani. Ma dojtom êkô hathak avômalô ininj eyala nena Yisu ma plopet te ba intu êkô.

* 21:33: Ais 5:1-2 * 21:38: Mat 27:18 * 21:39: Hib 13:12 * 21:42: Lom 9:33; 1Pi 2:6-8

* 21:44: Nê lôkauk vi enanj nena, “Abô 44, ma Matyu da minj hato ami ma anyô yanj hawa abô êj hêk Luk ba hato.” Ma vi enanj nena, “Mí, Matyu da hato.”

22

*Abô loŋ kapô hathak enŋabôm nôŋ ewa i
(Luk 14:16-24)*

1 Yisu hananŋ abô loŋ kapô yanŋ hathak loŋbô nena,

2-3 “Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak ma hatôm aêntêk. Avômalô idum ek nendom avi te ni ek kiŋ te anêŋ nakaduŋ. Êŋ ma hêv abô hadêŋ avômalô doho ek nêlêm nejanŋ nôŋ imbiŋ thêlô. Ba hanŋgabôm nôŋ bêŋ atu yôv ma halam avômalô ek nêlêm nejanŋ nôŋ ewa i êŋ imbiŋ thêlô. Ma doŋtom êdô.

4 “Êŋ ma hêv nê ku doho hathak loŋbô ba hananŋ hadêŋ avômalô takatu ba halam nena, ‘Môlô nodanô! Lêk yahapôpêk nôŋ yôv. Yahik yenanŋ bokmanŋkao doho lôk alim dopdop doho ba yahanŋgabôm! Ba intu nôlêm!’

5 “Ma doŋtom miŋ elanŋô ami ma i mayaliv. Vi i iniŋ ku ma vi i idum iniŋ ku valuselenŋ.

6 *Ma vi evalonŋ kiŋ anêŋ nê ku ba idum kambom lomaloma hadêŋ i vêm ma iki vônô.

7 Kiŋ lamaniŋ kambom ba hêv nê vovak i ek nijik nê êŋ lenŋkadôk liŋ lôk nêmbôk atum esanŋ loŋ êŋ.

8 “Êŋ ma hananŋ hadêŋ nê ku nena, ‘Nôm lêk yahapôpêk yôv ba hamô. Ma doŋtom avômalô takatu ba yahalam i, ma avômalô kambom ba intu êdô nêlêm.

9 Aêŋ ba unu malaklêvônŋ ma nodam avômalô takatu ba ôpôm i ba nêlêm ek nejanŋ nôŋ êntêk.’

10 Ma nê ku i mayaliv ba evenŋ loŋôndê sapêŋ ma enanŋ kiŋ anêŋ abô hadêŋ avômalô takatu ba êpôm i. Êŋ ma elom avômalô mavi lôk avômalô kambom ba êyô aleba unyak kapô êŋ putup.

11 “Ma kiŋ habitak hayô unyak kapô ba hi ek ênjê avômalô, ma hayê nena anyô te miŋ hapesanŋ i mavi ami.

12 Ma hananŋ hadêŋ ôpêŋ, ‘Aiyarŋ, miŋ huik kwêv mavi ami eka? Ma opalê hêv o ba hólêm unyak kapô êntêk?’ Ma ôpêŋ bônônŋ iyom.

13 * “Êŋ ma hananŋ hadêŋ anêŋ nê ku nena, ‘Nobalonŋ ôpêntêk ba nokak va lo banŋ lusu ma nônêm yani vê ba ni loŋ momanŋiniŋ. Loŋ êŋ ma tem thêlô nedanŋ kambom ba nesarŋ veŋiŋbôlêk ôdônŋ loŋ.’ ”

14 Yisu hananŋ abô loŋ kapô êŋ yôv ma hananŋ, “Wapômbêŋ halam avômalô bêŋ anônŋ, ma doŋtom tem enja naju iyom ek nimbitak anêŋ avômalô.”

*Nênêm takis êndêŋ Sisa mena dô
(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

15 *Ma Palisi i ethak doŋtom ba ibutiŋ abô ba iniŋ abô ma hatôm elav gwasilim. Thêlô idum aêŋ ek Yisu hananŋ abô kambom te ma nebalonŋ yani.

16 Êŋ ma thêlô êv iniŋ nê ku doho lôk nê ôdônŋ te iniŋ athêŋ nena “Helotian” ba i hadêŋ Yisu. Ma enanŋ, “Kêdônŋwaga, yêlô ayala nena o ma anyô abô avanônŋ. Ma hothak huik Wapômbêŋ anêŋ abô thô hadêŋ avômalô. Ma miŋ hothak hobam anyô yanŋ ma hôdô anyô yanŋ ami. Ba intu nê bêŋbêŋ êdô anêm abô, ma miŋ hôkô ek i ami.

17 Aêŋ ba onanŋ êndêŋ yêlô. Bumalô iniŋ balabuŋ hananŋ nena yêlô hatôm nanêm valuselenŋ êndêŋ Sisa mena mi? Ba lemhabi aisê?”

* 22:6: Mat 21:35

* 22:13: Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28

* 22:15: Mak 3:6

18 Yisu hayala inin auk kambom ba intu hanan, “Môlô nê abôyan! Aisê ba môlô udum ek numbulin ya?

19 Unḡwik valuselen atu ba othak ôêv hadêḡ Sisa te thô êndêḡ ya.” Ma ewa valuselen êḡ ba i êv hadêḡ yani.

20 Ma hanan hik thêlô lin, “Opalê anêḡ dahô lôk anêḡ athêḡ hêk valuselen êntêk?”

21 *Ma enan nena, “Sisa.”

Êḡ ma Yisu hanan hadêḡ thêlô nena, “Sisa anêḡ nômkama ma nônêm êndêḡ Sisa da. Ma Wapômbêḡ anêḡ nômkama ma nônêm êndêḡ Wapômbêḡ da.”

22 Thêlô elanô abô êḡ ba eson kambom ma etak Yisu ba i.

*Abô hathak nê ḡama tem nimbiyô aisê
(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)*

23 *Wak êḡ ma Sadyusi doho i hadêḡ Yisu. Thêlô ma ôdôn te atu ba enan nena nê ḡama tem min nimbiyô esak lonbô ami. Aêḡ ba intu enan hik Yisu lin nena,

24 * “Kêdônwaga, Mose bôk hanan hadêḡ alalô nena, ‘Anyô te hama ba nali mi ma anêḡ yan hamô, ma enja avi tôp êḡ ek imbi yan atu ba hama anêḡ nakadun vê.’

25 Aêḡ ba nê lôk iviyan bahenḡvi ba lahavuju êmô. Ma bôp hawa avi te ba hama ma nakadun mi. Ma nôk enja avi tôp êḡ, hawa

26 ba hama ma nakadun mi. Ma ḡgwa enja avi tôp bô êḡ, nena hama havin. Êḡ ma iviyan takatu ba êmô ma nesopa kobom doḡtom êḡ iyom.

27 Vêm ma avi tôp êḡ hama havin.

28 Ma waklavônḡ nê ḡama iviyô hathak lonbô ma avi tôp atu ba nê lôk iviyan bahenḡvi ba lahavuju takatu ba ewa ma alisê te anêḡ avi?”

29 Ma Yisu hanan, “Môlô min oyala Wapômbêḡ anêḡ lôklokwan lôk anêḡ abô atu ba hêk anêḡ kapy katô ami. Ba intu onan abô lokban êntêk.

30 Waklavônḡ nê ḡama iviyô hathak lonbô, ma anyô lo avi tem min neja i esak lonbô ami ma mi. Thêlô tem nêmô êtôm anjela malak leḡ iyom.

31 “Môlô onan nena nê ḡama tem min nimbiyô esak lonbô ami. Ma doḡtom môlô bôk osam abô atu Wapômbêḡ bôk hanan hadêḡ Mose aêntêk,

32 * ‘Ya ma Ablaham lo Aisak ma Jekop inin Wapômbêḡ.’ Wapômbêḡ ma min nê ḡama inin Wapômbêḡ ami. Mi, yani ma nê lôkmala iyom inin Wapômbêḡ. Ba intu yêlô ayala nena thêlô bôk ema, ma doḡtom lêk êmô lôkmala.”

33 Avômalô bêḡ anôn elanô Yisu anêḡ abô êḡ ba eson kambom.

*Balabuḡ alisê intu bêḡ ek vi?
(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)*

34 Palisi elanô nena Yisu hik Sadyusi inin auk lokban thô aleba thêlô bônônḡ iyom. Ma thêlô ethak doḡtom ba i hadêḡ Yisu.

35 Ma inin anyô lôkauk bêḡ te hathak balabuḡ hadum ek esaê Yisu ba hanan,

36 “Kêdônwaga, abô balabuḡ alisê intu bêḡ ek abô balabuḡ vi?”

37 * Êḡ ma Yisu hanan nena, “ ‘Lemimimbin Anyô Bêḡ unim Wapômbêḡ ênjêk unim kapôlômim lôk dahôlômim ma unim auk sapêḡ.’

38 Ma balabuḡ êntêk ma bêḡ anônḡ ba hamônḡ.

39 *Ma balabun yan ma hatôm balabun môñ atu iyom ba hanan nena, 'Lemimbin avômalô vi êtôm lemhavin oda.'

40 *Abô balabun sapên lôk plopet inin abô ma hamô balabun ju êntêk kapô."

Mesia ma opalê anêñ lim lukmuk?

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 Yôv ma Yisu hanan hik Palisi takatu lin,

42 * "Môlô lemimhabi aisê hathak Mesia atu? Yani ma opalê anêñ lim lukmuk?"

Ma thêlô enan, "Devit anêñ."

43-44 *Ma Yisu hanan hadêñ thêlô, "Mavi. Ma donjom odanjô Devit anêñ abô te. Lovak Matherñ hêv auk hadêñ yani ba Devit da hanan nena,

" 'Anyô Bêñ Wapômbêñ hanan hadêñ yenan Anyô Bêñ Mesia nena,

"Ômô yabahan vianônñ endeba yatak nê takatu ba ik vovak hadêñ o nê mô vemkapô vibin am." ' *Karya Yen 110:1*

45 Ma Devit da bôk halam Mesia nena anêñ Anyô Bêñ. Ma aisê ka Mesia ma yani anêñ lim lôk anêñ Anyô Bêñ imbin?"

46 Ma thêlô min hatôm nenan vianñ ami. Ba intu hayô hamô wak êñ ba hi, ma thêlô êkô ba min enan hik yani lin ek nesau yani esak lonjô ami.

23

Yisu hathan Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabun

(Mak 12:38-39; Luk 20:45-46)

1 Yisu hanan hadêñ avômalô lubunlubun takatu lôk anêñ nê ku nena,

2 "Nê lôkauk hathak abô balabun lôk Palisi ma môlônim nê bêñbêñ êdônñ môlô hathak Mose anêñ abô.

3 *Ba intu nosopa nê êñ inin abô sapên. Ma donjom thêlôda min ethak esopa inin abô ami ma mi. Aên ba min nundum êtôm atu ba thêlô idum ami.

4 *Thêlô êv balabun anêñ malain lomaloma hadêñ avômalô ek nesopa. Nôm êñ ma hatôm vak malain kambom. Ma donjom thêlôda min êv sa dokte ami.

5 * "Nê takên ethak epesan vak yaônena ek netak Wapômbêñ anêñ abô êndôk ba ibutin hêk luvônñ lôk bahenñ. Ma ethak ibutin yak daim hamin inin kwêv anêñ dan hêk venñ luvi ek injik thô nena nê êvhavin Wapômbêñ. Lôk epesan inin vak yaô lôk yak daim takatu ba bêñ ek avômalô vi inin ek avômalô nêgê ba nebam i.

6 *Ma avômalô engabôm nôm bêñ, ma leninñhavin nejan nôm êmô nê bêñbêñ inin lonñ ethak êmô. Lôk leninñhavin nê mô êtôm nê bêñbêñ êmô unyak yen kapô.

7 Ethak i lonñ ethak donjom halôk ma leninñhavin avômalô bêñ anônñ nenan nena, 'Waklêvônñ anyô bêñ' lôk nebam i nena 'Kêdônñwaga'.

8 "Môlônim Anyô Bêñ ma donjom iyom ma môlô ma nê lôk ivianñ sapên. Ba intu min malemimkilik ek avômalô nebam môlô nena nê bêñbêñ ami.

9 Ma môlônim lemambô ma donjom iyom hamô malak len. Ba intu min nodam anyô pik te nena môlônim lemambô ami.

10 Ma môlônim kêdônñwaga ma donjom iyom. Yani ma Mesia atu. Ba intu min anyô te endam môlô nena 'kêdônñwaga' ami.

* 22:39: Wkp 19:18; Mat 7:12

* 22:40: Lom 13:10; Gal 5:14

* 22:42: Jon 7:42

* 22:43-44:

Mat 26:64 * 23:3: Mal 2:7-8

* 23:4: Luk 11:46

* 23:5: Kis 13:9; Nam 15:38-39; Lo 6:8; Mat 6:1

* 23:6: Luk 11:43

11 *Ôpatu ba hadum môlônim ku ek hêv môlô sa, yani êḡ intu tem imbitak anyô lôk athêḡ bêḡ.

12 *Ma ôpatu ba habam yanida, yani êḡ tem imbitak anyô athêḡ mi. Ma ôpatu ba hatauvij i, yani êḡ tem nebam yani.

Yisu hathaḡ ḡê bêḡbêḡ sapêḡ
(Mak 12:40; Luk 11:39-52; 20:47)

13 “Alikaknena môlô Palisi lôk ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ! Môlô onaḡ auk mavi ma doḡtom môlô udum kambom ba uik Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak anêḡ unyak abôlêk siḡ ek avômalô. Môlôda ôdô ek numbitak nôyo loḡ êḡ. Ma anyô te hadum ek imbitak êyo, êḡ ma môlô umiḡ yani loḡ siḡ.

14 “Alikaknena môlô Palisi lôk ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ! Môlô onaḡ auk mavi ma doḡtom môlô udum kambom. Môlô othak owa avi tôḡ iniḡ unyak lôk nômkama sapêḡ! Ma doḡtom môlô othak oteḡ mek daim bêḡ ek avômalô nebam môlô. Ba intu môlônim vovaḡ tem imbitak bêḡ anôḡ ek avômalô vi iniḡ.*

15 “Alikaknena môlô Palisi lôk ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ! Môlô onaḡ auk mavi ma doḡtom môlô udum kambom. Môlô othak oveḡ pik lôk ḡḡwêk sapêḡ ek ôdôḡ avômalô hathak môlônim auk. Ma avômalô takêḡ esopa môlônim auk ba idum kambom takêḡ ma hatôm anyô ju iniḡ kambom idum bôlôḡ ju ba tem ini loḡ atum lôkmala êtôm môlô.

16 * “Alikaknena! Môlô ma hatôm ḡê maleḡiḡ pusip ba yaḡ halom yaḡ haveḡ loḡôndê ba othak onaḡ nena, ‘Anyô te havak balabuḡ hathak Wapômbêḡ anêḡ unyak, êḡ ma nôm yaôna ba yani hatôm êmbôliḡ dôm êndêḡ abô êḡ. Ma doḡtom anyô te havak balabuḡ hathak gol atu ba hamô Wapômbêḡ anêḡ unyak, êḡ ma nômbêḡ ba yani indum êtôm atu ba yani hanaḡ.’

17 Môlô ḡê molo lôk malemim pusip! Wapômbêḡ anêḡ unyak ma nômbêḡ ek gol. Ek malê nena Wapômbêḡ anêḡ unyak hadum ba gol êḡ habitak mathêḡ.

18 “Ma môlô othak onaḡ abô bute haviḡ nena, ‘Anyô te havak balabuḡ hathak loḡ êbôk da, yani êḡ hatôm êmbôliḡ dôm êndêḡ abô êḡ. Ma doḡtom anyô te hêv da ba havak balabuḡ hathak da êḡ, êḡ ma yani indum êtôm atu ba yani hanaḡ.’

19 Môlô ḡê malemim pusip! Loḡ êbôk da ma nômbêḡ ek nôm atu ba anyô hêv hatôm da. Ek malê nena loḡ êbôk da hadum ba da êḡ habitak mathêḡ.

20 “Ba intu Anyô te havak balabuḡ hathak loḡ êbôk da, yani lêk havak balabuḡ hathak loḡ êbôk da lôk da atu ba hamô haviḡ.

21 Ma anyô te havak balabuḡ hathak unyak mathêḡ êḡ, yani êḡ lêk havak balabuḡ hathak unyak mathêḡ lôk Wapômbêḡ atu ba hamô unyak mathêḡ êḡ kapô haviḡ.

22 *Ma anyô te havak balabuḡ hathak malak leḡ, êḡ ma hatôm havak balabuḡ hathak Wapômbêḡ lôk loḡ atu ba hayô hamô ek hayabiḡ nômkama sapêḡ.

23-24 * “Alikaknena môlô ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ lôk Palisi! Môlô lôklokwaḡ ba osopa balabuḡ yaônena ma balabuḡ bêḡ ma môlô ôthôḡ paliḡ.

* 23:11: Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 * 23:12: Jop 22:29; Snd 29:23; Luk 14:11; 18:14 * 23:14: ḡê lôkauk vi leḡiḡhabi nena abô 14 êḡ, ma Matyu da miḡ hato ami, ma anyôla hato haveḡ yam.

* 23:16: Mat 15:14 * 23:22: Ais 66:1; Mat 5:34 * 23:23-24: Wkp 27:30; Mai 6:8

Môlô othak usup ava nenanena atu ba hadum nô m vasiņ ma uik sam hi ôdôņ laumij ba ôêv te hadêņ Wapômbêņ hatôm da. Ma doņtom môlô othak ubuliņ avômalô ba miņ udum thêthôņ hadêņ i ami lôk miņ ôêv kapôlômim ek i ami. Ma miņ môlô ôêvhaviņ ba osopa Wapômbêņ anêņ abô sapêņ ami.

“Môlô othak ôêv thêmathôm vê hêk môlônim nô m, ma doņtom bok kamel ma môlô ôtôkwêņ paliņ! Ba intu môlô hatôm anyô mapusip te ba halom anyô yaņ haveņ loņôndê. Notak auk takêņ ma nosopa balabuņ bêņbêņ lôk balabuņ yaônena imbiņ.

25 *²⁵“Alikaknena môlô Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabuņ! Môlô osau avômalô ba othak uthik unim tase lôk belev anêņ vidôm iyom. Ma doņtom nô m takatu ba oņgasô halôk ma bôk owa vani ba oaņ palonj.

26 Ba intu môlô nê malemim pusip! Nusik tase lôk belev vi kapô ek viyaiņ imbitak mabuņ imbiņ!

27 *²⁷“Alikaknena môlô Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabuņ! Môlô osau avômalô hatôm valu atu ba hamô siô ma esaba hathak nô m thapuk ek nepesaņ mavi anôņ. Ma doņtom siô kapô ma putup hathak nê ņama iniņ lokwaņ bôk hapalê hamô.

28 *²⁸“Ba intu avômalô êyê môlônim bôk lo loņ ma thêlô esonj nena môlô ma nê thêthôņ. Ma doņtom môlônim kapôlômim ma putup hathak ku esau avômalô lôk auk ôdô Wapômbêņ anêņ abô.

29 “Alikaknena môlô Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabuņ! Môlô onaņ nena môlô ôdô kambom te. Ma doņtom môlôda udum kambom êntêk. Môlô othak olav unyak mavi hayô plopet bô iniņ siô ma môlô opesaņ kamuņ mavi hamô nê thêthôņ iniņ siô.

30 Ma môlô othak onaņ nena, ‘Bumalô iniņ kambom ma bêņ ek yêlôaniņ. Ba intu thêlô ik plopet vônô. Ma yêlô namô imbiņ bumalô, ma tem miņ yêlô nadôk ek nijik plopet vônô ami.’

31 *³¹“Aêņ ba lêk hik thô nena môlô ma nê takatu ba uik plopet vônô iniņ limi ba intu môlô othak udum iniņ kambom takêņ haviņ.

32 Yôv! Môlônu nundum bumalô iniņ kambom takêņ endeba êyô anêņ danj!

33 *³³“Môlô umya kambom! Môlô nyaleņ kambom anêņ nali! Wapômbêņ indum abô ek môlô ma tem môlônu loņ atum lôkmala. Ma miņ hatôm nôsôv ba unu ami.

34 “Ba intu tem yanêm plopet lôk nê lôkauk ma kêdôņwaga doho êsôk êndêņ môlô ma tem uņgwik vi vônô ma vi ma uņgwik esak alovalaņaņsiņ. Ma vi ma tem nobali êndôk môlônim unyak yeņ lôk nudupuniņ i ba nêsôv mayaliv ba ini lo malak lomalak.

35 *³⁵“Môlô othak osopa libumi takatu ba bôk ik nê thêthôņ bêņ anôņ vônô. Anyô môņ atu ba ik vônô ma Abel ma ik aêņ habup hathak aleba hayô Sekalaia, Belekia nakaduņ. Ik yani vônô hêk unyak matherj lôk loņ êbôk da anêņ malêvôņ. Ba intu Wapômbêņ tem nê m vovaņ bêņ êndêņ môlô.

36 Yanaņ avanaņ êndêņ môlô! Avômalô bôlôņ êntêk tem nêpôm vovaņ bêņ esak limi iniņ kambom.”

*Yisu lahiki hathak Jelusalem
(Luk 13:34-35; 19:41-44)*

* 23:25: Mak 7:4 * 23:27: Ap 23:3 * 23:28: Luk 16:15 * 23:31: Ap 7:52 * 23:33: Mat 3:7; 12:34; Luk 3:7 * 23:35: Stt 4:8; 2Sto 24:20-21

37 “Ai, Jerusalem, Jerusalem! Mólô othak uik plopet pôpônô! Ma nê takatu ba Wapômbêñ hêv halêm ma mólô uik i hathak valu! Alikaknena! Yahadum lôbôlôn ek yasup nalumi esak dorjtom êtôm tale tinj hasup nali ba êmô banik kapô. Ma dorjtom mólô ôdô.

38 * Odañô! Mólônim malak ma tem kambom ba êmô ngathiniñ!

39 * Yanañ avanônñ êndêñ mólô nena mólô tem miñ ôñgô ya esak lonjô ami endeba nonañ nena, ‘Wapômbêñ nêm lamavi êndêñ ôpatu ba halêm hathak Anyô Bêñ anêñ athêñ!’ am.”

24

Yisu hanañ abô hathak unyak mathen Jerusalem

(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

1 Yisu hatak unyak mathen anêñ piklêvônñ ba havenñ denañ ma anêñ nê ku êlêm hadêñ yani ba enañ nena, “Nôñgô unyak mathen lôk anêñ unyak yaônena mavi anônñ takêntêk!”

2 * Ma Yisu hanañ, “Mólô ôyê nôm takêntêk ba lemimmavi hathak e? Yanañ avanônñ êndêñ mólô. Malainj bêñ tem imbitak ba nê vovak tem nijik nômkama mavi nômbêñ êntêk pesa ba valu yan miñ hatôm êyômô yan lonj ami.”

Malainj lomaloma tem nimbitak

(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

3 Yisu hathak Dum Oliv ba hi halôk hamô binj. Ma anêñ nê ku iyom i hadêñ yani ma enañ hik yani linj nena, “Anjê intu nôm takêñ tem imbitak? Ma malê intu tem imbitak ek injik thô nena tem ôlêm ek pik lo leñ anêñ danj?”

4-5 * Ma Yisu hanañ nena, “Njê lomaloma tem nêlêm esak yenañ athêñ ba nenañ nena, ‘Ya ma Mesia atu.’ Ma tem nesau avômalô bêñ anônñ. Ba intu noyabinj am.

6 Ma mólô tem nodañô abô esak vovak lomaloma lôk vovak tem imbitak pik luvuluvu. Nôm takêñ tem imbitak ma dorjtom pik lo leñ anêñ danj ma mi denañ. Ba intu miñ nodowalinj ami.

7 Ma avômalô ôdônñ yanñ tem nijik vovak imbinj ôdônñ yanñ. Ma kinj yanñ lôk anêñ avômalô tem nijik vovak êndêñ kinj yanñ. Ma lonj lomaloma ma tem bôm lôk duvianj bêñ imbitak.

8 Nôm takêñ ma hatôm vovanj mônñ atu ba hapôm avi lôk lasabênñ ek embathu.

9 * “Ma tem nebalonj mólô ba netak êndôk anyô vi bahenjinj ek nêlêm vovanj êndêñ mólô lôk nijik mólô vônô. Mólô ma yenañ avômalô ba intu tem avômalô sapêñ nêpôlik esak mólô.

10 Ma avômalô takatu ba êvhavinj ya bêñ anônñ tem netak iniñ êvhavinj, ma thêlôda tem nêpôlik esak i ba nenañ thêlôda bêñ.

11 * Ma plopet abôyanj bêñ anônñ tem nimbitak ba nesau avômalô bêñ anônñ.

12 Ma avômalô takatu ba êdô nesopa Wapômbêñ anêñ abô tem nimbitak bêñ anônñ. Aêñ ba avômalô iniñ leñinjhavinj avômalô vi tem imbitak thilibuj.

13 * Ma dorjtom nê takatu ba iminj lôklokwanj aleba hayô anêñ danj, ma Wapômbêñ tem nêm i bulubinj.

14 * Aêñ ba avômalô tem nenañ Wapômbêñ anêñ Abô Mavi êntêk esak anêñ

* 23:38: 1Kinj 9:7-8; Jer 22:5 * 23:39: Sng 118:26 * 24:2: Luk 19:44 * 24:4-5: Mat 24:23-24;

1Jon 2:18 * 24:9: Mat 10:22 * 24:11: Mat 24:5,24; 1Jon 4:1 * 24:13: Mat 10:22 * 24:14: Mat

28:19

loŋ lôkliŋyak bêŋ emberŋ pik sapêŋ ek avômalô sapêŋ nedarjô vêm ka pik lo leŋ anêŋ danŋ tem êyô.

*Nôm kambom anôŋ tem imbitak
(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)*

15-16 * “Plopet Daniel bôk hanaŋ abô te hathak nôm kambom anôŋ atu ba tem imiŋ loŋ matherŋ anôŋ. (Aêŋ ba môle takatu ba osam abô êntêk, ma lemimimbi katô am.) Ma môle takatu ba ômô Judia ôyê nôm êŋ, ma nôsôv ketherŋ ba unu dumlolê.

17 * Ma nê takatu ba êmô unyak vôv, miŋ hatôm nêndôk ba ini unyak kapô ek neja iniŋ nômkama ami.

18 Ma nê takatu ba êmô ku kapô miŋ hatôm nendeni unyak ek neja iniŋ kwêv thilibuŋ ami.

19 Ai, kikaknena. Waklavôŋ êŋ ma tem malaiŋ bêŋ ek avi takatu ba esabeŋ lôk avi takatu ba êv sôm hadêŋ nali.

20 Noterŋ mek ek malaiŋ takêŋ miŋ imbitak êndêŋ Sabat mena beleŋ simbak la ami.

21 * Ek malê nena waklavôŋ êŋ ma tem malaiŋ bomaŋ ba êmôŋ ek malaiŋ tak sêbôk ba môŋ anôŋ aleba lêk. Ma tem miŋ imbitak aêŋ esak loŋbô ami.

22 Ma miŋ hadabêŋ waklavôŋ malaiŋ takêŋ kisi ami, êŋ ma avômalô sapêŋ tem nema. Ma doŋtom lahabi avômalô takatu ba bôk halam i yôv ba intu hadabêŋ waklavôŋ êŋ hi bidonŋ.

23 * “Waklavôŋ êŋ ma anyôla hanaŋ hadêŋ môle nena, ‘Ôŋgô, Mesia hamô loŋ êntêk’ mena ‘hamô loŋ tamu,’ ma miŋ nônemimbiŋ ami.

24 * Anyô doho tem nêlêm ba nenaŋ abôyaŋ nena, ‘Ya ma Mesia’ mena ‘Ya ma Wapômbêŋ anêŋ plopet te’, ma nindum lavôŋiŋ lôk nômbithi ek nesau avômalô takatu ba bôk Wapômbêŋ halam i yôv haviŋ. Ma doŋtom Wapômbêŋ bôk halam i yôv ba intu miŋ hatôm ami.

25 Odaŋô! Nôm takêntêk miŋ lêk habitak ami denaŋ ma yahanaŋ nôm takêŋ bêŋ hadêŋ môle ek môle noyabiŋ am.

26 * “Aêŋ ba anyô late hanaŋ hadêŋ môle nena, ‘Ôŋgô, yani hamô loŋ thiliv,’ êŋ ma miŋ môle unu ami. Mena hanaŋ, ‘Ôŋgô, yani hamô unyak êntêk,’ êŋ ma miŋ môle nônemimbiŋ ôpêŋ ami.

27 * Nodaŋô! Damak hêv ba habi deda havenŋ loŋ lôkthô ma avômalô sapêŋ êyê. Ma Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu tem êlêm ma avômalô sapêŋ tem nêgê yani aêŋ iyom.

28 * “Menak lambek ethak doŋtom êmô loŋ takatu ba alim palê hêk.

*Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu tem endelêm
(Mak 13:24-32; Luk 21:25-33)*

29 * “Malaiŋ takêŋ hale halôk vêm ma ketherŋ oyaŋ ma
“wak tem imbitak momaŋiniŋ,
ma ayôŋ tem miŋ imbi deda ami,
ma vuliŋ leŋ tem nêlêm yak,
ma nôm takatu ba hamô leŋ tem nedowaliŋ’

Aisaia 13:10; 34:4

* 24:15-16: Dan 9:27; 11:31; 12:11 * 24:17: Luk 17:31 * 24:21: Dan 12:1 * 24:23: Mat 24:5 * 24:24: Lo 13:1-3; 2Te 2:8-9; ALK 13:13-14 * 24:26: Luk 17:23-24 * 24:27: Mat 24:37-39 * 24:28: Luk 17:37 * 24:29: Ese 32:7; Jol 2:10,31; 2Pi 3:10; ALK 6:12-13

30* “Ma wak êŋ ma Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu anêŋ lavôŋiŋ tem imbitak ênjêk leŋ. Ma avômalô pik tem nedaŋ boloba ba nêgê Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu tem êyô êmô buliv ba êlêm imbiŋ anêŋ lôkliŋyak lôk anêŋ deda lôkmanŋiŋ.

31* Ma lavuak tem endanŋ lôklokwanŋ bomanŋ, ma yani tem nêŋ anêŋ anjela ba ini pik anêŋ danŋ sapêŋ ek nisup avômalô takatu ba bôk halam i yôv.

32 “Ba intu môlô noja auk esak alokwanŋ beleŋ.* Hayeŋ ba ŋauŋ lukmuk habitak, êŋ ma oyala nena tem wak mavi êyô.

33 Ma aêŋ iyom, môlô ôyê nôŋ takêntêk habitak, êŋ ma noyala nena Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu anêŋ waklavôŋ endelêŋ lêk habobo ba haminŋ unyak abôlêk.

34* Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena avômalô bôlôŋ êntêk tem minŋ nema ami denaŋ, ma nôŋ takêntêk sapêŋ tem imbitak.

35* Pik lôk leŋ tem nêŋ yak ba ni, ma doŋtom yenaŋ abô bute minŋ hatôm nêŋ yak ami.

Anyô te minŋ hayala waklavôŋ Yisu endelêŋ ami
(Mak 13:32-37; Luk 17:26-36)

36* “Anyô te minŋ hayala Yisu anêŋ waklavôŋ endelêŋ ami. Anjela leŋ minŋ eyala ami, ma Nakaduŋ minŋ hayala havinŋ ami. Ma Kamik iyom intu hayala.

37* Ma avômalô bôlôŋ êntêk tem nindum êtôm bôk idum hadêŋ Noa anêŋ waklavôŋ. Êŋ ma Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu tem êlêm.

38-39* Avômalô eyaŋ lo inum ma ewa i aleba êthôŋ paliŋ ma Noa hi yeŋ kapô. Êŋ ma ŋambô bêŋ hayô ba habulinŋ thêlô sapêŋ. Ma avômalô bôlôŋ êntêk tem nêsôŋ paliŋ aêŋ iyom. Ma Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu tem êlêm.

40 Wak êŋ, ma anyô ju tem nêŋmô kulêvôŋ, ma tem enja anyô yaŋ ma yaŋ êmô.

41 Ma avi ju tem nepesaŋ nôŋm êmô, ma tem enja avi yaŋ ma yaŋ êmô.

42* “Aêŋ ba môlô noyabiŋ am ek malê nena môlô minŋ oyala waklavôŋ atu ba môlônim Anyô Bêŋ endelêŋ ami.

43* Môlô lemimimbi abô êntêk katô. Unyak te anêŋ alaŋ halanô abô nena ŋê vani tem nijik anêŋ unyak vose, êŋ ma yani hêk lêlê ek ŋê vani minŋ hatôm nijik unyak êŋ vose ami.

44 Ma Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu tem endelêŋ ba indum môlô nosôŋ kambom. Ba intu nôŋmô lêlê aêŋ iyom.

Abô loŋ kapô hathak anyô ku mavi lôk anyô ku kambom
(Luk 12:42-46)

45 “Aêŋ ba môlô nundum ku êtôm anyô lôkauk mavi atu ba hayabiŋ nôŋkama mavi. Unyak alaŋ hatak yani ek eyabiŋ anêŋ ŋê ku ba nêŋmô êndêŋ i êtôm anêŋ wakma atu ba hatak. Vêŋ ma hi loŋ buyaŋ.

46 Ma unyak alaŋ havôhalêŋ hathak loŋbô ba hayê nena anêŋ anyô ku êŋ hadum ku mavi, ma tem lamavi esak ôpêŋ.

* 24:30: Dan 7:13; Sek 12:10; ALK 1:7 * 24:31: 1Ko 15:52; 1Te 4:16 * 24:32: Abô Bômbôm ma ‘fik’. Ma Abô Malê ma ‘sabo’, ma doŋtom sabo anêŋ waklavôŋ minŋ hatôm Israeŋ ininŋ sabo anêŋ waklavôŋ ami. Ba intu ato beleŋ iyom ek nêŋmô auk esak Israeŋ ininŋ sabo anêŋ waklavôŋ. * 24:34: Mat 16:28

* 24:35: Mat 5:18 * 24:36: Ap 1:7; 1Te 5:1-2 * 24:37: Stt 6:5-8 * 24:38-39: Stt 7:21-23 * 24:42:

Mat 25:13 * 24:43: Luk 12:39-40; ALK 16:15

47 *Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena unyak alaŋ êŋ tem etak ôpêŋ ek eyabin anêŋ nômkama sapêŋ.

48 “Ma donjom ôpêŋ ma anyô kambom, êŋ ma tem laimbi ênjêk kapô nena, ‘Lêk sawa daim ma yenaŋ anyô bêŋ miŋ havôhalêm ketheŋ ami.’

49 Êŋ ma hik nê ku takatu ba idum ku haviŋ yani ma hayaŋ nôm lôk hanum waiŋ bêŋ anôŋ haviŋ nê takatu ba ethak inum waiŋ ba elo molo.

50 Hadum aêŋ ba hathôŋ paliŋ, ma unyak alaŋ tem êyô ba indum ôpêŋ eson kambom.

51 Êŋ ma unyak alaŋ tem nêŋ vovaŋ bêŋ êndêŋ yani ma êndô ôpêŋ êmô imbiŋ nê takatu ba esau avômalô. Loŋ êŋ ma thêlô tem nedaŋ kambom ba nesaŋ veniŋbôlêk ôdôŋ loŋ.

25

Abô loŋ kapô hathak avi muk laumin

1 * “Wapômbêŋ anêŋ lôkliŋyak ma aêntêk. Avi muk laumin ewa iniŋ atum ba i ek nêpôm ôpatu ba tem enja avi lukmuk.

2 Avi lôkawk ma bahenŋvi ma auk mi ma bahenŋvi.

3 Avi auk mi ewa iniŋ atum ba i, ma miŋ ewa iniŋ alokwaŋ thôk ami.

4 Ma donjom avi lôkawk ewa iniŋ atum lôk alokwaŋ thôk halôk kolopak.

5 Avi takêŋ eyabin anyô êŋ ek êyô aleba mi ma malaŋiŋ hayaŋ ba êk sôm.

6 “Bôlôvôŋ biŋ ma elam, ‘Anyô hawa avi lêk hayô yôv ba alôana!’

7 “Êŋ ma avi muk takêŋ iviyô ma êpôpêk iniŋ atum.

8 Ma avi auk mi enaŋ hadêŋ avi lôkawk nena, ‘Yêlôaniŋ atum hadum ek ema ba môlô nônêŋ athôk doho êlêm.’

9 “Ma avi lôkawk enaŋ, ‘Miŋ hatôm alalô sapêŋ ami ba dô, ma unu nonaŋ êndêŋ avômalô doho ek nônêŋ vuli.’

10 “Êŋ ma thêlô i ek nêŋêŋ iniŋ vuli. Thêlô i denaŋ ma anyô atu hayô. Ma vi atu ba lêk êpôpêk i yôv ibitak êyô unyak kapô haviŋ yani ek nejaŋ nôm ma ik unyak abôlêk siŋ.

11 * “Vêŋ ma vi atu êyô ma enaŋ, ‘Anyô bêŋ, anyô bêŋ! Uŋgwik unyak abôlêk vê ek yêlô.’

12 * “Ma donjom ôpêŋ hanaŋ, ‘Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena yahathôŋ môlô paliŋ.’ ”

13 * Êŋ ma Yisu hanaŋ hadêŋ avômalô takatu ba elanô anêŋ abô nena, “Môlô miŋ oyala waklavôŋ atu ba Anyô Bêŋ tem endelêm ami. Ba întu noyabin am.”

Abô loŋ kapô hathak nê ku eyabin valuselen

(Luk 19:11-27)

14 “Nodaŋ abô doho imbiŋ. Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak ma hatôm anyô te hadum ek ni loŋ buyaŋ ba halam anêŋ nê ku êlêm ek nêŋ nômkama êndêŋ i ek neyabin.

15 * Yani hik valuselen sam hatôm thêlôniŋ auk lôk iniŋ ku ba hêv valuselen 5,000 hadêŋ anyô te, ma 2,000 hadêŋ anyô yaŋ, ma 1,000 hadêŋ anyô te ma hi.

16 Ketheŋ oyaŋ ma ôpatu ba hawa 5,000 hi hadum ku hathak ma havôv 5,000 hayô hamô loŋ haviŋ.

* 24:47: Mat 25:21,23 * 25:1: Luk 12:35; ALK 19:7 * 25:11: Luk 13:25-27 * 25:12: Mat 7:23

* 25:13: Mat 24:42 * 25:15: Lom 12:6

17 Ma yaŋ atu ba hawa 2,000 hi hadum aêŋ ba havôv 2,000 hayô hamô loŋ haviŋ.

18 Ma ali atu ba hawa 1,000 hi halav lôv ba havuŋ halôk.

19 “Wak doho hale ba hi ma nê êŋ iniŋ anyô bêŋ havôhalêm. Ma halam i ek endanô iniŋ ku anêŋ lavôŋ.

20 Ma ali atu ba hawa 5,000 lôk 5,000 hayô hamô loŋ haviŋ halêm ma hanaŋ, ‘Anyô bêŋ, bôk hôêv 5,000 ek yayabiŋ. Nôŋgô! Lêk yahavôv 5,000 hayô hamô loŋ haviŋ.’

21* “Ma anêŋ anyô bêŋ hanaŋ, ‘Mavi anôŋ! O anyô katô ba hudum ku mavi. Lêk hoyabiŋ nômkama yaônena mavi ba intu tem yanêm nômkama bêŋ anôŋ êndêŋ o ek oyabiŋ. Ôlêm ek alai leŋiŋmavi imbiŋ i!’

22 “Ma ôpatu ba hawa 2,000 halêm ma hanaŋ nena, ‘Anyô bêŋ, bôk hôêv ya 2,000 ek yayabiŋ. Nôŋgô! Lêk yahavôv 2,000 hayô hamô loŋ haviŋ.’

23 “Ma anêŋ anyô bêŋ hanaŋ ‘Mavi anôŋ! O anyô katô ba hudum ku mavi. Lêk hoyabiŋ nômkama yaônena mavi ba intu tem yanêm nômkama bêŋ anôŋ êndêŋ o ek oyabiŋ. Ôlêm ek alai leŋiŋmavi imbiŋ i!’

24 “Êŋ ma ali atu ba hawa 1,000 halêm ma hanaŋ, ‘Anyô bêŋ, yahayala nena o ma anyô malem thêlêv. Hothak holav nôm hêk ku kapô atu ba miŋ hovatho ami. Ma pik atu ba anyô yaŋ hapaliv yaŋvêk halôk ma hothak howa anêŋ anôŋ.

25 Yahakô ba yahavuŋ anêm 1,000 atu halôk pik. Nôŋgô! Anêm valuselen êntêk.’

26 “Ma anyô bêŋ hanaŋ viyaŋ, ‘O anyô vau kambom! Hôyê yenaŋ ku aisê ba intu honaŋ aêŋ?’

27 Aisê ka miŋ hotak yenaŋ valuselen halôk unyak valuselen ek êmbôv doho ami ek wakma atu ba yahavôhalêm hathak loŋbô ma tem yanja doho êyômô loŋ imbiŋ.’

28-29* “ ‘Ôpatu ba hadum ku mavi hathak yenaŋ nômkama ba habitak bêŋ, êŋ ma tem yatak doho êyômô loŋ imbiŋ ba yanêm êndêŋ ôpêŋ ba anêŋ tem imbitak bêŋ anôŋ. Ma ôpatu ba miŋ hadum ku hathak yenaŋ nômkama ami, êŋ ma tem yanêm dokte atu ba havalon loŋ vê ênjêk yani. Ba intu noja 1,000 atu vê ênjêk ôpêŋ ba nônem êndêŋ ôpatu ba hawa 10,000.

30* “Ma nônem ôpêŋ vê ba ni loŋ momaniŋiŋ. Loŋ êŋ ma tem nedaŋ kambom ba nesaŋ veŋiŋbôlêk ôdôŋ loŋ.’ ”

Abô loŋ kapô hathak boksipsip lôk bokmeme

31* “Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu ma tem êlêm imbiŋ deda lôkmaŋiŋ lôk aŋela ma tem êndôk êmô biŋ ek endanô avômalô iniŋ abô êtôm kiŋ.

32* “Tem nesak donjom ba ini êndêŋ yani ma embaki vose ni ôdôŋ ju êtôm boksipsip anêŋ alaŋ hathak hik boksipsip sam ba êmô buyaŋ ma bokmeme êmô buyaŋ.

33 Ma yani tem etak boksipsip êmô baŋ vianôŋ ma bokmeme êmô baŋ viken.

34 “Êŋ ma tem enaŋ êndêŋ avômalô takatu ba êmô baŋ vianôŋ nena, ‘Môlô nôlêm! Wakamik bôk hadum mavi hadêŋ môlô. Nôlêm noja loŋ lôkliŋyak atu

* 25:21: Mat 24:45-47; Luk 16:10 * 25:28-29: Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 * 25:30: Mat 8:12; Luk 13:28 * 25:31: Mat 16:27; 19:28 * 25:32: Ese 34:17; ALK 20:11-13

ba Wapômbêḡ lahaviḡ nêḡ êndêḡ môlô. Sêbôk ba yani hapesaḡ pik lukmuk, ma hapesaḡ loḡ êḡ êk môlô.

35 *Yahama kisi ma môlô ôêḡ nôḡ hadêḡ ya, ma yahathakmuniḡ ma ôêḡ ḡaḡ hadêḡ ya, ma ya anyô loḡ buyaḡ ma owa ya thô.

36 Ya sôḡ mi ma ôêḡ sôḡ hadêḡ ya, yahapôm lijiḡ ma oyabiḡ ya, yahamô koladôḡ ma ôlêḡ ôyê ya. Aêḡ ba nôlêḡ noja loḡ lôkliḡyak atu!

37 “Ma avômalô thêthôḡ tem nenaḡ injik liḡ, ‘Anyô Bêḡ, aḡgê te ma yêlô ayê homa kisi ba yêlô êḡ nôḡ hadêḡ o ma hothakmuniḡ ba yêlô êḡ ḡaḡ hadêḡ o?’

38 Aḡgê te ma o anyô loḡ buyaḡ ba yêlô awa o thô ma o sôḡ mi ba yêlô êḡ sôḡ hadêḡ o?’

39 Aḡgê te ma hôpôm lijiḡ ba yêlô ayabiḡ o lôk ayê hôḡ koladôḡ ba yêlô athôk ayê o?’

40 * “Ma Kiḡ tem enaḡ êndêḡ i, ‘Yanaḡ avanôḡ êndêḡ môlô! Môlô bôk udum nôḡ takêḡ hadêḡ yenaḡ avômalô takatu ba athêḡ mi, êḡ ma hatôm udum hadêḡ ya.’

41 * “Yôḡ ma tem enaḡ êndêḡ avômalô takatu ba imiḡ baḡ vikeḡ nena, ‘Môlô nu! Wapômbêḡ lêk hêḡ malaiḡ hadêḡ môlô ba unu loḡ atum hathaḡ wak nôḡmbêḡ intu sapêḡ. Bôk ebaḡ yôḡ ba hamô ek Sadaḡ lôk anêḡ ḡê ku nêndôk.

42 Sêbôk ba yahama kisi ma miḡ ôêḡ nôḡ hadêḡ ya ami, ma yahathakmuniḡ ma miḡ ôêḡ ḡaḡ hadêḡ ya ami.

43 Ma ya anyô loḡ buyaḡ ma miḡ owa ya thô ami, ma ya sôḡ mi ma miḡ ôêḡ sôḡ hadêḡ ya ami. Yahapôm lijiḡ ba yahamô koladôḡ ma miḡ oyabiḡ ya ami. Ba intu môlô nu loḡ atum êḡ.’

44 “Ma tem nenaḡ, ‘Anyô Bêḡ, aḡgê te ma yêlô ayê homa kisi, mena hothakmuniḡ mena o anyô loḡ buyaḡ, mena o sôḡ mi, mena hôpôm lijiḡ, mena hôḡ koladôḡ, ba miḡ yêlô êḡ o sa ami?’

45 “Ma tem enaḡ nena, ‘Yanaḡ avanôḡ êndêḡ môlô! Môlô miḡ bôk udum nôḡ takêḡ hadêḡ yenaḡ avômalô takatu ba athêḡ mi te ami. Êḡ ma hatôm udum nôḡ êḡ hadêḡ ya.’

46 * “Aêḡ ba avômalô takêḡ tem ini ek neja vovaḡ wak nôḡmbêḡ intu sapêḡ. Ma doḡtom avômalô thêthôḡ tem ini ek neja lôkmala êtôm wak nôḡmbêḡ intu sapêḡ.”

26

*Nê bêḡbêḡ êbôlêḡ auk ek nijik Yisu vônô
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)*

1 Yisu hanaḡ abô nôḡmbêḡ êḡ yôḡ ma hanaḡ hadêḡ anêḡ ḡê ku nena,

2 * “Môlô oyala nena wak ju hêk denaḡ ma waklavôḡ anêḡ athêḡ nena Hale ba Hi* tem êyô. Waklavôḡ êḡ ma tem netak ya Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu êndôk avômalô doho baheḡḡ ek nijik ya vônô esak a.”

3 Ma ḡê bêḡbêḡ êbôk da lôk avômalô iniḡ ḡê bêḡbêḡ ethak doḡtom halôk anyô bêḡ habôk da Kaiapas anêḡ unyak.

4 Ma êbôlêḡ loḡôndê ek nesau Yisu ba nebalonḡ ek nijik yani vônô.

* 25:35: Ais 58:7 * 25:40: Snd 19:17; Mat 10:42; Mak 9:41 * 25:41: Mat 7:23 * 25:46: Dan 12:2; Jon 5:29 * 26:2: Kis 12:1-27; Mat 20:18 * 26:2: Sêbôk Wapômbêḡ anêḡ aḡela hik Ijip iniḡ apenena môḡ vônô. Ma Israeḡ ma hale ba hi ba miḡ hik te vônô ami.

⁵ Ma thêlô enaŋ, “Lêk ma waklavôŋ mathen ba intu natak ku êŋ ênjêk vêmam. Yakô avômalô tem leŋŋmanin ba nijik vovak.”

*Avi te hanŋasô nôŋ ôv mavi hayô hamô Yisu wakadôk
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)*

⁶ Wak êŋ ma Yisu hamô Saimon anêŋ unyak anêŋ Betani. Sêbôk ma ôpêŋ hapôm palê lepla ma donŋtom bôk mi.

⁷* Ma thai lôk Yisu ma anêŋ nê ku eyaŋ nôŋ denaŋ ma avi te halêm unyak kapô. Ma hawa kolopak valu te ba thapuk ba nôŋ ôv mavi hamô kapô ba anêŋ vuli ma bêŋ anôŋ. Ma avi atu hi hanŋasô nôŋ ôv mavi êŋ hayô hamô Yisu wakadôk.

⁸ Nê ku êyê nôŋ êŋ ma leŋŋmanin ba enaŋ, “Aisê ka habulinŋ nôŋ ôv mavi êŋ hi oyaŋ?”

⁹ Hatôm nêŋ ek anyô yaŋ nêŋ vuli ma naja valuseleŋ bêŋ esak ek nanêŋ avômalô siv sa.”

¹⁰ Yani halaŋô thêlôninŋ abô êŋ ma hanaŋ, “Aisê ka môlô ôêŋ malainŋ hadêŋ avi êntêk? Yani hadum nôŋ mavi anôŋ hadêŋ ya.

¹¹* Avômalô siv tem nêŋô imbinŋ môlô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Ma donŋtom tem minŋ yamô imbinŋ môlô sawa daim ami.

¹² Avi êntêk hanŋasô nôŋ ôv mavi hayô hamô ya ek epesaŋ yalenŋvinŋkupik ek nedav ya.

¹³ Odaŋô! Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô! Pik nômbêŋ atu ba enaŋ yenaŋ Abô Mavi bêŋ haveŋ, ma tem nenaŋ esak nôŋ atu ba avi êntêk lêk hadum imbinŋ ek avômalô leŋŋimbi yani.”

*Judas habutinŋ abô ek nêŋ Yisu êndêŋ nê bêŋbêŋ
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)*

¹⁴ Judas Iskaliot ma nê ku lauminŋ ba lahavuju takatu te ma yani hi hadêŋ nê bêŋbêŋ êbôk da

¹⁵* ma hanaŋ hik i linŋ, “Yanêŋ Yisu êndêŋ môlô, ma tem nôŋnêŋ malê te êndêŋ ya?” Ma ekatuŋ valuseleŋ seleva hatôm 30 ba êv hadêŋ yani.

¹⁶ Êŋ ma Judas habôlêm loŋôndê ek nêŋ Yisu êndôk thêlô bahenŋinŋ.

*Yisu hayaŋ nôŋ waklavôŋ Hale ba Hi havinŋ anêŋ nê ku
(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13,21-23; Jon 13:21-30)*

¹⁷* Waklavôŋ anêŋ athêŋ nena Eyaŋ Polom Yis Mi anêŋ wak te môŋ hayô. Ma nê ku i hadêŋ Yisu ma enaŋ hik yani linŋ, “Lemhavinŋ yêlô ana unyak alê ek napôpêk nôŋ leŋŋimbi waklavôŋ Hale ba Hi êndôk?”

¹⁸ Ma yani hanaŋ, “Môlô unu malak bêŋ kapô ba ôpôm ôpatu ma nonaŋ êndêŋ yani nena, ‘Kêdôŋwaga hanaŋ nena anêŋ waklavôŋ atu ma lêk habobo. Ma yani lôk anêŋ nê ku tem nêlêm anêŋ unyak ek leŋŋimbi waklavôŋ Hale ba Hi.’ ”

¹⁹ Ma nê ku idum hatôm atu ba yani hanaŋ ba thêlô i êpôpêk waklavôŋ Hale ba Hi anêŋ nôŋ.

²⁰ Bôlôvôŋ ma Yisu hayaŋ nôŋ hamô havinŋ anêŋ nê ku lauminŋ ba lahavuju takatu

²¹ ma hanaŋ, “Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena môlô te tem enaŋ ya bêŋ.”

* 26:7: Luk 7:37-38 * 26:11: Lo 15:11 * 26:15: Sek 11:12; Mat 27:3 * 26:17: Kis 12:14-20

22 Nê ku kapôlôhijij malaij kambom ba thêlô tomtom enaḡ, “Anyô Bêḡ, ya mi! Aêḡ e?”

23 *Êḡ ma Yisu hanaḡ nena, “Ôpatu ba hatak baḡ halôk belev haviḡ ya intu tem enaḡ ya bêḡ.

24 Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu tem ni êtôm atu ba bôk eto yôv hathak yani. Ma doḡtom alikakna. Malaiḡ bêḡ ek ôpatu ba hanaḡ Anyô Anêḡ Nakaduḡ bêḡ. Talêbô miḡ bôk havathu ami, êḡ ma mavi ek ôpêḡ!”

25 Ma Judas, ôpatu ba tem enaḡ Yisu bêḡ, hanaḡ hik liḡ nena, “Kêdôḡwaga, ya mi! Aêḡ e?” Ma Yisu hanaḡ, “Hatôm intu honaḡ aêḡ.”

Yisu hêv polom lo waiḡ lenḡimbi yani

(Mak 14:22-26; Luk 22:15-20; 1Ko 11:23-25)

26 Thêlô eyaḡ nôm hamô ma Yisu hawa polom te ma hêv lamavi. Vêḡ ma haya ba hêv hadêḡ anêḡ nê ku ma hanaḡ, “Noja ba oḡwaaḡ. Êntêk ma yenaḡ vathiap.”

27 Vêḡ ma hawa tase lôk waiḡ ma hêv lamavi. Ma hêv hadêḡ thêlô ma hanaḡ, “Môlô sapêḡ nunum.

28 *Êntêk ma yenaḡ thalaleḡ atu ba tem eḡgasô ek embak tabô imbiḡ Wapômbêḡ lôk avômalô pik êntêk ek nêḡ avômalô bêḡ anôḡ iniḡ kambom vê.

29 Odaḡô! Yanaḡ êndêḡ môlô nena tem miḡ hatôm yanum waiḡ êḡ esak loḡbô ami endeba waklavôḡ êḡ hayô ma tem yanum waiḡ lukmuk êḡmô Wakamik anêḡ loḡ lôklinḡyak kapô.”

30 *Êv yeḡ te vêḡ ma ethak ba i Dum Oliv.

Yisu hanaḡ nena Pita tem enaḡ nena hathôḡ yani paliḡ

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

31 *Ma Yisu hanaḡ hadêḡ anêḡ nê ku, “Bôk eto hêk Wapômbêḡ anêḡ kapya nena,

“ “Tem yaḡgik boksipsip alaḡ vônô,

ma boksipsip tem nêsvôḡ mayaliv ba ini.’

Sekalaia 13:7

Ba intu yaô bôlôvôḡ ma tem môlô ôḡḡô nôḡ takatu ba tem êpôm ya. Ma môlô sapêḡ tem notak ya ma nôsvôḡ mayaliv ba unu.

32 *Ma doḡtom hik ya liḡ hathak loḡbô, ma tem yamôḡ ba yana Galili vêḡ ka môlô nombenḡ ya yam.”

33 Ma Pita hanaḡ nena, “Dô! Thêlô sapêḡ etak o ba i, ma tem yamiḡ imbiḡ o denaḡ.”

34 *Ma Yisu hanaḡ nena, “Ondaḡô! Yanaḡ avanôḡ biḡ êndêḡ o nena bôlôvôḡ êntêk ma tale miḡ halaḡ ami denaḡ, ma tem onaḡ êtôm bôlôḡ lô nena hôthôḡ ya paliḡ.”

35 Ma Pita hanaḡ, “Mi anôḡ! Ik ya vônô, ma miḡ hatôm yanaḡ nena yahathôḡ o paliḡ ami. Milôk!” Ma nê ku sapêḡ enaḡ abô êḡ iyom.

Yisu hateḡ hamô Getsemani

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Vêḡ ma Yisu lôk anêḡ nê ku êyô loḡ atu ba elam nena Getsemani ma hanaḡ hadêḡ i, “Môlô nôḡm loḡ êntêk ma yana saka ek yateḡ mek.”

* 26:23: Sng 41:9 * 26:28: Kis 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Ko 10:16 * 26:30: Luk 22:39; Jon 18:1 * 26:31: Jon 16:32 * 26:32: Mat 28:7,16 * 26:34: Mat 26:69-75

37 Ma hawa Pita lôk Sebedi nakaduņ luvi ba i. Ma yani kapô lêk malaiņ bomaņ.

38* Ma hanaņ hadêņ thêlô, “Yakapôlôņ lêk malaiņ bomaņ hatôm lêk yahama yôv. Mólô nômô loņ êntêk ma nôném lêlé imbiņ ya.”

39 Ma hi daim dokte ma hêv yak ba thohavloma halôk pik. Ma hateņ mek nena, “Yenaņ Wakamik, loņôndê vi hamô, êņ ma yalenĥaviņ onja tase êntêk vê êņjêk ya. Ma doņtom miņ osopa yenaņ yalenĥaviņ ami. Mi, osopa oda anêm lemĥaviņ.”

40 Ma Yisu hale hi ma hayê ñê ku takatu ma lêk êk sôm. Êņ ma hanaņ hik Pita liņ, “Aisê? Mólô miņ hatôm nôném lêlé imbiņ ya êtôm wakma te ami e?”

41 Nômô lêlé ba noterņ mek ek miņ nôném yak ba nundum kambom ami. Kapô laĥaviņ indum mavi ma doņtom auk ma pulusikna ba miņ hatôm indum ami.”

42 Ma havôhi hathak loņbô ma hateņ mek nena, “Wakamik, lemĥaviņ malaiņ bêņ êntêk êpôm ya, êņ ma mavi. Ma tem yandum êtôm honaņ.”

43 Ma halehi hathak loņbô ma hayê thêlô êk sôm denaņ ek malê nena maleņiņ hayaņ ba miņ hatôm nêôm lêlé ami.

44 Ma hatak thêlô ma havôhi hateņ mek bô atu bôlôņ te lu hathak loņbô.

45 Vêm ma halehi hadêņ anêņ ñê ku ma hanaņ, “Mólô ôêk sôm ba owa lovak denaņ e? Odaņô. Wakma lêk habobo ek netak ya Anyô Anêņ Nakaduņ atu êndôk ñê kambom baĥeņiņ.

46* Aêņ ba numbiyô ek alôana! Ôņgô! Ôpatu ba tem enaņ ya bêņ lêk halêm yôv!”

Evaloņ Yisu

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:1-11)

47 Yisu hanaņ abô denaņ ma Judas hayô. Yani ma ñê ku laumiņ ba laĥavuju takatu te. Ma avômalô bêņ anôņ êlêm iviņ yani ba ewa biņ vovak lôk okdiba. Ñê takêņ ma ñê bêņbêņ êbôk da lôk avômalô iniņ ñê bêņbêņ êv thêlô ba êlêm.

48 Ôpatu ba tem enaņ Yisu bêņ bôk hik lavôņiņ te thô hadêņ i nena, “Ôpatu ba yahaliņu, êņ ma Yisu ba nobaloņ!”

49 Ma ôpêņ hi ketheņ hadêņ Yisu ma hanaņ, “Kédôņwaga, bôlôvôņ mavi.” Ma ĥaliņu yani.

50 Ma Yisu hanaņ, “Aiyaņ, undum ku atu ba hólêm hathak.” Ma ñê takatu ba êlêm ĥaviņ Judas i ma evaloņ Yisu ba ewa ba i.

51* Ma anyô te atu ba ĥamiņ ĥaviņ Yisu ĥadadi anêņ biņ vovak ma hale anyô bêņ ĥabôk da anêņ anyô ku te limbuk vi vê.

52* Ma Yisu hanaņ, “Otak anêm biņ êndôk anêņ loņ esak loņbô! Ôpatu ba hik vovak hathak biņ, ma biņ êņ tem enjaņ yani vônô.

53 Lemimbi! Yahalaņ hadêņ Wakamik ma ketheņ ma yani tem nêm aņjela vovak ôdôņ laumiņ ba laĥavuju ma doho imbiņ ba nêlêm ek nêném ya sa.

54 Ma doņtom abô atu ba bôk hêk Wapômbêņ anêņ kapyā tem injik anôņ aisê? Wapômbêņ anêņ kapyā hanaņ nena nôm takêņ tem êpôm ya.”

55* Êņ ma Yisu hanaņ hadêņ avômalô nômbêņ atu nena, “Ya ma anyô kambom anôņ ba intu owa biņ vovak lôk okdiba ba ôlêm ek nobaloņ ya e?”

* 26:38: Jon 12:27 * 26:46: Jon 14:31 * 26:51: Jon 18:26 * 26:52: Stt 9:6; ALK 13:10 * 26:55: Luk 19:47; 21:37

Aisë? Wak nômbêḡ intu ma yahadôḡ avômalô hamô unyak mathen anêḡ piklêvôḡ ma miḡ ovalonḡ ya ami eka?

⁵⁶ Ma donḡtom nômkama takêntêk ba lêk habitak ek plopet iniḡ abô takatu ba bôk eto injik anôḡ.” Êḡ ma anêḡ nê ku sapêḡ etak yani ma êsôv mayaliv ba i.

Yisu hadum abô

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-71; Jon 18:13-24)

⁵⁷ Nê takatu ba evalonḡ Yisu ewa ba i Kaiapas anêḡ unyak, ôpêḡ ma anyô bêḡ habôk da. Nê lôkawk hathak abô balabuḡ lôk nê bêḡbêḡ ethak donḡtom ba êmô lonḡ êḡ.

⁵⁸ Ma Pita hasopa Yisu havenḡ yam ma donḡtom havenḡ daim dokte. Ma habitak hayô anyô bêḡ habôk da anêḡ badêḡ kapô. Ma hi halôk hamô havinḡ sôp bidonḡ ek êḡjê nena malê intu tem imbitak.

⁵⁹ Nê bêḡbêḡ êbôk da lôk Sanhedlin sapêḡ* êbôlêm avômalô doho ek nenan abôyanḡ esak Yisu ek thêlô nindum abô esak ek nijik yani vônô.

⁶⁰ Anyô bêḡ anôḡ êlêm ma enaḡ abôyanḡ hathak yani, ma donḡtom thêlô miḡ êpôm Yisu anêḡ kambom te ek nijik yani vônô ami. Êḡ ma anyô ju êlêm

⁶¹ *ma enaḡ, “Anyô êntêk bôk hanaḡ yôv nena, ‘Yahatôm yandiniḡ Wapômbêḡ anêḡ unyak mathenḡ ma êtôm wak lô iyom ma tem yandav esak lonḡbô.’ ”

⁶² Êḡ ma anyô bêḡ habôk da haviyô hamiḡ ma hanaḡ hik Yisu liḡ nena, “Anyô ju êntêk lêk enaḡ o bêḡ yôv ma o bônôḡ eka? O abô mi e?”

⁶³ *Ma donḡtom Yisu bônôḡ iyom. Ma anyô bêḡ habôk da hanaḡ hadêḡ Yisu, “Yanaḡ êndêḡ o! Ondam Wapômbêḡ lôkmala atu anêḡ athêḡ ba onaḡ êndêḡ yêlô nena, ‘O ma Mesia, Wapômbêḡ anêḡ nakaduḡ atu e?’ ”

⁶⁴ *Ma Yisu hanaḡ nena, “Oda honaḡ aêḡ. Ma yanaḡ abô te imbiḡ êndêḡ môlô sapêḡ nena wak te am ka tem môlô ôḡḡô Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu tem êmô Wapômbêḡ Lôkliḡyak Anôḡ banḡ vianôḡ ba tem êyô êmô buliv ba êlêm.”

⁶⁵ *Ma anyô bêḡ habôk da halaḡô abô êḡ ma hakakavinḡ anêḡ kwêv ma hanaḡ, “Lêk yôv! Ôpêntêk habulinḡ Wapômbêḡ anêḡ athêḡ ba hanaḡ nena yanida ma hatôm Wapômbêḡ ba môlô lêk olaḡô abô êḡ yôv! Aisë ka alalô lenḡhavinḡ nadaḡô abô doho imbiḡ?”

⁶⁶ *Môlônim auk aisê? Yandum malê te?” Ma thêlô enaḡ, “Yani hanaḡ abôma hathak Wapômbêḡ ba intu ema.”

⁶⁷ *Êḡ ma thêlô êsôvwapôk hathak Yisu thohavloma ma êpêḡ yani. Ma doho epetav yani

⁶⁸ ba enaḡ, “O ma Mesia e? O plopet te ma onaḡ êndêḡ yêlô nena opalê intu hik o?”

Pita hanaḡ nena hathôḡ Yisu paliḡ

(Mak 14:66-72; Luk 22:55-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Pita hamô unyak atu anêḡ badêḡ kapô ma avi ku te halêm hadêḡ yani ma hanaḡ, “O êntêk intu bôk hovenḡ havinḡ Yisu anêḡ Galili.”

⁷⁰ Ma Pita hanaḡ, “Injo! Yahathôḡ abô intu ba honaḡ paliḡ!” Ma avômalô sapêḡ elarḡ anêḡ abô.

* **26:59:** Elam iniḡ kaunsil nena ‘Sanhedlin’. * **26:61:** Jon 2:19-21 * **26:63:** Ais 53:7; Mat 27:12

* **26:64:** Sng 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30 * **26:65:** Mat 9:3; Jon 10:33 * **26:66:** Wkp 24:16; Jon 19:7

* **26:67:** Ais 50:6; 53:5

⁷¹ Pita hi badêḡ abôlêk ma avi ku yanḡ hayê ma hananḡ hadêḡ avômalô, “Anyô êntêk bôk hamô havinḡ Yisu anêḡ Nasalet.”

⁷² Ma Pita halam Wapômbêḡ anêḡ athêḡ ba hananḡ hathak lonḡbô, “Mi anôḡ! Yahathôḡ ôpêntu palinḡ!”

⁷³ Vêḡ ma ḡê takatu ba iminḡ badêḡ kapô êlêḡ hadêḡ Pita ma enanḡ, “Môlô lemimselo donḡtom ba intu o ma Yisu anêḡ anyô te.”

⁷⁴ Ma donḡtom Pita hananḡ, “Ya minḡ yahananḡ abô avanôḡ ami, êḡ ma tem Wapômbêḡ nêḡ vovanḡ êndêḡ ya. Yahalam Wapômbêḡ anêḡ athêḡ ba yahananḡ nena yahathôḡ ôpêntu palinḡ!” Kethenḡ oyanḡ ma tale halanḡ.

⁷⁵* Ma Pita lahabi abô atu ba Yisu hananḡ hadêḡ yani nena, “Tale minḡ halanḡ ami denanḡ, ma tem onanḡ êtôm bôlônḡ lô nena hôthônḡ ya palinḡ.” Êḡ ma Pita hale yainḡ ma lahiki ba halanḡ bêḡ.

27

Ewa Yisu ba i hadêḡ Pailat

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Lôkbôk momanḡininḡ ma ḡê bêḡbêḡ êbôk da sapêḡ lôk avômalô Israêl ininḡ ḡê bêḡbêḡ ethak donḡtom ma ibutinḡ abô ek nijik Yisu vônô.

² Ma ekak banḡ luvi lusu ma ewa ba i hadêḡ Pailat, anyô Lom atu ba hayabinḡ Judia.

Judas hama

(Ap 1:18-19)

³ Judas ôpatu ba hananḡ Yisu bêḡ halanḡ nena lêk idum abô yôḡ ek nijik Yisu vônô. Êḡ ma lahiki bêḡ ba hi hêḡ valuselenḡ 30 seleva takatu hadêḡ ḡê bêḡbêḡ êbôk da lôk avômalô ininḡ ḡê bêḡbêḡ hathak lonḡbô

⁴ ma hananḡ, “Lêk yahadam kambom hathak yahananḡ ôpatu ba kambom mi bêḡ.”

Êḡ ma thêlô enanḡ, “Oda anêḡ malainḡ ma minḡ yêlôaninḡ ami.”

⁵* Ma Judas hakaliv valuselenḡ seleva takêḡ hayô unyak mathenḡ kapô ma hi havaklôk ba hama.

⁶ Ma ḡê bêḡbêḡ êbôk da isup valuselenḡ seleva takêḡ ba enanḡ, “Valuselenḡ êntêk ma valuselenḡ êḡ ek nijik anyô vônô esak. Ba intu abô balabanḡ hananḡ nena valuselenḡ takêḡ ma minḡ nandô êmô imbinḡ unyak mathenḡ anêḡ valuselenḡ ami.”

⁷ Ma thêlô ibutinḡ abô ek nêḡnêḡ anyô hapesanḡ unḡ anêḡ pik bute vuli ek nedav avômalô lonḡ buyanḡ êḡjêk.

⁸ Ma avômalô elam pik êḡ nena “Engasô Thalalenḡ” ek malê nena ewa valuselenḡ ek nijik anyô yanḡ vônô esak.

⁹⁻¹⁰* Ba intu Wapômbêḡ anêḡ abô hik anôḡ ba hananḡ hadêḡ plopet Jelemaia nena,

“Thêlô ewa valuselenḡ ba êḡ anyô hapesanḡ unḡ anêḡ pik bute vuli hatôm atu ba Wapômbêḡ hananḡ hadêḡ ya.

Valuselenḡ êḡ ma avômalô Israêl elam hatôm yani anêḡ vuli ba êḡ ek nijik yani vônô.”

Sekalaia 11:12-13

Yisu hadum abô hathak Pailat

(Mak 15:2-15; Luk 23:1-5,13-25; Jon 18:28-19:16)

* **26:75:** Mat 26:34 * **27:5:** Mat 26:14-15 * **27:9-10:** Jer 19:13; 32:6-9

11 Yisu haminj anyô bêñ Pailat thohavloma, ma Pailat hanañ, “O ma avômalô Israèl ininj kinj e?” Ma Yisu hanañ nena, “Intu êñ, hatôm intu honañ.”

12 *Nê bêñbêñ êbôk da lôk avômalô ininj nê bêñbêñ ibi Yisu linjkupik hathak abô lomalomama.

13 Êñ ma Pailat hanañ, “Aisè! Minj holañô ininj abô ami ma o bônônñ eka?”

14 Ma donjom yani bônônñ iyom ma minj hanañ ininj abô viyanañ ami. Ba intu Pailat hasonj kambom.

15 Wاكلavôñ Hale ba Hi nômbêñ intu, ma avômalô ethak elam anyô koladônñ te anêñ athêñ ek Pailat nêñ vê. Ma Pailat hathak hêñ ôpêñ vê.

16 Sondabêñ êñ ma anyô te anêñ athêñ nena Yisu Balabas hamô koladônñ. Ma avômalô bêñ anônñ eyala ôpêñ.

17 Aêñ ba avômalô sapêñ ethak donjom ma Pailat hanañ hik thêlô linj, “Yatak opalê te êndêñ môlô, Balabas mena Yisu atu ba elam nena Mesia?”

18 *Pailat hayala nena nê bêñbêñ êbôk da lôk nê bêñbêñ leñjdanj hathak Yisu ba intu idum abô ek yani ba hanañ aêñ.

19 Pailat halañô abô denañ ma yanavi hêñ abô hadêñ yani ba hanañ, “Bôkam ma yahayê niavinj te ba yahakô kambom. Aêñ ba minj undum nômlate êndêñ anyô thêthônñ intu ami.”

20 Ma donjom nê bêñbêñ êbôk da lôk nê bêñbêñ êlôk avômalô leñjinj ek nendam Balabas ma nenañ êndêñ Pailat nena nijik Yisu vônô.

21 Aêñ ba Pailat hanañ hik thêlô linj, “Yatak anyô ju êntêk yanj sê?” Ma avômalô elam, “Balabas.”

22 Ma Pailat hanañ hik thêlô linj hathak lonjô nena, “Ma Yisu atu ba elam nena Mesia, yandum ôpêñ aisê?” Ma sapêñ elam nena, “Nijik vônô esak a!”

23 Ma Pailat hanañ, “Eka? Yani hadum malê kambom?” Ma donjom thêlô elam lôklala hathak lonjô nena, “Nijik vônô esak a!”

24 *Pailat halañô thêlônijnj kaêk ma hayê nena vovak bêñ hadum ek imbitak ba anêñ ku êñ tem minj hik anônñ ami. Êñ ma yani hawa ñañ ma hathik banj haminj avômalô malenijnj ma hanañ nena, “Ôpêntêk hama, ma môlôda unim malainj ma minj yenañ malainj ami!”

25 *Ma avômalô sapêñ enañ viyanañ, “Yôv! Yêlô lôk yêlôanianj avômena ininj malainj!”

26 Êñ ma Pailat hatak Balabas ba hi. Ma hanañ ek nebali Yisu esak yak lôkmanjinj vêm ma hatak halôk nê vovak baheñjinj ek nijik vônô esak a.

*Nê vovak enañ abôma hathak Yisu
(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)*

27 Pailat anêñ nê vovak ewa Yisu ba i Pailat anêñ unyak badêñ kapô. Ma elam nê vovak sapêñ êlêm ethak donjom ba ekalabu yani sinj.

28 *Ma ibi anêñ nômkama thô ba haminj linj popam. Ma ewa kinj anêñ kwêñ thalalenj daim te ma ik hathak yani.

29 Ma ewa yak lôkmanjinj atu ba epesañ hatôm kinj ininj kulunj ma ik halôk wakadôk. Ma etak kôm halôk yani banj vianônñ ba havalonj hatôm kinj ininj kwandinj. Ma thêlô elek venjndônñ lêlô hadêñ yani ma enañ abôma nena, “Waklêvônñ mavi, avômalô Israèl ininj kinj!”

* 27:12: Ais 53:7 * 27:18: Jon 11:47-48; 12:19 * 27:24: Lo 21:6-9 * 27:25: Ap 5:28 * 27:28: Luk 23:11

30 *Ma vi êsôvwapôk hathak yani ma vi ewa kwandinj atu ba ik wakadôk hathak.

31 Ma enañ abôma hathak yani vêm ma ibi kwêv thalalenj atu thô ma ik yanida anêj kwêv daim hathak loñbô. Ma elom yani ba i ek nijik vônô esak a.

*Ik Yisu hathak a
(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)*

32 Ewa ba i ma êpôm anyô Sailini te ba anêj athêj nena Saimon halôk loñôndê. Ma êpôvinj ôpêj ek enja Yisu anêj alovalañsij.

33 Êj ma thêlô i êyô loj te anêj athêj nena Golgota, athêj êj anêj ôdôj nena Loj Lenkadôk Lokwanj.

34 *Loj êj ma thêlô ewa wainj ba eyelanj nôm manij te halôk ma êv hadêj yani ek inum ek mij vovanj bêj anôj ami. Yani hanum dokte iyom ma hadô.

35 *Êj ma thêlô ik yani loj hathak a. Vêm ma ibi valu ek nêgê nena opalêla intu tem neja anêj kwêv lo sôp.

36 Vêm ma êlôk êmô ma eyabij inij ku êj.

37 Yani wakadôk vulinj ma eto abô atu ba idum anêj abô ñama hathak ba eto nena,

ÔPÊNTÊK MA YISU, AVÔMALÔ ISLAEL INIJ KIJ

38 *Ma êthôkwêj anyô vani lokwanju havij. Êthôkwêj yanj hamij Yisu banj vianôj, ma yanj hamij banj vikenj.

39 *Ma avômalô takatu ba elom loñôndê êj ba i ibi abôma hathak yani lôk itutunij lenj kadôk

40 *ba enañ, “O atu ba honanj nena tem undinij Wapômbêj anêj unyak mathej ma ondav esak loñbô êtôm wak lô iyom e? Êj ma nê m oda bulubij! O ma Wapômbêj anêj Nakaduj, e? Êj ma otak alovalañsij ma ôlêm pik!”

41 Ma ñê bêjbêj êbôk da lôk ñê lôkauk hathak abô balabuj lôk avômalô inij ñê bêjbêj, thêlô enañ abôma havij ba enañ,

42 “Ôñgô! Yani bôk hêv avômalô vi bulubij, ma donjom mij hatôm nê m yanida bulubij ami eka? Yani ma Israel inij kij e? Êj ma etak alovalañsij ba êlêm pik ek alalô nagê ba nanêmimbij yani!

43 *Ôpêj hêvhavij Wapômbêj ba hananj, ‘Ya Wapômbêj anêj Nakaduj’. Yôv! Alalô nagê! Wapômbêj lahavij nê m yani bulubij e?”

44 Ma anyô kambom ju atu ba imij alovalañsij havij yani enañ abôma havij.

*Yisu hama
(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)*

45 Wاكلêvôj bij ma momanj inij hayô pik sapêj vov ba hêk aleba hayô 3 kilok.

46 *Habobo 3 kilok ma Yisu halam lôklala nena, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Abô êj anêj ôdôj aêntêk, “Yenanj Wapômbêj, yenanj Wapômbêj, aisê ka hôdô ya?”

47 Ma avômalô vi atu ba imij loj êj elanj abô êj ma enañ, “Yani halam Elia!”

48 *Kethen oyanj ma ñê êj te hi ma hawa kapôk ba hasanj halôk wainj manij.

* 27:30: Ais 50:6 * 27:34: Sng 69:21 * 27:35: Sng 22:18 * 27:38: Ais 53:12 * 27:39: Sng 22:7; 109:25 * 27:40: Mat 26:61; Jon 2:19 * 27:43: Sng 22:8 * 27:46: Sng 22:1 * 27:48: Sng 69:21

Ma hathôkwêḡ kapôk êḡ hathak apiyak te ba hêv hadêḡ yani ek inum.

49 Ma anyô vi enaḡ, “Dô! Alalô nagê vêmam! Yakô Elia tem êlêm nêḡ yani bulubiḡ la?”

50 Ma yani halam kaêk lôklala hathak loḡbô ma hatak dahô ba hi ma hama.

51 *Ma sôp bêḡ atu ba hamiḡ unyak matherḡ ek hayaḡ unyak kapô kisi ma hapup vose hi luvi hêk vuliḡ ba hayô vibiḡ. Ma duviaḡ hayôkwiḡ pik ma valu hapupup nenanena.

52-53 Ma siô abôlêk hakyav. Ma avômalô matherḡ sêbôk atu ba ema ma Wapômbêḡ hik i liḡ ba etak siô ma iviyô hathak loḡbô. Ma eyabiḡ Yisu anêḡ haviyô hathak loḡbô, êḡ ma thêlô lôkthô i unyak matherḡ Jerusalem. Ma avômalô bêḡ anôḡ êyê i.

54 Ma anyô vovak laik lôk ḡê vovak takatu ba eyabiḡ Yisu êḡ êyê duviaḡ lôk nôḡ takatu ba habitak. Êḡ ma thêlô êkô kambom ba enaḡ nena, “Avanôḡ biḡ, ôpêntêk ma Wapômbêḡ anêḡ Nakaduḡ anôḡ!”

55-56 *Ma Malia anêḡ Magadala, ma Malia Jems lo Josep iniḡ talêbô, ma Sebedi anêḡ nakaduḡ luvi iniḡ talêbô, thêlô lôk avi bêḡ anôḡ imiḡ daim dokte ba êyê. Avi takêḡ bôk etak Galili ma everḡ haviḡ Yisu ek êv yani sa.

Elav Yisu

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

57-58 *Yanḡsiḡ ma anyô lôk valuselen bêḡ te anêḡ Alimatia ba anêḡ athêḡ nena Josep halêm hayê Pailat. Yani bôk halaḡô Yisu anêḡ abô ba hasopa ba intu hi hanaḡ hadêḡ Pailat nena, “Hatôm yanja Yisu anêḡ kupik e?” Êḡ ma Pailat hanaḡ hadêḡ ḡê vovak ba êv hadêḡ Josep.

59 Ma Josep hawa Yisu liḡkupik ba havuliv siḡ hathak sôp thapuk mabuḡ mavḡ te.

60 *Ma hawa Yisu liḡkupik ba hi hadô hêk anêḡ siô lukmuk te. Siô êḡ ma elav valu abyariḡ ba epesariḡ ek nedav ḡê ḡama êḡdôk. Yôv ma habubi valu bêḡ te ba hik siô abôlêk siḡ hathak ma hi.

61 Ma Malia anêḡ Magadala, thai lôk Malia yanḡ, êḡmô saku ma êyê siô êḡ.

Nê vovak eyabiḡ siô

62 Waklavôḡ êpôpêk nôḡkama Sabat lêk hale ba hi yôv. Ma haviyô hayaḡ ma ḡê bêḡbêḡ êbôk da lôk ḡê Palisi i ek nêḡê Pailat.

63 *Ma thêlô enaḡ, “Anyô bêḡ, yêlô leḡhabi nena anyô abôyanḡ atu hamô lôkmala denaḡ ma hanaḡ nena êtôm wak lô, ma tem nijik yani liḡ ba imbiyô esak loḡbô.

64 “Ba intu nêḡ ḡê vovak ini ek neyabiḡ siô êtôm wak lô êḡ. Yakô yanida anêḡ ḡê ku ini neja anêḡ kupik vani ma nesau avômalô nena, ‘Wapômbêḡ lêk hik yani liḡ ba haviyô hathak loḡbô.’ Abôyanḡ êḡ ma tem kambom anôḡ ek yanḡmôḡ atu.”

65 Êḡ ma Pailat hanaḡ hadêḡ thêlô, “Mavi. Noja ḡê vovak doho ba unu ek nepesariḡ siô abôlêk êḡ ba majariḡ.”

66 Êḡ ma thêlô i ma ebalariḡ valu atu ba hamô siô abôlêk siḡ. Yôv ma thêlô enaḡ hadêḡ ḡê vovak, “Môlô nôḡmô ek noyabiḡ siô êḡntêk.”

* 27:51: Kis 26:31-33; Hib 10:19-20 * 27:55-56: Luk 8:2-3 * 27:57-58: Lo 21:22-23 * 27:60: Ais 53:9 * 27:63: Mat 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21

28

*Yisu haviyô hathak loṅbô
(Mak 16:1-10; Luk 24:1-10; Jon 20:1-18)*

¹ Sabat hale ba hi. Ma sonđa êṅ anêṅ wak te mông hayô. Lôkbôk momañiniṅ ma Malia anêṅ Magadala lôk Malia yanṅ thai i ek nêgê siô.

² Ma duviaṅ bêṅ hayô ek malê nena Anyô Bêṅ anêṅ aṅela te halôk anêṅ leṅ ba halêm ba habubi valu bêṅ atu vê ma hayô hamô loṅ ba hamô.

³ Anêṅ thohavloma hatôm damak ma anêṅ kwêv ma thapuk anêṅ dôêṅ.

⁴ Ma nê vovak êyê ba êkô kambom ba elowaliṅ. Ba êv yak êlôk êk êtôm nê ṅama.

⁵ Êṅ ma aṅela hanaṅ hadêṅ avi ju êṅ, “Minṅ nôkô ami. Yahayala nena mamu ôbôlêm Yisu, ôpatu ba ik hathak a.

⁶ *Wapômbêṅ lêk hik yani liṅ yôv ba haviyô hathak loṅbô hatôm bôk ba hanaṅ. Yani miṅ hêk loṅ êntêk ami ma lêk hi yôv. Ma nôlêm ek ôṅgô loṅ atu ba yani hêk.

⁷ Mamu ketheṅ ba unu nonaṅ êndêṅ anêṅ nê ku nena, ‘Wapômbêṅ lêk hik yani liṅ hêk ṅama ba haviyô hathak loṅbô. Ma lêk hamôṅ ek môlô ba hi Galili. Ôyô loṅ êṅ ma tem nôpôm yani.’ Abô êntêk intu yahalêm hathak.”

⁸ Avi ju êṅ elañô abô êṅ ba êkô, ma doṅtom thai leṅiṅmavi anôṅ haviṅ. Ma thai etak siô ma elañviṅ ketheṅ ba i ek nenaṅ abô êṅ êndêṅ anêṅ nê ku.

⁹ Ma Yisu hapôm thai ma hanaṅ, “Lôkbôk mavi.” Ma thai i evaloṅ vakapô ma êv yeṅ hadêṅ yani.

¹⁰ *Êṅ ma hanaṅ, “Mamu miṅ nôkô ami ma unu nonaṅ êndêṅ yenaṅ aiyaṅ thêlô nena ini Galili. Loṅ êṅ ma tem thêlô nêpôm ya.”

Nê vovak iniṅ abôyan

¹¹ Avi ju êṅ even denaṅ ma nê vovak doho eyabiṅ siô êyô Jelusalem. Ma thêlô i hadêṅ nê bêṅbêṅ êbôk da ma enaṅ abô hathak duviaṅ lôk aṅela.

¹² Ma nê bêṅbêṅ êbôk da lôk nê bêṅbêṅ ethak doṅtom ma epesaṅ abô ek nêṅem valuselaṅ bêṅ anôṅ êndêṅ nê vovak.

¹³ Ma thêlô enaṅ hadêṅ nê vovak nena, “Môlô nonaṅ aêntêk êndêṅ avômalô, ‘Yêlô ek sôm ba athôṅ paliṅ ma Yisu anêṅ nê ku êlêm hadêṅ bôlôvôṅ ma ewa anêṅ kupik vani.’”

¹⁴ Ma thêlô enaṅ abô doho haviṅ hadêṅ nê vovak nena, “Anyô bêṅ Pailat halañô abô hathak nôm êṅ, ma yêlô tem napesaṅ abô imbiṅ yani ek môlô miṅ nôpôm malaiṅ ami.”

¹⁵ Ma nê vovak ewa valuselaṅ ma idum hatôm atu ba nê bêṅbêṅ enaṅ. Ma abô êṅ intu hi haveṅ Israeḷ iniṅ loṅ sapêṅ ba enaṅ aêṅ aleba lêk.

*Yisu hêv ku hadêṅ anêṅ nê ku
(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)*

¹⁶ *Nê ku laumiṅ ba lahavute i Galili ma êyô dumlolê atu ba Yisu bôk hanaṅ yôv nena thêlô ini.

¹⁷ Thêlô êyê Yisu ma êv yeṅ hadêṅ yani. Ma doho êthônṅ paliṅ dokte ba leṅiṅhabi nena, “Êntêk ma Yisu mena mi e?”

¹⁸ *Êṅ ma halêm ma hanaṅ hadêṅ i, “Wapômbêṅ hêv athêṅ bêṅ hadêṅ ya ek yayabiṅ leṅ lôk pik lôkthô.

19 *Aêᶇ ba mólô unu êtôm pik sapêᶇ ma nundum avômalô sapêᶇ ba nimbitak êtôm yenaᶇ avômalô. Ma nusik thêlô êndôk ᶇaᶇ esak Wapômbêᶇ lôk Nakaduᶇ ma Lovak Mathen ininᶇ athêᶇ.

20 Ma nôndôᶇ thêlô ek nesopa abô nômbêᶇ atu ba bôk yahêv hadêᶇ mólô yôv. Odaᶇô! Tem yamô imbinᶇ mólô êtôm wak nômbêᶇ intu sapêᶇ endeba pik lo leᶇ anêᶇ daᶇ.”

* 28:19: Mak 16:15-16; Ap 1:8

Abô Mavi atu ba Mak hato Abô môᶇ

Mak hato kapyã êntêk. Yani anêᶇ athêᶇ yaᶇ nena Jon Mak. Yani ma anyô Israeᶇ te. Sêbôk atu ba Yisu hadum anêᶇ ku hamô pik, ma Mak ma anyô muk denaᶇ ba intu miᶇ hi haviᶇ Yisu ami. Yani halumbak bêᶇ hamô Jelusalem ba intu halaᶇô abô hathak Yisu (Ap 12:12). Môᶇ anôᶇ ma Pol lo Banabas i luvuluvu, ma ewa Mak haviᶇ (Ap 12:25; 13:5; 13:13; 15:36-39; Kol 4:10; 2Ti 4:11). Haverᶇ yam ma Mak hamô haviᶇ Pita hamô Lom. Pita bôk hayê Yisu anêᶇ ku lôkthô hathak ma, ba intu hanaᶇ ba Mak hato.

Mak hik thô nena Yisu Kilisi ma Wapômbêᶇ anêᶇ Nakaduᶇ ba havalon Wapômbêᶇ anêᶇ lôklokwaᶇ ba hadum nômbithi lomaloma hathak. Ma hato haviᶇ nena Yisu halêm pik hatôm anyô ku te. Mak hayê malaiᶇ lomaloma hapôm avômalô êvhaviᶇ anêᶇ Lom, ba intu hato kapyã êntêk ek embatho avômalô êvhaviᶇ loᶇ ek nimiᶇ lôklokwaᶇ. Mak hayê nena Yisu anêᶇ lôklokwaᶇ ma bêᶇ anôᶇ ba hamôᶇ ek Sadaᶇ anêᶇ.

Hato kapyã êntêk hadêᶇ sondabêᶇ 55 mena 65 AD la.

*Jon anyô hathik ᶇaᶇ hapôpêk Yisu anêᶇ loᶇôndê
(Mat 3:1-12; Luk 3:1-17; Jon 1:19-28)*

¹ Abô Mavi êntêk ma hathak Wapômbêᶇ nakaduᶇ Yisu Kilisi.

² Hatôm plopet Aisaia bôk hato aêntêk,

“Ondaᶇô! Tem yanêᶇ yenaᶇ anyô ku te ek enja abô êmôᶇ ek o, ôpêᶇ tem êpôpêk anêᶇ loᶇôndê.

Malakai 3:1

^{3*} Kaêk te halam haverᶇ loᶇ thiliv nena,

‘Nôpôpêk loᶇôndê ek Anyô Bêᶇ êlêm,

ma nopesaᶇ ba imbitak thêthôᶇ ek yani.’ ”

Aisaia 40:3

^{4*} Aêᶇ ba Jon anyô hathik ᶇaᶇ habitak anêᶇ loᶇ thiliv ba hanaᶇ ek avômalô nede kapôlôᶇiᶇ liliᶇ ba nisik ᶇaᶇ ek Wapômbêᶇ nêᶇ iniᶇ kambom vê.

⁵ Êᶇ ma avômalô Judia lo Jelusalem sapêᶇ ibi thêthô ba i hadêᶇ yani ek enaᶇ iniᶇ kambom bêᶇ. Ma Jon hathik i halôk ᶇaᶇ Jolodaᶇ.

^{6*} Jon ma hathak hik kwêv atu ba epesaᶇ hathak bok kamel vuluk ma havak bokᶇgôp epesaᶇ hathak bok kupik hayôhêk lamalim. Ma hathak hayaᶇ kôm sopek lôk hanum biyo thôk.

^{7*} Ma hanaᶇ nena, “Ôpatu ba tem emben ya yam anêᶇ lôklokwaᶇ ma bomaᶇ ek yenaᶇ. Yani ma anyô lôk athêᶇ bêᶇ ma ya ma yaônalôk ba intu miᶇ hatôm yakôm ba yapole anêᶇ vakapô bokᶇgôp anêᶇ yak vê ami.

⁸ Yahathik môlô hathak ᶇaᶇ. Ma doᶇtom yani tem isik môlô esak Lovak Matheᶇ.”

*Jon hathik Yisu
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22; Jon 1:32-34)*

⁹ Wak te ma Yisu hatak Nasalet anêᶇ Galili ba halêm ma Jon hathik yani halôk ᶇaᶇ Jolodaᶇ.

* 1:3: Ais 40:3 * 1:4: Ap 13:24; 19:4 * 1:6: 2Kiᶇ 1:8; Mat 11:8 * 1:7: Ap 13:25

10 Yisu haviyô anêḡ ḡaḡ kapô ma hayê leḡ hakyav ma Lovak Matherḡ halôk ba halêm ek yani hatôm menak bôbô.

11 *Ma abô te halêm anêḡ leḡ nena, “O ma yenaḡ Okna atu ba yalenḡhaviḡ. Yalenḡmavi anôḡ hathak o.”

Sadaḡ halôk Yisu la ek indum kambom

(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)

12 Ma ketherḡ oyaḡ ma Lovak Matherḡ hêv Yisu vê hi loḡ thiliv.

13 *Yisu hamô loḡ êḡ hatôm wak 40, êḡ ma Sadaḡ hayô ba halôk yani la. Yani hamô haviḡ alim bomaḡ ma aḡela eyabiḡ yani.

Yisu anêḡ ku môḡ

(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

14 *Etak Jon halôk koladôḡ, êḡ ma Yisu hi Galili ma hanaḡ Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi bêḡ nena,

15 *“Wakma lêk hayô yôv ba Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak lêk habobo. Aêḡ ba node kapôlômim lilin lôk nônemimbiḡ Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi!”

Yisu halam anyô ayova ek nesopa yani

(Mat 4:18-22; Luk 5:1-11; Jon 1:35-42)

16 Yisu habup hathak kasukthôm Galili anêḡ daḡ ma hayê Saimon lo yaḡ Andulu. Thai ma ḡê ik alim ba lêk ekaliv yakseḡ haveḡ.

17 Ma Yisu hanaḡ hadêḡ thai, “Mamu nôlêm nosopa ya. Tem yandum ba mamu nôbôv avômalô êtôm ôvôv alim halôk yakseḡ.”

18 Ketherḡ oyaḡ ma thai êdô iniḡ yakseḡ hamô ma esopa yani.

19 Yisu habup hathak vauna ma hayê Jems lo Jon. Thai ma Sebedi nali ba êmô iniḡ yeḡ ma idu iniḡ yakseḡ titip.

20 Hayê thai ma halam, êḡ ma êdô lambô Sebedi hamô yeḡ haviḡ anêḡ ḡê ku, ma i esopa yani.

Yisu hêv ḡḡôk vê

(Luk 4:31-37)

21 Ma Yisu thêlô êyô Kapaneam ba êmô. Ma Sabat hayô ba Yisu hi unyak yeḡ ma hadôḡ avômalô.

22 *Thêlô elañô anêḡ abô ba esonḡ kambom ma leḡḡhabi nena yani miḡ hadôḡ i hatôm ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ ami. Mí, hadôḡ i hatôm anyô lôk athêḡ bêḡ.

23 Ma anyô te hamô unyak yeḡ êḡ ba ḡḡôk lelaik hamô haviḡ yani. Ma halam nena,

24 *“Yisu anêḡ Nasalet, hólêm ek udum malê êndêḡ yeîlô? Hólêm ek umbuliḡ yeîlô e? Yahayala o. O ma Wapômbêḡ anêḡ Anyô Matherḡ.”

25 Êḡ ma Yisu hathaḡ ḡḡôk êḡ ba hanaḡ, “O bônôḡ ma otak ôpêntu!”

26 *Ma ḡḡôk lelaik êḡ hayôkwir ḡpêḡ kambom anôḡ ba haḡgaliak ma hatak ôpêḡ ba hi.

27 Ma avômalô sapêḡ esonḡ kambom ba enaḡ hadêḡ i, “Malê êntêk aêḡ am? Yani hadôḡ auk lukmuk hatôm anyô lôk athêḡ bêḡ. Ma hanaḡ lôklokwaḡ hadêḡ ḡḡôk lelaik ma elañô anêḡ abô ba esopa.”

28 *Ma abô hathak Yisu halañviḡ haveḡ Galili iniḡ loḡ sapêḡ.

* 1:11: Sng 2:7; Ais 42:1; Mat 12:18; Mak 9:7 * 1:13: Sng 91:11-13 * 1:14: Mak 6:17 * 1:15: Mat 3:2 * 1:22: Mat 7:28-29 * 1:24: Mak 5:7 * 1:26: Mak 9:26 * 1:28: Mat 4:24

Yisu hadum avômalô lijij bêḡ anôḡ mavi
(*Mat 8:14-17; Luk 4:38-41*)

²⁹ Ma Yisu thêlô etak unyak yer, ma i Saimon lo Andulu iniḡ unyak. Ma Jems lo Jon i iviḡ.

³⁰ Êyô unyak, ma enaḡ hadêḡ Yisu nena Saimon yanavi hapôm lijij vovaḡ ba hêk.

³¹ Ma Yisu hi hadêḡ avi êḡ ma havalonaḡ baḡ ma hadadi haviyô. Êḡ ma lijij hatak yani ma hapôpêk nôḡ ek thêlô.

³² Wak halôk abuk ma avômalô ewa ḡê lôk lijij lôk ḡê takatu ba ḡgôk habuliḡ i ba êlêm ek Yisu.

³³ Lôk avômalô malak lôḡ êḡ sapêḡ êlêm iviḡ ba êḡmô unyak anêḡ piklêvôḡ.

³⁴ *Êḡ ma Yisu hadum avômalô lôk lijij lomaloma bêḡ anôḡ mavi. Ma hêv ḡgôk bêḡ anôḡ vê haviḡ. ḡgôk takêḡ eyala nena yani intu opalê ba miḡ hatak i ek nenaḡ abô ami.

Yisu da hi lonḡ thiliv ek eteḡ mek
(*Luk 4:42-44*)

³⁵ *Lôkbôk momaḡiniḡ mi ma Yisu haviyô ba hi lonḡ thiliv ek eteḡ mek.

³⁶ Ma Saimon thêlô i êbôlêm yani havenḡ.

³⁷ Êpôm yani ma enaḡ, “Avômalô sapêḡ êbôlêm o havenḡ.”

³⁸ Ma Yisu hanaḡ, “Alôana buyaḡ. Alôana malak lôḡ takatu ba hamô habobo ek yanavḡ Wapômbêḡ anêḡ abô êndêḡ i imbiḡ. Hathak ôdôḡ êḡ iyom intu yahalêm.”

³⁹ *Ma Yisu havenḡ Galili iniḡ lonḡ sapêḡ ma hanaḡ Wapômbêḡ anêḡ abô hamô iniḡ unyak yer lôk hêv ḡgôk bêḡ anôḡ vê hêk avômalô.

Yisu hadum anyô lôk palê lepla te mavi
(*Mat 8:1-4; Luk 5:12-16*)

⁴⁰ Ma anyô lepla te hi hayô ek Yisu ma halek vadôḡ lêlô ma habui hadêḡ Yisu ba hanaḡ, “Hathak oda anêm lemhaviḡ, ma hatôm undum ba yambitak mavi.”

⁴¹ Ma Yisu lahiki hathak ôpêḡ ba hatak baḡ hayôhêk yani ma hanaḡ, “Yaleḡhaviḡ. Umbitak mabuḡ mavi.”

⁴² Êḡ ma palê lepla êḡ hayôv ma liḡkupik habitak mabuḡ mavi.

⁴³ Ma Yisu hêv ôpêḡ ba hi ketheḡ ma hanaḡ lôklokwaḡ hadêḡ yani nena,

⁴⁴ * “Miḡ onaḡ nôḡ êḡ bêḡ êndêḡ avômalô vi ami. Nu êndêḡ ḡê êbôk da ma nuḡgwik o thô êndêḡ i iyom. Ma osopa balabuḡ atu ba Mose bôk hato ba nêḡ da ek ḡê êbôk da nêḡe o nena lêk hubitak mabuḡ.”

⁴⁵ Ma donḡtom ôpêḡ miḡ hasopa Yisu anêḡ abô thêthôḡ ami. Mí, hanaḡ bêḡ ba abô êḡ hi mayaliv. Ba intu Yisu miḡ hatôm ni lomalak nenanena ami. Mí, hi havenḡ lonḡ thiliv, ma avômalô êlêm anêḡ luvuluvu ba êyô ek nêḡe yani.

2

Yisu hadum anyô havuviḡ te mavi
(*Mat 9:1-8; Luk 5:17-26*)

¹ Wak doho hale ba hi ma Yisu hi Kapaneam hathak lonḡbô ma avômalô elarô nena Yisu lêk hayô anêḡ lonḡ.

* 1:34: Mak 3:10-12 * 1:35: Mat 14:23; Mak 6:46 * 1:39: Mat 4:23; 9:35 * 1:44: Wkp 14:1-32

² Êñ ma avômalô bêñ anôñ êlêm ba êmô unyak kapô êñ aleba putup, ma unyak abôlêk putup aêñ iyom. Ma Yisu hanañ Wapômbêñ anêñ abô hadêñ i.

³ Ma anyô doho ewa anyô havuvinj te ba êlêm ma anyô ayova evak.

⁴ Avômalô bêñ anôñ ba loñ putup ba miñ hatôm neja ôpêñ ba ini unyak kapô ek Yisu ami. Ba ethak unyak vov ba êñgô unyak vov abyan ma êlêlô ôpêñ halôk yêm aleba habup ek Yisu.

⁵ Yisu hayê thêlôninj êvhavinj, ma hanañ hadêñ anyô havuvinj atu nena, “Yenañ okna, lêk yahêv anêm kambom sapêñ vê.”

⁶ Ma nê lôkauk hathak abô balabuñ doho êmô havinj ba lenjinhabi nena,

⁷ “Aisé ka ôpêntêk hanañ aêñ? Ôpêñ hasonj nena yani ma Wapômbêñ e? Anyô late miñ hatôm nêm kambom vê ami ma Wapômbêñ iyom.”

⁸ Yisu hayala thêlôninj auk ba hanañ nena, “Aisé ka môlô lemimhikam hathak abô êntêk?

⁹ Abô alê intu vumvum ek yanañ êndêñ anyô havuvinj êntêk: ‘Lêk yahêv anêm kambom sapêñ vê’ mena ‘Umbiyô onja anêm yêm ba ombenj.’

¹⁰ Aêñ ba tem yanjik thô êndêñ môlô nena Anyô Anêñ Nakaduñ atu anêñ athêñ ma bêñ ba hatôm nêm kambom vê.” Êñ ma hanañ hadêñ anyô havuvinj atu aêntêk,

¹¹ “Yanañ êndêñ o nena umbiyô uminj ma onja anêm yêm ba nu anêm unyak.”

¹² Êñ ma ôpêñ haviyô anêñ avômalô malêvônj ma hawa anêñ yêm ma hale yainj ba hi. Avômalô esonj kambom ba êbô Wapômbêñ anêñ athêñ ba enañ, “Yêlô miñ bôk ayê nômlate aêntêk ami!”

Yisu dalam Livai

(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Ma Yisu hatup hi kasukthôm anêñ danj. Ma avômalô bêñ anôñ êyô ma yani hadôñ i.

¹⁴ Yani habup hathak ma hayê Livai, Alpius nakaduñ hamô unyak ewa takis. Ma hanañ, “Ôlêm osopa ya.” Êñ ma haviyô ba hi hasopa yani.

¹⁵ Yisu hayañ nôm havinj Livai hamô anêñ unyak. Ma nê ewa takis lôk nê idum kambom bêñ anôñ êyô eyañ nôm havinj yani lôk anêñ nê ku ek malê nena thêlô bêñ anôñ esopa Yisu.

¹⁶ *Ma Palisi doho atu ba nê lôkauk hathak abô balabuñ êyê ma enañ hik anêñ nê ku liñ, “Yisu hayañ nôm havinj nê ewa takis lôk nê idum kambom eka?”

¹⁷ Yisu halañô ininj abô ma hanañ, “Nê lôk lijinj iyom intu ethak i êyê dokta. Ma nê lijinj mi ma mi. Ma aêñ iyom yahalêm ek yandam nê takatu ba idum kambom. Ma miñ yahalêm ek yandam nê thêthônj ami.”

Enañ hik Yisu liñ hathak kobom evak balabuñ ek nôm

(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Wak te ma Jon anêñ nê ku lôk Palisi esopa ininj kobom evak balabuñ ek nôm ek lenjinhabi Wapômbêñ. Ma avômalô doho êyô ek Yisu ma enañ hik liñ, “Jon lo Palisi ininj nê ku evak balabuñ ek nôm ma anêm ma mi eka?”

¹⁹ Ma Yisu hanañ, “Anyô te hawa avi lukmuk, êñ ma anêñ anyô môlô eyañ nôm lôk lenjinjav. Ma miñ hatôm nembak balabuñ ek nôm ami.

* 2:16: Mat 11:19

²⁰ Ma doŋtom havenŋ yam, ba ewa yani vê hêk thêlô, êŋ ma anêŋ nê môlô tem nembak balabuŋ ek nôm.

²¹ “Anyô late hatôm enja sôp lukmuk bute ba indu sôp bô anêŋ abyany sin esak ami. Hadum aêŋ ma tem sôp lukmuk buêŋ êmô sôp bô kisi. Êŋ ma tem itip bêŋ.

²² Ma môlô othak ôkê waiŋ lukmuk halôk kolopak epesany hathak bok kupik bô e? Mi! Waiŋ lukmuk êŋ tem imbuliŋ bok kupik bô atu ba bôk thektheke ba tem ipup ba waiŋ enŋasô ni. Ba intu othak ôkê waiŋ lukmuk halôk bok kupik lukmuk atu ba belap ek isiŋ mavi ma miŋ ipup ami lôk waiŋ miŋ enŋasô ni ami.”

Yisu ma Sabat anêŋ alany
(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ Sabat te ma Yisu lôk anêŋ nê ku i even ku kapô te, ma nê ku ewa wit doho ek nejanŋ.

²⁴ *Ma Palisi enany hadêŋ Yisu, “Ondaŋô! Abô balabuŋ hanaŋ nena Sabat ma miŋ hatôm nandum ku ba naja nôm ek nanŋany ami. Ma doŋtom anêm nê ku ibuliŋ waklavôŋ êŋ!”

²⁵ *Ma Yisu hanaŋ nena, “Môlô bôk osam abô hathak Devit lôk anêŋ nê môlô ema kisi ba idum e?”

²⁶ *Sêbôk atu ba Abiata hadum ku anyô bêŋ habôk da, ma Devit habitak hayô Wapômbêŋ anêŋ unyak mathenŋ kapô ma hayaŋ polom atu ba mathenŋ anôŋ. Polom êŋ ma nê êbôk da iyom iniŋ ek nejanŋ ba intu habuliŋ abô balabuŋ buêŋ. Ma doŋtom Devit hayaŋ doho ma hêv doho hadêŋ anêŋ nê takatu ba iviŋ yani ba eyaŋ.”

²⁷ *Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Wapômbêŋ hapesany Sabat ek nêma avômalô sa ma miŋ hapesany avômalô ek Sabat eyabiŋ i ami.

²⁸ Aêŋ ba Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu ma Sabat anêŋ Alany.”

3

Sabat ma Yisu hadum anyô banŋ hatyôk te mavi
(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ Ma Yisu habitak hayô unyak yenŋ kapô hathak loŋbô. Ma anyô banŋ hatyôk te hamô unyak êŋ kapô.

² Ma nê takatu ba êbôlêm loŋôndê ek nenaŋ Yisu bêŋ êmô ma ititiŋ yani nena tem indum ôpêŋ mavi êndêŋ Sabat mena mi e?

³ Êŋ ma Yisu hanaŋ hadêŋ ôpatu ba banŋ hatyôk nena, “Umbiyô umiŋ ek avômalô sapêŋ nêgê o.”

⁴ *Vêm ma hanaŋ hik thêlô liŋ nena, “Alalô hatôm nandum malê ek nasopa balabuŋ Sabat? Hatôm alalô nandum mavi mena nandum kambom? Hatôm alalô nanêm anyô sa ek êmô lôkmala mena nanŋik i vônô?” Ma doŋtom sapêŋ bônôŋ.

⁵ Ma Yisu lamaniŋ ba hatitiŋ i hawê havenŋ lôk lamalaiŋ hathak thêlô evalonŋ kapôlôŋiŋ loŋ. Êŋ ma hanaŋ hadêŋ ôpatu, “Oto bahem.” Ma ôpêŋ hato banŋ ma banŋ êŋ habitak mavi hathak loŋbô.

* 2:24: Lo 23:25 * 2:25: 1Sm1 21:1-6 * 2:26: Wkp 24:5-9 * 2:27: Lo 5:14 * 3:4: Luk 14:3

6 *Yôv ma Palisi ethak donjom havinj avômalô Israêl vi atu ba esopa Helot. Ma evak abô ek nêpôm lonjondê te ek nijik Yisu vônô.

*Avômalô bêñ anôñ esopa Yisu
(Mat 12:15-16; Luk 6:17-19)*

7 Yisu lôk anêñ nê ku etak lonj êñ ba i kasukthôm anêñ darj ma avômalô Galili bêñ anôñ esopa yani.

8 Avômalô anêñ Judia ma Jelusalem lo Idumia ma ñañ Jolodañ vi lôk Taia ma Saidon, bêñ anôñ elañô nôm takatu ba Yisu hadum ba intu êlêm ek nêgê yani.

9 Ma Yisu hayê avômalô bêñ anôñ ba hanañ hadêñ anêñ nê ku nena nêpôm yeñ te yapinj ek avômalô ekalabu yani siñ ma esak yeñ êñ ba ni êmô.

10 *Ek malê nena bôk hadum avômalô lôk lijinj bêñ anôñ mavi ba avômalô takatu ba idum lijinj denañ intu lôklokwañ ek nêsom yani.

11 *Ma ñgôk lelaik takatu êyê yani ma êv yak êlôk êk yani ma ba elañ lôklala nena, “O ma Wapômbêñ anêñ Nakadañ.”

12 *Ma donjom Yisu hanañ lôklokwañ hadêñ thêlô ek miñ nenañ yani bêñ êndêñ anyôla ami.

*Yisu halam nê ku laumiñ ba lahavuju
(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)*

13 Ma Yisu hathak dum te ba hi ma halam nê takatu ba yani lahavinj ba i hadêñ yani.

14 Ma habi bañ hayô hamiñ anyô hatôm laumiñ ba lahavuju ma halam i nena aposel. Yani hatak i ek nêôm imbiñ yani lôk nêôm i ba ini ek nenañ Wapômbêñ anêñ abô bêñ.

15 Ma yani lahavinj nêôm lôklokwañ êndêñ thêlô ek nênem ñgôk lomaloma vê.

16 *Êntêk ma anyô laumiñ ba lahavuju takatu ba Yisu halam i. Saimon atu ba halam nena Pita ma

17 *Jems lo yañ Jon, thai iniñ lambô ma Sebedi. Ma halam i nena Boanegis. Boanegis anêñ ôdôñ nena Kakalu anêñ Nali.

18 Ma Andulu lôk Pilip ma Batolomiu lo Matyu ma Tomas lo Jems Alpius nakadañ ma Tadius lôk Saimon anyô Selot* te

19 ma Judas Iskaliot, ôpatu vêm ma hanañ Yisu bêñ.

*Yisu lo Belsebul
(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

20 Ma Yisu lôk anêñ nê ku êyô unyak te kapô ma avômalô bêñ anôñ êyô ba ekalabu thêlô siñ hathak lonjô aleba miñ hatôm nejañ nôm ami.

21 Ma Yisu anêñ avômalô elañô abô hathak nôm êñ ma êlêm ek neja yani ba ini neyabiñ ek malê nena avômalô enañ nena anêñ auk lêk molo.

22 *Nê lôkauk hathak abô balabuñ anêñ Jelusalem êlôk ba êlêm ma enañ, “Belsebul* hamô havinj yani! Ba intu hêv ñgôk vê hathak ñgôk iniñ anyô bêñ Belsebul anêñ lôklokwañ.”

23 Ma Yisu halam thêlô êlêm ethak donjom ma hanañ abô lonj kapô doho hadêñ i. “Sadañ hatôm nêôm Sadañ vê e?”

* 3:6: Mat 22:15-16 * 3:10: Mat 14:36 * 3:11: Luk 4:41 * 3:12: Mak 1:34 * 3:16: Jon 1:42

* 3:17: Luk 9:54 * 3:18: Selot anêñ ôdôñ nena anyô atu ba hapôlik hathak Lom iniñ gavman ek miñ

eyabiñ avômalô Israêl ami. * 3:22: Mat 9:34; 10:25 * 3:22: Belsebul ma Sadañ anêñ athêñ yañ.

24 Mi, avômalô loŋ bêŋ te evaki vose hi ôdôŋ ju, êŋ ma tem nênem yak.

25 Lôk avômalô ôdôŋ te evaki vose hi ôdôŋ ju, êŋ ma tem nênem yak aêŋ iyom.

26 Ba intu Sadaŋ hik vovak haviŋ yanida ba havaki vose hi ôdôŋ ju, êŋ ma tem yani nênem yak ba tem miŋ êmô ami.

27 Odaŋô abô yaŋ imbiŋ. Anyô te hatôm imbitak êyô anyô lôklokwaŋ yaŋ anêŋ unyak kapô ba enja anêŋ nômkama vani e? Mi anôŋ! Ôpêŋ embalon anyô lôklokwaŋ êŋ ba ekak loŋ am, êŋ ma yani hatôm enja anêŋ nômkama vani.

28 Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena Wapômbêŋ tem nênem avômalô iniŋ kambom lomaloma lôk abôma takatu ba enaŋ vê.

29 Ma doŋtom anyôla hayê Lovak Matheŋ anêŋ ku ba hanaŋ abôma nena, ‘Êntêk ma Ngôk Bêŋ anêŋ ku’, êŋ ma Wapômbêŋ miŋ hatôm nênem kambom êŋ vê ênjêk ôpêŋ ami. Ma mi. Anêŋ kambom êŋ tem ênjêk thêthô.”

30 Yisu hanaŋ abô takêŋ hathak nê takatu ba enaŋ nena ngôk lelaik hamô haviŋ yani.

Yisu anêŋ talêbô lôk iviyaŋ
(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

31* Ma Yisu anêŋ talêbô lôk iviyaŋ êyô imiŋ yaiŋ ma êv anyô te ba hi ek enaŋ êndêŋ Yisu nena êlêem yaiŋ.

32 Avômalô bêŋ anôŋ lêk ekalabu yani siŋ ba enaŋ, “Lemtambô lôk môlôviyaŋ imiŋ yaiŋ ba leŋiŋhaviŋ nêgê o.”

33 Ma Yisu hanaŋ hik liŋ, “Opalê intu yenaŋ wakatik lôk aiyaŋ thêlô?”

34-35 Ma Yisu hayê avômalô nômbêŋ atu ba ekalabu yani siŋ ma hanaŋ, “Avômalô takatu ba esopa Wapômbêŋ anêŋ lahaviŋ, intu yenaŋ wakatik lôk aiyaŋ ma livôŋ thêlô. Ba intu môlô êntêk ma yenaŋ wakatik lôk aiyaŋ thêlô.”

4

Abô loŋ kapô hathak anyô hapaliv yaŋvêk
(Mat 13:1-23; Luk 8:4-15)

1* Ma Yisu hadôŋ avômalô hathak loŋbô hamô kasukthôm anêŋ daŋ. Ma avômalô bêŋ anôŋ ekalabu yani siŋ ba intu hathak yeŋ te ba hi hamô kasuk habobo liŋdaŋ ma avômalô imiŋ liŋdaŋ habup hathak.

2* Ma hadôŋ thêlô hathak abô loŋ kapô bêŋ anôŋ. Ba hanaŋ nena,

3 “Odaŋô! Anyô te hi hapaliv anêŋ yaŋvêk halôk anêŋ ku.

4 Yani hapaliv yaŋvêk takêŋ ma vi halôk loŋôndê. Êŋ ma menak êpôm ba eyaŋ.

5 Ma doho halôk valu kikiliŋ ba intu hapup ketheŋ ek malê nena pik dokte iyom.

6 Ma doŋtom wak habi hayô hêk ma hakapok ek malê nena anêŋ ngalôk ma bidôŋna.

7 Ma vi halôk loŋ yak lôkmanŋiŋ kapô ba yak êŋ halumbak hayô yaŋvêk takêŋ vov. Ba intu miŋ yaŋvêk êŋ hik anôŋ ami.

8 Ma doŋtom vi halôk pik mavi ba hapup ba habitak bêŋ ba hik anêŋ anôŋ. Vi hatôm 30, ma vi 60, ma vi 100.”

9 Yôv ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Môlô nê lôk lemôndôŋ ma nodanô abô êntêk katô!”

* 3:31: Mak 6:3; Jon 2:12; Ap 1:14

* 4:1: Mak 3:7-9; Luk 5:1-3

* 4:2: Mat 13:34; Mak 4:33-34

10 Avômalô nômbêḡ atu etak Yisu ba i, êḡ ma yani lôk anêḡ ḡê ku laumin ba lahavuju ma avômalô takatu ba evenḡ havenḡ yani iyom intu thêlô êmô. Ma thêlô enaḡ hik yani liḡ hathak abô loḡ kapô takatu ba yani hanaḡ anêḡ ôdôḡ.

11 Ma Yisu hanaḡ, “Wapômbêḡ lêk hêv anêḡ auk loḡ kapô hathak anêḡ loḡ lôklinḡyak hadêḡ môlô. Ma donḡtom avômalô vi atu ba êmô yaiḡ ek anêḡ loḡ lôklinḡyak, thêlô ethak elanḡ abô êḡ hathak abô loḡ kapô iyom.

12 * Aêḡ ba,

“ thêlô tem nêḡê bêḡ anôḡ, ma donḡtom tem miḡ neyala ami.

Ma tem nedaḡô abô bêḡ anôḡ,

ma donḡtom tem miḡ neyala abô takêḡ anêḡ ôdôḡ ami.

Yakô thêlô nede kapôlôḡḡḡ liḡ,

ma Wapômbêḡ nêḡ iniḡ kambom vê.”

Aisaia 6:9-10

13 Ma Yisu hanaḡ hadêḡ thêlô, “Môlô miḡ oyala abô loḡ kapô êntêk ami e? Aêḡ ba tem môlô noyala abô loḡ kapô yaḡ aisé?

14 Anyô atu ba havatho yaḡvêk, êḡ ma hatôm yani havatho Wapômbêḡ anêḡ abô.

15 Ma avômalô vi ma êtôm yaḡvêk atu ba epaliv halôk loḡôndê. Thêlô êḡ elanḡ Wapômbêḡ anêḡ abô. Ma donḡtom ketheḡ oyaḡ ma Sadanḡ hayô ba hêv abô takatu ba evatho halôk thêlô kapôlôḡḡḡ vê.

16 Ma avômalô vi ma hatôm yaḡvêk epaliv halôk valu kikiliḡ. Thêlô elanḡ Wapômbêḡ anêḡ abô ba êvhaviḡ ketheḡ lôk leḡḡḡmavi.

17 Ma donḡtom miḡ habi ḡgalôk ami ba intu imiḡ vauna iyom. Ek malê nena malaḡḡ lôk vovaḡ hapôm thêlô hathak Wapômbêḡ anêḡ abô, êḡ ma etak iniḡ êvhaviḡ ketheḡ oyaḡ.

18 Ma avômalô vi êtôm yaḡvêk epaliv halôk loḡ yak lôkmaḡḡḡḡ kapô. Avômalô takêḡ elanḡ Wapômbêḡ anêḡ abô,

19 * ma donḡtom thêlô leḡḡḡḡḡhiki bêḡ anôḡ hathak iniḡ lôkmala pik êntêk lôk valuseleḡ ma maleḡḡḡḡḡḡḡḡ hathak nômkama lomaloma. Auk takêḡ intu hasivujḡ Wapômbêḡ anêḡ abô ba thêlô miḡ ik iniḡ anôḡ ami.

20 Ma avômalô vi ma êtôm yaḡvêk epaliv halôk pik mavi. Thêlô elanḡ ba evaloḡ loḡ hêk thêlôḡḡḡḡḡ kapôlôḡḡḡḡ. Doho iniḡ anôḡ atu ba hik ma hatôm 30 ma doho 60 ma doho hatôm 100.”

Êthôkwêḡ atum hamiḡ ek nêḡ deda

(Luk 8:16-18)

21 * Ma Yisu hanaḡ hik thêlô liḡ nena, “Môlô othak ôtôm atum ba osoḡ halôk uḡ kapô mena uvujḡ hamô loḡ kapô e? Mi, môlô ôtôm ba ôthôkwêḡ liḡ hamiḡ.

22 * Nômkaḡa nômbêḡ atu ba hamô loḡ kapô, êḡ ma vêḡmam ka tem imbitak yaḡḡ. Ma nômkama takatu ba anyô havujḡ hêk loḡ kapô, êḡ ma vêḡmam ka tem imbitak deda.

23 O anyô lôk lemôndôḡḡ ma ondaḡô abô êntêk.”

24 * Vêḡm ma Yisu hanaḡ, “Lemimimbi abô takatu ba yahaḡḡḡ katô. Ma olaḡô mavi, êḡ ma tem noyala katô anôḡ lôk noja auk mavi bêḡ anôḡ imbiḡ.

25 * Ôpatu ba halaḡô Wapômbêḡ anêḡ abô, ma tem Wapômbêḡ nêḡ auk bêḡ anôḡ êndêḡ yani. Ma donḡtom ôpatu ba miḡ halaḡô Wapômbêḡ anêḡ abô ami, anêḡ auk mavi atu ba bôk hamô haviḡ yani, Wapômbêḡ tem nêḡ vê.”

* **4:12:** Ap 28:26-27 * **4:19:** Mat 19:23-24 * **4:21:** Mat 5:15; Luk 11:33 * **4:22:** Mat 10:26; Luk

12:2 * **4:24:** Mat 7:2 * **4:25:** Mat 13:12; 25:29; Luk 19:26

Abô loŋ kapô hathak yanvêk halumbak bêŋ

²⁶ Ma Yisu hanaŋ, “Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak ma aêntêk. Anyô te hapaliv yanvêk halôk anêŋ ku kapô.

²⁷ Ma hêk hadêŋ bôlôvôŋ ma haveŋ hadêŋ lôkwak. Ma dorjtom yanvêk da hapup ba habitak bêŋ, ba anyô êŋ miŋ hayala ami.

²⁸ Pîk da hadum ku ba yanvêk êŋ hapup ba livuk habitak ma habi ŋauŋ ba hik va hayô hamô.

²⁹ *Ma nôm takêŋ hapôpêk i, êŋ ma anyô êŋ hawa biŋ ba hale anôŋ hathak ek malê nena waklavôŋ neja anôŋ hayô.”

Abô loŋ kapô hathak ava yaôna

(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Ma Yisu hanaŋ, “Yanaŋ aisê esak Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak ek nê m auk êndêŋ môlô? Lôk abô loŋ kapô alê yan intu tem yanaŋ?

³¹ Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak ma hatôm ava yaônate ba havatho halôk anêŋ ku. Ava êŋ ma yaôna lôk.

³² Ma dorjtom hapup ba habitak alokwaŋ daim ba hamôŋ ek nômkama ku kapô vi. Alokwaŋ êŋ anêŋ thanaŋ ma bêŋ ba intu loŋ kapô mavi ek menak nedav iniŋ unyak êndôk ba nê mô.”

Yisu hanaŋ abô loŋ kapô iyom

(Mat 13:34-35)

³³ Ma Yisu hathak hanaŋ abô loŋ kapô bêŋ anôŋ aêŋ iyom hadêŋ avômalô. Ma hadôŋ thêlô hatôm thêlôda iniŋ auk eyala nômkama.

³⁴ Avômalô bêŋ anôŋ êmô haviŋ yani, êŋ ma hathak hadôŋ i hathak abô loŋ kapô iyom. Ma yanida lôk anêŋ ŋê ku iyom êmô, êŋ ma hanaŋ anêŋ ôdôŋ bêŋ hadêŋ i.

Yisu hanaŋ ba lovak bêŋ hama

(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Wak êŋ anêŋ yaŋsiŋ habôk ma Yisu hanaŋ hadêŋ anêŋ ŋê ku nena, “Alôana kasukthôm vi tuvulu.”

³⁶ Êŋ ma thêlô etak avômalô nômbêŋ atu ma ethak yeŋ atu ba Yisu hamô ba i. Ma yeŋ doho i haviŋ.

³⁷ Êŋ ma ôthôm bêŋ lôk lovak hayô ba hayuv ŋaŋ ba ŋaŋ hanŋasô halôk yeŋ kapô ba hadum ek êmô yeŋ sesoŋ.

³⁸ Yisu hayô hêk kwalim te hêk yeŋ layak ba hêk sôm. Êŋ ma anêŋ ŋê ku êyô ik liŋ ba enaŋ, “Kêdôŋwaga, ŋaŋ tem endok alalô. Ma hosonj nena êŋ ma nô m oyaŋ e?”

³⁹ Êŋ ma Yisu haviyô ma hathaŋ ŋaŋ budum lôk lovak ba hanaŋ nena, “Nôŋgwêk yaô ma ômô tiŋiŋ!” Yôv ma lovak hama ma ŋaŋ hêk labalina.

⁴⁰ Ma Yisu hanaŋ hadêŋ anêŋ ŋê ku nena, “Môlô ôkô eka? Miŋ ôêvhaviŋ ami denaŋ e?”

⁴¹ Ma ŋê êŋ elowaliŋ kambom ba enaŋ hik thêlôda liŋ, “Yani ma opalê ba intu ŋaŋ lo lovak elarjô anêŋ abô ba esopa.”

5

Yisu hêv ŋgôk kambom vê hêk anyô te

(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

* 4:29; Jol 3:13; ALK 14:15

1 Yisu lôk anêḡ ḡê ku i kasukthôm vi tuvulu ma êyô avômalô Gelasa iniḡ pik.

2 Ma yeḡ hathak liḡ ma Yisu habup pik. Êḡ ma anyô lôk ḡgôk lelaik te halêm anêḡ siô ba hi hadêḡ Yisu.

3 Yani hathak hamô siô ma miḡ hatôm anyô late embalonḡ yani lonḡ ami. Ma miḡ hatôm nekak yani lonḡ esak seḡ ami.

4 Bôk evalonḡ yani lôbôlônḡ ba ekak va lobanḡ lusu hathak seḡ ma donḡtom hathô seḡ êḡ kisi. Anyô late miḡ hatôm embalonḡ ôpêḡ ba êmô tiḡiḡ ami, milôk.

5 Ma wak lo bôlôvônḡ sapêḡ ma hamô ba haveḡ siô lo dum ma hanḡgaliak ba hanḡgothe liḡkupik hathak valu.

6 Yani hayê Yisu halêm daim denaḡ, ma hanaḡviḡ ba hi hadêḡ Yisu ma halek vadônḡ lêlô hamô Yisu ma.

7-8 *Ma Yisu hanaḡ hadêḡ ôpêḡ, “ḡgôk lelaik, otak ôpêntêk ba nu.” Ma anyô lôk ḡgôk êḡ halam lôklala bomaḡ, “Yisu, Wapômbêḡ Leḡ Anônḡ Biḡ anêḡ Nakaduḡ, hólêm ek undum malê êndêḡ ya? Esak Wapômbêḡ anêḡ athêḡ miḡ nêḡ vonaḡ êndêḡ ya ami!”

9 Êḡ ma Yisu hanaḡ hik ôpêḡ liḡ, “Anêḡ athêḡ nena?”

Ma ôpêḡ hanaḡ, “Yenaḡ athêḡ nena ḡê Vovak Lubunḡlubunḡ, ek malê nena yêlô ma bêḡ anônḡ.”

10 Ma yani hateḡ Yisu lôbôlônḡ nena miḡ nêḡ thêlô vê êḡiḡk lonḡ êḡ ami.

11 Bok bêḡ anônḡ eyaḡ nôḡ êmô dum te habobo lonḡ êḡ.

12 Ma ḡgôk takêḡ enaḡ hik Yisu liḡ nena, “Nêḡ yêlô vê ni êndôk bok takêḡdaku kapô.”

13 Êḡ ma Yisu halôk ba hêḡ thêlô vê i êlôk bok takêḡ kapô. Ma bok takêḡ elanḡviḡ kethenḡ ba i hadêḡ lonḡ kambom ma êḡ yak halôk kasukthôm ba ḡaḡ halok sapêḡ vônô. Bok takêḡ ma hatôm 2,000.

14 Ma ḡê takatu ba eyabiḡ bok êsôḡ ba i enaḡ bêḡ haveḡ malak bêḡ lôk lonḡ yaô nenanena haviḡ. Êḡ ma avômalô i ek nêḡê nôḡ atu ba lêk habitak.

15 Thêlô êyô ma êyê ôpatu ba bôk ḡgôk lubunḡlubunḡ êmô iḡiḡ yani lêk hapuk sôḡ ma anêḡ auk mavi ba hamô tiḡiḡ. Êḡ ma thêlô êkô kambom.

16 Ma ḡê takatu ba êyê nôḡ êḡ enaḡ abô hadêḡ avômalô hathak malê atu hapôm anyô lôk ḡgôk êḡ ma enaḡ hathak bok takatu ba elok ḡaḡ ba ema haviḡ.

17 Êḡ ma avômalô eteḡ Yisu lôklokwaḡ ek etak thêlônḡiḡ lonḡ ba ni buyaḡ.

18 ḡôḡ ma Yisu hathak yeḡ, ma anyô atu ba ḡgôk bôk hamô haviḡ yani hapetenak nena, “Hatôm yasôk imbiḡ o e?”

19 Ma donḡtom Yisu miḡ halôk hathak ôpêḡ anêḡ abô ami ba hanaḡ nena, “Nu anêḡ unyak lôk anêḡ avômalô. Ma onanḡ êndêḡ thêlô esak nômbêḡ atu ba Anyô Bêḡ hadum hathak o lôk hêḡ anêḡ lahaviḡ hadêḡ o.”

20 Êḡ ma ôpêḡ havôhi anêḡ lonḡ ma hanaḡ hathak nômbêḡ atu ba Yisu hadum hadêḡ yani haveḡ malak laumiḡ atu ba hamô Dekapolis kapô. Ma avômalô lonḡ êḡ sapêḡ elanḡ ba esonḡ kambom.

Avena ḡama lôk avi liḡiḡ

(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Yisu hathak yeḡ ba hi liḡdanḡ vi tuvulu hathak lonḡbô. Yani hamiḡ liḡdanḡ, ma avômalô bêḡ anônḡ isup i ethak donḡtom ba ekalabu yani siḡ.

* 5:7-8: Mak 1:24

22 Ma anyô bêñ hayabiñ unyak yeñ te halêm, anêñ athêñ nena Jailus. Yani hi hayê Yisu ma hêv yak halôk Yisu va luvi.

23 Ma hapetenak nena, “Yenañ avena tem ema. Ma hatôm ôlêm ba otak bahem êyôñgêk yani ek imbitak mavi ba êmô lôkmala e?”

24 Êñ ma Yisu hi haviñ yani.

Ma avômalô bêñ anôñ esopa yani ba ekalabu yani siñ.

25 Avi te hamô loñ êñ ba hapôm lijiñ thalaleñ halom hatôm sondabêñ laumiñ ba lahavuju.

26 Dokta bêñ anôñ idum ek nêñêm yani sa ma donjom miñ êtôm ami ma êv vovañ iyom. Avi êñ hêv anêñ valu lôkthô hadêñ thêlô, ma donjom lijiñ êñ miñ hakapok dokte ami ma halom hêk denañ.

27 Ma bôk halañô abô hathak Yisu, ba intu halôk avômalô nômbêñ êñ kapô ma havenñ Yisu yam ba hasôm anêñ sôp dañ.

28 Yani lahabi nena, “Yambaloñ anêñ kwêv iyom ma tem ya mavi.”

29 Hasôm iyom ma ketheñ oyañ ma anêñ thalaleñ hakapok ma hayala nena malainñ êñ hatak yani.

30 *Ma Yisu hasaê nena anêñ lôklokwañ doho hêv yak. Êñ ma hik i liliñ hamiñ avômalô takêñ malêvôñ ma hanañ, “Opalê hasôm ya?”

31 Ma anêñ nê ku enañ, “Hôyê avômalô nômbêñ êntêk ekalabu o siñ ma honañ hik liñ hathak opalê hasôm o eka?”

32 Ma donjom Yisu hatitiñ hawê havenñ nena opalê intu hasôm yani.

33 Ma avi êñ hayala nôm atu ba lêk hapôm yani, ba intu hakô ba halowalinñ ma hi halek vadôñ lêlô hêk Yisu va. Ma hanañ nôm takêñ bêñ hadêñ yani.

34 *Ma Yisu hanañ hadêñ yani nena, “Yenañ avena, anêm hôêvhaviñ hadum ba lêk hubitak mavi. Nu lôk kapôlôm labali. Anêm lijiñ lêk hatak o.”

35 Yisu hanañ abô denañ ma anyô doho êlêm anêñ Jailus anêñ unyak ba enañ, “Nalum avi lêk hama yôv ba intu otak kêdôñwaga ma miñ nêm malainñ êndêñ yani ami.”

36 Ma donjom Yisu miñ halañô iniñ abô ami ma hanañ hadêñ Jailus nena, “Miñ ôkô ami, ôñêmimbiñ iyom.”

37 Yisu hadô avômalô ini nimbijñ yani ba hawa Pita lo Jems ma yañ Jon iyom ba i haviñ yani.

38 Thêlô êyô Jailus anêñ unyak ma hayê avômalô lêk elañ asêñ malêñ lôk thôthô bêñ anôñ.

39 Êñ ma hi unyak kapô ma hanañ hadêñ thêlô nena, “Olañ ba thôthô bêñ êntêk eka? Amena ma hêk sôm iyom ma miñ hama ami.”

40 Ma thêlô emalik hathak yani.

Ma Yisu hêv thêlô vê ba ele yainñ ba i, ma hawa amena êñ anêñ talêbô lo lambô ma anêñ nê ku lô atu iyom iviñ yani ba i unyak kapô atu ba amena hêk.

41 *Êñ ma havalonñ avena bañ ma hanañ hathak abô Hiblu aêntêk, “Talita kum!” (Abô êñ anêñ ôdôñ nena, “Yenañ avena, yanañ êndêñ o nena umbiyô.”)

42 Ma ketheñ oyañ ma avena êñ haviyô ba havenñ. Yani anêñ sondabêñ hatôm laumiñ ba lahavuju. Thêlô êyê ba eboloba kambom.

43 Ma Yisu hanañ lôklokwañ hadêñ thêlô nena miñ nenañ nôm êñ bêñ êndêñ anyôla ami. Ma nêñêm nôm ek enañ.

* 5:30: Luk 6:19 * 5:34: Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19 * 5:41: Luk 7:14

6

*Avômalô Nasalet êpôlik hathak Yisu**(Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)*

¹ Yisu hatak loŋ êŋ ma hi anêŋ malak ôdôŋ ma anêŋ nê ku i iviŋ.

² *Sabat anêŋ Waklavôŋ hayô ba Yisu hi unyak yeŋ ma hadôŋ avômalô. Ma avômalô bêŋ anôŋ elanô anêŋ abô ba eson ma enaŋ nena, “Ôpêntêk hawa abô lôk auk takêntêk anêŋ êsê ba intu hadum nômbithi hathak?”

³ Ôpêŋ ma anyô halav unyak e? Yani ma Malia nakaduŋ ma Jems lo Josep ma Judas lo Saimon thêlô iniŋ te bêŋ e? Ma anêŋ livi êmô loŋ êntêk haviŋ alalô e?” Thêlô enaŋ aêŋ, ma êpôlik hathak yani.

⁴ *Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô nena, “Plopet hawa athêŋ bêŋ hêk malak yaŋ. Ma doŋtom anêŋ malak ôdôŋ lôk anêŋ thalalen ma anêŋ avômalô, ma hatôm anyô athêŋ mi.”

⁵ Aêŋ ba Yisu miŋ hatôm idum nômbithi ênjêk loŋ êŋ ami, ma hatak baŋ hayô hêk anyô lôk lijiŋ tomtom iyom ba ibitak mavi.

⁶ Ma Yisu hasoŋ kambom hathak thêlô miŋ êvhaviŋ yani ami.

*Yisu hêv nê ku ba i**(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)*

Ma Yisu hi lomalak nenanena ma hadôŋ avômalô.

⁷ Ma halam anêŋ nê ku laumiŋ ba lahavuju ethak doŋtom ma habi i sam ba hêv juju ba i lôk hêv lôklokwan hadêŋ thêlô ek nênem ŋgôk lelaik vê.

⁸ *Ma Yisu hanaŋ hadêŋ i nena, “Nobalon unim kôm kwandiŋ iyom. Ma miŋ noja nômla doho imbiŋ ami. Polom lôk vak ma valu imiŋ unim vak damaŋ ami, dô.

⁹ Ma ungwik vemim kapô bokŋgôp iyom, ma miŋ noja kwêv ju ami.

¹⁰ Ma ôyô unyak te, ma nômô unyak êŋ iyom endeba notak loŋ êŋ ba unu buyaŋ.

¹¹ *Ma loŋ takatu ba miŋ ewa môlô thô ami lôk êdô nedaŋô môlônim abô, ma waklavôŋ otak loŋ êŋ, ma ungwik voŋgoŋ takatu ba hamô vemim kapô vê êndôk thêlô maleniŋ ek injik iniŋ kambom thô.”

¹² Êŋ ma Yisu anêŋ nê ku i lomalak ma enaŋ ek avômalô nede kapôlôŋiŋ liliŋ.

¹³ *Thêlô êv ŋgôk bêŋ anôŋ vê lôk etak nôm lêŋlêŋ hayô hamô avômalô lôk lijiŋ bêŋ anôŋ leŋiŋkadôk ba idum i ibitak mavi.

*Helot lahabi nena Yisu ma Jon anyô hathik ŋaŋ**(Mat 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)*

¹⁴ *Kiŋ Helot Antipas halanô abô hathak Yisu ek malê nena avômalô sapêŋ bôk eyala yani katô. Doho enaŋ, “Jon anyô hathik ŋaŋ haviyô hathak loŋbô ba intu hawa lôklokwan ba hadum nômbithi takêŋ.”

¹⁵ Ma vi enaŋ, “Yani ma Elia.”

Ma vi enaŋ, “Yani ma plopet te hatôm plopet tak sêbôk doho.”

¹⁶ Ma doŋtom Helot halanô abô takêŋ ma hanaŋ nena, “Jon, ôpatu ba bôk yahadabêŋ laselo kisi, lêk haviyô hathak loŋbô!”

* 6:2: Jon 7:15 * 6:4: Jon 4:44 * 6:8: Luk 10:4-11 * 6:11: Ap 13:51 * 6:13: Jem 5:14

* 6:14: Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19-20

17-18 *Sêbôk ma Helot hawa yaŋ Pilip anêŋ avi Helodias vani. Ba Jon hanaŋ hadêŋ Helot nena, “Lêk howa mamuyaŋ yanavi vani ba intu hubuliŋ abô balabuŋ.” Êŋ ma Helot hêv abô ek nebalonŋ Jon. Ma evalonŋ yani ba ekak lonŋ ma êdô hamô koladônŋ.

19 Ma Helodias havalonŋ anêŋ lamaniŋ hathak Jon lonŋ ba lahaviŋ nijik yani vônô, ma doŋtom miŋ hatôm ami,

20 ek malê nena Helot hakô ek Jon. Yani hayala nena Jon ma anyô mathenŋ lôk anyô thêthônŋ. Aêŋ ba hayabiŋ Jon mavi. Ma hathak halaŋô Jon anêŋ abô ba lahiki kambom, ma doŋtom lahaviŋ bêŋ anônŋ ek endanônŋ anêŋ abô.

21 Havenŋ yam ma Helodias hapôm lonŋondê te. Helot hanŋgabôm nôm bêŋ ek lahabi anêŋ waklavônŋ talêbô hawa yani. Ba halam anêŋ nê bêŋbêŋ takatu ba ethak êv yani sa lôk nê vovak laik mônŋ ma nê bêŋbêŋ anêŋ Galili.

22 Thêlô eyaŋ nôm êmô ma Helodias nalavi hayô haloyeŋ ba hadum Helot lôk anêŋ nê bêŋbêŋ sapêŋ maleŋiŋ mavi.

Êŋ ma kiŋ hanaŋ hadêŋ avena êŋ, “Lemhaviŋ malê ba honaŋ ma tem yanêm êndêŋ o.”

23 Ma havak abô haviŋ yani nena, “Yanaŋ avanônŋ biŋ dake nena honaŋ hik ya liŋ hathak nômlate ek yanêm êndêŋ o, êŋ ma tem yanêm iyom. Ma honaŋ hadêŋ ya ek yambak yenaŋ pik lôk nômkama sapêŋ vose êndôk malêvônŋ ba yanêm vi êndêŋ o, êŋ ma hatôm.”

24 Êŋ ma avena êŋ hi hanaŋ hik talêbô liŋ, “Yanaŋ aisê?”

Ma talêbô hanaŋ, “Onaŋ nena, ‘Yalenŋhaviŋ Jon anyô hathik ŋaŋ wakadôk.’ ”

25 Ma avena êŋ havôhi lêvôkê ma hanaŋ hadêŋ kiŋ nena, “Yalenŋhaviŋ êntêk iyom ma otak Jon anyô hathik ŋaŋ wakadôk êndôk belev te ba nê m êndêŋ ya.”

26 Ma kiŋ halaŋô ma lamalaiŋ bêŋ, ma doŋtom bôk havak abô halôk nê bêŋbêŋ maleŋiŋ yôv. Ba intu hadô enaŋ nena mi.

27 Aêŋ ba hêv ôpatu ba hathak hik anyô vônô ba hi ek enja Jon wakadôk ba êlêm. Anyô êŋ hi koladônŋ ma hadabêŋ Jon laselo kisi.

28 Ma hatak halôk belev te, ma hawa ba hi hêv hadêŋ avi muk atu. Ma avi êŋ hawa ba hi hêv hadêŋ talêbô.

29 Ma Jon anêŋ nê ku elanônŋ abô êŋ, ma êlêm ewa anêŋ liŋkupik ba i elav halôk siô valu abyanaŋ.

Yisu havakônŋ avômalô hatôm 5,000

(Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13)

30 *Aposel itup êyô ek Yisu hathak lonŋbô ma enaŋ hathak nôm takatu ba thêlô idum lo êdônŋ.

31 Ma avômalô bêŋ anônŋ i ba êlêm ba Yisu lôk anêŋ nê ku miŋ hatôm nejanŋ nôm ami. Ba intu hanaŋ hadêŋ anêŋ nê ku nena, “Nôlêm ek alôana lonŋ thiliv bute ek naja lovak.”

32 Aêŋ ba thêlôda iyom ethak yeŋ te ba i lonŋ thiliv bute.

33 Ma doŋtom avômalô bêŋ anônŋ êyê thêlô ma eyala lonŋ atu ba thêlô tem ini. Ba intu avômalô anêŋ lomalak lomalak elanviŋ ba êyô lonŋ êŋ êmônŋ vêm ka Yisu lôk anêŋ nê ku êyô evenŋ yam.

34 *Ma Yisu hathak liŋ ma hayê avômalô bêŋ anônŋ lêk êmô hatôm boksipsip takatu ba alaŋsi mi, ba intu lahiki hathak thêlô. Ma hadônŋ thêlô hathak nômkama bêŋ anônŋ.

35 *Yañsın hayô ma anêñ nê ku i hadêñ yani ma enañ, “Lêk yañsın ma alalô amô loñ thiliv.

36 Ba intu otak avômalô takêntêk ek ini malak lôk loñ takatu ba hamô habobo ek nêñem iniñ nôm vuli ek nejañ.”

37 Ma doñtom Yisu hanañ nena, “Mi, môlôlda nobakôñ i.”

Êñ ma thêlô enañ viyañ, “Ai, avômalô nômbêñ anôñ ba intu napôm valu êtôm ku ayôñ bahenji ba lahavulô anêñ vuli ek nanêm nôm vuli esak e?”

38 Ma Yisu hanañ hik thêlô liñ, “Môlônim polom vithê? Ôñgô am.”

Ma i êyê ma enañ nena, “Polom bahenji ma alim ju.”

39 Êñ ma Yisu hanañ ek anêñ nê ku nenañ êndêñ avômalô ek nimbi i sam ni lodôñlodôñ nenana ba nêndôk nêmo kamuñ mavi atu.

40 Ma thêlô ibi i sam hi lodôñlodôñ ba vi ma hatôm 100 êmô dôm te ma ôdôñ yañ ma hatôm 50 êmô lodôñlodôñ aêñ.

41 Ma Yisu hawa polom bahenji lôk alim ju atu. Ma hêv ma hathak leñ ma hêv mek. Vêm ma haya polom êñ ma hêv hadêñ anêñ nê ku ek nimbi sam êndêñ avômalô takatu ba êmô. Ma hadum aêñ hathak alim ju atu havin.

42 Ma avômalô sapêñ eyañ ba leñinviyak.

43 Ma polom lôk alim wata vi atu ba hamô ma nê ku isup halôk vak sam laumin ba lahavuju.

44 Ma anyô takatu ba eyañ nôm êñ ma hatôm 5,000.

Yisu haven kasukthôm anêñ dômlê

(Mat 14:22-33; Jon 6:16-21)

45 Vêm ma Yisu hanañ hadêñ anêñ nê ku nena nesak yeñ ba nêmoñ ba ini Betsaida. Ma yanida hamô ek nêm avômalô ba ini am.

46 *Yani hêv avômalô ba i, êñ ma yani hathak dum te ba hi ek eteñ mek.

47 Hale vônô ma yeñ atu lôk anêñ nê ku êmô kasukthôm malêvôn biñ ma Yisu da intu hamô liñdañ denañ.

48 Ma hayê lovak hayuv anêñ nê ku lôk yeñ ba hamô yeñ loñ hale hi. Ma thêlô lôklokwañ ek ivusin yeñ. Habobo tem eyañ ma Yisu haven kasuk anêñ dômlê ba hi hadêñ thêlô. Yani hadum ek nêm thêlô liliñ,

49-50 *ma doñtom anêñ nê ku êyê yani haven kasuk anêñ dômlê ba eson nena anyôla dahô. Thêlô sapêñ êyê yani ba êkô kambom ba elañ boloba.

Ma ketheñ oyañ ma Yisu hanañ hadêñ thêlô nena, “Môlô miñ nôkô ami ma nômo yaô! Ya êntêk!”

51 *Ma yani hathak yeñ havin thêlô ma lovak bêñ êñ hama. Ma thêlô eson kambom ba leñinhabi mayaliv.

52 Ek malê nena iniñ auk ma thektheke denañ ba miñ eyala polom atu ba Yisu hanğôli anêñ ôdôñ ami.

Yisu hadum avômalô lôk lijiñ mavi hêk Genesalet

(Mat 14:34-36; Jon 6:22-25)

53 Thêlô ethak liñdañ vi tuvulu anêñ Genesalet ma êthô yeñ hamô.

54 Etak yeñ ba êlôk biñ ma avômalô êyê Yisu ba eyala yani ketheñ.

55 Ba intu elañvin even loñ sapêñ ba ewa nê lôk lijiñ halôk yêm ba i loñ atu ba elañô nena Yisu tem êmô.

⁵⁶Loṅ nõmbêṅ atu ba yani hi, malak yaônena lôk malak bêṅbêṅ, ma avômalô ewa nê lôk lijiṅ ba i êdô i hêk loṅ ethak doṅtom halôk. Ma eteṅ yani ek nêsôm anêṅ kwêv daim anêṅ danṅ iyom. Ma sapêṅ atu ba êsôm ma ibitak mavi.

7

Yisu hanaṅ hathak nõm takatu ba tem indum anyô lelaik (Mat 15:1-20)

¹Ma Palisi lo nê lôk kauk hathak abô balabuṅ doho êlêm anêṅ Jelusalem ba ekalabu Yisu siṅ.

²*Ma thêlô êyê Yisu anêṅ nê ku doho eyaṅ nõm lôk baherṅ “lelaik” ma miṅ ithik baherṅ hatôm Palisi iniṅ abô majarṅ hanaṅ ami.

³(Palisi lôk avômalô Israeṅ ethak esopa limi iniṅ kobom ba intu ethak ithik baherṅ hatôm kobom atu ba limi ethak idum. Ithik aêṅ ma hatôm nejarṅ nõm, ma miṅ ithik aêṅ ami ma miṅ hatôm nejarṅ nõm ami.)

⁴*Lôk i loṅ etak nõm hamô ek nê nêṅ vuli ba êvô êlêm ma miṅ ithik nõm takatu ba ewa hatôm iniṅ bôk lo loṅ atu ba ethak idum ami, êṅ ma miṅ hatôm nejarṅ nõm takêṅ ami. Thêlô ethak esopa limi iniṅ bôk lo loṅ ba ithik tase lôk uṅ ma belev lôk nõmkama lomaloma hatôm iniṅ abô majarṅ hanaṅ.)

⁵Êṅ ma Palisi lôk nê lôk kauk hathak abô balabuṅ enaṅ hadêṅ Yisu, “Aisê ka anêṅ nê ku eyaṅ nõm lôk baherṅ lelaik ma miṅ esopa bumalô iniṅ abô majarṅ ami?”

⁶Ma Yisu hanaṅ hadêṅ thêlô, “Plopet Aisaia bôk hatô abô avanôṅ hathak môlô nê takatu ba onaṅ abô mavi ma doṅtom udum kambom lomaloma ba hanaṅ nena,

“Avômalô êntêk êbô yenaṅ athêṅ hathak veṅiṅbôlêk oyaṅ.

Ma doṅtom kapôlôṅiṅ ma hêk daim bô ek ya.

⁷Thêlô êv yeṅ oyaṅ hadêṅ ya.

Ma ethak enaṅ thêlôda iniṅ abô iyom ba esau nena,

“Êntêk ma Wapômbêṅ anêṅ abô.”’

Aisaia 29:13

⁸Môlô ovaloṅ nê pik iniṅ kobom loṅ ma otak Wapômbêṅ anêṅ abô balabuṅ.”

⁹Ma Yisu hanaṅ hadêṅ thêlô nena, “Môlô ôdô Wapômbêṅ anêṅ abô balabuṅ ba osopa môlôda unim abô majarṅ.

¹⁰*Hatôm Mose bôk hanaṅ aêntêk, ‘Nodovak lemami lo lemtami’ ma ‘Ôpatu ba hathaṅ lambô lo talêbô hathak abô kambom, ma nijik ôpêṅ vônô.’

¹¹Ma doṅtom môlô othak onaṅ nena anyôla hanaṅ hadêṅ lami nena, ‘Yenaṅ nõmkama atu ba hamô ek yanêṅ mamu sa, êṅ ma bôk yahanarṅ nena tem yanêṅ êndêṅ Wapômbêṅ êtôm da. Ba intu miṅ hatôm yanêṅ mamu sa ami.’

¹²Êṅ ma numiṅ yani loṅ siṅ ek nêṅ talêbô lo lambô sa.

¹³Môlô othak osopa libumi iniṅ bôk lo loṅ ba ôvôliṅ dômiṅ ek Wapômbêṅ anêṅ abô. Lôk udum kobom lomaloma aêṅ iyom.”

¹⁴Ma Yisu halam avômalô nõmbêṅ atu êlêm hadêṅ yani hathak loṅbô ma hanaṅ, “Môlô sapêṅ, nodaṅ ya lôk noyala abô takêntêk.

¹⁵⁻¹⁶*Nõm eyaṅ miṅ hatôm indum anyô imbitak lelaik ami. Mi. Nõm takatu ba hamô anyô kapô ba hale yaṅ, intu hadum anyô habitak lelaik.”*

* **7:2:** Luk 11:38 * **7:4:** Mat 23:25 * **7:10:** Kis 20:12; 21:17; Lo 5:16 * **7:15-16:** Ap 10:14-15

* **7:15-16:** Nê lôk kauk vi enaṅ nena abô doho atu ba Mak hatô ma hêk denaṅ. Abô êṅ ma aêntêk: O anyô lôk lemôndôṅ ma ondaṅ abô êntêk.

17 Yisu hatak avômalô nômbêṅ atu ma hi unyak kapô. Êṅ ma anêṅ ṅê ku enaṅ hik yani liṅ hathak abô loṅ kapô atu ba hanaṅ.

18 Ma Yisu hanaṅ, “Ma môlô ôthôṅ haviṅ e? Odaṅô katô! Nôm takatu ba eyaṅ, miṅ hatôm idum anyô imbitak lelaik êṅjêk Wapômbêṅ ma ami.

19 Nôm takêṅ miṅ halôk anyô kapô ba habuliṅ iniṅ auk ami. Mi, hi hamiṅ anyô lasoam vêṅ ma hale yaiṅ ba hi.” (Yisu hanaṅ aêṅ ek hik thô nena nôm eyaṅ sapêṅ ma lêk mavi iyom.)

20 Ma Yisu hanaṅ nena, “Nôm takatu ba hamô anyô kapô ba hale yaiṅ, intu hadum anyô ibitak lelaik hêk Wapômbêṅ ma.

21 Nôm takatu ba hamô anyô kapô ba hale yaiṅ ma aêntêk: auk kambom lôk sek waliliṅ ma vani lôk ik anyô vônô ma idum sek haviṅ anyô yaṅ yanavi lôk

22 maleṅṅkilik ma leṅṅhabi auk kambom hathak anyô vi lôk abôyaṅ ma idum nôm kambom hathak anyô yaṅ ma miṅ mama ami lôk leṅṅdaṅ hathak anyô yaṅ anêṅ nômkama ma enaṅ abôyaṅ hathak anyô yaṅ lôk êbôî hathak iniṅ athêṅ ma idum nômkama hatôm ṅê molo.

23 Nôm kambom takêṅ intu hamô anyô kapô ba hale yaiṅ ba hadum ôpêṅ habitak lelaik.”

Avi Ponisia te hêvhaviṅ Yisu

(Mat 15:21-28)

24 Ma Yisu hatak loṅ êṅ ma hi haveṅ loṅ takatu ba habobo Taia. Ma hi unyak te kapô ma hadô ek avômalô neyala nena yani hamô loṅ êṅ. Ma donṅtom miṅ hatôm imbuṅ i ek avômalô ami.

25 Ma avi te atu ba ṅgôk lelaik hamô haviṅ nalavi halaṅô nena Yisu lêk hayô loṅ êṅ. Êṅ ma hi kethêṅ ma halek vadôṅ lélô hêk Yisu ma.

26 Yani ma avi Glik te ba talêbô havathu hêk Ponisia hamô Silia kapô. Ba hanaṅ hik Yisu liṅ lôk kapô malaiṅ nena nêṅ ṅgôk atu ba hamô haviṅ nalavi vê.

27 Ma Yisu hanaṅ nena, “Alalô nanêṅ nôm êndêṅ avômena vêṅmam. Ma kambom ek nakaliv avômena iniṅ nôm êndêṅ avuṅ.”

28 Ma avi êṅ hanaṅ, “Anyô Bêṅ, êṅ ma avanôṅ. Ma donṅtom avuṅ ethak isup avômena iniṅ nôm mapmap atu ba hêv yak halôk balê vibiṅ ba eyaṅ.”

29 Ma Yisu hanaṅ, “Abô atu ba honaṅ ma mavi ba intu ômbônu. ṅgôk êṅ lêk hatak nalum avi yôv.”

30 Ma avi êṅ hayô anêṅ unyak ma hayê nena ṅgôk lêk hatak nalavi ba nalavi lêk hêk bônôṅ hêk anêṅ loṅ.

Yisu hadum anyô lêndôṅ lôk abôlêk putup te mavi

31 Ma Yisu hatak Taia iniṅ loṅ hêk ma hasopa Saidon habup halôk ba hi hayô Dekapolis iniṅ loṅ vêṅ ma havôhi kasukthôm Galili.

32 Êṅ ma ewa anyô lêndôṅ lôk abôlêk putup te ba êyô ek Yisu ma enaṅ hik yani liṅ lôk kapôlôṅṅ ek etak baṅ êyôṅgêk ôpêṅ.

33 Ma Yisu hawa ôpêṅ ba hi daim dokte ek avômalô ma hasoṅ baṅgwasinṅ halôk ôpêṅ lêndôṅ kapô. Vêṅ ma hasôwapôk hathak baṅ ma hasôm ôpêṅ dahalaṅ.

34 Ma hayê leṅ ma hik siv auk ma hanaṅ hadêṅ ôpêṅ hathak abô Hiblu nena, “Epata!” (Anêṅ ôdôṅ nena lemôndôṅ ekyav.)

35 Êṅ ma ôpêṅ lêndôṅ lo abôlêk hakyav ma hanaṅ abô halêṅ yaiṅ.

36 *Ma Yisu hanan̄ nena miñ nenan̄ bêñ êndêñ anyôla ami. Hanan̄ aêñ lôbôlôn̄ ma don̄tom avômalô miñ bônôn̄ ami ma enan̄ bêñ hi ba hi.

37 *Ma avômalô eson̄ kambom ba enan̄, “Yani hadum nômkama lôkthô ma mavi anôn̄. Hadum nê leñôndôn̄ kôtôn̄ elan̄ô abô ma nê venjibôlêk putup enan̄ abô halêm yain̄.”

8

Yisu havakôn̄ avômalô hatôm 4,000 (Mat 15:32-39)

1 *Ma wak te ma avômalô bêñ anôn̄ êlêm ethak don̄tom hathak lon̄bô. Ma thêlô nôm mi ek nejan̄. Êñ ma Yisu halam anêñ nê ku êlêm ma hanan̄ hadêñ i nena.

2 “Yaleñ hik ya hathak avômalô nômbêñ êntêk. Thêlô bôk êmô havin̄ ya hatôm wak lô ba inin̄ nôm lêk mi.

3 Doho êlêm anêñ lon̄ daim bô ba intu yahêv i ba i oyan̄, ma tem malen̄in̄ etaba êndôk lon̄ôndê ba nêném yak.”

4 Ma anêñ nê ku enan̄ nena, “Lon̄ êntêk ma lon̄ thiliv ma avômalô bêñ anôn̄. Aêñ ba alalô naja polom anêñ êsê ek nanênm êndêñ i?”

5 Ma Yisu hanan̄ hik thêlô lin̄, “Môlônim polom vithê intu hamô?” Ma enan̄ nena, “Baheñvi ba lahavuju.”

6 Ma Yisu hanan̄ hadêñ avômalô nômbêñ atu nena nêndôk nênmô bin̄. Ma hawa polom baheñvi ba lahavuju atu ma hêv lamavi hadêñ Wapômbêñ. Ma haya ba hêv hadêñ anêñ nê ku ek nebani êndêñ avômalô nômbêñ atu ba êmô.

7 Ma inin̄ alim yaônena tomtom hamô havin̄. Hêv lamavi hathak vêm ma hêv hadêñ anêñ nê ku ek nebani êndêñ avômalô imbin̄.

8 Ma avômalô nômbêñ êñ eyan̄ ba leñin̄viyak. Ma nê ku isup nôm wata halôk vak sam baheñvi ba lahavuju.

9 Avômalô takêñ ma hatôm 4,000. Yôv ma Yisu hêv thêlô sapêñ ba i.

10 Ma yani hathak yer̄ havin̄ anêñ nê ku ba i Dalmanuta inin̄ lon̄.

Palisi leñin̄havin̄ nêgê lavôn̄in̄ te (Mat 16:1-4)

11 Ma Palisi êyô ma enan̄ hik Yisu lin̄ lôklokwan̄ nena, “Undum lavôn̄in̄ te ek injik thô nena Wapômbêñ hêv o ba hólêm mena mi e?” Thêlô enan̄ aêñ ek nesau yani iyom.

12 *Êñ ma Yisu hik siv auk ma hanan̄, “Avômalô bôlôn̄ êntêk leñin̄havin̄ yandum lavôn̄in̄ te ek injik thô nena Wapômbêñ bôk hêv ya ba yahalêm eka. Yanan̄ avanôn̄ êndêñ môlô nena tem miñ yandum lavôn̄in̄ ek avômalô bôlôn̄ êntêk nêgê ami, ma mi.”

13 Yôv ma Yisu hatak thêlô ma hathak yer̄ hathak lon̄bô ba hi kasukthôm vi tuvulu.

Abô lon̄ kapô hathak Palisi lôk Helot inin̄ yis (Mat 16:5-12)

14 Yisu anêñ nê ku leñin̄palin̄ ba miñ ewa polom bêñ anôn̄ ba ethak yer̄ ami ma ewa polom don̄tom iyom.

15 *Ma Yisu hanaŋ lôklokwan hadêŋ thêlô nena, “Noyabinŋ am esak Palisi lo Helot ininŋ yis.”*

16 Ma nê ku enaŋ hadêŋ thêlôda nena, “Betha hanaŋ hathak alalô polom mi la.”

17 *Ma donŋtom yani hayala ininŋ abô atu ba enaŋ ba hanaŋ hik thêlô linŋ, “Môlô onaŋ hathak minŋ owa polom ami eka? Môlô ôthônŋ lôk minŋ oyala ami denaŋ e? Ma unim auk ma thektheke e?”

18 Môlô nê lôk malemim ma minŋ ôyê tak ami e? Ma môlô nê lôk lemimônônŋ ma minŋ olanô abô ami e? Ma môlô minŋ lemimhabi nôm atu ba bôk yahadum ami e?”

19 *Yahaya polom bahenŋvi ek avômalô hatôm 5,000 ma usup polom wata halôk vak sam vithê?”

Ma enaŋ, “Lauminŋ ba lahavuju.”

20 “Ma yahaya polom bahenŋvi ba lahavuju ek avômalô hatôm 4,000, ma usup polom wata halôk vak sam vithê?”

Ma enaŋ, “Bahenŋvi ba lahavuju.”

21 Êŋ ma Yisu hanaŋ hadêŋ i, “Aisê, minŋ oyala ami denaŋ e?”

Yisu hadum anyô mapusip te mavi hêk Betsaida

22 Ma thêlô i êyô Betsaida ma avômalô doho ewa anyô mapusip te hayô ma enaŋ hik yani linŋ lôklokwan ek êsôm ôpêŋ.

23 Ma Yisu havalonŋ anyô mapusip hamô banŋ ma hadadi ba thai etak malak bêŋ ma i daim dokte. Ma Yisu hasôwapôk hathak ôpêŋ madaluk luvi ma hatak banŋ hayô hêk ôpêŋ. Ma hanaŋ, “Hôyê nômlate mena mi e?”

24 Ma ôpêŋ hêv ma linŋ ma hanaŋ, “Yahayê avômalô doho, ma donŋtom thêlô hatôm alokwan i ba êlêm.”

25 Êŋ ma Yisu hatak banŋ hayô hêk ôpêŋ madaluk hathak lonbô. Ma ôpêŋ madaluk hakyav ba habitak mavi ma hayê nômkama sapêŋ halêm yainŋ.

26 Ma Yisu hanaŋ nena, “Nu oda anêm unyak ma minŋ nu malak bêŋ ami.”

Pita hanaŋ nena Yisu ma Kilisi

(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Ma Yisu lôk anêŋ nê ku etak lonŋ êŋ ma ibup ethak malak nananena takatu ba hamô habobo Sisalia Pilipai. Evenŋ lonŋônê denaŋ ma hanaŋ hik anêŋ nê ku linŋ, “Avômalô ethak elam ya nena opalê?”

28 *Ma thêlô enaŋ nena, “Doho enaŋ nena o ma Jon anyô hathik ŋaŋ ma doho enaŋ nena o ma Eliá ma doho enaŋ nena o ma plopet bô te.”

29 *Ma Yisu hanaŋ hik thêlô linŋ, “Ma môlôda olam ya nena opalê?”

Êŋ ma Pita hanaŋ bêŋ nena, “O ma Mesia atu ba Wapômbênŋ hêv ek nê anêŋ avômalô bulubinŋ.”

30 *Ma Yisu hanaŋ lôklokwan ek minŋ nenaŋ abô êŋ bêŋ êndêŋ anyôla ami.

Yisu hanaŋ abô hathak anêŋ ŋama

(Mat 16:21-28; Luk 9:22-27)

31 Ma Yisu hadônŋ thêlô ba hanaŋ nena, “Anyô Anêŋ Nakadunŋ atu tem esopa Wapômbênŋ anêŋ lahavinŋ ba enja vovanŋ bêŋ anônŋ. Ma Israel ininŋ nê bêŋbênŋ lôk nê bêŋbênŋ êbôk da lôk nê lôk kauk hathak abô balabunŋ tem nimbulinŋ dôminŋ

* 8:15: Luk 12:1 * 8:15: Yis ma nôm atu ba hadum polom hathinŋ bêŋ. * 8:17: Mak 6:52 * 8:19:

Mak 6:41-44 * 8:28: Mak 6:15 * 8:29: Jon 6:68-69 * 8:30: Mak 9:9

éndêḡ yani. Ma Wapômbêḡ tem indum ba nijik yani vônô. Ma êtôm wak lô ma tem imbiyô esak loḡbô.”

32 Yisu hananḡ abô takêḡ bêḡ hadêḡ thêlô, êḡ ma Pita hawa yani hi daim dokte ma hathanḡ ba hananḡ nena, “Minḡ onanḡ aêḡ ami.”

33 Ma doḡtom Yisu hik ma lilinḡ ba hayê anêḡ ḡê ku vi ma hathanḡ Pita ba hananḡ, “Sadanḡ, nu danḡ! Hosopa anyô ininḡ auk iyom ma minḡ hosopa Wapômbêḡ anêḡ auk ami.”

34 *Êḡ ma Yisu halam avômalô nômbêḡ atu ba êlêm ivinḡ anêḡ ḡê ku ma hananḡ, “Anyôla hadum ek esopa ya, êḡ ma êmbôlinḡ dôḡm êndêḡ yanida ma enja anêḡ alovalanḡsinḡ ba esopa ya.

35 Ek malê nena ôpatu ba lahabi bêḡ anôḡ hathak anêḡ lôkmala pik, anêḡ lôkmala êḡ tem nêḡ yak. Ma doḡtom ôpatu ba hatak anêḡ lôkmala ek hasopa ya lôk yenanḡ abô, yani êḡ tem enja lôkmala anôḡ.

36 Anyô te hawa nômkama pik sapêḡ, ma doḡtom minḡ hasopa Wapômbêḡ ami ba anêḡ lôkmala hêv yak, êḡ ma tem yani êḡmô mavi e? Mi anôḡ, tem enja vovanḡ.

37 Ma anyôla hatôm nêḡm nômlate êndêḡ Wapômbêḡ ek enja anêḡ lôkmala esak loḡbô e? Mi anôḡ!

38 *Avômalô hôlônḡ êntêk ma lêk idum kobom kambom lomaloma ba êdô Wapômbêḡ. Aêḡ ba anyôla mama ek ya lôk yenanḡ abô, ma embenḡ yam atu ba Anyô Anêḡ Nakaduḡ êlêm imbinḡ Lambô anêḡ deda lôkmanḡginḡ lôk anêḡ anjela mathêḡ, ma yani tem mama ek ôpêḡ aêḡ iyom.”

9

1 *Ma Yisu hananḡ hadêḡ thêlô, “Yananḡ avanônḡ êndêḡ môlô nena Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôklinḡyak tem êlêm imbinḡ anêḡ lôklokwanḡ bêḡ. Ma môlô vi atu ba uminḡ loḡ êntêk tem nôḡm lôkmala denanḡ, ma ôḡḡô nôḡm êḡ imbinḡ.”

Yisu linḡkupik habitak yanḡda
(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)

2 *Wak bahenḡvi ba lahavute hale ba hi ma Yisu hawa Pita lo Jems ma Jon ivinḡ yani ba ethak dumlolê daim te ba i êḡmô daluk. Êḡ ma Yisu linḡkupik habitak yanḡda hêk thêlô malenḡinḡ.

3 Ma anêḡ kwêv habitak thapuk anôḡ binḡ ba anyô pik la minḡ hatôm isik anêḡ kwêv ba imbitak thapuk aêḡ ami.

4 Ma kethenḡ oyanḡ ma Elia lo Mose êyô ma enanḡ abô havinḡ Yisu ba thêlô êyê.

5 Ma Pita hananḡ hadêḡ Yisu, “Kêdônḡwaga, mavi anôḡ ek lêk alalô amô loḡ êntêk. Yêlô tem nadav unyak lôkkupik lokwanḡlô, te ek o ma te ek Mose ma te ek Elia.”

6 (Thêlô êkô kambom ba êthônḡ abô nenanḡ palinḡ ba intu Pita hananḡ aêḡ.)

7 Ma buliv te hayô hava thêlô sinḡ, ma abô te halêm anêḡ buliv êḡ kapô nena, “Intu ma yenanḡ Okna atu ba yalenḡhavinḡ videdauḡ. Ba nodanḡ anêḡ abô!”

8 Ma kethenḡ oyanḡ ma thêlô êyê hawê havenḡ ma Yisu iyom intu haminḡ ma minḡ anyôla haminḡ havinḡ yani ami.

9 Vêḡm ma etak dumlolê êḡ ba êlôk ele i ma Yisu hananḡ lôklokwanḡ ek minḡ nenanḡ nôḡm atu ba êyê bêḡ êndêḡ anyôla ami endeba Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu ema ba imbiyô êḡḡêk ḡama esak loḡbô am.

* 8:34: Mat 10:38-39; Luk 14:27 * 8:38: Mat 10:33 * 9:1: Mak 13:30 * 9:2: Ap 3:22; 2Pi 1:17-18

10 Aêḡ ba thêlô ivuḡ abô êḡ hêk thêlôda ma miḡ enaḡ bêḡ ami, ma doḡtom enaḡ abô pôk bêḡ hathak “ema lo imbiyô êḡjêk ḡama” anêḡ ôdôḡ ma aisê?

11 *Ma thêlô enaḡ hik Yisu liḡ, “Aisê ka ḡê lôk kauk hathak abô balabuḡ enaḡ nena Elia tem êmôḡ ba êlêm vêm ka Mesia?”

12-13 *Ma Yisu hanaḡ nena, “Avanôḡ! Elia tem êmôḡ ek indum nômkama sapêḡ imbitak mavi esak loḡbô. Ma doḡtom yanaḡ êndêḡ môlô nena Elia bôk halêm yôv. Ma avômalo esopa iniḡ lenḡḡhaviḡ iyom ba idum kambom lomaloma hadêḡ yani hatôm atu ba Wapômbêḡ anêḡ kapya bôk hanaḡ hathak yani. Ma doḡtom aisê ka Wapômbêḡ anêḡ kapya hanaḡ nena Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu tem enja vovaḡ bêḡ lôk nêmbôliḡ dômiḡ êndêḡ yani?”

*Yisu hêv ḡḡk vê hêk okna te
(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)*

14 Yisu thêlô êyô ek ḡê ku vi ma êyê avômalo bêḡ anôḡ lêk ethak doḡtom ba êmô. Ma ḡê lôk kauk hathak abô balabuḡ lôk anêḡ ḡê ku vi atu ba êmô enaḡ abô ba êkôki hathak.

15 Ma avômalo nômbêḡ êḡ êyê Yisu, ma esonḡ kambom ba elarḡviḡ i ma ewa yani thô.

16 Ma Yisu hanaḡ hik thêlô liḡ, “Môlô ôkôkam hathak malê?”

17 Ma anyô te hamiḡ avômalo nômbêḡ êḡ kapô ba hanaḡ, “Kêdôḡwaga, ḡḡk te havalonḡ yenaḡ okna abôlêk loḡ ba miḡ hatôm enaḡ abô ami. Ba intu yahawa halêm ek o.

18 ḡḡk hathak hayôkwiḡ yani ba habi yani halôk pik ma abôlêk wapôk thapuk hale yaiḡ ma haloḡolon abôlêk kalalaḡ ma liḡ havuviḡ ba thotho. Yahanaḡ ek anêm ḡê ku nêḡnêm ḡḡk êḡ vê ma doḡtom thêlô miḡ hatôm ami.”

19 Ma Yisu hanaḡ viyaḡ, “Yahamô haviḡ môlô sawa daim ma doḡtom miḡ ôêvhaviḡ ami ma owa auk lokbaḡ aleba yakapôlôḡ lêk hagiap hathak môlô. Noja okna êḡ êlêm.”

20 Êḡ ba ewa okna atu hi hadêḡ Yisu. ḡḡk hayê Yisu, ma hayôkwiḡ okna êḡ kambom ba hêv yak halôk pik ba hapiki ma abôlêk thôk hêv yak.

21 Ma Yisu hanaḡ hik lambô liḡ, “ḡḡk habuliḡ yani hadêḡ aḡḡê?”

Ma lambô hanaḡ nena, “Sêbôk ba yani yaôna.

22 ḡḡk êḡ habi yani halôk atum lôk ḡaḡ lôbôlôḡ ek injik yani vônô ma doḡtom mi. Aêḡ ba o hatôm undum ek ḡḡk êḡ etak yenaḡ okna, êḡ ma hêv kapôlôm ek yai.”

23 *Ma Yisu hanaḡ, “Aisê ka honaḡ nena, ‘o hatôm?’ Wapômbêḡ hatôm indum nômkama sapêḡ ek ḡê takatu ba êvhaviḡ yani.”

24 Ma kethêḡ oyaḡ ma okna êḡ anêḡ lambô hanaḡ, “Yahêvhaviḡ ba undum ek yenaḡ auk atu ba miḡ yahêvhaviḡ ami êkôk ya liḡ ek yanêmiḡ!”

25 Ma Yisu hayê nena avômalo êvôn i kethêḡ ethak doḡtom, êḡ ma hathaḡ ḡḡk lelaik atu ba hanaḡ, “O ḡḡk vembôlêk lôk lemônôḡḡ putup, yahanaḡ hadêḡ o nena otak okna êntêk ba nu ma miḡ ômbôlêm esak loḡbô ami.”

26 *Ma ḡḡk halaḡ boloba ma hayôkwiḡ okna êḡ kambom ma hale yaiḡ ba hi. Ma okna êḡ hêk inaḡ anyô ḡama ba avômalo enaḡ nena, “Lêk hama.”

27 Ma doḡtom Yisu havalonḡ hamô baḡ vi ma havôn ba haviyô hamiḡ.

28 Vêm ma Yisu lôk anêḡ ḡê ku iyom êmô unyak kapô ma thêlô enaḡ hik yani liḡ, “Aisê ka yêlô miḡ hatôm nanêm ḡḡk êḡ vê ami?”

* 9:11: Mak 3:1 * 9:12-13: Sng 22:1-18; Ais 53:3; Mal 4:5-6; Mat 11:14 * 9:23: Mat 21:21; Mak

29 Ma Yisu hanaŋ viyaŋ hadêŋ thêlô, “Mek iyom intu hatôm nêŋ ngôk anêŋ aêŋ vê.”

*Yisu hanaŋ bôlôŋ yaŋ hathak anêŋ ŋama
(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)*

30* Ma thêlô etak loŋ êŋ ba ibitak êyô Galili. Ma Yisu hadô avômalô neyala nena thêlô lêk êmô êsê

31* ek êndôŋ anêŋ ŋê ku. Êŋ ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Tem nenaŋ Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu bêŋ ba netak êndôk avômalô bahenŋ. Ma tem nijik yani vônô, ma êtôm wak lô ma tem imbiyô esak loŋbô.”

32* Ma anêŋ ŋê ku êthôŋ abô êŋ anêŋ ôdôŋ palin lôk êkô ek nenaŋ injik yani liŋ.

*Opalê intu anyô bêŋ?
(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)*

33 Ma Yisu thêlô êyô Kapaneam ma i êmô unyak kapô te. Êŋ ma Yisu hanaŋ hik thêlô liŋ, “Môlô ôkôkam hathak malê haven loŋôndê ba ôlêŋ?”

34 Thêlô eyala nena thêlô êkôki hathak thêlô alisê intu anyô bêŋ ek Yisu anêŋ ŋê ku vi ba intu thêlô bônôŋ.

35* Ma Yisu halôk hamô ma halam anêŋ ŋê ku lauminŋ ba lahavuju takatu ba êlêŋ. Ma hanaŋ, “Lemimhaviŋ numbitak anyô bêŋ, êŋ ma undum o endeŋa yaôna ba ôtôm avômalô lôkthô iniŋ anyô ku oyaŋ.”

36 Ma hawa amena te ba hadô hamiŋ thêlô malêvôŋ. Ma havalonŋ hamiŋ ma hanaŋ hadêŋ thêlô,

37* “Ôpatu ba hêvhaviŋ ya ba hawa amena yaônate aêntêk thô, ma hatôm hawa ya thô. Ma ôpatu ba hawa ya thô, ma hatôm hawa ôpatu ba hêv ya ba yahalêŋ thô haviŋ.”

*Ôpatu ba hadum ku haviŋ alalô ma miŋ numiŋ yani loŋ siŋ ami
(Luk 9:49-50)*

38 Ma Jon hanaŋ hadêŋ Yisu nena, “Kêdôŋwaga, yêlô ayê anyô te hêv ngôk vê hathak anêŋ athêŋ. Ma doŋtom yani ma miŋ alalô te ami, ba intu yêlô anaŋ ek yani etak ku êŋ.”

39 Ma doŋtom Yisu hanaŋ nena, “Dô! Miŋ numiŋ yani loŋ siŋ ami. Ôpatu ba hadum nômbithi hathak yenaŋ athêŋ ma tem miŋ enaŋ abô kambom kethen esak ya ami,

40* ek malê nena ôpatu ba miŋ hapôlik hathak alalô ami, intu alalôaniŋ te.

41* Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena anyô te hayê nena môlô ma Kilisi anêŋ avômalô ba hêv ŋaŋ hadêŋ môlô, ôpêŋ tem enja anêŋ vuli.

*Umiŋ lôklokwaŋ ek kambom miŋ esale o thô ami
(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)*

42 “Ma anyô te hadum ba yenaŋ amena atu ba hêvhaviŋ ya te hêv yak, ôpêŋ tem êpôm malaiŋ bêŋ anôŋ. Ôpêŋ tem nêsôkwêŋ valu bêŋ te esak laselo ba nimbi yani êndôk ngwêk makidiŋ ba ema. Malaiŋ êŋ ma yaôna ek malaiŋ atu ba yani tem êpôm emberŋ yam.

* 9:30: Jon 7:1 * 9:31: Mak 8:31; 10:32-34 * 9:32: Luk 9:45 * 9:35: Mat 20:25-27; Mak 10:43-44; Luk 22:24-26 * 9:37: Mat 10:40 * 9:40: Mat 12:30; Luk 11:23 * 9:41: Mat 10:42

43-44 *Ma bahem hadum ba hudum kambom, êṅ ma odabêṅ kisi ba nêṃ vê ek miṅ undum kambom esak loṅbô ami! Bahem vi iyom ma malaiṅ, ma doṅtom mavi ek nu malak leṅ. Ma bahem luvi hamô ba hudum kambom, êṅ ma lemvmikupik sapêṅ tem ni loṅ atu ba atum hathaṅ ba miṅ hama ami. Ba intu malaiṅ bêṅ anôṅ.*

45-46 Ma vem hadum ba hudum kambom, êṅ ma odabêṅ kisi ba nêṃ vê ek miṅ undum kambom esak loṅbô ami! Vem vi iyom ma malaiṅ, ma doṅtom mavi ek nu malak leṅ. Ma vem luvi hamô ba hudum kambom, êṅ ma lemvmikupik sapêṅ tem ni loṅ atu ba atum hathaṅ ba miṅ hama ami. Ba intu malaiṅ bêṅ anôṅ.*

47 *Ma malem daluk hadum ba hudum kambom, êṅ ma ômbi vê. Malem daluk vi iyom ma malaiṅ, ma doṅtom mavi ek nu malak leṅ. Ma malem daluk luvi hamô ba hudum kambom, êṅ ma lemvmikupik sapêṅ tem ni loṅ atu ba atum hathaṅ ba miṅ hama ami. Ba intu malaiṅ bêṅ anôṅ.

48 *‘Loṅ êṅ ma matinṅyak tem nejaṅ anyô liṅkupik êtôm wak nômbêṅ intu sapêṅ, ma atum tem esaṅ anyô êmô aêṅ.’

49 Atum tem êpôm avômalô sapêṅ êtôm ṅgwêk etak hathak nôṃ ek atum êṅ esaê thêlô.

50 *‘ṅgwêk ma nôṃ mavi, ma doṅtom anêṅ maniṅ hêv yak, êṅ ma opalê hatôm idum ba imbitak maniṅ esak loṅbô am? ṅgwêk hathak hadum nôṃ ba vasiṅ, ba intu nôṃô yôhok* mavi imbiṅ am aêṅ iyom.’

10

*Yisu hanaṅ abô hathak ṅê lôk veni êdô i
(Mat 19:1-12; Luk 16:18)*

1 Ma Yisu hatak loṅ êṅ ma hi havenṅ loṅ Judia lo ṅaṅ Jolodaṅ vi. Ma avômalô bêṅ anôṅ êlêṃ hathak loṅbô. Êṅ ma hasopa anêṅ bôk lo loṅ ba hadôṅ i.

2 Ma Palisi doho êlêṃ ma idum ek nesau Yisu ba enaṅ hik yani liṅ, “Abô balabuṅ hanaṅ aisê? Anyô hatôm nêṃ yanavi vê mena mi e?”

3 Ma Yisu hanaṅ viyaṅ, “Mose bôk hanaṅ aisê?”

4 *Ma thêlô enaṅ, “Mose halôk ek anyô eto kapyā nêṃ yanavi vê ba etak êndôk yanavi baṅ ek nêṃ yani vê.”

5 Êṅ ma Yisu hanaṅ nena, “Môlô ṅê lemôndôṅ kôtôṅ kambom ba intu Mose hatô balabuṅ êṅ ba hêv hadêṅ môlô.

6 *Ma doṅtom ‘sêbôk ba môṅ anôṅ atu ba Wapômbêṅ hapesaṅ avômalô ma hapesaṅ anyô lo avi.

7 *Ba intu Wapômbêṅ bôk hanaṅ nena, “Anyô tem etak lambô lo talêbô ma esak doṅtom imbiṅ yanavi

* **9:43-44:** Mat 5:30 * **9:43-44:** ṅê lôk kau vi enaṅ nena abô doho atu ba Mak hatô ma hêk denaṅ. Abô êṅ ma aêntêk: Loṅ êṅ ma matinṅyak tem nejaṅ anyô liṅkupik êtôm wak nômbêṅ intu sapêṅ, ma atum tem esaṅ anyô êmô aêṅ. * **9:45-46:** ṅê lôk kau vi enaṅ nena abô doho atu ba Mak hatô ma hêk denaṅ. Abô êṅ ma aêntêk: Loṅ êṅ ma matinṅyak tem nejaṅ anyô liṅkupik êtôm wak nômbêṅ intu sapêṅ, ma atum tem esaṅ anyô êmô aêṅ. * **9:47:** Mat 5:29 * **9:48:** Ais 66:24 * **9:50:** Mat 5:13; Luk 14:34 * **9:50:** ‘Yôhok’ anêṅ ôdôṅ nena ôpatu ba hamô malinṅyaô haviṅ avômalô vi. Lôk miṅ lamaninṅ kethêṅ ami. Ma hêv avômalô sa ek netak vovak. * **10:4:** Lo 24:1-4; Mat 5:31 * **10:6:** Stt 1:27; 5:2 * **10:7:** Stt 2:24; Ep 5:31-33

8 ek thai nimbitak êtôm kupik donjom iyom.” ’ Thai min ju hathak lonjbô ami ma lêk ibitak donjom.

9 Aêj ba nôm atu ba Wapômbêj bôk havak lonj hathak donjom, ma min hatôm anyôla epole vê ami.”

10 Vê m ma Yisu lôk anêj nê ku êmô unyak kapô, ma anêj nê ku enaj hik yani linj hathak abô êj.

11 *Êj ma Yisu hanaj hadêj thêlô, “Anyô hadô yanavi ba hawa avi yan, êj ma hadum sek ba habulinj yanavi bô.

12 Ma avi te hadô yamalô ba hawa anyô yan, êj ma hadum sek aêj iyom.”

*Yisu hêv mek hathak avômena
(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)*

13 Ma avômalô ewa avômena yaônena i hadêj Yisu ek etak banj êyô ênjêk thêlô. Ma donjom anêj nê ku ethanj avômalô takêj.

14 Yisu hayê nô m êj, ma lamaninj ba hananj hadêj anêj nê ku nena, “Notak avômena yaônena ba nêlêm êndêj ya ma minj numinj thêlô lonj sinj ami ek malê nena avômalô takatu ba athêj mi ma hatôm avômena takêntêk ba Wapômbêj anêj lonj lôklinjak ma thêlôninj.

15 *Yananj avanôj êndêj môlô nena ôpatu ba minj hawa Wapômbêj anêj lonj lôklinjak hatôm avômena yaônena ami, minj hatôm imbitak êyô lonj êj kapô ba ni ami. Ma mi.”

16 Ma Yisu havalonj avômena ma hatak banj hayô hêk i ma hêv mek hathak thêlô.

*Anyô lôk nômkama bêj hananj abô havinj Yisu
(Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)*

17 Ma Yisu haviyô ba hi ma anyô te halanjvinj hadêj yani ma halek vadôj lêlô hamô valuvi ma hananj, “Kêdôjwaga mavi, yandum malê ek yamô lôkmala êtôm wak nômbêj intu sapêj?”

18 Ma Yisu hananj, “Holam ya nena mavi eka? Anyô late minj mavi ami ma Wapômbêj iyom intu ba mavi.

19 *Abô balabunj ma bôk hoyala yôv: ‘Minj unjgwik anyô vônô ami. Minj undum sek imbinj anyô yan yanavi ami. Minj onja vani ami. Minj onanj abôyanj esak anyô vi ba undum abô ek i ami. Minj onanj abôyanj ek ômbôv anyô yan anêj nômkama ami. Ma ondovak lemambô lo lemtambô.’ ”

20 Ma ôpêj hananj, “Kêdôjwaga, ya yaôna aleba lêk ma yahasopa abô balabunj takêj.”

21 Ma Yisu hayê ôpêj ba lahavinj. Ma hananj, “O ma nômlate mi denanj. Nu nê m anê m nômkama sapêj ek avômalô nê nê m vuli, ma onja valuselenj sapêj ba nê m êndêj avômalô siv. Hudum aêj, ma tem anê m nômkama mavi lomaloma êmô malak lej. Ma ôlê m osopa ya.”

22 Yani ma anyô lôk nômkama bêj anôj. Ba intu halanjô abô êj, ma hakôm ba hi lôk lamalainj bêj.

23 Ma Yisu hayê hawê havenj ma hananj hadêj anêj nê ku, “Nê lôk nômkama bêj tem nêpôm malainj bêj ek nimbitak nêyô Wapômbêj anêj lonj lôklinjak kapô ba ini.”

24 Yisu anêj nê ku elanj ba esonj kambom. Ma Yisu hananj hadêj thêlô hathak lonjbô nena, “Yenanj avômena, avômalô takatu ba indum ek nimbitak

nêyô Wapômbên anêḡ loḡ lôkḡnyak kapô ba ini ma tem nêpôm malaiḡ bêḡ anôḡ!

²⁵ Miḡ malaiḡ bêḡ ek bok kamel imbitak êyô luvik idu sôp anêḡ abyaḡ ba ni ami, ma doḡtom malaiḡ anôḡ ek anyô lôk nômkama bêḡ te imbitak êyô Wapômbên anêḡ loḡ lôkḡnyak kapô.”

²⁶ Ma Yisu anêḡ ḡê ku eson kambom anôḡ ba enaḡ hadêḡ i, “Avanôḡ e? Aêḡ ba miḡ hatôm anyôla imbitak êyô Wapômbên anêḡ loḡ lôkḡnyak kapô ba ni ami e?”

²⁷ Ma Yisu hayê thêlô lôkḡkwaḡ ma hanaḡ, “Wapômbên iyom hatôm indum nômkama sapêḡ. Ma anyô te miḡ hatôm nêḡ yanida bulubiḡ ami ma mi.”

²⁸ Ma Pita hanaḡ hadêḡ Yisu, “Yêlô bôk atak yêlôaniḡ nômkama sapêḡ ba alêḡ asopa o!”

²⁹ Ma Yisu hanaḡ nena, “Yanaḡ avanôḡ êndêḡ môlô, anyô te lahabi ya lôk yenaḡ Abô Mavi ba hatak anêḡ unyak lôk iviyaḡ ma livi lôk talêbô lo lambô ma nali lôk anêḡ pik,

³⁰ êḡ ma Wapômbên tem nêḡ bêḡ anôḡ êndêḡ ôpêḡ êtôm 100 êyô êḡ anêḡ loḡ imbiḡ. Ôpêḡ hamô pik denaḡ, ma tem enja nômkama bêḡ anôḡ aêntêk unyak lôk iviyaḡ ma livi lôk taluvi ma nali lôk pik, ma doḡtom avômalô vi tem nimbuliḡ yani imbiḡ. Ma embenḡ yam ma tem êḡ lôkmala êtôm wak nômbên intu sapêḡ.

³¹ *Odaḡô! ḡê lôk athêḡ bêḡ, bêḡ anôḡ tem nimbitak ḡê lôk athêḡ mi. Ma ḡê lôk athêḡ mi bêḡ anôḡ tem nimbitak ḡê lôk athêḡ bêḡ.”

*Yisu hanaḡ abô hathak anêḡ ḡama bôlôḡ te lô
(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)*

³² *Yisu thêlô i Jerusalem ma Yisu hi hamôḡ. Ma anêḡ ḡê ku êyê ba eson kambom ma avômalô takatu ba evenḡ yam êkô. Ma Yisu hanaḡ hadêḡ anêḡ ḡê ku laumiḡ ba lahavuju takatu ek nêlêḡ bidonḡ ma hanaḡ hathak nôḡ takatu ba tem êpôm yani.

³³ “Odaḡô. Alalô ayô Jerusalem ma tem nenaḡ Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu bêḡ ba nêḡḡ yani êndêḡ ḡê bêḡbêḡ êbôk da lôk ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ. Ma tem nenaḡ ek nijik yani vônô ma nêḡḡ yani êndêḡ avômalô loḡ buyaḡ

³⁴ ek thêlô nenaḡ abôma lôk nêsôḡwapaôk esak yani ma nebali yani lôk nijik yani vônô. Wak lô ende ba ni ma tem imbiyô esak loḡbô.”

*Jems lo Jon leḡḡhaviḡ nimbitak ḡê bêḡ
(Mat 20:20-28)*

³⁵ Yôḡ ma Sebedi nakaduḡ luvi, Jems lo Jon, i hadêḡ Yisu ma enaḡ, “Kêdôḡwaga, yai leḡḡhaviḡ undum nôḡlate ek yai.”

³⁶ Ma Yisu hanaḡ, “Mamu lemimhaviḡ malê?”

³⁷ Ma thai enaḡ nena, “Otak yai yaḡ êḡ bahem vianôḡ ma yaḡ êḡ bahem vikerḡ êḡḡêk anêḡ loḡ lôkmaḡḡḡ kapô.”

³⁸ *Ma Yisu hanaḡ, “Mamu ôthôḡ nôḡ atu ba onaḡ hik ya liḡ paliḡ. Hatôm nunum êndôk tase atu ba tem yanum lôk nusik êndôk ḡaḡ atu ba tem yasik e?”

³⁹ *Ma enaḡ, “Yai hatôm.”

Ma Yisu hanaḡ, “Avanôḡ, tase êḡ lôk ḡaḡ êḡ tem nunum lôk nusik.

⁴⁰ Ma donjtom nêmo yabaherj vianônj lôk vikerj, ma miñ yenanj ku ami. Mi, Wapômbêj da hayabinj ku êj ba bôk hatak anyô doho yôv ek nêmo loj êj.”

⁴¹ Nê ku laumij takêj elanj abô êj ba leñjñña hadêj Jems lo Jon.

⁴² *Ma Yisu dalam sapêj ethak donjtom ma hananj, “Môlo bôk oyala nena avômalô loj buyanj inij kinj ethak ebam i ba ibulinj nê takatu ba êmo thêlo vibinj. Ma inij nê bêjbêj ethak ethanj inij avômalô aêj iyom.

⁴³ *Odanô! Môlo miñ nundum kobom êj ami! Môlo te lahavinj imbitak anyô lôk athêj bêj ênjêk môlo malêvônj, êj ma imbitak êtom môlônim anyô ku ek nêmo môlo sa.

⁴⁴ Ma ôpatu lahavinj imbitak êtom môlônim anyô bêj, êj ma êmo êtom avômalô sapêj inij anyô ku oyanj

⁴⁵ hatôm ya Anyô Anêj Nakaduj atu ba yahadam aêj iyom. Miñ yahalêm ek yandum nê bêjbêj pik inij kobom ba yasanj avômalô ek nindum yenanj ku ami. Mi anôj! Yahalêm hatôm anyô ku ek yanêm avômalô sa lôk yatak yenanj lôkmal ek nêmo avômalô bulubinj.”

Yisu hadum Batimeas madaluk mavi

(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Ma Yisu lôk anêj nê ku êyô Jeliko. Idum ek netak Jeliko ma avômalô bêj anôj i havinj thêlo. Ma anyô madaluk pusip te anêj athêj nena Batimeas hamô lojondê danj vi ba hapetenak ek avômalô nênem yani sa. (Batimeas anêj ôdôj nena Timeas nakaduj.)

⁴⁷ Yani halanj nena Yisu anêj Nasalet halêm, ma dalam kaêk lôklala nena, “Yisu, Devit anêj Lim Lukmuk, nêmo kapôlôm ek ya!”

⁴⁸ Ma avômalô bêj anôj ethanj yani ba enanj, “O bônôj!” Ma donjtom yani dalam lôklala nena, “Yisu, Devit anêj Lim Lukmuk, nêmo kapôlôm ek ya!”

⁴⁹ Êj ma Yisu haminj ma hananj, “Nodam yani êlêm.”

Ma elam hadêj anyô madaluk pusip atu nena, “Lemmavi! Umbiyô ba nu! Yani dalam o.”

⁵⁰ Êj ma hakaliv anêj kwêv thilibuj hi ma hasôv kisi haviyô haminj ma hi hadêj Yisu.

⁵¹ Ma Yisu hananj hadêj yani, “Lemhavinj yandum malê êndêj o?”

Ma anyô madaluk pusip êj hananj, “Kêdôjwaga, yalenj havinj yangê tak.”

⁵² *Ma Yisu hananj, “Umbiyô ba nu. Anêm hôêvhavinj hadum ba hubitak mavi.” Ma kethêj oyanj ma ôpêj madaluk hakyav ba hayê tak, ma hasopa Yisu havenj lojondê.

11

Yisu habitak hayô Jelusalem hatôm kinj

(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Yisu thêlo i ebobo Jelusalem ma i êyô Betpaji lo Betani, malak ju êj hêk habobo Dum Oliv. Ma hêv anêj nê ku ju ba i

² ma hananj nena, “Mamu unu malak entuvulu. Ubitak ôyô kapô ba u, ma tem ôngô ekak bok donki map te loj ba haminj. Bok êj ma miñ bôk anyôla hayô hamô ami. Nopole yak vê ma nondom ba nôlêm.

³ Ma anyôla hananj hik mamu lij nena, ‘Udum aêj eka?’ ma nonanj êndêj yani nena, ‘Anyô Bêj lahavinj idum ku te esak vêmam, ka tem nêmo êmbôlêm.’ ”

* 10:42: Luk 22:25-26

* 10:43: Mat 23:11; Mak 9:35

* 10:52: Mak 5:34

4 Êḡ ma nê ku ju atu i ma êyê bok donḡi map atu ekak loḡ ba êthô hamô unyak abôlêk habobo loḡôndê viyainḡ. Ma thai epole yak vê.

5 Ma anyô doho iminḡ loḡ êḡ êyê ba enaḡ, “Mamu udum malê ba opole bok anêḡ yak vê?”

6 Ma thai enaḡ hatôm atu ba Yisu hanaḡ hadêḡ thai. Êḡ ma etak thai ba i.

7 Ma ewa bok donḡi êḡ ba i hadêḡ Yisu, ma ibi ininḡ kwêv thilibuḡ daim thô ba enḡava hayôhêk bok dômlokwanḡ ma Yisu hayô hamô.

8 Ma avômalô bêḡ anôḡ enḡava ininḡ kwêv thilibuḡ daim ma vi ele nôkyałô ḡauḡ hamô kamuḡ ba enḡava hêk loḡôndê.

9 Ma vi êmôḡ ma vi evenḡ yam ma Yisu halôk malêvôḡ ba elam nena, “Osana!”

“Wapômbêḡ nêḡ lamavi êndêḡ ôpatu ba halêḡ hathak Anyô Bêḡ anêḡ athêḡ!”
Kapya Yey 118:25-26

10 “Wapômbêḡ nêḡ anêḡ lamavi êyô êmô bumalô Devit anêḡ lim êntêk atu ba tem eyabinḡ alalô êtôm kinḡ êtôm sêbôk ba Devit hayabinḡ!

Osana! Nambô Wapômbêḡ anêḡ athêḡ esak leḡ!”

11 Ma hi Jelusalem ma habitak hayô unyak mathenḡ anêḡ piklêvôḡ kapô ba hi. Ma hayê nômkama takatu ba hamô loḡ êḡ. Ma donḡtom waklêk halôk jalôm, êḡ ma hatak Jelusalem ma hi Betani havinḡ anêḡ nê ku lauminḡ ba lahavuju takatu.

Yisu hêv nê idum ku valu vê hêk unyak mathenḡ kapô
(Mat 21:12-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

12 Haviyô hayaḡ ma etak Betani ek ini Jelusalem. Ma Yisu hama kisi.

13 *Ma hayê alokwanḡ sabo te lôk ḡauḡ haminḡ daim dokte. Êḡ ma hi hayô alokwanḡ êḡ ôdôḡ ek êḡnê nena hik anôḡ nena mi. Ma donḡtom hayê ḡauḡ oyaḡ iyom ma minḡ hik ami ek malê nena minḡ anêḡ waklavôḡ injik ami.

14 Êḡ ma Yisu hanaḡ hadêḡ alokwanḡ êḡ nena, “Anyô late minḡ hatôm enjan anêḡ anôḡ esak loḡbô ami.” Ba anêḡ nê ku elañô.

15 *Ma Yisu thêlô êyô Jelusalem. Ma habitak hayô unyak mathenḡ kapô anêḡ piklêvôḡ. Ma hayê avômalô ewa nômkama ba êdô hamô ek avômalô vi nêḡnêḡ vuli. Êḡ ma halupuninḡ i ba hêv i vê hêk unyak mathenḡ kapô ba ele yainḡ ba i. Ma hale nê takatu ba êwê nê loḡ buyanḡ ininḡ valuseleḡ hathak Hiblu ininḡ valuseleḡ ininḡ balê liliḡ. Ma hadum aêḡ hadêḡ nê takatu ba êdô menak bôbô hamô ek avômalô vi nêḡnêḡ vuli.

16 Ma haminḡ loḡ sinḡ ek avômalô minḡ neja ininḡ nômkama ba ini kapô ek nêḡnêḡ vuli ami.

17 *Ma Yisu hadôḡ thêlô ba hanaḡ aêntêk, “Wapômbêḡ anêḡ kapya hanaḡ nena, ‘Yenaḡ unyak ma unyak avômalô pik sapêḡ netenḡ mek êndôk.’ Ma môlô lêk udum ba habitak hatôm nê vani ininḡ loḡ ekopak êmô.”

18 *Nê bêḡbêḡ êbôk ba lôk nê lôkauk hathak abô balabuḡ elañô abô êḡ ma êbôlêḡ loḡôndê ek nijik yani vônô. Ma donḡtom thêlô êkô hathak yani ek malê nena avômalô sapêḡ esonḡ kambom hathak anêḡ abô.

19 Yaḡsinḡ anôḡ ma Yisu thêlô etak Jelusalem ba i.

Alokwanḡ sabo hakapak
(Mat 21:20-22)

²⁰ Hayaŋ lôkbôk ma Yisu thêlô êvôi ma êyê alokwaŋ sabo atu lêk hama ba hakapok hêk ŋaŋ ba hayô ôdôŋ.

²¹ Ma Pita lahabi Yisu anêŋ abô ba hanaŋ nena, “Kêdôŋwaga, nôŋgô! Alokwaŋ sabo wakbôk atu ba hothaŋ ma lêk hakapok yôv.”

²² Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Nônêmbinŋ Wapômbêŋ.

²³ *Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena ôpatu ba hanaŋ hadêŋ dumlolê êntêk nena, ‘Ômbi o kisi ni tamu ŋgwêk’, ma hêvhaviŋ ba havalon anêŋ abô êŋ lonj lôklokwaŋ ma miŋ laluvi ami, êŋ ma Wapômbêŋ tem indum ba dumlolê êŋ endanŋ ôpêŋ anêŋ abô.

²⁴ *Aêŋ ba intu yanaŋ êndêŋ môlô nena malê atu ba môlô onan halôk unim mek, êŋ ma nônêmbinŋ nena lêk owa yôv, ma nôm êŋ tem imbitak êtôm môlônim.

²⁵⁻²⁶ *Môlô umiŋ ba oter mek, ba lemimhabi kambom atu ba anyôla bôk hadum hadêŋ o, êŋ ma notak unim kapôlômim ek ôpêŋ. Udum aêŋ ma môlônim Lemambô atu ba hamô malak leŋ tem etak kapô ek môlô aêŋ iyom.”*

Yisu, opalê hêv athêŋ bêŋ hadêŋ o?

(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Ma Yisu thêlô i Jelusalem hathak lonjô ba êyô unyak mather anêŋ piklêvôŋ. Ma ŋê bêŋbêŋ êbôk da lôk ŋê lôkauk hathak abô balabuŋ lôk ŋê bêŋbêŋ vi i hadêŋ Yisu.

²⁸ Ma enaŋ hik yani liŋ nena, “Opalê hêv athêŋ bêŋ hadêŋ o lôk hêv ku hadêŋ o ba intu hudum nôm takêntêk?”

²⁹ Ma Yisu hanaŋ hadêŋ i nena, “Tem yanaŋ injik môlô liŋ esak abô te aêŋ iyom. Ba onan abô êŋ bêŋ hadêŋ ya ma tem yandam ôpatu ba hêv athêŋ bêŋ hadêŋ ya êndêŋ môlô.

³⁰ Opalê hêv ku nisik avômalô êndôk ŋaŋ hadêŋ Jon? Wapômbêŋ leŋ? Mena anyô pik? Môlô nonan êndêŋ ya!”

³¹ Ma thêlôda enaŋ hadêŋ i nena, “Alalô anan nena Wapômbêŋ hêv ku êŋ hadêŋ Jon ma tem yani enaŋ, ‘Aisé ka môlô miŋ ôêvhaviŋ yani ami?’

³² Ma donjom alalô anan nena, ‘Anyô pik te hêv ku êŋ,’ êŋ ma avômalô tem leŋŋmanij êndêŋ alalô. Ek malê nena thêlô sapêŋ êvhaviŋ nena Jon ma plopet te.”

³³ Ma thêlô enaŋ hadêŋ Yisu nena, “Yêlô athôŋ paliŋ.”

Êŋ ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Aêŋ ba miŋ hatôm yandam ôpatu ba hêv athêŋ bêŋ hadêŋ ya anêŋ athêŋ bêŋ êndêŋ môlô ami. Ma mi.”

12

Abô lonj kapô hathak ŋê kambom eyabin ku yak waiŋ

(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ *Ma Yisu hanaŋ abô lonj kapô doho hadêŋ thêlô. Ba hanaŋ, “Anyô te havatho anêŋ ku yak waiŋ ma havak lôk hawê haven. Ma halav lôv nêyô nimiŋ waiŋ anêŋ anôŋ pesa ek neja anêŋ thôk. Ma halav unyak daim te ek anyô nêmô ek neyabin ku êŋ. Vêŋ ma hatak ku êŋ halôk anyô doho bahenij

* **11:23:** Mat 17:20 * **11:24:** Mat 7:7 * **11:25-26:** Mat 6:14-15 * **11:25-26:** Nê lôkauk vi enaŋ nena abô doho atu ba Mak hatu ma hêk denaŋ. Abô êŋ ma aêntêk: Ma donjom môlô miŋ otak kapôlômim ek avômalô vi iniŋ kambom ami, êŋ ma môlônim Lemambô tem miŋ etak anêŋ kapô ek môlônim kambom ami. * **12:1:** Ais 5:1-2

ek neyabinj ba hik anônj ma thêlô neja anônj vi ma nênem vi êndênj yani. Vêm ma hatak loj ênj ba hi loj buyanj.

² Waklavônj yak wainj hik anônj hayô ma hêv anênj anyô ku te ba hi hadênj nê takatu ba eyabinj anênj ku atu. Yani lahavinj thêlô nênem anônj doho êndênj yani êtôm sêbôk ba thêlô evak abô havinj i.

³ Ma donjom thêlô evalonj ôpênj loj ma ik yani kambom ba êv yani hi oyanj.

⁴ Vêm ma hêv anyô ku yanj ba hi hathak lojbô, ma donjom ik halôk wakadôk ma êv mama hadênj yani.

⁵ Ênj ma hêv anyô ku te hathak lojbô ma donjom thêlô ik yani vônô. Vêm ma hêv tomtom aênj habup hathak ba vi ma evali ma vi ma ik vônô.

⁶ “Hadum aênj aleba lêk mi ma anyô donjom iyom hamô. Ôpênj ma anênj namalô atu ba yani lahavinj. Hêv ôpênj hi ma lahabi nena, ‘Êntêk ma yenanj okna ba tem nedañô anênj abô.’

⁷ “Ma donjom nê takatu ba eyabinj ku ênj êyê ôpênj ma enanj hadênj thêlôda aêntêk, ‘Ôpêntêk ma ku alanj anênj nakadunj ba tem eyabinj lambô anênj ku. Alalô ik yani vônô ma ku ênj tem imbitak alalôaninj.’

⁸ *Ba intu evalonj yani ba ik yani vônô ma ibi anênj kupik hale viyainj ba hi.

⁹ “Aênj ba ku alanj tem indum malê? Tem ni injik nê takênj vônô ma nênu ku ênj êndênj anyô vi ek neyabinj.

¹⁰ Mólô bôk osam Wapômbênj anênj abô bu êntêk mena mi e?

“Valu atu ba nê elav unyak êpôlik hathak,
ma lêk habitak landinj anônj.

¹¹ Anyô Bênj da hadum nônu ênj,

ma yêlô ayê nônu ênj nena mavi anênj dôênj.’” *Kapya Yey 118:22-23*

¹² Ma Isael ininj nê bênbênj eyala nena Yisu hananj abô loj kapô ênj hathak thêlô ba intu êbôlênu lojôndê ek nebalonj yani. Ma donjom êkô hathak avômalô, ba intu etak yani ma thêlô i.

Nênem takis êndênj Sisa mena dô

(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ *Vêm ma êv Palisi doho lôk nê esopa Helot doho ba i hadênj Yisu ek nesau yani esak abô ek nebalonj yani.

¹⁴ Thêlô êyô ek Yisu ma enanj, “Kêdônjwaga, yêlô ayala nena o ma anyô abô avanônj. Ma miñj hothak hobam anyô yanj ma hôdô anyô yanj ami. Ba intu nê bênbênj êdô anênu abô, ma miñj hôkô ek i ami. Ma hothak huik Wapômbênj anênj abô thô hadênj avômalô. Aênj ba lemhabi aisê? Bumalô ininj balabunj hananj nena yêlô hatôm nanênu valuselej êndênj Sisa mena mi?”

¹⁵ Ma donjom Yisu hayê thêlôninj auk kambom thô ba hananj hik thêlô linj, “Aisê ba mólô udum ek numbulinj ya? Noja valuselej te êlênu ek yangê.”

¹⁶ Ênj ma thêlô ewa valuselej te halênu ek Yisu. Ma Yisu hananj hadênj thêlô nena, “Opalê anênj dahô lôk anênj athênj hêk valuselej êntêk?”

Ma thêlô enanj, “Sisa.”

¹⁷ *Ênj ma Yisu hananj hadênj thêlô nena, “Sisa anênj nônkama ma nônem êndênj Sisa da. Ma Wapômbênj anênj nônkama ma nônem êndênj Wapômbênj da.”
Ma thêlô elanjô ba esonj kambom hathak anênj abô ênj.

*Abô hathak nê nãma tem nimbiyô aisê
(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)*

18*Ma Sadyusi doho i hadêñ Yisu. Thêlô ma ôdôñ te atu ba enañ nena nê nãma tem miñ nimbiyô esak lonbô ami. Aêñ ba intu enañ hik Yisu liñ nena,

19*“Kêdôñwaga, Mose bôk hato hadêñ alalô nena, ‘Anyô te hama ba nali mi ma anêñ yan hamô, ma enja avi tôp êñ ek imbi yan atu ba hama anêñ nakadunj vé.’

20 Aêñ ba nê lôk iviyan bahenji ba lahavuju êmô. Ma bôp hawa avi te ba hama ma nakadunj mi.

21 Ma nôk enja avi tôp êñ, hawa ba hama ba nakadunj mi. Ma ngwa enja avi tôp bô êñ, nena hama havin.

22 Êñ ma iviyan takatu ba êmô ma nesopa kobom donjom êñ iyom. Vêma avi tôp êñ hama havin.

23 Ma waklavôn nê nãma iviyô hathak lonbô ma avi tôp atu ba nê lôk iviyan bahenji ba lahavuju takatu ba ewa ma alisé te anêñ avi?”

24 Ma Yisu hanan hadêñ thêlô, “Môlô miñ oyala Wapômbêñ anêñ lôklokwanj lôk anêñ abô atu ba hêk anêñ kapyã katô ami. Ba intu onañ abô lokbanj êntêk.

25 Nê nãma iviyô hathak lonbô, ma anyô lo avi tem miñ neja i esak lonbô ami ma mi. Thêlô tem nêma êtôm anjela malak leñ iyom.

26* Môlô onañ nena nê nãma tem miñ nimbiyô esak lonbô ami. Ma donjom môlô bôk osam Mose anêñ kapyã lôk kukuthin atum hathan hamô alin e? Wak êñ ma Wapômbêñ hanan hadêñ Mose aêntêk, ‘Ya ma Ablaham lo Aisak ma Jekop inin Wapômbêñ.’

27 Wapômbêñ ma miñ nê nãma inin Wapômbêñ ami. Mi, yani ma nê lôkmala iyom inin Wapômbêñ. Ba intu yêlô ayala nena thêlô bôk ema, ma donjom lêk êmô lôkmala. Môlônim abô ma lokbanj anôn!”

*Balabun alisé intu bêñ ek vi?
(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)*

28* Nê lôkauk hathak abô balabun te hayô ma halanô Yisu lo Sadyusi êkôki. Ma halanô Yisu hanan thêlônin abô viyanj mavi anôn. Aêñ ba yani hanan hik Yisu liñ, “Balabun alisé intu bêñ ek balabun vi?”

29* Êñ ma Yisu hanan nena, “Balabun môñ hanan nena, ‘Môlô Isael nodanô katô. Anyô Bêñ alalôanin Wapômbêñ, yani iyom intu Anyô Bêñ.

30 Lemimimbin Anyô Bêñ unim Wapômbêñ ênjêk unim kapôlômim lôk dahôlômim ma lôklokwanj lôk unim auk sapêñ.’

31* Ma balabun yan ma aêntêk: ‘Lemimbin avômalô vi êtôm lemhavinj oda.’ Balabun vi ma êmô balabun bêñ ju êntêk kapô.’

32 Ma anyô lôkauk hathak abô balabun hanan hadêñ Yisu, “Kêdôñwaga, honan abô mavi anôn. Anêma abô ma avanôn bin nena Anyô Bêñ iyom intu Wapômbêñ ma miñ wapômbêñ la yan hamô doho havin ami.

33* Alalô leñinimbin yani avanôn ênjêk alalôanin kapôlônin lôk auk ma lôklokwanj sapêñ. Lôk leñinimbin avômalô vi êtôm alalô leñinjavinj alalôda. Abô balabun ju êñ ma bêñ ek da nômbêñ atu ba êbôk hathak atum.”

34 Yisu halanô ôpêñ hanan viyanj lôkauk mavi ba intu hanan hadêñ ôpêñ, “Miñ hómô daim ek Wapômbêñ anêñ lonj lôklinyak ami. Mi.” Ma avômalô

* 12:18: Ap 23:8 * 12:19: Lo 25:5 * 12:26: Kis 3:2,6 * 12:28: Luk 10:25-28 * 12:29: Lo 6:4-5 * 12:31: Wkp 19:18 * 12:33: 1Sml 15:22; Hos 6:6

sapêḡ elañô anêḡ abô ba êkô ma miḡ enañ hik yani liḡ ek nesau yani esak loḡbô ami.

Mesia ma opalê anêḡ lim lukmuk?

(Mat 22:41-23:36; Luk 20:41-47)

³⁵ Ma Yisu hadôḡ avômalô hamô unyak mathen anêḡ piklêvôḡ ma hanan, “Nê lôkuk hathak abô balabuḡ ethak enañ nena Mesia ma Devit anêḡ lim lukmuk eka?”

³⁶ Lovak Mathen hêv auk hadêḡ Devit da ba hanan,

“ ‘Anyô Bêḡ Wapômbêḡ hanan hadêḡ yenan Anyô Bêḡ Mesia nena,

“Ômô yabahan vianôḡ endeba yatak nê takatu ba ik vovak hadêḡ o nêmo vemkapô vibij am.” ’ *Kapya Yeh 110:1*

³⁷ Ma Devit da bôk halam Mesia nena anêḡ Anyô Bêḡ. Ma aisê ka Mesia ma yani anêḡ lim lôk anêḡ Anyô Bêḡ imbij?”

Avômalô elañô Yisu anêḡ abô êḡ ba lenijmavi anôḡ.

³⁸ Yisu hadôḡ thêlô ba hanan, “Môlô noyabiḡ am ek nê lôkuk hathak abô balabuḡ. Thêlô lenijhaviḡ nijik kwêv daim kékêlô ba nember ek avômalô nebam i. Lôk lenijhaviḡ avômalô bêḡ anôḡ nenan, ‘Waklêvôḡ anyô bêḡ’ ember loḡ ethak doḡtom halôk.

³⁹ Ma lenijhaviḡ nêmo êtôm nê bêḡbêḡ êmô unyak yeh kapô. Ma avômalô engabôm nôḡm bêḡ, ma lenijhaviḡ nejan nôḡm êmô nê bêḡbêḡ iniḡ loḡ ethak êmô.

⁴⁰ Thêlô ethak esau avi tôp ba ewa iniḡ unyak vani lôk eteḡ mek daim bêḡ ek avômalô lenijimbi nena thêlô ma nê thêthôḡ anôḡ. Nê anêḡ aêḡ ma tem nêpôm vovanḡ bêḡ êndêḡ waklavôḡ idum abô.”

Avi tôp te anêḡ da

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Yisu hi halôk hamô habobo unyak mathen anêḡ alapa da ma hayê avômalô lubuḡlubuḡ i ibi iniḡ da. Ma nê lôk valu bêḡ ekaliv valu bêḡ anôḡ halôk alapa da.

⁴² Ma avi tôp te atu ba nômkama mi anôḡ hayô ma hatak anêḡ da hatôm valuseḡ thalalen ju iyom halôk alapa da êḡ.

⁴³ *Ma Yisu halam anêḡ nê ku êlêḡ ma hanan, “Yanan avanôḡ êndêḡ môlô nena avi tôp êntêk hêv valuseḡ bêḡ anôḡ hamôḡ ek takêntêk sapêḡ.

⁴⁴ Avômalô nômbêḡ êntêk iniḡ valu bêḡ anôḡ hamô ma doḡtom êv doktena iyom. Ma avi tôp êntêk ma nômkama mi anôḡ ma lêk hêv anêḡ valuseḡ sapêḡ ba miḡ havalonḡ dokte loḡ ami.”

13

Yisu hanan abô hathak unyak mathen Jerusalem

(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ Yisu hatak unyak mathen ba hale yainḡ ma anêḡ nê ku te hanan hadêḡ yani, “Kêdôḡwaga, nôḡḡô unyak mathen anêḡ lêlêyanḡ ma kékêlô bomarḡ lôk anêḡ valu bêḡbêḡ!”

² *Ma Yisu hanan nena, “Hôyê unyak bêḡbêḡ takêntêk e? Malainḡ bêḡ tem imbitak ba nê vovak tem nijik nômkama mavi nômbêḡ êntêk pesa ba valu yanḡ miḡ hatôm êyômô yanḡ loḡ ami.”

Malaij lomaloma tem imbitak
(Mat 24:3-28; Luk 21:7-24)

3 Vêm ma Yisu hamô Dum Oliv ma hayê unyak mathen hamô vi tuvulu. Ma Pita lo Jems ma Jon lo Andulu thêlô iyom i enaj hik yani liŋ,

4 “Onaj êndêŋ yêlô nena aŋgê intu nôŋ takêŋ tem imbitak? Lôk malê intu tem imbitak ek injik thô nena nômbêŋ êŋ lêk habobo?”

5-6 Ma Yisu hanaj hadêŋ thêlô, “Nê lomaloma tem nêlêm esak yenaj athêŋ ba nenanaj nena, ‘Ya ma Mesia atu.’ Ma tem nesau avômalô bêŋ anôŋ. Ba intu noyabiŋ am.

7 Ma môlô olanô abô hathak vovak lomaloma lôk vovak tem imbitak pik luvuluvu. Nôm takêŋ tem imbitak, ma donptom pik lo lenj anêŋ danj ma mi denaj. Ba intu miŋ nodowaliŋ ami.

8 Ma avômalô ôdônŋ yanj tem nijik vovak imbiŋ ôdônŋ yanj. Ma kiŋ yanj lôk anêŋ avômalô tem nijik vovak êndêŋ kiŋ yanj. Ma lonj lomaloma ma tem duviaŋ lôk bôm bêŋ imbitak. Nôm takêŋ ma hatôm vovaj môŋ atu ba hapôm avi lôk lasabenj ek embathu.

9* “Aêŋ ba noyabiŋ am. Tem nebalonj môlô ba netak êndôk nê elanj abô bahenjiŋ. Lôk nebalî môlô êmô unyak yenj. Hathak yenaj athêŋ ma tem numiŋ nê bêŋbêŋ lôk kiŋ malenjiŋ ek nonaj yenaj abô bêŋ êndêŋ i.

10 Avômalô pik sapêŋ tem nedaŋô yenaj Abô Mavi vêmam ka nôŋ takêŋ tem imbitak embenj yam.

11* Thêlô ekak môlô lonj ma ewa ba i ek nundum abô, êŋ ma miŋ nôkô ba nonaj nena, ‘Yêlô tem nanaj malê?’ Mi. Waklavônŋ êŋ ma nonaj auk takatu ba êv hadêŋ môlô iyom. Auk takêŋ ma Lovak Mathen da hanaj ma miŋ môlôda onaj ami.

12* “Ma anyô loyanj tem yanj enaj yanj bêŋ ek nijik vônô. Ma lambô tem indum aêŋ êndêŋ nakadunj. Ma avômena tem nêmbôliŋ dômiŋ êndêŋ lami lo taluvi ba nenanaj ek nijik i vônô.

13* Môlô ma yenaj avômalô. Ba intu avômalô sapêŋ tem nêpôlik esak môlô. Ma donptom nê takatu ba imiŋ lôklokwanj aleba hayô anêŋ danj, ma Wapômbêŋ tem nêŋ i bulubiŋ.

14* “Nôm kambom anôŋ te tem imiŋ lonj mathen anôŋ ba lonj êŋ ma miŋ hatôm imiŋ ami. (Aêŋ ba môlô takatu ba osam abô êntêk, ma lemimimbi katô am.) Ma môlô takatu ba ômô Judia ôyê nôŋ êŋ ma nôsôv kethenj ba unu dumlolê.

15* Ma nê takatu ba êmô unyak vôn miŋ hatôm nêndôk ba ini unyak kapô ek neja iniŋ nômkama ami.

16 Ma nê takatu ba êmô ku kapô miŋ hatôm nendeni unyak ek neja iniŋ kwêv thilibunj ami.

17* Ai, kikaknena. Waklavônŋ êŋ ma tem malaiŋ bêŋ ek avi takatu ba esabenj lôk avi takatu ba êv sôm hadêŋ nali.

18 Notenj mek ek malaiŋ takêŋ miŋ imbitak êndêŋ waklavônŋ belej simbak ami.

* 13:9: Mat 10:17-20 * 13:11: Luk 12:11-12 * 13:12: Mat 10:21 * 13:13: Mat 10:22; Jon 15:21

* 13:14: Dan 9:27; 11:31; 12:11 * 13:15: Luk 17:31 * 13:17: Luk 23:29

19 *Ek malê nena waklavôḡ êḡ ma tem malaiḡ bomaḡ anôḡ ba êmôḡ ek malaiḡ tak sêbôk atu ba Wapômbêḡ hapesaḡ pik aleba lêk. Ma tem miḡ imbitak aêḡ esak loḡbô ami.

20 Ma Anyô Bêḡ miḡ hadabêḡ waklavôḡ malaiḡ takêḡ kisi ami, êḡ ma avômalô sapêḡ tem nema. Ma donḡtom yani lahabi avômalô takatu ba bôk halam i yôv ba intu hadabêḡ waklavôḡ êḡ hi bidonḡ.

21 *Waklavôḡ êḡ ma anyôla hanaḡ hadêḡ môlô nena, ‘Ôḡḡô, Mesia hamô loḡ êntêk’ mena ‘hamô loḡ tamu,’ ma miḡ nônêmbiḡ ami.

22 *Anyô doho tem nêlêḡ ba nenaḡ abôyaḡ aêntêk, ‘Ya ma Mesia’ mena ‘Ya ma Wapômbêḡ anêḡ plopet te’, ma nindum lavôḡḡiḡ lôk nômbithi ek nesau avômalô takatu ba bôk Wapômbêḡ halam i yôv haviḡ. Ma donḡtom Wapômbêḡ bôk halam i yôv ba intu miḡ hatôm ami.

23 Odaḡô! Nôm takêntêk miḡ lêk habitak ami denaḡ ma yahanaḡ nôm takêḡ bêḡ hadêḡ môlô ek môlô noyabiḡ am.

Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu tem endelêḡ
(Mat 24:29-35; Luk 21:25-33)

24 * “Malaiḡ takêḡ hale halôk vêḡ,
“ ma wak tem imbitak momaḡḡiniḡ,
ma ayôḡ tem miḡ imbi deda ami;

25 ma vuliḡ leḡ tem nêḡnêḡ yak
ma nôm takatu ba hamô leḡ tem nedowaliḡ’ *Aisaia 13:10; 34:4*

26 * “Ma wak êḡ ma avômalô tem nêḡê Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu tem êyô êmô buliv ba êlêḡ imbiḡ anêḡ lôkliḡyak lôk anêḡ deda lôkmaḡḡiḡ.

27 *Yani tem nêḡ anêḡ aḡela ba ini pik anêḡ daḡ sapêḡ ek nisup avômalô takatu ba bôk halam i yôv.

28 “Ba intu môlô noja auk esak alokwaḡ belêḡ.* Hayaḡ ba ḡauḡ lukmuk habitak, êḡ ma oyala nena tem wak mavi êyô.

29 Ma aêḡ iyom, môlô ôyê nôm takêntêk habitak, êḡ ma noyala nena Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu anêḡ waklavôḡ endelêḡ lêk habobo ba hamiḡ unyak abôlêk.

30 Yanaḡ avanôḡ êḡndêḡ môlô nena avômalô bôlôḡ êntêk tem miḡ nema ami denaḡ ma nôm takêntêk sapêḡ tem imbitak.

31 Pik lôk leḡ tem nêḡ yak ba ni, ma donḡtom yenaḡ abô bute miḡ hatôm nêḡ yak ami.

Anyô te miḡ hayala waklavôḡ Yisu endelêḡ ami
(Mat 24:36-44)

32 “Anyô te miḡ hayala Yisu anêḡ waklavôḡ endelêḡ ami. Aḡela leḡ miḡ eyala ami, ma Nakaduḡ miḡ hayala haviḡ ami. Ma Kamik iyom intu hayala.

33 Aêḡ ba noyabiḡ am ba nônêḡ lêlê! Môlô miḡ oyala waklavôḡ atu ba nôm êḡ tem imbitak ami.

34 Nôm êḡ ma hatôm anyô hatak anêḡ unyak ba hi loḡ buyaḡ. Yani hi ma hanaḡ hadêḡ anêḡ ḡê ku ek neyabiḡ anêḡ nômkama. Ma hik ku sam tomtom hatôm thêlô. Ma hanaḡ hadêḡ anyô hayabiḡ malak abôlêk nena eyabiḡ dedaḡ mavi.

* 13:19: Dan 12:1; ALK 7:14 * 13:22: ALK 13:13 * 13:24: Jol 2:10,31; 3:15; ALK 6:12-13 * 13:26: ALK 1:7 * 13:27: Mat 13:41 * 13:28: Abô Bômbôm ma “fik”. Nôḡḡô Mat 24:32.

35* “Môlô miŋ oyala waklavôŋ atu ba unyak alaŋ tem endelêm esak lorjbô ami. Tem êlêm êndêŋ yanŋiŋ mena bôlôvôŋ biŋ mena wakma tale halaŋ mena hayaŋ wak bêŋ la.

36 Yakô ek êlêm ketheŋ ma ênjê nena môlô ôêk sôm denaŋ.

37 Ma abô êntêk ba yahananŋ hadêŋ môlô, ma lêk yahananŋ hadêŋ avômalô sapêŋ haviŋ nena, ‘Noyabiŋ am!’ ”

14

*Avi te hanŋasô nôŋ ôv mavi hayô hamô Yisu wakadôk
(Mat 26:1-16; Luk 22:1-6; Jon 11:45-53; 12:1-8)*

1 Wak lokwanju hêk denaŋ ek waklavôŋ nôŋ bêŋ ju, yaŋ ma Hale ba Hi* ma yaŋ ma Eyaŋ Polom Yis Mi. Ma nê bêŋbêŋ êbôk da lôk nê lôkauk hathak abô balabuŋ idum ek nesau Yisu ba nebalonŋ ek nijik yani vônô.

2 Ba enaŋ, “Lêk ma waklavôŋ matherŋ ba intu natak ku êŋ ênjêk vêmam. Yakô avômalô tem leŋŋmaniŋ ba nijik vovak.”

3* Wak êŋ ma Yisu hamô Saimon anêŋ unyak anêŋ Betani. Sêbôk ma ôpêŋ hapôm palê lepla ma doŋtom bôk mi. Yisu hamô balê eyaŋ nôŋ hamô ma avi te halêm ma hawa kolopak valu te ba thapuk ma nôŋ ôv mavi hamô kapô ba anêŋ vuli ma bêŋ anôŋ. Ma hik kolopak êŋ wakadôk lu ma hanŋasô nôŋ ôv mavi êŋ hayô hamô Yisu wakadôk.

4 Ma avômalô vi atu ba êmô lonŋ êŋ haviŋ êyê ba leŋŋmaniŋ ba enaŋ hadêŋ thêlôda, “Aisê ka habulinŋ nôŋ ôv mavi êŋ hi oyaŋ?

5 Hatôm nêŋ ek anyô yaŋ nêŋ vuli êtôm 300 seleva ek naja ba nanêm avômalô siv sa esak!” Êŋ ma leŋŋmaniŋ ba ethaŋ avi êŋ.

6 Ma doŋtom Yisu hanaŋ, “Aisê ka môlô ôêv malaiŋ hadêŋ avi êntêk? Notak yani. Yani hadum nôŋ mavi anôŋ hadêŋ ya.

7* Avômalô siv tem nêŋô imbiŋ môlô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ, ba lemimhaviŋ nônêŋ i sa ma nônêŋ sa. Ma doŋtom tem miŋ yamô imbiŋ môlô sawa daim ami.

8* Nôm atu ba yani hatôm indum, ma lêk hadum yôv, ba hanŋasô nôŋ ôv mavi hayô hamô ya ba lêk hapôpêk ya yôv ek nedav.

9 Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena pik nômbêŋ atu ba enaŋ yenaŋ Abô Mavi bêŋ haveŋ ma tem nenaŋ esak nôŋ atu ba avi êntêk lêk hadum imbiŋ ek avômalô leŋŋimbi yani.”

10 Êŋ ma Judas Iskaliot, Yisu anêŋ nê ku lauminŋ ba lahavuju takatu te, hi hadêŋ nê bêŋbêŋ êbôk da ek nêŋ Yisu êndôk thêlô baheniŋ.

11 Thêlô elanô abô êŋ ma leŋŋmavi anôŋ ba ibutiŋ abô ek nêŋêŋ valuselenŋ êndêŋ yani. Ba intu yani habôlêm lonôndê ek enaŋ Yisu bêŋ.

*Yisu hayaŋ nôŋ waklavôŋ Hale ba Hi haviŋ anêŋ nê ku
(Mat 26:17-30; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1Ko 11:23-25)*

12* Waklavôŋ anêŋ athêŋ nena Eyaŋ Polom Yis Mi anêŋ wak te môŋ hayô. Wak êŋ ma ethak ik boksipsip nakaduŋ te ek leŋŋhabi waklavôŋ Hale ba

* 13:35: Luk 12:38 * 14:1: Waklavôŋ Hale ba Hi ma avômalô Israel leŋŋhabi hathak sêbôk atu ba Wapômbêŋ anêŋ aŋela hi avômalô Israel iniŋ unyak ma hêv liliŋ ba hi hathak avômalô Ijip iniŋ unyak ma hik iniŋ bôp sapêŋ vônô. * 14:3: Luk 7:37-38 * 14:7: Lo 15:11 * 14:8: Jon 19:40 * 14:12: Kis 12:6

Hi. Ma Yisu anêḡ ḡê ku enaḡ hik yani liḡ, “Lemhaviḡ yêlô ana unyak alê ek napôpêk nôḡ leḡḡimbi waklavôḡ Hale ba Hi êḡdôk?”

13 Ma Yisu hêv anêḡ ḡê ku ju ba i ma hanaḡ, “Mamu unu malak bêḡ kapô ma tem nôpôm anyô te ba hawa ḡaḡ lôk kolopak bêḡ te halôk loḡôḡdê, ma nosopa yani ba unu.

14 Ma habitak hayô unyak kapô te ba hi, ma nonaḡ êḡdêḡ unyak êḡ anêḡ alaḡ nena, “Kêdôḡwaga hanaḡ nena, “Yenaḡ unyak kapô atu ba yaḡḡaḡ nôḡ waklavôḡ Hale ba Hi imbiḡ yenaḡ ḡê ku hamô êsê?”

15 Êḡ ma tem inḡik unyak kapô bêḡ atu ba hêk vuliḡ thô êḡdêḡ mamu. Unyak kapô êḡ ma nôḡkama sapêḡ bôk hamô yôv. Ba intu nôpôpêk alalôaniḡ nôḡ êḡmô loḡ êḡ.”

16 Êḡ ma ḡê ku ju atu i êyô malak lôḡ êḡ kapô. Ma êpôm nôḡkama sapêḡ hatôm atu ba yani hanaḡ. Ma êpôpêk nôḡ waklavôḡ Hale ba Hi ek thêlô.

17 Yaḡsiḡ habôk ma Yisu lôk anêḡ ḡê ku laumiḡ ba lahavuju i êyô loḡ êḡ.

18 *Thêlô eyaḡ nôḡ êḡmô ma Yisu hanaḡ, “Yanaḡ avanôḡ êḡdêḡ môlô nena môlô te tem enaḡ ya bêḡ. Ôpêḡ lêk hayaḡ nôḡ haviḡ ya.”

19 Ma thêlô leḡḡimalaiḡ ba tomtom enaḡ hadêḡ yani nena, “Ya mi, aêḡ e?”

20 Ma Yisu hanaḡ hadêḡ thêlô, “Môlô laumiḡ ba lahavuju takatu te. Ôpêḡ intu hasoḡ baḡ halôk belev haviḡ ya.

21 Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu tem ni êtôm atu ba bôk eto yôv hathak yani. Ma doḡtom alikakna. Malaiḡ bêḡ ek ôpatu ba hanaḡ Anyô Anêḡ Nakaduḡ bêḡ. Talêbô miḡ bôk havathu ami, êḡ ma mavi ek ôpêḡ!”

22 Thêlô eyaḡ nôḡ hamô ma Yisu hawa polom te ma hêv lamavi. Vêḡ ma haya ba hêv hadêḡ anêḡ ḡê ku ma hanaḡ, “Noja ba oḡwaj. Êḡtêk ma yenaḡ vathiap.”

23 Vêḡ ma hawa tase lôk waiḡ ma hêv lamavi. Ma hêv hadêḡ thêlô ba sapêḡ inum.

24 *Ma hanaḡ hadêḡ thêlô, “Êḡtêk ma yenaḡ thalaleḡ atu ba tem eḡgasô ek embak tabô imbiḡ Wapômbêḡ lôk avômalô pik ek nêḡ avômalô bêḡ anôḡ sa.

25 Yanaḡ avanôḡ êḡdêḡ môlô nena tem miḡ hatôm yanum waiḡ esak loḡbô ami endeba waklavôḡ êḡ hayô ma tem yanum waiḡ lukmuk êḡmô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak kapô.”

26 Vêḡ ma êv yeḡ te yôv ma ethak ba i Dum Oliv.

*Yisu hanaḡ nena Pita tem enaḡ nena hathôḡ yani paliḡ
(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)*

27 Ma Yisu hanaḡ hadêḡ thêlô, “Bôk eto hêk Wapômbêḡ anêḡ kapyā nena, “Tem yaḡḡik boksipsip alaḡ vônô,

ma boksipsip tem nêsoḡ mayaliv ba ini.”

Sekalaia 13:7

Ba intu môlô sapêḡ tem notak ya ma nêsoḡ mayaliv ba unu.

28 *Ma doḡtom hik ya liḡ hathak loḡbô, ma tem yamôḡ ba yana Galili vêḡ ka môlô nombeḡ ya yam.”

29 Ma Pita hanaḡ nena, “Dô! Thêlô sapêḡ etak o ba i, ma tem yamiḡ imbiḡ o denaḡ.”

* 14:18: Sng 41:9
28:16; Mak 16:7

* 14:24: Kis 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Ko 10:16; Hib 9:20

* 14:28: Mat

30 Ma Yisu hanaŋ, “Yanaŋ avanôŋ biŋ êndêŋ o nena bôlôvôŋ êntêk ma tale miŋ halaŋ bôlôŋ ju ami denaŋ, ma tem onaŋ êtôm bôlôŋ lô nena hôthôŋ ya paliŋ.”

31 *Ma donŋtom Pita hanaŋ lôklokwaŋ nena, “Mi anôŋ! Ik ya vônô, ma miŋ hatôm yanaŋ nena yahathôŋ o paliŋ ami. Milôk!” Ma nê ku sapêŋ enaŋ aêŋ iyom.

*Yisu hateŋ mek hamô Getsemani
(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)*

32 *Vêm ma thêlô êyô loŋ atu ba elam nena Getsemani ma hanaŋ hadêŋ anêŋ nê ku, “Môlô nômô loŋ êntêk ma yana ek yateŋ mek.”

33 Ma hawa Pita lo Jems ma Jon haviŋ yani. Ma yani kapô halêlêk lôk lamalaiŋ kambom.

34 *Ma hanaŋ hadêŋ thêlô nena, “Yakapôlôŋ lêk malaiŋ bomaŋ hatôm lêk yahama yôv. Môlô nômô loŋ êntêk ma nônêm lêlê.”

35 Ma hi daim dokte ma hêv yak halôk pik ma hateŋ mek nena loŋôndê la hêk ek yani ma nêm malaiŋ lôk vovaŋ êntêk vê.

36 *Ma hanaŋ, “O Aba* Wakamik, o hatôm undum nômkama sapêŋ. Aêŋ ba nêm tase êntêk vê ênjêk ya. Ma donŋtom miŋ osopa yenaŋ yalenŋhaviŋ ami. Mi, osopa oda anêm lemhaviŋ.”

37 Ma Yisu hale hi ma hayê anêŋ nê ku lêk êk sôm. Ma hanaŋ hadêŋ Pita, “Saimon, hôêk sôm e? O miŋ hatôm ômô lêlê wakma te ami e?”

38 Nômô lêlê ba noterŋ mek ek miŋ nônêm yak ba nundum kambom ami. Kapô lahaviŋ indum mavi ma donŋtom auk ma pulusikna ba miŋ hatôm indum ami.”

39 Vêm ma havôhi ma hateŋ mek bô atu hathak loŋbô.

40 Ma halehi hathak loŋbô ma hayê thêlô êk sôm denaŋ ek malê nena malerŋ hayarŋ ba miŋ hatôm nêndô lêlê ami. Ba intu êthôŋ nena nenaŋ malê êndêŋ yani.

41 Vêm ma halehi bôlôŋ te lô ma hanaŋ hadêŋ thêlô, “Môlô ôêk sôm ba owa lovak denaŋ e? Hatôm! Odaŋô, wakma lêk hayô yôv ek netak ya Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu êndôk nê kambom baherŋŋ.

42 Aêŋ ba numbiyô ek alôana. Ôŋgô! Ôpatu ba tem enaŋ ya bêŋ lêk halêm yôv.”

*Evaloŋ Yisu
(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)*

43 Yisu hanaŋ abô denaŋ ma Judas hayô. Yani ma nê ku laumiŋ ba lahavuju takatu te. Ma avômalô bêŋ anôŋ êlêm iviŋ yani ba ewa biŋ vovak lôk okdiba. Nê takêŋ ma nê bêŋbêŋ êbôk da lôk nê lôkauk hathak abô balabun lôk nê bêŋbêŋ vi êv thêlô ba êlêm.

44 Ôpatu ba tem enaŋ Yisu bêŋ bôk hik lavôŋŋŋ te thô hadêŋ i nena, “Ôpatu ba yahaliŋu, êŋ ma Yisu. Ba intu nobaloŋ loŋ ma noja ba unu.”

45 Ma ôpêŋ hi ketherŋ hadêŋ Yisu ma hanaŋ, “Kêdôŋwaga.” Ma halinŋu yani.

46 Ma nê takatu ba i haviŋ Judas evaloŋ Yisu ba ewa ba i.

47 Ma nê takatu ba imiŋ habobo te hadadi anêŋ biŋ vovak ma hale anyô bêŋ habôk da anêŋ anyô ku te limbuk vi vê.

* 14:31: Jon 11:16 * 14:32: Jon 18:1 * 14:34: Jon 12:27 * 14:36: Mak 10:38; Jon 6:38 * 14:36: 'Aba' anêŋ ôdôŋ ma kamik. Êŋ ma abô Alam, Yisu thêlô iniŋ abô.

48 Êñ ma Yisu hanan hadêñ thêlô nena, “Ya ma anyô kambom anôñ ba intu owa binj vovak lôk okdiba ba ôlêm ek nobalonj ya e?”

49 *Aisê? Wak nômbênj intu ma yahamô unyak mathenj anêñ piklêvônj ba yahadônj môlô ma miñ ovalonj ya ami eka? Ma donjom lêk nômbênj habitak ek Wapômbênj anêñ abô injik anôñj.”

50 *Êñ ma anêñ nê ku sapêñ etak yani ma êsôv mayaliv ba i.

51 Ma anyô muk te hasopa Yisu havenj yam ba havuliv lijkupik hathak sôp mavi te iyom. Ma idum ek nebalonj yani,

52 ma donjom evalonj sôp oyanj ma hasôv lijpopam ba hi.

Enañ Yisu bêñ hadêñ Sanhedlin

(Mak 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:12-14,19-24)

53 Ma thêlô ewa Yisu ba i hadêñ anyô bêñ habôk da. Ma nê bêñbêñ êbôk da sapêñ lôk nê bêñbêñ sapêñ lôk nê lôkauk hathak abô balabunj sapêñ ethak donjom.

54 Ma Pita hasopa Yisu havenj yam ma donjom havenj daim dokte. Ma habitak hayô anyô bêñ habôk da anêñ badêñ kapô. Ma hi hamô havinj sôp bidonj ba havunju atum havinj thêlô.

55 Ma nê bêñbêñ êbôk da lôk Sanhedlin* sapêñ êbôlêm avômalô doho ek nenanj Yisu anêñ kambom takatu ba hadum bêñ ek thêlô nindum abô esak ek nijik yani vônô. Ma donjom miñ êpôm Yisu anêñ kambom te ek nijik yani vônô ami.

56 Avômalô bêñ anôñ enanj abôyanj hathak Yisu, ma donjom ininj abô takatu ba enanj ma miñ hatôm donjom ami.

57 Ma doho iviyô iminj ma enanj abôyanj hathak Yisu aêntêk,

58 * “Yêlô alanjô yani hananj nena, “Tem yandiniñ unyak mathenj êntêk ba anyô elav hathak baheninj. Ma êtôm wak lô iyom ma tem yandav lukmuk yanj atu ba miñ elav hathak baheninj ami.” ”

59 Ma donjom ininj abô takatu ba enanj hi mayaliv ma miñ enanj abô donjom ami.

60 Êñ ma anyô bêñ habôk da haviyô haminj thêlô maleninj ma hananj hik Yisu lij nena, “Nê takêntêk lêk enanj o bêñ yôv ma o bônônj eka? O abô mi e?”

61 Ma donjom Yisu bônônj iyom ma miñ hananj abôla ami.

Ma anyô bêñ habôk da hananj hik Yisu lij hathak lonjô nena, “O ma Mesia, Anyô Bêñ Matherj atu anêñ Nakadunj e?”

62 Ma Yisu hananj nena, “Ya êñ êntêk. Ma tem ôngô Anyô Anêñ Nakadunj atu tem êmô Wapômbênj Lôklinyak Anôñ banj vianônj ba tem êyô êmô buliv ba êlêm.”

63 Ma anyô bêñ habôk da halanjô abô êñ ma hakakavinj anêñ kwêv ma hananj, “Lêk yôv. Aisê ka alalô leninj havinj nadanjô abô doho imbinj?”

64 *Lêk alanjô yôv nena habulinj Wapômbênj anêñ athênj ba hananj nena yanida ma hatôm Wapômbênj. Ba intu lemimhabi aisê?”

Ma thêlô sapêñ enanj nena, “Hadum kambom ba intu ema.”

65 Vêm ma doho êsôvwapôk hathak yani. Ma vi ivuliv ma sinj hathak sôp ma êpênj yani ba enanj nena, “O plopet te ma onanj nena opalê intu hik o?” Ma sôp bidonj evalonj yani ba ik havinj.

* 14:49: Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20 * 14:50: Mak 14:27-31 * 14:55: Sanhedlin ma avômalô
Israel ininj kaunsil. * 14:58: Jon 2:19-21 * 14:64: Wkp 24:16; Jon 19:7

Pita hanaŋ nena hathôŋ Yisu paliŋ
(*Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27*)

⁶⁶ Pita hamô tamu unyak atu anêŋ badêŋ kapô, ma anyô bêŋ habôk da anêŋ avi ku te halêm.

⁶⁷ Ma hayê Pita havuŋu atum hamô. Ma hatitiŋ yani ba hanaŋ, “O êntêk intu bôk hoveŋ haviŋ Yisu, anyô Nasalet atu.”

⁶⁸ Êŋ ma Pita hanaŋ, “Mî, yahathôŋ abô intu ba honaŋ paliŋ.” Ma hale ba hi habobo badêŋ abôlêk. Ma tale te halaŋ.

⁶⁹ Ma avi ku atu hayê Pita hathak loŋbô ma hanaŋ hadêŋ anyô takatu ba imiŋ habobo yani aêntêk, “Ôpêntêk ma nê takatu iniŋ anyô te.”

⁷⁰ Ma doŋtom yani hanaŋ hathak loŋbô, “Mî.”

Vêm ma nê takatu ba imiŋ habobo yani enaŋ hadêŋ Pita hathak loŋbô, “Avanôŋ biŋ nena o ma anyô Galili te ba intu o ma anêŋ anyô te.”

⁷¹ Ma doŋtom Pita hanaŋ nena, “Ya miŋ yahanan abô avanôŋ ami, êŋ ma tem Wapômbêŋ nêŋ vovaŋ êndêŋ ya. Yahalam Wapômbêŋ anêŋ athêŋ ba yahanan nena yahathôŋ ôpêntu ba onaŋ abô hathak paliŋ.”

⁷² Ketheŋ oyaŋ ma tale halaŋ bôlôŋ yaŋ, êŋ ma Pita lahabi abô atu ba Yisu hanaŋ hadêŋ yani nena, “Tale miŋ halaŋ bôlôŋ ju ami denaŋ, ma tem onaŋ êtôm bôlôŋ lô nena hôthôŋ ya paliŋ.” Êŋ ma Pita hakôm ba halaŋ kambom.

15

Ewa Yisu ba i hadêŋ Pailat
(*Mat 27:1-2,11-26; Luk 23:1-5,13-25; Jon 18:28-19:16*)

¹ *Lôkbôk momaŋiniŋ ma Sanhedlin sapêŋ ethak doŋtom. Thêlô ma nê bêŋbêŋ êbôk da lôk avômalô iniŋ nê bêŋbêŋ lôk nê lôkauk hathak abô balabuŋ. Ma ibutiŋ abô hathak doŋtom vêm ma ekak baŋ luvi lusu ma ewa ba i hadêŋ Pailat.

² Ma Pailat hanaŋ hik Yisu liŋ aêntêk, “O ma avômalô Israeŋ iniŋ kiŋ e?” Ma Yisu hanaŋ nena, “Intu êŋ, hatôm intu honaŋ.”

³ Ma nê bêŋbêŋ êbôk da ibi Yisu liŋkupik hathak abô lomalama.

⁴ Ma Pailat hanaŋ hadêŋ Yisu hathak loŋbô, “O abô mi e? Thêlô ibi lemvimkupik hathak abô lomalama.”

⁵ *Ma doŋtom Yisu bônôŋ iyom. Ba intu Pailat hasoŋ kambom.

⁶ Waklavôŋ Hale ba Hi nômbêŋ intu, ma avômalô ethak elam anyô koladôŋ te anêŋ athêŋ ek Pailat nêŋ vê. Ma Pailat hathak hêv ôpêŋ vê.

⁷ Sondabêŋ êŋ ma anyô te anêŋ athêŋ nena Balabas hamô koladôŋ. Yani hamô koladôŋ haviŋ nê takatu ba thêlô ik vovak hadêŋ Lom ba ik anyô doho vônô.

⁸ Êŋ ma avômalô i hadêŋ Pailat ma elam ek nêŋ anyô koladôŋ te vê êtôm hathak hadum lôbôlôŋ.

⁹ Ma Pailat hanaŋ hadêŋ thêlô nena, “Lemimhaviŋ yatak môlô avômalô Israeŋ unim kiŋ êntêk e?”

¹⁰ Pailat hayala nena nê bêŋbêŋ êbôk da lenjndaŋ hathak Yisu ba intu idum abô ek yani ba hanaŋ aêŋ.

¹¹ *Ma doŋtom nê bêŋbêŋ êbôk da ik avômalô kapôlôŋiŋ liŋ ek nendam nena netak Balabas ba ni ma nebaloraŋ Yisu loŋ.

12 Ma Pailat hanañ hik thêlô liñ hathak lonjbô nena, “Yandum malê êndêñ ôpatu ba môlô olam nena Israël inin kinj?”

13 Ma sapêñ elam nena, “Nijik vônô esak a!”

14 Ma Pailat hanañ, “Eka? Yani hadum malê kambom?”

Ma donjtom thêlô elam lôklala hathak lonjbô nena, “Nijik vônô esak a!”

15 Ma Pailat lahavinj nêñ leñinj mavi êndêñ avômalô nômbêñ atu ba intu hatak Balabas ba hi. Ma hanañ ek nebalî Yisu esak yak lôkmanjgin vêm ma hatak halôk nê vovak baheñjin ek nijik vônô esak a.

Nê vovak enañ abôma hathak Yisu

(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

16 Vêm ma nê vovak ewa Yisu ba i Pailat anêñ unyak badêñ kapô. Ma elam nê vovak sapêñ ba êlêm ethak donjtom.

17 Ma ewa kinj anêñ kwêv thalalenj daim te ma ik hathak Yisu ma ewa yak lôkmanjgin atu ba epesanj hatôm kinj inin kulunj ma ik halôk wakadôk.

18 Ma iviyô ma êv baheñ hathak leñ ma enañ, “Waklêvônj mavi, avômalô Israël inin kinj!”

19 Ma ik wakadôk hathak alokwanj te lôbôlônj ma êsôvwapôk hathak yani. Vêm ma elek venjndônj lêlô hadêñ yani lôk êbô anêñ athêñ.

20 Ma enañ abôma hathak yani vêm ma ibi kwêv thalalenj atu thô ma ik yanida anêñ kwêv daim hathak lonjbô. Ma elom yani ba i ek nijik vônô esak a.

Ik Yisu hathak a

(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

21 *Ma anyô te anêñ athêñ nena Saimon anêñ Sailini halêm anêñ buyanj ba hadum ek ni Jelusalem. Yani ma Aleksanda lo Lupus inin lambô. Ma nê vovak êpôm yani ba êpôvinj ek enja Yisu anêñ alovalanjañsinj.

22 Êñ ma ewa Yisu ba i lonj te anêñ athêñ nena Golgota. Athêñ êñ anêñ ôdônj nena Lonj Lenjadôk Lokwanj.

23 Ma ewa waiñ ba eyelanj havinj alokwanj te anêñ thôk ba êv hadêñ yani ek inum ek etauvinj vovanj. Ma donjtom hadô.

24 *Êñ ma thêlô ik yani lonj hathak a. Vêm ma ibi valu ek nêgê nena opalêla intu tem neja anêñ kwêv lo sôp.

25 Wakma hatôm 9 kilok lôkbôk ma ik Yisu lonj hathak a.

26 Alovalanjañsinj anêñ vulinj ma eto abô atu ba enañ hathak Yisu aêntêk,

AVÔMALÔ ISRAEL ININ KINJ

27-28 *Ma êthôkwêñ anyô vani lokwanju havinj. Êthôkwêñ yanj haminj Yisu banj vianônj, ma yanj haminj banj vikenj.*

29 *Ma avômalô takatu ba elom lonjôndê êñ ba i ibi abôma hathak yani lôk itutuninj leñinj kadôk ba enañ, “Ai! O atu ba honanj nena tem undinij Wapômbêñ anêñ unyak matherj ma ondav esak lonjbô êtôm wak lô iyom e?”

30 Êñ ma oda nêñ oda bulubinj ba otak alovalanjañsinj ma ôlêm pik!”

* **15:21:** Lom 16:13 * **15:24:** Sng 22:18 * **15:27-28:** Ais 53:12 * **15:27-28:** Nê lôkauk vi enañ nena abô doho atu ba Mak hatu ma hêk denanj. Abô êñ ma aêntêk: Aêñ ba Wapômbêñ anêñ abô bute hik anônj. Abô êñ hanañ aêntêk, “Thêlô êyé yani hatôm anyô kambom.” * **15:29:** Sng 22:7; 109:25; Mak 14:58

31 Ma nê bêḡbêḡ êbôk da lôk nê lôkauk hathak abô balabuḡ enaḡ abôma haviḡ. Ba enaḡ hadêḡ i nena, “Ôḡḡô! Yani bôk hêv avômalô vi bulubiḡ, ma doḡtom miḡ hatôm nêḡ yanida bulubiḡ ami eka?”

32 Yani ma Mesia, Israeḡ iniḡ kiḡ e? Êḡ ma etak alovalaḡaḡsiḡ ba êlêḡ pik ek alalô nagê ba nanêḡmibiḡ!” Ma anyô ju atu ba imiḡ alovalaḡaḡsiḡ haviḡ yani enaḡ abôma haviḡ.

Yisu hama

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

33 Waklêvôḡ biḡ ma momaḡiniḡ hayô pik sapêḡ vov ba hêk aleba hayô 3 kilok.

34 *Ma 3 kilok ma Yisu halam lôklala aêntêk, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” Abô êḡ anêḡ ôdôḡ nena, “Yenaḡ Wapômbêḡ, yenaḡ Wapômbêḡ, aisê ka hôdô ya?”

35 Ma avômalô vi atu ba imiḡ loḡ êḡ elanô abô êḡ ma enaḡ, “Odanô, yani halam Elia.”

36 *Ma anyô te hi bôlôḡ doḡtom ma hawa kapôk ba hasoḡ halôk waiḡ maniḡ. Ma hathôkwêḡ kapôk êḡ hathak apiyak te ba hêv hadêḡ Yisu ek inum. Ma ôpêḡ hanaḡ, “Dô! Alalô nagê vêḡmam. Yakô Elia tem êlêḡ enja yani vê êḡḡêk alovalaḡaḡsiḡ la?”

37 Ma Yisu halam kaêk lôklala ma hama.

38 Ma sôp bêḡ atu ba hamiḡ unyak mathen ek hayaḡ unyak kapô kisi ma hapup vose hi luvi hêk vuliḡ ba hayô vibiḡ.

39 Ma anyô vovak laik atu ba hamiḡ habobo Yisu hayê kobom atu ba Yisu hama hathak, êḡ ma hanaḡ, “Avanôḡ biḡ, ôpêntêk ma Wapômbêḡ anêḡ Nakaduḡ anôḡ.”

40 *Avi doho imiḡ daim dokte ba êyê imiḡ. Thêlô êḡ te ma Malia anêḡ Magadala. Ma te ma Malia, Jems yaô lo Josep iniḡ talêbô. Ma te ma Salome.

41 Sêbôk ba Yisu hamô Galili ma avi takêḡ esopa yani ba êv yani sa. Ma avi bêḡ anôḡ êḡmô haviḡ ba iviḡ Yisu ba i Jelusalem.

Elav Yisu

(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

42 Wak ik Yisu vônô, êḡ ma waklavôḡ avômalô ethak êpôpêk iniḡ nôḡkama ek Sabat. Ma wak êḡ anêḡ yaḡsiḡ bôlôvôḡ ma tem Sabat.

43 Ba intu wak hamiḡ denaḡ ma Josep anêḡ Alimatia hayô. Yani ma Sanhedlin iniḡ anyô bêḡ te. Yani hathak hêv ma ek Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak atu tem êlêḡ. Ma miḡ hakô ami ma hi hadêḡ Pailat ma hanaḡ ek enja Yisu anêḡ kupik.

44 Ma Pailat halaḡô nena Yisu lêk hama yov ba hasoḡ kambom ma halam anyô vovak laik halêḡ. Ma hanaḡ hik ôpêḡ liḡ nena, “Yisu lêk hama yov mena mi e?”

45 Ma halaḡô anyô vovak laik anêḡ abô yov ma halôk ek Josep enja anêḡ kupik.

46 Êḡ ma Josep hêv sôp daim mavi te vuli ma hawa Yisu liḡkupik vê hêk alovalaḡaḡsiḡ ma havuliv siḡ hathak sôp atu. Ma hi hadô hêk siô valu abyanaḡ atu ba elav ek nedav nê ḡama êndôk. Ma habubi valu bêḡ te ek hik siô abôlêk siḡ hathak.

* 15:34: Sng 22:1 * 15:36: Sng 69:21 * 15:40: Luk 8:2-3

⁴⁷ Malia anêḡ Magadala lôk Malia, Josep anêḡ talêbô, iminḡ ma êyê lonḡ atu ba etak Yisu anêḡ kupik hêk.

16

Yisu haviyô hathak lonḡbô

(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Sabat hale ba hi ma Malia anêḡ Magadala lôk Malia, Jems anêḡ talêbô, ma Salome êv vuli nôḡm ôv mavi ek neja ba ini ek netak esak Yisu kupik.

² Ma sonda êḡ anêḡ wak te môḡ anêḡ lôkbôk momanjiniḡ ma thêlô iviyô ba i siô.

³ Ma enaḡ hadêḡ i nena, “Opalê tem ibubi valu atu ba hamô lôv abôlêk vê ek alalô am?”

⁴ Êyô siô ma êyê nena valu bêḡ atu ma lêk ibubi hi hamô daḡ.

⁵ Thêlô ibitak êyô valu abyaḡ kapô ma êyê anyô muk lôk kwêv thapuk daim te hamô thêlô baheḡ vianôḡ. Thêlô êyê ma esonḡ kambom.

⁶ Ma doḡtom ôpêḡ hanaḡ, “Minḡ nosonḡ ami. Yahayala nena ôbôlêḡm Yisu anêḡ Nasalet atu ba ik hathak a. Yani lêk haviyô ba hi ma minḡ hêk lonḡ êntêk ami. Ôḡḡ lonḡ atu ba êdô yani hêk êntêk.

⁷ *Ma unu nonaḡ êndêḡ anêḡ ḡê ku lôk Pita nena, ‘Yani lêk hamôḡ ek môlô ba hi Galili. Ôyô lonḡ êḡ ma tem nôpôm yani êtôm atu ba bôk hanaḡ yôv hadêḡ môlô.’”

⁸ Ma avi takêḡ êkô ba elowaliḡ kambom ma etak siô ba êsôv ele yainḡ ba i. Thêlô êkô ba bônôḡ iyom ma minḡ enaḡ abô êḡ hadêḡ anyôla ami.

*[Malia anêḡ Magadala lôk Yisu anêḡ ḡê ku êyê yani]**

(Mat 28:9-20; Luk 24:13-49; Jon 20:11-23)

⁹ Yisu haviyô hadêḡ sonda te anêḡ wak te môḡ. Ma hik i thô môḡ hadêḡ Malia Magadala, avi atu ba bôk Yisu hêv ḡḡok baheḡvi ba lahavuju vê hêk yani.

¹⁰ Êḡ ma Malia hi hanaḡ hadêḡ ḡê takatu ba bôk evenḡ havinḡ yani. Nê takêḡ leḡḡmalaiḡ ba elanḡ êmô.

¹¹ Ma elanḡ nena Yisu lêk hamô lôkmala ba Malia lêk hayê yani, ma doḡtom minḡ êvhavinḡ abô êḡ ami.

¹² Havenḡ yam ma Yisu anêḡ ḡê ku ju etak malak bêḡ ba i lonḡ yaḡ. Ma Yisu habitak yaḡda ba hik i thô hadêḡ thai.

¹³ Ma ele i enaḡ abô êḡ hadêḡ ḡê ku vi, ma doḡtom minḡ êvhavinḡ iniḡ abô ami.

¹⁴ *Yôv ma Yisu anêḡ ḡê ku lauminḡ ba lahavute eyaḡ nôḡm êmô, ma Yisu da hayô ek thêlô. Ma hathaḡ thêlô hathak iniḡ kapôlôḡḡḡ thekthek ba minḡ êvhavinḡ ḡê takatu ba êyê nena yani lêk haviyô yôv iniḡ abô ami.

¹⁵ *Êḡ ma Yisu hanaḡ hadêḡ thêlô, “Unu êtôm pik sapêḡ ma nonaḡ Abô Mavi atu ba hathak ya bêḡ êndêḡ avômalô sapêḡ.

¹⁶ *Nê takatu ba êvhavinḡ ba ithik ḡaḡ ma tem Wapômbêḡ nêḡm i bulubiḡ. Ma ḡê takatu ba minḡ êvhavinḡ ami, ma tem nêpôm Wapômbêḡ anêḡ abô atu nena ini nêndôk lonḡ atum.

* **16:7:** Mat 26:32; Mak 14:28 * **16:8:** Nê lôkauk bêḡ anôḡ leḡḡḡhabi nena abô êḡ ma Mak da minḡ hatô ami, ma anyôla hatô haveḡ yaḡ. * **16:14:** 1Ko 15:5 * **16:15:** Ap 1:8 * **16:16:** Ap 2:38

¹⁷ *Wapômbêḡ tem etak lavôḡiḡ lomaloma êndôk ḡê êvhaviḡ bahenḡiḡ aêntêk. Êsak yenaḡ athêḡ, ma tem nênem ḡḡok vê lôk nenaḡ abô masôm lukḡuk.

¹⁸ *Ma nebalonḡ umya kambom êmô bahenḡiḡ lôk ninum nôḡm atu ba injik anyô vônô ma donḡtom tem nêḡmô mavi. Ma netak bahenḡiḡ êyôḡḡêk ḡê lôk liḡiḡ, ma tem nimbitak mavi.”

Wapômbêḡ hawa Yîsu

(Luk 24:50-53; Ap 1:9-11)

¹⁹ *Anyô Bêḡ Yisu hanaḡ abô haviḡ thêlô yôḡ ma ewa yani hathak leḡ ba hi hamô Wapômbêḡ baḡ vianôḡ.

²⁰ *Vêḡm ma anêḡ ḡê ku i enaḡ Abô Mavi êḡ havenḡ loḡ sapêḡ. Ma Anyô Bêḡ hadum ku haviḡ thêlô ba hik iniḡ abô loḡ hathak lavôḡiḡ takatu ba idum.]

* **16:17:** Ap 2:4; 8:7 * **16:18:** Luk 10:19; Ap 28:3-6 * **16:19:** Ap 1:9-11; 2:33-34 * **16:20:** Ap 14:3; Hib 2:3-4

Abô Mavi atu ba Luk hato Abô môñ

Luk hato kapyã êntêk. Yani ma anyô loñ buyañ ma miñ Israël te ami. Yani ma dokta te ma Pol anêñ anyô môlô. Yanida ma miñ hayê Yisu ami, ma donjom hanañ abô havinñ nê nômbênñ atu ba bôk êyê Yisu hathak maleñinñ.

Yani hato kapyã êntêk hadênñ anyô bêñ Tiapilus. Tiapilus ma anyô Lom te. Tiapilus miñ bôk hayê pik atu Yisu hamô ba havenñ ami. Ba intu Luk hawasa bêñ anôñ. Luk lahavinñ Tiapilus eyala abô avanôñ esak malêla takatu ba Yisu hanañ ba hadum. Ba intu hato hathak malêla takatu habitak vêm ka evathu Yisu hi aleba hayô waklavônñ hathak lenñ ba hi. Aênñ iyom ma Luk hik thô nena Yisu miñ halêm ek nêm nê Israël iyom bulubinñ ami. Mi, halêm ek nêm nê Israël lôk nê loñ buyañ bulubinñ imbinñ. Luk halam Yisu nena, “Anyô Anêñ Nakadunñ” bêñ anôñ.

Hato kapyã êntêk hadênñ 60 mena 70 AD la. Ma havenñ yam ma hato kapyã Aposel havinñ.

Abô môñ

1* Anyô bêñ Tiapilus, avômalô bêñ anôñ eto kapyã hathak nômm takatu ba bôk hik anôñ hêk yêlô malêvônñ.

2 Thêlô eto abô hatôm atu ba anyô vi êyê Yisu hadum ba hanañ. Nê êñ êmô hatôm Wapômbênñ anêñ nê ku ek enañ abô hadênñ avômalô.

3 Aênñ ba yalenmavi anôñ ba yahato kapyã êntêk hadênñ o hathak nômm takênñ ek malê nena yada yahadum ku bêñ anôñ ek yahanañ hik abô takênñ linñ hathak Yisu anêñ ku sapênñ ek yenañ abô êñ imbitak êtôm loho mavi.

4 Yahato abô takênñ ek nêm o sa ek oyala abô takatu ba bôk holañô, êñ ma abô avanôñ.

Añela hayô ek Sekalaia

5 Sêbôk atu ba Kinñ Helot hayabinñ avômalô Judia ma anyô habôk da te hamô ba anêñ athênñ nena Sekalaia. Yani hadum ku habôk da havinñ nê ôdônñ atu ba ininñ athênñ nena Abiya. Ma yanavi Elisabet habitak anêñ Alon anêñ limi havinñ.

6 Thai êmô thêthônñ mavi hêk Wapômbênñ ma, ma ethak esopa abô balabunñ lôk Anyô Bêñ anêñ abô sapênñ ba ininñ kambom mi.

7 Ma donjom Elisabet ma avi yamu ba intu thai avômena mi, ma êmô aleba eyalôv.

8 Wak te ma ôdônñ Abiya ininñ waklavônñ nindum ku êmô unyak mathenñ. Ma etak Sekalaia ek indum ku êñ.

9* Thêlô esopa nê êbôk da ininñ kobom ba ibi valu ek nêgê nena opalê intu tem imbitak êyô Anyô Bêñ anêñ unyak mathenñ ba ni ek êmbôk kamunñ ôv mavi. Êñ ma Sekalaia anêñ athênñ habitak ba yani hi Wapômbênñ anêñ unyak ek êmbôk da.

10 Ma Sekalaia habôk da ôv mavi ba avômalô bêñ anôñ imin unyak viyaiñ ba eteñ mek imin.

11 Êñ ma Anyô Bêñ anêñ añela te hayô ek Sekalaia ba hamin loñ êbôk da ôv mavi anêñ loñ vianôñ.

12 Sekalaia hayê añela, êñ ma hason ba hakô kambom.

13 Ma donjom añela hanañ, “Sekalaia, min ôkô ami. Anêm mek ma Wapômbêñ halañ. Vônim Elisabet tem embathu nalum malô te ba ondam anêñ athêñ nena Jon.

14 Ma tem lemmavi bêñ anôñ. Amena êñ habitak ma avômalô bêñ anôñ tem leñinmavi

15 *ek malê nena yani tem imbitak anyô lôk athêñ bêñ imin Anyô Bêñ ma. Yani min hatôm inum yak wain lôk ñañ manin vi ami. Hamin talêbô la denañ ma tem Lovak Matherñ êmbôlô yani kapô sin.

16 Ma tem endom avômalô Israeñ bêñ anôñ ba ini êndêñ Anyô Bêñ, thêlônin Wapômbêñ.

17 *Ma yani tem êmôñ ek Anyô Bêñ ma anêñ lôklokwañ lôk ku lo loñ ma tem êtôm Elia anêñ. Ma tem indum ba lami lôk nali nimitak kapôlônin donjom. Lôk indum ñê leñôndôñ kôtôñ leñôndôñ ekyav ek nedanô ñê thêthôn inin auk mavi. Ma yani tem indum aêñ ek avômalô nêpôpêk i ba neyabin Anyô Bêñ anêñ êyô.”

18 Ma Sekalaia hanañ hadêñ añela, “Yai luvi bôk ayalôn yôv ba yanêmimbin abô êñ aisê?”

19 *Ma donjom añela hanañ viyañ nena, “Ya Gebliel, ba yahamin Wapômbêñ thohavlo. Ba intu yanida hêv ya ba yahalêm ek yanañ abô mavi êntêk êndêñ o.

20 Yôv ma ondanô, min hêv haviñ yenañ abô ami. Aêñ ba vembôlêk tem putup ba min hatôm onañ abô ami endeba yenañ abô êntêk injik anôñ êtôm waklavôn atu ba Wapômbêñ hanañ am.”

21 Avômalô eyabin Sekalaia aleba mi ma leñinhabi nena malê te lêk hapôm Sekalaia hamô unyak matherñ kapô am?

22 Ma Sekalaia hale yañ ma abôlêk putup. Ba hik nômkama thô hathak bañ iyom ma min hanañ abô ami. Aêñ ba thêlô eyala nena yani lêk hayê wêñ te hêk unyak matherñ kapô.

23 Sekalaia hadum anêñ ku yôv ma yani havôhi anêñ unyak.

24 Haven yam ma Sekalaia yanavi Elisabet hasabeñ. Ma havun i hatôm ayôn bahenvi.

25 Ma hanañ nena, “Anyô Bêñ lamavi ba hadum nôm êñ ek ya ba hêv yenañ mama vê hêk avômalô malenin.”

Añela hayô ek Malia

26 Elisabet hasabeñ hatôm ayôn bahenvi ba lahavute, ma Wapômbêñ hêv añela Gebliel ba hi hayô malak Nasalet hêk Galili kapô.

27 *Yani hi hadêñ avi muk te anêñ athêñ nena Malia. Malia anêñ avômalô bôk epesañ abô yôv ek nendom yani êndêñ anyô te anêñ athêñ nena Josep. Josep ma Kin Devit anêñ lim.

* 1:15: Nam 6:2-3 * 1:17: Mal 3:1; 4:5-6; Mat 17:11-13 * 1:19: Dan 8:16; 9:21 * 1:27: Mat 1:16,18

28 Anjela hi hadêḡ Malia ma hananḡ, “Waklêvôḡ mavi o! Anyô Bêḡ hêv lamavi anôḡ hadêḡ o ba hamô havinḡ o.”

29 Ma Malia halanḡ abô êḡ ma hasonḡ kambom ba lahabi nena abô êntêk ma aisê am.

30 Ma donḡtom anjela hananḡ hadêḡ yani, “Malia, miḡ ôkô ami. Lêk hôpôm Wapômbêḡ anêḡ lamavi.

31 *Ondanḡ, tem osaberḡ ba onja okna te ba ondama anêḡ athêḡ nena Yisu.

32 *Yani ma tem imbitak anyô lôk athêḡ bêḡ. Ma tem nendam yani nena Wapômbêḡ Leḡ anêḡ Nakaduḡ. Ma tem Anyô Bêḡ Wapômbêḡ nêḡ lim Devit anêḡ ku kinḡ êndêḡ yani.

33 Ma tem êmô êtôm Jekop anêḡ avômalô ininḡ kinḡ wak nômbêḡ intu sapêḡ. Ma anêḡ ku eyabinḡ anêḡ avômalô hatôm nêḡ yak ami ma mi anôḡ.”

34 Ma Malia hananḡ hadêḡ anjela aêntêk, “Nôm êḡ tem imbitak aisê am? Miḡ bôk yahêk havinḡ anyô te ami.”

35 Ma anjela hananḡ nena, “Lovak Matherḡ tem êlêm êndôk o ma Wapômbêḡ Leḡ anêḡ lôklokwanḡ tem êyô o vôv. Ba amena atu ba hovathu ma tem matheḡ ba nendam nena Wapômbêḡ Anêḡ Nakaduḡ.

36 Ondanḡ. Yatam avi Elisabet bôk avôdôḡna ba elam yani nena avi yamu, ma donḡtom lêk hasaberḡ ba anêḡ ayôḡ baherḡvi ba lahavute ba tem embathu amena te.

37 *Nôm late miḡ malainḡ ek Wapômbêḡ indum ami.”

38 Ma Malia hananḡ, “Ya ma Anyô Bêḡ anêḡ avi ku. Ba indum êndêḡ ya êtôm intu honanḡ.” Êḡ ma anjela hatak Malia ba hi.

Malia hi hayê Elisabet

39 Ma Malia hatak anêḡ loḡ ma hi ketherḡ ba hayô malak te atu ba hêk loḡ dumlolê anêḡ Judia.

40 Ma habitak hayô Sekalaia anêḡ unyak kapô ma hananḡ waklêvôḡ mavi hadêḡ Elisabet.

41 Ma Elisabet halanḡ anêḡ abô ma amena hapundik haminḡ yani la kapô ba Lovak Matherḡ havôlô yani kapô sinḡ.

42 Êḡ ma Elisabet halam kaêk lôk lamavi ba hananḡ, “Wapômbêḡ hêv lamavi bêḡ anôḡ hadêḡ o hamôḡ ek avi vi. Ba tem indum mavi êndêḡ o imbinḡ amena intu ba haminḡ o kapôlôm.

43 Ma donḡtom ya avi alê te ba yenanḡ Anyô Bêḡ anêḡ talêbô halêḡ ek ênjê ya?

44 Ondanḡ, yahalanḡ anêḡ waklêvôḡ, êḡ ma amena êntêk haminḡ yalenḡsoam lamavi ba hapundik.

45 Bôk holanḡ Wapômbêḡ anêḡ abô ba hôêvhavinḡ nena tem indum aêḡ. Ba intu ômô lôk lemmavi!”

Malia anêḡ yer

46 *Ma Malia hananḡ, “Yakapôlôḡ habô Anyô Bêḡ anêḡ athêḡ,

47 ma yadahôlôḡ lamavi hadêḡ Wapômbêḡ atu ba hêv ya bulubinḡ

48 ek malê nena yani hayê ba lahabi anêḡ avi oyanḡ atu ba hadum anêḡ ku.

Avômalô sapêḡ tem nenanḡ nena Wapômbêḡ hêv lamavi hadêḡ ya hatôm wak nômbêḡ intu sapêḡ

* 1:31: Ais 7:14; Mat 1:21-23

* 1:32: 2Sml 7:12-13,16; Ais 9:7

* 1:37: Stt 18:14

* 1:46: 1Sml

49 ek malê nena Wapômbêŋ Lôklokwaŋ Anôŋ hadum nômbêŋ ek ya.
Ma anêŋ athêŋ ida ênjêk mathen.

50 *Yani hathak hêv kapô hadêŋ nê takatu ba elanô anêŋ abô hadêŋ sêbôk ma êntêk ma emben yam imbiŋ.

51 *Yani hadum ku bêŋbêŋ hathak yani anêŋ lôklokwaŋ.
Ma hathak havalon avômalô takatu ba êbô i ma habi i hi.

52 *Ma hathak hamô nê bêŋbêŋ inin lôklokwaŋ lu.
Ma hêv athêŋ bêŋ hadêŋ nê athêŋ mi.

53 *Ma hathak havakôŋ avômalô takatu ba ema kisi hathak nô m mavi anôŋ
ba leŋinviyak.

Ma donjom nê lôk nômkama bêŋ, ma hathak hêv i vê ba i oyan.

54-55 *Ma yani hathak hêv anêŋ avômalô ku Israel sa,
ma lahabi anêŋ abô atu ba bôk havak haviŋ Ablaham lôk anêŋ limi sapêŋ
nena tem laimbi i ba nê m i sa wak nômbêŋ intu sapêŋ.”

56 Êŋ ma Malia hamô haviŋ Elisabet hatôm ayôn lô vêm ma halehi anêŋ lon
hathak lonbô.

Elisabet havathu Jon anyô hathik ŋaŋ

57 Ma Elisabet anêŋ waklavôn embathu hayô ba havathu okna te.

58 Êŋ ma Elisabet anêŋ thalalen lôk anêŋ avômalô elanô nena Anyô Bêŋ hêv
kapô bêŋ hadêŋ yani ba intu êbô i lôk leŋinmavi anôŋ.

59 *Ma amena êŋ hamô hatôm wak bahenji ba lahavulô, ma anêŋ avômalô
êlêm ek nengetha anêŋ kupik. Ma leŋinhaviŋ nê nê m lambô Sekalaia da anêŋ
athêŋ êndêŋ okna êŋ.

60 Ma donjom talêbô hanaŋ nena, “Mi. Alalô nandam nena Jon.”

61 Ma thêlô enaŋ hadêŋ yani nena, “Libumi la miŋ bôk ewa athêŋ Jon ami.”

62 Êŋ ma thêlô enaŋ hik lambô liŋ hathak bahenjiŋ nena nendam anêŋ
athêŋ aisê?

63 Aêŋ ba hanaŋ hathak baŋ nena neja aselen te êlêm. Ma hato nena, “Okna
êŋ anêŋ athêŋ ma Jon.” Ma thêlô sapêŋ êyê athêŋ êŋ ba eson kambom.

64 Ma kethen oyan ma Sekalaia hanaŋ abô hathak lonbô ba habô
Wapômbêŋ anêŋ athêŋ.

65 Ma avômalô malak êŋ êyê nô m êŋ ba êkô kambom. Ma abô êŋ hi haven
Judia inin lon takatu ba hamô dumlolê sapêŋ.

66 Ma thêlô enaŋ hadêŋ i nena, “Anyô Bêŋ anêŋ lôklokwaŋ hamô haviŋ
amena êntêk ba emben yam ka tem imbitak aisê?”

Sekalaia anêŋ yeŋ

67 Yô m ma Lovak Mathen hayô halôk Jon lambô Sekalaia kapô ba hanaŋ abô
plopet aêntêk,

68 * “Anyô Bêŋ, Israel inin Wapômbêŋ, lêk halêm ek nê m anêŋ avômalô vê ênjêk
inin malaiŋ. Ba intu nanê m athêŋ bêŋ êndêŋ yani.

69 *Yani hêv Anyô Lôklokwaŋ te habitak anêŋ anyô ku Devit anêŋ thalalen
ek nê m alalô bulubiŋ.

* 1:50: Sng 103:13,17 * 1:51: 2Sml 22:28 * 1:52: Jop 12:19; 5:11; Sng 147:6 * 1:53: Sng 34:10

* 1:54-55: Sng 98:3; Stt 17:7; Mai 7:20 * 1:59: Stt 17:12; Wkp 12:3; Luk 2:21 * 1:68: Sng 72:18

* 1:69: Sng 18:2

- 70 Yani hadum aêḡ hatôm sêbôk ba hananḡ hadêḡ anêḡ plopet mathenḡ ba enanḡ nena
- 71* tem Wapômbêḡ nêḡ alalô bulubinḡ êḡjêk ḡê vovak lôk ḡê takatu ba bôk êpôlik hathak alalô.
- 72* Aêḡ ba yani hêḡ kapô ek alalôaninḡ bumalô lôk lahabi anêḡ tabô mathenḡ.
- 73* Abô atu ba yani bôk havak balabunḡ havinḡ alalôaninḡ kamik Ablaham nena
- 74 tem nêḡ alalô bulubinḡ êḡjêk ḡê vovak ininḡ lôklokwanḡ ek alalô nandum anêḡ ku ma minḡ nakô ami
- 75* ek namô mathenḡ lôk thêthônḡ êḡjêk Wapômbêḡ ma êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ.
- 76* Aêḡ ba, yenanḡ okna, tem ôḡônḡ ek ôpôpêk Anyô Bêḡ anêḡ loḡôndê ek êlêḡ ba intu tem nendam o nena Wapômbêḡ Lenḡ anêḡ plopet.
- 77* Lôk ôndônḡ anêḡ avômalô ek neyala nena Wapômbêḡ tem nêḡ i bulubinḡ esak hêḡ ininḡ kambom vê.
- 78* Alalôaninḡ Wapômbêḡ lahiki bêḡ anônḡ ba intu hêḡ kapô ba tem indum nôḡm êḡ lôk nêḡ anêḡ wak êlêḡ anêḡ lenḡ
- 79 ek nêḡ deda êndêḡ avômalô takatu ba bôk ema ba êḡmô momanḡininḡ bêḡ kapô. Lôk anêḡ deda êḡ tem nêḡ alalô sa ek nambenḡ loḡôndê labali mavi.”
- 80 Ma Jon halumbak bêḡ ma habitak lôklokwanḡ hathak hêḡvhavinḡ. Êḡḡ ma hi hamô loḡ thiliv ba hayabinḡ anêḡ waklavônḡ êlêḡḡ yainḡ ek indum anêḡ ku êḡjêk avômalô Israeḡ maleninḡ.

2

Malia havathu Yisu (Mat 1:18-25)

- 1 Waklavônḡ êḡ ma Sisa Ogastus havak abô majanḡ ek neja avômalô pik takatu ba Lom eyabinḡ i ininḡ athêḡ.
- 2 Wak êḡ ma môḡ anônḡ ek gavman hawa avômalô ininḡ athêḡ. Ma Kulinius ma hamô hatôm plovins Silia ininḡ gavman bêḡ.
- 3 Êḡḡ ma avômalô sapêḡ i ininḡ malak ôdônḡ nenanena ek neja ininḡ athêḡ.
- 4 Josep habitak anêḡ Kinḡ Devit anêḡ thalalenḡ. Ba intu hatak Nasalet anêḡ Galili ma hi Devit anêḡ malak ôdônḡ Betlehem anêḡ Judia.
- 5 Yani hi havinḡ Malia ek neto thaininḡ athêḡ. Avi êḡ bôk epesanḡ anêḡ abô yôḡ ek nendom êndêḡ Josep. Ma wak êḡ ma Malia hasabenḡ.
- 6 Êḡmô Betlehem denanḡ ma Malia anêḡ waklavônḡ hayô ek embathu.
- 7 Ma havathu namalô bôp ba havuliv hathak sôp ba hadô hêk bokmanḡkao ininḡ kabum ek malê nena unyak atu ba hêk ek avômalô nêḡjêk ma lêk putup ba mi.

Anḡla hayô ek ḡê eyabinḡ bok

- 8 Ma ḡê eyabinḡ boksipsip doho êḡmô loḡ êḡḡ viyainḡ ba eyabinḡ ininḡ bok hadêḡ bôlôvônḡ.

* 1:71: Sng 106:10 * 1:72: Stt 17:7; Sng 105:8-9 * 1:73: Stt 22:16-17 * 1:75: Tit 2:12-14
* 1:76: Ais 40:3 * 1:77: Jer 31:34 * 1:78: Ais 60:1-2

9 Ma Anyô Bêñ anêñ aņela te hayô ek thêlô lôk Anyô Bêñ anêñ deda lôkmaņgin habi hayôhêk thêlô ba êkô kambom.

10 Ma donjom aņela hanaņ nena, “Miņ nôkô ami. Odaņô! Yahawa abô mavi halêm ek môlô ba tem indum avômalô sapêñ leņiņmavi anôñ.

11 Lêk êntêk hêk Devit anêñ malak ma avi te havathu okna te atu ba tem nêñ môlô bulubin. Yani ma Anyô Bêñ, Mesia* atu ba Wapômbêñ bôk hatak ek nêñ anêñ avômalô bulubin.

12 Môlô tem ôņgô amena kasek te ivuliv hathak sôp ba êdô hêk bokmaņkao iniņ kabum. Nôm êñ ma hatôm lavôñiņ ek môlô ôņgô.”

13 Aņela hanaņ yôv ma ketheņ oyaņ ma aņela bêñ anôñ anêñ leņ êlêm iviņ yani. Ma êbô Wapômbêñ anêñ athêñ ba enaņ aêntêk,

14* “Nômbô Wapômbêñ anêñ athêñ lôkmaņgin esak leņbum.

Ma pik ma anêñ labali êmô imbiņ avômalô takatu ba Wapômbêñ lamavi hathak.”

Nê eyabiņ bok i êyê Yisu

15 Aņela etak thêlô ba i malak leņ ma nê eyabiņ bok enaņ hadêñ i, “Alôana ek nagê nôñ atu ba Anyô Bêñ hanaņ hadêñ alalô nena lêk habitak Betlehem.”

16 Êñ ma thêlô i ketheņ ma êpôm Malia lo Josep ma amena kasek atu ba hêk bokmaņkao iniņ kabum.

17 Thêlô êyê yôv ma enaņ abô takatu ba aņela hanaņ hadêñ i hathak amena êñ.

18 Ma avômalô elañ nê eyabiņ bok iniņ abô êñ ba eson kambom.

19* Ma Malia lahabi abô takêñ ba havalon loņ hêk kapô.

20 Ma nê eyabiņ boksipsip ele i ma êbô Wapômbêñ lôk leņiņmavi anôñ hadêñ Wapômbêñ hathak nôñ takatu ba thêlô êyê lo elañđ hatôm atu ba aņela hanaņ hadêñ i.

Elam Yisu anêñ athêñ

21* Wak bahaņvi ba lahavulô hale ba hi ma engothe okna êñ anêñ kupik ba elam anêñ athêñ nena Yisu. Athêñ êñ ma Malia miņ hasabeņ ami denaņ ma aņela te bôk dalam yôv.

Simeon lo Ana êyê Yisu

22* Josep lo Malia iniņ waklavôñ nimbitak mabuņ êñjêk Wapômbêñ ma hayô hatôm balabuņ atu ba Mose bôk hatô. Êñ ma ewa Yisu ba i Jelusalem ek nêñem êndêñ Anyô Bêñ

23* hatôm anêñ balabuņ bôk hanaņ yôv nena, “Nônêm anyô môñ sapêñ êndêñ Wapômbêñ.”

24* Lôk i ek nêmbôk da hatôm Anyô Bêñ anêñ balabuņ bôk hanaņ nena, “menak bôbô lokwanju mena thabiyom muk lokwanju.”

25 Ma anyô te hamô Jelusalem ba anêñ athêñ nena Simeon. Yani ma anyô thêthôn ba hasopa abô balabuņ dedaņ mavi. Yani hayabin Mesia atu ba tem nêñ Israeł thêvô. Ma Lovak Matherņ hamô haviņ Simeon.

26 Ma Lovak Matherņ bôk hanaņ hadêñ yani yôv nena tem miņ ema ami ma êmô endeba êñjê Anyô Bêñ anêñ Mesia vêmam.

* 2:11: Mesia ma abô Hiblu ma Kilisi ma abô Glik. Ma anêñ ôđôñ ma ‘Ôpatu ba Wapômbêñ hêv ek nêñ avômalô bulubin.” * 2:14: Luk 19:38 * 2:19: Luk 2:51 * 2:21: Luk 1:31 * 2:22: Wkp 12:1-8

* 2:23: Kis 13:2 * 2:24: Wkp 12:8

27 Ma Lovak Mathen halom yani ba hi Wapômbên anê unyak mathen. Yani hamô denan ma Josep lo Malia ewa Yisu ba êlêm ek nesopa abô balabun.

28 Ma Simeon hasip okna hamô ban ma habô Wapômbên ba hanan aëntêk,

29 “Anyô Bê Wapômbên, ya anêm anyô ku. Lêk yahayê yôv ba tem yama lôk yalenmavi êtôm atu ba bôk hovak abô havin ya.

30 *Lêk yamalen hayê nô m atu ba hôv ek nê m yêlô bulubin.

31 Hôpôpêk nô m ê n hêk avômalô sapên malenin.

32 *Nôm ê n ma hatôm deda ek avômalô lon buyan nêgê,
ma tem nê m athên lôkmanjin êndên anê m avômalô Israel.”

33 Yisu anê n lambô lo talêbô elanô Simeon anê n abô atu ba hanan hathak okna ê n ba eson kambom.

34 *Ê n ma Simeon hê v mek hadên thêlô ma hanan hadên Malia aëntêk, “Wapômbên hatak okna êntêk ek indum avômalô Israel bên anôn nê nê m yak ma bên anôn nimbiyô nini. Yani tem ê môt êtôm Wapômbên anê n lavônin te ma donjom avômalô bên anôn tem min nê nê mimbini yani ami.

35 Ê n ma avômalô bên anôn inin auk lon kapô tem imbitak lon yain. Ma tem kapôlôm indin o êtôm bin vovak hadabên bimdaluk kisi.”

36 Ma plopet avi te hamô havin ba anê n athên nena Ana. Yani ma Panuel anê n nalavi ba habitak anê n Asel anê n ôdôn. Yani bôk avôdônna ba anê n sondabên hatôm 84. Sêbôk ba yani avi muk ma hawa anyô ba hamô havin yamalô hatôm sondabên bahen vi ba lahavuju.

37 Vê m ma yamalô hama ma yani hamô hatôm avi tôp sondabên bên anôn. Wak lo bôlôvôn ma min hatak unyak mathen ami, ma hathak hatak nô m ek nê m yen lo eten mek.

38 Ma Simeon hanan abô denan, ma avi ê n hi habobo thêlô ma hê v lamavi hadên Wapômbên. Ma hanan abô hathak okna ê n hadên avômalô takatu ba ê môt ek eyabin waklavôn atu ba Wapômbên nê m avômalô Israel vê ênjêk inin malain.

39 *Josep lo Malia idum nô mkama sapên hatôm atu ba Anyô Bê anê n balabun hanan vê m ma ele i inin malak Nasalet hêk Galili.

40 Ma okna halumbak ba habitak lôklokwan. Ma anê n auk mavi bên anôn. Ma Wapômbên anê n wapôm hamô havin yani.

Yisu hamô unyak mathen kapô

41 *Sondabên nô mbên intu ma Yisu anê n talêbô lo lambô i Jerusalem ek nêgê waklavôn anê n athên nena Hale ba Hi.*

42 Ma Yisu anê n sondabên hatôm laumin ba lahavuju, ma thêlô idum aên ba ethak ba i Jerusalem ek nêgê waklavôn ê n.

43 Waklavôn bên ê n hale halôk ma thêlô ele i inin lon. Ma okna Yisu ma hamô Jerusalem denan. Ma talêbô lo lambô êthôn ba i.

44 Ma eson nena lêk havin anê n avômalô vi ba hi la. Ba even wak daluk te vê m ma êyê mi, ê n ma i êbôlê m yani haven inin avômalô malêvôn.

45 Ma donjom min êpôm ami, ê n ma êvô i Jerusalem hathak lonbô ek nê mbôlê m yani.

* 2:30: Ais 52:10; Luk 3:6; Tit 2:11 * 2:32: Ais 42:6; 49:6; 52:10 * 2:34: Ais 8:14; Mat 21:42; 1Pi 2:8 * 2:39: Mat 2:23 * 2:41: Kis 12:24-27; 23:14-17; Lo 16:1-8 * 2:41: Sêbôk ma Wapômbên anê n anela ik Ijip inin apenena mô n vônô. Ma hayô Israel ma hayê thalalen hamô inin unyak abôlêk, ê n ma hale ba hi ba min hik Israel te vônô ami.

46 Wak lô hale ba hi yôv ma êpôm yani hamô unyak mathen kapô. Yani hamô haviņ kédôņwaga doho ba halanô iniņ abô ma hanan hik thêlô liņ.

47 Avômalô takatu ba elanô anêņ abô lôk anêņ auk bêņ ma eson kambom.

48 Êņ ma lambô lo talêbô êyê yani ba eson kambom haviņ. Ma talêbô hanan, “Yenan okna, hudum malé aêņ? Yai akô kambom ba abôlêm o.”

49 Ma Yisu hanan viyan nena, “Mamu ôbôlêm ya eka? Miņ oyala nena tem yamô Wakamik anêņ unyak ami e?”

50 Ma donjtom êthôn anêņ abô êņ anêņ ôdôn paliņ.

51 *Yôv ma hi haviņ talêbô lo lambô ba i Nasalet. Ma halanô iniņ abô ba hasopa. Ma talêbô havalon abô takêņ lon hêk kapô.

52 *Yisu habitak bêņ ma anêņ auk mavi anôn. Ma Wapômbêņ lôk avômalô leniņmavi hathak yani.

3

Jon anyô hathik ñaņ hanan Wapômbêņ anêņ abô (Mat 3:1-12; Mak 1:2-8; Jon 1:19-28)

1 Hadêņ sondabêņ laumiņ ba labahenvi atu ba kiņ Sisa Taibelias hayabiņ Lom, ma Pontius Pailat hayabiņ Judia, ma Helot hayabiņ Galili, ma yaņ molok Pilip hayabiņ Itulia lo Takonitis, ma Lisania hayabiņ Abilene,

2 ma Anas lo Kaiapas êmô hatôm anyô bêņ êbôk da. Hadêņ wak êņ ma Sekalaia nakadun Jon hamô lon thiliv, ma Wapômbêņ hêv anêņ abô hadêņ yani.

3 *Êņ ma Jon hi haven lon takatu ba hamô habobo ñaņ Jolodan ma hanan ek avômalô nede kapôlôņiņ liliņ ba nisik ñaņ ek Wapômbêņ nêmi iniņ kambom vê.

4 Hatôm plopet Aisaia bôk hato halôk anêņ kapya nena,
“Kaêk te halam haven lon thiliv nena,

‘Nôpôpêk lonôndê ek Anyô Bêņ êlêm,
ma nopesan ba imbitak thêthôn ek yani.

5 Nusivun koloson sapêņ siņ
ma node dumlolê sapêņ pesa ba imbitak kalôn mavi.
Ma nopesan lonôndê lokban ba imbitak thêthôn,
ma lonôndê kekela ma nopesan ba imbitak thêthê mavi.

6 Ma avômalô pik sapêņ tem nêgê Wapômbêņ anêņ kobom atu ba hêv
avômalô bulubiņ.’” *Aisaia 40:3-5*

7 *Avômalô bêņ anôn i hadêņ Jon ek isik thêlô ma hanan hadêņ i, “Môlô ma umya kambom anêņ nali ba oson nena tem yasik môlô ek nôsôv ênjêk Wapômbêņ anêņ lamaniņ e? Mi anôn!

8 *Ma nundum kobom takatu ba injik thô nena lêk ole kapôlômim liliņ. Ma miņ lemimimbi auk takatu ba nonan êndêņ am nena, ‘Ablaham ma yêlôaniņ bumalô. Ba intu yêlô ma avômalô thêthôn.’ Mi, yanan êndêņ môlô nena Wapômbêņ hatôm enja valu takêntêk ba epesan Ablaham anêņ limi esak.

9 *Kisiņ lêk hamô alokwan ôdôn yôv ek alokwan takatu ba miņ hik anôn mavi ami ma tem nede lu ba nêmbôk esak atum.”

* 2:51: Luk 2:19 * 2:52: 1Sml 2:26; Snd 3:4 * 3:3: Ap 13:24 * 3:7: Mat 12:34; 23:33 * 3:8:
Jon 8:33,39 * 3:9: Mat 7:19

10 Ma avômalô nômbêḡ atu ba elanḡ anêḡ abô enaḡ hik yani liḡ, “Yêlô nandum malê?”

11 Ma Jon hanaḡ nena, “Anyô anêḡ kwêv ju hamô ma nêḡ yanḡ êndêḡ anyô yanḡ atu ba kwêv mi. Ma anêḡ nôḡ hamô ma nêḡ aêḡ iyom.”

12 *Ma ḡê ewa takis doho êlêḡ ek Jon isik thêlô imbiḡ ba enaḡ hik yani liḡ nena, “Kêdôḡwaga, yêlô nandum malê?”

13 Ma Jon hanaḡ, “Môlô noja takis êtôm atu ba Lom iniḡ anyô bêḡ hanaḡ iyom ma miḡ noja vi oyaḡ ami.”

14 Ma ḡê vovak doho enaḡ hik yani liḡ haviḡ nena, “Ma yêlô nandum malê?”

Ma hanaḡ nena, “Miḡ o mathalalenḡ êndêḡ avômalô ek noja iniḡ valuseleḡ oyaḡ ami. Lôk miḡ osau ḡê idum abô ek onja anyô yanḡ anêḡ nôḡkama ami. Ma lemimibi nena môlônim ku anêḡ vuli ma hatôm môlô.”

15 Avômalô Israel ethak êv maleḡiḡ ek Mesia nena tem êlêḡ. Ba êyê Jon hadum ku takêḡ ma esonḡ nena yani ma Mesia la.

16 *Êḡ ma Jon hanaḡ hadêḡ i nena, “Yahathik môlô hathak ḡaḡ, ma donḡtom ôpatu ba tem emberḡ ya yam anêḡ lôklokwaḡ ma bomaḡ ek yenaḡ. Yani ma anyô lôk athêḡ bêḡ ma ya ma yaônalôk ba intu miḡ hatôm yapole anêḡ vakapô bokḡḡp anêḡ yak vê ami. Yani tem isik môlô esak Lovak Matheḡ lôk atum.

17 Yani tem isuv nôḡ anêḡ kupik vê ba êndô anḡ êḡm unyak kapô. Ma yavoyav takatu ba hamô piklêvôḡ ma isi ba êḡbôk esak atum atu ba tem miḡ ema ami.”

18 Ma Jon hanaḡ abô bêḡ anḡ haviḡ ek imbi avômalô leḡiḡ liḡ ba hathak kobom êḡ ma hanaḡ Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi bêḡ hadêḡ thêlô.

19 *Vêḡ ma Jon hathaḡ Galili iniḡ Anyô Bêḡ Helot hathak anêḡ kambom takatu ba hadum ba hanaḡ te bêḡ nena, “Aisê ka howa mamuyaḡ molok yanavi Helodias hatôm vônim?”

20 Êḡ ma Helot hadum kambom yanḡ hathak loḡbô nena hatak Jon hamô koladôḡ.

Jon hathik Yisu

(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11; Jon 1:32-34)

21 Jon hathik avômalô bêḡ anḡ halôk ḡaḡ aleba hathik Yisu haviḡ. Hathik vêḡ ma Yisu hamiḡ ba hateḡ mek ma leḡ hakyav.

22 *Ma Lovak Matheḡ halôk ba halêḡ hatôm menak bôbô ba hayô hamô yani. Ma kaêk te halêḡ anêḡ leḡ ba hanaḡ nena, “O ma yenaḡ okna atu ba yalenḡhaviḡ videdaḡ. Ma yalenḡmavi anḡ hathak o.”

23 *Yisu hadum anêḡ ku môḡ haveḡ avômalô maleḡiḡ, ma anêḡ sondabêḡ ma habobo 30. Ma avômalô esonḡ nena yani ma Josep nakaduḡ.

Ma Josep ma Heli nakaduḡ.

24 Ma Heli ma Matat nakaduḡ.

Matat ma Livai nakaduḡ.

Livai ma Melki nakaduḡ.

Melki ma Janai nakaduḡ.

Janai ma Josep nakaduḡ.

25 Josep ma Matatias nakaduḡ.

Matatias ma Amos nakaduḡ.

Amos ma Nahum nakaduḅ.
 Nahum ma Esli nakaduḅ.
 Esli ma Nagai nakaduḅ.
 26 Nagai ma Mat nakaduḅ.
 Mat ma Matatias nakaduḅ.
 Matatias ma Semen nakaduḅ.
 Semen ma Josek nakaduḅ.
 Josek ma Joda nakaduḅ.
 27 Joda ma Joanan nakaduḅ.
 Joanan ma Lesa nakaduḅ.
 Lesa ma Selubabel nakaduḅ.
 Selubabel ma Sealtiel nakaduḅ.
 Sealtiel ma Neli nakaduḅ.
 28 Neli ma Melki nakaduḅ.
 Melki ma Adi nakaduḅ.
 Adi ma Kosam nakaduḅ.
 Kosam ma Elmadam nakaduḅ.
 Elmadam ma El nakaduḅ.
 29 El ma Josua nakaduḅ.
 Josua ma Eliesel nakaduḅ.
 Eliesel ma Jolim nakaduḅ.
 Jolim ma Matat nakaduḅ.
 Matat ma Livai nakaduḅ.
 30 Livai ma Simeon nakaduḅ.
 Simeon ma Juda nakaduḅ.
 Juda ma Josep nakaduḅ.
 Josep ma Jonam nakaduḅ.
 Jonam ma Eliakim nakaduḅ.
 31 Eliakim ma Melea nakaduḅ.
 Melea ma Mena nakaduḅ.
 Mena ma Matata nakaduḅ.
 Matata ma Natan nakaduḅ.
 Natan ma Devit nakaduḅ.
 32 *Devit ma Jesi nakaduḅ.
 Jesi ma Obet nakaduḅ.
 Obet ma Boas nakaduḅ.
 Boas ma Salmon nakaduḅ.
 Salmon ma Nason nakaduḅ.
 33 Nason ma Aminadap nakaduḅ.
 Aminadap ma Atmin nakaduḅ.
 Atmin ma Alni nakaduḅ.
 Alni ma Heslon nakaduḅ.
 Heslon ma Peles nakaduḅ.
 Peles ma Juda nakaduḅ.
 34 Juda ma Jekop nakaduḅ.
 Jekop ma Aisak nakaduḅ.
 Aisak ma Ablaham nakaduḅ.
 Ablaham ma Tela nakaduḅ.
 Tela ma Naho nakaduḅ.
 35 Naho ma Seluk nakaduḅ.
 Seluk ma Leu nakaduḅ.
 Leu ma Pelek nakaduḅ.

* 3:32: Rut 4:17-22

Pelek ma Ebel nakaduḅ.
Ebel ma Sela nakaduḅ.

36 *Sela ma Kainan nakaduḅ.
Kainan ma Alpaksat nakaduḅ.
Alpaksat ma Sem nakaduḅ.
Sem ma Noa nakaduḅ.
Noa ma Lamek nakaduḅ.

37 Lamek ma Metusela nakaduḅ.
Metusela ma Inok nakaduḅ.
Inok ma Jalet nakaduḅ.
Jalet ma Mahalalel nakaduḅ.
Mahalalel ma Kenan nakaduḅ.

38 *Kenan ma Inos nakaduḅ.
Inos ma Set nakaduḅ.
Set ma Adam nakaduḅ.
Adam ma Wapômbêḅ nakaduḅ.

4

Sadaḅ halôk Yisu la ek indum kambom *(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)*

1 Lovak Matheḅ hadum ku lôklokwaḅ hamô Yisu kapô, êḅ ma hatak ḅaḅ Jolodaḅ hêk. Ma Lovak Matheḅ halom yani ba hi loḅ thiliv.

2 Ma hamô loḅ êḅ hatôm wak 40 ek Sadaḅ êndôk yani la ek indum kambom. Ma miḅ hayaḅ nôḅ ami aleba hama kisi.

3 Ma Sadaḅ hanaḅ hadêḅ yani, “Avanôḅ, o Wapômbêḅ anêḅ Nakaduḅ ma onaḅ ek valu êntêk imbitak êtôm polom.”

4 *Ma doḅtom Yisu hanaḅ viyaḅ, “Wapômbêḅ anêḅ kapy a hanaḅ, ‘Anyô miḅ hatôm êmô lôkmala esak polom iyom ami.’ ”

5 Vêḅ ma Sadaḅ halom Yisu ba hathak dumlolê bêḅ te ba hi daku anêḅ dum. Ketheḅ oyaḅ ma hik pik êntêk anêḅ loḅ lôkliḅyap sapêḅ thô hadêḅ yani.

6 Ma hanaḅ hadêḅ Yisu, “Tem yanêḅ loḅ takêḅ iniḅ athêḅ bêḅ lôk iniḅ lôkmaḅḅiḅ sapêḅ êndêḅ o ek oyabiḅ. Nôm takêḅ ma yenaḅ ba yalenḅhaviḅ yanêḅ êndêḅ opalê, êḅ ma tem yanêḅ.

7 Aêḅ ba hôêḅ yeḅ hadêḅ ya, ma tem yanêḅ nôḅkama takêntêk sapêḅ êndêḅ o.”

8 *Ma Yisu hanaḅ, “Wapômbêḅ anêḅ kapy a hanaḅ, ‘Nêḅ yeḅ êndêḅ Wapômbêḅ anêḅ Anyô Bêḅ lôk undum yani iyom anêḅ ku.’ ”

9 Yôḅ ma Sadaḅ halom ba hi Jelusalem ma hatak yani hamiḅ unyak matheḅ anêḅ vôḅ. Ma hanaḅ, “Avanôḅ, o ma Wapômbêḅ anêḅ Nakaduḅ ma ôsôḅ kisi nu tamu pik

10 ek malê nena bôk eto yôḅ nena,

“ ‘Yani tem nêḅ anêḅ aḅela ek neyabiḅ o mavi

11 lôk nisip o ek miḅ hatôm valu la embatho vemkapô ami.’ ”

Kapy a Yeḅ

91:11-12

12 *Ma Yisu hanaḅ, “Wapômbêḅ anêḅ kapy a hanaḅ nena, ‘Miḅ osaê

Wapômbêḅ anêḅ Anyô Bêḅ ami.’ ”

* 3:36: Stt 11:10-26 * 3:38: Stt 4:25-26 * 4:4: Lo 8:3 * 4:8: Lo 6:13-14 * 4:12: Lo 6:16; 1Ko 10:9

13 *Sadañ halôk Yisu la ek indum kambom takêñ vêm ma hatak yani ba hi ma hayabinj wak yañ.

Yisu hadum ku môñ daluk hêk Galili

(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

14 Hathak Lovak Mathen anêñ lôklokwanj ma Yisu hale hi Galili hathak lonjbô. Ma abô hathak yani haveñ lonj takêñ sapêñ.

15 Ma hadôñ thêlô hamô ininj unyak yeñ ba avômalô sapêñ ebam yani.

Avômalô Nasalet êpôlik hathak Yisu

(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 Ma Yisu hi Nasalet, lonj êñ intu anêñ lonj halumbak bêñ hamô. Ma Sabat ma hi unyak yeñ hatôm anêñ kobom hathak hadum. Haviyô haminj ek esam Wapômbêñ anêñ abô.

17 Ma êv plopet Aisaia anêñ kapy a hadêñ yani, ma hakak ma hapôm abô bute hanañ aêntêk,

18 “Anyô Bêñ anêñ Lovak Mathen hamô haviñ ya

ek malê nena Anyô Bêñ hatak ya ek yanañ anêñ Abô Mavi êndên avômalô siv.

Ma hêv ya ba yahalêm ek yanañ bêñ êndên nê takatu ba êmô koladôñ ek nede yañj

lôk yanañ êndên nê maleninj pusip ek nêgê tak esak lonjbô

ma yanja nê takatu ba anyô vi êv vovañ hadên i vê

19 *Iôk yanañ nena lêk ma Anyô Bêñ anêñ waklavônj hik anêñ lamavi thô.”

Aisaia 62:1-2

20 Êñ ma hik kapy a sinj ma hêv hadêñ ôpatu ba hayabinj kapy a ma halôk hamô binj. Ma avômalô sapêñ ititij yani.

21 Ma hanañ nena, “Abô êntêk ba hêk Wapômbêñ anêñ kapy a ba olanjô intu lêk hik anôñ.”

22 *Ma thêlô sapêñ esonj ba enañ nena anêñ abô ma mavi anôñ. Ma donjom enañ, “Yani ma Josep anêñ nakadunj iyom, aêñ e?”

23 Ma Yisu hanañ hadêñ thêlô, “Yahayala nena môlô tem nonañ abô lonj kapô te êndênj ya aêntêk, ‘Dokta, oda undum lemvimkupik mavi am. Yêlô bôk alanjô nôm takatu ba hudum hêk Kapaneam. Ba intu undum aêñ ênjêk anêm malak ôdônj imbinj.’”

24 *Ma hanañ, “Yanañ avanônj êndênj môlô nena plopet te hi anêñ malak ôdônj ma anêñ avômalô minj ethak ewa yani thô ami.

25 *Yanañ avanônj binj êndênj môlô nena sêbôk atu ba Elia hamô pik ma Israe l ininj avi tôp bêñ anônj êmô. Ma Wapômbêñ hadum ba ôthôm mi hatôm sondabêñ lô ma wata te haviñ ba bôm bêñ habitak lonj êñ.

26 *Ma donjom Wapômbêñ minj hêv Elia ba hi hadêñ avi Israe l te ami, ma mi. Ma hêv hi hadêñ avi tôp te atu ba hamô Salepat Saidon ininj pik.

27 * “Ma sêbôk atu ba plopet Elisa hamô ma avômalô Israe l bêñ anônj êpôm palê lepla. Ma donjom thêlô te minj mavi ami, ma mi. Ma Elisa hêv anyô lonj buyañ Naiman anêñ Silia iyom sa.

28 “Ma avômalô takatu ba êmô unyak yeñ elanjô abô takêñ ba leninjmaninj kambom.

* 4:13: Hib 2:18; 4:15 * 4:19: Ais 58:6 * 4:22: Luk 3:23; Jon 6:42 * 4:24: Jon 4:44 * 4:25: 1Kinj 17:1,7 * 4:26: 1Kinj 17:8-16 * 4:27: 2Kinj 5:1-14

²⁹ Ma iviyô iminj ma êv Yisu vê hêk anêḡ malak. Ma êmô yani siḡ hi hadêḡ dumlôlê atu ba elav iniḡ malak hamô anêḡ dum. Ma êmô siḡ hadêḡ loḡ kambom te ek nêso yani pôḡêḡ êndôk.

³⁰ Ma doḡtom Yisu hêv i vê hêk thêlô malêvôḡ ba havenḡ ba hi.”

*Yisu hêv ḡḡok vê
(Mak 1:21-28)*

³¹ Vêḡ ma Yisu halôk ba hi Kapaneam anêḡ Galili. Ma Sabat ma hadôḡ avômalô.

³² *Thêlô elanḡ anêḡ abô ba eson kambom ek malê nena anêḡ abô ma lôklokwanḡ bomanḡ.

³³ Ma unyak yeḡ êḡ, ma anyô te atu ba ḡḡok lelaik hamô havinj yani hamô. Ma yani halam kaêk lôklala aêntêk,

³⁴ “Ei. Yisu anêḡ Nasalet, hólêḡ ek undum malê te êndêḡ yêlô? Hólêḡ ek umbuliḡ yêlô e? Yahayala o. O ma Wapômbêḡ anêḡ Anyô Mathenḡ.”

³⁵ Ma doḡtom Yisu hathanḡ ḡḡok êḡ ba hananḡ, “O bônôḡ ma otak ôpêntu.” Ma ḡḡok êḡ hadum ba ôpêḡ hêv yak halôk pik hêk thêlô malêvôḡ ma hatak ôpêḡ ba hi ma miḡ habuliḡ ôpêḡ dokte ami.

³⁶ Ma avômalô sapêḡ eson kambom ba enanḡ hadêḡ thêlôda nena, “Malê êntêk aêḡ am? Yani hananḡ hadêḡ ḡḡok lelaik hatôm anyô lôk athêḡ bêḡ ma anêḡ abô ma lôklokwanḡ bomanḡ ba ḡḡok elanḡ ba ele yainḡ ba i.”

³⁷ Ma abô hathak yani hi havenḡ loḡ bêḡ êḡ sapêḡ.

*Yisu hadum ḡê lôk lijij bêḡ anôḡ mavi
(Mat 8:14-17; Mak 1:29-39)*

³⁸ Ma Yisu hatak unyak yeḡ ma hi Saimon anêḡ unyak. Ma Saimon yanavi hapôm lijij vovanḡ kambom. Ma thêlô enanḡ ek Yisu nêḡ yani sa.

³⁹ Êḡ ma Yisu hi habobo avi êḡ ma hathanḡ lijij êḡ ma lijij êḡ hatak yani. Ma kethenḡ oyanḡ ma haviyô ba hapôpêk nôḡ ek thêlô.

⁴⁰ Wak halôk jalôm ma avômalô ewa ḡê lôk lijij lomaloma êyô ek Yisu. Ma hatak banḡ hayô hêk tomtom ma sapêḡ ibitak mavi.

⁴¹ *Ma hadum ba ḡḡok etak avômalô bêḡ anôḡ ba ele yainḡ ma elam lôklala nena, “O ma Wapômbêḡ Anêḡ Nakadunḡ.” ḡḡok takêḡ eyala nena yani intu Mesia ba intu hathanḡ i ek bônôḡ.

⁴² Lôkbôk momanjininḡ ma Yisu hatak loḡ êḡ hêk ma hi loḡ thiliv. Ma avômalô êbôlêḡ yani aleba êpôm. Ma idum ek nebalonḡ yani loḡ ek miḡ etak thêlô ba ni loḡ buyanḡ ami.

⁴³ Ma doḡtom hananḡ, “Wapômbêḡ hêv ya ba yahalêḡ ek yandum ku êḡ ba intu yana ek yanḡ Abô Mavi esak Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak êndêḡ avômalô malak yanḡ imbiḡ.”

⁴⁴ *Êḡ ma hi Judia iniḡ unyak yeḡ tomtom ma hananḡ Wapômbêḡ anêḡ abô bêḡ hadêḡ i.

5

*Yisu hêv ku lukmuk hadêḡ Saimon
(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20; Jon 1:35-42)*

* 4:32: Mat 7:28-29 * 4:41: Mat 8:29; Mak 3:11-12 * 4:44: Mat 4:23

1* Wak te ma Yisu hamiñ kasukthôm Genesalet* anêñ dañ ma avômalô bêñ anôñ imiñ ba elañ Wapômbêñ anêñ abô ba ililiñ yani siñ hawê havenñ.

2 Ma hayê nê ik alim etak iniñ yeñ luvi hamô liñdañ ma i ithik iniñ yakseñ.

3 Êñ ma hi hathak yeñ êñ yañ, yeñ êñ ma Saimon anêñ. Ba intu hanañ hadêñ Saimon nena, “Ôlêm ususuniñ yeñ dokte ni tovola kasuk.” Ma halôk hamô ma hadôñ avômalô.

4 Yani hadôñ avômalô yôv ma hanañ hadêñ Saimon nena, “Onja yeñ ba nu kasuk malêvôñ ma otak yakseñ êndôk kasuk ek ômbôv alim.”

5* Ma Saimon hanañ, “Anyô bêñ, bôkam bôlôvôñ daim ma yêlô atak yakseñ halôk kasuk aleba miñ avôv alim te ami ma mi anôñ. Ma doñtom lêk honañ ba intu tem yêlô natak yakseñ êndôk kasuk.”

6 Thêlô idum aêñ ma êvôv alim bêñ anôñ ba yakseñ hadum ek itip.

7 Êñ ma ik kaiyav hadêñ yeñ yañ atu ba thêlô idum ku êvôv alim haviñ i nena nêlêm ek nêñêm thêlô sa. Êñ ma êlêm ba etak alim halôk yeñ luvi ba hayô siñ ba hadum ek êmô yeñ luvi sesoñ.

8-9 Saimon Pita lôk nê takatu ba êmô haviñ yani êyê alim nômbêñ atu ba êvôv ma esoñ kambom. Êñ ma Saimon halek vadôñ lêlô hamô Yisu va luvi ma hanañ nena, “Anyô Bêñ, otak ya ba nu. Ya anyô yahadum kambom.”

10 Ma Sebedi anêñ nakaduñ Jems lo Jon atu ba thêlô idum ku êvôv alim haviñ i êyê nôm êñ ba esoñ kambom haviñ.

Ma Yisu hanañ hadêñ Saimon, “Miñ ôkô ami. Vêm ka tem ômbôv anyô êtôm lêk hêvôv alim.”

11* Êñ ma ewa yeñ ba i ethak liñdañ. Ma etak iniñ nômkama sapêñ hamô ma i esopa Yisu.

Yisu hadum anyô lepla te mavi
(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

12 Wak te ma Yisu hamô malak lôñ te ma anyô palê lepla hatêtô liñkupik te halêm. Hayê Yisu ma halek vadôñ lêlô ba hakôm halôk pik. Ma hanañ, “Anyô Bêñ, lemhaviñ ma hatôm opesañ ya ek yenañ kupik imbitak thêthê mavi.”

13 Êñ ma Yisu hasôm ôpêñ ma hanañ, “Yalenñ haviñ. Umbitak mabuñ mavi.” Ma kethen oyañ ma palê lepla hatak ôpêñ ma ôpêñ habitak liñsiñ anôñ.

14* Ma Yisu hanañ hadêñ ôpêñ nena, “Miñ onañ nôm êntêk bêñ ami. Ma nu nuñgwik o thô êndêñ anyô habôk da lôk nêm da êndêñ Wapômbêñ hatôm Mose bôk hanañ yôv. Ma nê êbôk da tem nenañ êndêñ avômalô sapêñ nena lêk o mabuñ mavi.”

15 Ma doñtom abô hathak Yisu hi mayaliv. Ba intu avômalô bêñ anôñ êlêm ek nedañô anêñ abô lôk indum iniñ lijiñ mavi.

16 Ma doñtom wak bêñ anôñ ma Yisu hatak avômalô hamô ma hi loñ thiliv ek etenñ mek.

Yisu hadum anyô havuviñ te mavi
(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

17 Wak te ma Yisu hadôñ avômalô. Ma nê Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabuñ êlêm anêñ Jelusalem lôk malak takatu ba hamô Galili lôk Judia kapô. Ma Anyô Bêñ anêñ lôklokwañ hamô haviñ Yisu ek indum avômalô lôk lijiñ nimbitak mavi.

* 5:1: Mat 13:1-2; Mak 3:9-10 * 5:1: Genesalet ma kasukthôm Galili anêñ athêñ yañ. * 5:5: Jon 21:3-8 * 5:11: Mat 19:27 * 5:14: Wkp 14:1-32

18 Ma anyô doho etak anyô havuviņ te halôk hêk yêm ba ewa ba êyô. Thêlô idum ek neja yani ba ini unyak kapô ek netak ênjêk ebobo Yisu.

19 Ma doņtom avômalô bêņ anôņ ba loņ putup ba miņ hatôm neja yani ba ini unyak kapô ami. Êņ ma ethak unyak vôn ma êņgô unyak vôn abyañ ba êlêlô ôpatu halôk avômalô malêvôņ aleba hayô Yisu thohavloma.

20 *Yisu hayê thêlôniņ êvhaviņ ma hanaņ hadêņ anyô havuviņ atu nena, “Aiaņ, lêk yahêv anêm kambom sapêņ vê.”

21 Ma Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabuņ elañô abô êņ ma leņiņhabi nena, “Ôpêntêk ma opalê ba hasoņ nena yani ma Wapômbêņ e? Anyô late miņ hatôm nêm kambom vê ami ma Wapômbêņ iyom.”

22 Yisu hayala thêlôniņ auk ba hanaņ nena, “Aisê ka môlô lemimhikam hathak abô êntêk?”

23 Abô alê intu vumvum ek yanaņ: ‘Lêk yahêv anêm kambom sapêņ vê’ mena ‘Umbiyô omben.’

24 *Aêņ ba tem yaņgik Anyô Anêņ Nakaduņ atu thô êndêņ môlô nena anêņ athêņ ma bêņ ba hatôm nêm kambom vê.” Êņ ma Yisu hanaņ hadêņ anyô havuviņ atu aêntêk, “Yanaņ êndêņ o nena umbiyô umiņ ma onja anêm yêm ba nu anêm unyak.”

25 Ketheņ oyaņ ma ôpêņ haviyô hamiņ avômalô malêvôņ ma hawa anêņ yêm. Ma hi anêņ unyak ba habô Wapômbêņ anêņ athêņ.

26 Ma avômalô sapêņ eson kambom ba êbô Wapômbêņ anêņ athêņ haviņ. Ma êkô ba enaņ nena, “Lêk êntêk ma alalô ayê nômbithi anôņ te.”

Yisu dalam Livai

(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

27 Vêm ma Yisu hi hayê anyô hawa takis te ba anêņ athêņ nena Livai ba hamô unyak ewa takis. Ma hanaņ hadêņ ôpêņ nena, “Ôlêm osopa ya.”

28 Êņ ma Livai haviyô ba hatak nômkama sapêņ hamô ma hi hasopa yani.

29 Ma Livai hi haņgabôm nôm bêņ hamô anêņ malak ek Yisu enjaņ. Ma nê ewa takis bêņ anôņ lôk avômalô vi eyaņ nôm haviņ thai.

30 *Ma Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabuņ doho atu ba êmô Palisi kapô êyê ba enaņ abô diņdiņ hadêņ anêņ nê ku nena, “Môlô oañ ba unum haviņ nê takis lôk nê idum kambom eka?”

31 Êņ ma Yisu hanaņ nena, “Nê lôk lijiņ iyom intu ethak i êyê dokta. Ma nê lijiņ mi ma mi.

32 Ma aêņ iyom yahalêm ek yandam nê takatu ba idum kambom ek nede kapôlôņiņ liliņ. Ma miņ yahalêm ek yandam nê thêthôņ ami.”

Enaņ hik Yisu liņ hathak kobom evak balabuņ ek nôm

(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

33 Ma thêlô enaņ hadêņ Yisu aêntêk, “Wak bêņ anôņ ma Jon anêņ nê ku evak balabuņ ek nôm ek leņiņhabi Wapômbêņ, ma Palisi iniņ nê ku idum aêņ iyom. Ma aisê ka anêm nê ku eyaņ nôm wak nômbêņ intu sapêņ?”

34 *Ma Yisu hanaņ nena, “Anyô te hawa avi lukmuk, êņ ma anêņ anyô môlô eyaņ nôm lôk leņiņmavi. Ma miņ hatôm nembak balabuņ ek nôm ami.

35 Ma doņtom haveņ yam ba ewa yani vê hêk thêlô, êņ ma anêņ nê môlô tem nembak balabuņ ek nôm.”

* 5:20: Ais 43:25; Luk 7:48

* 5:24: Jon 5:8

* 5:30: Luk 15:1-2

* 5:34: Jon 3:29

³⁶ Ma Yisu hanaŋ abô loŋ kapô te aëntêk, “Anyô te miŋ hatôm edabêŋ sôp lukmuk ek indu sôp bô anêŋ abyanaŋ siŋ esak ami. Hadum aêŋ ma habuliŋ sôp lukmuk lôk sôp bô iniŋ lêlêyaŋ haviŋ.

³⁷ “Ma môlô othak ôkê waiŋ lukmuk halôk kolopak epesaŋ hathak bok kupik bô e? Mi! Waiŋ lukmuk êŋ tem imbuliŋ bok kupik bô atu ba bôk thektheb ba tem ipup ba waiŋ engasô ni.

³⁸ Ba intu othak ôkê waiŋ lukmuk halôk bok kupik lukmuk atu ba belap ek isiŋ mavi ma miŋ ipup ami lôk waiŋ miŋ engasô ni ami.

³⁹ “Ma doŋtom nê takatu ba inum waiŋ bô yôv ma ethak êpôlik ek waiŋ lukmuk. Ba enaŋ, ‘Waiŋ bô ma vasiŋ mavi ek waiŋ lukmuk.’”

6

Yisu ma Sabat anêŋ alar (*Mat 12:1-8; Mak 2:23-28*)

¹ *Sabat te ma Yisu lôk anêŋ nê ku i even ku kapô te. Ma anêŋ nê ku even haviŋ yani. Ma ewa wit anêŋ va ba ekamithiŋ hamô baheniŋ kapô ek anêŋ kupik nê m yak ek nejaŋ.

² *Ma Palisi doho êyê ba enaŋ, “Abô balabuŋ hanaŋ nena Sabat ma miŋ hatôm nandum ku ba naja nô m ek nanŋaŋ ami. Ma doŋtom anê m nê ku ibuliŋ waklavôŋ êŋ!”

³ *Ma Yisu hanaŋ nena, “Môlô bôk osam abô hathak Devit lôk anêŋ nê môlô ema kisi ba idum e?”

⁴ *Yani habitak hayô Wapômbêŋ anêŋ unyak mathen kapô ba hawa polom mathen atu ba mathen anôŋ. Polom êŋ ma nê êbôk da iyom iniŋ ek nejaŋ ba intu habuliŋ abô balabuŋ buêŋ. Ma doŋtom Devit hayaŋ ma hêv doho hadêŋ anêŋ nê takatu ba even haviŋ yani ba eyaŋ.”

⁵ Êŋ ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu ma Sabat anêŋ Alar.”

Sabat ma Yisu hadum anyô baŋ hatyôk te mavi (*Mat 12:9-14; Mak 3:1-6*)

⁶ Sabat yaŋ ma Yisu habitak hayô unyak yeŋ te ba hi ma hadôŋ avômalô. Ma anyô te hamô loŋ êŋ ba baŋ vianôŋ hatyôk.

⁷ Ma nê Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabuŋ doho êmô ba ititiŋ Yisu ek nêgê nena tem indum avômalô lôk lijiŋ mavi êndêŋ Sabat mena mi e? Thêlô êbôlê m loŋôndê ek nanaŋ yani bêŋ.

⁸ Ma doŋtom hayala thêlôniŋ auk ba hanaŋ hadêŋ anyô baŋ hatyôk atu nena, “Umbiyô umiŋ ek avômalô sapêŋ nêgê o.” Êŋ ma ôpêŋ haviyô hamiŋ.

⁹ Ma Yisu hanaŋ, “Yahadum ek yanaŋ injik môlô liŋ. Alalô hatôm nandum malê ek nasopa Sabat anêŋ balabuŋ? Hatôm nandum mavi mena kambom? Hatôm nanê m anyô sa ek êmô lôkmala mena nambuliŋ i ek nema?”

¹⁰ Ma Yisu hatitiŋ thêlô sapêŋ hawê haveŋ ma hanaŋ hadêŋ ôpatu nena, “Oto bahem.” Êŋ ma ôpêŋ hadum aêŋ ma baŋ habitak mavi hathak loŋbô.

¹¹ Ma doŋtom nê lôkauk hathak abô balabuŋ lôk Palisi lenjiŋ maniaŋ kambom ba enaŋ hadêŋ i hi ba halê m nena, “Alalô nandum malê êndêŋ Yisu?”

Yisu halam aposel laumiŋ ba lahavuju (*Mat 10:1-4; Mak 3:13-19*)

¹² Wak te ma Yisu hathak dum te ba hi ek eteņ mek. Ma bôlôvônĵ êĵ aleba hayañ ma hateņ mek iyom hadêĵ Wapômbêĵ.

¹³ Hayañ ma halam nê takatu ba esopa yani ethak doņtom. Ma habi baņ hayô haminĵ tomtom hatôm lauminĵ ba lahavuju ma halam i nena aposel.*

¹⁴ Ma halam Saimon ba hêv athêĵ lukmuk nena Pita hadêĵ yani ma yaņ molok Andulu ma Jems lo Jon ma Pilip lo Batolomiu

¹⁵ ma Matyu lo Tomas ma Jems Alpius nakaduņ ma Saimon ba elam yani nena Selot

¹⁶ ma Judas Jems nakaduņ ma Judas Iskaliot, ôpatu vêm ma hanañ Yisu bêĵ.

Yisu hadum avômalô bêĵ anôĵ mavi

(Mat 4:24-25; Mak 3:7-12)

¹⁷ Yôv ma Yisu lôk anêĵ nê ku êlôk ba i kalôĵ bute. Ma avômalô nômbêĵ atu ba bôk esopa yani êmô loņ êĵ lôk avômalô bêĵ anôĵ êlêm anêĵ Judia lo Jelusalem ma avômalô ŋgwêk Taia lo Saidon êlêm havinĵ.

¹⁸ Thêlô êlêm ek nedaņô anêĵ abô lôk indum ininĵ nê lôk lijinĵ mavi. Ma nê lôk ŋgôk lelaik ma Yisu hêv ŋgôk takêĵ vê ba ibitak mavi.

¹⁹ Ma avômalô bêĵ anôĵ idum ek nêsôm yani ek malê nena anêĵ lôklokwaņ bêĵ anôĵ habitak ba hi ba hathak thêlô ma tem thêlô nimbitak mavi.

Yisu hadôĵ avômalô

(Mat 5:1-12)

²⁰ Ma Yisu hayê avômalô takatu ba esopa yani ma hanañ hadêĵ i nena, “Môlô avômalô siv, môlô lêk ômô mavi ba Wapômbêĵ anêĵ loņ lôklinĵyak ma tem môlônim.

²¹* Ma môlô takatu ba lêk oma kisi, môlô lêk ômô mavi ba tem lemimviyak. Ma môlô takatu ba lêk olaņ, môlô lêk ômô mavi ba tem nomalik.

²²* Ma avômalô êyê môlô takatu ba osopa Anyô Anêĵ Nakaduņ atu, ba êpôlik lôk êvôlinĵ dôminĵ ma enañ abôma nena môlônim athêĵ ma nôm ôvathek kambom.

²³ “Êĵ ma lemimmavi lôk nodam kaêk lôklala ek malê nena môlônim nôm mavi bêĵ lêk hamô malak leņ. Sêbôk ma ininĵ bumalô idum aêĵ hadêĵ plopet lôkthô.

²⁴ “Ma doņtom kikaknena môlô nê lôk nômkama bêĵ anôĵ, lêk owa unim nômkama lôk lemimmavi yôv.

²⁵ Ma kikaknena môlô takatu ba lêk lemimviyak, tem noma kisi.

Ma kikaknena môlô takatu ba lêk omalik, tem lemimmalaiņ kambom ba nodañ.

²⁶ Ma kikaknena môlô takatu ba lêk avômalô sapêĵ êbô môlô. Sêbôk ma môlônim bumalô êbô plopet abôyaņ aêĵ iyom.

Lemimimbij nê takatu ba ik vovak hadêĵ môlô

(Mat 5:38-48)

²⁷ “Ma doņtom yanaņ êndêĵ môlô takatu ba othak olaņô yenaņ abô nena lemimimbij nê takatu ba ik vovak hadêĵ môlô ma nundum kobom mavi êndêĵ nê êpôlik hathak môlô.

²⁸ Ma nonañ êndêĵ Wapômbêĵ ek indum mavi êndêĵ nê takatu ba enañ nena Wapômbêĵ imbulinĵ môlô. Ma noterĵ mek ek Wapômbêĵ indum mavi êndêĵ nê takatu ba idum kambom hadêĵ môlô.

* **6:13:** ‘Aposel’ anêĵ ôdôĵ nena nê takatu ba Yisu hêv i ba i ek nenaņ Wapômbêĵ anêĵ abô.

* **6:21:**

29 Ma anyô te hapetav malem danj vi, ma nunjgwik vi liliñ ek epetav imbiñ. Ma anyô te havôv anêm kwêv daim vê, êñ ma otak yani ek enja anêm kwêv yañ imbiñ.

30 Ma anyô te hanarj hik o liñ hathak nômkama, êñ ma nêñ iyom. Ma anyô te hawa anêm nômkama, êñ ma miñ onarj lôklokwanj ek nêñ endelêñ ami. Dô.

31* Ma kobom atu ba lemhavij anyô yañ indum êndêñ o, êñ ma undum aêñ êndêñ yani.

32 “Môlô lemimhavij nê takatu ba leñijhavij môlô iyom, êñ ma osoñ nena môlô avômalô mavi e? Mi anôñ, nê idum kambom ethak idum aêñ iyom.

33 Ma môlô othak udum kobom mavi hadêñ nê takatu ba idum kobom mavi hadêñ môlô iyom, êñ ma osoñ nena môlô avômalô mavi e? Mi anôñ, nê idum kambom ethak idum aêñ iyom.

34 Ma môlô ôêv nômkama hadêñ nê takatu ba lemimhabi nena tem nêñem viyañ iyom, êñ ma osoñ nena môlô avômalô mavi e? Mi anôñ, nê idum kambom ethak idum aêñ iyom.

35 Ma donjom lemimhavij nundum kobom mavi, êñ ma lemimimbiñ nê êpôlik hathak môlô ba nundum kobom mavi lôk nôñem nômkama oyañ êndêñ i. Udum aêñ ma embeñ yam ma tem noja vuli bêñ, ma tem nômo êtôm Wapômbêñ Leñ anêñ nali ek malê nena osopa yani anêñ bôk lo loñ. Yani hathak hadum kobom mavi hadêñ nê palonj lôk avômalô idum kambom havij.

36 Ma môlô kapôlô mim injik am esak avômalô lôkthô êtôm môlônim Lemambô kapô hiki hathak avômalô pik sapêñ.

*Môlô miñ notatale anyô vi iniñ kobom ami
(Mat 7:1-5)*

37* “Môlô miñ notatale anyô vi ami. Wapômbêñ tem etatale môlô aêñ iyom! Ma miñ nonarj êndêñ anyô vi nena vovañ bêñ tem êpôm yani ami. Wapômbêñ tem enarj êndêñ môlô aêñ iyom. Ma anyô te hadum kambom hadêñ o, ma otak kapôlôm ek ôpêñ. Êñ ma tem Wapômbêñ nêñ anêm kambom vê aêñ iyom.

38* Ma ôêv nômkama hadêñ avômalô vi, ma tem Wapômbêñ nêñ nômkama êndêñ môlô. Yani tem nêñ bêñ anôñ. Ma donjom yani hathak hasopa môlônim kobom. Môlô udum palonj ma tem yani indum aêñ. Ma udum wapôm, ma tem Wapômbêñ indum aêñ iyom êndêñ môlô.”

39* Vêñ ma Yisu hanarj abô loñ kapô te hadêñ thêlô aêntêk, “Hatôm anyô mapusip yañ endom anyô mapusip yañ e? Mi anôñ. Thai luvi tem nêñem yak êndôk lôv.

40* Avômena ethak unyak ma miñ bêñ ek iniñ kêdôñwaga ami. Ma donjom ethak unyak vêñ ma tem nimbitak êtôm iniñ kêdôñwaga.

41 “Aisê ka hôyê siñjusik hamô mamuyañ madaluk ma miñ lemhabi aselenj atu ba hapalañaniñ hêk malemdaluk ami?”

42 Ma aisê ka honarj hadêñ mamuyañ, ‘Aiyañ, yalenjavij yanêñ siñjusik vê êñjêk malem?’ O anyô abôyañ, nêñ aselenj atu ba hapalañaniñ hêk malem vê ek nôñgô katô am ka nêñ siñjusik atu ba hamô mamuyañ madaluk vê.”

*Alokwanj lôk anêñ anôñ
(Mat 7:15-20; 12:33-35)*

* 6:31: Mat 7:12 * 6:37: Mat 6:14 * 6:38: Mak 4:24 * 6:39: Mat 15:14 * 6:40: Mat 10:24-25

43 “Alokwanj mavi ma minj hathak hik anôḡ kambom ami. Ma alokwanj kambom minj hathak hik anôḡ mavi ami.

44 Ma anyô ethak êyê alokwanj anêḡ anôḡ ma eyala nena alokwanj mavi mena alokwanj kambom. Ma anyô minj hatôm enja ḡḡbêḡ mena bada êmô yak lôkmanḡin kapô ami. Milôk.

45 Aêḡ ba anyô inij kobom tem injik inij kapôlôḡin thô. Auk mavi hamô anyôla kapô ma tem indum nômkama mavi. Ma donḡtom auk kambom hamô anyôla kapô ma tem indum nômkama kambom. Aêḡ ba malêla takatu ba hamô anyô kapô sinj intu tem enaḡ ende abôlêk.”

Kobom elav unyak
(Mat 7:24-27)

46* “Aisê ka olam ya nena, ‘Anyô Bêḡ’ ma minj osopa yenaḡ abô ami?

47 Ma ôpatu ba halêm hadêḡ ya ba halaḡô yenaḡ abô ba hasopa, êḡ ma tem yanḡik ôpêḡ anêḡ bôk lo loḡ thô êndêḡ môlô.

48 Yani ma hatôm ôpatu ba halav anêḡ unyak landiḡ halôk pik lôk valu ba havalonḡ loḡ majanḡ. Ma ḡambô bêḡ hayô ba hayôkwiḡ unyak êḡ, ma donḡtom minj hapu ami ek malê nena pik lôk valu havalonḡ loḡ majanḡ.

49 Ma donḡtom ôpatu ba halaḡô yenaḡ abô ma minj hasopa ami, êḡ ma hatôm halav anêḡ unyak hayô hamô pik pulusik. Ma ḡambô bêḡ hayô ba hayôkwiḡ unyak êḡ, ma hapu kethêḡ oyaḡ ba mi.”

7

Anyô vovak laik anêḡ hêvhavinḡ
(Mat 8:5-13)

1 Yisu hanaḡ abô takêḡ hadêḡ avômalô vêm ma hi Kapaneam.

2 Ma anyô vovak laik te anêḡ Lom hamô ba yani lamavi hathak anêḡ anyô ku te, ma donḡtom anêḡ anyô ku êḡ hapôm lijiḡ kambom ba hadum ek ema.

3 Anyô vovak laik atu halaḡô nena Yisu lêk hamô loḡ êḡ, êḡ ma yani hêv Israêl inij ḡê bêḡbêḡ doho ba i hadêḡ Yisu ek nenaḡ injik yani liḡ ek êlêm indum anêḡ anyô ku êḡ mavi.

4 Thêlô êyô ek Yisu ma enaḡ, “Ôpêntêk ma anyô mavi ba intu mavi ek nêḡm yani sa.

5 Ôpêḡ hathak lahaviḡ alalô avômalô Israêl ba bôk hêv yêlô sa ek alav unyak yeḡ.”

6-8 Êḡ ma Yisu hi haviḡ thêlô. Thêlô ebobo anêḡ unyak ma anyô vovak laik êḡ hêv anêḡ anyô môlô doho ba i hadêḡ Yisu ma enaḡ, “Anyô Bêḡ, ya minj anyô mavi ek ôlêm yenaḡ unyak kapô ami ba intu dô. Ma aêḡ iyom ma ya minj anyô mavi ek yasôk yanḡê o ami. Yada yahamô anyô bêḡ te vibij ma yenaḡ ḡê vovak êmô ya vibij aêḡ iyom. Ba yahanaḡ hadêḡ yenaḡ ḡê vovak te nena, ‘Nu,’ ma hi. Mena yahanaḡ hadêḡ yanḡ nena, ‘Ôlêm,’ ma halêm. Ma yahanaḡ hadêḡ anyô ku te, ‘Undum ku êntêk,’ ma hadum. Ba intu humiḡ daiḡm ba honaḡ ek yenaḡ anyô ku imbitak mavi ma tem mavi.”

9 Yisu halaḡô ôpêḡ anêḡ abô ba hasonḡ kambom ma hik i liliḡ havôhi ma hanaḡ hadêḡ avômalô nômbêḡ atu ba evenḡ yani yam nena, “Yanaḡ êndêḡ môlô nena minj bôk yahayê anyô te anêḡ pik Israêl anêḡ hêvhavinḡ hatôm ôpêntêk ami!”

* 6:46: Mat 7:21

10 Ma nê takatu ba enañ abô havin̄ Yisu êvôî unyak ma êyê nena anyô lôk lijin̄ atu lêk habitak mavi.

Yisu hik anyô n̄ama te lij

11 Kasana ma Yisu hi malak te anêñ athêñ nena Nain. Ma anêñ nê ku lôk avômalô bêñ anôñ i havin̄ yani.

12 Thêlô ebobo malak êñ anêñ badêñ abôlêk ma avômalô malak êñ ewa anyô n̄ama te ba ele yain̄ ba i. Yani ma avi tôp te anêñ nakaduñ don̄tom êñ iyom. Ma avômalô malak êñ bêñ anôñ i havin̄ avi tôp lôk nakaduñ n̄ama atu ba i ek nedav.

13 Yisu hayê avi êñ ma lahiki ba hanañ hadêñ yani nena, “Min̄ ondan̄ andô.”

14 Ma Yisu hi ma hatak ban̄ hayôhêk alapa, ma nê takatu ba evak ôpêñ imin̄ tin̄in̄. Ma Yisu hanañ, “Anyô muk, yanan̄ êndêñ o, umbiyô!”

15 *Ma anyô n̄ama êñ haviyô hamô ma hanañ abô, ma Yisu hêv ôpêñ hadêñ talêbô.

16 *Ma avômalô sapêñ êyê ba êkô ma êbô Wapômbêñ anêñ athêñ ba enañ, “Plopet bêñ te lêk habitak alalô malêvôn̄. Ma Wapômbêñ lêk halêm ek nêñ anêñ avômalô sa.”

17 Êñ ma abô hathak Yisu anêñ ku atu ba hadum hi haven̄ avômalô Judia in̄in̄ lon̄ sapêñ lôk pik buyañ takatu ba habobo havin̄.

Jon hêv nê ku ju ba i ek nenan̄ injik Yisu lij

(Mat 11:2-19)

18 Jon anêñ nê ku enañ hadêñ yani hathak nôñ takatu ba Yisu hadum.

19 Ma halam anêñ anyô ju êlêm ma hêv i ba i ek nenan̄ injik Yisu lij, “O ma Mesia atu ba Wapômbêñ bôk habitin̄ abô ek nêñ êlêm mena yêlô nayabin̄ anyô yan̄?”

20 Anyô ju êñ êyô ek Yisu ma enañ, “Jon anyô hathik n̄añ hêv yai ba alêm ek nenan̄ injik o lij nena, ‘O ma Mesia atu ba Wapômbêñ bôk habitin̄ abô ek nêñ êlêm mena yêlô nayabin̄ anyô yan̄?’ ”

21 Thai êyô ma êyê Yisu hadum avômalô lôk lijin̄ lomaloma mavi lôk hêv n̄gôn̄ kambom bêñ anôñ vê hêk avômalô. Ma hadum nê malen̄in̄ pusip bêñ anôñ êyê tak.

22 *Vêm ma hanañ hadêñ thai aêntêk, “Nôbôn̄u ma nonañ êndêñ Jon esak nôñ takatu ba mamu ôyê lo olan̄ô. Nê malen̄in̄ pusip êyê tak, ma nê ven̄in̄vuvin̄ even̄, ma nê palê lepla ibitak mavi, ma nê len̄in̄ondôn̄ kôtôn̄ elan̄ô abô, ma nê n̄ama iviyô hathak lon̄bô ma nê siv elan̄ô Wapômbêñ anêñ Abô Mavi atu. Ba intu unu nonañ êndêñ Jon esak nôñ takêñ.

23 Ma nê takatu ba êyê ya ba evalon̄ in̄in̄ êvhavin̄ lon̄, nêñô lôk len̄in̄mavi.”

24 Ma Jon anêñ anyô ku êvôî ma Yisu hanañ abô hathak Jon hadêñ avômalô nena, “Bôk môlô u lon̄ thiliv ek ôyê malê? Môlô u ek ôyê lovak hayuv baselak vuak e?”

25 Mî. Mena u ek ôyê anyô te hik kwêv kêkêlô ba hayañ nôñ mavi lomaloma e? Mî, nê takatu ba ik kwêv kêkêlô ma êmô kin̄ anêñ unyak ma min̄ êmô lon̄ thiliv ami.

26 *Môlô u lon̄ thiliv ek ôyê malê? Plopet te e? Avanon̄! Ma don̄tom yanan̄ êndêñ môlô nena Jon ma bêñ ek plopet sapêñ.

27 Bôk eto hathak ôpêñ hêk Wapômbêñ anêñ kapy nena,

* 7:15: 1Kin̄ 17:23; 2Kin̄ 4:36 * 7:16: Luk 1:68 * 7:22: Ais 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 * 7:26: Luk 1:76

“ ‘Odanô, tem yanêma yenañ anyô ku te êmônj ek o,
ek enañ yenañ abô bêñj ek
êpôpêk loñônndê ek o.’

Malakai 3:1

²⁸ “Yanañ êndênj môlô nena Jon ma bêñj ek avômalô pik sapênj. Avi te miñj bôk havathu anyô te aênj ami ma mi. Ma donjom ôpatu ba yaôna hêk Wapômbênj anênj loñj lôklijyak, ôpênj ma bêñj ek Jon.”

²⁹ * (Sêbôk ma Jon hathik avômalô lôk nê ewa takis haviñj ba intu elañj abô atu ba Yisu hanañ hathak Jon ma enañ, “Wapômbênj anênj kobom ma thêthônj anônj.”

³⁰ * “Ma donjom nê Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabuñj êdô ek Jon isik thêlô ba intu êvôlinj dômiñj hadênj loñônndê atu ba Wapômbênj hik thô hadênj i.)

³¹ Ma Yisu hanañ, “Yanañ aisê esak avômalô bôlônj êntêk? Ma thêlô hatôm malê?”

³² Thêlô ma hatôm avômena takatu ba êmô loñj ethak donjom halôk ba elam hi ek avômena vi nena,

“ ‘Yêlô abi yej belej ek môlô nondo yej,
ma donjom miñj olo yej ami.

Ma yêlô alañ asênj malênj ek môlô nodañ,
ma donjom miñj olanj ami.’

³³ “Ma avômalô bôlônj êntêk êtôm avômena takênj. Jon anyô hathik njan halêm ma hatip ek nôma lôk wainj. Ma môlô ôpôlik hathak yani ba onañ nena ngôk hamô haviñj yani.

³⁴ * “Ma donjom Anyô Anênj Nakaduñj atu halêm ma miñj hatip ek nôma lo wainj ami. Ba intu môlô onañ, ‘Ôngô, anyô êñj hathak hayañj nôma lôk hanum wainj bêñj anônj aleba intu halo molo. Yani ma nê idum kambom lôk nê ewa takis iniñj anyô môlô.’

³⁵ Aênj ba Wapômbênj anênj auk tem injik anônj mavi ba avômalô tem nêgê nena auk êñj ma thêthônj anônj.”

Avi te hathik Yisu va hathak nôma ôv mavi

³⁶ Palisi te halam Yisu hi ek enañj nôma imbiñj yani. Êñj ma yani hi hayô ôpênj anênj unyak ma halôk hamô ek enañj nôma.

³⁷ * “Ma avi sek te anênj loñj êñj halañj nena Yisu lêk hayañj nôma hamô Palisi atu anênj unyak. Êñj ma hawa nôma ôv mavi halôk kolopak valu te ba thapuk ba hi unyak êñj.

³⁸ Ma halêm hamiñj Yisu dôma habobo valuvi ma halañj ba mathôk hêv yak hayô hamô Yisu vakapô. Ma hathav mathôk vê hathak yanida wakadôk njan. Ma halinju Yisu vakapô lôbôlônj ma hawa nôma lênj lênj ôv mavi atu ba hathik Yisu vakapô hathak.

³⁹ Palisi atu hayê nôma êñj ma lahabi nena, “Yisu ma miñj plopet te ami. Yani plopet ma tem eyala nena avi atu ba hasôma yani ma avi sek te ba tem êpôlik.”

⁴⁰ Yisu hayala ôpênj anênj auk ma hanañ, “Saimon, yenañ abô te hêk ek yanañ êndênj o.”

Ma Saimon hanañ, “Kêdônjwaga, onañj.”

⁴¹ Ma Yisu hanañ, “Anyô ju bôk ewa valuselenj hêk anyô bêñj te. Anyô yanj hawa hatôm 500, ma yanj hawa hatôm 50 ba iniñj viyanj hêk.

* 7:29: Luk 3:12 * 7:30: Mat 21:32 * 7:34: Luk 15:2 * 7:37: Mat 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3

⁴²Ma thai miñ hatôm nêñêm valuselen êñ viyañ ami. Ma anyô bêñ êñ hanañ hadêñ thai luvi nena, 'Dô, hatôm.' "

Yisu hanañ abô loñ kapô êñ yôv ma hanañ hik Saimon liñ nena, "Lemhabi nena anyô ju êñ yañsê intu lahaviñ ôpêñ bêñ anôñ?"

⁴³Ma Saimon hanañ viyañ nena, "Yañ atu ba hawa valu bêñ la."

Ma Yisu hanañ, "Anêm auk ma mavi."

⁴⁴Ma Yisu hik i liliñ ma hayê avi êñ ma hanañ hadêñ Saimon, "Nôñgô avi êntêk. Yahabitak hayô anêm unyak kapô ma miñ hôêv ñañ ba yahathik yaveñ ami. Ma doñtom avi êntêk hathik yaveñ hathak yanida mathôk ma haya vé hathak yanida wakadôk ñañ.

⁴⁵Ma miñ huliñu ya ami, ma doñtom avi êntêk haliñu yaveñkapô lôbôlôñ.

⁴⁶Ma miñ howa nôm lêñlêñ ba hongasô hayô hamô yalenkadôk ami, ma doñtom avi êntêk hawa nôm lêñlêñ ôv mavi ba hançasô hayô hamô yaveñkapô.

⁴⁷Aêñ ba yanañ êndêñ o nena avi êntêk lahaviñ ya bêñ anôñ ba intu alalô ayala nena anêñ kambom bêñ anôñ bôk hêv yak yôv. Ma doñtom avômalô takatu ba esoñ nena iniñ kambom takatu ba Wapômbêñ hêv vé ma dokte iyom, êñ ma leññhaviñ yani dokte aêñ iyom."

⁴⁸Ma Yisu hanañ hadêñ avi êñ nena, "Anêm kambom sapêñ lêk hêv yak yôv."

⁴⁹Ma avômalô takatu ba êmô Saimon anêñ unyak elañô abô êñ ma enañ hadêñ i nena, "Ôpêntêk ma opalê ba intu hêv kambom vé?"

⁵⁰*Ma Yisu hanañ hadêñ avi êñ, "Anêm hôêvhaviñ hêv o bulubiñ. Nu lôk lemmavi."

8

Avi doho êv Yisu thêlô sa

¹Yôv ma Yisu hi haveñ malak lôbôlôbô ba hanañ Abô Mavi hathak Wapômbêñ anêñ loñ lôkliñyak.

²*Nê ku laumiñ ba lahavuju lôk avi takatu ba bôk hêv iniñ ñgôk lôk lijiñ vé even haviñ yani. Avi takatu te ma Malia anêñ Magadala sêbôk ba ñgôk baherñvi ba lahavuju etak yani.

³Ma avi yañ ma Joana, Kusa yanavi. Kusa ma ôpatu ba hayabiñ Helot anêñ unyak. Ma te ma Susana lôk avi bêñ anôñ haviñ. Avi takêñ ethak êv Yisu thêlô sa hathak nômkama.

Abô loñ kapô hathak anyô hapaliv yañvêk (Mat 13:1-23; Mak 4:1-20)

⁴Avômalô bêñ anôñ ibi thêthô hêk lomalak lomalak ba êlêm ethak doñtom ek nêgê Yisu. Ma Yisu hanañ abô loñ kapô te nena,

⁵"Anyô te hi hapaliv yañvêk halôk anêñ ku. Ma hapaliv yañvêk takêñ ma vi halôk loñôndê ba avômalô evak pesa lôk menak êpôm ba eyañ.

⁶Ma doho halôk pik lôk valu ba hapup. Ma doñtom pik êñ moma ba yañvêk êñ hayeñ ba hama.

⁷Ma vi halôk loñ yak lôkmanjiñ kapô ba yak êñ halumbak hayô yañvêk takêñ vov.

⁸Ma doñtom vi halôk pik mavi ba hapup ba habitak bêñ ma hik anôñ ba hatôm 100."

* **7:50:** Luk 8:48; 18:42 * **8:2:** Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

Yisu hanañ abô takêñ yôv ma halam nena, “Môlô nê lôk lemôndôñ ma nodanô abô êntêk katô.”

⁹ Ma Yisu anêñ nê ku enañ hik yani liñ hathak abô loñ kapô êñ anêñ ôdôñ.

¹⁰ *Ma yani hanañ nena, “Wapômbêñ lêk hik anêñ auk loñ kapô hathak anêñ loñ lôkliñyak thô hadêñ môlô yôv. Ma donjom avômalô vi ma yahathak yahanañ hathak abô loñ kapô iyom. Ba intu
“ thêlô êyé, ma donjom miñ êyé katô ami.

Ma thêlô elañô, ma donjom miñ eyala anêñ ôdôñ katô ami.’ ” *Aisaia 6:9*

¹¹ Ma Yisu hanañ nena, “Abô loñ kapô êñ anêñ ôdôñ ma aêntêk. Yanvêk ma hatôm Wapômbêñ anêñ abô.

¹² Yanvêk takatu ba halôk loñôndê ma hatôm avômalô takatu ba elañô Wapômbêñ anêñ abô, ma haven yam ma Sadañ hayô ma hêv Wapômbêñ anêñ abô vê hêk thêlô kapôlôñij ek miñ nêñemimbiñ ami. Ba intu Wapômbêñ miñ hatôm nêñ thêlô bulubiñ ami.

¹³ Ma yanvêk takatu ba halôk pik lôk valu ma hatôm avômalô takatu ba elañô Wapômbêñ anêñ abô ba evaloñ lôk lenijmavi. Ma donjom iniñ ngalôk miñ halôk pik kapô ba hi ami. Ba intu êvhavin bidoñna iyom ma malain hayô ma etak iniñ êvhavin.

¹⁴ Ma yanvêk takatu ba halôk yak lôkmanjiñ kapô ma hatôm avômalô takatu ba elañô Wapômbêñ anêñ abô, ma donjom thêlô êmô dokte ba pik êntêk anêñ malain lôk anêñ nômkama lôk anêñ nôñ mavi hathivuñ Wapômbêñ anêñ abô siñ ba thêlô miñ ik anôñ ami ma mi.

¹⁵ Ma donjom yanvêk takatu ba halôk pik mavi ma hatôm avômalô takatu ba kapôlôñij mavi ba malen lêlê. Thêlô elañô Wapômbêñ anêñ abô ba evaloñ loñ majan. Êñ ma hatôm imiñ lôklokwan ba ik anôñ mavi.

Miñ evuñ atum lam anêñ deda ami

(Mak 4:21-25)

¹⁶ * “Anyô miñ ethak êtôm atum lam ba êdô hamô uñ kapô mena ivuñ hamô loñ kapô te ami. Thêlô ethak êthôkwêñ hamiñ ek avômalô takatu ba êyô unyak kapô ma nêgê deda.

¹⁷ * Nômkama takatu ba ivuñ hêk loñ kapô ma tem nimbitak loñ yain. Ma nômkama takatu ba ivuñ i êmô loñ momanjiniñ ma tem nimbitak yain ek sapêñ neyala i.

¹⁸ * Aêñ ba môlô nodanô yenañ abô êntêk katô. Ôpatu ba hayala yenañ abô katô ma tem Wapômbêñ indum ba yani eyala nômkama doho imbiñ. Ma donjom ôpatu ba miñ hayala yenañ abô ami, ma tem Wapômbêñ enja auk takatu ba ôpêñ hasoñ nena bôk hawa yôv vê êñjêk ôpêñ.”

Yisu anêñ talêbô lôk iviyañ

(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ Ma Yisu anêñ talêbô lôk iviyañ êlêm ek nêgê yani, ma donjom avômalô bêñ anôñ imiñ loñ siñ ba miñ hatôm nêgê yani ami.

²⁰ Êñ ma anyô te hanañ hadêñ Yisu nena, “Lemtambô lôk môlôviyañ imiñ yain ba lenijhavin nêgê o.”

²¹ Êñ ma Yisu hanañ, “Yenañ wakatik lôk aiyañ thêlô ma nê takatu ba elañô Wapômbêñ anêñ abô ba esopa.”

* **8:10:** Ais 6:9-10 * **8:16:** Mat 5:15; Luk 11:33 * **8:17:** Mat 10:26; Luk 12:2 * **8:18:** Mat 25:29; Luk 19:26

Yisu hanan ba lovak bêñ hama

(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Wak te ma Yisu hanan hadêñ anêñ nê ku nena, “Alôana kasukthôm vi tuvulu.” Êñ ma ewa yeñ ba i.

²³ Thêlô i ma Yisu hêk sôm. Ma ôthôm bêñ lôk lovak hayô ba hayuv kasuk ba hik halôk yeñ kapô ba hadum ek êmô thêlô seson êndôk kasuk kapô ba ini.

²⁴ Êñ ma i ik Yisu liñ ba enan, “Anyô bêñ, anyô bêñ, alalô tem nama ba mi!”

Ma Yisu haviyô ma hathan lovak lôk kasuk budum bêñ takatu ba ema ba êk tiñj.

²⁵ Ma Yisu hanan hadêñ thêlô, “Môlônim ôêvhavin hamô êsê?” Ma thêlô êkô ba eson kambom ba enan hi ba halêm nena, “Ôpêntêk ma opalê ba intu hanan abô hadêñ kasuk lo lovak ba elanjô anêñ abô ba esopa?”

Yisu hêv ngôk vê hêk anyô te

(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ Ma thêlô ewa yeñ êñ ba ibup êyô kasuk ba i avômalô Gelasa inin pik. Lonj êñ hêk Galili vi tuvulu.

²⁷ Ma thêlô ethak liñ ma Yisu hatak yeñ ba hi, ma anyô te atu ba ngôk hamô havin yani anêñ lonj êñ halêm ba hapôm Yisu. Ôpêñ bôk hatak anêñ malak ma hi hamô siô ba havenj kôlôlôñ.

²⁸⁻²⁹ Nê lonj êñ ethak ekak ôpêñ banj lo va lusu hathak señ ma êv anyô te ek eyabinj, ma donjom ngôk êñ hayô ba hayôkwijn ôpêñ ma hamô señ êñ kisi. Ma habi ôpêñ vômê ma hi hamô lonj thiliv.

Ma anyô êñ hayê Yisu ma hanan boloba ba hêv yak halôk pik habobo Yisu valuvi. Êñ ma Yisu hanan hadêñ ngôk lelaik atu nena, “Otak ôpêntêk ba nu.” Êñ ma ôpêñ halam lôklala bomanj nena, “Yisu, o ma Wapômbêñ Lenj Anôñ Binj anêñ Nakadunj, lemhavinj undum malê êndêñ ya? Minj nêmvovanj êndêñ ya ami!”

³⁰ Êñ ma Yisu hanan hik ôpêñ liñ, “Anêm athêñ nena?”

Ma ôpêñ hanan, “Yenanj athêñ nena Nê Vovak Lubunlubunj” ek malê nena ngôk bêñ anôñ êmô yani kapô.

³¹ Ma ngôk takêñ enan lôbôlôñ hadêñ Yisu nena, “Minj ômbi yêlô êndôk Viv atu ami.

³² Nêmv yêlô ni êndôk bok takêñdaku ba êmô dum endaku.” Êñ ma Yisu halôk hathak ininj auk.

³³ Ma ngôk takêñ etak ôpêñ ma i êlôk bok takêñ kapô. Ma bok takêñ elanjvinj kethenj ba i hadêñ lonj kambom ma êv yak halôk kasukthôm ba nanj halok sapêñ vônô.

³⁴ Ma nê takatu ba eyabinj bok êyê nômv êñ ma êsôv ba i enanj mayaliv havenj lomalak.

³⁵ Ma avômalô êlêmv ek nêgê nena malê te habitak lonj êñ. Thêlô êyô ma êyê Yisu lôk ôpatu ba ngôk bêñ anôñ bôk êmô havinj yani ba lêk anêñ auk habitak mavi ba hapuk sôp ma hamô habobo Yisu valuvi. Avômalô êyê ba êkô kambom.

³⁶ Ma nê takatu ba êyê nômv êñ enanj hadêñ avômalô hathak nômv takatu ba hadum ba anyô lôk ngôk atu habitak mavi.

³⁷ Ma avômalô Gelasa sapêñ êkô ba elowalinj kambom ba enanj ek Yisu etak i ba ni buyanj. Aêñ ba Yisu hathak yeñ ma thêlô êvôi Galili hathak lonjbô.

38 Ma anyô lôk ngôk atu lêk mavi ba hanañ lôklokwañ hadêñ Yisu nena, “Hatôm yasôk imbiñ o e?” Ma doñtom Yisu hêv ek êmbôni anêñ loñ ba hanañ,

39 “Onañ êndêñ avômalô esak nômbêñ atu ba Wapômbêñ hadum hathak o.” Êñ ma havôhi anêñ loñ ma hanañ hadêñ avômalô sapêñ hathak nômbêñ atu ba Yisu hadum hadêñ yani.

Avena ñama lo avi lijij
(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)

40 Yisu hale hi kasukthôm vi tuvulu hathak loñbô ma avômalô bêñ anôñ lêk eyabiñ yani êmô liñdañ ba ewa yani thô.

41 Ma anyô bêñ hayabiñ unyak yeñ te halêm ma anêñ athêñ nena Jailus. Yani halek vadôñ lêlô habobo Yisu valuvi ma hanañ hik yani liñ lôk kapô malaiñ ek Yisu imbiñ yani ba ini anêñ unyak.

42 Ek malê nena anêñ amena ma doñtom iyom ba hapôm lijij ba hadum ek ema. Amena êñ anêñ sondabêñ ma hatôm laumiñ ba lahavuju.

Êñ ma Yisu hi haviñ yani ma avômalô bêñ anôñ ekalabu yani siñ.

43 Ma avi te hamô loñ êñ ba hapôm lijij thalaleñ halom hatôm sondabêñ laumiñ ba lahavuju. Ma anyôla miñ hatôm idum yani mavi ami.

44 Avi êñ halêm habobo Yisu dômlokwañ ma hasôm Yisu anêñ kwêv daim anêñ dañ iyom ma ketheñ oyañ ma thalaleñ êñ hakapok.

45 Êñ ma Yisu hanañ hik thêlô liñ, “Opalê hasôm ya?”

Ma thêlô sapêñ enañ nena thêlô mi. Ma Pita hanañ, “Anyô Bêñ, avômalô bêñ anôñ ekalabu o siñ ba intu êsôm o.”

46 Ma doñtom Yisu hanañ, “Anyôla hasôm ya ba yahasaê nena yenañ lôklokwañ doho hêv yak.”

47 Ma avi êñ hayê nena miñ hatôm imbuñ i ami. Ba intu hakô ba halowaliñ ba hi halek vadôñ lêlô habobo Yisu va. Ma hanañ hathak hasôm yani ma ketheñ oyañ ma anêñ thalaleñ atu hakapok ba avômalô nômbêñ atu elañô.

48 *Ma Yisu hanañ hadêñ avi êñ, “Yenañ avena, anêm hôêvhaviñ hadum ba lêk hubitak mavi. Nu lôk kapôlôm labali.”

49 Yisu hanañ abô hamiñ denañ ma anyô te halêm anêñ Jailus anêñ unyak ba hanañ, “Nalum avi lêk hama yôv ba intu otak kêdôñwaga ma miñ nêmalaiñ êndêñ yani ami.”

50 Yisu hanañ abô êñ ma hanañ hadêñ Jailus, “Miñ ôkô ami. Nêmbimbiñ iyom ma tem nalum avi mavi esak loñbô.”

51-53 Yisu hayô Jailus anêñ unyak ma avômalô êmô ba elañ asêñ malêñ lôk leñijmalaiñ bêñ hathak yani. Ma Yisu hanañ, “Asêñ dô. Yani hêk sôm iyom ma miñ hama ami.” Thêlô eyala nena lêk hama yôv ba intu emalik hathak Yisu. Ma Yisu hadô avômalô ini imbiñ yani ba hawa Pita lo Jon ma Jems lôk amena êñ talêbô lo lambô iyom ba i unyak kapô haviñ yani.

54 Êñ ma havalorañ avena hamô bañ ma halam nena, “Avena, umbiyô!”

55 Ma avena êñ anêñ dahô hayô halôk kupik hathak loñbô ma ketheñ oyañ ma haviyô. Ma Yisu hanañ ek nêñêm nômbêñ êndêñ avena êñ ek enjañ.

56 Ma anêñ talêbô lo lambô esoj kambom. Ma doñtom Yisu hanañ lôklokwañ nena miñ nenañ nômbêñ êñ bêñ êndêñ anyôla ami.

* 8:48: Luk 7:50

9

Yisu hêv nê ku ba i

(Mat 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹ Yisu halam anêj nê ku laumiŋ ba lahavuju ethak doŋtom ma hêv lôklokwaŋ lôk athêj bêj hadêj i ek nênem ŋgok sapêj vê lôk nindum avômalô lijiŋ mavi.

² Ma yani hêv thêlô ba i ek nenan abô esak Wapômbêj anêj loŋ lôkliŋyak lôk nindum avômalô lôk lijiŋ mavi.

³ *Ma Yisu hanan hadêj thêlô, “Môlô nu lomalak lomalak. Ma miŋ noja kôm lo vak ma nô m lo valuseŋ imbiŋ ami. Uŋgwik kwêv doŋtom ma miŋ noja kwêv yaŋ imbiŋ ami.

⁴ Unyak alêla takatu ba môlô ôyô, ma nô mô unyak êj iyom endeba notak loŋ êj ek unu buyan.

⁵ Ma doŋtom loŋ takatu ba miŋ ewa môlô thô ami, ma waklavôŋ otak loŋ êj, ma uŋgwik vonŋovaŋ takatu ba hamô vemimkapô vê êndôk thêlô maleriŋ ek injik iniŋ kambom thô.”

⁶ Yôv ma thêlô i evenŋ lomalak lomalak ba enanŋ Wapômbêj anêj Abô Mavi lôk idum avômalô lôk lijiŋ mavi.

Helot lahabi nena Yisu ma opalê

(Mat 14:1-2; Mak 6:14-16)

⁷ *Anyô Bêj Helot halanô nô m takatu ba Yisu hadum ba lahabi bêj anôŋ hathak ek malê nena anyô doho enanŋ aêntêk, “Jon haviyô hêk ŋama hathak loŋbô.”

⁸ Ma anyô doho enanŋ, “Elia halêm,” ma doho enanŋ, “Plopet tak sêbôk te haviyô hathak loŋbô.”

⁹ *Êj ma Helot hananŋ nena, “Bôk yahadabêj Jon laselo kisi yôv, ma doŋtom Yisu ma opalê ba yahalanô avômalô enanŋ abôkama hathak yani?” Êj ma yani hadum ek ênjê Yisu.

Yisu havakôj avômalô hatôm 5,000

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-15)

¹⁰ Ma Yisu anêj aposel êyô, ma enanŋ hathak nô m takatu ba thêlô idum bêj hadêj Yisu. Yôv ma Yisu halom thêlôda iyom ba i malak te anêj athêj nena Betsaida.

¹¹ Ma doŋtom avômalô bêj anôŋ eyala nena Yisu lêk hi. Êj ma thêlô esopa yani ba i. Thêlô i êyô ek Yisu ma yani hawa thêlô thô. Yôv ma yani hananŋ abô hathak Wapômbêj anêj loŋ lôkliŋyak ba hadum avômalô lôk lijiŋ ibitak mavi.

¹² Ma yaŋsiŋ bôlôvôŋ ma Yisu anêj nê ku êlêm ma enanŋ hadêj yani nena, “Lêk yaŋsiŋ ma alalô amô loŋ thiliv. Ba intu otak avômalô takêntêk ek ini malak lôk loŋ takatu ba hamô habobo ek nêmbôlêm iniŋ nô m lôk loŋ nêjêk.”

¹³ Ma doŋtom Yisu hananŋ nena, “Mi, môlôda nobakôj i.” Ma thêlô enanŋ, “Yêlôaniŋ nô m ma polom baherŋvi ma alim ju iyom hamô ba miŋ hatôm ami. Aêj ba yêlô ana nanêm nô m vuli ek avômalô nô mbêj êntêk êj la?”

¹⁴ Thêlô enanŋ abô êj ek malê nena anyô bêj anôŋ ba hatôm 5,000 la intu êmô.

Ma Yisu hananŋ hadêj anêj nê ku nena, “Môlô nonanŋ êndênŋ avômalô nena nesak doŋtom êtôm aêntêk 50 dum te, ma 50 dum yaŋ êtôm 5,000.”

* 9:3: Luk 10:4-11

* 9:7: Mat 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19

* 9:9: Luk 23:8

15 Nê ku idum aêj hadêj avômalô ba sapêj êlôk êmô biñ.

16 Ma Yisu hawa polom bahenji lôk alim ju atu ba hêv ma hathak leñ ma hateñ mek. Vê m ma haya hi lôbôlôbô ma hêv hadêj anêj nê ku ba ibi sam hadêj avômalô nômbêj atu.

17 Ma avômalô sapêj eyañ ba leñjiviyak. Ma nô m wata vi atu ba hamô ma nê ku isup halôk vak sam laumiñ ba lahavuju.

Pita hanañ nena Yisu ma Kilisi
(Mat 16:13-28; Mak 8:27-9:1)

18 Wak te ma Yisu hateñ mek ma anêj nê ku iyom êmô havinñ yani. Ma Yisu hanañ hik thêlô liñ nena, "Avômalô ethak elam ya nena opalê?"

19 *Ma thêlô enañ nena, "Doho enañ nena o ma Jon anyô hathik ñañ. Ma doho enañ nena o ma Elia, ma doho enañ nena o ma plopet bô te intu haviyô hathak loñbô."

20 *Ma Yisu hanañ hik thêlô liñ, "Ma môlôda olam ya nena opalê?"

Ma Pita hanañ viyañ nena, "O ma Mesia atu ba Wapômbêj hêv ek nê m anêj avômalô bulubiñ."

21 Êj ma Yisu hanañ lôklokwañ hadêj thêlô ek miñ nenañ abô êj bêj êndêj anyôla ami.

22 *Ma yani hanañ nena, "Anyô Anêj Nakaduñ atu tem esopa Wapômbêj anêj lahavinñ ba enja vovañ bêj anôj. Ma Israel iniñ nê bêjbêj lôk nê bêjbêj êbôk da lôk nê lôkauk hathak abô balabuñ tem nêmbôlinñ dômiñ êndêj yani. Ma Wapômbêj tem indum ba nijik yani vônô. Ma êtôm wak lô ma tem injik yani liñ imbiyô esak loñbô."

23 *Ma yani hanañ hadêj avômalô sapêj nena, "Anyôla hadum ek esopa ya, êj ma êmbôlinñ dô m êndêj yanida ma enja anêj alovalañañsiñ êtôm wak nômbêj intu sapêj ba esopa ya.

24 *Ek malê nena ôpatu ba lahabi bêj anôj hathak anêj lôkmala pik ma anêj lôkmala êj tem nê m yak. Ma doñtom ôpatu ba hatak anêj lôkmala ek hasopa ya, yani êj tem enja lôkmala anôj.

25 Anyô te hawa nômkama pik sapêj, ma doñtom miñ hasopa Wapômbêj ami ba anêj lôkmala hêv yak, êj ma tem yani êmô mavi e? Mi anôj, tem enja vovañ.

26 *Ma anyôla mama ek ya lôk yenañ abô, ma embeñ yam atu ba ya Anyô Anêj Nakaduñ yandaelê m imbiñ yenañ deda lôkmañgiñ lôk lambô ma aña mathenñ iniñ deda lôkmañgiñ, ma tem ya mama ek ôpêj aêj iyom.

27 Aêj ba yanañ avanôj êndêj môlô nena Wapômbêj anêj loñ lôklinyak tem êlê m. Ma môlô vi atu ba umiñ loñ êntêk tem nô m lôkmala denañ ma ôngô nô m êj imbiñ."

Yisu liñkupik habitak yañda
(Mat 17:1-13; Mak 9:2-13)

28 Ma Yisu hanañ abô êj yô v ma wak bahenji ba lahavulô hale ba hi. Ma Yisu hathak dumlolê te ba hi ek eteñ mek ma hawa Pita lo Jems ma Jon ivinñ yani.

29 Yisu hateñ mek denañ ma thohavloma habitak yañda ba anêj kwêv habitak thapuk hatôm damak hêv.

* 9:19: Luk 9:7-8 * 9:20: Jon 6:68-69 * 9:22: Luk 9:44; 18:32-33 * 9:23: Mat 10:38; Luk 14:27

* 9:24: Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 * 9:26: Mat 10:33; Luk 12:9

30-31 *Ma kethen oyan ma anyô lokwanju lôk deda bêñ imin ba enan abô havin yani, yan ma Mose ma yan ma Elia. Thai enan abô hadên Yisu hathak nômtakatu ba Yisu tem indum ba injik anôn êmô Jerusalem endeba yani etak pik êntêk ba ni.

32 *Ma Pita lo Jems ma Jon thêlô malen hatulak ba êk sôm. Ma thêlô iviyô ma êyê Yisu anên deda bêñ lôk anyô ju imin ivin yani.

33 Ma thai idum ek ini ma Pita hanañ hadên Yisu aêntêk, “Anyô bêñ, mavi anôn ek lêk alalô amô lon êntêk. Yêlô nadav unyak lôkkupik lokwanlô, te ek o ma te ek Mose ma te ek Elia.” Pita hathôn abô atu ba enan ba intu hanañ aên.

34 Pita hanañ abô denan ma buliv te hayô hava thêlô sin ba thêlô êkô.

35 *Ma abô te halêm anên buliv êñ kapô nena, “Intu ma yenañ Okna ba bôk yahatak yani yôn ek indum yenañ ku. Ba nodanô anên abô.”

36 Abô êñ habitak yôn ma thêlô êyê Yisu iyom hamin. Pita lo Jems ma Jon min enan hadên anyôla hathak nômtakatu ba êyê lo elanô ami.

Yisu hên ngôk vê hêk okna te

(Mat 17:14-21; Mak 9:14-29)

37 Haviyô hayañ ma Yisu thêlô etak dumlolê hêk ma êlôk ba i, ma avômalô bêñ anôn i êpôm yani.

38 Ma anyô te halam aêntêk, “Kêdônwaga, hatôm nêm kapôlôm ek yenañ okna ba nêm yani sa ek malê nena yenañ okna donjom iyom.

39 Ngôk te hathak hayôkwin yani ba kethen oyan ma yani hanañ boloba ba halowalin kambom ba wapôk habitak abôlêk. Ngôk êñ habulin yani linjukupik kambom anôn ba min hathak hatak yani dokte ami.

40 Yahanan hik anêm nê ku linj lôklokwan ek nênm ngôk kambom êñ vê, ma donjom thêlô min hatôm ami.”

41 Ma Yisu hanañ viyan nena, “Yahamô havin mólô sawa daim ma donjom min dêvhavin ami ma owa auk lokban aleba yakapôlôn lêk hagiap hathak mólô. Onja okna êñ êlêm.”

42 Ma okna êñ haven denan, ma ngôk êñ habi vôle halôk pik ba hadum ba okna halowalin kambom. Ma donjom Yisu hathan ngôk lelaik êñ, ma hadum okna êñ ba habitak mavi ma hên hi hadên lambô hathak lonbô.

43 Ma avômalô sapên eson kambom hathak Wapômbên anên lôklokwan bêñ.

Yisu hanañ bôlôn yan hathak anên nama

(Mat 17:22-23; Mak 9:30-32)

Avômalô sapên leñinhabi abô bêñ anôn hathak nômtakatu ba Yisu hadum, ma Yisu hanañ hadên anên nê ku nena,

44 * “Mólô nodanô abô êntêk katô. Tem nenan Anyô Anên Nakadun atu bêñ ba netak êndôk avômalô bahenjin.”

45 *Ma anên nê ku êthôn abô êñ anên ôdôn palin ek malê nena havun ek thêlô. Ma êkô ek nenan injik yani linj ek enan anên ôdôn bêñ êndên thêlô.

Opalê intu anyô bêñ?

(Mat 18:1-5; Mak 9:33-41)

46 *Ma Yisu anên nê ku êkôki nena thêlô alisê intu bêñ ek nê ku vi.

47 Ma Yisu hayala thêlônin auk êñ. Ma hawa amena te ba hadô hamin habobo yani.

* 9:30-31: Luk 9:22 * 9:32: 2Pi 1:16-18 * 9:35: Luk 3:22 * 9:44: Luk 9:22 * 9:45: Luk

48 *Ma hanaŋ hadêŋ anêŋ nê ku nena, “Ôpatu ba hêvHAVIŋ ya ba hawa amena nate aêntêk thô, ma hatôm hawa ya thô. Ma ôpatu ba hawa ya thô, ma hatôm hawa ôpatu ba hêv ya ba yahalêm thô haviŋ. Ma ôpatu ba hadum i aleba yaôna hamô mólô malêvôŋ intu anyô bêŋ ek mólô.”

49 Ma Jon hanaŋ nena, “Anyô Bêŋ, yêlô ayê anyô te hêv ngôk vê hathak anêŋ athêŋ. Ma doŋtom yani ma miŋ alalô te ami ba intu yêlô anaŋ ek yani etak ku êŋ.”

50 *Ma doŋtom Yisu hanaŋ nena, “Dô! Miŋ numiŋ yani loŋ siŋ ami. Ôpatu ba miŋ hapôlik hathak alalô ami, intu alalôaniŋ te.”

Avômalô Samalia êdô Yisu

51 Waklavôŋ Wapômbêŋ enja Yisu ni leŋ lêk habobo, êŋ ma yani lavidon ek ni Jerusalem.

52 Ma yani hêv anyô doho ba i malak te hêk Samalia ek nêpôpêk nômkama êmôŋ ek yani.

53 Ma doŋtom avômalô loŋ êŋ êdô neja yani thô ek malê nena hi Jerusalem.

54 *Ma nê ku Jems lo Jon êyê nôŋ êŋ ma enaŋ hik yani liŋ aêntêk, “Anyô Bêŋ, yai nandam atum êndôk ba êlêm anêŋ leŋ ek esaŋ thêlô e?”

55 Ma doŋtom Yisu hik i liliŋ ma hayanda thai.

56 Ma thêlô i malak yaŋ.

Ku bêŋ ek nesopa Yisu vaŋgwam

(Mat 8:18-22)

57 Thêlô even loŋôndê ba i ma anyô te hanaŋ nena, “Loŋ nômbêŋ atu ba hu ma tem yasopa o.”

58 Ma Yisu hanaŋ, “Avuŋ yatap iniŋ pik abyana hamô ma menak iniŋ unyak hamô aliŋ, ma doŋtom ya Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu ma yenaŋ loŋ yaŋgêk ma mi.”

59 Ma Yisu hanaŋ hadêŋ anyô yaŋ nena, “Osopa ya.”

Ma doŋtom ôpêŋ hanaŋ, “Anyô Bêŋ, otak ya ek yana yandav wakamik vêŋmam.”

60 Ma Yisu hanaŋ hadêŋ yani, “Dô, nê ŋama da nedav iniŋ ŋama. Ma nu onaŋ abô esak Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak bêŋ.”

61 *Ma anyô yaŋ hanaŋ hadêŋ Yisu nena, “Anyô Bêŋ, tem yasopa o, ma doŋtom otak ya ek yanaŋ waklêvôŋ êndêŋ yenaŋ avômalô vêŋmam.”

62 Ma Yisu hanaŋ viyaŋ nena, “Ôpatu ba havenŋ loŋôndê ma hik ma liliŋ miŋ hatôm indum ku ênjêk Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô ami ma mi.”

10

Yisu hêv nê ku hatôm 72 ba i

(Mat 11:20-24)

1 *Yôv ma Anyô Bêŋ hatak avômalô yaŋda hatôm 72 ba hêv i juju ba êmôŋ ek yani ba i hadêŋ malak lôŋ sapêŋ atu ba yani tem ni.

2 *Ma yani hanaŋ hadêŋ thêlô nena, “Nôm bêŋ anôŋ lêk hayôk ba hamô ku kapô, ma doŋtom nê ku ma tomtom iyom. Aêŋ ba noten mek êndêŋ ku anêŋ alaŋ ek nêŋ nê ku ba ini ek nindom anêŋ ku.

* 9:48: Mat 10:40 * 9:50: Mat 12:30; Luk 11:23 * 9:54: 2Kin 1:9-16 * 9:61: 1Kin 19:20

* 10:1: Mak 6:7 * 10:2: Mat 9:37-38; Jon 4:35

3 *Môlô nu. Yahêv môlô ba u hatôm boksipsip nali i êmô avuŋ yatap malêvônŋ.

4 *Ma miŋ môlô noja valuselenŋ lôk vak lôk bokŋgôp imbiŋ ami. Ma miŋ nonaŋ abô pôk embenŋ loŋôndê ami ma unu nundum ku êŋ kethenŋ.

5 *Môlô ôyô unyak te kapô, ma nonaŋ êndêŋ thêlô aêntêk, ‘Wapômbêŋ hatôm indum ba môlô nôômô yôhôk mavi.’

6 Anyô yôhôk te hamô unyak êŋ ba hêvhaviŋ, êŋ ma tem môlônim abô mavi êŋ êmô imbiŋ thêlô. Ma mi, ma tem abô êŋ êmbôlêm ek môlôda esak loŋbô.

7 *Ma môlô nôômô unyak êŋ iyom. Ma môlô onŋgwaŋ ba nunum êtôm atu ba êv hadêŋ môlô iyom ek malê nena môlô ma nê ku ba mavi ek avômalô neyabiŋ môlô. Ma miŋ môlô unu nosak unyak mayaliv ami.

8 * ‘Môlô ôyô malak lôŋ te ba ewa môlô thô ba êv nôôm hadêŋ môlô, êŋ ma môlôŋgaŋ.

9 Ma môlô nundum thêlôninŋ avômalô lôk lijiŋ nimbital mavi, ma môlô nonaŋ aêntêk, ‘Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak lêk halêm habobo môlô.’

10 Ma doŋtom miŋ ewa môlô thô ami, êŋ ma môlô unu numiŋ loŋôndê ma nonaŋ nena,

11 *Yêlô ik vonŋgoŋ veŋiŋkapô vê halôk môlô malemim ek injik môlônim kambom thô. Ba intu môlô lemim imbi katô nena Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak lêk halêm habobo môlô.’

12 *Yanaŋ êndêŋ môlô nena waklavônŋ atu ba Wapômbêŋ endelêm ek endanô abô, êŋ ma avômalô loŋ atu ba miŋ ewa môlô thô ami, thêlôninŋ malaiŋ tem êmônŋ ek avômalô kambom anêŋ Sodom.

13 *Aliakaknena, môlô avômalô Kolasin lo Betsaida! Môlô bôk ôyê nômbithi lomalama. Ma doŋtom bôk yandum nômbithi takêŋ êmô Taia lo Saidon malêvônŋ, êŋ ma kethenŋ oyaŋ ma tem nijik kwêv kambom lôk nesav atum ŋgavu esak leŋiŋkadôk ek nede kapôlôninŋ liliŋ.

14 Waklavônŋ atu ba Wapômbêŋ endelêm ek endanô abô, êŋ ma môlônim malaiŋ tem bêŋ anônŋ êmônŋ ek avômalô Taia lo Saidon iniŋ!

15 Ma môlô avômalô Kapaneam, tem nêmbô môlônim athêŋ esak leŋ e? Mi, môlô tem unu nê ŋama iniŋ loŋ!

16 * ‘Anyô halaŋô môlônim abô, êŋ ma yani halaŋô yenaŋ abô haviŋ. Ma anyô havôliŋ dôôm hadêŋ môlô, êŋ ma yani havôliŋ dôôm hadêŋ ya haviŋ. Ma anyô havôliŋ dôôm hadêŋ ya, êŋ ma yani havôliŋ dôôm hadêŋ Ôpatu ba hêv ya ba yahalêm haviŋ.’

*Nê ku êvôlêm hathak loŋbô
(Mat 11:25-27; 13:16-17)*

17 Nê ku 72 takatu êvôlêm hathak loŋbô ma leŋiŋmavi bêŋ anônŋ ba enaŋ, ‘Anyô Bêŋ, yêlô adum ku lomalama lôk êv ŋgôk vê hathak anêm athêŋ.’

18 *Ma Yisu hanaŋ aêntêk, ‘Yahayê Sadaŋ hêv yak anêŋ leŋ hatôm damak.

19 *Odanô, yahêv lôklokwaŋ hadêŋ môlô ek nombak umya lo danŋgaviŋ pesa. Ma môlô hatôm nôômô Sadaŋ ôpatu ba lamaniŋ hathak môlô anêŋ lôklokwaŋ sapêŋ lu. Ma nômlate miŋ hatôm imbuliŋ môlô ami ma mi.

* 10:3: Mat 10:16 * 10:4: Mat 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 * 10:7: 1Ko 9:6-14; 1Ti 5:18 * 10:8: 1Ko 10:27 * 10:11: Ap 13:51; 18:6 * 10:12: Stt 19:24-25; Mat 10:15; 11:24 * 10:16: Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 * 10:18: Jon 12:31; ALK 12:8-9 * 10:19: Sng 91:13; Mak 16:18

20 *Ma mólô min lemimmavi bêñ anôñ esak ngôk elañô mólônim abô ami ma mi, ma doñtom mólô lemimmavi esak Wapômbêñ bôk hato mólônim athêñ hêk leñ.”

21 Yôv ma Lovak Matherñ hadum Yisu anêñ kapô lamavi ba hanañ, “Wakamik, O ma leñ lo pik anêñ alañ! Lêk huvuñ anêm auk hadêñ nê lôk kauk lôk nê bêñbêñ ma huik thô hadêñ nê takatu ba êtôm avômena yaônena. Ba intu yahabô anêm athêñ! Wakamik, avanôñ oda hosopa anêm lemhaviñ ba intu hudum aêñ.

22 * “Wakamik bôk hôêv ya auk sapêñ yôv. Ba anyô late min hayala Nalum atu ami. Mi, O Wakamik iyom. Ma anyô late min hayala O Wakamik katô ami. Mi, Nalum lôk nê takatu ba Nalum lahaviñ injik O thô êndêñ i iyom.”

23 Ma Yisu hik i liliñ ba hanañ hadêñ anêñ nê ku iyom nena, “Wapômbêñ hadum mavi hadêñ mólô ba mólô ôyê nôm takatu.

24 Yanañ êndêñ mólô nena sêbôk ma plopet lôk kin bêñ anôñ leññhaviñ nêgê nôm êntêk ba lêk mólô ôyê, ma doñtom min êyê ami. Ma leññhaviñ nedañô abô takêntêk ba lêk mólô olañô, ma doñtom min elañô ami.”

Anyô Samalia mavi te
(Mat 22:34-40; Mak 12:28-34)

25 *Wak te ma anyô lôk kauk hathak abô balabuñ hayô hamiñ ba hadum ek esaê Yisu ba hanañ, “Kêdôñwaga, yandum malê ek Wapômbêñ nêm lôkmala atu ba nêmo êtôm wak nômbêñ intu sapêñ êndêñ ya?”

26 Ma Yisu hanañ hik yani liñ aêntêk, “Abô balabuñ hanañ malê? Êñ ma oda osam abô êñ ba lemimbi nena abô êñ hanañ aisê?”

27 *Ma yani hanañ nena, “Lemimimbiñ Anyô Bêñ unim Wapômbêñ êñjêk unim kapôlômim lôk dahôlômim ma lôklokwan lôk unim auk sapêñ. Ma lemimbiñ anêm avômalô êtôm lemhaviñ oda.”

28 *Ma Yisu hanañ nena, “Avanôñ. Undum aêñ ma tem ômo lôkmala.”

29 Ma doñtom yani hadum ek avômalô nêgê nena anêñ auk ma mavi, aêñ ba yani hanañ nena, “Yenañ avômalô êñ ma opalêla?”

30 Ma Yisu hanañ viyañ aêntêk, “Anyô te hatak Jêlusalem ma halôk ba hi Jeliko. Êñ ma nê vani êpôm yani ba ik yani ba hamayak hêk loñôndê ma ewa anêñ nômkama vani ba i.

31 Ma anyô habôk da te hasopa loñôndê êñ ba halôk ba hi. Êñ ma yani hayê anyô êñ, ma doñtom yani habup halôk loñôndê vi hale ba hi.

32 Aêñ iyom ma Livai te halôk loñôndê bô êñ hale ma hayê ôpêñ, ma kethen oyañ habup halôk loñôndê vi atu hale ba hi.

33 Ma doñtom anyô Samalia* te halom loñôndê êñ ba hi ma hayê ôpêñ ba lahiki.

34 Êñ ma yani hi hadêñ ôpêñ ma hançasô wain lôk nôm lêñlêñ hathak ôpêñ anêñ palê ma hasum. Yôv ma yani hawa ôpêñ ba hatak hayô hamô anêñ bok donki ma halom ba hi unyak atu ba êv vuli ba êk. Ma yanida hayabiñ ôpêñ.

35 Ma haviyô hayañ ma yani hêv valuselen seleva ju hadêñ unyak alañ ma hanañ nena, ‘Oyabiñ anyô lijiñ êntêk mavi. Ma valu êntêk min hatôm ami ba wak yanñ atu ba yahalehalêm ma tem yanêm doho imbiñ.’ ”

* 10:20: Plp 4:3; ALK 3:5 * 10:22: Jon 3:35; 10:15 * 10:25: Mat 22:35-40; Luk 18:18 * 10:27: Wkp 19:18; Lo 6:5 * 10:28: Wkp 18:5 * 10:33: Avômalô Samalia ma Isael iniñ nê kambom.

³⁶ Yisu hanaŋ abô loŋ kapô êŋ yôv ma hanaŋ hik anyô lôkauk êŋ liŋ aêntêk, “Lemhabi aisê? Ôpatu ba nê kambom ik ma opalê hêv yani sa hatôm yanida anêŋ avômalô te?”

³⁷ Ma anyô lôkauk hanaŋ viyaŋ nena, “Ôpatu ba hêv kapô hadêŋ yani.”
Ma Yisu hanaŋ hadêŋ ôpêŋ nena, “Nu ma undum aêŋ iyom.”

Yisu hamô Mata lo Malia iniŋ unyak

³⁸ Yisu lôk anêŋ nê ku evenŋ ba i ma Yisu habitak hayô malak lôŋ te ba hi. Ma avi te anêŋ athêŋ nena Mata hawa Yisu thô ba hi hamô anêŋ unyak.

³⁹* Mata anêŋ yaŋ molok Malia hamô habobo Anyô Bêŋ valuvi ba halanô anêŋ abô.

⁴⁰ Ma doŋtom Mata hadum ku bêŋ anôŋ ek hapôpêk nôm. Êŋ ma yani hi hadêŋ Yisu ma hanaŋ, “Anyô Bêŋ, lemhabi aisê? Yahadum ku bêŋ anôŋ ma yenaŋ aiyaŋ molok miŋ hêv ya sa dokte ami. Ba intu otak yani êlêm ek nêma ya sa.”

⁴¹ Ma doŋtom Anyô Bêŋ hanaŋ viyaŋ hadêŋ yani nena, “Mata, Mata, aisê ka lem hik o ba kapôlôm malaiŋ hathak nômkama lomaloma?”

⁴²* Ma doŋtom nômlate iyom intu ba nômbêŋ ma Malia lêk hawa nôm êŋ yôv ba anyô te miŋ hatôm enja nôm êŋ vê ênjêk yani ami ma mi.”

11

Kobom neteŋ mek

(Mat 6:9-15; 7:7-11)

¹ Wak te ma Yisu hateŋ mek hamô bute. Ma hateŋ mek yôv ma anêŋ nê ku te hanaŋ hadêŋ yani nena, “Anyô Bêŋ, ôndônŋ yêlô ek yêlô naterŋ mek êtôm sêbôk ba Jon hadôŋ anêŋ nê ku.”

² Ma Yisu hanaŋ, “Môlô noterŋ mek aêntêk,
“Wakamik, anêm athêŋ ênjêk matherŋ.

Ma anêm loŋ lôkliŋyak êlêm êtôm loŋ lôkthô.

³ Ma nêma wak tomtom anêŋ nôm êndêŋ yêlô.

⁴ Ma yêlô êv avômalô iniŋ kambom takatu ba idum hadêŋ yêlô vê,
ba intu nêma yêlôaniŋ kambom vê aêŋ iyom.

Lôk miŋ otak yêlô êndôk nôm atu ba esau yêlô ami.”

⁵⁻⁶ Yôv ma Yisu hanaŋ abô loŋ kapô te hadêŋ thêlô aêntêk, “Bôlôvônŋ biŋ te ma hu hadêŋ anêm anyô môlô te anêŋ unyak ma honaŋ, ‘Aiyaŋ, yenaŋ anyô môlô te halêm anêŋ loŋ daim ba lêk hamô yenaŋ unyak ba hama kisi ma ya nôm mi. Ba hatôm nêma polom lokwanjô ek yani e?’

⁷ Ma anêm anyô môlô atu hamô unyak kapô tem enaŋ viyaŋ nena, ‘Yahadô. Yêlô lêk êk sôm ba unyak abôlêk lêk putup yôv ba tem miŋ yanêm nôm êndêŋ o ami ma mi.’

⁸ Yani hadô ek nêma anêŋ anyô môlô sa. Ma doŋtom yahanaŋ hadêŋ môlô nena oterŋ lôbôlônŋ, êŋ ma tem yani mama ba imbiyô ba nêma nôm êtôm atu ba hoteŋ yani.

⁹⁻¹⁰ “Ba intu yahanaŋ hadêŋ môlô nena nê takatu ba enaŋ hik Wapômbêŋ liŋ, ma tem neja nômkama êtôm atu ba enaŋ. Ma êbôlêm nômlate ma tem nêpôm. Ma ipididiŋ unyak abôlêk ma tem injik vê ek i. Aêŋ ba onaŋ hik

* 10:39: Jon 11:1; 12:2-3 * 10:42: Mat 6:33

Wapômbêḡ liḡ ma tem nêḡ mômônim lemimhaviḡ êḡḡêḡ mômô. Ma ôbôlêḡ ma tem nôpôm. Ma upididiḡ unyak abôlêḡ ma tem injik vé ek mômô.

11 “Mômô avômena iniḡ lami, nalum hanaḡ hik o liḡ ek enjaḡ alim ma tem nêḡ unya kambom te êḡḡêḡ yani e? Ma mi!

12 Mena yani hanaḡ ek enjaḡ menak daluk, êḡ ma tem nêḡ ḡgalivaḡ te e? Ma mi!

13 Mômô avômalô pik unim bôḡ lo loḡ ma kambom, ma doḡtom mômô othak ôêḡ nômkama mavi hadêḡ nalumi. Aêḡ ba mômô noyala katô nena mômônim Lemambô Bêḡ atu ba hamô malak leḡ yani lamavi anôḡ ek nêḡ Lovak Mathen êḡḡêḡ ḡê takatu ba enaḡ hik yani liḡ.”

Yisu lo Belsebul

(Mat 12:22-32,43-45; Mak 3:20-27)

14 Yisu hêḡ ḡḡôḡ vé hêḡ anyô abôlêḡ putup te. Ma ḡḡôḡ êḡ hatak ôpêḡ ba hi ma ôpêḡ hanaḡ abô ba avômalô sapêḡ êyê ba eson kambom.

15 *Ma doḡtom avômalô doho enaḡ, “ḡḡôḡ iniḡ anyô bêḡ Belsebul hêḡ lôklokwaḡ hadêḡ ôpêḡ. Ba intu hatôm nêḡ ḡḡôḡ sapêḡ vé êḡḡêḡ avômalô.”

16 *Ma avômalô doho idum ek nesau Yisu ba enaḡ hik yani liḡ nena, “Undum lavôḡḡiḡ te ek injik thô nena Wapômbêḡ hêḡ o ba hólêḡ mena mi e?”

17 Ma doḡtom Yisu hayala thêlôniniḡ auk ba hanaḡ abô loḡ kapô te hadêḡ thêlô nena, “Avômalô malak lôḡ te evaki vose hi ôḡôḡ ju, êḡ ma tem malak lôḡ êḡ ḡḡathiniḡ ba bapu ipup imbitak. Ma avômalô ôḡôḡ te evaki vose hi ôḡôḡ ju ma tem thêlôda nêḡḡ yak.

18 Aêḡ ba Sadaḡ anêḡ ḡḡôḡ vi evaki vose hi ôḡôḡ ju, êḡ ma Sadaḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak tem imiḡ majan aisê? Mi. Ma aisê ka mômô onan nena yahêḡ ḡḡôḡ vé hathak Belsebul anêḡ lôklokwaḡ?

19 Mômô onan nena ḡḡôḡ bêḡ Belsebul hêḡ lôklokwaḡ hadêḡ ya ba yahêḡ ḡḡôḡ vé. Ma mômônim avômalô idum ku êḡ haviḡ! Ma opalê intu hêḡ lôklokwaḡ hadêḡ thêlô ba idum ku mavi êḡ? ḡḡôḡ Bêḡ, e? Mi! Mômôda unim avômalô ik thô nena mômô onan abôyaḡ.

20 Wapômbêḡ da hêḡ lôklokwaḡ hadêḡ ya ba yahêḡ ḡḡôḡ vé hêḡ avômalô. Aêḡ ba oyala nena Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak lêḡ halêḡ yôḡ.

21 “Anyô lôklokwaḡ te havalon nômkaḡa vovak ba hayabiḡ anêḡ loḡ, êḡ ma anêḡ nômkaḡa tem êḡḡ mavi.

22 *Ma doḡtom anyô vovak laik môḡ hayô ba hik vovak hadêḡ ôpêḡ aleba hamô lu, êḡ ma yani tem enja ôpêḡ anêḡ nômkaḡa vovak takatu ba bôḡ hadum ôpêḡ ba habitak lôklokwaḡ vé. Aêḡ ba ôpatu ba lovak ma tem imbi yaḡ atu ba hêḡ yak anêḡ nômkaḡa sam.

23 * “Anyôla miḡ hêḡ ya sa ek yai naḡḡik vovak êḡḡêḡ Sadaḡ ami, ôpêḡ hatôm haviḡ Sadaḡ ba thai ik vovak hadêḡ ya. Ma anyô miḡ hêḡ ya sa ba hasup avômalô hathak doḡtom ami, êḡ ma hatôm halupuniḡ i ba êsôḡ mayaliv.”

24 “ḡḡôḡ lelaik hatak anyô te, êḡ ma hi haven loḡ thiliv ek êḡbôlêḡ loḡ mavi te ek enja lovak ba êḡḡ. Ma miḡ ḡapôm loḡ te ami ma tem enaḡ nena, ‘Yatup siḡ yana unyak sêbôḡ esak loḡbô.’

25 Ma hayô ba hayê nena unyak êḡ lêḡ epesaḡ ba habitak mabuḡ mavi.

²⁶ Êñ ma tem ni êmbôlê m ngôk baherñvi ba lahavuju takatu ba ininj lôklokwan hamônj ek anêñ ba enja i imbinj ek nimbitak nêyô unyak êñ kapô esak lonjbô. Êñ ma ôpêñ tem êmô kambom anônj ek yanj sêbôk.”

²⁷ *Yisu hananj abô takêñ hamô denanj ma avi te haminj avômalô nômbêñ êñ malêvônj ma halam aêntêk, “Avi atu ba havathu o ba hêv sum hadêñ o, yani êñ êmô lôk lamavi.”

²⁸ Ma doñtom Yisu hananj, “Ôpatu ba halanjô Wapômbêñ anêñ abô ba hasopa, yani êñ êmô lôk lamavi anônj.”

Anyô doho leñjñhavinj nêgê lavônjinj
(*Mat 12:38-42; Mak 8:11-12*)

²⁹ *Avômalô bêñ anônj êyô ek Yisu. Êñ ma Yisu hananj, “Avômalô bôlônj êntêk ma avômalô kambom. Thêlô enanj ek yandum lavônjinj ek injik thô nena Wapômbêñ bôk hêv ya ba yahalê m, ma doñtom tem mi. Thêlô tem nêgê Jona anêñ lavônjinj iyom.

³⁰ Sêbôk ma Jona habitak hatôm lavônjinj ek avômalô Ninive. Ma lêk Anyô Anêñ Nakadunj atu tem imbitak aêñ iyom êndêñ avômalô bôlônj êntêk.

³¹ * “Sêbôk ma Siba ininj kwin hatak anêñ lonj ma halê m anêñ pik anêñ danj ek endanjô Solomon anêñ auk mavi. Odanjô! Nômlate hamô lonj êntêk ma bêñ ek Solomon. Ma doñtom mólô ôdô anêñ nodanjô. Ma waklavônj atu ba Wapômbêñ hatak ek nindum abô ma Siba ininj kwin êñ tem enanj mólônim kambom takêñ bêñ.

³² *Ma sêbôk ba avômalô Ninive elanjô Jona anêñ abô ba ele kapôlônjinj liliñ. Ma nômlate lêk hamô lonj êntêk ma bêñ ek Jona. Ma doñtom mólô ôdô anêñ nodanjô. Ma waklavônj atu ba Wapômbêñ hatak ek nindum abô ma tem avômalô Ninive niminj ba nenanj mólônim kambom takêñ bêñ.”

Deda leñvinjkupik
(*Mat 5:15; 6:22-23*)

³³ * “Anyô minj ethak êtôm atum ba ivunj hamô lôñ kapô mena êdô hamô unj kapô ami ma mi. Thêlô êthôkwêñ haminj ek avômalô takatu ba êyô unyak kapô tem nêgê deda.

³⁴ Malem daluk ma hatôm atum ek nê m deda êndêñ lemvimkupik. Malem daluk mavi ma tem deda êmô lemvimkupik sapêñ. Ma doñtom malem daluk kambom ma tem momanjiniñ bêñ êñjêk lemvimkupik.

³⁵ Aêñ ba nôñgô katô nena anê m deda ma deda anônj ek malê nena deda doho ma hatôm momanjiniñ.

³⁶ Ma deda hamô lemvimkupik sapêñ, ma momanjiniñ minj hêk bute ami. Êñ ma lemvimkupik sapêñ tem imbitak deda êtôm atum habi malem lonj.”

Yisu hathanj Palisi lôk nê lôkauk hathak abô balabun
(*Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47*)

³⁷ Yisu hananj abô yôv ma Palisi te hananj hik Yisu linj ek enanj nô m êmô imbinj yani. Êñ ma Yisu hi hayô ôpêñ anêñ unyak kapô.

³⁸ Ma Palisi êñ hayê Yisu halôk hamô ek enanj nô m ma minj hathik i ami. Êñ ma yani hasonj kambom.

³⁹ Ma Yisu hanan hadêŋ yani nena, “Môlô nê Palisi, môlô othak uthik unim tase lôk belev anêŋ vidôm iyom, ma doŋtom môlônim kapôlômim putup hathak kobom vani lo kobom kambom.

⁴⁰ Môlô nê molo, Wapômbêŋ hapesan viyaiŋ lôk vikapô haviŋ.

⁴¹ Ma doŋtom môlônim nômkama takatu ba hamô ma môlô nônmêm êndêŋ nê nômkama mi ek nêm thêlô sa. Môlô nundum aêŋ ma tem môlônim nômkama sapêŋ êmô mabuŋ mavi ênjêk Wapômbêŋ ma.

⁴² “Alikaknena môlô nê Palisi, vovan bêŋ tem êpôm môlô. Môlô othak usup ava takatu ba hadum nôm vasiŋ ba uik sam hi ôdôŋ laumiŋ ba ôêv ôdôŋ te hadêŋ Wapômbêŋ hatôm da. Kobom êŋ ma nôm yaôna. Ma doŋtom môlô otak kobom thêthôŋ lôk kobom lemimimbiŋ Wapômbêŋ. Kobom êntêk ma nômbêŋ! Nodaŋô! Môlô nosopa abô balabuŋ bêŋ takêntêk lôk abô balabuŋ yaônena imbiŋ!

⁴³ “Alikaknena môlô nê Palisi, vovan bêŋ tem êpôm môlô! Môlô lemimhaviŋ nômô êtôm nê bêŋbêŋ êmô unyak yeŋ kapô lôk lemimhaviŋ avômalô nenan, ‘Waklêvôŋ anyô bêŋ’ êndôk loŋ ethak doŋtom halôk.

⁴⁴ “Alikaknena, vovan bêŋ tem êpôm môlô. Môlô lelaik hatôm ŋama te atu ba bôk elav bô ma lêk miŋ anyôla hayala ami. Ba intu avômalô êyô imiŋ ba ibitak lelaik hamô Wapômbêŋ ma. Aêŋ ba avômalô takatu ba ele ebobo môlô ma ibitak lelaik aêŋ iyom.”

⁴⁵ Nê eyala abô balabuŋ te halaŋô abô êŋ ma hanan hadêŋ Yisu aêntêk, “Kêdôŋwaga, honan abô êŋ hadêŋ nê Palisi ma huik yêlô susu haviŋ.”

⁴⁶ Ma Yisu hanan, “Alikaknena môlô nê lôkauk hathak abô balabuŋ haviŋ, vovan bêŋ tem êpôm môlô. Môlô ôêv balabuŋ anêŋ malaiŋ lomaloma hadêŋ avômalô ek nesopa. Nôm êŋ ma hatôm vak malaiŋ kambom ek thêlô. Ma doŋtom môlô miŋ ôêv thêlô sa dokte ami.

⁴⁷⁻⁴⁸ “Alikaknena, vovan bêŋ tem êpôm môlô. Môlônim libumi bôk ik plopet bêŋ anôŋ vônô ma môlô oyabiŋ iniŋ siô dedauŋ mavi. Aêŋ ba hik thô nena môlô ôlôk hathak libumi iniŋ bôk lo loŋ takatu ba idum.

⁴⁹ Ba intu Wapômbêŋ anyô lôkauk bêŋ bôk hanan aêntêk, ‘Tem yanêm plopet lo aposel bêŋ anôŋ êndêŋ thêlô, ma tem thêlô nindum kambom êndêŋ doho ba nijik doho vônô.’

⁵⁰ Aêŋ ba avômalô bôlôŋ êntêk tem neja vovan bêŋ esak plopet takatu ba ik vônô hadêŋ waklavôŋ Wapômbêŋ hapesan pik aleba lêk.

⁵¹ Plopet môŋ atu ba ik vônô ma Abel ma ik aêŋ habup hathak aleba hayô Sekalaia ma anêŋ dan. Ik yani vônô hêk unyak mathen lôk loŋ êbôk da anêŋ malêvôŋ. Avanôŋ, yanaŋ êndêŋ môlô, vuli kambom hathak bôk lo loŋ takêŋ tem imbitak êpôm avômalô bôlôŋ êntêk.

⁵² “Alikaknena môlô nê uik abô majan thô, vovan bêŋ tem êpôm môlô! Môlô umiŋ auk mavi anêŋ loŋôndê loŋ siŋ. Môlôda miŋ oven loŋôndê êŋ ami ma umiŋ siŋ ek avômalô takatu ba leŋiŋhaviŋ nesopa ma miŋ hatôm nesopa ami.”

⁵³ Yôv ma Yisu hatak unyak êŋ ma nê lôkauk hathak abô balabuŋ lôk nê Palisi leŋiŋŋaŋa kambom ba enaŋ ik yani liŋ lomaloma.

⁵⁴ Thêlô idum aêŋ ek neja yani êndôk adêk esak anêŋ abô.

12

*Noyabiŋ am esak Palisi iniŋ kobom kambom
(Mat 10:26-33; 12:31-32; 10:19-20)*

1 *Avômalô bêñ anôñ bomañ ethak donjom ba êyô imiñ i pesa. Ma Yisu hanañ hadêñ anêñ ñê ku aêntêk, “Noyabiñ am esak Palisi iniñ kobom kambom. Thêlô idum hatôm ñê mavi êmô avômalô malêvôn, ma donjom auk lomalama hêk iniñ kapôlôñiñ. Nôm êñ ma hatôm yis ba tem êmbôv avômalô bêñ anôñ.

2 *Nôm takatu ba havuñi hêk loñ kapô ma tem imbitak loñ yaiñ. Ma abô takatu ba havuñi ma tem avômalô sapêñ neyala.

3 Aêñ ba abô takatu ba môlô onañ hadêñ bôlôvôn ma tem avômalô nedañô êndêñ lôkwak. Ma abô takatu ba môlô onañ thikuthik halôk unyak kapô, êñ ma tem nimiñ unyak vôn ba nendam bêñ.

4 “Yenañ avômalô, yanañ êndêñ môlô nena miñ nôkô ek avômalô ami. Thêlô hatôm nijik lemvimkupik iyom vônô. Ma embenj yam ma tem miñ hatôm nindum nômlate ami.

5 Odañô tem yangik ôpatu ba môlô nôkô esak thô: Nôkô ek Anyô Bêñ. Yani hatôm injik môlô lemvimkupik vônô vêm ma imbi êndôk atum lôkmala. Ba intu nôkô ek yani iyom.

6 “Avômalô ethak êv vuli menak yaônena hathak valuseleñ yaô ek eyañ. Ma donjom Wapômbêñ miñ hathôñ thêlô te ami, mi.

7 *Yani bôk hakatuñ môlô sapêñ lemimkadôk ñaur yôv. Aêñ ba môlô ma bêñ ek menak, ba intu miñ nôkô ami.

8 “Yanañ êndêñ môlô nena ôpatu ba hanañ hadêñ avômalô nena hasopa ya ma tem ya Anyô Anêñ Nakadañ atu yanañ imiñ Wapômbêñ ma ba anjela nedañô nena, ‘Ôpêntêk ma yenañ.’

9 Ma ôpatu ba hanañ hadêñ avômalô nena hadô esopa ya, intu tem yanañ imiñ Wapômbêñ ma ba anjela nedañô nena, ‘Yahathôñ ôpêñ paliñ.’

10 Ma anyô te hanañ abô kambom hathak Anyô Anêñ Nakadañ atu, ma Wapômbêñ tem nêm ôpêñ anêñ kambom vê. Ma donjom anyôla hayê Lovak Matherñ anêñ ku ba hanañ abôma nena, ‘Êntêk ma Ngôk Bêñ anêñ ku’, êñ ma Wapômbêñ tem miñ nêm ôpêñ anêñ kambom êñ vê ami.

11 * “Avômalô evaloñ môlô loñ ba u unyak yeñ mena êdô môlô hamiñ ñê bêñbêñ mena ñê loñ buyañ iniñ ñê bêñbêñ maleñiñ, êñ ma miñ nôkô ba nonañ nena, ‘Yêlô tem nanañ malê?’ mena ‘nanañ viyañ aisé?’ ami. Mi.

12 Lovak Matherñ tem nêm auk êndêñ môlô ek nonañ.”

Anyô lôkmañiñ atu ba auk mi

13 Anyô te hamiñ avômalô nômbêñ atu kapô ma hanañ hadêñ Yisu aêntêk, “Kêdôñwaga, wakamik bôk hama yôv ba onañ ek aiyañ bêñ imbi anêñ nômkama sam ba nêm ôdôñ te ek ya.”

14 Ma donjom Yisu hanañ hik ôpêñ liñ, “Aiséte? Opalê te hatak ya ek yambitak anyô bêñ ek yambi môlônim nômkama sam?”

15 *Ma Yisu hanañ hadêñ avômalô aêntêk, “Noyabiñ am katô ek miñ malemimkilik ek nômkama lomalama ami. Anyô miñ hamô lôkmala hathak nômkama ami.”

16 Ma Yisu hanañ abô loñ kapô te hadêñ thêlô aêntêk, “Anyô lôk nômkama bêñ te anêñ nômkama hik anôñ bêñ anôñ hamiñ ku.

* 12:1: Mat 16:5-6; Mak 8:14-15 * 12:2: Luk 8:17 * 12:7: Luk 12:24; Ap 27:34 * 12:11: Mak 13:11; Luk 21:12-15 * 12:15: 1Ti 6:9-10

17 Êḡ ma yani lahabi aêntêk, 'Yatak yenaḡ nôm êmô êsê? Yenaḡ unyak kapô sapêḡ putup ba mi.'

18 Ma yani hanaḡ, 'Aêḡ ba dô ma yandum aêntêk. Yaseḡ yenaḡ unyak sapêḡ thô ma yandav unyak lukmuk bêḡbêḡ ek yandô yenaḡ nôm lôk nômkama sapêḡ êmô kapô.

19 Ma yada yanaḡ êndêḡ ya aêntêk, "Ya ma anyô lôkmanḡiḡ kambom. Yenaḡ nômkama bêḡ anôḡ hamô. Ba tem yanḡaḡ lo yanum ma yamô mavi iyom êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ. Ma miḡ hatôm yandum ku te ami."'

20 "Ma donḡtom Wapômbêḡ hanaḡ hadêḡ ôpêḡ aêntêk, 'O anyô molo! Bôlôvôḡ êntêk ma tem yanja anêm lôkmala vê ba oma, ma opalê tem enja nômkama takatu ba hopesaḡ ek oda?'

21 * "Noyabiḡ am! Avômalô takatu ba êpôm nômkama bêḡ anôḡ ek thêlôda ba leḡiḡpaliḡ Anyô Bêḡ hatôm ôpêntêk, thêlô êḡ ma nômkama mi anôḡ hêk malak leḡ."

Miḡ nôkô esak nôm atu tem imbitak ami
(Mat 6:25-34)

22-23 Ma Yisu hanaḡ hadêḡ anêḡ ḡê ku aêntêk, "Lôkmala ma bêḡ ek nôm eyaḡ. Ma leḡviḡkupik ma bêḡ ek kwêv lo sup. Aêḡ ba intu yanaḡ êndêḡ môlô nena miḡ lemimimbi bêḡ anôḡ esak nômkama pik lomaloma êtôm kwêv mena nôm ami.

24 Môlô lemimimbi menak yelam. Thêlô ku kapô mi. Ma miḡ ethak ewa nôm ba etak hamô unyak kapô ek waklavôḡ nôm mi ami. Ma donḡtom Wapômbêḡ havakôḡ thêlô. Ma môlô ma Wapômbêḡ lahaviḡ bêḡ anôḡ hamôḡ ek menak ba intu tem eyabiḡ môlô.

25 Ma hatôm anyô te hamô ba hakôki ek êmô pik êntêk, êḡ ma tem kobom êḡ nêḡ yani sa ek êmô lôkmala dokte imbiḡ e? Ma mi anôḡ.

26 Môlô miḡ hatôm nundum nôm yaôna aêḡ ami. Aêḡ ba aisê ka môlô lemimhabi bêḡ anôḡ hathak nômkama takêḡ.

27 "Lemimimbi alokwaḡ vuak. Thêlô miḡ idum ku lôk epesaḡ sôp ami. Ma donḡtom yanaḡ êndêḡ môlô nena alokwaḡ vuak takêḡ iniḡ lêlêyaḡ hamôḡ ek Kiḡ Solomon anêḡ nômkama mavi sapêḡ.

28 Aêḡ ba Wapômbêḡ hêv sôp mavi anôḡ hadêḡ alokwaḡ vuak lo kamun lomaloma atu ba êmô bidonḡ, êḡ ma anyô ethak ele ba êbôk hathak atum. Aêḡ ba môlô oyala nena Wapômbêḡ lahaviḡ bêḡ anôḡ ek nêḡ sôp êndêḡ môlô imbiḡ. Alikaknena, môlônim ôêvhaviḡ miḡ bêḡ ami.

29 Ba miḡ kapôlômim injik am esak onḡwaḡ malê mena nunum malê ami.

30 ḡê daluk ethak leḡiḡhiki ba êbôlêm nôm takêḡ, ma donḡtom môlônim Lemambô hayala môlônim malaiḡ ba tem nêḡ nôḡ takêḡ êndêḡ môlô.

31 Aêḡ ba môlô lemim injik am ek nômbôlêm Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak. Êḡ ma tem yani nêḡ nôḡ takêḡ sapêḡ êndêḡ môlô imbiḡ.

32 * "Môlô boksipsip ôdôḡ yaôna, miḡ nôkô ami. Lemambô lamavi ek nêḡ loḡ lôkliḡyak êndêḡ môlô.

33 * Ma môlô owa vuli hathak unim nômkama ma nônêḡ êndêḡ ḡê siv. Noja vak valuselaḡ atu ba tem miḡ kambom ami, ma nusup nômkama kêkêlô lomaloma ek môlô êḡjêk leḡ. Loḡ êḡ ma ḡê vani lo didu mi, ba intu unim nômkama valova tem êmô.

* 12:21: Mat 6:19-20 * 12:32: Mat 14:27; 25:34 * 12:33: Mat 6:20; Luk 18:22; Ap 2:45; Jem 5:2

34 Ma loŋ atu ba mólônim nômkama kékêlô hamô, loŋ êŋ iyom intu tem mólônim lemimhaviŋ êmô imbiŋ.

*Noyabiŋ Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu
(Mat 24:42-51)*

35 * “Mólô nôpôpêk am ek nundum ku ba intu nupuk unim sôp ma nôtôm unim atum lam ba noyabiŋ nômô

36 êtôm avômalô ku takatu ba eyabiŋ iniŋ anyô bêŋ. Thêlôniniŋ anyô bêŋ bôk hi hayaŋ nôm ewa avi vêm ma tem êmbôlêm esak loŋbô. Yani havôhalêm anêŋ loŋ ba hapididiŋ unyak abôlêk ma tem nijik unyak abôlêk vê ketheŋ ba neja yani thô.

37 Anyô bêŋ êŋ hayô ba hayê nena anêŋ nê ku eyabiŋ yani ba êmô lêlê, êŋ ma tem yani lamavi ma thêlô nêmo lôk leŋiŋmavi. Yanaŋ avanôŋ êndêŋ mólô nena anyô bêŋ êŋ tem ipuk anêŋ sôp ku ma enaŋ ek thêlô nêndôk nêmo biŋ ma yani nêmo nômo êndêŋ thêlô êtôm anyô ku te.

38 Anyô bêŋ hale halêm hadêŋ bôlôvôŋ biŋ mena lôkbôk momaŋiniŋ ba hayê anêŋ nê ku miŋ êk sôm ami ma eyabiŋ yani iyom, êŋ ma tem nêmo anêŋ lamavi êndêŋ thêlô.

39 * “Mólô lemimimbi abô êntêk katô. Unyak te anêŋ alaŋ halaŋô abô nena nê vani tem nijik anêŋ unyak vose, êŋ ma yani hêk lêlê ek nê vani miŋ hatôm nijik unyak êŋ vose ami.

40 Ma Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu tem endelêm ba indum mólô nosoŋ kambom. Ba intu nômo lêlê aêŋ iyom.”

41 Ma Pita hanaŋ aêntêk, “Anyô Bêŋ, hôêv abô loŋ kapô êntêk hadêŋ yêlô iyom mena hôêv hadêŋ avômalô sapêŋ haviŋ e?”

42 Êŋ ma Anyô Bêŋ hanaŋ nena, “Yahanaŋ hadêŋ nê takatu ba idum iniŋ anyô bêŋ anêŋ ku mavi êtôm anyô lôkauk bêŋ atu ba hayabiŋ nômkama mavi. Unyak alaŋ hatak yani ek eyabiŋ anêŋ nê ku vi ba nêmo nômo êndêŋ i êtôm anêŋ wakma atu ba hatak. Vêm ma hi loŋ buyaŋ.

43 Ma unyak alaŋ havôhalêm hathak loŋbô ma hayê nena anyô ku êŋ hadum ku mavi, ma tem lamavi esak ôpêŋ.

44 * Yanaŋ avanôŋ êndêŋ mólô nena unyak alaŋ êŋ tem etak ôpêŋ ek eyabiŋ anêŋ nômkama sapêŋ.

45 Ma doŋtom anyô ku êŋ lahabi hêk kapô nena, ‘Lêk sawa daim ma yenaŋ anyô bêŋ miŋ havôhalêm ketheŋ ami.’ Êŋ ma hik anyô lo avi ku vi ma hayaŋ nômo lôk hanum waiŋ bêŋ anôŋ aleba halo molo.

46 Hadum aêŋ ba hathôŋ paliŋ ma unyak alaŋ tem êyô ba indum ôpêŋ esoŋ kambom. Êŋ ma unyak alaŋ tem nêmo vovaŋ bêŋ êndêŋ yani ma êndô ôpêŋ êmô imbiŋ nê takatu ba miŋ êvhaviŋ ami.

47 * “Anyô ku atu ba hayala anêŋ anyô bêŋ anêŋ lahaviŋ ma doŋtom miŋ hapesaŋ nômkama ba hasopa anêŋ anyô bêŋ anêŋ lahaviŋ ami ma tem enja vovaŋ bêŋ.

48 Ma doŋtom anyô ku atu ba miŋ hayala anêŋ anyô bêŋ anêŋ lahaviŋ ami ma hadum nômkama kambom ma tem enja vovaŋ yaô.

* 12:35: Mat 25:1-13 * 12:39: Mat 24:43-44; 1Te 5:2 * 12:44: Mat 25:21,23 * 12:47: Jem 4:17

“Ôpatu ba Wapômbêŋ hêv auk bêŋ hadêŋ yani, êŋ ma Wapômbêŋ lahavin yani indum ku bêŋ esak. Ma ôpatu ba Wapômbêŋ hêv auk bêŋ anôŋ hadêŋ yani, êŋ ma Wapômbêŋ lahavin yani indum ku bêŋ anôŋ esak.

*Yisu halêm ek embak avômalô vose
(Mat 10:34-36)*

⁴⁹ “Yahalêm ek yambi atum êndôk pik. Yalerjhavin lôklokwan nena atum êŋ bôk hatharj yôv.

⁵⁰ *Tem yanja vovanj bêŋ ba intu yakapôlôŋ malainj kambom endeba anêŋ danj.

⁵¹ Môlô osoŋ nena yahalêm ek yandum avômalô kapôlôŋin êndôk binj e? Mi anôŋ! Yananj êndêŋ môlô nena yahalêm ek yambak i vose.

⁵² Yaô lôk embenj yam ma avômalô baherjvi anêŋ unyak te tem nembaki vose ni ôdôŋ ju ba lokwanlô tem nêmbôlinj dôminj êndêŋ lokwanju ma lokwanju tem nêmbôlinj dôminj êndêŋ lokwanlô.

⁵³ *Tem thêlô nembak i vose, ba lambô tem êmbôlinj dôm êndêŋ nakadunj, ma namalô tem êmbôlinj dôm êndêŋ lambô, ma talêbô tem êmbôlinj dôm êndêŋ nalavi, ma nalavi tem êmbôlinj dôm êndêŋ talêbô, ma yanjavi tem êmbôlinj dôm êndêŋ namalô yanavi, ma namalô yanavi tem êmbôlinj dôm êndêŋ yanjavi.”

*Noyala waklavôŋ bôlôŋ êntêk
(Mat 16:2-3; 5:25-26)*

⁵⁴ Ma Yisu hananj hadêŋ avômalô nômbêŋ atu aêntêk, “Môlô ôyê buliv lonjavu hamô lonj wak halôk, êŋ ma môlô onanj nena, ‘Ôthôm tem êyô.’ Êŋ ma ôthôm hik hayô.

⁵⁵ Ma lovak halêm anêŋ lonj vovanj, êŋ ma môlô onanj nena, ‘Tem vovanj kambom.’ Êŋ ma tak vovanj kambom.

⁵⁶ Môlô avômalô abôyanj. Môlô ôyê leŋ lo pik ma oyala anêŋ ôdôŋ, ma donjom waklavôŋ êntêk ma môlô ôthôŋ anêŋ ôdôŋ palinj.

⁵⁷ “Aisé ka môlô minj lemimhabi katô nena yananj abô ma thêthôŋ mena mi e?

⁵⁸ Nodanjô! Anyô te hadum ek idum abô ek o ba hawa o ba hi unyak nindum abô. Mamu oveŋ lonjondê denanj, êŋ ma opesanj abô imbinj yani kethenj. Ma minj honanj abô mavi hadêŋ yani ami, êŋ ma tem ôpêŋ êmbôv o lôklokwanj kambom ba ni êndêŋ anyô halanjô abô. Ma anyô bêŋ êŋ tem nêv o ni êndêŋ sôp bidonj. Ma sôp bidonj tem êmbôv o kisi ba ni etak o êndôk koladôŋ.

⁵⁹ Yananj êndêŋ o nena tem ômô koladôŋ endeba nêv anêv vuli sapêŋ am. Aêŋ ba lemimbi katô am!”

13

Node am lilin

¹ Yôv ma anyô doho êyô ba enanj hadêŋ Yisu hathak nê Galili doho êbôk ininj da ma Pailat hik thêlô vônô ba ininj thalalerj hanjasô hathak ininj da.

² *Ma Yisu hananj viyanj nena, “Môlô osoŋ nena nê Galili êŋ ininj kambom hamôŋ ek avômalô Galili vi ba malainj êŋ hapôm thêlô e?

³ Ma mi. Ma donjom môlô minj ole kapôlôminj lilin ami, êŋ ma malainj tem êpôm môlô imbinj êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ.

⁴ Ma anyô hatôm 18 takatu ba unyak daim anêḡ Siloam hanḡôli ba hik thêlô vônô, êḡ ma môlô osoḡ nena thêlôninḡ kambom hamôḡ ek avômalô Jerusalem ininḡ kambom e?

⁵ Ma mi. Ma doḡtom môlô miḡ ole kapôlômim liliḡ ami, êḡ ma malairḡ tem êpôm môlô imbinḡ êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ.”

Abô loḡ kapô hathak alokwaḡ anôḡ mi

⁶ Ma Yisu hanaḡ abô loḡ kapô te aêntêk, “Alokwaḡ sabo te haminḡ anyô te anêḡ ku kapô. Ma wak te ma yani hi ku kapô ek êḡjê nena hik mena mi e? Ma doḡtom mi.

⁷ *Êḡ ma yani hanaḡ hadêḡ anêḡ anyô ku nena, ‘Ondaḡô. Sondabêḡ lokwaḡlô ma yahalêm ek yanḡê a êntêk anêḡ va ma doḡtom mi. Alokwaḡ êḡ habuliḡ yenaḡ pik anêḡ lêḡlêḡ, ba dô ma onde lu.’

⁸ * “Ma anyô ku êḡ hanaḡ viyaḡ nena, ‘Anyô bêḡ, otak iminḡ sondabêḡ te vêmam ek yandav pik lo bok la esak ôdôḡ.

⁹ Êḡ ma tem injik anôḡ êndêḡ sondabêḡ yanḡ endake. Nena mi, ma onde lu.’ ”

Sabat te ma Yisu hadum avi te mavi

¹⁰ Sabat te ma Yisu hanaḡ abô hadêḡ avômalô halôk unyak yeḡ.

¹¹ Ma avi te hamô ba ḡḡôk bôk hêv lijinḡ hadêḡ avi êḡ hatôm sondabêḡ 18. Avi êḡ anêḡ dômlokwaḡ lokbaḡ kambom ba miḡ hatôm iminḡ tibum dokte ami ma mi.

¹²⁻¹³ Ma Yisu hayê avi êḡ ma halam “Ôlêm.” Ma avi êḡ halêm ma Yisu hatak baḡ hayôhêk yani ma hanaḡ, “Avi, yahêv anêm lijinḡ vê.” Êḡ ma ketheḡ oyaḡ ma avi êḡ haminḡ tibum mavi ma habô Wapômbêḡ anêḡ athêḡ.

¹⁴ *Ma doḡtom anyô bêḡ atu ba hayabinḡ unyak yeḡ lamaaninḡ hathak Yisu hadum avi êḡ mavi hadêḡ Sabat. Êḡ ma anyô bêḡ atu hanaḡ hadêḡ avômalô aêntêk, “Wak baheḡvi ba lahavute ma wak nindum ku. Ma môlô nôlêm êndêḡ wak takêḡ ek nêm môlônim lijinḡ vê, ma Sabat ma dô.”

¹⁵ *Ma Anyô Bêḡ hanaḡ ôpêḡ anêḡ abô viyaḡ nena, “Môlô ḡê abôyaḡ. Môlô sapêḡ othak opole unim bokmaḡkao lôk doḡki ba i inum ḡaḡ hadêḡ Sabat mena mi e?

¹⁶ Avi êntêk ma Ablaham anêḡ lim te. Sadaḡ hakak yani loḡ hathak lijinḡ hatôm sondabêḡ 18. Ma kambom ek yapole anêḡ yak vê êndêḡ Sabat e? Mi anôḡ. Êḡ ma nôm mavi.”

¹⁷ Yisu hanaḡ abô êḡ ma ḡê takatu ba êpôlik hathak yani elarô ba mama kambom, ma avômalô sapêḡ leḡinḡmavi hathak nômbêḡ atu ba Yisu hadum.

Wapômbêḡ anêḡ lôkliḡyak ma hatôm malê?

(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸ Vêm ma Yisu hanaḡ, “Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak ma aisê ba hatôm malê?

¹⁹ Êḡ ma hatôm ava yaônate. Ma anyô te hawa ba havatho halôk anêḡ ku kapô. Ma haveḡ yam ma ava êḡ halumbak bêḡ hatôm alokwaḡ ba menak elav ininḡ unyak halôk anêḡ thaḡaḡ.”

²⁰ Ma Yisu hanaḡ hik thêlô liḡ hathak loḡbô, “Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak, êḡ ma hatôm malê?

21 Êj ma hatôm yis. Avi te hawa yis dokte ba hayelan halôk palawa bêj anôj kapô, ma havenj yam ma palawa sapêj hathinj bêj.”

*Unyak abôlêk yaôna
(Mat 7:13-14,21-23)*

22 Yisu hi Jelusalem ma havenj malak lodôj lodôj nenanena ba hadôj avômalô.

23 Ma anyô te hanañ hik yani lij nena, “Anyô Bêj, Wapômbêj tem nê m anyô tomtom iyom bulubinj e?”

Ma Yisu hanañ hadêj thêlo nena,

24 “Môlo majan anôj ek numbitak nôyo unyak abôlêk yaôna. Yanañ êndêj môlo nena tem anyô bêj anôj leñinj havinj nimitak nêyo, ma doñtom thêlo mij hatôm ami.

25 *Unyak alañ tem imbiyo injik unyak abôlêk sinj, êj ma môlo tem numinj viyaiñ ma nupidiinj unyak abôlêk ba nodam nena, ‘Anyô bêj, nuñgwik unyak abôlêk vê ek yêlo.’

“Ma doñtom yani tem enañ viyañ nena, ‘Yahathôj môlo paliñ. Môlo ôlêm anêj êsê?’

26 “Ma môlo tem nonañ êndêj yani nena, ‘Bôk yêlo añ nô m havinj o ma hódôj yêlo hamô yêloaniñ loñ.’

27 *Ma doñtom yani tem enañ nena, ‘Yahathôj môlo paliñ. Môlo ôlêm anêj êsê? Môlo nê kambom ba unu daim ek ya!’

28-29 * “Ma avômalô loñ buyañ tem netak pik luvuluvu sapêj ma ini nejan nô m bêj nê m Wapômbêj anêj loñ lôklinyak. Êj ma môlo tem ôngô Ablaham lo Aisak ma Jekop lôk plopet sapêj tem nê m loñ êj. Ma doñtom Wapômbêj tem nê m môlo vê ba môlo tem nodañ asêj malêj ba nosañ vemimbôlêk ôdôj loñ.

30 * Odañô, anyô yaô doho ma tem nimitak anyô bêj. Ma anyô bêj doho ma tem nimitak anyô yaô.”

*Yisu hanañ hathak Jelusalem
(Mat 23:37-39)*

31 Yisu hanañ abô yôv ma Palisi doho êlêm ma enañ hadêj Yisu nena, “Otak loñ êntêk ma nu buyañ ek malê nena Helot hadum ek injik o vônô.”

32 Ma Yisu hanañ viyañ nena, “Unu nonañ êndêj avuñ yatap êj aêntêk, ‘Odañô, yaô lo yamuñ ma tem yanê m ngôk kambom vê lôk yandum avômalô lôk lijinj mavi. Ma êtôm wak lô ma tem yangik yenañ ku anêj dañ sinj.’

33 Aêj ba yaô lo yamuñ ma yañ ma tem yamberj ba yana Jelusalem ek malê nena kambom ek plopet ema ênjêk loñ yanja.

34 “Ai, Jelusalem, Jelusalem! Môlo othak uik plopet pôpônô. Ma nê takatu ba Wapômbêj hêv halê m ma môlo uik i hathak valu! Alikaknena! Yahadum lôbôlôj ek yasup nalumi esak doñtom êtôm tale tinj hasup nali ba ê m banik kapô. Ma doñtom môlo ôdô!

35 * Odañô! Môlônim malak ma tem kambom ba ê m ngathiniñ! Yanañ avanôj êndêj môlo nena môlo tem mij ôngô ya esak loñbô ami endeba nonañ nena, ‘Wapômbêj nê m lamavi êndêj ôpatu ba halê m hathak Anyô Bêj anêj athêj!’ am.”

* 13:25: Mat 25:10-12 * 13:27: Sng 6:8 * 13:28-29: Mat 8:11-12; Sng 107:3 * 13:30: Mat 19:30

* 13:35: Sng 118:26

14

Yisu hadum anyô thij te mavi

1 Sabat te ma Yisu hi hayarj nô m hamô Palisi iniŋ anyô bêŋ te anêŋ unyak ma thêlô ititiŋ yani lôklokwarj.

2 Anyô te hathiŋ kambom ba hamô haviŋ yani.

3 *Ma Yisu hanarj hik nê Palisi lôk nê lôkkauk hathak abô balabuŋ liŋ nena, “Alalôaniŋ abô balabuŋ te hanarj nena alalô hatôm nandum anyô lôk lijiŋ mavi êndêŋ Sabat mena mi e?”

4 Ma donjom thêlô bônôŋ iyom. Êŋ ma yani hawa anyô lijiŋ êŋ ba hadum yani mavi ma hatak yani ba hi.

5 *Ma Yisu hanarj hadêŋ thêlô nena, “Môlônim nalumi mena bokmarjkaolâ hêv yak halôk lôv hadêŋ Sabat, ma môlô tem kethêŋ unu nodadi imbitak yayŋ mena mi e?”

6 Ma thêlô miŋ hatôm nenarj abô êŋ viyarj ami.

Undum o endeba yaôna

7 Yisu hayê avômalô êlêm ek nejarj nô m thêlô leŋiŋhaviŋ nêndôk nê mô nê bêŋbêŋ iniŋ loŋ iyom. Aêŋ ba yani hanarj abô loŋ kapô te hadêŋ thêlô nena,

8 * “Anyô te hapôpêk anêŋ nô m bêŋ ba halam o ma miŋ nu ô mô nê bêŋbêŋ iniŋ loŋ ami. Yakô thêlô bôk netak loŋ êŋ ek anyô lôk athêŋ bêŋ te la.

9 Ma nô m anêŋ alarj tem êyô ma enarj, ‘O vê ek anyô êntêk enja anê m loŋ.’ Êŋ ma tem o mama kambom ba nu ô mô nê yaô iniŋ loŋ.

10 Aêŋ ba anyô te halam o ba hu ek nonjgwarj nô m, êŋ ma nu ô mô anyô yaô iniŋ loŋ. Hudum aêŋ ma nô m anêŋ alarj tem êlêm ma enarj, ‘Aiyarj, ôlêm ô mô imbiŋ nê bêŋbêŋ.’ Yani hadum aêŋ ma tem onja athêŋ bêŋ ênjêk nê nô mbêŋ atu ba êlêm eyarj nô m êŋ.

11 *Anyô habô anêŋ athêŋ hathak leŋ ma tem Wapômbêŋ etauviŋ yani. Ma donjom anyô hatauviŋ i aleba yaôna ma Wapômbêŋ tem nê m athêŋ bêŋ êndêŋ yani.”

12 Ma Yisu hanarj hadêŋ unyak anêŋ alarj nena, “Hudum ek ô pôpêk nô m bêŋ ma miŋ ondam anê m avômalô môlô lôk anê m thalalen ma avômalô lôkmanjŋiŋ ami. Emberj yam ma thêlô tem nendam o ba nu nonjgwarj nô m êndôk thêlôniniŋ unyak aêŋ iyom.

13 Ma donjom hôpôpêk nô m bêŋ, ma ondam nê siv ma nê baheniŋ kambom lôk nê veniŋ kambom ma nê maleniŋ pusip.

14 *Nê anêŋ aêŋ ma miŋ hatôm nê nê m anê m viyarj ami. Êŋ ma tem lemmavi ek malê nena emberj yam ma tem Wapômbêŋ nê m anê m nô m êŋ viyarj êndêŋ waklavôŋ atu ba nê thêthôŋ mavi iviyô hêk ŋama.”

Abô loŋ kapô hathak nô m bêŋ te (Mat 22:1-14)

15 *Anyô te atu ba hayarj nô m hamô haviŋ Yisu halanjô abô êŋ ma hanarj hadêŋ Yisu nena, “Avômalô takatu ba tem nejarj nô m nê mô Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak anêŋ leŋ nê mô lôk leŋiŋmavi.”

16 Ma Yisu hanarj viyarj nena, “Anyô te hatak waklavôŋ te ek êpôpêk anêŋ nô m bêŋ ma hêv abô hadêŋ avômalô bêŋ anôŋ ek nêlêm nejarj.

* 14:3: Luk 6:9 * 14:5: Mat 12:11; Luk 13:15 * 14:8: Snd 25:6-7 * 14:11: Mat 23:12; Luk 18:14

* 14:14: Jon 5:29 * 14:15: Luk 13:29

17 Waklavônġ hayô ma yani hêv anêġ anyô ku ba hi hadêġ avômalô takatu ba bôk hananġ yôv hadêġ i ma hananġ nena, 'Môlô nôlêm, lêk yêlô apesanġ nôm yôv.'

18 "Ma donġtom avômalô takêġ malenġ baki iyom. Anyô te hananġ, 'Lêk yahêv pik te vuli yôv ba yana ek yanġê. Alikakna, ku êġ havalonġ ya lonġ ba tem miġ hatôm yasôk ami.'

19 "Ma anyô yanġ hananġ, 'Lêk yahêv bokmanġkao laumiġ vuli ek nindum yenanġ ku ba tem yana ek yasaê i ek yanġê. Alikakna, ku êġ havalonġ ya lonġ ba tem miġ hatôm yasôk ami.'

20 * "Ma anyô yanġ hananġ, 'Lêk yahawa avi lukmuk ba miġ hatôm yasôk ami.'

21 "Êġ ma anyô ku hawa abô takêġ ba hi hadêġ anêġ anyô bêġ. Ma unyak anêġ alanġ lamanġ kambom ba hananġ hadêġ ôpêġ nena, 'Nu kethenġ êndênġ malak lôġ anêġ lonġôndê bêġ lôk lonġôndê yaô ma onja nê siv lôk nê bahenġġ kambom ma nê malenġġ pusip lôk nê venġġ kambom ba ôlêm yenanġ unyak kapô.'

22 "Havenġ yam ma anyô ku êġ hananġ, 'Anyô bêġ, lêk yahadum hatôm honanġ, ma donġtom unyak miġ putup ami denanġ.'

23 "Ma anyô bêġ hananġ hadêġ anyô ku nena, 'Otak malak lôġ ênjêk ma nu ku kapô lôk unyak kudum lôk nġan onanġ sapêġ ba onanġ lôklokwanġ nena thêlô nêlêm. Yalenġhaviġ yenanġ unyak putup am.

24 Yananġ êndênġ môlô nena nê takatu ba malenġġ baki, thêlô miġ hatôm nejanġ yenanġ nôm dokte ami ma mi anôġ.' "

Hudum ek osopa Yisu
(Mat 10:37-38)

25 Avômalô bêġ anôġ i haviġ Yisu. Ma yani hik i liliġ ma hananġ hadêġ thêlô nena,

26 * "Anyô hadum ek esopa ya ma donġtom miġ hatak lambô lo talêbô ma yanavi lôk nali ma iviyanġ lôk livi ma anêġ lôkmala haviġ ami ma miġ hatôm imbitak yenanġ anyô ku ami.

27 Ma ôpatu ba miġ hawa anêġ alovalanġsinġ ba hasopa ya ami ma miġ hatôm imbitak yenanġ anyô ku ami.

28 "Môlônim anyô te lahaviġ endav unyak bêġ te, ma êmô ba laimbi katô nena hatôm endav unyak êġ ba injik siġ e.

29 Ma miġ lahabi aêġ ami ma tem endav landiġ iyom ma miġ hatôm injik siġ ami. Ma avômalô sapêġ tem nêġê ba nemalik esak yani

30 ba nenanġ nena, 'Halav landiġ iyom ma miġ hatôm injik unyak siġ ami!' Ba intu hudum ek osopa ya ma lemimbi katô am.

31 "Ma kiġ te lahabi injik vovak êndênġ kiġ yanġ, êġ ma êmô ba laimbi katô êġa anêġ nê vovak ma 10,000 iyom ba hatôm nijik vovak êndênġ kiġ yanġ atu ba anêġ 20,000 e?

32 Ma mi, ma nêma abô ni ek kiġ yanġ atu ba hamô daim denanġ ek thai nepesanġ abô ek vovak dô.

33 "Ma aêġ iyom ma môlô te lahaviġ imbitak yenanġ anyô ku, êġ ma etak anêġ nômkama sapêġ.

34 * "Ngwêk ma nôm mavi. Ma donġtom ngwêk doho thilibunġ kambom ma tem nindum aisê ek anêġ vasiġ êmô esak lonġbô? Mi anôġ.

35 *Ma anêḡ ku lêk mi ba dô ma nubini. Nê lôk leḡôndôḡ ma nodanḡ abô êntêk katô.”

15

Abô loḡ kapô hathak boksipsip mi

(Mat 18:12-14)

1 Nê ewa takis lôk ḡê idum kambom, thêlô êlêm ek nedanḡ Yisu anêḡ abô.

2 *Ma donḡtom ḡê Palisi lôk ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ enaḡ abô munuḡmunuḡ nena, “Ôpêntêk hawa ḡê kambom thô ba hayaḡ nôm hamô haviḡ thêlô.”

3 Aêḡ ba Yisu hanaḡ abô loḡ kapô hadêḡ thêlô aêntêk,

4 * “Môlônim anyô te anêḡ boksipsip hatôm 100 ba te mi, êḡ ma tem yani etak 99 ba nejaḡ kamuḡ nêôm ma ni ek êmbôlêm ali atu ba mi endeba êpôm am.

5 Ma hapôm boksipsip êḡ, ma tem ekaliv êḡjêk vakôk lôk lamavi ba ni.

6 Ma hayô anêḡ unyak ma tem endam anêḡ avômalô ma enaḡ nena, ‘Yaleḡmavi anêḡ dôêḡ hathak lêk yahapôm yenaḡ boksipsip hathak loḡbô ba nôlêm ek alalô leḡiḡmavi imbiḡ i.’

7 “Yanaḡ êndêḡ môlô nena Wapômbêḡ lamavi hathak avômalô thêthôḡ hatôm 99 takatu ba bôk ele kapôlôḡiḡ liliḡ yôv. Ma donḡtom anyô kambom te hale kapô liliḡ ma tem avômalô malak leḡ leḡiḡmavi anôḡ êtôm ôpatu ba hapôm boksipsip atu ba mi.”

Abô loḡ kapô hathak valuseleḡ mi

8 Ma Yisu hanaḡ, “Avi te anêḡ valuseleḡ seleva laumiḡ hamô ma donḡtom te mi. Êḡ ma yani tem indum malê? Yani tem êtôm atum ba injik unyak kapô kisi ba êmbôlêm endeba êpôm am.

9 Êḡ ma yani halam anêḡ avômalô ba hanaḡ hadêḡ thêlô, ‘Yaleḡmavi anêḡ dôêḡ ek malê nena lêk yahapôm yenaḡ valuseleḡ hathak loḡbô ba alalô leḡiḡmavi.’

10 Yanaḡ êndêḡ môlô nena leḡiḡmavi anêḡ aêḡ iyom habitak Wapômbêḡ anêḡ aḡela malêvôḡ hathak anyô kambom te hale kapô liliḡ.”

Abô loḡ kapô hathak nakaduḡ hatak lambô

11 Ma Yisu hanaḡ, “Anyô te anêḡ nakaduḡ bôp lo nôk êmô.

12 Wak te ma nôk hanaḡ hadêḡ lambô aêntêk ‘Wakamik, ômbi anêm nômkama sam ba nêm ôdôḡ yaḡ êndêḡ ya.’ Êḡ ma lambô hik nômkama sam hi ôdôḡ ju.

13 “Nôk hamô vauna ma hêv anêḡ nômkama ba êv vuli ma yani hawa valuseleḡ sapêḡ ba hi loḡ buyaḡ. Ma yani hadum kambom lomaloma ba habuliḡ anêḡ nômkama sapêḡ.

14 Êḡ ma yani anêḡ valuseleḡ lêk thô, ma bôm bêḡ hayô loḡ êḡ. Ba yani hama kisi kambom.

15 Ma nôk hi hayô ek anyô loḡ êḡ te ma ôpêḡ hêv ku ni ek embakôḡ anêḡ bok. Ku êḡ ma lelaik kambom hêk Islael maleniḡ.

16 Ma nôk hama kisi ba lahaviḡ enjaḡ bok iniḡ nôm, ma donḡtom thêlô miḡ êv nôm dokte hadêḡ yani ami.

* 14:35: Mat 5:13 * 15:2: Luk 5:30 * 15:4: Ese 34:11,16; Luk 19:10

17 “Êṅ ma yani hawa auk mavi ma hanan, ‘Ai, Wakamik anêṅ nê ku sapêṅ eyan nôm mavi bêṅ anôṅ. Ma doṅtom yahamô loṅ êntêk ba yahama kisi kambom ba tem yama!’

18 *Yambiyô ba yana ek wakamik ma yanar êndêṅ yani aêntêk, “Wakamik, yahadum kambom bêṅ hadêṅ o lôk Wapômbêṅ.

19 Ya miṅ anyô mavi hatôm ondama ya nena nalum ami. Otak ya êtôm anêm anyô ku te.”

20 “Yôv ma yani haviyô ba hi hadêṅ lambô. Ma hamiṅ daim denar ma lambô hayê ba lahiki kambom hathak yani. Ma halanṅiṅ ba hi hadêṅ namalô ma havalon ba halan hathak.

21 “Ma nakadun hanar hadêṅ lambô aêntêk, ‘Wakamik yahadum kambom bêṅ hadêṅ o lôk Wapômbêṅ. Ya miṅ anyô mavi hatôm ondama ya nena nalum ami.’

22 “Ma doṅtom lambô halam hadêṅ anêṅ nê ku nena, ‘Ketheṅ! Noja kwêv daim mavi te êlêm ek nanṅik esak yanar okna. Ma notak mote êndôk banṅwasin ma unṅwik va bokṅgôp esak vakapô.

23 Ma môlô unu noja bokmanṅkao dopdop te êlêm ma unṅwik ek alalô anṅar lôk leṅinṅmavi.

24 *Ek malê nena yanar okna êntêk bôk hama yôv, ma doṅtom lêk hamô lôkmala hathak loṅbô. Yani bôk mi, ma doṅtom lêk apôm yani hathak loṅbô.’ Êṅ ma thêlô enṅabôm nôm bêṅ ba eyan lôk leṅinṅmavi.

25 “Ma namalô bôp havenṅ ku denar. Ma havenṅ yam ma yani hale halêm anêṅ ku kapô ba habobo unyak ma halanô avômalô eloyen bêṅ.

26 Êṅ ma yani halam anyô ku te halêm ma hanar hik yani lin, ‘Idum malê?’

27 Ma anyô ku hanar hadêṅ yani nena, ‘Mamuyan molok hale halêm hathak loṅbô ba lemambô hik bokmanṅkao dopdop te ek malê nena yani hamô mavi ba halêm.’

28 “Bôp halanô abô êṅ ma lamaninṅ kambom ba hadô ni unyak kapô. Êṅ ma lambô hale yainṅ ma hadum ek indum yani lamavi.

29-30 Ma doṅtom yani hanar hadêṅ lambô aêntêk, ‘Ondanô! Aisê ba huik bok sinṅ mavi ek nalum atu ba hadô o ba hi buyan. Yani habulinṅ anêm nômkama sapêṅ ba hêv hadêṅ avi idum sek walilinṅ. Ma ya ma yahayabinṅ o mavi ba yahalanô anêm abô hatôm sondabêṅ nômbêṅ intu sapêṅ. Yahadum anêm ku hatôm anyô oyan. Ma doṅtom miṅ bôk huik bok nate ek ya lôk yanar nê môlô ami.’

31 “Ma lambô hanar hadêṅ yani nena, ‘Yenar okna, wak nômbêṅ intu ma hômô havinṅ ya ba yanar nômkama sapêṅ ma o iyom anêm.

32 Ma doṅtom lêk ma alalô leṅinṅmavi ek malê nena mamuyan molok bôk mi ma lêk alalô apôm yani hathak loṅbô. Alalô asonṅ nena bôk hama ma doṅtom lêk hamô lôkmala hathak loṅbô.’ ”

16

Abô loṅ kapô hathak kobom neyabinṅ valuseleṅ

1 Yisu hanar hadêṅ anêṅ nê ku nena, “Anyô lôkmanṅinṅ te hatak anyô te ek eyabinṅ anêṅ ku. Ma havenṅ yam ma halanô nena ôpêṅ habulinṅ anêṅ nômkama.

* 15:18: Sng 51:4 * 15:24: Ep 2:1,5

2 Ba intu dalam yani ba hanaŋ, ‘Yahalaŋô nena hubulinŋ yenaŋ nômkama. Ba oto anêm ku anêŋ lavôŋ êlêm ek yanŋé. O miŋ hatôm oyabinŋ yenaŋ ku esak loŋbô ami.’

3 “Ma anyô ku lahabi aéntêk, ‘Yenaŋ anyô bêŋ tem nêm ya vé ênjêk anêŋ ku, aêŋ ba yandum malê. Ya miŋ anyô lôklokwanŋ hatôm yandum ku émô ku kapô ami. Lôk ya mama ek yapetenak ek avômalô nêném ya sa.

4 Ai! Yahayala nôm atu ba yandum ek avômalô leŋŋimavi ba neja ya thô êndêŋ waklavôŋ atu ba ya ku mi.’

5 “Aêŋ ba yani dalam nê takatu ba bôk ewa anyô bêŋ anêŋ nômkama ba anêŋ viyaŋ hêk denaŋ. Anyô môŋ hayô ba yani hanaŋ hik ôpêŋ liŋ, ‘Howa yenaŋ anyô bêŋ anêŋ nômkama vithê ba anêŋ viyaŋ hêk?’

6 “Ma hanaŋ, ‘Yahawa nôm lêŋlêŋ lôk uŋ hatôm 100.’ Êŋ ma anyô ku hanaŋ, ‘Onja kapy a tu ba bôk ato anêm nômkama halôk êlêm ma oto 50 iyom.’

7 “Yôv ma hanaŋ hadêŋ yaŋ atu ba havenŋ yam, ‘Anêm viyaŋ ma vithê?’

“Êŋ ma ôpêŋ hanaŋ, ‘Yahawa wit lôk vak hatôm 100.’

“Ma anyô ku hanaŋ, ‘Onja kapy a tu ba bôk ato anêm nômkama halôk êlêm ma oto 80 iyom.’

8 “Ma havenŋ yam ma anyô lôkmaŋŋŋ atu hayê nôm atu ba anêŋ anyô ku hadum. Êŋ ma hanaŋ nena ôpêŋ ma anyô kambom ma doŋtom hadum nômkama hatôm anyô lôkauk bêŋ. Avanôŋ, nê pik eyala kobom pik mavi anôŋ hamôŋ ek avômalô takatu ba esopa deda.

9 “Yanaŋ êndêŋ môlô nena noja nômkama pik ba nôném êndêŋ avômalô vi ek thêlô leŋŋimavi êndêŋ môlô. Ma waklavôŋ atu ba nômkama mi, êŋ ma tem Wapômbêŋ enja môlô thô ba unu unyak atu ba tem nômô mavi wak nômbêŋ intu sapêŋ.

10 * “Ôpatu ba hayabinŋ nôm yaônena mavi ma hatôm eyabinŋ nômbêŋ mavi aêŋ iyom. Ma ôpatu ba hayabinŋ nôm yaônena kambom ma tem eyabinŋ nômbêŋ kambom aêŋ iyom.

11 Aêŋ ba oyabinŋ nômkama pik êntêk kambom, êŋ ma opalê tem nêm nômkama anôŋ êndêŋ môlô? Mi.

12 Ma oyabinŋ anyô yaŋ anêŋ nômkama kambom, êŋ ma opalê tem nêm nômkama ek môlôda? Milôk.

13 * “Anyô ku te miŋ hatôm indum anyô bêŋ ju iniŋ ku ami. Ma tem la imbiŋ anyô yaŋ ma kapô êndô yaŋ. Ma tem ma endahalinŋ anyô yaŋ ma imbulinŋ dôm ek anyô yaŋ. Môlô miŋ hatôm nosopa Wapômbêŋ lôk valuselenŋ ami.”

14 Nê Palisi takatu ba leŋŋihavinŋ valuselenŋ elanŋô Yisu anêŋ abô takêŋ ba malerŋ thêlêv hathak Yisu.

15 * “Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Môlô udum ek avômalô leŋŋimbi nena môlô nê thêthôŋ mavi. Ma doŋtom Wapômbêŋ hayala môlônim kapôlômim. Nôm takatu ba avômalô leŋŋihabi nena nôm mavi anôŋ, êŋ ma Wapômbêŋ hayê nena nôm ôvathek.

Yisu hanaŋ abô hathak balabuŋ

16 * “Abô balabuŋ lôk plopet iniŋ abô iyom hayabinŋ avômalô aleba hayô Jon anêŋ waklavôŋ. Ma lêk yahananŋ Abô Mavi bêŋ hathak Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak. Ba avômalô bêŋ anôŋ lôklokwanŋ ek nimbitak nêyô loŋ lôkliŋyak êŋ kapô ba ini.

17 *Pik lo leŋ hatôm nêŋ yak. Ma doŋtom Wapômbêŋ anêŋ abô balabuŋ bunate miŋ hatôm nêŋ yak ami.

18 * “Anyô te hadô yanavi ba hawa avi yaŋ, êŋ ma hadum sek. Ma anyô te hawa avi atu ba yamalô bôk hadô, êŋ ma hadum sek haviŋ.”

Anyô lôkmanŋiŋ lôk Lasalus

19 “Anyô lôkmanŋiŋ te hamô ba wak nômbêŋ intu sapêŋ ma yani hik kwêv thapuk lo sôp thalaleŋ kékêlô ba hayaŋ nôŋ mavi lomaloma lôk lamavi bêŋ anôŋ.

20 Ma anyô siv te anêŋ athêŋ nena Lasalus hêk ôpêŋ anêŋ malak badêŋ abôlêk. Ma palê hatêto liŋkupik lôkthô.

21 Ma yani lahaviiŋ enjaŋ ôpêŋ anêŋ nôŋ mapmap atu ba ibi hi, ma doŋtom mi. Yani hamô ma avuŋ ethak êlêŋ elami anêŋ palê.

22 “Havenŋ yam ma anyô siv hama, ma aŋela ewa yani ba i êdô hamô habobo Ablaham. Ma anyô lôkmanŋiŋ êŋ hama haviŋ ba elav.

23 Anyô lôkmanŋiŋ hamô nêŋ ŋama iniŋ loŋ ba hawa vovaŋ bêŋ. Yani hêv ma liŋ ba hayê Ablaham lo Lasalus êmô daim bô.

24 Êŋ ma yani halam nena, ‘Wakamik Ablaham, lem ek ya ba nêŋ Lasalus ek etak baŋgwasiiŋ kupik êndôk ŋaŋ ba etak êyô êmô yadahalaŋ ek thilibuŋ ek malê nena yahawa vovaŋ bêŋ anôŋ hamô atum êntêk.’

25 “Ma doŋtom Ablaham hanaŋ vijaŋ nena, ‘Yenaŋ okna, sêbôk ba hômô pik ma howa anêŋ nôŋ mavi yôv ma Lasalus hawa anêŋ kambom. Ma doŋtom lêk yêlô êv yani thêvô ma o ma lêk howa vovaŋ.

26 Ma Wapômbêŋ bôk hatak kolosoŋ bêŋ te hêk malêvôŋ ek yêlô ma môlô. Ba intu miŋ hatôm môlô nôlêŋ êndêŋ yêlô ma yêlô nasôk êndêŋ môlô ami.’

27 “Ma ôpêŋ hanaŋ, ‘Aêŋ ba wakamik, hatôm nêŋ Lasalus ba endeni wakamik anêŋ unyak

28 ma enaŋ abô lôklokwaŋ êndêŋ yenaŋ aiaŋ baheŋvi takatu ek miŋ nêlêŋ loŋ vovaŋ bêŋ êntêk imbiŋ ya ami.’

29 “Ma doŋtom Ablaham hanaŋ, ‘Mose lo plopet iniŋ abô hêk ba thêlô nedaŋô ba nesopa.’

30 “Ma ôpêŋ hanaŋ, ‘Wakamik Ablaham, miŋ hatôm ami. Ma doŋtom anyô ŋama te ni êndêŋ thêlô, êŋ ma tem thêlô nede kapôlôŋiŋ liliŋ.’

31 “Ma doŋtom Ablaham hanaŋ hadêŋ yani nena, ‘Thêlô miŋ elanô Mose lo plopet iniŋ abô ami. Êŋ ma anyô ŋama te haviyô hathak loŋbô, ma tem miŋ nedaŋô anêŋ abô imbiŋ ami.’ ”

17

Kambom hathak habuliŋ êvhaviŋ

(Mat 18:6-7; Mak 9:42-48)

1 Yisu hanaŋ hadêŋ anêŋ nê ku nena, “Nôŋ lomaloma tem êndôk avômalô leŋiŋ ek nindum kambom. Ma doŋtom vovaŋ bêŋ tem êpôm opalêla takatu ba indum nôŋ êŋ.

2 Ma anyô te hadum ba yenaŋ amena atu ba hêvhaviŋ ya te hêv yak, ôpêŋ tem êpôm malaiŋ bêŋ anôŋ. Ôpêŋ tem nêskwêŋ valu bêŋ te esak laselo ba nimbî yani êndôk ŋgwêk makidiŋ ba ema. Malaiŋ êŋ ma yaôna ek malaiŋ atu ba yani tem êpôm ember yam.

* 16:17: Mat 5:18 * 16:18: Mat 5:31-32; 19:9; Mak 10:11-12; Lom 7:2-3; 1Ko 7:10-11

3* *Aêḡ* ba noyabiḡ am.

“Mamuyaḡ hadum kambom hadêḡ o, êḡ ma nu opesaḡ abô imbiḡ yani. Ma yani hale kapô liliḡ, êḡ ma nêḡ anêḡ kambom êḡ vê.

4* *Wak* te iyom ma mamuyaḡ hadum kambom hadêḡ o hatôm bôlôḡ baheḡvi ba lahavuju, ma bôlôḡ baheḡvi ba lahavuju havôhalêm hanaḡ hadêḡ o nena, ‘Alikakna, yahadum kambom’, êḡ ma nêḡ anêḡ kambom vê.”

Êvhaviḡ

5 Ma aposel enaḡ hadêḡ Anyô Bêḡ nena, “Undum yêlôaniḡ êvhaviḡ indumbak bêḡ!”

6* *Ma Anyô Bêḡ* hanaḡ, “Môlônim ôêvhaviḡ ma yaôna hatôm ava yaônate, êḡ ma hatôm nonaḡ êndêḡ alokwaḡ sabo êntêk, ‘Osapu oda ba nu umiḡ ḡgwêk,’ êḡ ma tem denaḡ môlônim abô.”

Nê ku iniḡ auk

7 *Ma Yisu* hanaḡ, “Môlô othak ôêv ku nêpôpêk nôḡ hadêḡ malak lôḡ te. Êḡ ma ḡê bêḡbêḡ tem nenaḡ êndêḡ thêlô nena nejaḡ nôḡ êmôḡ e? Mî.

8 *Nê bêḡbêḡ* tem nenaḡ êndêḡ thêlô nena, ‘Nôpôpêk yêlôaniḡ nôḡ êmôḡ ma môlônim embeḡ yaḡ.’

9 *Ma tem ḡê bêḡbêḡ* nenaḡ leḡiḡmavi bêḡ êndêḡ malak lôḡ êḡ e? Mî, thêlô idum iniḡ ku iyom.

10 *Ma môlô aêḡ* iyom, môlô udum ku sapêḡ atu ba Anyô Bêḡ hêv hadêḡ môlô yôv, êḡ ma nonaḡ, ‘Yêlô ma ḡê ku iyom ba adum yêlôaniḡ ku iyom.’ ”

Yisu hadum anyô laumiḡ mavi

11 *Yisu* hi Jelusalem denaḡ ba hasopa loḡôndê atu ba haveḡ Samalia lo Galili iniḡ pik malêvôḡ.

12 *Ma* hi habobo malak te ma ḡê lepla laumiḡ êlêm êpôm yani. Thêlô imiḡ daiḡ dokte

13* *ma elam* nena, “Anyô Bêḡ *Yisu*, lem ek yêlô.”

14* *Ma Yisu* hayê thêlô ma hanaḡ, “Môlô unu uḡgwik am thô êndêḡ ḡê êbôk da.” Êḡ ma thêlô eveḡ ba i denaḡ ma leḡviḡkupik habitak mavi.

15 *Ma thêlô êḡ* te hayê nena liḡkupik lêk habitak mavi ma halehi ma halam kaêk lôk habô Wapômbêḡ anêḡ athêḡ.

16 *Ma hayô* ma halek vadôḡ lêlô ba thohavloma halôk pik habobo *Yisu* valuvi ma hêv lamavi hadêḡ yani. Ôpêḡ ma anyô Samalia te.

17 *Ma Yisu* hanaḡ, “Yahadum anyô laumiḡ mavi. *Ma anyô* baheḡvi ba lahavuva êḡô êsê?”

18 *Aisê* ka anyô loḡ buyaḡ iyom hale halêm ek habô Wapômbêḡ anêḡ athêḡ?”

19 *Ma Yisu* hanaḡ hadêḡ ôpêḡ aêntêk, “Umbiyô ba nu, anêḡ hôêvhaviḡ hadum ba o mavi.”

Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak tem êlêm

(*Mat 24:23-28,37-41; Mak 13:14-23*)

20 *Nê Palisi* enaḡ hik *Yisu* liḡ nena, “Anḡê ka tem Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak êlêm?” *Ma Yisu* hanaḡ viyaḡ nena, “Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak halêm ma tem miḡ êlêm lôk lavôḡiḡ ek avômalô nêḡê ami.”

* 17:3: Mat 18:15 * 17:4: Mat 18:21-22 * 17:6: Mat 17:20; 21:21 * 17:13: Wkp 13:45-46

* 17:14: Wkp 14:2-3; Mat 8:3-4

21 Aêḡ ba tem miḡ nenanḡ nena, ‘Ôḡḡô, Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak êntêk aêḡ’ mena ‘Endaku aêḡ’ ami. Mi, Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak lêk hamô môlô malêvôḡ.”

22 Ma Yisu hananḡ hadêḡ anêḡ ḡê ku nena, “Wak te tem êyô ba môlô tem lemimimbiḡ bêḡ anôḡ ek ôḡḡô Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu, ma doḡtom môlô tem miḡ ôḡḡô ami.

23 *Ma avômalô tem nenanḡ êndêḡ môlô nena, ‘Ôḡḡô, yani hamiḡ loḡ êntêk!’ mena ‘hamiḡ loḡ endaku!’ Êḡ ma môlô nômbô malinḡyaô ma miḡ nosopa thêlô ami

24 ek malê nena Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu anêḡ waklavôḡ ma tem avômalô sapêḡ nêḡê êtôm damak hêv ba habi deda havenḡ leḡ lôkthô.

25 Ma doḡtom tem yanḡ vovanḡ lomaloma ma môlô ḡê bôlôḡ êntêk tem nômbôliḡ dômim êndêḡ ya vêmam.

26 “Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu anêḡ waklavôḡ tem êtôm sêbôk ba Noa anêḡ waklavôḡ.

27 Avômalô eyanḡ lo inum ma ewa i aleba êthôḡ paliḡ ma Noa hi yeḡ kapô. Êḡ ma ḡambô bêḡ hayô ba habuliḡ thêlô sapêḡ.

28 *Aêḡ ba hatôm aêsêbôk ba Lot anêḡ waklavôḡ. Avômalô eyanḡ ba inum ma êv vuli lôk ewa vuli ma evatho ku lôk elav iniḡ unyak.

29 Ma doḡtom wak atu ba Lot hatak Sodom ba hi ma atum lôk valu vovanḡ solpa halôk anêḡ leḡ ba habuliḡ thêlô sapêḡ.

30 Waklavôḡ atu ba Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu injik i thô ma tem imbitak ketheḡ oyanḡ aêḡ iyom.

31 * “Wak êḡ ma anyô te hamô unyak vôn ma anêḡ nômkama hamô unyak kapô, êḡ ma miḡ ni unyak kapô ek enḡ anêḡ nômkama ami. Mi, êsôv ba ni iyom. Ma aêḡ iyom ma anyôla hamiḡ ku kapô ma miḡ endeni unyak ami. Mi, êsôv ba ni iyom.

32 *Môlô lemim imbi Lot yanavi!

33 *Anyô te hadum ek embaloḡ yanida anêḡ lôkmala loḡ ma anêḡ lôkmala tem nêḡ yak. Ma doḡtom anyô te hatak anêḡ lôkmala ma anêḡ lôkmala tem êmô mavi.

34 “Yananḡ êndêḡ môlô nena bôlôvôḡ êḡ ma anyô ju tem nêḡêk yêḡ doḡtom ma tem neḡa anyô yanḡ ma yanḡ êḡêk.

35-36 Ma avi ju tem nepesanḡ iniḡ palawa ma tem neḡa avi yanḡ ma yanḡ êmô.”*

37 Nê ku enanḡ hik Yisu liḡ nena, “Anyô Bêḡ, nômb êḡ tem imbitak êsê?”

Ma Yisu hananḡ viyanḡ nena, “Menak lambek ethak doḡtom ba êmô loḡ takatu ba alim hapalê hêk.”

18

Abô loḡ kapô hathak avi tôp lôk anyô halanô abô

1 *Yisu hananḡ abô loḡ kapô te hadêḡ thêlô ek neteḡ mek êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ ma miḡ kapôlôḡniḡ enḡgiap ami.

* 17:23: Mak 13:21; Luk 21:8 * 17:28: Stt 18:20-19:25 * 17:31: Mat 24:17-18 * 17:32: Stt 19:17,26 * 17:33: Luk 9:24 * 17:35-36: Nê lôkauk vi enanḡ nena abô doho atu ba Luk hato ma hêk denanḡ. Abô êḡ ma aêntêk: Anyô ju êmô ku kapô ma neḡa yanḡ ma yanḡ êmô. * 18:1: Kol 4:2; 1Te 5:17

² Aêḡ ba yani hanaḡ aêntêk, “Malak lôḡ te ma anyô bêḡ halaḡô avômalô inih abô hamô. Yani ma miḡ hakô Wapômbêḡ ami ma hapôlik ek avômalô inih abô haviḡ.

³ Ma avi tôp te hamô lôḡ êḡ. Ma yani hi hadêḡ anyô bêḡ êḡ lôbôlôḡ ma hanaḡ, ‘Anyô te habuliḡ ya. Ma ôlêm ondanô yenaḡ abô ba opesaḡ.’

⁴ Ma donḡtom anyô bêḡ hadô avi tôp êḡ anêḡ abô hatôm wak bêḡ anôḡ.

“Havenḡ yam ma anyô bêḡ êḡ lahabi nena, ‘Miḡ yahalaḡô Wapômbêḡ anêḡ abô ami ma yakapôlôḡ hadô avômalô inih abô haviḡ,

⁵ ma donḡtom yahadô ek avi tôp êntêk êlêm wak nômbêḡ intu sapêḡ ba imbuliḡ yenaḡ auk. Aêḡ ba yandaḡô yani anêḡ abô ba yapesaḡ kethêḡ ek yani êmô tiḡiḡ.’”

⁶ Ma Anyô Bêḡ Yisu hanaḡ, “Noja auk esak anyô bêḡ kambom êntêk anêḡ kobom.

⁷ Aêḡ ba Wapômbêḡ tem endanô anêḡ avômalô takatu ba bôk hatak i yôv inih asêḡ atu ba elañ bôlôvôḡ ba wak mena mi e? Tem endanô. Ma tem yani endanô yaôyaô e?

⁸ Mi anôḡ! Yanaḡ avanôḡ biḡ nena yani tem endanô kethêḡ ma tem epesaḡ. Ma donḡtom Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu halêm pik hathak loḡbô, êḡ ma tem êpôm nena avômalô êvhaiḡ doho êmô mena mi e?”

Abô loḡ kapô hathak anyô ju eteḡ mek

⁹ Ma Yisu hanaḡ abô loḡ kapô te hadêḡ avômalô takatu ba leniḡhabi nena thêlô ma avômalô thêthôḡ iyom ba êyê avômalô vi kambom. Êḡ ma Yisu hanaḡ nena,

¹⁰ “Anyô ju i unyak mathêḡ ek neteḡ mek. Anyô yaḡ ma Palisi ma yaḡ ma anyô hawa takis.

¹¹ Palisi êḡ da hamiḡ ba hatêḡ mek nena, ‘Wapômbêḡ, mavi anôḡ ek ya anyô mavi ma ya miḡ hatôm anyô vi ami. Thêlô ma ḡê vani lôk ḡê kambom lôk ḡê idum sek haviḡ anyô yaḡ yanavi. Ma ya ma mi anôḡ, ya ma miḡ hatôm anyô hawa takis endaku ami.

¹² *Sonda te anêḡ wak ju ma yahavak balabuḡ ek nôḡ. Ma nôḡkama nômbêḡ atu ba yahawa ma yahabi sam hi ôdôḡ laumiḡ ba yahêv ôdôḡ te hadêḡ o.’

¹³ * “Ma donḡtom anyô hawa takis hamiḡ daim ma hakô ek êḡḡ leḡ. Ma yani hakôm ba hatak baḡ luvi hêk madaluk siḡ ma hanaḡ, ‘Wapômbêḡ, ya anyô kambom ba nêḡ kapôlôm ek ya.’ ”

¹⁴ *Ma Yisu hanaḡ, “Yanaḡ êndêḡ môlô nena anyô hawa takis havôhi anêḡ unyak ma lêk anyô thêthôḡ hêk Wapômbêḡ ma. Ma anyô yaḡ ma mi. Ôpatu ba hêv anêḡ athêḡ liḡ ma tem Wapômbêḡ etauviḡ anêḡ athêḡ. Ma donḡtom ôpatu ba hatauviḡ i ma tem Wapômbêḡ nêḡ anêḡ athêḡ liḡ.”

Yisu hêv mek hathak avômena (Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵ Avômalô ewa inih avômena yaônena i hadêḡ Yisu ek etak baḡ êyô êḡḡêk thêlô. Ma anêḡ ḡê ku êyê ba ethañ i.

¹⁶ Ma donḡtom Yisu halam avômena êlêm ma hanaḡ nena, “Notak avômena yaônena ba nêlêm êndêḡ ya ma miḡ numiḡ loḡ siḡ ami ek malê nena avômalô

* 18:12: Ais 58:1-4; Mat 23:23 * 18:13: Sng 51:1 * 18:14: Mat 23:12

takatu ba athêḡ mi hatôm avômena takêntêk ma Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak ma thêlônḡ.

17* Yananḡ avanônḡ êndêḡ mólô nena ôpatu ba miḡ hawa Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak hatôm avômena yaônena ami ma miḡ hatôm imbitak êyô loḡ êḡ kapô ba ni ami. Ma mi.”

*Anyô lôk nômkama bêḡ hananḡ abô havinḡ Yisu
(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)*

18* Anyô bêḡ te hananḡ hik Yisu liḡ nena, “Kêdônḡwaga mavi, ma yandum malê ek yamô lôkmala êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ?”

19 Ma Yisu hananḡ, “Holam ya nena mavi eka? Anyô late miḡ mavi ami ma Wapômbêḡ iyom intu ba mavi.

20* Abô balabuḡ ma bôk hoyala yôv: ‘Miḡ undum sek imbiḡ anyô yan yanavi ami. Miḡ nunḡwik anyô vônô ami. Miḡ onja vani ami. Miḡ onan abôyanḡ esak anyô vi ba undum abô ek i ami. Ma ondovak lemambô lo lemtambô.’”

21 Ma anyô bêḡ êḡ hananḡ, “Ya yaôna aleba lêk ma yahasopa abô balabuḡ takêḡ.”

22 Ma Yisu halanô ma hananḡ hadêḡ ôpêḡ nena, “Mavi anônḡ, ma donḡtom nômlate hamô denanḡ. Nu nêḡ anêḡ nômkama sapêḡ ek avômalô nêḡnêḡ vuli ma onja valuseḡ sapêḡ ba nêḡ êndêḡ ḡê siv. Êḡ ma tem anêḡ nômkama mavi lomaloma êmô malak leḡ. Ma ôlêḡ osopa ya.”

23 Yani ma anyô lôk nômkama bêḡ anônḡ. Ba intu halanô abô êḡ ma hêv malaiḡ bêḡ hadêḡ yani ba hi lôk lamalaiḡ.

24 Yisu hayê yani lamalaiḡ ma hananḡ, “Nê lôk nômkama bêḡ tem nêpôm malaiḡ bêḡ ek nimbatak nêyô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak kapô ba ini.

25 Avanônḡ biḡ nena miḡ malaiḡ bêḡ ek bok kamel imbitak êyô luvik idu sôp anêḡ abyayanḡ ba ni ami, ma donḡtom malaiḡ anônḡ ek anyô lôk nômkama bêḡ te imbitak êyô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak kapô.”

26 Avômalô elanô abô êḡ ma enanḡ nena, “Avanônḡ e? Aêḡ ba miḡ hatôm anyôla imbitak êyô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak kapô ba ni ami e?”

27 Ma Yisu hananḡ, “Nôm takatu ba anyô miḡ hatôm nindum ami, intu Wapômbêḡ hatôm indum.”

28 Ma Pita hananḡ, “Yêlô bôk atak yêlôaniḡ nômkama sapêḡ ba alêḡ asopa o.”

29 Ma Yisu hananḡ hadêḡ thêlô nena, “Yananḡ avanônḡ nena avômalô takatu ba leḡḡḡhabi Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak ba etak iniḡ unyak lo avi ma iviyanḡ lôk lami ma nali,

30 ma thêlô êmô pik denanḡ ma Wapômbêḡ tem nêḡ iniḡ nômkama lôkthô êndêḡ i ba tem nêḡ bêḡ anônḡ êyô êmô iniḡ loḡ imbiḡ ma embeḡ yam ma tem nêḡ lôkmala atu ba nêḡmô êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ êndêḡ i imbiḡ.”

*Yisu hananḡ abô hathak anêḡ ḡama bôlônḡ te lô
(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)*

31* Yisu hawa ḡê ku laumiḡ ba lahavuju takatu hathak donḡtom ma hananḡ, “Nodanô. Alalô ana daku Jêusalem ma abô tak sêbôk ba plopet eto hathak Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu tem imbitak avanônḡ.

* 18:17: Mat 18:3

* 18:18: Luk 10:25

* 18:20: Kis 20:12-16; Lo 5:16-20

* 18:31: Luk 24:44

32 *Tem nênem yani êndôk nê loŋ buyaŋ Lom baherij. Ma tem nemalik esak yani ba nenaŋ abô lomaloma esak yani ma nêsôvwapôk êyômô yani.

33 Ma nebali yani ba nijik yani vônô. Ma êtôm wak lô ma tem yani imbiyô esak loŋbô.”

34 *Ma donŋtom nê ku miŋ eyala abô takêŋ ami. Abô êŋ anêŋ ôdôŋ ma havuŋ ek thêlô ba thêlô miŋ eyala ami ma êthôŋ paliŋ.

Yisu hadum anyô mapusip te mavi
(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

35 Yisu hayô habobo Jeliko ma anyô mapusip te hamô loŋôndê dan vi ba hapetenak ek avômalô nênem yani sa.

36 Yani halarô avômalô bêŋ anôŋ ele ba i ma hanar hik thêlô liŋ nena, “Malê?”

37 Ma thêlô enar hadêŋ yani nena, “Yisu anêŋ Nasalet halêm.”

38 Êŋ ma anyô mapusip halam nena, “Yisu, Devit anêŋ Lim Lukmuk, nêŋ kapôlôm ek ya!”

39 Avômalô takatu ba êmôŋ ethar yani ba enar, “O bônôŋ.” Ma donŋtom yani halam lôklala nena, “Devit anêŋ Lim Lukmuk, nêŋ kapôlôm ek ya!”

40 Êŋ ma Yisu hamiŋ ma hanar ek thêlô neja ôpêŋ êlêm. Yani hayô ma Yisu hanar hik yani liŋ nena,

41 “Lemhaviŋ yandum malê êndêŋ o?”

Ma ôpêŋ hanar, “Anyô Bêŋ, yalenhaviŋ yanŋê tak.”

42 Ma Yisu hanar hadêŋ ôpêŋ nena, “Nôŋgô tak. Anêŋ hôêvhaviŋ hadum ba hubitak mavi.”

43 Ma ketheŋ oyar ma ôpêŋ madaluk hakyav ba hayê tak. Ma yani hasopa Yisu lôk habô Wapômbêŋ anêŋ athêŋ. Ma avômalô nômbêŋ atu ba i haviŋ yani êyê nôŋ êŋ ba êbô Wapômbêŋ anêŋ athêŋ haviŋ.

19

Yisu hi Sakius anêŋ unyak

1 Yisu hayô Jeliko ma hi iyom.

2 Ma anyô lôk valuselen bêŋ te hamô. Yani ma anyô bêŋ hawa takis ba anêŋ athêŋ nena Sakius.

3 Yani lahaviŋ ênjê nena Yisu ma opalê, ma donŋtom avômalô bêŋ anôŋ ma Sakius anyô bidon ba miŋ hatôm ênjê ami.

4 Êŋ ma yani halarviŋ hamôŋ ba hi ma hathak alokwar sabo te ba hamô ek ênjê Yisu.

5 Yisu hayô loŋ êŋ ma hêv ma hathak leŋ ma hanar, “Sakius, ôndôk ba ôlêm ketheŋ. Yaô ma tem yamô anêŋ unyak.”

6 Êŋ ma ketheŋ oyar ma Sakius halôk ma hawa Yisu thô lôk lamavi.

7 *Ma avômalô sapêŋ êyê ba kapôlôŋiŋ diŋdiŋ ba enar nena, “Yani hi hamô haviŋ anyô kambom te.”

8 *Ma donŋtom Sakius haviyô hamiŋ ma hanar hadêŋ Anyô Bêŋ nena, “Anyô Bêŋ, ondanô. Tem yambi yenaŋ nômkama sam ni ôdôŋ ju ba yanêŋ yan êndêŋ nê siv. Ma bôk yahasau anyôla ba yahawa anêŋ valuselen doho vani, êŋ ma tem yanêŋ valuselen êtôm dum ayova êyômô loŋ imbiŋ.”

9* Ma Yisu hanañ hadêñ yani nena, “Lêk ma Wapômbêñ hêv avômalô unyak êntêk êñ bulubiñ ek malê nena yani ma Ablaham anêñ nakaduñ te.

10* Anyô Anêñ Nakaduñ atu halêm ek êmbôlêm nê takatu ba êv yak ek nêm i bulubiñ.”

Abô loñ kapô hathak anyô bêñ te hêv valuselej hadêñ nê ku (Mat 25:14-30)

11 Avômalô elañô abô êñ yôv ma Yisu hanañ abô loñ kapô te haviñ ek malê nena yani lêk habobo Jerusalem. Ma avômalô takêñ lenjñhabi nena yani hayô Jerusalem, êñ ma Wapômbêñ anêñ loñ lôkliñyak tem imbitak êmô pik.

12 Êñ ma Yisu hanañ nena, “Anyô bêñ te anêñ namalô tem ni loñ buyañ ek enja athêñ lôk kulunñ kinñ vêmam ka êmbôlêm anêñ malak ôdôñ esak loñbô ek eyabiñ anêñ avômalô. Loñ êñ ma daim kambom.

13 Vêm ma yani halam anêñ nê ku laumiñ hathak doñtom ma hêv valuselej hatôm 100 hadêñ thêlô tomtom sapêñ. Ma hanañ aêntêk, ‘Môlô noja valuselej êntêk ba nundum ku esak endeba yambô alêm esak loñbô am.’ Yôv ma hatak thêlô ba hi.

14 “Ma doñtom yanida anêñ avômalô kapôlôñññ agiap ek yani. Êñ ma yani hi loñ buyañ ma thêlô êv anyô doho ba esopa yani ek nenañ aêntêk, ‘Yêlô adô anyô êntêk imbitak êtôm yêlôaniñ kinñ.’

15 “Ma doñtom yani habitak kinñ yôv ma havôhalêm ma hanañ aêntêk, ‘Nodam nê ku takatu ba bôk yahêv valuselej hadêñ i ek yayala nena thêlô tomtom bôk êvôv valuselej vithê haviñ.’

16 “Êñ ma anyô te hamôñ hi ma hanañ, ‘Anyô bêñ, yahadum ku hathak anêm valuselej êñ ba yahavôv valuselej hatôm 1,000.’

17* “Ma anêñ anyô bêñ hanañ nena, ‘Mavi anôñ! O anyô katô ba hudum ku mavi. Hoyabiñ nôm yaôna dedauñ mavi ba intu oyabiñ malak lôñ laumiñ.’

18 “Yôv ma anyô yanñ halêm ma hanañ, ‘Anyô bêñ, hathak anêm valuselej, yahavôv valuselej hatôm 500.’

19 “Ma anêñ anyô bêñ hanañ hadêñ yani, ‘Oyabiñ malak lôñ bahenñvi.’

20 “Yôv ma anyô ku te lô halêm ma hanañ, ‘Anyô bêñ, anêm valuselej atutêk. Yahavuvi halôk sôp ba yahadô hamô

21 ek malê nena yahakô ek o. O ma anyô malem thêlêv. Hothak hôvôv anyô vi iniñ nômkama ba howa hatôm anêm. Ma pik atu ba anyô yanñ hapaliv yanñvêk halôk ma hothak howa anêñ anôñ.’

22 “Êñ ma anêñ anyô bêñ hanañ, ‘O anyô ku mi kambom ba oda anêm abô intu hanañ o bêñ. Bôk hoyala yôv nena ya hathak yahavôv anyô vi iniñ nômkama ba yahawa hatôm yenañ. Lôk pik atu ba anyô yanñ hapaliv yanñvêk halôk ma ya hathak yahawa anêñ anôñ.’

23 Ma aisê ka miñ hotak yenañ valuselej halôk unyak valuselej ek êmbôv doho ami ek wakma atu ba yahavôhalêm hathak loñbô ma tem yanja doho êyômô loñ imbiñ?”

24 “Êñ ma hanañ hadêñ nê takatu ba imiñ habobo nena, ‘Môlô noja anêñ valuselej hatôm 100 vê êñjêk yani ba nônêm êndêñ ôpatu ba hawa 1,000.’

25 “Ma thêlô enañ hadêñ yani nena, ‘Anyô bêñ, yani anêñ 1,000 bôk hamô yôv’

26* “Ma yani hanañ, ‘Yanañ êndêñ môlô nena ôpatu ba hadum ku mavi

* 19:9: Luk 13:16; Ap 16:31 * 19:10: Luk 15:4; Jon 3:17; 1Ti 1:15 * 19:17: Luk 16:10 * 19:26: Mat 13:12; Luk 8:18

hathak yenaŋ nôm kama ba habitak bêŋ, êŋ ma tem yatak doho êyômô loŋ imbiŋ ba yanêm êndêŋ ôpêŋ. Ma doŋtom ôpatu ba miŋ hadum ku hathak yenaŋ nôm kama ami, êŋ ma tem yanêm dokte atu ba havalonŋ loŋ vê ênjêk yani.'

27 "Ma doŋtom nê takatu leniŋmaniŋ hathak ya ba êdô ek yambitak iniŋ kiŋ, 'Noja i êlêm loŋ êntêk ma uŋgwik i pôpônô ênjêk yamalen.' "

28 Yisu hanaŋ abô êŋ yôv ma hamôŋ ba hi Jelusalem.

*Yisu habitak hayô Jelusalem hatôm kiŋ
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)*

29 Yisu habobo Betpagi lo Betani, malak ju êŋ hêk habobo Dum Oliv. Ma hêv anêŋ nê ku ju ba i ma hanaŋ nena,

30 "Mamu unu malak entuvulu. Ma numbitak nôyô ma tem ôngô ekak bok doŋki map te loŋ ba hamiŋ. Bok êŋ ma miŋ bôk anyôla hayô hamô ami. Ma nopole yak vê ma nondom ba nôlêm.

31 Ma anyôla hanaŋ nena, 'Mamu opole eka', êŋ ma nonaŋ viyaŋ nena, 'Anyô Bêŋ lahaviŋ indum ku te esak.' "

32 Yisu hêv thai ba i ma êyê nôm kama sapêŋ hatôm atu ba yani hanaŋ.

33 Thai epole bok doŋki êŋ anêŋ yak vê ma bok anêŋ alaŋsi enaŋ hadêŋ thai nena, "Mamu opole eka?"

34 Ma thai enaŋ, "Anyô Bêŋ lahaviŋ indum ku te esak."

35 Êŋ ma thai ewa bok doŋki ba i êv hadêŋ Yisu. Ma thai ibi iniŋ kwêv thilibuŋ daim thô ba eŋgava hayôhêk bok doŋki dômlokwaŋ, ma thai êv Yisu sa ek hathak hayô hamô bok êŋ.

36 Ma Yisu hi ma avômalô eŋgava iniŋ kwêv thilibuŋ hêk loŋondê.

37 Yani halôk Dum Oliv ek ni vi tuvulu Jelusalem. Ma avômalô nômbêŋ atu ba esopa yani leniŋmavi hathak nômbithi nômbêŋ atu ba bôk thêlô êyê. Ba êbô Wapômbêŋ ba elam nena,

38 * "Wapômbêŋ nê lamavi êndêŋ kiŋ atu ba halêm hathak Anyô Bêŋ anêŋ athêŋ!

Kapya Yeŋ 118:26

Avômalô malak leniŋmavi ma alalô nanêm athêŋ lôkmanŋiŋ êndêŋ Wapômbêŋ esak leniŋ ba ni."

39 Ma Palisi doho imiŋ avômalô takêŋ kapô ba enaŋ hadêŋ Yisu aêntêk, "Kêdôŋwaga, osaŋ anêm nê ku takêntêk."

40 Ma Yisu hanaŋ viyaŋ nena, "Yanaŋ êndêŋ môlô nena thêlô bônôŋ ma tem valu nendam kaêk."

41 Yisu habobo Jelusalem ma hayê vi tuvulu ba halaŋ hathak avômalô Jelusalem

42 ba hanaŋ, "Yalenŋhaviŋ lêk oyala nôm takatu ba nundum ek Wapômbêŋ indum môlô kapôlômim ênjêk yaô. Ma doŋtom mi, nôm takêŋ hamô loŋ kapô ba môlô miŋ hatôm ôngô ami.

43 Aêŋ ba waklavôŋ hayô ma nê vovak tem nêyô ba nedav badêŋ êwê embeni Jelusalem sapêŋ ba nêmo kapô ba nindum ek nijik môlô vônô.

44 *Thêlô tem nimbuliŋ môlônim loŋ sapêŋ ba nijik môlô takatu ba ômô unim badêŋ kapô vônô. Ma valu atu ba olav unyak hathak ma tem miŋ êyômô yaŋ loŋ ami. Nôm malaiŋ êŋ tem êlêm ek malê nena môlô miŋ oyala waklavôŋ atu ba Wapômbêŋ halêm pik ek nêmo môlô bulubiŋ ami."

* 19:38: Luk 2:14 * 19:44: Luk 21:6

*Yisu hêv nê idum ku valu vê hêk unyak mathen kapô
(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)*

⁴⁵ Vêm ma Yisu habitak hayô Wapômbêñ anêñ unyak mathen anêñ piklêvôñ. Ma hayê avômalô ewa nômkama ba êdô hamô ek avômalô vi nêñêm vuli. Êñ ma halupunij i ba hêv i vê hêk unyak mathen kapô ba ele yain ba i. Ma hanaj hadêñ thêlô aêntêk,

⁴⁶ * “Wapômbêñ anêñ kapya hanaj nena, ‘Yenan unyak ma unyak netenj mek êndôk.’ Ma môlô lêk udum ba habitak hatôm nê vani inij loñ ekopak êmô.”

⁴⁷ * Ma wak nômbêñ intu ma yani hadôñ avômalô halôk unyak mathen. Ma nê bêñbêñ êbôk da lôk nê lôkaur hathak abô balabunj lôk Israil inij nê bêñbêñ, thêlô êbôlêm loñondê ek nijik Yisu vônô.

⁴⁸ Ma donjom thêlô minj hatôm nêpôm loñondê te ami ek malê nena avômalô sapêñ lenjnmavi bêñ ek Yisu ba êmô ek nedañô anêñ abô sapêñ.

20

*Yisu, opalê hêv athêñ bêñ hadêñ o?
(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)*

¹ Wak te ma Yisu hadôñ avômalô hamô Wapômbêñ anêñ unyak mathen anêñ piklêvôñ ba hanaj Wapômbêñ anêñ Abô Mavi hadêñ i. Ma nê bêñbêñ êbôk da lôk nê lôkaur hathak abô balabunj ethak donjom havin nê bêñbêñ ba i hadêñ Yisu.

² Ma thêlô enaj, “Opalê hêv athêñ bêñ hadêñ o lôk hêv ku hadêñ o ba intu hudum nôm takêntêk?”

³ Ma Yisu hanaj viyanj nena, “Tem yanaj injik môlô linj esak abô te aên iyom.

⁴ Opalê hêv ku nisik avômalô êndôk njan hadêñ Jon? Wapômbêñ lenj? Mena anyô pik?”

⁵ Ma thêlôda enaj hadêñ i nena, “Alalô anaj nena Wapômbêñ hêv ku êñ hadêñ Jon ma tem yani enaj, ‘Ma aisê ka môlô minj ôêvhavinj yani ami?’

⁶ Ma donjom alalô anaj nena, ‘Anyô pik te hêv ku êñ,’ êñ ma avômalô tem nijik alalô esak valu ek malê nena thêlô êvhavinj nena Jon ma plopet te.”

⁷ Ma thêlô enaj hadêñ Yisu nena, “Yêlô athôñ palinj.”

⁸ Êñ ma Yisu hanaj hadêñ thêlô, “Aên ba minj hatôm yandam ôpatu ba hêv athêñ bêñ hadêñ ya anêñ athêñ bêñ êndênj môlô ami. Ma mi.”

*Abô loñ kapô hathak nê kambom eyabinj ku yak wainj
(Mat 21:33-46; Mak 12:1-12)*

⁹ * Ma Yisu hanaj abô loñ kapô te hadêñ avômalô, “Anyô te havatho anêñ ku yak wainj ma hêv hadêñ nê ku doho ek neyabinj ba hanaj nena, ‘Waklavôñ yak wainj hik anôñ ma nombak vose ni ôdôñ ju ba nôñêm vi êndênj ya ma noja vi êtôm môlônim vuli.’ Ma hi hamô loñ buyanj sawa daim.

¹⁰ Ma waklavôñ yak wainj hik anôñ hayô ma hêv anêñ anyô ku te ba hi hadêñ thêlô ek enja anêñ sam. Ma donjom thêlô ik yani kambom ba êv yani hi oyanj.

¹¹ Êñ ma ku anêñ alanj hêv anyô ku yanj ba hi hadêñ thêlô, ma donjom thêlô idum kobom kambom hadêñ yani lôk ik yani ma êv yani vê oyanj ba hi.

* 19:46: Ais 56:7; Jer 7:11 * 19:47: Luk 21:37 * 20:9: Ais 5:1

12 Yôv ma hêv anyô ku te lô ba hi, ma donptom nê ku takêj ibulinj yani ma êvôv yani ba ibi yani hi.

13 “Aêj ba ku alañ hanañ hadêj yanida nena, ‘Yandum malê? Tem yanêm yenañ okna atu ba yalenj haviñ bêj anôj. Yahadum aêj ma tem nedanô anêj abô.’

14 Ma donptom nê ku êyê namalô hayô ma enañ hadêj i nena, ‘Ôpêntêk ma ku alañ anêj nakadunj ba tem eyabinj lambô anêj ku. Alalô ik yani vônô ma ku êj tem imbitak alalôaniñ.’

15 Ba intu evalonj yani ba êvôv hale yainj ma ik yani vônô.

“Aêj ba ku anêj alañ tem indum malê êndêj thêlô?

16 Tem ni injik nê ku takêj vônô ma nê ku êj êndêj anyô vi ek neyabinj.”

Ma avômalô elañô abô lonj kapô êj ma enañ, “Yêlô adô abô lonj kapô êj injik anôj!”

17 Ma donptom Yisu hatitij thêlô lôklokwanj ma hanañ, “Ma bôk eto abô êntêk aêj eka?

“Valu atu ba nê elav unyak êpôlik hathak,
ma lêk habitak landinj anôj.”

Kapyay Yej 118:22

18 *Ma avômalô takatu ba êv yak hayôhêk valu êntêk, ma tem nipup nena-nena. Mena valu êj hêv yak hayôhêk anyôla, ma tem ipulusik ba imbitak malimmalim.”

19 Ma nê bêjbêj êbôk da lôk nê lôkauk hathak abô balabunj eyala nena Yisu hanañ abô lonj kapô êj hathak thêlô. Ba intu êbôlêm lonjondê ek nebalonj yani, ma donptom êkô hathak avômalô.

*Nênêm takis êndêj Sisa mena dô
(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)*

20 *Yôv ma nê bêjbêj maleñ hadahalinj Yisu ek nebalonj yani esak anêj abô. Ma thêlô êv nê kambom doho vuli ek nimbitak êtôm nê thêthônj ek nesau Yisu. Thêlô elav gwasilim ek nebalonj Yisu anêj abô êndôk ba nê nê nê yani êndêj Lom inin anyô bêj Pailat.

21 Êj ma thêlô enañ hadêj Yisu nena, “Kêdôñwaga, yêlô ayala nena anêm abô sapêj ma abô avanôj iyom. Ma hudum kobom donptom hadêj avômalô sapêj lôk hódônj avômalô hathak Wapômbêj anêj abô ma thêthônj iyom.

22 Aêj ba lemhabi aisê? Bumalô inin balabunj hanañ nena yêlô hatôm nanêm valuselenj êndêj Sisa mena mi e?”

23 Yisu hayala thêlônin auk ba hanañ hadêj thêlô,

24 “Môlô unjwik valuselenj te thô ek yanjê. Opalê anêj dahô lôk athêj hêk valuselenj êntêk?” Ma thêlô enañ, “Sisa.”

25 Êj ma Yisu hanañ hadêj thêlô nena, “Sisa anêj nômkama ma nônêm êndêj Sisa da. Ma Wapômbêj anêj nômkama ma nônêm êndêj Wapômbêj da.”

26 Yisu hanañ aêj ba avômalô sapêj elañô. Ba intu nê êj minj hatôm nebalonj yani esak anêj abô ami. Ma esonj kambom hathak anêj abô ba thêlô bônônj.

*Abô hathak nê ñama tem nimbiyô aisê
(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)*

27 Ma Sadyusi doho i hadêj Yisu. Thêlô ma ôdônj te atu ba enañ nena nê ñama tem minj nimbiyô esak lonjbô ami. Aêj ba intu enañ hik Yisu linj nena,

* 20:18: Ais 8:14-15 * 20:20: Luk 11:54

28 **“Kédôḡwaga, Mose hato hadêḡ alalô nena, ‘Anyô te hama ba nali mi ma anêḡ yaḡ hamô, ma enja avi tôp êḡ ek imbi yaḡ atu ba hama anêḡ nakaduḡ vê.’*

29 Aêḡ ba ḡê lôk iviyaḡ bahenḡvi ba lahavuju êmô. Ma bôp hawa avi te ba hama ma nakaduḡ mi.

30 Ma nôk enja avi tôp êḡ, hawa ba hama ba nakaduḡ mi.

31 Ma ḡgwa aêḡ iyom. Ma iviyaḡ takatu ba êmô ma nesopa kobom doḡtom êḡ iyom.

32 Vêm ma avi tôp êḡ hama havinḡ.

33 Ma waklavôḡ ḡê ḡama iviyô hathak loḡbô ma avi tôp atu ba ḡê lôk iviyaḡ bahenḡvi ba lahavuju takatu ba ewa ma alisê te anêḡ avi?”

34 Ma Yisu hanaḡ vinyaḡ hadêḡ thêlô nena, “Avômalô pik ethak ewa i,

35 ma doḡtom avômalô takatu ba Wapômbêḡ ḡêv i bulubiḡ ba ewa lôkmala hathak loḡbô, thêlô êḡ miḡ hatôm neja i esak loḡbô ami.

36 Thêlô ma tem nêtôm aḡela ba intu tem miḡ nema ami. Wapômbêḡ bôk hik thêlô liḡ yôv ḡêk ḡama ba intu hik thô nena thêlô ma yani anêḡ nali.

37 **“Mose da anêḡ abô hik thô nena ḡê ḡama tem nimbiyô esak loḡbô. Sébôk ba Mose hayê atum hathaḡ hamô alokwaḡ liḡ ma halam Anyô Bêḡ nena ‘Abraham lo Aisak ma Jekoḡ iniḡ Wapômbêḡ.’*

38 Alalô ayala nena Wapômbêḡ ma miḡ ḡê ḡama iniḡ Wapômbêḡ ami. Mi, yani ma ḡê lôkmala iyom iniḡ Wapômbêḡ ek malê nena yani hayala nena avômalô lôkthô ma êmô lôkmala.”

39 ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ doho elañô abô êḡ ma enaḡ hadêḡ Yisu aêntêk, “Êê, Kédôḡwaga, anêm abô ma mavi anôḡ!”

40 Ma avômalô sapêḡ elañô anêḡ abô ba êkô ma miḡ enaḡ hik yani liḡ ek nesau yani esak loḡbô ami.

Mesia ma opalê anêḡ lim lukmuk?

(Mat 22:41–23:36; Mak 12:35–40; Luk 11:37–54)

41 Yôv ma Yisu hanaḡ hadêḡ thêlô nena, “Avômalô ethak enaḡ nena Mesia ma Devit anêḡ lim lukmuk eka?”

42 ḡêk Kapya Yeḡ kapô ma Devit da hanaḡ aêntêk,

“ ‘Anyô Bêḡ Wapômbêḡ hanaḡ hadêḡ yenaḡ Anyô Bêḡ Mesia nena,

“Ômô yabaheḡ vianôḡ

43 endeba yatak ḡê takatu ba ik vovak hadêḡ o nêḡmô vemkapô vibinḡ am.” ’

Kapya Yeḡ 110:1

44 Ma Devit da bôk halam Mesia nena anêḡ Anyô Bêḡ. Ma aisê ka Mesia ma yani anêḡ lim lôk anêḡ Anyô Bêḡ imbinḡ?”

45 Avômalô elañô Yisu anêḡ abô iminḡ denaḡ ma Yisu hanaḡ hadêḡ anêḡ ḡê ku aêntêk,

46 “Môlô noyabinḡ am ek ḡê lôkauk hathak abô balabuḡ. Thêlô leninḡhavinḡ nijik kwêv daim kékêlô ba nemberḡ ek avômalô nebam i. Ma leninḡhavinḡ avômalô nenaḡ nena, ‘Waklêvôḡ anyô bêḡ’ êmô loḡ ethak doḡtom halôk. Ma leninḡhavinḡ nêḡmô êtôm ḡê bêḡbêḡ êmô unyak yeḡ kapô. Ma avômalô enḡgabôm nôḡm bêḡ ma leninḡhavinḡ nejaḡ nôḡm êmô ḡê bêḡbêḡ iniḡ loḡ ethak êmô.

47 Thêlô esau avi tôp ek neja iniḡ unyak ba eteḡ mek daim bomaḡ ek avômalô nêḡê. Wapômbêḡ tem nêḡm vovaḡ kambom êndêḡ i.”

* 20:28: Lo 25:5 * 20:37: Kis 3:6

21

*Avi tōp te anêḡ da
(Mak 12:41-44)*

1 Yisu hamō Wapōmbêḡ anêḡ unyak ba hayê ḡê lôk nômkama bêḡ etak iniḡ valuselerḡ halôk alapa da.

2 Ma avi tōp te atu ba nômkama mi anōḡ hayô ma hatak anêḡ da hatôm valuselerḡ thalalerḡ ju iyom halôk alapa da êḡ.

3 *Yisu hayê ma hanarḡ nena, “Yanarḡ avanōḡ biḡ êndêḡ mōlô nena avi tōp êntêk hêv valuselerḡ bêḡ anōḡ hamōḡ ek avômalô takêntêk sapêḡ.

4 Avômalô nômbêḡ êntêk iniḡ valu bêḡ anōḡ hamô ma doḡtom êv doktena iyom. Ma avi tōp êntêk ma nômkama mi anōḡ ma lêk hêv anêḡ valuselerḡ sapêḡ ba miḡ havalorḡ dokte lorḡ ami.”

*Yisu hanarḡ abô hathak unyak matherḡ Jelusalem
(Mat 24:1-2; Mak 13:1-2)*

5 Nê ku doho enarḡ abô hathak valu kêkêlô lôk nôm da mavi anōḡ atu ba etak hathak unyak matherḡ ek anêḡ lêlêyarḡ mavi anōḡ. Êḡ ma Yisu hanarḡ,

6 * “Odarô katô. Nôm takêntêk ba lêk mōlô ôyê, malaiḡ bêḡ tem imbitak ba ḡê vovak tem nijik nômkama mavi nômbêḡ êntêk pesa ba valu yarḡ miḡ hatôm êyômô yarḡ lorḡ ami.”

*Malaiḡ lomaloma tem nimbitak
(Mat 24:3-14; 10:17-22; Mak 13:3-13)*

7 Ma thêlô enarḡ hik Yisu liḡ nena, “Kêdōḡwaga, aḡḡê intu nôm takêḡ tem imbitak? Ma malê intu tem imbitak ek injik thô nena nôm takêḡ lêk habobo?”

8 Ma Yisu hanarḡ, “Noyabiḡ am, avômalô tem nindum ek nesau mōlô. Nê lomaloma tem nêlêḡ esak yenaḡ athêḡ ba nenaḡ nena, ‘Ya ma Mesia atu’. Lôk nenaḡ nena, ‘Waklavōḡ pik lo leḡ anêḡ danḡ lêk habobo tem êyô’. Ma doḡtom miḡ nônêḡmimbiḡ iniḡ abô ba nosopa ami.

9 Mōlô olaḡô vovak bêḡ ba avômalô iki vônô, êḡ ma miḡ nôkô ami. Nôm takêḡ tem imbitak êmōḡ, ma doḡtom pik lo leḡ anêḡ danḡ tem miḡ imbitak ketherḡ oyarḡ ami.”

10 Êḡ ma Yisu hanarḡ, “Ma avômalô ôdōḡ yarḡ tem nijik vovak imbiḡ ôdōḡ yarḡ. Ma kiḡ yarḡ lôk anêḡ avômalô tem nijik vovak êndêḡ kiḡ yarḡ.

11 Ma lorḡ lomaloma ma duviaḡ lôk bôm ma lijiḡ bêḡ tem êyô injik avômalô bêḡ anōḡ vônô. Lavōḡḡiḡ lôkmaḡḡiḡ lomaloma tem êḡjêk lerḡlêvōḡ ba indum avômalô nêkô kambom anōḡ.

12 “Ma nôm takêḡ tem miḡ imbitak ami denarḡ ma tem nebalorḡ mōlô ba nindum kambom êndêḡ mōlô. Ma tem nenaḡ mōlô bêḡ imiḡ unyak yeḡ lôk nindum abô ek netak mōlô êndôk koladōḡ. Mōlô osopa ya ba intu tem neja mōlô ba unu numiḡ kiḡ lôk iniḡ ḡê bêḡbêḡ maleḡiḡ.

13 Ma nôm êḡ tem imbitak êtôm lorḡôndê ek nonarḡ yenaḡ Abô Mavi bêḡ êndêḡ i.

14 *Ma miḡ lemimimbi nena, ‘Dokte ka yêlô nanarḡ aisê êndêḡ thêlô’ ami.

15 *Ek malê nena yada tem yanêḡ abô lôkauk mavi êndêḡ mōlô. Ma ḡê takatu ba idum abô ek mōlô ma miḡ hatôm nijik abô êḡ pesa ami.

16 * Avômalô tem nenanj môlô bêñj ba tem nijik môlô doho vônô ma môlônim lemami lôk môlôviyanj lôk anêm thalalenj lôk anêm anyô môlô tem nindum aêñ iyom.

17 Môlô ma yenanj avômalô ba intu avômalô sapêñj tem nêpôlik esak môlô.

18 Ma doñtom Wapômbêñj tem eyabinj môlô ba lemimkadôk ñauñj te miñ hatôm nêñ yak ami.

19 Ma môlô numiñj lôklokwanj ma tem noja lôkmala êtôm wak nômbêñj intu sapêñj.”

Tem nimbuliñ Jerusalem
(Mat 24:15-28; Mak 13:14-23)

20 Ma Yisu hananj, “Môlô ôyê nena nê vovak lodôñlodôñj êyô evenj Jerusalem luvi, êñj ma môlô noyala nena tem nimbuliñ malak lôñj êñj kethenj.

21 Aêñj ba môlô takatu ba ômô Judia kapô, ma nôsôv ba unu dumlolê. Ma môlô takatu ba ômô Jerusalem kapô, ma unu viyaiñj kethenj. Ma môlô takatu ba ômô Jerusalem viyaiñj, ma miñj unu kapô ami.

22 * Ek malê nena waklavôñj êñj ma Wapômbêñj anêñj wakma nêñ vovanj viyanj ek abô takatu ba hêk Wapômbêñj anêñj kapya ma tem injik anôñj.

23 Ai, kikaknena. Waklavôñj êñj ma tem malainj bêñj ek avi takatu ba esabenj lôk avi takatu ba êv sôm hadêñj nali ek malê nena malainj lôk vovanj bêñj tem imbitak Israeñl iniñj pik êntêk, ma Wapômbêñj anêñj lamaniñj tem êyô êmô avômalô pik êñj.

24 * Nê vovak tem ini Jerusalem ma iniñj biñj vovak tem injik avômalô Jerusalem pôpônô. Ma tem neja avômalô Jerusalem vi ba ini pik lomalama. Ma avômalô loñ buyanj tem nêyô nêñmô Jerusalem ba neyabinj Jerusalem endeña nê loñ buyanj iniñj waklavôñj anêñj ðanj am.”

Anyô Anêñ Nakaduñj atu tem endelêñ
(Mat 24:29-35; 13:24-31)

25 * “Ma lavôñiñj tem êpôm wak lo ayôñj ma vuliñj. Ma ñgwêk budum tem injik ba pôk lôklala bomanj ba avômalô pik sapêñj tem nedanjô ba nêkô kambom anôñj ba iniñj auk tem ni mayaliv.

26 Ma nôñm takatu ba hamô leñj tem nedowaliñj ba avômalô tem nêkô ba nemayak esak malainj bêñj atu ba tem imbitak pik.

27 * Ma wak êñj ma tem thêlô nêgê Anyô Anêñ Nakaduñj atu tem êyô êmô buliv ba êlêñ imbiñj anêñj lôkliñyak lôk anêñj deda lôkmanñiñj.

28 Nômkañma takêñj hadum ek imbitak ma numiñj ba nôñnêñm malemim esak leñj ek malê nena waklavôñj Wapômbêñj nêñm môlô vê êñjêk unim malainj lêk habobo.”

29 Ma Yisu hananj abô loñj kapô te hadêñj thêlô aêntêk, “Lemimimbi esak alokwanj belenñj* lôk alokwanj vi imbiñj.

30 Ôyê nena alokwanj takêntêk habi ñauñj belap, êñj ma oyala nena wak mavi lêk habobo.

31 Ma aêñj iyom, môlô ôyê nôñm takêñj habitak, êñj ma noyala nena Wapômbêñj anêñj loñj lôkliñyak tem êyô kethenj.

* **21:16:** Mat 10:21-22 * **21:22:** Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 * **21:24:** Sng 79:1; ALK 11:2 * **21:25:** Ais 13:10; Ese 32:7; Jol 2:31; ALK 6:12-13 * **21:27:** Dan 7:13; Mat 26:64; ALK 1:7 * **21:29:** Abô Bômbôm ma “fik”. Nôñgô Mat 24:32.

32 “Yanaŋ avanôŋ êndêŋ môlô nena avômalô bôlôŋ êntêk tem miŋ nema ami denaŋ ma nôŋ takêntêk sapêŋ tem imbitak.

33 Pik lo leŋ tem nêŋ yak ba ni, ma doŋtom yenaŋ abô bute miŋ hatôm nêŋ yak ami.

34-35 “Môlô noyabin am. Anyô Anêŋ Nakaduŋ tem êlêm esak loŋbô ba tem êpôm avômalô pik sapêŋ. Môlô udum pik anêŋ kobom ba unum waiŋ ba olo molo lôk lemimhikam hathak nômkama pik, ma wak êŋ tem enja môlô ketheŋ êtôm gwasilim ba tem noson kambom.

36 Aêŋ ba wak nômbêŋ intu ma môlô noyabin am lôklokwaŋ ba noterŋ mek ek Wapômbêŋ nêŋ môlô sa ek numiŋ lôklokwaŋ ek nôŋ takêntêk miŋ hatôm imbuliŋ môlô ami. Êŋ ma môlô hatôm numiŋ Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu ma.”

37 Wak nômbêŋ intu ma Yisu hadôŋ avômalô hamô Wapômbêŋ anêŋ unyak matherŋ. Ma bôlôvôŋ ma yani hathak hi hamô Dum Oliv.

38 Ma lôkbôk momaŋiniŋ ma avômalô sapêŋ ethak i unyak matherŋ ek elanô Yisu anêŋ abô.

22

Judas hanaŋ Yisu bêŋ

(*Mat 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53*)

1 Waklavôŋ anêŋ athêŋ nena Eyaŋ Polom Yis Mi lêk habobo ba thêlô elam waklavôŋ êŋ nena Hale Ba Hi.*

2 Ma nê bêŋbêŋ êbôk da lôk nê lôkauk hathak abô balabuŋ êbôlêm loŋôndê ek nijik Yisu vônô ek malê nena thêlô êkô ek avômalô.

3* Ma Sadaŋ halôk Judas Iskaliot la. Yani ma nê ku laumiŋ ba lahavuju takatu te.

4 Yani hi ba hanaŋ abô haviŋ nê bêŋbêŋ êbôk da lôk unyak matherŋ iniŋ sôp bidonŋ nena yani tem enaŋ Yisu bêŋ aisê?

5 Nê êŋ leŋiŋmavi ma thêlô evak abô ek nêŋem valuseleŋ êndêŋ yani.

6 Êŋ ma Judas halôk hathak thêlôniŋ abô ba hadum ek nêŋ Yisu êndôk thêlô baheniŋ êndêŋ wak te atu ba avômalô miŋ êmô haviŋ Yisu ami.

Nê ku lokwanju êpôpêk nôŋ

(*Mat 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30*)

7* Waklavôŋ anêŋ athêŋ nena Eyaŋ Polom Yis Mi hayô. Wak êŋ ma thêlô ik boksipsip nakaduŋ te vônô ek leŋiŋhabi waklavôŋ anêŋ athêŋ nena Hale ba Hi.

8 Êŋ ma Yisu hêv Pita lo Jon ba i ma hanaŋ, “Mamu unu nôpôpêk nôŋ waklavôŋ Hale ba Hi ek alalô anŋaŋ.”

9 Ma thai enaŋ hik Yisu liŋ, “Yai napôpêk nôŋ êmô êsê?”

10 Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thai nena, “Odanô. Mamu unu malak bêŋ kapô ma tem nôpôm anyô te hawa ŋaŋ lôk uŋ. Ma nosopa yani ba numbitak nôyô unyak atu ba yani habitak hayô ba hi.

11 Êŋ ma nonaŋ êndêŋ unyak anêŋ alaŋ nena, ‘Kêdôŋwaga hanaŋ hik o liŋ nena unyak kapô atu ba yanŋaŋ nôŋ waklavôŋ Hale ba Hi imbiŋ yenaŋ nê ku hamô êsê?’

* 22:1: Sêbôk ba Wapômbêŋ hêv anêŋ aŋela atu ba idum ku injik anyô vônô ma hik nê Ijip iniŋ nali vônô. Ma doŋtom nê Israeŋ esaba thalaleŋ hathak unyak abôlêk ba intu aŋela miŋ hik iniŋ nali ami. Yani hayê thalaleŋ ma hatak ma hale ba hi. * 22:3: Jon 13:2,27 * 22:7: Kis 12:1-27

12 Êḥ ma tem injik unyak kapô bêḥ atu ba hêk vuliḥ thô êndêḥ mamu. Unyak kapô êḥ ma nômkama sapêḥ bôk hamô yôv. Ba intu nôpôpêk nôḥ êḥ loḥ êḥ.”

13 Êḥ ma thai i ma êpôm nômkama sapêḥ hatôm atu ba yani hananḥ. Êḥ ma thai êpôpêk waklavôḥ Hale ba Hi anêḥ nôḥ.

*Yisu hêv polom lôk waiḥ hadêḥ anêḥ ḡê ku
(Mat 26:26-30; Mak 14:22-26; 1Ko 11:23-25)*

14 Wakma nejanḥ nôḥ hayô ma Yisu hayaḥ nôḥ hamô haviḥ anêḥ aposel.

15 Ma Yisu hananḥ hadêḥ thêlô nena, “Ya vovaḥ ek yanḡanḥ nôḥ waklavôḥ Hale ba Hi imbiḥ môle vêḥ ka yanja vovaḥ.

16 Yahananḥ avanôḥ nena tem miḥ yanḡanḥ nôḥ êntêk esak loḥbô ami endeba waklavôḥ Hale ba Hi injik anôḥ êḥjêk Wapômbêḥ anêḥ loḥ lôkliḡyak am.”

17 Ma yani hawa waiḥ lôk tase ma hêv lamavi ma hananḥ, “Noja ba nunum imbiḥ am.

18 Yananḥ êndêḥ môle nena tem miḥ hatôm yanum waiḥ esak loḥbô ami endeba Wapômbêḥ anêḥ loḥ lôkliḡyak êlêḥ am.”

19 Ma yani hawa polom te ma hêv lamavi ma haya ba hêv hadêḥ thêlô ma hananḥ, “Êntêk ma yenaḥ vathiap atu ba yahêv ek nêḥ môle sa. Nundum aêḥ ek lemimimbi ya.”

20 Eyaḥ vêḥ ma hadum aêḥ hathak tase lôk waiḥ ma hananḥ, “Êntêk ma tabô lukmuk atu ba yahavak hathak yenaḥ thalalenḥ ba tem yanḡasô ek nêḥ môle sa.

21 *Ma doḡtom oḡanô. Ôpatu ba tem enaḥ ya bêḥ lêk hayaḥ nôḥ haviḥ ya.

22 Anyô Anêḥ Nakaduḥ atu tem indum êtôm atu ba Wapômbêḥ bôk hananḥ yôv, ma doḡtom alikakna. Malaiḥ bêḥ ek ôpatu ba hananḥ yani bêḥ.”

23 Ḥê ku elanô abô êḥ ma thêlôḡa enaḥ hik i liḥ nena, “Opalê te tem indum nôḥ êḥ?”

24 *Ma Yisu anêḥ ḡê ku êkôki nena thêlôninḥ opalê tem êtôm thêlôninḥ anyô bêḥ êḥ loḥ lôkliḡyak atu ba tem imbitak embenḥ yam.

25 *Ma Yisu hananḥ hadêḥ thêlô nena, “Avômalô daluk iniḥ kinḥ ethak ebam i ba ibuliḥ ḡê takatu ba êḥ thêlô vibinḥ. Ma ḡê lôk athêḥ leninḥhaviḥ avômalô nebam thêlô nena ‘Ḥê wapôm mavi’.

26 *Ma doḡtom môle miḥ nundum aêḥ ami. Môleḥnim anyô lôk athêḥ indum êtôm anyô athêḥ mi. Ma môleḥnim anyô bêḥ indum ku êtôm anyô ku oyaḥ.

27 *Opalê te ma anyô bêḥ, ôpatu ba halôk hamô ba hayaḥ nôḥ mena ôpatu ba hapôpêk nôḥ? Ôpatu ba halôk hamô ba hayaḥ nôḥ, aêḥ e? Ma doḡtom yahamô haviḥ môle hatôm anyô ku te.

28 “Môle takatu ba malaiḥ lomaloma habitak ma doḡtom ôḡô haviḥ ya denaḥ.

29-30 *Ma yahêv athêḥ ‘kinḥ’ hadêḥ môle hatôm wakamik hêv hadêḥ ya ek môle tem oḡḡwanḥ nôḥ lôk nunum ḡanḥ imbiḥ ya êḥ yenaḥ loḥ lôkliḡyak. Ma môle tem nôtôm kinḥ ek noyabinḥ avômalô Israêl ôḡônḥ laumiḥ ba lahavuju takatu.”

*Yisu hananḥ nena Pita tem enaḥ nena hathônḥ yani palin
(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)*

* 22:21: Sng 41:9; Jon 13:21-22 * 22:24: Luk 9:46 * 22:25: Mat 20:25-27; Mak 10:42-45 * 22:26: Mat 23:11; Mak 9:35 * 22:27: Jon 13:12-15 * 22:29-30: Mat 19:28

31 Ma Yisu hanaŋ, “Saimon, Saimon, ondanô. Sadaŋ hanaŋ hik Wapômbêŋ liŋ ek yani êyôkwiŋ môlô êtôm lovak hayôkwiŋ alokwaŋ te ek ênjê nena o lôklokwaŋ mena mi e?”

32 *Ma doŋtom lêk yahateŋ mek yôv ek anêm hôêvhaviŋ miŋ nêm yak ami. Ma hole o lilin, êŋ ma ombatho môlôviyaŋ loŋ.”

33 Ma doŋtom Pita hanaŋ, “Anyô Bêŋ, ya anyô lôklokwaŋ ba ya hatôm yamô koladôŋ ba yama imbiŋ o.”

34 Ma doŋtom Yisu hanaŋ nena, “Pita, yanaŋ êndêŋ o nena bôlôvôŋ êntêk ma tale miŋ halaŋ ami denaŋ, ma tem onaŋ êtôm bôlôŋ lô nena hôthôŋ ya paliŋ.”

Noja valuseleŋ lôk vak ma biŋ vovak

35 *Yôv ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô aêntêk, “Bôk yahêv môlô ba u ma miŋ môlô owa valuseleŋ lôk vak lôk vemimkapô bokŋgôp haviŋ môlô ami. Wak êŋ ma môlô nômkama mi e?”

Ma thêlô enaŋ, “Mi, hamô.”

36 Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô nena, “Ma doŋtom lêk anêm valuseleŋ lôk vak hamô ma noja. Ma o biŋ vovak mi, ma nêm anêm kwêv daim ek nênmê vuli ma onja biŋ vovak esak.

37 *Ek malê nena Wapômbêŋ anêŋ kapyâ hanaŋ aêntêk, “Thêlô tem nêgê yani êtôm anyô kambom te.’ Abô êŋ tem injik anôŋ esak ya ma nômkama sapêŋ atu ba hathak ya ma anêŋ daŋ tem êyô.”

38 Ma thêlô enaŋ, “Anyô Bêŋ, nôŋgô yêlôaniŋ biŋ vovak ju êntêk hamiŋ.”

Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô nena, “Yôv.”

Yisu hateŋ mek hamô Dum Oliv

(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

39 Yisu hatak Jerusalem ma hi Dum Oliv hatôm hathak hadum, ma nê ku esopa yani.

40 Yisu hayô loŋ êŋ ma hanaŋ hadêŋ thêlô nena, “Noten mek ek miŋ nônmê yak ba nundum kambom ami.”

41 Ma hatak thêlô ba hi daim dokte. Ma halek vadôŋ lêlô ma hateŋ mek aêntêk,

42 “Wakamik, lemhaviŋ nêm tase êntêk vê ênjêk ya, ma nêm vê. Ma doŋtom miŋ osopa yenaŋ yalenhaviŋ ami. Mi, osopa oda anêm lemhaviŋ.”

43 Ma aŋela te anêŋ leŋ hayô ek yani ma havatho yani loŋ.

44 Yisu kapô malaiŋ kambom ba hateŋ mek lôklokwaŋ ba vovanik hatektek halôk pik hatôm thalaleŋ.

45 Yani hateŋ mek yôv ma haviyô hamiŋ ma hi hadêŋ anêŋ nê ku ma hayê thêlô êk sôm ek malê nena thêlôniŋ kapôlôŋiŋ malaiŋ kambom.

46 Ma hanaŋ hadêŋ thêlô, “Môlô ôêk sôm eka? Numbiyô noten mek ek miŋ nônmê yak ba nundum kambom ami.”

Thêlô evalonŋ Yisu

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-52; Jon 18:1-11)

47 Yisu hanaŋ abô denaŋ ma avômalô bêŋ anôŋ êyô. Ôpatu ba elam nena Judas, yani ma nê ku laumiŋ ba lahavuju takatu te, intu halom thêlô ba êlêm. Yani hayô ek indinŋu Yisu,

48 ma doŋtom Yisu hanaŋ hik ôpêŋ liŋ aêntêk, “Judas, hudum ek undinŋu Anyô Anêŋ Nakadaŋ atu ek onaŋ yani bêŋ e?”

* 22:32: Jon 17:15 * 22:35: Luk 9:3; 10:4 * 22:37: Ais 53:12

49 Êṽ ma nê ku eyala nôṁ atu ba tem imbitak ba intu enañ, “Anyô Bêṽ, yêlô nanḡik thêlô esak biṽ vovak e?”

50 Êṽ ma thêlônin anyô te hale anyô bêṽ habôk da anêṽ anyô ku te limbuk vianôṽ vê.

51 Ma Yisu hayê ma hanañ, “Dô.” Ma hatak baṽ hayôhêk ôpêṽ limbuk ma habitak mavi hathak loṽbô.

52 Êṽ ma Yisu hanañ hadêṽ nê bêṽbêṽ êbôk da lôk unyak mathen inin sôp bidonḡ lôk nê bêṽbêṽ takatu ba êlêm ek nebalonḡ yani aêntêk, “Ya ma anyô kambom anôṽ ba intu owa biṽ vovak lôk okdiba ba ôlêm ek nobalonḡ ya e?”

53 Aisê? Wak nômbêṽ intu ma yahamô unyak mathen anêṽ piklêvônḡ havinḡ môlô ma miṽ ovalonḡ ya ami eka? Ma donḡtom lêk ma momanjininḡ hayabinḡ pik ba intu môlônim waklavônḡ.”

Pita hanañ nena yani hathônḡ Yisu palinḡ

(Mat 26:69-75; Mak 14:66-72; Jon 18:15-18,25-27)

54 *Ma evalonḡ Yisu ba ewa ba i êyô anyô bêṽ habôk da anêṽ unyak. Ma Pita hasopa havenḡ yam ma donḡtom havenḡ daim dokte.

55 Anyô doho ebanḡ atum hamô unyak êṽ anêṽ badêṽ kapô, ma Pita hi halôk hamô havinḡ thêlô.

56 Pita hamô atum deda ma avi ku te hatitinḡ yani ma hanañ, “Anyô êntêk ma hathak hamô havinḡ Yisu.”

57 Ma donḡtom Pita hanañ, “Livônḡ, yahathônḡ ôpêṽ palinḡ.”

58 Kasana ma anyô yanḡ hayê yani ma hanañ, “O ma nê takatu inin anyô te.” Ma donḡtom Pita hanañ, “Mi anôṽ.”

59 Yani hamô hatôm wakma te ma anyô yanḡ hanañ lôklokwanḡ hathak loṽbô nena, “Avanôṽ biṽ, yani ma anyô Galili te. Aêṽ ba yani ma Yisu anêṽ anyô ku te.”

60 Ma Pita hanañ, “Aianḡ, yahathônḡ anêm abô palinḡ!” Pita hanañ denañ ma tale halañ.

61 Ma Anyô Bêṽ hik i liliṽ ma hatitinḡ Pita ma Pita lahabi anêṽ abô atu ba hanañ, “Tale miṽ halañ ami denañ ma tem onañ êtôm bôlônḡ lô nena hôthônḡ ya palinḡ.”

62 Êṽ ma Pita hale yainḡ ma lahiki ba halañ bêṽ.

Ik Yisu lôk emalik hathak

(Mat 26:67-68; Mak 14:65)

63 Nê takatu ba evalonḡ Yisu enañ abôṁa hathak yani ma ik yani.

64 Thêlô ivuliv thohavloma siṽ ma ik yani ba enañ nena, “O plopet te ma onañ nena opalê intu hik o?”

65 Ma enañ abô kambom lomaloma hadêṽ yani havinḡ.

Enañ Yisu bêṽ haminḡ Israêl ininḡ nê bêṽbêṽ maleninḡ

(Mat 26:59-68; Mak 14:55-65; Jon 18:19-24)

66 Haviyô hayañ ma avômalo Israêl ininḡ nê bêṽbêṽ ethak donḡtom ek elañô abô. Nê bêṽbêṽ êbôk da lôk nê lôkauk hathak abô balabunḡ êmô. Ma thêlô ewa Yisu ba enañ hik yani linḡ,

67 * “Onañ êndêṽ yêlô nena o ma Mesia e?”

Ma Yisu hanañ hadêṽ thêlô nena, “Yananḡ abô êṽ êndêṽ môlô, êṽ ma môlô tem miṽ nôñemimbinḡ ami.

68 Ma yanaŋ injik mólô liŋ, ma tem miŋ mólô nonaŋ viyaŋ ami.

69 *Ma doŋtom yaô ma Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu tem êyô êmô Wapômbêŋ lôklokwaŋ anêŋ baŋ vianôŋ étôm wak nômbêŋ intu sapêŋ.”

70 Ma thêlô sapêŋ enaŋ hik yani liŋ, “Aêŋ ba oda ma Wapômbêŋ anêŋ Nakaduŋ e?”

Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Mólôda oyala ba onaŋ.”

71 Êŋ ma thêlô enaŋ, “Aisê ka alalô leŋiŋhaviŋ nadaŋô abô doho imbiŋ? Yani hanaŋ yanida bêŋ ba alalô lêk alaŋô yôv.”

23

Enaŋ Yisu bêŋ hamiŋ Pailat ma

(Mat 27:11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

1 Ma ŋê bêŋbêŋ takatu iviyô ma ewa Yisu ba i ek Pailat.

2 Êŋ ma enaŋ yani bêŋ aêntêk, “Ôpêntêk habuliŋ yêlôaniŋ avômalô. Yani hadô mólô Lom noyabiŋ yêlô ba hanaŋ ek miŋ nêném takis êndêŋ Sisa ami. Ma hanaŋ nena yani ma Mesia. Mesia anêŋ ôdôŋ nena kiŋ.”

3 Ma Pailat hanaŋ hik Yisu liŋ, “O ma avômalô Israel iniŋ kiŋ e?”

Ma Yisu hanaŋ nena, “Intu êŋ, hatôm intu honaŋ.”

4 Êŋ ma Pailat hanaŋ hadêŋ ŋê bêŋbêŋ êbôk da lôk avômalô nômbêŋ atu nena, “Miŋ yahapôm yani anêŋ kambom la ami.”

5 Ma doŋtom enaŋ lôklokwaŋ nena, “Yani hadôŋ avômalô ba halela iniŋ auk haveŋ Judia lôkthô. Môŋ hêk Galili aleba hayô loŋ êntêk.”

6 Pailat halaŋô abô êŋ ma hanaŋ hik thêlô liŋ, “Ôpêŋ ma anyô Galili e?”

7* Pailat halaŋô nena Yisu halêm anêŋ Galili, êŋ ma hêv yani hi hadêŋ Helot ek malê nena yani hayabiŋ loŋ êŋ. Wak êŋ ma Helot hamô Jerusalem haviŋ.

8 Ma Helot hayê Yisu ba lamavi bêŋ anôŋ. Yani bôk halaŋô abô hathak Yisu ba lahaviŋ êŋjê yani ma doŋtom mi aleba lêk hayê ma lahaviŋ Yisu indum lavôŋiŋ te ek yani êŋjê.

9 Ba intu Helot hanaŋ hik Yisu liŋ bêŋ anôŋ, ma doŋtom yani bônôŋ iyom.

10 Ma ŋê bêŋbêŋ êbôk da lôk ŋê lôkauk hathak abô balabuŋ takatu ba imiŋ loŋ êŋ enaŋ abô lôklokwaŋ ba ibi yani liŋkupik hathak abô lomalama.

11 Êŋ ma Helot lôk anêŋ ŋê vovak ewa kiŋ anêŋ kwêv thalaleŋ daim te ma ik hathak Yisu ma enaŋ abôma ba emalik hathak yani. Vêma ma Helot hêv yani ba hi ek Pailat hathak loŋbô.

12 Bôk Helot lo Pailat êpôlik hathak i, ma doŋtom lêk ma thai ibitak ŋê mólô.

Pailat hanaŋ ba ik Yisu hathak a

(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:38-19:16)

13 Yôv ma Pailat halam ŋê bêŋbêŋ êbôk da lôk ŋê bêŋbêŋ lôk avômalô ba ethak doŋtom.

14 Ma hanaŋ, “Mólôwa anyô êntêk halêm hadêŋ ya ma mólô onaŋ nena anyô êntêk hanaŋ abôyaŋ hadêŋ avômalô ek thêlô nêndô Lom eyabiŋ thêlô. Ma mólô ômô ma yahanaŋ hik ôpêŋ liŋ hathak nôma takêŋ. Yôv ma mólô odaŋô. Miŋ yahapôm ôpêntêk anêŋ kambom takatu ba mólô onaŋ yani bêŋ hathak ami.

* 22:69: Ap 7:56 * 23:7: Luk 3:1

15 Ma Helot anêḡ auk aêḡ iyom ba intu hêv ôpêntêk halêm hadêḡ alalô hathak loḡbô. Odaḡô. Anyô êntêk miḡ hadum kambom te ek yanaḡ nena nijik yani vônô ami.

16-17 Aêḡ ba yambali yani ma yatak yani ba ni.”*

18 Ma doḡtom avômalô sapêḡ elam kaêk lôklala aêntêk, “Nijik ôpêntu vônô ma netak Balabas ba êlêm êndêḡ yêlô.”

19 (Balabas ma ôpatu ba hik vovak hadêḡ gavman Lom hamô Jerusalem kapô ba hik anyô te vônô ba êdô yani hamô koladôḡ.)

20 Yôv ma Pailat hadum ek etak Yisu ba ni. Êḡ ma yani halam hadêḡ avômalô hathak loḡbô.

21 Ma doḡtom thêlô elam lôbôlôḡ aêntêk, “Nijik vônô esak a! Nijik vônô esak a!”

22 Yôv ma Pailat hanaḡ bôlôḡ te lô hadêḡ thêlô nena, “Eka? Yani hadum malê kambom? Ôdôḡ te miḡ hamô ek yangik yani vônô ami. Aêḡ ba tem yambali yani ma yatak yani ba ni.”

23 Ma doḡtom thêlô lôklokwaḡ kambom ba elam kaêk nena Pailat injik Yisu esak a. Thêlônḡ kaêk êḡ ma bêḡ anôḡ ba Pailat halaḡô.

24 Aêḡ ba Pailat hasopa thêlônḡ abô

25 ba hatak Balabas hadêḡ thêlô ma hêv Yisu hadêḡ ḡê vovak hatôm inḡ leḡḡhaviḡ.

Ik Yisu hathak a

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

26 Thêlô ewa Yisu ba i ma êpôm anyô Sailini te halôk loḡôndê ba anêḡ athêḡ nena Saimon. Yani halêm anêḡ loḡ buyaḡ ba hadum ek ni Jerusalem. Ma ḡê vovak evaloḡ yani ba êv Yisu anêḡ a ba hawa ba havenḡ Yisu yam.

27 Ma avômalô bêḡ anôḡ evenḡ Yisu yam, lôk avi doho elaḡ asêḡ malêḡ ba evenḡ yani yam.

28 Ma doḡtom Yisu hik i liliḡ ma hanaḡ hadêḡ thêlô aêntêk, “Môlô avi Jerusalem, miḡ nodanḡ ek ya ami. Mi, nodanḡ ek amda lôk nalumi.

29 *Odaḡô, malaiḡ bêḡ tem êyô ma tem avômalô nenanḡ aêntêk, ‘Avi yamu atu ba avômena mi lôk miḡ bôk êv sum ami, thêlô nêôm mavi ek malê nena inḡ avômena miḡ hatôm nêpôm vovaḡ ami.’

30 *Wak êḡ ma avômalô tem nenanḡ êndêḡ dumlolê nena, ‘Upu ba usivup yêlô.’ ”

31 Ma Yisu hanaḡ abô loḡ kapô te aêntêk, “Lêk ma idum kambom hadêḡ alokwaḡ lôkmala ma tem nindum malê êndêḡ alokwaḡ kapok?”

32 Ma thêlô ewa anyô kambom ju haviḡ ek nijik vônô imbiḡ Yisu.

33 Thêlô i êyô loḡ te ba anêḡ athêḡ nena Leḡkadôk Lokwaḡ. Loḡ êḡ ma thêlô êthôkwêḡ Yisu lôk anyô kambom ju atu hathak a. Êthôkwêḡ yaḡ hamiḡ Yisu baḡ vianôḡ ma yaḡ hamiḡ baḡ vikenḡ.

34 *Ma Yisu hanaḡ, “Wakamik, nêḡ thêlônḡ kambom vê ek malê nena thêlô êthôḡ paliḡ ba idum.” Vêḡ ma ḡê vovak ibi valu ek nêḡê nena opalêla intu tem neḡa anêḡ kwêv lo sôp.

* **23:16-17:** ḡê lôkkaui vi enaḡ nena abô doho atu ba Luk hato ma hêk denaḡ. Abô êḡ ma aêntêk: Kobom te hamô Jerusalem aêntêk, “Hanaḡ aêḡ ek malê nena waklavôḡ nôm bêḡ êḡ anêḡ sondabêḡ tomtom ma hêv anyô koladôḡ te vê ba hi hadêḡ i”. * **23:29:** Luk 21:23 * **23:30:** Hos 10:8; ALK 6:16 * **23:34:** Sng 22:18; Ais 53:12

35 *Avômalô iminj ba êyê iyom. Ma nê bêḡbêḡ ibi yani liliḡ ba enaḡ, “Yani bôk hêv avômalô vi bulubiḡ. Yani ma Mesia, ôpatu ba Wapômbêḡ bôk hatak yôv ek nêḡ avômalô bulubiḡ, êḡ ma nêḡ yanida bulubiḡ.”

36 *Ma nê vovak êyô haviḡ ba enaḡ abôma ma êv waiḡ manij hadêḡ yani.

37 Ma enaḡ, “O ma avômalô Israêl ininj kiḡ e? Êḡ ma nêḡ oda bulubiḡ.”

38 Ma eto abô te hamiḡ Yisu vuliḡ aêntêk,

AVÔMALÔ ISRAEL INIJ KIN

39 Anyô kambom ju atu ba êthôkwêḡ haviḡ Yisu ma yaḡ hanaḡ abôma hadêḡ Yisu nena, “O ma Mesia e? Êḡ ma nêḡ oda bulubiḡ lôk yai imbiḡ.”

40 Ma doḡtom yaḡ halaḡô abô êḡ ma hathaḡ yaḡ êḡ ba hanaḡ, “Alalô tem nama ba miḡ hôkô ek Wapômbêḡ ami e?”

41 Alai adum kambom bêḡ anôḡ ba intu êv vovaḡ hadêḡ alai, ma doḡtom ôpêntêk ma miḡ hadum kambom te ami.”

42 Êḡ ma hanaḡ, “Yisu, hôyô anêḡ loḡ lôkliḡyak ma lemimbi ya.”

43 Ma Yisu hanaḡ, “Yanaḡ avanôḡ êndêḡ o nena yaô ma tem ômô imbiḡ ya êḡ malak leḡ.”

Yisu hama

(*Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30*)

44-45 *Habobo waklêvôḡ biḡ ma momaḡinij hayô pik sapêḡ vôn ba hêk aleba hayô 3 kilok. Ma sôp bêḡ atu ba êthôkwêḡ hamiḡ unyak mathêḡ kapô hapup hi luvi.

46 Ma Yisu halam kaêk lôklala nena, “Wakamik, oyabiḡ yadahôlôḡ.” Yani hanaḡ aêḡ ma auk habitak ba hi ma hama.

47 Anyô vovak laik hayê nôḡ êḡ ma yani habô Wapômbêḡ anêḡ athêḡ ba hanaḡ, “Avanôḡ biḡ, ôpêntêk ma anyô thêthôḡ mavi.”

48 Ma avômalô takatu ba ethak doḡtom ba iminj ek êyê, thêlô êyê nôḡ êḡ ba kapôlôḡinij malaiḡ kambom ba ik biḡ daluk ba êvôi.

49 Ma doḡtom Yisu anêḡ avômalô sapêḡ lôk avi takatu ba evenḡ haviḡ yani hêk Galili ba êlêḡ iminj daim dokte ma êyê nôḡ takatu ba habitak.

Elav Yisu

(*Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42*)

50-51 Josep ma anyô Alimatia te anêḡ Judia. Yani hayabiḡ waklavôḡ atu ba Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak tem êlêḡ pik. Yani ma anyô thêthôḡ mavi te ma Sanhedlin ininj anyô bêḡ te. Ma miḡ halôk hathak Sanhedlin ininj auk atu ba ik Yisu vônô ami.

52 Ba intu hi hadêḡ Pailat ma hanaḡ hik liḡ ek enja Yisu anêḡ kupik.

53 Êḡ ma hawa Yisu liḡkupik vê ma havuliv siḡ hathak sôp, ma hawa ba hi hadô hêk siô lukmuk atu ba ekolop valu ba abyaḡ ek nedav nê ḡama êndôk. Ma miḡ bôk êdô anyô ḡama la hêk ami.

54-55 Avi takatu ba esopa Yisu hêk Galili ba êlêḡ, ma esopa Josep ba i êyê valu abyaḡ atu ba êdô Yisu hêk. Wak êḡ ma waklavôḡ atu ba avômalô Israêl nêpôpêk i ek nêḡê Sabat.

56 *Aêḡ ba avi takêḡ i ininj unyak ma êpôpêk nôḡ ôv mavi lôk nôḡ lêḡlêḡ. Sabat hayô ma ewa lovak hatôm balabuḡ hanaḡ.

* 23:35: Sng 22:7-8 * 23:36: Sng 69:21 * 23:44-45: Hib 6:19-20; 10:19-20 * 23:56: Kis 20:10; Lo 5:14

24

Yisu haviyô hathak lojnbô

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

¹ Sonda êj anêj wak te môj anêj lôkbôk momanjiniñ ma avi ewa nôm ôv mavi takatu ba bôk epesan yôv ba i siô.

² Thêlô êyô ma êyé valu atu ba hamô lôv abôlêk lêk ibubi hi hamô darj.

³ Ma thêlô ibitak êyô kapô, ma donjom thêlô miñ épôm Anyô Bêj Yisu anêj kupik ami.

⁴ Ma thêlô leñjhabi bêj anôj imiñ denañ ma kether oyañ ma anyô ju lôk kwêv thapuk hatôm damak hêv imiñ haviñ thêlô.

⁵ Êj ma avi takêj êkô ba êkôm ba êyé pik. Ma donjom thai enañ hadêj thêlô aêntêk, "Aisé ka môlô ôlêm ôbôlêm anyô lôkmala havenj nê nãma iniñ loj?"

⁶ *Yani miñ hêk loj êntêk ami, ma yani lêk haviyô yôv. Ma môlô lemimbi abô sêbôk ba yani hanañ hadêj môlô hêk Galili.

⁷ Yani hanañ aêntêk, "Tem nênem Anyô Anêj Nakaduñ atu êndôk nê kambom bahenjñ ba nijik yani vônô esak a ma êtôm wak lô ma tem imbiyô esak lojnbô." "

⁸ Êj ma thêlô leñjhabi abô êj.

⁹ Êj ma thêlô etak siô ba êvô ma enañ abô takêj sapêj hadêj nê ku laumiñ ba lahavute lôk avômalô vi atu ba êmô haviñ.

¹⁰ Avi takêj te ma Malia anêj Magadala, ma Joana lo Jems anêj talêbô Malia, lôk avi doho haviñ.

¹¹ Ma aposel elañô avi takêj iniñ abô ba esonj nena enañ abô molo la ba miñ êvhaviñ ami.

¹² Ma donjom Pita haviyô ma halanjviñ ba hi siô ma hakôm ba hayê sôp iyom hamô. Yôv ma yani hale hi anêj unyak hathak lojnbô ma lahabi bêj anôj hathak nôm takatu ba lêk habitak.

Yisu hapôm anyô lokwanju halôk lojôndê

(Mak 16:12-13)

¹³ Wak êj iyom ma anyô ku ju i malak Emeus. Loj êj hamô daim dokte hatôm 11 kilomita ek Jelusalem.

¹⁴ Thai everj lojôndê ba i ma enañ hathak nôm takatu ba habitak.

¹⁵ Thai enañ abô bêj anôj, ma Yisu da halêm havenj haviñ thai,

¹⁶ Ma donjom Yisu hik thai malenj loj ba miñ eyala yani ami.

¹⁷ Ma yani hanañ hik thai liñ, "Mamu onañ malê?"

Êj ma thai imiñ ma idum hatôm thai elañ.

¹⁸ Anyô yañ anêj athêj nena Kelopas hanañ hik yani liñ, "Êê, avômalô Jelusalem sapêj eyala nôm atu ba lêk habitak hêk loj êntêk, ma hovenj êsê ba miñ hoyala ami?"

¹⁹ Ma Yisu hanañ hik thai liñ, "Malê?"

Ma thai enañ hadêj yani nena, "Nôm takatu ba habitak hapôm Yisu anêj Nasalet. Yani ma plopet te ba hadum ku bêjbêj ba anêj abô ma lôkliñyak kambom hamiñ Wapômbêj ma lôk avômalô sapêj malenjñ.

²⁰⁻²¹ *Ma yêlô leñjhabi nena Yisu ma Mesia atu ba Wapômbêj hêv ek nêem Israeël vê ênjêk iniñ malaiñ. Ma donjom alalôaniñ nê bêjbêj lôk nê bêjbêj êbôk

* 24:6: Luk 9:22 * 24:20-21: Luk 19:11; Ap 1:6

da enañ yani bêñ hadêñ Lom iniñ anyô bêñ ba halôk hathak iniñ abô ba intu ik vônô hathak a. Ma lêk ma wak te lô.

²² Ma yêlôaniñ avi doho elela yêlôaniñ auk. Hadêñ lôkbôk momañiniñ ma thêlô i siô

²³ ma miñ êpôm Yisu anêñ kupik ami. Ma thêlô êvô êlêm ma enañ nena thêlô êyê wêñ añela doho ba enañ nena Yisu hamô lôkmla.

²⁴ *Ma yêlôaniñ anyô doho i siô ma êyê nôñ takenñ hatôm atu ba avi enañ, ma donjom thêlô miñ êyê Yisu ami.”

²⁵ Ma Yisu hanañ hadêñ thai nena, “Mamu nê auk mi lôk kapôlômim pulusikna ba intu miñ ôêvhavijñ plopet iniñ abô ami!

²⁶ *Thêlô bôk enañ yôv nena Mesia tem enja vovañ takêñ vêm ka tem enja anêñ athêñ lôkmañginñ êñjêk leñ.”

²⁷ *Vêm ma yani hawa Wapômbêñ anêñ abô takatu ba bôk eto hathak yanida sa hadêñ thai. Môm ma hanañ hathak Mose anêñ kapya vêm ma plopet sapêñ iniñ abô takatu ba bôk eto hathak yani haviñ.

²⁸ Ma thêlô êyô malak Emeus ma Yisu hadum ek ni thêthô.

²⁹ Ma donjom thai enañ lôklokwañ, “Lêk yañsiñ habôk ba tem bôlôvônô ba dô ma ômô imbiñ yai.” Êñ ma yani hi unyak kapô ek êñjêk imbiñ thai.

³⁰ Yôv ma thêlô êmô ek nejañ nôñ ma yani hawa polom ba hêv mek ma haya ba hêv hadêñ thai.

³¹ Thai êyê ma maleñ hakyav ba eyala yani. Ma ketheñ oyañ ma yani mi.

³² Ma thai enañ hadêñ i nena, “Êê, avanôn biñ. Alai aveñ loñôndê ma yani hik Wapômbêñ anêñ abô thô ba alaianiñ kapôlôñiniñ hatôm atum hathañ.”

³³ Ma bôlôn donjom ma thai etak loñ êñ ma ele i Jerusalem hathak loñbô. Thai êyô ma êpôm nê ku laumiñ ba lahavute lôk anyô doho ethak donjom haviñ ba êmô.

³⁴ *Ma thêlô enañ hadêñ thai aêntêk, “Avanôn biñ nena Anyô Bêñ haviyô hathak loñbô ba yani hik i thô hadêñ Saimon.”

³⁵ Yôv ma anyô ju êñ enañ nôñ takatu ba hapôm thai halôk loñôndê lôk polom atu ba yani haya, êñ ma thai eyala nena Yisu.

Nê ku êyê Yisu hathak loñbô

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

³⁶ Nê ku enañ abô êmô denañ ma Yisu hamiñ thêlô malêvônô ma hanañ, “Môlô kapôlômim êñjêk labali!”

³⁷ *Ma thêlô eson nena ngôk anyô dahô ba êkô kambom.

³⁸ Ma donjom Yisu hanañ, “Môlô oson ba unim auk hêv yak eka?”

³⁹ Ôngô yabaheñ lo yaveñ. Yada êñ êntêk ba nobalon yalenñinñkupik. Ma ngôk linñkupik mi, ma donjom yenañ ma hamô.”

⁴⁰ Êñ ma Yisu hik va lo bañ thô hadêñ thêlô.

⁴¹ Thêlô êyê yani ma leñinmavi, ma donjom thêlôniniñ auk mayaliv ba miñ êvhavijñ ami. Êñ ma Yisu hanañ, “Nôm doho hamô e?”

⁴² Êñ ma êv alim êbôk kabuk te vi,

⁴³ ma yani hawa ba hayañ ma thêlô êyê.

* 24:24: Jon 20:3-10

* 24:26: Luk 9:22

* 24:27: Sng 22:1-21; Ais 53

* 24:34: 1Ko 15:4-5

* 24:37: Mat 14:26

44 *Ma Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Bôk yahamô lôkmala haviŋ môlô, ma yahanaŋ nena abô takatu ba bôk eto hathak ya ba hêk Mose anêŋ Abô Balabuŋ lôk Kapyra Plopet ma Kapyra Yeŋ tem injik anôŋ.”

45 Ma yani hik iniŋ auk liŋ ek neyala Wapômbêŋ anêŋ kapyra

46 ba hanaŋ, “Wapômbêŋ anêŋ kapyra hanaŋ nena Mesia tem enja vovaŋ ba ema ma êtôm wak lô ma tem imbiyô ênjêk ñê ñama iniŋ loŋ esak loŋbô.

47 Ma esak anêŋ athêŋ ma tem nenaŋ êndêŋ ñê Jerusalem lôk Israel ma avômalô loŋ buyaŋ sapêŋ nena nede kapôlôŋiŋ liliŋ ek Wapômbêŋ nêŋ iniŋ kambom vé.

48 *Môlô lêk ôyé nôŋ takêŋ yôŋ ba intu nonaŋ lôkthô bêŋ.

49 *Odaŋô! Tem yanêŋ nôŋ atu ba Wakamik bôk havak abô ek nêŋ êyômô môlô. Aêŋ ba nôŋô Jerusalem endeba lôklokwaŋ anêŋ leŋ êndôk êyômô môlô am.”

Yisu hathak leŋ ba hi

(Mak 16:19-20; Ap 1:9-12)

50 Ma Yisu halom thêlô ba hi hayô Betani iniŋ loŋ ma hêv baŋ liŋ ba hêv mek hadêŋ thêlô.

51 Hêv mek denaŋ ma hatak thêlô ma ewa yani hathak leŋ ba hi.

52 Êŋ ma thêlô êbô yani ma ele i Jerusalem lôk leŋiŋmavi bêŋ anôŋ.

53 Ma wak nômbêŋ intu sapêŋ ma êbô Wapômbêŋ êmô unyak mathêŋ.

* 24:44: Luk 9:22 * 24:48: Jon 15:27; Ap 1:8 * 24:49: Jon 14:16; 15:26; Ap 1:4

Abô Mavi atu ba Jon hato Abô môᶇ

Jon hato kapya êntêk. Yani ma anyô Israêl te. Yani ma anyô havôv alim vêm ma hasopa Yîsu. Yani ma Yîsu anêᶇ nê ku laumiᶇ ba lahavuju takatu te ba intu hato hathak nôᶇ takatu ba habitak ba hayê hathak madaluk. Jon ma 'nê ku ali atu ba Yîsu hathak lahaviᶇ bêᶇ anôᶇ' (Jon 13:23; 19:26; 20:2; 21:7, 20, 24).

Jon anêᶇ abô môᶇ hêk kapya êntêk ma hananᶇ hathak Yîsu intu opalê. Ma hato kapya êntêk ek avômalô nesam ba nêᶇnêᶇmibiᶇ nena Yîsu ma Mesia atu lôk Wapômbêᶇ anêᶇ Nakaduᶇ. Ma hato ek nêᶇnêᶇmibiᶇ ek neja lôkmala esak anêᶇ athêᶇ (Jon 20:31).

Hato hadêᶇ 87 AD la.

Abô habitak hatôm anyô

1 *Sêbôk atu ba môᶇ anôᶇ ma Abô hamô. Ma Abô êᶇ hamô haviᶇ Wapômbêᶇ ba Wapômbêᶇ da intu abô êᶇ

2 ba hamô haviᶇ Wapômbêᶇ hadêᶇ sêbôk ba môᶇ anôᶇ.

3 *Abô êᶇ intu Wapômbêᶇ hapesanᶇ nôᶇkama sapêᶇ hathak. Nôᶇmlate atu ba miᶇ habitak ami, êᶇ ma miᶇ yani hapesanᶇ ami.

4 *Abô êᶇ hadum ba nôᶇkama sapêᶇ habitak lôkmala. Ma lôkmala êᶇ ma avômalô iniᶇ deda.

5 *Deda êᶇ habi hayô hêk momanᶇiniᶇ. Ma momanᶇiniᶇ êᶇ hathôᶇ paliᶇ ba miᶇ hatôm êᶇjêk deda êᶇ loᶇ siᶇ ami.

6 *Ma Wapômbêᶇ hêv anyô te halêm ba anêᶇ athêᶇ nena Jon.

7 Yani halêm ek injik Abô deda êᶇ thô ek avômalô sapêᶇ nedaᶇô ba nêᶇnêᶇmibiᶇ.

8 Yanida ma miᶇ deda êᶇ ami ma halêm ek injik thô iyom.

9 *Deda êᶇ halêm pik ba habi hayô hêk avômalô. Deda êᶇ ma deda anôᶇ.

10 Wapômbêᶇ bôk hapesanᶇ avômalô hathak Abô êᶇ ba halêm pik. Ma doᶇtom êthôᶇ paliᶇ denaᶇ.

11 Yani hi ek anêᶇ avômalô, ma miᶇ ewa yani thô ami.

12 Ma avômalô takatu ba ewa yani thô lôk êvhaviᶇ ma hatak avômalô takêᶇ ek nimbitak Wapômbêᶇ anêᶇ nali.

13 *Avômena takêᶇ ma Wapômbêᶇ da hapesanᶇ loᶇôndê ba intu ibitak yanida anêᶇ nali. Ma miᶇ ibitak hatôm avômalô pik sapêᶇ atu ba ibitak ami. Lôk anyô te miᶇ habi thêlô vê ami. Ma taluvi lo lami miᶇ idum ba ibitak ami lôk miᶇ ibitak hathak lami iniᶇ leᶇiᶇhaviᶇ ami. Mî.

14 *Abô êᶇ intu habitak anyô ba halêm hamô haviᶇ yêlô ba bôk ayê nena anyô lôkmanᶇiᶇ anôᶇ. Yani ma wapôm anêᶇ ôdôᶇ biᶇ ba hik nôᶇkama avanôᶇ

* 1:1: Jon 17:5; 1Jon 1:1-2; ALK 19:13 * 1:3: 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2 * 1:4: Jon 5:26 * 1:5: Jon 3:19 * 1:6: Mat 3:1; Luk 1:13-17,76 * 1:9: Jon 8:12 * 1:13: Jon 3:3-6; 1Pi 1:23 * 1:14: P1p 2:7

thô hadêḡ avômalô. Yani ma Lambô anêḡ Nakaduḡ doḡtom êḡ iyom ba intu Lambô hêḡ lôkmaḡḡiḡ êḡ hadêḡ yani.

15 Jon hik anyô êḡ thô ba halam, “Bôk yahanaj yôv hathak anyô êntêk êḡ nena, ‘Anyô te tem embeḡ ya yam. Ma doḡtom yani hamô hadêḡ sêbôk ba miḡ yahabitak ami. Ba intu yani ma bêḡ ek ya.’”

16 Yani ma lôkmaḡḡiḡ anôḡ ba anêḡ wapôm hêḡ liḡ siḡ ba halêm ek alalô lôbôlôḡ

17 * aêntêk nena sêbôk ma hêḡ abô balabuḡ hadêḡ Mose lôk alalô. Yôv ma Yisu Kilisi halêm ba hik Lambô lôk anêḡ wapôm thô.

18 * Anyô te miḡ bôk hayê Wapômbêḡ ami. Ma doḡtom Wapômbêḡ anêḡ Nakaduḡ doḡtom êḡ iyom intu Wapômbêḡ ba hamô haviḡ Lambô ma hik Lambô thô hadêḡ alalô.

*Jon anyô hathik ḡaḡ hanaj anêḡ ku bêḡ
(Mat 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)*

19 Isralael iniḡ ḡê bêḡbêḡ takatu ba êmô Jerusalem êv ḡê êbôk da lôk avômalô Livai doho ba i hadêḡ Jon ma enaj hik yani liḡ nena, “O ma opalê?”

20 Ma yani miḡ bônôḡ ami ma hanaj bêḡ nena, “Ya ma miḡ Mesia atu ba Wapômbêḡ hêḡ ek nêḡ avômalô bulubiḡ ami. Mi anôḡ.”

21 * Êḡ ma enaj hik yani liḡ, “Sêbôk ma enaj nena Elia tem êmôḡ vêm ka Mesia embeḡ yam. O êḡ êntêk e?”

Ma hanaj, “Mi.”

“Sêbôk ma Mose hanaj nena plopet te tem êlêm. O êḡ êntêk e?” *Lo 18:15-18*
Ma hanaj viyaḡ, “Mi.”

22 “Aêḡ ba o opalê? Onaj aisê esak oda? Onaj viyaḡ ek yêlô ana nanaj êndêḡ ḡê bêḡbêḡ.”

23 Êḡ ma Jon hawa plopet Aisaia anêḡ abô ba hanaj,
“Ya ma kaêk atu ba halam halêm anêḡ loḡ thiliv nena,
‘Nopesaḡ loḡôndê ek Anyô Bêḡ êlêm.’”

Aisaia 40:3

Hasam Aisaia anêḡ abô êḡ yôv ma hanaj, “Ya êḡ êntêk.”

24 Vêm ma Palisi takatu ba êlêm haviḡ ḡê bêḡbêḡ

25 enaj hik yani liḡ, “O ma miḡ Mesia lôk plopet ma Elia ami. Aisê ka huthik avômalô halôk ḡaḡ?”

26 Ma Jon hanaj viyaḡ, “Yahathik thêlô hathak ḡaḡ, ma doḡtom anyô te hamô môlô malêvôḡ ba môlô ôthôḡ ôpêḡ paliḡ.

27 * Yani ma ôpatu ba tem embeḡ ya yam. Yani ma anyô lôk athêḡ bêḡ ma ya ma yaônâlôk ba intu miḡ hatôm yapole anêḡ vakapô bokḡḡôp anêḡ yak vê ami.”

28 Nôm êḡ habitak anêḡ Betani hêk Jolodaḡ vi, loḡ atu ba Jon hathak hathik avômalô halôk ḡaḡ.

Yisu ma Wapômbêḡ anêḡ Boksipsip Nakaduḡ

29 * Haviyô hayaḡ ma Jon hayê Yisu halêm. Ma hanaj, “Ôḡḡô, ôpêḡ ma Wapômbêḡ anêḡ Boksipsip Nakaduḡ atu ba hêḡ ek nêḡ avômalô pik iniḡ kambom vê.

* 1:17: Kis 34:28; Lom 6:14 * 1:18: Kis 33:20; Jon 6:46; 1Ti 6:16 * 1:21: Mal 4:5; Mat 11:14

* 1:27: Jon 1:15 * 1:29: Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19

30 *Yani ma ôpatu ba bôk yahanan nena, ‘Anyô te tem emben ya yam. Ma donjom yani hamô hadêj sêbôk atu ba miñ yahabitak ami denan. Ba intu yani ma bêj ek ya.’

31 Yada ma yahathôj ôpêj anêj ku paliñ. Ma donjom yahalêm yahathik avômalô halôk ñan ek yangik ôpêj thô êndêj avômalô Isael.”

32-33 *Êj ma Jon hanan hathak nômlate atu ba bôk yani hayê yôv. Yani hanan nena, “Sêbôk ma yahathôj ôpêj anêj ku paliñ. Ma donjom Wapômbêj hêv ya ba yahalêm ek yasik avômalô êndôk ñan. Ma yani hanan hadêj ya nena, ‘Tem nôngô Lovak Mathen êlêm anêj leñ ba êyô êmô anyô te. Ma ôpêj intu tem isik avômalô esak Lovak Mathen.’ Wapômbêj bôk hanan abô êj hadêj ya. Êj ma yahayê Lovak Mathen hatak leñ ma halôk ba halêm hatôm menak bôbô ba hayô hamô ôpêj. Yada yahayê nôm êj.

34 *Avanôj! Yada bôk yahayê nôm êj. Ma yahanan nena anyô êntêk ma Wapômbêj anêj Nakaduj.”

Anyô doho ibitak Yisu anêj nê ku

35 Haviyô hayan ma Jon lôk anêj nê ku ju êmô loñ atu hathak loñbô.

36 *Ma hayê Yisu halêm ma hanan, “Ôngô, Wapômbêj anêj Boksipsip Nakaduj atu intu.”

37 Nê ku ju êj elanô abô êj ma i esopa Yisu.

38 Êj ma yani hik i liliñ ma hayê thai esopa yani ma hanan hik thai liñ, “Mamu lemimhaviñ malê?”

Ma thai enan, “Labai, hôêk êsê?” (“Labai” anêj ôdôj nena “Kêdôjwaga”).

39 Ma Yisu hanan, “Mamu nôlêm nôngô.”

Êj ma thai i êyê loñ atu ba yani hamô. Nôm êj habitak hadêj yanjin hatôm 4 kilok. Ma thai êmô haviñ yani aleba bôlôvôj.

40 *Andulu ma Saimon Pita anêj yan, yani ma Jon anêj anyô ku te atu ba halanô Jon anêj abô ba hi hasopa Yisu.

41 Yani hayê Yisu vêm ma hi kethen ba hapôm yan Saimon ma hanan, “Yêlô lêk ayê Mesia.” (Mesia anêj ôdôj nena “Kilisi, ôpatu ba Wapômbêj hêv ek nêm avômalô bulubiñ.”)*

42 *Ma Andulu hawa Saimon ba hi hadêj Yisu. Yisu hayê ma hanan, “O Saimon, Jon nakaduj. O ma tem nendam nena Sipas.” (Athên “Sipas” êj ma hatôm “Pita”. Ma athên ju êj anêj ôdôj nena “valu”).

Yisu halam Pilip lo Nataniel

43 Haviyô hayan ma Yisu hadum ek ni Galili ba hapôm Pilip ma hanan, “Ôlêm osopa ya.”

44 Pilip ma anyô Betsaida. Betsaida êj ma Andulu lo Pita iniñ malak ôdôj.

45 *Yani hapôm Nataniel ma hanan nena, “Sêbôk ma Mose hato abô te hêk kapy balabun hathak anyô te. Ma plopet doho bôk eto abô hathak ôpêj haviñ. Ma yêlô lêk ayê yani yôv. Ôpêj ma Yisu anêj Nasalet, Josep nakaduj.”

46 Ma Nataniel hanan nena, “Malê mavi te tem imbitak Nasalet?”

Ma Pilip hanan, “Ôlêm nôngô.” Êj ma thai i.

* 1:30: Jon 1:15 * 1:32-33: Mat 3:16 * 1:34: Mat 3:17 * 1:36: Jon 1:29 * 1:40: Mat 4:18-20

* 1:41: “Mesia” ma abô Hiblu. “Kilisi” ma abô Glik. * 1:42: Mat 16:18 * 1:45: Lo 18:18; Ais 7:14; 9:6; Jer 23:5; Ese 34:23

47 Ma Yisu hayê Nataniel halêm ma hanan, “Avanôh! Ôpêntêk ma anyô Israël mavi te. Yani ma abôyan mi.”

48 Ma Nataniel hanan, “Hoyala ya aisê?”

Ma Yisu hanan, “Pilip miñ halam o ami denan. Ma yahayê hômô alokwan avi te ôdôh ba yahayala o.”

49 *Nataniel halanô abô êh ma hanan, “Kêdôhwaga, o ma Wapômbêh anêh Nakadun ma avômalô Israël inih Kih.”

50 Ma Yisu hanan, “Thatu yahayê hômô alokwan ôdôh ba intu hôêvhavin e? Ondanô! Nôm êh ma yaôna ek yan atu ba tem emben yam.”

51 *Ma hanan abô doho haviñ nena, “Yanan avanôh biñ êndêh mólô. Tem mólô ôhgo leñ ekyav ma anjela nesak ba nêndôk ek ya Anyô Anêh Nakadun.”

2

Yisu hadum ba ñan habitak wain

1 Wak ju hale ba hi ma anyô te hawa avi te anêh Kena. Malak Kena êh hêk Galili kapô. Ma Yisu anêh talêbô hi haviñ.

2 Ma elam Yisu lôk anêh ñê ku ba i haviñ.

3 Avômalô inum wain aleba thô. Ma Yisu anêh talêbô hanan hadêh Yisu nena, “Nôhgo! Thêlônih wain lêk thô.”

4 *Ma Yisu hanan, “Avi bêh, honan abô êh hadêh ya eka? Yenani wklavôh mi denan.”

5 Ma Yisu talêbô hanan hadêh ñê takatu ba eyabiñ nôm nena, “Nodanô anêh abô ba nundum êtôm atu ba hanan.”

6 Ma uñ valu baherñvi ba lahavute hamô habobo thêlô. Uñ te hatôm embalon ñan êtôm 100 lita la. Avômalô Israël ethak ithik halôk ek nênem leñihmavi êndêh Wapômbêh.

7 Êh ma Yisu hanan hadêh ñê eyabiñ nôm nena, “Nongasô ñan êndôk uñ sapêh.” Ma engasô halôk aleba hayô abôlêk siñ.

8 Yôv ma hanan hadêh thêlô, “Noja doho ba nônêm êndêh anyô bêh atu hayabiñ nôm.” Ma ñê ku ewa ba i êv hadêh yani.

9 Anyô bêh êh hanum ñan atu ba Yisu hik liliñ ba habitak wain. Ma donjom miñ hayala ami. Ñê takatu ba ethakôv iyom intu eyala.

Yani hanum ba hason kambom ma halam anyô hawa avi ba thai i daim dokte

10 ma hanan, “Ethak êv wain vasiñ mavi hamôh ek avômalô inum aleba malenih hataba êh ma miñ êv wain maniñ haven yam. Ma donjom wain êntêk anêh vasiñ ma vasiñ anôh ek wain yan atu ba hamôh.”

11 Yisu hadum nôm êh hamô Kena anêh Galili. Nôm êh ma lavôhñih môh anôh atu ba hadum ek hik anêh lôkmanñih thô. Ma anêh ñê ku êvhavin yani.

12 *Vêm ma Yisu lôk iviyan ma talêbô etak Kena ma êlôk ba i Kapaneam. Ma ñê ku iviñ thêlô ba i êmô lon êh hatôm wak doho.

Yisu halupuniñ avômalô doho hêk unyak mathen kapô (Mat 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

13 *Avômalô Israël inih wklavôh te habobo anêh athêh nena Hale ba Hi. Ma Yisu hi daku Jerusalem ek êñjê wklavôh êh.

* 1:49: Mat 14:33; 16:16; Mak 3:11 * 1:51: Stt 28:12 * 2:4: Jon 7:30; 8:20 * 2:12: Mat 4:13

* 2:13: Kis 12:1-27

14 Yani hi unyak mathen anêḡ piklêvôḡ ma hayê avômalô etak bokmanḡkao lôk sipsip ma menak bôbô ek nêḡnêḡ vuli ek nêḡmbôk êtôm da lôk ḡḡ takatu ba êwê ḡḡ loḡ buyan inin valuseleḡ hathak Hiblu inin valuseleḡ êḡmô.

15 Êḡ ma havuvi yak balawa te ba halupunin i lôk inin boksipsip lo bokmanḡkao ma hêv i vê hêk unyak mathen ba i. Ma hakayan ḡḡ êḡ inin balê ba valuseleḡ hagililin mayaliv.

16 Ma hanaḡ hadêḡ ḡḡ takatu ba etak menak bôbô ek nêḡnêḡ vuli nena, “Noja unim menak ba unu! Wakamik anêḡ unyak ma loḡ netak nôḡmkama êḡmô ek nêḡnêḡ vuli e?”

17 Ma Yisu anêḡ ḡḡ ku êyê nôḡm êḡ ma leḡḡḡḡhabi hathak abô te hêk Wapôḡmbêḡ anêḡ kapyā nena,

“Yahêv lêlê ek anêḡ unyak ma yaleḡḡhavin unyak êḡ bêḡ anôḡ.” *Kapyā Yēḡ 69:9*

18 Israeḡ inin ḡḡ bêḡḡbêḡ êyê ma enaḡ, “Undum lavôḡḡḡḡ te ek injik o thô nena Wapôḡmbêḡ halam o ba hudum nôḡm êḡ!”

19 *Ma Yisu hanaḡ viyaḡ, “Nundinin unyak mathen êḡntêk, ma êtôm wak lô iyom ma tem yandav esak loḡḡbô.”

20 Ma ḡḡ bêḡḡbêḡ enaḡ, “Avômalô idum ku hatôm sondabêḡ 46 ek elav unyak êḡntêk ma doḡḡtom mi denaḡ! Ma hatôm ondav wak lô iyom e?”

21 *Unyak mathen atu ba Yisu hanaḡ hathak êḡ ma yanida liḡḡkupik.

22 *Ba Yisu haviyô hathak loḡḡbô hêk ḡama ma anêḡ ḡḡ ku leḡḡḡḡhabi abô atu ba bôk hanaḡ. Êḡ ma êvḡhavin abô atu ba hêk Wapôḡmbêḡ anêḡ kapyā lôk Yisu da hanaḡ.

23 *Yani hamô Jelusalem ma hayê wakovôḡḡḡ atu ba anêḡ athêḡ nena Hale ba Hi. Ma avômalô bêḡ anôḡ êyê lavôḡḡḡḡ takatu ba hadum ba êvḡhavin.

24 Ma doḡḡtom Yisu miḡ hêvḡhavin i ami. Hayala anyô sapêḡ inin auk.

25 Anyô te miḡ hêv auk hadêḡ yani hathak avômalô inin kobom ami. Mi, bôk hayala avômalô sapêḡ inin kapôlôḡḡḡḡ.

3

Yisu hêv auk hadêḡ Nikodimus

1 *Israeḡ inin anyô bêḡ te anêḡ athêḡ nena Nikodimus. Yani ma Palisi te.

2 Bôlôvôḡḡ ma hi hadêḡ Yisu ma hanaḡ, “Kêḡdôḡwaga, hothak hudum lavôḡḡḡḡ lomaloma ba intu yêlô ayala nena Wapôḡmbêḡ hêv o ba hólêḡ hatôm kêḡdôḡwaga. Ma Wapôḡmbêḡ miḡ hamô havin anyô te ami, êḡ ma miḡ hatôm indum lavôḡḡḡḡ êtôm atu ba hudum ami.”

3 *Ma Yisu hanaḡ viyaḡ, “Yanaḡ avanôḡḡḡ bin êḡndêḡ môlô. Ôpatu ba evathu hathak loḡḡbô iyom intu tem êyô Wapôḡmbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡḡyak kapô.”*

4 Ma ôpêḡ hanaḡ, “Aisê ka nembathu ôpatu ba bôk hayalôv yôv? Yani tem êḡndôk talêbô kapô ba nembathu esak loḡḡbô e? Ma mi!”

5 *Ma Yisu hanaḡ viyaḡ nena, “Yanaḡ avanôḡḡḡ bin êḡndêḡ môlô. Ôpatu ba Wapôḡmbêḡ hathik hathak ḡaḡḡ lôk Lovak Mathen hatôm evathu hathak loḡḡbô, ôpêḡ iyom intu tem imbitak êyô Wapôḡmbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡḡyak kapô.

* 2:19: Mat 26:61; 27:40 * 2:21: 1Ko 6:19 * 2:22: Luk 24:6-8; Jon 12:16 * 2:23: Jon 7:31

* 3:1: Jon 7:50; 19:39 * 3:3: Mat 18:3; 1Pi 1:23 * 3:3: Abô Glik “hathak loḡḡbô” lôk “halêḡ anêḡ vulin” thai luvi ma abô doḡḡtom iyom. Yisu anêḡ auk nena “halêḡ anêḡ vulin” ma doḡḡtom Nikodimus hasoḡ nena “hathak loḡḡbô”. * 3:5: Ese 36:25-27

6 *Avômalô pik ibitak hathak lami ibi i vê. Ma Wapômbêḡ anêḡ avômalô ibitak hathak Lovak Matheḡ habi i vê.

7 Ma aisê ka hosonḡ hathak abô êntêk ba yahananḡ hadêḡ o nena 'nimbi o vê esak lonḡbô.'

8 Lovak da hathak hayuv hatôm anêḡ lahaviḡ ma holanô anêḡ diḡdiḡ iyom. Ma doḡtom hôthônḡ nena halêm anêḡ êsê ba hi êsê. Ma ḡê takatu ba Lovak Matheḡ havathu i ma aêḡ iyom."

9 Ma ôpêḡ hananḡ hik liḡ hathak lonḡbô, "Nôm takêḡ tem imbitak aisê?"

10 Ma Yisu hananḡ, "Ai! O Islael iniḡ kêdônḡwaga bêḡ ma hôthônḡ nôm êntêk palinḡ, e?"

11-13 Ya Anyô Anêḡ Nakaduḡ iyom intu yahatak malak leḡ ba yahalêm. Ma anyôla miḡ bôk hi lonḡ êḡ ba hale halêm hathak lonḡbô ami. Yananḡ avanônḡ binḡ êndêḡ môlô. Yêlô ananḡ hathak nôm takatu ba bôk ayala. Ma ananḡ bêḡ hathak nôm takatu ba bôk ayê. Ma môlô miḡ olanô yêlôaniḡ abô ami. Lêk yahananḡ abô doho hathak nômkama pik ek oyala Wapômbêḡ anêḡ auk. Ma môlô miḡ ôêvhaviḡ ami. Ba intu nômkama malak leḡ tem miḡ nônêmimbinḡ aêḡ ami.

14 *Sêbôk ma avômalô Islael êmô lonḡ thiliv ma umya bêḡ anônḡ ethanḡ i. Êḡ ma Mose hathôkwêḡ umya dahô te hathak kôm ba hêv liḡ hamiḡ leḡ ek avômalô nêḡê ba nimbitak mavi. Wapômbêḡ anêḡ lahaviḡ ba tem nêsôkwêḡ ya Anyô Anêḡ Nakaduḡ ba nênem liḡ aêḡ iyom

15 *ek avômalô takatu ba êvhaviḡ tem neja lôkmala anônḡ atu ba nêômô êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ.

16 * "Wapômbêḡ lahaviḡ avômalô pik bêḡ anônḡ ba intu hêv Nakaduḡ doḡtom êḡ halêm ek ôpatu ba hêvhaviḡ tem enja lôkmala anônḡ atu ba êmô êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ. Ma tem miḡ ema ami.

17 *Wapômbêḡ hêv Nakaduḡ halêm pik ek nêôm avômalô bulubunḡ. Ma miḡ hêv ek indum abô ek injik avômalô vônô ami.

18 *Ôpatu ba hêvhaviḡ Nakaduḡ êḡ ma Wapômbêḡ miḡ hathak hadum abô ek injik yani vônô ami. Ma ôpatu ba miḡ hêvhaviḡ Nakaduḡ doḡtom êḡ ami ma ôpêḡ lêk hama yôv ek malê nena Wapômbêḡ bôk hadum abô hathak yani yôv.

19 *Wapômbêḡ hadum abô hathak avômalô pik aêntêk. Deda bôk halêm pik yôv. Ma avômalô idum kambom lomaloma ba intu leḡḡhaviḡ momanjininḡ ma êdô deda êḡ.

20 Deda tem injik avômalô iniḡ kambom thô ma tem thêlô mama ba intu ḡê kambom ethak êpôlik ba miḡ ibitak êyô deda kapô ami.

21 Ma doḡtom ôpatu ba halanô Wapômbêḡ anêḡ abô nena avanônḡ, yani êḡ ma hatôm hamiḡ deda ba avômalô sapêḡ êyê anêḡ ku takatu ba hadum ma Wapômbêḡ da hêv yani sa."

Jon anyô hathik ḡanḡ hik Yisu anêḡ ku thô

22 *Yôv ma Yisu lôk anêḡ ḡê ku i Judia anêḡ lonḡ kamunḡ ma hamô haviḡ anêḡ ḡê ku wak doho. Ma thêlô ithik avômalô halôk ḡanḡ.

* 3:6: Jon 1:13 * 3:14: Nam 21:9; Jon 8:28; 12:32 * 3:15: Jon 20:31 * 3:16: Jon 3:36; 10:28; Lom 5:8; 8:32; 1Jon 4:9-10 * 3:17: Luk 19:10 * 3:18: Jon 5:24 * 3:19: Jon 1:5,9; 8:12 * 3:22: Jon 4:1-2

23-24 Aionon hêk habobo Salim. Lonj ênj ma njan bênj anônj hêk ba avômalô ibi thêthô i lonj ênj. Jon minj hamô koladônj ami denanj, ba intu hamô lonj ênj ek isik thêlô.

25 Ma anênj nê ku lôk anyô Israêl te êkôki hathak auk nimbatak mabunj ênjêk Wapômbênj ma.

26 Ênj ma nê ku i hadênj Jon ma enanj, “Kêdônjwaga! Ôpatu sêbôk ba hamô havin o hamô Jolodañ vi ba honanj abô bênj anônj hathak yani. Ondañô! Ôpênj lêk hathik avômalô halôk njan ba avômalô sapênj i hadênj yani!”

27 Ma Jon hananj, “Wapômbênj da anênj lahavinj ba nômlate habitak aênj hadênj anyô te ma yôv.

28 *Môlôda bôk olanô abô atu ba yahananj. ‘Ya ma ôpatu ba Wapômbênj hêv hamônj ek yananj êndênj avômalô nena Mesia tem êlêm. Ya minj Mesia ami.’

29 Anyô te hawa avi te, ênj ma tem enja êtôm yanida anênj. Ma donjom yapmalô ma tem êtôm ôpênj anênj anyô môlô atu ba iminj ek embatho yani lonj. Ba halanjô ôpênj anênj abô ma tem lamavi iyom. Ma yada intu hatôm yapmalô ênj. Ba intu lêk yalenj mavi bênj anônj hamô yakapôlônj sinj.

30 Wapômbênj anênj lahavinj ba yani habitak anyô bênj, ma yada yahabitak anyô oyanj.”

31 * “Ôpênj bôk hamô leñ ba halêm, yani ma bênj anônj ek avômalô pik sapênj. Ôpatu ba hamô pik êntêk, ôpênj ma anyô pik ba intu hananj abô hathak nômkama pik iyom. Avanoñ! Ôpatu ba halêm anênj malak leñ, ôpênj ma bênj anônj ek avômalô pik sapênj.

32 *Yani hananj hathak nôm takatu ba yanida bôk hayê lo halanjô bênj. Ma avômalô minj êvhavinj abô ênj ami.

33-34 Wapômbênj bôk hêv Lovak Mathenj ba hamô ôpênj kapô sinj ba halêm hananj Wapômbênj anênj abô. Ba intu ôpatu ba hêvhavinj yani ma hik thô nena Wapômbênj ma hananj abô avanoñ iyom.

35 *Lambô lahavinj Nakadunj ba hêv nômkama sapênj ek eyabinj.

36 *Ôpatu ba hêvhavinj Nakadunj lêk hawa lôkmala atu ba tem nêmo êtôm wak nômbênj intu sapênj. Ma ôpatu ba havôlinj dôm hadênj Nakadunj ma Wapômbênj bôk hadum abô yôv ba ôpênj lêk hawa vovanj. Ba intu tem minj enja lôkmala ami.”

4

Yisu hananj abô havinj avi Samalia te

1-2 *Yisu da minj hathak hathik avômalô ami. Avômalô takatu ba lenjinj havinj nesopa Yisu i hadênj anênj nê ku ek nisik i êndôk njan. Ma Palisi elanjô nena avômalô bênj anônj i hadênj Yisu ek isik i. Ma Jon anênj lêk auvinj na.

3 Yisu halanjô abô ênj ma hayê nena Palisi lêk ititinj anênj ku ba intu hatak Judia ma havôhi Galili.

4 Ma lonjondê atu ba hi Galili ma hi Samalia havinj.

5 *Ênj ma yani haveñ ba hi hayô Samalia ininj malak lônj te ba elam nena Sika. Lonj ênj ma habobo pik sêbôk ba Jekop hêv hadênj nakadunj Josep.

* 3:28: Mat 11:10; Jon 1:20 * 3:31: Jon 8:23 * 3:32: Jon 3:11 * 3:35: Mat 11:27; Jon 5:20

* 3:36: Jon 3:16-18; 1Jon 5:12 * 4:1-2: Jon 3:22 * 4:5: Stt 33:19; Jos 24:32

6 Ma Jekop bôk halav njan lôn te hamô lonj êj. Yisu havenj aleba waklêvônj binj ma hayô njan lôn êj ma yani lêk vau ba halôk hamô binj.

7-8 Nê ku lêk i malak ek nênem vuli nôm. Ma avi Samalia te halêm ek enja njan. Ma Yisu hanañ hadêñ avi êj, “Njan ek yanum.”

9 *Avômalô Israel ethak êpôlik ek avômalô Samalia ba intu avi êj hanañ, “O ma Israel ma ya ma avi Samalia. Ma aisê ka honañ nena njan êlêm ek unum?”

10 *Ma Yisu hanañ hadêñ avi êj, “Hoyala nôm mavi atu ba Wapômbêñ hêv lôk hoyala ôpatu ba hanañ, ‘Njan ek yanum’, êj ma tem onañ injik yani lij ek nêñ njan lôkmala êndêñ o.”

11 Ma avi êj hanañ hadêñ yani, “Anyô Bêñ, lôn êntêk ma daim ba anêñ uñ onja njan êsê? Ma njan lôkmala êj tem onja anêñ êsê?”

12 *Yêlôaniñ bumalô Jekop hêv njan lôn êntêk hadêñ yêlô. Ma yanida lôk nali lôk anêñ bokmanjao sapêñ inum halôk njan lôn êntêk. Ma anêñ njan ma mavi anôñ ek njan êntêk lôk o ma bêñ ek Jekop e?”

13 Ma Yisu hanañ, “Njan êntêk ba inum ma tem nesakmunij esak lonjbô.

14 *Ma donjom ôpatu ba hanum njan atu ba yahêv ma minj hatôm esakmunij esak lonjbô ami. Lôk njan êj ma tem imbitak êtôm njan onañ te ênjêk o kapôlôm ba nêñ lôkmala anôñ atu ba tem êmô êtôm wak nômbêñ intu sapêñ.”

15 Ma avi êj hanañ hadêñ Yisu, “Anyô bêñ, nêñ njan êj êndêñ ya ek minj yasakmunij esak lonjbô ami. Lôk minj yalêm lonj êntêk ek yanja njan esak lonjbô ami.”

16 Ma Yisu hanañ hadêñ yani, “Nu ondam vônim êlêm.”

17 Ma avi êj hanañ, “Ya anyô mi.”

Ma Yisu hanañ hadêñ yani, “Lêk honañ avanôñ nena o anyô mi.

18 Sêbôk ma vônim bahenji. Ba anyô atu ba lêk hômô havin yani ma minj vônim ami. Lêk honañ abô avanôñ!”

19 Ma avi êj hanañ hadêñ yani, “Anyô bêñ, lêk yahayala nena o ma plopet te.

20 *Yêlôaniñ bumalô ethak êv yêñ halôk dumlolê êntêk. Ma donjom môlô avômalô Israel onañ nena Wapômbêñ lahavinj alalô nanêñ yêñ êndôk Jelusalem.”

21 Ma Yisu hanañ, “Livônj! Ondañô! Wak te ma tem minj môlô nôñêñ yêñ ek Wakamik êndôk dumlolê êntêk lo Jelusalem ami.

22 *Môlô avômalô Samalia ma ôthônj ôpatu ba ôêv yêñ hadêñ. Ma Wapômbêñ hêv anyô Israel te ek nêñ avômalô bulubinj ba intu yêlô avômalô Israel ayala ôpatu ba yêlô êv yêñ hadêñ yani.

23-24 * “Wapômbêñ ma lôkmala anêñ ôdônj. Ba intu Wapômbêñ habôlêñ avômalô takatu ba êv yêñ ek injiki thô nena thêlô bôk ewa Wapômbêñ anêñ lôkmala anôñ yôv. Aêñ ba avômalô takatu ba êvhavinj Wapômbêñ intu nêñêñ yêñ aêñ. Ma waklavônj atu ba nôñ êj imbitak intu tem imbitak. Ma lêk hayô yôv.”

25 Ma avi êj hanañ hadêñ Yisu, “Yahayala nena Mesia tem êlêm ma tem injik nômkama sapêñ thô êndêñ alalô.” (Ma “Mesia” êj intu elam nena “Kilisi”.)

26 *Ma Yisu hanañ hadêñ yani, “Ôpatu ba hanañ abô hadêñ o ma yani êj.”

* 4:9: Esr 4:1-5 * 4:10: Jon 7:37-38; ALK 21:6 * 4:12: Jon 8:53 * 4:14: Jon 6:35 * 4:20: Lo 12:5-14; Sng 122:1-5 * 4:22: 2Kij 17:29-41; Ais 2:3; Lom 9:4-5 * 4:23-24: Lom 12:1; 2Ko 3:17; Plp 3:3 * 4:26: Mak 14:61-62

27 Enañ abô denañ ma Yisu anêḡ nê ku êvô êlêm hathak loḡbô ma êyê Yisu hanaḡ abô haviḡ avi êḡ ba esonḡ kambom. Ma donḡtom thêlô bônôḡ ma miḡ enañ hik yani liḡ nena, “Lemhaviḡ malê?” mena “Honaḡ abô haviḡ avi êntêk eka?”

28 Êḡ ma avi êḡ hatak anêḡ uḡ hawa ḡaḡ hamô ma havôhi malak ôdôḡ hathak loḡbô. Ma hanaḡ hadêḡ avômalô nena,

29 “Môlô nôlêm ôḡḡo anyô te! Nôm takatu ba bôk yahadum yôv ma yani hayala ba hanaḡ bêḡ hadêḡ ya. Betha yani ma Mesia atu la.”

30 Avômalô elañô abô êḡ ma etak malak ba i hadêḡ Yisu.

31 Avi Samalia hamô malak denañ ma nê ku enañ hadêḡ Yisu nena, “Kêdôḡwaga, nonḡwaḡ nôm.”

32 Ma hanaḡ, “Yenaḡ nôm hamô ek yaḡḡaḡ ma môlô ôthôḡ nôm êḡ paliḡ.”

33 Êḡ ma nê ku enañ hadêḡ thêlôda nena, “Betha anyôla lêk hêv nôm hadêḡ yani la?”

34* Ma Yisu hanaḡ hadêḡ thêlô, “Yenaḡ nôm êntêk. Tem yasopa Wapômbêḡ anêḡ lahaviḡ ba yandum anêḡ ku lôkthô atu ba hêv ya ba yahalêm.

35* Môlô othak onañ, ‘Ayôḡ ayova iyom hêk, êḡ ma tem nôm injik anôḡ ba alalô naja.’ Yanaḡ êndêḡ môlô! Malemim ekyav ba ôḡḡo ku katô! Nôm lêk hik anôḡ yôv!

36 Ôpatu ba halav nôm ma hawa anêḡ vuli. Yani halav nôm anôḡ ek nôm sapêḡ êḡ neja lôkmala anôḡ atu ba tem nêḡmô êtôm wak nôm bêḡ intu sapêḡ ek anyô havatho nôm lôk anyô halav nôm thai luvi lenḡmavi.

37 Aêḡ ba abô êntêk ma abô avanôḡ. ‘Anyô yaḡ habañ ku ba havatho ma anyô yaḡ halav anêḡ anôḡ.’

38 Yahêv môlô ba u ek noja nôm êḡmô ku atu ba miḡ bôk môlô udum ku êḡ ami. Anyô vi idum ku êḡ. Ma môlô u olav anôḡ iyom.”

39 Avômalô Samalia bêḡ anôḡ êḡmô malak êḡ ba elañô avi êḡ hanaḡ, “Nôm takatu ba bôk yahadum yôv ma yani hayala ba hanaḡ bêḡ hadêḡ ya!” Ba intu thêlô êvhaviḡ Yisu.

40 Êḡ ma nê Samalia takêḡ êlêm enañ hik yani liḡ, “Ômô imbiḡ yêlô wak doho!” Ma yani hamô haviḡ thêlô hatôm wak ju.

41 Ma hanaḡ abô haviḡ i ba intu bêḡ anôḡ êvhaviḡ yani.

42* Ma thêlô enañ hadêḡ avi êḡ nena, “Sêbôk yêlô alañô anêḡ abô ba êvhaviḡ. Ma lêk yêlôda alañô anêḡ abô ma ayala nena avanôḡ. Ôpêḡ ma ôpatu ba tem nêḡ avômalô pik bulubiḡ.”

Yisu hadum anyô bêḡ te nakaduḡ mavi

43-45* Wak ju hale ba hi ma hatak loḡ êḡ ma hi Galili. Ma avômalô Galili doho bôk êḡmô Jelusalem hadêḡ waklavôḡ Hale ba Hi ba intu êyê nôm takatu ba hadum. Aêḡ ba hayô Galili ma ewa yani thô. Ma donḡtom ewa yani thô oyaḡ hathak nêḡê nômbithi iyom ba intu hatôm abô atu ba Yisu hanaḡ nena plopet ma athêḡ mi hêk iniḡ malak ôdôḡ.

46* Hamô Galili vêḡ ma havôhi Kena loḡ atu ba bôk hadum ḡaḡ ba habitak waiḡ. Kena ma hamô Galili kapô. Ma anyô bêḡ te hamô Kapaneam ba namalô hapôm lijiḡ ba hadum ek ema.

* 4:34: Jon 6:38 * 4:35: Luk 10:2 * 4:42: 1Jon 4:14 * 4:43-45: Mat 13:57; Jon 2:23 * 4:46: Jon 2:1-11

13 Avômalô bêñ anôñ êmô lonj êñ ba Yisu hêv i vê menañna ba hi. Ba intu ôpêñ hathôñ nena opalê.

14 Yôv ma Yisu habitak hayô unyak mathenñ anêñ piklêvônñ ma hayê ôpêñ hamô ma hananñ, “Ondanô. O lêk mavi hathak lonjbô ba otak anêm kambom. Yakô malainñ bêñ yanñ tem êpôm o.”

15 Êñ ma ôpêñ hi hananñ hadêñ Israeñ ininñ nê bêñbêñ, “Yisu ma ôpatu ba hadum ya mavi.”

16 Yisu hadum nôm takêñ hadêñ Sabat. Ba intu Israeñ ininñ nê bêñbêñ ethañ yani.

17 Ma Yisu hananñ, “Wakamik hathak hadum ku wak nômbêñ intu sapêñ ba hadum ku takêñ denañ. Ba intu ya tem yandum ku aêñ iyom.”

18 *Israeñ ininñ nê bêñbêñ elañô abô êñ ma êyé nena Yisu lêk habulinñ abô balabunñ hathak Sabat ba hadum ku. Ma halam Wapômbêñ nena Lambô ma yanida hadum i hatôm Wapômbêñ. Ba intu lenjinmaninñ kambom ba êbôlêm auk ek nijik yani vônô.

Yisu ma Wapômbêñ Nakadun

19 *Ma Yisu hananñ hadêñ nê bêñbêñ, “Yananñ avanônñ binñ êndêñ môlô. Ya ma Nakadun. Ma malê atu ba Lambô hadum ma tem Nakadun indum aêñ iyom. Ya minñ hatôm yandum nômlate êtôm yenanñ auk ami. Aêñ ba nômkama sapêñ atu ba yahayê Wakamik hadum ma tem yasopa.

20 Wakamik lahavinñ ya anêñ Nakadun ba hik nômkama takatu ba yani hadum thô hadêñ ya. Aêñ ba Nakadun hatôm indum nôm takatu ba Lambô hadum. Ma tem injik ku mavi bêñ anônñ thô êndêñ Nakadun ba indum môlô nosonñ kambom ek ku yanñ sêbôk.

21 Wakamik hathak hik nê ñama linñ ba hêv lôkmala hadêñ i. Ma aêñ iyom ma ya Nakadun tem yanêm lôkmala êndêñ avômalô êtôm yada yalenñhavinñ.

22 *Ma wakamik hatak ku nedanô avômalô ininñ abô halôk yabahanñ. Ma yanida minñ hadum ku êñ ami. Aêñ ba lôkmala atu ba Wakamik hêv ma tem yanêm aêñ iyom

23 *ek avômalô takatu ba elovak Nakadun vibinñ intu elovak Lambô aêñ iyom. Ma nê takatu ba êpôlik ek ya intu êpôlik ek Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm.

24 * “Yananñ avanônñ binñ êndêñ môlô. Ôpatu ba halañô yenanñ abô ba hêvhavinñ Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm ma lêk hawa lôkmala atu ba tem êmô êtôm wak nômbêñ intu sapêñ yôv. Ma Wapômbêñ tem minñ indum abô ek yani ba ema ami. Yani bôk hatak ñama yôv ba lêk hamô lôkmala anônñ.

25 Yananñ avanônñ binñ êndêñ môlô. Avômalô ñama tem nedanô ya Wapômbêñ anêñ Nakadun anêñ abô. Ma avômalô takatu ba esopa ma tem nêmo lôkmala. Wak te ma nôm takêñ tem imbitak. Ma wak êñ lêk hayô yôv.

26 “Wakamik ida hamô lôkmala ba hadum ba ya Nakadun yahamô lôkmala aêñ iyom. Ba intu hatôm yanêm lôkmala êñ êndêñ avômalô.

27 Ma ya ma Anyô Anêñ Nakadun atu. Aêñ ba hatak ya ek yandum ku yandanô avômalô ininñ abô.

28 “Môlô minñ nosonñ esak yenanñ abô êntêk ami. Wak te am ka tem nê ñama nedanô ya Nakadun yalenñselo

* 5:18: Mat 26:4; Jon 7:1; 10:30 * 5:19: Jon 5:30 * 5:22: Jon 5:27; Ap 10:42 * 5:23: Plp 2:10-11;

1Jon 2:23 * 5:24: Jon 3:15-18

29 *ba nimbijô esak loṅbô. Ma thêlô takatu ba bôk idum mavi ma tem nêôm lôkmala. Ma vi atu ba bôk idum kambom ma tem nêpôm abô ba nema.

30 *Yada miṅ hatôm yandum nômlate êtôm yada yenaṅ auk ami. Yahasopa Wakamik anêṅ auk atu ek yandaṅ avômalô iniṅ abô ek yanêm lôkmala mena ṅama êndêṅ i la. Yahasopa Wakamik anêṅ lahaviṅ, ôpatu ba hêv ya ba yahalêm. Ma yada miṅ yahasopa yenaṅ yalenṅhaviṅ ami. Ba intu yenaṅ abô yahadam ma thêthôṅ.

Anyô vi evatho Yisu anêṅ abô loṅ

31 “Yahavatho yenaṅ abô loṅ êṅ ma tem miṅ avômalô nênemimbiṅ ya ami.

32 Ma doṅtom anyô yaṅ bôk havatho yenaṅ abô loṅ yôv. Ma yahayala nena anêṅ abô atu ba hananṅ hathak ya ma avanôṅ.

33 “Sêbôk ma môlô onaṅ hik Jon liṅ hathak ya ba yani bôk hananṅ abô avanôṅ.

34 Ma anyô pik te hatôm embatho yenaṅ abô loṅ e? Yahananṅ hathak Jon anêṅ abô êṅ ek môlô noja bulubiṅ.

35 Jon ma hatôm atu lam atu ba êtôm ba hêv deda. Ma môlô othak ôlêlêk am hathak anêṅ deda êṅ sawa bidonṅ iyom.

36 * “Ma doṅtom yahadam ku takatu ba Wakamik hêv hadêṅ ya ba intu hik thô nena Wakamik hêv ya ba yahalêm. Ba ku êṅ ma hamôṅ ek Jon anêṅ abô.

37-38 *Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm intu hik ya thô. Ma môlô miṅ ôêvhaviṅ ya ami. Aêṅ ba môlô miṅ bôk olaṅô Wakamik laselo lôk ôyê yani thohavlo ma ami ma anêṅ abô miṅ hêk haviṅ môlô ami aêṅ iyom.

39 *Môlô othak utitiṅ Wapômbêṅ anêṅ kapya ba osonṅ nena tem nêôm lôkmala atu ba nêôm êtôm wak nômbêṅ intu sapêṅ êndêṅ môlô. Abô êṅ ma hik ya thô,

40 ma doṅtom môlô ôdô nosopa ya ek noja lôkmala anôṅ êṅ.

41 “Ya miṅ yahananṅ abô êṅ ek avômalô nebam ya ami.

42 Ma doṅtom yahayala môlô! Môlô miṅ lemimhaviṅ Wapômbêṅ ami.

43 Wakamik hêv ya ba yahalêm ek yananṅ anêṅ abô bêṅ. Ma môlô ôpôlik hathak ya. Ma doṅtom anyô te halêm ba hananṅ yanida anêṅ abô, êṅ ma môlô othak owa yani thô!

44 Môlô othak ôêv athêṅ lôkmaṅgiṅ hadêṅ ôpatu ba lahaviṅ môlô. Ma doṅtom miṅ môlô malemkilik hathak Wapômbêṅ doṅtom atu anêṅ lamavi ami. Êṅ ma tem nênemimbiṅ aisê?

45 “Môlô othak ôêv malem hadêṅ Mose. Ma doṅtom tem enanṅ môlô bêṅ. Ba intu miṅ môlô lemimimbi nena tem yananṅ môlô bêṅ imiṅ Wakamik ma ami. Mi anôṅ!

46 *Mose bôk hatô abô hathak ya yôv. Aêṅ ba môlô ôêvhaviṅ Mose anêṅ abô, êṅ ma tem nênemimbiṅ ya imbiṅ.

47 Ma doṅtom môlô miṅ ôêvhaviṅ abô atu ba yani hatô ami. Ba intu môlô miṅ ôêvhaviṅ yenaṅ abô haviṅ ami.”

6

Yisu havakôṅ anyô hatôm 5,000

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

* 5:29: Dan 12:2; Mat 16:27; Ap 24:15

* 5:30: Jon 5:19; 6:38

* 5:36: Jon 3:2; 14:11

* 5:37-38:

Mat 3:17; Jon 5:32; 8:18

* 5:39: Luk 24:27

* 5:46: Ap 3:22

1 Yôv ma Yisu hi kasukthôm Galili anêj dañ vi. Kasuk êj anêj athên yañ nena Taibelias.

2 Ma avômalô bêj anôj bôk êyê lavôñij takatu ba hadum hathak avômalô lijij ba intu esopa yani.

3 Yisu hathak dum ba hi ma halôk hamô bij havij anêj nê ku.

4 Avômalô Israël inij waklavôñ elam nena Hale ba Hi habobo.

5 Ma Yisu hayê avômalô bêj anôj êlêm ma hanañ hadêj Pilip, “Alalô nanêm vuli polom embenj êsê ek nabakôñ avômalô takêntêk?”

6 Yani hayala nôm atu ba tem yani indum ba intu hanañ ek eyala Pilip anêj auk iyom.

7 Ma Pilip hanañ viyañ, “Alalô nandum ku êtôm ayôñ bahenji ba lahavulô la anêj vuli ma mij hatôm nanêm polom vuli ek avômalô tomtom nejanj dokte dokte ami!”

8 Êj ma nê ku te anêj athên nena Andulu, Saimon Pita anêj yañ molok, hanañ nena,

9 “Nôngô okna êntêk anêj polom bali yaônena bahenji lôk alim yaôna lokwanju. Ba nôm êj hatôm avômalô nômbênj êntêk e?”

10 Ma Yisu hanañ, “Nonañ êndên avômalô ek nêndôk nêmo bij.” Kamunj bêj anôj hamô loj êj ba anyô sapênj êlôk êmô. Thêlô hatôm 5,000.

11 Êj ma Yisu hawa polom ma hateñ mek ba havani hatôm thêlônij lenjijhavinj vêm ma hadum aênj hathak alim ju atu havij.

12 Thêlô eyañ ba lenjijviyak ma Yisu hanañ hadên anêj nê ku nena, “Môlô nusup nôm wata sapênj esak donjom ma mij nômbi ni ami.”

13 Êj ma isup polom wata ba etak halôk vak sam hatôm laumij ba lahavuju.

14 *Ma avômalô êyê lavôñij êj ba enañ, “Avanônj! Sêbôk ma enañ nena plopet te tem êlêm. Ma êntêk lêk halêm yôv.”

15 *Êj ma idum ek nebalonj yani ek imbitak êtôm inij kinj. Ma hayala inij auk êj, ba intu hatak loj êj ma havôhi dum atu hathak lonjbô.

Yisu havenj kasukthôm anêj dômlê

(Mat 14:22-33; Mak 6:45-52)

16 Yañsij ma anêj nê ku i tamu kasukthôm anêj dañ.

17 Bôlôvôñ ma mij Yisu hayô ek thêlô ami. Ma thêlô iyom ethak yey ba i tuvulu Kapaneam.

18 Ma lovak bêj te hayuv ba kasuk hik bêj.

19 Thêlô ivusij yey ba i hatôm 6 kilomita la. Ma êyê Yisu havenj kasukthôm anêj dômlê ba halêm habobo yey ba hadum thêlô êkô kambom.

20 Ma Yisu hanañ hadênj thêlô nena, “Yada êntêk! Mij nôkô ami.”

21 Êj ma thêlô lenjijmavi ba êlôk ek yani ni yey kapô. Ma kasana ma yey hi hathak lijidañ.

22 Haviyô hayañ ma avômalô takatu ba êmô kasukthôm anêj dañ vi tuvulu eyala nena wakkôk ma yey donjom iyom hamô ba nê ku iyom ethak yey êj ba i. Ma Yisu mij hathak yey êj havij anêj nê ku ba hi ami ma mi.

23 Êj ma avômalô Taibelias inij yey doho êlêm ebobo loj atu ba Anyô Bêj hava polom lij halôk ba thêlô eyañ.

24 Ma avômalô êyê nena Yisu lôk anêj nê ku mij êmô ami. Êj ma thêlô ethak yey ba i Kapaneam ek nêmbôlêm Yisu.

Yisu ma polom lôkmala

25 Avômalô i êpôm Yisu hêk loŋ atu ma enaŋ, “Kêdôŋwaga, aŋgê te intu hôlêm loŋ êntêk?”

26 Ma Yisu hanaŋ nena, “Yanaŋ avanôŋ biŋ êndêŋ môlô. Môlô bôk oaŋ polom aleba lemimviyak. Ba intu môlô ôbôlêm ya. Ma lavôŋiŋ ma môlô bôk ôyê ma doŋtom ôthôŋ paliŋ denaŋ.

27 *Nundum ku ek noja nôm atu ba tem nêŋm lôkmala ba nêŋmô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Wakamik Wapômbêŋ bôk havak sêk hayô hêk ya Anyô Anêŋ Nakaduŋ ba tem nêŋm lôkmala êŋ êndêŋ môlô. Ma miŋ malemkilik esak nôm atu ba tem epalê ami!”

28 Êŋ ma thêlô enaŋ, “Wapômbêŋ lahaviniŋ yêlô nandum ku malê?”

29 *Ma Yisu hanaŋ, “Wapômbêŋ anêŋ ku nena nôŋnêŋmibiŋ ôpatu ba yani hêv ba halêm.”

30-31 *Êŋ ma thêlô enaŋ hik yani liŋ, “Undum lavôŋiŋ te ek yêlô nagê ma tem nanêŋmibiŋ anêŋ abô. Mose bôk hêv mana hadêŋ yêlôaniŋ bumalô ba eyaŋ hamô loŋ thiliv ba eto aêntêk, ‘Yani hêv polom anêŋ malak leŋ hadêŋ avômalô ba eyaŋ.’ *Etak Ijip 16:4* Ma o, tem undum lavôŋiŋ alê yaŋ?”

32-33 Ma Yisu hanaŋ, “Yanaŋ avanôŋ biŋ êndêŋ môlô nena Anyô Bêŋ hêv anyô te ba halêm anêŋ malak leŋ ba hêv lôkmala hadêŋ avômalô hatôm polom anôŋ. Ba intu Wakamik iyom hêv nôŋm anôŋ anêŋ malak leŋ hadêŋ môlô. Ma miŋ Mose hêv ami.”

34 Êŋ ma thêlô enaŋ, “Anyô Bêŋ, wak nômbêŋ intu sapêŋ ma nêŋm polom êŋ êndêŋ yêlô.”

35 *Êŋ ma Yisu hanaŋ, “Ya ma polom lôkmala. Ôpatu ba halêm hadêŋ ya ma tem miŋ ema kisi ami. Ma ôpatu ba hêvhaviŋ ya ma tem miŋ esakmuniniŋ ek inum ŋaŋ ami.

36 Ma doŋtom bôk yahanaŋ hadêŋ môlô yôv. Môlô lêk ôyê ya ma miŋ môlô ôêvhaviŋ ami.

37-40 *Lêk yahalêm anêŋ malak leŋ ek yasopa ôpatu ba hêv ya ba yahalêm anêŋ lahaviniŋ. Ma miŋ yahalêm ek yasopa yada yenaŋ yalenhaviŋ ami. Avômalô takatu ba êyê ya Nakaduŋ ba êvhaviŋ ma tem neja lôkmala anôŋ atu ba nêŋmô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Ma pik lo leŋ anêŋ dan ma tem yaŋgik thêlô liŋ. Êntêk ma Wakamik anêŋ lahaviniŋ. Ba intu miŋ hatôm yatak avômalô takatu ba Wakamik hêv hadêŋ ya te ami. Milôk. Pik lo leŋ anêŋ dan ma tem yaŋgik thêlô liŋ. Êntêk ma yani atu ba hêv ya ba yahalêm anêŋ lahaviniŋ. Ba intu avômalô takatu ba Wakamik hêv hadêŋ ya ma tem nêlêm êndêŋ ya. Ma opalê atu ba halêm hadêŋ ya ma tem miŋ yandupuniniŋ yani ami.”

41 Avômalô Islael elanô Yisu anêŋ abô êŋ “Ya ma nôŋm atu ba halôk anêŋ malak leŋ ba halêm.” Êŋ ma enaŋ abô munuŋmunuŋ

42 *nena, “Anyô êntêk ma Yisu, Josep anêŋ nakaduŋ! Ma alalô ayala talêbô lo lambô! Ma aisê ka hanaŋ nena halôk anêŋ malak leŋ ba halêm?”

43 Ma Yisu hanaŋ, “Môlô bônôŋ!

* 6:27: Jon 6:48-58 * 6:29: 1Jon 3:23 * 6:30-31: Kis 16:14-15; Nam 11:7-9; Sng 78:24; Mat 16:1; Jon 2:18 * 6:35: Jon 4:14 * 6:37-40: Jon 10:28-29; 17:12 * 6:42: Mat 13:55

44 *Wakamik hêv ya ba yahalêm ba ôpatu ba halom hadêj ya iyom intu tem enja lôklokwanj ek êlêm êndêj ya. Ma pik lo lej anêj danj ma tem yangjik avômalô takêj lij nimbijô esak lonjô.

45 Plopet te bôk hato abô halôk kapya aêntêk,

“ ‘Wapômbêj tem nêma auk êndêj avômalô sapêj.’

Aisaia 54:13

Avômalô takatu ba elanjô Wakamik anêj abô ba ewa auk, thêlô tem nêlêm ek ya.

46 *Anyô te mij bôk hayê Wakamik ami. Ôpatu ba hamô haviñ Anyô Bêj ba halêm iyom intu hayê.

47 *Yananj avanôj bij êndêj môlô. Anyô hêvhaviñ ya ma lêk hawa lôkmala anôj atu ba êmô êtôm wak nômbêj intu sapêj yôv.

48 *Ya ma polom lôkmala.

49 Môlônim bumalô takatu ba eyanj mana hamô lonj thiliv bôk ema yôv.

50 Ma polom atu ba halêm anêj malak lej ba avômalô eyanj tem mij nema ami.

51 Yada intu polom lôkmala ba yahalêm anêj malak lej. Anyô te hayanj, êj ma tem êmô lôkmala êtôm wak nômbêj intu sapêj. Polom êj ma yenanj vathiap ek yanêm ek avômalô pik neja lôkmala.”

52 Ma avômalô Israel elanjô abô êj ma kapôlônij njonj ba enanj nena, “Anyô êntêk hatôm nêma anêj vathiap êndêj alalô ba anjarj aisêj?”

53 Ma Yisu hananj, “Yananj avanôj bij êndêj môlô. Môlô mij oanj ya Anyô Anêj Nakadunj atu anêj vathiap lôk unum anêj thalalenj ami, ma tem mij noja lôkmala ami.

54-55 Yenanj vathiap ma nôma anôj bij ek nejanj, ma yenanj thalalenj ma nôma anôj bij ek ninum. Ba intu anyô hayanj yenanj vathiap lôk hanum yenanj thalalenj ma yani hawa lôkmala atu ba nêma êtôm wak nômbêj intu sapêj. Ma pik lo lej anêj danj ma tem yangjik yani lij.

56 Ôpatu ba hayanj yenanj vathiap lôk hanum yenanj thalalenj intu hamô haviñ ya ma yahamô haviñ yani.

57 *Wakamik ida hamô lôkmala ba hêv ya ba yahalêm ba intu yada yahamô lôkmala aêj iyom. Aêj ba ôpatu ba hayanj ya ma tem êmô lôkmala aêj iyom.

58 Êntêk ma polom atu ba lêk halêm anêj malak lej. Sêbôk ma bumalô eyanj mana ba bôk ema ba mi. Ma ôpatu ba hayanj polom êj, ma tem enja lôkmala anôj atu ba êmô êtôm wak nômbêj intu sapêj.”

59 Yisu hamô unyik yenj anêj Kapaneam ma hadôj avômalô hathak auk takêj.

Yisu anêj jê ku doho êdô yani

60 Avômalô takatu ba esopa Yisu elanjô abô takêj ma bêj anôj êpôlik ba enanj, “Abô êntêk ma abôma ba opalê hatôm endanjô?”

61 Yisu hayala nena thêlô enanj abô munujmunuj hathak abô atu. Êj ma hananj, “Abô êntêk habulij môlô e?”

62 Ma môlô ôyê ya Anyô Anêj Nakadunj atu havôhi daku lonj sêbôk atu ba yani hamô, êj ma tem môlô lemimimbi aisêj

⁶³ Lovak Matherj da hêv lôkmala hadêj avômalô. Ma avômalô pik miñ êtôm ami. Abô takatu ba yahanaj hadêj môlô ma ida hamô lôkmala ba halêm anêj Lovak Matherj ba hêv lôkmala êj hadêj môlô.

⁶⁴⁻⁶⁵ *Ma doñtom môlô doho miñ ôêvhavij ami. Ba intu bôk yahanaj hadêj môlô nena ôpatu ba Wakamik halom hadêj ya iyom intu tem enja lôklokwanj ek êlêm êndêj ya.”

Aêj ba môn anôj ma Yisu hadôj avômalô ba hayala nê takatu ba miñ êvhavij ami. Ma hayala ôpatu ba tem enaj yani bêj aêj iyom.

⁶⁶ Êj ma avômalô bêj anôj elajô abô êj ma êpôlik hathak yani ba miñ esopa yani hathak loñbô ami.

⁶⁷ Yisu hanaj hik nê ku laumiñ ba lahavuju takatu liñ, “Ma môlô lemimhavij unu imbiñ e?”

⁶⁸ *Ma Saimon Pita hanaj viyanj, “Anyô Bêj, yêlô ana êndêj opalê am? Anêm abô iyom intu hêv lôkmala atu ba tem nêmo êtôm wak nômbêj intu sapêj.

⁶⁹ Ma yêlô êvhavij ba ayala katô nena o ma Wapômbêj anêj Anyô Matherj.”

⁷⁰ Ma Yisu hanaj, “Bôk yahatak môlô laumiñ ba lahavuju ek numbitak yenanj nê ku. Ma doñtom môlônim anyô te ma ngôk.”

⁷¹ Yani hanaj hathak Judas, Saimon Iskaliot anêj nakaduj. Yani ma nê ku laumiñ ba lahavuju takatu te ma doñtom wak te am ka tem yani enaj Yisu bêj.

7

Yisu hayê waklavôj bêj halôk Jerusalem

¹ *Vêm ma Israel iniñ nê bêjbêj idum ek nijik Yisu vônô. Ba intu hadô ek ni Judia ma hi havenj Galili lôbôlôbô iyom.

² *Ma avômalô Israel iniñ waklavôj te habobo ba elam nena Elav Unyak Alôkñauj.

³ Êj ma Yisu anêj iviyanj ibi yani liliñ ba enaj, “Waklavôj Elav Unyak Alôkñauj lêk hayô ba otak loñ êntêk ma nu Judia ek anêm avômalô takatu ba esopa o tem nêgê lavôñij takatu ba hothak hudum.

⁴ Lemhavij avômalô sapêj neyala o, êj ma miñ umbuj o ami. Bôk huik o thô yôv ba intu nu yaiñ ek avômalô sapêj neyala o!”

⁵ *Yisu anêj iviyanj miñ êvhavij yani ami ba intu enaj aêj.

⁶ Ma Yisu hanaj viyanj, “Yenanj waklavôj yana Jerusalem ma mi denaj. Ma môlô ma wak sapêj ma mavi.

⁷ Avômalô pik miñ hatôm nêpôlik ek môlô ami. Ma yahik avômalô pik iniñ kambom thô ba intu êpôlik hathak ya.

⁸ Môlô nu ôngô waklavôj atu. Ma yenanj waklavôj yana Jerusalem miñ lêk hayô ami denaj ba intu tem miñ yana daku ami.”

⁹ Êj ma hamô Galili.

¹⁰ Aêj ba anêj iviyanj êmôj ba i ek nêgê waklavôj êj. Ma yani havenj i yam ma doñtom miñ hik i thô ami.

¹¹ Ma Israel iniñ nê bêjbêj takatu ba êyê waklavôj êmô Jerusalem êbôlêm Yisu ba enaj, “Anyô êntêk hamô êsê?”

* **6:64-65:** Jon 6:44; 13:11 * **6:68:** Mat 16:16 * **7:1:** Jon 5:18 * **7:2:** Wkp 23:34 * **7:5:** Ap 1:14

¹² Ma avômalô nômbêñ êñ enañ abô thikuthik bêñ anôñ hadêñ i hathak yani. Vi enañ, “Yani anyô mavi anôñ.” Ma vi enañ, “Mi. Yani hasau avômalô.”

¹³ Ma avômalô êkô ek iniñ ñê bêñbêñ ba intu miñ imiñ piklêvôñ ek nenan iniñ auk bêñ ami.

¹⁴ Waklavôñ Elav Unyak Alôkñañ anêñ wak te malêvôñ hayô. Ma Yisu hi unyak mathen anêñ piklêvôñ ba hêv auk hadêñ avômalô.

¹⁵* Isael iniñ ñê bêñbêñ elañô Yisu anêñ abô êñ ma eson kambom ba enañ, “Aisê ka ôpêntêk hawa auk hathak alalôaniñ abô balabuñ? Kêdôñwaga te miñ hadôñ yani ami.”

¹⁶* Ma Yisu hanañ viyañ, “Auk atu ba yahêv hadêñ môlô halêm anêñ ôpatu ba hêv ya ba yahalêm ma miñ yada yenañ auk ami.

¹⁷ Ôpatu ba hadum ek esopa Wapômbêñ anêñ lahaviñ, yani tem eyala nena yenañ auk êñ halêm anêñ Wapômbêñ mena halêm anêñ yada yenañ auk iyom.

¹⁸* Ôpatu ba habam yanida hadum aêñ ek enja athêñ lôkmanñiñ. Ma donjom ôpatu ba hadum ku ek avômalô nebam anyô atu ba hêv yani ba halêm, ôpêñ ma hanañ abô avanôñ. Ma miñ hasau avômalô ami.

¹⁹* Mose bôk hêv abô balabuñ hadêñ môlô yôv. Ma donjom môlônim anyô te miñ hasopa abô balabuñ takêñ ami! Ma môlô udum ek ungwik ya vônô eka?”

²⁰* Ma avômalô enañ viyañ, “Ngôk hamô haviñ o. Opalê te hadum ek injik o vônô?”

²¹ Ma Yisu hanañ, “Bôk yahadum ku te hadêñ Sabat nena yahadum anyô havuviñ atu mavi. Êñ ma hadum ba môlô oson kambom!

²²* Odañô! Môlô oson nena Mose hêv abô balabuñ neñgothe anyô kupik hadêñ môlô. Ma donjom mi. Bumalô da êv. Ba intu ku êñ habitak hadêñ Sabat ma môlô othak osopa aêñ iyom.

²³* Abô balabuñ neñgothe kupik ma bêñ ek abô balabuñ Sabat. Ba intu môlô ongothe okna kupik hadêñ Sabat ek môlô miñ numbuliñ Mose anêñ abô balabuñ atu ami. Ma nindum anyô mavi ma bêñ ek neñgothe kupik! Aêñ ba yahatôm yandum anyô te liñkupik lôkthô mavi êndêñ Sabat. Ma môlô lemimmaniñ eka?

²⁴ Noja auk thêthôñ esak ku lo loñ vêmam. Ma miñ ôñgô iyom ma nundum abô esak ami.”

Avômalô idum ek neyala nena Yisu ma opalê

²⁵ Êñ ma avômalô Jerusalem doho enañ, “Ôpêntêk intu ba ñê bêñbêñ idum ek nijik vônô, e?

²⁶ Ôñgô, yani hanañ abô hamiñ piklêvôñ ma ñê bêñbêñ êyê iyom. Yakô ek thêlô neyala nena ôpêñ ma Mesia la.

²⁷* Ma donjom ôpêntêk ma ayala anêñ malak ôdôñ. Ma Mesia atu halêm ma tem miñ nayala anêñ malak ôdôñ ami.”

²⁸* Yisu hamiñ unyak mathen anêñ piklêvôñ ma halañô thêlônin abô. Êñ ma halam, “Môlô oyala ya lôk yenañ malak ôdôñ e? Ôpatu ba hêv ya ba yahalêm ma Wapômbêñ anôñ atu ba môlô ôthôñ yani paliñ ba miñ yahalêm hatôm yadanañ auk ami.

* **7:15:** Mat 13:54; Luk 2:47 * **7:16:** Jon 12:49; 14:10 * **7:18:** Jon 8:50 * **7:19:** Ap 7:53; Lom 2:21-24 * **7:20:** Jon 8:48; 10:20 * **7:22:** Stt 17:9-13; Wkp 12:3 * **7:23:** Jon 5:8-10,16 * **7:27:** Jon 7:41; 9:29 * **7:28:** Mat 11:27; Jon 8:55

29 Yahalêm anêj yani atu ba hêv ya ba yahalêm. Ba intu yada yahayala yani.”

30 *Thêlô elanô abô êj ba idum ek nebalonj yani ma donptom anêj waklavônj miñ hayô ami denaņ. Ba intu miñ hatôm anyôla embalonj yani ami.

31 Avômalô nômbênj atu ba êmô ma êyê. Bêj anônj ma êvhavij yani ba enaņ thikuthik, “Anyôla tem miñ embenj yam ba indum lavônij bêj anônj êmônj ek ôpêntêk ami. Yakô yani ma Mesia atu la.”

32 Nê Palisi elanô thêlônij abô. Êj ma thêlô lôk nê bêjbêj êbôk da êv thêlônij sôp bidonj ba i ek nebalonj Yisu.

33 Ma Yisu hanaņ, “Sawa bidonj ma tem yamô imbij mólô vêm ma tem yambôna êndêj ôpatu ba hêv ya ba yahalêm.

34 *Ma mólô tem nômbôlêm ya, ma donptom tem miñ hatôm nôpôm ya ami lôk miñ hatôm unu lonj atu ba yahamô ami.”

35 Ma Israel inij nê bêjbêj enaņ hadêj thêlôda, “Tem ni êsê ba miñ hatôm alalô napôm ami? Yani ni lonj atu ba alalôanij avômalô sêbôk ba ilupunij i ba lêk êmô havij nê daluk ek êndônj thêlô e?”

36 Yani anêj auk aisê ba intu hanaņ aêj, “Tem mólô nômbôlêm ya, ma donptom tem miñ hatôm nôpôm ya ami lôk miñ hatôm unu lonj atu ba yahamô ami.”

Yisu ma ņaņ lôkmala

37 *Waklavônj bêj êj anêj daņ ma bêj ek wak vi. Ma Yisu havijô haminj unyak mathenj kapô ma halam, “Anyô te hathakmunij ek inum ņaņ ma êlêm êndêj ya.

38 *Abô te hêk Wapômbêj anêj kapy ba hanaņ, ‘ņaņ atu ba hêv lôkmala tem endanvij êndôk avômalô takatu ba êvhavij ya inij kapôlônij ba endan endeba ni.’”

39 *Yisu hanaņ abô êj hathak Lovak Mathenj atu ba tem nêm êndêj avômalô takatu ba êvhavij. Yani miñ hama ba havijô ami denaņ ba intu Lovak Mathenj miñ halêm ami.

Avômalô evak i vose hi ôdônj ju

40 *Avômalô doho elanô Yisu anêj abô êj ma enaņ, “Avanônj biñ! Alalô ayabinj plopet te! Ôpêj êntêk êj!”

41-42 *Ma vi enaņ, “Yani ma Mesia!”

Ma vi enaņ, “Mî. Wapômbêj anêj kapy hanaņ, ‘Mesia ma tem imbitak anêj Devit anêj thalalenj anêj malak Betlehem.’ Ma donptom yani ma anyô Galili te.”

43 Aêj ba avômalô evak i vose hi ôdônj ju.

44 Anyô doho leņij havij nebalonj yani, ma donptom miñ evalonj ami.

Israel inij nê bêjbêj miñ êvhavij Yisu ami

45 Êj ma nê bêjbêj inij sôp bidonj êvôi ek nê bêjbêj êbôk da lôk nê Palisi. Ma thêlô enaņ, “Aisê ba mólô miñ ovalonj yani ba owa ba ôlêm ami?”

46 *Ma sôp bidonj takêj enaņ, “Anyô êj hanaņ abô atu ba miñ anyô la bôk hanaņ ami.”

* 7:30: Jon 7:44 * 7:34: Jon 8:21; 13:36 * 7:37: Wkp 23:36; Ais 55:1; Jon 4:14 * 7:38: Ais 58:11

* 7:39: Jon 16:7; 20:22; Ap 2:4 * 7:40: Lo 18:15; Jon 6:14 * 7:41-42: Jon 1:46; Sng 89:3-4; Mai 5:2

* 7:46: Mak 1:22

47 Ma Palisi ethañ thêlô ba enañ, “Ôpêñ bôk hasau avômalô bêñ anôñ. Ma lêk hasau môlô havin e?”

48* Ma alalôaniñ nê bêñbêñ lôk Palisi takéntêk iniñ anyô te hêvhavin yani e?

49 Ma mi! Avômalô alonañ takêñ êthôn Mose anêñ abô balabun palin. Ba intu Wapômbêñ tem injiki vônô!”

50* Nikodimus, anyô Palisi atu sêbôk ba hi hadêñ Yisu halañ abô takêñ ma hanañ hadêñ thêlô,

51 “Alalôaniñ abô balabun hanañ nena nijik anyô te vônô oyañ e? Mi. Nadañô anêñ abô ba nayala nôm takatu ba hadum vêmam.”

52* Ma thêlô enañ viyañ, “O Galili hatôm ôpêñ e? Osam abô atu ba hêk Wapômbêñ anêñ kapyã katô ma tem oyala nena plopet te tem minj êlêm anêñ Galili ami.”

[*Avi sek**

53 Yôv ma avômalô i iniñ unyak.

8

1 Ma Yisu hi Dum Oliv.

2 Haviyô hayañ wak hapup ma Yisu havôhi unyak mathen anêñ piklêvôn. Ma avômalô êlêm êdêñ yani, ma yani halôk hamô ma hêv auk hadêñ thêlô.

3 Nê Palisi lôk nê lôk kauk hathak abô balabun êpôm avi sek te ma ewa yani ba êlêm êdô haminj nê bêñbêñ malenjin.

4 Ma enañ hik Yisu lin, “Kêdônwaga, lêk yêlô ayê avi êntêk hêk havin anyô lôk avi te.

5* Ma Mose anêñ abô balabun hanañ nena avi anêñ aên ma nijik vônô esak valu. Ba lemhabi aisê?”

6 Iniñ auk êñ ma hatôm gwasilim ek neja yani êmô ek nenañ yani bêñ.

Ma donjom Yisu hakôm ba hatô abô hêk pik hathak bangwasin.

7* Ma enañ hik lin mathalalen aleba yani haviyô haminj ma hanañ hadêñ thêlô, “Môlô te hayala nena minj hadum kambom te ami êñ ma enja valu ba injik avi êntêk esak êmôn.”

8 Êñ ma hakôm ba hatô abô hêk pik hathak lonbô.

9 Thêlô elañ abô êñ ma thêlô tomtom etak lonj êñ ba i. Nê iniñ sondabêñ bêñ anônj êmônj ba i. Ma anyô vi everj yam aleba Yisu lo avi êñ iyom êmô.

10 Ma Yisu haviyô haminj ma hanañ hadêñ yani, “Livônj, nê takatu ma lêk i êsê ba mi? Ma opalê lêk hadum abô ek nijik o vônô?”

11* Ma avi êñ hanañ, “Anyô Bêñ, anyô mi.”

Êñ ma Yisu hanañ, “Ya minj yahadum abô ek nijik o vônô ami. Nu! Ma otak anêm kambom êñ!”]

Yisu ma pik anêñ deda

12* Yisu hanañ abô hadêñ avômalô hathak lonbô nena, “Ya ma hatôm avômalô pik iniñ deda. Ôpatu ba hasopa ya tem enja deda atu ba nêm lôkmala anônj ma tem minj emberj lonj momarjininj ami. Milôk.”

13 Ma Palisi enañ, “Oda hovatho anêm abô lonj ba abô êñ ma minj abô avanônj ami.”

* 7:48: Jon 12:42 * 7:50: Jon 3:1-2 * 7:52: Jon 7:41-42 * 7:52: Nê lôkauk vi lenjinhabi nena abô 7:53-8:11 ma Jon da minj hatô ami, ma anyôla hatô havenj yam. * 8:5: Wkp 20:10; Lo 22:22-24

* 8:7: Lo 17:7 * 8:11: Jon 5:14 * 8:12: Ais 49:6; Jon 1:4-9; 9:5; 12:46

14 *Ma hanaŋ viyaŋ, “Avanôŋ, lêk yahavatho yenaŋ abô loŋ. Ma yahayala loŋ atu ba yahamô ba yahalêm lôk loŋ atu ba tem yana. Ba intu yenaŋ abô ma avanôŋ. Ma doŋtom môlô ôthôŋ loŋ atu ba yahamô ba yahalêm lôk loŋ atu ba tem yana paliŋ.

15 *Môlô othak osopa avômalô pik iniŋ auk ba udum abô aêntêk, ‘anyô êntêk ma mavi’ mena ‘avi êntêk ma kambom’. Ma doŋtom yada miŋ aêŋ ami.

16 *Yai lôk Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm, yai adum ku êŋ haviŋ i. Ma miŋ yahadum abô hathak yada yenaŋ auk ami ma mi. Ba intu yahadum ek yandum abô, ma yenaŋ abô ma avanôŋ iyom.

17 *Môlôda unim abô balabuŋ hanaŋ aêntêk, ‘Anyô lokwanju idum abô ba enaŋ abô te iyom êŋ ma abô avanôŋ.’

18 *Ma yada yahavatho yenaŋ abô loŋ. Ma Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm intu havatho yenaŋ abô loŋ haviŋ.”

19 Êŋ ma nê Palisi enaŋ hik yani liŋ, “Lemambô hamô êsê?”

Ma Yisu hanaŋ viyaŋ, “Môlô oyala ya, êŋ ma tem noyala Wakamik imbiŋ. Ma doŋtom môlô ôthôŋ ya ba intu ôthôŋ Wakamik haviŋ.”

20 *Yisu hanaŋ abô takêŋ lôk hadôŋ avômalô hamô unyak mathen anêŋ piklêvôŋ hamô habobo loŋ êv da halôk. Ma anêŋ waklavôŋ miŋ lêk hayô ami denaŋ ba intu miŋ evaloŋ yani ami.

Yisu anêŋ malak ôdôŋ

21 *Yisu hanaŋ hathak loŋbô. “Tem yana. Ma môlô tem nômbôlêm ya ba unim kambom atu ôthôŋ ya paliŋ tem injik môlô vônô ba miŋ hatôm unu loŋ atu ba yaha ami.”

22 Isael iniŋ nê bêŋbêŋ elanô abô êŋ ma thêlôda enaŋ hadêŋ i nena, “Aisé ka yani hanaŋ, ‘Môlô miŋ hatôm unu loŋ atu ba yaha ami?’ Yakô yanida injik i vônô la?”

23 *Ma doŋtom Yisu hanaŋ hadêŋ thêlô, “Môlônim loŋ ma pik êntêk. Ma yenaŋ loŋ ma malak leŋ. Môlô ma avômalô pik ma doŋtom ya ma miŋ anyô pik êntêk ami.

24 Ma miŋ môlô ôêv haviŋ abô êntêk ‘Yada Yahamô’ ami, êŋ ma tem noma. Ba intu bôk yahanan hadêŋ môlô yôv nena môlô othak udum kambom lomaloma ba tem noma.”

25 Thêlô enaŋ hik yani liŋ, “O ma opalê?”

Ma Yisu hanaŋ, “Sêbôk ba môŋ anôŋ ma yahanan hadêŋ môlô.

26 Yahatôm yanar môlônim kambom lomaloma bêŋ. Ma doŋtom Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm, yani ma avanôŋ. Ba yahalanô anêŋ abô ba yahanan hadêŋ avômalô pik.”

27 Thêlô êthôŋ Yisu anêŋ abô atu ba hanaŋ hathak Lambô.

28 *Aêŋ ba yani hanaŋ hadêŋ thêlô, “Wak te am ka tem môlô nôsôkwêŋ ya Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu. Êŋ ma tem noyala nena Yada Yahamô ba yahanan abô takatu ba Wakamik hik thô hadêŋ ya ma miŋ yahadum nômlate hatôm yada yenaŋ auk ami.

29 Ma ôpatu ba hêv ya ba yahalêm intu hamô haviŋ ya. Yahadum nômkama hatôm anêŋ lahaviŋ. Aêŋ ba miŋ hatak ya ba yahamô daluk ami.”

* 8:14: Jon 5:31-32; 7:28 * 8:15: Jon 12:47 * 8:16: Jon 5:30; 8:29 * 8:17: Lo 19:15 * 8:18: 1Jon 5:9 * 8:20: Jon 7:30 * 8:21: Jon 7:34; 13:33 * 8:23: Jon 3:31 * 8:28: Jon 3:14

30 Avômalô bêñ anôñ elarjô Yisu anêñ abô êñ ba êvhavinj.

Avômena ethak idum hatôm lami

31 Yisu hanañ hadêñ avômalô Israeñ takatu ba êvhavinj yani nena, “Môlô ovalonj yenañ abô lonj lôklokwanj, êñ ma môlô ma yenañ nê ku anôñ.

32 Ma tem noyala nôñ avanôñ. Ma nôñ avanôñ êñ tem epole yak atu ba havuvi môlô lonj vê.”

33 *Ma thêlô enañ viyanj, “Aisé! Yêlô ma Ablaham anêñ limi ba anyôla ma miñ yêlôaniñ alañ ami. Ma honañ aêñ eka?”

34 *Ma Yisu hanañ viyanj, “Yanañ avanôñ biñ êndêñ môlô nena nê takatu ba ethak idum kambom, êñ ma hatôm yak havalonj i lonj ba intu kambom habitak thêlôninjan alañ.

35 Ma nê takatu ba ewa hêk lonj buyanj ma ininjan alañ hamô. Ba intu nê êñ ma miñ unyak alañ anêñ thalalenj te ami. Nakadunjan iyom intu unyak alañ anêñ avômalô wak nômbêñ intu sapêñ.

36 Aêñ ba ya Nakadunjan yahapole môlôninjan yak vê, ma yak êñ tem miñ embalonj môlô lonj esak lonjbô ami.

37 Yahayala nena môlô ma Ablaham anêñ limi, ma donjom yenañ abô ma miñ hamô môlôninjan kapôlôminjan ami. Ba intu udum ek unjgwik ya vônô.

38 Yahathak yahananj abô hathak nômkama takatu ba Wakamik hathak hik thô hadêñ ya. Ma môlô othak udum hatôm atu ba olanjô hêk lemimambô.”

39 *Thêlô enañ viyanj, “Ablaham ma yêlôaniñ wakamik.”

Ma Yisu hanañ hadêñ thêlô, “Môlô ma Ablaham anêñ limi, êñ ma tem nosopa anêñ bôk lo lonj.

40 Odañô! Wapômbêñ hanañ abô avanôñ hadêñ ya ba yahananj abô êñ hadêñ môlô. Ma lêk môlô udum ek unjgwik ya vônô! Ablaham miñ hadum aêñ ami. Ma môlô aisê?

41 *Môlô osopa lemambô iyom.”

Ma thêlô enañ, “Yêlô miñ avômena lonj sawa ami. Wapômbêñ da intu yêlôaniñ wakamik. Ma o?”

42 Ma Yisu hanañ, “Yahalêm anêñ Wapômbêñ ba êntêk yahamô. Yani hêv ya ba yahalêm ma miñ yada yahalêm hathak yenañ auk ami. Ba intu Wapômbêñ môlôninjan Lemambô, êñ ma tem môlô lemimimbij ya aêñ iyom.

43 Môlô ôdô yenañ abô. Ba intu môlô ôthônjan yenañ abô denañ.

44 *Sêbôk ba môñ anôñ ma Sadanj anyô hik avômalô vônô mayaliv ba êntêk hadum aêñ havenjan denañ. Nôm avanôñ te miñ hamô havinjan yani ami. Ba intu hadô nôñ avanôñ sapêñ. Yani ma anyô abôyanjan lôk abôyanjan anêñ alañ. Aêñ ba abôyanjan ma anêñ abô anôñ ba intu hanañ abôyanjan iyom. Ma môlôninjan lemambô ma Sadanj êñ ba anêñ nali ma môlô ba intu osopa anêñ lahavinjan.

45 Ma ya anyô lonj buyanj ba yahananj abô avanôñ. Ba intu môlô miñ ôêvhavinjan ya ami.

46 *Môlô te hatôm injik yenañ kambom thô e? Yakô yenañ abô ma avanôñ ma aisê ba miñ môlô ôêvhavinjan ya ami?

47 *Wapômbêñ anêñ nali ma ethak olanjô anêñ abô. Môlô ma miñ Wapômbêñ anêñ nali ami. Ba intu miñ olanjô anêñ abô ami.”

* 8:33: Mat 3:9 * 8:34: Lom 6:16,20 * 8:39: Mat 3:9 * 8:41: Ais 63:16 * 8:44: 1Jon 3:8

* 8:46: 2Ko 5:21; 1Pi 2:22 * 8:47: 1Jon 4:6

Yisu hananĵ abô hathak yanida

48 *Avômalô Israeĵ enanĵ Yisu anêĵ abô viyanĵ, “Avanôĵ! O anyô Samalia te ba ngôk hamô haviĵ o!”

49 Ma Yisu hananĵ, “Ngôk miĵ hamô haviĵ ya ami. Yahalovak Wakamik vibinĵ. Ma môlô miĵ olovak ya vibinĵ ami.

50 Miĵ yada yahadum ek avômalô nebam ya ami. Mi. Anyô te intu hamô. Ba intu hadum ek avômalô nebam ya ma tem endanĵ avômalô ininĵ abô.

51 *Yananĵ avanôĵ biĵ êndêĵ môlô. Ôpatu ba hasopa yenanĵ abô ma tem miĵ ema ami. Mi anôĵ.”

52 Avômalô Israeĵ enanĵ, “Yêlô lêk ayala nena ngôk hamô haviĵ o. Ablaham lôk plopet sapêĵ bôk ema yôv. Ma donĵtom oda honanĵ, ‘Ôpatu ba hasopa yenanĵ abô ma tem miĵ ema ami.’

53 O bêĵ ek yêlôaniĵ bumalô Ablaham, e? Yani bôk hama yôv! Ma plopet sapêĵ bôk ema haviĵ. Ma hosonĵ nena o anyô bêĵ e?”

54 Êĵ ma Yisu hananĵ, “Yahabam yada, êĵ ma nôm oyanĵ. Wakamik atu ba môlô olam nena unim Wapômbêĵ, yani êĵ intu habam ya.

55 Ma donĵtom môlô miĵ oyala yani ami ma mi. Ya ma yahayala yani katô ba yahananĵ nena yahathôĵ yani paliĵ, êĵ ma tem yambitak anyô abôyanĵ êtôm nêĵ. Aêĵ ba yahayala yani ba intu yahasopa anêĵ abô.

56 Môlônim bumalô Ablaham bôk hayala nena tem yalêm ba lamavi anôĵ. Ma hayê yenanĵ waklavôĵ êĵ ma hadum yani lamavi anêĵ dôêĵ.”

57 Avômalô Israeĵ enanĵ hadêĵ Yisu, “Anêm sondabêĵ miĵ hatôm 50 ami denanĵ ma honanĵ nena bôk hôyê Ablaham. Hosau!”

58 *Ma Yisu hananĵ, “Yananĵ avanôĵ biĵ êndêĵ môlô. Ablaham miĵ habitak ami denanĵ, ma yada bôk yahamô yôv.”

59 Thêlô elanĵ abô êĵ ma ewa valu ek nijik yani esak. Ma donĵtom Yisu hêv i vê menanĵna hêk unyak mathenĵ anêĵ piklêvôĵ ba hi.

9

Anyô madaluk pusip

1 Yisu havenĵ ba hi ma hayê anyô mapusip te. Sêbôk ba talêbô havathu ma mapusip.

2 *Ma anêĵ nê ku enanĵ hik yani liĵ, “Kêdôĵwaga, opalê intu hadum kambom ba talêbô hawa ôpêntêk ba mapusip? Ôpên da anêĵ kambom mena lambô lo talêbô ininĵ e?”

3 *Ma Yisu hananĵ, “Wapômbêĵ hadum ku êĵ hathak ôpêĵ ek avômalô pik nêĵê. Ma miĵ ôpêĵ mena lambô lo talêbô ininĵ kambom ami. Mi.

4 Deda hêk denanĵ ba alalô nandum ôpatu ba hêv ya ba yahalêm anêĵ ku. Bôlôvôĵ tem êyô ba miĵ hatôm anyô nindum ku ami.

5 *Yahamô pik ma ya ma avômalô pik ininĵ deda.”

6 *Êĵ ma yanĵ hasôwapôk hathak pik ma hayelanĵ aleba habitak malim. Ma hawa ba hatak hathak anyô mapusip êĵ madaluk.

* 8:48: Mak 3:21-22 * 8:51: Jon 5:24 * 8:58: Jon 1:1 * 9:2: Ese 18:20; Luk 13:24 * 9:3: Jon 11:4 * 9:5: Mat 5:14; Jon 8:12 * 9:6: Mak 8:23

7 Ma hananĵ hadêĵ yani, “Nu usik o êndôk kasuk Siloam.” (Athêĵ Siloam êĵ anêĵ ôdôĵ nena, “Êv yani ba hi.”) Ma ôpêĵ hi hathik i. Ma hale halêm hathak loĵbô ma lêk hayê tak mavi.

8 Yanida anêĵ avômalô lôk avômalô takatu ba bôk eyala yani êyê ôpêĵ ma enaĵ, “Êntêk ma anyô petenak sêbôk e?”

9 Ma doho enaĵ, “Ôpêĵ intu.”

Ma vi enaĵ, “Mî, anyô yaĵ ba hatôm ôpêĵ.”

Ma doĵtom ôpêĵda hananĵ, “Ya êĵ êntêk.”

10 Ma thêlô enaĵ hik yani liĵ, “Aisê ba malem daluk hakyav?”

11 Ma hananĵ, “Ôpatu ba elam nena Yisu, hayelanĵ pik haviĵ wapôk aleba hatôm pik malim ma hatak hathak yamalenĵ. Yôv ma hananĵ nena, ‘Nu kasuk Siloam ma usik o.’ Êĵ ma yaha yahathik ma yamalenĵ hakyav.”

12 Ma thêlô enaĵ hik yani liĵ, “Ôpêĵ hamô êsê?”

Ma yani hananĵ, “Yahathôĵ palinĵ.”

Palisi enaĵ abô hadêĵ anyô madaluk hakyav

13 Êĵ ma thêlô ewa anyô madaluk pusip atu ba lêk mavi hi ek Palisi.

14 Lêk Sabat ma Yisu hadum ku êĵ.

15 Aêĵ ba Palisi enaĵ hik yani liĵ hatôm atu ba avômalô enaĵ hik yani liĵ, “Malem hakyav aisê?” Ma yani hananĵ, “Ôpêĵ hatak pik malim hathak yamalenĵ ma yahathik ma lêk yahayê tak.”

16 Ma Palisi doho enaĵ, “Anyô êĵ miĵ halêm anêĵ Wapômbêĵ ami ek malê nena habulinĵ Sabat.”

Ma doĵtom vi enaĵ, “Anyô kambom hatôm indum lavôĵinĵ anêĵ aêĵ e?” Ma thêlô evak i vose hi ôdôĵ ju.

17 *Yôv ma thêlô enaĵ hik anyô madaluk pusip êĵ liĵ hathak loĵbô, “Yani hadum anêm malem ba hakyav. Ma honanĵ aisê hathak yani?”

Ma ôpêĵ hananĵ, “Yani ma plopet te.”

18 Ma Israel iniĵ nê bêĵbêĵ miĵ êvhavinĵ nena sêbôk ma yani mapusip ma doĵtom lêk habitak mavi ami. Ba intu elam lambô lo talêbô ba êlêm.

19 Ma enaĵ hik thai liĵ, “Mamunim nalum êntêk e? Talêbô bôk havathu ba mapusip e? Aisê ka lêk hayê tak?”

20 Ma talêbô lo lambô enaĵ, “Avanôĵ! Ôpêntêk ma yaianinĵ okna. Talêbô hawa ma bôk mapusip yôv.

21 Ma doĵtom madaluk hakyav lôk opalê hadum yani madaluk mavi, êĵ ma yai athôĵ palinĵ. Yani bôk anyô muk yôv ba nonanĵ injik yanida liĵ.”

22 Israel iniĵ nê bêĵbêĵ bôk enaĵ nena anyôla hananĵ nena Yisu ma Mesia, êĵ ma tem nênmê ôpêĵ vê. Aêĵ ba intu thai êkô

23 ba enaĵ, “Yani bôk anyô muk yôv ba nonanĵ injik yanida liĵ.”

24 Yôv ma elam ôpatu ba madaluk mavi hathak loĵbô ma enaĵ, “Ondam Wapômbêĵ anêĵ athêĵ ma onanĵ abô avanôĵ! Ôpêĵ ma anyô kambom! Aêĵ e?”

25 Ma yani hananĵ, “Injo! Ôpêĵ anyô mavi mena anyô kambom la! Nôm atu ba yahayala katô, sêbôk ma yamalenĵ pusip ma lêk yamalenĵ hakyav!”

26 Ma enaĵ hik yani liĵ, “Yani hadum malê hadêĵ o ba malem hakyav?”

27 Ma yani hananĵ, “Lêk yahananĵ yôv hadêĵ môlô, ma môlô lemimôndôĵ kôtdôĵ. Môlô udum ek nodanĵ esak loĵbô ek numbitak anêĵ nê ku e?”

²⁸ Êḡ ma Palisi enaḡ abôma lôk ethaḡ yani nena, “Oda intu hosopa ôpêḡ! Ma yêlô ma asopa Mose iyom!

²⁹ Alalô ayala nena Wapômbêḡ bôk hanaḡ abô hadêḡ Mose. Ma doḡtom ôpêḡ anêḡ loḡ ma yêlô athôḡ paliḡ.”

³⁰ Ma ôpêḡ hanaḡ, “Aêḡ e? Môlô ôthôḡ ôpêḡ anêḡ loḡ, e? Odaḡô! Yani hadum yamalenḡ mavi.

³¹ *Wapômbêḡ hathak halaḡô ḡê idum kambom iniḡ abô e? Mi. Halaḡô ḡê thêthôḡ atu ba esopa anêḡ abô iyom.

³² Sêbôk aleba lêk ma miḡ ayê anyô te hadum ba anyô mapusip te habitak mavi ami.

³³ Wapômbêḡ miḡ hêv ôpêḡ ba halêḡ ami, êḡ ma miḡ hatôm indum nômlate ami.”

³⁴ *Palisi elañô aêḡ ba enaḡ, “Waklavôḡ lemtambô havathu o, ma hubup lôk kambom ma aisê ka hudum ek ôndôḡ yêlô? Dô!” Êḡ ma ilupuninḡ ôpêḡ.

Palisi ma hatôm ḡê malenḡḡ pusip

³⁵ Yisu halaḡô nena ilupuninḡ ôpêḡ ba intu hi ek êmbôlêḡ yani. Hapôm ma hanaḡ, “Hôêvhavinḡ Anyô Anêḡ Nakaduḡ atu e?”

³⁶ Ma yani hanaḡ, “Anyô bêḡ, anyô êḡ ma opalê? Onaḡ êndêḡ ya ek yanêḡmimbiḡ yani.”

³⁷ Ma Yisu hanaḡ hadêḡ yani, “Bôk hôyê yani yôv. Ondaḡô! Yani êḡ êntêk ba hanaḡ abô havinḡ o.”

³⁸ Ma ôpêḡ hanaḡ, “Anyô Bêḡ, yahêvhavinḡ.” Êḡ ma yani halek vadôḡ lêlô hadêḡ Yisu.

³⁹ Ma Yisu hanaḡ, “Yahalêḡ pik ek yanaḡ avômalô iniḡ kambom bêḡ ek ḡê malenḡḡ pusip tem nêgê tak ma ḡê êyê tak tem malenḡḡ pusip.”

⁴⁰ *Ma Palisi doho êmô ba elañô abô êḡ. Ma enaḡ hik yani liḡ, “Aisê! Yêlô ma ḡê malenḡḡ pusip havinḡ e?”

⁴¹ Ma Yisu hanaḡ, “Malenḡḡ pusip, êḡ ma kambom mi. Ma doḡtom môlô othak onaḡ, ‘Yêlô athak ayê tak.’ Ba intu môlônim kambom havalonḡ môlô loḡ denaḡ.”

10

Yisu ma boksipsip iniḡ alañ

¹ Yisu hanaḡ, “Yanaḡ avanôḡ biḡ êndêḡ môlô. Ôpatu ba hasôv lôk kisi ma miḡ habitak hayô kola abôlêk ek enja bôksipsip ami, yani ma anyô vani lôk anyô kambom.

² Ma anyô hathak habitak hayô kola abôlêk ba hi, intu boksipsip iniḡ alañ.

³ Anyô hayabinḡ kola halate abôlêk vê ek boksipsip alañ enja anêḡ bok. Halam tomtom iniḡ athêḡ ma elañô ba halom i hi yainḡ.

⁴ Yani hawa anêḡ boksipsip sapêḡ ele yainḡ yôv ma hamôḡ ma boksipsip evenḡ yam. Boksipsip eyala alaḡsi leḡselo ba intu esopa i.

⁵ Ma anyô yaḡ ma êthôḡ ôpêḡ laselo paliḡ ba intu êsôv ma miḡ ethak esopa ami.”

⁶ Yisu havuḡ abô ba miḡ eyala anêḡ ôdôḡ ami.

⁷ Aêḡ ba Yisu hanaḡ hathak loḡbô nena, “Avanôḡ! Yanaḡ êndêḡ môlô nena yada ma hatôm kola abôlêk ek boksipsip nêyô kola kapô.

8* Avômalô sapêḡn atu ba êmôḡn ek ya ma ḡnê vani lôk ḡnê kambom. Ma doḡtom boksipsip miḡ elañḡ thêlô lenḡḡselo ami.

9 Yada ma kola abôlêk. Anyô te halêm hadêḡn ya ba hayô kola kapô ma Wapômbêḡn tem nêḡm yani bulubiḡ. Ôpêḡn tem ni ba êlêm êmô kola kapô ma tem êpôm nôḡm mavi ek enjaḡ.

10 Anyô vani halêm ek enja boksipsip vani lôk injik i vônô lôk imbuliḡ i. Ma doḡtom yahalêm ek neja lôkmala atu ba êmô thêlô kapôlôḡḡiḡ siḡ.

11* “Ya ma boksipsip iniḡ alañ mavi ba yahatak yenaḡ lôkmala ek nêḡm boksipsip sa.

12* Alañ anêḡn ḡnê ku ma miḡ boksipsip iniḡ alañ ami. Ba êyê avuḡ yatap te halêm ma tem netak boksipsip nêḡmô ma nêsôv ba ini. Ma avuḡ yatap tem indupuniḡ i ba nêsôv mayaliv.

13 Alañ anêḡn ḡnê ku ma lenḡḡhaviḡn vuli iyom ma miḡ lenḡḡhiki hathak boksipsip ami. Ba intu thêlô êsôv ba i.

14 “Yada iyom intu boksipsip iniḡ alañ mavi. Yahayala yenaḡ boksipsip ma thêlô eyala ya

15* hatôm atu ba Wakamik hayala ya ma yahayala Wakamik. Ma yahatak yenaḡ lôkmala ek nêḡm boksipsip sa.

16* Yenaḡ boksipsip doho miḡ êmô kola êntêk kapô ami. Ma yahalam i ma tem nedaḡḡ yalenḡselo ma tem yandom i ba ni nêyô kola kapô ek nimbatak ôdôḡ doḡtom lôk alañ doḡtom iyom.

17* Wakamik lahaviḡn ya ba intu yalenḡhaviḡn yani ek yatak yenaḡ lôkmala ma tem yanja esak loḡbô.

18 Anyôla miḡ hatôm nêḡm yenaḡ lôkmala vê ami. Mi. Yada yenaḡ yalenḡhaviḡn ek yatak yenaḡ lôkmala. Yahatôm yatak ma yahatôm yanja esak loḡbô. Wakamik hanaḡ ek yandum aêḡ.”

19 Avômalô Israeḡ elañḡ abô êḡn ma evak i vose hi ôdôḡn ju hathak loḡbô.

20 Ma bêḡn anôḡn enañ nena, “ḡḡôk kambom hamô haviḡn yani ba anêḡn auk molo. Aisê ka môlô olaḡḡ anêḡn abô?”

21 Ma doḡtom vi enañ, “Mi! Anyô lôk ḡḡôk te miḡ hatôm enañ abô takêḡn ami. Ma ḡḡôk kambom miḡ hatôm indum maleḡn pusip mavi ami. Mi.”

Nê Israeḡ miḡ êvhaviḡn ami

22 Waklavôḡn Êv Mek Ek Unyak Mathenḡ hayô ba avômalô Israeḡ i Jelusalem ek nêḡê.*

Lêk ma belenḡ simbak

23 ba Yisu havenḡ unyak mathenḡ anêḡn kapo daḡ te ba elam nena Solomon Anêḡn Kapo Daḡ.

24 Ma avômalô Israeḡ ekalabu yani siḡ ma enañ, “Huvuḡ abô ba anḡê ka tem onañ nena o ma opalê? O ma Mesia atu e? Êḡn ma onañ bêḡn.”

25 Ma Yisu hanaḡ viyaḡ nena, “Bôk yahanaḡ yôv hadêḡn môlô lôk lavôḡḡiḡn takatu ba yahadum hathak Wakamik anêḡn athêḡn hik ya thô hadêḡn môlô. Ma miḡ ôêvhaviḡn ya ami.

* 10:8: Jer 23:1-2; Ese 34:2-3 * 10:11: Sng 23:1; ALK 7:17 * 10:12: Ap 20:29 * 10:15: Mat 11:27; 1Jon 3:16 * 10:16: Ais 56:8; Ese 34:23 * 10:17: Plp 2:8-9 * 10:22: Sêbôk ba avômalô loḡn buyaḡn ibuliḡn unyak mathenḡ ma avômalô Israeḡ ik vovak. Vêḡm ma êv mek ek unyak mathenḡ hathak loḡbô. Ba intu avômalô Israeḡ lenḡhabi waklavôḡn êḡ.

26 Ek malê nena môlô ma miñ yenañ boksipsip ami ba intu miñ ôêvhavin ya ami.

27 Yenañ boksipsip ma ethak elañô yalenşelo. Yahayala thêlô ma thêlô ethak esopa ya.

28 *Yahêv lôkmala atu ba tem nêmo êtôm wak nômbêñ intu sapêñ hadêñ yenañ avômalô ek miñ nema ami lôk miñ hatôm anyôla enja i vê ênjêk yabaheñ ami.

29 Wakamik hêv i hadêñ ya, ma yani ma bêñ ek nômkama sapêñ ba miñ hatôm anyôla nêmo thêlô vê ênjêk Wakamik bañ ami.

30 Yai lôk Wakamik ma doñtom iyom.”

31 Avômalô Israe elwa valu hathak loñbô ba idum ek nijik Yisu vônô.

32 Ma Yisu hanañ hadêñ thêlô, “Môlô bôk ôyê lavôñiñ mavi bêñ anôñ atu ba yahadum yôv. Ku êñ ma Wakamik hêv hadêñ ya. Ma lavôñiñ alisê intu yenañ kambom ba udum ek unşwik ya esak valu?”

33 *Ma thêlô enañ viyañ, “Yêlô adum ek nanşik o esak valu ek malê nena honañ abôma hathak Wapômbêñ nena oda ma Wapômbêñ. Ma doñtom o ma anyô pik iyom. Ma miñ yêlô leñiñhabi lavôñiñ la ami. Mi.”

34 Ma Yisu hanañ, “Môlô da unim abô balabuñ te hanañ nena, ‘Wapômbêñ da halam môlô nena wapômbêñ.’ *Kapya Yey 82:6*

35 “Odañô! Abô atu ba hêk Wapômbêñ anêñ kapy a ma avanôñ ba bôk hêv hadêñ avômalô takatu ba halam i nena, ‘wapômbêñ’.

36 Ma hatak ya hatôm anêñ anyô ek yalêmo pik êntêk ba intu ya ma wapômbêñ hatôm môlô. Ma doñtom ya ma nakaduñ ba intu ya ma bêñ ek môlô. Aêñ ba yahanañ nena, ‘Ya ma Wapômbêñ Nakaduñ’ ma yahanañ abôma hathak Wapômbêñ aisê ba intu onañ ya bêñ?”

37 Yahadum ku takatu ba Wakamik hadum ba intu nônêmbiñ ya.

38 *Ma ôdô nônêmbiñ ya, êñ ma nônêmbiñ lavôñiñ iyom. Nônêmbiñ yenañ ku takatu ek êndôñ môlô ek noyala katô nena Wakamik hamô ya kapô ma yahamô Wakamik kapô.”

39 Êñ ma idum ek nebalon yañ esak loñbô. Ma doñtom hêv i vê hêk thêlô ba hi.

40 *Ma habup hayô ñañ Jolodañ ba hi ma hamô loñ sêbôk ba Jon hathik avômalô halôk

41 ma avômalô bêñ anôñ i hadêñ yañ ma enañ, “Avanôñ! Jon miñ hadum lavôñiñ te ami. Ma doñtom abô takatu ba yañ hanañ hathak ôpêntêk ma avanôñ.”

42 Ma avômalô loñ êñ bêñ anôñ êvhavin yañ.

11

Lasalus hama

1 *Anyô te hapôm lijiñ ba anêñ athêñ nena Lasalus. Yani ma anyô Betani. Betani êñ ma avi loyañ Malia lo Mata iniñ malak ôdôñ.

2 *Malia êñ atu ba yañ hanşasô nômo ôv mavi hayô hamô Anyô Bêñ va ma haya lopali vê hathak wakadôk ñaun. Anyô lijiñ êñ ma Lasalus, Malia atu limalô.

* 10:28: Jon 3:16; 6:39 * 10:33: Wkp 24:16 * 10:38: Jon 14:10-11 * 10:40: Jon 1:28 * 11:1: Luk 10:38-39 * 11:2: Jon 12:3

3 Ma avi lo yanj êv abô hadêj Yisu nena, “Anyô bêj, anêm anyô môlô hapôm lijij.”

4 *Yani halanjô abô êj ma hananj nena, “Lijij êj anêj anôj ma mij nana ami. Lijij êj habitak ek injik Wapômbêj anêj lôkmanjij thô. Ma lôkmanjij êj tem injik ya Nakaduj anêj lôkmanjij thô aêj iyom.”

5 Yani lahavinj Mata lo yanj Malia ma Lasalus bêj anôj.

6 Ma dojtom yani halanjô nena Lasalus hapôm lijij ma mij hi kethêj ami ma hamô loj êj hatôm wak ju.

7 Êj ma hananj hadêj jê ku, “Alalô nabôana Judia.”

8 Ma thêlô enanj, “Kêdôjwaga, loj êj ma waksêjyôk ma avômalô Israêl idum ek nijik o vônô esak valu! Ma hudum ek ômbônu eka?”

9 Ma hananj, “Wakma laumij ba lahavuju hadêj wak te, aêj e? Ma pik êntêk êj anêj deda habi ba anyô êyê tak. Ma tem mij nêndôk ami.

10 Ma bôlôvôj ma deda mi ba anyô evenj ma tem nêndôk.”

11 Vêm ma hananj, “Alalôanij anyô môlô Lasalus hêk sôm ba tem yana ek yangjik lijij.”

12 Ma jê ku enanj, “Anyô Bêj, dô! Hêk sôm ek lijij etak yani ba imbitak mavi.”

13 Thêlô esonj nena hananj hathak Lasalus hêk sôm la. Ma dojtom mi. Hananj hathak Lasalus anêj nana.

14 Ba intu hananj bêj nena, “Lasalus lêk hama

15 ba mij yahamô havinj ami ba intu yalenj mavi. Ma tem yanêm môlô sa ek nônemimbij. Alôana i!”

16 *Êj ma Tomas anêj athêj yanj nena Didimus* hananj hadêj jê ku vi nena, “Alôana imbij yani ek nijik alalô vônô imbij.”

Yisu ma lôkmala anêj ôdôj

17 Yisu thêlô êyô Betani ma yani halanjô nena Lasalus bôk hêk siô hatôm wak ayova.

18 Loj êj hamô habobo Jerusalem ba hatôm kilomita lô iyom.

19 Ma avômalô Israêl bêj anôj êlêm ek nênem Malia lo Mata thêvô.

20 Mata halanjô nena Yisu lêk halêm êj ma hi ek ênjê. Malia ma hamô unyak.

21 Ma Mata hananj, “Anyô Bêj, hômô loj êntêk ma yenanj livôj tem mij ema ami.

22 Ma dojtom yahayala nena malêla takatu ba honanj hik Wapômbêj lijij, êj ma tem yani indum.”

23 Ma Yisu hananj, “Livôm tem imbiyô esak lojbô.”

24 *Ma Mata hananj, “Avanôj! Pik lo lej anêj danj ba avômalô iviyô ma tem yani imbiyô imbij.”

25 Ma hananj, “Yada ma anyô yahik avômalô lijij lôk yahêv lôkmala hadêj i. Ma ôpatu ba hama ma dojtom hêvhavinj ya, ôpêj tem êmô lôkmala.

26 Avômalô takatu ba êvhavinj intu ewa lôkmala anôj ma tem mij nema ami. Hôêvhavinj abô êntêk mena mi e?”

27 *Ma Mata hananj, “Anyô Bêj! Avanôj! Yahêvhavinj nena o ma Mesia lôk Wapômbêj Nakaduj atu ba bôk hananj nena tem êlêm pik êntêk.”

28 Êj ma Mata hi hananj yaôna hadêj Malia, “Kêdôjwaga hayô ba halam o.”

* 11:4: Jon 9:3 * 11:16: Mak 14:31 * 11:16: Abô Glik “Didimus” anêj ôdôj ‘anyô lopopek’.

* 11:24: Jon 6:40 * 11:27: Jon 6:69

29 Malia halarjô abô êj ma haviyô ketherj ba hi ek ênjê.

30 Yisu hamô loj atu ba Mata hapôm yani halôk ma minj hayô malaklêvônj ami.

31 Avômalô Israeël takatu ba êmô unyak havij Malia ek nênmêm yani thêvô êyê haviyô ketherj ba hi yaij ma esopa ba i. Thêlô esonj nena hi ek endanj embenj siô la.

32 Malia hi hayô loj atu ba Yisu hamô ma hayê yani. Ma halek vadôj lêlô habobo Yisu valuvi ma hananj, “Anyô Bêj, hômô loj êntêk ma tem minj livônj ema ami.”

33 Yani halarjô Malia lôk avômalô ininj asêj malêj ba lamalainj lôk lahiki bêj anônj.

34 Ma hananj, “Môlô ôdô yani hêk êsê?”

Ma thêlô enanj, “Anyô Bêj, ôlêm nôngô.”

35 Enanj aêj ma halarj.

36 Ma avômalô Israeël takêj enanj, “Alikak! Yani laharinj ôpêntêk bêj anônj.”

37 *Ma donjom doho enanj, “Anyô êj hadum ba jê maleninj pusip êyê tak. Ma tem indum aêj iyom êndêj ôpêntêk ba minj hatôm ema ami.”

Yisu hik Lasalus lij hathak lojbô

38 Yisu lamalainj ba lahiki bêj anônj hathak lojbô aleba hi hayô siô. Siô êj ma valu abyarj te ba epesarj hêk dumlolê. Ma valu te hamô lôv abôlêk sinj.

39 Ma hananj, “Nônêm valu vê!”

Mata, anyô njama êj anêj livavi, hananj, “Anyô Bêj, bôk hêk siô hatôm wak ayova ba kupik bôk ôvpalê.”

40 Ma hananj, “Lêk yahananj hadêj o yôv! Hôêvhavinj, ma tem nôngô Wapômbêj anêj lôkmanjinj.”

41 Êj ma thêlô êv valu vê. Ma hayê lej ma hananj, “Wakamik! Hothak holarjô yenanj abô ba yalenj mavi.

42 Yada yahayala yôv nena wak nômbêj intu ma holarjô yenanj abô. Ma donjom yahananj abô êntêk ek nêm avômalô takêntêk sa ek nênmêmibinj nena hôêv ya ba yahalêm.”

43 Êj ma halam lôklala nena, “Lasalus, ôlêm yaij!”

44 Ma hatak siô ba hale yaij. Ivuvi va lo banj hathak sôp selenj ma thohavloma ma ivuliv hathak sôp. Ma Yisu hananj hadêj thêlô, “Nopole sôp vê ek ni.”

45 *Ma avômalô Israeël takatu ba elanj havij Malia êyê nôm atu ba Yisu hadum ba bêj anônj êvhavinj.

46 *Ma donjom vi i hadêj jê Palisi ma enanj hathak nôm takatu ba yani hadum.

47 Êj ma jê bêjbêj êbôk da lôk jê Palisi takatu ba elam nena Sanhedlin* elam sa te ba enanj nena, “Ôngô! Anyô êntêk hadum lavôjinj bêj anônj. Ma alalô ayê loj eka?”

48 Atak yani ba hadum ku êj, ma tem avômalô sapêj nênmêmibinj. Êj ma Lom tem nêlêm nimbulinj alalôaninj unyak mathenj lôk avômalô sapêj.”

49 Ma thêlôninj anyô te anêj athêj nena Kaiapas. Ma sondabêj êj ma yani hatôm anyô bêj habôk da ba hananj hadêj thêlô nena, “Môlô molo e?”

* **11:37:** Jon 9:6-7 * **11:45:** Jon 7:31 * **11:46:** Luk 16:31 * **11:47:** Elam ininj kaunsil nena “Sanhedlin”.

50 Odaŋô! Mólô ôthôŋ auk êntêk palin e? Anyô te hama êŋ ma nôŋ yaôna. Ma avômalô Israeġ sapêŋ ema êŋ ma malain bêŋ. Aêŋ ba mavi ek anyô te iyom ema ek nêŋ avômalô bêŋ anôŋ sa.”

51-52 *Sondabêŋ êŋ ma Kaiapas hatôm anyô bêŋ habôk da. Ba intu hanaŋ abô loŋ kapô atu ba tem injik anôŋ nena Yisu tem ema ek nêŋ avômalô Israeġ sa lôk isup Wapômbêŋ anêŋ nali takatu ba êmô mayaliv esak doŋtom ek malê nena min hama ek nêŋ avômalô Israeġ iyom sa ami. Ma Kaiapas min hanaŋ abô êŋ hatôm yanida anêŋ auk ami.

53 *Nê bêŋbêŋ elarô Kaiapas anêŋ abô ma êbôlêŋ loŋôndê ek nijik Yisu vônô.

54 Êŋ ma Yisu hatak avômalô Israeġ ma hi Eplaim atu hamô habobo loŋ thiliv ek êmô imbiŋ anêŋ nê ku doho ba intu min havenŋ Israeġ malêvôŋ ami.

55 Avômalô Israeġ inin waklavôŋ Hale ba Hi habobo. Ma avômalô lomalak bêŋ anôŋ i daku Jelusalem ek nêpôpêk i ek nêgê waklavôŋ êŋ.

56 Ma thêlô imin unyak mathen anêŋ piklêvôŋ ek nêmbôlêŋ Yisu. Ma thêlôda enaŋ hadêŋ i, “Mólô lemhabi aisê? Yani tem êlêŋ ênjê waklavôŋ êntêk imbiŋ mena mi e?”

57 Ma doŋtom nê bêŋbêŋ êbôk da lôk nê Palisi enaŋ lôklokwan hadêŋ avômalô, “Anyô te hayê nena Yisu hamô êsê êŋ ma enaŋ bêŋ ek nebalon yani.”

12

Malia hathik Yisu va (Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 *Wak bahenŋi ba lahavute hêk denaŋ ek êyô waklavôŋ Hale ba Hi. Ma Yisu hi Betani, Lasalus anêŋ loŋ, ôpatu ba yani hik lin hathak loŋbô hêk ŋama.

2 *Êŋ ma thêlô engabôm nôŋ leninŋmavi ek yani. Mata hathô nôŋ ma Lasalus hamô havinŋ nê takatu ba eyaŋ nôŋ havinŋ Yisu.

3 *Ma Malia hawa kolopak nôŋ ôv mavi hamô kapô ba anêŋ vuli ma bêŋ anôŋ ba hanŋasô hayô hamô Yisu va kapô luvi. Ma hathav lôthôk vê hathak yanida wakadôk ŋaun. Ma nôŋ ôv mavi atu anêŋ ôv havenŋ unyak kapô êŋ sapêŋ.

4 Ma Yisu da anêŋ nê ku te elam nena Judas Iskaliot ôpatu ba tem enaŋ yani bêŋ hayê ba hanaŋ,

5 “Nôm ôv mavi êŋ ma anyô hadum ku sondabêŋ daluk te ek nêŋ vuli! Ma lêk engasô oyaŋ iyom! Nanêŋ nôŋ êŋ ek anyô vi nêŋvêŋ vuli ba naja valuseleŋ ek nanêŋ êndêŋ avômalô siv.”

6 Judas anêŋ ku hayabinŋ avômalô êvhavinŋ inin valuseleŋ ma doŋtom anyô vani te ba hathak hawa vi vani hatôm yanida anêŋ lahavinŋ. Ba intu hanaŋ aêŋ. Ma min lahiki hathak avômalô siv ba hanaŋ ami.

7 Ma Yisu hanaŋ, “Notak yani. Avi êŋ hapôpêk yenaŋ ŋama.

8 *Avômalô siv tem nêŋvêŋ imbiŋ mólô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Ma doŋtom tem min yamô imbiŋ mólô sawa daim ami.”

9 Avômalô Israeġ bêŋ anôŋ elarô nena Yisu hamô Betani. Êŋ ma i ek nêgê yani. Thêlô min i ek nêgê yani iyom ami. Mi. Leninŋhavinŋ nêgê Lasalus imbiŋ, ôpatu ba Yisu hik lin hathak loŋbô hêk ŋama.

10-11 *Ba intu avômalô Israêl bêñ anôñ êvhavin ba esopa Yisu. Ma nê bêñbêñ êbôk da evak abô ek nijik Lasalus vônô imbinj Yisu.

Yisu habitak hayô Jelusalem hatôm kinj
(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:29-40)

12 Haviyô hayañ ma avômalô nômbêñ atu ba bôk i Jelusalem ek nêgê waktavôñ Hale ba Hi elañô nena Yisu haveñ ba hi Jelusalem.

13 *Ma ewa nôkyalô thanañ ba i êpôm Yisu ma elam kaêk nena, "Osana!"

"Wapômbêñ nêñ lamavi êndêñ ôpatu ba halêm hathak Anyô Bêñ anêñ athêñ!"
Kapya Yeñ 118:25-26

"Wapômbêñ nêñ lamavi êndêñ avômalô Israêl iniñ Kinj!"

14 Yisu hawa bok donki map te ba hayô hamô hatôm atu ba bôk eto halôk Wapômbêñ anêñ kapy nena,

15 "Môlô avômalô Saion miñ nôkô ami.

Ôñgô! Unim kinj halêm!

Yani hayô hamô bok donki nakaduñ te ba halêm!"

Sekalaia 9:9

16 *Nê ku êyê nôñ takêñ ma donjom êthôn anêñ ôdôn paliñ. Ma Yisu hama ba haviyô hathak lonbô ma miñ leñinhabi abô takatu ba bôk eto halôk Wapômbêñ anêñ kapy. Êñ ma eyala nena abô êñ eto hathak Yisu da lôk leñinhabi nôñ takatu ba idum hadêñ yani.

17 Avômalô takatu ba bôk êyê Yisu halam Lasalus hêk siô ba hik liñ hathak lonbô enañ haveñ denañ ba abô êñ hi mayaliv.

18 Aêñ ba avômalô bêñ anôñ elañô nena Yisu bôk hadum lavôninñ êñ. Ba intu etak Jelusalem ba i ek nêpôm yani.

19 Nê Palisi êyê ma thêlôda enañ hadêñ i, "Ôñgô! Avômalô sapêñ lêk esopa yani ba alalôaniñ ku anôñ mi."

Yisu anêñ ku hayô

20 Avômalô lon buyañ doho i daku Jelusalem ek nêgê waktavôñ Hale ba Hi ba nêñem yeñ imbinj avômalô Israêl.

21 Ma i hadêñ Pilip, anyô Betsaida anêñ Galili. Ma enañ hik yani liñ, "Anyô bêñ, yêlô adum ek nagê Yisu."

22 Êñ ma Pilip hi hanañ hadêñ Andulu ba thai i enañ hadêñ Yisu.

23 *Ma Yisu hanañ, "Wakma lêk hayô yôv ek injik Anyô Anêñ Nakaduñ anêñ lôkmanjin thô.

24 *Yanañ avanônñ binj êndêñ môlô. Yanvêk te miñ evatho halôk pik ami, êñ ma tem miñ injik anôñ ami. Tem ida êmô aêñ. Ma donjom yanvêk atu ba evatho halôk pik, êñ ma hama ba tem injik anêñ anôñ bêñ anôñ.

25 *Anyô te lahavin anêñ lôkmala bêñ anôñ êñ ma anêñ lôkmala êñ tem nêñ yak ba mi. Ma anyô te hapôlik hathak anêñ lôkmala pik êntêk êñ ma tem embaloñ anêñ lôkmala êñ lon wak nômbêñ intu sapêñ.

26 Ôpatu ba hadum ek indum yenañ ku ma esopa ya ba lon atu ba yahamô ma tem êmô imbinj. Ma Wakamik tem enañ abô mavi esak ôpêñ.

27 * "Lêk yalenmalainj bêñ ba hatôm yanañ nena, 'Wakamik, nêñ ya bulubinj.' Dô! Yahalêm ek yandum ku êñ.

* 12:10-11: Jon 11:45 * 12:13: Jon 1:49 * 12:16: Jon 2:22 * 12:23: Jon 13:31-32; 17:1 * 12:24: 1Ko 15:36 * 12:25: Mat 16:25 * 12:27: Sng 6:3; 42:5; Mat 26:38

28 Wakamik, nunḡwik anêḡm lôkmaḡḡiḡ thô!"

Êḡ ma kaêk te halam anêḡ malak leḡ nena, "Bôk yahik yenaḡ lôkmaḡḡiḡ thô yôv. Ma tem yandum esak loḡbô."

29 Avômalô nômbêḡ atu imiḡ loḡ êḡ elarḡ abô êḡ ba enaḡ, "Kakalu!" Ma doho enaḡ, "Aḡela te hanaḡ abô hadêḡ yani!"

30 Ma Yisu hanaḡ nena, "Kaêk êḡ halêḡm ek nêḡm môlô sa. Yani miḡ halam ek nêḡm ya sa ami ma mi.

31 Ku nenaḡ avômalô pik bêḡ lêk hayô yôv. Ba tem nimbi pik êntêk anêḡ anyô bêḡ kambom atu ni.

32*Ma tem nêḡnêḡm ya liḡ êtôm sêbôk ba Mose hathôkwêḡ umya dahô hathak a ek endom avômalô sapêḡ nêlêḡm êndêḡ ya."

33*Yisu hanaḡ abô êḡ ek injik loḡḡndê atu ba tem nijik yani vônô esak alovalaḡḡsiḡ thô.

34*Ma avômalô nômbêḡ atu enaḡ, "Abô balabuḡ hanaḡ nena Mesia atu tem êmô êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ ba yêlô ayala abô êḡ. Ma honaḡ nena nêsokwêḡ o Anyô Anêḡ Nakaduḡ esak a. Anyô Anêḡ Nakaduḡ êḡ ma opalê?"

35*Ma Yisu hanaḡ, "Sawa bidonḡ iyom ma deda tem êmô imbiḡ môlô. Ba ôpatu haveḡ momaḡiniḡ ma hathôḡ nena tem ni êsê. Aêḡ ba intu môlô nomberḡ yapiḡ êḡa tem momaḡiniḡ êyô môlô vôn!"

36*Deda hamô haviḡ môlô denaḡ. Aêḡ ba nôḡnêḡmimbiḡ yani ek môlô tem numbitak deda anêḡ avômalô." Yisu hanaḡ abô êḡ yôv ma hatak thêlô ba hi hakopak.

Avômalô bêḡ anôḡ miḡ êvhaviḡ Yisu ami

37 Yisu bôk hadum lavôḡiḡ lomalama hêk avômalô maleḡiḡ. Ma doḡtom miḡ êvhaviḡ yani ami

38 ek plopet Aisaia anêḡ abô injik anôḡ nena, "Anyô Bêḡ, opalê lêk hêvhaviḡ alalôaniḡ abô?"

Ma opalê lêk hayê anêḡm lôklokwaḡ atu ba bôk huik thô? Mi anôḡ." *Aisaia 53:1*

39 Avômalô iniḡ lôklokwaḡ mi ek nêḡmimbiḡ ba intu plopet Aisaia bôk hanaḡ hêk Wapômbêḡ anêḡ kapya aêntêk,

40 "Yani habi thêlô maleḡiḡ siḡ
ma hik thêlônḡ auk siḡ

ek miḡ nêḡê esak maleḡiḡ
lôk neyala êḡjêk iniḡ auk

ba nêḡmbô nêlêḡm êndêḡ ya ek yandum thêlô mavi ami." *Aisaia 6:10*

41* Aisaia bôk hayê Yisu anêḡ lôkmaḡḡiḡ. Aêḡ ba yani hanaḡ abô êḡ hathak Yisu.

42*Ma avômalô Israeḡ iniḡ ḡê bêḡbêḡ doho êvhaviḡ Yisu ma doḡtom miḡ enaḡ iniḡ êvhaviḡ bêḡ ami. Thêlô êkô ek Palisi nêḡnêḡ i vê

43*ba intu leḡiḡhaviḡ avômalô pik iniḡ leḡiḡmavi bêḡ anôḡ hamôḡ ek Wapômbêḡ anêḡ lamavi.

44 Ma Yisu halam kaêk nena, "Ôpatu ba hêvhaviḡ ya ma hêvhaviḡ ôpatu ba hêv ya ba yahalêḡm haviḡ. Miḡ hêvhaviḡ ya iyom ami.

* 12:32: Jon 3:14 * 12:33: Jon 18:32 * 12:34: Sng 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14 * 12:35: Jon 8:12

* 12:36: Ep 5:8 * 12:41: Ais 6:1 * 12:42: Jon 9:22 * 12:43: Jon 5:44

45 *Ôpatu ba hayê ya, êḡ ma hatôm hayê ôpatu ba hêv ya ba yahalêm.

46 Yahalêm hatôm deda hamô pik ek opalêla takatu ba êvhaviḡ ya ma tem miḡ nêḡmô momaḡiniḡ esak loḡbô ami.

47 * “Yahalêm ek yanêḡ avômalô pik bulubiḡ. Ma miḡ yahalêm ek yandum abô ek avômalô pik ami. Aêḡ ba opalêla takatu ba elanô yenaḡ abô ba miḡ esopa ami ma tem miḡ yandum abô ek i ami.

48 Abô takêntêk ba yahananḡ êḡ iyom intu tem êtôm abô nindum abô esak êndêḡ pik lo leḡ anêḡ danḡ ba opalê atu ba hadô ya ba miḡ halarô yenaḡ abô ami, êḡ ma tem yani indum abô.

49 Ma Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm intu hêv abô êḡ ba yahananḡ. Miḡ yada yahananḡ yenaḡ abô ami. Ba intu tem nindum abô esak abô êḡ iyom.

50 Ma yahayala nena Wakamik anêḡ abô tem nêḡm lôkmalâ atu ba nêḡmô êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ. Aêḡ ba yahananḡ abô takatu ba Wakamik hêv hadêḡ ya iyom.”

13

Yisu hathik nê ku veniḡkapô

1 Avômalô Israhel iniḡ waklavôḡ Hale ba Hi habobo. Ma Yisu hayala nena anêḡ waklavôḡ etak pik ba ni ek Lambô lêk hayô. Yani hathak lahariḡ anêḡ avômalô takatu ba êḡmô pik aleba hayô wakma hatak i. Ma dokte ma tem injik anêḡ lahariḡ anêḡ anôḡ thô êndêḡ thêlô.

2 *Yanḡsiḡ ma thêlô eyanḡ nôḡm êḡmô. Ma Sadaḡ bôk halôk Judas la yôv ek enaḡ Yisu bêḡ. Judas êḡ ma Saimon Iskaliot nakaduḡ.

3 *Ma Yisu hayala nena Wapômbêḡ hatak nôḡkama sapêḡ halôk yanida banḡ. Lôk hayala nena yanida halêm anêḡ Wapômbêḡ ba tem êḡmbôni êndêḡ Wapômbêḡ esak loḡbô.

4 Êḡ ma hatak nôḡm hamô. Ma habi anêḡ kwêv thô hatôm anyô athêḡ mi ma hawa sôp te ba havuvi hayô havenḡ lamalim.

5 Ma hanḡasô ḡanḡ halôk belev te ba hathik anêḡ nê ku veniḡ kapô. Ma haya vê hathak sôp atu ba havak hawê havenḡ lamalim.

6 Yani hathik anyô vi iniḡ yôv ma hadum ek isik Saimon Pita anêḡ. Ma Pita hananḡ, “Anyô Bêḡ, hudum ek usik yavenḡkapô e?”

7 Ma hananḡ, “Hôthôḡ nôḡm atu ba lêk yahadum. Wak te am ka tem oyala.”

8 Ma Pita hananḡ, “Dô! Miḡ usik yavenḡkapô ami. Mi anôḡ.”

Ma hananḡ viyanḡ, “Miḡ yahathik o ami ma tem miḡ umbitak yenaḡ avômalô te ami.”

9 Ma Saimon Pita hananḡ, “Anyô Bêḡ, êḡ ma usik yabahrenḡ lôk yalenḡkadôk imbiḡ ma miḡ usik yavenḡkapô iyom ami.”

10 *Ma yani hananḡ hadêḡ ôpêḡ nena, “Anyô bôk hathik i yôv, ma miḡ isik i esak loḡbô ami. Isik va iyom ek malê nena liḡkupik ma mabuḡ. Ma môlô ma mabuḡ. Ma doḡtom miḡ sapêḡ mabuḡ ami.”

11 Yisu lêk hayala ôpatu ba tem enaḡ yani bêḡ. Ba intu hananḡ, “Miḡ sapêḡ mabuḡ ami.”

12 Yani havôkwiriḡ thêlô veniḡ yôv ma hik anêḡ kwêv hathak loḡbô ma halôk hamô. Ma hananḡ hik thêlô liḡ, “Môlô oyala nôḡm atu ba lêk yahadum anêḡ ôdôḡ e?”

* 12:45: Jon 14:9 * 12:47: Jon 3:17 * 13:2: Luk 22:3; Jon 13:27 * 13:3: Jon 3:35; 16:28

* 13:10: Jon 6:64,70-71; 15:3

13 Ya mólônim Kêdôḡwaga lôk mólônim Anyô Bêḡ ba intu mólô udum mavi ba olam ya nena 'Kêdôḡwaga' lôk 'Anyô Bêḡ'.

14 *Ôḡḡô! Ya ma mólônim Anyô Bêḡ lôk Kêdôḡwaga ma doḡtom lêk yahathik mólô vemim hatôm anyô athêḡ mi. Aêḡ ba mólô sapêḡ nusik mólônim avômalô vi venḡ aêḡ iyom.

15 *Yahik ku êḡ thô hadêḡ mólô ek nosopa yavenḡgwam ba nundum êtôm atu ba lêk yahadum hadêḡ mólô.

16 *Yanaḡ avanôḡ binj êndêḡ mólô. Anyô ku ma miḡ bêḡ ek anêḡ anyô bêḡ ami. Ma anyô atu ba hi ma miḡ bêḡ ek ôpatu ba hêv yani ba hi ami.

17 Lêk mólô oyala auk takêḡ. Ba udum aêḡ ma tem Wapômbêḡ lamavi esak mólô.

Yisu hayala Judas anêḡ kambom

(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

18 "Ma miḡ yahananaḡ abô êḡ hathak mólô sapêḡ ami. Yahayala mólô ḡê takatu ba yahalam yôv unim auk. Ma doḡtom abô atu ba hêk Wapômbêḡ anêḡ kapa tem injik anôḡ aêntêk,

'Ôpatu ba hayaḡ nôḡ haviḡ ya ma tem nêḡ vanḡgwam liḡ ek embak ya esak.'
Kapa Yêḡ 41:9

19 *"Nôm êḡ habitak ami denaḡ ma lêk yahananaḡ hadêḡ mólô yôv ek waklavôḡ atu ba nôḡ êḡ habitak ma mólô tem nônêmimbinj ya nena Yada Yahamô.

20 *Yanaḡ avanôḡ binj êndêḡ mólô nena ôpatu ba hawa anyô te atu ba yahêv hathôk thô, yani hawa ya thô haviḡ. Ma ôpatu ba hawa ya thô, hawa Ôpatu ba hêv ya ba yahalêm thô haviḡ."

21 Yisu hanaḡ yôv ma lamalainj kambom. Ma hanaḡ bêḡ nena, "Yanaḡ avanôḡ binj êndêḡ mólô. Mólô te tem enaḡ ya bêḡ!"

22 Ma ḡê ku êthôḡ nena thêlô alisê intu tem indum nôḡ êḡ ba ititinj i mayaliv.

23 ḡê ku ali atu ba Yisu hathak lahaviḡ bêḡ anôḡ hamô habobo yani.

24 Ma Saimon Pita hik thô hathak wakadôk nena, "Onaḡ injik yani liḡ nena yani hanaḡ hathak opalê."

25 Êḡ ma ôpêḡ hanaḡ thikuthik nena, "Anyô Bêḡ, honaḡ hathak opalê?"

26 Ma Yisu hanaḡ, "Tem yatak polom te êndôk thôk ba yahêv hadêḡ mólô te. Êḡ ma ôpêḡ." Ma hatak polom selenj êḡ halôk thôk ma hêv hadêḡ Judas, Saimon Iskaliot nakaduḡ.

27 *Judas hawa polom êḡ ma Sadaḡ halôk yani kapô.

Ma Yisu hanaḡ hadêḡ yani, "Nu undum anêḡ ku kethêḡ."

28 ḡê takatu ba eyaḡ nôḡ haviḡ Yisu elanjô ma doḡtom êthôḡ anêḡ abô atu ba hanaḡ hathak Judas anêḡ ôdôḡ palinj.

29 Judas ma anyô hayabinj valuselenj. Aêḡ ba doho esonj nena Yisu hanaḡ ek ni nêḡ nôḡkama vuli ek nêḡê waklavôḡ Hale ba Hi mena ni nêḡ nôḡkama êndêḡ ḡê siv la.

30 Judas hawa polom êḡ yôv ma hatak thêlô ba hi. Ma lêk bôlôvôḡ.

Yisu hêv abô balabuḡ lukmuk

* 13:14: Mat 20:28; Luk 22:27 * 13:15: Plp 2:5; Kol 3:13; 1Pi 2:21 * 13:16: Mat 10:24 * 13:19: Jon 14:29; 16:4 * 13:20: Mat 10:40 * 13:27: Jon 13:2

31* Judas hi yôv ma Yisu hanaŋ, “Dokte ma avômalô tem nêgê ya Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu anêŋ lôkmaŋgiŋ thô. Ma lôkmaŋgiŋ êŋ tem injik Wapômbêŋ anêŋ lôkmaŋgiŋ anôŋ thô.

32* Ma kasana Wapômbêŋ tem injik ya Anyô Anêŋ Nakaduŋ atu anêŋ lôkmaŋgiŋ thô aêŋ iyom.

33* “Yenaŋ avômena, tem yamô vauna imbiŋ môlô. Ma môlô tem nômbôlêm ya. Ma donŋtom môlô miŋ ôtôm unu loŋ atu ba tem yana ami. Bôk yahanaŋ abô êŋ hadêŋ avômalô Israeŋ ma lêk yahanaŋ abô bô êŋ hathak loŋbô.

34* “Ma yahêv balabuŋ lukmuk te hadêŋ môlô nena lemimimbiŋ am êtôm atu ba lêk yalenŋhaviŋ môlô.

35 Môlô lemimhaviŋ am aêŋ ma tem avômalô sapêŋ nêgê môlô nena yenaŋ avômalô takatu ba esopa ya.”

Yisu hanaŋ nena Pita tem enaŋ nena hathôŋ yani paliŋ

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

36 Saimon Pita hanaŋ hik Yisu liŋ, “Anyô Bêŋ, nu êsê?”

Ma Yisu hanaŋ, “Loŋ atu ba tem yana ma miŋ hatôm osopa ya ami. Ma donŋtom wak te am ka tem osopa ya.”

37 Ma Pita hanaŋ, “Anyô Bêŋ, aisê ba miŋ hatôm yasopa o êndêŋ yaô ami? Tem yatak yenaŋ lôkmala ek yanêm o sa!”

38 Ma Yisu hanaŋ, “Avanôŋ e? Lemhaviŋ otak anêm lôkmala ek nêm ya sa e? Yanaŋ avanôŋ biŋ êndêŋ o nena tale miŋ halaŋ ami denaŋ ma tem onan êtôm bôlôŋ lô nena hôthôŋ ya paliŋ.”

14

Yisu da ma loŋôndê

1 “Môlô miŋ kapôlômim malaiŋ ami. Nônênimimbiŋ Wapômbêŋ lôk nônênimimbiŋ ya.

2 Unyak lokapô lokapô hêk Wakamik anêŋ unyak ba yaha ek yapôpêk môtônim loŋ. Abô êŋ ma abôyaŋ, ma tem miŋ yanaŋ aêŋ ami.

3* Yaha ek yapôpêk môtônim loŋ. Êŋ ma tem yandaelêm ek yanja môtô ek nômô loŋ êŋ imbiŋ ya.

4 Ma bôk oyala loŋôndê atu ba hi loŋ atu ba tem yana.”

5 Tomas hanaŋ, “Anyô Bêŋ, yêlô athôŋ loŋ atu ba tem nu paliŋ ma tem nayala loŋôndê êŋ aisê?”

6* Ma Yisu hanaŋ, “Yada intu loŋôndê lôk abô avanôŋ ma lôkmala. Ma anyô te miŋ hatôm esak loŋôndê yaŋ ba ni ek Wakamik ami. Mi. Ya iyom.

7* Môtôlô oyala ya katô, êŋ ma tem noyala Wakamik aêŋ iyom. Avanôŋ! Bôk ôyê lôk oyala yani yôv!”

8 Ma Pilip hanaŋ hadêŋ Yisu, “Anyô Bêŋ, nuŋgwik Lemambô thô êndêŋ yêlô. Êŋ ma hatôm.”

9* Ma hanaŋ viyaŋ, “Pilip, bôk yahamô haviŋ môtôlô sawa daim ma miŋ hoyala ya ami denaŋ e? Anyô hayê ya ma hayê Wakamik. Ma honaŋ nena yaŋgik Wakamik thô eka?”

* 13:31: Jon 12:23 * 13:32: Jon 17:5 * 13:33: Jon 7:33-34 * 13:34: Jon 15:12,17; 1Jon 3:23; 2Jon 5 * 14:3: Jon 12:26 * 14:6: Jon 11:25; Lom 5:1-2 * 14:7: Jon 8:19 * 14:9: Jon 12:45; Kol 1:15; Hib 1:3

10 *Ma miŋ hōêvhaviŋ nena yahamô Wakamik kapô ma Wakamik hamô yakapô ami e? Abô atu ba yahananŋ hadêŋ môlô ma Wakamik hamô ya kapô ba hathak hadum anêŋ ku. Miŋ yada yahananŋ hathak yenanŋ auk ami.

11 *Nônêmbiŋ abô êntêk! Wakamik hamô ya kapô ma yahamô yani kapô. Ma môlô ôdô nônêmbiŋ abô êntêk, êŋ ma lemimimbi ku takatu ba yahadum ek nêŋ môlô sa ek nônêmbiŋ!

12 *Yananŋ avanôŋ biŋ êndêŋ môlô. Anyô hêvhaviŋ ya ma tem indum ku lomaloma êtôm yahadum. Ma yaha ek Wakamik. Aêŋ ba ôpatu ba hêvhaviŋ tem indum ku mavi lomaloma êmôŋ ek ku takatu ba yahadum.

13 *Nôm takatu ba môlô onanŋ hathak yenanŋ athêŋ ek yandum ma tem yandum ek Nakadunŋ injik Lambô anêŋ lôkmanŋin thô.

14 Ma nôŋ takatu ba môlô onanŋ hik liŋ hathak yenanŋ athêŋ ma tem yandum.”

Lovak Matheŋ tem êlêm

15 *“Môlô lemimhaviŋ ya, êŋ ma tem nosopa abô takatu ba yahananŋ.

16 *Ma tem yananŋ injik Wakamik liŋ ek nêŋ anyô yanŋ ek embatho môlô loŋ.

17 *Ma anyô êŋ tem êmô imbiŋ môlô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Ôpêŋ ma Lovak Matheŋ ba hathak hik Wapômbêŋ thô. Ma tem êmô imbiŋ môlô ba êmô môlô kapôlômim ek noyala yani. Ma donŋtom avômalô pik miŋ êyê lo eyala ami. Ba intu tem miŋ neja ami.

18 Tem yandealêm esak loŋbô ba miŋ hatôm yatak môlô êtôm avômena bilak ami.

19 Dokte ma avômalô pik tem nêsoŋ ya paliŋ. Ma donŋtom môlô tem ôŋgô ya. Yahamô lôkmala. Ba intu tem môlô nôŋmô lôkmala imbiŋ.

20 *Wak êŋ ma tem môlô noyala nena yahamô Wakamik kapô, ma môlô ômô ya kapô, ma yahamô môlô kapôlômim.

21 Ma ôpatu ba halanô yenanŋ abô balabuŋ ba hasopa, ôpêŋ lahaviŋ ya. Ma ôpatu ba lahaviŋ ya ma Wakamik tem laimbiŋ yani. Ma aêŋ iyom tem yalenŋimbiŋ yani ma tem yanŋik ya thô êndêŋ yani.”

22 Êŋ ma Judas yanŋ, miŋ Iskaliot ami, yani hananŋ, “Anyô Bêŋ, aisê ba lemhaviŋ nuŋgwik oda thô êndêŋ yêlô ma avômalô pik mi?”

23 Ma Yisu hananŋ, “Ôpatu ba lahaviŋ ya tem esopa yenanŋ abô. Ma Wakamik tem laimbiŋ ôpêŋ, ma tem yai ana namô imbiŋ yani.

24 *Ma ôpatu ba miŋ lahaviŋ ya ami tem miŋ esopa yenanŋ abô ami. Abô êntêk ba môlô olanô ma miŋ yenanŋ abô ami. Mî. Abô takêŋ ma Wakamik atu ba hêv ya ba yahalêm anêŋ abô.

25 “Yahamô denanŋ ma yahananŋ abô takêŋ hadêŋ môlô.

26 Ma Wakamik tem nêŋ anyô te ba êlêm esak yenanŋ athêŋ ek embatho môlô loŋ. Ôpêŋ ma Lovak Matheŋ ba tem êndôŋ môlô esak nôŋ takêŋ sapêŋ. Ma tem indum ba môlô lemimimbi abô taksêbôk ba yahananŋ.

27 Yenanŋ labali yahêv lôk yahadô hamô haviŋ môlô. Êŋ ma yada yenanŋ. Miŋ avômalô pik hatôm nêŋem êndêŋ môlô ami. Lemim êndôk biŋ ma miŋ nôkô ami.

* 14:10: Jon 12:49 * 14:11: Jon 10:38 * 14:12: Mak 16:19-20 * 14:13: Mat 7:7; Jon 15:16

* 14:15: Jon 15:10; 1Jon 5:3 * 14:16: Jon 14:26; 15:26; 16:7 * 14:17: Jon 16:13 * 14:20: Jon

17:21-23 * 14:24: Jon 7:16

28 * “Ma lêk olanjô abô êntêk ba yahanaj hadêj môle, ‘Yaha. Ma tem yandéalêm esak lonjbô.’ Êj ma môle lemimmalainj. Wakamik ma bêj ek ya. Ma môle lemimimbij ya, ma tem môle lemimmavi ek yaha hadêj Wakamik.

29 * Nôm êj mij habitak ami denaj ma lêk yahanaj hadêj môle ek wak êj hayô ma môle nônmimbij.

30 Dokte ma pik êntêk anêj anyô bêj tem êlêm ba intu mij hatôm yanaj abô pôk bêj anôj ami. Ma mij hatôm indum nômla esak ya ami.

31 Ma donjom yahadum ek avômalô pik neyala nena yalenhavinj Wakamik ba yahasopa nôm takatu ba yani hanaj hadêj ya katô. Yôv ma nôlêm ek alôana i.”

15

Yisu ma yak lokwanj ta anôj

1 Yisu hanaj, “Ya ma yak lokwanj ta anôj. Ma Wakamik ma ku kapô anêj alaj.

2 *Yenaj thanaj sapêj atu ba mij hik anôj ami ma Wakamik hathak halo vê. Ma thanaj sapêj atu ba hik anôj ma hêv katôj vê ek injik limamôk.

3 Abô atu ba yahanaj hadum ba môle ubitak mabuj.

4 Môle odahalinj ya êj ma tem yandahalinj môle. Yak thanaj da mij hatôm injik anêj anôj ami. Thanaj hadahalinj yak lokwanj ta ek injik limamôk. Aêj ba môle mij odahalinj ya ami, êj ma tem mij uŋgwik anôj ami.

5 *Yada ma hatôm yak lokwanj ta. Ma môle ma thanaj. Ôpatu ba hadahalinj ya ma yahadahalinj yani ba intu hik limamôk. Ma mij yahêv môle sa ami, ma môle mij hatôm nundum nômlate ami.

6 *Ma anyô te mij hadahalinj ya ami ma hatôm thanaj atu ba ibi halôk pik ba hakapok ba isup ek nêmbôk esak atum.

7 Ma môle odahalinj ya ba yenaj abô hêk môle kapô ba onaj hik ya lij hathak malêla takatu ba môle lemimhavinj, êj ma tem noja.

8 *Ma avômalô takatu ba ethak ik anôj limamôk intu tem nêgê i nena yenaj. Êj ma uik Wakamik anêj lôkmanjinj thô.

9 “Yalenhavinj môle hatôm atu ba Wakamik lahavinj ya. Nômô yenaj yalenhavinj êj kapô.

10 *Môle osopa yenaj abô ma tem môle nômô yenaj yalenhavinj kapô hatôm atu ba yahasopa Wakamik anêj abô ba yahamô yani anêj lahavinj kapô.

11 Yahanaj abô takêntêk ek yenaj yalenmavi êmô imbij môle lôk êmô môle kapôlômim sij.

12 *Yanaj abô balabuj te êndêj môle nena môle tomtom lemimimbij am êtôm atu ba bôk yalenhavinj môle yôv.

13 *Ma anyô te hatak anêj lôkmala ek hêv anêj anyô môle bulubij, êj ma lahavinj êj hamôj ek lenjinhavinj vi.

14 *Môle udum aêj êj ma môle ma yenaj anyô môle.

15 Sêbôk ma yahalam môle nena anyô ku. Anyô ku ma mij hayala anyô bêj anêj auk ami. Ma donjom lêk yahik auk nômbêj atu ba Wakamik bôk hêv

* 14:28: Jon 20:17 * 14:29: Jon 13:19 * 15:2: Mat 3:10 * 15:6: Mat 7:19; 13:42 * 15:8: Mat 5:16 * 15:10: Jon 14:15; 1Jon 2:5 * 15:12: Jon 13:34 * 15:13: Jon 10:11; 1Jon 3:16 * 15:14: Mat 12:50

hadêj ya thô hadêj môlô ba intu yahalam môlô tomtom nena anyô môlô. Ma miñ jê ku hathak loñbô ami.

16 Môlô miñ bôk olam ya ami. Mi. Yahalam môlô lôk yahatak yabaheñ hayô hêk môlô ba hathak yenañ athêj nonañ injik Wakamik liñ esak unim lemimhaviñ ma tem yanêm lemimhaviñ takêj êndêj môlô ek unu ungwik anôj atu ba tem êmô êtôm wak nômbêj intu sapêj.

17 *Yenañ abô balabuñ ma môlô lemimimbiñ am.”

Nê pik tem nêpôlik esak jê ku

18 Yisu hanañ, “Avômalô pik êpôlik ek môlô, êj ma môlô lemimimbi nena bôk êpôlik hathak ya aêj iyom.

19 *Môlô ma pik anêj ma tem avômalô pik lenjijimbiñ môlô êtôm atu ba lenjij haviñ thêlôda iniñ avômalô. Ma doñtom môlô ma miñ avômalô pik êntêk ami. Bôk yahalam môlô yôv ek notak avômalô takêj ba intu êpôlik hathak môlô.

20 *Môlô lemimimbi abô êntêk ba yahanañ hadêj môlô katô. ‘Anyô ku miñ bêj ek anêj anyô bêj ami.’ Avômalô pik êntêk bôk êv vovañ hadêj ya ba intu tem nindum aêj iyom êndêj môlô. Ma aêj iyom doho bôk elañ yenañ abô ba intu tem nedañô môlônim abô imbiñ.

21 Môlô ma yenañ avômalô. Ma avômalô pik êthônj ôpatu ba hêv ya ba yahalêm paliñ. Ba intu tem nêñem vovañ êndêj môlô.

22 Ma miñ yahalêm ba yahêv abô hadêj avômalô takêj ami, êj ma tem miñ neja vuli esak iniñ kambom ami. Ma doñtom lêk miñ hatôm nenañ abô te ami.

23 *Ôpatu ba hapôlik hathak ya ma hapôlik hathak Wakamik aêj iyom.

24 Ma ya miñ yahamô thêlô malêvônj ba yahadum ku atu ba miñ bôk anyô te hadum ami êj ma thêlônij kambom mi. Ma doñtom bôk êyê yôv ma êdô yai lôk Wakamik.

25 *Aêj ba thêlôda iniñ abô balabuñ bute hik anôj aêntêk,
‘Thêlô êdô ya oyañ.’

Kapya Yej 35:19; 69:4

26 * “Tem yanêm anyô te êlêm anêj Wakamik ek embatho môlô loñ. Ôpêj ma Lovak Matherj atu ba Wakamik tem nêm ek injik Wapômbêj thô. Ma tem enañ yenañ abô bêj.

27 Ma yenañ ku anêj môj ma môlô sapêj bôk ômô haviñ ya aleba lêk. Êj ma môlô nonañ yenañ abô bêj imbiñ.

16

1 “Yahanañ abô takêj ek môlô miñ notak unim dêvhaviñ ami.

2-3 *Êthônj yai lôk Wakamik paliñ ba intu tem nêñem môlô vê lôk nijik môlô vônô ba nesonj nena êj ma êv yej hadêj Wapômbêj.

4 Lêk yahanañ abô takêj yôv hadêj môlô ek waklavônj nôm takêj habitak, êj ma tem lemimimbi nena bôk yahanañ yôv. Sêbôk ma yada yahamô haviñ môlô ba intu miñ yahanañ abô êj hadêj môlô ami.

5-6 “Ma doñtom yaha ek yani atu ba hêv ya ba yahalêm. Ma yahanañ abô takêntêk hadêj môlô ba intu hadum môlô lemimmalaiñ kambom ba miñ onañ hik ya liñ nena ‘tem nu êsê’ ami e?”

7 *Yanañ avanônj êndêj môlô nena yaha ek Wakamik ek nêm môlô sa. Yaha

ami êḥ ma Lovak Matherḥ, ôpatu ba embatho mólô loḥ tem miḥ êlêm ami. Ba intu tem yana ek yanêm yani ba êlêm êndêḥ mólô.

8 Yani tem êlêm ek enaḥ avômalô pik iniḥ kambom lokwanlô bêḥ aêntêk: iniḥ kambom atu idum bêḥ lôk auk atu elela auk thêthôḥ ma iniḥ auk lôkbaḥ hathak waklavôḥ idum abô.

9 Ku môḥ ma tem enaḥ avômalô iniḥ kambom atu ba miḥ êvhaviḥ ya ami bêḥ.

10 Ma ku yanḥ ma avômalô pik esonḥ nena ya miḥ anyô thêthôḥ ami. Ma doḥtom yaha ek Wakamik ba tem miḥ mólô nôḡḡô ya ami ba intu ya ma anyô thêthôḥ. Aêḥ ba tem êlêm ek injik auk thêthôḥ êḥ thô.*

11 *Ma ku te lô nena avômalô pik esopa anyô môḥ atu ba hayabiḥ pik êntêk ba esonḥ nena tem miḥ nindum abô ami. Ma doḥtom ôpêḥ bôk hamô loḥ idum abô yôv ek ema ba intu thêlô tem nindum abô imbiḥ. Aêḥ ba Lovak Matherḥ tem injik auk êḥ thô êndêḥ i imbiḥ.

12 * “Yaleḥhaviḥ yanêm abô bêḥ anôḥ imbiḥ êndêḥ mólô ma mólô miḥ hatôm nobalonḥ ami.

13 Ma doḥtom Lovak Matherḥ ôpatu ba hik Wapômbêḥ thô tem êlêm ek eyabiḥ mólônim auk ek noyala Wapômbêḥ lôk enaḥ abô esak nôḡ takatu ba tem imbitak embeḥ yam. Yani tem enaḥ abô atu ba halanô iyom ma tem miḥ enaḥ abô êtôm yanida anêḥ auk ami.

14 Yani tem enja yenaḥ auk ba enaḥ bêḥ êndêḥ mólô ma tem injik yenaḥ lôkmanḡiḥ thô êndêḥ mólô imbiḥ.

15 Wakamik anêḥ auk ma hatôm yenaḥ. Ba intu yahananḥ nena Lovak Matherḥ tem enja yenaḥ auk ba injik thô êndêḥ mólô.”

Leḡmalaiḥ tem imbitak leḡmavi anôḥ

16 *Yisu hananḥ, “Dokte ma tem mólô nôsôḥ ya paliḥ. Ma vêm ka tem ôḡḡô ya esak loḥbô.”

17 Ma ḥê ku doho enaḥ hadêḥ thêlôda, “Aisê ka yani hananḥ nena dokte ma tem alalô nasôḥ yani paliḥ? Ma vêm ka tem nagê yani esak loḥbô lôk ni ek Lambô? Alalô athôḥ abô takêḥ paliḥ.”

18 Ma thêlô enaḥ lôbôlôḥ, “ ‘Dokte’ anêḥ ôdôḥ aisê? Alalô athôḥ abô êḥ paliḥ.”

19 Yisu hayala nena idum ek nenaḥ injik yani liḥ esak abô êḥ. Aêḥ ba hananḥ, “Yahananḥ ‘Dokte ma tem nôsôḥ ya paliḥ. Ma vêm ka tem ôḡḡô ya esak loḥbô.’ Ba intu mólô onanḥ hik mólôda liḥ hathak abô atu ba yahananḥ anêḥ ôdôḥ e?”

20 Yananḥ avanôḥ biḥ êndêḥ mólô. Avômalô pik tem leḡmavi. Ma doḥtom mólô tem nodanḥ asêḥ malêḥ. Mólô tem kapôlômim malaiḥ. Ma doḥtom mólô lemimmalaiḥ êḥ tem imbitak lemimmavi anôḥ.

21 Avi anêḥ waklavôḥ embathu hayô êḥ ma hawa vovanḥ ek embathu. Ma lêk havathu yôv ma miḥ lahavi vovanḥ êḥ hathak loḥbô ami. Amena lêk habitak yôv ba intu lamavi anôḥ.

22 Ma mólô aêḥ iyom. Lêk mólô kapôlômim malaiḥ. Ma doḥtom tem yanḡê mólô esak loḥbô ba intu tem lemim mavi. Ma miḥ hatôm anyô la nêḡ lemim mavi êḥ vê êḡjêk mólô ami.

* 16:10: Abô êḥ anêḥ ôdôḥ ma miḥ hêk yaiḥ ami. * 16:11: Jon 12:31 * 16:12: 1Ko 3:1-2 * 16:16: Jon 14:19

23 *Yanañ avanôñ biñ êndêñ môlô. Tem yana ba nômm takatu ba môlô onañ hik Wakamik liñ hathak yenañ athêñ ma tem yani nêmm êndêñ môlô. Ma môlô tem miñ nonañ injik ya liñ esak nômlate ami.

24 Ya ma Nakaduñ ba intu nonañ injik yani liñ esak yenañ athêñ ek noja lemimmavi bêñ anôñ êmô môlô kapôlômm sin. Sébôk aleba lêk ma miñ môlô onañ hik yani liñ hathak nômlate hathak yenañ athêñ ami.”

25 Yisu hanañ, “Bôk yahavuñ abô ba yahanañ abô sapêñ hatôm abô loñ kapô hadêñ môlô. Ma wak te am ka tem yanañ abô avanôñ êndêñ môlô esak Wakamik ba tem yanañ bêñ.

26 Wak êñ ma môlôda tem nodam yenañ athêñ ba nonañ injik Wakamik liñ. Ma miñ yada yanja môlônim abô ba yanañ injik yani liñ ami.

27 *Avanôñ! Môlô lemimhaviñ ya lôk ôêvhaviñ nena yahalêmm anêñ Wapômbêñ. Aêñ ba intu Wakamik da lahaviñ môlô ba môlôda tem nonañ injik yani liñ esak unim lemimhaviñ.

28 Yahatak Wakamik ba yahalêmm pik. Ma lêk yahatak pik ba yahavôha ek Wakamik.”

29 Êñ ma Yisu anêñ nê ku enañ, “Lêk honañ abô êñ bêñ ma miñ huvuñ ami.

30 Lêk yêlô ayala nena hoyala nômkama sapêñ. Miñ yêlô anañ hik o liñ ami denañ ma hoyala yêlôaniñ abô ba honañ bêñ. Ba intu yêlô êvhaviñ nena hôlêmm anêñ Wapômbêñ.”

31 Yisu hanañ, “Lêk môlô ôêvhaviñ e?”

32 *Odanô! Avômalô tem nidupuninñ môlô tomtom ba nôsôv mayaliv ba unu unim loñ. Ma môlô tem notak ya ba yada tem yamô thiliv. Ma donjom Wakamik hamô haviñ ya. Aêñ ba tem miñ yamô daluk ami. Wak te am ka nômm êñ tem imbitak. Ma wak êñ lêk habitak yôv.

33 *Lêk yahanañ abô takêñ ek môlô nodahalinñ ya ba nômmô yaô. Môlô tem nôpôm malainñ êmô pik êntêk. Ma donjom numinñ lôkkokwan! Ya bôk yahamô pik êntêk anêñ lôkkokwan lu yôv.”

17

Yisu hateñ mek ek yanida

1-2 Yisu hanañ abô takêñ yôv ma hêv ma hathak leñ ma hateñ mek nena, “Wakamik, wakma lêk hayô yôv. Bôk hotak ya yôv ek yayabinñ avômalô takatu ba bôk hôêv hadêñ ya ek yanêmm lôkmala atu ba nêmmô êtôm wak nômbêñ intu sapêñ êndêñ i. Ba nungwik Nalum anêñ lôkmanñinñ thô ek yanñik anêmm lôkmanñinñ thô aêñ iyom.

3 *Êntêk ma lôkmala atu ba tem nêmmô êtôm wak nômbêñ intu sapêñ. Neyala nena O ma Wapômbêñ avanôñ biñ donjom lôk ya ma Yisu Kilisi, ôpatu ba O Wapômbêñ hôêv ba halêmm.

4-5 *Wakamik, lêk yahik anêmm lôkmanñinñ thô hamô pik êntêk hathak ku takatu ba hôêv hadêñ ya aleba lêk anêñ danñ. Ma nêmm mavi lôk athêñ bêñ êndêñ ya esak loñbô êtôm sébôk atu ba pik miñ habitak ami denañ ma yahawa athêñ bêñ êñ haviñ o ba yahamô mavi anôñ.

Yisu hateñ mek ek nê ku lauminñ ba lahavuju

* 16:23: Mat 7:7 * 16:27: Jon 14:21,23 * 16:32: Mat 26:31,56 * 16:33: Jon 14:27; Lom 5:1;
1Jon 5:4 * 17:3: 1Jon 5:20 * 17:4-5: Jon 1:1-2; 4:34

6 “Bôk yahik o thô hadêj avômalô pik takatu ba hôêv hadêj ya yôv. Sêbôk atu ba thêlô ma anêm avômalô ba hôêv hadêj ya ba lêk esopa anêm abô.

7-8 Yahêv abô sapêj atu ba hôêv hadêj ya hadêj i ba esopa. Thêlô eyala katô nena yahatak o ba yahalêm pik lôk êvhavij nena hôêv ya ba yahalêm. Aêj ba lêk eyala nena nôm takatu ba hôêv hadêj ya ma halêm anêj o iyom.

9 Yahaterj ek avômalô takatu ba bôk hôêv hadêj ya yôv. Thêlô ma anêm avômalô ba intu yahaterj mek ek i. Ma mij yahaterj mek ek avômalô pik ami.

10 Avômalô takatu ba yenaarj êj ma anêm. Ma avômalô takatu ba anêm êj ma yenaarj. Ma thêlô êj intu ik yenaarj lôkmanjij thô.

11 Tem yatak pik ba yana ma tem mij yamô pik esak lonjô ami. Ma thêlô tem nêmo pik. Wakamik, o ma mathenj! Ba oyabinj i esak anêm athêj atu ba bôk hôêv hadêj ya ek thêlô kapôlônjij donjom êtôm alai kapôlônjij donjom.

12* Bôk yahamô havij thêlô ba yahayabinj i hathak athêj atu ba hôêv hadêj ya. Ma kambom te mij habulinj i ami lôk thêlô te mij hatak o ami. Mi. Anyô te iyom intu tem ni lonj atum ek abô atu ba bôk hêk anêm kapya tem injik anôj.

13 “Ma donjom yahamô pik denanj ba yahananj abô êj ek yenaarj yalenj mavi bêj anôj êmô thêlô kapôlônjij sij ek malê nena tem yasôk.

14 Bôk yahêv anêm abô yôv hadêj i. Ma ya mij anyô pik êntêk ami. Ma thêlô aêj iyom. Ba intu avômalô êpôlik hathak i.

15* Wakamik yahananj hik o lij nena umij anyô kambom lonj sij ek thêlô ma mij onja i vê ênjêk pik êntêk ami.

16 Ya mij anyô pik êntêk ami ma thêlô aêj iyom.

17 Otak anêm abô êndôk thêlô kapôlônjij ba undum i ek nimbatak anêm avômalô ku mathenj. Anêm abô êj ma avanôj.

18* Yahêv thêlô ba i pik êntêk hatôm atu ba hôêv ya ba yahalêm.

19 Ma yahêv yada hadêj o ek thêlô nimbatak anêm avômalô ku mathenj anôj.

Yisu hatej mek ek avômalô êvhavij sapêj

20 “Mij yahaterj mek hathak nê ku takêj iyom ami. Mi. Yahaterj mek hathak avômalô takatu ba tem nedanj nê ku takêj inij abô ba nênimimbinj ya

21 ek thêlô sapêj nêmo kapôlônjij donjom êtôm atu ba hômô yakapô ma yahamô o kapô. Wakamik, thêlô tem nêmo alai kapô imbinj ek avômalô pik nênimimbinj nena hôêv ya ba yahalêm.

22* Bôk hôêv ya hatôm anyô lôkmanjij ba lêk yahik lôkmanjij êj thô hadêj thêlô ek thêlô kapôlônjij donjom êtôm alai kapôlônjij donjom.

23 Yahamô thêlô kapôlônjij ma hômô ya kapô. Undum ba thêlô lôkthô nimbatak kapôlônjij donjom ek avômalô pik neyala nena hôêv ya ba yahalêm lôk neyala nena lemhavij thêlô hatôm atu ba lemhavij ya.

24 “Wakamik, yalenj havij avômalô takêntêk ba hôêv hadêj ya nêmo imbinj ya êmô lonj atu ba yahamô ek nêgê yenaarj lôkmanjij. Pik mij habitak ami denanj ma lemhavij ya ba intu hôêv lôkmanjij êj hadêj ya.

25 “Wakamik, o ma thêthôj. Avômalô pik êthôj o palij ma donjom ya ma yahayala o. Ma yenaarj avômalô takêntêk eyala nena hôêv ya ba yahalêm.

* 17:12: Jon 6:39; 13:18 * 17:15: Mat 6:13; 2Te 3:3 * 17:18: Jon 20:21 * 17:22: Ap 4:32

²⁶ Bôk yahik o thô hadêj thêlô. Ma tem miñ yatak ku êj ami ek yada yamô thêlô kapôlônjin ek lenjinimbin avômalô vi êtôm atu ba lemhavin ya.”

18

Evalon Yisu

(*Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53*)

¹ Yisu hatenj mek yôv ma lôk anêj nê ku ibup êyô ñaj Kidlon. Ñaj êj vi ma ku alokwanj oliv te hêk ba thêlô i lonj êj.

² Lonj êj ma thêlô ethak i lôbôlônj. Ba intu Judas, ôpatu ba tem enaj Yisu bêj, hayala lonj êj.

³ Êj ma Judas halom nê vovak Lom dumte lôk Palisi lôk nê bêjbêj êbôk da ma ininj nê bêjbêj ba i lonj êj. Thêlô ewa atum lam lôk atum abinj kapok ma nômkama nijik vovak.

⁴ Yisu hayala nôm takatu ba tem êpôm yani ba hi yainj ma hanaj, “Môlô ôbôlêm opalê?”

⁵ Ma thêlô enaj, “Yisu anêj Nasalet.”

Ma yani hanaj, “Ya êj êntêk.” Judas, ôpatu ba tem enaj Yisu bêj intu haminj havinj nê êj.

⁶ Thêlô elanjô Yisu hanaj, “Ya êj êntêk.” Êj ma ele i ma êv yak halôk pik.

⁷ Ma yani hanaj hik thêlô linj hathak lonjbô, “Môlô ôbôlêm opalê?”

Ma thêlô enaj, “Yisu anêj Nasalet.”

⁸ Ma hanaj, “Lêk yahanaj hadêj môlô yôv nena ya êj êntêk. Lêk ôpôm ya yôv ba notak nê êntêk ba ini.”

⁹* Hanaj aêj ek abô bôsbôk tem injik anônj nena miñ hatôm etak avômalô takatu ba Lambô hêv hadêj yani te ami.

¹⁰ Êj ma Saimon Pita hawa binj vovak ma hale anyô bêj habôk da anêj anyô ku te limbuk vianônj vê. Anyô ku êj anêj athêj nena Malukus.

¹¹* Ma Yisu hanaj hadêj Pita, “Otak anêm binj êndôk anêj kupik esak lonjbô! Tem yandum ku malainj atu ba Wakamik hêv hadêj ya.”

Ewa Yisu ba i hadêj Anas

(*Mat 26:57*)

¹² Êj ma Lom ininj nê vovak lôk anyô vovak laik lôk avômalô Israeël ininj sôp bidonj evalonj Yisu ba ekak hathak yak.

¹³ Thêlônjin ku môj ma ewa yani ba i hadêj Anas, yani ma Kaiapas anêj yanjalô. Kaiapas ma anyô bêj habôk da hadêj sondabêj êj.

¹⁴* Yani anyô sêbôk atu ba hik auk thô hadêj Israeël ininj nê bêjbêj nena, “Mavi ek anyô te iyom ema ek nê avômalô Israeël bêj anônj sa.”

Pita hanaj “Yahathônj Yisu”

(*Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57*)

¹⁵ Saimon Pita lôk anyô ku yanj esopa Yisu ba i. Anyô ku êj ma anyô bêj habôk da anêj anyô môlô te ba intu hasopa Yisu habitak hayô badêj abôlêk ba hi.

¹⁶ Ma Pita haminj badêj viyainj. Ma anyô ku yanj atu ba anyô bêj habôk da anêj anyô môlô havôhi ma hanaj abô hadêj avi atu ba hayabinj badêj abôlêk ba hawa Pita hayô badêj kapô.

* **18:9:** Jon 6:39 * **18:11:** Mat 26:39 * **18:14:** Jon 11:49-51

17 Avi atu ba hayabiŋ unyak abôlêk hanaŋ hik Pita liŋ, “E! O ma ôpatu anêŋ anyô ku te e?”

Ma Pita hanaŋ, “Mi.”

18 Loŋ lêk thilibuŋ. Ma nê ku lôk nê êbôk da iniŋ sôp bidonŋ ebanŋ atum ba ivuŋu imiŋ. Ma Pita hamiŋ haviŋ.

Anyô bêŋ habôk da hanaŋ hik Yisu liŋ

(Mat 26:59-68; Mak 14:55-65; Luk 22:66-71)

19 Ma anyô bêŋ habôk da hanaŋ hik Yisu liŋ hathak anêŋ nê ku lôk abô takatu ba hanaŋ ba hadôŋ avômalô.

20 Ma Yisu hanaŋ, “Yahathak yahamiŋ piklêvônŋ ba yahanaŋ abô hadêŋ avômalô. Ma yahadôŋ avômalô hamô unyak yeŋ lôk unyak mathenŋ ma loŋ atu ba avômalô Israeŋ ethak donŋtom halôk. Ma miŋ yahavuŋ abô ami.

21 Ma aisê ka honaŋ hik ya liŋ? Avômalô takatu ba elanŋ abô takatu ba yahanaŋ, thêlô eyala abô êŋ katô. Ba intu onaŋ injik i liŋ.”

22 Hanaŋ aêŋ ma nê êbôk da iniŋ sôp bidonŋ atu ba hamiŋ habobo hapetav Yisu ba hanaŋ, “E! Honaŋ aêŋ hadêŋ anyô bêŋ habôk da eka?”

23 Ma Yisu hanaŋ, “Yahanaŋ abô kambom, êŋ ma onaŋ abô êŋ bêŋ. Yahanaŋ abô avanôŋ, ma aisê ka huik ya?”

24 Êŋ ma Anas hêv Yisu ba hi hadêŋ Kaiapas, anyô bêŋ habôk da. Ma yak atu ba ekak yani hamô denaŋ.

Pita hanaŋ “Yahathônŋ Yisu” bôlônŋ yanŋ hathak loŋbô

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

25 Saimon Pita havuŋu atum hamiŋ ma enaŋ hik yani liŋ, “O ma ôpêŋ anêŋ nê ku te e?”

Ma Pita hanaŋ, “Mi.”

26 Êŋ ma anyô bêŋ habôk da anêŋ nê ku te hanaŋ, “Yahayê humiŋ alokwanŋ oliv kapô haviŋ yani.” Anyô ku êŋ ma ôpatu ba Pita hanŋgasiv limbuk vê anêŋ thalaleŋ te.

27 *Ma Pita hanaŋ hathak loŋbô, “Mi.” Kasana ma tale halaŋ.

Ewa Yisu hi hadêŋ Pailat

(Mat 27:11-26; Mak 15:1-15; Luk 23:1-5,13-25)

28 Ewa Yisu hêk Kaiapas anêŋ unyak ba i anyô bêŋ Lom atu anêŋ unyak. Waklavônŋ Hale ba Hi anêŋ lôkbôk momaŋiniŋ lêk hayô ba Israeŋ iniŋ nê bêŋbêŋ leŋiŋhaviŋ nêmoŋ mabuŋ ênjêk Wapômbêŋ ma ek nêgê waklavônŋ êŋ. Ba intu êdô nimbitak nêyoŋ anyô loŋ buyaŋ bêŋ êŋ anêŋ unyak.

29 Ma Pailat hi viyaiŋ ma hanaŋ, “Ôpêŋ hadum malê ba môlô udum abô ek yani?”

30 Ma enaŋ, “Aisé! Yani miŋ anyô kambom ami, êŋ ma tem miŋ yêlô naja yani êlêm êndêŋ o ami!”

31 *Ma Pailat hanaŋ, “Yôv! Môlôda noja yani ba nundum abô esak môlôda unim abô balabuŋ.”

Ma enaŋ, “Môlô avômalô Lom unim abô balabuŋ hanaŋ nena yêlô avômalô Israeŋ miŋ hatôm nanŋgik ôpatu ba hadum kambom vônô ami.”

32 *Enaŋ aêŋ ek abô sébôk atu ba Yisu hanaŋ hathak loŋôndê atu ba tem ema esak tem injik anôŋ.

* 18:27: Jon 13:38 * 18:31: Jon 19:6-7 * 18:32: Jon 3:14; 12:33

33 Aêḡ ba Pailat hi unyak kapô hathak loḡbô ma halam Yisu halêm ma hananḡ hik yani liḡ, “O ma avômalô Israeḡ ininḡ kiḡ e?”

34 Ma Yisu hananḡ, “Oda anêm auk ba honanḡ abô êḡ mena anyôḡla hananḡ hadêḡ o e?”

35 *Ma Pailat hananḡ, “Hosoḡ nena ya anyô Israeḡ e? Hudum malê ba oda anêm avômalô lôk ḡê bêḡbêḡ êbôk da ewa o ba êlêm hadêḡ ya?”

36 Ma Yisu hananḡ, “Loḡ lôkliḡyak atu ba yahayabinḡ ma miḡ anêḡ pik êntêk ami. Yayabinḡ loḡ lôkliḡyak pik êntêk ma yenanḡ ḡê ku tem nijik vovak ek miḡ anyô te etak ya êndôk Israeḡ ininḡ ḡê bêḡbêḡ baherḡinḡ ami. Ba intu yenanḡ loḡ lôkliḡyak ma miḡ hamô pik êntêk ami.”

37 Aêḡ ba Pailat hananḡ, “O ma kiḡ!”

Ma Yisu hananḡ “Intu êḡ. Ya ma kiḡ. Wakamik hêv ya ba yahalêm pik êntêk ma avi havathu ya ek yangḡik abô avanôḡ thô. Ma ôpatu ba hayala abô avanôḡ êḡ intu halanḡ yenanḡ abô.”

38 Ma Pailat hananḡ, “Abô avanôḡ, êḡ ma malê te?” Yôv ma hale unyak viyaiḡ ba hi hadêḡ avômalô Israeḡ hathak loḡbô ma hananḡ, “Lêk yahalanḡ abô ba ôpêntêk ma anêḡ kambom mi.

39 Ma yahathak yahasopa môlônim lemimhaviḡ nena sondabêḡ nômbêḡ inu anêḡ waklavôḡ Hale ba Hi ma yahatak anyô koladôḡ te ba hi hadêḡ môlô. Aêḡ ba lemimhaviḡ yatak môlô avômalô Israeḡ unim kiḡ êntêk e?”

40 Ma elam lôklala, “Yani mi. Otak Balabas!” Balabas ma anyô sêbôk atu ba hik vovak hadêḡ ḡê bêḡbêḡ anêḡ Lom takatu ba eyabinḡ avômalô Israeḡ.

19

Pailat hananḡ ek nijik Yisu vônô (Mat 27:26-31; Mak 15:15-20)

1 Yôv ma Pailat hananḡ ba evali Yisu.

2 *Ma ḡê vovak ewa yak lôkmanḡinḡ atu ba epesanḡ hatôm kiḡ ininḡ kuluj ma ik halôk wakadôk. Ma ewa kiḡ anêḡ kwêv thalalenḡ daim te ma ik hathak yani.

3 Ma i hadêḡ yani ma enanḡ mathalalenḡ, “Waklêvôḡ mavi, avômalô Israeḡ ininḡ kiḡ!” ma epetav yani.

4 Ma Pailat hale yaiḡ hathak loḡbô ma hananḡ hadêḡ avômalô, “Odanḡ! Tem yanja yani ende yaiḡ ek yangḡik thô êndêḡ môlô nena lêk yahalanḡ abô yôv ba ôpêntêk ma anêḡ kambom mi.”

5 Êḡ ma Yisu hale yaiḡ ma kuluj yak lôkmanḡinḡ hamô wakadôk ma kwêv thalalenḡ atu hamô liḡkupik. Ma Pailat hananḡ, “Ôḡgô yani atu êntêk!”

6 Êḡ ma ḡê bêḡbêḡ êbôk da lôk ininḡ sôp bidonḡ êyê ma elam nena, “Nijik vônô esak a! Nijik vônô esak a!”

Ma Pailat hananḡ, “Lêk yahalanḡ abô yôv ba ôpêntêk anêḡ kambom mi! Aêḡ ba môlôda noja ba uḡgwik vônô esak a!”

7 Ma enanḡ viyanḡ, “Anyô êntêk hananḡ nena yani ma Wapômbêḡ anêḡ Nakaduḡ. Ma yêlôaniḡ abô balabuḡ te hananḡ nena nanḡik anyô anêḡ aêḡ vônô.”

8 Pailat halanḡ abô êḡ ba liḡhaka.

9 *Ma hi unyak kapô ma hananḡ hik Yisu liḡ, “Hôlêm anêḡ êsê?” Ma doḡtom Yisu bônôḡ iyom.

10 Ma Pailat hanañ, “Hôdô onañ yenañ abô viyañ e? Ondañô! Ya ma anyô lôk athêñ ba ya hatôm yanañ ek nijik o vônô esak a mena yatak o ba nu la. Lêk holañô e?”

11 *Ma hanañ, “Wapômbêñ miñ hêv athêñ bêñ êñ hadêñ o ami êñ ma miñ hatôm undum nômlate êndêñ ya ami. Ba intu ôpatu ba hatak ya halôk bahem hathak yanida anêñ auk intu anêñ kambom ma bêñ anôñ ek anêm.”

12 *Pailat halañô abô êñ ma habôlêm lonjôndê ek etak Yisu ba ni. Ma donjom Israel iniñ nê bêñbêñ elam lôklala, “Hotak ôpêntu ba hi, o ma miñ kiñ Lom iniñ anyô te ami! Ôpatu ba hanañ nena yani kiñ, êñ ma hapôlik hathak Lom iniñ kiñ.”

13 Pailat halañô abô êñ ma hawa Yisu hale yaiñ ma halôk hamô anêñ lonj idum abô. Lonj êñ elam nena Lonj Valu. Ma avômalô Hiblu elam lonj êñ nena “Gabata”.

14 Habobo waklêvôñ biñ hadêñ wak atu ba avômalô ethak epesañ i ek nêgê waklavôñ Hale ba Hi.

Ma Pailat hawa Yisu hale yaiñ ma hanañ hadêñ avômalô Israel, “Ôngô, môlônim kiñ êntêk.”

15 Ma thêlô elam lôklala, “Nônêm yani vê ek nijik esak a!”

Ma Pailat hanañ, “Yañgik môlônim kiñ esak alovalañsij e?”

Ma nê bêñbêñ êbôk da enañ, “Yêlôaniñ kiñ intu Lom iniñ kiñ!”

16 Êñ ma Pailat hatak Yisu halôk nê vovak baherij ek nijik vônô esak alovalañsij ma ewa ba i.

Ik Yisu hathak alovalañsij

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

17 Yisu da hawa anêñ alovalañsij ba hi malak viyaiñ ba hayô lonj te atu ba elam nena Lenkadôk Lokwanj. Ma avômalô Hiblu elam nena Golgota.

18 Lonj êñ ma thêlô êthôkwêñ Yisu lôk anyô lokwanju hathak alovalañsij. Anyô yan hamij vi ma yan hamij vi ma Yisu hamij malêvôñ.

19 Pailat hanañ ba eto abô te hathak aselerj te ba ik lonj hathak alovalañsij aêntêk,

YISU ANÊÑ NASALET, AVÔMALÔ ISRAEL INIÑ KIÑ

20 Eto abô êñ hathak abô Hiblu lôk abô Lom, ma abô Glik ba intu avômalô bêñ anôñ êyê ba esam abô êñ. Lonj atu ba êthôkwêñ Yisu ma habobo malak lônj. Ma lonjôndê êñ ma avômalô bêñ anôñ ethak elom ba intu esam.

21 Israel iniñ nê bêñbêñ êbôk da êyê ma enañ hadêñ Pailat, “Oto aêntêk, ‘Ôpêntêk hanañ nena yanida intu Israel iniñ kiñ.’ Ma miñ oto nena, ‘Israel iniñ kiñ’ ami.”

22 Ma Pailat hanañ, “Dô, abô atu ba lêk yahato yôv ma ênjêk aêñ.”

23 Nê vovak takatu ba ik Yisu hathak alovalañsij ewa anêñ kwêv lôk sôp ba ibi sam hi ôdôñ ayova. Ma nê vovak ewa tomtom ma kwêv te hamô denañ. Kwêv êñ ma idu hathak sôp donjom iyom ma miñ idu hathak sôp doho havij ami.

24 Ma nê vovak enañ, “Alalô nato athêñ esak valu ba natak êndôk tase ma nayôkwij ek nagê nena opalê enja kwêv êntêk. Ma miñ nakakavij ami.”

Thêlô idum aêñ ek abô atu ba hêk Wapômbêñ anêñ kapy a hik anôñ nena, “Thêlô ibi yenañ kwêv sam ba ewa,

* 19:11: Jon 10:18; Ap 2:23; Lom 13:1

* 19:12: Luk 23:2; Ap 17:7

ma ibi valu ek neja yenañ kwêv daim.”
Aêñ ba intu nê vovak idum aêñ.

Kapya Yey 22:18

25* Ma avi doho iminj habobo alovalañsij atu ba êthôkwêñ Yisu hathak. Yisu anêñ talêbô lôk talêbô yaô ma Malia Kelopas yanavi, ma Malia anêñ Magadala.

26* Ma anyô ku atu ba Yisu lahavinj bêñ anôñ haminj habobo. Ma hayê talêbô lo anyô ku êñ ma hanañ, “Wakatik, ôpêntu ma nalum.”

27 Ma hanañ hadêñ anyô ku atu nena, “Avi intu ma lemtambô.” Aêñ ba ôpêñ hayabinj Malia hatôm anêñ thalalenj te hamô yanida anêñ unyak.

Yisu hama

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49)

28* Ma Yisu hayala nena lêk hadum anêñ ku yôv ma hanañ, “Yahathakmu-ninj” ek abô atu ba hamô Wapômbêñ anêñ kapyia injik anôñ.

29* Kolopak wainj maninj te hamô ba ewa nômlate hatôm kapôk ba esonj halôk wainj aleba lôthôk. Ma etak hathak alokwanj thananj te anêñ athêñ nena “isop” ba êv halôk Yisu abôlêk.

30 Hanum vêm ma hanañ, “Ku lêk yôv.” Êñ ma laselo hanjgôli ma hatak dahô ba hi ma hama.

31* Wak êñ ma wak nêpôpêk nômkama ek nêgê Sabat. Ma Sabat êñ ma waklavôñ bêñ te ba Israel ininj nê bêñbêñ êdô ek nê takatu ininj kupik iminj alovalañsij. Ba intu enanj hik Pailat linj nena nijik veninjlokwanj lu ek nema kethenj ek nêñem ininj kupik vê.

32 Êñ ma nê vovak i ma ik anyô yanj atu ba êthôkwêñ havinj Yisu valokwanj lu. Yôv ma idum aêñ hadêñ anyô yanj.

33-34 Ma êyô ek Yisu ma êyê nena lêk hama yôv ba intu anyô vovak te habi bayavi hathak kôm ma kethenj oyanj ma thalalenj lôk njan hanjasô. Ma minj ik valokwanj lu ami.

35* Ôpatu ba hayê nôm êñ hanañ abô avanôñ ba ôyala nena anêñ abô ma avanôñ ba intu hanañ bêñ ek môlô nôñemimbinj.

36 Nôm takêñ habitak ek abô te atu ba bôk hêk Wapômbêñ anêñ kapyia injik anôñ nena,

“Tem minj nijik yani lokwanj te lu ami.” *Etak Ijip 12:46; Namba 9:12; Kapyia Yey 34:20*

37* Ma

“Tem thêlô nêgê anyô atu ba ibi.”

Sekalaia 12:10

Elav Yisu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

38 Josep anêñ Alimatia bôk halanjô Yisu anêñ abô ba hasopa. Ma donjom hakô ek Israel ininj nê bêñbêñ ba intu havunj anêñ hêvhavinj. Ik Yisu hathak alovalañsij yôv ma hi hanañ hik Pailat linj ek enja anêñ linjkupik. Ma Pailat halanjô anêñ abô ba halôk ma yani hi hawa.

39* Nikodimus hi havinj Josep. Yani ma anyô sêbôk atu ba hi hayê Yisu hadêñ bôlvôñ. Yani hawa kamunj ôv mavi ju ba hatak hathak donjom ba anêñ malainj hatôm 30 kilo la.

* 19:25: Mat 27:55-56 * 19:26: Jon 13:23 * 19:28: Sng 22:15 * 19:29: Sng 69:21 * 19:31: Lo 21:22-23 * 19:35: Jon 21:24 * 19:37: ALK 1:7 * 19:39: Jon 3:1-2

40 Thai epesanŋ ŋama êŋ ba esopa avômalô Israeŋ ininŋ kobom ba ewa Yisu linŋkupik ba etak kamunŋ ôv mavi êŋ hathak ma ivuliv sinŋ hathak sôp selenŋ.

41 Ku te hêk habobo lonŋ atu ba êthôkwêŋ Yisu hathak. Ku êŋ ma valu abyanŋ lukmuk te hêk ba minŋ bôk êdô ŋama la hêk ami.

42 Wak êŋ ma waklavônŋ atu ba avômalô Israeŋ nêpôpêk i ek nêgê Sabat. Ma valu abyanŋ êdô ŋama hêk habobo. Aêŋ ba thai ewa Yisu anêŋ kupik ba i êdô hêk valu abyanŋ êŋ.

20

Yisu haviyô hathak lonŋbô

(*Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12*)

1 Sonda êŋ anêŋ wak te môŋ anêŋ lôkbôk momanŋininŋ ma Malia anêŋ Magadala hi siô ma hayê nena lêk ibubi valu atu ba hamô lôv abôlêk vê.

2 Ma halanŋvinŋ ba hi hadêŋ Saimon Pita thai lôk anyô ku atu ba Yisu lahavenŋ bêŋ anônŋ ma hananŋ, “Anyôla ewa Anyô Bêŋ anêŋ kupik vê hêk siô ba yêlô athônŋ nena êdô yani hêk êsê.”

3 Êŋ ma thai iviyô ba i siô.

4 Thai luvi elanŋvinŋ ba i ma anyô ku yanŋ atu hamônŋ ek Pita ba hayô siô môŋ.

5 Yani hakôm ba hayê lôv kapô ma hayê sôp selenŋ takatu ba ivuliv hathak iyom intu hamô. Ma minŋ habitak hayô valu abyanŋ kapô ami.

6 Ma Saimon Pita havenŋ yam hayô ma habitak hayô valu abyanŋ kapô ba hi. Ma hayê sôp selenŋ takatu ba ivuliv hathak

7 lôk sôp ivuliv thohavloma sinŋ hathak intu hamô. Sôp ju êŋ intu lêk epesanŋ ba êdô yanŋ hamô buyanŋ ma yanŋ hamô buyanŋ.

8 Êŋ ma anyô ku yanŋ atu ba hayô siô môŋ hi kapô ma hayê ba hêvhavinŋ.

9 *Ma donŋtom thai êthônŋ abô atu ba bôk hananŋ hêk Wapômbêŋ anêŋ kapya nena tem injik Yisu linŋ imbiyô ênjêk ŋama esak lonŋbô palinŋ.

10 Yôv ma nê ku ju êŋ êvôdi malak.

Yisu hik i thô hadêŋ Malia anêŋ Magadala

(*Mat 28:9-10; Mak 16:9-11; Luk 24:10-11*)

11 Malia halanŋ haminŋ valu abyanŋ viyaiŋ ma hakôm ba hayê lôv kapô.

12 Ma hayê aŋela ju ba ininŋ kwêv thapuk. Thai êmô lonŋ bu atu ba Yisu anêŋ kupik hêk. Yanŋ hamô wakadôk ma yanŋ hamô valuvi.

13 Ma thai enanŋ hik Malia linŋ, “Livônŋ, holanŋ eka?”

Ma hananŋ, “Anyôla hawa yenanŋ Anyô Bêŋ anêŋ kupik vê ba minŋ yahayala lonŋ atu ba êdô hêk ami.”

14 *Hananŋ aêŋ ma hik i liliŋ ma hayê Yisu haminŋ ma donŋtom hathônŋ yani palinŋ.

15 Ma Yisu hananŋ, “Livônŋ, holanŋ eka? Ma hôbôlêm opalê?”

Malia hasonŋ nena yani ma anyô hayabinŋ ku kapô ba hananŋ, “Livônŋ, howa anêŋ kupik ba hôdô hêk êsê ma onanŋ ek yana yanja.”

16 Ma Yisu hananŋ, “Malia.”

Ma hasonŋ losauk ba hik i liliŋ ma hananŋ hathak abô Hiblu nena, “Laboni!” Abô êŋ anêŋ ôdônŋ nena “Kêdônŋwaga.”

* 20:9: Sng 16:10; Ap 2:24-32 * 20:14: Luk 24:16; Jon 21:4

17* Ma Yisu hanaŋ, “Miŋ yahavôha ek Wakamik ami denaŋ ba intu otak ya ma nu êndêŋ yenaŋ nê ku ma onaŋ êndêŋ i, ‘Yana ek Wakamik ma môlônim Lemambô. Ma yana ek yenaŋ Wapômbêŋ ma môlônim Wapômbêŋ.’ ”

18 Yôv ma Malia anêŋ Magadala hi ma hanaŋ hadêŋ nê ku nena, “Lêk yahayê Anyô Bêŋ.” Ma abô takatu ba Yisu hanaŋ hadêŋ yani ma hanaŋ hadêŋ thêlô haviŋ.

Yisu hik i thô hadêŋ nê ku

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 Sonda êŋ anêŋ bôlôvôŋ ma nê ku ethak doŋtom. Thêlô êkô ek Israel iniŋ nê bêŋbêŋ ba intu ik unyak abôlêk siŋ. Ma Yisu halêm hamiŋ thêlô malêvôŋ ma hanaŋ, “Môlô kapôlômim ênjêk labali!”

20* Ma hik baŋ kapô lôk baya thô hadêŋ thêlô. Nê ku êyê Anyô Bêŋ ba leŋiŋmavi anôŋ.

21 Ma hanaŋ hathak loŋbô, “Môlô kapôlômim ênjêk labali! Yahêv môlô ba u hatôm atu ba Wakamik hêv ya ba yahalêm.”

22 Êŋ ma hayuv auk hathak thêlô ma hanaŋ, “Noja Lovak Matherŋ.

23* Ma môlô ôêv anyô iniŋ kambom vê êŋ ma iniŋ kambom tem nêŋ yak. Ma miŋ ôêv anyô iniŋ kambom vê ami êŋ ma iniŋ kambom tem êmôŋ.”

Yisu hik i thô hadêŋ Tomas

24 Tomas ma nê ku laumiŋ ba lahavuju takatu te ba anêŋ athêŋ yaŋ nena Didimus. Yisu hayô ek nê ku vi ma yani miŋ hamô ami.

25 Êŋ ma nê ku vi atu enaŋ hadêŋ yani, “Yêlô lêk ayê Anyô Bêŋ yôv!”

Ma Tomas hanaŋ, “Miŋ yahayê anêŋ pôpô atu ba hamô baŋ lôk yahatak yabahengwasiŋ halôk yani baya êŋ ami ma tem miŋ yanêŋmimiŋ ami ma milôk.”

26 Sonda te hale ba hi ma Yisu anêŋ nê ku ethak doŋtom hathak loŋbô ba êmô unyak kapô. Ma Tomas hamô haviŋ. Thêlô ik unyak abôlêk siŋ ma doŋtom Yisu halêm hamiŋ thêlô malêvôŋ ma hanaŋ, “Môlô kapôlômim ênjêk labali.”

27 Ma hanaŋ hadêŋ Tomas, “Nôŋgô yabahaŋ! Ma ôsôm pôpô êntêk! Ma otak bahemgwasiŋ êndôk ya baya ek nôŋgô kôm lavôŋ. Otak auk thekthekek lôk nôŋgô esak malem, ma nêŋmimiŋ iyom.”

28 Ma Tomas hanaŋ, “Yenaŋ Anyô Bêŋ lôk Wapômbêŋ!”

29* Ma Yisu hanaŋ, “Lêk hôyê ba intu hôêv haviŋ e? Wapômbêŋ tem lamavi esak avômalô takatu ba miŋ êyê ami ma doŋtom êv haviŋ.”

Kapya êntêk anêŋ ôdôŋ

30 Yisu hadum lavôŋiŋ bêŋ anôŋ haviŋ ba anêŋ nê ku êyê. Ma doŋtom miŋ yahato abô takêŋ halôk kapyâ êntêk ami.

31* Yahato abô takêntêk ek môlô nôŋmimiŋ nena Yisu ma Mesia atu lôk Wapômbêŋ anêŋ Nakaduŋ. Lôk yahato ek môlô nôŋmimiŋ ba noja lôkmala esak anêŋ athêŋ.

21

Nê ku evov alim bêŋ anôŋ

* 20:17: Lom 8:29; Hib 2:11-12 * 20:20: Jon 16:22; 1Jon 1:1 * 20:23: Mat 16:19 * 20:29: 1Pi 1:8 * 20:31: Jon 3:15; Lom 1:17; 1Jon 5:13

1 Yôv ma nê ku êmô kasukthôm atu anêḡ athêḡ nena Taibelias ma Yisu hik i thô hadêḡ i hathak loḡbô.*

2 Saimon Pita lo Tomas, anêḡ athêḡ yaḡ nena Didimus, ma Nataniel anêḡ Kena hêk Galili, ma Sebedi anêḡ nakaduḡ luvi, ma Yisu anêḡ nê ku lokwanju, thêlô sapêḡ êmô loḡ êḡ.

3 *Ma Saimon Pita hanaḡ, “Yana yaḡḡik alim.” Ma enaḡ, “Yêlô nasôk nambin o.” Êḡ ma thêlô i ethak yeḡ te ma bôlôvônḡ êḡ ma êvôn alim te ami.

4 Wak hapup ma Yisu haminḡ kasukthôm anêḡ daḡ. Ma anêḡ nê ku êyê yani ma doḡtom miḡ eyala ami.

5 Ma Yisu halam, “Aiyaḡ thêlô! Môlô alim mi, aêḡ e?”

Ma enaḡ, “Intu êḡ.”

6 Ma hanaḡ, “Notak yakseḡ êndôk yeḡ vianôḡ ma tem môlô noja alim doho.” Idum aêḡ ma ewa alim bêḡ anôḡ ba intu miḡ hatôm nêbôn yakseḡ esak ami.

7 *Anyô ku atu ba Yisu lahavinḡ bêḡ anôḡ hanaḡ hadêḡ Pita, “Intu ma Anyô Bêḡ!” Pita êḡ intu bôk habi anêḡ kwêv thilibun thô ek indum ku. Ma hanaḡ ôpêḡ anêḡ abô êḡ ma hik hathak loḡbô ma hasôv kisi halôk kasukthôm ba hayam ba hi.

8 Thêlô ebobo kasukthôm daḡ hatôm 90 mita la ma nê ku vi êmô yeḡ ba êvôn yakseḡ haveḡ yam ma Pita hayam hamôḡ.

9 Thêlô êlêm ethak liḡdaḡ ma êyê atum te hathaḡ hamô ma Yisu habôk alim lôk polom.

10 Ma Yisu hanaḡ, “Alim doho êlêm!”

11 *Ma Saimon Pita hayô hathak yeḡ ma havôn yakseḡ halêm hathak liḡdaḡ. Yakseḡ êḡ putup hathak alim daim lomaloma hatôm 153. Ma yakseḡ miḡ hatip ami.

12 Ma Yisu hanaḡ, “Nôlêm oḡḡwan alim!” Thêlô lêk eyala nena yani ma Anyô Bêḡ ba êkô ba te miḡ hanaḡ nena, “O ma opalê?” ami.

13 Ma Yisu hawa polom ba hi hêv hadêḡ thêlô ma hadum aêḡ hathak alim.

14 *Êntêk ma bôlôḡ te lô atu ba haviyô hathak loḡbô ba hik i thô hadêḡ anêḡ nê ku.

Yisu hapesaḡ abô havinḡ Pita

15 Eyaḡ nôm yôn ma Yisu hanaḡ hadêḡ Saimon Pita, “Saimon, Jon anêḡ nakaduḡ, anêm lemhavinḡ ya ma bêḡ hamôḡ ek nê ku vi mena mi e?”

Ma Pita hanaḡ, “Intu êḡ. Anyô Bêḡ, hoyala nena yalenḡhavinḡ o bêḡ anôḡ.”

Ma Yisu hanaḡ, “Ombakôḡ yenaḡ boksipsip nali sapêḡ.”

16 *Ma hanaḡ hathak loḡbô, “Saimon, Jon anêḡ nakaduḡ, lemhavinḡ ya e?”

Ma Pita hanaḡ, “Intu êḡ. Anyô Bêḡ, hoyala nena yalenḡhavinḡ o.”

Ma Yisu hanaḡ, “Oyabinḡ yenaḡ boksipsip.”

17 Ma hanaḡ bôlôḡ te lô “Saimon, Jon anêḡ nakaduḡ, lemhavinḡ ya e?”

Yisu lêk hanaḡ hik Pita liḡ hatôm bôlôḡ lô nena “Lemhavinḡ ya e?” ba Pita kapô malainḡ ma hanaḡ, “Anyô Bêḡ, o hoyala nômkama sapêḡ ba hoyala nena yalenḡhavinḡ o.”

Ma Yisu hanaḡ, “Ombakôḡ yenaḡ boksipsip.

* 21:1: Kasuk Galili intu elam athêḡ yaḡ nena “Taibelias”. * 21:3: Luk 5:4-7 * 21:7: Mat 14:29;
Jon 13:23 * 21:11: Luk 5:6 * 21:14: Jon 20:19,26 * 21:16: Ap 20:28

18 Yanaŋ avanôŋ biŋ êndêŋ o. Sêbôk ba hômô anyô muk denaŋ ma oda hothak huik kwêv ma hu hatôm odanêm lemhaŋiŋ. Ma doŋtom hoyalôv ma tem nê m bahem ek anyô yanŋ injik anêm kwêv ma endom o ek nu loŋ atu ba miŋ lemhaŋiŋ nu ami.”

19 *Yisu hanaŋ abô êŋ ek injik loŋôndê atu ba Pita tem ema esak ek nê m athêŋ lôkmaŋgiŋ êndêŋ Wapômbêŋ. Yôv ma Yisu hanaŋ hadêŋ Pita, “Osopa ya!”

20 *Pita hik i liliŋ ma hayê anyô ku atu ba Yisu lahaŋiŋ bêŋ anôŋ hasopa thai. Ôpatu ba hayaŋ nô m hamô ma hakithiŋ Yisu ba hanaŋ, “Anyô Bêŋ, opalê intu tem enaŋ o bêŋ?”

21 Ma Saimon Pita hayê ôpêŋ ma hanaŋ, “Anyô Bêŋ, anyô êntêk tem êpôm malê?”

22 Ma Yisu hanaŋ, “Yaleŋhaŋiŋ nena ôpêŋ tem êmô endeba yandea lêm am, o Pita miŋ anêm nômlate ami. Mi. Osopa ya iyom.”

23 Ma abô êŋ hi mayaliv ba ŋê takatu ba esopa Yisu elanô haŋiŋ ba esoŋ nena anyô ku êŋ tem miŋ ema ami. Yisu hanaŋ nena êmô endeba yani endea lêm am, ma miŋ Pita anêŋ nômla ami. Ma doŋtom miŋ hanaŋ hathak ôpêŋ anêŋ ŋama ami.

24 *Anyô ku atu ba hanaŋ nô m takêŋ bêŋ ba hato halôk kapya êntêk intu yêlô ayala nena anêŋ abô ma avanôŋ.

25 *Yisu hadum ku lomaloma bêŋ anôŋ haŋiŋ. Pik ma yaôna ba yakô miŋ hatôm nêndô kapya nômbêŋ atu ba eto lôkthô êmô ami.

* 21:19: Mat 16:24-25; 2Pi 1:14 * 21:20: Jon 13:23-25 * 21:24: Jon 19:35 * 21:25: Jon 20:30

Aposel iniŋ ku Abô môŋ

Luk hato kapyia lokwanju. Hato kapyia luvi ek Anyô Bêŋ Tiapilus. Yani ma Lom iniŋ anyô bêŋ te ba lahaviŋ nênem kapyia êŋ luvi êndêŋ avômalô ek nesam. Kapyia môŋ atu ba Luk hato ma elam nena Luk ma hato hathak malêla takatu ba Yisu hadum aleba hathak leŋ ba hi. Ma kapyia yaŋ haveŋ yam ma elam nena Aposel. Ma hato hathak ku takatu ba aposel lôk avômalô êvhaviŋ idum hadêŋ waklavôŋ Yisu hatak pik êntêk ba hi leŋ.

Luk da miŋ hayê Yisu ami, ma doŋtom hawa abô hêk nê vi atu ba elanô lo êyê hathak maleŋiŋ. Luk ma miŋ anyô Israeŋ te ami, yani ma anyô loŋ buyaŋ.

Hato kapyia êntêk ek enaŋ abô avanôŋ esak ku takatu ba aposel idum lôk Yisu anêŋ Abô Mavi atu ba hi luvuluvu. Avômalô vi enaŋ abôyaŋ hathak nê takatu ba êvhaviŋ ba intu Luk hato kapyia êntêk ek injik thô nena nê êvhaviŋ ma nê mavi ba esopa gavman iniŋ abô. Malaiŋ lomalama hathak hapôm nê êvhaviŋ ba intu hato kapyia êŋ ek injik loŋôndê mavi thô êndêŋ nê takatu ba esopa Yisu. Ma kapyia êntêk hik thô nena Yisu lôk anêŋ avômalô êvhaviŋ tem nêmo nê kambom lu.

Hato kapyia êntêk hadêŋ 63 AD la.

Yisu havak abô nena tem nêŋ Lovak Matheŋ êlêŋ

1 *Tiapilus, bôk yahato kapyia te hadêŋ o hathak nôŋ takatu ba bôk Yisu hadum lo hadôŋ,

2 *môŋ anôŋ aleba hayô waklavôŋ hathak leŋ ba hi. Hamô pik denaŋ ma hathak Lovak Matheŋ anêŋ lôklokwaŋ ma hêv abô ku hadêŋ anêŋ aposel* takatu ba bôk halam i yôv.

3 *Yani hawa vovaŋ ba hama vêŋ ma haviyô hathak loŋbô ma hik i thô hadêŋ anêŋ nê takêŋ. Lôk hadum nômkama bêŋ anôŋ ek hik thô nena yani hamô lôkmala hathak loŋbô. Wak hatôm 40 ma hik i thô lôbôlôŋ hadêŋ thêlô ba hanan abô hathak Wapômbêŋ anêŋ loŋ lôkliŋyak.

4 *Wak te ma hayaŋ nôŋ haviŋ thêlô ma hanan, “Noyabiŋ nôŋ atu ba Wakamik bôk havak abô yôv ek nêŋ êndêŋ môlô hatôm atu ba bôk yahanan ba olaŋô yôv. Ma miŋ notak Jelusalem ami.

5 *Jon bôk hathik avômalô halôk ŋaŋ ma kasana ma tem nisik môlô esak Lovak Matheŋ.”

Yisu hathak leŋ ba hi (Mak 16:19-20; Luk 24:50-53)

6 *Ma aposel êmô haviŋ Yisu ma enaŋ hik yani liŋ nena, “Anyô Bêŋ, lêk êntêk ma tem undum ek alalô avômalô Israeŋ naja alalôaniŋ kiŋ esak loŋbô e?”

* **1:1:** Luk 1:3 * **1:2:** Mak 16:19; Luk 24:49-51 * **1:2:** Aposel anêŋ ôdôŋ nena nê takatu ba Yisu hêv ek nenaŋ anêŋ Abô Mavi bêŋ. * **1:3:** Luk 24:36-49; Ap 10:41 * **1:4:** Luk 24:49; Jon 14:16-17; Ap 2:33 * **1:5:** Mat 3:11 * **1:6:** Luk 24:21

7 *Ma Yisu hanaŋ, “Êŋ ma miŋ mólô unim nômla ek noyala waklavôŋ atu ba Kamik hatak ami. Hathak anêŋ lôklokwanŋ yanida hayabiŋ wak êŋ.

8 *Ma Lovak Matherŋ hayô hamô mólô, ma tem noja lôklokwanŋ. Ma tem nonaŋ yenaŋ abô imiŋ Jelusalem lôk Judia sapêŋ ma Samalia lôk ni endeba êndôk pik anêŋ daŋ.”

9 Hanaŋ abô êŋ yôv, ma ewa yani hathak leŋ ba hi. Thêlô êyê imiŋ ma buliv hava yani siŋ ba êthônŋ.

10 Thêlô ititiŋ leŋ denaŋ ma ketheŋ oyaŋ ma anyô ju lôk nômkama thapuk ba imiŋ thêlô malêvôŋ.

11 *Ma enaŋ, “Nê Galili, umiŋ ba utitiŋ leŋ eka? Yisu donŋtom êntêk lêk Lambô hawa vê hêk mólô ba hi leŋ ma tem endelê m aêŋ iyom.”

Thêlô etak anyô te ek enja Judas anêŋ loŋ

12 *Vê m ma thêlô etak Dum Oliv ma ele i Jelusalem. Dum Oliv êŋ hêk habobo Jelusalem hatôm kilomita te iyom.

13 *Êyô Jelusalem ma i unyak kapô vuliŋ atu ba ethak êmô. Thêlô iniŋ athêŋ ma Pita lo Jon ma Jems lo Andulu ma Pilip lo Tomas ma Batolomiu lo Matyu ma Jems, Alpius nakaduŋ, lôk Saimon anyô Selot te, ma Judas, Jems nakaduŋ.

14 Wak sapêŋ ma thêlô ethak donŋtom ba eteŋ mek hi ba hi. Ma avi doho lôk Malia, Yisu talêbô, lôk anêŋ iviyaŋ êmô haviŋ.

15 Ma wak te ma Pita haviyô hamiŋ nê êvhaviŋ hatôm 120 malêvôŋ ma hanaŋ,

16 * “Aiyaŋ thêlô, abô te hêk Wapômbêŋ anêŋ kapy a ba lêk hik anônŋ. Abô êŋ ma Lovak Matherŋ bôk hanaŋ hale Devit abôlêk hathak Judas, ôpatu ba hik Yisu thô hadêŋ nê takatu ba evaloaŋ yani.

17 Yani ma alalô te atu ba bôk hadum ku êntêk haviŋ alalô.”

18 *(Judas hêv pik bute vuli hathak valuselaŋ atu ba hadum kambom ba hawa. Êŋ ma hêv yak halôk pik buêŋ ba lasoam hapup ba la haŋgasô hale yaŋŋ.

19 Avômalô Jelusalem sapêŋ elaiŋ abô êŋ ba intu elam pik buêŋ hathak iniŋ abô nena “Akeldama”. Anêŋ ôdônŋ nena, “Pik atu ba thalaleŋ hathaŋ.”)

20 Êŋ ma Pita hanaŋ, “Hatôm bôk eto hêk Kapy a Yeŋ nena,

“ ‘Anêŋ unyak tem ngathiniŋ;

ma miŋ notak anyôla ek êmô ami.’

Kapy a Yeŋ 69:25

Ma buyaŋ hanaŋ nena,

“ ‘Anyô yaŋ enja anêŋ loŋ lôk anêŋ ku.’

Kapy a Yeŋ 109:8

21 Aêŋ ba alalô natak anyô te atu ba Anyô Bêŋ Yisu hamô haviŋ alalô denaŋ ma yani hamô haviŋ alalô wak nômbêŋ intu sapêŋ,

22 *mônŋ ma waklavôŋ atu ba Jon hathik Yisu halôk ŋaŋ aleba hayô wakma Lambô hawa yani vê hêk alalô ba hi malak leŋ. Anyô êŋ tem imbiŋ alalô ek enaŋ Yisu anêŋ haviyô hathak loŋbô bêŋ êndêŋ avômalô.”

23 Yôv ma etak anyô lokwanju. Yaŋ ma Josep, elam nena Balsabas, ma athêŋ yaŋ ma Jastas. Ma anyô yaŋ ma Matias.

24 Ma eteŋ mek nena, “Anyô Bêŋ, hoyala avômalô sapêŋ iniŋ kapôlônŋiŋ. Nuŋgwik thô nena hotak anyô ju êntêk yaŋ sê

* 1:7: Mak 13:32 * 1:8: Mat 28:19; Luk 24:48 * 1:11: Mat 26:64; Luk 21:27 * 1:12: Luk 24:50-53 * 1:13: Mat 10:2-4 * 1:16: Sng 41:9 * 1:18: Mat 27:3-8 * 1:22: Mak 1:9; 16:19; Jon 15:27

²⁵ ek enja ku aposel atu ba bôk Judas hatak ba hi anêḡ loḡ.”

²⁶ Yôv ma ibi valu ek nêgê nena athêḡ yaḡ sê habitak. Êḡ ma etak Matias ek imbitak aposel imbiḡ thêlô laumiḡ ba lahavute takatu.

2

Lovak Matherḡ halôk ba halêm

¹ *Waklavôḡ Pentikos hayô, êḡ ma avômalô êvhaviḡ ethak doḡtom ba êmô unyak te.

² Ma kethen oyaḡ ma nômlate diḡdiḡ halêm anêḡ leḡ ba anêḡ pôk ma hatôm lovak bêḡ te ba hayô hamô unyak atu ba thêlô êmô siḡ.

³ *Ma êyé nômlate hatôm atum dahalaḡ hatakalek ba hayô hamô thêlô toḡtom.

⁴ *Ma Lovak Matherḡ hayô hava thêlô sapêḡ kapôlôḡniḡ siḡ ba enaḡ abô masôm lomaloma hatôm Lovak Matherḡ hêv hadêḡ thêlô.

⁵ Avômalô Israel takatu ba êmô Wapômbêḡ vibiḡ bôk etak pik lôbôlôbô takatu ba êmô ma êlêm Jerusalem ek Pentikos.

⁶ Ma elañô diḡdiḡ ba êlêm ethak doḡtom. Ma eholoba kambom hathak elañô ḡê êḡ enaḡ abô hathak thêlô toḡtom da iniḡ abô.

⁷ Ma eson kambom ba enaḡ hik thêlôda liḡ, “Thêlô ma ḡê Galili iyom. Malê te aêḡ am?”

⁸ Aisê ba alalô alañô thêlô enaḡ abô hathak alalôaniḡ abô toḡtom?

⁹ Alalô ma anêḡ Patia lo Midia ma Ilam lo Mesopotemia ma Judia lo Kapadosia ma Pontus lo Esia

¹⁰ ma Plijia lo Pampilia ma Ijip lôk Libia bute atu habobo Sailini ma ḡê doho anêḡ Lom.

¹¹ (Ma vi ma avômalô Israel, ma vi ma avômalô loḡ buyaḡ takatu ba ibitak êyô Israel iniḡ êvhaviḡ kapô.) Ma doho anêḡ Klit lo Alebia. Ma doḡtom alalô alañô thêlô enaḡ abô hathak nômbêḡ atu ba Wapômbêḡ hadum hathak alalôaniḡ abô toḡtom.”

¹² Ma avômalô sapêḡ eson kambom ba itutuniḡ leḡḡkadôk ma enaḡ hik thêlôda liḡ nena, “Nôm êḡ anêḡ ôdôḡ ma aisê?”

¹³ Ma doḡtom vi ibi thêlô liliḡ ba enaḡ, “Inum waiḡ bêḡ anôḡ ba elo molo.”

Pita hanaḡ abô

¹⁴ Êḡ ma Pita haviyô hamiḡ aposel laumiḡ ba lahavute malêvôḡ ma halam lôklokwaḡ nena,

“Môlô avômalô Israel lôk avômalô takêntêk ba lêk ômô Jerusalem, nodañô yenaḡ abô katô. Tem yanaḡ nôm êḡ anêḡ ôdôḡ bêḡ.

¹⁵ Lêk ma lôkbôk denaḡ hatôm 9 kilok. Ba inu miḡ noson nena ḡê êntêk inum waiḡ ba elo molo ami.

¹⁶ Mi, nôm êḡ ma hatôm plopet Joel bôk hanaḡ,

¹⁷ “Wapômbêḡ hanaḡ nena habobo pik lo leḡ anêḡ daḡ

ma tem yanḡasô yenaḡ Lovak Matherḡ êyômô avômalô sapêḡ.

Ma nalumi anyô lo avi tem yanêm yenaḡ abô êndêḡ i ba nenaḡ abô êtôm plopet.

Ma môlônim apenena tem netulak ba nêgê wêḡ.

Ma môlônim anyô borḡnena tem nêgê niaviḡ.

* 2:1: Wkḡ 23:15-21; Lo 16:9-11 * 2:3: Mat 3:11 * 2:4: Mak 16:17; Ap 4:31; 10:44-46; 19:6

- 18 Ma tem yangasô yenaŋ Lovak Matherŋ êyômô
yenaŋ anyô lo avi ku êndêŋ waklavôŋ êŋ
ma tem yanêm yenaŋ abô êndêŋ i ba nenaŋ abô êtôm plopet.
- 19 Ma tem yandum nômbithi ênjêk leŋ,
ma yandum lavôŋiŋ ênjêk pik.
Thalalen lôk atum ma atum yova bêŋ tem imbitak.
- 20 Ma wak tem ende i liliŋ ba imbitak momaŋiniŋ,
ma ayôŋ tem ende i liliŋ ba imbitak êtôm thalalen.
Vêm ma Anyô Bêŋ anêŋ waklavôŋ lôkmaŋgiŋ bêŋ atu tem êlêm.
- 21 Ma avômalô takatu ba elam Anyô Bêŋ anêŋ athêŋ,
tem nêmi i bulubiŋ' *Jol 2:28-32*

22 "Avômalô Israêl, nodanô abô êntêk. Wapômbêŋ bôk hadum ku lôklokwaŋ anôŋ lôk nômbithi ma lavôŋiŋ hathak Yisu anêŋ Nasalet anêŋ baŋ hamô môlô malêvôŋ ba hik thô nena yanida hêv ôpêŋ ba halêm. Ba bôk oyala nômi takêŋ yôv.

23 Ma Wapômbêŋ hatak yani halôk môlô bahemim hatôm bôsêbôk ba lahabi lôk anêŋ auk ek nômi takêŋ imbitak aêŋ. Ma môlô udum ba nê kambom ik yani loŋ hathak alovalaŋaŋsiŋ ba hama.

24 Ma donjom Wapômbêŋ hik yani liŋ ba haviyô hathak loŋbô ba hawa yani vê hêk ŋama anêŋ vovaŋ bêŋ ek malê nena ŋama miŋ hatôm embaloŋ yani loŋ ami.

25 Devit bôk hanaŋ hathak yani nena,
" 'Yahayê Anyô Bêŋ hamô haviŋ ya wak nômbêŋ intu sapêŋ.
Yani hamô habobo ya
ba intu miŋ hatôm nômlate esale ya thô ami.

26 Aêŋ ba yalenŋmavi anôŋ
ba yahabôya.
Ma yalenŋviŋkupik hêv ma.

27 Ek malê nena tem miŋ ôndô ya êmô nê ŋama iniŋ loŋ ami,
ma tem miŋ otak anêm Anyô Matherŋ ek epalê ênjêk siô ami.

28 Bôk huik loŋôndê lôkmala thô hadêŋ ya yôv,
ma tem yamô imbiŋ o ba undum yalenŋmavi anêŋ dôêŋ' *Kapya Yen*
16:8-11

29* "Aiyaŋ thêlô, yahananŋ avanôŋ biŋ nena bumalô Devit bôk hama ba elav yôv. Ma anêŋ siô êntêk hêk denaŋ aleba lêk.

30* Ma donjom Devit ma plopet te ba hayala nena Wapômbêŋ bôk havak abô nena embenŋ yam ma tem etak lim lukmuk te ek imbitak kiŋ êtôm yanida.

31* Devit bôk hayala nômi atu ba tem imbitak embenŋ yam ba hanaŋ hathak Mesia atu ba Wapômbêŋ tem nêmi lôkmala êndêŋ yani ba imbiyô esak loŋbô. Ba intu hanaŋ nena tem miŋ nêndô yani êmô nê ŋama iniŋ loŋ ba kupik epalê ami.

32 Ôpêŋ ma Yisu atu ba Wapômbêŋ bôk hik yani liŋ. Ma yêlô sapêŋ ayê nômi êŋ haviŋ ba êntêk ananŋ bêŋ hadêŋ môlô.

33* Ma Wapômbêŋ hawa Yisu ba hatak yani hamô baŋ vianôŋ yôv. Ma hêv Lovak Matherŋ atu ba bôk havak abô ek nêmi êndêŋ yani ma êntêk lêk haŋgasô hayô hamô yêlô ba intu lêk ôyê lo olaŋô.

34 Devit da miŋ hi malak leŋ hatôm Yisu ami, ma donjom hanaŋ,

* **2:29:** 1Kin 2:10 * **2:30:** 2Sml 7:12; Sng 89:3-4; 132:11 * **2:31:** Sng 16:10 * **2:33:** Ap 5:32;
7:55-56

“ ‘Anyô Bêḡ Wapômbêḡ hanaḡ hadêḡ yenaḡ Anyô Bêḡ Mesia nena,
 “Ômô yabahaḡ vianôḡ

35 endeba yatak ḡê takatu ba ik vovak hadêḡ o
 nêḡmô vemkapô vibinḡ am.” ’

Kapya Yey 110:1

36 * “Aêḡ ba môlô avômalô Israeḡ sapêḡ, noyala abô êntêk katô. Yisu atu ba
 môlô uik hathak a, Wapômbêḡ hadum ba habitak Anyô Bêḡ lôk Mesia.”

Avômalô bêḡ anôḡ ele i liliḡ ba ithik ḡaḡ

37 Thêlô elanḡ Pita anêḡ abô takêḡ ma habi thêlô kapôlôḡḡḡḡ vose. Ma enaḡ
 hadêḡ yani lôk aposel vi nena, “Aiyāḡ thêlô, yêlô nandum malê?”

38 Ma Pita hanaḡ, “Môlô tomtom node kapôlôḡḡḡḡ liliḡ ba nusik ḡaḡ esak
 Yisu Kilisi anêḡ athêḡ ek Wapômbêḡ nêḡm môlôḡḡḡḡ kambom vê ma nêḡm Lovak
 Matherḡ êndêḡ môlô êtôm anêḡ wapôḡm.

39 * Havak abô êḡ ek avômalô takatu ba alalôḡḡḡḡ Wapômbêḡ tem endam i,
 môlô lôk unim avômena ma avômalô takatu ba êḡm daimbô.”

40 Ma Pita hanaḡ abô bêḡ anôḡ haviḡ hadêḡ thêlô ba hanaḡ nena, “Noyabinḡ
 am. Nônêḡ amda sa ba nôsôv êḡḡêk avômalô kambom takêḡ ek miḡ nôpôm
 vovaḡ atu ba tem êpôm i ami.”

41 * Aêḡ ba ḡê takatu ba ewa Pita anêḡ abô intu ithik ḡaḡ. Ma wak êḡ ma
 avômalô hatôm 3,000 êlêḡ haviḡ avômalô takatu ba bôk êvhaviḡ yôv.

Nê êvhaviḡ ethak doḡtom haviḡ i

42 * Ma thêlô lôklokwaḡ ek nedanḡ aposel iniḡ abô lôk ethak doḡtom haviḡ i
 ma eyaḡ polom lo inum waiḡ matherḡ atu ba Yisu bôk hêv lôk eteḡ mek haviḡ
 i.

43 Ma aposel idum lavôḡḡḡḡ lôk nômbithi bêḡ anôḡ ba avômalô sapêḡ êyê ba
 esonḡ kambom.

44 * Ma avômalô êvhaviḡ sapêḡ ethak doḡtom haviḡ i ma miḡ leḡvi iniḡ
 nôḡkama ami. Iniḡ nôḡkama lôkthô ma êdô hamô ek hêv thêlô sapêḡ sa.

45 Thêlô ethak êv iniḡ pik lôk nôḡkama ek nêḡnêḡ vuli ma ewa vuli takêḡ ba
 êv avômalô takatu ba nôḡkama vi mi sa.

46 Ma wak nômbêḡ intu ma thêlô ethak doḡtom êḡm unyak matherḡ anêḡ
 piklêvôḡ. Ma ethak eyaḡ nôḡm haviḡ i lôk leḡḡḡḡmavi ma kapôlôḡḡḡḡḡḡ labalina.

47 * Lôk êbô Wapômbêḡ anêḡ athêḡ. Êḡ ma avômalô sapêḡ leḡḡḡḡmavi anôḡ
 hathak i. Ma wak nômbêḡ intu sapêḡ ma Anyô Bêḡ hêv avômalô doho bulubinḡ
 ba hêv i ibitak êyô ḡê êvhaviḡ kapô haviḡ.

3

Anyô va kambom te habitak mavi

1 Wak te ma Pita lo Jon i unyak matherḡ hadêḡ wakma eteḡ mek. Wakma
 êḡ ma hatôm 3 kilok yaḡsiḡ.

2 Êyô ma êyê ewa anyô va kambom te ba êlêḡ. Bôk evathu yani aêḡ. Ma wak
 nômbêḡ intu ma ewa yani ba i êdô hamô unyak matherḡ anêḡ badêḡ abôlêk
 atu ba elam nena Loḡ Kêkêlô. Êdô yani hamô loḡ êḡ ek epetenak ek avômalô
 takatu ba i unyak matherḡ anêḡ piklêvôḡ ek nêḡnêḡ valu êndêḡ yani.

* 2:36: Ap 5:30-31 * 2:39: Ais 57:19 * 2:41: Ap 2:47; 4:4 * 2:42: Ap 20:7 * 2:44: Ap 4:32-35

* 2:47: Ap 6:7; 11:21

³ Ôpêḡ hayê Pita lo Jon êlêm ek ini unyak mathenḡ kapô, êḡ ma halam ek thai nênem valu êndêḡ yani.

⁴ *Pita lo Jon ititiḡ yani lôklokwaḡ. Ma Pita hanaḡ, “Nôḡgô yai!”

⁵ Êḡ ma ôpêḡ hik i lilin hadêḡ thai ma hasonḡ nena tem nênem nômla êndêḡ yani la.

⁶ *Ma Pita hanaḡ, “Ya valu mi. Ma doḡtom nôḡm atu ba yahawa ma tem yanêḡm êndêḡ o. Hathak Yisu Kilisi anêḡ Nasalet anêḡ athêḡ, umbiyô ombenḡ.”

⁷ Ma Pita havalonḡ ôpêḡ baḡ vianôḡ ba havôv yani haviyô. Ma kethenḡ oyaḡ ôpêḡ vagigiḡ lôk vakapô habitak lôklokwaḡ.

⁸ Êḡ ma yani hasôv kisi ma havenḡ. Ma hi unyak mathenḡ anêḡ piklêvôḡḡ havinḡ thai. Ma havenḡ ba hasôv kisi hathak lolenḡ lolenḡ ba habô Wapômbêḡ.

⁹ Ma avômalô sapêḡ êyê yani haverḡ ba habô Wapômbêḡ.

¹⁰ Ma eyala nena ôpêḡ ma anyô petenak atu ba hathak hamô unyak mathenḡ abôlêk atu ba elam nena Lonḡ Kêkêlô, êḡ ma eboloba ba dahôlôḡḡḡ hi.

Pita hanaḡ abô hamiḡ unyak mathenḡ kapô

¹¹ Ma anyô petenak atu havalonḡ Pita lo Jon, êḡ ma avômalô sapêḡ esonḡ kambom ba elanḡviri êlêm hadêḡ thêlô halôk kapo daḡ atu ba elam nena Solomon anêḡ Kapo Daḡ.

¹² Pita hayê ma hanaḡ hadêḡ thêlô nena, “Avômalô Israeḡ, osonḡ kambom ba utitiḡ yai lôklokwaḡ eka? Osonḡ nena yai adum ôpêntêk mavi hathak yaidaniḡ lôklokwaḡ lôk kobom mathenḡ e? Mi anôḡ!

¹³ *Ablaham lo Aisak ma Jekop lôk alalôaniḡ bumalô thêlô iniḡ Wapômbêḡ iyom intu hadum nôḡm êḡ ek nêḡm athêḡ lôkmaḡḡḡḡ êndêḡ anêḡ anyô ku Yisu. Môlô bôk otak ôpêḡ ek nijik vônô. Ma Pailat lahaviḡ etak yani, ma doḡtom môlô ôvôliḡ dôḡmim hadêḡ yani.

¹⁴ Avanôḡ, môlô ôvôliḡ dôḡmim hadêḡ Anyô Mathenḡ lôk Anyô Thêthônḡ atu ma onanḡ hik Pailat liḡ ek etak ôpatu ba bôk hik anyô vônô êlêm êndêḡ môlô.

¹⁵ Ôpatu ba lôkmala anêḡ ôdônḡ ma uik vônô. Ma doḡtom Wapômbêḡ hik yani liḡ hathak lonḡbô hêk ḡama. Ma yai bôk ayê nôḡm takêḡ ba êntêk lêk ananḡ abô hathak.

¹⁶ Êvhaviḡ hathak Yisu anêḡ athêḡ iyom hadum ba ôpatu ba ôyê lo oyala lêk hawa lôklokwaḡ. Yani habitak mavi anôḡ hatôm ôyê hathak Yisu anêḡ athêḡ lôk êvhaviḡ atu ba halêm anêḡ yani.

¹⁷ * “Aiyaḡ thêlô, yahayala nena môlô lôk unim avaka miḡ oyala ôpêḡ katô ami ba intu udum kambom hadêḡ yani.

¹⁸ Ma doḡtom sêbôk ma Wapômbêḡ hanaḡ hadêḡ plopet sapêḡ ba eto nena anêḡ Mesia tem enja vovanḡ. Aêḡ ba unim kambom atu udum ma Wapômbêḡ anêḡ abô êḡ lêk hik anôḡ.

¹⁹ * “Aêḡ ba node kapôlôḡmim lilinḡ ba nosopa Wapômbêḡ ek nêḡm môlônim kambom vê lôk nêḡm lovak êndêḡ môlô.

²⁰ Ma nêḡm anêḡ Mesia atu ba bôk hatak ek nêḡm êndêḡ môlô. Mesia êḡ ma Yisu atu.

* **3:4:** Ap 14:9
* **3:6:** Ap 4:10; 16:18

* **3:13:** Kis 3:6,15; Luk 23:13-25; Ap 2:23

* **3:17:** Luk

23:34; 1Ti 1:13 * **3:19:** Ap 2:38

²¹ Ma lèk yani hamô malak leŋ ba hayabinj waklavôŋ atu ba Wapômbêŋ bôk hatak ek nômkama sapêŋ imbitak lukmuk esak loŋbô êtôm sêbôk atu ba yani havak abô ba hanan ba anêŋ plopet mathen enan bêŋ.

²²* Hatôm Mose bôk hanan, ‘Wapômbêŋ unim Anyô Bêŋ tem etak plopet te êtôm ya ba imbitak anêŋ môlô malêvôŋ. Ba intu nodanô anêŋ abô takatu ba hanan bêŋ hadêŋ môlô katô.

²³ Ma ôpatu ba miŋ halanô plopet êŋ anêŋ abô ami, ma tem nênem yani vê ênjêk anêŋ avômalô ba nimbulinj yani vi dedaunj.’

²⁴“Samuel lôk plopet takatu ba ibitak evenj yam bôk enan hathak waklavôŋ atu ba lèk habitak.

²⁵* Môlô ma plopet takêŋ iniŋ nali. Ma abô atu ba Wapômbêŋ bôk havak haviŋ libumi yôv, abô êŋ êntêk havalonj môlô loŋ denan. Hatôm bôk hanan hadêŋ Ablaham, ‘Hathak anêm libumi, ma tem avômalô pik sapêŋ neja mek mavi.’

²⁶* Ba intu Wapômbêŋ hik anêŋ anyô ku liŋ ma hêv halêm hadêŋ môlô hamôŋ ek nêem mek mavi êndêŋ môlô lôk ende môlô tomtom lilinj ênjêk unim kambom takatu ba udum.”

4

Evalonj Pita lo Jon

¹ Pita lo Jon enan abô hadêŋ avômalô imiŋ denan, ma nê êbôk da lôk unyak mathen anêŋ sôp bidonj iniŋ anyô vovak laik ma Sadyusi doho êyô ek thai.

² Thêlô leŋinmaniŋ hathak thai êdôn avômalô nena Yisu bôk haviyô hêk ŋama ba intu avômalô ŋama sapêŋ tem nimbijô esak loŋbô aêŋ iyom.

³ Lêk yanŋin habôk ba intu evalonj thai ba êdô hamô koladôn aleba hayan wak bêŋ.

⁴* Ma donjom avômalô bêŋ anôn elanô thai iniŋ abô ba êvhavinj. Ba nê takatu ba êvhavinj lèk halumbak hi habobo 5,000.

⁵ Haviyô hayan ma nê bêŋbêŋ eyabinj avômalô lôk nê bêŋbêŋ ma nê lôkauk hathak abô balabunj ethak donjom êmô Jelusalem.

⁶ Anas, anyô bêŋ habôk da, lôk Kaiapas ma Jon lo Aleksanda lôk anyô bêŋ habôk da anêŋ thalalenj vi êmô havinj.

⁷ Ma ewa thai êlêm ma enan hik thai liŋ nena, “Lôklokwanj lôk athêŋ alê intu udum ôpêŋ mavi hathak?”

⁸ Ma Lovak Mathen hava Pita kapô siŋ ba hanan hadêŋ thêlô nena, “Nê bêŋbêŋ lôk nê eyabinj avômalô, nodanô yenan abô!

⁹ Yai êv anyô va kambom êntêk sa ba intu udum ek nonan yai bêŋ lôk lemimhavinj noyala nena yai adum yani mavi aisê e?

¹⁰* Aêŋ ba môlô lôk avômalô Israeŋ sapêŋ noyala katô nena anyô va kambom êntêk lèk habitak mavi ba hamiŋ môlô malemim hathak Yisu Kiliŋ anêŋ Nasalet anêŋ athêŋ. Bôk uik yani vônô hathak a, ma donjom Wapômbêŋ hik yani liŋ hêk ŋama.

¹¹ Yani ma

“valu atu ba môlô nê olav unyak ôpôlik hathak,
ma lèk habitak valu landinj anônj.’

Kapya Yey 118:22

* 3:22: Lo 18:15,18-19 * 3:25: Stt 22:18 * 3:26: Ap 13:46 * 4:4: Ap 2:41 * 4:10: Ap 3:6,13-16

12 *Yisu da iyom anêñ athêñ hatôm nêñ alalô bulubij. Ma athêñ yañ miñ hêk pik lo leñ sapêñ ek nêñ alalô bulubij ami. Mi.”

13 Ma thêlô êyê Pita lo Jon iminj lôklokwañ ma kô mi, ma eyala nena thai ma ñê oyañ ba miñ bôk ethak unyak ami. Êñ ma thêlô eson kambom ba leñinhabi nena bôk êmô havinj Yisu.

14 Ma êyê anyô va kambom atu lêk mavi ba haminj havinj thai ba intu thêlô abô mi ek nenañ.

15 Êñ ma enañ ek neja Pita lo Jon vê êñjêk Sanhedlin* anêñ unyak ma nede yain ba ini. Ma ele yain ba i ma thêlô êbôlêm auk.

16 Ba enañ, “Alalô nandum malê esak anyô ju êntêk? Avômalô Jerusalem sapêñ lêk eyala yôv nena thai idum lavôñij bêñ te ba miñ hatôm alalô nasi ami.

17 Ma donjom alalô napôm loñôndê te ek abô êñ miñ ni mayaliv êñjêk avômalô malêvôn ami. Aêñ ba nanañ lôklokwañ êndêñ thai nena miñ nenañ abô esak athêñ êñ êndêñ avômalô la esak loñbô ami.”

18 *Yôv ma elam thai êlêm hathak loñbô ma enañ lôklokwañ nena miñ nenañ abô êñ lôk nêndôn avômalô esak Yisu anêñ athêñ ami.

19 *Ma donjom Pita lo Jon enañ viyañ, “Malê intu ba mavi hêk Wapômbêñ ma ek yai nandum? Nasopa môlônim abô mena Wapômbêñ anêñ abô?

20 Yai miñ hatôm bônôn esak nôñ takatu ba ayê lo alañô ami.”

21 Ma Sanhedlin enañ lôklokwañ ek thai nêñ bônôn, êñ ma etak thai ba i. Avômalô sapêñ êbô Wapômbêñ anêñ athêñ hathak nôñ atu ba lêk idum ba intu miñ hatôm nêpôm loñôndê la ek nêñem vovanj êndêñ thai ami.

22 Ek malê nena ôpatu ba habitak mavi ma anêñ sondabêñ hatôm 40. Ba intu eyala nena Wapômbêñ iyom hatôm indum nôñ êñ.

Ñê êvhavinj ininj mek

23 Etak Pita lo Jon ba i hadêñ avômalô êvhavinj. Ma enañ abô takatu ba ñê bêñbêñ êbôk da lôk ñê bêñbêñ enañ hadêñ thai.

24 *Thêlô elañô aêñ ma lôkthô êv veññjêlêk lij ba eteñ mek hadêñ Wapômbêñ nena, “Anyô Bêñ, nômkama sapêñ anêñ alañ, bôk hopesañ pik lo leñ ma ñgwêk lôk nômkama sapêñ atu ba êmô kapô.

25 Sêbôk ma honañ abô hathak Lovak Matheñ hale anêñ anyô ku ma yêlôaniñ bumalô Devit abôlêk. Ba hanañ aêntêk, “Avômalô pik sapêñ leñinñañja eka?

Lôk ibutin abôyañ ek nijik vovak êndêñ Wapômbêñ eka?

26 Pik ininj kin lôkthô êpôpêk i ek nijik vovak.

Lôk ñê bêñbêñ pik sapêñ ethak donjom

ek nêñô Anyô Bêñ lôk anêñ Mesia lu.’

Kapya Yeñ 2:1-2

27 *Avanôn binj, Helot Antipas lo Pontius Pailat ma ñê loñ buyañ lôk avômalô Israël bôk ethak donjom êmô malak lôñ êntêk ba idum ek nêñô anêñ anyô ku matheñ Yisu lu, ôpatu ba bôk holam yôv ek imbitak anêñ Mesia.

28 *Thêlô idum nômkama sapêñ hatôm anêñ auk lôk lôklokwañ atu ba bôk lemhabi nena tem imbitak aêñ.

* 4:12: Mat 1:21 * 4:15: Israël elam ininj kaunsil nena ‘Sanhedlin’. * 4:18: Ap 5:28 * 4:19:

Ap 5:29 * 4:24: Kis 20:11; Neh 9:6; Sng 146:6 * 4:27: Mat 27:1-2; Luk 23:7-11; Ap 3:13 * 4:28:

Ap 2:23

29 *Anyô Bêj, lemimbi abô takatu ba evak ba enañ ek indum yêlô nakô ba intu nê m yêlô anê m nê ku sa ek nanañ anê m abô lôklokwan ma miñ nakô ami.

30 Ma otak bahem êyônggêk avômalô lôk lijiñ ba undum i mavi lôk undum lavôjiñ lôk nômbithi lomaloma esak anê m anyô ku mathen Yisu anê j athê j.

31 Thêlô eten mek yôv ma loñ atu ba êmô halowaliñ. Ma Lovak Mathen hayô hava thêlô lôkthô kapôlôjiñ siñ. Ba enañ Wapômbê j anê j abô bê j ma miñ êkô ami.

Nê êvhaviñ sapê j kapôlôjiñ donjom

32 *Ma nê êvhaviñ sapê j iniñ auk lôk kapôlôjiñ donjom iyom. Ma iniñ nômkama sapê j ma hatôm thêlô lôkthô iniñ ma miñ evasiñ ami.

33 Ma aposel ethak enañ Yisu anê j haviyô hathak lonbô bê j ba iniñ abô ê j anê j lôklokwan ma bomañ. Ma Wapômbê j habi anê j wapôm hayô hamô thêlô lôkthô.

34 *Ma thêlô vi iniñ pik lo unyak hamô ba ethak êv ba avômalô vi êv vuli. Ma ewa valu takê j

35 ba êv hadê j aposel ek neyabiñ. Ma aposel ibi valuselen takê j sam hadê j avômalô takatu ba êv yak hathak nômkama. Ba intu thêlô te miñ hêv yak hathak nô m lôk nômkama ami.

36 Ma thêlô ê j te ma Josep ba anê j lon ma ngavithôm Saipulus ma habitak anê j ôdô j Livai. Ma aposel ethak elam yani nena Banabas, athê j ê j anê j ôdô j nena, "Anyô hathak havatho avômalô kapôlôjiñ lon."

37 Yani hêv anê j pik bute ek nê nê m vuli. Ma hawa valu hathak pik ê j ba hi hêv hadê j aposel.

5

Ananiais lo Sapaila

1 Ma anyô yan hamô ba anê j athê j nena Ananiais ma yanavi ma Sapaila. Thai êv iniñ pik bute ba êv vuli.

2 *Ma hawa valu pik ê j vi ek thaida ma hêv vi hadê j aposel ma hasau i nena, "Valu lôkthô êntêk yahawa ba yahalê m." Ma yanavi hayala nô m atu ba yamalô hadum.

3 *Ma Pita hanañ nena, "Ananiais, hotak Sadan ba hava kapôlôm siñ ma hosau Lovak Mathen, ba huvuñ anê m valu pik ê j vi eka?"

4 Miñ bôk êv vuli pik ê j ami denañ, ê j ma anê m pik. Ma bôk êv vuli yôv, valu ê j ma anê m aê j iyom. Ma donjom howa auk kambom ê j anê j êsê ba honañ abôyan? Hosau nê pik lôk Wapômbê j haviñ."

5 Ananiais halanjô abô ê j ma hêv yak halôk biñ ba hama. Ma avômalô takatu ba elanjô abô ê j êkô ba biñdaluk haveli kambom.

6 Ê j ma apenena muk êlê m ma ivuliv anê j kupik ma ewa ba i elav.

7 Wakma lô hale ba hi ma yanavi halê m hayô ma hathô j nô m atu ba habitak paliñ.

8 *Ma Pita hanañ hik avi ê j liñ, "Valu êntêk ma hatôm vuli pik atu ba êv vuli e?"

Ma avi ê j hanañ, "Intu ê j, vuli ê j intu hatôm."

9 Êḡ ma Pita hanarḡ hadêḡ avi êḡ, “Aisê ka mamu ubutinḡ abô ek nosaê Anyô Bêḡ anêḡ Lovak Mathenḡ? Nôḡḡô! Nê takatu ba lêk elav vônim yôv, êntêk lêk iminḡ unyak abôlêk ba tem neja o ba ini nedav imbinḡ.”

10 Ma kethenḡ oyarḡ ma avi êḡ hêv yak halôk hêk Pita valuvi ba hama. Ma apenena muk takatu ba ibitak êyô unyak kapô. Ma êyê avi êḡ lêk hama. Êḡ ma ewa ba i elav yani hêk yamalô vi.

11 Yôv ma avômalô êvhavinḡ sapêḡ lôk avômalô takatu ba elanô abô êḡ, lôkthô êkô kambom.

Aposel idum avômalô bêḡ anôḡ ibitak mavi

12 *Ma aposel idum lavôḡinḡ lôk nômbithi lomaloma hêk avômalô maleḡinḡ. Ma nê êvhavinḡ sapêḡ ethak doḡtom lôbôlôḡ halôk unyak mathenḡ anêḡ kapo danḡ atu ba elam nena Solomon anêḡ Kapo Danḡ.

13 Ma avômalô vi atu ba minḡ êvhavinḡ ami êkô ek nesak doḡtom imbinḡ thêlô, ma doḡtom avômalô sapêḡ êyê thêlô nena nê mavi.

14 Ma anyô lo avi bêḡ anôḡ ethak êvhavinḡ Anyô Bêḡ ba ibitak êyô avômalô êvhavinḡ kapô.

15 Êḡ ma avômalô ethak ewa ininḡ nê lôk lijinḡ hayô hêk balê lo yêḡ ma i ililinḡ hêk loḡondê anêḡ danḡ ek Pita havenḡ loḡondê, êḡ ma dahô imbi êyôḡgêk i ek nimbitak mavi esak loḡbô.

16 Ma avômalô bêḡ anôḡ êlêm anêḡ lomalak takatu ba habobo Jelusalem ba êlêm ethak doḡtom. Ma ewa ininḡ nê lôk lijinḡ lôk nê takatu ba ḡḡôk lelaik habulinḡ i ma lôkthô ibitak mavi hathak loḡbô.

Êv vovarḡ hadêḡ aposel

17 Ma anyô bêḡ habôk da lôk nê idum ku havinḡ yani, thêlô sapêḡ ma Sadyusi ba êyê nôḡ takatu ba aposel idum ba lenḡinḡ danḡ hathak i.

18 Ba evalonḡ aposel ma etak i halôk malak lôḡ anêḡ koladôḡ.

19 *Ma bôlôvôḡ êḡ ma Anyô Bêḡ anêḡ anḡela hik koladôḡ abôlêk vê ma hawa i ele yainḡ. Ma hanarḡ,

20 “Unu numinḡ unyak mathenḡ anêḡ piklêvôḡ ma nonanḡ abô sapêḡ esak lôkmala lukmuk êntêk êḡ bêḡ.”

21 Aposel elanô abô êḡ ba lôkbôk momanḡinḡ ma i unyak mathenḡ anêḡ piklêvôḡ. Ma êdôḡ avômalô.

Ma anyô bêḡ habôk da lôk anêḡ nê môlô êlêm ma elam nê Sanhedlin lôk Israeḡ ininḡ nê bêḡbêḡ sapêḡ. Ma êv abô hadêḡ koladôḡ ek neja aposel ba nêlêm.

22 Êḡ ma nê koladôḡ ininḡ sôp bidonḡ i ek neja aposel ma doḡtom minḡ êḡmô ami. Ma êvôḡ ma enarḡ nena,

23 “Yêlô ayê koladôḡ anêḡ abôlêk putup ma nê takatu ba eyabinḡ iminḡ habobo. Ma doḡtom yêlô ik koladôḡ abôlêk vê ma minḡ apôm anyô late hamô kapô ami.”

24 Unyak mathenḡ anêḡ sôp bidonḡ ininḡ anyô vovak laik lôk nê bêḡbêḡ êbôk da elanô abô êḡ ba lenḡinḡ habi bêḡ anôḡ hathak ba enarḡ, “Malê te tem imbitak?”

25 Ma anyô te hayô ma hanarḡ hadêḡ i, “Nodaḡô! Nê takatu ba otak i hamô koladôḡ, lêk iminḡ unyak mathenḡ anêḡ piklêvôḡ ba êdôḡ avômalô.”

26 Êḡ ma anyô vovak laik lôk anêḡ sôp bidonḡ i ewa thêlô. Êkô ek avômalô nijik i esak valu ba intu minḡ êpôvinḡ thêlô ami.

* 5:12: Ap 2:43; 14:3 * 5:19: Ap 12:7-10

27 Ewa aposel êyô ma etak i hamiņ Sanhedlin malenij ek anyô bêņ habôk da enaņ injik thêlô liņ.

28 * “Yêlô bôk anaņ lôklokwaņ hadêņ mólô nena miņ nôndôņ avômalô esak ôpêņ anêņ athêņ ami. Ma doņtom lêk unim abô êņ halanvij haven Jelusalem mayaliv. Lôk lêk udum ek nonaņ nena yêlô intu aņgasô ôpêņ anêņ thalalenj.”

29 *Ma doņtom Pita lôk aposel vi enaņ hadêņ i nena, “Yêlô nasopa Wapômbêņ anêņ abô iyom ma miņ anyô iniņ abô ami.

30 Mólô bôk uik Yisu vônô hathak a. Ma doņtom bumalô thêlô iniņ Wapômbêņ hik yani liņ.

31 *Wapômbêņ bôk hawa yani hathak ba hi daku leņ ba hadô hamô baņ vianôņ hatôm Anyô Môņ lôk Anyô hêv alalô bulubiņ ek nêma alalô Israeļ sa ek nande kapôlôņij liliņ lôk nêma alalôaniņ kambom vé.

32 Yêlô ma nê takatu ba bôk ayê nôma takêņ ba lêk anaņ abô êņ bêņ. Ma Lovak Matherj atu ba Wapômbêņ hêv hadêņ avômalô takatu ba esopa anêņ abô hik nôma takêņ loņ haviņ.”

Gamelieļ hanaņ ek Sanhedlin netak aposel

33 Sanhedlin elanô abô êņ ma leņijmaniņ kambom ba leņijhaviņ nijik aposel vônô.

34 Ma doņtom Gamelieļ haviyô hamiņ Sanhedlin malêvôņ. Yani ma anyô Palisi lôk anyô lôkkauk hathak abô balabuņ ma hadum ku Sanhedlin haviņ. Avômalô sapêņ ethak êv athêņ bêņ hadêņ yani. Yani hamiņ ba hanaņ ek netak aposel takêņ ba ini yaiņ dokte vêmam.

35 Êņ ma hanaņ hadêņ thêlô, “Mólô nê Israeļ, lemimimbi katô nena tem nundum malê êndêņ nê takêntêk vêmam.

36 *Sêbôk ma Teudas habitak anyô lôk athêņ ba hanaņ, ‘Ya anyô bêņ’. Ma anyô hatôm 400 esopa yani. Ma doņtom Lom ik yani vônô ma anêņ nê ku êsôv mayaliv. Ma anêņ abô êņ hêv yak.

37 Vêma ma wakklavôņ ewa avômalô iniņ athêņ, êņ ma Judas anêņ Galili habitak anyô lôk athêņ ba havôv avômalô bêņ anôņ ek nijik vovak êndêņ gavman. Ma doņtom ik yani vônô, ma anêņ nê ku êsôv mayaliv aêņ iyom.

38 Ba intu yahanan hadêņ mólô Sanhedlin: Notak nê takêntêk. Miņ nundum nômla esak i ami. Ku takatu ba idum halêm anêņ nê pik iniņ hatôm Teudas lo Judas, êņ ma iniņ ku takêņ tem nêma yak.

39 Ma doņtom ku takatu ba halêm anêņ Wapômbêņ, ma mólô miņ hatôm numiņ i loņ siņ ami. Yahakô tem unġwik vovak ni ba ni, êņ ma tem ôņġô nena uik vovak êņ hadêņ Wapômbêņ.”

40 *Yôv ma thêlô êlôk hathak Gamelieļ anêņ abô. Ba elam aposel êlêm ma evali i. Ma enaņ lôklokwaņ hadêņ thêlô nena miņ nenaņ abô esak Yisu anêņ athêņ ami. Êņ ma etak i ba i.

41 *Aposel etak Sanhedlin ba ele yaiņ ma thêlô leņijmavi hathak Wapômbêņ hayê thêlô nena nê mavi ik ewa mama hathak Yisu anêņ athêņ.

42 Ma wak nômbêņ intu ma thêlô i unyak matherj anêņ piklêvôņ lôk lounyak lounyak ma êdôņ avômalô ba enaņ Abô Mavi bêņ nena Yisu ma Mesia atu.

* 5:28: Mat 27:25 * 5:29: Ap 4:19 * 5:31: Ap 2:33-34; Ep 1:20; Hib 2:10; 12:2 * 5:36: Ap 21:38

* 5:40: Ap 4:18 * 5:41: Mat 5:10-12; 1Pi 4:13

6

Etak anyô baherji ba lahavuju ek nênm aposel sa

¹ *Avômalô êvhavij ilumbak ba êv lij sij, êj ma avômalô Israeël vi atu ba êvhavij ba enaj abô Glik, etatale avômalô Israeël vi atu ba êvhavij ba enaj abô Hiblu. Ba enaj, “Wak nômbêj intu ba ibi nôm sam ma mij evani yêlôaniy avi tôp inij sam ami.”

² Êj ma aposel lauminj ba lahavuju takatu elam jê êvhavij sapêj ethak donjom ma enaj, “Mij mavi ek yêlô natak ku nananj Wapômbêj anêj abô ma nandum ku nambi nôm sam ami.

³ Aêj ba, aiyanj thêlô, nômbôlêm môle nim anyô lôkauk baherji ba lahavuju takatu ba Lovak Matherj hava kapôlôrij sij ek nanêm ku êj êndêj i.

⁴ Êj ma tem yêlô hatôm namô tinij ek naterj mek lôk nananj Wapômbêj anêj abô lôk nandôj avômalô.”

⁵ Avômalô sapêj elanj abô êj ma lejinj mavi. Ma etak Stiven, yani anyô hêvhavij lôklokwanj lôk Lovak Matherj hava yani kapô sij, ma Pilip lôk Plokulus ma Nikano lo Timon ma Pamenas lo Nikolas, yani ma anyô Antiok atu bôk habitak hayô avômalô Israeël inij êvhavij kapô vêm ma hêvhavij Yisu.

⁶ Ewa jê êj ba i hadêj aposel. Ma aposel etak baherij hayô hêk i ma eterj mek hathak i.

⁷ *Aêj ba Wapômbêj anêj abô hi ba hi. Ma avômalô anêj Jelusalem takatu ba êvhavij ilumbak hi ba hi. Ma jê êbôk da bêj anôj êvhavij ba esopa Yisu havij.

Evaloj Stiven

⁸ Ma Wapômbêj habi anêj wapôm sam ba hêv lôklokwanj bêj anôj hadêj Stiven. Ba intu Stiven hathak hadum nômbithi lôk lavôrij lomaloma hêk avômalô malêvôj.

⁹ Ma donjom jê doho êpôlik hathak yani. Nê êj inij unyak yerj ma elam nena, “Nê takatu ba bôk inij alanj hêv athêj ku vê hêk i ma êmô oyanj havij i”. Thêlô sapêj ma avômalô Israeël, doho anêj Sailini ma doho anêj Aleksandlia ma doho anêj plovins Silisia lo Esia. Ma jê takêj êkôki hathak Stiven anêj abô.

¹⁰ *Ma donjom Lovak Matherj hêv auk mavi hadêj Stiven ba mij hatôm nênm anêj abô lu ami.

¹¹ Êj ma thêlô eyanak ba i ibi anyô doho lejinj lij ek nenan nena, “Yêlô bôk alanj ôpêj hananj abôma hathak Mose lo Wapômbêj.”

¹² Aêj ba thêlô ibi avômalô lôk jê bêjbêj ma jê lôkauk hathak abô balabur lejinj lij. Ma i evaloj Stiven ba ewa ba i êdô haminj Sanhedlin malenij.

¹³ Ma êv anyô doho ek nenan abôyanj esak yani. Ba enaj, “Wak nômbêj intu ma ôpêntêk hathak hananj abô kambom hathak unyak matherj lôk Mose anêj balabur.

¹⁴ Yêlô alanj yani hananj, ‘Yisu anêj Nasalet tem indinij unyak matherj êntêk ma injik Mose anêj kobom sêbôk ba hêv hadêj alalô lili.’ ”

¹⁵ Ma jê nômbêj atu ba êmô Sanhedlin itinij Stiven lôklokwanj ma êyê thohavloma lêk hatôm anjela te.

* 6:1: Ap 4:35 * 6:7: Ap 2:41; 16:5 * 6:10: Luk 21:15

7

Stiven hanaŋ abô hadêŋ Sanhedlin

1 Ma anyô bêŋ habôk da hanaŋ, “Abô takêŋ ma avanôŋ e?”

2 *Ma Stiven hanaŋ, “Aiyarŋ thêlô lo wakamik thêlô, nodanô yenaŋ abô! Sêbôk atu ba alalôaniŋ bumalô Ablaham hamô Mesopotemia denaŋ ma miŋ hi Halan ami, ma Wapômbêŋ lôkmanŋiŋ hayô ek yani.

3 *Ma hanaŋ, ‘Otak anêm pik lôk avômalô ma nu pik atu ba tem yanŋik thô êndêŋ o.’

4 *‘Êŋ ma hatak Kaldia iniŋ pik ba hi hamô Halan. Vêm ba lambô hama ma Wapômbêŋ hêv yani ba halêm pik êntêk atu lêk alalô amô.

5 *Ma wak êŋ ma Wapômbêŋ miŋ hêv pik bute ek yani ami, milôk. Ma donŋtom havak abô nena emberŋ yam ma tem yani lôk anêŋ limi neŋa pik bêŋ êŋ lôkthô. Waklavôŋ atu ba Wapômbêŋ hanaŋ abô takêŋ ma Ablaham nakaduŋ mi denaŋ.

6 *Ma donŋtom Wapômbêŋ hanaŋ nena, ‘Anêm libumi tem nêôm êtôm nê masôm êmô malak yaŋ iniŋ pik. Ma nê pik êŋ tem nimbatak thêlôniŋ alaŋ ba nênem malaiŋ êndêŋ i êtôm sondabêŋ 400.

7 *Vêm ma tem yanêm vovaŋ êndêŋ alaŋ takêŋ. Ma emberŋ yam ma tem netak pik yaŋ êŋ ma nêbônêlêm pik êntêk ma nênem yeŋ êndêŋ ya.’

8 *Vêm ma Wapômbêŋ havak abô haviŋ Ablaham ba hêv tabô nenŋothe kupik vê hadêŋ yani. Ma haveŋ yam ma Ablaham habitak Aisak anêŋ lambô ma hatôm wak baheŋvi ba lahavulô ma hanŋothe Aisak anêŋ kupik vê. Vêm ma Aisak habitak Jekop anêŋ lambô, ma Jekop habitak hatôm bumalô laumiŋ ba lahavuju takatu iniŋ lambô. Ma thêlô sapêŋ esopa tabô atu ba hêv.

9 * “Bumalô thêlô leŋiŋdaŋ hathak Josep ba intu êv hadêŋ nê loŋ buyaŋ ba êv vuli ba intu anyô Ijip te habitak Josep anêŋ alaŋ. Ma donŋtom Wapômbêŋ hamô haviŋ yani ba

10 *hêv yani bulubiŋ hathak malaiŋ lomalama. Ba hêv auk mavi hadêŋ Josep ek indum Ijip iniŋ kiŋ Pelo lamavi esak yani. Ba intu hatak yani ek imbitak anyô bêŋ ek eyabiŋ Ijip lôk anêŋ unyak lôkmanŋiŋ sapêŋ.

11 * “Haveŋ yam ma bôm bêŋ lôk malaiŋ lomalama habitak Ijip lo Kenan iniŋ loŋ sapêŋ ba bumalô thêlô miŋ hatôm nêpôm nôm ami.

12 Ma Jekop halaŋô nena nôm hamô Ijip. Êŋ ma hêv bumalô thêlô ba i môŋ anôŋ.

13 *Ma i bôlôŋ yaŋ, ma Josep hanaŋ yanida bêŋ hadêŋ iviyaŋ. Ma Pelo halaŋô nena Josep anêŋ lambô lôk iviyaŋ êmô.

14 *Êŋ ma Josep hêv abô ek lambô Jekop lôk anêŋ avômalô sapêŋ nêlêm. Thêlô hatôm 75.

15 *Ma Jekop halôk ba hi Ijip ba hamô aleba hama ma bumalô thêlô ema haviŋ.

16 *Ma ewa iniŋ kupik ba i elav hêk malak Sekem. Siô êŋ ma Ablaham bôk hêv vuli hêk Hamol anêŋ nali.

* 7:2: Stt 11:31; 15:7 * 7:3: Stt 12:1 * 7:4: Stt 11:31-12:5 * 7:5: Stt 12:7; 15:18; 17:8 * 7:6: Stt 15:13-14; Kis 12:40 * 7:7: Kis 3:12 * 7:8: Stt 17:9-14; 21:4 * 7:9: Stt 37:11,28; 39:2,21-23
* 7:10: Stt 41:37-44 * 7:11: Stt 41:54; 42:1-2 * 7:13: Stt 45:1-4,16 * 7:14: Stt 45:9-11; 46:27
* 7:15: Stt 46:1-7; 49:33 * 7:16: Stt 23:2-20; 33:19; Jos 24:32

17 * “Waklavôḡ atu ba Wapômbêḡ bôk havak abô haviḡ Ablaham lêk habobo injik anôḡ, êḡ ma alalôaniḡ avômalô lêk ilumbak ba êv liḡsiḡ êmô Ijip.

18 *Vêm ma kiḡ yaḡ habitak anêḡ Ijip ba hathôḡ Josep paliḡ.

19 *Ôpêḡ hasau alalôaniḡ avômalô ba hêv malaiḡ hadêḡ bumalô thêlô lôk hanaḡ lôklokwaḡ nena neja avômena kasek ende yaiḡ ma nimbi i ni ek nema.

20 *“Êḡ ma Mose talêbô havathu yani, ma yani amena mavi hêk Wapômbêḡ ma. Ma hatôm ayôḡ lô ma eyabinḡ yani hamô lambô anêḡ unyak.

21 *Vêm ma êdô yani hamô yaiḡ ma Pelo nalavi hawa ba hi hayabinḡ yani hatôm anêḡ namalô.

22 Ma Mose hathak unyak ba êdôḡ yani hathak avômalô Ijip iniḡ auk mavi sapêḡ. Anêḡ abô lôk ku ma lôklokwaḡ anôḡ.

23 “Mose anêḡ sondabêḡ hatôm 40 ma lahaviḡ ni ek êḡjê anêḡ avômalô Israel.

24 *Ma hayê Ijip te habuliḡ Israel yaḡ. Êḡ ma hêv Israel êḡ sa ba hik anyô Ijip atu anêḡ kambom liliḡ ba hik ôpêḡ vônô.

25 Ma lahabi nena tem anêḡ avômalô neyala nena Wapômbêḡ hêv yani ek nêḡ thêlô bulubiḡ. Ma doḡtom mi.

26 Haviyô hayaḡ ma Mose hi ma hayê anyô Israel ju ik i. Ma hadum ek nêḡ thai thêvô ek lenḡjimbini i ba hanaḡ, ‘Ai, mamu ḡjê loyaḡ. Ma uik am eka?’

27 “Ma doḡtom ôpatu ba habuliḡ yaḡ hathô Mose pôḡjêḡ ba hanaḡ, ‘Opalê hatak o hatôm yêlôaniḡ anyô bêḡ lôk anyô nindum abô esak?’

28 *Tem nuḡgwik ya vônô êtôm wakbôk ba huik Ijip alanḡ vônô e?’

29 *Mose halaḡô abô êḡ ma hasôv ba hi hamô Midian iniḡ pik hatôm anyô masôm. Ma hawa nakaduḡ ju.

30 * “Sondabêḡ 40 hale ba hi ma aḡela te hayô ek Mose hêk loḡ thiliv habobo dum Sainai. Aḡela êḡ hamô atum atu ba hathaḡ hamô alokwaḡ yaônate kapô.

31 Mose hayê ma hasoḡ kambom. Ma hi habobo ek êḡjê katô, êḡ ma Anyô Bêḡ hanaḡ nena,

32 ‘Ya libumi iniḡ Wapômbêḡ, Ablaham lo Aisak ma Jekop iniḡ Wapômbêḡ.’ Êḡ ma Mose hakô kambom ba halowaliḡ ba miḡ hatôm êḡjê ami.

33 “Ma Anyô Bêḡ hanaḡ hadêḡ yani, ‘Ômbi anêḡ vem bokḡgôp thô. Loḡ êntêk ba humiḡ ma loḡ mathêḡ.

34 Yahayê kambom takatu ba Ijip idum hathak yenaḡ avômalô. Ma lêk yahalaḡô iniḡ asêḡ ba êntêk yahalêḡ ek yanêḡ thêlô vê. Aêḡ ba ôlêḡ ek yanêḡ o ba ondenu Ijip esak loḡbô.’

35 * “Mose intu bôk thêlô êpôlik hathak ba enaḡ nena, ‘Opalê hatak o hatôm yêlôaniḡ anyô bêḡ lôk anyô nindum abô esak?’ Ma doḡtom hathak aḡela atu ba Mose hayê hatôm atum ba hathaḡ hamô alokwaḡ thaḡaḡ, Wapômbêḡ da hatak yani ek imbitak iniḡ anyô bêḡ lôk nêḡ thêlô bulubiḡ.

36 *Mose hawa thêlô vê hêk Ijip ba hi ma hadum nômbithi lôk lavôḡḡiḡ hêk Ijip lôk ḡgwêk Thalaleḡ ma loḡ thiliv hatôm sondabêḡ 40.

* 7:17: Kis 1:7 * 7:18: Kis 1:8 * 7:19: Kis 1:11-22 * 7:20: Kis 2:2 * 7:21: Kis 2:3-10 * 7:24:

Kis 2:11-15 * 7:28: Kis 2:14 * 7:29: Kis 2:21-22; 18:3-4 * 7:30: Kis 3:1-10 * 7:35: Kis 2:14

* 7:36: Kis 7:3; 14:21; Nam 14:33

37 * “Êntêk ma Mose atu ba hanaŋ hadêŋ avômalô Israeŋ nena, ‘Wapômbêŋ tem etak môlôda te ba imbitak plopet. Ma tem enaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô êtôm êntêk ba lêk yahananaŋ hadêŋ môlô.’

38 * Yani êŋ intu hamô haviŋ bumalô takatu ba ethak donjom êmô loŋ thiliv. Ma hathak ba hi dum Sainai ma aŋela hanaŋ abô hadêŋ yani. Ma hawa Wapômbêŋ anêŋ abô takatu ba hêv lôkmala ek nêmbêndêŋ alalô.

39 “Ma donjom bumalô thêlô êpôlik hathak anêŋ abô. Lôk êdô yani ma ik kapôlônŋŋ liliŋ hale hi Ijip hathak loŋbô.

40 * Ma enaŋ hadêŋ Alon nena, ‘Opesaŋ ngôk doho ek endom yêlô. Mose atu ba hawa yêlô vê hêk Ijip ba alêmbêk hi doho ba yêlô athônŋ paliŋ.’

41 * Aêŋ ba intu epesaŋ bokmanŋkao map te anêŋ dahô ba êv da hadêŋ yani. Ma enŋgabôm nômbêk eloyeŋ bêŋ ek êv athêŋ bêŋ hadêŋ nômbêk atu ba epesaŋ hathak bahenŋŋ.

42 Ba intu Wapômbêŋ havônŋ dôm hadêŋ thêlô ba hatak thêlô ek nêmbênyeŋ êndêŋ wak lo ayônŋ ma vuliŋ. Hatôm bôk eto hêk plopet iniŋ kapyra nena,

“ ‘Sêbôk atu ba môlô Israeŋ

ômô sondabêŋ 40 hamô loŋ thiliv,

osonŋ nena uik bokmanŋkao lôk boksipsip ba ôêv hatôm da hadêŋ ya e?
Mîlôk.

43 Môlô bôk owa unim ngôk Molek anêŋ malak yeŋ

lôk ngôk Leparŋ anêŋ vuliŋ dahô,

ma ngôk dahô takatu ba opesaŋ ek nômbênyeŋ êndêŋ.

Aêŋ ba intu tem yanêmbêk môlô vê ba unu Babilon vidôm doho.’ *Amos 5:25-27*

44 “Sêbôk atu ba bumalô thêlô êmô loŋ thiliv ma malak yeŋ hamô haviŋ thêlô hatôm tabô. Thêlô elav malak yeŋ êŋ hatôm Wapômbêŋ hanaŋ hadêŋ Mose nena endav aêŋ, lôk hatôm dahô atu ba Mose hayê.

45 * Vêmbêk ma Josua halom thêlô ba ewa avômalô takatu ba Wapômbêŋ haliti i ba i iniŋ pik. Ma iniŋ bumalô bôk êv malak yeŋ êŋ hadêŋ i ba ewa ba i pik lukmuk êŋ haviŋ i. Ma êmô pik êŋ aleba Devit habitak.

46 * Wapômbêŋ lamavi hathak Devit. Ma Devit hateŋ mek ek endav malak yeŋ ek Jekop anêŋ Wapômbêŋ êmô.

47 * Ma donjom nakaduŋ Solomon halav unyak êŋ.

48 “Ma Wapômbêŋ Lôkmanŋŋŋ miŋ hathak hamô unyak atu ba anyô elav ami. Hatôm plopet te bôk hanaŋ:

49 “Wapômbêŋ hanaŋ nena,

‘Leŋ ma yenaŋ balê atu ba yahayô hamô hatôm kiŋ,

ma pik ma yenaŋ balê yaôna ek yahatak yavenŋkapô hayô haminŋ.

Ma môlô udum ek nodav unyak alê te ek ya?

Ma tem yamô êsê ek yanja lovak?

50 Ek malê nena yada yahapesaŋ nômbêkama takêŋ sapêŋ. Avanônŋ e?’

Aisaia 66:1-2

51 * “Môlô nê lemimôndônŋ kôtônŋ. Môlô kapôlômim ma thekthekeŋ hatôm nê daluk. Wak nômbênyeŋ intu ma môlô ôpôlik hathak Lovak Matherŋ anêŋ abô hatôm libumi taksêbôk.

* 7:37: Lo 18:15 * 7:38: Kis 19:3 * 7:40: Kis 32:1 * 7:41: Kis 32:2-6 * 7:45: Jos 3:14-17

* 7:46: 2Sm 7:1-16 * 7:47: 1Ki 6:1-38 * 7:51: Ais 63:10

52 *Môlônim libumi bôk idum kambom hadêj plopet sapêj! Ma plopet takatu ba bôk enaj nena Anyô Thêthônj atu tem êlêm ma ik i pôpônô havinj. Ma lêk môlô onaj ôpêjda bêj havinj ba uik vônô.

53 Môlô ma nê takatu ba bôk owa Wapômbêj anêj abô balaburj takatu ba aņela êv, ma donjom miņ osopa ami.”

Ik Stiven hathak valu ba hama

54 Thêlô elanjô abô êj ma leņinjmaninj kambom hadêj Stiven ma ethanj venjnbôlêk lokwanj loj.

55 *Ma donjom Lovak Matherj hadum ku lôklokwanj hamô Stiven kapô ba yani hayê leņ lôklokwanj ma hayê Wapômbêj anêj deda lôkmanjginj lôk Yisu haminj Wapômbêj banj vianôj.

56 *Êj ma hananj nena, “Ôņgô! Yahayê leņ abyanj ba Anyô Anêj Nakadunj atu haminj Wapômbêj banj vianôj.”

57 Êj ma thêlô ibi leņinjôndônj sinj ma elam kaêk lôklala bomanj ma elanjvinj ba i evaloj Stiven.

58 Ma êvôn yani hale malak lôj viyainj ma ik yani hathak valu. Nê takatu ba bôk enaj yani bêj, ibi ininj kwêv daim thô ba êdô hamô anyô muk te anêj valuvi ek eyabinj. Ôpêj anêj athêj nena Sol.

59 Ik Stiven hathak valu ma yani hateņ mek nena, “Anyô Bêj Yisu, onja yadahôlôj.”

60 *Ma yani hêv yak ba habi vadôj halôk pik ma halam nena, “Anyô Bêj, miņ ombaloj ininj kambom êntêk viyanj loj ami.” Halam aêj ma hama.

8

1-2 Ma Sol hayê nena ik Stiven vônô ma hêv lamavi. Ma nê vi atu ba esopa Wapômbêj anêj lahavinj elav yani lôk kapôlôņinj malainj kambom.

Sol habulinj avômalô êvhavinj

Hadêj wak êj ba hi ma êv malainj lomalama hadêj avômalô êvhavinj anêj Jelusalem. Êj ma êsôn mayaliv ba i hadêj loj bêj Judia lo Samalia. Ma aposel iyom êmô Jelusalem denanj.

3 *Êj ma Sol hadum ek imbulinj avômalô êvhavinj. Yani hi lounyak lounyak ba havaloj anyô lo avi ba havôn i ba hatak i hamô koladôj.

Pilip hi Samalia

4 Ma avômalô takatu ba êsôn mayaliv ba i ma enaj Wapômbêj anêj Abô Mavi haveņ loj nômbêj atu ba êyô.

5 Ma Pilip hi hayô malak bêj te anêj Samalia ba hananj abô hathak Yisu nena yani ma Mesia atu.

6 Avômalô bêj anôj elanjô Pilip anêj abô ba êyê lavôņinj lôk nômbithi takatu ba hadum, ba intu elanjô anêj abô takatu ba hananj katô.

7 Ma Pilip hêv űgôk kambom bêj anôj vê hêk avômalô, ma űgôk takêj elanj ba enġaliak lôklokwanj ba ele yainj ba i. Ma hadum nê ivuvinj lôk nê venjnj kambom bêj anôj mavi hathak loņbô.

8 Aêj ba avômalô malak bêj êj leņinjmaninj mavi bêj anôj.

Saimon anyô lôk űgôk sonġorj

⁹ Anyô te hamô malak bêñ êñ ba anêñ athêñ nena Saimon. Yani ma anyô lôk ñgók sonğon ba hadum anêñ aloyak hamô loñ êñ sondabêñ bêñ anôñ ba avômalô Samalia êyê ba eson kambom. Ma yani hathak habam yanida nena, “Ya anyô lôk athêñ.”

¹⁰ Ma avômalô lôk athêñ bêñ lôk athêñ yaô ethak ititiñ yani ba enañ nena, “Yani intu ma Wapômbêñ anêñ lôklokwanj atu ba elam nena Lôklokwanj Bêñ.”

¹¹ Wak bêñ anôñ ma yani hadum nômbithi ba intu avômalô esopa yani ek êyê anêñ aloyak takatu ba hadum ba nômbithi hathak habitak lôbôlôñ.

¹² Ma donjom Pilip hayô ba hanañ Abô Mavi hathak Wapômbêñ anêñ loñ lôklinjyak lôk Yisu Kilisi anêñ athêñ. Êñ ma anyô lo avi bêñ anôñ êvhaviñ ba ithik ñañ.

¹³ Ma Saimon hêvhaviñ haviñ ba ithik yani halôk ñañ. Ma hasopa Pilip havenj loñ nômbêñ atu ba yani hi ek hayê lavôñiñ lôk nômbithi lomalama takatu ba Pilip hadum. Êñ ma hason kambom.

¹⁴ Aposel anêñ Jerusalem elañô nena avômalô Samalia lêk êvhaviñ Wapômbêñ anêñ abô. Êñ ma êv Pita lo Jon ba i hadêñ thêlô.

¹⁵⁻¹⁶ Thai êyô ma elañô nena avômalô Samalia takatu ba bôk êvhaviñ lo ithik ñañ hathak Anyô Bêñ Yisu anêñ athêñ, ma donjom miñ ewa Lovak Mathen ami. Êñ ma thai etenj mek ek thêlô neja Lovak Mathen.

¹⁷ *Etak bahenj hayô hêk thêlô, ma Lovak Mathen hayô hamô i.

¹⁸ Saimon hayê aposel ju atu etak bahenjin hayô hêk avômalô ma Lovak Mathen hayô hamô i. Êñ ma hadum ek nêmb valuselenj êndêñ thai ba hanañ,

¹⁹ “Nônêmb lôklokwanj intu êndêñ ya imbiñ ek yahatak yabahenj hayô hêk anyô te, ma ôpêñ tem enja Lovak Mathen.”

²⁰ Ma Pita hanañ nena, “Aisé? Hoson nena hatôm nêmb Wapômbêñ anêñ wapôm vuli e? O nêmb yak ba nu loñ atum imbiñ anêmb valu!”

²¹ O miñ hatôm undum Wapômbêñ anêñ ku êntêk imbiñ yêlô ami. Mi anôñ! Kapôlôm miñ thêthôñ hêk Wapômbêñ ma ami.

²² Aêñ ba onde kapôlôm liliñ ma otak anêmb kambom êñ. Ma otenj mek êndêñ Anyô Bêñ ek etak anêñ kapô esak anêmb kambom takatu ba havunji hêk kapôlôm.

²³ Yahayê nena kapôlôm putup hathak kambom lomalama ma kambom anêñ lôklokwanj havalonj o loñ majanj bomanj.”

²⁴ Ma Saimon hanañ nena, “Notenj mek êndêñ Anyô Bêñ esak ya ek malainj takatu ba honañ miñ êpôm ya ami.”

²⁵ Ma Pita lo Jon enañ Anyô Bêñ anêñ abô bêñ lôk enañ hathak nômb takatu ba bôk êyê. Vêmb ma êvôi Jerusalem hathak loñbô ba enañ Abô Mavi bêñ havenj Samalia iniñ malak nenanena.

Pilip lo anyô Itiopia te

²⁶ Ma Anyô Bêñ anêñ anjela hanañ hadêñ Pilip, “Umbiyô ma ôndôk ba nu tamu loñôndê atu ba hatak Jerusalem ma hi Gasa, loñ êñ ma loñ thiliv.”

²⁷ Êñ ma Pilip haviyô ma hasopa loñôndê êñ ma hayê anyô Itiopia te, yani ma anyô bêñ atu ba hayabiñ Itiopia iniñ kwin Kandas anêñ valuselenj. Ôpêñ bôk êvê thalôk vê ek indum anêñ ku. Ma hi Jerusalem ek hêv yenj hadêñ Wapômbêñ.

* 8:17: Ap 19:6

28 Vêm ma hale hi anêḡ loḡ hathak loḡbô. Ma hathak anêḡ kalis ba hi ma hasam kapya atu ba plopet Aisaia bôk hato.

29 Ma Lovak Matherḡ hanaḡ hadêḡ Pilip, “Nu bidonḡ ek kalis intu ma ombenḡ imbinḡ.”

30 Êḡ ma Pilip halarḡviḡ ba hi habobo kalis ma halarḡô ôpatu hasam plopet Aisaia anêḡ kapya. Ma Pilip hanaḡ hik liḡ, “Hoyala abô intu ba hosam anêḡ ôdônḡ e?”

31 Ma ôpêḡ hanaḡ, “Tem yayala aisê? Anyôla miḡ hamô ek enaḡ anêḡ ôdônḡ bêḡ êndêḡ ya ami.”

Êḡ ma hanaḡ nena Pilip esak anêḡ kalis ba ni êmô imbinḡ yani.

32 Ma Wapômbêḡ anêḡ abô atu ba ôpêḡ hasam ma aêntêk,
“Elom yani hatôm boksipsip atu ba elom
hi ek nijik vônô.

Lôk hatôm boksipsip nakaduḡ atu ba ekapiḡ vuluk vê
ba bônônḡ iyom,

lôk miḡ halarḡ ba hanaḡ abô te ami.

33 Thêlô êv mama bêḡ hadêḡ yani,
ma miḡ idum abô thêthônḡ hathak yani ami.
Thêlô ik yani vônô,
ba intu limi mi.”

Aisaia 53:7-8

34 Ma anyô êḡ hanaḡ hik Pilip liḡ, “Plopet êḡ hanaḡ hathak yanida, mena anyô yanḡ?”

35 Êḡ ma Pilip hanaḡ Abô Mavi bêḡ anônḡ hathak Yisu hadêḡ ôpêḡ, mônḡ ma Aisaia anêḡ abô atu ba lêk hasam vêm ma hanaḡ Wapômbêḡ anêḡ abô vi havinḡ.

36-37 *Thai evenḡ loḡôndê aleba êyô ḡaḡ te, ma ôpêḡ hanaḡ hadêḡ Pilip,
“Nôḡgô, ḡaḡ êntêk hêk. Hatôm usik ya mena mi e?”*

38 Êḡ ma ôpêḡ hanaḡ ek nebalonḡ kalis loḡ. Ma thai lôk Pilip ibup ḡaḡ ma Pilip hathik yani.

39 Etak ḡaḡ ma ketherḡ oyaḡ ma Anyô Bêḡ anêḡ Lovak Matherḡ hawa Pilip vê. Ma ôpêḡ miḡ hayê Pilip hathak loḡbô ami. Ma hi lôk lamavi.

40 *Ma Pilip hasonḡ kambom ek lêk habitak hayô Asotas. Êḡ ma hi lomalak lomalak ba hanaḡ Abô Mavi bêḡ haveḡ aleba hayô Sisalia.

9

Sol hale kapô liliḡ

1 *Ma Sol hanaḡ abô lôklokwaḡ denaḡ nena tem imbulinḡ lôk injik avômalô takatu ba esopa Anyô Bêḡ Yisu vônô. Ma hi hadêḡ anyô bêḡ habôk da

2 ek eto kapya êndêḡ ḡê bêḡbêḡ takatu ba eyabinḡ Israel ininḡ unyak yeaḡ takatu hamô Damaskas. Kapya êḡ hanaḡ nena Sol hapôm avômalô la esopa Yisu anêḡ loḡôndê, anyô mena avi, êḡ ma embalonḡ i ba enja ba êlêḡ Jerusalem êtôm ḡê koladônḡ.

* **8:36-37:** Ap 10:47 * **8:36-37:** Nê lôkauk vi enaḡ nena abô doho atu ba Luk hato ma hêk denaḡ. Abô êḡ ma aêntêk: Êḡ ma Pilip hanaḡ, ‘Hôêvhavinḡ avanônḡ hêk kapôlôm, êḡ ma o hatôm.’ Ma yani hanaḡ viyanḡ, ‘Yahêvhavinḡ Yisu Kilisi Wapômbêḡ anêḡ Nakaduḡ.’ * **8:40:** Ap 21:8 * **9:1:** Ap 8:3

³ Êŋ ma hatak Jelusalem ma hi Damaskas. Ma habobo Damaskas ma kethen oyan ma deda bêŋ te anêŋ leŋ hatôm damak hêv ba habi hayô hêk yani.

⁴ Ma hêv yak halôk pik ma halarô abô te dalam hadêŋ yani aêntêk, “Sol, Sol, hubulinj ya eka?”

⁵ Ma Sol hanan, “Anyô Bêŋ, o opalê?”

Ma ôpêŋ hanan, “Ya Yisu ôpatu ba hubulinj.

⁶ Umbiyô ba nu malak lôŋ kapô. Ma tem nenan êndêŋ o esak nôŋ atu ba undum.”

⁷ Ma nê takatu ba everj havin Sol iminj bônônj iyom. Thêlô elanô abô, ma donjom minj êyê anyôla ami.

⁸ Êŋ ma Sol haviyô ma donjom minj hatôm ênjê tak ami. Ba intu evalonj yani banj ma edadi ba i Damaskas.

⁹ Hatôm wak lô ma yani mapusip ba minj hayaŋ nôŋ lo hanum ŋan ami.

¹⁰ Yisu anêŋ anyô ku te hamô Damaskas ba anêŋ athêŋ nena Ananaias. Ma hayê wênj te atu ba Anyô Bêŋ hanan hadêŋ yani nena, “Ananaias!”

Ma yani hanan, “Anyô Bêŋ, ya êntêk yahamô.”

¹¹ Ma Anyô Bêŋ hanan hadêŋ yani, “Umbiyô ba nu Judas anêŋ unyak hêk lonjondê atu anêŋ athêŋ nena Thêthônj. Ma onan injiklinj nena, ‘Sol anêŋ Tasmus hamô mena mi e?’ Yani lèk hateŋ mek.

¹² Ma hatulak ma hayê wênj te nena anyô te anêŋ athêŋ nena Ananaias halêm hatak banj hayô hêk yani ek ênjê tak esak lonjbô.”

¹³ Ma Ananaias hanan viyanj nena, “Anyô Bêŋ, yahalarô abô bêŋ anônj hathak ôpêŋ. Yani hadum nôŋ kambom lomaloma hadêŋ anêm avômalô mathen anêŋ Jelusalem.

¹⁴ Ma nê bêŋbêŋ êbôk da êv lôklokwanj hadêŋ yani ba halêm lonj êntêk ek embalonj avômalô takatu ba êvhavinj anêm athêŋ.”

¹⁵ *Ma donjom Anyô Bêŋ hanan hadêŋ Ananaias nena, “Nu. Bôk yahatak ôpêŋ yôn ek imbitak yenanj anyô ku ba enja yenanj athêŋ ba ni ek avômalô lonj buyanj lôk ininj kinj ma avômalô Israèl imbinj.

¹⁶ *Ma tem yangik malainj lomaloma takatu ba tem êpôm yani esak yenanj athêŋ thô êndêŋ yani.”

¹⁷ Êŋ ma Ananaias hi unyak atu kapô ma hatak banj hayô hêk Sol ma hanan, “Aijan Sol, Anyô Bêŋ Yisu atu ba hapôm o halôk lonjondê hêv ya ba yahalêm ek nongô tak esak lonjbô lôk Lovak Mathenj êmbôlô kapôlôm sinj.”

¹⁸ Ma kethen oyan ma nômla hatôm alim anêŋ kalak hagililinj hêk Sol madaluk. Ma hayê tak hathak lonjbô. Haviyô ma Ananaias hathik yani.

¹⁹ Vêm ma hayaŋ nôŋ doho ma hawa lôklokwanj hathak lonjbô.

Sol hanan Abô Mavi hamô Damaskas

Sol hamô havinj Yisu anêŋ nê ku takatu ba êmô Damaskas hatôm wak doho.

²⁰ Vêm ma hi Israèl ininj unyak yenj takatu ba hamô lonj êŋ, ma hananj bêŋ nena Yisu ma Wapômbêŋ anêŋ Nakadunj.

²¹ *Avômalô takatu ba elanô anêŋ abô esonj kambom ba enanj, “Ôpêntêk ma ôpatu ba bôk habulinj avômalô takatu ba êvhavinj Yisu anêŋ athêŋ anêŋ Jelusalem e? Ma lèk halêm lonj êntêk ek embalonj thêlô êtôm nê koladônj ba enja ba ni ek nê bêŋbêŋ êbôk da, aênj e?”

22* Ma doŋtom Sol anêŋ lôklokwan halumbak hi ba hi. Ma anêŋ abô hik thô hadêŋ avômalô Israeŋ takatu ba êmô Damaskas nena Yisu ma Mesia atu. Ma thêlô eson kambom ba miŋ hatôm nenan abôla ami.

23 Wak bêŋ anôŋ hale ba hi ma avômalô Israeŋ anêŋ loŋ êŋ ethak doŋtom ba ibutin abô ek nijik Sol vônô.

24 Ma doŋtom Sol halanô abô hathak inin auk êŋ. Wak lo bôlôvôn ma nê takêŋ eyabin malak lôŋ êŋ anêŋ badêŋ abôlêk ek nijik yani vônô.

25* Ma doŋtom bôlôvôn te ma Sol anêŋ nê ku ewa yani ba etak halôk vak sam bêŋ te kapô. Ma êlêlô halôk badêŋ anêŋ loŋ lovak te ba hi tamu badêŋ viyan.

Sol hi Jerusalem

26* Vêŋ ma Sol hi Jerusalem. Hayô ma lahavin êmô imbin avômalô êvhavin, ma doŋtom thêlô sapêŋ êkô ek yani lôk miŋ êvhavin nena yani ma Yisu anêŋ anyô ku te ami.

27* Ma doŋtom Banabas hawa Sol ba hi hayô ek aposel. Ma hanaŋ abô hathak Sol nena bôk hayê Anyô Bêŋ halôk loŋondê ma Anyô Bêŋ hanaŋ abô hadêŋ yani. Ma hanaŋ nena Sol hamô Damaskas ma hanaŋ abô lôklokwan hathak Yisu anêŋ athêŋ ma miŋ hakô ami. Ma aposel êvhavin anêŋ abô.

28 Aêŋ ba Sol hamô havin i. Ma hi ba halêm hamô Jerusalem kapô ma hanaŋ abô bêŋ hathak Anyô Bêŋ anêŋ athêŋ ma kô mi.

29 Ma yani hi hanaŋ abô havin avômalô Israeŋ takatu ba ethak enaŋ abô Glik. Ma hawa inin auk vose ek nênimimbin Yisu. Ma doŋtom thêlô leŋinmanin ba idum ek nijik yani vônô.

30 Ma abô êŋ hi hapôm nê êvhavin. Ba intu ewa yani ba i Sisalia ma etak halôk yeŋ te ek ni Tasus.

31 Êŋ ma avômalô êvhavin anêŋ Judia lo Galili ma Samalia êmô labali ba miŋ anyôla hêv malain hadêŋ i ami. Ma thêlô ibitak lôklokwan ma Lovak Mathen havatho thêlô kapôlônin loŋ. Thêlô êmô Anyô Bêŋ vibin ma êbô anêŋ athêŋ. Ma avômalô êvhavin ilumbak hi ba hi.

Pita hadum anyô havuvin te mavi

32 Pita hi haven lomalak lomalak. Ma wak te ma hi ek ênjê avômalô mathen anêŋ Lida.

33 Loŋ êŋ ma hapôm anyô te ba anêŋ athêŋ nena Ainias. Yani kupik bôk havuvin ma hêk bin iyom hatôm sondabêŋ bahenvi ba lahavulô.

34 Ma Pita hanaŋ, "Ainias, Yisu Kilisi lêk hadum o mavi. Umbiyô ma umbuvi anêm yêm." Ma kethen oyan ma haviyô.

35 Êŋ ma avômalô Lida lôk Salon sapêŋ êyê yani, ma ele i liliŋ ba esopa Anyô Bêŋ.

Pita hik avi ŋama te liŋ

36 Anêŋ Jopa ma avi êvhavin te ba anêŋ athêŋ nena Tabita, ma hathak abô Glik nena Dokas. Wak nômbêŋ intu ma yani hadum kobom mavi lomalama lôk hêv avômalô siv sa.

37 Pita hamô Lida denan ma Dokas hapôm liŋin ba hama. Ma ithik anêŋ kupik ba êdô hêk unyak kapô te atu ba hêk daku vulin.

38 Jopa hamô habobo Lida ba intu avômalô êvhavij elanjô nena Pita lêk hamô Lida, êj ma êv anyô ju ba i hadêj yani ma enanj lôklokwanj nena, “Ôlêm kethej!”

39 Êj ma Pita hi havij thai ba êyô Jopa. Ma ewa yani ba i unyak kapô ali atu ba hêk daku vulij. Avi tôp bêj anôj êmô unyak kapô êj ba elanj. Thêlô ekalabu Pita sij ma ewa iniñ kwêv thilibunj lôk sôp takatu ba Dokas bôk hamô ma hadu ba hêv hadêj i ma ik thô hadêj yani.

40 Ma Pita hanañ ba avômalô sapêj ele yaiñ ba i. Ma halek vadôj lêlô ma hateñ mek. Vêm ma hik i liliñ hadêj avi ñama êj ma hanañ, “Tabita, umbiyô.” Ma madaluk hakyav ba hayê Pita ma haviyô hamô.

41 Ma Pita havalonj banj ma hêv yani lij haviyô hamiñ. Ma halam avômalô matherj lôk avi tôp takatu ba êlêm. Ma hik thô nena yani lêk haviyô lôkmala hathak lonjô.

42 Abô hathak nôm atu ba Pita hadum halanjvij havenj Jopa iniñ lonj sapêj ba avômalô bêj anôj êvhavij Anyô Bêj Yisu.

43 Ma Pita hamô Jopa sonda doho havij Saimon, ôpatu ba hapesanj nômkama hathak alim kupik.

10

Konilias dalam Pita

1 Anyô Lom te hamô Sisalia ba anêj athêj nena Konilias. Yani ma anyô vovak laik te ba hayabinj nê vovak ôdôj te hatôm 100 takatu ba êmô Lom iniñ nê vovak kapô ba elam i nena Nê Vovak Itali.

2 Yani ma anyô hêv lêlê ek esopa Wapômbêj anêj lahavij. Ba yani lôk vênj lôk nali ethak êmô Wapômbêj vibij. Yani hathak hêv valuselenj bêj anôj hadêj Israel iniñ avômalô siv, ma wak nômbêj intu ma hathak hateñ mek.

3 Wak te hatôm 3 kilok yañsij ma hayê wênj te nena Wapômbêj anêj anjela te halêm ma hanañ, “Konilias!”

4 Ma Konilias hatitij anjela êj lôklokwanj ba hakô kambom ma hanañ, “Anyô Bêj, aisê?”

Ma anjela hanañ, “Anêm mek nômbêj atu ba hotenj lôk wapôm takatu ba hôêv hadêj avômalô siv, lêk habitak hatôm da mavi hêk Wapômbêj ma.

5 Aêj ba nêm anyô doho ba ini Jopa ek neja anyô te anêj athêj nena Saimon, ma athêj yanj nena Pita ba nêlêm.

6 Ôpêj hamô havij anêj wase Saimon, ôpatu ba hapesanj nômkama hathak alim kupik. Anêj unyak hamô habobo ñgwêk danj.”

7 Anjela hanañ abô takêj yôv ma hi. Êj ma Konilias dalam anêj anyô ku ju lôk anyô vovak te atu ba hêk lêlê ek esopa Wapômbêj. Ôpêj ma Konilias anêj anyô hamô havij yani.

8 Ma Konilias hanañ abô takêj sapêj hadêj thêlô yôv, ma hêv i ba i Jopa.

Pita hayê wênj te

9 Haviyô hayañ anêj waktêvônj binj ma thêlô lêk ebobo nêyô malak bêj Jopa. Ma wakma êj iyom ma Pita hathak unyak vôn atu ba kalôj ek etenj mek.

10 Ma hama kisi ba lahavij enjanj nôm. Ma donjom êpôpêk nôm denanj ba ma hatulak ma hayê wênj te aêntêk.

11 Lenj abyanj ma nômla hatôm sôp bêj te ba ibutinj anêj danj ayova lonj ma êlêlô halôk ba halêm.

12 Sôp êḡ kapô ma alim lomaloma hamô. Alim doho everḡ hathak venḡḡ lo bahenḡḡ ma vi êyêyê hathak bôbôḡḡḡ ma vi ma menak lenḡlêvôḡḡ.

13 Ma abô te halêm hadêḡḡ yani nena, “Pita, umbiyô. Nunḡḡwik ba nonḡḡḡḡḡ.”

14 *Ma Pita hananḡ, “Anyô Bêḡḡ, ya milôk. Nôm takêḡḡ ma balabuḡḡ hananḡ nena lelaik ba miḡḡ bôk yahanḡḡ ami.”

15 *Ma abô êḡḡ hananḡ hathak lonḡbô nena, “Nôm takatu ba Wapômbêḡḡ hadum ba habitak mabuḡḡ ma miḡḡ onanḡ nena lelaik ami.”

16 Nôm êḡḡ habitak hatôm bôlôḡḡ lô ma ketheḡḡ oyanḡ ma sôp lôk alim takêḡḡ hathak lenḡḡ hathak lonḡbô ba hi.

17 Ma Pita lahabi wêḡḡ êḡḡ anêḡḡ ôdôḡḡ denanḡ ma nê takatu ba Konilias hêv i ba êlêm êyô. Thêlô êbôlêm Saimon anêḡḡ unyak aleba êyô iminḡḡ unyak abôlêk.

18 Ma elam nena Saimon atu ba elam nena Pita hamô mena mi e?

19 Ma Pita lahabi wêḡḡ atu denanḡ ma Lovak Matherḡḡ hananḡ, “Ondanḡ, anyô lokwanḡlô êbôlêm o everḡḡ.

20 Ba intu nu tamu pik. Ma miḡḡ ôkô ek nu imbinḡḡ thêlô ami. Mi, yahêv thêlô ba êlêm ba intu nu imbinḡḡ i.”

21 Ma Pita habup ma hananḡ, “Ya ôpatu ba môlô ôbôlêm êḡḡ êntêk. Môlô ôlêm eka?”

22 Ma thêlô enanḡ, “Konilias hêv yêlô ba alêm. Yani ma Lom ininḡḡ anyô vovak laik te. Yani ma anyô thêthôḡḡ ba hathak hamô Wapômbêḡḡ vibinḡḡ. Ma avômalô Israêl takatu ba eyala yani êyê nena yani ma anyô mavi te. Ma anêla mathenḡḡ te hananḡ hadêḡḡ yani ek endam o ba nu anêḡḡ unyak ek endanḡ abô takatu ba tem onanḡḡ.”

23 Pita halanḡḡ ininḡḡ abô ma hananḡ ek ini nêḡḡḡ unyak kapô imbinḡḡ yani.

Pita hayô Konilias anêḡḡ unyak

Lôkbôk ma Pita hi havinḡḡ thêlô ma nê êvhavinḡḡ doho anêḡḡ Jopa i havinḡḡ.

24 Thêlô everḡḡ aleba êk lonḡḡndê, ma haviyô hayanḡḡ ma i ba êyô Sisalia. Ma Konilias hêv ma ek thêlô. Ma halam anêḡḡ avômalô lôk anêḡḡ nê môlô ba thêlô ethak donḡtom êḡḡḡ anêḡḡ unyak kapô ba eyabinḡḡ Pita.

25 Pita hayô unyak kapô ma Konilias halek vadôḡḡ lêlô hamô valuvi ma habô yani.

26 *Ma donḡtom Pita hananḡ nena, “Umbiyô, ya ma anyô pik hatôm o.”

27 Ma Pita hananḡ abô havinḡḡ yani ma hi unyak kapô ma hayê nena avômalô bêḡḡ anôḡḡ lêk ethak donḡtom ba êḡḡḡ.

28 Ma hananḡ hadêḡḡ thêlô, “Môlô oyala nena Israêl ininḡḡ balabuḡḡ hananḡ lôklokwanḡḡ nena yêlô Israêl miḡḡ hatôm namô imbinḡḡ avômalô lonḡ buyanḡḡ ba nambitak nayô ininḡḡ unyak kapô ami. Ma donḡtom Wapômbêḡḡ hik thô hadêḡḡ ya nena miḡḡ hatôm yandam anyô te nena lelaik mena kambom ami.

29 Ba intu ôêv anyô ba êlêm ek neja ya, ma miḡḡ yahananḡ abôla ami. Mi, yahalêm iyom. Aêḡḡ ba hatôm onanḡḡ anêḡḡ auk atu ba holam ya ba yahalêm hathak bêḡḡ êndêḡḡ ya mena mi e?”

30 Ma Konilias hananḡ, “Wak ayova hale ba hi ma yahamô yenanḡḡ unyak kapô ba yahatenḡḡ mek hadêḡḡ wakma êntêk hatôm 3 kilok yanḡsinḡḡ. Êḡḡ ma anyô te haminḡḡ yamalenḡḡ ba anêḡḡ kwêv lôk sôp ma thapuk anôḡḡ oyanḡḡ.

31 Ma hananḡ, ‘Konilias, Wapômbêḡḡ lêk halanḡḡ anêḡḡ mek lôk wapôḡḡ takatu ba hôêv hadêḡḡ nê siv.

* 10:14: Wkp 11:1-47; Ese 4:14 * 10:15: Mak 7:15,19 * 10:26: Ap 14:13-15; ALK 19:10

32 Aêṅ ba nêṃ abô ni Jopa ek Saimon atu ba elam nena Pita. Yani hamô haviṅ anêṅ wase Saimon ôpatu ba hapesanṅ nôm kama hathak alim kupik. Anêṅ unyak hamô habobo ṅgwêk danṅ.

33 Aêṅ ba yahêṃ abô ketheṅ ek o, ma hudum nôm mavi ba lêk hólêṃ yôṃ. Lêk yêlô sapêṅ athak doṅtom ba amô Wapômbêṅ ma ek nadaṅô abô takatu ba Anyô Bêṅ hanaṅ hadêṅ o ek onaṅ êndêṅ yêlô.”

Nê loṅ buyan elanô Abô Mavi

34 * Êṅ ma Pita hanaṅ abô hadêṅ thêlô nena, “Avanôṅ biṅ, lêk yahayala nena Wapômbêṅ hadum kobom doṅtom hadêṅ avômalô lodôṅlodôṅ. Ma miṅ lamavi hathak ôdôṅ te iyom ami.

35 Mi, yani lamavi hathak avômalô lodôṅlodôṅ sapêṅ atu ba elovak yani vibiṅ ba idum nôm takatu ba thêthôṅ.

36 Mólô oyala abô atu ba Wapômbêṅ hêṃ hadêṅ yêlô avômalô Israeḷ. Abô êṅ hanaṅ hathak Abô Mavi atu ba hadum ek avômalô nêṃô yôhók imbiṅ yani hathak Yisu Kilisi anêṅ ku. Yani ma avômalô sapêṅ iniṅ Anyô Bêṅ.

37 * Ma mólô bók oyala nôm bêṅ atu ba habitak Israeḷ iniṅ loṅ yôṃ. Môṅ ma habitak anêṅ Galili ba Jon anyô hathik ṅaṅ hanaṅ ek avômalô nisik ṅaṅ.

38 * Lôk oyala nena Wapômbêṅ bók hêṃ Lovak Matheṅ lôk lôkinyak bêṅ hadêṅ Yisu anêṅ Nasalet hatôm mek ek indum ku. Ma hi lomalak lomalak ma hadum mavi. Wapômbêṅ hamô haviṅ yani ba intu hadum avômalô takatu ba êṃô Sadan anêṅ lôklokwanṅ vibiṅ ibitak mavi hathak loṅbô.

39 “Ma yêlô aposel anaṅ hathak nôm takatu ba yêlô ayê yani hadum haveṅ Jelusalem lôk Israeḷ iniṅ loṅ sapêṅ bêṅ hadêṅ avômalô. Thêlô ik yani hathak a ba hama,

40 ma doṅtom wak te lô ma Wapômbêṅ hik yani liṅ hathak loṅbô ek injik i thô êndêṅ avômalô.

41 * Avômalô sapêṅ miṅ êyê yani ami. Mi, yêlô ṅê takatu ba bók halam yôṃ ek nanaṅ nôm takêntêk bêṅ intu aṅ lo anum haviṅ yani hadêṅ waklavôṅ haviyô hathak loṅbô.

42 * Ma yani hanaṅ hadêṅ yêlô ek yêlô nanaṅ anêṅ Abô Mavi bêṅ êndêṅ avômalô lôk nanaṅ bêṅ aêntêk, ‘Wapômbêṅ bók hatak yani yôṃ ek endanô avômalô lôk mla lôk ṅama iniṅ abô.’

43 * Plopet bô sapêṅ bók enaṅ nena avômalô takatu ba êvhaviṅ yani ma tem Wapômbêṅ nêṃ iniṅ kambom vé esak anêṅ athêṅ.”

44 * Pita hanaṅ abô êṅ denaṅ ma Lovak Matheṅ hayô hamô avômalô takatu ba elanô anêṅ abô.

45-46 * Ma Israeḷ iniṅ ṅê êvhaviṅ takatu ba iviṅ Pita ba i, elanô thêlô enaṅ abô masôm lôk êbô Wapômbêṅ anêṅ athêṅ. Ba intu esonṅ kambom ba enaṅ nena, “Wapômbêṅ hêṃ Lovak Matheṅ hadêṅ avômalô loṅ buyanṅ hatôm alalô.”

Êṅ ma Pita hanaṅ,

47 “Thêlô ewa Lovak Matheṅ hatôm alalô ṅê Israeḷ. Ma opalê hatôm imiṅ thêlô loṅ siṅ ek nisik ṅaṅ?”

* **10:34:** Lo 10:17; Lom 2:11 * **10:37:** Mat 4:12-17 * **10:38:** Mat 3:16; Luk 4:17-21 * **10:41:** Luk 24:42-43; Ap 1:8 * **10:42:** Ap 17:31; 1Pi 4:5 * **10:43:** Ais 53:5-6; Jer 31:34; Ap 2:38 * **10:44:** Ap 11:15; 15:8 * **10:45-46:** Ap 2:4; 19:6

48 *Êḡ ma hanaḡ nena, “Môlô nusik ḡaḡ esak Yisu Kilisi anêḡ athêḡ.” Nê takêḡ ithik ḡaḡ yôv ma enaḡ ek Pita êmô wak doho imbiḡ thêlô.

11

Pita hanaḡ hathak ku takatu ba hadum haviḡ avômalô loḡ buyaḡ

1 Aposel lôk avômalô êvhaviḡ takatu ba êmô Judia elañô nena avômalô loḡ buyaḡ lêk ewa Wapômbêḡ anêḡ abô haviḡ.

2 Vêḡ ma Pita havôhi Jelusalem hathak loḡbô ma ḡê êvhaviḡ takatu ba lôklokwaḡ ek nenḡothe kupik, ethaḡ yaḡi

3 *ba enaḡ, “Hu ḡê loḡ buyaḡ takatu ba miḡ enḡothe kupik ami iniḡ unyak ma hoañ nôḡ haviḡ i eka?”

4 Êḡ ma Pita hanaḡ hathak nôḡkama takatu ba habitak ba hanaḡ nena,

5 * “Yahamô malak bêḡ Jopa ba yahateḡ mek hamô, êḡ ma yahatulak ma yahayê wêḡ te aêntêk. Nômplate hatôm sôp bêḡ te ba ibutinḡ anêḡ daḡ ayova loḡ ma êlêlô anêḡ leḡ halôk ba halêm habup ek ya.

6 Ma sôp êḡ kapô ma yahayê alim pik lomalama takatu ba evenḡ hathak veniḡ lo baheḡiḡ ma alim kamuḡ kambom lôk alim vi atu ba êyêyê hathak bôbôḡiḡ ma menak leḡlêvôḡ haviḡ.

7 Êḡ ma yahaḡañô abô te halam hadêḡ ya nena, ‘Pita, umbiyô, nuḡgwik ba nonḡwaḡ.’

8 “Ma donḡtom yahaḡañ, ‘Anyô Bêḡ, ya milôk. Nôm takêḡ ma balabuḡ hanaḡ nena lelaik ba miḡ bôk yahaḡ dokte ami.’

9 “Êḡ ma abô anêḡ leḡ hanaḡ hathak loḡbô nena, ‘Nôm takatu ba Wapômbêḡ hadum ba habitak mabuḡ, ma miḡ onañ nena lelaik ami.’

10 Abô êḡ habitak hatôm bôlôḡ lô. Ma nôḡ takêḡ hathak leḡ hathak loḡbô ba hi.

11 “Êḡ ma ketheḡ oyaḡ ma anyô lokwaḡlô êyô imiḡ unyak atu ba yahamô. Thêlô ma anyô bêḡ te anêḡ Sisalia hêv i ba êlêm ek ya.

12 Ma Lovak Matherḡ hanaḡ hadêḡ ya, ‘Nu umbiḡ thêlô ma miḡ ôkô ba lemluvi ami.’ Ma aiyaḡ baheḡvi ba lahavute anêḡ Jopa atu ba bôk i haviḡ ya êntêk lêk êlêm. Ma yêlô lôkthô abitak ayô ôpêḡ anêḡ unyak kapô.

13 Ma ôpêḡ hanaḡ nena yaḡi hayê aḡela hayô anêḡ unyak kapô ba hanaḡ, ‘Nêḡ anyô doho ba ini Jopa ek neja Saimon, anêḡ athêḡ yaḡ nena Pita ba êlêm.

14 *Yani tem enaḡ abô êndêḡ môlô. Ma hathak abô êḡ ma Wapômbêḡ tem nêḡ o lôk anêḡ avômalô bulubiḡ.’

15 * “Aêḡ ba yahadam ek yanaḡ abô êndêḡ thêlô ma ketheḡ oyaḡ ma Lovak Matherḡ halôk ba halêm hayô hamô thêlô hatôm sêbôk ba môḡ anôḡ ma hayô hamô alalô.

16 *Êḡ ma yalenḡhabi Anyô Bêḡ anêḡ abô atu ba bôk hanaḡ nena, ‘Jon hathik avômalô hathak ḡaḡ, ma donḡtom Wapômbêḡ tem isik esak Lovak Matherḡ.’

17 Thêlô êvhaviḡ Anyô Bêḡ Yisu Kilisi hatôm alalô bôk aêvhaviḡ yaḡi. Êḡ ma Wapômbêḡ hêv anêḡ Lovak Matherḡ hatôm wapôm hadêḡ thêlô hatôm bôk ba hêv hadêḡ alalô. Ba intu ya opalê ba hatôm yaḡgêk Wapômbêḡ anêḡ lahaviḡ loḡ siḡ?”

* 10:48: Ap 19:5 * 11:3: Ap 10:28; Gal 2:12 * 11:5: Ap 10:9-48 * 11:14: Ap 16:31 * 11:15: Ap 2:4 * 11:16: Ap 1:5

18 *Thêlô elañô abô êñ ma bônônñ ba êbô Wapômbêñ anêñ athêñ ba enañ, "Intu êñ, avômalô takatu ba ele kapôlônññ liliñ ma Wapômbêñ tem enja thêlô ba nêmlôkmala êndêñ i ma alalô Israeł lôk nê loñ buyañ imbiñ."

Avômalô êvhaviñ anêñ Antiok

19 *Ma ik Stiven vônô ma êv malaiñ hadêñ avômalô êvhaviñ vi haviñ. Ba intu nê êvhaviñ bêñ anôn anêñ Jelusalem êsôv ba i livuluvu. Vi i Ponisia ma vi i ngavithôm Saiplus ma vi i Antiok. Ma enañ Yisu anêñ Abô Mavi hadêñ avômalô Israeł takatu ba êmô loñ takêñ iyom, ma nê loñ buyañ ma mi.

20 Ma donjom nê êvhaviñ doho anêñ Saiplus lo Sailini, i Antiok ma enañ Anyô Bêñ Yisu anêñ Abô Mavi hadêñ avômalô Glik haviñ.

21 Ma Anyô Bêñ anêñ lôkliñyak hamô haviñ thêlô. Ba intu avômalô bêñ anôn êvhaviñ ba ik kapôlônññ liliñ hadêñ Anyô Bêñ.

22 *Êñ ma avômalô êvhaviñ anêñ Jelusalem elañô abô hathak nômlô takatu ba habitak Antiok ma êv Banabas ba hi loñ êñ.

23 Ma hi hayô ma hayê Wapômbêñ hêv anêñ wapôm hadêñ thêlô, ma yani lamavi. Ma hik thêlô sapêñ iniñ auk liñ ek nesopa Anyô Bêñ êñjêk kapôlônññ êtôm wak nômbêñ intu sapêñ.

24 Banabas ma anyô mavi ba hêvhaviñ lôkliñyak. Ma Lovak Matherñ hadum ku lôklokwañ hamô yani kapô. Ma avômalô bêñ anôn anêñ loñ êñ êvhaviñ Anyô Bêñ.

25 *Vêmlô ma Banabas hi Tasus ek êmbôlêmlô Sol.

26 Hapôm yani ma hawa ba hi Antiok hathak loñbô ba thai êmô hatôm sondabêñ te haviñ avômalô êvhaviñ anêñ Antiok ma êdôn avômalô bêñ anôn hathak Wapômbêñ anêñ abô. Antiok ma loñ môn anôn atu ba elam avômalô êvhaviñ nena Kilisi anêñ avômalô.

27 Banabas lo Sol êmô Antiok denañ ma plopet doho etak Jelusalem ba i tamu Antiok.

28 *Ma thêlô te, anêñ athêñ nena Agabas, hamiñ ba hanañ hathak Lovak Matherñ anêñ lôklokwañ nena bôm bêñ tem imbitak pik sapêñ. (Hadêñ waklavôn Klodias hamô hatôm Lom iniñ kiñ ma abô êñ hik anôn.)

29 Aêñ ba avômalô êvhaviñ evak abô ek nênlêmlô valuseleni ni ek iviyañ takatu ba êmô Judia ek nêmlô thêlô sa. Nê êvhaviñ tomtom êv valuseleni hatôm atu ba thêlô êpôm.

30 *Thêlô isup yôv ma êv hadêñ Banabas lo Sol ek nênlêmlô êndêñ avaka takatu ba eyabiñ avômalô êvhaviñ anêñ Jelusalem.

12

Helot hik Jems vônô ma hadô Pita hamô koladôn

1 Waklavônñ atu ba nômlô takêñ habitak ma Kiñ Helot Aglipa havalon avômalô êvhaviñ doho ek nêmlô vovan êndêñ i imbiñ.

2 Ma hanañ ba edabêñ Jon anêñ yan Jems laselo kisi hathak biñ vovak ba hama.

3 Ma hayê nena avômalô Israeł lenjñmavi hathak nômlô êñ, êñ ma evalon Pita haviñ. Yani hadum nômlô êñ hadêñ waklavônñ Eyañ Polom Yis Mi.

4 Havalon Pita, êñ ma hadô hamô koladônñ ma hatak yani halôk nê vovak ôdôn ayova bahenñ. Nê vovak ôdôn ayova êñ iniñ nê vovak hatôm ayova

* 11:18: Ap 13:48; 14:27 * 11:19: Ap 8:1-4 * 11:22: Ap 4:36 * 11:25: Ap 9:30 * 11:28: Ap 21:10 * 11:30: Ap 12:25

ayova eyabinj yani. Helot lahabi nena waklavônj Hale ba Hi anênj danj, ma tem enja Pita ende yainj ba iminj avômalô maleninj ek enanj yani bênj.

⁵ Pita hamô koladônj ma avômalô êvhavinj etenj mek lôklokwanj ek Wapômbênj nênj yani sa.

⁶ Ma bôlôvônj te ma Pita hêk sôm hêk nê vovak lokwanju malêvônj. Ma ekak banj luvi hathak senj ju ba êthô hathak anyô vovak ju atu baheninj. Ma sôp bidonj vi eyabinj koladônj abôlêk. Helot bôk hananj yôv nena biyamônj lôkbôk ma tem neja yani ende yainj ek indum abô.

⁷ Ma kethenj oyanj ma deda bênj habi halôk koladônj kapô ma Anyô Bênj anênj anjela te hayô. Ma hapetav Pita baya vi ma hik linj ba hananj, “Umbiyô kethenj!” Ma senj ju atu hêv yak hêk Pita banj.

⁸ Ênj ma anjela hananj hadênj yani, “Umbuliv o sinj esak anênj sôp ma nunjgwik anênj boknjôp.” Ma Pita hadum aênj ma anjela hananj, “Nunjgwik anênj kwêv daim ba osopa ya.”

⁹ Ênj ma Pita hasopa anjela ba thai i, ma donjom hasonj nena yani hayê wênj ma minj nômj avanônj ami.

¹⁰ *Thai ele ba i ma êv nê eyabinj koladônj abôlêk lokwanju atu liliinj ba ele ba i. Ênj ma thai i êyô badênj abôlêk atu ba epesanj hathak aenj, ma badênj abôlêk ênj da hakyav ma thai ele yainj ba i malak bênj. Ma esopa lonjôndê te ba i. Ma kethenj oyanj ma anjela hatak Pita ba hi.

¹¹ Yôv ma Pita anênj auk hathak ba hananj, “Lêk yahayala avanônj nena Anyô Bênj hêv anênj anjela ba halêmj hawa ya vê hêk Helot banj lôk nômkama sapênj atu ba avômalô Îsrael esonj nena tem nindum aênj esak ya.”

¹² Yani lahabi abô ênj yôv ma hi Jon talêbô Malia anênj unyak. Jon anênj athênj yanj nena Mak. Avômalô bênj anônj lêk ethak donjom ba etenj mek êmô.

¹³ Ma Pita hapididinj unyak abôlêk haminj viyainj ma avi ku te ba anênj athênj nena Loda, hi ek injik unyak abôlêk vê.

¹⁴ Ma donjom halanjô Pita laselo katô, ênj ma lamavi anônj ba halanjvinj hi unyak kapô hathak lonjô ma minj hik unyak abôlêk vê ami. Ma hananj hadênj thêlô, “Pita haminj unyak abôlêk!”

¹⁵ Ma thêlô minj êvhavinj yani ami ba enanj, “O avi molo.” Ma donjom yani lôklokwanj ba hananj, “Mî anônj, yanida intu haminj.” Ênj ma enanj nena, “Betha Pita anênj anjela la.”

¹⁶ Ma donjom Pita hapididinj unyak abôlêk haminj denanj. Ênj ma thêlô ik unyak abôlêk vê ma êyê Pita ba esonj kambom.

¹⁷ Ma Pita hik thô hathak banj nena thêlô bônônj ma hananj hathak nômj takatu ba Anyô Bênj hadum ba hawa yani vê hêk koladônj. Ma hananj, “Nonanj abô êntêk êndênj Jems lôk nê êvhavinj vi imbinj.” Ma hatak i ba hi buyanj.

¹⁸ *Haviyô hayanj ma nê vovak takatu ba eyabinj koladônj êyê nena Pita minj hamô ami. Ênj ma eboloba ba enanj mayaliv, “Pita hamô sê?”

¹⁹ Ma Helot hêv nê vovak ba i ek nêmbôlêmj Pita, ma donjom minj êpôm ami. Ênj ma hananj hik nê takatu ba eyabinj Pita hamô koladônj linj lôklokwanj nena idum aisê? Ma donjom thêlô enanj nena injo. Ênj ma Helot hananj ek nijik sapênj vônô.

Vêmj ma Helot hatak Judia ma halôk ba hi hamô Sisalia.

* 12:10: Ap 5:19 * 12:18: Ap 5:22-24

Kij Helot Aglipa hama

²⁰ Ma Helot bôk lamanij hathak avômalô Taia lo Saidon. Ba hi hamô Sisalia, êj ma thêlô evak abô ek ini nepesaj abô imbij yani ek malê nena thêlô ethak ewa nô m halêm anêj kij anêj loj. Ba intu thêlô enaj abô havij Blastas ôpatu ba hayabij Helot anêj unyak kapô ma yani halôk ek nê m thêlô sa. Êj ma hatak wakma te ek thêlô nepesaj abô imbij kij.

²¹ Ma wakma êj hayô ma Helot hik kij inij nômkama kêkêlô ma hi hamô anêj loj kij. Êj ma hanaj abô hadêj avômalô takêj.

²² Ma elam aêntêk, “Abô êntêk ma mij anyô lejselo ami. Mi, wapômbêj te laselo.”

²³ *Ma Helot halanjô inij abô ba lamavi hathak i ma mij habam Wapômbêj anêj athêj ami. Ba intu kethêj oyan ma Anyô Bêj anêj aje la hik yani ba matijyak yaônena eyaj yani ba hama.

²⁴ *Malaj lomaloma hapôm avômalô êvhavij, ma dojtom Wapômbêj anêj abô halumbak ba halanjvij ba hi luvuluvu.

²⁵ *Ma Banabas lo Sol ik inij ku atu ba êv hadêj thai da j sij halôk Jelusalem, ma ele i Antiok hathak lojbô. Ma ewa Jon atu ba elam nena Mak ba hi havij thai.

13

Êv Banabas lo Sol ek ini nenaj Wapômbêj anêj abô

¹ Êntêk ma plopet lôk nê êdôj Wapômbêj anêj abô takatu ba êmô Antiok inij athêj: Banabas lo Simeon elam nena Niga^{*} ma Lusius anêj Sailini lo Sol ma Manain bôk ba thai lôk Kij Helot Antipas yaôna ma even havij i.

² *Wak te ma thêlô ethak dojtom ba evak balabuj nô m ek netej mek ma êv yêj hadêj Anyô Bêj. Êj ma Lovak Matherj hanaj nena, “Notak Banabas lo Sol ek nindum ku takatu ba yahalam thai ek nindum.”

³ *Êj ma thêlô evak balabuj ek netak nô m lôk netej mek esak lojbô. Vê m ma etak bahenij hayô hêk thai ma êv thai ba i ek nindum ku takatu ba Lovak Matherj hanaj.

Banabas lo Sol i ngavithôm Saiplus

⁴ Ma Lovak Matherj hêv thai ba i ibup tamu malak Selusia, ma ethak yêj te ba i ngavithôm Saiplus.

⁵ *Thai ethak malak Salamis ma enaj Wapômbêj anêj Abô Mavi hamô Islael inij unyak yêj takatu ba êmô loj êj. Ma Jon Mak havenj havij thai ek nê m thai sa.

⁶ Thai evenj ngavithôm Saiplus anêj lomalak nenanena aleba êyô Papos. Loj êj ma thai êyê anyô Islael te atu ba hathak hadum ngôk sojgoj. Yani ma plopet abôyan havij. Ba anêj athêj nena Ba-Yisu.

⁷ Yani hathak hamô havij Lom inij anyô bêj atu ba hayabij loj êj, ba anêj athêj nena Segius Polus. Segius Polus ma anyô lôk auk mavi. Yani lahavij endanjô Wapômbêj anêj abô ba intu halam Banabas lo Sol ba êlê m.

* 12:23: Dan 5:20 * 12:24: Ais 55:11 * 12:25: Ap 11:29-30; 15:37 * 13:1: Niga anêj ôdôj nena nê kupik longavu. * 13:2: Ap 9:15 * 13:3: Ap 6:6 * 13:5: Ap 12:12; 15:39

⁸ Ma dorjtom Ba-Yisu hadum ek esale thai inij abô thô ma lahavinj injik Lom inij anyô bêj anêj auk liliñ ek miñ nêmbimbiñ thai inij abô ami. (Ba-Yisu anêj athêj hathak abô Glik nena Elimas ma anêj ôdôj ma anyô lôk ñgôk sorjorj.)

⁹ Êj ma Lovak Matherj hava Sol atu ba elam nena Pol kapô sinj, ma hatitij Elimas lôklokwanj ma hananj nena,

¹⁰ “O ma Sadañ anêj nakaduj ba intu hôpôlik hathak kobom takatu ba thêthôj! Kapôlôm hayô sinj hathak abôyanj lôk kambom lomaloma sapêj. Wak nômbêj intu ma hothavuthij Anyô Bêj anêj abô thêthôj ba habitak hatôm abôyanj.

¹¹ *Aêj ba ondanô! Anyô Bêj anêj banj tem epetav o êndêj êntêk. Ba malem tem pusip ba miñ hatôm nôngô wak anêj deda ami ma tem ômô aêj dokte vêmam.”

Ma ketherj oyanj ma Elimas hayê nômlate hatôm buliv lôk momaninij hava madaluk sinj. Ma yani havalonj nômkama yakyak ek êpôm anyô te ek embalonj yani banj ba endom yani ba ni.

¹² Anyô bêj Lom atu hayê nôm êj ma hasonj kambom hathak Anyô Bêj anêj abô atu ba thai enanj ma hêvhavinj.

Thai enanj Abô Mavi hamô Antiok anêj Pisidia

¹³ *Ma Pol thêlô etak Papos ma ewa yej ba i Pega anêj plovinj Pampilia. Ma dorjtom Jon Mak hatak thêlô ba havôhi Jerusalem hathak lonjô.

¹⁴ Êj ma etak Pega ma i Antiok anêj Pisidia. Ma Sabat ma thêlô i êyô avômalô Israe inij unyak yej ma êlôk êmô.

¹⁵ Esam abô balabunj lôk plopet inij abô yôv, êj ma unyak yej inij ñê bêj êv abô hadêj Pol thêlô ba enanj, “Aijan thêlô, unim abôla hamiñ ek nobatho avômalô inij kapôlôñij lonj, êj ma nonanj.”

¹⁶ Ma Pol haviyô hamiñ ma hik thô hathak banj ba hananj, “Môlô avômalô Israe lôk ñê lonj buyanj takatu ba ôêv yej hadêj Wapômbêj, nodanj ya!

¹⁷ *Sêbôk ma Israe inij Wapômbêj halam alalôanij bumalô thêlô ba etak inij lonj ba i êmô Ijip ma habi anêj wapôm sam hadêj i ba ibitak lôkmanjij. Ma havenj yam ma halom thêlô vê hêk Ijip hathak anêj lôklokwanj bêj.

¹⁸ *Ma êmô lonj thiliv hatôm sondabêj 40 ba idum kambom lomaloma, ma dorjtom hayabinj thêlô mavi.

¹⁹ *Ma yani hêv avômalô Kenan ôdôj bahenji ba lahavuju vê ma hêv inij pik hadêj avômalô Israe ba evalonj hatôm inij pik.

²⁰ *Nôm takêj bôk habitak ba hale ba hi hatôm sondabêj 450.

“Vêma ma Wapômbêj hatak ñê doho ek neyabinj avômalô Israe. Ma hatak tomtom da inij waktavôñ neyabinj endeba êyô plopet Samuel anêj waktavôñ.

²¹ *Vêma ma avômalô Israe enanj hik Wapômbêj lij ek nêmiñ kinj êndêj thêlô ma Wapômbêj hatak Sol ek imbitak kinj. Yani ma Kis nakaduj ba habitak anêj Benjamin anêj ôdôj. Yani hayabinj Israe hatôm sondabêj 40.

* **13:11:** Ap 9:8 * **13:13:** Ap 15:38 * **13:17:** Kis 1:7; 6:6; 12:51 * **13:18:** Nam 14:34; Lo 1:31-32

* **13:19:** Lo 7:1; Jos 14:1 * **13:20:** Het 2:16; 1Sml 3:20 * **13:21:** 1Sml 8:5,19; 10:20-24

22 *Vêm ma Wapômbêḅḅ hêv yani vê ma hatak Devit habitak thêlô inij kin. Ma hananḅḅ hathak Devit aêntêk, ‘Yahayê Jesi nakaduḅḅ Devit kapô ma hatôm yada yakapôlônḅḅ. Yani tem indum nômkama sapêḅḅ êtôm yenanḅḅ yalenḅḅhavinḅḅ.’

23 * ‘Ma Devit anêḅḅ limi ma Wapômbêḅḅ hêv Yisu ôpatu ba nêḅḅ Isael bulubiḅḅ hatôm bôk ba habutiḅḅ abô haviḅḅ i.

24 *Yisu miḅḅ bôk hadum anêḅḅ ku ami denanḅḅ ma Jon hananḅḅ ek avômalô Isael nede kapôlônḅḅḅḅ liliḅḅ ba nisik ḅḅḅḅ.

25 *Jon anêḅḅ ku anêḅḅ daḅḅ lêk habobo ma hananḅḅ, ‘Môlô lemimhabi aisê hathak ya? Ya ma miḅḅ Mesia atu ba môlô oyabiḅḅ ek nêḅḅ môlô bulubiḅḅ ami. Mî, yani tem embeḅḅ ya yam. Yani ma anyô lôk athêḅḅ ma ya ma yaônâlôk ba intu miḅḅ hatôm yakôm ba yapole anêḅḅ vakapô bokḅḅḅḅḅḅ anêḅḅ yak vê ami.’

26 ‘Aiyāḅḅ thêlô, môlô takatu ba Ablaham anêḅḅ limi lôk môlô takatu ba ḅḅ loḅḅ buyanḅḅ ba ômô Wapômbêḅḅ vibiḅḅ, odaḅḅ. Abô takatu ba hathak bulubiḅḅ, êḅḅ ma Wapômbêḅḅ hêv ek alalô sapêḅḅ.

27 Avômalô Jelusalem lôk inij ḅḅ bêḅḅḅḅḅḅ miḅḅ eyala Yisu êḅḅ ami. Ba intu thêlô enaḅḅ ek nijik yani vônô, êḅḅ ma esopa plopet inij abô takatu ba esam hadêḅḅ Sabat sapêḅḅ ba abô takêḅḅ intu hik anôḅḅ.

28 *Thêlô miḅḅ êpôm anêḅḅ kambom la ek nijik yani vônô ami, ma doḅḅtom enaḅḅ hik Pailat liḅḅ ek injik yani vônô.

29 *Thêlô idum nômkama sapêḅḅ hatôm bôk ba plopet eto hathak yani, êḅḅ ma êv yani vê hêk alovalanḅḅḅḅḅḅ ma êdô yani hêk siô.

30 Ma doḅḅtom Wapômbêḅḅ hik yani liḅḅ haviyô hêk ḅḅḅḅ hathak loḅḅbô,

31 *ma wak bêḅḅ anôḅḅ ma anêḅḅ avômalô takatu ba bôk evenḅḅ haviḅḅ yani anêḅḅ Galili ba i Jelusalem êyê yani. Ma ḅḅ takatu ba bôk êyê nôḅḅ takêḅḅ intu lêk enaḅḅ bêḅḅ hadêḅḅ alalôaniḅḅ avômalô.

32-33 ‘Ma lêk yêlô ananḅḅ Abô Mavi êntêk bêḅḅ hadêḅḅ môlô nena Wapômbêḅḅ lêk hik Yisu liḅḅ hêk ḅḅḅḅ ba intu abô takatu ba Wapômbêḅḅ bôk havak haviḅḅ bumalô thêlô ma lêk hik anôḅḅ hathak inij nali alalô. Hatôm bôk eto hêk Kapya Yeḅḅ anêḅḅ abô ju nena,

‘ ‘O ma yenanḅḅ Okna,

lêk yahabitak anêḅḅ Lemambô.’

Kapya Yeḅḅ 2:7

34 ‘Wapômbêḅḅ hik yani liḅḅ hêk ḅḅḅḅ ba miḅḅ hatôm ema esak loḅḅbô ba kupik epalê ami. Hatôm bôk eto nena,

‘ ‘Yahananḅḅ avanôḅḅ biḅḅ nena tem yanêḅḅ mek mathenḅḅ mavi êndêḅḅ môlô êtôm bôk ba yahabutiḅḅ ek yanêḅḅ êndêḅḅ Devit.’

Aisaia 55:3

35 ‘Ma bôk ik auk êntêk thô hêk buyanḅḅ nena,

‘ ‘Ma tem miḅḅ ôdô anêḅḅ Anyô Mathenḅḅ anêḅḅ kupik êḅḅḅḅ siô ba epalê ami.’

Kapya Yeḅḅ 16:10

36 ‘Devit miḅḅ hatô abô êḅḅ hathak yanida ami. Mi, Wapômbêḅḅ halam yani ek indum anêḅḅ ku êtôm anêḅḅ waklavônḅḅ atu ba hamô lôkmala vêm ma hama. Ma elav yani haviḅḅ limi ba anêḅḅ kupik hapalê.

37 Ma doḅḅtom ôpatu ba Wapômbêḅḅ hik liḅḅ, miḅḅ kupik hapalê ami.

38 ‘Aêḅḅ ba aiyāḅḅ thêlô, nodanḅḅ katô. Lêk yêlô ananḅḅ hadêḅḅ môlô nena hathak Yisu ma Wapômbêḅḅ tem nêḅḅ môlônim kambom vê.

* 13:22: 1Sml 13:14; 16:12; Sng 89:20 * 13:23: 2Sml 7:12-16 * 13:24: Mat 3:1-2 * 13:25: Jon 1:20,27 * 13:28: Mat 27:22-23 * 13:29: Mat 27:59-60 * 13:31: Ap 1:3,8

39* Anyôla miñ hatôm esopa Mose anêñ abô balabuñ lôkthô ek Wapômbêñ endam yani nena anyô thêthôñ ami. Mi anôñ, ma doñtom lêk avômalô takatu ba êvhaviñ Yisu, Wapômbêñ hayê thêlô nena nê thêthôñ ba miñ lahabi iniñ kambom hathak loñbô ami.

40 Noyabiñ am ek abô takatu ba plopet bôk enañ miñ injik anôñ imiñ mólô ami. Thêlô bôk enañ aêntêk,

41 “ Mólô nê obi Wapômbêñ liliñ, nodañô katô!

Tem yandum nômla bêñ te imbitak êñjêk mólô malêvôñ.

Ba anyôla hanañ nôm atu ba tem imbitak bêñ hadêñ mólô,
ma tem miñ nôñemimbiñ ami.

Ba intu tem indum mólô nosoñ kambom lôk yambuliñ mólô ba noma.’ ”

Habakuk 1:5

42 Pol hanañ abô yôv ma thai lôk Banabas idum ek nede yaiñ ma avômalô enañ nena, “Sabat yañ endake ma mamu nonañ abô esak nôm takêntêk esak loñbô.”

43 Sa anêñ dan ma avômalô Israel lôk nê loñ buyañ takatu ba ibitak êyô Israel iniñ êvhaviñ kapô esopa Pol lo Banabas. Thai enañ abô doho haviñ hadêñ thêlô ek injik thêlôniñ auk liñ ek nesopa Wapômbêñ anêñ lahaviñ ba nimiñ lôklokwañ ek anêñ wapôm embatho thêlô loñ.

44 Ma Sabat atu hayô ma habobo avômalô Antiok sapêñ êyô ek nedañô Wapômbêñ anêñ abô takatu ba thai tem nenañ.

45 Ma doñtom nê bêñbêñ Israel vi êyê avômalô nômbêñ êñ ba leniñdan ba enañ abôma hathak abô takatu ba Pol hanañ.

46* Êñ ma Pol lo Banabas miñ êkô ami ma enañ hadêñ thêlô nena, “Wapômbêñ hêv yai ba alêm ek nanañ anêñ abô êndêñ mólô nê Israel êmôñ. Ma doñtom mólô ôpôlik hathak abô êñ. Mólô ôdô lôkmala atu ba tem nêmo êtôm wak nômbêñ intu sapêñ e? Aêñ ba yai lêk atak mólô ba a ek avômalô loñ buyañ.

47 Hatôm atu ba Anyô Bêñ hanañ hadêñ yai nena,

“ Yahatak o hatôm deda ek avômalô loñ buyañ

ek onañ Abô Mavi esak bulubiñ atu ba tem yanêm êndêñ avômalô emben
pik bêñ êntêk endeba êyô anêñ dan.’ ” *Aisaia 49:6*

48 Avômalô loñ buyañ elañô abô êñ ba leniñmavi ba enañ nena Anyô Bêñ anêñ abô ma mavi anôñ. Ma avômalô takatu ba Wapômbêñ bôk hatak i yôv ek nêmo lôkmala êtôm wak nômbêñ intu sapêñ, lôkthô êvhaviñ.

49 Ma Anyô Bêñ anêñ abô halilup haven loñ êñ sapêñ.

50 Ma doñtom nê Israel doho i hadêñ malak êñ anêñ nê bêñbêñ lôk avi bêñbêñ takatu ba ethak êmô Wapômbêñ vibin ma ik iniñ auk liñ ek nimbuliñ Pol lo Banabas. Êñ ma thêlô evatho avômalô malak êñ loñ ek nêñem vovañ êndêñ thai. Idum aêñ vêm ma êv thai vê hêk iniñ loñ ba i.

51* Êñ ma thai ik vôngovañ vê hêk veniñkapô ek injik thô nena thêlô idum kambom ma thai etak i ba i malak Aikoniam.

52 Ma doñtom nê êvhaviñ anêñ Antiok leniñmavi anôñ ba Lovak Mathen hava thêlô kapôlôñiñ siñ.

14

Pol lo Banabas êmô Aikoniam

1 Pol lo Banabas êyô malak Aikoniam ma esopa inij kobom ba i Israel inij unyak yeŋ. Ma thai enaŋ abô mavi anôŋ ba intu avômalô Israel lôk nê loŋ buyaŋ bêŋ anôŋ êvhaviŋ.

2 Ma donjom nê Israel takatu ba miŋ êvhaviŋ ami ik avômalô loŋ buyaŋ inij kapôlôŋij liŋ ba idum thêlô lenijmanij kambom hadêŋ avômalô êvhaviŋ.

3 *Aêŋ ba thai êmô loŋ êŋ sawa daim ma enaŋ Anyô Bêŋ anêŋ abô bêŋ ma kô mi. Ma Anyô Bêŋ havatho thai loŋ ek nindum lavôŋij lôk nômbithi lomaloma. Hathak nôm êŋ ma hik thô hadêŋ avômalô nena anêŋ wapôm takatu ba hêv ek nêŋ avômalô bulubiŋ ma avanôŋij biŋ.

4 Êŋ ma avômalô malak êŋ evak i vose hi ôdôŋ ju. Ôdôŋ yaŋ imiŋ haviŋ avômalô Israel takatu ba miŋ êvhaviŋ ami ma yaŋ imiŋ haviŋ aposel.

5 *Vêŋ ma avômalô loŋ buyaŋ lôk avômalô Israel takatu ba êpôlik ek thai evak abô ek nimbuliŋ thai ba nitu thai vônô esak valu.

6 Ma donjom thai elanô abô êŋ ma êsôv ba i malak Listla lo Debi hêk Likonia kapô lôk loŋ vi atu ba hêk habobo loŋ êŋ.

7 Ma thai even loŋ takêŋ ba enaŋ Abô Mavi hadêŋ avômalô.

Pol lo Banabas êmô Listla

8 Malak Listla ma anyô vavuviŋ te hamô. Sêbôk ba talêbô havathu yani ma miŋ bôk haven dokte ami.

9 Wak te ma Pol hanaŋ Abô Mavi hadêŋ avômalô ma yani halaŋô anêŋ abô. Ma Pol hatitiŋ yani ma hayê nena anêŋ hêvhaviŋ hatôm indum yani mavi.

10 Êŋ ma Pol halam nena, “Umbiyô umiŋ.” Ma ketheŋ oyaŋ ma ôpêŋ haviyô hamiŋ ba haven.

11 *Ma avômalô takatu ba êmô loŋ êŋ êyê nôŋ atu ba Pol hadum. Ma elam hathak iniŋ abô Likonia nena, “Lêk wapômbêŋ lokwanju êwê i hatôm anyô ju êntêk ba êlôk ba êlêŋ ek alalô!”

12 Thêlô iniŋ wapômbêŋ môŋ ma Sus ba intu elam Banabas nena Sus. Ma elam Pol nena Helmes ek malê nena Helmes ma iniŋ wapômbêŋ atu ba hathak hanaŋ abô hamôŋ.

13 Wapômbêŋ Sus anêŋ malakba hamô malak bêŋ viyaiŋ. Ma anêŋ anyô habôk da lôk avômalô sapêŋ lenijhaviŋ nêŋêŋ da êndêŋ thai. Aêŋ ba Sus anêŋ anyô habôk da hawa bokmanŋkao malô doho lôk alokwan vuak atu idu hathak yak ma ele malak bêŋ anêŋ badêŋ abôlêk ek nêŋêŋ da êndêŋ thai.

14 Ma donjom aposel Banabas lo Pol elanô abô êŋ, ma ekakaviŋ iniŋ kwêv ma elanviŋ ba i imiŋ avômalô nômbêŋ atu malêvôŋij ma elam,

15 * “Avômalô Listla! Môlô udum aêŋ eka? Yai ma anyô pik hatôm môlô. Yai alêŋ ek nanaŋ Abô Mavi êndêŋ môlô ek notak nôŋ oyaŋ takêntêk atu ba ôêv yeŋ hadêŋ i ma unu êndêŋ Wapômbêŋ lôkmala. Yani hapesaŋ pik lo len ma ŋgwêk lôk nômkama sapêŋ atu ba hamô kapô.

16 *Sêbôk ma yani hatak avômalô sapêŋ ek nesopa thêlôda iniŋ auk.

17 *Ma donjom hathak lavôŋij ma yani hadum ek avômalô neyala yani. Yani hathak hadum mavi hadêŋ môlô ba hêv ôthôm lôk hadum ba unim nôŋ ku kapô hik anôŋ. Ma hêv nôŋ bêŋ anôŋ hadêŋ môlô lôk hadum ba môlô lemimmavi anôŋ.”

* 14:3: Mak 16:20; Hib 2:4 * 14:5: Ap 14:19 * 14:11: Ap 28:6 * 14:15: Sng 146:6; Ap 10:26

* 14:16: Ap 17:30 * 14:17: Jer 5:24

18 Thai enañ abô takêñ, ma donjom avômalô nômbêñ êñ inin auk ma mayaliv ba idum lôklokwan ek nêñem da êndêñ thai.

19 *Vêm ma nê Israe doho anêñ Antiok lo Aikoniam êyô ma enañ abô bêñ anôñ hadêñ avômalô Listla aleba ik inin auk liliñ ba êyê Pol lo Banabas nena nê kambom. Êñ ma ik Pol hathak valu ma êvôv yani hale malak bêñ viyaiñ ba hi ba eson nena lêk hama yôv.

20 Ma donjom nê êvhavin êyô ba ekalabu yani sin, êñ ma yani haviyô ma havôhi malak bêñ kapô hathak loñbô. Haviyô hayañ ma thai lôk Banabas i malak Debi.

Thai êvôti Antiok anêñ Silia

21 Thai enañ Abô Mavi haverñ malak bêñ Debi. Ma idum ba avômalô bêñ anôñ ibitak nê êvhavin. Vêm ma êvôti Listla lôk Aikoniam ma Antiok hathak loñbô

22 *ek evatho nê êvhavin inin kapôlôñin loñ lôk enañ nena nebalon inin êvhavin loñ lôklokwan. Ma enañ havin nena, "Alalô tem naja malaiñ loma-loma ek nasopa Wapômbêñ anêñ loñ lôkliñyak anêñ loñôndê."

23 Ma Pol lo Banabas etak avaka hatôm lomalak lomalak ek neyabin avômalô êvhavin. Êv mek hathak thêlô ma etak i halôk Anyô Bêñ atu ba thêlô êvhavin ban. Vêm ma thêlô sapêñ evak balabun ek nôm ma eterñ mek ek Anyô Bêñ embalon thêlô loñ.

24 Ma thai i plovins Pampilia ma elom hêk loñôndê atu hêk plovins Pisidia ba i êyô Pampilia.

25 Êñ ma thai enañ Yisu anêñ abô hadêñ avômalô Pega anêñ Pampilia. Vêm ma êlôk ba i Atalia.

26 *Ma anêñ Atalia ma ethak yerñ ba i Antiok anêñ Silia, loñ sêbôk atu ba ewa mek ek Wapômbêñ nêñ anêñ wapôm êndêñ thai esak ku takatu ba idum aleba lêk anêñ dan.

27 *Êyô Antiok ma isup avômalô êvhavin ethak donjom ma enañ hathak nôñ takatu ba Wapômbêñ hêv thai sa ba idum bêñ. Lôk enañ nena, "Wapômbêñ hakyav nê loñ buyañ inin unyak abôlêk êvhavin vê ba vi dedaun lêk êvhavin."

28 Ma thai êmô loñ êñ sawa daim havin havin avômalô êvhavin.

15

Sam habitak Jelusalem

1 *Ma nê Judia doho êlôk ba i Antiok ma êdôñ avômalô êvhavin ba enañ nena, "Môlô min ongothe kupik vê hatôm bôk ba Mose hanañ ami, êñ ma Wapômbêñ tem min nêñ môlô bulubiñ ami."

2 *Pol lo Banabas elañô inin abô takatu ba enañ ma min êlôk hathak inin auk êñ ami. Ba intu thêlô êkôki bêñ anôñ. Êñ ma nê êvhavin elam Pol lo Banabas lôk nê êvhavin doho ek ini Jelusalem êk nepesan abô êñ imbiñ aposel lôk avaka vi.

3 Ba intu êv i ba i. Ma everñ Pinisia lo Samalia malêvôn ba enañ hadêñ avômalô êvhavin anêñ lomalak nenanena hathak nôñ takatu ba Wapômbêñ bôk hadum ba avômalô loñ buyañ ele kapôlôñin liliñ ba êvhavin Wapômbêñ. Ma avômalô êvhavin takêñ elañô abô êñ ma leñinmavi anôñ.

* 14:19: Ap 17:13; 2Ko 11:25 * 14:22: Ap 15:32; 1Te 3:3 * 14:26: Ap 13:1-2 * 14:27: Ap 15:4,12

* 15:1: Gal 5:2 * 15:2: Gal 2:1

4 *Êyô Jerusalem ma avômalô êvhaviņ lôk iniņ avaka doho lôk aposel ewa thêlô thô. Ma Pol lo Banabas enaņ hathak nô m takatu ba Wapômbêņ hêv thai sa ba idum bêņ.

5 Êņ ma Palisi vi atu ba êvhaviņ Yisu iviyô imiņ ma enaņ, “Avômalô loņ buyaņ takatu ba êvhaviņ, êņ ma nê m Mose anêņ abô balabuņ vibinġ lôk neņgothe anyô iniņ kupik vê. Ma êdô ma dô.”

6 Aêņ ba aposel lôk avaka takatu ba ê m ethak doņtom ek nekaksa esak abô êņ.

7 *Thêlô enaņ abô pôk bêņ anôņ aleba Pita haviyô hamiņ ma hanaņ, “Aiyaņ thêlô, môlô oyala nena sêbôk ma Wapômbêņ halam ya hêk môlô malêvôņ ek yanaņ Abô Mavi êndêņ avômalô loņ buyaņ ek nedaņô ba nê nê mimbij.

8 *Wapômbêņ hayala avômalô kapôlôņiņ. Ma hêv anêņ Lovak Matherġ hadêņ avômalô loņ buyaņ hatô m hêv hadêņ alalô ek hik thô nena yani lamavi ek enja thêlô imbiņ.

9 Wapômbêņ miņ hadum nô mlate hadêņ alalô avômalô Isael ma hadum nô mla yaņ hadêņ thêlô ami. Mi, thêlô êvhaviņ yani ba intu yani havôkwiņ thêlô kapôlôņiņ.

10 *Ma alalô lôk bumalô thêlô miņ hatô m naja malaiņ takatu ba Mose anêņ balabuņ hanaņ ami. Ma aisê ka môlô udum ek nô nê m malaiņ êndêņ avômalô loņ buyaņ takatu ba êvhaviņ? Môlô udum aêņ ek nô mbi Wapômbêņ la liņ e?

11 *Ma doņtom alalô êvhaviņ nena Wapômbêņ hêv alalô bulubiņ hathak Anyô Bêņ Yisu anêņ wapô m. Ma thêlô aêņ iyom.”

12 Pita hanaņ yô v ma Pol lo Banabas iviyô enaņ abô ma lôkthô elañô ba bônôņ iyom. Thai enaņ abô hathak lavôņiņ lôk nô mbithi lomaloma takatu ba Wapômbêņ hatak halôk thai baherġ ba idum havenġ avômalô loņ buyaņ malêvôņ.

13 *Thai enaņ yô v ma Jems hanaņ, “Aiyaņ thêlô, nodañô yenaņ abô.

14 Saimon lêk hanaņ hadêņ alalô yô v nena Wapômbêņ hik anêņ lahaviņ thô hathak hawa avômalô loņ buyaņ vi ek nimbital êtô m anêņ avômalô.

15 Ma plopet iniņ abô bôk enaņ aêņ iyom. Ba te bôk hatô nena,

16 “ ‘Emberġ yam ma tem yandaelê m,

ma yapesaņ Devit anêņ loņ lôkliņyak atu ba bôk hapu yô v ek imbitak lôklokwaņ esak loņbô.

Ma loņ lôkliņyak êņ anêņ nô mkama takatu ba bôk kambom,

ma tem yapesaņ lukmuk esak loņbô.

17 Ek avômalô takatu ba ê m denaņ lôk avômalô loņ buyaņ takatu ba bôk yahêv yenaņ athêņ hadêņ i hatô m nê pô m Anyô Bêņ.

Ya Anyô Bêņ atu ba tem yandum nô m takêntêk, intu yahanaņ aêņ.

18 Ma nô m takêņ intu bôk yahik thô hadêņ yenaņ avômalô.’ *Amos 9:11-12*

19 “Aêņ ba yenaņ auk ma aêntêk. Avômalô loņ buyaņ takatu ba bôk ele kapôlôņiņ liliņ ba i hadêņ Wapômbêņ ma miņ nanê m malaiņ êndêņ i ami.

20 *Mi, alalô nato kapy a êndêņ thêlô ma nanaņ ek miņ nejaņ nô m takatu ba anyô êv hatô m da hadêņ ngôk dahô ami, nô m êņ intu lelaik hêk Wapômbêņ ma. Lôk netak sek waliliņ, ma miņ nejaņ alim takatu ba evak laselo siņ ba thalaleņ hamô kapô siņ lôk ninum thalaleņ ami.

* 15:4: Ap 14:27 * 15:7: Ap 10:1-43 * 15:8: Ap 10:44; 11:15 * 15:10: Mat 11:30; Gal 3:10

* 15:11: Gal 2:16; Ep 2:5-8 * 15:13: Gal 2:9 * 15:20: Kis 34:15-17; Wkp 17:10-16

21 Êṅ ma hatôm. Ek malê nena sêbôk aleba lêk ma enaṅ Mose anêṅ abô bêṅ havenṅ lomalak lomalak lôk esam hamô Israel iniṅ unyak yeṅ hadêṅ Sabat sapêṅ. Ba intu nê loṅ buyaṅ hatôm neyala.”

Eto kapyā hi ek nê êvhaviṅ anêṅ loṅ buyaṅ

22 Êṅ ma aposel lôk avaka ma avômalô êvhaviṅ sapêṅ ibutiṅ abô nena nendam iniṅ anyô doho ek ini Antiok imbiṅ Pol lo Banabas. Ma elam iniṅ anyô bêṅ ju. Yaṅ ma Judas, anêṅ athêṅ yaṅ nena Balsabas, ma yaṅ ma Silas.

23 Ma eto kapyā te ba êv hadêṅ thêlô. Kapyā êṅ hanaṅ aêntêk.

Yêlô avaka lôk aposel, môlônim môlôviyaṅ, yêlô ato kapyā êntêk hadêṅ môlô avômalô loṅ buyaṅ takatu ba ôêvhaviṅ ba ômô malak Antiok lôk plovins Silia lôk Silisia. Aiyaṅ thêlô, wاكلêvôṅ mavi.

24 Yêlô alaṅṅ yôv nena yêlôaniṅ avômalô doho bôk êthôk ba ibuliṅ môlônim auk ba êv malaiṅ hadêṅ môlô hathak abô takatu ba enaṅ. Yêlô miṅ êv i ba êthôk ami. Mi, thêlôda êthôk.

25 Ba intu yêlô alôk ek nanêm anyô doho ba nêsôk imbiṅ Pol lo Banabas, thai atu ba yêlô leṅiṅhaviṅ bêṅ anôṅ.

26 Thai bôk etak iniṅ lôkmala ek nindum Yisu Kilisi anêṅ ku.

27 Aêṅ ba yêlô êv Judas lo Silas ek nepesaṅ abô ek embatho kapyā êntêk loṅ.

28 *Yêlô lôk Lovak Matheṅ adô nanêm malaiṅ êndêṅ môlô. Ba intu yêlô leṅiṅhaviṅ môlô nosopa abô takêntêk iyom.

29 Miṅ oṅgwaṅ nôm takatu ba anyô êv hatôm da hadêṅ ṅgôk dahô ami. Lôk miṅ nunum thalaleṅ ami ma miṅ oṅgwaṅ alim takatu ba ekak leṅselo siṅ ba thalaleṅ hamô kapô ami, lôk notak sek waliliṅ. Môlô udum aêṅ, ma mavi.

Wاكلêvôṅ mavi môlô lôkthô.

30 Eto kapyā êṅ yôv ma êv hadêṅ thêlô ba ewa ba i tamu Antiok. Êyô Antiok ma elam avômalô êvhaviṅ ethak doṅtom ma êv kapyā êṅ hadêṅ thêlô.

31 Ma avômalô Antiok esam kapyā êṅ, ma kapyā êṅ havatho thêlô loṅ ba thêlô leṅiṅmavi anôṅ.

32 Judas lo Silas, thai ma plopet. Ba enaṅ abô bêṅ anôṅ ek evatho nê êvhaviṅ loṅ lôk idum thêlô nimbital lôklokwaṅ.

33-34 Êmô loṅ êṅ wak doho vêm ma avômalô êvhaviṅ anêṅ loṅ êṅ êv mek labali hadêṅ thai ma êv thai ba êvôi hadêṅ nê taksêbôk ba êv thai ba êlêm.*

35 Ma doṅtom Pol lo Banabas êmô Antiok ma idum ku haviṅ avômalô bêṅ anôṅ ek enaṅ lo êdôṅ avômalô hathak Anyô Bêṅ anêṅ abô.

Pol lo Banabas evak i vose

36 Wak doho hale ba hi ma Pol hanaṅ hadêṅ Banabas, “Alai ana ek nagê avômalô êvhaviṅ emberṅ malak nenanena taksêbôk ba alai anaṅ Anyô Bêṅ anêṅ abô hadêṅ i. Ma nagê nena thêlô êmô mavi mena mi e?”

37*Ma Banabas lahaviṅ enja Jon atu ba elam nena Mak imbiṅ thai,

38*ma doṅtom Pol hanaṅ nena, “Ôpêṅ bôk hatak alai halôk plovins Pampilia ma miṅ haviṅ alai ba hadum ku ami. Ba intu dô.”

39 Thai êkôki mathalaleṅ aleba thai evaki vose. Ba Banabas hawa Mak haviṅ yani ba thai ethak yeṅ ba i ṅgavithôm Saipulus.

* 15:28: Mat 23:4 * 15:33-34: Nê lôkauk vi enaṅ nena abô doho atu ba Luk hato ma hêk denaṅ.

Abô êṅ ma aêntêk: Ma doṅtom Silas hik auk liliṅ ba hamô Antiok ba miṅ havôhi ami. * 15:37: Ap

12:12,25 * 15:38: Ap 13:13; Kol 4:10

40 Ma Pol hawa Silas havij yani. Êḡ ma avômalô êvhavij anêḡ Antiok êv mek ek Wapômbêḡ anêḡ wapôm êmô imbiḡ thai. Vêm ma etak i

41 ba i plovins Silia lôk Silisia iniḡ malak nenanena ba evatho avômalô êvhavij loḡ.

16

Timoti hi havij Pol lo Silas

1 *Pol hi hayô Debi lo Listla. Loḡ êḡ ma anyô hêvhavij te hamô ba anêḡ athêḡ nena Timoti. Talêbô ma avi Israeḡ te atu ba hêvhavij. Ma lambô ma anyô Glik te.

2 *Ma avômalô êvhavij anêḡ Listla lo Aikoniam enaḡ nena Timoti ma anyô mavi.

3 Aêḡ ba Pol lahavij ôpêḡ ni imbiḡ yani. Ma doḡtom lahabi nena avômalô Israeḡ takatu ba êmô loḡ êḡ eyala nena Timoti anêḡ lambô ma anyô Glik te. Ba intu hawa Timoti ba hi ek nenḡothe anêḡ kupik vê.

4 *Ma thêlô evenḡ ba i lomalak lomalak ma enaḡ abô takatu ba aposel lôk avaka bôk evak anêḡ Jelusalem ek avômalô nesopa.

5 Aêḡ ba avômalô êvhavij ibitak lôklokwaḡ hathak iniḡ êvhavij ba wak nômbêḡ intu ma êvôv avômalô lukmuk êyô ba ilumbak hi ba hi.

Pol hatulak ma hayê wêḡ hathak anyô Masedonia te

6 *Ma Lovak Matherḡ miḡ halôk ek Pol thêlô ini nenaḡ Wapômbêḡ anêḡ abô embenḡ plovins Esia ami. Ba intu i Plijia lo Galesia iniḡ malak nenanena.

7 Ma êyô pik Misia anêḡ daḡ ma idum ek ini plovins Bitinia, ma doḡtom Yisu anêḡ Lovak Matherḡ miḡ halôk ek ini loḡ êḡ ami.

8 Ba intu thêlô êv Misia liliḡ ma i tamu Tloas.

9 Ma bôlôvôḡ ma Pol hatulak ma hayê wêḡ te nena anyô plovins Masedonia te hamij ma hapetenak nena, “Ôlêm Masedonia ek nêḡm yêlô sa.”

10 Pol hayê wêḡ êḡ yôv ma yêlô apesaḡ i ketherḡ ek ana Masedonia. Yêlô ayala nena Wapômbêḡ halam yêlô ek ana nanaḡ Abô Mavi êḡ bêḡ êndêḡ thêlô.

Lidia halarḡ Pol anêḡ abô ba hêvhavij Yisu

11 Vêm ma yêlô athak yeḡ te hêk Tloas ba a nôḡnôḡ hadêḡ ḡgavithôm Samotles ma wak yaḡ ma a Niapolis.

12 Vêm ma yêlô a Pilipai. Malak êḡ ma Masedonia iniḡ malak bêḡ ma avômalô Lom takatu ba eyabiḡ pik takêḡ ethak êmô loḡ êḡ. Ma yêlô amô wak doho hamô loḡ êḡ.

13 Ma Sabat hayô ma yêlô ale malak bêḡ anêḡ badêḡ abôlêk ba a ḡaḡ te hêk viyaiḡ. Yêlô lenḡjhabi nena loḡ eterḡ mek hêk habobo ḡaḡ êḡ la. Ma ḡaḡ êḡ ma yêlô ayê avi doho ethak doḡtom ba êmô. Êḡ ma yêlô alôk amô havij thêlô ma anaḡ abô hadêḡ i.

14 Ma avi Taiataila te halarḡ abô êḡ, ba anêḡ athêḡ nena Lidia. Avi êḡ hadum ku valu hathak sôḡ thalaleḡ ek avômalô êv vuli ma hathak hêv yeḡ hadêḡ Wapômbêḡ. Anyô Bêḡ hik avi êḡ anêḡ kapô liliḡ ek halarḡ Pol anêḡ abô ba hêvhavij.

15 Vêm ma yani lôk avômalô takatu ba êmô anêḡ unyak sapêḡ ithik ḡaḡ. Êḡ ma yani hanaḡ hadêḡ yêlô, “Môlô lêk ôyê ya hatôm avi yahêvhavij Anyô Bêḡ,

êḡ ma nôlêm nômo yenaḡ unyak.” Ma yani hanḡasi yêlô aleba yêlô a anêḡ unyak.

Etak Pol lo Silas halôk koladôḡ

16 Wak te ma yêlô a loḡ neteḡ mek ma avi te atu ba anêḡ alaḡsi êmô hapôm yêlô. Yani ma avi lôk ḡḡok ba anêḡ ḡḡok hathak hêv yani sa ek hayala nôm takatu ba tem imbitak embeḡ yam ba hanaḡ bêḡ. Yani hathak havôv valu bêḡ hathak anêḡ ku êḡ ba hêv hadêḡ anêḡ alaḡsi.

17 *Yani hasopa yêlô lôk Pol ma halam kaêk lôbôlôḡ aêntêk, “Nê êntêk êḡ ma Wapômbêḡ Leḡ Anôḡ Biḡ anêḡ ḡê ku. Ba lêk enaḡ hathak malêla takatu ma nondum ek Wapômbêḡ nêḡ môlô bulubiḡ.”

18 Wak bêḡ anôḡ ma yani hathak halam aêḡ aleba habuliḡ Pol kapô kambom anôḡ. Ba intu hik i liliḡ ma hanaḡ hadêḡ ḡḡok êḡ nena, “Hathak Yisu Kilisi anêḡ athêḡ ma yanaḡ êndêḡ o nena otak avi intu ba nu!” Ma ketheḡ oyaḡ ma ḡḡok êḡ hatak avi êḡ.

19 Ma avi êḡ anêḡ alaḡsi êyê nena iniḡ loḡôndê nêbôv valuselenḡ lêk mi, êḡ ma evaloḡ Pol lo Silas ba êvôv thai ba i malak lôḡ êḡ anêḡ loḡ ethak doḡtom halôk ek nimiḡ ḡê idum abô hathak maleḡḡiḡ.

20-21 *Ewa thai ba êyô ek ḡê takatu ba idum abô hathak ba enaḡ, “Anyô ju êntêk ma ḡê Israeḡ. Thai enaḡ ek avômalô nesopa kobom takatu ba kambom ek alalô avômalô Lom. Ba intu ibi avômalô malak bêḡ êntêk leḡḡiḡ liḡ ba leḡḡiḡḡaḡa mayaliv.”

22 *Ma avômalô bêḡ anôḡ enaḡ abô lôk leḡḡiḡmaniḡ hathak thai haviḡ. Êḡ ma ḡê takatu ba idum abô hathak enaḡ ek nimbi iniḡ kwêv thô ma nebaḡi thai esak yak wabenḡ.

23 Evali thai kambom anôḡ vêḡ ma ibi thai halôk koladôḡ kapô. Ma enaḡ hadêḡ ôpatu ba hayabiḡ koladôḡ nena eyabiḡ thai dedauḡ mavi.

24 Ôpêḡ halaḡô abô êḡ, ma hawa thai ba halôk ba hi hadô hamô tamu koladôḡ kapô ali atu ba hêk viḡiḡ anôḡ ma esonḡ veniḡ halôk alokwaḡ abyanaḡ ba hadahaliḡ veniḡ loḡ.

25 Ma bôlôvôḡ biḡ ma Pol lo Silas eteḡ mek ba êv yeḡ hadêḡ Wapômbêḡ, ma ḡê koladôḡ vi elanô.

26 Ma ketheḡ oyaḡ ma duviaḡ bêḡ te hayô ba hayôkwiiḡ koladôḡ anêḡ landiḡ. Ma koladôḡ abôlêk sapêḡ hakyav ma seḡ takatu ba ibutiḡ thêlô veniḡ lo baheniḡ sapêḡ hêv yak.

27 *Ma ôpatu ba hayabiḡ koladôḡ haviyô ma hayê koladôḡ anêḡ abôlêk sapêḡ lêk abyanaḡ. Ma lahabi nena ḡê koladôḡ sapêḡ lêk êsôv ba i, ba intu hadadi anêḡ biḡ vovak ek embatho yanida vônô esak.

28 Ma doḡtom Pol halam lôklokwaḡ, “Miḡ ômbi o vônô ami! Yêlô sapêḡ êntêk amô!”

29 Êḡ ma ôpêḡ halam ek neja atum êlêm ma halaḡviḡ ba hi koladôḡ kapô, ma hakô ba halowaliḡ ba hêv yak halôk Pol lo Silas maleḡḡiḡ.

30 *Vêḡ ma hawa thai ba hi yaḡ ma hanaḡ, “Anyô bêḡ luvi, yandum malê ek yanja bulubiḡ?”

31 Ma thai enaḡ viyaḡ, “Ônêḡmimiḡ Anyô Bêḡ Yisu ma tem Wapômbêḡ nêḡ o lôk anêḡ avômalô bulubiḡ.”

* 16:17: Mak 1:24 * 16:20-21: Mak 13:9 * 16:22: 2Ko 11:25; 1Te 2:2 * 16:27: Ap 12:18-19

* 16:30: Ap 2:37

³² Êj ma thai enaj Anyô Bêj anêj abô hadêj yani lôk avômalô takatu ba êmô anêj unyak kapô.

³³ Bôlôvônj denaj ma yani hawa thai ba hi hathik iniñ palê. Vêma ma Pol lo Silas ithik ôpêj lôk anêj avômalô sapêj.

³⁴ Ma yani hawa thai ba hi anêj unyak ma hêv nôma hadêj thai. Yani lôk anêj avômalô sapêj leñijmavi anôj ek lêk êvhavij Wapômbêj.

³⁵ Haviyô hayaj lôkbôk ma nê takatu ba idum abô hathak êv iniñ sôp bidonj ba i hadêj ôpatu ba hayabij koladôj ma enaj nena, “Otak anyô ju intu ba ini.”

³⁶ Ma ôpatu ba hayabij koladôj hi hanaj hadêj Pol nena, “Nê takatu ba idum abô hathak enaj nena mamu lôk Silas notak koladôj ba unu. Ba intu unu lôk kapôlômim labali.”

³⁷ Ma donjom Pol hanaj hadêj sôp bidonj takêj nena, “Yai ma nê Israeal ma Lom havij.* Ma donjom ik yai oyanj ma miñ enaj yaianij kambom bêj ami. Ma ibi yai halôk koladôj kapô. Ma Lom iniñ balabun hanaj nena miñ hatôm nindum aêj êndêj nê Lom ami. Ma lêk ekopak ba idum ek netak yai menajna ba ana e? Mi anôj! Thêlôda nêlêm ma neja yai vê ênjêk koladôj.”

³⁸ Ma sôp bidonj ewa abô êj ba i enaj hadêj nê takatu ba idum abô hathak. Ma elanj nena thai ma nê Lom havij, êj ma thêlô êkô kambom.

³⁹ Ma thêlô i ma ibui hadêj Pol lo Silas ma ewa thai ele yaiñ. Ma enaj nena, “Hatôm mamu notak loj êntêk ba unu e?”

⁴⁰ Êj ma thai etak koladôj ma ele yaiñ ma i Lidia anêj unyak. Ma êyê avômalô êvhavij ma enaj abô doho ek embatho iniñ kapôlônij loj. Vêma ma etak i ba i.

17

Pol lo Silas êmô Tesalonaika

¹ Pol lo Silas êv malak Ampipolis lo Apolonia liliñ ma i thêthô ba êyô Tesalonaika. Ma Israeal iniñ unyak yeñ te hamô loj êj.

² Sabat te lô ma Pol hasopa anêj kobom ba habitak hayô unyak yeñ êj kapô. Ma hadôj avômalô hathak Wapômbêj anêj kapya.

³ Ma hik thô nena kapya êj ma hanaj nena Mesia tem enja vovanj ba ema ma imbiyô esak lojbô. Êj ma Pol hik thô nena, “Yisu atu ba yahanaj hadêj môlô, ôpêj intu Mesia êj.”

⁴ Ma avômalô Israeal doho lôk avômalô Glik bêj anôj atu ba êmô Wapômbêj vibij lôk avi lôk athêj bêj doho elanj ma êvhavij ba i ivij Pol lo Silas.

⁵ Ma donjom avômalô Israeal leñijdanj ba ewa nê kambom doho anêj loj ethak donjom halôk ba isup avômalô bêj anôj ethak donjom ek nijik avômalô malak êj iniñ kapôlônij lij. Ma thêlô elanj ba i Jeson anêj unyak ek nêmbôlêm Pol lo Silas ek nebalonj thai ba neja ende yaiñ ba ini nênem êndêj avômalô nômbêj atu.

⁶ Ma donjom miñ êpôm thai ami, êj ma êvôn Jeson lôk nê êvhavij doho ba ewa i hi hadêj nê bêjbêj loj êj maleñij ma elam aêntêk, “Nê êntêk êj idum nôma kambom havenj pik lôkthô aleba lêk êyô loj êntêk.

* **16:37:** Abô êj anêj ôdônj hathak Abô Inglis nena ‘Citizenship’. Pol hawa thai lôk Silas sa ba hanaj nena thai ma Israeal citizen lôk Lom citizen havij. Lom iniñ abô majanj te nena miñ hatôm nijik Lom iniñ citizen te oyanj ami. Ba intu nê bêj idum abô hathak ibulij Lom iniñ abô majanj. Nôngô abô êj vi hêk Aposel 22:25-29.

7* Ma Jeson hawa thêlô thô ba hadô i hamô anêḡ unyak. Nê takêḡ êdô nê môm Lom iniḡ Kiḡ Sisa anêḡ abô majan vibiḡ ba enaḡ nena, 'Kiḡ yaḡ hamô ba anêḡ athêḡ nena Yisu.' "

8 Nê bêḡbêḡ lôk avômalô nômbêḡ atu elanô abô êḡ ma eson kambom ba kapôlônḡ halinḡ i kambom.

9 Yôv ma malak êḡ anêḡ nê bêḡbêḡ enaḡ hadêḡ Jeson thêlô nena, "Nônêm valuseleḡ ek injik thô nena tem miḡ nundum kambom êḡ esak loḡbô ami. Ba ômô tinḡ, ma tem noja unim valu esak loḡbô." Êḡ ma êv valu ma etak i ba i.

Avômalô Belia bêḡ anôḡ êvhavinḡ Yisu

10 Bôlôvônḡ êḡ iyom ma nê êvhavinḡ êv Pol lo Silas vê hêk Tesalonaika ba i Belia. Êyô Belia ma i Israel iniḡ unyak yeḡ.

11 Avômalô Belia iniḡ kobom ma mavi anôḡ ek avômalô Tesalonaika iniḡ. Thêlô elanô Pol lo Silas iniḡ abô lôk kapôlônḡ mavi ba wak nômbêḡ intu ma êyê Wapômbêḡ anêḡ kapyra ek nêgê nena iniḡ abô ma avanônḡ mena mi.

12 Êḡ ma avômalô Israel bêḡ anôḡ êvhavinḡ ma avi Glik lôk athêḡ bêḡ doho lôk anyô Glik bêḡ anôḡ êvhavinḡ aêḡ iyom.

13 Vêm ma avômalô Israel anêḡ Tesalonaika elanô nena Pol hanaḡ Wapômbêḡ anêḡ abô hadêḡ avômalô Belia. Êḡ ma thêlô i loḡ êḡ ma elela iniḡ auk ek thêlô lenḡmaninḡ.

14 Kethêḡ oyarḡ ma nê êvhavinḡ anêḡ Belia êv Pol ba hi ḡgwêk danḡ, ma Silas lo Timoti iyom êmô Belia.

15 Ma nê takatu ba elom Pol ba i ma ivinḡ yani ba i Atens. Ma etak Pol ek nêbônî, ma hêv abô hadêḡ i ek nenaḡ êndêḡ Silas lo Timoti nena ini kethêḡ.

Pol hamô Atens

16 Pol hayabinḡ thai hamô Atens ma hayê nena nê lôḡ êḡ iniḡ ḡgôk dahô bêḡ anôḡ êmô ba kapô malainḡ kambom.

17* Aêḡ ba yani hi avômalô Israel iniḡ unyak yeḡ kapô ma hanaḡ abô haviḡ avômalô Israel lôk avômalô loḡ buyaḡ takatu ba êmô Wapômbêḡ vibiḡ. Ma wak nômbêḡ intu ma yani hathak hi loḡ ethak doḡtom halôk ek enaḡ abô imbinḡ avômalô takatu ba êmô loḡ êḡ.

18 Ma nê lôkauk ôdônḡ ju êmô, yaḡ iniḡ athêḡ nena Epikulian ma yaḡ ma Stoik. Thêlô elanô Pol hanaḡ Abô Mavi hathak Yisu lôk anêḡ haviyô hathak loḡbô. Ba intu thêlô lôk Pol êkôki. Ma vi enaḡ, "Anyô abô mayaliv êntêk hadum ek enaḡ malê?" Ma vi enaḡ, "Yani hanaḡ hathak wapômbêḡ masôm doho."

19 Yôv ma thêlô ewa Pol ba i êdô hamô Aliopagas, loḡ atu ba avômalô ethak doḡtom ek enaḡ abô hathak auk lomaloma anêḡ ôdônḡ. Ma thêlô enaḡ, "Yêlô lenḡhavinḡ nayala auk lukmuk takatu ba honaḡ hadêḡ avômalô."

20 Abô takatu ba honaḡ ma hatôm abô masôm ek yêlô. Aêḡ ba yêlô lenḡhavinḡ nayala anêḡ ôdônḡ."

21 Wak nômbêḡ intu ma avômalô Atens lôk avômalô loḡ buyaḡ takatu ba êmô Atens ethak doḡtom ek nedaḡ abô esak auk lukmuk takatu ba hayô ek nenaḡ abô pôk esak. Ma miḡ idum nômla yaḡ haviḡ ami. Ba intu lenḡhavinḡ nedaḡ Pol anêḡ abô.

* 17:7: Luk 23:2; Jon 19:12 * 17:17: Ap 18:19

22-23 Êñ ma Pol haviyô hamin Aliopagas malenij ma hanan, “Môlô ñê Atens, lêk yahavenj môlônim lonj ba yahayê nô m takatu ba môlô ôêv yenj hadêj. Ma yahapôm lonj êbôk da te ba abô te hanan nena, ‘Lonj êntêk ma wapômbêj te atu ba yêlô athônj palinj anêj lonj êbôk da.’ Ba intu yahayala nena môlô udum nô m lomaloma ek ôêv athêj bêj hadêj unim wapômbêj lomaloma. Ma wapômbêj atu ba môlô ôthônj palinj ba ôêv yenj hathak, êntêk tem yanaj bêj êndêj môlô.

24 * “Wapômbêj atu ba hapesanj pik lôk anêj nô mkama sapêj, ma yani ma pik lo lonj ininj alanj. Ma minj hamô unyak mathenj atu ba elav hathak baheninj ami.

25 *Yanida hêv lovak kapôlônijj lôk lôkmala ma nô mkama sapêj hadêj avômalô lôkthô. Ma yani minj hêv yak hathak nômlate ek anyôla nê m yani sa ami, ma mi.

26 Hathak anyô donjom iyom ma yani habi avômalô lodôñlodôñ sapêj vé ek nê mô pik bêj êntêk sapêj. Yanida hatak ininj waklavôñj lôk ininj lonj takatu ba nê mô.

27 *Wapômbêj hadum nô m takêj ek avômalô sapêj nêgê ba nê mbôlê m yani atu ba êthônj. Ma donjom minj hamô daim ek alalô tomtom ami.

28 “Mi, hatôm anyô lôk kau te bôk hatô nena, ‘Yani habibôm hayô hêk alalô vôn ba awa lôkmala lôk avenj ma lôkmala anêj ôdônj ma halê m anêj yani iyom.’ Ma unim ñê lôk kau te bôk hatô nena, ‘Alalô ma yani anêj nali.’

29 * “Avanônj binj nena alalô ma Wapômbêj anêj nali ba intu minj mavi ek lenjinjimi nena yani ma hatôm dahô takatu ba epesanj hathak gol lo seleva ma valu ami. Mi, dahô takêj ma anyô epesanj hathak baheninj lôk ininj auk iyom.

30 Sêbôk ma avômalô êthônj Wapômbêj palinj ba intu yani minj hêv kambom êj anêj viyanj hadêj i ami. Ma donjom yani lêk hananj lôklokwanj hadêj avômalô pik sapêj nena nede kapôlônijj lilinj.

31 *Yani bôk hatak waklavôñj te yôv ek nindum abô. Ma bôk hatak anyô te ek indum ku êj thêthônj. Ôpêj bôk hama ma Wapômbêj hik linj hêk ñama ek injik thô nena yani tem endanô avômalô sapêj ininj abô.”

32 Thêlô elanjô Pol anêj abô hathak anyô haviyô hêk ñama, êj ma vi ibi anêj abô êj lilinj ma donjom vi enanj, “Yêlô lenjinjhavinj nadanô anê m abô esak nô m êntêk esak lonjbô.”

33 Vê m ma Pol hatak thêlô ba hi.

34 Thêlô doho êvhavinj ba esopa yani. Thêlô êj te ma Dionisius, yani ma Aliopagas ininj anyô te, lôk avi te ba anêj athêj nena Damalis, ma doho havinj.

18

Pol hi Kolin

1 Vê m ma Pol hatak Atens ma hi Kolin.

2 *Ma hapôm anyô Israêl te ba anêj athêj nena Akwila. Yani anêj malak ôdônj ma plovinj Pontus. Bôk lovêj Plisila ê mô malak Lom anêj Itali vê m ma Kinj Klodias hananj ek avômalô Israêl sapêj netak Lom ba ini. Aêj ba thai i Kolin. Ba intu Pol hi ek ênjê thai.

* 17:24: 1Kinj 8:27; Ap 7:48 * 17:25: Sng 50:12; Ais 42:5 * 17:27: Sng 145:18; Jer 23:23 * 17:29: Ais 40:18-20; 44:10-17; Ap 19:26 * 17:31: Sng 96:13 * 18:2: Lom 16:3

3* Thai ethak idum ku epesaj unyak hathak alim kupik ek nêñêm vuli. Ku êñ ma Pol anêñ ku hathak hadum ba intu hamô havinñ thai ba hadum ku êñ havinñ.

4 Sabat sapêñ ma Pol hi Israel ininñ unyak yeñ ma hananñ abô havinñ thêlô ek injik avômalô Israel lôk Glik ininñ auk lilinñ ek nêñêmmibinñ.

5* Ma Silas lo Timoti etak Masedonia ma êlôk ba i Kolin, êñ ma Pol hatak anêñ ku epesaj sôp ma hananñ Wapômbêñ anêñ abô iyom. Ba hananñ bêñ hadêñ avômalô Israel nena, "Yisu ma Mesia atu."

6* Vêm ma thêlô êpôlik hathak Pol ma enanñ abôma hathak yani. Êñ ma yani hik vonçovanñ vê hêk anêñ kwêv ek injik Wapômbêñ anêñ lamaninñ thô ma hananñ hadêñ thêlô, "Malainñ atu ba tem êpôm mólô, êñ ma mólôda unim kambom ma minñ yenanñ kambom ami. Ma lêk yahatak mólô avômalô Israel ma yaha ek avômalô lonñ buyanñ."

7 Êñ ma Pol hatak unyak yeñ hêk ma hi hamô Titius Jastas anêñ unyak. Ôpêñ ma anyô lonñ buyanñ atu ba hathak hêv yeñ hadêñ Wapômbêñ ba anêñ unyak hamô habobo unyak yeñ atu.

8 Ma Klispus, anyô bêñ atu ba hayabinñ Israel ininñ unyak yeñ, lôk anêñ avômalô takatu ba êmô anêñ unyak êvhavinñ Anyô Bêñ. Ma avômalô Kolin bêñ anôñ elanô Pol anêñ abô ba êvhavinñ ma ithik ñanñ.

9 Ma bôlôvônñ te ma Pol hayê wêñ ma Anyô Bêñ hananñ hadêñ yani nena, "Onanñ abô takêñ bêñ ma minñ ôkô ba o bônônñ ami.

10* Yahamô havinñ o ba minñ hatôm anyô late êyô ba imbulinñ o ami. Mi, yenanñ avômalô bêñ anôñ êmô malak êntêk."

11 Aêñ ba Pol hamô Kolin ba hadônñ avômalô hathak Wapômbêñ anêñ abô hatôm sondabêñ te lôk ayônñ bahenñvi ba lahavute havinñ.

12 Waklavônñ Galio hayabinñ plovins Akaia, êñ ma avômalô Israel anêñ Kolin ethak donçtom ba idum leñinññanñ hathak Pol ba ewa yani ba i lonñ idum abô.

13 Êñ ma thêlô enanñ, "Ôpêntêk hadônñ avômalô ek nêñêm yeñ êndêñ Wapômbêñ hathak lonçônðê yanñda atu ba habulinñ abô balabunñ."

14 Pol hadum ek enanñ abô êñ viyanñ, êñ ma Galio hananñ hadêñ avômalô Israel takatu nena, "Mólô avômalô Israel, mólô ôyê nena ôpêntêk hadum nômlate ba habulinñ Lom ininñ abô majanñ mena hadum kambom bêñ te, êñ ma mavi ek yandanô mólônim abô.

15 Ma donçtom abô takatu ba mólô onanñ hathak ôpêntêk ma hathak abô lôk athêñ doho ma mólô Israel da unim abô balabunñ. Ba intu tem minñ yandanô abô êñ ami. Mi, mólôda nopesanñ abô êñ."

16 Ba intu hêv thêlô vê hêk lonñ idum abô.

17 Êñ ma thêlô evalonñ Israel ininñ unyak yeñ anêñ anyô bêñ te anêñ athêñ nena Sostenes hêk ba ik yani habobo lonñ atu ba idum abô viyainñ. Ma Galio hayê ma hadum hatôm hathônñ paliñ.

Pol havôhi Antiok

18* Pol hamô Kolin sawa daim dokte. Vêm ma hatak ñê êvhavinñ ma hi tamu Senklia ek enja yeñ ba ni Silia. Ma Plisila lo Akwila ivinñ yani ba i. Pol bôk havak abô havinñ Wapômbêñ hathak nômlate ba intu minñ hakapinñ

* 18:3: Ap 20:34 * 18:5: Ap 17:14-15 * 18:6: Ap 13:46,51; 20:26 * 18:10: Jos 1:9; Ais 41:10

* 18:18: Nam 6:18; Ap 21:24

wakadók ñauñ ami aleba hayô Senkليا. Êñ ma abô êñ anêñ dan ba intu hakapin wakadók ñauñ vê.

19-21 Vêm ma ethak yeñ te ba i Epesus. Ma Pol hi Israel inin unyak yeñ ma hanan abô havin avômalô Israel. Ma thêlô enan ek yani êmô imbin thêlô wak doho vêmam, ma donptom yani min halôk hathak inin abô ami. Ba hathak yeñ ma hanan hadêñ thêlô nena, “Wapômbêñ anêñ lahavin ma tem yambôalêm êndêñ môlô esak lonbô.” Êñ ma yani hatak Epesus ba hi. Ma hadô Plisila lo Akwila êmô Epesus.

22 Ma yeñ hi Sisalia ma Pol hatak yeñ êñ ma hathak ba hi Jelusalem ek êñjê avômalô êvhavin anêñ lon êñ. Vêm ma halôk ba hi Antiok hamô Silia kapô.

23 Pol hamô wak doho hamô Antiok vêm ma hi plovins Galesia lo Plijia inin malak nenanena ek embatho avômalô êvhavin kapôlônin lon.

Apolo hanan abô hamô Epesus lo Kolin

24 Ma anyô Israel te anêñ athêñ nena Apolo hi hayô Epesus. Yani anêñ malak ôdôn ma Aleksandlia. Yani ma anyô lôkauk bêñ ba hayala Wapômbêñ anêñ abô dedauñ mavi.

25 Bôk êdôn yani hathak Anyô Bêñ anêñ lonôndê ba intu kapô lôklokwan ek êdôn avômalô esak auk thêthôn êñ. Ma hanan abô thêthôn hathak Yisu anêñ bôk lo lon vi. Ma donptom hayala ñan atu ba Jon hathik avômalô hathak iyom.

26 Yani hi avômalô Israel inin unyak yeñ ma hanan abô hathak Yisu ma min hakô ami. Ba Plisila lo Akwila elanô anêñ abô ma elam yani ba hi inin unyak ma ewa Wapômbêñ anêñ abô atu ba min hayala ami sa hadêñ yani.

27 Vêm ma Apolo lahavin ni plovins Akaia, ma avômalô êvhavin anêñ Epesus evatho yani anêñ auk lon ek indum aêñ. Ba eto kapy a hadêñ avômalô êvhavin anêñ Akaia ek neja yani thô. Hi hayô Akaia, êñ ma hêv avômalô takatu ba êvhavin Wapômbêñ hathak anêñ wapôm sa bêñ anôn.

28 *Yani hamin lôklokwan ba hanan avômalô Israel inin abô viyan hêk avômalô sapêñ maleñin. Ma hawa Wapômbêñ anêñ kapy sa ba hik thô nena Yisu ma Mesia atu ba Wapômbêñ bôk havak abô yôn ek nê m êlêm.

19

Pol hi Epesus hathak lonbô

1 *Apolo hamô Kolin denan ma Pol hi haven plovins Galesia lo Plijia kapô ba haven aleba hayô Epesus. Lon êñ ma hapôm avômalô êvhavin doho

2 *ma hanan hik thêlô lin, “Bôk ôêvhavin ba owa Lovak Mathen e?”

Ma thêlô enan, “Mi, yêlô min bôk alanô abô te hathak Lovak Mathen ami.”

3 Êñ ma Pol hanan, “Ñan malê intu bôk môlô uthik?” Ma enan, “Jon anêñ ñan.”

4 *Ma Pol hanan, “Jon bôk hathik avômalô hathak ñan nede kapôlônin liliñ ma hanan ek avômalô nênimibin ôpatu ba haven yani yam. Ôpêñ ma Yisu.”

5 Thêlô elanô abô êñ, ma ithik ñan hathak Anyô Bêñ Yisu anêñ athêñ.

6 *Ma Pol hatak ban hayô hêk thêlô, êñ ma Lovak Mathen hayô hamô thêlô ba enan abô masôm lôk abô plopet.

7 Nê takêñ ma hatôm laumin ba lahavuju la.

8 Êḡ ma Pol hi hamô Epesus hatôm ayônḡ lô. Ma hathak hi avômalô Israeḡ ininḡ unyak yeḡ ma hananḡ abô hathak Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkḡnyak ek thêlô nêḡnêḡmibinḡ ma miḡ hakô ami.

9 Ma doḡtom thêlô doho evaloḡ kapôlôḡinḡ loḡ ba miḡ êvhavinḡ ami ma enaḡ abôma hathak Anyô Bêḡ anêḡ loḡôndê bêḡ ek avômalô sapêḡ nedaḡô. Aêḡ ba Pol hatak thêlô ma hawa ḡê êvhavinḡ ba i Tailanus anêḡ kapo ekaksa halôk. Ma wak nômbêḡ intu ma thêlô enaḡ abô hamô loḡ êḡ.

10 Pol hadum aêḡ hatôm sondabêḡ ju. Aêḡ ba intu avômalô Israeḡ lôk avômalô Glik takatu ba êmô plovins Esia elanḡ Anyô Bêḡ anêḡ abô.

Skeva nali

11 *Wapômbêḡ hêv lôklokwaḡ hadêḡ Pol ba hadum nômbithi yaḡda loma-loma.

12 *Ba intu sôp seleḡ lo sôp daḡ takatu ba Pol hasôm, ewa ba i ethav hathak avômalô lôk lijinḡ ba ibitak mavi ma ḡḡok etak i ba i.

13 Ma avômalô Israeḡ doho idum ku nêḡnêḡ ḡḡok vê ba ethak i lomalak lomalak. Ma thêlô doho idum ku êḡ, ma elam Anyô Bêḡ Yisu anêḡ athêḡ hayô ḡê lôk ḡḡok takêḡ vôn ba enaḡ, “Hathak Yisu atu ba Pol hananḡ abô hathak anêḡ athêḡ, yahananḡ nena otak ôpêḡtêk ba nu.”

14 Ma Israeḡ ininḡ ḡê bêḡbêḡ êbôk da te anêḡ athêḡ nena Skeva namalô bahenḡvi ba lahavuju idum aêḡ havinḡ.

15 Ma wak te ma ḡḡok hawê ininḡ abô viyanḡ ba hananḡ, “Yahayala Yisu, ma yahayala Pol, ma môlô ma opalê?”

16 Êḡ ma ôpatu ba ḡḡok havalonḡ loḡ hasôv kisi hayô hêk i ba hik i mayav bomaḡ aleba thêlô sapêḡ ewa thalalenḡ ba êsôv leḡvinḡpopam ele unyak viyainḡ ba i.

17 *Ma avômalô Israeḡ lo Glik anêḡ Epesus elanḡ abô êḡ, ma êkô kambom ba êv athêḡ bêḡ hadêḡ Anyô Bêḡ Yisu.

18 Ma avômalô êvhavinḡ bêḡ anôḡ êlêḡ ma enaḡ ininḡ kambom lomalama bêḡ.

19 Thêlô vi êbôk sininḡ ma vi idum aloyak, aêḡ ba isup ininḡ kapya aloyak sapêḡ hathak doḡtom ma êbôk hathak atum hêk avômalô malenḡinḡ. Ekatonḡ kapya takêḡ ba anêḡ vuli hatôm 50,000 seleva.

20 Hathak kobom êḡ ma Anyô Bêḡ anêḡ abô halanḡvinḡ ba hi mayaliv ma anêḡ lôklokwaḡ halumbak bêḡ.

21 *Nôm takêḡ habitak vêḡ ma Pol lahabi ni Jelusalem ba halom hêk loḡôndê yanḡ atu hi plovins Masedonia lo Akaia. Ma hananḡ, “Yaha Jelusalem vêḡ ma tem yana Lom imbinḡ.”

22 Ma yani hêv Timoti lo Elastus, anyô ju atu ba idum ku havinḡ yani, ba i Masedonia. Ma yanida hamô plovins Esia dokte vêḡmam.

Nḡalakḡgalak bêḡ habitak Epesus

23 *Wak êḡ ma avômalô ethanḡ i hathak Yisu anêḡ loḡôndê ba ḡḡalakḡgalak bêḡ habitak.

24 Anyô atu ba hadum ba nôḡ êḡ habitak anêḡ athêḡ nena Demitlius. Ôpêḡ ma anyô hapesanḡ nôḡkama hathak seleva. Ba hathak hapesanḡ ḡḡokba avi Atemis anêḡ malakba anêḡ dahô ek avômalô nêḡndô êḡmô ininḡ unyak kapô. Yani lôk anyô doho ethak êvôn valu bêḡ hathak ininḡ ku êḡ.

25 Wak te ma ôpêñ halam nê ku êñ sapêñ ethak donjom ba hanañ, “Aiyar thêlô, odanjô. Mólô oyala nena alalô avôv valu bêñ hathak alalôaniñ ku êntêk.

26 Ma donjom lêk ôyê lo olanjô abô hathak nô m atu ba Pol hadum. Ôpêñ hathak hanañ nena ngôk takatu ba anyô epesañ hathak baheniñ, êñ ma miñ wapômbêñ anôñ ami. Yani hanañ aêñ ba avômalô bêñ anôñ êvhaviñ anêñ abô ba etak alalôaniñ ngôkba Atemis. Yani hadum aêñ hamô Epesus ma bidon oyanñ ma tem anêñ abô êñ endanvinñ embenñ plovins Esia sapêñ.

27 Nôm êñ tem indum ba avômalô nêgê alalôaniñ ku êtôm nô m kambom. Lôk nêgê ngôk lôk athêñ bêñ ngôkba avi Atemis anêñ malakba êtôm nô m oyanñ. Ma ngôk avi êñ atu ba avômalô plovins Esia lôk avômalô pik bêñ êntêk sapêñ ethak êv yerñ hathak, yanida anêñ athêñ tem nê m yak.”

28 Thêlô elanjô abô êñ ma lenjñmaniñ kambom ba elam kaêk lôklala nena, “Atemis anêñ Epesus ma ngôkba lôkmanjñ anôñ!”

29 *Bidon oyanñ ma ngalakngalak bêñ êñ havenñ Epesus sapêñ. Ma avômalô evalonñ Gaius lo Alistakas, thai ma nê Masedonia ju atu ba ethak everñ haviñ Pol, ma elanvinñ hathak donjom ba i iniñ lonñ evalonñ sa bêñbêñ halôk.

30 Ma Pol lahavinñ ni lonñ êñ kapô ek enañ abô êndêñ avômalô nômbêñ êñ, ma donjom nê êvhaviñ imiñ yani lonñ siñ.

31 Ma nê bêñbêñ doho anêñ plovins Esia takatu ba êmô Epesus, thêlô ma Pol anêñ nê mólô ba êv abô hadêñ Pol ba enañ nena, “Miñ ôyô kapô ami. Tem nijik o vô nô ba dô.”

32 Ma avômalô nômbêñ atu ba êmô lonñ êñ kapô iniñ auk hêv yak ba elam kaêk lomaloma. Ma bêñ anôñ miñ eyala iniñ ethak donjom êñ anêñ ôdôñ ami.

33 Ma avômalô Isiael isisunñ iniñ anyô te anêñ athêñ nena Aleksanda ek ni imiñ avômalô nômbêñ atu maleniñ ek enañ abô esak malainñ êñ. Êñ ma Aleksanda hêv banñ hathak lenñ ek avômalô bônôñ ek enañ abô.

34 Ma donjom avômalô nômbêñ êñ êyê nena yani ma anyô Isiael te, êñ ma thêlô êvôlô venjñbôlêk hathak donjom ba elam lôklala nena, “Atemis anêñ Epesus ma ngôkba lôkmanjñ anôñ!” Elam aêñ halôk ba halôk hatôm wakma lokwanju.

35 Vê m ma Epesus iniñ anyô bêñ hapesanñ kapya hanañ ek avômalô lôkthô bônôñ. Êñ ma hanañ, “Avômalô Epesus, avômalô pik sapêñ eyala nena Epesus ma malak bêñ atu ba hayabiñ ngôkba lôkmanjñ Atemis anêñ malakba lôk anêñ valu mathenñ atu ba hêv yak halôk lenñ ba habup.

36 Auk êñ ma hêk yainñ ba avômalô pik sapêñ eyala. Ba intu mólô bônôñ ma noyabiñ am ek miñ nundum nômlate mayaliv ami.

37 Mólô ovalonñ anyô ju êntêk ba owa ba ôlê m, ma donjom miñ enañ abôma hathak alalôaniñ ngôkba avi mena ewa malakba anêñ nômla vani ami. Mi.

38 Ma alalôaniñ unyak nedanjô abô lôk anêñ nê bêñbêñ nindum abô esak i intu êmô. Aêñ ba Demitlius lôk nê takatu ba epesañ nômkama hathak seleva iniñ malainñ la hêk, êñ ma neja ba ini ek nê idum abô hathak.

39 Aêñ ba abô yanñ hamiñ denañ, êñ ma waklavôñ atu nê idum abô hathak ethak donjom, ma nê m êndêñ i.

40 Noyabiñ am mavi. Nê bêñ Lom idum abô ek alalô hathak nô m ngalakngalak takatu ba lêk habitak, êñ ma tem alalô abô mi ek malê nena nô m ngalakngalak êñ anêñ ôdôñ mi.”

41 Yani hanañ abô êñ yô m ma hêv avômalô ba i iniñ lonñ mayaliv.

*

19:29: Ap 20:4; 27:2; Kol 4:10; Plm 24

20

Pol hadum ku hamô plovins Masedonia lo Glis

¹Ngalakngalak bêñ êñ lêk yôv, ma Pol dalam avômalô êvhaviñ ethak donjom. Ma hanan abô doho ek embatho thêlô loñ. Vêm ma hanan waklêvônñ hadêñ i ma hatak Epesus ba hi Masedonia.

²Yani haverñ loñ êñ anêñ lomalak nenanena ma hanan abô bêñ anônñ ek embatho i loñ aleba hayô Glis.

³Êñ ma hamô loñ êñ ayônñ lô. Ma hadum ek enja yerñ ba ni Silia, ma donjom halanônñ nena avômalô Israêl ibutinñ abô nena hathak yerñ ma thêlô nesak imbiñ ek nijik yani vônô. Aêñ ba Pol lahabi nena êmbôni endom plovins Masedonia esak loñbô.

⁴Êntêk ma nê takatu ba ethak evenñ haviñ Pol iniñ athêñ: Sopata anêñ Belia, yani ma Pailas anêñ nakadunñ, ma Alistakas lo Sekandas anêñ Tesalonaika, ma Gaius anêñ Debi, ma Tikikus lo Tlopimas anêñ plovins Esia, ma Timoti.

⁵Nê takêntêk êmônñ ba i eyabiñ yêlô êmô Tloas.

⁶Ma yêlô a amô Pilipai aleba avômalô Israêl iniñ waklavônñ Eyanñ Polom Yis Mi hale ba hi. Êñ ma yêlô atak Pilipai ma athak yerñ ba averñ hatôm wak baherñvi ma yêlô athak Tloas ma apôm thêlô. Ma yêlô amô Tloas hatôm sonda te.

Pol hik Yutikas liñ

⁷⁻⁹Sonda te anêñ wak mônñ ma yêlô lôk nê êvhaviñ athak donjom ek nanñanñ Anyô Bêñ anêñ polom matherñ. Yêlô athak unyak daim te ba amô kapô bôlô te lô atu hêk vuliñ ma avômalô êtôm atum lam bêñ anônñ ba êthôkwêñ haverñ. Pol lahabi etak thêlô êndêñ lôkbôk ba intu hanan abô daim aleba bôlônônñ biñ. Ma anyô muk te anêñ athêñ nena Yutikas hamô unyak abôlêk lovak ma halanônñ Pol anêñ abô aleba ma hayañ ma hêk sôm. Êñ ma hêv yak ba hi tamu pik. Ma thêlô i ek neja yani, ma donjom lêk hama yôv.

¹⁰Ma Pol halôk ba hi ma hayô hêk ôpêñ ma havalonñ yani ma hanan, "Môlô miñ noboloba ami. Yani hêk lôkmala."

¹¹Vêm ma Pol thêlô êvôi unyak vuliñ hathak loñbô ma eyañ Anyô Bêñ anêñ polom matherñ. Êñ ma Pol hanan abô bêñ anônñ hathak loñbô aleba hayañ wak bêñ ma hi.

¹²Ma anyô muk atu ba Pol hik liñ anêñ avômalô ewa yani ba i unyak lôk lenñmavi anônñ.

Pol hatak Tloas ma hi Miletus

¹³Pol lahaviñ emberñ pik ba ni Asos ma hanan ek yêlô nasak yerñ ba ana napôm yani êndôk loñ êñ.

¹⁴Pol hapôm yêlô halôk Asos ma yêlô awa yani hathak yerñ ba a Mitilini.

¹⁵Ma haviyô hayañ ma atak Mitilini ma yêlô a ngavithôm Kios ma donjom miñ athak liñ ami. Ma hayañ hathak loñbô ma yêlô a ayô apôm ngavithôm Samos. Ma hayañ te ma yêlô ayô Miletus.

¹⁶Pol lahaviñ ênjê waklavônñ Pentikos êndôk Jelusalem ba intu lahaviñ ni ketherñ. Aêñ ba hadô ni Epesus ek malê nena hi loñ êñ ma tem êmô plovins Esia sawa daim.

Pol hanan waklêvônñ hadêñ nê bêñbêñ anêñ Epesus

17 *Pol hamô Miletus ma hêv abô hadêḡ Epesus nena avômalô êvhaviḡ inin avaka sapêḡ ini êndêḡ yani.

18 *Thêlô êyô ma yani hanaḡ, “Môlô oyala ku takatu ba yahayô Esia môḡ anôḡ ma yahamô haviḡ môlô ba yahadum aleba lêk.

19 Avômalô Isael ethak êv malaiḡ lomaloma hadêḡ ya lôk ibutiḡ abô ek nimbuliḡ ya lôbôlôḡ. Ma donḡtom yahatauviḡ ya aleba yaôna ma yahadum Anyô Bêḡ anêḡ ku lôk yamaleḡ thôk.

20 Ma oyala nena abô alêla takatu ba hêv môlô sa, êḡ ma yahanaḡ abô takêḡ bêḡ lôk yalenḡvidonḡ iyom. Ma yahadôḡ môlô hamô loḡ yaiḡ lôk haveḡ môlônim unyak nenanena haviḡ.

21 Ma yahanaḡ abô donḡtom êntêk hadêḡ avômalô Isael lôk avômalô loḡ buyarḡ nena nede kapôlôḡḡḡ liliḡ êndêḡ Wapômbêḡ ba nênemimbiḡ alalôaniḡ Anyô Bêḡ Yisu.

22 *Ma lêk Lovak Matherḡ hakak ya ek yana Jelusalem. Ma miḡ yahayala nena malê intu tem êpôm ya anêḡ loḡ êḡ ami.

23 *Nôm donḡtom intu yahayala ma aêntêk. Malak nômbêḡ atu ba yahayô ma Lovak Matherḡ hanaḡ hadêḡ ya nena, “Tem malaiḡ lomaloma êpôm o lôk ômô koladôḡ.”

24 *Ma miḡ yalenḡ hik ya hathak nôḡ takêḡ ami. Lôk miḡ yahayê yalenḡḡkupik hatôm nômbêḡ ek ya ami. Mi, yenaḡ auk bêḡ ma yamiḡ lôklokwaḡ ba yandum ku takatu ba Anyô Bêḡ Yisu hêv hadêḡ ya endeba êyô anêḡ danḡ am. Ku êḡ ma aêntêk: yanaḡ Abô Mavi bêḡ esak Anyô Bêḡ anêḡ wapôm.

25 “Ma môlô takatu ba bôk yahamô haviḡ ba yahanaḡ abô hathak Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak, ondanô. Lêk yahayala nena môlô te tem miḡ ênjê yamaleḡ esak loḡbô ami.

26 Aêḡ ba yahanaḡ bêḡ hadêḡ môlô nena anyôla hadô Wapômbêḡ anêḡ abô ba hapôm malaiḡ, êḡ ma miḡ yenaḡ kambom ami.

27 Ek malê nena yahanaḡ Wapômbêḡ anêḡ loḡndê sapêḡ bêḡ hadêḡ môlô ma miḡ yahakô ami.

28 *Noyabiḡ am lôk avômalô takatu ba bôk Lovak Matherḡ hêv hadêḡ môlô ek noyabiḡ i. Ma noyabiḡ Wapômbêḡ anêḡ avômalô êvhaviḡ takatu ba yani bôk hêv i vuli hathak yanida anêḡ thalaleḡ.

29 *Yahayala nena yahatak môlô ba yaha, êḡ ma kêdôḡwaga abôyaḡ tem nêlêḡm êtôm avuḡ yatap ek nimbuliḡ boksipsip.

30 Ma môlôda doho tem nonaḡ abôyaḡ ba nunduviḡ abô avanôḡ ek nôbôv ḡê êvhaviḡ vi ek nesopa i.

31 *Aêḡ ba noyabiḡ am ma lemimimbi nena hatôm sondabêḡ lô anêḡ wak lo bôlôvôḡ ma yahanaḡ abô hadêḡ môlô lôk yamaleḡ thôk ek yambatho môlô lôḡ.

32 “Ma lêk yahatak môlô halôk Wapômbêḡ baḡ lôk anêḡ abô hathak anêḡ wapôm. Abô êḡ ma hatôm embatho môlô loḡ ba nêḡ loḡ ênjêk malak leḡ ek môlô imbiḡ ḡê matherḡ takatu ba bôk êmô yôv.

33 *Ma miḡ yamaleḡkilik hathak anyôla anêḡ seleva lo gol ma sôp ami.

* 20:17: Ap 18:21 * 20:18: Ap 18:19-19:41 * 20:23: Ap 9:16; 21:11 * 20:24: Ap 21:13; 2Ti 4:7 * 20:28: 1Ti 4:16; 1Pi 5:2-4 * 20:29: Mat 7:15; Jon 10:12 * 20:31: 1Te 2:11 * 20:33: 1Ko 9:11-12

34 *Ma mólôda oyala nena yada yahadum ku hathak yabaheŋ ek yahêv yada sa lôk nê takatu ba idum ku iviŋ ya.

35 Ku takatu ba yahadum hik thô hadêŋ mólô nena mavi ek alalô nandum ku bêŋ ek nanêm avômalô siv sa. Ma lemimimbi abô takatu ba Anyô Bêŋ Yisu bôk hanaŋ nena, ‘Anyô yaŋ hêv nômlate ek hêv o sa, ma tem lemmavi. Ma doŋtom hôêv nômlate ek nêŋ anyô yaŋ sa, êŋ ma tem lemmavi anôŋ.’ ”

36 Pol hanaŋ abô takêŋ yôv, ma halek vadôŋ lêlô ma hateŋ mek haviŋ thêlô.

37 Ma thêlô sapêŋ evaloŋ yaŋi ba iliŋu ma elarŋ bêŋ hathak yaŋi.

38 Êŋ ma thêlô ewa yaŋi ba i etak hathak yeŋ. Thêlô leniŋmalaiŋ kambom hathak abô takatu ba bôk hanaŋ nena tem miŋ nêgê yaŋi ma esak loŋbô ami.

21

Pol hi Jelusalem

1 Yêlô atak thêlô lôk kapôlôŋiŋ malaiŋ, ma yeŋ hatak ŋgwêk daŋ anêŋ Miletus ba hi nôŋnôŋ hadêŋ ŋgavithôm Kos. Haviyô hayaŋ ma yêlô ayô ŋgavithôm Lodes vêm ma a Patala.

2 Ma yêlô atak yeŋ êŋ ma apôm yeŋ yaŋ atu ba tem ni Pinisia, êŋ ma yêlô athak yeŋ êŋ ba a.

3 Ma yêlô a aleba ayê ŋgavithôm Saiplus hamô vituvulu bahenŋvi keŋ ma yêlô alom bahenŋvi anôŋ aleba ayô Taia hêk plovins Silia. Loŋ êŋ ma yeŋ hadum ek etak anêŋ nômkama êndôk biŋ.

4 *Êŋ ma yêlô apôm nê êvhaviŋ anêŋ loŋ êŋ ba amô haviŋ thêlô hatôm sonda daluk te. Ma hathak Lovak Matheŋ ma thêlô enaŋ lôklokwaŋ hadêŋ Pol nena miŋ ni Jelusalem ami.

5 Ma doŋtom sonda daluk êŋ anêŋ daŋ, ma yêlô a ek nasak yeŋ esak loŋbô. Ma nê êvhaviŋ lôk vêŋi lôk nali elom yêlô ibup ŋgwêk daŋ. Ma ŋgwêk daŋ ma yêlô alek veniŋ lêlô ma aten mek.

6 Vêm ma ekam yêlô ma yêlô athak yeŋ ba a ma thêlô êvôi inin loŋ hathak loŋbô.

7 Ma yeŋ hatak Taia ma hi aleba hayô Tolemes. Ma anêŋ Tolemes ma yêlô a ek nagê nê êvhaviŋ ba namô imbiŋ thêlô êtôm wak te.

8 *Haviyô hayaŋ ma yêlô athak yeŋ ba a ayô Sisalia. Ma yêlô amô Pilip anêŋ unyak. Yaŋi ma anyô hanaŋ Anyô Bêŋ anêŋ abô bêŋ. Bôk etak nê bahenŋvi ba lahavuju ek nêŋem aposel sa ba Pilip ma nê êŋ te.

9 Yaŋi anêŋ nali avi muk ayova êmô. Thêlô ethak enaŋ abô hatôm plopet.

10 *Yêlô amô wak doho ma plopet te anêŋ athêŋ nena Agabas hatak Judia ma halôk ba halêm Sisalia.

11 *Yaŋi halêm hayô ek yêlô ma hawa Pol anêŋ bokŋgôp ba hakak yanida baŋ lo va loŋ hathak ma hanaŋ, “Lovak Matheŋ hanaŋ nena, ‘Avômalô Islael anêŋ Jelusalem tem nekak bokŋgôp êntêk anêŋ alarŋ aêŋ iyom ba nêŋem yaŋi êndôk avômalô loŋ buyaŋ bahenŋi.’ ”

12 Yêlô alaŋô abô êŋ, ma yêlô lôk avômalô loŋ êŋ alaŋ ba anaŋ hadêŋ Pol nena miŋ ni Jelusalem ami.

* 20:34: Ap 18:3; 1Te 2:9 * 21:4: Ap 20:23 * 21:8: Ap 6:5; 8:40 * 21:10: Ap 11:28 * 21:11: Ap 20:23; 21:33

13 *Êḡ ma Pol hanaḡ nena, “Môlô olaḡ ba ômô yabiḡdaluk lu eka? Ya lêk yahapesaḡ ya yôv ek yamô koladôḡ mena ik ya vônô halôk Jelusalem hathak Anyô Bêḡ Yisu anêḡ athêḡ la. Êḡ ma hatôm.”

14 Yêlô ayê nena yani miḡ hatôm endanḡ yêlôaniḡ abô ami ba intu yêlô atak auk êḡ ma anaḡ, “Anyô Bêḡ anêḡ lahaviḡ injik anôḡ.”

Pol hayô Jelusalem

15 Vêm ma yêlô apesaḡ i ek ana Jelusalem.

16 Ma ḡê êvhaviḡ doho anêḡ Sisalia elom yêlô ba i Neson anêḡ unyak ek namô. Yani ma anyô Saiplus te atu ba bôk êvhaviḡ mōḡ anôḡ.

17 Yêlô ayô Jelusalem ma ḡê êvhaviḡ ewa yêlô thô lôk leḡiḡmavi anôḡ.

18 Haviyô hayaḡ ma yêlô lôk Pol a ek nagê Jems ma avômalô êvhaviḡ iniḡ avaka sapêḡ êmô haviḡ.

19 *Ma Pol hakam thêlô ma hanaḡ hathak nôḡ takatu ba Wapômbêḡ hadum hathak yani hêk avômalô loḡ buyaḡ malêvôḡ.

20 *Thêlô elanḡ abô êḡ, ma êbô Wapômbêḡ. Ba enaḡ hadêḡ Pol, “Aiyaḡ, ondanḡ. Avômalô Israeḡ lubuḡlubuḡ bôk êvhaviḡ Yisu yôv ba thêlô lôklokwaḡ ek nesopa Mose anêḡ balabuḡ.

21 Ma thêlô bôk elanḡ yôv nena hôdôḡ avômalô Israeḡ takatu ba êmô ḡê loḡ buyaḡ malêvôḡ nena netak Mose anêḡ balabuḡ lôk miḡ nenḡothe nali iniḡ kupik vê ami lôk miḡ nebalonḡ yêlôaniḡ kobom ami.

22 Tem nedaḡḡ nena lêk hôlêm ba alalô nandum malê?

23 *Osopa yêlôaniḡ auk êntêk. Yêlôaniḡ anyô ayova êmô ba bôk ibutiḡ abô haviḡ Wapômbêḡ ek nindum nôḡlate ek nimbatak mathenḡ.

24 Onja ḡê takêntêk ba nu unyak mathenḡ ma umbiḡ thêlô esak loḡondê atu ba esopa ek indum thêlô nimbatak mabuḡ ênjêk Wapômbêḡ ma. Ma nêḡ valu ek thêlô nêḡnêḡ êtôm iniḡ da vêm ma nenḡulu leḡiḡkadôk ḡauḡ sapêḡ vê. Undum aêḡ ma tem avômalô sapêḡ neyala nena abô takatu ba elanḡ ma abôyaḡ. Ma oda hôwê balabuḡ vibiḡ haviḡ.

25 *Ma hathak avômalô loḡ buyaḡ takatu ba êvhaviḡ, yêlô bôk ato kapya hadêḡ thêlô yôv ek nenaḡ abô takatu ba alalô bôk abutiḡ nena thêlô miḡ nejaḡ alim takatu ba êv hatôm da hadêḡ ḡḡôk dahô ami, lôk miḡ ninum thalaleḡ ami, ma miḡ nejaḡ alim takatu ba ekak leḡselo siḡ ami, ma netak sek waliliḡ.”

26 *Haviyô hayaḡ ma Pol lôk ḡê ayova atu i unyak mathenḡ ba esopa loḡondê atu ba indum thêlô nimbatak mabuḡ ênjêk Wapômbêḡ ma. Vêm ma hi unyak mathenḡ kapô ma hanaḡ hadêḡ ḡê êbôk da nena wak bahenḡvi ba lahavuju hale ba hi, ma tem iniḡ waklavôḡ nêḡmô mabuḡ anêḡ danḡ ba intu tem nêlêm esak loḡbô ek nêḡmôk thêlôda tomtom iniḡ da.

Evaluḡ Pol

27 Wak bahenḡvi ba lahavuju atu habobo anêḡ danḡ ma avômalô Israeḡ anêḡ plovins Esia êyê Pol hamiḡ unyak mathenḡ. Êḡ ma ibi avômalô nôḡmbêḡ atu leḡiḡ ba evaluḡ Pol.

28 Ma elam kaêk aêntêk, “Môlô ḡê Israeḡ, nôḡnêḡ yêlô sa! Anyô êntêk ma ôpatu ba hathak hanaḡ abô kambom hathak alalô lôk abô balabuḡ ma unyak mathenḡ êntêk haveḡ lomalak nenanena ba hadôḡ avômalô sapêḡ hathak auk

* 21:13: Ap 20:24 * 21:19: Ap 15:12 * 21:20: Ap 15:1,5 * 21:23: Nam 6:1-20; Ap 18:18

* 21:25: Ap 15:29 * 21:26: 1Ko 9:20

êḡ. Ma nômla yaḡ haviḡ aêntêk. Yani halom ḡê loḡ buyaḡ doho ba ibitak êyô unyak mathenḡ êntêk kapô ba idum loḡ mathenḡ habitak lelaik.”

29 *Thêlô enaḡ aêḡ ek malê nena bôk êyê Tlopmas anêḡ Epesus hamô Jelusalem haviḡ Pol ba esonḡ nena bôk Pol halom yani ba hi unyak mathenḡ kapô.

30 Êḡ ma avômalô Jelusalem sapêḡ leḡiḡḡaḡ kambom ba elañviḡ ethak doḡtom ma evalonḡ Pol ba êvôn hale unyak mathenḡ viyaiḡ ba hi. Ma kethenḡ oyaḡ ma ik unyak mathenḡ anêḡ badêḡ abôlêk sinḡ ek miḡ ini kapô esak lonbô ami.

31 Thêlô idum ek nijik yani vônô haveḡ denaḡ, ma abô halañviḡ hi hayô Lom iniḡ anyô vovak laik môḡ nena avômalô Jelusalem sapêḡ idum pôk lili bêḡ anôḡ.

32 Êḡ ma yani hawa ḡê vovak lôk ḡê vovak laik doho ba elañviḡ ba i hadêḡ avômalô nômbêḡ atu. Avômalô êyê anyô vovak laik môḡ lôk anêḡ ḡê vovak êlêm, êḡ ma etak Pol ba miḡ ik yani hathak lonbô ami.

33 Anyô vovak laik môḡ hayô ma havalonḡ Pol ma hanaḡ hadêḡ ḡê vovak nena nekak Pol loḡ esak seḡ ju. Ma hanaḡ hik avômalô liḡ nena, “Yani ma opalê ba hadum malê te?”

34 Ma avômalô vi elam abô te ma vi elam abô yaḡ. Pôk lili bêḡ habitak ba anyô vovak laik môḡ miḡ hatôm êpôm malaiḡ êḡ anêḡ ôdôḡ ami. Ba intu hanaḡ hadêḡ ḡê vovak ek neja Pol imbitak êyô iniḡ loḡ êmô.

35 Thêlô ewa Pol êyô loḡ êḡ anêḡ alêlê ma avômalô leḡiḡḡaḡ kambom ek nijik yani vônô ba intu ḡê vovak êv Pol liḡ hathak leḡ ek miḡ hatôm nijik yani ami.

36 *Ma avômalô nômbêḡ atu ba evenḡ yam elam mathalalenḡ nena, “Uḡgwik yani vônô! Uḡgwik yani vônô!”

37 Ma ḡê vovak ebobo iniḡ loḡ êmô, êḡ ma Pol hanaḡ hathak abô Glik hadêḡ anyô vovak laik môḡ nena, “Hatôm yanaḡ abô te êndêḡ o e?” Ma anyô vovak laik môḡ hasonḡ ba hanaḡ, “Hoyala abô Glik, e?”

38 *Yahasonḡ nena o anyô Ijip sêbôk ba huik vovak hadêḡ Lom ba howa ḡê kambom takatu ba ik anyô vônô hatôm 4,000 ba hu loḡ thiliv la.”

39 Ma Pol hanaḡ, “Mi. Ya anyô Israeḡ te ba yenaḡ loḡ ma Tasus hêk plovins Silisia. Yenaḡ loḡ ma loḡ lôk athêḡ. Hatôm yanaḡ abô dokte êndêḡ avômalô takêntêk e?”

40 Ma anyô vovak laik môḡ halôk, ma Pol hamiḡ alêlê ma hêv baḡ hathak leḡ ek avômalô bônôḡ. Thêlô bônôḡ, êḡ ma Pol hanaḡ abô hadêḡ thêlô hathak abô Hiblu.

22

1 Ba hanaḡ nena, “Aiyaḡ thêlô lo wakamik thêlô, nodanô. Tem yanaḡ nôm êḡ bêḡ êndêḡ môlô.”

2 Ma elañô Pol hanaḡ abô hathak abô Hiblu, êḡ ma thêlô imiḡ tiḡiḡ.

Êḡ ma Pol hanaḡ,

3 * “Ya anyô Israeḡ. Wakatik havathu ya hêk Tasus anêḡ plovins Silisia, ma doḡtom yahalumbak bêḡ hamô loḡ êntêk. Ma Gameliel bôk hadôḡ ya dedaḡ mavi hathak bumalô iniḡ balabuḡ. Ma ya bôk lôklokwaḡ bomaḡ ek yasopa Wapômbêḡ hatôm môlô êntêk lêk udum.

4* Bôk yahêv vovaŋ hadêŋ nê takatu ba esopa Yisu anêŋ loŋôndê ba yahatak anyô lo avi halôk koladôŋ lôk yahanaj ek nijik thêlô vônô.

5 Anyô bêŋ habôk da lôk Israeŋ inij nê bêŋbêŋ eyala nôŋ takêntêk. Thêlô eto kapyra te hadêŋ inij iviyaŋ anêŋ Damaskas ek nijik ku takatu tem yandum thô êndêŋ thêlô. Ku êŋ ma yambaloŋ nê takatu ba esopa Yisu anêŋ loŋôndê ba yanja i ba yalêŋ Jerusalem ek nêŋem vovaŋ êndêŋ i.

6 “Yaha ek yandum ku êŋ ba hatôm waktêvôŋ biŋ ma yahabobo Damaskas. Ma ketheŋ oyaŋ ma deda bêŋ te anêŋ leŋ habi hayô hêk ya.

7 Ma yahêv yak halôk pik ma yahalaŋô abô te hanaŋ hadêŋ ya, ‘Sol, Sol, aisê ka hubuliŋ ya?’

8 “Ma yahanaj vijaŋ, ‘Anyô Bêŋ, o ma opalê?’

“Ma hanaŋ nena, ‘Ya Yisu anêŋ Nasalet, ôpatu ba hôêv vovaŋ hadêŋ.’

9 Nê takatu ba iviŋ ya êyê deda êŋ, ma doŋtom miŋ elañô ôpatu anêŋ abô atu ba hanaŋ hadêŋ ya ami.

10 “Ma yahanaj, ‘Anyô Bêŋ, yandum malê?’

“Ma Anyô Bêŋ hanaŋ nena, ‘Umbiyô ba nu Damaskas ma anyô te tem enaŋ êndêŋ o esak ku takatu ba bôk yahatak yôv ek undum.’

11 Deda bêŋ êŋ habi yamaleŋ siŋ ba miŋ hatôm yangê loŋ ami. Aêŋ ba nê takatu iviŋ ya evaloŋ yabaheŋ ba edadi ya hi Damaskas.

12 “Ma Anyô Bêŋ te anêŋ athêŋ nena Ananias hamô loŋ êŋ ba halêŋ ek ênjê ya. Yani hathak hasopa abô balabuŋ dedauŋ mavi, ma avômalô Israeŋ takatu ba êmô Damaskas ethak elam yani nena anyô mavi.

13 Yani hamiŋ habobo ya ma hanaŋ, ‘Aiyaŋ Sol, nôŋgô tak esak loŋbô!’ Ma ketheŋ oyaŋ ma yahayê yani.

14 “Ma hanaŋ, ‘Bumalô thêlô inij Wapômbêŋ hatak o ek oyala anêŋ lahaviŋ lôk nôŋgô anêŋ Anyô Thêthôŋ Yisu lôk ondaŋô laselo.

15 Tem umbitak êtôm anêŋ anyô onaŋ anêŋ abô bêŋ êndêŋ avômalô sapêŋ esak nôŋ takatu ba hôyê lo holaŋô.

16 Lêk aisê, hoyabiŋ malê? Umbiyô ma usik o êndôk ŋaŋ lôk ondam anêŋ athêŋ ek êmbôkwiŋ anêŋ kambom sapêŋ vê.’

17 “Vêŋ ma yahaleha Jerusalem ma wak te ma yahateŋ mek hamô unyak mathêŋ kapô ma yahatulak ba yahayê wêŋ te.

18 “Ma yahayê Anyô Bêŋ hanaŋ abô hadêŋ ya ba hanaŋ, ‘O ketheŋ, otak Jelusalem ba nu. Ek malê nena avômalô loŋ êntêk tem miŋ nedaŋô anêŋ abô takatu ba honaŋ hathak ya ami.’

19* “Ma yahanaj, ‘Anyô Bêŋ, thêlô eyala nena bôk yahaveŋ avômalô Israeŋ inij unyak yeŋ nenanena takatu ba hamô lomalak ek yanja avômalô takatu ba êvhaviŋ o ek yambali thêlô ba yatak i êndôk koladôŋ.

20* “Ma ik Stiven anêŋ anyô atu ba hanaŋ anêŋ abô bêŋ vônô ma lêk yahamiŋ loŋ êŋ haviŋ ba intu yahalôk hathak auk êŋ ba yahayabiŋ nê ik yani vônô inij sôp.’

21* “Êŋ ma Wapômbêŋ hanaŋ hadêŋ ya, ‘Nu, tem yanêŋ o êndêŋ avômalô loŋ buyaŋ takatu ba êmô daimbô.’”

22 Avômalô Israeŋ elañô Pol anêŋ abô aleba hanaŋ bute nena, “Wapômbêŋ hêv yani ba hi ek nê loŋ buyaŋ”, êŋ ma thêlô elam lôklala nena, “Uŋgwik yani vônô! Miŋ notak yani ek êmô lôkmala ami.”

* 22:4: Ap 8:3 * 22:18: Ap 9:29-30 * 22:19: Ap 8:3; 26:9-11 * 22:20: Ap 8:1 * 22:21: Ap 9:15

²³ Ma thêlô elam lôklala ba ibi inij kwêv daim thô ma ibi vonḡovanḡ hathak leḡ ek injik thô nena leḡinḡmanij hathak abô takatu ba Pol hananḡ.

²⁴ Êḡ ma anyô vovak laik môḡ hananḡ ek nê vovak neja Pol ba ini inij loḡ. Ma hananḡ nena nebali yani esak yak wabeḡ lôk nenanḡ injik yani liḡ ek neyala nena avômalô leḡinḡḡanḡa hathak malê ba elam kaêk lôklala.

²⁵ *Thêlô eto Pol va lo baḡ thêthôḡ ma ekak loḡ ek nebali yani, êḡ ma Pol hananḡ hadêḡ anyô vovak laik atu ba hamiḡ habobo yani nena, “Lom inij balabuḡ hananḡ aisê hathak avômalô Lom da? Hatôm nobali anyô Lom te atu ba miḡ hadum abô ba êpôm anêḡ kambom ami denanḡ e?”

²⁶ Anyô vovak laik halanḡ abô êḡ ma hi hananḡ hadêḡ anyô vovak laik môḡ nena, “Hudum malê? Ôpêntêk ma anyô Lom te.”

²⁷ Ma anyô vovak laik môḡ hi hadêḡ Pol ma hananḡ hik yani liḡ, “O ma anyô Lom te e?” Ma Pol hananḡ, “Intu êḡ.”

²⁸ Ma anyô vovak laik môḡ hananḡ, “Bôk yahêv valuseleḡ bêḡ anôḡ hadêḡ Lom ek yambitak anyô Lom te.” Ma Pol hananḡ, “Ya mi, wakamik ma anyô Lom ba intu yahabitak anyô Lom haviḡ.”

²⁹ *Êḡ ma nê takatu ba idum ek nenanḡ injik yani liḡ, etak yani ba i ketheḡ. Ma anyô vovak laik môḡ hasonḡ kambom ek malê nena hakak Pol anyô Lom te baḡ lo va lusu hathak seḡ.

Pol hamiḡ kaunsil malêvôḡ

³⁰ Ma anyô vovak laik môḡ lahaviḡ eyala katô nena avômalô Israel enanḡ Pol bêḡ hathak malê. Aeḡ ba haviyô hayanḡ ma hapole seḡ vê hêk Pol ma hêv abô hadêḡ nê bêḡbêḡ êbôk da lôk Sanhedlin ek nesak doḡtom. Êḡ ma hawa Pol ba hi hadô hamiḡ thêlô malenḡinḡ.

23

¹ Pol hatitiḡ Sanhedlin ma hananḡ, “Aiyāḡ thêlô, yahadum Wapômbêḡ anêḡ ku dedauḡ mavi hêk Wapômbêḡ ma ba yakapôlôḡ miḡ hananḡ ya bêḡ hathak nômlate ami aleba lêk.”

² *Êḡ ma anyô bêḡ habôk da Ananias hananḡ hadêḡ nê takatu ba imiḡ habobo yani ek nepetav yani abôlêk.

³ *Ma Pol hananḡ, “Lemvimkupik ma thêthê mavi, ma doḡtom kapôlôm ma lôḡgôlôḡ ba Wapômbêḡ tem epetav o. Hômô loḡ êntêk ek onanḡ ya bêḡ esak balabuḡ, ma doḡtom oda huik balabuḡ pesa ba honanḡ nena nepetav ya.”

⁴ Ma nê takatu ba imiḡ habobo yani enanḡ, “Honanḡ abô kambom hathak Wapômbêḡ anêḡ anyô bêḡ habôk da eka?”

⁵ *Ma Pol hananḡ, “Aiyāḡ thêlô, miḡ yahayala nena yani ma anyô bêḡ habôk da ami. Hatôm bôk eto nena, ‘Miḡ nonanḡ abô kambom esak anyô bêḡ atu ba hayabiḡ anêm avômalô ami.’ ”

⁶ *Ma Pol hayala nena avômalô Sanhedlin vi ma Sadyusi ma vi ma Palisi. Ba intu yani halam hadêḡ thêlô nena, “Aiyāḡ thêlô, wakamik ma anyô Palisi ma ya aêḡ iyom. Ba yahêvhaviḡ nena nê takatu ba bôk ema tem nimbiyô esak loḡbô, ma hathak abô êḡ ma lêk udum abô ek ya.”

⁷ Yani hananḡ abô êḡ ma Palisi lôk Sadyusi enanḡ i aleba evak i vose hi ôdôḡ ju.

* 22:25: Ap 16:37 * 22:29: Ap 16:38 * 23:2: Jon 18:22-23 * 23:3: Wkp 19:15; Mat 23:27

* 23:5: Kis 22:28 * 23:6: Ap 26:5

8 *Evak i vose ek malê nena nê Sadyusi iniñ auk nena nê ñama tem miñ nimbîyô esak loñbô ami, lôk enañ nena añela lôk ñgôk miñ êmô ami. Ma doñtom Palisi êvhavinñ nena nô m takêñ ma avanôñ.

9 Êñ ma pôk lili bêñ habitak ma nê lôkauk hathak abô balabuñ doho atu ba Palisi, iviyô imiñ ma enañ lôklala nena, “Yêlô miñ lêk apôm ôpêntêk anêñ kambom la ami. Betha ñgôk mena añela te hanañ abô êñ hadêñ yani la.”

10 Ma lenñmanîñ halumbak hi bêñ ba anyô vovak laik môñ hakô nena tem nêbôv Pol endeba itip ni loviañ. Ba intu hanañ hadêñ nê vovak nena nêbôv Pol vê êñjêk i ba neja ba ini iniñ loñ.

11 *Wak êñ anêñ bôlôvôñ ma Anyô Bêñ hamiñ habobo Pol ma hanañ, “Umiñ lôklokwañ ma miñ ôkô ami! Bôk honañ abô hathak ya bêñ hamiñ Jerusalem ma tem onañ imiñ Lom aêñ iyom.”

Avômalô Israe el evak abô ek nijik Pol vônô

12 Haviyô hayañ ma avômalô Israe el doho ethak doñtom ma evak abô hathak Wapômbêñ anêñ athêñ nena, “Alalô miñ hatôm nanğañ nô m lo nanum ñañ ami endeba nanğik Pol vônô am.”

13 Nê takatu ba evak abô êñ, ma hatôm 40 ba havôhi.

14 Ma thêlô i êyô nê bêñbêñ êbôk da lôk nê bêñbêñ Israe el ma enañ, “Yêlô avak abô hathak Wapômbêñ anêñ athêñ nena miñ hatôm anğañ nô m lo nanum ñañ ami endeba nanğik Pol vônô am.

15 *Aêñ ba môlô lôk Sanhedlin nô nê m abô êndêñ anyô vovak laik môñ ba nosau yani nena neja Pol êlê m êndêñ môlô ek nonañ injik yani liñ ek enañ anêñ abô doho anêñ ôdôñ bêñ. Ek malê nena yêlô lêk apesañ i yôv ek nanğik yani vônô êndôk loñôndê.”

16 Ma doñtom Pol livavi anêñ namalô halañô abô takatu ba thêlô ibutiñ. Ma hi nê vovak iniñ loñ kapô ma hanañ hadêñ Pol.

17 Pol halañô anêñ abô, êñ ma halam anyô vovak laik te halê m ma hanañ, “Ondom anyô muk êntêk ni anyô vovak laik môñ ek enañ anêñ abô te êndêñ yani.”

18 Êñ ma anyô vovak laik êñ hawa yani ba hi hadêñ anyô vovak laik môñ ma hanañ, “Pol anyô koladôñ halam ya ek yanja anyô muk êntêk êlê m êndêñ o. Ek malê nena anêñ abô te hêk ek enañ imbiñ o.”

19 Êñ ma anyô vovak laik môñ havalon anyô muk atu bañ ba halom yani hi daim dokte ma hanañ hik yani liñ, “Hudum ek onañ malê êndêñ ya?”

20 Ma ôpatu hanañ, “Avômalô Israe el lêk evak abô ek nenañ injik o liñ nena yamuñ ma nê m Pol êndêñ Sanhedlin. Thêlô esau nena tem nenañ injik Pol liñ esak anêñ abô doho anêñ ôdôñ.

21 Ma miñ ondanô iniñ abô ami. Thêlô ma hatôm 40 ba havôhi evak abô majañ hathak Wapômbêñ anêñ athêñ nena miñ hatôm nejan nô m lo ninum ñañ ami endeba nijik Pol vônô am. Ma lêk apesañ i yôv ba êmô loñôndê ek nijik yani vônô, ma doñtom eyabiñ o ek ôndôk esak iniñ abô am.”

22 Ma anyô vovak laik môñ hatak anyô muk atu ba hi ma hanañ lôklokwañ nena, “Miñ onañ êndêñ anyôla nena honañ abô êntêk hadêñ ya ami.”

Anyô vovak laik môñ hêv Pol hadêñ Peliks

* 23:8: Mat 22:23 * 23:11: Ap 27:24; 28:16,23 * 23:15: Ap 25:3

23 Êḡ ma anyô vovak laik môḡ dalam nê vovak laik ju ma hananḡ, “Nusup nê vovak êtôm 200 takatu ba evenḡ pik lôk 70 takatu ba êyô êmô bokhos ma 200 takatu ba ik vovak hathak kôm janḡak ek nêpôpêk i ek dokte bôlôvônḡ êtôm 9 kilok ma ini Sisalia.

24 Ma nopesanḡ bokhos doho ek Pol ek noja yani dedauḡ mavi endeba notak êndôk Peliks anyô bêḡ atu ba hayabinḡ Judia banḡ.”

25 Lôk hato kapyā te aêntêk:

26 Ya Klodias Lisias, yahato kapyā êntêk hadêḡ o Peliks,

O ma anyô bêḡ mavi atu ba hoyabinḡ Judia. Waklêvônḡ mavi o!

27 *Nê Isael evalonḡ anyô êntêk ba idum ek nijik yani vônô, ma donḡtom bôk yahalanḡ yôv nena yani ma anyô Lom te. Ba intu ya lôk yenanḡ nê vovak ayô aêv yani sa.

28 *Ma yalenḡhavinḡ yandanḡ nena avômâlô Isael lenḡndanḡ ba enanḡ ôpêntêk bêḡ hathak malê. Ba intu yahawa yani hi hadêḡ ininḡ Sanhedlin.

29 Ma ininḡ abô takatu ba enanḡ hathak yani ma hathak Isael da ininḡ balabuḡ, ma miḡ yahapôm abôla hatôm nanḡik yani vônô mena nandô yani êmô koladônḡ ami.

30 *Ma yahalanḡ nena nê Isael doho evak abô ek nijik yani vônô, ba intu yahêv yani kethenḡ oyanḡ ba hathôk ek o. Ma yahananḡ hadêḡ nê takatu ba enanḡ yani bêḡ nena thêlôda nenanḡ abô êḡ bêḡ êndêḡ o.

31 Hato kapyā êḡ yôv, ma hêv hadêḡ anêḡ nê vovak. Ma thêlô esopa anêḡ abô takêḡ ma ewa Pol ba i malak Antipatlis hadêḡ bôlôvônḡ.

32 Ma haviyô hayanḡ ma nê êyô êmô bokhos iyom ewa Pol ba i Sisalia. Ma nê vovak vi êvôi ininḡ lonḡ hathak lonḡbô.

33 Ma nê bokhos êyô Sisalia, êḡ ma êv kapyā atu lôk Pol hadêḡ anyô bêḡ hayabinḡ Judia.

34 Ma hasam kapyā êḡ ma hananḡ hik Pol linḡ, “O anêḡ plovins alê?” Ma Pol hananḡ, “Ya anêḡ Silisia.”

35 Ma ôpêḡ hananḡ, “Nê takatu ba idum abô ek o êyô, ma tem yandanḡ anêm abô.” Ma hananḡ ek nê vovak doho neyabinḡ Pol êmô unyak bêḡ atu ba Helot bôk halav bô.

24

Nê bêḡbêḡ anêḡ Isael idum abô ek Pol

1 Wak baheḡvi hale ba hi, ma Ananias anyô bêḡ habôk da lôk Isael ininḡ nê bêḡbêḡ doho ma Tetulus ôpatu ba ewa hatôm ininḡ anyô indum abô, thêlô sapêḡ êlôk ba i Sisalia. Ma enanḡ Pol bêḡ hadêḡ Peliks anyô bêḡ atu ba hayabinḡ avômâlô Judia.

2-3 Ewa Pol ba êyô lonḡ nedarḡ abô. Êḡ ma Tetulus hananḡ Pol anêḡ kambom bêḡ ba hananḡ nena, “Anyô bêḡ Peliks, o anyô mavi anônḡ. Hoyabinḡ yêlô mavi anônḡ ba intu yêlô amô labali mavi. Ma hathak anêm auk mavi hopesanḡ nôḡm takatu ba bôk hêv malainḡ hadêḡ yêlô ba lêk habitak mavi hathak lonḡbô. Aêḡ ba yêlô lôk avômâlô lomalak nenanena sapêḡ ananḡ lenḡnmavi anônḡ hathak nôḡm takêḡ hatôm wak nômbêḡ intu sapêḡ.

4 Ma kambom ek yambalonḡ o lonḡ bêḡ anônḡ lôk nanêm malainḡ êndêḡ o ba intu lem ek yêlô ba ondanḡ yêlôaninḡ abô bidonḡna êntêk.

* 23:27: Ap 21:30-33; 22:25-27

* 23:28: Ap 22:30

* 23:30: Ap 23:16-23; 24:1-9

5 *[“]Ôpêntêk hêv malain bêtî anôn hadêtî yêlô ba hik avômâlô Israêl kapôlônîj liñ havenj pik sapêtî. Yani ma anyô bêtî ek ôdôn lukmuk te atu ba esopa anyô Nasalet atu anêtî abô kambom.

6-8 *Ma yani hadum ek imbulinj yêlôaninj unyak mathenj ba imbitak lelaik ênjêk Wapômbêtî ma. Ba intu yêlô avalonj yani.* Oda onanj injik ôpêtî liñ ma tem oyala nena abô takatu ba yêlô ananj hathak yani ma avanônj.”

9 Tetulus hanañ abô takêtî yôv ma avômâlô Israêl takatu ba ivinj yani ik Tetulus anêtî abô loñ havinj ba enanj nena abô takatu ba hanañ ma avanônj.

10 Ma anyô bêtî atu habi banj hadêtî Pol nena enanj anêtî abô. Êñ ma Pol hanañ viyanj, “Yahayala nena hoyabinj avômâlô Judia sondabêtî bêtî anôn ba holañôn injî abô ba hopesanj thêthônj. Ba intu yalenj mavi ek yananj yenanj abô bêtî êndêtî o ek opesanj.

11 Ma onanj injik anyô doho liñ ma tem ôpôm nena wak lauminj ba lahavuju iyom intu hale ba hi ma yaha Jelusalem ek yanêm yenj.

12 Ma wak êñ ma nê Israêl takatu ba enanj ya bêtî minj êyê yahananj abô lôk vovak hadêtî anyôla hamô unyak mathenj ami, lôk minj yahabi avômâlô lenjî hamô malak yenj la mena loñ la hamô malak bêtî Jelusalem havinj ami. Mî.

13 Abô kambom takatu ba enanj hathak ya, abôla minj hêk ek injik thô nena injî abô ma avanônj ami.

14 Ma doñtom abô êntêk ma abô avanônj: Yahêv yenj hadêtî bumâlô thêlô injî Wapômbêtî ba yahasopa Yisu anêtî loñônê atu ba elam nena loñônê lokbanj. Ma yahêvhavinj Mose anêtî balabuj lôk plopet injî abô takatu ba bôk eto.

15 *Ma ya hatôm nê takêntêk ba yahêv yamalenj ek Wapômbêtî injik avômâlô taksêbôk ba bôk ema yôv liñ, avômâlô thêthônj lôk avômâlô kambom.

16 Aêtî ba wak nômbêtî intu sapêtî ma ya lôklokwanj ek yakapôlônj ênjêk mabuj ma kambom mi ênjêk Wapômbêtî lo avômâlô malenjî.

17 “Bôk yahatak Jelusalem sondabêtî doho ma lêk yahavôhalêm ek yanêm wapôm êndêtî yenanj avômâlô Israêl takatu ba êv i sêkêya lôk yambôk da êndêtî Wapômbêtî.

18 *Yaha unyak mathenj anêtî piklêvônj ma yahadam nôm êñ lôk yahasopa kobom yambitak mabuj ênjêk Wapômbêtî ma. Êñ ma thêlô êpôm ya. Avômâlô bêtî anôn minj êmô havinj ya ami lôk minj yahadam thôthô bêtî ami. Mî.

19 Avômâlô Israêl doho anêtî plovins Esia injî abôla haminj ek nenanj ya bêtî, êñ ma mavi ek thêlô nêlêm niminj malem ma nenanj ya bêtî. Ma doñtom nê êñ la minj halêm ami.

20 Ba intu onanj ek nê takatu ba lêk êmô nenanj yenanj kambom takatu ba bôk êpôm hadêtî waklavônj atu ba idum abô ek ya haminj Sanhedlin malenjî bêtî.

21 *Betha thêlô êpôm yenanj kambom doñtom iyom la. Kambom êñ ma bôk yahalam haminj thêlô malenjî nena, Yahêvhavinj nena Wapômbêtî tem injik avômâlô ñama liñ esak loñbô. Ma hathak nôm êñ iyom intu lêk môlô udum abô ek ya.” Pol hanañ aêtî.

* **24:5:** Ap 17:6 * **24:6-8:** Ap 21:28-30 * **24:6-8:** Nê lôkuk vi enanj nena abô doho atu ba Luk hato ma hêk denanj. Abô êñ ma aêntêk: Ma lenjîhavinj nanañ yani bêtî esak yêlôaninj abô balabuj. Ma doñtom anyô vovak laik môñ Lisias halêm ma havôn yani vé hêk yêlô. Ma hanañ nena nê takatu ba idum ek nenanj yani bêtî, nêlêm nindum abô esak o. * **24:15:** Jon 5:28-29 * **24:18:** Ap 21:17-28

* **24:21:** Ap 23:6

²² *Peliks bôk halarjô abô bêj anôj hathak avômalô takatu ba esopa Yisu anêj lojôndê. Ba intu hakak abô danj sinj ba hananj nena, “Anyô vovak laik mông Lisis halêm hayô ma tem yananj yenanj auk bêj esak anêm abô.”

²³ Ma hananj hadêj sôp bidonj nena etak yani êndôk koladôj, ma donjom nepole yak sêj vê ênjêk yani banj ek êmô oyanj ma anêj njê mólô êyô ma netak i ek nênem yani sa.

Eyabij Pol hamô Sisalia

²⁴ Wak doho hale ba hi ma Peliks lôk yanavi Dlusila, yani ma avi Isael te, i êyô iniñ loj ekaksa halôk. Ma Peliks dalam Pol halêm ma halarjô Pol hananj abô hathak anêj hêvhavij Yisu Kilisi.

²⁵ Ma hananj abô hathak lojôndê thêthôj lôk bôk lo loj nipuk i loj lôk waklavôj Wapômbêj tem indum abô, êj ma Peliks hakô ba hananj, “Lêk hatôm, ma nu. Ma wakla ya ku mi, ma tem yanêm abô ek ôlêm esak lojbô.”

²⁶ Peliks lahabi nena Pol tem nêm valu doho êndêj yani ek indum yani lamavi ek nêm Pol sa. Ba intu dalam Pol lôbôlôj ek thai nenanj abô.

²⁷ Sondabêj ju hale ba hi ma Posias Pestas hawa Peliks anêj ku. Ma Peliks lahavij indum avômalô Isael leñijmavi ba intu hadô Pol hamô koladôj denanj.

25

Idum abô ek Pol hamij Pestas ma

¹ Pestas hawa ku eyabij Judia ba hamô Sisalia hatôm wak lô. Vêm ma hi Jelusalem.

² *Êj ma njê bêjbêj êbôk da lôk njê bêjbêj Isael i hadêj yani ma enanj Pol bêj.

³ *Ba enanj nena, “Lemmavi hathak yêlô, êj ma nêm ôpêntêk ba êlêm Jelusalem ek indum abô.” Ma donjom iniñ auk loj kapô ma bôk evak abô ek netak anyô doho ek nekopak êmô lojôndê ek nijik Pol vônô.

⁴ Ma Pestas hananj iniñ abô viyanj nena, “Pol ma eyabij hamô Sisalia. Ma tem yana Sisalia esak lojbô.

⁵ Ba intu nônem unim njê bêjbêj doho nêlêm imbij ya ek nenanj kambom takatu ba onanj nena bôk hadum bêj êndôk loj êj.”

⁶ Pestas hamô havij thêlô hatôm wak bahenji ba lahavulô mena lauminj la vêm ma halôk ba hi Sisalia hathak lojbô. Ma haviyô hayanj ma hi loj idum abô ma hananj ek nejja Pol ba ini loj êj.

⁷ *Pol hayô, êj ma njê Isael takatu ba êlêm anêj Jelusalem ekalabu yani sinj ma enanj yani bêj hathak abô malainj lomalama, ma donjom iniñ abô minj hatôm injik nômla thô nena iniñ abô ma avanôj ami.

⁸ Êj ma Pol hananj iniñ abô viyanj nena, “Minj yahadam kambom la hathak Isael iniñ balabunj lôk iniñ unyak matherj ma Sisa anêj abô majanj ami. Milôk.”

⁹ Ma donjom Pestas lahavij indum avômalô Isael leñijmavi ba hananj hadêj Pol, “Lemmavi ek nu Jelusalem ek yandanjô anêm abô takêntêk êndôk loj êj e?”

¹⁰ Ma Pol hananj, “Unyak êntêk lêk yahaminj, êj ma Sisa anêj unyak idum abô halôk. Ya ma anyô Lom ba intu loj êntêk ma thêthôj ek yandum abô

éndôk. Ma oda hoyala nena miñ yahadum nômla kambom hadêñ avômalô Israèl ami.

11 Ma yahadum nômla kambom ba abô majañ hanañ nena yama, êñ ma mavi ek nijik ya vônô. Ma doñtom abô takêntêk ba thêlô enañ hathak ya miñ avanôñ ami, êñ ma miñ mavi ek otak ya êndôk thêlô bahenñ ami. Ba intu yalenhaviñ Sisa da endañô yenañ abô êndôk Lom.”

12 Pestas halanô abô êñ ma hanañ abô haviñ anêñ nê lôkauk vêm ma hanañ bêñ nena, “Holam Sisa ek endañô anêm abô ba intu tem nu ek Sisa endañô.”

Pestas hanañ abô haviñ Kiñ Aglipa hathak Pol

13 Wak doho hale ba hi ma Kiñ Aglipa lo livavi Benaisi êlêm Sisalia ek nêñêm lenñmavi êndêñ Pestas.

14* Thai êmô loñ êñ wak bêñ anôñ ma wak te ma Pestas hanañ abô hathak Pol hadêñ kiñ ba hanañ nena, “Anyô te hamô loñ êntêk ba Peliks bôk hatak yani halôk koladôñ.

15 Wak atu ba yaha Jerusalem ma nê bêñbêñ êbôk da lôk Israèl iniñ nê bêñbêñ enañ ôpêntêk anêñ kambom bêñ, ba enañ ek yandum abô ba yanañ nena hadum kambom ek batu nijik yani vônô.

16 Ma yahanañ hadêñ i nena, ‘Yêlô Lom iniñ abô majañ hanañ aêntêk, yêlô miñ hatôm nanjik anyô te vônô oyañ ami. Mi, môñ ma imiñ nê takatu ba idum abô hathak yani malenñ ek endañô iniñ abô. Vêm ma enañ iniñ abô viyañ.’

17 Thêlô iviñ ya ba êlêm, êñ ma miñ yahayabiñ wak doho ami. Mi, haviyô hayañ ma yaha loñ idum abô ba yahanañ ek neja Pol ba nêlêm.

18 Ma nê takatu ba idum abô ek yani iviyô imiñ ma yahason nena tem nenañ yani anêñ kambom anôñ la bêñ, ma doñtom mi.

19 Thêlô enañ hathak loñôndê takatu ba nesopa iniñ Wapômbêñ ba enañ nena Pol miñ hasopa loñôndê êñ thêthôñ ami. Lôk enañ hathak anyô ñama te anêñ athêñ nena Yisu atu ba Pol hanañ nena hamô lôkmala.

20 Miñ yahapôm loñôndê la hatôm yapesan malain êñ ami. Ba intu yahanañ hik yani liñ nena, ‘Lemhaviñ nu Jerusalem ek yandanô anêm abô êñ êndôk loñ êñ e?’

21 Ma doñtom yani hanañ nena yani lahaviñ Sisa endañô anêñ abô êndôk Lom. Ba intu yahanañ hadêñ yenañ nê vovak nena neyabiñ yani endeba yanêm yani ni Lom ek êñjê Sisa.”

22 Êñ ma Aglipa hanañ hadêñ Pestas, “Yalenhaviñ yandanô ôpêñ da anêñ abô.” Ma Pestas hanañ viyañ, “Mavi, biyamôñ ma tem ondanôñ.”

Pol hamin Aglipa ma

23 Haviyô hayañ ma Aglipa lo Benaisi ik iniñ nômkama kêkêlô ba i malak bêñ atu ethak elanô abô halôk. Ma nê vovak laik môñ lôk nê bêñbêñ malak êñ êlêm haviñ thai. Ma Pestas hanañ ba ewa Pol halêm.

24 Ma Pestas hanañ, “Kiñ Aglipa lôk mólô avômalô takatu ba lêk ômô haviñ yêlô. Ôpêntêk ma avômalô Israèl sapêñ anêñ Jerusalem lôk loñ êntêk bôk elam lôklala hadêñ ya ek yandôk esak iniñ abô ba yanañ ek nijik ôpêntêk vônô.

25 Ma doñtom miñ yahapôm ôpêntêk anêñ kambomlate hatôm yanañ ek nijik yani vônô ami. Ma yanida lahaviñ ni ek Sisa endañô anêñ abô ba intu tem yanêm yani ni ek êñjê Sisa.

* 25:14: Ap 24:27

²⁶ Ma donjtom yato malê esak yani êndôk kapya êntêk êndêḡ anyô bêḡ Sisa? Ba intu yahawa yani halêm ek o, Kiḡ Aglipa, lôk môlô sapêḡ ek alalô nadanô anêḡ abô katô ek apôm ôpêḡ anêḡ malain anêḡ ôdôḡ bêḡ, êḡ ma tem yato êndôk kapya êntêk.

²⁷ Yanêm anyô koladôḡ te oyaḡ ni êndêḡ Sisa ma miḡ yahato abô atu ba enaḡ yani bêḡ hathak halôk kapya ami, êḡ ma kambom.”

26

Pol haminḡ Kiḡ Aglipa ma

¹ Êḡ ma Aglipa hananḡ hadêḡ Pol, “Yahêv thalek ek onanḡ anêm abô.”

Ma Pol hêv banḡ liḡ ma hananḡ anêḡ abô nena,

² “Kiḡ Aglipa, tem yanḡik thô nena ḡê Islael ininḡ abô takatu ba enaḡ hathak ya ma miḡ abô avanôḡ ami. Yalenḡmavi anôḡ ek yananḡ abô êḡ iminḡ malem

³ ek malê nena o ma anyô lôkauk bêḡ hathak yêlô Islael ininḡ kobom sapêḡ. Ma hoyala abô takatu ba yêlô avak i vose hathak. Aêḡ ba yahalanḡ hadêḡ o nena ondanô yenanḡ abô vêmam.

⁴ “Avômalô Islael sapêḡ bôk eyala yenanḡ bôk lo loḡ takatu ba yahasopa hadêḡ sêbôk atu ba ya yaôna ba yahamô yenanḡ loḡ aleba lêk. Lôk eyala loḡndê takatu ba yahasopa hamô Jelusalem havinḡ.

⁵ *Thêlô bôk eyala ya bô ba hatôm nenanḡ nena ya ma Palisi te. Palisi ethak esopa Wapômbêḡ lôk anêḡ balabuḡ lôklokwanḡ ba êmôḡ ek Islael ininḡ ôdôḡ vi.

⁶ *Ma yahathak yahêv yamalenḡ ek malêla takatu ba Wapômbêḡ bôk havak abô havinḡ bumalô thêlô ek nêḡ. Ma hathak ôdôḡ êḡ, ma lêk idum abô ek ya.

⁷ Yêlô ma lodôḡlodôḡ hatôm lauminḡ ba lahavuju, ma wak lo bôlôvôḡ ma athak aêv yerḡ lôklokwanḡ hadêḡ Wapômbêḡ lôk aêv maleḡ ek nôḡ takatu ba yani bôk havak ek nêḡ injik anêḡ anôḡ. Kiḡ, yahêv yamalenḡ ek nôḡ takêḡ ba intu lêk avômalô Islael enanḡ ya bêḡ.

⁸ Aisê ka môlô doho lemimhabi nena Wapômbêḡ miḡ hatôm injik ḡê ḡama liḡ esak loḡbô ami e?

⁹ * “Sêbôk ma yenanḡ auk thektheḡ ek yandum nôḡkama bêḡ anôḡ ek yaminḡ avômalô takatu ba esopa Yisu anêḡ Nasalet loḡ sinḡ ek miḡ nesopa ami.

¹⁰ Ma bôk yahadum aêḡ havenḡ Jelusalem. Nê bêḡbêḡ êbôk da anêḡ loḡ êḡ bôk êv athêḡ hadêḡ ya ba intu yahavalonḡ avômalô matherḡ bêḡ anôḡ ba yahadô i hamô koladôḡ. Ma ik i vônô ma yahalôk hathak ininḡ auk êḡ havinḡ.

¹¹ Ma wak bêḡ anôḡ ma yaha unyak yerḡ nenanena ek yanêm vovanḡ êndêḡ i. Lôk yahabi thêlô leninḡ liḡ ek nenanḡ abôḡma esak Yisu. Yalenḡmaninḡ kambom anôḡ hathak thêlô ba intu yaha malak lôḡ takatu ba êmô loḡ buyanḡ ek yanêm malainḡ êndêḡ i imbinḡ.

¹² “Wak te ma yaha Damaskas ek yambulinḡ ḡê êvhavinḡ ma ḡê bêḡbêḡ êbôk da êv athêḡ lôk lôklokwanḡ hadêḡ ya ek yandum ku êḡ.

¹³ Kiḡ, hatôm wاكلêvôḡ binḡ ma yahabup hathak loḡndê denanḡ ma deda lôkmanḡinḡ anôḡ te anêḡ lenḡ habi hayô hêk ya lôk ḡê takatu ba evenḡ havinḡ ya. Wak anêḡ deda ma yaôna lôk ek deda êḡ anêḡ.

¹⁴ Ma yêlô lôkthô êv yak halôk pik ma yahalanô abô te halêm hadêḡ ya hathak abô Hiblu nena, ‘Sol, Sol, hubulinḡ ya eka? O hatôm bokmanḡkao atu

* 26:5: Plp 3:5-6 * 26:6: Ap 23:6; 28:20 * 26:9: Ap 8:3

ba habôï ba miñ hasopa anêñ alañ anêñ lahavij ami ba hapam i velevele hathak kôm damoma ba hawa vovañ.'

15 "Ma yahanañ, 'Anyô Bêñ, o opalê?'

"Ma Anyô Bêñ hanañ, 'Ya ma Yisu atu ba hubulin.

16 Umbiyô umiñ. Yahik ya thô hadêñ o ek yatak o ek umbitak yenañ anyô ku. Ma tem onañ abô esak nôm takatu ba lêk hôyê lôk nôm takatu ba tem yangik thô êndêñ o embenj yam bêñ êndêñ avômalô.

17 Ma tem yanêm o bulubiñ ênjêk anêm avômalô lôk avômalô loñ buyañ baherij. Ma yanêm o êndêñ thêlô

18 *ek okyav thêlô malerij lôk nungwik i liliñ ênjêk momañiniñ ni êndêñ deda. Ma nungwik thêlô liliñ ênjêk Sadan anêñ lôklokwanj ni êndêñ Wapômbêñ anêñ lôklokwanj ek yanêm iniñ kambom vê lôk neja loñ imbiñ avômalô takatu ba bôk ibitak matheñ hathak iniñ êvhavij ya.'

19 "Aêñ ba, Kij Aglipa, wêñ atu ba yahayê anêñ leñ ma yahawê anêñ abô vibij.

20 Ma yahanañ Abô Mavi hadêñ avômalô ek nede kapôlôñij liliñ êndêñ Wapômbêñ ma nindum kobom thêthôñ ek injik thô nena avanôñ lêk ele kapôlôñij liliñ yôv. Môñ ma yahanañ abô êñ halôk Damaskas vêm ma Jerusalem lôk Judia sapêñ aleba yahanañ abô êñ hadêñ nê loñ buyañ havij.

21 Aêñ ba intu avômalô Israeñ evaloñ ya hêk unyak matheñ anêñ piklêvôñ ma idum ek nijik ya vônô.

22 Ma doñtom Wapômbêñ hêv ya sa aleba lêk. Ba intu yahamiñ loñ êntêk ba yahanañ abô hadêñ nê athêñ mi lôk nê athêñ bêñ havij. Ma abô takatu ba yahanañ ma miñ abô yanða ami. Mi, abô êñ iyom intu plopet lo Mose bôk enañ nena tem imbitak.

23 *Ba enañ Mesia tem enja vovañ ba ema, ma tem imbiyô môñ ek avômalô ñama sapêñ ba enañ abô esak deda êndêñ anêñ avômalô Israeñ lôk avômalô loñ buyañ imbiñ."

24 Pol hanañ abô denañ ma Pestas halam lôklala nena, "Pol, anêm auk lêk hêv yak! Auk bêñ takatu ba howa ma lêk hadum o hubitak anyô molo."

25 Ma Pol hanañ, "Anyô bêñ Pestas, abô takatu ba yahanañ ma thêthôñ ma avanôñ biñ. Ma miñ ya molo ami.

26 Ma nôm takêñ ma hêk loñ yaiñ ma miñ hêk loñ kapô ami. Ba intu Kij Aglipa miñ hatôm êsôñ ami. Mi, yani bôk hayala nôm takêñ yôv ba intu yahanañ abô takêñ bêñ hadêñ yani.

27 Kij Aglipa, hôêvhavij plopet iniñ abô takatu ba bôk eto bô mena mi e? Yahayala nena hôêvhavij."

28 Ma Aglipa hanañ hadêñ Pol, "Hosoñ nena sawa bidonj êntêk hatôm undum ba yambitak Kilisi anêñ anyô te e?"

29 Ma Pol hanañ, "Sawa bidonj mena sawa daim, ma doñtom yalenhabi nôm doñtom iyom ba intu yahatenj mek hadêñ Wapômbêñ nena o lôk avômalô takatu ba lêk elañj yenañ abô, môlô lôkthô numbitak êtôm ya. Ma doñtom yahadô señ embalonj môlô loñ êtôm êntêk lêk havalonj ya loñ."

30 Pol hanañ abô êñ, ma Kij Aglipa lôk anyô bêñ hayabiñ Judia ma Benaisi lôk nê takatu ba êmô havij thêlô, lôkthô iviyô imiñ

* 26:18: Ais 42:16; Ep 2:2; Kol 1:13

* 26:23: Luk 24:44-47; 1Ko 15:20

³¹ ma etak loŋ êŋ ba i. Ma thêlôda enaŋ hadêŋ i nena, “Anyô êntêk miŋ hadum nômlate kambom ek nijik yani vônô mena nêndô êmô koladôŋ ami. Mi.”

³² Ma Aglipa hanaŋ hadêŋ Pestas nena, “Ôpêntêk bôk halam Sisa yôv ek endanjo anêŋ abô. Ma mi, ma tem nanêm yani vê ba ni.”

27

Nê vovak ewa Pol ba i Lom

¹ Haven yam ma thêlô epesaŋ abô ek Pol lôk nê koladôŋ doho neja yeŋ ba ini pik bêŋ Itali. Ma etak thêlô halôk anyô vovak laik te baŋ, yani anêŋ athêŋ nena Julius. Yani hayabiŋ Sisa anêŋ nê vovak ôdôŋ takatu ba lôkmanŋiŋ anôŋ.

² *Thêlô ethak yeŋ te ma yai lôk anyô Tesalonaika te anêŋ athêŋ nena Alistakas athak yeŋ êŋ haviŋ ba yêlô a. Tesalonaika ma hamô plovins Masedonia kapô. Yeŋ êŋ halêm anêŋ loŋ Adlamitiam ma hadum ek ni lomalak nenanena takatu ba hamô plovins Esia kapô.

³ Haviyô hayaŋ ma yêlô athak Saidon ma Julius hadum mavi hadêŋ Pol ba hatak yani ek ni ênjê anêŋ avômalô môlô ek nênem yani sa esak nômkama takatu ba yani mi.

⁴ Yêlô atak Saidon ba a ma lovak bêŋ te hayuv yêlô vôkê ba intu yêlô asopa Ngavithôm Saipulus vidôm.

⁵ Ma yeŋ halom hêk ngwêk malêvôŋ biŋ hêk plovins Silisia lo Pampilia aleba athak Maïla anêŋ plovins Lisia.

⁶ Loŋ êŋ ma anyô vovak laik atu hayê yeŋ te halêm anêŋ Aleksandlia ba hadum ek ni Itali. Ba hawa yêlô hathak yeŋ êŋ.

⁷ Ma lovak hayuv kambom ba intu yeŋ hi yaôyaô hatôm wak bêŋ anôŋ ba hêv malaiŋ bêŋ ek yeŋ ni esak Naidas. Hayô habobo Naidas, êŋ ma lovak bêŋ hayuv ba yeŋ miŋ hatôm esopa yeŋ anêŋ loŋ atu ba hathak halom ba hi Itali ami. Ba intu yeŋ hik i liliŋ ba halom hêk Ngavithôm Klit anêŋ viyaiŋ ba hi habobo loŋ te anêŋ athêŋ nena Salmoni.

⁸ Yeŋ anêŋ nê ku idum ku bêŋ ba yêlô asopa ngwêk daŋ iyom aleba ayô loŋ atu elam nena Loŋ Mavi Ek Yeŋ Êmô. Loŋ êŋ hamô habobo malak Lasia.

⁹ Wak bêŋ anôŋ bôk hale ba hi yôv lôk Israel iniŋ waklavôŋ Evak Balabuŋ Ek Nôm bôk hale ba hi haviŋ ba intu lêk ma waklavôŋ kambom ek yeŋ embenŋ ngwêk. Êŋ ma Pol hanaŋ hadêŋ thêlô,

¹⁰ “Aiyaŋ thêlô, yahayala nena alalô a ma malaiŋ bêŋ tem êpôm alalô ba imbuliŋ yeŋ lôk nômkama takatu ba hamô yeŋ ma alalô bêŋ anôŋ tem nama imbiŋ.”

¹¹ Ma doŋtom anyô vovak laik hasopa anyô hawa yeŋ lôk yeŋ anêŋ alaŋ iniŋ abô, ma miŋ hasopa Pol anêŋ abô ami.

¹² Loŋ Mavi Ek Yeŋ Êmô êŋ ma miŋ mavi ek yeŋ êmô êndêŋ waklavôŋ ngwêk belen lokwaŋ hik ami. Ba intu avômalô bêŋ anôŋ lenjiŋhabi nena yêlô natak loŋ êŋ ma ana Piniks ek namô loŋ êŋ endeba ngwêk belen lokwaŋ ende êndôk am. Piniks ma Ngavithôm Klit anêŋ loŋ te atu ba havova hêk ngwêk malêvôŋ ba intu loŋ mavi ek yeŋ êmô êndêŋ waklavôŋ ôthôm belen lokwaŋ.

Lovak bêŋ hayuv

* 27:2: Ap 19:29

13 Yêlô amô aleba lovak yaônate hayuv ma thêlô eson nena hatôm yêlô ana mavi. Êñ ma êvôv anğa hathak ma idum ek nesopa Klit anêñ ngwêk dan ba ini Piniks.

14 Ma miñ yêlô a daim ami ma lovak lôklokwan bêñ te hayuv yêlô vôkê hêk liñdan ba yeñ hi ngwêk malêvôñ biñ.

15 Lovak hayuv lôklokwan bomañ ba yeñ miñ hatôm imbup êndôk ngwêk dan ami. Ba intu yêlô atak ma yeñ hasopa lovak anêñ lahavin.

16 Lovak hayuv yêlô vôkê aleba ayô ngavithôm yaônate atu elam nena Kauda vidôm. Ma Kauda hêk lovak loñ siñ dokte. Ba intu yêlô avôv yêlôaniñ yeñ yaôna hathak ba halêm. Ma doñtom yêlô avôv mathalalen kambom ek malê nena lovak bêñ hayuv denañ.

17 Thêlô êvôv yeñ yaô ba etak halôk yeñ bêñ kapô ma ibutiñ yeñ lokwan loñ hathak yak balawa doho ek embaloñ yeñ loñ. Thêlô êkô kambom nena lovak tem iyuv thêlô endeba nesak thathe atu ba hamô ngwêk malêvôñ habobo Siltis anêñ Aplika. Ba intu ibi anğa halôk ngwêk ek embaloñ yeñ loñ ek ni yaôyaô dokte.

18 Haviyô hayañ ma lovak lôk ngwêk hik yêlô kambom, ba ibi nômkama takatu ba yeñ hawa doho halôk ngwêk ba hi.

19 Ma wak te lô ma evaloñ yeñ anêñ alokwan havalon sôp loñ lôk anêñ yak ba ibi halôk ngwêk ba hi.

20 Wak bêñ anôñ ma yêlô miñ ayê wak lo vuliñ ami ek malê nena lovak lôk ôthôm bêñ hayuv denañ ba hadum ba yêlô sapêñ akô kambom nena tem nama.

21 Wak bêñ anôñ ma yêlô sapêñ miñ an nôm ami, êñ ma Pol halam thêlô hathak doñtom ma hanan, "Aiyañ thêlô, bôk yahanan nena miñ alalô natak Klit ami, ma namô vêmam. Êñ ma tem miñ napôm malain êntêk lôk miñ hatôm nômkama la nêmi yak ami.

22 Ma doñtom lêk ma yanan êndêñ mólô nena numiñ lôklokwan ma miñ nôkô ami ek malê nena anyôla tem miñ ema ami. Mi, yeñ iyom intu tem kambom.

23 Bôkam ma yenañ alañ Wapômbêñ atu ba yahadum anêñ ku anêñ anjela hamin habobo ya ma hanan,

24 * 'Pol, miñ ôkô ami. Tem umiñ Sisa ma ek undum abô. Aêñ ba ondanjô. Wapômbêñ lêk halañô anêm mek ba nê takatu ba êmô yeñ havin o, sapêñ tem nêmo lôkmala.'

25 Aêñ ba numiñ lôklokwan ma miñ nôkô ami! Yahêvhavin Wapômbêñ nena tem indum ba nômkama sapêñ tem imbitak êtôm atu ba anêñ anjela hanan hadêñ ya.

26 *Yeñ tem esak ngavithôm te anêñ liñdan ma alalô sapêñ tem namô lôkmala."

Yeñ hathak liñdan

27 Ma wak te laumiñ ba lahavuva anêñ bôlôvôñ ma lovak hayuv yêlô lôklokwan denañ ba yêlô amô Ngwêk Adliatik.* Ma habobo bôlôvôñ biñ ma nê ku yeñ elañô nena yeñ lêk habobo ngwêk dan.

28 Aêñ ba thêlô ililu yeñ anêñ lavôñiñ ma êyê nena ngwêk anêñ daim ma lêk hatôm 37 mita. Ma yêlô a dokte ma ililu hathak loñbô ma êyê nena lêk hatôm 27 mita.

* 27:24: Ap 23:11 * 27:26: Ap 28:1 * 27:27: Ngwêk Adliatik hamô Meditelenian kapô habobo Itali.

²⁹ Êñ ma thêlô êkô kambom nena tem yêlô nasak valu ba ibi yey anêñ anğa ayova halôk yey layuk ma etey mek ek eyañ wak bêñ kethen.

³⁰ Ma yey anêñ nê ku idum ek nêsôv ba ini. Ba intu etak yey yaô atu halôk ngwêk ma esau nena imbi anğa doho halôk yey anêñ thohav.

³¹ Ma donjom Pol hanañ hadêñ anyô vovak laik lók anêñ nê vovak nena, “Nê takêntêk etak yey ba i, ma tem môlô sapêñ noma.”

³² Êñ ma nê vovak edabêñ yey yaô anêñ yak kisi ba hêv yak halôk ngwêk.

³³ Habobo eyañ wak bêñ ma Pol hasonñ thêlô lokwanñ ba hanañ ek thêlô sapêñ nejanñ nô. Ma hanañ nena, “Wak lauminñ ba lahavuva bók hale ba hi yôv ma môlô ômô lók kapôlômim daluk ba minñ oañ nô. ami.

³⁴ Ma lêk yahanañ hadêñ môlô nena tem minñ malainñ la êpôm môlô ami. Mi. Ba intu yahasonñ môlô lokwanñ nena onğanñ nô. dokte ek embatho môlô lonñ ek nô. mavi.”

³⁵ Yani hanañ aêñ vêm ma hawa polom ba hêv lamavi hadêñ Wapômbênñ haminñ thêlô maleñinñ. Ma hanğôli polom atu ba hayañ.

³⁶ Êñ ma anyô sapêñ leñinñ halôk binñ ma ewa nô. ma eyañ.

³⁷ Yêlô sapêñ atu ba amô yey ma hatôm 276.

³⁸ Eyañ nô. takatu ba leñinñhavinñ yôv, ma ibi wit halôk ngwêk ek yey vumvum.

³⁹ Lu hayañ wak bêñ hayô, ma thêlô êyé linđanñ, ma donjom êthônñ lonñ êñ palinñ. Ma êyé lonñ mavi te hêk ek yey êmô ba lonñ êñ ma lonñ thathe mavi. Ba intu leñinñhabi nena nimbusinñ yey ba ni nôñnônñ êndênñ lonñ êñ.

⁴⁰ Êñ ma thêlô edabêñ yey anêñ anğa takatu ba havalonñ yey lonñ kisi ba êv yak halôk ngwêk kapô. Ma epole yak balawa takatu ba havalonñ yey anêñ nô. nimbusinñ vê. Ma thêlô êthôkwênñ yey anêñ sôp lovak hathak ma lovak hayuv yey hi ek esak linđanñ.

⁴¹ Ma donjom yey halarvinñ ba hi hathak thathe atu ba hamô ngwêk malêvônñ ba havalonñ yey lonñ lôklokwanñ. Ma ngwêk budum bêñ hik yey layuk aleba hapup nenanena.

⁴² Ma nê vovak leñinñhabi nena nijik nê koladônñ sapêñ vônô ek minñ neyam ba nêsôv ami.

⁴³ Ma donjom anyô vovak laik lahavinñ nêm Pol sa ba intu hêk thêlô lonñ sinñ. Ma hanañ hadêñ nê takatu ba eyala neyam nena nêsôv kisi êndôk ngwêk êmônñ ba neyam ba ini linñ.

⁴⁴ Ma takatu ba êthônñ neyam, êñ ma vi nêyô nêjêk aselenñ ma vi neja yey anêñ nô. mkama takatu hapup loselenñ loselenñ ba nêyô nêjêk selenñ tomtom ba neyam ba ini linđanñ. Thêlô idum aêñ ma sapêñ ethak linñ mavi.

28

Pol hamô ngavithôm Molta

¹ Yêlô sapêñ athak linñ mavi vêm ma ayala nena ngavithôm êñ ma elam nena Molta.

² Ma avômâlô ngavithôm êñ ewa yêlô thô ba idum kobom mavi anônñ hadêñ yêlô. Ôthôm hik ba lonñ lêk thiliburñ kambom ba intu thêlô ebanñ atum ek yêlô nabunñ.

³ Ma Pol hasup ayôk doho ba habañ hathak atum ma umya kambom te hêk ayôk kapô ba atum halinñ ba vovañ. Êñ ma hale yainñ ma hathañ Pol bañ.

* 28:2: 2Ko 11:27

4 Ma avômalô loŋ êŋ êyê umya hakêlô hamiŋ Pol baŋ ma enaŋ hadêŋ thêlôda nena, “Avanôŋ biŋ, ôpêntêk ma anyô hik anyô vônô la. Ma doŋtom ŋgwêk miŋ halok yani vônô ami ba intu umya hadum ek injik loŋôndê thêthôŋ thô.”

5* Ma doŋtom Pol havalî baŋ ma umya êŋ hêv yak hayô hêk atum ma miŋ nômla hapôm yani ami.

6* Avômalô loŋ êŋ leŋŋhabi nena Pol liŋkupik tem isiŋ bêŋ mena nêŋ yak ba ema la. Ma doŋtom thêlô eyabiŋ aleba lêk sawa daim ma miŋ nômlate hapôm yani ami. Êŋ ma thêlô ik iniŋ auk liliŋ ma enaŋ, “Yani ma ŋgôk te la.”

7 Anyô loŋ êŋ te anêŋ athêŋ nena Publias ma yani ma ŋgavithôm êŋ iniŋ anyô bêŋ. Ma anêŋ loŋ hamô habobo loŋ atu ba yeŋ hathak. Ôpêŋ hawa yêlô ba hi anêŋ unyak ma hayabiŋ yêlô mavi anôŋ hatôm wak lô.

8 Ôpêŋ anêŋ lambô bôk hapôm liŋŋ liŋkupik vovaŋ lôk habopakla ba hêk iyom. Ma Pol hi ek ênjê yani. Hayô ma hateŋ mek vêŋ ma hatak baŋ hayô hêk yani ma hadum ôpêŋ habitak mavi hathak loŋbô.

9 Avômalô ŋgavithôm êyê nôŋ êŋ, ma iniŋ avômalô lôk liŋŋ sapêŋ i hadêŋ Pol ma yani hadum ba thêlô sapêŋ ibitak mavi.

10 Thêlô êv athêŋ bêŋ hadêŋ yêlô hathak kobom mavi lomaloma. Aêŋ ba yêlô apôpêk i ek ana ma êv yêlô sa hathak nômkama takatu ba yêlô mi.

Pol hi Lom

11 Yêlô amô ŋgavithôm êŋ hatôm ayôŋ lô, êŋ ma yêlô athak yeŋ te atu ba bôk hamô loŋ êŋ hadêŋ waklavôŋ ŋgwêk beŋŋ lokwaŋ. Yeŋ êŋ halêŋ anêŋ malak Aleksandria. Ma yeŋ thohav ma etak ŋgôkba lopopek dahô hamô, ŋgôkba yaŋ anêŋ athêŋ nena Kasto ma yaŋ ma Polaks. Êŋ ma yêlô athak yeŋ êŋ ba a.

12 Yêlô a aleba athak malak Silakius ma amô loŋ êŋ hatôm wak lô.

13 Ma yêlô atak loŋ êŋ ma a aleba athak malak Legiam. Ma haviyô hayaŋ ma yêlô a, ma lovak mavi hayuv ba wak yaŋ ma yêlô athak malak Puteoli.

14 Ma loŋ êŋ ma yêlô apôm ŋê êvhaviŋ doho ba ewa yêlô thô ma enaŋ ek yêlô namô imbiŋ i êtôm sonda te. Vêŋ ma yêlô atak i ma aveŋ pik ba a Lom.

15 Ma avômalô êvhaviŋ anêŋ Lom elañô nena yêlô aveŋ loŋôndê ek nayô Lom, êŋ ma etak Lom ba i ek nêpôm yêlô êndôk loŋôndê. Doho i malak te anêŋ athêŋ nena “Apias Anêŋ Loŋ Êv Vulî Nômkama”, ma doho i malak yaŋ ba anêŋ athêŋ nena “Unyak Lô Ek Vathi”. Pol hayê thêlô ma hêv lamavi hadêŋ Wapômbêŋ ma kapô halôk biŋ.

16 Yêlô ayô Lom ma enaŋ nena Pol ênjêk unyak te êtôm yani da anêŋ lahaviŋ. Ma anyô vovak te eyabiŋ yani.

Pol hanaŋ Abô Mavi bêŋ hamô Lom

17 Wak lô hale ba hi ma Pol halam Israli iniŋ ŋê bêŋbêŋ takatu ba êmô Lom ethak doŋtom ma hanaŋ, “Aiyaŋ thêlô, miŋ yahadam nômla kambom hadêŋ alalôaniŋ avômalô mena yahabuliŋ bumalô thêlô iniŋ kobom ami. Ma doŋtom anêŋ Jelusalem ma evaloŋ ya ba etak ya halôk Lom baheniŋ.

18* Ma avômalô Lom elañô yenaŋ abô ma enaŋ nena miŋ yahadam nômlate kambom ek nijik ya vônô ami. Ba intu thêlô leŋŋhaviŋ nêŋem ya vê ênjêk koladôŋ.

* 28:5: Mak 16:18 * 28:6: Ap 14:11 * 28:18: Ap 26:31

19* Ma donjtom avômalô Israeël êdô ba iminj lôklokwan aleba ya lonjôndê mi ba intu yahalam ek Sisa endanjô yenanj abô. Minj yahadum aênj ek yananj thêlô bênj êndênj Sisa esak kambom takatu ba idum hadênj ya ami. Mî.

20* Ba intu yahalam môlô ek nôlêm ek yangê môlô lôk yananj abô imbinj môlô. Minj yahadum kambom la ami, ma donjtom serj havalonj ya lonj. Ek malê nena yahêv yamalenj hathak nôm donjtom atu ba avômalô Israeël ethak êv maleninj hathak. Nôm ênj ma Mesia.”

21 Ma enanj viyanj, “Minj anyô Judia la hato kapya hadênj yêlô ba hananj abôla hathak o mena nê Israeël takatu ba êlêm lonj êntêk, minj enanj abô kambom la hathak o ami. Mî.

22* Ma donjtom yêlô ayala nena lonj nômbênj intu sapênj ma avômalô enanj abô kambom hathak lonjôndê nênimbinj Yisu. Ba intu yêlô lenjinjavinj nadanjô anêm auk nena honanj aisê hathak lonjôndê ênj.”

23 Ênj ma etak wak yanj ek nesak donjtom imbinj yani.

Wak ênj hayô ma avômalô Israeël bênj anônj êyô unyak atu ba Pol hamô. Lôkbôk hi aleba bôlôvônj ma Pol hananj abô hadênj thêlô. Ma hik Wapômbênj anênj lonj lôklinjyak anênj ôdônj thô hadênj i. Ma hik ininj auk lijn hathak Mose anênj balabunj lôk plopet ininj abô ek thêlô nênimbinj nena Yisu ma Mesia atu.

24 Ma thêlô doho êvhavinj abô takatu ba hananj ma doho ma mi.

25 Ma thêlôda enanj abô lôk vovak ba evak i vose hi ôdônj ju. Ba idum ek ini ma Pol hananj abô te havenj yam nena, “Lovak Mathenj bôk hananj abô avanônj hadênj libumi halôk plopet Aisaia ba hananj aêntêk,

26 “ ‘Nu êndênj avômalô takêntêk ba onanj êndênj i nena,
“Wak nômbênj intu ma tem nodanjô abô,

ma donjtom tem minj hatôm noyala anênj ôdônj ami;

Ma wak nômbênj intu ma tem ônjgô nômlate,

ma donjtom minj hatôm nôpôm anênj ôdônj ami.”

27 Ek malê nena avômalô takênj ininj auk ma thekthek,

ma ibi lenjinjôndônj sinj,

lôk ivuliv maleninj sinj.

Ma mi, ma tem nêgê tak esak maleninj,

lôk nedarjô êndôk lenjinjôndônj,

lôk neja ênjêk ininj auk

ma tem nede kapôlônjinj lilinj ek yandum thêlô ba nimbitak mavi.’ *Aisaia*
6:9-10

28 “Aênj ba noyala katô nena Wapômbênj hêv anênj abô hathak anênj bulubinj hadênj avômalô lonj buyanj ba tem thêlô neja thô.”

29 [Pol hananj abô ênj yôv, ênj ma avômalô Israeël etak yani ba i. Ma êkôki hathak anênj abô takatu.]*

30 Hatôm sondabênj ju ma Pol hamô unyak atu ba yanida hêv vuli ma hawa avômalô takatu ba êlêm ek nêgê yani thô lôk lamavi.

31 Ma yani haminj lôklokwanj ma kô mi ma hananj abô hathak Wapômbênj anênj lonj lôklinjyak ma hadônj avômalô hathak Anyô Bênj Yisu Kilisi. Ma anyôla minj haminj yani lonj sinj ami.

* 28:19: Ap 25:11 * 28:20: Ap 26:6-7 * 28:22: Ap 24:14 * 28:29: Nê lôkawk vi lenjinjhabi nena abô 28:29, ma Luk da minj hato ami, ma anyôla hato havenj yam.

Karya atu ba Pol hato hi

Lom

Abô môñ

Pol hamô Kolin mena Senklia la ma hato karya êntêk hadêñ avômalô êvhaviñ takatu ba êmô Lom. Yani da miñ bôk hi Lom ami. Lôk aposel la miñ hamô haviñ thêlô ek êndôñ i ami. Thêlô bêñ anôñ ma nê loñ buyañ, ma doho intu nê Israe. Pol anêñ auk nena tem ni Lom ek êñjê thêlô, ma doñtom môñ ma enja avômalô Kolin lo Masedonia iniñ da takatu ba êv ek nêñ avômalô êvhaviñ anêñ Jelusalem takatu ba bôm bêñ hapôm i ba ewa malaiñ sa am. Ba intu hato ek injik thô nena tem ni ek êñjê thêlô vêm ma ni Spen ek enañ Wapômbêñ anêñ Abô Mavi êndêñ i. Thêlô ma nê daluk ba miñ bôk elañô abô dokte hathak Yisu ami.

Ma hato karya êntêk ek hanañ bêñ halêm yaiñ hathak Wapômbêñ anêñ loñôndê atu ba hadum ba avômalô ibitak thêthôñ hathak iniñ êvhaviñ. Ma hadum ek enañ bêñ nena aisê ba avômalô Israe bêñ anôñ êvôliñ dômiñ hadêñ Yisu. Hato nena embeñ yam ka tem avômalô Israe bêñ anôñ nedañô Yisu anêñ abô ba nesopa.

Hato karya êntêk hadêñ 57 AD la.

Pol hato anêñ lamavi hadêñ avômalô Lom

1 *Ya Pol, Yisu Kilisi anêñ anyô ku, yahato karya êntêk. Wapômbêñ bôk halam ya ek yambitak aposel ma hatak ya ek yanañ anêñ Abô Mavi êñ bêñ.

2 *Abô Mavi êñ ma bôk habutiñ ek nêñ ma anêñ plopet bôk enañ bêñ hêk karya mathenñ atu.

3 Abô Mavi êñ ma hanañ hathak anêñ Nakaduñ atu ba halêm pik hatôm anyô ba habitak anêñ Kij Devit anêñ thalalenñ.

4 Wapômbêñ hik yani liñ hêk ñama ba hathak Lovak Mathenñ hik yani thô nena Wapômbêñ Nakaduñ Lôklokwañ. Yani ma Yisu Kilisi, alalôaniñ Anyô Bêñ.

5 *Hathak yani, Wapômbêñ habi anêñ wapôm sam hadêñ yêlô ba hadum yêlô abitak anêñ aposel ek nandom avômalô loñ buyañ lôkthô ek nêñemimbiñ ba nesopa yani ek nêñem athêñ bêñ êndêñ yani.

6 Ma halam môlô aêñ iyom ek numbitak Yisu Kilisi anêñ imbiñ.

7 *Yahato karya êntêk hadêñ môlô takatu ba Wapômbêñ lahaviñ anêñ Lom. Yani halam môlô ek numbitak anêñ avômalô mathenñ. Alalôaniñ Kamik Wapômbêñ lôk Anyô Bêñ Yisu Kilisi iniñ wapôm lôk labali êmô imbiñ môlô.

Pol lahaviñ êñjê avômalô Lom

8 Abô takatu ba yahadum ek yanañ êmôñ ma avômalô pik bêñ êntêk lôkthô enañ hathak unim ôevhaviñ. Ba intu yalenñhabi môlô ba yahêv yalenñmavi hadêñ yenañ Wapômbêñ hathak Yisu Kilisi anêñ athêñ.

9 Yahathak yahadum Wapômbêñ anêñ ku lôk yakapôlôñ lôkthô ba intu yahanañ Abô Mavi hathak Nakaduñ bêñ. Ma yanida hayala nena yahathak yahatenñ mek velelevele ek môlô

* 1:1: Ap 9:15 * 1:2: Lom 16:25-26 * 1:5: Ap 26:16-18; Gal 2:7-9 * 1:7: Nam 6:25-26

10 *ma miŋ yalenpalin ami. Bôk yahaten mek bôbô ba yahanan hik anêŋ lahavin lin hatôm épôm loŋôndê te ek yasôk yangé mólô mena mi e?

11 Yahêk lêlê ek yangé mólô ek yanêm mólô Lovak Mather anêŋ mek mavi doho ek embatho mólônim ôêvhavin loŋ.

12 Ek batu mólônim ôêvhavin embatho yenan loŋ ma yenan embatho mólônim loŋ.

13 *Aiyen thêlô, noyala katô nena wak bêŋ anôŋ yalenhabi yasôk yangé mólô, ma doŋtom nôŋ lomaloma habitak ba havasin ya. Yahadum ku lomaloma havin avômalô loŋ buyan ba yahayê ku takêŋ anêŋ anôŋ habitak. Ba intu yalenhavin yasôk ek yandum ku imbin mólô ek anêŋ anôŋ imbitak aêŋ iyom.

14 Wapômbêŋ hêv ku hadêŋ ya ek yanen anêŋ Abô Mavi êndêŋ avômalô sapêŋ, avômalô ŋgwêk lôk avômalô alonan, ma nê lôkauk lôk nê thôŋôthôŋ. Ba intu miŋ hatôm yatak ku êŋ ami.

15 Aêŋ ba yahapôvin ya ek yanen Wapômbêŋ anêŋ Abô Mavi êndêŋ mólô avômalô Lom imbin.

Abô Mavi ma Wapômbêŋ anêŋ lôklokwan

16 *Abô Mavi ma Wapômbêŋ anêŋ lôklokwan ek nêŋ avômalô sapêŋ atu ba êvhavin bulubin. Ba intu ya miŋ mama ek yanen abô êŋ bêŋ ami. Môŋ ma hêv avômalô Israeŋ bulubin vêm ma avômalô loŋ buyan.

17 *Abô Mavi êŋ intu hik Wapômbêŋ anêŋ loŋôndê atu ba endam avômalô nena thêthôŋ thô. Loŋôndê êŋ ma êvhavin iyom, ma miŋ loŋôndê yan hêk ek nimbitak thêthôŋ ênjêk Wapômbêŋ ma ami. Hatôm bôk eto nena, "Avômalô takatu ba êvhavin Wapômbêŋ, ma tem endam i nena avômalô thêthôŋ ek nêŋ lôkmala." *Habakuk 2:4*

Avômalô sapêŋ êvôlin dômiŋ hadêŋ Wapômbêŋ

18 Wapômbêŋ leŋ lêk hik anêŋ lamaniŋ thô hadêŋ avômalô lôkthô atu ba êvôlin dômiŋ hadêŋ yani ba idum kambom lomaloma. Inin kambom takêŋ intu haluvin abô avanôŋ.

19 *Bôk Wapômbêŋ hik auk anôŋ hathak yanida thô hadêŋ avômalô sapêŋ ba intu bôk eyala yôv hêk kapôlôŋin.

20 *Anyôla miŋ hatôm ênjê Wapômbêŋ esak ma ami. Ma doŋtom yani hapesan pik lo leŋ ma hathak nôŋ takêŋ, thêlô hatôm neyala nena yani ma yan da ek malê nena yani ma Wapômbêŋ. Ma anêŋ lôklokwan bôk hamô bô ba tem êmô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Aêŋ ba avômalô lôkthô bôk eyala yôv, ba miŋ hatôm nesavuthin ba nenan nena êthôŋ Wapômbêŋ ami.

21 *Avanôŋ, thêlô bôk eyala Wapômbêŋ ma doŋtom miŋ êbô anêŋ athêŋ lôk êv leŋin mavi hadêŋ yani ami. Mi, inin auk hi mayaliv ba êtôm nê molo ba intu momanjiniŋ havalon inin auk molo êŋ loŋ denan.

22 *Thêlô eson nena thêlô ma nê lôkauk bêŋ ma doŋtom mi, thêlô lôkthô ibitak nê molo.

* 1:10: Ap 19:21; Lom 15:23 * 1:13: Ap 19:21 * 1:16: Mak 8:38; Ap 13:46; 1Ko 1:18-24 * 1:17: Lom 3:21-22 * 1:19: Ap 14:15-17; 17:24-28 * 1:20: Jop 12:7-9; Sng 19:1 * 1:21: Ep 4:17-18 * 1:22: Jer 10:14; 1Ko 1:20

⁵ Ma doɲtom mólônim auk ma thekthekek kambom ba miɲ ole kapólômim liliɲ ami. Aêɲ ba mólô usup Wapômbêɲ anêɲ lamaniɲ hathak amda ba tem êpôm mólô êndêɲ anêɲ waklavôɲ endanô abô. Wak êɲ ma anêɲ lamaniɲ atu ba thêthôɲ tem êlêm yaiɲ.

⁶* Ma tem nê m anyô tomtom iniɲ vuli êtôm nô m takatu ba bôk idum.

⁷ Nê takatu ba idum mavi havôhi thêthô ek neja lôkmaɲgiɲ lôk athêɲ bêɲ ma lôkmala atu ba anêɲ daj mi ma Wapômbêɲ tem nê m lôkmala atu ba nê m ô êtôm wak nô mbêɲ intu sapêɲ êndêɲ i.

⁸* Ma doɲtom nê takatu ba idum palonj lôk êpôlik hathak abô avanôɲ ma idum kambom thêthô ma tem nê pôm Wapômbêɲ anêɲ lamaniɲ lôk vovanj.

⁹ Avanôɲ biɲ, avômalô lôkthô atu ba idum kambom thêthô ma Wapômbêɲ tem nê m malaiɲ lôk vovanj êndêɲ i, avômalô Israe l êmôɲ ma avômalô lonj buyan nemberj yam.

¹⁰ Ma doɲtom avômalô lôkthô atu ba idum mavi ma tem neja lôkmaɲgiɲ lôk athêɲ bêɲ ma kapólôɲiɲ êɲjêk yaô, avômalô Israe l êmôɲ ma avômalô lonj buyan nemberj yam.

¹¹ Ek malê nena Wapômbêɲ hadum kobom doɲtom hadêɲ avômalô lôkthô, avômalô Israe l lôk avômalô lonj buyanj haviɲ.

¹² Avômalô lonj buyan idum kambom ma tem Wapômbêɲ indum abô ba nê m vovanj êndêɲ i. Thêlô miɲ eyala Mose anêɲ balabuɲ ami ba intu Wapômbêɲ tem miɲ enja balabuɲ êɲ ba indum abô ek i ami. Aêɲ iyom ma avômalô Israe l idum kambom ma tem Wapômbêɲ indum abô ba nê m vovanj êndêɲ i. Thêlô eyala Mose anêɲ balabuɲ ba intu tem Wapômbêɲ enja balabuɲ êɲ ba indum abô ek i.

¹³ Ek malê nena nê takatu ba elanô abô balabuɲ ma miɲ êwê vibiɲ ami ma Wapômbêɲ miɲ halam i nena nê thêthôɲ ami. Mí, nê takatu ba êwê vibiɲ iyom, intu Wapômbêɲ halam i nena nê thêthôɲ.

¹⁴* Avômalô lonj buyan miɲ eyala Mose anêɲ abô balabuɲ ami, ma doɲtom doho esopa abô balabuɲ êɲ vi hathak ida iniɲ lenjɲhabi. Ba intu hik thô nena eyala malê atu ba mavi lo kambom.

¹⁵ Aêɲ ba iniɲ kobom hik thô nena eyala Wapômbêɲ anêɲ balabuɲ hêk kapólôɲiɲ. Ma wak doho ma iniɲ auk hananj thêlôda bêɲ, ma wak doho ma iniɲ auk hananj nena thêlô idum mavi.

¹⁶ Nôm takêɲ tem imbitak êndêɲ waklavôɲ atu ba Wapômbêɲ hatak ek Yisu Kili si endanô abô. Ma tem indum abô esak avômalô iniɲ auk lonj kapô. Abô Mavi atu ba yahananj intu hananj aêɲ.

Avômalô Israe l lôk abô balabuɲ

¹⁷ Mólô vi olam am nena Israe l. Mólô lemimhabi nena owa Mose anêɲ abô balabuɲ ba intu Wapômbêɲ tem enja mólô thô. Lôk obam am nena, “Yêlô ma Wapômbêɲ anêɲ avômalô.”

¹⁸ Ma Wapômbêɲ anêɲ abô bôk hadôɲ mólô ba intu oyala malêla takatu ba Wapômbêɲ lahavij ma malêla takatu ba mavi anôɲ.

¹⁹⁻²⁰* Ma mólô lemimhabi nena abô balabuɲ ma mólô unim ba oyala auk lôk abô avanôɲ sapêɲ. Ba intu lemimhabi nena hatôm nondom nê malenij pusip lôk nô nê m deda êndêɲ avômalô takatu ba êmô momariɲiɲ lôk ungwik auk thô ek avômalô auk thôɲôthôɲ lôk auk pulusik e?

* 2:6: Sng 62:12; Snd 24:12; Mat 16:27; 2Ko 5:10
2Ti 3:5

* 2:8: 2Te 1:8

* 2:14: Ap 10:35

* 2:19-20:

21 *Avanôh, ôdôh avômalô vi, ma aisê ka miñ ôdôh amda ami? Ma onañ nena avômalô miñ neja vani ami. Ma môlôda?

22 Ma onañ nena miñ nindum sek imbiñ anyô yañ yanavi ami, ma môlôda udum mena mi e? Ma ôdô hġôk, ma doñtom owa iniñ nômkama vani hayô iniñ malak mathen e?

23 Ma obam am hathak abô balabuñ ma doñtom ômô lu êñ ma hatôm otavuñ Wapômbêñ anêñ athêñ.

24 Hatôm bôk eto nena,
 “Môlô Israeł udum kambom ba intu avômalô loñ buyañ enañ abôma hathak
 Wapômbêñ anêñ athêñ.” *Aisaia 52:5*

25 Môlô esopa balabuñ, êñ ma tabô neñgothe anyô iniñ kupik ma nôm mavi. Ma doñtom ômô balabuñ lu, êñ ma ubitak hatôm hê takatu ba miñ engothe iniñ kupik ami.

26 *Ma aêñ iyom ma hê takatu ba miñ engothe iniñ kupik ami ma doñtom esopa balabuñ, êñ ma Wapômbêñ tem êñjê i êtôm hê engothe kupik havin.

27 Avanôh, môlô avômalô Israeł owa Wapômbêñ anêñ kapy balabuñ ba engothe unim kupik vê. Ma doñtom ômô balabuñ lu ba avômalô loñ buyañ takatu ba miñ engothe iniñ kupik vê ami ma esopa abô balabuñ tem nenañ môlônim kambom bêñ.

28-29 *Ôpatu ba habitak anêñ Israeł ba engothe anêñ kupik vê, ma doñtom kapô lôk auk miñ hamô havin Wapômbêñ ami, miñ Israeł anôh ami. Mi, Israeł anôh ma ôpatu ba anêñ kapô hamô havin Wapômbêñ. Ma tabô engothe kupik anôh ma miñ kupik viyaiñ hatôm balabuñ hanañ ami. Mi, tabô engothe kupik anôh ma Lovak Mathen da hanġothe tabô êñ hêk anyô kapô. Ôpêñ ma avômalô miñ ebam ami. Mi, Wapômbêñ da habam yani.

3

Kobom kambom miñ hatôm indum ba Wapômbêñ etak anêñ balabuñ ami

1 Aêñ ba malê mavi te intu hêk ek avômalô Israeł? Ma engothe kupik, ma malê mavi te tem êpôm i?

2 Mavi lomaloma bêñ anôh hêk! Nôm môh ma Wapômbêñ bôk hêv anêñ abô halôk thêlô baherinj ek neyabinj.

3 Ma doñtom hê Israeł doho miñ êvhavinj ami. Ba intu nôm êñ hatôm indum ba Wapômbêñ etak anêñ balabuñ e?

4 Mi anôh! Avômalô lôkthô ma avômalô abôyañ, ma doñtom Wapômbêñ da hanañ abô avanôh ba hasopa anêñ abô iyom. Hatôm bôk eto nena,

“Abô takatu ba honañ,
 ma tem nêgê nena abô avanôh iyom.

Ma avômalô idum abô ek o,
 ma tem ômô i lu.”

Kapya Yey 51:4

5 Yêlôaniñ kambom hik Wapômbêñ anêñ thêthôh thô halêm yañj. Aêñ ba avômalô pik doho enañ nena, “Wapômbêñ hik anêñ lamaninj thô ba hêv vovañ viyañ hathak yêlôaniñ kambom, êñ ma hadum kambom.”

6 Êñ ma lokbañ! Wapômbêñ miñ thêthôh ami, ma tem indum abô thêthôh aisê esak avômalô pik sapêñ?

* 2:21: Mat 23:3-4

* 2:26: Gal 5:6

* 2:28-29: Lo 30:6; Kol 2:11

7 Ma anyôla tem enañ nena, “Yenañ abôyañ hik thô nena Wapômbêñ anêñ abô ma avanôñ ba nanêm athêñ lôkmanñin êndêñ yani. Ma donjom, aisê ka Wapômbêñ hayê ya nena anyô kambom ba hanañ ya bêñ?”

8 Abô êñ ma hatôm abô kambom atu ba bôk doho enañ, “Alalô nandum kambom ek nôm mavi imbitak.” Ma avômalô doho esau nena yahanañ abô êñ. Aêñ ba malain takatu ba tem êpôm i ma thêthôn.

Anyô thêthôn la miñ hamô ami

9* Aêñ ba alalô nanañ aisê? Avômalô Israêl iyom intu mavi hêk Wapômbêñ ma, ma avômalô loñ buyañ ma mi e? Mi, bôk yahanañ yôv nena alalô lôkthô ma amô kambom vibiñ, avômalô Israêl lôk avômalô loñ buyañ havin.

10 Hatôm bôk eto nena,
“Anyô thêthôn la miñ hamô ami. Mi anôñ.

11 Ma anyô lôkauk mavi la miñ hamô ami.

Lôk anyôla miñ habôlêm Wapômbêñ ami.

12 Avômalô lôkthô êvôlin dômijnin hadêñ Wapômbêñ ba intu ibitak êtôm nôm oyañ. *Kapya Yêñ 14:1-3; 53:1-3; Sav 7:20*

Ma miñ anyôla hadum mavi ami, milôk.

13 Abô takatu ba hale thêlô veñinbôlêk ma ôvpalê hatôm elav anyô ñama inin lôn abôlêk vê.

Thêlô ethak enañ abôyañ bêñ anôñ hale veñinbôlêk.

Kapya Yêñ 5:9

Ma inin abô hatôm umya kambom anêñ sinin.

Kapya Yêñ 140:3

14 Wak nômbêñ intu ma thêlô enañ abôma lôk leñinñaña.

Kapya Yêñ 10:7

15 Ma elom even ek nijik anyô vônô.

16 Loñ takatu ba thêlô i, ma ibulin avômalô ba êv malain hadêñ i.

17 Ma êthôn bôk lo loñ nêmo labali imbin avômalô vi palin.

Aisaia 59:7-8

18 Ma miñ êkô dokte ek Wapômbêñ ami.”

Kapya Yêñ 36:1

19 Alalô bôk ayala yôv nena abô balabuñ takêñ ma hanañ hathak avômalô Israêl takatu ba êmô balabuñ vibiñ. Ba intu avômalô Israêl lôk avômalô pik sapêñ bônôn iyom hathak Wapômbêñ hanañ inin kambom bêñ.

20* Aêñ ba anyôla miñ hatôm esopa balabuñ ba imbitak thêthôn ênjêk Wapômbêñ ma ami. Mi, balabuñ hathak hik alalôaniñ kambom thô hadêñ alalôda.

Alalô abitak thêthôn hathak aêvhavin iyom

21 Ma donjom lêk Wapômbêñ hik loñôndê yanđa thô hadêñ alalô ek nambitak thêthôn ênjêk yani ma. Ma Mose lôk plopet bôk enañ hathak loñôndê êñ yôv. Ma loñôndê êñ miñ hanañ hathak nesopa balabuñ ami. Mi.

22* Loñôndê êñ ma aêntêk. Wapômbêñ halam avômalô takatu ba êvhavin Yisu Kilisi nena thêthôn. Avômalô Israêl lôk avômalô loñ buyañ sapêñ ma imbitak thêthôn hathak loñôndê donjom êñ iyom.

23 Ek malê nena lôkthô idum kambom ba êv yak ba miñ hatôm nêmo lôkmanñin êtôm Wapômbêñ ami.

24* Aêñ ba intu Wapômbêñ habi anêñ wapôm sam ba hapesañ loñôndê ek avômalô nimbitak thêthôn. Hadum aêñ hathak lôkmala atu ba Yisu Kilisi hêv ek hapole nê takatu ba êvhavin inin kambom anêñ malain vê.

25 Wapômbêñ hatak Yisu Kilisi hêk avômalô malenjin ek ema ba engasô anêñ thalalen êtôm da ek enja alalôaniñ kambom anêñ vovañ. Ba intu alalô

* 3:9: Lom 1:18-2:24; 3:23

* 3:20: Sng 143:2; Lom 7:7; Gal 2:16

* 3:22: Gal 2:16

* 3:24: Lom

aêvhaviṅ, êṅ ma Wapômbêṅ tem etak anêṅ lamaniṅ atu hathak alalô. Êṅ ma hik thô nena yani bôk hadum thêthôṅ hathak avômalô takatu ba bôk êmô hamôṅ vêm ka Kilisi hama hathak a. Thêlô idum kambom, ma miṅ hadum abô ketheṅ ek i ami. Mi, havalonṅ lôkthô iniṅ kambom lonṅ aleba hatak hayô hamô Yisu iyom.

²⁶ Ma lêk hik thô nena yanida ma thêthôṅ ba hapesaṅ lonṅondê ek dalam avômalô takatu ba êvhaviṅ Yisu nena thêthôṅ.

²⁷ Aêṅ ba opalê hatôm embam yanida? Mi anôṅ, ek malê nena alalô miṅ adum ku asopa balabuṅ ek nambitak thêthôṅ ênjêk Wapômbêṅ ma ami. Mi, aêvhaviṅ iyom.

²⁸ Alalô aêvhaviṅ nena ôpatu ba hêvhaviṅ iyom intu hamô thêthôṅ hêk Wapômbêṅ ma. Ma ku esopa balabuṅ miṅ hatôm indum ôpêṅ imbitak thêthôṅ ami. Mi.

²⁹ *Wapômbêṅ ma avômalô Isael iyom iniṅ Wapômbêṅ e? Mi, yani ma avômalô lonṅ buyaṅ iniṅ Wapômbêṅ haviṅ.

³⁰ *Ek malê nena Wapômbêṅ ma donṅtom iyom. Ma hik lonṅondê donṅtom iyom thô ek nambitak thêthôṅ ênjêk yani ma. Nê takatu ba enṅothe iniṅ kupik ba êvhaviṅ ma Wapômbêṅ tem endam i nena nê thêthôṅ. Ma nê takatu ba miṅ enṅothe iniṅ kupik ami ba êvhaviṅ ma Wapômbêṅ tem endam i imbiṅ nena nê thêthôṅ.

³¹ *Lêk aisê? Alalô adum êvhaviṅ hi bêṅ ma balabuṅ tem imbitak êtôm nôm oyaṅ e? Mi, êvhaviṅ havatho balabuṅ lonṅ.

4

Wapômbêṅ dalam Ablaham nena anyô thêthôṅ hathak anêṅ hêvhaviṅ

¹ Alalô lenṅimbi bumalô Ablaham. Yani hadum aisê ba habitak thêthôṅ?

² Yani hadum ku ba habitak thêthôṅ ba intu yani hatôm êmbô, e? Mi anôṅ, Wapômbêṅ miṅ lahabi aêṅ ami.

³ *Bôk eto aisê? Eto nena,

“Ablaham hêvhaviṅ Wapômbêṅ ba intu dalam yani nena anyô thêthôṅ.” *Môṅ Anôṅ 15:6*

⁴ Anyô te hadum ku ba anêṅ anyô bêṅ hêv yani vuli, êṅ ma nanaṅ nena hêv anêṅ anyô ku vuli ma miṅ nanaṅ nena anêṅ anyô bêṅ hêv anêṅ wapôm hadêṅ yani ami.

⁵ Ma donṅtom anyô miṅ hatôm indum ku ek imbitak thêthôṅ ami. Mi, hêvhaviṅ Wapômbêṅ iyom, ma tem Wapômbêṅ endam yani nena anyô thêthôṅ. Wapômbêṅ ma ôpatu ba dalam nê kambom nena thêthôṅ.

⁶ Devit bôk hanaṅ aêṅ iyom hathak avômalô takatu ba miṅ idum ku ek nimbatak thêthôṅ ami, ma Wapômbêṅ dalam i nena nê thêthôṅ. Yani hanaṅ nena thêlô lêk êmô lôk lenṅimavi ba hatô hathak i nena,

⁷ “Nê takatu ba Wapômbêṅ bôk hêv iniṅ kambom vê lôk haluviṅ iniṅ sek, thêlô lêk êmô lôk lenṅimavi.

⁸ Ma nê takatu ba bôk Wapômbêṅ lapaliṅ iniṅ kambom, lêk êmô lôk lenṅimavi.”

Kapya Yeṅ 32:1-2

* 3:29: Lom 10:12

* 3:30: Lo 6:4; Gal 3:20

* 3:31: Mat 5:17

* 4:3: Gal 3:6

9 Mólónim auk aisê? Mek mavi êḡ ma ḡê Israeḡ takatu ba enḡothe kupik iyom iniḡ e? Ma ḡê loḡ buyaḡ takatu ba miḡ enḡothe kupik ami? Alalô bôk anaḡ nena Ablaham hêvhaviḡ ba intu halam yaḡi nena anyô thêthôḡ.

10 Ma enḡothe yaḡi kupik vêm ka Wapômbêḡ halam yaḡi nena anyô thêthôḡ e? Mi, bôk halam yaḡi yôv nena anyô thêthôḡ.

11 *Miḡ enḡothe Ablaham kupik ami denaḡ ma hêvhaviḡ ba Wapômbêḡ halam yaḡi nena anyô thêthôḡ. Vêm ma Wapômbêḡ havak balabuḡ nenḡothe kupik hatôm tabô ek injik thô nena bôk halam yaḡi nena anyô thêthôḡ yôv. Aêḡ ba Ablaham habitak hatôm Lambô ek ḡê êvhaviḡ takatu ba miḡ enḡothe iniḡ kupik ami ek Wapômbêḡ endam i nena ḡê thêthôḡ.

12 Ma aêḡ iyom ma Ablaham ma ḡê takatu ba enḡothe kupik lôk esopa anêḡ vaḡḡwam hathak êvhaviḡ iniḡ lambô. Iniḡ êvhaviḡ ma hatôm bumalô Ablaham anêḡ ba hêvhaviḡ vêm ka enḡothe anêḡ kupik havenḡ yam.

13 *Wapômbêḡ habitij abô haviḡ Ablaham lôk anêḡ limi nena tem nêḡm pik sapêḡ êndêḡ i hathak anêḡ thêthôḡ atu ba halêm anêḡ hêvhaviḡ. Ma miḡ hathak anêḡ hasopa balabuḡ ami.

14 *Avômalô esopa abô balabuḡ ba ewa nôḡm atu ba Wapômbêḡ habitij abô hathak, êḡ ma êvhaviḡ lêk habitak hatôm nôḡm oyaḡ. Ma Wapômbêḡ anêḡ abô atu ba habitij haviḡ Ablaham habitak hatôm yavoyav oyaḡ.

15 *Ek malê nena balabuḡ hathak havôv Wapômbêḡ anêḡ lamanij halêm hadêḡ avômalô takatu ba miḡ esopa ami. Balabuḡ mi, ma tem namô balabuḡ lu aisê?

16 *Aêḡ ba avômalô ewa nôḡm takatu ba Wapômbêḡ habitij abô hathak anêḡ anôḡ hathak iniḡ êvhaviḡ. Ba intu hathak anêḡ wapôm ma Wapômbêḡ hadum nôḡm êḡ. Ma Wapômbêḡ hik anêḡ abô habitij haviḡ Ablaham loḡ hathak anêḡ limi sapêḡ atu ba êvhaviḡ, avômalô Israeḡ takatu ba bôk ewa anêḡ balabuḡ lôk avômalô loḡ buyaḡ haviḡ. Ba intu yaḡi ma bumalô ek alalô lôkthô.

17 Hatôm abô atu ba Wapômbêḡ bôk hanaḡ ba eto nena, “Lêk yahatak o ek umbitak avômalô lodôḡlodôḡ iniḡ lim.” *Môḡ Anôḡ 17:5*
Abô êḡ ma avanôḡ hêk Wapômbêḡ ma. Ablaham hêvhaviḡ yaḡi atu ba hathak hêv lôkmala hadêḡ ḡê ḡama ma hathak halam nôḡmka takatu ba miḡ hamô ami, ma lôkthô ibitak aêḡ.

18 Avômalô sapêḡ lenijhabi nena nôḡm êḡ miḡ hatôm imbitak ami. Ma doḡtom Wapômbêḡ hik vulij lenjsawa thô hadêḡ yaḡi ba hanaḡ, “Anêḡ libumi tem nimbitak aêḡ.” *Môḡ Anôḡ 15:5*

Ma Ablaham hêvhaviḡ ba hêv ma ba intu habitak lodôḡlodôḡ iniḡ lambô.

19 *Ablaham hayala nena yaḡi anêḡ sondabêḡ hatôm 100 ba lêk liḡkupik hayalôv. Ma Sala liḡkupik bôk hayalôv aêḡ iyom. Ma doḡtom nôḡm êḡ miḡ hatauviḡ anêḡ hêvhaviḡ ami. Mi, havalon loḡ lôklokwaḡ.

20 Ma miḡ hawa auk ju hathak abô atu ba Wapômbêḡ havak haviḡ yaḡi ami. Mi, anêḡ hêvhaviḡ halumbak bêḡ ba hêv athêḡ lôkmaḡḡij hadêḡ Wapômbêḡ.

21 Yaḡi hayala yôv nena Wapômbêḡ hatôm indum êtôm atu ba bôk habitij.

22 Ba intu

“Wapômbêḡ halam yaḡi nena anyô thêthôḡ.”

Môḡ Anôḡ 15:6

23-24 Ma abô atu ba eto nena “halam yaḡi nena anyô thêthôḡ,” miḡ hathak Ablaham iyom ami. Mi, eto hathak alalô takatu ba êvhaviḡ Wapômbêḡ atu ba

* 4:11: Stt 17:10-11 * 4:13: Stt 17:4-6; 22:17-18; Gal 3:29 * 4:14: Gal 3:18 * 4:15: Lom 3:20;

5:13 * 4:16: Gal 3:7 * 4:19: Stt 17:17

hik alalôaniṅ Anyô Bêṅ Yisu liṅ hêk ṅama. Ba intu halam alalô lôkthô atu ba aêvhaviṅ nena ṅê thêthôṅ.

²⁵*Yisu êṅ intu Wapômbêṅ hatak ek ema esak alalôaniṅ kambom ma hik liṅ hathak loṅbô ek êpôpêk loṅôndê ek alalô nambitak thêthôṅ.

5

Alalô lêk amô labali haviṅ Wapômbêṅ

¹ Alalô aêvhaviṅ ba Wapômbêṅ halam alalô nena avômalô thêthôṅ. Aêṅ ba lêk amô labali haviṅ Wapômbêṅ hathak alalôaniṅ Anyô Bêṅ Yisu Kilisi.

² Hathak aêvhaviṅ ma yani hawa alalô ba hadô hamô Wapômbêṅ anêṅ wapôm kapô atu ba êntêk lêk amô. Ma alalô aêv maleniṅ lôk leṅiṅmavi ek namô Wapômbêṅ anêṅ lôkmaṅiṅ kapô.

³*Ma aêṅ iyom ma alalô leṅiṅmavi esak malaiṅ takatu ba hapôm alalô ek malê nena alalô bôk ayala nena malaiṅ takêṅ tem indum ba alalô namiṅ lôklokwaṅ.

⁴ Ma amiṅ lôklokwaṅ, êṅ ma hik thô nena alalô amô malaiṅ takêṅ lu. Ma amô malaiṅ takêṅ lu, êṅ ma havatho alalô loṅ ek nanêm maleniṅ.

⁵ Ma aêv maleniṅ êṅ miṅ hatôm indum alalô kapôlôṅiṅ malaiṅ ami. Mi, Wapômbêṅ bôk hanḡasô anêṅ lahaviṅ halôk alalô kapôlôṅiṅ hathak anêṅ Lovak Mathen atu ba hêv hadêṅ alalô.

⁶ Nodaṅô. Bôk alalô lokwaṅ mi ba apôlik hathak Wapômbêṅ ma hadêṅ anêṅ waklavôṅ atu ba yanida hatak ma hêv Yisu halêm ba hama hathak alalô.

⁷ Hatôm anyôla ema ek enja anyô thêthôṅ yaṅ anêṅ loṅ e? Injo, betha wakla intu anyô yaṅ hêv anêṅ lôkmala ek nêṅ anyô mavi yaṅ sa la.

⁸*Ma doṅtom Wapômbêṅ hik anêṅ lahaviṅ alalô thô aêntêk. Alalô adum kambom denaṅ ma Kilisi hêv anêṅ lôkmala ba hama ek alalô.

⁹*Ma lêk Wapômbêṅ halam alalô nena thêthôṅ hathak Yisu anêṅ thalalen. Aêṅ ba intu nayala nena hathak yani ma tem nêṅ alalô vê êṅjêk anêṅ lamaniṅ.

¹⁰ Sêbôk ma alalô lôk Wapômbêṅ apôlik hathak i, êṅ ma hapesaṅ abô haviṅ alalô hathak Nakaduṅ anêṅ ṅama ek nambitak anêṅ ṅê môlô. Ma lêk alalô ma anêṅ ṅê môlô ba intu ayala katô nena tem nêṅ alalô bulubiṅ esak anêṅ lôkmala.

¹¹ Ma nôm mavi yaṅ ma aêntêk. Hathak Anyô Bêṅ Yisu Kilisi ma alalô abitak Wapômbêṅ anêṅ ṅê môlô ba intu alalô athak leṅiṅmavi anôṅ hathak Wapômbêṅ.

ṅama halêm anêṅ Adam ma lôkmala halêm anêṅ Kilisi

¹²*Kambom halêm pik hathak anyô doṅtom iyom ma ṅama halêm pik hathak kambom. Avômalô pik lôkthô idum kambom ba intu ṅama hapôm sapêṅ.

¹³*Abô balabuṅ mi denaṅ ma kambom bôk hamô pik yôv. Ma Wapômbêṅ miṅ hakatuṅ avômalô iniṅ kambom tomtom ami ek malê nena balabuṅ mi denaṅ.

* **4:25:** Ais 53:4-5 * **5:3:** Jem 1:2-3; 1Pi 1:5-7 * **5:8:** Jon 3:16; 1Jon 4:10 * **5:9:** Lom 1:18; 2:5; Ep 2:3-5 * **5:12:** Stt 3:6; Lom 6:23 * **5:13:** Lom 4:15

14 Avômalô takatu ba everj Adam yam ba hi hayô waklavôj Wapômbêj hêv balabuj hadêj Mose ma miñ êmô balabuj lu hatôm Adam ami. Ek malê nena thêlô miñ êmô balabuj kapô ami. Ma doñtom ñama hayabinj thêlô sapêj.

Ma Adam ma hatôm anyô yanj atu ba havej yam anêj dahô.

15 Adam ma anyô doñtom, ma doñtom hamô Wapômbêj anêj balabuj lu ba avômalô bêj anôj ema. Ma Yisu Kilisi, yani ma anyô doñtom aêj iyom. Ma doñtom hathak yani anêj wapôm ma Wapômbêj habi anêj wapôm sam ba hêv liñsij ek hêv nôm mavi hadêj avômalô bêj anôj. Ba intu wapôm atu ba Wapômbêj hêv ma miñ hatôm kambom atu ba Adam hadum ami.

16 Avanôj binj, wapôm êj lôk kambom êj inij anôj ma yanja yanja. Kambom anêj anôj ma aêntêk, Wapômbêj hadum abô ba hik kambom êj anêj malaij thô. Ma wapôm anêj anôj ma aêntêk, hadum ñê takatu ba idum kambom lomaloma ibitak thêthôj.

17 Anyô doñtom hadum kambom ba intu ñama hayabinj avômalô pik sapêj hathak anêj kambom. Ma doñtom Wapômbêj anêj wapôm ma hamô vulij ek ñama ba intu avômalô takatu ba ewa Wapômbêj anêj wapôm atu ba hêv liñsij tem nimbatak thêthôj. Thêlô tem lovak ek kambom lo ñama ma nêmo lôkmala êtôm kinj esak anyô doñtom, ôpêj ma Yisu Kilisi.

18 *Aêj iyom ma anyô te hadum kambom te ba intu Wapômbêj hadum abô hathak avômalô sapêj ba hik inij malaij thô. Ma doñtom anyô yanj hadum nôm thêthôj yanj ba intu Wapômbêj halam alalô sapêj nena thêthôj ba hêv lôkmala hadêj alalô.

19 *Avanôj, anyô te anêj lêndôj kôtôj hadum avômalô bêj anôj ibitak ñê idum kambom. Ma doñtom anyô yanj anêj halanjô abô hadum avômalô bêj anôj ibitak thêthôj hêk Wapômbêj ma.

20 Wapômbêj hêv balabuj ek avômalô neyala nena thêlônij kambom ma nôm kambom anôj. Ma doñtom inij kambom habitak bêj anôj, êj ma Wapômbêj anêj wapôm halumbak hi ba hi.

21 *Sêbôk ma kambom hathak hayabinj avômalô lôkthô ba hêv ñama. Ma doñtom lêk ma Wapômbêj anêj wapôm hayabinj alalô ba halam alalô nena thêthôj ek nêmo lôkmala atu ba tem êmô êtôm wak nômbêj intu sapêj hathak alalôanij Anyô Bêj Yisu Kilisi anêj athêj.

6

Kambom anêj lôklokwanj lêk hêv yak

1 Mólônim auk aisê? Bôk yahato yôv nena avômalô idum kambom bêj anôj, êj ma Wapômbêj anêj wapôm tem indumbak ni ba ni. Aêj ba mavi ek alalô nandum kambom lomaloma ek Wapômbêj anêj wapôm indumbak ni ba ni e?

2 Mi anôj! Alalô bôk atôm ñê ñama ek kambom anêj lôklokwanj miñ êmbôv alalô ami ba intu hatôm nandum kambom thêthô e? Mi.

3 *Alalô takatu ba athik yanj lôk athak doñtom haviñ Yisu Kilisi bôk athik hathak anêj ñama haviñ. Lemimpalij e?

4 *Ba intu athik ñanj, êj ma hatôm alalô ama ba elav haviñ Kilisi. Ma hathak ôdôj êj ma Wapômbêj atu ba bôk hik Kilisi liñ hêk ñama hathak

* 5:18: 1Ko 15:22

* 5:19: Ais 53:11

* 5:21: Lom 6:23

* 6:3: Gal 3:27

* 6:4: Kol 2:12

anêḡ lôklokwaḡ lôkmaḡḡiḡ lêk hadum aêḡ hadêḡ alalô ek namô imbiḡ lôkmala lukmuk êḡ.

⁵ Alalô bôk athak doḡtom aviḡ Kilisi lôk anêḡ ḡama yôv ba intu avanôḡ biḡ nena tem nasak doḡtom imbiḡ anêḡ haviyô aêḡ iyom.

⁶ *Alalô nayala nena alalôaniḡ kapôlôḡiḡ bô bôk ik vônô hathak a haviḡ yani ek kambom anêḡ lôklokwaḡ miḡ hatôm eyabiḡ alalô esak loḡbô ami. Ba intu kambom ma miḡ lêk alalôaniḡ alaḡ ami.

⁷ Ek malê nena ôpatu ba bôk hama yôv haviḡ Kilisi ma miḡ hamô kambom anêḡ lôklokwaḡ vibiḡ ami.

⁸ Avanôḡ biḡ nena alalô bôk ama yôv haviḡ Kilisi ba intu ayala nena tem namô lôkmala imbiḡ yani.

⁹ Kilisi hama vêm ma Wapômbêḡ hik yani liḡ ba intu alalô nayala nena yani miḡ hatôm ema esak loḡbô ami. ḡama anêḡ lôklokwaḡ ma lêk nôm oyaḡ ek yani.

¹⁰ Yani hama bôlôḡ te iyom ek imbuliḡ kambom anêḡ lôklokwaḡ. Ma lêk hamô lôkmala ek nêm athêḡ lôkmaḡḡiḡ êndêḡ Wapômbêḡ.

¹¹ *Aêḡ iyom lemimimbi nena lêk atak kambom hatôm ḡê ḡama ma amô lôkmala haviḡ Kilisi ek nanêm athêḡ bêḡ êndêḡ Wapômbêḡ.

¹² *Ba intu miḡ notak kambom ek eyabiḡ lemvimkupik ba nosopa anêḡ thethaḡak ami.

¹³ *Wapômbêḡ bôk hik môlô liḡ hêk ḡama ba ômô lôkmala. Ba intu nônêm amda lôk unim kupik lôbôlôbô sapêḡ êndêḡ Wapômbêḡ ek nindum ku takatu ba thêthôḡ. Ma miḡ notak lemvimkupik bula ek indum kambom anêḡ ku ami.

¹⁴ *Môlô ômô Wapômbêḡ anêḡ wapôm kapô ma miḡ ômô balabuḡ vibiḡ ami. Ba intu kambom miḡ môlônim anyô bêḡ hathak loḡbô ami.

Thêthôḡ ma alalôaniḡ alaḡ

¹⁵ Lemimhabi aisê? Alalô amô Wapômbêḡ anêḡ wapôm kapô ma miḡ amô balabuḡ vibiḡ ami. Ba intu hatôm nandum kambom thêthô e? Mi anôḡ.

¹⁶ *Ôpatu ba olaḡô anêḡ abô ba osopa, êḡ ma hatôm môlônim anyô bêḡ. Ba osopa kambom, êḡ ma kambom hatôm môlônim anyô bêḡ ba tem endom môlô ni ḡama. Ma aêḡ iyom ma olaḡô Wapômbêḡ anêḡ abô ba osopa, êḡ ma hatôm môlônim anyô bêḡ ba tem indum ba môlô numbitak avômalô thêthôḡ.

¹⁷ Sêbôk ma kambom ma môlônim alaḡ, ma doḡtom Wapômbêḡ hatak môlô hamô abô avanôḡ vibiḡ ba lêk môlô ôêv kapôlôlim ek olaḡô abô êḡ ba osopa. Hathak nôm êḡ ma nanêm leḡḡmavi êndêḡ Wapômbêḡ.

¹⁸ Kilisi bôk hêv môlô vê hêk kambom, môlônim alaḡ bô. Ma thêthôḡ lêk habitak môlônim alaḡ lukmuk.

¹⁹ Auk êḡ ma malaiḡ ek môlô avômalô pik noyala ba intu yahêv liliḡ hathak auk pik. Sêbôk ma môlô ôêv lemvimkupik bula ek lôḡḡôlôḡ imbitak môlônim alaḡ ek kambom indumbak ni ba ni. Ma doḡtom lêk ma nônêm lemvimkupik lôkthô ek thêthôḡ imbitak môlônim alaḡ ek êmbôv môlô ni êndêḡ mathêḡ.

²⁰ Sêbôk ma môlônim alaḡ ma kambom. Ba miḡ ômô thêthôḡ anêḡ lôklokwaḡ vibiḡ ami.

* 6:6: Gal 5:24 * 6:11: 2Ko 5:15; Gal 2:19 * 6:12: Stt 4:7 * 6:13: Lom 12:1 * 6:14: 1Jon 3:6
* 6:16: Jon 8:34; 2Pi 2:19

21 Ma bôk owa anôḡ alêla hêk kambom anêḡ? Mi, nôḡ takêḡ anêḡ anôḡ ma ḡama iyom ba lêk môlô mama hathak.

22 Ma doḡtom lêk Kilisi hapole môlô vê hêk kambom anêḡ lôklokwaḡ ba Wapômbêḡ lêk habitak môlônim alañ. Ba ku êḡ anêḡ anôḡ lêk hadum môlô ubitak mathêḡ ba tem nôḡmô lôkmala êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ.

23* Avômalô takatu ba idum kambom anêḡ ku tem neja kambom anêḡ vuli, êḡ ma ḡama. Ma doḡtom avômalô takatu ba êḡmô haviḡ alalôaniḡ Anyô Bêḡ Yisu Kilisi ma Wapômbêḡ tem imbi anêḡ wapôm sam oyaḡ biḡ ba nêḡm lôkmala atu ba nêḡmô êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ êḡndêḡ i.

7

Lêk asopa loḡôndê lukmuk

1 Aiyaḡ thêlô, môlô oyala balabuḡ katô ba intu oyala nena balabuḡ hayabiḡ avômalô takatu ba êḡmô lôkmala iyom. Ma takatu ba bôk ema ma mi.

2 Anêḡ ôdôḡ ma hatôm avi atu ba hawa anyô. Thai êḡmô lôkmala ma balabuḡ havalonḡ thai loḡ. Ma yamalô hama, êḡ ma balabuḡ miḡ havalonḡ yanavi loḡ ami.

3 Aêḡ ba yamalô hamô lôkmala denaḡ ma yanavi hadô ba hi hawa anyô lukmuk, êḡ ma elam yani nena avi sek. Ma doḡtom yamalô hama, êḡ ma balabuḡ miḡ havalonḡ yani loḡ ami ba intu hatôm enja anyô lukmuk ma miḡ nendam yani nena avi sek ami.

4* Aiyaḡ thêlô, môlô ma Kilisi anêḡ liḡkupik. Ba hathak ôdôḡ êḡ, ma oma hathak balabuḡ ek miḡ eyabiḡ môlô ami ek nosak doḡtom imbiḡ anyô yaḡ. Ôpêḡ ma Kilisi, ôpatu ba Wapômbêḡ hik liḡ hêk ḡama. Aêḡ ba môlô ma Kilisi anêḡ ek uḡḡwik anôḡ mavi êtôm atu ba Wapômbêḡ lahaviḡ.

5 Sêbôk atu ba alalôaniḡ kapôlôḡiḡ bô hayabiḡ alalô ma balabuḡ habisôk ek nandum kambom. Ba intu leḡviḡkupik habi alak ek nandum kambom ba anêḡ anôḡ ma ḡama.

6* Ma doḡtom lêk alalô ama ek balabuḡ ba intu balabuḡ anêḡ lôklokwaḡ miḡ havalonḡ alalô loḡ hathak loḡbô ami. Ma nandum Wapômbêḡ anêḡ ku ba nasopa loḡôndê lukmuk atu ba Lovak Mathêḡ hik thô hadêḡ alalô. Ma miḡ nasopa balabuḡ atu ba bôk eto anêḡ loḡôndê ami.

Balabuḡ hik kambom thô

7* Aêḡ ba intu yahananḡ nena balabuḡ ma nôḡ kambom e? Mi anôḡ. Balabuḡ mi, ma tem yayala kambom aisê? Balabuḡ te hananḡ aêntêk, "Miḡ malemkilik esak anyô yaḡ anêḡ nôḡkama ami." Hathak abô êḡ iyom, yahayala nena yamalenkilik hathak avômalô vi iniḡ nôḡkama, êḡ ma kambom.

8 Ma doḡtom kambom hawa balabuḡ êḡ ba habisôk ek yamalenkilik esak avômalô vi iniḡ nôḡkama lomaloma. Balabuḡ mi, ma kambom anêḡ lôklokwaḡ ma mi hatôm ḡama.

9 Sêbôk atu ba yahathôḡ balabuḡ paliḡ, êḡ ma yahasonḡ nena ya ma anyô lôkmala. Ma doḡtom balabuḡ halêḡm, êḡ ma hatôm kambom hawa anêḡ lôkmala hathak loḡbô ba intu yahayala nena

10 ya hatôm anyô ḡama. Aêḡ ba yahasonḡ nena balabuḡ tem nêḡm lôkmala êḡndêḡ ya. Ma doḡtom mi, hêḡ ḡama hadêḡ ya.

11* Kambom hawa balabuḡ ba hasau ya hathak ek yandum kambom ek

* 6:23: Lom 5:12,15 * 7:4: Lom 6:2,11 * 7:6: Lom 6:4; 8:2 * 7:7: Kis 20:17; Lo 5:21 * 7:11: Stt 3:13

injik ya vônô.

12 * Aêṅ ba nananṅ aisê esak abô balabuṅ? Balabuṅ ma nôṁ kambom e? Mi Wapômbêṅ anêṅ balabuṅ ma mathenṅ lôk thêthônṅ ma mavi.

13 Aêṅ ba nananṅ nena nôṁ mavi êṅ hik ya vônô e? Mi anônṅ! Kambom da hawa nôṁ mavi êṅ ba hadum ek injik ya vônô esak. Ba intu ayê nena kambom ma nôṁ ôvathek anônṅ.

14 Alalô nayala nena balabuṅ halêm anêṅ Lovak Mathenṅ, ma donṅtom yada ma anyô pik ba kambom ma yenaṅ alañ ba yahadum ku hamô yani vibinṅ.

15 * Miṅ yahayala nôṁ atu ba yahadum ami. Malêla takatu ba yalenṅhaviṅ yandum ma miṅ yahadum ami. Ma malêla takatu ba yahapôlik, êṅ ma yahathak yahadum.

16 Yahadum kambom atu ba yahapôlik hathak, êṅ ma hik thô nena yenaṅ auk halôk hathak balabuṅ anêṅ auk lôk hayala nena balabuṅ ma nôṁ mavi.

17 Kambom atu ba hamô yakapôlônṅ iyom intu havôn ya ek yandum kambom. Ma miṅ yenaṅ auk havôn ya ek yandum kambom takêṅ ami.

18 Yalenṅhaviṅ yandum malê atu ba mavi, ma donṅtom miṅ yahatôm yandum ami. Ba intu yahayala nena nôṁla mavi te miṅ hêk yakapôlônṅ bô ami.

19 Nôṁ mavi atu ba yalenṅ hik ya hathak ek yandum ma miṅ yahadum ami. Ma kambom takatu ba yahadô, êṅ ma yahadum havôhi thêthô.

20 Avanônṅ, nôṁ kambom takatu ba yahadô yandum ma yahathak yahadum, ba intu hik thô nena yada miṅ yahadum ami. Mi, kambom takatu ba hamô yakapôlônṅ da intu hadum nôṁ êṅ.

21 Aêṅ ba avanônṅ binṅ nena wak nôṁbêṅ atu ba yalenṅhaviṅ yandum mavi ma kambom hamiṅ ya loṅ siṅ.

22 Ya dahôlônṅ lamavi hathak Wapômbêṅ anêṅ balabuṅ,

23 * ma donṅtom lôklokwaṅ yaṅda hadum ku hathak yalenṅvinṅkupik ba hik vovak hadêṅ balabuṅ atu ba yalenṅhaviṅ yasopa. Lôklokwaṅ êṅ ma kambom anêṅ ba lovak ek yalenṅhaviṅ atu ba havalonṅ ya ek yandum anêṅ ku.

24-25 * Aêṅ ba yenaṅ auk ma aêntêk. Yalenṅhaviṅ Wapômbêṅ anêṅ balabuṅ imbitak yenaṅ alañ, ma donṅtom yakapôlônṅ bô hathak hadum ba kambom habitak yenaṅ alañ. Ai, malainṅ êṅ habulinṅ ya kambom anônṅ! Yalenṅvinṅkupik hathak hadum kambom ba intu havôn ya hi loṅônêṅ ṅama. Opalê intu hatôm nêṁ ya sa? Wapômbêṅ hathak alalôaniṅ Anyô Bêṅ Yisu Kilisi iyom intu hatôm nêṁ ya vê ênjêk kambom anêṅ lôklokwaṅ, ba intu yahananṅ yalenṅmavi hadêṅ Wapômbêṅ.

8

Lêk asopa Lovak Mathenṅ anêṅ loṅônêṅ lukmuk

1 Abô takatu ba bôk yahananṅ yôṁ anêṅ ôdônṅ ma aêntêk. Wapômbêṅ tem miṅ indum abô ba nêṁ malainṅ êndêṅ avômalô takatu ba êṁô haviṅ Yisu Kilisi ami.

2 Ek malê nena hathak Yisu Kilisi anêṅ ku, ma Lovak Mathenṅ atu ba hêv lôkmala anêṅ lôklokwaṅ hêv alalô vê hêk kambom anêṅ lôklokwaṅ atu ba havôn alalô hi ek nama.

3 Alalôaniṅ kapôlônṅinṅ bô miṅ hatôm esopa balabuṅ ami ba intu balabuṅ êṅ miṅ hatôm nêṁ alalô vê ênjêk kambom anêṅ lôklokwaṅ ami. Ma donṅtom Wapômbêṅ da hadum nôṁ êṅ hathak hêv Nakaduṅ halêm hatôm anyô pik

* 7:12: 1Ti 1:8 * 7:15: Gal 5:17 * 7:23: Gal 5:17; 1Pi 2:11 * 7:24-25: 1Ko 15:57

atu ba hadum kambom. Ma hêv yani hatôm da hathak alalôaniy kambom ba hawa anêy vovay.

⁴ *Yani hadum aêy ek balabuñ injik anêy anôy imiñ alalô atu ba asopa Lovak Mathey anêy loñôndê ma miñ kapôlôñiy bô anêy loñôndê ami.

⁵ Avômalô takatu ba êmô kapôlôñiy bô vibiñ ethak leñiyhabi auk takatu ba kapôlôñiy bô lahaviñ. Ma doñtom avômalô takatu ba êmô Lovak Mathey vibiñ ethak leñiyhabi auk takatu ba Lovak Mathey lahaviñ.

⁶ Ma avômalô takatu ba iniñ auk hasopa kapôlôñiy bô anêy auk tem nema. Ma doñtom avômalô takatu ba iniñ auk hasopa Lovak Mathey anêy auk tem neja lôkmala ba nêmô labali.

⁷ Avômalô takatu ba evaloy kapôlôñiy bô miñ hatôm nesopa Wapômbêy anêy balabuñ ami. Ba intu miñ esopa ami ba iniñ auk hapôlik hathak yani.

⁸ Ma avômalô takatu ba kapôlôñiy bô hayabiñ i miñ hatôm nindum Wapômbêy lamavi ami.

⁹ *Ma doñtom môlônim kapôlômim bô miñ hayabiñ môlô ami ma mi. Wapômbêy anêy Lovak Mathey da intu hamô môlô kapôlômim ba hayabiñ môlô. Ma avômalô takatu ba Kilisi anêy Lovak Mathey mi, thêlô êy intu miñ yani anêy ami.

¹⁰ *Udum kambom ba intu unim kupik tem ema. Ma doñtom Kilisi hamô môlô kapôlômim ba bôk ubitak avômalô thêthôy yôv. Aêy ba dahôlômim lêk hawa lôkmala anôy yôv.

¹¹ Wapômbêy bôk hik Yisu Kilisi liñ hêk ñama. Ma anêy Lovak Mathey hamô môlô kapôlômim, ba hathak Lovak Mathey anêy ku ma Wapômbêy tem nêm lôkmala êndêy kupik atu ba tem ema aêy iyom.

Lovak Mathey hadum ba alalô abitak Wapômbêy nali

¹² Aêy ba aiyay thêlô, alalôaniy ku hêk ek nasopa Lovak Mathey anêy auk ma miñ nasopa kapôlôñiy bô anêy auk esak loñbô ami.

¹³ *Môlô osopa unim kapôlômim bô anêy auk, êy ma tem noma. Ma doñtom uik kambom atu ba kapôlômim bô lahaviñ vônô hathak Lovak Mathey, êy ma tem nômô lôkmala.

¹⁴ Wapômbêy anêy avômena ma avômalô takatu ba Lovak Mathey halom i.

¹⁵ * *Wapômbêy hêv anêy Lovak Mathey hadêy alalô. Ma Lovak Mathey hadum ek alalô nambitak Wapômbêy da anêy avômena ba intu alay nena, "Aba, Wakamik!" * Ma miñ hatak alalô hamô yani vibiñ ek nakô esak loñbô ami.

¹⁶ *Ma Lovak Mathey hathak hik alalôaniy auk loy nena alalô ma Wapômbêy anêy avômena anôy.

¹⁷ Alalô ma Wapômbêy anêy avômena ba intu tem alalô naja nôm mavi takatu ba yani bôk habutiñ haviñ anêy avômalô. Avanoñ, tem naja nôm mavimavi takêy anêy Wapômbêy imbiñ Kilisi. Ma lêk awa vovay hatôm yani bôk hawa, êy ma tem naja athêy lôkmanjiñ imbiñ yani.

Lôkmanjiñ tem imbitak embenyam

* **8:4:** Gal 5:16,25 * **8:9:** 1Ko 3:16; 12:3 * **8:10:** Gal 2:20 * **8:13:** Gal 6:8; Kol 3:5 * **8:15:** 2Ti 1:7 * **8:15:** Gal 4:5-7; ALK 21:7 * **8:15:** 'Aba' anêy ôdôy nena 'wakamik' hathak Abô Alam. Nôngô Mak 14:36. * **8:16:** 2Ko 1:22

18 Avanoŋ, Wapômbêŋ tem injik anêŋ lôkmanŋin tho ek namô kapô. Ba intu yalenjhabi nena malainj lomaloma takatu ba lêk hapôm alalô, êŋ ma nô m oyanj lôkthô.

19 Nôm kama sapêŋ atu ba Wapômbêŋ hapesan ma êvsonj ba eyabinj ek nêgê waklavôŋj atu ba tem yani injik anêŋ avômena tho.

20-21 *Ek malê nena nô m kama pik sapêŋ lêk êmô mayaliv. Wapômbêŋ habulinj hathak Adam anêŋ kambom ba hêv malainj hadêŋ nô m takêŋ. Ma nô m takêŋ minj leŋinjhavinj aêŋ ami. Nôm kama takatu ba hapesanj lêk epalê ba hatôm êmô koladôŋ. Ma donjom wak te tem nê m nô m takêŋ vê ênjêk koladôŋ êŋ ba nede yainj imbinj Wapômbêŋ anêŋ avômena takatu ba êmô anêŋ lôkmanŋin kapô. Ba intu nô m kama lôkthô lêk êv malenjinj.

22 Alalô ayala nena nô m kama sapêŋ atu ba Wapômbêŋ bôk hapesan ma lôkthô lêk elanj ba elom evenj hatôm avi lavuvi ek embathu aleba lêk.

23 *Vovanj êŋ lêk hapôm alalô havinj ma minj nô m kama iyom ami. Wapômbêŋ bôk hêv Lovak Matherj yôv hatôm nô m mavi môŋ hadêŋ alalô. Ba intu alalôaninj kapôlôŋin halanj ba halom havenj ba hayabinj wak atu ba alalô tem nambitak êtôm Wapômbêŋ da anêŋ avômena anôŋ lôk nê m kupik lukmuk êndêŋ alalô.

24 Avanoŋ, Wapômbêŋ bôk hêv alalô bulubinj yôv, ma donjom minj alalô ayê balabunj anêŋ anôŋ sapêŋ hathak malenjinj ami denanj. Ba intu aêv malenjinj ba ayabinj anêŋ anôŋ. Avômalô minj ethak eyabinj nô m takatu ba bôk ewa yôv ami. Mî.

25 Ma aêŋ iyom ma alalô aêv malenjinj hathak nô m takatu ba minj bôk ayê ami denanj. Ba intu amô malinjyaô ba ayabinj.

26 Ma Lovak Matherj hathak hêv alalô sa havinj. Alalô lokwanj mi ba athôŋ nena naterj mek aisê. Êŋ ma Lovak Matherj da hêv alalô sa ba haterj mek hatôm kapô halanj iyom ma abô mi.

27 *Ma Wapômbêŋ atu ba hayala kapôlôŋin sapêŋ halanjô ba hayala Lovak Matherj anêŋ mek êŋ. Ek malê nena Lovak Matherj haterj mek ek avômalô matherj hatôm Wapômbêŋ anêŋ lahavinj.

Avômalô takatu ba Wapômbêŋ halam tem nêtôm Kilisi

28 *Alalô ayala nena Wapômbêŋ hathak hawa nô m kama nô mbêŋ atu ba habitak ba hadum ek nô m mavi imbitak ek avômalô takatu ba leŋinjhavinj yani. Thêlô ma yani bôk halam i yôv hatôm yanida anêŋ lahavinj.

29 *Sêbôk atu ba môŋ anôŋ ma Wapômbêŋ bôk hayala i yôv ba habi banj hayôhêk i ek nimbitalak êtôm yanida Nakadunj Kilisi. Hadum aêŋ ek Kilisi imbitak anyô môŋ ek iviyanj lôk livi nô mbêŋ atu ba evenj yam.

30 Ma avômalô takatu ba bôk habi banj hayô hêk i yôv intu halam i havinj. Ma takatu ba bôk halam i yôv ma hayê i nena nê thêthôŋ havinj. Ma takatu ba bôk hayê i nena thêthôŋ ma tem nê m deda lôkmanŋin êndêŋ i imbinj.

Nôm late minj hatôm nê m alalô vê ênjêk Wapômbêŋ anêŋ lahavinj ami

31 *Aêŋ ba alalô nananj aisê esak nô m takatu ba Wapômbêŋ hadum? Yani haminj havinj alalô, êŋ ma opalê hatôm êmô alalô lu? Mî anôŋ!

* 8:20-21: Stt 3:17-19 * 8:23: 2Ko 5:2-4 * 8:27: Sng 139:1 * 8:28: Ep 1:11 * 8:29: Kol 1:18;
Hib 1:6 * 8:31: Sng 118:6

³² Wapômbêḡ hatak Nakaduḡ halôk ḡê kambom bahenḡḡ ba hama hathak alalô sapêḡ ma miḡ havasiḡ ami. Aêḡ ba intu nayala nena tem injik anêḡ lawapôm sam ba nêḡ mek lomaloma êyô êḡḡ loḡ imbiḡ ek nêḡ alalô sa.

³³*Wapômbêḡ da bôk habi baḡ hayôhêk alalô yôḡ. Ba intu opalê hatôm enaḡ alalôaniḡ kambom bêḡ? Mi anôḡ, Wapômbêḡ da bôk halam alalô yôḡ nena thêthôḡ!

³⁴ Ba intu opalêla tem nenaḡ nena alalô naja kambom anêḡ vovaḡ? Mi anôḡ. Ek malê nena Yisu Kilisi atu ba bôk hama ma haviyô hathak loḡbô ba lêk hamô Wapômbêḡ baḡ vianôḡ ba hathak hanaḡ hik lambô liḡ ek nêḡ alalô sa.

³⁵ Malê te hatôm êḡbôv alalô vê êḡḡêk Kilisi anêḡ lahaviniḡ alalô? Malaiḡ lomaloma lôk vovaḡ ma avômalô ethaḡ alalô lôk bôm bêḡ lôk amô thavuthiḡ hathak nôḡkama ma kambom takatu idum ek niḡḡ alalô vônô mena ele alalô vônô hathak biḡ, nôḡ takêḡ hatôm êḡḡbôv alalô vê e? Mi anôḡ!

³⁶ Hatôm bôk eto nena, “Yêlô ma anêḡ avômalô ba intu ethak idum ek niḡḡ yêlô vônô wak nôḡbêḡ intu.

Yêlô hatôm boksipsip atu ba evaloḡ ek niḡḡ vônô.” *Kapya Yeh 44:22*

³⁷ Ma doḡtom malaiḡ takêḡ miḡ hatôm êḡḡ alalô lu ami. Mi, hathak Kilisi atu ba lahaviniḡ alalô, alalô lovak ba ik nôḡ takêḡ sapêḡ sesoḡ.

³⁸ Yenaḡ auk thektheḡ nena nôḡmlate miḡ hatôm êḡḡbôv alalô vê êḡḡêk Wapômbêḡ anêḡ lahaviniḡ ami. Mi anôḡ! Alalô ama mena amô lôkmala, mena aḡela la lôk ḡḡôk la, mena nôḡ takatu ba lêk hamô mena tem nimbitak embenḡ yam, mena lôklokwaḡ la,

³⁹ mena nôḡkama vuliḡ lôk nôḡkama vibiniḡ, mena nôḡmlate atu ba Wapômbêḡ hapesaḡ tem nêḡ alalô vê êḡḡêk Wapômbêḡ anêḡ lahaviniḡ atu ba halêḡ anêḡ alalôaniḡ Anyô Bêḡ Yisu Kilisi e? Mi anôḡ!

9

Pol lahiki hathak avômalô Israel

¹ Yahamô haviḡ Kilisi ba intu abô alêla takatu ba tem yanaḡ ma avanôḡ iyom. Miḡ yahasau môlô ami. Mi, yenaḡ auk ma Lovak Matheḡ hik loḡ haviḡ.

² Wak nôḡbêḡ intu ma yakapôlôḡ malaiḡ kambom ba vovaḡ bêḡ haliniḡ ya

³*hathak yenaḡ avômalô, thêlô ma yêlô ôdôḡ te iyom. Yalenḡhaviḡ thêlô nêḡnêḡmimbiḡ ek Wapômbêḡ nêḡ thêlô bulubiḡ. Hêv thêlô bulubiḡ, êḡ ma hatôm nêḡ ya vê êḡḡêk Kilisi ba imbiḡ ya êḡḡôk loḡ atum ek nêḡ thêlô sa.

⁴*Yahanaḡ hathak avômalô Israel iyom. Wapômbêḡ bôk halam i yôḡ ek nimbitak anêḡ avômena ma hik anêḡ lôkmaḡḡiḡ thô hadêḡ i. Ma havak tabô lôk habutiḡ abô haviḡ iniḡ limi. Ma hêv balabuḡ lôk hadôḡ i ek nêḡnêḡ yeh êḡḡêḡ yani.

⁵ Iniḡ limi bôbô ma ḡê lôk athêḡ bêḡ. Ma Kilisi halêḡ pik hatôm anyô ba habitak anêḡ iniḡ thalaleḡ. Yanida ma Wapômbêḡ ma nôḡkama lôkthô anêḡ alaḡ. Nambô anêḡ athêḡ esak leḡ êtôm wak nôḡbêḡ intu sapêḡ. Avanôḡ.

Wapômbêḡ anêḡ loḡḡndê halam anêḡ avômalô

* **8:33:** Ais 50:8-9 * **9:3:** Kis 32:32 * **9:4:** Kis 4:22; Sng 147:19; Lom 15:8; Hib 9:5

⁶ Wapômbêḡ bôk havak abô haviḡ avômalô Israeḡ. Ma lêk Israeḡ bêḡ anôḡ êdô Kilisi, ma doḡtom Wapômbêḡ anêḡ abô miḡ hêv yak ami. Ek malê nena avômalô takatu ba ibitak anêḡ Israeḡ, vi atu ba Wapômbêḡ halam iyom intu Israeḡ anôḡ ma vi ma mi.

⁷ Ma aêḡ iyom ma limi lukmuk takatu ba ibitak anêḡ Ablaham ma miḡ Ablaham nali sapêḡ ami. Mi, vi atu ba ibutiḡ abô hathak iyom intu nali anôḡ ma vi atu ba mi ma mi. Hatôm Wapômbêḡ bôk hanaḡ hadêḡ Ablaham nena, “Aisak nali iyom intu libumi lukmuk tem nimbitak.” *Môḡ Anôḡ 21:12*

^{8*} Abô êḡ anêḡ ôdôḡ nena avômena takatu ba Wapômbêḡ habutiḡ abô hathak iyom intu ba Wapômbêḡ anêḡ nali. Ma avômena takatu ba Ablaham habi vê, thêlô ma miḡ Ablaham nali anôḡ ami.

⁹ Abô êḡ ma hatôm abô atu ba bôk ibutiḡ ba hanaḡ, “Sondabêḡ yaḡ endake yahale halêm hathak loḡbô ma Sala tem embathu okna te.” *Môḡ Anôḡ 18:10,14*

¹⁰ Okna êḡ ma bumalô Aisak. Vêm ma hawa Lebeka ba havathu amena lopopek.

¹¹⁻¹² Amena ju êḡ mi denaḡ ma Wapômbêḡ hanaḡ hadêḡ Lebeka aêntêk, “Amena yaḡ bêḡ tem imbitak yaḡ molok anêḡ anyô ku.” *Môḡ Anôḡ 25:23*
Odanô! Amena ju êḡ mi denaḡ ba miḡ idum kambom lo mavi la ami. Ma doḡtom abô êḡ habitak môḡ ba hik thô nena Wapômbêḡ hathak habi baḡ hayôhêk avômalô hatôm yanida anêḡ auk atu ba bôk lahabi. Ma miḡ hathak iniḡ ku ami. Mi, halam i hathak yanida anêḡ lahaviḡ.

¹³ Hatôm bôk eto nena, “Yalerḡhaviḡ Jekop, ma yahadô yaḡ bêḡ Isau”. *Mal 1:2-3*

¹⁴ Aêḡ ba nanaḡ aisê? Wapômbêḡ hadum aêḡ ma miḡ thêthôḡ ami e? Mi anôḡ!

¹⁵ Yani bôk hanaḡ hadêḡ Mose nena, “Yakapôlôḡ hik ya hathak anyôla, êḡ ma tem yanêm yakapôlôḡ ek ôpêḡ. Ma yalerḡhaviḡ yanêm anyôla sa, êḡ ma tem yanêm ôpêḡ sa.” *Etak Ijip 33:19*

^{16*} Aêḡ ba intu Wapômbêḡ habi baḡ hayôhêk avômalô hathak yanida anêḡ lahiki. Ma miḡ hathak iniḡ ku lôk leḡiḡhaviḡ ami.

¹⁷ Hatôm bôk eto Wapômbêḡ anêḡ abô hadêḡ Pelo aêntêk, “Yahatak o hatôm kiḡ ek yaḡgik yenaḡ lôklokwaḡ thô esak o ek avômalô pik sapêḡ neyala yenaḡ athêḡ.” *Etak Ijip 9:16*

¹⁸ Ba intu Wapômbêḡ lahaviḡ nêm kapô ek anyôla, êḡ ma hêv kapô ek ôpêḡ. Ma lahaviḡ indum avômalô vi leḡôndôḡ kôtôḡ, êḡ ma hadum thêlô leḡôndôḡ kôtôḡ.

¹⁹ Môlô te tem endanô abô êḡ ba enaḡ, “Aisê ka Wapômbêḡ hanaḡ avômalô leḡôndôḡ kôtôḡ iniḡ kambom bêḡ? Thêlô miḡ hatôm netak Wapômbêḡ anêḡ lahaviḡ ba nesopa iniḡ leḡiḡhaviḡ ami, aêḡ e?”

^{20*} Ma doḡtom o anyô alê ba hôwê Wapômbêḡ anêḡ abô viyaḡ? Hatôm nôm atu ba epesaḡ, enaḡ êndêḡ ôpatu ba hapesaḡ yani nena, “Hopesaḡ ya aêḡ eka?”

^{21*} Ôpatu ba hapesaḡ uḡ hatôm enja pik tôktôk ba epesaḡ uḡ ek indum ku mavimavi esak lôk epesaḡ uḡ ek indum ku oyaḡ esak imbiḡ e?

* 9:8: Gal 4:23 * 9:16: Ep 2:8 * 9:20: Ais 29:16; 45:9 * 9:21: Jer 18:6

²² Ma aêñ iyom ma Wapômbêñ da hatôm esopa anêñ lahavij ba injik anêñ lôklijak lôk lamanij thô ba imbulij nê takatu ba bôk epesan i yôv ek neja vovaj. Ma doñtom mi, havalon kapô lon ba mij habulinj nê takêñ kethen ami.

²³ Yani hadum aêñ ek injik anêñ lôkmanjin anôn thô êndên avômalô ôdôn yan atu ba lahiki hathak. Yani bôk hapesan i yôv ek nêñ anêñ lôkmanjin êndên i.

²⁴ Avômalô takêñ ma alalô takatu ba Wapômbêñ bôk halam yôv, avômalô Israel lôk avômalô lon buyan havij.

²⁵ Hathak avômalô lon buyan ma Wapômbêñ bôk hanan hadên Hosea nena, "Avômalô takatu ba mij yenan ami ma tem yandam i nena 'yenan avômalô'.

Ma avômalô takatu ba mij yalenhavinj i ami ma tem yandam i nena 'avômalô takatu ba yalenhavinj videdaun.' "

Hosea 2:23

²⁶ Lôk hanan nena,

"Lon atu ba bôk yahanan hadên thêlô nena, 'Môlô ma mij yenan avômalô ami',

lon êñ ma tem nendam thêlô nena, 'Wapômbêñ Lôkmala anêñ nali.' "

Hosea 1:10

²⁷ Ma hathak avômalô Israel ma plopet Aisaia bôk halan nena,

"Avômalô Israel ma hatôm thathe ñgwêk dan,

ma doñtom Anyô Bêñ tem nêñ auvinna iyom bulubin.

²⁸ Ek malê nena Anyô Bêñ tem esopa anêñ indum abô esak avômalô pik sapên ba injik dan sinj kethen oyan."

Aisaia 10:22-23

²⁹ Abô êñ ma hatôm abô yan atu ba Aisaia bôk hatô nena,

"Anyô Bêñ Lôklokwanj Lôkthô Anêñ Ôdôn mij hadô alalô doho ek namô lôkmala ami,

ên ma alalô lôkthô tem nambitak vonjgovaj oyanj êtôm Sodom lo Gomola."

Aisaia 1:9

Avômalô Israel mij esopa lonjôndê êvhavinj ami

³⁰ Aên ba alalô nanan aisê? Avômalô lon buyan mij idum ek nimitak thêthôn ami, ma doñtom ibitak thêthôn hathak ininj êvhavinj.

³¹ Ma avômalô Israel esopa balabun ek nimitak thêthôn, ma doñtom mij ibitak thêthôn ami.

³² Eka? Thêlô eson nena tem nimitak thêthôn esak ininj ku esopa balabun ma mij hathak ininj êvhavinj ami. Thêlô evak valu vuviyathinj atu silili ba habi i pônên.

³³ Hatôm bôk eto nena,

"Odanjô! Yahatak valu yaónate hamô Saion ek ende anyô lilin ba imbi i pônên lôk valu bên te ek nembak silili ba nêñem yak.

Ma avômalô takatu ba êvhavinj yani

tem mij nêñem mama êndên i ami."

Aisaia 8:14; 28:16

10

Israel mij eyala Wapômbêñ anêñ lonjôndê ek nimitak thêthôn ami

¹ Aiyanj thêlô, yakapôlôn lahavij yenan avômalô Israel nêpôm Wapômbêñ anêñ bulubin ba intu yahatenj mek ek thêlô.

² Yahanan avanôn nena thêlô ethak lôklokwanj ek nesopa Wapômbêñ, ma doñtom mij eyala lonjôndê êñ katô ami.

³ Thêlô miñ eyala loñôndê atu ba Wapômbêñ bôk hapôpêk ek endam avômalô nena thêthôñ ami. Mi, esopa thêlôda iniñ loñôndê ek nimitak thêthôñ. Ba intu miñ êwê Wapômbêñ anêñ lahaviñ êñ viñiñ ami.

⁴ Kilisi ma balabuñ anêñ darj ba intu avômalô takatu ba êvhaviñ yani ibitak thêthôñ hêk Wapômbêñ ma.

⁵ Mose bôk hatô abô hathak loñôndê balabuñ atu ba avômalô nesopa ek nimitak thêthôñ ma aêntêk,

“Nê takatu ba esopa abô balabuñ dedauñ mavi ma miñ êv yak hathak bute ami intu tem neja lôkmala.”

Wok Plis 18:5

⁶ Ma donjom loñôndê atu ba avômalô nimitak thêthôñ esak nêñemimbiñ ma miñ malaiñ hatôm loñôndê nesopa abô balabuñ ami, ma mi. Hatôm bôk eto nena,

“Môlô miñ nosoñ nena unim ku bêñ hêk ek nosak leñ ba unu ami.” *Lo 30:12*

⁷ Ma hatôm bôk eto nena,

“Môlô miñ nosoñ nena unim ku bêñ hêk ek unu loñ ñama ami.” *Lo 30:13*

Mi, Wapômbêñ bôk hik yani liñ yôv hêk loñ ñama ba intu notak auk êñ.

⁸ Loñôndê nanêmimbiñ miñ hanañ hathak nandum ku takêñ ami. Mi, hanañ nena,

“Wapômbêñ anêñ abô lêk habobo môlô ba hamô vemimbôlêk lôk kapôlôlimim yôv.”

Lo 30:14

Abô nêñemimbiñ êntêk intu yêlô athak anañ hadêñ môlô.

⁹ Aêntêk nena honañ bêñ hale vembôlêk nena, “Yisu ma Anyô Bêñ” lôk hôêvhaviñ hêk kapôlôm nena Wapômbêñ hik yani liñ hêk ñama, êñ ma Wapômbêñ tem nêñ o bulubiñ.

¹⁰ Ek malê nena hêk kapôlôñiñ ma avômalô ethak êvhaviñ ba Wapômbêñ halam i nena ñê thêthôñ. Ma hale venjiñbôlêk ma avômalô ethak enañ iniñ êvhaviñ bêñ ba Wapômbêñ hêv i bulubiñ.

¹¹ Hatôm Wapômbêñ anêñ kapyâ bôk hanañ nena,

“Opalêla takatu ba êvhaviñ yani ma tem miñ nêñem mama êndêñ i ami.”

Aisaia 28:16

¹²* Anyô Bêñ donjom êñ iyom intu avômalô pik sapêñ iniñ Anyô Bêñ. Ba intu abô êñ hanañ hathak avômalô sapêñ, avômalô Israêl lôk avômalô loñ buyañ haviñ. Ma takatu ba elam yani ma hathak hêv anêñ wapôm anôñ hadêñ i.

¹³* Hatôm bôk eto nena,

“Lôkthô atu ba elam Anyô Bêñ anêñ athêñ ma tem neja bulubiñ.” *Joel 2:32*

¹⁴⁻¹⁵ Avômalô takatu ba miñ êvhaviñ Anyô Bêñ ami ma tem nendam yani aisê? Môñ ma nanêm anyô ek enañ Abô Mavi êñ bêñ. Ma hanañ bêñ ba elañô, êñ ma tem nêñemimbiñ ba nendam yani ek nêñ thêlô bulubiñ. Hatôm bôk eto nena,

“Avômalô takatu ba elañô Abô Mavi, thêlô êbôï hathak ñê takatu ba ewa abô êñ ba êyô enañ.”

Aisaia 52:7

¹⁶⁻¹⁷ Aêñ ba avômalô ethak elañô abô hathak Kilisi vêm ka êvhaviñ Abô Mavi takatu ba elañô. Ma donjom avômalô Israêl naju iyom ewa Abô Mavi êñ thô. Hatôm bôk Aisaia hanañ,

“Anyô Bêñ, opalê hêvhaviñ abô takatu ba yêlô anañ hadêñ i? Mi la.” *Aisaia 53:1*

18 Ma malê te hapôm Israèl ba thêlô bêñ anôñ miñ êvhavij ami? Thêlô miñ elañô Abô Mavi ami e? Mi, bôk elañô yôv. Hatôm bôk eto nena,
 “Abô êñ bôk havenj mayaliv ba hi hayô pik anêñ danj.” *Kapya Yey 19:4*

19-21 Avanoñ, Israèl elañô, ma donjtom êthônj anêñ ôdônj paliñ e? Mi, thêlô bôk elañô ba eyala yôv ma donjtom miñ êvhavij ami. Lemimimbi abô atu ba Aisaia bôk hatô hathak Israèl nena,

“Wak nômbêñ intu ma yahalek yabahanj hadêñ môlô,
 ma donjtom môlô ma ñê auk thekthek lôk lemimôndônj kôtônj.” *Aisaia 65:2*

Ba intu Wapômbêñ hananj ba Mose hatô aêntêk,
 “Tem yanêm mek mavi êndêñ avômalô athêñ mi lôk auk mi ek yandum môlô
 Israèl malenjin kilik lôk lenjinjanja.” *Lo 32:21*

Ma Aisaia miñ hakô ami ma hananj auk êñ bêñ nena,
 “Avômalô takatu ba miñ êbôlêm ya ami intu bôk êpôm ya yôv.
 Ma avômalô takatu ba miñ enanj hik ya lij ami ma tem yangik ya thô
 êndêñ i.” *Aisaia 65:1*

11

Wapômbêñ miñ havôlij dôm ek Israèl ami

1 *Aêñ ba intu yahananj hik môlô lij nena Wapômbêñ hapôlik ek anêñ avômalô Israèl e? Milôk. Yada ma anyô Israèl te ma Ablaham anêñ lim ba yahabitak anêñ Benjamin anêñ ôdônj ba intu oyala nena Wapômbêñ miñ hapôlik ek Israèl ami.

2 Sêbôk atu ba môñ anôñ ma Wapômbêñ bôk lahavinj thêlô yôv ba intu miñ hapôlik hathak anêñ avômalô ami. Lemimimbi Wapômbêñ anêñ kapya bu atu ba hananj hathak Elia. Yani hatatale avômalô Israèl ba hananj hadêñ Wapômbêñ nena,

3 “Anyô Bêñ, thêlô ik anêñ plopet pôpônô lôk ik anêñ loñ êbôk da pepesa. Ma yada iyom êntêk yahamô denanj ba thêlô idum ek nijik ya vônô imbinj.”
IKij 19:10,14

4 Ma donjtom Wapômbêñ hananj aisê hadêñ Elia? Hananj,
 “Yahavalonj avômalô Israèl hatôm 7,000 takatu ba miñ êv yey hadêñ Ngôk Baal
 ami loñ hatôm yada yenanj. Ma miñ o iyom ami.” *IKij 19:18*

5 Ma lêk aêñ iyom, Wapômbêñ hik anêñ wapôm sam ba halam avômalô Israèl auvinja.

6 *Yani habi anêñ wapôm sam ba halam thêlô. Ma miñ hathak ininj ku ami. Hêv hathak ininj ku, êñ ma miñ wapôm anôñ ami.

7 Abô êñ anêñ ôdônj ma aêntêk. Avômalô Israèl idum lôklokwanj ek nimitak thêthônj êñjêk Wapômbêñ ma, ma donjtom mi. Vi atu ba Wapômbêñ halam iyom intu ibitak thêthônj. Ma vi dedauñ ma hadum thêlôninj auk thekthek.

8 Hatôm Wapômbêñ anêñ kapya hananj,
 “Wapômbêñ bôk hadum ba thêlô lenjinmalainj.

Ma bôk hik malenjinj sinj ek miñ nêgê ami.

Ma bôk habi lenjôndônj sinj ek miñ nedañô ami.

Ba bôk êmô aêñ aleba lêk.” *Lo 29:4; Aisaia 29:10*

9 Ma hatôm bôk ba Devit hananj hadêñ Wapômbêñ hathak avômalô Israèl nena,

“Undum nôm mavi atu ba thêlô ethak eyañ imbitak êtôm adêk ek embalon thêlô loñ

ek nênm yak ba neja malainj êtôm iniñ vuli.

¹⁰ Ômbi thêlô malenij sijn ek miñ nêgê tak ami, ma wak nômbênj intu ma thêlô dômiñ lokwanj da lokbanj ênjêk aênj.” *Kapya Yey 69:22-23*

Wapômbênj hawa alokwanj bomanj thanaj ba hagêgê loñ havinj alokwanj yôhók

¹¹ *Ba intu yahanaj hadênj môlô hathak Israeal aêntêk. Thêlô êv yak ba miñ hatôm nimbijô esak loñbô ami e? Mi anôñ, tem nimbijô esak loñbô. Ma doñtom hathak iniñ kambom ma Wapômbênj hêv avômalô loñ buyanj bulubin ek batu nêgê ba malenijkilik esak.

¹² Hathak iniñ kambom lôk etak Wapômbênj ma avômalô pik sapênj lôk avômalô loñ buyanj ewa mek mavi. Vêm ba ele i liliñ, êñ ma oyala nena tem neja mek mavi bênj anôñ êmôñ ek yanj bô.

¹³ Yahato abô êntêk hadênj môlô avômalô loñ buyanj. Wapômbênj bók halam ya ek yambitak avômalô loñ buyanj iniñ aposel ba yalenjmavi hathak ku êñ. Ba intu yahadum ku êñ dedauñ mavi

¹⁴ ek batu yenanj avômalô Israeal nêgê nôm mavi takatu ba Wapômbênj hadum hathak môlô ba malenijkilik esak ek Wapômbênj nêm doho bulubin.

¹⁵ Lêk ma Wapômbênj hatak avômalô Israeal ba intu avômalô pik sapênj ethak doñtom havinj Wapômbênj. Ma havenj yam atu ba Wapômbênj hawa i hathak loñbô, êñ ma tem êtôm iviyô hêk ñama.

¹⁶ Alalô ayala nena êbók polom ba êv bute hadênj Wapômbênj, êñ ma polom lôkthô habitak mathenj. Ma alokwanj oliv ñgalók mathenj ma anênj thanaj sapênj ma mathenj havinj. Ma aênj iyom ma avômalô Israeal iniñ limi bôbô bók mathenj ba intu limi lukmuk ma tem mathenj aênj iyom.

¹⁷ *Avômalô Israeal ma hatôm alokwanj oliv yôhók êñ. Ma môlô avômalô lôñ buyanj ma hatôm alokwanj oliv bomanj. Ma Wapômbênj hale oliv yôhók anênj thanaj doho vê, ma hawa môlô oliv bomanj anênj thanaj ba hagêgê loñ hathak oliv yôhók. Ba intu môlô othak doñtom havinj thanaj vi atu ba hamô denanj ba owa pik anênj lêñlêñ atu ba oliv ñgalók havôv.

¹⁸ Aênj ba miñ nobam amda ba nonanj nena yêlô awa alokwanj yôhók thanaj anênj loñ ami. Môlô ma thanaj oyanj ma Israeal limi ma ñgalók, ma ñgalók êñ intu havatho môlô loñ ma miñ môlô ovatho a êñ anênj ñgalók loñ ami.

¹⁹ Ma doñtom môlô doho tem nonanj nena, “Wapômbênj hale thanaj doho vê ek yêlô naja iniñ loñ.”

²⁰ Avanôñ, ma doñtom lemimimbi nena Wapômbênj hadabênj i kisi hathak miñ êvhavinj ami ma hawa môlô hathak unim ôêvhavinj. Ba intu nôkô ek Wapômbênj ba miñ nobam amda ami.

²¹ Wapômbênj bók hadabênj alokwanj yôhók da anênj thanaj vi kisi yôv, ma hatôm edabênj môlô kisi imbinj.

²² *Ba intu lemimimbi nena Wapômbênj hathak mayôhók lôk mathêlêv havinj. Yani mathêlêv hadênj avômalô takatu ba êv yak, ma mayôhók hadênj môlô takatu ba ômô anênj mayôhók kapô ba miñ notak ami. Ma otak, ma tem edabênj môlô kisi imbinj.

* 11:11: Ap 13:46 * 11:17: Ep 2:11-19 * 11:22: Jon 15:2,4

²³ Ma avômalô Israèl ele i liliñ ba êvhavij, êñ ma tem Wapômbêñ êgêgê i loñ esak alokwañ atu esak loñbô. Yani hatôm indum aêñ.

²⁴ Ek malê nena Wapômbêñ bôk hale môlô vê hêk oliv bomañ ba hagêgê loñ hathak oliv yôhok yôv. Alokwañ êñ ma miñ unim ami. Ba intu miñ malain ek êgêgê oliv yôhok da anêñ thañañ esak loñbô ami.

Wapômbêñ lahavij injik anêñ lahiki thô êndêñ avômalô sapêñ

²⁵ Aiyañ thêlô, yalenhavij môlô noyala abô lôk kup êntêk ek miñ nômbôam ami. Abô lôk kup êñ ma aêntêk. Avômalô Israèl vi iniñ kapôlôñij lêk thekthek ba tem nêmbô aêñ endeba avômalô lôñ buyañ takatu ba Wapômbêñ halam i, nêñemimbiñ ba nêyô ek yani am.

²⁶ *Êñ ma tem yani nêmbô Israèl sapêñ bulubiñ. Hatôm bôk eto abô atu ba Wapômbêñ hanañ nena,
“Anyô hêv bulubiñ tem êlêm anêñ Saion,
ma tem injik avômalô Israèl liliñ êñjêk iniñ kambom.

²⁷ *Êñ ma tem yalenjimi tabô atu ba bôk yahavak havij i nena
tem yanêm iniñ kambom vê.”

Aisaia 59:20-21

²⁸ Avômalô Israèl miñ ewa Abô Mavi thô ami ba intu Wapômbêñ hapôlik hathak i. Nôm êñ hêv môlô avômalô loñ buyañ sa. Ma donjom Wapômbêñ bôk halam thêlô ba havak balabuñ havij iniñ limi ba intu lahavij thêlô denañ.

²⁹ Ek malê nena Wapômbêñ hathak halam avômalô ba hêv mek hadêñ i ma tem miñ lapaliñ i ba nêmbô anêñ mek vê esak loñbô ami.

³⁰ Bôk môlô avômalô loñ buyañ lemimôndôñ kôtôñ hadêñ Wapômbêñ. Haverñ yam ma avômalô Israèl lenjôndôñ kôtôñ havij ba intu Wapômbêñ hêv kapô hadêñ môlô.

³¹ Ma aêñ iyom ma avômalô Israèl lêk lenjôndôñ kôtôñ ba Wapômbêñ hêv kapô ek môlô. Hadum aêñ ek wak te ma tem nêmbô kapô ek thêlô imbiñ.

³² Wapômbêñ hatak avômalô sapêñ ek nesopa iniñ lenjôndôñ kôtôñ ek injik anêñ lahiki thô êndêñ thêlô sapêñ.

Nambô Wapômbêñ anêñ athêñ

³³ *Aiyê, yahason kambom hathak Wapômbêñ anêñ wapôm lôk anêñ auk lôk anêñ hayala nômkama ma anêñ ðañ mi!

Opalê hatôm eyala anêñ auk atu ba lahabi am? Mi anôñ.

Anyô late miñ hatôm eyala anêñ loñôndê atu ba hapesañ ami.

³⁴ *Opalê hatôm eyala Wapômbêñ anêñ tabilôk? Mi.

Ma opalê hatôm nêmbô auk êndêñ yani? Mi anôñ.

Aisaia 40:13

³⁵ Ma opalê hatôm nêmbô nômlate êndêñ yani ek êwê viyañ. Milôk! *Jop 41:11*

³⁶ *Nômkama lôkthô halêm anêñ yani ba imiñ hathak anêñ lôklokwañ lôk êmô ek nêmbô yani.

Nanêm athêñ lôkmanjiñ êndêñ yani êtôm wak nômbêñ intu sapêñ. Avanôñ biñ.

12

Nanêm i êtôm da êndêñ Wapômbêñ

* 11:26: Ais 59:20-21

* 11:27: Ais 27:9; Jer 31:33-34

* 11:33: Ais 55:8-9

* 11:34: 1Ko 2:16

* 11:36: 1Ko 8:6

1 *Aêḡ ba, aiyaḡ thêlô, Wapômbêḡ lahiki lôbôlôḡ hathak alalô. Ba intu yahasoḡ mólô lokwaḡ nena nôñêm am vidôḡ êndêḡ yani êtôm alim takatu ba ik vônô hêk loḡ êbók da. Da êḡ ma lôkmala lôk matheḡ ba hêv lamavi hadêḡ Wapômbêḡ. Êḡ ma hatôm ôêv yeḡ anôḡ hadêḡ Wapômbêḡ.

2 Ba nôñêm loḡ êñjêk kapôlôlim ek Wapômbêḡ epesaḡ mólônim auk imbitak lukmuk ek mólô numbitak yaḡda. Ma miḡ nosopa avômalô pik veḡḡḡḡwam ami. Êḡ ma tem noyala ba nosopa nôñêm takatu ba Wapômbêḡ lahaḡḡ. Lahaḡḡ êḡ ma mavi lôk mabuḡ anôḡ ba tem indum Wapômbêḡ lamavi.

Nandum ku esak wapôm takatu ba Wapômbêḡ hêv hadêḡ alalô tomtom

3 *Wapômbêḡ habi anêḡ wapôm sam ba hêv ya ku aposel. Ba intu yahanan hadêḡ mólô nena lemimimbi am ba nutitiḡ am katô esak êvhaviḡ atu ba Wapômbêḡ hêv hadêḡ mólô tomtom. Ma miḡ nosoḡ nena mólô ma ḡê bêḡbêḡ ami.

4 *Anyô liḡkupik ma doḡtom iyom, ma doḡtom anêḡ lôbôlôbô ma bêḡ anôḡ. Ma lôbôlôbô takêḡ ethak idum ku lomalama.

5 Ma alalô aêḡ iyom. Alalô ma bêḡ anôḡ ma doḡtom athak doḡtom haviḡ Kilisi ba abitak kupik doḡtom. Ba intu alalô amô hatôm ḡê ôdôḡ te iyom.

6 *Ma Wapômbêḡ hik anêḡ wapôm sam ba hêv auk ku lomalama hadêḡ alalô tomtom. Ôpatu ba hawa auk ek enaḡ Wapômbêḡ anêḡ abô êtôm plopet, êḡ ma yani indum ku êḡ êtôm anêḡ hêvhaviḡ.

7 Ma yaḡ hawa auk ek indum ku nêñ avômalô sa, êḡ ma nêñ i sa. Ma te hawa auk ek êndôḡ avômalô esak Wapômbêḡ anêḡ abô, ma êndôḡ.

8 Ma yaḡ hawa auk ek embatho avômalô vi loḡ, êḡ ma embatho i loḡ. Ma te hawa auk ek nêñ avômalô sa esak nôñkama, êḡ ma nêñ lôk lavidôḡ. Ma te hawa auk ek eyabiḡ avômalô, êḡ ma eyabiḡ dedaḡ mavi. Ma te hawa auk nêñ kapô ek avômalô, êḡ ma indum lôk lamavi.

Kobom leḡhaviḡ

9 Lemimbiḡ avômalô lôk lemvidôḡ. Ma nôpôlik esak nôñêm takatu ba kambom ba nobaloḡ nôñêm takatu ba mavi loḡ.

10 *Lemimbiḡ avômalô takatu ba êvhaviḡ videdaḡ êtôm lemhaviḡ ma-muyaḡ. Ma nêñ athêḡ bêḡ êndêḡ i êmôḡ ek o.

11 Ma nôñêm am lôkthô ek nundum Anyô Bêḡ anêḡ ku ma miḡ o vau ami. Ma notak Lovak Matheḡ ek esaḡ êtôm atum êmô mólô kapôlôlim.

12 *Ma nôñêm malemim lôk lemimmavi. Ma malaiḡ hapôm o ma ômô maliḡyaô. Ma oteḡ mek thôthô.

13 *Ma avômalô matheḡ takatu ba êv i sêkêya, êḡ ma nêñ i sa. Ma avômalô malak yaḡ êlêñ, onja i thô ba oyabiḡ i mavi.

14 *Nêñ mek ek avômalô takatu ba idum kambom hadêḡ o. Nêñ mek ma miḡ ondaḡ ek Wapômbêḡ nêñ malaiḡ êndêḡ i ami.

15 Avômalô takatu ba leḡḡmavi ma lemmavi imbiḡ i. Ma avômalô takatu ba elaḡ asêḡ malêḡ ma ondaḡ imbiḡ i.

* **12:1:** Lom 6:11,13; 1Pi 2:5 * **12:3:** 1Ko 12:11; Ep 4:7; Plp 2:3 * **12:4:** 1Ko 12:12,27 * **12:6:** 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11 * **12:10:** 1Pi 1:22 * **12:12:** 1Te 5:16-18 * **12:13:** Hib 13:2 * **12:14:** Mat 5:44; 1Ko 4:12

16 *Nômô maliŋyaô imbiŋ am. Ma miŋ osoŋ nena o anyô bêŋ ami. Mi, otauviŋ o ba ômô imbiŋ nê athêŋ mi. Ma miŋ osoŋ nena o anyô lôkauk bêŋ ami. Mi.

17 *Anyôla hadum kambom hadêŋ o ma miŋ nuŋgwik kambom êŋ liliŋ êndêŋ yani ami. Undum malêla takatu ba avômalô eyala nena mavi iyom ênjêk thêlô maleriŋ.

18 Ombatho o loŋ lôklokwaŋ ek ômô labali imbiŋ avômalô sapêŋ.

19 *Aiyarŋ thêlô, miŋ nôwê kambom viyarŋ ami ma notak êndôk Wapômbêŋ anêŋ lamaniŋ kapô. Hatôm bôk eto nena, "Ya Anyô Bêŋ yahanarŋ nena ku nijik anyô leŋkadôk liŋ ma yenaŋ ku ba tem yandum." *Lo 32:35*

20 *Ma

"Ôpatu ba hapôlik hathak o hama kisi ma nêma nôm êndêŋ yani.

Ma hathakmuniŋ ma nêma njarŋ ek inum.

Hudum aêŋ ma tem nêma yani mama bêŋ." *Gutpela Sindaun 25:21-22*

21 Aêŋ ba undum mavi iyom ek ômô kambom lu, ma miŋ otak kambom ek êmô o lu ami.

13

Alalô namô gavman vibiiŋ

1 *Gavman pik sapêŋ ma Wapômbêŋ hatak i ba hêv lôklokwaŋ hadêŋ i ek neyabiŋ avômalô. Gavman te miŋ habitak oyarŋ ami ma mi. Ba intu avômalô lôkthô nêma thêlô vibiiŋ.

2 Aêŋ ba anyôla hadô êmô gavman vibiiŋ, êŋ ma hadô ek êmô Wapômbêŋ barŋ vibiiŋ. Ba intu ôpêŋ tem indum abô ba enja malaiŋ.

3 *Opalêla intu êkô ek gavman? Avômalô takatu ba idum mavi e? Mi, nê takatu ba idum kambom. Ba intu undum mavi ek gavman miŋ nêma vovaŋ êndêŋ o ami, ma embam o iyom. Êŋ ma tem miŋ ôkô ek gavman ami.

4 Gavman ma Wapômbêŋ anêŋ nê ku ek nênem o sa ek ômô mavi. Wapômbêŋ hêv lôklokwaŋ hadêŋ i ek nênem anêŋ vovaŋ êndêŋ avômalô takatu ba idum kambom. Ma thêlô miŋ ewa lôklokwaŋ êŋ oyarŋ ami. Mi, ba intu hudum kambom, êŋ ma ôkô.

5 Aêŋ ba alalô miŋ namô gavman vibiiŋ esak akô ek naja vovaŋ iyom ami. Mi, esak nayala ênjêk kapôlôŋiŋ nena êŋ ma mavi.

6 *Aêŋ ba intu alalô athak êv takis. Gavman ma Wapômbêŋ anêŋ nê ku ba ethak idum iniŋ ku thêthôŋ.

7 Ba intu malêla takatu ba enarŋ nena nêma ma nêma. Elam takis alêla ma nêma. Ma anyôla hamô o vuliŋ ma ômô yani vibiiŋ. Ma opalêla takatu ba ewa athêŋ bêŋ ma nêma athêŋ bêŋ êndêŋ i.

Lemimbiŋ avômalô vi

8 *Ôwê anêma malêla takatu ba viyarŋ hêk denarŋ. Ma undum ku esak viyarŋ doŋtom atu hêk nena lemimbiŋ avômalô. Hudum aêŋ ma hatôm abô balabarŋ lôkthô hik anôŋ hamiiŋ o.

* 12:16: Snd 3:7 * 12:17: 1Te 5:15 * 12:19: Mat 5:39 * 12:20: Mat 5:44 * 13:1: Snd 8:15; Tit 3:1 * 13:3: 1Pi 2:13-14 * 13:6: Mat 22:21 * 13:8: Mat 22:39-40; Jem 2:8

9 *Abô balabun hanan aëntêk, “Min undum sek imbin anyô yan yanavi ami. Min nungwik anyô vônô ami. Min onja vani ami. Ma min malemkilik esak anyô vi inin nôm kama ami.” Ma hanan abô balabun vi havin. Balabun nômbên ên hamô balabun ali êntêk kapô nena, “Lemimbin anyô yan êtôm lemhavin oda.”

10 *Alalô leñinhavin avômalô vi ma tem min nandum i kambom ami. Ba intu alalô leñinhavin avômalô vi, ên ma hatôm balabun lôkthô hik anôj.

Waklavôj naja bulubin lêk habobo

11 *Oyala waklavôj êntêk ba lêk alalô amô, aên ba nosopa abô takatu ba lêk yahanan yôv hadên môm. Sêbôk atu ba alalô aêvhavin môj anôj ma hamô daim dokte, ma donjom waklavôj naja bulubin lêk habobo. Ba intu notak malemim hayan ma numbiyô.

12 *Bôlôvôj anên dan lêk habobo ma wak tem imbi. Ba intu nômbi momanjini anên ku thô ma noba deda anên nôm kama vovak.

13 *Aên ba alalô nasopa waklavôj ên anên kobom mavi. Ba min nandum nôm kama mayaliv lôk nanum waij ba nambitak molo ami. Ma min nandum sek walilij lôk nasopa thethanjak ami. Ma natak leñinhanja lôk leñinjan.

14 *Min nandum kobom takên ami, ma mi. Omba Anyô Bên Yisu Kilisi êtôm anêm kwên ma min ômbôlêm kambom anên lojôndê ek undum thethanjak lamavi ami.

14

Min ôjgô môlôvian ba nonan nena jê kambom ami

1 *Onja jê takatu ba inin êvhavin pulusik thô. Ma hathak auk atu ba Wapômbên anên abô min hik thô halêm yaij ami ma min otatale i esak inin auk atu ba leñinhabi nena malê intu mavi lo kambom hêk Wapômbên ma ami.

2 *Ma anyô yan anên êvhavin ma lôklokwan ba hatôm enjan nôm lomaloma sapên. Ma yan anên hêvhavin ma pulusikna ba intu hayan nôm ku kapô iyom ma hatip ek alim atu ba êv hadên jgôk.

3 *Ôpatu ba hayan nôm kama sapên ma min enan nena ôpatu ba hatip ek nôm doho ma anyô kambom ami. Ma ôpatu ba hatak nôm doho ma min etatale ôpatu ba hayan nôm kama sapên ami. Mi, Wapômbên bôk hawa yani yôv.

4 *Ma o opalê ba hotatale anyô yan anên anyô ku? Ôpên da anên anyô bên tem enan nena ôpên hamin mena hêv yak. Ma Anyô Bên da tem embatho ôpên loj ek imin.

5 *Ma avômalô vi leñinhabi nena wak doho ma mathen ma doho ma mi. Ma vi leñinhabi nena wak lôkthô ma hatôm donjom iyom. Hathak auk ên ma anyô tomtom da leñinimbi katô am ka nesopa inin êvhavin.

6 Avômalô takatu ba leñinhabi nena wak doho ma mathen ma ethak idum aên ek êv athên bên hadên Anyô Bên. Ma vi atu ba ethak eyan alim ma êv leñinmavi hadên Wapômbên ba eyan ek nênem athên bên êndên Anyô Bên. Ma avômalô takatu ba itip ek alim ma êv leñinmavi hadên Wapômbên ba eyan inin nôm ek nênem athên bên êndên Anyô Bên.

* 13:9: Kis 20:13-15,17; Lo 5:17-19,21 * 13:10: 1Ko 13:4-7 * 13:11: Ep 5:14; 1Te 5:6-7 * 13:12: 1Jon 2:8 * 13:13: Luk 21:34; Ep 5:18 * 13:14: Ep 5:11 * 14:1: Lom 15:7 * 14:2: Stt 9:3-4 * 14:3: Kol 2:16 * 14:4: Mat 7:1; Jem 4:11-12 * 14:5: Gal 4:10-11

7 Alalô nê êvhaviņ miņ adum nômlate ek alalô da iyom ami. Mi, nômkama lôkthô atu ba adum, amô lôkmala mena ama, ma adum ek Anyô Bêņ.

8 *Alalô amô lôkmala, ma amô ek nanêm athêņ bêņ êndêņ Anyô Bêņ. Ma ama, ma ama ek nanêm athêņ bêņ êndêņ Anyô Bêņ aêņ iyom. Ba intu alalô amô mena ama, alalô ma Anyô Bêņ da anêņ.

9 Kilisi bôk hama ba haviyô hathak loņbô ek imbitak nê lôkmala lôk nê ņama iniņ Anyô Bêņ.

10 *Aêņ ba aisê ka môlô otatale môlôviyaņ? Ma aisê ka môlô ôyê môlôviyaņ ba onaņ nena thêlô ma nê kambom? Wapômbêņ tem indum abô ba alalô sapêņ tem namiņ yani ma êndêņ wak êņ.

11 *Hatôm bôk eto nena,
 “Yada Anyô Bêņ, yahamô aêņ, ba yahanaj avanôņ biņ nena
 avômalô sapêņ tem nedek veniņdôņ lêlô
 ma nênem athêņ bêņ êndêņ ya Wapômbêņ.”

Aisaia 45:23

12 Ba intu alalô tomtom tem namiņ Wapômbêņ ma ek nandum abô esak alalôaniņ nôm takatu ba adum.

Minj undum mamuyaņ nêmyak ami

13 Wapômbêņ tem endanô avômalô lôkthô iniņ abô ba intu notak auk notatale avômalô êvhaviņ vi. Ma lemimimbi katô ek miņ nundum nômlate ek nosale lôk numbuliņ môlôviyaņ ami.

14 *Yahamô haviņ Anyô Bêņ Yisu ba yahayala lôk yahêvhaviņ nena nôm takatu ba êv hadêņ ņgôk lôk nôm sapêņ ma mavi hêk Wapômbêņ ma ek nejaj. Ma doņtom anyôla lahabi nena nômlate lelaik hêk Wapômbêņ ma, êņ ma nôm êņ lêk lelaik ek ôpêņ.

15 *Hoaj nômlate atu ba mamuyaņ hêvhaviņ nena lelaik ba hôêv malaiņ hadêņ yani, êņ ma miņ hosopa leņhaviņ anêņ loņôndê ami. Kilisi hama hathak ôpêņ ba intu miņ undum ek yani nêmyak esak nôm atu ba hoaj ami.

16 Aêņ ba hoyala nena nôm lôkthô ma mavi ek nejaj, êņ ma auk mavi. Ma doņtom mamuyaņ atu ba hapôlik ek nômla doho hayô, êņ ma oyabiņ o ek anêm auk mavi êņ miņ imbuliņ yani ba enaj abô kambom esak anêm auk êņ ami.

17 Nôm eyaņ lo inum, êņ ma nôm oyaņ. Nômbêņ hêk Wapômbêņ anêņ loņ lôkliņyak ma nandum nômkama thêthôņ lôk namô labali imbiņ i ma namô lôk leņiņmavi. Nôm takêņ halêm anêņ Lovak Matherņ.

18 Ôpatu ba hadum Kilisi anêņ ku takêņ hêv lamavi hadêņ Wapômbêņ ba avômalô eban yani.

19 *Aêņ ba alalô nandum ek namô yôhok imbiņ i lôk nambatho alalôaniņ êvhaviņ loņ.

20 *Ma miņ umbuliņ Wapômbêņ anêņ ku esak nôm eyaņ ami. Nôm lôkthô ma mabuņ hêk Wapômbêņ ma, ma doņtom hoaj nômla te atu ba hadum ba anyô yaņ hêv yak, êņ ma hudum kambom.

21 Aêņ ba hoaj alim mena hunum mena hudum nômla yaņ atu ba hadum mamuyaņ hêv yak, êņ ma mavi ek otak.

* 14:8: Gal 2:20 * 14:10: 2Ko 5:10 * 14:11: Plp 2:10-11 * 14:14: Ap 10:15; Tit 1:15 * 14:15: 1Ko 8:11-13 * 14:19: Lom 12:18; 15:2 * 14:20: 1Ko 8:13

²² Anêm auk hathak nô m takatu ba lêk yahanaj, êj ma êmô imbiñ oda lôk Wapômbêj iyom. Avômalô takatu ba esopa iniñ êvhavij lôk kapôlôñij labali lêk êmô lôk leñijmavi.

²³ Ma doñtom avômalô takatu ba eyañ nô m lôk auk ju, êj ma miñ esopa iniñ êvhavij ami ba intu idum kambom hêk Wapômbêj ma. Malêla takatu ba hudum ma miñ halêm anêj hôtevhavij ami, êj ma hatôm hudum kambom.

15

Nundum nômkama lôkthô ek nô nê m môlôviiyaj sa

¹ Alalô takatu ba aêvhavij lôklokwañ miñ nasopa alalôaniñ leñijhavij iyom ami. Mi, nanêm avômalô takatu ba iniñ êvhavij pulusikna sa ba naja iniñ malaiñ imbiñ.

² *Ma alalô tomtom leñijimbi alalôaniñ iviiyaj ek nanêm i sa ek iniñ êvhavij imbitak lôklokwañ.

³ Êtôm Kilisi da bôk hadum ba miñ hasopa yanida anêj lahavij ami. Mi, bôk eto nena, "Wapômbêj, abôma atu ba enañ hathak o ma lêk hapôm ya havij." *Kapya Yej 69:9*

⁴ *Abô lôkthô atu ba bôk eto hêk Wapômbêj anêj kapya ma eto ek êndôñ alalô ek namô malijyaô lôk nê m alalô thêvô ek alalô nanêm malenij ek Wapômbêj anêj bulubij.

⁵ Wapômbêj atu ba hathak havatho môlô loñ ek nô m malijyaô lôk hêv môlô thêvô ma tem indum ba môlô kapôlômim imbitak doñtom êtôm Yisu Kilisi anêj lahavij.

⁶ Ek môlô sapêj kapôlômim doñtom lôk auk doñtom ba nô nê m athêj lôkmañij êndêj Wapômbêj alalôaniñ Anyô Bêj Yisu Kilisi anêj Lambô.

Yisu halêm ek nê m avômalô Isael lo avômalô loñ buyaj sa

⁷ *Aêj ba onja jê êvhavij vi thô êtôm môlôviiyaj hatôm Kilisi bôk hawa môlô thô. Nundum aêj ek nê m athêj lôkmañij êndêj Wapômbêj.

⁸ *Yahanaj avanôñ nena Kilisi habitak hatôm jê Isael iniñ anyô ku ek hik thô nena Wapômbêj hasopa anêj abô takatu ba bôk habitij havij iniñ limi.

⁹ *Ma Kilisi hadum ku êj ek avômalô loñ buyaj hatôm nê nê m athêj lôkmañij êndêj Wapômbêj hathak anêj hêv kapô hadêj thêlô. Hatôm bôk eto nena,

"Tem yambam anê m athêj ênjêk jê loñ buyaj malêvôñ.

Lôk yanêm yej êndêj o."

Kapya Yej 18:49

¹⁰ Ma buyaj hanañ nena,

"Môlô jê loñ buyaj, lemimmavi imbiñ Wapômbêj anêj avômalô." *Lo 32:43*

¹¹ Ma bute hanañ nena,

"Môlô avômalô loñ buyaj sapêj nô mbô Anyô Bêj.

Lôk avômalô pik sapêj nô nê m yej ba nô mbô yani."

Kapya Yej 117:1

¹² *Ma Aisaia bôk hatô abô te aêntêk,

"Jesi anêj ôdôñ ma su lukmuk tem ipilip.*

Yani tem imbitak kiñ ba eyabiñ avômalô loñ buyaj sapêj.

* 15:2: 1Ko 10:24,33 * 15:4: 2Ti 3:16 * 15:7: Lom 14:1 * 15:8: Mat 15:24 * 15:9: Ap 3:25

* 15:12: ALK 5:5 * 15:12: Jesi ma Kiñ Devit anêj lambô.

Ma thêlô tem nênem maleŋ ek nôm atu ba yani bôk havak abô hathak.”

Aisaia 11:10

¹³ Mólô ôêvhabiŋ ma Wapômbêŋ ma nôm mavi lôkthô atu ba ôêv malem hathak anêŋ ôdôŋ tem êmbôlô mólô kapôlômim sinj esak lenjŋmavi lôk labali. Ma hathak Lovak Matherŋ anêŋ lôklokwaŋ ma tem indum ek mólô malemim endahaliŋ nôm takatu ba tem Wapômbêŋ nêem.

Pol anêŋ ku hawa Abô Mavi hi loŋ buyaŋ

¹⁴ Aiyaŋ thêlô, yahayala nena mólôda othak udum mavi lomaloma ba unim auk mavi ma bêŋ ba intu hatôm nôndôŋ amda.

¹⁵ Wapômbêŋ habi anêŋ wapôm sam hadêŋ ya ba hêv anêŋ ku hadêŋ ya ba intu yahato abô lôkliŋyak doho hêk kapya êntêk hadêŋ mólô ek lemimimbi esak loŋbô.

¹⁶ *Yani halam ya ek yambitak êtôm Yisu Kilisi anêŋ anyô habôk da ek mólô avômalô loŋ buyaŋ. Ba intu yahanariŋ Wapômbêŋ anêŋ Abô Mavi hadêŋ mólô ek yanêem mólô êtôm da ôv mavi êndêŋ Wapômbêŋ. Lovak Matherŋ hadum ba da êŋ habitak matherŋ.

¹⁷ Aêŋ ba Yisu Kilisi hadum ku bêŋ hathak ya ek yandum Wapômbêŋ anêŋ ku ba intu hathak ku takêŋ ma yahabam yada.

¹⁸ Tem miŋ yanaŋ abô esak malêla takatu ba yada yahadum ami. Mi, tem yanaŋ esak nôm takatu ba Kilisi hadum hathak ya iyom ek batu avômalô loŋ buyaŋ nênemimbiŋ Wapômbêŋ esak nôm takatu ba yahadum lôk yahanariŋ.

¹⁹ Ma êyê nômbithi lôk lavôŋiŋ lomaloma takatu ba yahadum hathak Lovak Matherŋ anêŋ lôklokwaŋ. Ba intu nê loŋ buyaŋ esopa Wapômbêŋ anêŋ abô. Aêŋ ba bôk yahanariŋ Abô Mavi lôkthô hathak Kilisi halôk Jelusalem ba hi loŋ sapêŋ aleba hayô plovins Ililikum.

²⁰ *Yahathak yaleŋ hik ya lôklokwaŋ ek yanaŋ Abô Mavi embeŋ loŋ takatu ba miŋ bôk elariŋ abô hathak Kilisi ami. Yahadô yandav unyak êyômô loŋ lavôŋ atu ba anyô yaŋ bôk halav halôk yôv.

²¹ Hatôm atu ba bôk eto nena, “Avômalô takatu ba miŋ bôk enariŋ abô hathak yani hadêŋ i ami ma tem nêgê katô.

Ma avômalô takatu ba miŋ bôk elariŋ ami ma tem neyala katô anôŋ.”

Aisaia 52:15

Pol hadum ek ni Lom

²² *Ku takêŋ hathak havaloniŋ ya loŋ bêŋ anôŋ ba intu miŋ yahathôk ek mólô ami.

²³ Sondabêŋ lôbôlôŋ ya thôthô ek yasôk yaŋgê mólô ma doŋtom mi. Ma yenaŋ ku loŋ êntêk lêk yôv ba intu tem yasôk.

²⁴ Yahadum ek yana Spen, êŋ ma yaleŋhabi nena tem yande yaŋgê mólô vêmam ek alalô lenjŋmavi imbiŋ i. Vêem ma mólô nônem ya sa esak loŋôndê ek yana Spen.

²⁵ *Ma doŋtom lêk êntêk ma tem yana Jelusalem ek yanêem i sa esak da vêmam.

²⁶ *Avômalô plovins Masedonia lôk Akaia êv da takêŋ lôk lenjŋmavi anôŋ ek nênem avômalô matherŋ takatu ba êv i sêkêya êmô Jelusalem sa.

²⁷ *Thêlô lenjŋmavi ek nênem da êŋ êndêŋ avômalô Jelusalem ek malê nena

* 15:16: Lom 1:5; 11:13 * 15:20: 2Ko 10:15-16 * 15:22: Lom 1:13 * 15:25: 1Ko 16:1-4

* 15:26: Ap 24:17; 1Ko 16:1; 2Ko 8:1; 9:2,12 * 15:27: 1Ko 9:11

avômalô Israeël bôk êv nômkama malak leŋ hadêŋ thêlô nê leŋ buyaŋ ba intu viyaŋ hêk. Ma lêk ma mavi ek thêlô nêwê viyaŋ esak nômkama pik.

²⁸ Tem yada yanja da êŋ ba yana Jelusalem ek yanêm da êŋ solop êndêŋ i. Vêm ma yana Spen ma tem yangê môlô vêmam ka yana.

²⁹ *Yahayala nena yahathôk ek môlô ba alalô amô, êŋ ma Kilisi tem nêk mek bêŋ anôŋ êndêŋ alalô.

³⁰ *Aiyaŋ thêlô, Wapômbêŋ anêŋ Lovak Matherŋ hadum ba alalô leŋiŋhaviŋ i. Aêŋ ba yahasonŋ môlô lokwaŋ hathak Yisu Kilisi anêŋ athêŋ nena nônêm lêlê esak mek imbiŋ ya ek Wapômbêŋ nêk ya sa.

³¹ Môlô noterŋ mek ek Wapômbêŋ eyabiŋ ya mavi ek nê Israeël takatu ba leŋiŋôndôŋ kôtôŋ miŋ nimbuliŋ ya ami. Ma noterŋ mek imbiŋ ek avômalô matherŋ anêŋ Jelusalem leŋiŋmavi esak da takatu ba yahawa ba yaha ek thêlô.

³² Ek Wapômbêŋ anêŋ lahaviŋ yasôk, êŋ ma tem yasôk ek alalô leŋiŋmavi lôk yambatho môlô leŋ ma môlô nobatho ya leŋ.

³³ Wapômbêŋ, labali lôkthô anêŋ alaŋ, êmô imbiŋ môlô. Avanôŋ.

16

Pol hêv anêŋ lamavi hadêŋ avômalô

¹ Yahêv abô ek môlô hathak livôŋ Pibi atu ba hathôk ek ênjê môlô. Yani ma avômalô êvhaviŋ anêŋ Senkليا iniŋ avi ku te.

² Ba noja yani thô esak Anyô Bêŋ anêŋ athêŋ êtôm Wapômbêŋ anêŋ avi ku matherŋ te. Yani bôk hayabiŋ ya lôk avômalô bêŋ anôŋ hathak anêŋ nômkama. Ba nônêm yani sa esak malaiŋ malêla takatu ba hapôm yani.

³ *Nônêm yenaŋ yalenmavi êndêŋ Plisila lo yamalô Akwila atu ba idum Yisu Kilisi anêŋ ku haviŋ ya.

⁴ Sêbôk ma habobo tem nijik thai vônô esak ya. Ba intu yada lôk avômalô êvhaviŋ lodôŋlodôŋ anêŋ leŋ buyaŋ sapêŋ leŋiŋmavi hathak thai.

⁵ Ma nônêm yalenmavi ni êndêŋ avômalô êvhaviŋ takatu ba ethak êv yeŋ halôk thai iniŋ unyak imbiŋ.

Nônêm yalenmavi êndêŋ yenaŋ aiyanaŋ anôŋ Epainetus. Yani anyô môŋ anêŋ plovins Esia atu ba hêvhaviŋ Kilisi vêm ka vi êvhaviŋ haveŋ yam.

⁶ Ma nônêm yalenmavi êndêŋ Malia. Yani hathak hadum ku bêŋ ek hêv môlô sa.

⁷ Ma nônêm yalenmavi êndêŋ Andlonikus lo yanavi Junias. Thai ma yenaŋ avômalô Israeël ba bôk êvhaviŋ Kilisi hamôŋ ek ya. Ma bôk yêlô amô koladôŋ haviŋ i. Thai ma aposel lôk athêŋ bêŋ.

⁸ Nônêm yalenmavi êndêŋ Ampliatuŋ atu ba yalenhaviŋ hathak Anyô Bêŋ anêŋ athêŋ.

⁹ Nônêm yalenmavi êndêŋ Ulbanus, yani hadum Kilisi anêŋ ku haviŋ alalô. Lôk nônêm yalenmavi êndêŋ yenaŋ aiyanaŋ Stakis.

¹⁰ Nônêm yalenmavi êndêŋ Apeles, yani hawa malaiŋ lomaloma ma doŋtom hamiŋ lôklokwaŋ hathak Kilisi. Ma nônêm yalenmavi êndêŋ avômalô sapêŋ atu ba êmô haviŋ Alistobulus.

¹¹ Ma nônêm yalenmavi êndêŋ Helodion, yani ma yenaŋ avômalô Israeël te. Ma nônêm yalenmavi êndêŋ Anyô Bêŋ anêŋ avômalô sapêŋ atu ba êmô haviŋ Nalsisus.

* 15:29: Lom 1:11 * 15:30: 2Ko 1:11; Kol 4:3; 2Te 3:1 * 16:3: Ap 18:2

12 Nônêm yalenmavi êndêj Tlipina lo Tliposa, avi ju atu ba idum Anyô Bêj anêj ku. Nônêm yalenmavi êndêj livôj Pelsis, yani hadum Anyô Bêj anêj ku lôklokwan havij.

13 *Ma nônêm yalenmavi êndêj Lupus atu ba Anyô Bêj bôk habi ban hayô hêk yôv lo talêbô atu ba habitak hatôm yenan wakatik.

14 Ma nônêm yalenmavi êndêj Asinklitus lo Plegon ma Helmes lo Patlobas ma Helmas lôk avômalô êvhavij takatu ba ethak êmô havij thêlô.

15 Ma nônêm yalenmavi êndêj Pilologus lôk Julia, ma Neleus lo livavi ma Olimpas lôk avômalô mathenj lôkthô atu ba êmô havij thêlô.

16 *Ma nokam môlevianj esak kobom yôhok mathenj.

Kilisi anêj avômalô êvhavij lodôjlodôj sapêj êv inij lenjnmavi hadêj môle.

Noyabinj am

17 *Aianj thêlô, yahathô môle loj lôklokwan nena noyabinj am esak nê takatu ba idum ek nembak môle vose. Thêlô inij abô ma yanja ek abô avanôj atu ba bôk olanô ba ôêvhavij. Ba intu iminj môle loj sij hathak ôêvhavij. Aêj ba nômo daim ek i.

18 *Thêlô lôk avômalô takatu ba esopa inij kobom idum ku hathak thêlôda inij lenjnhavij ma mij idum alalôanij Anyô Bêj Kilisi anêj ku ami. Enanj abô vasinj mavi lôk abô lôk thok ek nesau avômalô takatu ba inij auk volonj.

19 *Avômalô êvhavij lôkthô bôk elanjô yôv nena môle ma avômalô olanô abô ba osopa. Ba intu yalenmavi anôj hathak môle. Ma dorjtom yalenhavij môle nômo lôk auk esak malêla takatu ba mavi ma nômo mabunj ek malêla takatu ba kambom.

20 *Ma Wapômbêj ma labali anêj alanj ba kasana ma tem etak Sadanj êmô vemimkapô vibinj ek nombak pesa.

Anyô Bêj Yisu anêj wapôm êmô imbinj môle.

Avômalô doho êv inij lenjnmavi hadêj avômalô Lom

21 *Timoti atu ba hadum ku havij ya hêv anêj lamavi hadêj môle. Ma Lusius lo Jeson ma Sosipatel, thêlô ma yenan avômalô Islael ba êv inij lenjnmavi havij.

22 Ma ya Teltius atu ba yahato Pol anêj abô halok kapya êntêk, yahananj yenan yalenmavi hathak Anyô Bêj anêj athên hadêj môle havij.

23-24 *Gaius hêv anêj lamavi hadêj môle. Yani hathak hayabinj ya lôk avômalô êvhavij sapêj atu ba êlêm êmô anêj unyak. Ma Elastus atu ba hayabinj malak bêj êntêk inij valu lôk yêlôanij aianj Kwaltus êv inij lenjnmavi hadêj môle havij.*

Nanêm athêj bêj êndêj Wapômbêj

25 *Alalô nambô Wapômbêj anêj athên. Yani hatôm embatho unim ôêvhavij loj esak Abô Mavi takatu ba yahananj hathak Yisu Kilisi. Abô Mavi êj intu hik auk loj kapô takatu ba bôk havunj i bô halêm yainj.

* 16:13: Mak 15:21 * 16:16: 1Ko 16:20; 1Pi 5:14 * 16:17: Mat 7:15; Tit 3:10 * 16:18: Plp 3:19; 2Pi 2:3 * 16:19: Lom 1:8; 1Ko 14:20 * 16:20: Stt 3:15 * 16:21: Ap 16:1-2; 19:22; 20:4 * 16:23-24: Ap 19:22; 1Ko 1:14 * 16:23-24: Nê lôk kauk vi enanj nena abô doho atu ba Pol hatô ma hêk denanj. Abô êj ma aêntêk: Yisu Kilisi anêj wapôm êmô imbinj môle. Avanôj. * 16:25: Lom 1:5; Ep 1:9; 3:5,9; Kol 1:26

²⁶ Plopet bôk eto hathak auk loŋ kapô êŋ ma Wapômbêŋ atu ba hamô lôkmala hatôm wak nômbêŋ intu sapêŋ hanaŋ ek auk loŋ kapô êŋ lêk halêm yaŋ ek avômalô pik lôkthô hatôm nênimbiŋ ba nesopa.

²⁷ Aêŋ ba alalô nanêm athêŋ lôkmaŋgiŋ êndêŋ Wapômbêŋ, yanida iyom intu Wapômbêŋ lôkauk lôkthô anêŋ ôdôŋ hatôm wak nômbêŋ intu sapêŋ esak Yisu Kilisi. Avanôŋ.

Kapyã mōŋ atu ba Pol hato hi Kolin Abō mōŋ

Pol hato kapyã êntêk hadêŋ avômalô êvhaviŋ anêŋ Kolin. Kolin ma malak bêŋ ba anêŋ avômalô ma hatôm 600,000. Avômalô Kolin ethak idum sek walilin bêŋ anôŋ ba intu hathak abô Glik ma abô aêntêk, ‘Yahadum Kolin’, êŋ ma abô loŋ kapô te. Ma anêŋ ôdôŋ nena, ‘Yahadum sek walilin’.

Pol hamô Epesus ma halanô nena avômalô êvhaviŋ anêŋ Kolin ethak esopa kobom kambom takêŋ lôk evaki vose ba intu hato kapyã êntêk hadêŋ thêlô. Ma Pol bôk hato kapyã te hadêŋ thêlô ba thêlô vi miŋ eyala katô ami ba intu hato kapyã êntêk hadêŋ thêlô ek injik anêŋ abô êŋ anêŋ ôdôŋ thô êndêŋ i. Ma avômalô Kolin doho bôk enaŋ hik Pol liŋ hathak abô doho halôk kapyã te atu ba bôk eto hadêŋ yani ba intu hato iniŋ kapyã êŋ viyaŋ. Ma hato ek embatho iniŋ êvhaviŋ loŋ lôk hêv takatu ba bôk êv yak sa.

Hato kapyã êntêk hadêŋ 55 AD la.

Abô mōŋ

¹ Ya Pol ma Wapômbêŋ halam ya ba hadum ba ya habitak Yisu Kilisi anêŋ aposel hatôm anêŋ lahaviŋ. Yai lôk

² alalôaniŋ aiaŋ Sostenes ato kapyã êntêk ek môlô avômalô ôdôŋ takatu ba ôêvhaviŋ Wapômbêŋ anêŋ Kolin. Kilisi hadum ba thêlô ibitak matherŋ ma halam i nena Wapômbêŋ anêŋ avômalô haviŋ avômalô luvuluvu takatu ba elam alalôaniŋ Anyô Bêŋ Yisu Kilisi anêŋ athêŋ. Yani ma alalôaniŋ Anyô Bêŋ ma thêlôninŋ haviŋ.

³ Wakamik Wapômbêŋ lôk Anyô Bêŋ Yisu Kilisi nênem iniŋ wapôm lôk labali êndêŋ môlô.

Pol hanaŋ lamavi hadêŋ Wapômbêŋ

⁴ Wapômbêŋ hêv anêŋ wapôm hadêŋ môlô hathak Yisu Kilisi. Ba intu yahanaŋ yaleŋmavi lôbôlôŋ hadêŋ yani hathak môlô.

⁵⁻⁶ Yani lêk havatho Yisu anêŋ abô loŋ lôklokwaŋ hamiŋ môlô ba môlô ôêvhaviŋ ba Wapômbêŋ lêk hanŋasô nôm mavi halôk môlô kapôlômim ba hayô siŋ hatôm auk mavi lôk abô mi.

⁷ Aêŋ ba môlô ma avômalô ôpôviŋ alalôaniŋ Anyô Bêŋ Yisu Kilisi anêŋ waklavôŋ endelêm ek injiki thô ba intu môlô miŋ ôêv yak hathak wapôm la ami.

⁸⁻⁹ *Yani halam môlô ek numbitak Nakaduŋ Yisu Kilisi, alalôaniŋ Anyô Bêŋ anêŋ avômalô môlô lôk malêla takatu ba hanaŋ ma hatôm indum. Ba intu yani tem embatho môlô loŋ endeba anêŋ daŋ ek miŋ môlônim abô la ênjêk êndêŋ alalôaniŋ Anyô Bêŋ Yisu Kilisi anêŋ waklavôŋ ami.

Avômalô êvhaviŋ êkôki

¹⁰⁻¹² *Aiaŋ thêlô, Kaloe anêŋ avômalô doho enaŋ hadêŋ ya nena môlô intu ôkôkam ba tomtom onaŋ nena, “Yêlô ma Pol anêŋ” ma vi enaŋ nena, “Apolo anêŋ” ma vi enaŋ nena, “Sipas anêŋ” ma vi ma “Kilisi anêŋ”. Ba intu aiaŋ

* **1:8-9:** 1Te 3:13; 5:23; 5:24; 1Jon 1:3

* **1:10-12:** Ap 18:24-28; 1Ko 3:4; Plp 2:2

thêlô, hathak Yisu Kilisi anêh athêh ma yalen hik ya nena miñ nombak am vose ami ek nobalon auk lôk kapôlômim donptom iyom.

13 Aisê. Hatôm nombak Kilisi vose ni nenanena e? Mena ik ya Pol hathak alovalanjanjin ek môlô e? Mena môlô uthik nan hathak Pol anêh athêh e?

14 *Yahathik Klispus lo Gaius iyom ma miñ yahathik anyôla havin ami ba intu yalenmavi anôh hadêh Wapômbêh

15 ek môlô te miñ hatôm enan nena yahathik môlô hathak yenan athêh ami.

16 *Bôk yahathik Stepanas anêh avômalô doho. Ma injo betha bôk yahathik avômalô vi havin la.

17 Odanjô! Kilisi hêv ya ba yahalêm ek yanar Wapômbêh anêh Abô Mavi ma miñ hêv ya ek yasik avômalô ami. Yahadô yambulin Kilisi anêh alovalanjanjin imbitak êtôm nôm oyan. Ba intu miñ yahanar anêh Abô Mavi êh ek yandôk thêlô lenjin êtôm nê lôk auk bêh ethak idum ami.

Nê lôk auk bêh miñ hêv ya sa ami

18 *Ma avômalô takatu ba esopa lonjondê nama elanjô abô hathak alovalanjanjin êh ba eson nena abô molo. Ma donptom alalô takatu ba Wapômbêh hêv bulubin ayala nena nôm êh ma Wapômbêh anêh lôklokwan.

19 *Hatôm bôk eto nena,
“Tem yambulin nê lôk auk bêh inin auk
ma tem yambak inin auk takêh pesa ba imbitak êtôm nôm oyan.” *Aisaia*
29:14

20 *Ma nê lôk auk bêh lôk nê ethak lôm bêh lôk kêdônwaga takatu ba evalon kapya auk bêh bôlôn êntêk, thêlô aisê? Wapômbêh hik thô nena auk bêh takêh habitak auk molo.

21 *Wapômbêh ma anyô auk mavi ba hadô ek avômalô neyala yani esak auk luvônjin. Aêh ba hawa abô molo ek nê vi atu ba êvhavin bulubin.

22 Ma avômalô Israel lenjinhavin nêgê lavônjin ek nênimbin. Ma Glik êbôlêm auk lôm bêh ek nênimbin.

23 *Ma donptom yêlô anar bêh nena Kilisi hama hathak alovalanjanjin. Auk êh habulin avômalô Israel ba intu êpôlik. Ma nê lon buyar elanjô nena auk êh ma auk molo.

24-25 *Wapômbêh anêh auk molo êh ma auk bêh ek nê pik inin auk. Ma Wapômbêh anêh pulusik ma lôklokwan bêh ek nê pik inin. Ba intu avômalô Israel lo Glik ma avômalô lon buyar takatu ba Wapômbêh halam i ma eyala nena Kilisi ma Wapômbêh anêh lôklokwan lôk anêh auk bêh.

26 *Aiyar thêlô, môlô lemimimbi esak sêbôk atu ba elam môlô. Avômalô lôkthô miñ êyê môlô bêh anôh nena nê lôk auk bêh mena anyô lôkmanjin mena anyô lôk athêh bêh te ami. Mi.

27 Wapômbêh hawa auk molo anêh pik ek nê mama êndêh nê lôk auk bêh ma hawa nômkama pik takatu ba pulusikna ek nê mama êndêh nê lôklokwan.

28 Nê takatu ba avômalô êyê hatôm yavoyav lôk nôm ôvathêk lôk nôm oyan lomaloma pik êntêk intu yani halam ek nê auk bôlôn êntêk vê esak,

29 *ek anyô late miñ hatôm êmbôi imin Wapômbêh ma ami.

* 1:14: Ap 18:8; Lom 16:23 * 1:16: 1Ko 16:15 * 1:18: Lom 1:16 * 1:19: Ais 29:14 * 1:20: Jop 12:17; Ais 19:12; 33:18; 44:25 * 1:21: Mat 11:25 * 1:23: Lom 9:32; 1Ko 2:14 * 1:24-25: Kol 2:3; 2Ko 13:4 * 1:26: Mat 11:25; Jem 2:5 * 1:29: Ep 2:9

30* Ma môlô ma Wapômbêḡ da hadum ba lêk ômô haviḡ Yisu Kilisi. Yani habitak hatôm Wapômbêḡ anêḡ auk atu ba hêv ek nêḡ alalô sa ek nêḡ kambom vuli lôk hapole alalô vê hêk kambom anêḡ ba lêk abitak thêthôḡ lôk matherḡ hamirḡ Wapômbêḡ ma.

31 Ba intu eto nena,
 “Opalêla takatu ba êbôi ma nêmbôi esak Wapômbêḡ iyom.” *Jelemaia 9:24*

2

Pol hêv auk hadêḡ avômalô Kolin

1 Aiyarḡ thêlô, sêbôk atu ba yahayô ek môlô ma yahanarḡ Wapômbêḡ anêḡ abô takatu ba hik thô hadêḡ ya ma miḡ yahanarḡ abô mavi mena auk mavi hatôm ḡê lôk auk inirḡ ami.

2 Mi anôḡ. Yahadum ek yanarḡ abô esak Yisu Kilisi atu ba hama hathak alovalarḡsiḡ iyom.

3* Yahamô haviḡ môlô ma ya anyô vau lôk bômko ma yahalowalirḡ bêḡ anôḡ.

4* Ma dorḡtom Lovak Matherḡ da hik anêḡ lôklokwarḡ thô ba yahanarḡ abô ba miḡ yahanarḡ hatôm ḡê lôk auk inirḡ abô ek yandôk môlô lemim ami

5 ek môlô nôḡnêḡmimirḡ Wapômbêḡ anêḡ lôkḡiyak ma miḡ ḡê lôk auk inirḡ abô ami.

Lovak Matherḡ hêv auk

6-7 ḡê talarḡ elarḡ yêlôḡanirḡ abô hatôm auk bêḡ. Sêbôk bôlada ma Wapômbêḡ havurḡ auk nêḡ alalô bulubirḡ ek indum ba alalô nambitak avômalô lôkmarḡḡirḡ. Ma yêlôḡanirḡ auk êḡ ma miḡ hatôm ḡê bêḡbêḡ inirḡ auk bôlôḡ êḡḡêk ami. Thêlô takêḡ tem nêḡnêḡ yak.

8-9* Hatôm bôk eto hathak auk êḡ nena,
 “Wapômbêḡ bôk hapesarḡ nôḡkama yôv
 ek nêḡ ek avômalô takatu ba leḡirḡhaviḡ yani.
 Ma dorḡtom malarḡḡirḡ miḡ êyê nôḡm takêḡ
 lôk leḡôḡndôḡ miḡ elarḡ abô takêḡ ami.

Ba intu avômalô êthôḡ nôḡm takêḡ palirḡ.” *Aisaia 64:4*
 ḡê bêḡbêḡ bôlôḡ êḡḡêk miḡ eyala auk êḡ ami. Bôk neyala ma tem miḡ nijik Anyô Bêḡ Lôkmarḡḡirḡ êḡ vônô esak a ami.

10-11 Alalôḡanirḡ dahôlôḡirḡ da hayala alalôḡanirḡ auk. Ma Wapômbêḡ da anêḡ dahô hayala anêḡ aêḡ iyom. Ba intu Lovak Matherḡ hayala nôḡkama lôkthô lôk hayê Wapômbêḡ anêḡ auk anôḡ birḡ ba lêk hik nôḡkama lôkthô thô hadêḡ alalô.

12 Wapômbêḡ hêv anêḡ Lovak Matherḡ êḡ hadêḡ alalô ek nayala anêḡ wapôm takatu ba hêv hadêḡ alalô. Ma miḡ hêv auk pik ami.

13 Auk takêḡ ma Lovak Matherḡ intu hêv hadêḡ yêlô ba anarḡ bêḡ lôk adôḡ avômalô takatu ba êḡmô haviḡ Lovak Matherḡ hathak anêḡ auk. Anyôla miḡ hadôḡ yêlô ba anarḡ abô êḡ ami.

14 Lovak Matherḡ hêv avômalô sa ek neyala Wapômbêḡ anêḡ auk. Ba opalê atu ba miḡ hawa Lovak Matherḡ ami hasorḡ nena auk êḡ ma auk molo ba intu miḡ hatôm itirḡ ba eyala auk takatu ba halêḡ anêḡ Wapômbêḡ anêḡ Lovak Matherḡ ami.

* 1:30: Jer 23:5-6

* 2:3: Ap 18:9; 2Ko 10:1

* 2:4: 1Te 1:5

* 2:8-9: Ais 64:4

15-16 * “Ba opalê intu hayala Anyô Bêḡ anêḡ auk ba tem êndôḡ yani? Mi.”

Aisaia 40:13

Ma ôpatu ba hawa Lovak Matherḡ anêḡ auk tem ititiḡ nôm kama lôkthô. Ma ôpatu ba miḡ hayala Anyô Bêḡ anêḡ auk ami tem miḡ ititiniḡ alalô takatu ba awa Lovak Matherḡ anêḡ auk ami. Aêḡ ba alalô ma awa Kilisi da anêḡ auk.

3

Avômalô Kolin evak i vose

1-2 * Aiyarḡ thêlô, sêbôk ma môlô osopa avômalô pik êntêk venḡḡḡam ba osopa Kilisi hatôm amena kasek ba miḡ oarḡ nôḡ thektheḡ ami. Ba intu yahêv sum hadêḡ môlô ba miḡ yahanarḡ abô hatôm ḡê bôk ilumbak yôv iniḡ abô ami. Ba êntêk unum sum denarḡ e?

3 * Môlô othak udum hatôm ḡê pik ba môlô lemimdarḡ lôk lemimḡarḡa

4 * ma ôdôḡ yarḡ enarḡ nena, “Yêlô ma Pol anêḡ” ma vi enarḡ, “Yêlô ma Apolo anêḡ.” Êḡ ma hathak uik unim auk thô nena môlô ma ḡê pik.

5 * Aêḡ ba ya Pol ma opalê? Ma Apolo ma opalê? Yai ma Anyô Bêḡ anêḡ ḡê ku iyom! Yani hêv anyô tomtom da iniḡ ku ba hêv yaianiḡ ba intu môlô bôk ôêv haviḡ yôv.

6 * Yahavatho yarḡvêk ma Apolo hathak hêv ḡarḡ ma Wapômbêḡ da hadum ba yarḡvêk êḡ halumbak.

7 * Ba ôpatu ba havatho mena hêv ḡarḡ thai luvi ma nôḡ oyarḡ. Ma Wapômbêḡ iyom intu ba nôḡ avanôḡ.

8 * Opalê atu ba havatho mena opalê atu ba hêv ḡarḡ, thai idum ku doḡtom ba tem neja vuli êtôm ida iniḡ ku atu idum.

9 * Yai adum Wapômbêḡ anêḡ ku iyom haviḡ i ma môlô ma anêḡ unyak lôk anêḡ ku kapô.

10-11 * Wapômbêḡ hêv wapôm hadêḡ ya ba yahabitak anyô lôkmaḡḡiḡ ek yandav unyak. Ba yahalav landiḡ. Ma anyô vi etak pam thalôk lôk unyak yôv hayô hamô. Ma miḡ anyôla endav landiḡ yarḡda imbiḡ ami. Yisu Kilisi da intu landiḡ êḡ ba bôk haminḡ yôv. Ba môlô ḡê ku tomtom noyabiḡ am katô ek nodav Wapômbêḡ anêḡ unyak êḡ.

12-13 * Waklavôḡ Idum Abô hayô ma tem injik ḡê ku takêḡ iniḡ ku sapêḡ êlêḡm yaiḡ. Ma atum tem esarḡ anyô tomtom iniḡ ku ek êḡḡê nena elav unyak êḡ mavi mena kambom. Ba intu uik siḡ hathak gol mena seleva mena valu mavi mena alokwarḡ kapi mena kamunḡ kondarḡ mena sesalik la, ma hêk môlôda.

14 * Ma opalêla takatu ba iniḡ ku elav unyak êḡ mavi ma tem neja vuli.

15 * Ma ôpatu ba atum hatharḡ anêḡ ku ma tem miḡ enja vuli ami. Ma doḡtom bulubiḡ hamô ba tem nêḡm ôpêḡ vé êḡḡêk atum.

Môlôda ma Wapômbêḡ anêḡ unyak

16 * Môlô ma Wapômbêḡ anêḡ unyak mathenḡ atu ba yanida hamô kapô. Oyala nôḡm êḡ mena mi? Ma Wapômbêḡ anêḡ Lovak Matherḡ hamô môlô kapôlômim.

* 2:15-16: Ais 40:13 * 3:1-2: Hib 5:12-13; 1Pi 2:2 * 3:3: 1Ko 1:10-11 * 3:4: 1Ko 1:12 * 3:5: Ap 18:24 * 3:6: Ap 18:4-11,27-28 * 3:8: Mat 16:27 * 3:9: Ep 2:20-22 * 3:10-11: Ais 28:16; 1Pi 2:4-6 * 3:12-13: 1Ko 4:5 * 3:16: 1Ko 6:19; 2Ko 6:16

17 Mólô ma Wapômbêḡ anêḡ unyak mathenḡ atu ba yanida hamô kapô ba intu loḡ êḡ ma mathenḡ! Ma ôpatu ba habuliḡ unyak mathenḡ êḡ ma tem Wapômbêḡ imbuliḡ ôpêḡ aêḡ iyom.

Minḡ nobam anyô vi ami

18 Minḡ mólô nosau am ami! Mólô lemimhabi nena mólô ma ḡê lôkauk bêḡ hatôm ḡê lôk luvôḡḡiḡ bôlôḡ êntêk, êḡ ma notak. Ma noja alovalanḡsḡḡiḡ anêḡ auk molo ek numbitak anyô lôk auk mavi.

19 Auk pik êntêk ma auk molo hêk Wapômbêḡ ma hatôm eto nena, “Yani havalonḡ ḡê lôk auk bêḡ hathak thêlôda iniḡ auk ba êv yak.” *Jop 5:13*

20 Ma abô yanḡ hananḡ nena, “Anyô Bêḡ hayala nena ḡê lôk auk bêḡ iniḡ auk ma anôḡ mi.” *Kapya Yen 94:11*

21 Aêḡ ba miḡ nobam anyô te êmôḡ ek vi ami. Thêlô sapêḡ ma ḡê ku ek nêḡnêḡ mólô sa iyom.

22 Pol lo Apolo ma Sipas lôk pik êntêk ma lôkmala lo ḡama ma lêk lo embenḡ yam ma nômkama lôk avômalô ma nôḡ takêḡ ma mólônim iyom.

23 Ma mólô ma Kilisi anêḡ ma Kilisi ma Wapômbêḡ anêḡ.

4

Kilisi anêḡ aposel

1 Aêḡ ba avômalô sapêḡ nêḡḡê yêlô nena Yisu Kilisi anêḡ ḡê ku oyanḡ iyom ek ayabiḡ Wapômbêḡ anêḡ abô loḡ kapô atu ba hik thô hadêḡ anêḡ avômalô.

2* Aêḡ ba intu nayabiḡ ku êḡ mavi êtôm anyô hamôḡ ek ku.

3-4 Yakapôlôḡ miḡ hananḡ ya bêḡ nena yahadum Wapômbêḡ anêḡ ku tombenḡ ami. Aêḡ ba mólô otha ya mena owa ya hi loḡ idum abô êḡ ma nôḡ oyanḡ. Ma yenanḡ auk miḡ hatôm ami. Aêḡ ba miḡ yahathô yada ba yahaya ami. Anyô Bêḡ da intu tem ititiniḡ ya.

5* Waklavôḡ Anyô Bêḡ endelêḡ ma tem imbi anêḡ deda êyô êḡḡêk nômkama takatu ba havuḡi hêk loḡ momanḡiniḡ kapô ba injik avômalô iniḡ auk takatu ba hêk kapôlôḡḡiḡ thô. Ma wak êḡ ma tomtom tem neja iniḡ lenḡḡmavi êḡḡêk Wapômbêḡ. Aêḡ ba miḡ nosa avômalô vi iniḡ ku ami.

Avômalô Kolin thêlôda ebam i

6* Aiyannḡ thêlô, bôk yahanannḡ hathak yai lôk Apolo ek nêḡ mólô sa ek lemimimbi abô êntêk “Nosopa abô balabuḡ atu ba eto,” nena miḡ nobam anyôla êmôḡ ek vi ami.

7* Ma opalê hatak mólô ba ubitak anyô bêḡ? Mólôda unim lôklokwanḡ ba owa auk e? Mí! Wapôm takêḡ intu hêv hadêḡ mólô. Ma aisê ka obam amda?

8 Mólô lêk ubitak ôyô unḡlôv yôv e? Ma mólô lêk ḡê lôkmanḡḡiḡ e? Mena mólô lêk hatôm kinḡ e? Kikaknena! Alalô ḡê lôk iviyanḡ ba lêk mólô ubitak kinḡ ma tem yêlô aêḡ iyom!

9 Nôḡḡô! Wapômbêḡ hatak yêlô aposel hatôm ḡê oyanḡ ba aminḡ piklêvôḡ ma avômalô lôk anḡla ititiniḡ yêlô hatôm ḡê kambom takatu ba enanḡ nena, “Unḡwik thêlô vônô.”

10 Yêlô ma ḡê auk molo hathak Kilisi e? Ma mólô ḡê lôk auk bêḡ hathak Kilisi e? Ma yêlô ḡê vau ma mólô ḡê lôklinḡyak e? Mólô ḡê lôk athêḡ bêḡ ma yêlô ḡê athêḡ mi e?

* 4:2: Luk 12:42 * 4:5: 1Ko 3:8 * 4:6: Lom 12:3 * 4:7: Lom 12:6

11 *Sêbôk aleba lêk ma yêlô ama kisi lôk athakmunij ma ik nômkama titip lôk ik yêlô ba epam mayaliv ba yêlôaniy malak namô mi.

12 *Ma adum ku hathak bahenij aleba yêlô lêk vau. Ena ek nimbuling yêlô, êy ma yêlô êv lenijmavi iyom. Iiti yêlô ba êv vovan, êy ma yêlô amin lenjvidon.

13 Ena abômapopak hathak yêlô ma yêlô ana vijay lôk labali mavi. Wak nômbênj intu sapênj ma yêlô hatôm matinjyak pik lôk nôm ôvpalé.

Pol lahaviy avômalô Kolin nesopa yani

14 Mólô ma yena avômena takatu ba yalenhaviy ba intu yahadôy mólô. Ma mij yahato nôk takêntêk ek indum mólô mama ami.

15 *Nê êvhaviy bênj anôy ethak eyabij mólô, ma donjom lemambô donjom iyom. Yada bôk yahanay Wapômbênj anênj Abô Mavi hadênj mólô hatôm yahavathu mólô ba mólô ubitak Yisu Kilisi anênj avômalô.

16 *Aênj ba yalen hik ya nena nosopa yavenjgwan.

17 *Ba intu yahêv Timoti hathôk ek nêk mólô sa. Yani ma anyô ku anôy lôk yena okna atu ba hasopa Anyô Bênj ba yalenhaviy yani. Ma tem injik mólônim auk lij esak yena bôk lo loy atu ba hathak Yisu Kilisi ma yahadôy avômalô êvhaviy takatu ba êmô luvuluvu hathak.

18 Mólô doho osoy nena tem mij yasôk esak lojbô ami ba intu mólô lemimôndôy kôtôy.

19-20 *Nodañô katô! Wapômbênj anênj avômalô mij ena hathak abô oyan ami. Mi. Lovak Matherj hêv lôklinyak ba idum Wapômbênj anênj lahaviy. Anyô Bênj lahaviy ma tem yasôk kethen ek yangê nena avômalô takênj bôk ewa lôklokwan êy mena mi e?

21 Lemimhabi aisê? Yasôk ek yambali mólô ek noja auk mena yasôk êtôm anyô yaô ek yanañ abô labalina?

5

Nutij nê sek êndôk kamuy

1 *Yahalanô nena mólô avômalô ôêvhaviy te hadum sek haviy lambô yanavi lukmuk lôbôlôy. Ma donjom nê daluk mij ethak idum aênj ami.

2 Aisê ka mólô ôbô am? Lemiminjikam ba nutij ôpênj êndôk kamuy!

3 *Ya mij yahamô haviy mólô ami. Mi. Ma donjom yakapôlôy hamô haviy mólô hatôm lêk yahamô haviy mólô. Ma lêk yahanay ôpatu ba bôk hadum kambom êy bênj yôv hathak Yisu Kilisi anênj athênj.

4 Aênj ba othak donjom, êy ma yakapôlôy lêk hamô haviy mólô. Ma alalôaniy Anyô Bênj Yisu anênj lôklinyak lêk hamô haviy.

5 *Ba nônêm ôpênj êndênj Ngôk Bênj ek imbulij ôpênj anênj auk ek Anyô Bênj anênj Waklavôy Nindum Abô ma tem yani enja bulubij.

6 *Mólô ôbô am ma mij mavi ami. Lôk mij oyala nena yis doktena iyom hatôm êndôk polom bênj anôy kapô ba isin bênj ami e?

7 *Sêbôk ma avômalô Israel ethak ik boksipsip nakaduy te ek lenijhabi Waklavôy Hale ba Hi. Ma alalôaniy boksipsip nakaduy Waklavôy Hale ba Hi intu Yisu. Kilisi hama ek mólô ba intu lêk ubitak ôtôm polom lukmuk atu

* 4:11: 2Ko 11:23-27 * 4:12: Mat 5:44; 2Te 3:8 * 4:15: Gal 4:19 * 4:16: Plp 3:17 * 4:17: Ap 19:22 * 4:19-20: 1Ko 2:4 * 5:1: Wkp 18:7-8; Lo 22:30 * 5:3: Kol 2:5 * 5:5: 1Ti 1:20 * 5:6: Gal 5:9 * 5:7: Ais 53:7; 1Pi 1:19

ba yis mi. Aêḡ ba nômbi unim kambom ni êtôm avômalô Israêl ethak ibi yis bô hi ek lenḡḡhabî Waklavôḡ Hale ba Hi.

⁸* Ba intu alalô lenḡḡḡimbi Waklavôḡ Hale ba Hi wak nômbêḡ intu sapêḡ ma nambitak êtôm polom atu ba anêḡ yis mi. Polom êḡ ma nôḡ anôḡ ba anêḡ lelaik mi. Ma yis bô atu êḡ ma adum kambom lo miḡ asopa Wapômbêḡ ami. Ba intu nabi ni.

⁹ Bôk yahato yenaḡ kapya hadêḡ môlô ek miḡ nôḡô imbiḡ ḡê takatu ba idum sek lomalomami.

¹⁰ Ma doḡtom miḡ yahanaḡ hathak avômalô pik êntêk ba idum sek lomalomami lo ḡê esau avômalô ba ewa iniḡ nôḡkama vani lôk ḡê palon ma ḡê esopa ḡḡôk ami. Mi. ḡê takêḡ ma êḡô pik haviḡ alalô ba natak i aisêḡ?

¹¹* Yenaḡ abô anêḡ ôdôḡ ma aêntêk. Ôpatu ba hanaḡ nena, “Yahêvḡhaviḡ Wapômbêḡ” ma doḡtom hadum sek lomalomami mena hadum palon mena hêv yêḡ hadêḡ ḡḡôk mena hanaḡ abôḡ mena hanum waiḡ ba molo mena hawa vani. Anyô anêḡ aêḡ miḡ noḡḡwar nôḡ lo ôḡô imbiḡ yani ami. Dôlôk!

¹² Nosa ḡê takatu ba êḡô avômalô êvḡhaviḡ kapô iyom. Ma miḡ nosa ôpatu ba miḡ alalôaniḡ te ami. Ku êḡ ma miḡ bôk êv hadêḡ alalô ami.

¹³* Aêḡ ba Wapômbêḡ tem indum abô ek ḡê daluk. Ba intu ḡê takatu ba indum kambom ma
“Nônêḡ i vê êḡḡêk môlô.”

Lo 17:7

6

Kobom nepesaḡ malaiḡ

¹ Aisê ka môlô doho lemimmaniḡ hathak môlô doho ma othak u ḡê daluk iniḡ lonḡ idum abô? Yahasoḡ kambom hathak môlô uik kobom êḡ liliḡ!

²* Môlô oyala nena Waklavôḡ Idum Abô ma ḡê mathêḡ tem nedaḡô ḡê daluk iniḡ abô. Môlô ḡê auk pulusik ba miḡ hatôm nopesaḡ malaiḡ pik lomalomami e?

³ Nodaḡô! Tem alalô nadaḡô aḡela iniḡ idum abô. Aêḡ ba malaiḡ pik lôkthô ma yaôna ek alalô napesaḡ.

⁴⁻⁶ Môlô te miḡ anyô lôk auk bêḡ hatôm epesaḡ abô imbiḡ avômalô êvḡhaviḡ vi ami e? Ma ḡê êvḡhaviḡ yaḡ lamaniḡ hathak yaḡ ma môlô olam ḡê daluk ek nepesaḡ abô êḡ eka? ḡê daluk elañô ma môlô miḡ mama ami e? Aêḡ ba môlônim malaiḡ lomalomami hamô ma môlônim anyô bêḡ la miḡ hamô ami, ma nodam môlônim anyô hêvḡhaviḡ takatu ba athêḡ mi ek nedaḡô abô êḡ. Ma miḡ nodam ḡê daluk ami.

⁷ Dô! Hu ek undum abô, êḡ ma hik thô nena lêk hôêv yak yôv. Ma anyôla habuliḡ o mena hasau o la ma ôḡô yaô.

⁸ Ma doḡtom môlôda intu udum tombeḡ êḡ ba osau môlôviyaḡ ba ubuliḡ i hamô ḡê daluk iniḡ lonḡ idum abô.

⁹* Avômalô takatu ba idum kambom tem nêḡô imbiḡ Wapômbêḡ êḡô lonḡ atu ba yani hayabiḡ, e? Mi anôḡ. Noyabiḡ am. Avômalô takatu ba idum sek lomalomami lôk êv yêḡ hadêḡ ḡḡôk ma idum sek haviḡ anyô yaḡ yanavi lôk anyô da idum i lôk avi da idum i ma

* **5:8:** Lo 16:3 * **5:11:** 2Te 3:6; Tit 3:10 * **5:13:** Lo 13:5; 17:7 * **6:2:** ALK 20:4 * **6:9:** Gal 5:19-21; Ep 5:5; ALK 22:15

¹⁰ vani lo palonj ma inum wainj ba elo molo lôk enarj abôma ma esau avômalô ba ewa ininj nômkama vani. Nê takêj minj hatôm nêmo Wapômbêj anêj lonj lôklinyak ami.

¹¹ *Sêbôk ma môlô vi udum kambom takêj havinj. Ma donjom Wapômbêj hathik môlô ba ubitak matherj lôk thêthônj hathak Anyô Bêj Yisu Kilisi anêj athêj lôk alalôaninj Wapômbêj anêj Lovak Matherj.

Alalôaninj lejnjkupik ma Lovak Matherj anêj unyak

¹² *Môlô onarj nena, “Balabunj te minj havalonj ya lonj ami. Ba malêla takatu ba yalenjhavinj yandum ma ya hatôm.” Ma donjom ya Pol yahanarj nena auk takêj tem minj nêma ya sa ami ba yahadô nômlate eyabinj ya.

¹³ *Môlô onarj nena, “Nôm eyanj hêv lejsoam sa ma lejsoam hêv nôma eyanj sa. Ma thai luvi ma nôma pik iyom ba Wapômbêj tem nêma vê.” Ma môlô osonj nena sek walilinj ma nôma oyanj hatôm nôma eyanj lôk lejsoam e? Ma yahanarj nena kupik ma Anyô Bêj anêj ek indum anêj ku. Aêj ba kupik lôk sek minj ethak donjom ami.

¹⁴ *Wapômbêj da anêj lôklinyak hik Anyô Bêj linj ba tem injik alalô linj aêj iyom.

¹⁵⁻¹⁷ *Môlônim lemvimkupik sapêj ma hatôm Kilisi da anêj linjkupik bute. Môlô ôthônj auk êj e? Ma ôpatu ba hathak donjom havinj Anyô Bêj thai ininj dahôlôninj habitak donjom. Ma Wapômbêj anêj abô bute hanarj nena, “Thai tem nimbatak êtôm kupik donjom.”

Môj Anôj 2:24

Aêj ba anyô te hathak donjom havinj avi sek te, êj ma thai lêk ibitak kupik donjom. Ma naja Kilisi anêj linjkupik bute ba nanêma êndêj avi sek e? Mi anônj!

¹⁸ Nôsôv ek sek walilinj. Kambom takatu ba avômalô ethak idum ba vi ma hêk kupik viyainj. Ma opalê atu ba hadum sek walilinj êj ma yanida habulinj anêj linjkupik ba hadum sek hathak.

¹⁹⁻²⁰ *Môlô lemvimkupik ma Lovak Matherj anêj unyak matherj atu ba hamô kapô ba Wapômbêj da hêv hadêj alalô. Avanônj e? Ma hêv alalô vuli ba minj o anyô bêj ek oyabinj oda ami. Ba intu ômbô Wapômbêj esak lemvimkupik.

7

Abô hathak ewa i

¹ Yahato môlônim abô viyanj nena mavi ek nômo daluk ma minj noja avi ami.

² Ma donjom avômalô ethak idum sek walilinj. Aêj ba mavi ek nê ewa i, anyô ênjêk imbinj yanavi ma avi ênjêk imbinj yamalô.

³ Ma anyô lahavinj ênjêk imbinj yanavi êj ma yanavi minj embasinj i ami. Ma yanavi lahavinj ênjêk imbinj yamalô ma yamalô indum aêj iyom ek malê nena nê lôk vênj ininj viyanj hêk.

⁴ Avi minj hayabinj yanida linjkupik ami. Mi. Anyô hayabinj. Ma anyô minj hayabinj yanida linjkupik ami. Mi. Avi hayabinj.

⁵ Ba intu ovasinj am, êj ma hatôm udum vani! Anyô hadum ek etej mek ma minj bônônj ami. Enarj êndêj yanavi. Ma avi hadum ek etej mek ma minj bônônj ami. Enarj bêj êndêj yamalô ba thai nêndôk am. Êj ma netak ininj êk

* **6:11:** Tit 3:3-7 * **6:12:** 1Ko 10:23 * **6:13:** 1Te 4:3-5 * **6:14:** Lom 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14

* **6:15-17:** Mat 19:5; Jon 17:21-23; Lom 8:9-11; Ep 5:30 * **6:19-20:** 1Ko 7:23; 1Pi 1:18-19

havin i êtôm wak vithê. Ma mek anêḡ daḡ ma nêḡêk esak loḡbô ek Sadarḡ miḡ hatôm enja iniḡ thethanḡak ek êndôk thai lenḡiḡ ami.

6 Miḡ yahavak balabuḡ te ek avi lo anyô miḡ nêḡêk imbiḡi i wak la ami. Mi. Yahanarḡ ek yanêm môleḡnim auk sa iyom.

7 Yada ma anyô muk ba yalenḡhavinḡ anyô lôkthô nimbitak êtôm yada. Ma doḡtom anyô tomtom da ewa iniḡ wapôm lomaloma halêm anêḡ Wapômbêḡ. Aêḡ ba nôḡ takatu ba Wapômbêḡ habi sam ma yanḡa yanḡa.

8 Abô êntêk ba tem yanarḡ ma hathak aluḡ lo avi tôp. Mavi ek thêlô nêḡmô daluk êtôm ya.

9 *Thethanḡak miḡ êmbôk môleḡ êtôm atum hatharḡ ami, êḡ ma mavi anôḡ. Aêḡ ba anyô te miḡ hatôm ipuki loḡ ami, êḡ ma enja avi.

10 *Yahanarḡ abô êntêk ek avômalô ewa i. Avi te miḡ hatôm êndô yamalô ami. Abô êntêk ma Anyô Bêḡ anêḡ abô balabuḡ ma miḡ yenarḡ abô ami.

11 Avi hadô yamalô êḡ ma epesarḡ abô imbiḡi yamalô ma miḡ enja anyô yanḡ ami. Ma anyô aêḡ iyom.

12-13 Yahanarḡ abô êntêk ek avômalô takatu ba ewa i ba yanḡ miḡ hêvhavinḡ Wapômbêḡ ami. Ba anyô te hawa avi te ba miḡ hêvhavinḡ Wapômbêḡ ami ma doḡtom lahavinḡ êḡmô imbiḡi yani, ma miḡ êndô avi êḡ ami. Ma avi te hawa anyô te ba miḡ hêvhavinḡ Wapômbêḡ ami ma doḡtom lahavinḡ êḡmô imbiḡi yani, ma miḡ êndô ôpêḡ ami. Êntêk ma yenarḡ auk iyom. Ma miḡ Anyô Bêḡ anêḡ abô balabuḡ te ami.

14 Anyô te hawa avi atu miḡ hêvhavinḡ ami, êḡ ma anyô anêḡ hêvhavinḡ hatôm nêḡm avi êḡ lôk nali sa ba nimbitak êtôm nôḡ mabuḡ hêk Wapômbêḡ ma. Ma avi hawa anyô atu ba miḡ hêvhavinḡ ami ma aêḡ iyom. Ma mi, êḡ ma tem Wapômbêḡ êḡnjê nali takêḡ nena lelaik. Aêḡ ba miḡ ôndô vônim atu ba anêḡ hêvhavinḡ mi ami.

15 *Ma howa avi atu ba miḡ hêvhavinḡ Wapômbêḡ ami ba hadum ek êndô o, êḡ ma otak yani ek ni. Ma howa anyô atu ba miḡ hêvhavinḡ Wapômbêḡ ami ba hadum ek êndô o, êḡ ma otak yani ek ni aêḡ iyom. Tem miḡ undum abô esak nôḡm êḡ ami. Wapômbêḡ halam alalô hathak kobom namô malinḡyaô imbiḡi i.

16 *Ba injo. Yanavi tem nêḡm yamalô sa ek imbitak anyô hêvhavinḡ mena yamalô nêḡm yanavi sa ek imbitak avi hêvhavinḡ la.

Alalô namô êtôm lôkmala atu ba Wapômbêḡ lahavinḡ alalô namô

17 Hôḡmô aisê ba Wapômbêḡ halam o ma ôḡmô aêḡ. Êḡ ma hatôm Anyô Bêḡ anêḡ wapôm atu ba hik sam hadêḡ môleḡ tomtom. Abô balabuḡ êntêk ma yahêv hadêḡ ḡjê êvhavinḡ lodôḡlodôḡ lôkthô.

18 Ôpatu ba bôk enḡothe anêḡ kupik ba Wapômbêḡ halam yani ma êḡmô aêḡ. Ma miḡ nepesarḡ anêḡ kupik esak loḡbô ami. Ma ôpatu ba miḡ enḡothe anêḡ kupik ami ba Wapômbêḡ halam yani ma êḡmô aêḡ iyom. Ma miḡ enḡothe anêḡ kupik vê ami.

19 *Enḡothe kupik lôk miḡ enḡothe kupik ami, nôḡm ju êḡ ma nôḡm oyanḡ. Ma nôḡm bêḡ ma nesopa Wapômbêḡ anêḡ abô.

20 Enḡothe anêḡm kupik mena enḡothe ami mena ewa avi mena miḡ ewa avi ami ba Wapômbêḡ halam o, ma ôḡmô aêḡ.

* 7:9: 1Ti 5:14 * 7:10: Mat 5:32 * 7:15: Lom 14:19 * 7:16: 1Pi 3:1 * 7:19: Lom 2:25; Gal 5:6; 6:15

21 Ma o atu ba anêm alañ hamô ba Wapômbêñj halam o ma miñ lemmalain andô. Ma donptom loñôndé la hêk ek otak anêm alañ anêñ ku, êñ ma undum aêñ.

22 *Ba nê takatu ba iniñ alañ hamô aleba Anyô Bêñj halam i ma hatôm Anyô Bêñj hapole iniñ yak vê. Ma aêñ iyom nê takatu ba miñ êmô alañ la vibinñ ami aleba Anyô Bêñj halam i ma Kilisi lêk habitak iniñ alañ.

23 Wapômbêñj bôk hêv mólô vuli hathak vuli bêñj ba miñ anyôla habitak mólônim alañ ami ba intu lemiminjikam esak auk pik takêñ ami.

24 Aiyañ thêlô, mólô tomtom nômô êtôm aêsêbôk ba Wapômbêñj halam mólô. Mólô owa am mena miñ owa am ami mena engothe kupik mena miñ engothe kupik ami lôk nê iniñ alañ hamô mena iniñ alañ mi, nômô aêñ iyom ba nosopa Wapômbêñj.

Pol hêv abô hadêñ avômalô muk

25 Anyô Bêñj lahiki hathak ya ba intu yenañ abô ma avanôñj ek mólô nônêmimbinñ. Êntêk ma yenañ auk hathak avômalô muk ma miñ Anyô Bêñj anêñ abô balabuñ ami.

26 Lêk ma malainñ lomaloma habitak. Aêñ ba nômô êtôm avômalô muk ma tem nômô mavi.

27 Ôpatu ba lêk epesañ anêñ abô ek enja avi ma miñ êndô ami. Ma mólô takatu ba avi mi miñ nômbôlêm avi ami.

28 Ma howa avi, ma miñ hudum kambom ami. Ma avi muk te hawa anyô, ma miñ hadum kambom ami. Ma donptom mólô takatu ba owa am tem nôpôm malainñ lomaloma êmô pik êntêk ba intu yahavatho mólô loñj ek miñ malainñ takêñ épôm mólô ami.

29-31 *Yenañ abô anêñ ôdôñj nena pik êntêk tem êmô sawa bidonñ iyom ba anêñ auk lôk anêñ nômkama lôkthô lêk idum ek nema. Ba opalé atu ba hawa avi, êñ ma nôm mavi. Ma donptom lemimbi nena ewa i tem miñ êmô wak nômbêñj intu sapêñj ami. Ma opalé atu ba lamalainñ miñ undum ba malainñ êñ eyabinñ anêm auk ami. Ma nôm mavi miñ eyabinñ anêm auk ami. O atu ba hêv vuli nômkama lomaloma miñ nôñgwêk lélé esak nôm takêñ ami. Nômkama pik nômbêñj êñ ma nôm mavi anôñj. Ma donptom miñ nôñgô êtôm nômbêñj êñjêk anêm auk ami.

32 Yalenñhavinñ nena lenñhiki lomaloma miñ embaloñj mólô loñj ami. Anyô muk lahiki hathak Anyô Bêñj anêñ ku ek indum Anyô Bêñj lamavi.

33 Ma donptom anyô lôk avi lahiki hathak nômkama pik ek batu indum yanavi lamavi.

34 Ba intu yani lahiki hathak yanavi ma Anyô Bêñj havinñ. Ma avi tôp lôk avi muk ethak lenñhiki hathak Anyô Bêñj anêñ ku. Iniñ auk nena nêñêm dahôlôñjñj lôk lenñjñkupik êndêñ Anyô Bêñj. Ma donptom avi lôk anyô lahiki hathak nômkama pik ek indum yamalô lamavi.

35 Yahanañ abô takêntêk ek nêñ mólô sa ma miñ nêñ malainñ êndêñ mólô ami ek mólô nômô thêthôñj ma miñ nômla embaloñj mólô loñj ami ek mólô nônêm kapôlômim lôkthô êndêñ Anyô Bêñj. Ma miñ yahanañ ek êtôm yak embaloñj mólô loñj ami.

36 Ma ôpatu ba hapesañ abô yôv ek enja avi muk te ba anêñ thethanñak hadum ek imbulinñ avi êñ ma ôpêñ enja avi êñ. Yani miñ hadum kambom ami.

* 7:22: Plm 16; 1Pi 2:16 * 7:29-31: 1Jon 2:17

³⁷ Ma ôpatu ba hapesañ yanida anêḡ auk ma miḡ hasopa anyôla anêḡ auk ami ba hasopa anêḡ lahaviḡ iyom nena hadô enja avi muk, ôpêḡ hadum nôḡ mavi haviḡ.

³⁸ Aêḡ ba ôpatu ba hawa avi muk hadum nôḡ mavi. Ma ôpatu ba hadô enja avi êḡ ma anêḡ malaiḡ ma yaô ba intu hadum nôḡ mavi anôḡ.

³⁹ *Avi atu ba hawa anyô ba yamalô hamô lôkmala denañ ma hatôm ibutiḡ thai loḡ endeba anyô ema am. Êḡ ma hatôm enja anyô yan atu ba hasopa Anyô Bêḡ esak loḡbô êtôm yanida anêḡ lahaviḡ.

⁴⁰ Yenaḡ auk nena yani êḡmô daluk ma tem yani lamavi bêḡ anôḡ. Ma Wapômbêḡ anêḡ Lovak Mathenḡ hamô haviḡ ya ba intu ya anyô lôk auk hatôm môlô.

8

Ngôkba anêḡ nôḡ lôk ya

¹ *Yahanaḡ abô êntêk hathak ḡgôkba anêḡ nôḡ lôk ya.* Môlô onañ nena, “Alalô lôkthô ma ḡê lôkawk.” Môlônim auk êḡ hadum ba môlô ôyê am daḡ ba ubuliḡ avômalô êvhaviḡ vi. Ma môlô lemimhaviḡ avômalô takêḡ, êḡ ma tem nôḡêm i sa.

² *Môlô osonḡ nena môlô oyala nôḡkama lôkthô e? Mi. Môlô ôthôḡ auk anôḡ paliḡ!

³ Opalê atu ba lahaviḡ Wapômbêḡ ma Wapômbêḡ hayala yani.

⁴ *Yenaḡ auk hathak eyañ ḡgôkba iniḡ nôḡ ma aêntêk. Alalô ayala nena Wapômbêḡ ma doḡtom iyom. Ma ḡgôkba takatu avômalô êv yey hathak miḡ Wapômbêḡ anôḡ ami.

⁵ Avômalô elam nôḡ lomalama nena iniḡ ḡgôkba lo iniḡ anyô bêḡ. Aêḡ ba nôḡ takêḡ hatôm iniḡ wapômbêḡ lo anyô bêḡ.

⁶ *Ma doḡtom alalô ayala nena Wakamik Wapômbêḡ yani iyom intu Wapômbêḡ ba hapesañ nôḡkama lôkthô ba alalô abitak ek nandum anêḡ ku. Ma Yisu Kilisi yani iyom intu Anyô Bêḡ anôḡ ba Wapômbêḡ hapesañ nôḡkama lôkthô hathak yani. Ma Yisu êḡ hadum ba alalô abitak Wapômbêḡ anêḡ avômalô.

⁷ Ma avômalô doho miḡ leḡiḡhabi auk takêḡ hêk kapôlôḡiḡ ami. Sêbôk ma thêlô enḡabôm ḡgôkba anêḡ nôḡ ma lêk êdô ba esopa Wapômbêḡ. Ma doḡtom eyañ ḡgôkba anêḡ nôḡ ma hatôm esopa ḡgôkba hathak loḡbô. Thêlôninḡ auk ma pulusikna ba intu leḡiḡmalaiḡ.

⁸ Avômalô takatu ba leḡiḡ malaiḡ hathak nôḡ êḡ ba miḡ eyañ ami ma Wapômbêḡ miḡ hatatale i ami. Ma môlô avômalô takatu ba oañ nôḡ lomalama ma Wapômbêḡ miḡ habam môlô ami. Aêḡ ba oañ mena ôdô ma nôḡ oyaḡ hêk Wapômbêḡ ma.

⁹ *Aêḡ ba o anyô hôêvhaviḡ lôklokwaḡ, oyabiḡ o! Anêḡ malaiḡ mi ek nonḡwaḡ ḡgôkba anêḡ nôḡ ba hoañ êḡ ma miḡ onañ êndêḡ avômalô takatu ba auk pulusik ek nindum aêḡ ami êḡa tem indum thêlô nêḡêm yak.

* **7:39:** Lom 7:2-3 * **8:1:** Ap 15:29 * **8:1:** Avômalô Kolin ethak êbôk nôḡm ek êv da hadêḡ ḡgôk. Ma ḡê êvhaviḡ leḡhaviḡ nejaḡ nôḡm takêḡ. Thêlôninḡ auk aêntêk nena êḡ ma miḡ wapômbêḡ anôḡ ami ba intu thêlô hatôm nejaḡ. Aêḡ ba thêlô eto kapya hadêḡ Pol ek nedañô anêḡ auk. * **8:2:** Gal 6:3 * **8:4:** Lo 4:39; 6:4; Gal 4:8 * **8:6:** Ep 4:5,6 * **8:9:** Lom 14:13-15; Gal 5:13

10 Hu malakba ba hoan̄ ngôkba anêṅ nôm ma anyôla lamalain̄ hathak nôm êṅ te hayê hoan̄, hoson̄ nena hôêv yani sa ba tem eyala nena nôm êṅ ma nôm oyan̄ e?

11 *Êṅ ma hubulin̄ yani ek endeni anêṅ kobom bô esak loṅbô ba anêm auk êṅ habulin̄ anyô hêvhavin̄ pulusik atu ba Yisu hama ek nêm yani sa.

12 Anyô te anêṅ auk pulusik ba hubulin̄ yani êṅ ma hudum kambom hathak Kilisi.

13 *Ba intu yahan̄ nôm êṅ ba habulin̄ yenan̄ aiyāṅ ba hadum kambom êṅ ma tem miṅ yan̄gan̄ alim esak loṅbô ami. Yakô yandum ba yenan̄ aiyāṅ nêm yak.

9

Pol hadô vuli

1 *Odan̄ô! Abô balabuṅ lomaloma miṅ havalon̄ ya loṅ ami! Ma bôk yahayê Yisu alalôaniṅ Anyô Bêṅ yôv! Ya ma aposel ba yada yenan̄ ku lôk Wapômbêṅ anêṅ lôklokwan̄ hadum ba intu môlô ubitak!

2 *Avômalô doho êpôlik nena ya Pol ma miṅ aposel ami. Ma don̄tom môlônim ôêvhavin̄ hik ya thô nena ya ma Anyô Bêṅ anêṅ aposel. Aêṅ ba môlônim aposel ma ya.

3 Avômalô doho ibi yalen̄ nena yahabulin̄ yenan̄ ku aposel ba yahêv yada kisi aêntêk.

4 *Avômalô ethak êv nôm hadêṅ yêlô hatôm ṅê lôk athêṅ bêṅ takatu ba idum Wapômbêṅ anêṅ ku.

5 Ma Anyô Bêṅ anêṅ iviyaṅ lôk Sipas ma aposel vi ethak ewa avi takatu ba êvhavin̄ hatôm vêṅji. Ma yêlô hatôm nandum aêṅ imbiṅ.

6 Ma yai hatôm natak ku bahen̄ṅ ek nandum Wapômbêṅ anêṅ ku êtôm aposel vi. Ma môlô osoṅ nena yai lôk Banabas iyom intu ṅê athêṅ mi e? Mi. Yêlô lôkthô ma aposel iyom.*

7 ṅê vovak da miṅ êv vuli inin̄ nôm ami. Ma avômalô takatu ba idum inin̄ ku ethak eyan̄ anêṅ anôṅ. Ma ṅê takatu ba eyabin̄ bok ethak eyan̄ bok takêṅ.

8 Abô takêṅ ma auk pik e? Mi. Wapômbêṅ anêṅ abô balabuṅ bôk hanan̄

9 *ba Mose bôk hato nena,

“Bok oks hadum ku ma miṅ nokak abôlêk siṅ ami.”

Lo 25:4

Ma Wapômbêṅ lahiki hathak bok oks mena?

10 *Mi. Abô êṅ ma hathak yêlô. Avanôṅ! Abô êṅ hathak yêlô opalêla takatu ba adum Wapômbêṅ anêṅ ku. ṅê takatu ba ele ku lôk evatho ku, lôkthô êv malen̄ṅ ek nejan̄ nôm.

11-12 *Môlô othak ôêv avômalô ku vi sa. Ma yêlô avatho Wapômbêṅ anêṅ abô halôk môlô. Aêṅ ba awa nôm anêṅ môlô ma ôyê nena malain̄ e? Mi! Yêlôaniṅ athêṅ hêk ba intu yêlô amôṅ ek naja môlônim nôm!

Ma don̄tom miṅ yêlô asopa loṅôndê êṅ ami. Ba awa malain̄ lomaloma ek miṅ embasin̄ Wapômbêṅ anêṅ Abô Mavi ami.

* 8:11: Lom 14:15,20 * 8:13: Lom 14:21 * 9:1: Ap 9:1-9; 26:16; 1Ko 15:8-9 * 9:2: 2Ko 3:2-3

* 9:4: Luk 10:8 * 9:6: Pol hayala Kolin inin̄ auk lôkban̄ ba intu havuṅ abô ba hadô ek enja Kolin inin̄ da. Aêṅ ba hadum thêlô len̄ṅmanin̄. * 9:9: Lo 25:4; 1Ti 5:18 * 9:10: 2Ti 2:6 * 9:11-12: Lom 15:27; Ap 20:34; 2Ko 11:9

13 *Mólô oyala nena nê takatu ba idum ku hamô unyak matherŋ ma eyaŋ nô m takatu ba êv hadêŋ unyak êŋ. Ma nê takatu ba idum ku hamô loŋ ébôk da ma eyaŋ nô m takatu ba êv hatôm da.

14 *Anyô Bêŋ bôk hanaŋ aêŋ iyom nena nê takatu ba enaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô ma neja iniŋ nô m êlêm anêŋ iniŋ ku takatu ba idum.

15 Ma doŋtom yada miŋ bôk yahasopa loŋôndê takêŋ ami. Ma miŋ yahato abô êntêk ek mólô nobakôŋ ya ami. Mi! Yahama ma mavi ek miŋ yanêm malaiŋ êndêŋ mólô ami ek anyôla miŋ enja nô m takatu ba yahabam ya hathak vê ami.

16 *Miŋ yahabam ya hathak yahananŋ Wapômbêŋ anêŋ abô ami. Mi. Wapômbêŋ hêv ku êŋ hadêŋ ya. Ba miŋ yahananŋ Wapômbêŋ anêŋ abô ami, êŋ ma malaiŋ bêŋ ek ya.

17 Yahapetenak ek yandum ku êntêk êŋ ma tem yanja vuli. Ma doŋtom miŋ yada yenaŋ auk ami. Ba intu yahadum oyaŋ hatôm yenaŋ ku atu ba Wapômbêŋ hêv ek yayabiŋ.

18 Vuli alête intu tem yanja? Yenaŋ vuli ma aêntêk. Yahananŋ Wapômbêŋ anêŋ Abô Mavi ma miŋ avômalô nê nê m vuli ami. Êŋ ma hatôm yenaŋ vuli atu ba yahabam ya hathak.

19 Aêŋ ba yahaheŋ miŋ ekak loŋ lôk anyôla miŋ hayabiŋ ya ami. Ma doŋtom yenaŋ auk nena avômalô lôkthô nimbatak yenaŋ alaŋ ek yanŋik loŋôndê thô ek bêŋ anôŋ ini nesopa Kilisi.

20 *Yahamô haviŋ avômalô Israe l ma yahabitak hatôm thêlô. Ma yahamô haviŋ avômalô esopa abô balabuŋ takatu êŋ ma yahabitak hatôm thêlô ek yandom i ini ek Kilisi. Ma doŋtom abô balabuŋ miŋ hayabiŋ ya ami.

21 Yahamô haviŋ nê daluk takatu ba iniŋ abô balabuŋ mi, êŋ ma yahabitak hatôm thêlô ba miŋ yahasopa alalô avômalô Israe l iniŋ abô balabuŋ loma-loma ami ek yandom thêlô ini êndêŋ Kilisi. Ma yahasopa Wapômbêŋ lôk Kilisi iniŋ abô ba intu eyabiŋ ya.

22 *Ma yahamô haviŋ nê takatu ba iniŋ auk pulusik ma yahabitak pulusik hatôm thêlô ek yandom thêlô ini ek Kilisi. Yahasopa avômalô lôkthô iniŋ auk lomaloma ek auk anêŋ aêŋ ma hatôm yanêm vi dedauŋ sa.

23 Yahadum aêŋ ek avômalô lôkthô nedaŋô Wapômbêŋ anêŋ abô ba nesopa ek alalô lôkthô naja bulubiŋ.

Nadaŋviŋ lôklokwaŋ ek nayo unjôv

24 Avômalô takatu ba elanviŋ sapêŋ ewa vuli e? Mi. Ôpatu ba hamôŋ iyom. Aêŋ ba ondaŋviŋ ek onja anê m vuli aêŋ iyom.

25 *Avômalô takatu ba ik mambêŋ ma ethak êdôŋ i wak nô mbêŋ intu ek neja kuluŋ atu ba tem ekapok ketheŋ. Ma doŋtom alalô adum ek naja kuluŋ atu ba tem êmô wak nô mbêŋ intu sapêŋ.

26 Ba intu ya miŋ yahaŋviŋ hatôm anyô halaŋviŋ mayaliv ami. Ma miŋ yahik vovak hatôm anyô hathak hik loŋ oyaŋ ami.

27 *Mi! Yahik yaleŋviŋkupik ek batu yenaŋ auk pik etauiŋ. Yakô yanaŋ Wapômbêŋ anêŋ Abô Mavi êndêŋ avômalô ba nê nê mimibiŋ ma yada mi.

* 9:13: Lo 18:1-3 * 9:14: Mat 10:10; Gal 6:6 * 9:16: Jer 20:9 * 9:20: Ap 21:20-26 * 9:22: 2Ko 11:29 * 9:25: Plp 3:14; 2Ti 2:4-5; 4:7-8 * 9:27: Lom 8:13; 13:14

10

Yakô ek alalô nanêm yak esak saé

1 *Aiyarj thêlô mijj mólô lemimpaliñ ami! Sêbók ma alalôaniñ bumalô esopa buliv lôk evenj ñgwêk malêvônj.

2 Ma buliv lo ñgwêk ithik thêlô ek injik thô nena thêlô esopa Mose.

3 *Thêlô sapêñ eyarj nômm mathenj atu

4 *ma sapêñ inum ñarj valu mathenj atu ba havenj havinj i. Valu êñ ma Yisu da.

5 *Ma donjom Wapômbêñ mijj lamavi hathak thêlô ami ba intu ema ba kupik hêk mayaliv hêk loñ thiliv.

6 *Nôm takêñ habitak ek alalô lenjinjimi esak ma mijj imbisók iminj alalô ek nandum kambom ami.

7 Bók eto hathak thêlô nena,
 “Avômalô êñ esopa ñgók ba eloyenj hathak lôk eyarj ba inum ba idum sek lomaloma.”

Etak Ijip 32:6

Aêñ ba mijj mólô nundum aêñ ami.

8 *Mijj alalô nandum sek walilinj êtôm bók ba alalôaniñ bumalô idum ba avômalô hatôm 23,000 ema wak donjom iyom ami.

9 *Alalô mijj natatale Anyô Bêñ êtôm avômalô vi atu ba bók idum ba umya hatharj i pôpônô ami.

10 *Ma mijj nanarj abô munujmunuj êtôm bók ba doho idum ba anjela vovak hiki pôpônô ami.

11 Nôm takatu ba bók habitak hathak avômalô bôsêbók ma eto ek alalô avômalô bôlônj êntêk atu ba lêk amô habobo pik lo lenj anêñ danj lenjinjimi katô ba nayabinj i.

12 Aêñ ba o atu ba hosonj nena huminj lôklokwarj êñ ma oyabinj o ek mijj nêmm yak ami.

13 Kambom hathak halók avômalô lenjinj ek nindum kambom. Ma hudum ek undum kambom ma Wapômbêñ tem mijj imbulinj dômm ek o ami. Tem yani êmbôlêmm loñônê ek otak auk êñ ek uminj lôklokwarj. Ma tem mijj etak o ek nêmm yak ami.

Mijj nônnem yerj êndêñ Wapômbêñ ma ñgókba imbinj ami

14 Aêñ ba aiyarj thêlô, nônnem am vê êñjêk ñgókba anêñ ku lo loñ.

15 Mólô avômalô lôkuk ba intu nutitinj abô êntêk nena thêthônj mena mi e?

16 *Kilisi anêñ thalalenj hadum ba alalô abitak donjom lôk anum ba lenjinjimi hathak nômm mavi takatu ba yani hadum ek hêv alalô sa. Ma polom donjom êñ ma hatôm Kilisi lij kupik ba intu alalô anjôli ba anj.

17 *Ma alalô avômalô bêñ anônj anj ek injik thô nena alalô sapêñ lêk athak donjom havinj Kilisi ba abitak ôdônj te iyom.

18 *Ma lemimimbi esak avômalô Israel. Thêlô êv injinj da hadêñ ñê êbók da ba êbók ma sapêñ eyarj nômm da êñ ma hatôm ethak donjom havinj Kilisi ba ibitak ôdônj te iyom.

19 *Ma yahanarj nena ñgók injinj nômm lôk alokwarj ma valu injinj athêñ hêk e?

* **10:1:** Kis 13:21-22; 14:22-29 * **10:3:** Kis 16:35 * **10:4:** Kis 17:6; Nam 20:11 * **10:5:** Nam 14:29-30 * **10:6:** Nam 11:4,34; 1Ko 10:11 * **10:8:** Nam 25:1-9 * **10:9:** Nam 21:5-6 * **10:10:** Nam 16:41-49 * **10:16:** Mat 26:26-28 * **10:17:** Lom 12:5 * **10:18:** Wkp 7:6 * **10:19:** 1Ko 8:4

20 *Mi. Nê daluk êv da hadêṅ ṅgôk. Ma ṅgôk takêṅ ma Wapômbêṅ e? Miṅ yalenṅhaviṅ mólô nosak doṅtom imbiṅ ṅgôk ami.

21 *Miṅ hatôm nunum êndôk Anyô Bêṅ anêṅ tase lôk ṅgôk anêṅ imbiṅ ami. Ma miṅ hatôm nonṅwan ṅgôk anêṅ nôm lôk Anyô Bêṅ anêṅ imbiṅ ami.

22 *Hatôm alalô nadôk Anyô Bêṅ la ek ladaṅ e? Ma hêv vovaṅ hadêṅ alalô êṅ ma tem namô lôklokwaṅ ma miṅ nanêm yak ami e?

Nambô Wapômbêṅ anêṅ athêṅ

23 *Mólô onaṅ nena, “Balabuṅ te miṅ havalonaṅ alalô loṅ ami. Ba malêla takatu alalô leṅṅhaviṅ nandum ma hatôm.” Ma doṅtom ya Pol yahananaṅ nena nômkama sapêṅ tem miṅ nêṅ mólô sa lôk embatho mólô loṅ ami.

24 *Ba miṅ lemimimbi oda anêṅ mavi iyom ami ma lemimimbi anyô vi iniṅ mavi imbiṅ.

25-30 *Ma

“Nômkama pik lôkthô ma Anyô Bêṅ anêṅ.”

Karya Yey 24:1

Yahabô Wapômbêṅ ba yahaṅ lôk yalenṅmavi êṅ ma anyôla miṅ hatôm esaṅ ya ami. Yenaṅ auk nena yanṅgaṅ ma tem yanṅgaṅ. Ma yahadô ma dô. Anyô vi iniṅ auk miṅ havalonaṅ ya loṅ ami. Aêṅ ba noja alim vathiap lôkthô atu ba ôêv vuli ba oṅwan. Miṅ lemim malaiṅ ami.

Ma nê daluk doho elam o ek nu nonṅwan nôm imbiṅ i ba hudum ek nu ma miṅ onaṅ injik i liṅ ami. Nonṅwan iyom. Ma doṅtom anyôla hanaṅ hadêṅ o nena nôm êntêk ma nôm ṅgôkba, êṅ ma miṅ nonṅwan ami ek nêṅ anyô daluk êṅ sa ek miṅ lamalaiṅ esak o ami. Ma miṅ yahananaṅ hathak nê êvhaviṅ ami. Mi. Yahananaṅ hathak nê daluk.

31 *Aêṅ ba oarṅ mena unum mena udum aisê, nundum lôkthô aêṅ iyom ek nobam Wapômbêṅ anêṅ athêṅ.

32 *Avômalô Isael lo Glik lôk Wapômbêṅ anêṅ avômalô êvhaviṅ takatu, ma miṅ nundum nômla ek nosale i thô ami.

33 *Nômkama lôkthô atu ba yahadum ma yahadum ek yanêṅ avômalô vi sa ek neja bulubiṅ. Miṅ yahabôlêṅ nôm leṅṅmavi ek yada ami.

11

1 *Yahasopa Kilisi ba intu nosopa yavenṅwam.

Pol hanaṅ hathak nendam leṅkadôk siṅ

2 Yahayê nena mólô miṅ lemimpaliṅ yenaṅ abô ami ba yahananaṅ abô mavi hathak mólô. Mólô ovalonaṅ yenaṅ auk taksébôk atu ba êdôṅ ya ba yahadôṅ mólô hathak.

3 *Yalenṅhaviṅ mólô noyala nena Kilisi ma hamô vuliṅ ek anyô ma anyô hamô vuliṅ ek avi ma Wapômbêṅ hamô vuliṅ ek Kilisi.*

* 10:20: Lo 32:17; ALK 9:20 * 10:21: 2Ko 6:15-16 * 10:22: Lo 32:21 * 10:23: 1Ko 6:12

* 10:24: Lom 15:1-2 * 10:25-30: Sng 24:1; 1Ko 8:7; 1Ti 4:4 * 10:31: Kol 3:17 * 10:32: Lom 14:13

* 10:33: 1Ko 9:20-22 * 11:1: 1Ko 4:16 * 11:3: Stt 3:16; Ep 5:23 * 11:3: Abô Glik hathak “vuliṅ”

anêṅ dôdôṅ yaṅ nena “lokwaṅ ta”. Aêṅ ba abô 11:3 haveṅ aêntêk. “Kilisi ma hatôm a anêṅ lokwaṅ ta ma anyô sapêṅ ma epesaṅ hathak Kilisi ba êtôm thaṅaṅ. Ma anyô hatôm a anêṅ lokwaṅ ta ma avi halêṅ anêṅ anyô ba êtôm thaṅaṅ. Ma Anyô Bêṅ hatôm a anêṅ lokwaṅ ta ma hêv Kilisi ba halêṅ ma hatôm thaṅaṅ.”

4 Ba ôpatu ba hadum ek eteṅ mek mena hanaṅ Wapômbêṅ anêṅ auk bêṅ ek embatho avômalô loṅ ba hakôk kulunṅ, êṅ ma hêv mama hadêṅ Kilisi atu ba hamô vuliṅ ek yani.

5 Avi takatu ba enaṅ Wapômbêṅ anêṅ auk bêṅ ek embatho avômalô loṅ lôk eteṅ mek nendam leṅkadôk siṅ ma miṅ nekapinṅ leṅkadôk ṅauṅ ba popam ami. Edam leṅkadôk siṅ ami lôk ekapinṅ leṅkadôk ṅauṅ ba popam, êṅ ma hatôm êv mama hadêṅ ôpatu ba hamô vuliṅ ek i.

6 Avi atu ba miṅ lahavinṅ endam wakadôk ami êṅ ma nekapinṅ wakadôk ṅauṅ. Ma doṅtom nôṃ êṅ ma nôṃ mama. Ba intu avi nesak nendam leṅkadôk siṅ.

7-9 *Anyô ma hatôm Wapômbêṅ da ba hik Wapômbêṅ anêṅ lôkmanṅin thô. Ba intu yani êkôk nôṃla êṃô wakadôk ami. Anyô ma miṅ epesaṅ hathak avi lokwaṅ ami ma mi. Avi ma epesaṅ hathak anyô lokwaṅ. Miṅ epesaṅ anyô ek nêṃ avi sa ami, mi, avi ek nêṃ anyô sa. Ba intu avi hik anyô anêṅ lôkmanṅin thô.

10 Aêṅ ba avi nendam leṅkadôk siṅ êtôm lavôṅinṅ te ek aṅela nêḡê.

11-12 Avi ibitak anêṅ anyô. Ma avi evathu anyô ba intu anyô êlêṃ anêṅ avi aêṅ iyom. Ma doṅtom nôṃkama sapêṅ halêṃ anêṅ Wapômbêṅ. Ba intu avi takatu ba esopa Anyô Bêṅ miṅ hatôm nenaṅ nena, “Yêlô avi iyom ba yôv” mena anyô nenaṅ nena, “Yêlô anyô iyom ba yôv”. Mi.

13 Lemimhabi aisê? Avi miṅ edam leṅkadôk siṅ ami ba eteṅ mek hadêṅ Wapômbêṅ êṅ ma mavi e?

14-15 Alalô lôkthô ayala alalôaninṅ auk. Avi ininṅ leṅkadôk ṅauṅ hamô ek imbuliv leṅkadôk siṅ. Ma alalô anaṅ nena yani ma avi mavi. Ma doṅtom anyô atu ba wakadôk ṅauṅ daim yani tem mama.

16 Avômalô takatu ba êpôlik hathak abô êntêk nodanô! Yêlôaninṅ avi lôk avi takatu ba êvhavinṅ Anyô Bêṅ ba êṃô luvuluvu ethak edam leṅkadôk siṅ ba intu môlô nundum aêṅ iyom.

Kolin ibulinṅ Wapômbêṅ anêṅ nôṃ mathenṅ

17 Môlô othak doṅtom ma miṅ udum mavi hadêṅ avômalô vi ami. Môlô ubulinṅ i ba intu ya miṅ hatôm yanaṅ abô mavi esak môlô ami.

18 *Yahalanô môlô ṅê êvhavinṅ othak doṅtom ma ovak am vose hi lodôṅlodôṅ. Yakô abô êṅ bute ma avanôṅ.

19 Yakô môlô osonṅ nena lodôṅlodôṅ êṅ ma mavi ek nêḡê nena opalêla esopa Wapômbêṅ mavi ba hanaṅ mavi ma opalêla mi. Aisé?

20 Môlô othak doṅtom hatôm ṅê êvhavinṅ ma osonṅ nena oanṅ Anyô Bêṅ anêṅ nôṃ e? Mi!

21 Môlô doho ôṃôṅ ba ovasinṅ nôṃ ba oanṅ palonṅ. Ma doho ema kisi ma doho eyanṅ ba inum aleba leṅsoam bok.

22 Môlô unyak onḡwanṅ lo nunum êṃô mi e? Yakô môlô nôpôlik ek Wapômbêṅ anêṅ avômalô êvhavinṅ takatu ba nôṃkama mi ba ôṅḡô i nena avômalô ôvathek. Ba yanaṅ aisê êndêṅ môlô? Yambam môlô e? Mi anôṅ!

23 Anyô Bêṅ hadôṅ ya ba intu yandôṅ môlô aêntêk. Bôlôvôṅ atu ba tem nenaṅ Anyô Bêṅ Yisu bêṅ ma hawa polom

24 Ma hêv lamavi ma haya ba hanaṅ, “Êntêk ma yenaṅ yalenṅinṅkupik ba yahêv ek nêṃ môlô sa. Nundum aêṅ ek lemimimbi ya.”

25* Eyañ vêm ma hawa tase te aêñ iyom ma hanan, “Êntêk ma tabô lukmuk atu ba yahavak hathak yenañ thalalen. Waklavônñ atu ba unum ma nundum aêñ ek lemimimbi ya.”

26 Waklavônñ môlô oarj polom êntêk lôk unum halôk tase êntêk ma hanan hathak Anyô Bêñ anêñ ñama lôk endelêm.

Alalô nasô i ba naya vêmam ka naja Anyô Bêñ anêñ nôm

27* Aêñ ba anyôla hayañ lo hanum palonj êñ ma habulij polom lôk tase êñ ba Anyô Bêñ anêñ liñkupik lo thalalen lôk ñama habitak hatôm nôm oyarj ba ôpêñ tem indum abô.

28 Avômalô idum ek nejanj polom lôk ninum êndôk tase êñ ma nêsô i ba neya vêmam ka nejanj.

29 Anyôla hayañ lo hanum nôm matherj êntêk ma miñ lahabi Yisu Kilisi liñkupik lôk anêñ avômalô ami, ôpêñda hadum ba tem Wapômbêñ nêm malainj êndêñ ôpêñ.

30 Aêñ ba intu môlô doho lokwanj mi lôk ôpôm lijij ma bêñ anôñ ema.

31 Ma doñtom alalôda nasô i ba naya êñja Wapômbêñ miñ hatôm indum abô ek alalô ami.

32* Anyô Bêñ hanan alalô bêñ ba hêv malainj hadêñ alalô ek êndôñ alalô ek pik lo leñ anêñ danj atu ba Wapômbêñ hêv avômalô pik vê ma tem miñ nêm alalô vê imbinj ami.

33 Aêñ ba aiyarj thêlô, waklavônñ atu ba môlô ôlêm othak doñtom ek oñgwanj, êñ ma noyabinj môlôvianj.

34 Ma môlô doho oma kisi ma oñgwanj nôm êmô unim unyak vêm ka nôlêm nosak doñtom ek miñ abô la êpôm o ami.

Wak alê atu ba yahathôk ma tem yanêm auk doho imbinj.

12

Lovak Matherj anêñ wapôm lomaloma

1 Aiyarj thêlô yahadum ek yapesanj môlônim auk lokbanj takatu ba hathak wapôm lomaloma atu ba Lovak Matherj hêv hadêñ avômalô.

2* Sêbôk ba môlô avômalô daluk ma elom môlô hi mayaliv ek ôêv yey hadêñ nôm takatu ba miñ hatôm enanj abô ami.

3* Aêñ ba yananj êndêñ môlô nena Anyô Bêñ anêñ Lovak Matherj hayabinj anyôla, êñ ma tem miñ yani esanj Yisu ba enanj abôma ami. Ma Lovak Matherj iyom intu hatôm indum ôpêñ ba enanj nena Yisu ma Anyô Bêñ.

4* Wapôm ma lomaloma ma Lovak Matherj ma doñtom iyom intu hêv.

5 Ma kobom nêñem avômalô sa ma lomaloma ma Anyô Bêñ ma doñtom iyom.

6 Ma ku lomaloma hêk ma doñtom Wapômbêñ ma doñtom iyom intu hêv lôklokwanj hadêñ avômalô lôkthô ek nindum.

7 Lovak Matherj hadum ku hamô anyô tomtom ek hêv alalô sa ek namô mavi imbinj.

8 Anyô yanj ma hêv Wapômbêñ anêñ abô auk lôkmanjinj ek enanj bêñ. Ma yanj ma Lovak Matherj êñ hêv auk eyala Wapômbêñ anêñ auk lomaloma.

* 11:25: Kis 24:6-8; Hib 8:8-13 * 11:27: Hib 10:29 * 11:32: Hib 12:5-6 * 12:2: Hab 2:18-19

* 12:3: 1Jon 4:2-3 * 12:4: Lom 12:6

⁹ Ma te ma hêv auk hêvhavij lôklokwaŋ. Ma te ma hêv lôklokwaŋ ek nindum anyô lijij mavi.

¹⁰ Ma te ma hêv ek indum nômbithi lôklokwaŋ ma yaŋ ma enaŋ Wapômbêŋ anêŋ auk bêŋ ek embatho avômalô loŋ ma te ma hatitij nê evatho avômalô loŋ hathak iniŋ ku ma te ma hêv abô masôm hadêŋ avômalô ma te ma hêv auk ek enaŋ abô masôm takêŋ anêŋ ôdôŋ bêŋ.

¹¹ *Ku takêŋ lôkthô ma halêm anêŋ Lovak Matherŋ doŋtom êŋ iyom ba hêv hadêŋ anyô tomtom hatôm yanida anêŋ lahaviŋ.

Alalô lôkthô ma kupik doŋtom êŋ anêŋ lôbôlôbô

¹² *Kupik ma doŋtom iyom, ma doŋtom anêŋ lôbôlôbô hamô. Anêŋ lôbôlôbô takêŋ ma bêŋ anôŋ, ma doŋtom kupik doŋtom hayabiŋ. Ma Kilisi da anêŋ aêŋ iyom.

¹³ *Alalô lôkthô athik athak Lovak Matherŋ doŋtom ba abitak kupik doŋtom, avômalô Israeŋ lôk avômalô Glik ma nê lôk alaŋsi lôk nê alaŋsi mi, alalô sapêŋ abitak hatôm kupik doŋtom iyom. Ma Lovak Matherŋ doŋtom intu hamô alalô lôkthô kapôlôŋij.

¹⁴ Ma kupik ma miŋ epesaŋ hathak nômla doŋtom ami. Mi. Bêŋ anôŋ.

¹⁵ Veŋ kapô hanaŋ nena, “Baheŋ ma yaŋda ma veŋ kapô ma yaŋda. Ba intu ya miŋ kupik bute ami.” Êŋ ma abô avanôŋ e? Mi. Veŋ kapô ma kupik êŋ bute.

¹⁶ Leŋôndôŋ hanaŋ nena, “Malaŋdaluk ma yaŋda ma leŋôndôŋ ma yaŋda. Ba intu ya miŋ kupik bute ami.” Êŋ ma abô avanôŋ e? Mi. Leŋôndôŋ ma kupik êŋ bute.

¹⁷ Aêŋ ba kupik lôkthô ma malaŋdaluk iyom ma tem alalô nanaŋô aisê? Ma kupik lôkthô ma leŋôndôŋ iyom, ma tem alalô nadiŋu ôv aisê?

¹⁸ Odaŋô! Wapômbêŋ hapesaŋ kupik êŋ bu tomtom halôk ida iniŋ loŋ hatôm yanida anêŋ lahaviŋ.

¹⁹ Ba intu kupik êŋ bute iyom ma kupik lôkthô tem aisê?

²⁰ Aêŋ ba kupik êŋ anêŋ lôbôlôbô hamô ma doŋtom anêŋ kupik ma doŋtom.

²¹ Malaŋdaluk miŋ hatôm êpôlik esak baheŋ ba enaŋ, “O dô!” Ma leŋkadôk miŋ hatôm êpôlik esak veŋkapô ba enaŋ, “O dô!”

²² Mi! Kupik lôkthô ma anêŋ loŋ pulusik hamô ba loŋ pulusik takêŋ ma bêŋ ek eyabiŋ o mavi.

²³ Kupik anêŋ loŋ mama alalô athak apesaŋ lôk aluviŋ mavi ba adô hêk loŋ kapô.

²⁴ Ma kupik anêŋ loŋ mama mi ma miŋ alalô athak ik kup ami. Ma Wapômbêŋ hapesaŋ kupik anêŋ lôbôlôbô atu ba ethak doŋtom ma hêv athêŋ bêŋ hadêŋ loŋ mama

²⁵ ek batu miŋ nabaki vose ni lodôŋlodôŋ ami ma nanêm i sa ni ba êlêm.

²⁶ Bute hawa vovaŋ, lôkthô ewa vovaŋ. Ma bute hawa athêŋ bêŋ, êŋ ma lôkthô êbôi.

²⁷ *Môlô ma Kilisi liŋkupik ba môlô tomtom ma hatôm yani anêŋ kupik lôbôlôbô atu.

²⁸ *Nê êvhavij Anyô Bêŋ ma hêv ku lomalama hadêŋ i. Môŋ anôŋ ma aposel, hayô hêk ma plopet, ma haveŋ yam ma kédôŋwaga, vêm ma nê ku idum

nômbithi lôk nê takatu ba idum avômalô mavi lôk nê takatu ba êv avômalô sa lôk avaka ku lôkthô ma nê enaᅇ abô masôm.

²⁹ Aêᅇ ba môlô doho lêk aposel ma doho plopet ma doho kêdôᅇwaga lôk doho idum nômbithi

³⁰ ma doho idum avômalô mavi lôk doho enaᅇ abô masôm ma doho ik abô masôm lilij êᅇ ma mavi.

³¹ *Wapômbêᅇ lomaloma takatu ba hamôᅇ ek vi, êᅇ ma ôpôviᅇ o ek onja.

Êntêk ma loᅇôndê mavi anôᅇ te intu tem yanᅇgik thô êndêᅇ môlô.

13

Loᅇôndê leᅇᅇhaviᅇ

¹ Ôpatu ba hanaᅇ abô masôm lôk aᅇla iniᅇ abô lomaloma ma doᅇtom lahaviᅇ avômalô ami, yani êᅇ hatôm subim atu ba ik ba halaᅇ mayaliv lôk yeᅇ beleᅇ atu ba ibi ba pôk lili oyaᅇ.

² *Ma ôpatu ba hanaᅇ Wapômbêᅇ anêᅇ auk bêᅇ mena hawa auk hathak auk loᅇ kapô ba hanaᅇ auk lôkmaᅇᅇᅇ mena anyô hêᅇhaviᅇ ba hanaᅇ ba dumlolê haviyô ba hi, ma doᅇtom lahaviᅇ mi hêk ôpêᅇ ma anêᅇ ku ma nôᅇ oyaᅇ.

³ Ma anyôla hêᅇ anêᅇ nôᅇkama ek hêᅇ nê siv sa lôk hêᅇ ida hatôm da atum ma doᅇtom miᅇ lahaviᅇ avômalô ami, nôᅇ êᅇ miᅇ hêᅇ yanida sa ami.

⁴ Ôpatu ba lahaviᅇ avômalô, yani ma yôhok mavi ba nêᅇ la êndêᅇ avômalô. Yani miᅇ ladaᅇ lôk ebam yanida ba êmbôi ami.

⁵ Ma miᅇ indum nôᅇ mama lôk êtôm anyô palonᅇ lôk miᅇ laᅇaᅇa ketheᅇ oyaᅇ lôk embalonᅇ auk esak kambom bôsêbok ami.

⁶ *Leᅇhaviᅇ ma miᅇ habôi hathak kambom ami, mi, habôi hathak abô avanôᅇ iyom.

⁷ *Ôpatu ba lahaviᅇ avômalô hathak hamô maliᅇyaô ma anêᅇ hêᅇhaviᅇ hamiᅇ lôklokwaᅇ. Ma hathak hêᅇ ma ek Wapômbêᅇ ba hamiᅇ majaᅇ.

⁸ Kobom leᅇᅇhaviᅇ i ma anêᅇ daᅇ mi. Ma opalêla takatu ba enaᅇ abô plopet ma thêlônij ku tem anêᅇ daᅇ. Lôk abô masôm lomaloma, jinᅇaᅇ takêᅇ tem êᅇjêk tiᅇᅇ. Lôk auk lôkmaᅇᅇᅇ tem ende ba ni.

⁹ Ma alalô ayala Wapômbêᅇ anêᅇ auk dokte iyom lôk anaᅇ anêᅇ auk dokte iyom.

¹⁰ Ma waklavôᅇ atu ba Yisu endelêᅇ ma ku sapêᅇ tem êyô anêᅇ daᅇ ba injik anôᅇ ma tem enja loᅇ ek ku takêᅇ lôkthô.

¹¹ Sêbok ma ya amena ma yahanaᅇ abô inaᅇ amena lôk yaleᅇhabi inaᅇ amena ma yenaᅇ auk inaᅇ amena. Ma yahabitak anyô ma yahatak auk amena.

¹² Lêk ma alalô ayê lôk anôᅇ ami. Mi. Ayê dahô oyaᅇ. Ma embeᅇ yam ma tem nagê lôk anôᅇ. Lêk ayala dokte iyom ma embeᅇ yam ma tem nayala anôᅇ biᅇ hatôm Wapômbêᅇ lêk hayala alalô lôkthô katô anôᅇ.

¹³ *Ma nôᅇ lô êntêk iyom hêk. Êᅇhaviᅇ lôk êᅇ maleᅇ ek Wapômbêᅇ ma leᅇhaviᅇ. Ma doᅇtom leᅇhaviᅇ iyom intu bêᅇ ek nôᅇ lô êntêk.

14

Alalô leᅇᅇmavi anôᅇ ek nanaᅇ Wapômbêᅇ anêᅇ abô

* **12:31:** 1Ko 14:1 * **13:2:** Mat 17:20 * **13:6:** Lom 12:9 * **13:7:** 1Pi 4:8 * **13:13:** 1Te 1:3

1* Nosopa loŋôndê leŋiŋhaviŋ iyom ba nondanviŋ ek nonaŋ Lovak Matherŋ anêŋ abô lomaloma. Lôk nômbêŋ ba nôpôviŋ am lôklokwaŋ ek nonaŋ Wapômbêŋ anêŋ auk bêŋ ek embatho avômalô loŋ.

2 Ma opalê atu ba hanaŋ hathak abô masôm miŋ hanaŋ hadêŋ avômalô pik ami. Mi. Hanaŋ hadêŋ Wapômbêŋ ba hanaŋ abô loŋ kapô atu ba Lovak Matherŋ hêv hadêŋ yani. Ba anyôla miŋ hatôm eyala anêŋ ôdôŋ ami.

3 Ma opalêla takatu ba idum ek nembatho avômalô loŋ ma nenaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô esak avômalô pik iniŋ abô, ôpêŋ havatho thêlô loŋ lôk hathô thêlô ba haya lôk hêv abô labali hadêŋ i.

4 Ma ôpatu ba hanaŋ abô masôm havatho yanida loŋ. Ma doŋtom ôpatu ba hanaŋ Wapômbêŋ anêŋ auk hathak avômalô pik iniŋ abô, yani havatho avômalô êvhaviŋ loŋ.

5 Yalenhaviŋ môlô lôkthô nonaŋ abô masôm. Ma doŋtom yenaŋ auk lôklokwaŋ nena nonaŋ Wapômbêŋ anêŋ auk bêŋ ek embatho avômalô loŋ. Ôpatu ba havatho avômalô êvhaviŋ loŋ ma bêŋ anôŋ ek ôpatu ba hanaŋ hathak abô masôm. Ma doŋtom anyôla hik abô êŋ lilin ba havatho avômalô êvhaviŋ lôkthô loŋ, êŋ ma mavi anôŋ aêŋ iyom.

6 Aêŋ ba aiyaŋ thêlô, nodanô! Yahathôk ek môlô ba yahanan abô lôk auk mena yahik Wapômbêŋ anêŋ auk loŋ kapô thô mena yahadôŋ avômalô mena yahanan Wapômbêŋ anêŋ auk bêŋ, êŋ ma hatôm yahavatho môlô loŋ. Ma doŋtom yahanan abô masôm ba miŋ môlô oyala ami, êŋ ma yahavatho môlô loŋ aisê?

7 Ma môlô lemimimbi esak abiŋ lôk gita. Thêlô ma miŋ nôm lôkmala ami. Ma doŋtom iniŋ asêŋ hamô. Ma thêlônin pôk halaŋ mayaliv êŋ ma tem miŋ alalô nadanô iniŋ asêŋ mavi ami.

8 Ma lavuak miŋ halaŋ mavi ami ma avômalô tem nêpôpêk i ek nijik vovak aisê am?

9 Ma môlô vemimbôlêk ma aêŋ iyom. Môlô onaŋ abô masôm ma avômalô tem neyala aisê? Abô êŋ ma hatôm lovak ba miŋ eyala ami.

10 Yakô ek abô lomaloma takatu ba hêk pik bêŋ êntêk lôkthô iniŋ ôdôŋ hamô.

11 Aêŋ ba miŋ yahayala abô atu ba anyô yaŋ hanaŋ anêŋ ôdôŋ ami, êŋ ma hatôm ya anyô loŋ buyan ma yani anyô loŋ buyan.

12 Ma môlô aêŋ iyom. Môlô othak ôpôviŋ ek nundum Lovak Matherŋ anêŋ ku lomaloma. Aêŋ ba nundilup esak ku yaŋ atu ba tem embatho avômalô êvhaviŋ lôkthô loŋ.

13 Ba intu opalêla takatu ba enaŋ abô hathak abô masôm ma neteŋ mek ek nijik iniŋ abô êŋ lilin ek avômalô lôkthô neyala.

14 Ma yahateŋ mek hathak abô masôm, êŋ ma yadahôlôŋ hateŋ mek êŋ. Ma doŋtom yenaŋ auk miŋ havalon ami.

15 Aêŋ ba yandum aisê? Mek atu ba yadahôlôŋ hateŋ ma yenaŋ auk eteŋ imbiŋ. Lôk yeŋ atu ba yadahôlôŋ hêv ma yenaŋ auk nêm imbiŋ.

16 Hôêv lemmavi hadêŋ Wapômbêŋ hathak abô masôm ma ôpatu ba miŋ halaŋô ami tem miŋ hatôm eyala abô atu ba honaŋ ami. Ba tem miŋ enaŋ nena “avanôŋ” esak anêŋ mek êŋ ami.

17 Odanêŋ mek êŋ mavi ma doŋtom miŋ havatho ôpêŋ loŋ ami.

18 Yahamôŋ ek môlô lôkthô hathak yahanan abô masôm ba intu yahanan yalenmavi hadêŋ Wapômbêŋ.

* 14:1: 1Ko 12:31; 14:39

19 Ma yahamô nê êvhaviñ malêvônj ba yahanaj abô bidonja hathak avômalô da iniñ abô ek yanêm auk êndênj i, êñ ma mavi. Ma abô daim hatôm 10,000 hathak abô masôm êñ ma tem thêlô neja auk aisê?

20 *Aiyaj thêlô, notak auk hathak nundum kambom êtôm avômena kasek takatu ba miñ eyala nômla ami ma noja nê bôk talañ yôv iniñ auk.

21 *Eto hêk abô balabuñ nena Wapômbênj hanaj avômalô Islel bênj ba hanaj,

“ Tem yangik vovak ba yanaj abô masôm

lôk nê pik yaj iniñ abô

êndênj avômalô,

ma donjom thêlô tem miñ nedañô ya ami.”

Anyô Bênj hanaj aênj.”

Aisaia 28:11-12

22 Ba intu abô masôm ma hatôm lavônjinj ba êv hadênj nê daluk ek injik i thô. Ma abô takatu ba enaj ek havatho avômalô loñ ma hatôm lavônjinj ba êv hadênj nê êvhaviñ.

23 *Avômalô êvhaviñ lôkthô ethak donjom ba enaj abô masôm lôk vi atu ba miñ êvhaviñ ami ba miñ êdônj i ami, elañô abô êñ, ma tem nenanj nena môlô ma avômalô molo.

24 *Ma donjom môlô onaj Wapômbênj anênj auk bênj ek embatho avômalô vi loñ, ma auk êñ intu tem indum abô esak anyô vi ek nede i lilin.

25 Malêla takatu ba havunji hamiñ yani kapô tem imbitak yainj. Êñ ma tem yani endek vadônj lêlô ba nêm yej êndênj Wapômbênj ba enaj bênj nena, “Avanônj binj! Wapômbênj lêk hamô haviñ môlô!”

Ku nênm yej lôkthô imbitak thêthônj

26 *Aênj ba aiyaj thêlô, alalô nanañ aisê? Alalô ayô athak donjom ma doho nênm yej ma doho nêndônj avômalô ma doho nenanj Wapômbênj anênj abô loñ kapô ma doho nenanj abô masôm ma doho nenanj abô êñ anênj ôdônj bênj. Nômbênj êñ imbitak aênj ek embatho avômalô êvhaviñ loñ.

27 Ba intu anyô ju mena lô la nenanj abô masôm ma te êmônj ma yaj embenj yam ma te embenj yam anônj ek anyô lôkauk la hamô ma enaj abô êñ anênj ôdônj bênj.

28 Aênj ba ôpatu ba hanaj abô masôm anênj ôdônj bênj te miñ hamô avômalô malêvônj ami, êñ ma ôpatu ba hanaj abô masôm bônônj ba imin. Yani enaj thikuthik êndôk yanida ni ek Wapômbênj.

29 *Lokwanju mena lô la takatu ba Wapômbênj hêv abô hadênj i ek nenanj ma takatu ba êmô ek elañô nititinj abô takênj katô.

30 Anyôla hanaj Wapômbênj anênj abô hamiñ ba Wapômbênj hêv abô halôk anyô yaj kapô ek enaj, ma ôpênj êndôk êmô binj ma yaj atu imbiyô enaj

31 ek môlô sapênj tomtom nonanj abô ek avômalô sapênj nedañô ba neja auk ek embatho i loñ.

32-34 *Wapômbênj hathak hasup avômalô sapênj ethak donjom lôk kapôlônjinj donjom. Ma miñ hadum nômla mayaliv ami. Aênj ba avômalô enaj Wapômbênj anênj abô bênj, thêlô ethak eyabinj verinj bôlêk.

* 14:20: Ep 4:14 * 14:21: Ais 28:11-12 * 14:23: Ap 2:13 * 14:24: Jon 16:8 * 14:26: 1Ko 12:8-10 * 14:29: 1Te 5:21 * 14:32-34: 1Ko 11:3; 1Ti 2:12

Avômalô êvhavij ethak doŋtom êj ma avi nêmo bônôj. Avômalô ôdôj êvhavij takatu ba êmô luvuluvu ethak idum aêj. Thêlô mij hatôm nenanj abô ami. Ma thêlôda nêmo anyô vibij êtôm atu ba abô balabunj hanan.

³⁵ Avômalô êvhavij lêk ethak doŋtom ek nênem yerj, ma avi la haminj ba hanan abô, êj ma nômmama. Aêj ba avi idum ek neja auk ma ini unyak am ka mij nenanj injik vênj lij.

³⁶ Ma môlô osoj nena môlôda intu Wapômbêj anêj abô anêj alanj e?

³⁷ *Anyô la hasonj nena yani anyô hanan Wapômbêj anêj abô hadêj avômalô vi mena hadum Lovak Mathenj anêj ku lomaloma, êj ma enanj bêj nena abô êntêk yahato ma Wapômbêj anêj balabunj mena mi e?

³⁸ Opalêla takatu ba êpôlik hathak abô êntêk ma nôpôlik esak i aêj iyom.

³⁹ Aêj ba aijan thêlô, nôpôvij am ek nonanj Wapômbêj anêj auk bêj ek embatho avômalô loj ma mij nôngwêk abô masôm loj sij ami.

⁴⁰ Ma nundum ku lôkthô thêthôj ma mij mayaliv ami.

15

Kilisi bôk hama ba haviyô hathak lojbo

¹ Aijan thêlô, yahadum ek yangik môlônim auk lij esak Abô Mavi takatu ba bôk yahananj hadêj môlô yôv. Môlô bôk olanj ba lêk umij lôklokwanj.

² Ma doŋtom yakô môlônim ôêvhavij êj anêj anôj mi. Môlô ovalonj abô takatu ba bôk yahananj bêj hadêj môlô lôklokwanj êj ma tem nêmmôlô bulubij.

³ *Abô bôk êdôj ya hathak ma yahadôj môlô aêntêk. Abô êntêk ma auk lôkthô anêj ôdôj. Kilisi hama ek hêv alalôanij kambom lôkthô vê hatôm atu ba bôk eto yôv.

⁴ *Ba elav yani ma wak te lô ma haviyô hatôm atu ba bôk eto yôv.

⁵ *Pita hayê yani vêmm ma aposel lauminj ba lahavuju êyê yani.

⁶ Vêmm ma avômalô êvhavij hatôm 500 ethak doŋtom êmô ba êyê yani. Bêj anôj êmô lôkmala ma vi bôk ema.

⁷ *Ma yani hik i thô hadêj Jems vêmm ma aposel lôkthô.

⁸ *Ma ya hatôm amena atu ba evolonj ba intu yani hiki thô hadêj ya havenj yam anôj.

⁹ *Yahabulinj Wapômbêj anêj avômalô êvhavij ba intu yahatôm aposel yaônâlôk ba ya mij anyô mavi ek nendam ya nena aposel ami.

¹⁰ *Ma Wapômbêj hêv anêj wapôm hadêj ya ba hik anôj ek yambitak aposel. Yahadum ku bêj anôj hamôj ek aposel vi. Ma doŋtom yada mij yahadum ku takêj ami ma Wapômbêj anêj wapôm atu ba hamô havij ya.

¹¹ Yêlô lôk aposel sapêj athak ananj abô doŋtom hadêj môlô ba abô takêj intu bôk ôêvhavij yôv.

Avômalô ŋama tem nimbiyô

¹² Yêlô athak ananj nena Yisu haviyô anêj ŋama ma aisê ka môlô vi onanj nena mij hatôm imbiyô ami?

¹³ Aêj ba ŋê ŋama mij iviyô ami, êj ma Kilisi mij bôk haviyô anêj ŋama ami.

* **14:37:** 1Jon 4:6 * **15:3:** Ais 53:5-12 * **15:4:** Mat 12:40; Ap 2:24-32 * **15:5:** Mat 28:16-17; Luk 24:34 * **15:7:** Ap 1:3-4 * **15:8:** Ap 9:3-6 * **15:9:** Ep 3:8; 1Ti 1:15 * **15:10:** 2Ko 11:23

14 Ma Kilisi minj bôk haviyô hathak lonjbô ami, êj ma yêlôaniņ abô takatu ba anan ma anêj anôj mi hatôm môlônim ôêvhaviņ anêj anôj mi aêj iyom.

15 Yêlô anan nena Wapômbêj bôk hik Kilisi linj. Ma nê nana minj iviyô hathak lonjbô ami, êj ma Wapômbêj minj bôk hik Kilisi linj ami ba yêlô êv Wapômbêj anêj abô lelalilin ba adum hatôm abôyan. Êj ma malain bêj.

16 Ma nê nana minj iviyô ami, êj ma Kilisi minj bôk haviyô haviņ ami.

17 Ma Kilisi minj haviyô ami, êj ma môlônim kambom hamô denan ba môlônim ôêvhaviņ minj hatôm nê môlô sa ami.

18 Ba avômalô takatu ba bôk êmô haviņ Yisu Kilisi ba ema ma thêlô êj bôk êv yak haviņ.

19 Ma alalô ason nena alalôaniņ êvhaviņ hêv alalô sa hamô pik êntêk iyom, êj ma alalô kambom anôj ma nê pulin takatu ba avômalô vi enan nena “Alikaknena!” êmô mavi ek alalô.

Yisu haviyô anêj nana

20 Ma donjom Kilisi bôk haviyô yôv anêj nana. Yani hatôm vun môj atu ba halôk môj ba hayôk. Ba alalô ayê vun môj êj ma ayala nena bêj anôj tem êyôk emberj yam. Ma Yisu haviyô môj ba nê nana lôkthô tem nimbiyô esak lonjbô aêj iyom.

21 *Ma anyô yan hadum ba nana habitak. Ma yan hadum ba nê nana iviyô hathak lonjbô.

22 Aêj ba alalô ma Adam anêj avômalô ba intu tem nama. Ma donjom vi atu ba êvhaviņ Kilisi tem neja lôkmala esak lonjbô.

23 *Ba ôdôj ju êj iniņ wakma da hamô. Kilisi ma hatôm vun yôk môj atu ba bôk haviyô ba tem endelê m ek anêj avômalô nimbiyô aêj iyom.

24-25 *Kilisi tem eyabin anêj nômkama lôkthô endeba etak nê takatu ba ik vovak hadêj yani nê mô vakapô vibin am. Êj ma pik lo leņ anêj danj tem êyô ma tem imbulin kin lo nê bêjbêj ma nğôk lomalom. Ma nê m lonj lôklij yak êmbôni êndêj Lambô Wapômbêj.

26 *Ma nô m kambom anôj atu ba yani imbulin emberj yam, êj ma nana

27 *hatôm bôk enan nena,

“Bôk etak nômkama lôkthô hamô yani vakapô vibin.”

Kapya Yey 8:6

Aêj ba Wapômbêj da hatak nômkama lôkthô hamô Kilisi vakapô vibin. Ba intu alalô lôkthô ayala nena nômkama lôkthô tem êmô Kilisi vakapô vibin ma donjom Wapômbêj da hamô vulin.

28 Wapômbêj hadum anêj ku hatak nômkama sapêj hamô Kilisi vakapô vibin endeba anêj danj ma tem etak Nakadunj êmô yani vibin, Lambô atu ba hatak nômkama lôkthô hamô Nakadunj vibin ek Wapômbêj êmô nômkama sapêj vulin.

29 Ma nê nana minj ewa lôkmala hathak lonjbô ami ma aisê hathak nê takatu ba ithik nanj ek nê nê m nê nana sa? Aêj ba nê nana minj iviyô ami ma idum aêj eka?

30 *Ma aisê ka yêlô ana lonj takatu ba yêlô apôm malain lomalom?

31 Wak nômbêj intu ma yahama! Aiyanj thêlô, yahabôya hathak môlô ek môlônim ôêvhaviņ Yisu Kilisi alalôaniņ Anyô Bêj atu ba hadum ku haminj môlô ba yahananj abô avanôj.

* 15:21: Lom 5:12 * 15:23: 1Te 4:16; ALK 20:5 * 15:24-25: Mat 22:44 * 15:26: ALK 20:14

* 15:27: Sng 8:6 * 15:30: Lom 8:36

32 *Bôk yaha Epesus yôv ek yanġik vovak imbiġ alim kambom atu. Ma abô hathak nê nâma iviyô hathak loġbô ma abô êġ abôyan, êġ ma tem miġ yandum aêġ ami. Mi. Tem yasopa avômalô iniġ abô nena, "Alalô nanġaġ ba nanum yapiġ ek yamuġ ma tem alalô nama." *Aisaia 22:13*

33 Abô bute hanaġ nena, "Avômalô kambom ethak ibuliġ avômalô mavi." Ba intu miġ nosopa avômalô takatu ba esau môlô ami.

34 Môlô doho miġ oyala Wapômbêġ ami. Ba intu yahanaġ ek nê m mama êndêġ môlô. Aêġ ba môlô nubiyô nomberġ thêthôġ ba notak unim kambom.

Kupik atu ba haviyô hathak loġbô ma tem yanġa

35 Ma doho enaġ, "Avômalô nâma tem nibbiyô aisê? Ma tem neġa kupik alê?"

36 *Môlô avômalô auk mi! Miġ hovatho yanvêk ami êġ ma tem enġa lôkmala esak loġbô aisê?

37 Hovatho ku te ma hovatho anêġ anôġ e? Mi. Hovatho anêġ vêk iyom.

38 Wapômbêġ da hêv yanvêk takêġ iniġ liġkupik hatôm yanida anêġ lahaviġ. Yani hêv yanvêk takêġ da leġviġkupik tomtom.

39 Vathiap lôkthô miġ hatôm doġtom ami. Anyô iniġ vathiap yanġa, ma alim iniġ te da, menak iniġ te da, ma alim nġwêk iniġ te da.

40 Ma nômkama leġ hamô ma nômkama pik hamô. Ma nômkama leġ da anêġ lêlêyanġ hamô ma nômkama pik anêġ lêlêyanġ da hamô aêġ iyom.

41 Ma wak anêġ lêlêyanġ yanġa ek ayôġ anêġ ma vuliġ anêġ te da. Ma vuliġ lomaloma da iniġ lêlêyanġ hamô aêġ iyom.

42 Ma kupik takatu ba iviyô hathak loġbô iniġ lêlêyanġ hamô aêġ iyom. Ma kupik atu ba elav halôk lôv ma hapalê. Ma kupik atu ba haviyô êġ ma yanġa ba tem miġ epalê ami.

43 *Kupik atu ba elav êġ ma anêġ athêġ mi. Ma kupik atu ba haviyô hathak loġbô êġ ma lôkmanġiġ. Ma kupik atu ba elav, êġ ma vauna. Ma kupik atu ba haviyô hathak loġbô ma anêġ lôklokwaġ bomaġ.

44 Kupik atu ba elav ma kupik pik. Ma kupik atu ba haviyô hathak loġbô ma kupik dahô lôkmala. Avanôġ. Kupik pik hamô ba intu kupik leġ hamô aêġ iyom.

45 *Bôk eto nena, "Adam môġ habitak hatôm nô m lôkmala."

Môġ Anôġ 2:7

Ma doġtom Adam yanġ atu ba havenġ yam ma kupik dahô lôkmala anêġ ôdôġ ba tem nê m lôkmala.

46 Aêġ ba dahô êġ miġ habitak môġ ami. Ma kupik pik atu ba hamôġ vêmam ka miġ dahô lôkmala êġ havenġ yam.

47 Ma anyô môġ habitak anêġ pik ma anyô yanġ havenġ yam halê m anêġ malak leġ aêġ iyom.

48 Aêġ ba avômalô takatu ba êmô pik, êġ ma anyô pik atu anêġ. Ma avômalô malak leġ ma êtôm anyô malak leġ atu anêġ.

49 Alalô lêk awa leġviġkupik anyô pik anêġ ma emberġ yam ka tem naja anyô malak leġ anêġ liġkupik aêġ iyom.

50 Aiyân thêlô, yahanaġ nena kupik lôk thalalenġ atu ba hapalê tem miġ êmô Wapômbêġ anêġ loġ lôkliġyak ami. Ma nô m atu ba hapalê tem miġ enġa nô m atu ba tem miġ epalê anêġ loġ ami.

51 *Nodanô! Ya tem yanar abô loŋ kapô te êndêŋ môle. Alalô sapêŋ tem miŋ nama ami ma leŋviŋkupik sapêŋ tem imbitak yanŋa.

52 Alalô tem nadanô abiŋ ali atu ba anêŋ daŋ anêŋ asêŋ ma kasana ma tem ŋê ŋama nimbiyô ma kupik palê mi ma alalô tem nambitak yanŋa.

53 *Ma kupik palê êŋ imbuliv i esak kwêv yanŋ atu ba tem miŋ epalê ami. Ma kupik ŋama êŋ imbuliv i esak kwêv yanŋ atu ba tem miŋ ema ami.

54 *Ma kupik palê êŋ havuliv i hathak kwêv yanŋ atu ba tem miŋ epalê ami lôk kupik ŋama havuliv i hathak kwêv yanŋ atu ba tem miŋ ema ami aêŋ iyom, êŋ ma abô atu ba bôk eto tem imbitak avanôŋ nena,
“Lôklokwanŋ lovak ba hatôkwêŋ ŋama.” *Aisaia 25:8*

55 **“Ŋama ma anêŋm lôklokwanŋ o lovak êsê?
Ŋama ma anêŋm siniŋ nuŋgwik anyô vônô êsê?”* *Hosea 13:14*

56 *Ŋama anêŋ siniŋ ma kambom lomaloma. Ma kambom hawa lôklokwanŋ hêk balabuŋ.

57 Ba nanêŋm leŋiŋmavi êndêŋ Wapômbêŋ! Yani hêv alalôaniŋ Anyô Bêŋ Yisu Kiliŋi atu ba hadum ba alalô athak lovak.

58 Yenanŋ aiyanŋ lôkma anôŋ, môle oyala nena udum Anyô Bêŋ anêŋ ku ba ku êŋ tem miŋ anôŋ mi ami. Mi. Ba intu numiŋ lôklokwanŋ ma miŋ notak nômla ek êyôkwirŋ môle ami. Ma nônêŋm am dedauŋ ek nundum Wapômbêŋ anêŋ ku êŋ.

16

Pol hananŋ hathak da atu ni Jelusalem

1 *Yahananŋ abô êntêk hathak da takatu ba tem môle nônêŋm êndêŋ Wapômbêŋ anêŋ avômalô mathêŋ. Nundum êtôm atu ba yahananŋ hadêŋ avômalô êvhaviŋ takatu ba êmô Galesia.

2 Sonda lôkthô anêŋ wak te môle ma vithêla atu ba ôpôm ma nômbi sam ni lodôŋlodôŋ ba notak valuseleŋ da êndôk kolopak te ek imbitak bêŋ anôŋ ek yahayô ma da takêŋ bôk usup yôv.

3 Ma nodam anyô doho ek yato kapyta te imbiŋ ek injik i thô ek neja môleŋnim wapôm takêŋ ba ini Jelusalem.

4 Injo. Tem yana mena mi la. Yaha ma tem ŋê êŋ nimbiŋ ya ek yêlô ana.

Pol lahaviŋ ni Kolin

5 *Tem yana Masedonia ba yamô wak doho vêŋm ka tem yasôk ek môle.

6-7 *Yahathôŋ. Miŋ yalenŋhaviŋ yanŋê môle ma yatak môle ketheŋ ami. Yalenŋhaviŋ nena yamô imbiŋ môle êtôm wak doho vêŋmam êtôm Anyô Bêŋ anêŋ lahaviŋ. Ba intu beleŋ simbak haviŋ ba tem yamô imbiŋ môle wak doho mena injo ek batu môle nônêŋm ya sa ek loŋ alêla takatu ba tem yana.

8-9 *Avômalô Epesus bêŋ anôŋ ethak êdô yenanŋ ku. Ma doŋtom loŋôndê nindum ku ek nêŋêŋm i sa lêk abyarŋ ba intu tem yamô loŋ êŋ endeba Pentikos.

10 *Timoti hadum Anyô Bêŋ anêŋ ku hatôm ya. Ba intu yani hathôk ma môle noyabiŋ am ek yani miŋ êkô esak môle ami. Ma wak takatu ba hamô haviŋ môle ma noyabiŋ yani mavi.

* 15:51: Mat 24:31; 1Te 4:15-17 * 15:53: 2Ko 5:4 * 15:54: Ais 25:8 * 15:55: Hos 13:14

* 15:56: Lom 7:13 * 16:1: Lom 15:25-26; 2Ko 8:1-9 * 16:5: Ap 19:21 * 16:6-7: Lom 15:24

* 16:8-9: Ap 19:8-10; 2Ko 2:12 * 16:10: 1Ko 4:17

11 *Ma miŋ nōndō ek noja yani thō ami. Ma hatak mōlō ma nōnēm yani ni lōk lamavi ek batu endelēm êndêŋ ya. Tem yayabiŋ yani lōk iviyaŋ takatu ba tem nêlēm nimbiŋ yani.

12 *Yahanaŋ hathak alalōaniŋ aiyaŋ Apolo. Yahanaŋ abō lōklokwaŋ ek yani êsōk imbiŋ iviyaŋ doho ek nêgê mōlō. Yani popabuk ek êsōk ma tem yani êsōk êndêŋ wak alê atu ba yanida lahaŋiŋ.

13 Nômō lêlê lōk nobaloŋ êvhaviŋ loŋ. Numiŋ lōklokwaŋ êtôm anyô nê.

14 Ma nundum nômka ma lōkthō esak leŋiŋhaviŋ iyom.

15 *Mōlō oyala nena Stepanas lōk anêŋ avōmalō, thêlō ma avōmalō êvhaviŋ mōŋ hamō Akaia. Ma thêlō êv i dedaŋ ek êv avōmalō mathen sa. Aiaŋ thêlō, yahêv abō lōklokwaŋ hadêŋ mōlō

16 ek nômō avōmalō takêŋ lōk avōmalō takatu ba ethak idum Wapōmbêŋ anêŋ ku vibiŋ.

17 Ya miŋ yahamō haviŋ mōlō ami ba yalen hik ya bêŋ anōŋ. Ma donptom Stepanas lo Potunatus ma Akaikus lêk êlēm ba intu yalen halōk biŋ

18 lōk yalen mavi. Ma mōlō aêŋ iyom. Aêŋ ba noja nê anêŋ aêŋ thō êtôm nê athêŋ bêŋ.

Abō anêŋ daŋ

19 *Avōmalō êvhaviŋ anêŋ ploŋins Esia êv iniŋ leŋiŋmavi hadêŋ mōlō. Akwila lo Plisila enaŋ iniŋ leŋiŋhaviŋ anōŋ hathak Anyô Bêŋ anêŋ athêŋ lōk avōmalō vi atu ba êv yeŋ êmō thai iniŋ unyak.

20 Nê êvhaviŋ lōkthō anêŋ loŋ êntêk êv iniŋ leŋiŋmavi hadêŋ mōlō. Ma nokam am esak kobom yōhōk mathen.

21 Ya Pol da yahato yalenmavi êntêk hathak ya da yabaheŋ.

22 *Anyôla miŋ lahaŋiŋ Anyô Bêŋ ami, vovaŋ tem êpôm yani. Ôlēm, Anyô Bêŋ.

23 Anyô Bêŋ Yisu anêŋ wapôm êmō imbiŋ mōlō.

24 Yenaŋ yalenhaviŋ êmō imbiŋ mōlō lōkthō esak Yisu Kilisi anêŋ athêŋ.

Kapyayaj atu ba Pol hato hi Kolin Abô môj

Kêdôjwaga abôyayaj êmô Kolin ba enay nena Pol mij aposel anôj ami. Lôk enay nena Pol ma anyô abôyayaj. Pol halanjô abô takêj ba intu hato kapyayaj êntêk ek injik thô nena njê takêj iniy abô ma abôyayaj. Ma hanañ haviñ nena da takatu ba thêlô bôk enay nena tem nêñem ma nêñem ni.

Pol hamô Masedonia ba hato kapyayaj êntêk hadêj 55 AD la.

¹ Ya Pol atu ba Wapômbêj lahaviñ yambitak êtôm Yisu Kilisi anêj aposel yai lôk aiyayaj Timoti ato kapyayaj êntêk hadêj Wapômbêj anêj avômalô anêj Kolin lôk avômalô mathen takatu ba êmô plovins Akaia.

² Wapôm lôk labali êlêm anêj Kamik Wapômbêj lôk Anyô Bêj Yisu Kilisi.

Wapômbêj atu hêv alalô thêvô

³ *Nambô Wapômbêj. Yani ma alalôaniñ Anyô Bêj Yisu Kilisi anêj lambô ma lahiki anêj alay ba hêv alalô thêvô lôk hêv alalô sa.

⁴⁻⁵ *Alalô athak apôm Kilisi anêj malaiñ lomalama ba hayô siñ ba halelope. Ma donjom yani hathak hêv alalô thêvô aêj iyom. Aêj ba alalô apôm malaiñ ma hêv alalô thêvô ek nanêm avômalô takatu ba ewa malaiñ thêvô esak thêvô atu ba bôk Wapômbêj hêv hadêj alalô.

⁶ Ma yêlô apôm malaiñ ek môlô noja bulubiñ lôk thêvô. Ma Kilisi hêv yêlô thêvô êj ek môlô noja aêj iyom. Aêj ba ôpôm malaiñ hatôm yêlô êj ma thêvô êj hadum ba tem numiñ lôklokway lôk malinyao.

⁷ Môlô unim malaiñ hatôm yêlôaniñ ma yêlô aêv maleniñ nena môlô tem numiñ lôklokway ba noja thêvô êtôm intu yêlô awa.

⁸ *Aiyayaj thêlô, nodanjô! Yêlô bôk amô plovins Esia ma awa malaiñ lôk vovay bêj aleba hamô yêlô lu ba malimmalim ba asoy nena tem nama.

⁹ Avanôj! Yêlô kapôlôñiñ hanañ nena tem yêlô nama êtôm enay hathak anyô kambom hamiñ loj idum abô. Malaiñ êj hadum ba yêlô anay nena, “Wapômbêj da iyom hatôm ma yêlô mi. Yani iyom intu hik njê njama liñ.”

¹⁰⁻¹¹ *Yani hêv yêlô vê hêk malaiñ takatu ba hadum ek injik yêlô vônô ma hawa yêlô hathak lojbô. Môlônim ku hêk ek noteriñ mek ma yêlô aêv maleniñ nena tem yani nêñem yêlô bulubiñ. Avanôj! Avômalô bêj anôj neteriñ mek êndêj Wapômbêj ma tem nêñem wapôm êndêj yêlô. Ma tem avômalô bêj anôj nêgê lôk nenañ leniñmavi êndêj Wapômbêj.

Pol mij hasau avômalô Kolin ami

¹²⁻¹⁴ *Yêlô mij asopa auk pik ami. Mi. Wapômbêj hêv wapôm ba intu yêlô lêk atitiñ yêlôaniñ ku ba ayê nena avaloy Wapômbêj anêj auk ba anay abô anôj ma mij avôn môlônim auk ek yêlô aêv yêlôda liñ ami. Yêlô adum aêj hadêj avômalô lôkthô. Ma sêbôk atu ba amô haviñ môlô ma yêlô ayabiñ i dedauñ mavi ek nandum aêj iyom. Ma abô takatu ba bôk yêlô ato hadêj môlô êj ma yêlôaniñ auk anôj ba môlô lêk osam ba oyala yôv. Aêj ba yêlô ayê yêlôaniñ ku nena mavi. Ma lêk môlô oyala yêlôaniñ auk dokte. Yakô vêmam

* 1:3: Lom 15:5 * 1:4-5: Sng 34:19 * 1:8: Ap 19:23; 1Ko 15:32 * 1:10-11: 2Ti 4:18 * 1:12-14: 2Ko 5:12; Plp 2:16

ka tem môlô noyala yêlôaniņ auk lôkthô ma tem alalô napesaņ abô imbiņ i. Ma waklavôņ Anyô Bêņ Yisu anêņ endelêm ma tem môlô nobam yêlô êtôm atu ba tem yêlô nabam môlô aêņ iyom.

15-16 *Ma yahayala nena môlônim auk ma hatôm yenaņ. Ba intu yalenĥaviņ yasôk ek môlô vêm ka yana plovinš Masedonia ma yambôalêm esak loņbô ek môlô nônêm ya sa ek nôpôpêk nômkama ek yana Judia. Ba intu yalenĥaviņ yasôk ek môlô bôlôņ ju ma yanêm yalenĥmavi bôlôņ ju êndêņ môlô.

17 Ma doņtom yahik yenaņ auk liliņ. Ba lêk môlô onaņ nena ya anyô auk pik ba yahasau môlô ba miņ yahathôk ami. Ba môlô onaņ nena ya hathak yahanaņ abô luvi nena “avanôņ” lo “mi”, aêņ e?

18 Wapômbêņ hathak hanaņ abô avanôņ iyom. Ba intu yêlôaniņ abô takatu ba anaņ ma avanôņ aêņ iyom ba miņ anaņ abô takêņ lôk leņ luvi ami.

19 *Yisu Kilisi ma Wapômbêņ nakaduņ ôpatu ba ya lôk Silas ma Timoti anaņ anêņ abô bêņ hadêņ môlô ba Wapômbêņ hanaņ abôla hathak yani ma miņ hasau ami. Mi! Yisu Kilisi ma Wapômbêņ anêņ “avanôņ!”

20 *Wapômbêņ habutiņ abô lomalama ba hanaņ, “Avanôņ! Yisu Kilisi tem injik yenaņ abô sapêņ thô.” Ba intu alalô aêvhaviņ Kilisi ba anaņ nena “avanôņ” ek Wapômbêņ enja athêņ lôkmaņgiņ.

21 Ma Wapômbêņ da hanaņ nena alalô ma Kilisi anêņ avômalô ba habi baņ hayô hêk yani lôk alalô aêņ iyom ek embatho alalô loņ ek nambitak anêņ avômalô.

22 *Ma hakak sêk hayô hêk alalô ek injik thô nena alalô ma anêņ avômalô ma hatak anêņ dahô halôk alalô kapôlôņiņ ek nayala nena anêņ abô tem injik anôņ.

23-24 *Yêlô miņ anyô bêņ ek nasanaņ môlô ba nanaņ nena, “Nônêmmimbiņ.” Mi! Môlôda bôk ôêvhaviņ ba umiņ lôklokwaņ yôv. Ba intu alalô ñê lôk iviyaņ ek nandum ku imbiņ i ma nanêm leņiņmavi ni ba êlêm. Aêņ ba yahamiņ Wapômbêņ ma ba yahanaņ abô êntêk. Yakô yasôk Kolin ma tem yanêm malaiņ êndêņ môlô ba intu miņ yahathôk ami.

2

1 *Ba yenaņ auk thekthek nena tem miņ yasôk lôk malaiņ bôlôņ te imbiņ ami.

2 Yahêv malaiņ hadêņ môlô ma opalê te tem indum yalenĥmavi? Môlô takatu ba yahêv malaiņ e? Yakô mi.

3 Môlô ma avômalô takatu ba othak udum yalenĥmavi. Aêņ ba bôk yahato kapya ek alalô miņ naja malaiņ ami. Yenaņ auk ma thekthek nena alalô lôkthô lêk athak doņtom lôk leņiņmavi iyom.

4 *Yalenĥmalaiņ lôk yalenĥ hik ya ma yahalaņ ma bôk yahato kapya bôsêbôk lôk yamaleņ thôk. Miņ yahato kapya êņ ek nêm môlô malaiņ ami. Mi. Yahato ek injik thô nena yalenĥaviņ môlô bêņ anôņ.

Nodate kapôlômim ek ñê idum kambom

5 Malaiņ takatu ba ôpatu hêv hadêņ ya Pol ma hatôm hêv malaiņ êņ hadêņ alalô lôkthô. Betha ya iyom mena alalô lôkthô la.

6 Malaiņ takatu ba bôk avômalô êvhaviņ êv hadêņ yani ma hatôm.

* 1:15-16: 1Ko 16:5-6 * 1:19: Ap 18:5 * 1:20: ALK 3:14 * 1:22: 2Ko 5:5; Ep 1:13-14 * 1:23-24: 1Pi 5:3 * 2:1: 1Ko 4:21 * 2:4: Ap 20:31

7 Ma ôpatu ba kapô malain kambom ma nodate kapôlômim ek yani ma noja yani itup sinj ek minj la injiki ami.

8 Ba intu yahananj lôklokwanj nena môlô nopesanj abô ba lemimmavi esak yani.

9 Bôk yahato hathak malain takatu ek injik môlô thô ek yangê nena môlô ôtôm avômalô oropa abô mena mi e?

10 Injo. Betha ôpênj hadum kambom ami la. Ba intu nodate kapôlômim ek ôpênj ek yandate yenanj aênj iyom. Yahaminj Kilisi ma, ma tem ênjê nena lêk yahalate yakapôlônj ek yani ek yanêm môlô sa

11* ek alalô minj natak sawa bute ênjêk ek Sadanj esau alalô ami. Alalô ayala anênj auk ênj.

Aposel ma tabô lukmuk anênj nê ku

12* Anyô Bênj da hadum ba yaha Tloas ek yananj anênj Abô Mavi atu ba hathak Kilisi bênj.

13* Ma donjom minj yahapôm Titi ami denanj ba yakapôlônj malainj ba yahananj yanjinj ma yaha plovins Masedonia.

14 Aênj ba nanêm leñinj mavi êndênj Wapômbênj. Yani lovak ba halom alalô takatu ba Yisu Kilisi anênj avômalô ba aloyenj lôk leñinj mavi. Wapômbênj hadum ku hamô alalô kapôlônj ba intu avômalô tem neja anênj auk êtôm nômla ôv mavi embenj luvuluvu.

15 Alalô ma Kilisi anênj da atu ba ôv mavi ba êv hadênj Wapômbênj ba avômalô lôkthô ilinju ôv ênj. Avômalô takatu ba ewa bulubinj lôk takatu ba i lonj nimbulinj i.

16* Avômalô vi ilinju alalô hatôm nôm ôv palê takatu ba hadum ek ema ba havôn thêlô i ek nema. Ma vi ilinju alalô hatôm nôm ôv lôkmala takatu ba havôn i ek nêmlôkmala. Aênj ba anyôla minj lôkmanjinj anônj ek indum Wapômbênj anênj ku ami.

17 Avômalô doho iluvinj Wapômbênj anênj abô ek neja valuselenj. Yêlô ma Kilisi anênj avômalô takatu ba Wapômbênj hêv ba aminj thohavloma. Aênj ba ananj abô te ma avanônj iyom.

3

1* Môlô osonj nena yêlô aêv i linj e? Mi. Yêlô minj ananj hadênj môlô nena noto kopya lôk abô mavi ek avômalô vi neja yêlô thô ami. Mi. Avômalô vi idum aênj. Ma yêlô ma mi.

2* Môlôda intu yêlôaninj kopya atu eto hêk yêlô kapôlônj. Ba avômalô lôkthô esam ba eyala.

3* Môlô uik thô nena môlô ma kopya halêm anênj Yisu. Ba yêlôaninj ku anênj anônj ma minj eto hathak kêlêpê ami ma hathak Wapômbênj lôkmala anênj Lovak Mathenj. Minj eto hathak valu petap ami ma halôk anyô kapôlônj.

4 Yêlô ma Kilisi anênj avômalô takatu ba aminj Wapômbênj ma. Aênj ba intu alalô ayala avanônj binj nena abô takênj ma avanônj iyom.

5 Yêlô da ma lôkmanjinj ba hatôm nananj, “Yêlô hatôm.” e? Mi. Wapômbênj da hadum ba ku takatu ba yêlô adum ma habitak mavi.

* 2:11: Luk 22:31 * 2:12: Ap 14:27; 1Ko 16:9 * 2:13: Ap 20:1 * 2:16: Luk 2:34; 2Ko 3:5-6
* 3:1: Ap 18:27; 2Ko 5:12 * 3:2: 1Ko 9:2 * 3:3: Kis 24:12; Jer 31:33; Ese 36:26-27

6 *Tabô bô takatu ba eto hathak hik avômalô vônô. Ma donjom Lovak Mathenê hêv lôkmala. Wapômbênê hadum yêlô abitak lôklokwanê ek nandum tabô lukmuk anênê ku atu ba minê eto ami. Mi. Lovak Mathenê da hayabinê.

Tabô lukmuk anênê lôkmanjin

7 *Tabô bô ma edabênê valu ba eto hathak. Ma deda bênê habi hayô hêk Mose ba habi avômalô Israêl malejinê lonê ba minê hatôm nêgê Mose thohavloma ami. Vêm ma deda hale hi yaôna ma donjom thêlô minê hatôm nêgê ami denanê. Odañô! Tabô halêm lôk deda bênê ma donjom anênê ku ma havôv ñama halêm havinê.

8 Ma Lovak Mathenê anênê ku hamônê lôk anênê deda ma lôkmanjinê anônê ek tabô bô anênê.

9 *Odañô! Tabô bô anênê ku ma halêm lôk deda. Ma donjom avômalô minê esopa ami ba intu Wapômbênê hananê, "Môlô noma." Ma tabô lukmuk anênê ku ma hapesanê lonêndê ek indum avômalô nimbatak thêthônê. Ba intu anênê deda ma mabunê anônê hamônê ek tabô bô anênê.

10 Deda havenê yam hamônê ek yanê bô ba deda bô lêk hi ba mi.

11 Ma yanê halêm lôk deda ma donjom lêk hale hi mabô. Ma yanê ma tem ida imbi deda wak nômbênê intu. Ba intu anênê deda ma lôkmanjinê anônê ek yanê.

12 Aênê ba yêlô aênê malejinê hadênê tabô lukmuk. Ba intu minê akô ami ma ananê Wapômbênê anênê abô bênê.

13 *Yêlô minê avuliv malejinê sinê hatôm Mose ami. Deda thohavloma hale hi yaôna ma donjom yani havuliv ma sinê ba minê hatôm avômalô Israêl nêgê ami.

14 Thêlô esam balabunê tabô takênê ma donjom ininê auk thekthekek hatôm ivuliv i sinê ba intu minê eyala abô takênê ami aleba lêk êntêk. Anyôla minê hatôm nê sôp ênê vê ênjêk anênê auk ek eyala abô takênê ami. Mi. Kilisi iyom.

15 Avanoñê! Lêk êntêk ñê bênêbênê esam Mose anênê balabunê ma donjom sôp ênê havuliv kapôlônjinê sinê denanê.

16 *Ma anyôla hale i liliñ ba hasopa Anyô Bênê ênê ma hatôm hêv sôp ênê vê.

17 *Anyô Bênê ma hatôm Lovak Mathenê. Ma lonê atu ba Lovak Mathenê havenê, ênê ma hatôm hapole alalôaninê yak vê.

18 Alalô malejinê ma minê avuliv sinê ami ba lêk ayê Anyô Bênê anênê deda lôkmanjinê hatôm alalô ayê thonanjinê lo malejinê halôk liyali. Yanida intu Lovak Mathenê ênê ba hêv deda lôkmanjinê anônê halêm ba halêm aleba abitak yanêda hatôm yanida. Alalô ma hatôm liyali ba ik deda ênê thô ek avômalô vi nêgê.

4

Aposel ma êtôm unê anônê

1 Ma Wapômbênê lahiki hathak yêlô ba hêv ku êntêk hadênê yêlô. Ba intu yêlô naminê lôklokwanê ma minê natak ami.

2 *Yêlô avôlinê dôminê ek nôm mama takatu ba hêk lonê kapô ba minê avunê abô ba asau avômalô lôk aluvinê Wapômbênê anênê abô ami. Wapômbênê hayê yêlô. Aênê ba yêlô ik abô avanoñê thô ma avômalô ititinê yêlôaninê ku ba eyala nena yêlô adum thêthônê.

* 3:6: Jer 31:31; Jon 6:63; 1Ko 11:25 * 3:7: Kis 34:29 * 3:9: Lo 27:26; Lom 1:17 * 3:13: Kis 34:33 * 3:16: Kis 34:34 * 3:17: Jon 8:36; Lom 8:2 * 4:2: 2Ko 2:17; 1Te 2:5

3-4 *Ma donjom anyô bêñ bôlônê êntêk Sadarj bôk havuliv avômalô malerijij sinj ba miñ évhaviñ ami. Ba intu yêlôaniñ Abô Mavi hêk loñ kapô ma avômalô takêñ lêk idum ek nema ba miñ hatôm nêgê Abô Mavi anêñ deda atu ba enañ hathak anyô lôkmanjij Yisu Kilisi ami. Yanida ma Wapômbêñ.

5 Yêlô anañ bêñ nena Yisu Kilisi ma Anyô Bêñ. Ma yêlôda atôm mólônim nê ku ek nandum Yisu anêñ ku. Ma yêlô miñ aêv yêlôda liñ ami.

6 *Wapômbêñ bôk hanañ, “Deda tem imbi êyô êñjêk momañinij ba imbitak deda”.

Môñ Anôñ 1:3

Ba Wapômbêñ êñ iyom intu habi deda êñ halôk alalô kapôlônijij ek nagê Kilisi thohavloma. Êñ ma hatôm alalô ayê Wapômbêñ lôkmanjij aêñ iyom.

7 *Ma deda lôk Abô Mavi êñ ma hatôm payerj atu ba halôk uñ anôñ kapô ek injik thô nena anêñ lôklokwanjij lôkmanjij ma Wapômbêñ anêñ ma miñ halêm anêñ alalô ami.

8 *Vovañ lomaloma hapôm yêlô ma donjom miñ hakapiñ yêlô loñ ami. Hadum ek injik yêlô sesonj aleba nanañ aisê. Ma donjom miñ hadum yêlô popabuk ami.

9 Malerj thêlêv hathak yêlô ma donjom ayala nena Anyô Bêñ miñ hatak yêlô ami. Êpêñ yêlô ba ama yak ma donjom miñ ama ami.

10-11 *Wak nômbêñ intu yêlô takatu ba asopa Yisu ba amô lôkmala ma avômalô idum ek nijik yêlô vônô êñ ma hatôm ik Yisu anêñ lôkmala atu ba hamô yêlôaniñ kupik pik thô. Aêñ ba Yisu anêñ ñama lêk hamô yêlô leñvijkupik kapô ek injik Yisu anêñ ñama lôk lôkmala thô. Luvi êntêk lêk hamô.

12 Aêñ ba ñama hadum ku hamô yêlô ma donjom lôkmala hadum ku hamô mólô.

13 Bôk eto hêk Wapômbêñ anêñ kapya nena,

“Yahêvhaviñ ba intu yahanañ.”

Kapya Yerj 116:10

Ma yêlô aêvhaviñ aêñ iyom. Ba intu yêlô anañ Anyô Bêñ anêñ abô mavi.

14 *Ma yêlô ayala nena ôpatu ba hik Anyô Bêñ Yisu liñ hêk ñama ma tem indum aêñ êndêñ yêlô ba endom alalô lôkthô ba ana namô imbiñ Yisu. Aêñ ba intu yêlô anañ Wapômbêñ anêñ abô bêñ.

15 Yahawa malaiñ takêntêk ek nêñ mólô sa ek Wapômbêñ imbi anêñ wapôm sam êndêñ avômalô bêñ anôñ endeba leñijmavi indumbak ni ba ni ek nebam anêñ athêñ lôkmanjij esak leñ.

16 *Aêñ ba miñ hadum yêlô apôlik ba atak ku takêñ ami. Mi. Alalô leñvijkupik lêk hapalê ma donjom dahôlônijij halumbak ba habitak lukmuk hi ba hi.

17 *Ma alalôaniñ malaiñ ma vumvum ba hamô vauna. Ma donjom tem injik anêñ anôñ lôkmanjij atu ba êmô êtôm wak nômbêñ intu sapêñ ba êmô vulijij ek nômkama lôkthô.

18 *Ma nôñ takatu ba hôyê ma tem nêñ yak ba ni. Ma nôñ takatu ba miñ hôyê ami ma tem êmô êtôm wak nômbêñ intu sapêñ. Ba intu miñ malerijij kilik hathak nôñ takatu ba ayê iyom ami. Mi. Alalô athak atitijij nôñ takatu ba miñ hatôm nagê ami.

* 4:3-4: Ep 2:2; Kol 1:15; Hib 1:3 * 4:6: Ais 9:2; 2Ko 3:18 * 4:7: 2Ko 5:1 * 4:8: 2Ko 1:8; 7:5

* 4:10-11: 1Ko 15:31; Lom 8:36 * 4:14: 1Ko 6:14 * 4:16: Ep 3:16 * 4:17: Lom 8:17-18 * 4:18:

5

Leŋviŋkupik lukmuk

1 *Alalôaniŋ leŋviŋkupik ma hatôm unyak kudum. Ma ayala nena ibuliŋ unyak êŋ ma tem naja leŋviŋkupik yaŋ atu ba hatôm unyak anôŋ atu ba Wapômbêŋ hapesaŋ ba hamô malak leŋ ba tem êmô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Unyak êŋ ma miŋ nê pik epesaŋ hathak baheŋiŋ ami.

2 *Ma alalô alaŋ ba adum ek nanŋik leŋviŋkupik malak leŋ atu êtôm kwêv ba aêv lêlê

3 ek imbi êyô alalô vov ek miŋ nambeŋ kôlôlôŋ ami.

4 Alalô amô pik hatôm avômalô leŋ popam ba intu alaŋ lôk leŋiŋmalaiŋ ek naja kupik malak leŋ ek lôkmala êtôkwêŋ kupik pik.

5 Wapômbêŋ hapesaŋ alalô ek nambitak aêŋ ma hatak anêŋ dahô halôk alalô kapôlôŋiŋ ek nayala nena anêŋ abô ma tem inŋik anôŋ.

6-7 *Aêvhaviŋ hayabiŋ alalô. Ma miŋ aêv alalôaniŋ auk ek nôm atu ba ayê hathak maleŋdaluk ami. Aêŋ ba alalô ayala avanôŋ nena alalô amô lôk kupik pik ba intu miŋ amô haviŋ Anyô Bêŋ ami.

8 *Avanôŋ! Alalô ayala auk êŋ ba apôviŋ ek natak kupik êntêk ba ana namô imbiŋ Anyô Bêŋ.

9-10 *Ma alalô lôkthô tem namiŋ Kilisi ma ek nandum abô esak malêla takatu ba adum mavi mena kambom ek alalô tomtom naja alalôaniŋ vuli. Ba intu amô pik mena amô haviŋ Anyô Bêŋ ma nanêm i videdaur ek nandum yani lamavi.

Avômalô kapôlôŋiŋ esak doŋtom imbiŋ Wapômbêŋ

11 Yêlô ayala nena amô Anyô Bêŋ vibiŋ ba tem nandum abô. Aêŋ ba yêlô alôk avômalô leŋiŋ ek nesopa yani. Wapômbêŋ hayala yêlôaniŋ kapôlôŋiŋ. Ma yahêvhaviŋ nena môlô kapôlômim hayala yêlô aêŋ iyom.

12 Yêlô adum ek môlô nobam am esak yêlôaniŋ ku lôk nonaŋ bêŋ êndêŋ avômalô takatu ba êv thêlôda liŋ hathak nômkama viyaiŋ ma leŋiŋpaliŋ nômkama kapôlôŋiŋ. Ma miŋ yêlô aêv yêlôda liŋ ami.

13 Ma avômalô doho enaŋ nena yêlô adum molo. Yov lôk. Hêk Wapômbêŋ da. Ma vi enaŋ nena yêlô awa auk mavi. Yov lôk. Êŋ ma hêv môlô sa.

14 Alalô ayala nena anyô te iyom intu bôk hama ek hêv avômalô lôkthô sa ba intu lôkthô bôk ema yov. Aêŋ ba Kilisi anêŋ lahaviŋ hayabiŋ alalô.

15 *Avanôŋ! Yani hama ek avômalô lôkthô. Ba alalô nê lôkmala takatu ba asopa yani nasôŋ alalôda paliŋ ma lemiŋimbi ôpatu ba bôk hama ba haviyô hathak loŋbô ek hêv alalô sa.

16 Aêŋ ba miŋ alalô nabalôŋ avômalô esak auk pik ami. Sêbôk ma adum aêŋ hathak Kilisi. Ma doŋtom lêk ayala yani thêthôŋ.

17 *Aêŋ ba anyôla haveŋ haviŋ Kilisi êŋ ma ku lukmuk lêk hayô ma nômkama bô lôkthô lêk hale ba hi ma nômkama lukmuk lêk habitak hayô ba halêm.

18 *Ma Wapômbêŋ hadum nôm takêŋ lôkthô. Yani hêv Kilisi ek embak tabô. Ma hêv ku hadêŋ yêlô ek nanêm avômalô sa ek neyala ku êŋ.

* 5:1: 2Ko 4:7 * 5:2: Lom 8:23 * 5:6-7: Hib 11:13-16 * 5:8: Plp 1:23 * 5:9-10: Kol 1:10; 1Te 4:1; Sav 12:14 * 5:15: Lom 14:7-8 * 5:17: Lom 8:1; Gal 6:15 * 5:18: Lom 5:10

19 *Ku êḡ ma aêntêk. Wapômbêḡ hêv Kilisi hatôm tabô ek yani lapaliḡ alalôaniḡ kambom ek alalô namô labali mavi imbiḡ yani. Ma hêv ku ek nananḡ abô êḡ êndêḡ avômalô.

20 Yêlô ma Kilisi anêḡ ḡê ku. Ba intu alanḡ ba awa Wapômbêḡ abôlêk lôk alôk môlô lemim hathak Kilisi anêḡ athêḡ nena môlô nôlêm noja Wapômbêḡ anêḡ tabô.

21 *Kilisi ma kambom mi. Ma doḡtom Wapômbêḡ hêv alalô sa ba hêv alalôaniḡ kambom hayô hamô yani hatôm vuli ek nambitak thêthôḡ êḡjêk Wapômbêḡ ma esak Kilisi anêḡ ku êḡ.

6

1-2 Yêlô lôk Wapômbêḡ adum ku haviḡ i. Yani hananḡ,
“Bôk yahatak wak te yôv ek yanêm môlô sa.

Ba môlô olanḡ ma yahalanḡ

ba yahêv môlô bulubiḡ yôv.”

Aisaia 49:8

Môlô bôk owa Wapômbêḡ anêḡ wapôm yôv. Ba intu yêlô asonḡ môlô lokwanḡ,
“Lêk êntêk hêv môlô sa. Lêk êntêk hêv môlô bulubiḡ.”

Ba intu miḡ nundum ku êḡ imbitak êtôm nôm oyanḡ ami.

Aposel ewa malaiḡ bêḡ hathak iniḡ ku

3 Yêlô adô ek anyôla enanḡ abôma esak Wapômbêḡ anêḡ ku. Ba intu adum ku êḡ ek miḡ nambuliḡ avômalô iniḡ auk ami.

4-5 *Yêlô ma Wapômbêḡ anêḡ ḡê ku. Ba intu yêlô awa iniḡ ku mavi takatu sa hadêḡ môlô. Yêlô awa vovanḡ lôk malaiḡ hathak ku êntêk ba hakakô yêlô kambom. Epetav yêlô lôk etak yêlô halôk koladônḡ ma êkôki hathak abô. Yêlô adum ku lôk vovanik bêḡ ba aêv lêlê lôk nôm mi ba ama kisi. Malaiḡ nômbêḡ êntêk hapôm yêlô ma doḡtom amiḡ lôklokwanḡ.

6 *Lovak Mathenḡ hamô haviḡ yêlô ba ayala Wapômbêḡ anêḡ auk ba kapôlônḡniḡ ida hêk mabuḡ ma yêlô ḡê malinḡyaô lôk yôhók ma wapôm. Ma yêlô leḡniḡhaviḡ avômalô ba miḡ asau thêlô ami.

7 Yêlô ananḡ abô avanônḡ iyom haviḡ Wapômbêḡ anêḡ lôklokwanḡ lôk avalonḡ anêḡ thêthôḡ hatôm nômkama vovak hamô baheḡ luvi.

8 Avômalô vi ebam yêlô ma vi etatale yêlô. Doho enanḡ abô mavi hathak yêlô ma doho enanḡ abôma. Yêlô ḡê abô anônḡ iyom ma doḡtom avômalô vi elam yêlô nena ḡê abôyanḡ.

9 *Avômalô pik êthônḡ yêlô paliḡ ma doḡtom Wapômbêḡ hayala yêlô. Yêlô adum ek nama ma doḡtom nôḡgô, lêk amô lôkmala. Ik yêlô kambom ma doḡtom miḡ ama ami.

10 Leḡniḡmalaiḡ ma doḡtom leḡniḡmavi wak nômbêḡ intu. Yêlô ma ḡê nômkama mi ma doḡtom adum ba avômalô bêḡ anônḡ ibitak ḡê lôk nômkama bêḡ. Yêlô nômkama mi ma doḡtom nômkama sapêḡ ma yêlôaniḡ.

11 O yenanḡ avômalô Kolin! Yêlô ananḡ abô lôkthô hi yaiḡ ek môlô ma yêlô kapôlônḡniḡ hik i ek môlô nôlêm.

12 Yêlô miḡ avasiḡ kapôlônḡniḡ ek môlô ami. Mi. Môlô da.

13 *Aêḡ ba yahananḡ hadêḡ môlô hatôm lambô hananḡ hathak nakaduḡ. Malêla takatu ba yêlô adum hathak môlô ma nundum aêḡ iyom lôk nodate kapôlômim ek yêlô.

* 5:19: Lom 3:23-25 * 5:21: Hib 4:15 * 6:4-5: 2Ko 11:23-27 * 6:6: 1Ti 4:12 * 6:9: 2Ko 4:10

* 6:13: 1Ko 4:14

Nê daluk lôk nê êvhavinj miñ nesak donjom ami

14 *Môlô miñ nômo imbiñ nê daluk ami. Thêthônj lôk lokbarj hatôm donjom e? Deda lo momañiniñ hatôm donjom e?

15 Sadañ Belial lo Kilisi hatôm lenjñmavi imbiñ i e? Mena nê êvhavinj lo nê daluk hatôm nesak donjom e?

16 *Ma Wapômbêñ anêñ unyak mathenj lôk ngôkba hatôm nêmo imbiñ i e? Milôk. Alalô ma Wapômbêñ lôkmala anêñ unyak mathenj hatôm anêñ abô hanañ,

“Tem yamô lôk yamberj imbiñ i
ma ya tem êtôm thêlôninj Wapômbêñ
ma thêlô tem nimbitak yenañ avômalô.

Wok Plis 26:12

17 *Aêñ ba notak avômalô takêñ ma nômo daim.

Ma miñ nobalonj lelaik takêñ ami ek batu yanja môlô thô.

Aisaia 52:11;

Esekiel 20:34,41

Ya Anyô Bêñ yahanañ aêñ.

18 *Ya tem yambitak môlônim lembabô

ma môlô tem numbitak êtôm yenañ okna lo avena.

2 Samuel 7:8, 14

Ya Anyô Bêñ Lôklokwan yahanañ aêñ.”

7

1 Aiyan thêlô, Wapômbêñ bôk habutinj abô havinj alalô ba amô yani vibinj. Ba intu natip ek nômo takatu ba hadum alalô lenjvinjukupik lôk dahôlôninj habitak lelaik ek nayô unjlov ba nambitak mabunj lôk mathenj anônj.

Avômalô Kolin ele kapôlôninj liliñ ba Pol lamavi

2 Nodate kapôlômim ek yêlô. Yêlô miñ adum kambom lôk abulinj anyôla lôk asau i ami.

3 Miñ yahanañ abô êñ ek yasañ môlô ami. Mi. Bôk yahanañ nena môlô ma yenañ avômalô môlô. Ba intu môlô ômo ma yahamô. Môlô oma ma yahama aêñ iyom.

4 Yahayala avanônj nena môlô avômalô mavi ba yahabam môlô. Alalôaninj malainj lomaloma hamô ma donjom yalenjmavi hamô yakapôlônj sinj aleba yalenj halôk binj.

5 *Yêlô ayô Masedonia ma malainj lomaloma hapôm yêlô aleba hik yêlô sesonj. Ibulinj yêlô lôbôlônj lôk ik vovak hadêñ yêlô ma yêlô lenjñhiki hathak malainj lomaloma vi havinj.

6 Ma donjom Wapômbêñ atu ba hêv avômalô lenjñmalainj thêvô, hêv Titi ba hayô.

7 Yani hanañ hadêñ ya nena môlô lemhikam bêñ anônj hathak malainj lomaloma ba môlô vovanj ek alalô napasaj malainj takêñ imbiñ i. Titi halanjo môlônim abô êñ ma hêv yani thêvô. Ba intu Wapômbêñ hêv yani hayô ek ya ba hêv ya thêvô aêñ iyom ba yalenjmavi anêñ dôêñ.

8 *Bôk yahato kapyba ba hêv malainj hadêñ môlô. Ma donjom yada ma malainj mi. Alikaknena. Yahêv malainj atu ba hamô vauna ma yalenjmalainj aêñ iyom.

9 Ma donjom lêk yalenjmavi anônj. Ma yenañ kapyba hêv malainj hadêñ môlô ba intu hadum yalenjmavi e? Mi. Wapômbêñ intu hadum ba hêv malainj takêñ

* 6:14: Ep 5:11 * 6:16: 1Ko 3:16 * 6:17: ALK 18:4 * 6:18: Jer 31:9 * 7:5: 2Ko 2:13 * 7:8:

hadêḡ mólô ba intu ole kapólômim liliḡ. Aêḡ ba abô takatu ba yêlô anarḡ miḡ habuliḡ mólô ami. Ba intu hadum yalenḡmavi.

¹⁰ *Wapômbêḡ hêv malaiḡ hadêḡ avômalô ek nede kapólôḡḡḡ liliḡ ek neja bulubiḡ. Êḡ ma miḡ malaiḡ bêḡ ami. Ma donḡtom malaiḡ pik hathak hadum anêḡ ku nena hik avômalô vônô.

¹¹ Odaḡô! Mólônim malaiḡ halêḡm anêḡ Wapômbêḡ ba hik mólô thô nena mólô vovaḡ ek notak auk kambom lôk udum ek uḡḡwik mólôda thô nena mólô ma kambom mi. Mólô lemimmaniḡ lôk ôkô ma vovaḡ ek ôḡḡô ya ek napasaiḡ malaiḡ êḡ ek nanêḡ malaiḡ êndêḡ ôpatu ba hadum kambom êḡ. Avanôḡ! Mólô udum aêḡ ba intu hik thô nena mólô kambom mi.

¹² Aêḡ ba kapyia atu ba bôk yahato ma miḡ yahato ek imbuliḡ ôpatu ba hamaiḡ yenaḡ ku loḡ siḡ lôk nêḡm yada liḡ ami. Mi. Yahato ek mólô numiḡ Wapômbêḡ ma ek injik mólôda thô nena mólô lemimhaviḡ yêlô bêḡ anôḡ.

¹³ Ma nôḡm takêḡ hadum ba havatho yêlô kapólôḡḡḡ loḡ.

Ba mólô ôêv Titi thêvô ba yani lamavi bêḡ anôḡ ba intu yêlô leḡḡḡmavi bêḡ anôḡ aêḡ iyom.

¹⁴ Yahabam mólô ba yahanaḡ hadêḡ yani nena mólô ma avômalô mavi. Ba lêk udum mavi ba miḡ ôêv mama hadêḡ ya ami. Mi. Abô nômbêḡ atu ba yêlô anarḡ hadêḡ mólô, êḡ ma avanôḡ ba yêlôaniḡ abô mavi atu ba anarḡ hathak mólô hadêḡ Titi, ma abô êḡ hik anôḡ mavi aêḡ iyom.

¹⁵ Mólô ôkô ba olowaliḡ ma owa yani thô lôk olaḡô anêḡ abô. Hayê aêḡ ba lahavaiḡ mólô bêḡ anôḡ.

¹⁶ Lêk yahayala avanôḡ nena mólô ma avômalô mavi ba intu yalenḡmavi anôḡ.

8

Numbitak avômalô wapôm

¹ *Aiyan thêlô, yêlô leḡḡḡhaviḡ mólô noyala wapôm atu ba Wapômbêḡ hêv hadêḡ avômalô êvhaviḡ takatu ba êḡmô plovins Masedonia.

² Thêlô ewa malaiḡ bêḡ anôḡ ba êv i sêkêya. Ma donḡtom leḡḡḡmavi bêḡ anôḡ ba hayô siḡ ba halelope ma iniḡ malaiḡ êv i sêkêya anêḡ anôḡ ma wapôm ba êv bêḡ anôḡ hatôm da.

³ Yahanaḡ avanôḡ biḡ nena êv iniḡ nôḡmkama aleba miḡ hatôm ami. Êḡ ma thêlô êv doho haviḡ. Thêlôda iniḡ auk ma miḡ anyôla hanaḡ hadêḡ i ami.

⁴ Thêlô elaiḡ hadêḡ yêlô nena, “Yêlô vovaḡ ek nandum ku imbiḡ avômalô vi ek nanêḡ Wapômbêḡ anêḡ avômalô mathêḡ sa. Ba intu nundum mavi êndêḡ yêlô ba notak yêlô ek nandum ku êḡ.”

⁵ Ma yêlô asoḡ kambom! Avômalô takêḡ iniḡ ku môḡ ma êv i hadêḡ Wapômbêḡ vêḡm ma esopa Wapômbêḡ anêḡ auk ba êv i hadêḡ yêlô haviḡ.

⁶ Aêḡ ba yêlô apôviḡ Titi nena, “Nu Kolin ma undum anêḡm ku wapôm atu ba lêk habitak yôv endeba anêḡ daḡ am.”

⁷ *Mólô avômalô vuliḡ biḡ ba udum unim ku mavi ba hêv liḡsiḡ. Ôêvhaviḡ ba onaḡ abô batôḡ oyaḡ lôk oyala auk ma ôpôviḡ ek nundum ku lôk lemimhaviḡ yêlô. Aêḡ ba intu nôḡnêḡ lêlê esak ku wapôm atu ba hêv liḡsiḡ aêḡ iyom.

* 7:10: Mat 27:3-5; Hib 12:16-17

* 8:1: Lom 15:26; 2Ko 9:1-2

* 8:7: 1Ko 16:1-2

⁸ Ya miñ hatôm anyô bêñ te ek yanañ nena, “Undum aêñ” ami. Mi. Ma donñtom yahayê avômalô takatu ba êv i sêkêya leññhiki ek nêñem avômalô vi sa. Ba intu yalenñhaviñ yanğê nena mólônim lemimhaviñ êñ ma avanôñ hatôm thêlô iniñ mena mi e?

⁹ *Ma mólô oyala Anyô Bêñ Yisu Kilisi anêñ wapôm. Yani lôkmañgiñ. Ma donñtom yani habitak hatôm anyô hêv i sêkêya ek nêñem mólô sa ek batu nubitak lôkmañgiñ.

¹⁰ Mólô ma avômalô mavi ba yenañ auk ma aêntêk. Sondabêñ yan wakhôk ma mólô ômôñ ek ôêv unim da. Ma miñ ôêv oyañ ami. Mi. Kapôlômim hik am ba ôêv.

¹¹ Aêñ ba valuseleñ vithê la takatu ba ôpôm ma nônêñ vi ek nundum ku esak ek mólônim kapôlômim lôk unim ku imbitak donñtom iyom.

¹² *Nônêñ lôk kapôlômim, êñ ma mavi. Ba miñ lemimbi nena nônêñ nômkama sapêñ êtôm da êndêñ Wapômbêñ ami. Nônêñ êtôm vithêla takatu ba ôpôm ma tem indum Wapômbêñ lamavi.

¹³ Yêlôaniñ auk nena miñ nôdêlêk am ba nônêñ nômkama lôkthô ek nêñ avômalô vi sa ma mólô mi ami. Mi. Nômbi sam esopa avômalô iniñ bôk lo loñ êmô.

¹⁴ Ma lêk mólônim bêñ anôñ hamô ba intu nônêñ thêlô sa. Yakô embenñ yam ma tem iniñ bêñ anôñ ma tem nêñem mólô sa aêñ iyom. Êñ ma lôkthô tem êtôm donñtom.

¹⁵ Hatôm bôk eto nena,

“Opalê atu ba hawa bêñ anôñ ma tem miñ êpôm bêñ anôñ ami,
ma opalê atu ba hawa auviñna ma tem miñ nêñem yak ami.”

Etak Ijip

16:18

Pol hêv Titi lôk anyô doho ba i Kolin

¹⁶⁻¹⁷ Yêlô anañ hik Titi liñ ek êsôk ek mólô ba yani lamavi ba halôk ek êsôk. Ma miñ yêlô alôk yani la ek êsôk ami. Mi. Yanida lahaviñ ba hapôviñ ek êsôk. Wapômbêñ hêv yenañ auk hadêñ Titi ba lahiki hathak mólô. Aêñ ba yahêv yalenñmavi hadêñ Wapômbêñ.

¹⁸ Tem yêlô nanêñ anyô yan imbiñ yani. Ôpêñ ma avômalô êvhaviñ êyê nena anyô hadum Wapômbêñ anêñ ku mavi ba eban yani.

¹⁹ Ba intu avômalô êvhaviñ elam ôpêñ ek ni imbiñ yêlô ek nêñem da wapôm atu ek Wapômbêñ enja athêñ lôkmañgiñ lôk injik thô nena yêlô leññhaviñ nanêñ thêlô sa.

²⁰ Yêlô akô ek avômalô netatale yêlô esak da wapôm atu ba yêlô ayabiñ. Ba intu yêlô apesañ ku êñ mavi

²¹ ek Anyô Bêñ lôk avômalô sapêñ nêğê nena yêlô adum ku êñ thêthôn.

²² Ba intu yêlô êv anyô te haviñ ba hathôk. Yani hik i thô nena lamavi ek nêñem ku lomaloma sa lôbôlôn. Bôk hayê nena mólô ma avômalô mavi ba intu hapôviñ ek êsôk.

²³ Titi ma yenañ anyô mólô atu ba hadum ku haviñ ya hamô mólô malêvôn. Ma aiyañ takêñ ma avômalô êvhaviñ iniñ nê ku takatu ba êv athêñ lôkmañgiñ hadêñ Kilisi.

24 *Aêḡ ba uḡḡwik am thô êndêḡ ḡê êntêk nena môlô ma avômalô lemimhaviḡ avômalô vi. Ba intu yêlô abam môlô. Ma tem avômalô êvhaviḡ lodḡḡlodḡḡ lôkthô nêḡe nena yêlôaniḡ abô ma avanḡḡ.

9

Kolin êv da ek nêḡ Wapômbêḡ anêḡ avômalô sa

1 *Môlô bôk ovaloḡ ku da takatu ba ôêv ek nêḡ Wapômbêḡ anêḡ avômalô mathêḡ sa. Ma doḡtom yalenḡhaviḡ yanaiḡ abô doho imbiḡ.

2 Yahayala nena môlô lemimhaviḡ nônêḡ i sa. Ba yahabam môlô hadêḡ avômalô Masedonia nena sondabêḡ yaḡ wakbôk atu ma môlô avômalô Akaia kapôlôḡmim hakak am ek nônêḡ da. Ba intu avômalô Masedonia doho elaiḡ ba elom everḡ ek nindum aêḡ.

3 Aêḡ ba yahêv aiyaḡ doho ba êthôk êtôm atu ba yêlô abam môlô ek miḡ imbitak êtôm abôyaḡ ami ma êtôm ku ek môlô nopesaḡ am êtôm atu ba yahanaiḡ.

4 Sêbôk ma yahabam môlô ba yakô ḡê Masedonia doho nêlêḡ imbiḡ yêlô ba nêḡe nena miḡ ôpôpêk am ami êḡ ma tem ya mama ma môlô ma tem noja mama bêḡ anôḡ lôk.

5 Aêḡ ba yahanaiḡ hik aiyaḡ takatu liḡ ek nêḡmôḡ nêḡsôk nêḡe môlô ek nêpôpêk da takatu ba bôk môlô ubutiḡ abô ek nônêḡ ek batu da êḡ imbitak êtôm da wapôm ma miḡ da paloiḡ ami.

6 *Lemimbi nôm êntêk. Opalê atu ba havatho yaḡvêk auviḡna ma tem enja dokte. Ma opalê atu ba havatho bêḡ anôḡ ma tem enja limamôk.

7 Wapômbêḡ lamavi hathak ôpatu ba hêv i lôk lavidoiḡ. Ba intu avômalô tomtom nêḡnêḡ malêla êtôm iniḡ leiḡḡhaviḡ. Ma miḡ nêpôlik ami. Ma anyô yaḡ miḡ êndôk anyô yaḡ la ek nêḡ ami.

8 Wapômbêḡ anêḡ wapôm tem indum ba anêḡ nômka ma tem imbitak bêḡ anôḡ êtôm wak nômbêḡ intu ek anêḡ ku lomaloma indilup mavi.

9 Hatôm bôk eto nena,
“Yani hathak hapaliv anêḡ wapôm hadêḡ ḡê nôḡka mi takatu ba êḡmô lôbôlôbô,
ma anêḡ thêthôḡ ḡêk wak nômbêḡ intu sapêḡ.”

Kapya Yei 112:9

10 *Wapômbêḡ hêv yaḡvêk ek nembatho ma polom ek nejaḡ. Ma tem nêḡ yaḡvêk bêḡ anôḡ ek indum môlô numbitak thêthôḡ êtôm yaḡvêk atu ba hêv liḡsiḡ.

11 *Yani tem indum ba môlô numbitak lôkmaḡḡḡ ek nundum wapôm lôbôlôḡ ek yêlô nanêḡ da êntêk êndêḡ avômalô ma tem nêḡnêḡ iniḡ leiḡḡmavi êndêḡ Wapômbêḡ.

12 Ku takatu ba môlô udum ma miḡ ôêv Wapômbêḡ anêḡ avômalô mathêḡ iyom sa ami. Mi. Thêlô enaiḡ iniḡ leiḡḡmavi bêḡ hadêḡ Wapômbêḡ aleba leiḡḡmavi takêḡ hayô siḡ ba halelope.

13 Ma da êḡ hik môlônim wapôm thô ek avômalô nêḡe nena ôêvhaviḡ Kilisi ba osopa anêḡ Abô Mavi ba udum wapôm hadêḡ thêlô lôk avômalô vi haviḡ. Êḡ ma tem nêḡbô Wapômbêḡ.

14 Ma thêlô tem nêḡe Wapômbêḡ anêḡ wapôm takatu ba hêv hadêḡ môlô ba hayô siḡ ba halelope ma tem leiḡḡjiki ba neteḡ mek ek môlô.

15 Nanêm leñiṅmavi êndêṅ Wapômbêṅ esak anêṅ wapôm takatu ba hêv hadêṅ alalô aleba hik alalôaniṅ auk vônô.

10

Pol hêvyanida kisi

1 *Ya Pol yahasopa Kilisi ôpatu ba hatauviṅ i ba hamô malinṅyaô. Ma yalen hik ya ek môlô ba yahananṅ nena avômalô enanṅ nena yahamô haviṅ môlô ma ya anyô kupik. Ma doṅtom enanṅ nena yahamô daim ma yahakôk haveṅ ek yambitak anyô bêṅ.

2 *Ma doho enanṅ nena yêlô asopa auk pik. Yakô tem yasôk êtôm anyô bêṅ ba yasanṅ i la. Ba intu yahananṅ hik môlô liṅ lôklokwanṅ ek nopesanṅ abô êṅ vêmam ka yasôk nena mi ma tem yasôk êtôm anyô bêṅ.

3 Yêlô amô pik ma doṅtom miṅ ik vovak hatôm avômalô ethak idum ami.

4 *Ma yêlô awa Wapômbêṅ anêṅ lôklokwanṅ ek abuliṅ nômkama pik takatu ba lôklokwanṅ ba nômkama vovak takatu ba yêlô ik vovak hathak ma miṅ nômkama pik êntêk ami.

5 Abô ebam i lôk êkôki takatu ba hamiṅ Wapômbêṅ anêṅ auk loṅ siṅ intu yêlô avak pesa. Ma yêlô ato auk lokbanṅ takêṅ ek imbitak thêthôṅ êñjêk Wapômbêṅ ma.

6 Ba intu node kapôlômim liliṅ yapiṅ ek yêlô athôk ma nanêm vovanṅ êndêṅ nê takatu ba leṅôndôṅ kôtôṅ iyom. Ma miṅ ole kapôlômim liliṅ ami ma ku êṅ tem mi.

7 Môlô othak ôyê nômkama hêk viyaiṅ iyom. Ma ôpatu ba habam yani nena Kilisi anêṅ, nodanô! Yêlô ma Kilisi anêṅ haviṅ.

8 *Yahabam yada bêṅ anôṅ nena Anyô Bêṅ hêv athêṅ bêṅ hadêṅ yêlô ek nambatho môlô loṅ lôklokwanṅ ma miṅ nambuliṅ môlô ami. Ba intu miṅ ya mama ami.

9-10 Avômalô enanṅ nena yahato kapya hatôm anyô bêṅ lôk yamalenṅ thêlêv ba yahathanṅ avômalô. Lôk enanṅ nena yahalêm ma thêlô êyê ya hatôm anyô kupik lôk yenanṅ abô ma voloṅna. Nodanô! Môlô miṅ nosonṅ nena yahato kapya yanṅ atu ek indum môlô nôkô ami. Mi.

11 Môlô opalêla takatu ba osoṅ nena ya anyô kupik, ma nodek lemôndôṅ ba nodanô! Malêla takatu ba môlô osam hêk yêlôaniṅ kapya, nôm takêṅ iyom intu tem yêlô nasopa.

12 Hatôm yambam yada êtôm nê mavi takatu ba ebam thêlôda? Yananṅ nena ya anyô lôk kauk hatôm thêlô e? Alikaknena! Ya mi. Nê molo ethak idum aêṅ! Thêlô ethak êyê iniṅ ku ba ebam nena thêlôniṅ ku lêk habitak mavi.

13 *Yêlô abam yêlôaniṅ athêṅ hathak ku takatu ba Wapômbêṅ hêv hadêṅ yêlô iyom. Ba môlô ma ômô ku êṅ kapô. Ma vi atu ba miṅ hêv ami ma miṅ abam yêlôda ba ananṅ abô mayaliv ami.

14 Ma avômalô doho enanṅ nena yêlô abam i hathak ku takatu ba miṅ yêlôaniṅ ami. Mi. Yêlô ma nê môṅ anôṅ ek ayô ek môlô haviṅ Kilisi anêṅ Abô Mavi.

15 Ba intu yêlô miṅ abam yêlôaniṅ athêṅ hathak ku takatu ba anyô vi idum ami. Yakô môlônim ôêvhaviṅ tem indumbak ma yêlôaniṅ ku tem ni embenṅ môlônim loṅ sapêṅ

¹⁶ ek yêlô nanan Wapômbêḅ anêḅ Abô Mavi emberḅ luvuluvu. Aêḅ ba tem yêlô nabam yêlôaniḅ athêḅ esak ku kapô takatu ba anyô yanḅ hadum ami.

¹⁷⁻¹⁸ *Ôpatu ba Anyô Bêḅ habam yani intu tem Anyô Bêḅ imbi binôḅ esak. Ma ôpatu ba habam yanida intu tem athêḅ mi. Hatôm bôk eto nena, “Opalêla takatu ba êbôi ma nêmbôi esak Anyô Bêḅ ijom.” *Jelemaia 9:24*

11

Pol miḅ kêdôḅwaga abôyanḅ ami

¹ Yahananḅ abô molo ma donḅtom nômô malinḅyaô vêmam.

² *Yalenḅdanḅ hathak môlô hatôm atu ba Wapômbêḅ ladanḅ hathak alalô. Yahapesanḅ abô ek noja anyô donḅtom ijom intu Kilisi ba yahadum ek môlô kapôlôlimim ênjêk mabuḅnḅ êtôm avi muk atu ba lêk êlôk la yôv ma donḅtom miḅ elom ami denanḅ.

³ *Ma yakô avômalô doho nimbulinḅ môlônim auk endeba nôndô abô takatu ba ovak havinḅ Kilisi hatôm sêbôk atu ba umya havuḅnḅ abô ba hasau Ewa.

⁴ *Nê takêḅ êlêm enanḅ ba môlô osopa Yisu yanḅda ma miḅnḅ Yisu atu ba yêlô bôk ananḅ hathak ami. Ma owa dahô yanḅda ma miḅnḅ yanḅ atu ba sêbôk ba môlô owa ami. Ma osopa abô yanḅda ma miḅnḅ abô mavi sêbôk ba môlô osopa ami. Aisê ka owa nê êḅ thô?

⁵ *Môlô osonḅ nena kêdôḅwaga takatu ba olam nena “aposel lôkmanḅginḅ” êmô vulinḅ ek ya e? Mi. Miḅnḅ yahamô thêlô vibinḅ ami.

⁶ *Ya anyô yavenḅbôlêk malainḅ ba yahananḅ abô thôthô. Ma donḅtom yenanḅ auk hamô ba bôk yahik lôkthô thô hadêḅnḅ môlô ba oyala yôv.

⁷ *Yahananḅ Wapômbêḅ anêḅ Abô Mavi hadêḅnḅ môlô ma donḅtom yahadô vuli ek yatauvinḅ ya ma yanêm môlô linḅ. Êḅ ma kambom e?

⁸ *Nodaḅô! Ya ma hatôm anyô vani ba yahawa nê êvhavinḅ vi ininḅ valuselenḅ ek batu yandum ku yanêm môlô sa esak.

⁹ *Yahamô havinḅ môlô ba yahêv yak hathak nômkama ma donḅtom miḅnḅ yahêv malainḅ hadêḅnḅ môlô ami. Aiyanḅ doho êlêm anêḅ Masedonia ba êv ya sa. Wak takêḅnḅ ma yahadô yanêm malainḅ lomaloma êndêḅnḅ môlô ba tem miḅnḅ yatak auk êḅ ami.

¹⁰ Kilisi anêḅ abô ma avanôḅ. Ma yenanḅ abô aêḅnḅ ijom ba intu yahabam ya hathak nôm takêḅ. Môlô avômalô plovinḅnḅ Akaia miḅnḅ hatôm numinḅ ya loḅ sinḅ ami.

¹¹ Miḅnḅ yalenḅhavinḅ môlô ami ba intu yahadum aêḅ e? Wapômbêḅ intu hayala.

¹²⁻¹⁵ Sadanḅ hêv i liliḅnḅ hatôm anêḅla lôk deda. Ma anêḅnḅ nê ku ele i liliḅnḅ hatôm nê thêthôḅnḅ aêḅnḅ ijom ba ibitak aposel oyanḅ ma esau môlô nena thêlô ma Kilisi anêḅnḅ aposel. Êḅ ma Sadanḅ da anêḅnḅ kobom ba hathak hadum aêḅnḅ ba intu miḅnḅ nosonḅ kakapuk ami. Aêḅnḅ ba tem yandum êtôm aêsêbôk ba yahadum ek miḅnḅ yanḅa vuli esak Wapômbêḅ anêḅnḅ abô takatu ba yahananḅ ami ek yadabêḅnḅ nê takêḅnḅ ininḅ auk kisi. Thêlô idum ek nenanḅ nena, “Yêlô ma aposel hatôm Pol” ba intu idum ek yanḅnḅ inḅjik môlô linḅ esak vuli. Êḅ ma tem thêlô nênenêm

* **10:17-18:** 1Ko 1:31, 4:4 * **11:2:** Ep 5:26-27 * **11:3:** Stt 3:4,13 * **11:4:** Gal 1:8-9 * **11:5:** 1Ko 15:10; 2Ko 12:11 * **11:6:** 1Ko 2:1,13 * **11:7:** 1Ko 9:18 * **11:8:** Plp 4:15,18 * **11:9:** 2Ko 12:13; Plp 4:15,18

iniñ athêñ lij esak iniñ ku. Nê takêñ iniñ lôkmala anêñ danj tem êtôm iniñ ku kambom takatu ba idum.

Pol hadum ku aposel ba hawa malaiñ lomalom

16 Bôk yahananj yôv nena miñ lemimimbi nena ya ma anyô molo te ami. Ma donjom tem yanaj abô molo ba yambam ya êtôm kêdôñwaga abôyanj takêñ ba intu nodanjô bônôñj êtôm atu ba othak udum hadêñ nê molo vi.

17 Yahasopa auk molo ba yahabam ya ma miñ yahasopa Anyô Bêñ anêñ abô ami.

18 Ma kêdôñwaga abôyanj ethak ebam i hatôm avômalô pik ethak idum. Aêñ ba intu tem yambam ya.

19 Môlô othak ômô labalina haviñ nê auk molo. Êñ ma môlô nê lôkawk e?

20 Odanjô! Nê êñ êyê môlô nena ôvathek lôk ibuliñ môlô ma êv vovanj lôk êv thêlôda lij ma epetav môlô malemim danj. Ma donjom môlô miñ ôpôlik ami!

21 *Betha ya anyô vau lôk miñ yahadum hatôm thêlô ami ba intu ôpôlik hathak ya? Ai! Lêk ya mama.

Nê takêñ miñ êkô ami ma êv iniñ athêñ lij ba intu tem yandum êtôm anyô auk molo ek yambam yada aêñ iyom.

22-23 *Thêlô ma Hiblu e? Mena Isael e? Mena Ablaham anêñ limi e? Ma thêlô ma Kilisi anêñ nê ku e? Ma ya? Ya ma bêñ anôñ lôk ek thêlô. Aêñ ba ya hatôm anyô molo ba tem yambam ya da. Bôk yahadum ku bêñ anôñ lôk yahamô koladôñ ma ik ya hathak yak lôkmanjijñ lôk idum ek nijik ya vônô lôbôlôñ hamôñj ek i.

24 *Avômalô Isael bôk ik ya bôlôñ bahenji hathak yak lôkmanjijñ hatôm 39.*

25 *Ik ya hathak okdiba hatôm bôlôñ lô ma ik ya hathak valu bôlôñ te. Ma yahathak yenj ba yaha ma kakalu lôk damak ba yenj kambom hatôm bôlôñ lô. Ma yahamô ngwêk malêvôñj hatôm bôlôvôñj yanj ma wak daluk yanj.

26 *Yaha ba yahalêm lôbôlôñ ba ñanjbô lôk nê vani ma yada yenanj avômalô lôk nê lonj buyanj ma avômalô malak bêñbêñ lôk lonj oyanj ma ngwêk kambom lôk nê esau nena yenanj aianj lôkthô idum ek nimbuliñ ya.

27 Yahadum ku malaiñ lôk vovanik bêñ ba miñ yahêk ami. Yahathakmuniñ lôk yahama kisi ma yaha yalenj oyanj. Ya nômkama mi ba yahasimbak.

28 Ma malaiñ te haviñ nena yalenj hik ya wak nômbêñ intu hathak avômalô êvhaviñ lôkthô.

29 Nê takatu ba lêk vau, êñ ma ya lêk vau aêñ iyom. Ma anyôla havôv anyô yanj ek indum kambom, êñ ma yakapôlôñ hathanj hatôm atum.

30 Lemimhaviñ yambam ya aêñ ba intu tem yambam ya esak yenanj ku vaunena takatu ba bôk yahadum iyom.

31 Wapômbêñ alalôaniñ Anyô Bêñ Yisu anêñ lambô atu ba nêmbô wak nômbêñ intu sapêñ hayala nena miñ yahananj abôyanj ami.

32 *Aletas hatôm kinj ma yahamô Damaskas. Ma kinj anêñ anyô bêñ te hananj hadêñ nê vovak takatu ba eyabiñ lonj êñ ek nebalonj ya.

33 Ma donjom etak ya halôk vak sam bêñ te ba êlêlô ya halôk unyak lôk abyanj ba yahasôv ma miñ evalonj ya ami.

* **11:21:** Plp 3:4 * **11:22-23:** Ap 16:23; Plp 3:5 * **11:24:** Lo 25:3 * **11:24:** Isael iniñ abô balabunj hananj nena nijik anyô esak yak lôkmanjijñ êñ êtôm bôlôñ 40 êñ ma tem anyô ema. Ma 39 ma tem anyô êmô lôkmala. Ba intu evali Pol hatôm 39 iyom. * **11:25:** Ap 16:22; 14:19 * **11:26:** Ap 9:23; 14:5 * **11:32:** Ap 9:23-25

12

Pol hayé wêj

¹ Abô êntêk miñ hatôm nê m avômalô sa mavi ami. Ma donptom tem yambam ya esak lonbô esak wêj lôk auk takatu ba Anyô Bêj hik thô hadêj ya.

² Yahayala anyô atu ba hêvhavij Kilisi. Sondabêj 14 hale ba hi ma ewa yani ba i malak leñ te lô. Ewa ôpêj lôk liñkupik mena injo, êj ma yahathôj. Wapômbêj da hayala.

³ Yahayala nena anyô êj ewa lôk liñkupik mena mi, êj ma yahathôj ma Wapômbêj iyom intu hayala

⁴ ba ewa yani ba i malak leñ elam nena “Paladais”. Yani halanjô abô lonj kapô lomaloma ba ik yani kisi ek miñ enaj bêj ami.

⁵ Anyô anêj aêj ma tem yambam yani. Ma donptom yada ma tem yambam yenañ ku vaunena takatu.

Nômla hatôm yak lôkmanjij havatho Pol

⁶⁻⁷ *Wapômbêj bôk hêv ku lôk abô ma auk lôkmanjij hadêj ya yôv. Aêj ba yahadum ek yambam yada esak auk êj, êj ma yanañ abô avanôj iyom ba miñ ya anyô auk volonj ami. Ma yakô avômalô nesoj nena ya anyô lôkmanjij ba miñ ya anyô oyanj hatôm nê vi ami. Aêj ba hêv Sadañ anêj nê ku ba i ibi yalenjñkupik hathak yak lôkmanjij ba hêv malainj hadêj ya ek miñ yangê ya danj ami.

⁸ Yahalanj hadêj Wapômbêj hatôm bôlônj lô ek nê m vê ênjêk ya.

⁹ *Ma donptom hanañ hadêj ya, “Yenañ lôklokwanj hik i thô hadêj waklavônj o vau lôk yenañ wapôm ma hatôm ek o.” Aêj ba yalenjmavi ek yambam yenañ ku vaunena takatu ek injik Kilisi anêj lôklokwanj thô.

¹⁰ Ya anyô vau ma donptom lêk ya anyô lôklokwanj. Ba intu yahasopa Kilisi vanjadum ma yalenjmavi nena ya anyô vau lôk enaj abôma hathak ya ma yahadum ku lôk vovanik lôk êv vovanj lôk malainj lomaloma hadêj ya.

Pol hathô avômalô Kolin ba haya

¹¹ *Môlôda udum ba yahabam yada ba intu lêk yahabitak anyô molo. Ya anyô oyanj ma donptom miñ ya anyô oyanj anôj ek aposel lôkmanjij takatu ami. Thêlô êlêm ek môlô ma môlô ôêv yak ba miñ onanj yenañ ku anêj lavônj mavi hadêj i ami.

¹² *Wapômbêj haminj lôklokwanj havij ya ba intu hik yenañ ku thô nena ya ma aposel te. Ma hêv avômalô sa ek neyala yanida mavi hathak lavônjinj lôk nômbithi ma ku lôklokwanj lomaloma ma miñ ya popabuk ami. Ma môlô bôk ôyê nô m takênj yôv.

¹³ *Aisê ba môlô onanj nena yakapôlônj hagiap hathak môlô ma yalenjhavij avômalô êvhavij vi? Sêbôk ba yahamô havij môlô ma yahadô yanê m malainj êndêj môlô ba intu miñ yahawa môlônim da hatôm yahadum hadêj avômalô êvhavij vi ami. Ma môlô lemmanij eka? Kikaknena! Notak kapôlômim ek ya.

¹⁴ Odañô! Lêk bôlônj te lô ba tem yasôk ek môlô. Miñ yalenjhavij môlô nô nê m nômkama êndêj ya ami. Yalenjhavij môlôda. Avômena miñ isup valuselej ek nê nê m lami sa ami. Mi. Lami isup valuselej ek nê nê m nali sa. Ba intu tem miñ yanê m môlô malainj ek yasup môlônim da ek nê m ya sa ami.

15 Aêḡ ba yalenḡmavi anôḡ ek yanêḡ yenaḡ nôḡkama lôḡkthô êḡndêḡ môlô ma yanêḡ yada imbiḡ aêḡ iyom. Yalenḡhaviḡ môlô bêḡ anôḡ ma yakô ek môlô nôḡndô ya.

16 Avômalô enaḡ nena yahamô haviḡ i ba miḡ yahêḡḡ malaiḡ ami. Ma doḡtom elam ya nena anyô yahasau avômalô lôḡ yahananḡ abô yanḡ.

17 Aisê! Nê ku takatu ba yahêḡḡ hathôḡ ma doho ibuliḡ môlô e?

18 *Yahapôviḡ Titi ek êsôḡ ek môlô ma yahêḡḡ alalôaniḡ aiyanḡ te haviḡ. Ma Titi habuliḡ môlô e? Mi. Titi hathak hasopa yaverḡḡwam iyom ma yaianiḡ auk ma doḡtom.

19 Môlô olaḡô abô takatu ba osonḡ nena yêlôda êḡ i kisi e? Mi. Yêlô ma Kilisi anêḡ avômalô ba amiḡ Wapômbêḡ ma ba anaḡ abô êḡtêḡ. Aiyanḡ thêlô, nôḡkama lôḡkthô atu ba yêlô adum ek embatho môlô loḡ.

20 Yahakô ek yasôḡ ma tem miḡ yalenḡmavi ek môlô ami ma môlô tem miḡ lemimimavi ek ya aêḡ ami. Yahakô ek abô lôḡkthango ma lenḡanḡ lôḡ lenḡanḡa, lôḡ ovak am vose hi lodôḡlodôḡ, abôma lôḡ onaḡ abôyanḡ hathak anyô yanḡ ma otatale am lôḡ ôyê am daḡ lôḡ ôthô avômalô ba i mayaliv.

21 *Yahakô ek yasôḡ esak loḡbô ma yenaḡ Wapômbêḡ tem indum ba ya mama esak môlônim kambom takatu. Ma tem yakapôlôḡ malaiḡ bêḡ anôḡ esak ḡê takatu ba miḡ ele kapôlôḡḡ liliḡ hathak iniḡ lelaik lôḡ thethaḡak ma sek waliliḡ takatu ba idum ami.

13

Kolin neyabiḡ iniḡ êḡhaviḡ

1 *Bôḡ yahathôḡ bôlôḡ ju yôḡ ma êḡtêḡ yahathôḡ ma tem bôlôḡ te lô. Lemimimbi esak abô êḡtêḡ,

“Ju mena lô la enaḡ anyô te anêḡ kambom bêḡ, êḡ ma abô avanôḡ.” *Lo 19:15*

2-3 Sêbôḡ atu ba yahathôḡ bôlôḡ yanḡ ma yahêḡḡ abô lôḡkliḡyak hadêḡ môlô. Ma lêḡ yahamô haviḡ môlô ami, ma doḡtom yahananḡ hathak loḡbô nena môlô lemimhaviḡ ôḡḡ nena yada yenaḡ abô mena Kilisi anêḡ abô. Ba intu tem yasôḡ esak loḡbô ek yanḡḡ nena avômalô takatu ba idum kambom lôḡ avômalô kambom vi ma tem miḡ yatak i ek nêsoḡḡ ami. Kilisi ma miḡ anyô vau ami. Mi. Anyô lôḡkloḡwanḡ kambom ba tem eyabiḡ môlô dedaḡ mavi.

4 *Avanôḡ, yani hatôm anyô vauna te ba ik yani hathak a. Ma doḡtom hamô lôḡkmalâ hathak Wapômbêḡ anêḡ lôḡkliḡyak. Yêlô ma vaunena aêḡ iyom ma doḡtom hathak Wapômbêḡ anêḡ lôḡkloḡwanḡ ba intu yêlô amô lôḡkmalâ haviḡ yani ek nanêḡ môlô sa.

5 *Nôsoḡam ba noya ek ôḡḡô nena unim ôêḡhaviḡ hamô mena mi e? Nutitiḡ amda ek noyala nena intu ôḡmô haviḡ Yisu Kilisi mena bôḡ ôêḡ yak yôḡ. Injo. Yakô mi la.

6 Yalenḡhaviḡ môlô nutitiḡ yêlô ma tem ôḡḡô nena miḡ bôḡ aêḡ yak ami.

7 Ba yêlô miḡ aêḡ yak ami ba avômalô êyê yêlô hatôm aposel, êḡ ma nôḡm oyanḡ. Mena enaḡ nena yêlô aêḡ yak ba yêlô ḡê vau ba miḡ aposel ami, êḡ ma nôḡm oyanḡ aêḡ iyom. Ma doḡtom nôḡmbêḡ ma nundum nôḡkama lôḡkthô thêthôḡ iyom. Ma yahananḡ hik Wapômbêḡ liḡ ek miḡ môlô nundum kambom la ami.

8 Yêlô miḡ hatôm nandum nôḡmlâ eso abô avanôḡ ami. Mi. Nambatho abô avanôḡ loḡ iyom.

* 12:18: 2Ko 8:6,16-18 * 12:21: 2Ko 13:2 * 13:1: Mat 18:16; 1Ti 5:19 * 13:4: Plp 2:7-8 * 13:5: 1Ko 11:28

⁹ Mólô lôklokwar̃ ma yêlô vau, ễ ma yêlô lẽñj̃mavi. Yêlô ateñ mek ek mólô nopesañ unim kambom takễ ba numbitak mavi esak lõnbô.

¹⁰ *Anyô Bễ hêv ku lôk athễ ễ hadễ ya ek yato mólô ek numbitak thêthỗ ma mĩ yambi mólô ni ami. Aễ ba mĩ yahamô haṽ mólô ami ba intu yahato abô takêntêk ek waklavỗ atu ba yahathôk ma tem yanja yenañ lôklokwar̃ ek yapesañ mólônim auk. Ma mĩ yanễm vovañ êndễ mólô ami.

Pol hanar̃ anễ lamavi

¹¹ Aiyañ thêlô, lêk yôv. Ba lemimmavi ma nopesañ malaiñ sapễ. Nobatho am lõ esak abô ni ba êlễm ma noja auk doñtom lôk nômô yôhok ma Wapômbễ anễ lahaṽñ lôk anễ labali êmô imbĩñ mólô.

¹² Ma nokam mólôviyañ esak kobom yôhok matheñ.

Nê matheñ lôkthô êv iñ lẽñj̃mavi haṽñ.

¹³ Alalâññ Anyô Bễ Yisu Kilisi anễ wapôm lôk Wapômbễ anễ lahaṽñ ma Lovak Matheñ anễ lamavi êmô imbĩñ mólô lôkthô.

* 13:10: 2Ko 10:8

Karya atu ba Pol hatô hi

Galesia

Abô môn

Pol hatô abô êntêk hi hadêḡ avômalô êvhavij takatu ba êmô plovins Galesia. Bôk hamô havij thêlô ba hanaj Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi bêḡ hadêḡ thêlô ba intu êvhavij Yisu (Ap 16:6; 18:23). Thêlô bêḡ anôḡ ma miḡ nêḡ Israeḡ ami ma nêḡ loḡ buyaj.

Havenj yam ma nêḡ Israeḡ doho êlêm ma enaj hadêḡ thêlô ek nebalonj Mose anêḡ abô balaburj loḡ lôk nenḡothe inij kupik êtôm nêḡ Israeḡ ek nimbatak thêthôḡ ênjêk Wapômbêḡ ma. Pol halanj abô êḡ, ma hatô karya êntêk nena nêḡ takatu ba êvhavij Yisu Kilisi ma Wapômbêḡ halam i nena nêḡ thêthôḡ. Ma nêḡ takatu ba esopa balaburj iyom miḡ hatôm nimbatak thêthôḡ ami.

Hato hadêḡ 53 AD la.

Pol hêv lamavi

¹ Ya ma aposel Pol. Avômalô la miḡ elam ya ek yandum ku êntêk ami lôk miḡ anyôla hêv ku êntêk hadêḡ ya ami. Yisu Kilisi lo Kamik Wapômbêḡ thai da êv ku êntêk hadêḡ ya, ôpatu ba hik Yisu Kilisi liḡ hêk ḡama.

² Ya lôk aiyaj thêlô aêv karya êntêk hadêḡ môlô avômalô ôdôḡ takatu ba ôêvhavij ômô malak lôḡ nenanena anêḡ plovins Galesia.

³ Alalôaniḡ Kamik Wapômbêḡ lôk Anyô Bêḡ Yisu Kilisi nêḡnêm inij wapôm lôk labali êndêḡ môlô.

⁴ *Alalôaniḡ Kamik Wapômbêḡ anêḡ lahavij ba Kilisi hêv yanida ek nêḡm alalô sa ek nêḡm kambom vê lôk epole kambom bôlôḡ êntêk anêḡ yak takatu ba havalonj alalô loḡ vê.

⁵ Aêḡ ba nambô Kamik Wapômbêḡ anêḡ athêḡ lôkmanḡinj êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ. Avanôḡ!

Abô Mavi ma donjom iyom

⁶ Ya kapôlôḡ hasonj kambom nena ketheḡ oyanj ma môlô ôvôlinj dômim hadêḡ ôpatu ba bôk halam môlô hathak Yisu Kilisi anêḡ wapôm ma lêk môlô osopa abô yanja.

⁷ *Ma donjom abô êḡ ma miḡ Wapômbêḡ anêḡ abô ami. Yakô anyô doho lêk nendela môlônim auk ba nindum ek ninduvinj Kilisi anêḡ Abô Mavi.

⁸ *Odanô! Yêlôda anaj abô yanja mena anjela la anêḡ malak leḡ hanaj abô yanja hadêḡ môlô ba miḡ hatôm Abô Mavi sêbôk ba yêlô anaj hadêḡ môlô ami, êḡ ma tem yandam Wapômbêḡ ek imbulinj ôpêḡ.

⁹ Bôk yêlô anaj hadêḡ môlô yôv ma lêk yahanaj hathak loḡbô. Anyô late hanaj Abô Mavi hadêḡ môlô ba miḡ hatôm atu ba bôk owa anêḡ yêlô ami, êḡ ma tem yandam Wapômbêḡ ek imbulinj ôpêḡ.

¹⁰ *Ba yahanaj abô êḡ ek yandôk avômalô leḡinj lôk Wapômbêḡ la e? Mena yahadam ek avômalô nêḡê ya nena mavi e? Yahanaj abô êḡ ba hatôm sêbôk atu ba yahadam ku ek avômalô nêḡê ba nebam ya, êḡ ma ya miḡ Kilisi anêḡ anyô ku te ami.

Pol hanan anêḡ ku lavôḡ

11-12 *Aiyar thêlô, yalenḡhaviḡ môlô noyala nena Abô Mavi atu ba yahananḡ hadêḡ môlô, êḡ ma Yisu Kilisi da hik thô hadêḡ ya. Ma miḡ anyôla hananḡ mena yahawa hêk anyôla anêḡ auk lôk miḡ anyôla hadôḡ ya hathak abô êḡ ami. Milôk.

13 *Môlô bôk olanô hathak yenanḡ bôk lo loḡ sêbôk ba yahasopa Israeḡ ininḡ abô balabuḡ, ba yahêv vovanḡ bêḡ hadêḡ Wapômbêḡ anêḡ avômalô êvhaviḡ ba yahabulinḡ i.

14 *Ma ya lôklokwanḡ ek yasopa bumalô ininḡ bôk lo loḡ ba yahatitiḡ Mose anêḡ balabuḡ aleba yenanḡ auk hamôḡ ek apenena muk Israeḡ vi ininḡ.

15-17 *Ma doḡtom Wapômbêḡ da hadum ba hik nakaduḡ thô hadêḡ ya ek yanarḡ Abô Mavi esak nakaduḡ bêḡ êndêḡ avômalô loḡ buyarḡ. Sêbôk ba yahamiḡ wakatik kapô denarḡ, ma bôk habi barḡ hayô hêk ya lôk dalam ya yôv hathak anêḡ wapôm. Ba intu yaha Alebia vêm ma yahavôhalêm Damaskas hathak loḡbô. Miḡ yahananḡ hik anyôla linḡ lôk yaha Jerusalem ek yanḡgê aposel takatu ba ibitak êmôḡ ek ya ami.

18 *Sondabêḡ lokwanlô hale ba hi, êḡ ma yaha daku Jerusalem ek yanarḡ abô imbiḡ Pita. Ma yahamô haviḡ yani hatôm wak laumiḡ ba labahenḡvi.

19 Ma doḡtom miḡ yahayê aposel vi ami ma yahayê Jems iyom, Yisu yanḡ molok.

20 Ba intu abô êntêk ba yahato hadêḡ môlô, ma yahananḡ abô avanôḡ hamiḡ Wapômbêḡ ma. Ma miḡ abôyanḡ ami.

21 *Vêm ma yaha plovins Silia lo Silisia.

22 Ma avômalô ôdôḡ takatu ba êvhaviḡ Yisu Kilisi êmô Judia êthôḡ ya paliḡ.

23 Thêlô elanô abô takatu ba avômalô vi enarḡ hathak ya iyom nena, "Sêbôk ma ôpêḡ hêv vovanḡ hadêḡ alalô ba habulinḡ abô êvhaviḡ. Ma doḡtom lêk hananḡ abô êḡ bêḡ."

24 Ma avômalô takêḡ êyê yenanḡ ku ba êbô Wapômbêḡ anêḡ athêḡ.

2

Aposel êlôk hathak Pol anêḡ ku

1-2 *Sondabêḡ hatôm 14 hale ba hi yôv ma Wapômbêḡ miḡ hik anêḡ lahaviḡ thô ek yana Jerusalem. Aêḡ ba yahavôha daku hathak loḡbô. Ma Banabas hi haviḡ ya ma yahawa Titi haviḡ. Ma yahalam avômalô êvhaviḡ ininḡ ḡê bêḡbêḡ ba yêlô amô unyak kapô ma yahananḡ yenanḡ ku lavôḡ hathak Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi atu ba yahêv hadêḡ avômalô loḡ buyarḡ ek yêlô sapêḡ kapôlôḡinḡ doḡtom ek ku êḡ injik anôḡ.

3 Nê bêḡbêḡ takêḡ elanô yenanḡ abô ba leninḡmavi hathak ma miḡ enarḡ nena yêlô nanḡothe Titi anyô Glik atu anêḡ kupik ami.

4 *Ku êḡ anêḡ ôdôḡ nena sêbôk ba aiyar doho atu ba esopa abô yanḡda ivuḡ ininḡ auk ma ibitak êyô yêlô kapô ba êlêm ek neyala yêlôaniḡ auk esak Yisu Kilisi lôk aisê ba balabuḡ nenḡothe kupik miḡ havalonḡ alalô loḡ hathak loḡbô ami. Yakô ininḡ auk êḡ embalonḡ alalô loḡ ba namô balabuḡ vibinḡ esak loḡbô.

5 Ma yêlô miḡ alôk hathak ḡê êḡ ininḡ auk nenḡothe Titi anêḡ kupik ami, ma milôk ek Abô Mavi êḡ anêḡ anôḡ injik iminḡ môlô.

* 1:11-12: Mat 16:17 * 1:13: Ap 8:3 * 1:14: Ap 22:3 * 1:15-17: Ais 49:1; Gal 2:7 * 1:18: Ap 9:26-27 * 1:21: Ap 9:30 * 2:1-2: Ap 15:2 * 2:4: Gal 1:7; 5:1,13

6 Ma donjom nê bêñbêñ takêñ miñ eyabin yenañ auk ami. Mólôda obam thêlô nena nê bêñbêñ ma donjom Wapômbêñ miñ hayê nômkama takatu ba hêk loñ yainñ ami. Aêñ ba yada yenañ auk nena thêlô ma nê bêñbêñ, êñ ma nôm oyañ.

7 *Nê bêñbêñ takêñ êyê nena Wapômbêñ bôk hêv ku yanañ anêñ Abô Mavi bêñ êndêñ avômalô loñ buyañ hatôm hêv ku hadêñ Pita ek enañ êndêñ avômalô Israêl.

8 Wapômbêñ hêv lôklokwañ êñ hadêñ Pita ek indum ku aposel êmô avômalô Israêl malêvônñ. Ma hêv lôklokwañ hadêñ ya aêñ iyom ek yandum ku aposel êmô avômalô loñ buyañ malêvônñ.

9 Jems lo Pita ma Jon nê takatu ba mólô ôyê hatôm nê bêñbêñ, thêlô takêñ êyê nena Wapômbêñ hêv anêñ wapôm ek yandum ku êñ imbinñ. Ba intu ekam yai lôk Banabas ma ewa yai hatôm iniñ iviyañ ek nandum ku êmô avômalô loñ buyañ malêvônñ ma thêlôda nindum ku nêmo avômalô Israêl malêvônñ.

10 *Ma thêlô êv abô donjom iyom hadêñ yai ek nanêm avômalô sawa takatu ba êvhavinñ sa. Ku êñ bôk halinñ ya bô ba hapôvinñ ya ek yandum.

Pol hanañ Pita anêñ kambom bêñ

11 Sêbôk atu ba yahamô Antiok ma Pita hayô ba yai amô vêm ma hadum kambom te. Yahayê ma yahathanñ yani nena,

12 *^a“O ma anyô hothak hoañ nôm havinñ avômalô loñ buyañ takatu ba miñ engothe iniñ kupik ami ma êvhavinñ Yisu Kilisi. Ma donjom Jems anêñ nê ku takatu ba evalonñ auk nengothe kupik loñ êyô, ma hôkô ba hôpôlik lôk hówôlinñ dômim ek avômalô loñ buyañ takêñ.

13 Ma anêm auk lôkbañ êñ havôn avômalô êvhavinñ vi anêñ Israêl aleba havôn Banabas havinñ.”

14 Yahayê nena lêk etak Abô Mavi anêñ loñôndê ba evenñ mayaliv, êñ ma yahaminñ piklêvônñ ma yahanañ Pita bêñ nena, “O ma anyô Israêl te ma donjom lêk hâyô loñ êntêk môn ma hotak avômalô Israêl iniñ kobom ba hoañ nôm mayaliv havinñ avômalô loñ buyañ. Ma donjom lêk huik auk êñ liliñ ba hudum ek osopa Mose anêñ balabuñ esak loñbô ba hôpôlik hathak avômalô loñ buyañ takêñ. Aisê, hudum ek ôpôvinñ avômalô loñ buyañ ek nesopa Mose anêñ abô balabuñ e?”

Ôpatu ba hêvhavinñ Yisu ma anyô thêthônñ

15 Yêlôaniñ wakatik lo wakamik ma avômalô Israêl ba yêlô ma miñ abitak anêñ avômalô loñ buyañ takatu ba elam nena nê daluk ami.

16 *Ma yêlô ayala nena ôpatu ba hêvhavinñ Yisu Kilisi, ma Wapômbêñ halam yani nena anyô thêthônñ. Ma ôpatu ba hasopa Mose anêñ abô balabuñ, yani ma mi. Ma yêlô bôk abitak thêthônñ hatôm avômalô loñ buyañ hathak ale kapôlônñ liliñ ba aêvhavinñ Yisu Kilisi. Ma miñ hathak abô balabuñ ami ek malê nena abô balabuñ miñ hatôm indum ba anyôla imbitak thêthônñ ami.

17 Ma donjom anyôla hanañ nena balabuñ ma nôm oyañ ma êvhavinñ iyom intu nôm anônñ ba hadum mayaliv, êñ ma avômalô tem nêgê Kilisi êtôm kambom anêñ alañ. Êñ ma auk lokbañ anônñ!

* 2:7: Ap 22:21 * 2:10: Ap 11:29-30 * 2:12: Ap 11:3 * 2:16: Ap 15:10-11; Lom 3:20-28; Gal 3:11

18 Yahavôlinj yadôminj ek abô balabuņ ma doņtom havenj yam ma yahik auk êņ liliņ ba yahayê nena balabuņ ma lêk nômbêņ ba yahasopa. Êņ ma hik thô nena ya ma anyô yahabuliņ abô balabuņ.

19 Lôk abô balabuņ êņ hik ya vônô ek batu yamô lôkmala imbiņ Wapômbêņ.

20 *Bôk ik yai lôk Kilisi vônô hathak alovalaņsij. Yada ma miņ yahamô lôkmala hathak loņbô ami. Ma doņtom Kilisi da lêk hamô lôkmala hamô yakapôlôņ. Lôkmala êņ intu hamô yalenjvinjukupik hatôm yahêvhaviņ Wapômbêņ Nakaduņ, ôpatu ba lahaviņ ya ba hêv i ek nêma ya sa.

21 Avômalô doho enaņ nena yahanaj abôma hathak abô balabuņ lôk yahavôlinj yadôminj hadêņ Wapômbêņ anêņ wapôm. Ma doņtom miņ yahadum aêņ ami. Abô balabuņ hadum ba alalô abitak thêthôņ hêk Wapômbêņ ma, êņ ma Kilisi anêņ ŋama lêk habitak hatôm nôma oyaņ.

3

Kobom nasopa balabuņ lôk êvhaviņ

1 Galesia môlô avômalô molo. Ya bôk yahik Yisu Kilisi thô hadêņ môlô yôv hatôm lêk môlô ôyê êthôkwêņ hamiņ alovalaņsij ba opalê intu halela môlônim auk?

2 Yalenjaviņ yandaņô môlônim auk. Môlô bôk osopa balabuņ ba owa Lovak Matherj? Mena olaņ Abô Mavi lôk ôêvhaviņ ba intu owa Lovak Matherj êņ?

3 Môlô molo e? Lovak Matherj bôk hadum ku ba bôk ôêvhaviņ yôv. Ma doņtom môlô osoņ nena miņ ôyô unjôv ami denaņ ba intu owa lôklokwaņ hêk balabuņ ek unġwik ku êņ daņ sij e?

4 Aêņ ba malaiņ takatu ba bôk ôpôm hêk ôêvhaviņ êņ ma nôma oyaņ e? Yakô anôņ êņ la.

5 Môlô othak osopa abô balabuņ ba intu Wapômbêņ hêv Lovak Matherj lôk hadum nômbithi hêk môlô malêvôņ e? Mi. Hêv hathak olaņô Abô Mavi ba ôêvhaviņ.

6 Môlô lemimimbi esak Ablaham. Bôk eto nena, "Ablaham hêvhaviņ Wapômbêņ anêņ abô ba intu halam yani nena anyô thêthôņ."

Môņ Anôņ 15:6

7 Ba intu noyala nena ŋê takatu ba êvhaviņ iyom intu Wapômbêņ hayê thêlô hatôm Ablaham nali.

8 *Wapômbêņ anêņ kapya hanaņ nena avômalô loņ buyaņ tem nênemimbiņ ba Wapômbêņ endam i nena ŋê thêthôņ hatôm bôk hanaņ Abô Mavi êņ bêņ hadêņ Ablaham nena,

"Esak o iyom ma avômalô lodôņlodôņ anêņ loņ buyaņ tem neja mek mavi."

Môņ Anôņ 12:3

9 Ablaham ma ôpatu ba bôk hêvhaviņ ba intu Wapômbêņ hadum mavi hadêņ yani. Ma avômalô takatu ba êvhaviņ ma tem indum mavi êndêņ i êtôm bôk hadum hadêņ Ablaham.

10 *Avômalô takatu ba esoņ nena esopa balabuņ ma tem nimbitak thêthôņ êņjêk Wapômbêņ ma lêk êmô malaiņ bêņ kapô yôv. Hatôm bôk eto nena,

"Avômalô takatu ba êv yak hathak abô balabuņ bute lôk miņ esopa balabuņ takatu ba bôk eto hêk kapya balabuņ dedaņ mavi ami ma lêk êmô malaiņ bêņ kapô yôv."

Lo 27:26

11 *Ma buyaņ hanaņ nena,

“Avômalô takatu ba êvhaviñ intu ibitak thêthôñj ba tem neja lôkmala.” *Habakuk 2:4*

Aêñ ba auk êntêk lêk habitak yaiñ yôv nena abô balabuñ miñ hatôm indum ba avômalô nimbitak thêthôñj ami. Milôk.

¹² Ma bôk eto hathak abô balabuñ nena,

“Anyô hasopa abô balabuñ sapêñ,

êñ ma balabuñ hadum ba ôpêñ tem enja lôkmala.”

Wok Plis 18:5

Aêñ ba êvhaviñ miñ hamô balabuñ êñ kapô ami.

¹³ *Lôk eto abô buyañ nena,

“Wapômbêñ tem imbuliñ nê takatu ba êthôkwêñ hamiñ alovalaņasiñ.” *Lo 21:23*

Ma Wapômbêñ habuliñ Kilisi ba intu hêv alalô vuli hêk balabuñ anêñ vovañ ¹⁴ ek avômalô loñ buyañ tem nêñemimbiñ Yisu Kilisi imbiñ ba neja Lovak Mathenñ atu ba bôk habutiñ abô hathak ek thêlô neja mek mavi takatu ba Wapômbêñ bôk hêv hadêñ Ablaham lôk anêñ nali.

Wapômbêñ anêñ tabô lôk balabuñ

¹⁵ Aiyañ thêlô, môlô lêk oyala alalôaniñ kobom katô. Avak tabô ma hatôm nanêm vê, e? Mena hatôm nambak tabô yañ imbiñ e?

¹⁶ *Wapômbêñ bôk havak abô haviñ Ablaham lôk anêñ su lukmuk yôv. Ma miñ hanañ hathak su lukmuk lôkthô ami. Hanañ hathak doñtom iyom. Su lukmuk êñ intu Kilisi.

¹⁷ *Aêñ ba Wapômbêñ havak tabô haviñ Ablaham. Ma sondabêñ hatôm 430 hale ba hi ma abô balabuñ hayô. Ba intu balabuñ atu ba haverñ yam miñ hatôm edabêñ Wapômbêñ anêñ abô atu vê ami. Bôk havak yôv haviñ Ablaham ba lôklokwañ ba miñ hatôm nêv vê ami.

¹⁸ *Wapômbêñ hêv anêñ wapôm ba havak tabô ba hêv anêñ lamavi hadêñ Ablaham ma miñ hêv hathak balabuñ ami. Ba intu balabuñ havatho lamavi êñ loñ, êñ ma tem nêv tabô êñ vê.

¹⁹ *Ma hêv balabuñ eka? Avômalô idum kambom ba intu hêv balabuñ halêm ek injik iniñ kambom thô endeba Kilisi imbitak am, Ablaham anêñ su lukmuk atu ba Wapômbêñ havak abô hathak ek êlêm. Anjela êv hadêñ Mose ma Mose hi hêv hadêñ avômalô.

²⁰ Mose hamiñ malêvôñ ek avômalô Israel ma Wapômbêñ. Ma doñtom Wapômbêñ ma doñtom iyom ma yanida intu havak abô haviñ Ablaham, ma miñ hêv hadêñ anyôla yañ ba hi hêv ami.

²¹ *Abô balabuñ lôk evak tabô evaki vose e? Mi. Balabuñ hatôm nêv lôkmala, êñ ma tem nambitak thêthôñj esak balabuñ.

²² Ma doñtom mi. Wapômbêñ anêñ abô hanañ nena avômalô pik sapêñ idum kambom ba hatôm êmô koladôñj te ek injik iniñ kambom thô endeba nede kapôlôñj liliñ ba nêñemimbiñ Yisu Kilisi ek neja lenjñmavi sêbôk ba Wapômbêñ havak abô hathak.

²³ *Sêbôk ma alalô miñ aêvhaviñ ami ba intu abô balabuñ hatôm alañ ek injik Kilisi thô êndêñ alalô endeba nanêmimbiñ yani am.

²⁴ *Abô balabuñ ma hatôm kamik atu ba hayabiñ alalô ek nanêmimbiñ Kilisi endeba nambitak thêthôñj am.

* **3:13:** Lo 27:26; Lom 8:3 * **3:16:** Stt 12:7; 13:15; 24:7 * **3:17:** Kis 12:40 * **3:18:** Lom 4:14

* **3:19:** Ap 7:38; Lom 5:20 * **3:21:** Lom 8:2-4 * **3:23:** Gal 4:3 * **3:24:** Lom 10:4

25 Ma loŋôndê êvhaviŋ lêk hayô yôv ba intu abô balabuŋ miŋ hayabiŋ alalô hathak loŋbô ami.

Nê êvhaviŋ intu Wapômbêŋ nali

26-27 *Môlô ôêvhaviŋ Yisu Kilisi ba intu ithik môlô ma Kilisi ma hatôm kwêv atu ba ik hathak môlô ba môlô lôk Kilisi lêk ubitak doŋtom. Ba intu lêk ubitak Wapômbêŋ nali.

28 *Aêŋ ba môlô ma lêk ôdôŋ te iyom. Ma miŋ nosoŋ nena môlô ma nê Israeël mena nê Glik la ami. Lôk miŋ nosoŋ nena môlô ma nê udum ku hamô alaŋ vibiy mena môlô nê lôk alaŋsi mi ami. Ma miŋ nosoŋ nena môlô anyô mena avi ami. Milôk.

29 *Môlô ma Kilisi anêŋ ba intu môlô ma Ablaŋham anêŋ limi takatu ba tem noja leŋiŋmavi takatu ba Wapômbêŋ bôk havak abô yôv ek nêŋ êndêŋ yani.

4

1 Yenai abô ma aêntêk. Okna te lambô anêŋ nômkama ma nakaduŋ anêŋ ma doŋtom tem miŋ enja ketheŋ ami. Yani ma alaŋ ma doŋtom okna denai ba intu tem êmô êtôm ôpatu ba hadum ku hamô alaŋ vibiy vêmam.

2 Yani hamô nê takatu ba eyabiŋ yani vibiy ma miŋ hatôm enja anêŋ nômkama sapêŋ ami endeba êyô waklavôŋ atu ba lambô hatak am.

3 *Ma yêlô Israeël ma aêŋ iyom. Yêlô ma hatôm okna atu ba balabuŋ havaloi loŋ denai

4 *endeba Wapômbêŋ etak anêŋ waklavôŋ atu ba nêŋ Nakaduŋ êlêŋ am. Avi havathu yani ba habitak anyô ba hamô balabuŋ vibiy

5 ek nêŋ yêlô avômena seka takatu ba amô balabuŋ vibiy vê ek nambitak Wapômbêŋ anêŋ nali anôŋ.

6 *Ma môlô avômalô loŋ buyai lêk ubitak Wapômbêŋ anêŋ nali haviŋ. Ba intu Wapômbêŋ hêv Nakaduŋ anêŋ Lovak Mathêŋ halêŋ hamô alalôaniŋ kapôlôŋiŋ lôk Lovak Mathêŋ êŋ hadum ba alalô alam kaêk nena, "Aba wakamik"*

7 Aêŋ ba môlô ma nali ma miŋ hatôm nê idum ku hamô alaŋsi vibiy hathak loŋbô ami. Ba intu Wapômbêŋ hadum ba tem noja nômkama mavi êtôm nali ethak ewa.

Pol lamalaiŋ ek avômalô Galesia

8 Sêbôk atu ba miŋ oyala Wapômbêŋ ami, êŋ ma ŋgôkba hamô hatôm môlônim alaŋ. Ŋgôkba takêŋ ma miŋ wapômbêŋ anôŋ ami.

9-10 *Ma lêk môlô osopa Wapômbêŋ. Ma doŋtom Wapômbêŋ da anêŋ ku nena bôk havôv môlô vê ba lêk ubitak yani anêŋ ma miŋ môlôda unim auk ami. Ma aisê ka môlô osopa Mose anêŋ balabuŋ hathak loŋbô? Ayôŋ lukmuk lôk ku kapô lôk sondabêŋ iniŋ balabuŋ ma êntêk osopa denai. Ku takêŋ ma pulusikna lôk vaunena ma doŋtom havôv môlô halehi bumalô iniŋ auk pik hathak loŋbô. Ba lemimhaviŋ nôŋ takêŋ imbitak môlônim alaŋ esak loŋbô e? Môlôda.

11 Yalêŋ hik ya hathak môlô. Yakô ku taksêbôk ba yahadum ma lêk hêv yak ba miŋ hik anôŋ ami.

* 3:26-27: Jon 1:12; Lom 6:3 * 3:28: Lom 10:12 * 3:29: Lom 4:13 * 4:3: Kol 2:20 * 4:4: Jon 1:12-14; Lom 1:3

* 4:6: Lom 8:15-17 * 4:6: "Aba" êŋ ma abô Alam ba anêŋ ôdôŋ nena 'kamik'.

* 4:9-10: Lom 14:5; Kol 2:16

12 Aiyan̄ thêlô, bôk yahabitak hatôm môlô ma yahatak avômalô Israēl inīn̄ balabūn̄. Ba intu yahalan̄ hadê̄n̄ môlô ek numbitak êtôm ya. Sêbôk ma mīn̄ ôdô ya ami.

13 Môlô oyala nena yahapôm lijin̄ ma yahathôk ba yahanan̄ Wapômbê̄n̄ anê̄n̄ Abô Mavi mông anô̄n̄ hadê̄n̄ môlô.

14 Lijin̄ ê̄n̄ hêv malain̄ hadê̄n̄ môlô ma don̄tom owa ya thô hatôm owa Wapômbê̄n̄ anê̄n̄ anjela te mena Yisu Kilisi da la thô. Ma mīn̄ ôvôlin̄ dô̄mim lôk ôpôlik hathak ya ami.

15 Yahayala katô nena môlô hatôm nômbi malemim daluk vê ba nô̄nê̄m ê̄ndê̄n̄ ya. Lemimmavi ê̄n̄ lêk hasôv̄ ba hi ê̄sê̄?

16 Yahanan̄ abô avanô̄n̄ hadê̄n̄ môlô ma ôpôlik hathak ya eka?

17 Nê̄ takê̄n̄ malēn̄īn̄kilik ek môlô nôpôlik esak ya ma lemimibin̄ i. Ma mīn̄ idum aê̄n̄ ek môlô nôpôm nômla mavi ê̄njêk i ami.

18 Avômalô ethak êv lēn̄īn̄mavi hadê̄n̄ nê̄ lōn̄ buyan̄, ê̄n̄ ma mavi. Ma don̄tom mīn̄ yahamô havin̄ môlô ami, ma aisê̄ ka môlô uluvin̄ ku ê̄n̄ ma ôêv lemimmavi hadê̄n̄ nê̄ auk kambom takê̄n̄?

19 Yenan̄ avômena anô̄n̄, ya hatôm avi atu ba hawa vovan̄ hathak lōn̄bô ek embathu endeba Kilisi ê̄mô môlô kapôlômim am.

20 Môlôn̄im auk halin̄ ya ba intu yalen̄havin̄ yasôk yamô imbin̄ môlô ek yatak abô lôklokwan̄ ma yan̄an̄ abô labali iyom.

Abô lōn̄ kapô hathak Sela lo Haga

21 Môlô takatu ba udum ek nô̄mô Mose anê̄n̄ abô balabūn̄ vibin̄ ma yahadum ek yan̄an̄ injik môlô lin̄ nena, “Môlô oyala abô balabūn̄ anê̄n̄ lōn̄ôndê̄ anê̄n̄ dan̄ sapê̄n̄ e?”

22 *Eto nena Ablaham habi okna ju vê. Ma yanavi Sala da havathu yan̄, yani ma alan̄ mi. Ma avi ku Haga havathu yan̄, yani ma avi lôk alan̄.

23 *Ma Haga havathu nakadūn̄ hathak nê̄ pik inīn̄ lōn̄ôndê̄. Ma Sala ma havathu hathak Wapômbê̄n̄ bôk havak abô havin̄ Ablaham yôv.

24-25 Avi ju ê̄ntêk ma abô lōn̄ kapô hathak ik tabô lokwan̄ju thô. Tabô yan̄ ma evak hêk dum Sainai hamô lōn̄ Alebia kapô. Haga ma hatôm tabô atu ba havathu nali ba idum ku ê̄mô alan̄si vibin̄. Ma avômalô Israēl takatu ba ê̄mô Jelusalem, thêlô ê̄mô balabūn̄ vibin̄ hatôm nê̄ lôk alan̄si takê̄n̄. Aê̄n̄ ba tabô ê̄n̄ ma Haga ma Haga ê̄n̄ ma malak Jelusalem bôlô̄n̄ ê̄ntêk.

26 *Ma tabô yan̄ ma avi atu ba alan̄ mi, ê̄n̄ ma Jelusalem atu ba hamô malak lēn̄ ma yani mīn̄ hadum ku hamô alan̄ vibin̄ ami. Yani ma alalôan̄īn̄ wakatik.

27 Hatôm bôk eto nena,

“O avi yamu, mīn̄ howa avômena ami,
ômô lôk lemmavi.

Ma o avi atu ba mīn̄ howa vovan̄ ek ombathu avômena ami,
nê̄m yer̄ lôk lemmavi lôk lêlô,

ek malê̄ nena o avi yamu, nalumi lêk bê̄n̄ anô̄n̄
hamô̄n̄ ek avi lôk anyô̄ atu.”

Aisaia 54:1

28 *Aiyan̄ thêlô, Wapômbê̄n̄ havak abô ba Aisak habitak. Ma môlô lêk ubitak aê̄n̄ iyom.

* 4:22: Stt 16:15; 21:2

* 4:23: Lom 9:7-9

* 4:26: Hib 12:22; ALK 21:2,10

* 4:28: Stt 15:4-5;

29 *Ma okna yan atu ba habitak hathak nê pik inij lojôndê hêv vovan hadêj yan atu ba evathu hathak Lovak Mathej. Lêk êntêk aêj iyom.

30 Ma donjom Wapômbêj anêj kapya hanaj aisê?

“Nakaduñ yan atu ba talêbô ma alaj mi tem enja lambô anêj nômkama. Ma yan atu ba talêbô hamô alaj vibin ma mi.

Ba intu nê m avi êj lôk anêj nakaduñ vê.”

Môj Anôj 21:10

31 Aêj ba aijan thêlô, alalô ma avi alaj atu anêj nali. Ma minj avi lôk alajsi anêj nali ami.

5

Kilisi hêv alalô vê hêk balabuñ

1 Kilisi hêv alalô vê hêk balabuñ ek balabuñ minj eyabin alalô ami. Aêj ba numinj lôklokwanj ek balabuñ minj imbitak alalôanin alaj esak lojô ami.

2 Nodanjô! Ya Pol yahanaj hadêj môlô nena nonjothe unim kupik, êj ma Kilisi anêj ku tem imbitak êtôm nô m oyanj.

3 Ma yahanaj hathak lojô nena opalêla takatu ba enjothe inij kupik, ma balabuñ anêj ku minj hama ami ma lôkmala denaj ek nesopa lôkthô.

4 Aêj ba ôpatu ba hasopa balabuñ ek imbitak thêthôj, êj ma hatôm hadabêj yanida kisi hêk Kilisi anêj wapôm. Lôk hêv yanida vê hêk Kilisi.

5 Ma donjom Lovak Mathej hadum ba alalô aêvhavinj ba apôvinj thêthôj atu ba aêv maleninj hathak ek êlêm.

6 *Enjothe kupik mena minj enjothe kupik ami ma alalô takatu ba aêvhavinj Yisu Kilisi ayê nena nô m oyanj. Êvhavinj ma nômbêj ba hik anêj anôj ma leninjavinj avômalo vi.

7 Sêbôk ma môlô olanjinj mavi. Ma opalê intu lêk hathale môlô thô ba ôêv yak hathak abô avanôj?

8 Auk êj minj halêm anêj ôpatu ba halam môlô ami.

9 *Yis dokte iyom hatôm idum polom isinj bêj.

10 *Ma donjom yahayala nena môlô ma Anyô Bêj anêj avômalo ba tem minj nobalonj auk yanj ami. Ma opalê atu ba habulinj môlônim auk tem enja anêj vuli.

11 Aijan thêlô, avômalo doho esonj nena yahavatho auk nenjothe kupik loj hatôm sêbôk ba yahasopa abô balabuñ. Ma donjom yahavatho auk nenjothe kupik loj, êj ma tem minj avômalo takêj nesaj ya ami. Lôk yahalôk ek nenjothe kupik, êj ma yahêv alovalanajsinj atu ba avômalo êpôlik hathak vê.

12 Ma nê takatu ba ibulinj môlônim auk, êj ma mavi ek nenjothe inij kupik lôk nimbi thalôk vê imbinj!

13 *Yenaj aijan thêlô, Wapômbêj halam môlô ba hapole môlô vê hêk abô balabuñ anêj ku. Balabuñ minj hayabinj môlô hathak lojô ami ba intu minj nodenu kapôlômim bô esak lojô ami. Mi. Lemimimbinj avômalo vi ba nô nê m i sa.

14 *Balabuñ sapêj anêj ôdôj ma donjom iyom nena, “Lemimbinj anyô yanj êtôm lemhavinj oda.”

Wok Plis 19:18

15 Môlô hatôm avuj yatap ba othanj am mayaliv ba intu noyabinj am. Yakô môlôda numbulinj am.

* 4:29: Stt 21:9 * 5:6: 1Ko 7:19; Gal 6:15 * 5:9: 1Ko 5:6 * 5:10: 2Ko 11:15; Gal 1:7 * 5:13: 1Pi 2:16 * 5:14: Lom 13:9

Lovak Matheḡ anêḡ loḡôndê

16 Yahanaj nena nosopa Lovak Matheḡ ek lemvimkupik anêḡ thethanaj miḡ imbi alak imiḡ mólô ami.

17 *Kapólôḡiḡ bô hapôlik ek Lovak Matheḡ anêḡ auk ma Lovak Matheḡ hapôlik ek kapólôḡiḡ bô anêḡ thethanaj. Nôm ju êḡ ethak ik i aleba mólô miḡ hatôm nundum ku mavi takatu ba mólô lemimhaviḡ ek nundum ami.

18 Ma doḡtom mólô lêk osopa Lovak Matheḡ anêḡ abô ba intu miḡ ômô abô balabuḡ vibij ami.

19 *Kapólôḡiḡ bô anêḡ bôk lo loḡ atu ba havôv avômalô ma aêntêk. Sek waliliḡ lôk anyô lo avi maleḡiḡkilik ek i ma kobom mama lomaloma

20 lôk êv yeḡ hadêḡ ḡgôkba lôk êbôk siniḡ ma ik vovak ba leḡiḡmaniḡ lôk kapólôḡiḡ kambom ba ethaḡ i ma leḡiḡdaḡ ba idum paloḡ lôk enaḡ abô lôk vovak ek nembak i vose.

21 Ma maleḡiḡkilik hathak nômkama lôk inum waiḡ ba molo ma êbôi ba elam kaêk mayaliv lôk idum kambom lomaloma haviḡ. Nôm takêḡ bôk yahanaj hadêḡ mólô yôv, ma lêk yahanaj hathak loḡbô nena avômalô takatu ba idum aêḡ tem miḡ hatôm nimbatak nêyô Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡyak kapô ami. Mi anôḡ.

22 Ma doḡtom Lovak Matheḡ anêḡ bôk lo loḡ atu ba hik anôḡ ma aêntêk. Leḡiḡhaviḡ i lôk leḡiḡmavi haviḡ i ma êmô yôhókna lôk êmô malinḡyaô ma êv avômalô vi sa lôk idum mavi hadêḡ i ma êmô batôḡ oyaḡ

23 lôk etauviḡ i ma ipuki loḡ. Ma balabuḡ la miḡ hêk kobom takêntêk êḡ loḡ siḡ ami.

24 *Ma Yisu Kilisi anêḡ avômalô bôk ik kapólôḡiḡ bô lôk thethanaj takatu ba habi alak hamiḡ i vônô hathak alovalaḡaḡsiḡ.

25 Lovak Matheḡ lêk hayabiḡ alalô ba intu nasopa vaḡgwam.

26 *Ma miḡ alalô nambôi lôk nambi anyô yaḡ la ek injik vovak ma leḡiḡdaḡ ami.

6

Kobom mavi anêḡ ôdôḡ

1 *Aiyaḡ thelô, mólônim anyô hêvhaviḡ te hadum kambom, êḡ ma mólô takatu ba osopa Lovak Matheḡ nonaḡ abô yaô ek nôbôv yani êmbôlêḡ esak loḡbô. Ma oyabiḡ o ek miḡ êmbôv o ami.

2 *Nônêḡ avômalô takatu ba ewa malaiḡ sa. Êḡ ma hatôm hosopa Kilisi anêḡ balabuḡ.

3 Alalô lôkthô ma ḡê athêḡ mi. Ba intu anyô te hasoḡ nena yani anyô lôk athêḡ bêḡ, êḡ ma hasau yanida.

4 Anyô tomtom nêsoi ba neya ek leḡiḡmavi esak iniḡ kobom ma miḡ netatale anyô vi ami.

5 *Aêḡ ba mólôda tomtom noja unim vak atu ba Wapômbêḡ hêv hadêḡ o.

6 *Ma nuḡgwik anêḡ nômkama mavi sam êndêḡ kêdôḡwaga takatu ba êdôḡ mólô hathak Wapômbêḡ anêḡ abô.

7 *Nôm alêla takatu ba ovatho halôk unim ku intu tem nodav. Ba intu miḡ nosoḡ nena hatôm nosau Wapômbêḡ esak nômla ami. Mi anôḡ.

* 5:17: Lom 7:15-23 * 5:19: 1Ko 6:9-10 * 5:24: Lom 6:6; Kol 3:5 * 5:26: Plp 2:3 * 6:1: Mat 18:15 * 6:2: Lom 15:1 * 6:5: Lom 14:12 * 6:6: 1Ko 9:11,14 * 6:7: Lom 8:13

⁸ Ma ôpatu ba hapaliv kapôlôŋiŋ bô anêŋ vêk ma tem enja anêŋ anôŋ ma ŋama. Ma ôpatu ba hapaliv Lovak Mathen anêŋ vêk ma tem enja anêŋ anôŋ ma lôkmalu atu ba êmô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ.

⁹ Alalô nandum ku lôklokwan ma miŋ natak ku takêŋ ami ek naja anêŋ anôŋ mavi êndêŋ anêŋ waklavôŋ. Ba intu alalô miŋ kapôlôŋiŋ egiap ek nandum mavi lomaloma ami.

¹⁰ Aêŋ ba alalô napôpêk i ek nandum kobom mavi êndêŋ avômalô sapêŋ. Ma nandum kobom êŋ mathalalen êndêŋ ôdôŋ takatu ba êvhavin.

Abô anêŋ dan

¹¹ Mólô ôyé abô anêŋ dan êntêk ba eto bêŋbêŋ ma yahato hathak yada yabahan.

¹² Nê takêŋ êkô ek neja vovan esak Kilisi anêŋ alovalanŋsiŋ. Ba intu eyanda mólô ek nongothe unim kupik ek thêlô nêmbô i esak nômkama takatu ba hamô yaiŋ iyom.

¹³ Nê takatu ba êlôk hathak auk nengothe kupik, ma thêlôda miŋ esopa balabun lôkthô ami. Ma donjom idum ek mólô nongothe kupik ek avômalô vi nêgê ba nênem athêŋ lôkmanŋiŋ êndêŋ i.

¹⁴ Ma Yisu Kilisi hama hathak alovalanŋsiŋ. Ba intu hik auk pik vônô aleba yahathôŋ auk êŋ paliŋ. Ma hik ya vônô aleba auk pik hathôŋ ya paliŋ aêŋ iyom. Aêŋ ba yada tem yambôya esak alalôaniŋ Anyô Bêŋ Yisu Kilisi anêŋ alovalanŋsiŋ iyom.

¹⁵ *Engothe kupik mena miŋ engothe kupik ami, êŋ ma nôm oyan. Nômbêŋ ma alalô lêk abitak avômalô lukmuk.

¹⁶ Yôhok lôk nanêm kapôlôŋiŋ ni êndêŋ avômalô takatu ba esopa abô êŋ, thêlô ma Wapômbêŋ anêŋ avômalô Islael anôŋ.

¹⁷ *Ma yôv. Pôpô takatu ba yahawa hathak Yisu hêk yalenvinŋkupik ma hatôm. Ba intu notak nôm takêŋ ek miŋ nêem malain êndêŋ ya esak lonbô ami.

¹⁸ Aiyap thêlô, Anyô Bêŋ Yisu Kilisi anêŋ wapôm eyabin mólônim dahôlô mim. Avanôŋ.

Kapyu atu ba Pol hato hi Epesus Abô môn

Pol hato kapyu êntêk hadêŋ avômalô Epesus. Epesus ma malak lôk athêŋ bêŋ. Pollo Silas bôk i lomalak lomalak ek enaŋ Wapômbêŋ anêŋ Abô Mavi bêŋ hadêŋ avômalô aleba êyô Epesus haviŋ (Ap 18:18-21; 19:1-41). Haverŋ yam ma Pol hi hamô Epesus hathak loŋbô ba hamô hatôm sondabêŋ lô. Vêma hatak Epesus ba hi ma hato kapyu êntêk.

Hato ek embatho iniŋ êvhaviŋ loŋ. Ma miŋ hato ek enaŋ iniŋ kambom bêŋ ami. Hadôŋ thêlô hathak Wapômbêŋ anêŋ wapôm lomalama. Ma hik êvhaviŋ anêŋ loŋôndê mavi thô hadêŋ i.

Pol hamô koladôŋ ma hato kapyu êntêk hadêŋ 60 AD la.

Pol hêv lamavi

1 *Ya Pol, Yisu Kilisi anêŋ aposel hathak Wapômbêŋ da anêŋ lahaviŋ. Yahato kapyu êntêk hadêŋ avômalô mathêŋ anêŋ Epesus takatu ba êvhaviŋ ba esopa Yisu Kilisi.

2 Alalôaniŋ Kamik Wapômbêŋ lôk Anyô Bêŋ Yisu Kilisi nênem iniŋ wapôm lôk labali êndêŋ môlô.

Wapômbêŋ hêv nôma mavi lomalama hadêŋ alalô hathak Kilisi

3 *Alalô nambô Wapômbêŋ, alalôaniŋ Anyô Bêŋ Yisu Kilisi anêŋ Lambô. Yani bôk hêv Lovak Mathêŋ anêŋ mek mavi hathak nômkama lomalama anêŋ malak leŋ yôv hadêŋ alalô takatu ba amiŋ haviŋ Kilisi.

4 *Sêbôk atu ba miŋ hapesaŋ pik ami denaŋ ma halam alalô takatu ba amô haviŋ Kilisi ek nambitak mathêŋ lôk kambom mi ênjêk yani ma.

5 *Ma lahaviŋ alalô ba intu hathak anêŋ lamavi lôk anêŋ auk ma bôk habi sêk yôv ek nambitak anêŋ nali esak Yisu Kilisi. Hadum aêŋ

6 ek avômalô nêmbô anêŋ wapôm lôkmanŋiŋ. Yani hanŋasô anêŋ wapôm êŋ oyaŋ biŋ ek alalô takatu ba amiŋ haviŋ Nakaduŋ, anêŋ biŋdaluk anôŋ.

7 *Yani hawa alalô vê hathak Kilisi anêŋ thalalenŋ ba hale alalôaniŋ kambom liliŋ hathak anêŋ wapôm anêŋ sam valaluk.

8 Ma hanŋasô anêŋ wapôm takatu ba hayô abôlêk siŋ ba halelope hayô hamô alalô lôk hêv auk bêŋ ek nayala nômkama lomalama sapêŋ.

9 *Sêbôk ma yani kapô mavi ba havak auk loŋ kapô hathak Kilisi. Ma lêk hik anêŋ auk êŋ thô hadêŋ alalô.

10 *Auk êŋ ma auk isup nômkama takatu ba hamô pik lo leŋ esak donŋtom ba nêmo Kilisi vibinŋ. Nôm êŋ tem imbitak êndêŋ anêŋ waklavôŋ.

11 *Nômkama takatu ba Wapômbêŋ lahabi nimbatak ma lôkthô tem nimbatak aêŋ. Ma bôsêbôk ma lahabi nena tem enja yêlô nê Israeal ba habutiŋ anêŋ sêk hayô hêk yêlô. Ba intu hathak Kilisi yani hawa yêlô hatôm anêŋ sam.

12 Yani hadum aêŋ ek yêlô nê môŋ takatu ba aêv malenŋiŋ ek Kilisi nabam anêŋ athêŋ lôkmanŋiŋ.

* **1:1:** Ap 18:19-21; 19:1
1:14 * **1:9:** Lom 16:25

* **1:3:** Ep 2:6
* **1:10:** Kol 1:16,20

* **1:4:** Jon 15:16
* **1:11:** Lom 8:28-29

* **1:5:** Jon 1:12

* **1:7:** Ep 2:7; Kol

13 Ma havenj yam ma môlô olanjô abô avanônj aênj iyom. Abô ênj ma Abô Mavi atu ba nê m môlô bulubinj. Môlô olanjô ba ôêvhavinj, ênj ma Wapômbênj habitinj anênj sêk hayô hêk môlô. Sêk ênj ma Lovak Matherj atu ba Wapômbênj bôk havak abô yôv ek nê m êlê m.

14 *Wapômbênj hêv Lovak Matherj hadênj alalô hatôm nô m mavi atu ba havak abô ek nê m anênj dahô, ek waklavônj ênj ma tem nê m anênj avômalô vê ênjêk kambom lomalama. Ba intu nabam anênj athênj lôkmanjij esak lej.

Pol hatej mek ek avômalô Epesus

15 Yahalanjô abô takênj hathak môlô ôêvhavinj Anyô Bênj Yisu Kilisi lôklokwanj lôk lemimhavinj avômalô matherj lôkthô. Aênj ba

16 yahananj yalenj mavi velelele hadênj Wapômbênj hathak môlô halôk yenanj mek.

17 *Yahaterj mek lôbôlônj ek Wapômbênj nê m anênj Lovak Matherj êndênj môlô ek nê m auk mavi lôk injik abô lôk kup thô êndênj môlô ek noyala yani katô anônj. Yani ma alalôaninj Anyô Bênj Yisu Kilisi anênj Lambô lôkmanjij.

18 Ma yahaterj mek ek Wapômbênj nê m deda mavi êndôk môlô kapôlô mim ek noyala nômbênj atu ba halam môlô ek nô nê m malemim esak. Nô m takênj ma wapôm lôkmanjij anônj ek anênj avômalô matherj neja embenj yam.

19 *Ma yahaterj ek môlô noyala anênj lôklokwanj anônj binj atu ba hathak hadum ku ek hêv alalô takatu ba aêvhavinj yani sa. Lôklokwanj ênj iyom intu

20 *bôk hik Kilisi lij hêk njama hathak ba hadô yani hamô Wapômbênj ban vianônj anênj lej.

21 *Lônj ênj ma Kilisi hamô vulinj anônj ek njôkba lôk njôk bênj lomalama ma anjela bênj lôk lôklokwanj sapênj ma njê lôk athênj bênj lôkthô takatu ba tem nê m ô êndênj lêk ma embenj yam imbinj.

22 *Wapômbênj hatak nô mkama lôkthô hamô Kilisi anênj lôklokwanj vibinj ma hêv yani ek imbitak nô mkama sapênj anênj alanj ek nê m anênj avômalô ôdônj takatu ba êvhavinj yani sa.

23 *Avômalô êvhavinj ma hatôm yanida lijkupik. Yani hamô thêlô kapô lôk nô mkama sapênj kapô ba hayô abôlêk sij.

2

Wapômbênj hêv lôkmala hadênj alalô njê njama

1 *Sêbôk ma môlô ovalaki abô balabunj ba udum kambom lomalama ba intu môlô kapôlô mim bôk hama yôv.

2 *Bôk olanjô pik anênj auk ba osopa njôk Sadanj anênj abô. Yani ma anyô bênj ek njôk takatu ba êmô pik vulinj. Ma lêk hadum ku havinj avômalô takatu ba ibi lejôndônj sij ek nedanjô Wapômbênj anênj abô.

3 *Bôk alalô lôkthô amô hatôm thêlô ba asopa kapôlô njij bô anênj thethanjak lôk anênj auk. Alalô lôk avômalô takatu ba evathu hamô pik ayabinj Wapômbênj anênj lamaninj iyom.

4-5 *Ba intu kambom takatu ba bôk adum ma bôk hik alalôaninj kapôlô njij vônô yôv. Ma donjom Wapômbênj anyô hêv kapô lôk lahavinj alalô bênj anônj ba

* 1:14: 2Ko 1:22 * 1:17: Kol 1:9 * 1:19: Kol 1:11 * 1:20: Sng 110:1; 2Ko 13:4; Kol 2:12

* 1:21: Kol 1:16; 2:10 * 1:22: Sng 8:6 * 1:23: Lom 12:5; Ep 4:10,15; Kol 1:18 * 2:1: Kol 1:21;

2:13 * 2:2: Kol 3:7; Tit 3:3 * 2:3: Kol 3:6 * 2:4-5: Lom 6:11-13

hêv lôkmala hadêḡ alalô havinḡ Kilisi. Avanôḡ biḡ nena Wapômbêḡ hêv alalô bulubiḡ hathak anêḡ wapôm.

6 *Ma hik alalô liḡ havinḡ Kilisi ba hadô alalô amô malak leḡ havinḡ yani. Alalô amô havinḡ Yisu Kilisi ba intu hadum nôḡ takêḡ aêḡ.

7 Yani hadum nôḡ mavi takêḡ ek alalô hathak Yisu Kilisi ek wak nôḡmbêḡ atu ba tem imbitak embeḡ yam ma yani hatôm injik anêḡ wapôm anôḡ biḡ atu thô.

8 Avanôḡ, Wapômbêḡ anêḡ wapôm hêv môlô bulubiḡ hathak unim ôêḡv havinḡ. Hêv oyaḡ biḡ ba miḡ udum nôḡmlate ek owa bulubiḡ êḡ ami.

9 *Ma miḡ hayê môlô unim ku ba hêv ami. Ba intu miḡ hatôm anyôla embam yanida ami.

10 *Mi, alalô takatu ba amô havinḡ Yisu Kilisi ma Wapômbêḡ da baḡ hapesaḡ lukmuk ek nandum ku mavi takatu ba bôk hapôpêk yôḡ ek nandum.

Kilisi hadum avômalô Israeḡ lôk avômalô loḡ buyaḡ ibitak doḡtom

11 Aêḡ ba môlô ḡê loḡ buyaḡ lemimimbi nena bôk ôḡmô viyaiḡ ek avômalô Israeḡ. Thêlô ethak elam môlô nena, “Nê miḡ eḡgothe kupik ami”. Ma elam thêlôda nena, “Nê eḡgothe kupik”. Ku êḡ ma ku baheḡinḡ iyom.

12 *Môlô bôk ôḡmô daimbô ek Kilisi ma môlô miḡ Wapômbêḡ anêḡ avômalô hatôm Israeḡ ami. Ma tabô takatu ba Wapômbêḡ bôk havak havinḡ Israeḡ ma miḡ hathak môlô ami. Ma môlô miḡ ôêḡv malemim ek nôḡm mavi la ami lôk ôḡmô pik oyaḡ ma Wapômbêḡ mi.

13 *Sêbôk ma môlô ôḡmô daimbô ek Wapômbêḡ, ma doḡtom lêk ôḡmô havinḡ Yisu Kilisi ba intu Wapômbêḡ hawa môlô halêm bidonḡ oyaḡ ek yani hathak Kilisi anêḡ thalalenḡ.

14 *Kilisi da ma alalôaniḡ yôhôk ba hadum ek yêlô Israeḡ lôk môlô avômalô loḡ buyaḡ nambitak ôdôḡ doḡtom. Sêbôk ma alalô apôlik hathak i ba hatôm badêḡ hayaḡ thêlô lôk alalô kisi, ma doḡtom lêk Kilisi hamô badêḡ êḡ lu.

15 *Badêḡ êḡ ma Israeḡ iniḡ abô balabuḡ lomaloma. Ma Kilisi hama ba hapole abô takêḡ vé ek indum ôdôḡ ju êḡ nimbatak ôdôḡ lukmuk doḡtom nêḡmô yani kapô. Hadum aêḡ ba intu yôhôk habitak.

16 *Ma ôdôḡ ju êḡ ma yani hakapo i hathak doḡtom ek nimbatak kupik doḡtom hathak ik yani vônô hathak a ek indum yôhôk imbiḡ ôdôḡ lukmuk êḡ ma Wapômbêḡ. Aêḡ ba intu Yisu hik alalôaniḡ apôlik êḡ vônô hathak a.

17 *Yani halêm ba hanarḡ abô yôhôk hadêḡ môlô takatu ba ôḡmô daimbô lôk yêlô takatu ba amô bidonḡ.

18 Aêḡ ba hathak Kilisi anêḡ ku ma Lovak Matheḡ doḡtom iyom hapesaḡ loḡôndê ek môlô lôk yêlô ana bidonḡ ek Kamikbêḡ.

Alalô ma Aryô Bêḡ anêḡ unyak matheḡ

19 *Aêḡ ba sêbôk ma môlô ôḡtom avômalô takatu ba etak iniḡ loḡ ba i buyaḡ ma pik mi. Ma doḡtom lêk môlô ma Wapômbêḡ anêḡ loḡ lôkliḡnyak anêḡ avômalô havinḡ avômalô matheḡ sapêḡ. Ma môlô ôḡmô Wapômbêḡ anêḡ unyak lo loḡ.

* 2:6: Kol 2:12 * 2:9: 1Ko 1:29-31; 2Ti 1:9 * 2:10: Tit 2:14 * 2:12: Lom 9:4; Kol 1:21 * 2:13: Kol 1:20 * 2:14: 1Ko 12:13 * 2:15: Kol 2:14 * 2:16: Sek 9:10; Kol 1:20,22 * 2:17: Ais 57:19 * 2:19: Ep 3:6

20 *Alalô nê aêvhavij hatôm unyak atu ba Wapômbêj halav. Aposel lo plopet êtôm unyak êj anêj bum ma Yisu Kilisi da ma hatôm landij.

21 *Anyô Bêj Kilisi hagêgê unyak êj lôkthô loj ba hadum ba halumbak bêj ba habitak unyak mathen ek yanida.

22 *Ma Kilisi halav unyak êj hathak môlô avômalô loj buyan havij. Halav môlô hathak donjom havij anêj avômalô lôkthô hatôm unyak mathen ek Wapômbêj êmô esak anêj Lovak Mathen.

3

Pol hik Wapômbêj anêj auk loj kapô thô hadêj nê loj buyan

1 *Wapômbêj hadum nô mavi takêj ba intu ya Pol yahathak yahalek yavejdonj lêlô hadêj Kamikbêj. Ma yahamô koladonj ek malê nena yahadum Yisu Kilisi anêj ku ek yahêv môlô nê loj buyan sa.

2 *Môlô bôk olanô yôv nena Wapômbêj hêv anêj wapôm hadêj ya ba hêv ku yanêm môlô sa.

3 *Ma hik anêj auk loj kapô êj thô hadêj ya hatôm atu ba bôk yahato abô dokte hathak yôv hêk kapya êntêk.

4 Osam abô êj, ma tem noyala yenanj auk esak auk loj kapô takatu ba hathak Kilisi.

5 Wapômbêj mij bôk hik auk loj kapô takêj thô hadêj avômalô bôsêbôk ami. Ma donjom lêk Wapômbêj hik nô mavi takêj thô hadêj anêj plopet lôk aposel mathen hathak Lovak Mathen.

6 *Ma auk loj kapô êj ma aêntêk. Hathak Abô Mavi ma môlô avômalô loj buyan takatu ba ômô havij Yisu Kilisi ma tem Wapômbêj imbi sam donjom êndêj môlô êtôm sam atu ba habi hadêj yêlô avômalô Israe. Ma môlô lêk ubitak kupik donjom havij yêlô Israe. Ma môlô lôk yêlô Israe tem naja nô mavi takatu ba Wapômbêj bôk havak abô hathak imbinj i.

7 *Hathak anêj lôklokwanj ma Wapômbêj hêv anêj wapôm hadêj ya ek yambitak Abô Mavi êj anêj anyô ku.

8 *Ya ma yaôna lôk ek Wapômbêj anêj avômalô mathen lôkthô, ma donjom hêv anêj wapôm hadêj ya ek yananj anêj Abô Mavi esak Kilisi anêj nômkama kêkêlô êndêj môlô nê loj buyan. Nômkama takêj halôk ba hi bomanj ba mij hatôm anyôla eyala anêj ôdonj ami.

9 Ma yani hêv ya ek yangik auk loj kapô êj thô êlêm yainj ek avômalô sapêj nêgê. Wapômbêj atu ba hapesanj pik lo lej bôk havunj auk loj kapô êj hadêj mông anôj aleba lêk ma hik thô.

10 Yani hadum aêj ek ngôk bêj ma anjela lôk athên anêj lej sapêj nêgê nena yani lêk hakapo avômalô loj buyan lôk Israe ba ibitak avômalô êvhavij donjom. Ek batu neyala anêj auk kêkêlô lôkmanjinj takêj.

11 Wapômbêj hadum aêj ek hasopa anêj auk atu ba bôk lahabi hadêj mông anôj. Ma hathak alalôanij Anyô Bêj Yisu Kilisi ma nô mavi takêj lêk hik anôj.

12 *Alalô aêvhavij Kilisi ba amô havij yani ba intu mij akô ek ana bidonj ek Wapômbêj ami. Mi, ayala avanônj binj nena yani lamavi ek alalô.

* 2:20: 1Ko 3:11 * 2:21: 1Ko 3:16 * 2:22: 1Pi 2:5 * 3:1: Plp 1:7,13 * 3:2: Kol 1:25 * 3:3:

Ep 1:9-10; Kol 1:26 * 3:6: Ep 2:13,16-19 * 3:7: Kol 1:25 * 3:8: 1Ko 15:9-10 * 3:12: Jon 14:6; Lom 5:2

13 Aêḡ ba mólô miḡ kapólômim malaiḡ esak vovaḡ takatu ba yahawa hathak mólô ami. Mi, mólô ma nômbêḡ hék Wapômbêḡ ma ba intu yahawa vovaḡ takêḡ.

Pol hateḡ mek

14 Yalenḡhabi nôḡ takatu ba Wapômbêḡ hadum ba yahathak yahalek yaveḡdôḡ lélô hadêḡ Kamikbêḡ.

15 Yani bôk hapesaḡ avômalô pik lo lenḡ ba hév athêḡ hadêḡ thêlô lôkthô.

16 Yahateḡ mek ek nôḡkama lôkthô anêḡ alaḡ lôkmaḡḡiḡ nena nêḡ Lovak Matheḡ êndôk mólô kapólômim ek embatho mólô loḡ esak yanida anêḡ lôklokwaḡ bêḡ

17* ek Kilisi enja loḡ êḡmô mólô kapólômim esak unim ôêvhaviḡ. Ma yahateḡ mek nena Wapômbêḡ anêḡ lahaviniḡ ma indum ba numiḡ lôklokwaḡ êtôm a anêḡ ḡgalôk halôk pik ba havalonḡ loḡ

18 ek mólô lôk ḡê matheḡ lôkthô hatôm noyala nena Kilisi anêḡ lahaviniḡ ma bêḡ anôḡ ba anêḡ daim hathak bomaḡ ma halôk bomaḡ ba hi ma anêḡ vova ma hi ba hi iyom.

19 Kilisi anêḡ lahaviniḡ ma hi bomaḡ ba miḡ hatôm anyôla eyala anêḡ daḡ ami. Ma doḡtom yahateḡ mek ek Wapômbêḡ injik lahaviniḡ êḡ thô êndêḡ mólô ek anêḡ nôḡkama mavi lôkthô atu ba hamô yanida kapô ma êḡbôlô mólô kapólômim siḡ.

20 Wapômbêḡ anêḡ lôklokwaḡ hathak hadum ku hamô alalô kapólôḡiḡ. Ma hathak lôklokwaḡ êḡ ma yani hatôm indum nôḡkama takatu ba alalô anaḡ lo leniḡḡhabi hathak. Ma malêla takatu ba alalô miḡ hatôm leniḡḡimbi ami ma yani hatôm indum nôḡ takêḡ imbiḡ.

21 Aêḡ ba alalô takatu ba aêvhaviḡ nabam Wapômbêḡ lôkmaḡḡiḡ esak Yisu Kilisi anêḡ athêḡ ni ba ni êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ. Avanôḡ.

4

Avômalô êvhaviḡ ma Kilisi anêḡ liḡkupik

1* Aêḡ ba ya Pol, ôpatu ba hamô koladôḡ hathak Anyô Bêḡ anêḡ athêḡ, yahasonḡ mólô lokwaḡ ek nôḡmô êtôm atu ba Wapômbêḡ halam mólô ek nôḡmô aêḡ.

2* Ba intu notauviḡ am anôḡ biḡ ma nôḡmô labalina imbiḡ avômalô. Nôḡmô maliḡyaô ma malaiḡ takatu ba mólôviyaḡ êv hadêḡ mólô ma noja lôk lemim-mavi iyom esak unim lemimhaviḡ.

3* Lovak Matheḡ hatak kapólôḡiḡ doḡtom halôk alalô ba nubuvi am esak yak nôḡmô yôhók êḡ.

4 Kilisi anêḡ liḡkupik ma doḡtom, ma Lovak Matheḡ ma doḡtom aêḡ iyom. Ma Wapômbêḡ halam alalô sapêḡ ek nanêḡ maleḡ ek nôḡm doḡtom iyom.

5 Ma Anyô Bêḡ ma doḡtom, ma êvhaviḡ ma doḡtom aêḡ iyom, ma ithik ḡaḡ ma doḡtom aêḡ haviḡ.

6* Ma Wapômbêḡ doḡtom ma Kamikbêḡ doḡtom aêḡ iyom. Yani habibôm hayô hék alalô lôkthô vov ma hadum ku hathak alalô lôkthô ma hamô alalô lôkthô kapólôḡiḡ.

* 3:17: Jon 14:23; Kol 1:23; 2:7 * 4:1: Kol 1:10 * 4:2: Kol 3:12-13 * 4:3: Kol 3:14-15 * 4:6: 1Ko 12:6

7* Ma Kilisi habi anêḡ wapôm sam hadêḡ alalô tomtom hatôm yanida anêḡ lahavij.

8 Hatôm Wapômbêḡ anêḡ kapya bôk hananḡ nena,

“Yani hamô anêḡ ḡê vovak lu,

ma halom i hatôm ḡê ku koladôḡ ba ethak vulij ba i,

ma hik anêḡ wapôm sam hadêḡ anêḡ avômalô.”

Kapya Yêḡ 68:18

9* Ma abô atu ba enanḡ nena, “ethak vulij ba i” hik thô nena yani bôk halôk ba halêm pik.

10 Ma ôpatu ba halôk ba halêm, yanida intu hathak ba hi lenḡ lôkthô anêḡ vulij ek êmbôlô nômkama sapêḡ ba êyô sinḡ.

11* Ma yanida intu habi anêḡ wapôm sam ba doho ibitak aposel, ma doho plopet, ma doho ḡê enanḡ Abô Mavi hadêḡ ḡê daluk, ma doho ḡsakinḡ, ma doho kêdôḡwaga êdôḡ avômalô hathak Wapômbêḡ anêḡ abô.

12 Yani habi anêḡ wapôm sam hadêḡ avômalô takêḡ ek nêpôpêk Wapômbêḡ anêḡ avômalô mathêḡ sapêḡ ek nindum ku nênem avômalô sa ek embatho Kilisi anêḡ liḡkupik lonḡ ek imbitak lôklokwanḡ.

13* Ku takêḡ lôkthô tem ni ba ni endeba alalôaniḡ aêvhavij lôk auk esak Wapômbêḡ Nakadunḡ imbitak bêḡ lôk indum ek alalô sapêḡ nambitak kapôlôḡniḡ donḡtom. Êḡ ma tem alalô nambitak êtôm anyô talarḡ te atu ba halumbak ba anêḡ daim êtôm Kilisi da.

14 Êḡ ma tem miḡ namô êtôm avômena esak lonḡbô ami. Ma ḡê takatu ba êdôḡ abôyanḡ lôk êbôlêm lonḡndê ek nesau alalô ek nimbuling alalôaniḡ aêvhavij ma tem miḡ hatôm nêyôkwij alalôaniḡ aêvhavij ni ba êlêm êtôm lovak hayuv baselak vuak lôk ḡḡwêk hik ami.

15* Mi, alalô lenḡjimbinḡ avômalô ba nananḡ abô avanôḡ iyom êndêḡ i. Adum aêḡ ma tem nandumbak ba nambitak êtôm Kilisi da. Yani ma avômalô êvhavij sapêḡ iniḡ wakadôk.

16 Yani havalonḡ lenḡvinḡkupik lôbôlôbô sapêḡ ba hagêgê lonḡ hathak donḡtom. Bu tomtom da idum iniḡ ku ba idum lenḡvinḡkupik takêḡ halumbak bêḡ lôk lôklokwanḡ ma lenḡjhavij i.

Nosopa lonḡndê lukmuk

17* Aêḡ ba yenanḡ abô te hêk ek yananḡ imbinḡ môlô. Ma yahananḡ hathak Anyô Bêḡ anêḡ athêḡ nena miḡ nômô êtôm ḡê daluk ethak êmô aêḡ esak lonḡbô ami. Mi, iniḡ auk ma nôm oyanḡ.

18 Lôk iniḡ eyala nômkama ma hatôm êmô momanḡiniḡ bêḡ kapô denanḡ. Thêlôniḡ auk ma thekthek lôk iniḡ auk mavi mi ba intu êmô daimbô ek Wapômbêḡ anêḡ lôkmala.

19 Thêlô kapôlôḡniḡ halôk binḡ hathak kambom ba intu êv i vidoḡ ek nesopa iniḡ thethanḡak ma miḡ mama ami. Lôk malenḡkilik ek nindum nôm lônḡgôlônḡ lomaloma ni ba ni.

20 Ma donḡtom sêbôk atu ba ôêvhavij Kilisi ma êdôḡ môlô hathak lonḡndê yanḡda.

21 Ma olanḡ abô hathak yani ba ôêvhavij yani ma êdôḡ môlô hathak abô avanôḡ takatu ba hêk Yisu kapô.

* 4:7: Lom 12:3,6 * 4:9: Jon 3:13 * 4:11: 1Ko 12:28 * 4:13: Kol 1:28 * 4:15: Kol 1:18; 2:19

* 4:17: Lom 1:21; 1Pi 1:14

22 *Ba êdôḡ aêntêk. Kapôlômim bô hathak havôv mólô ek osopa thethanjak lomaloma takatu ba hasau mólô ek imbuliḡ mólô. Ba intu notak kapôlômim bô takatu ba osopa

23 *ek Wapômbêḡ indum mólônim auk imbitak lukmuk anôḡ.

24 *Ma noja kapôlômim lukmuk takatu ba Wapômbêḡ hapesaḡ ek numbitak êtôm yanida esak anêḡ mathenḡ lôk thêthôḡ anôḡ.

25 *Aêḡ ba notak abôyaḡ. Alalô tomtom bôk abitak hatôm lerḡvinḡkupik doḡtom yôv ba intu nonaḡ abô avanôḡ imbiḡam.

26 *Mólô lemimmaniḡ ma noyabiḡ am ek miḡ nundum kambom ami. Wak hamiḡ denaḡ ma nopesaḡ unim lemmaniḡ êḡ ma miḡ noyabiḡ endeba wak êndôk jalôm ami

27 ek batu miḡ node loḡ ek Sadaḡ imbitak êyô ba êlêm ami.

28 Mólô te anyô vani ma etak anêḡ vani. Ma indum ku mavi esak baḡ ek êpôm nôm. Êḡ ma yani hatôm nêḡ avômalô vi atu ba nômkama mi sa.

29 *Oyabiḡ vembôlêk esak abô kambom. Onaḡ abô mavi iyom ek embatho mólôvijaḡ loḡ ek nêḡ i sa lôk nêḡ Wapômbêḡ anêḡ wapôm êndêḡ avômalô takatu ba elañô.

30 *Miḡ undum Wapômbêḡ anêḡ Lovak Mathenḡ kapô malaiḡ ami. Lemimimbi nena Lovak Mathenḡ ma Wapômbêḡ anêḡ sêk atu ba bôk habutiḡ haviḡ o endeba yani enja o lôk avômalô takatu ba hêv i vuli hêk kambom anêḡ ku êndêḡ waklavôḡ pik lo lerḡ anêḡ daḡ.

31 *Mólô notak kobom ômô lôkthanḡo lôk lemimmaniḡ kethenḡ lôk lemimḡaḡa ba olam kaêk lôklala ma othaḡ anyô vi hathak abô kambom. Avanôḡ biḡ, notak kapôlômim kambom lomaloma takatu ba lemimhabi hathak anyô yaḡ.

32 *Ma miḡ nundum aêḡ ami. Mi, nundum mavi êndêḡ mólôvijaḡ lôk nônêḡ kapôlômim êndêḡ i. Ma otak kapôlôm ek ôpatu ba hadum kambom hadêḡ o êtôm Wapômbêḡ bôk hatak kapô hathak mólônim kambom hathak Kilisi anêḡ athêḡ.

5

Nômô êtôm deda anêḡ avômena

1 *Mólô ma Wapômbêḡ anêḡ avômena ba lahaḡiḡ mólô bêḡ anôḡ ba intu nosopa vaḡgwam.

2 *Ma nômô lôk lemimimbiḡ avômalô vi êtôm Kilisi bôk lahaḡiḡ alalô ba hêv ida ek hêv alalô sa. Yani hêv anêḡ lôkmala hadêḡ Wapômbêḡ hatôm da atu ba ôv vasiḡ mavi anôḡ.

3 Mólô nômô daimbô ek sek waliliḡ lôk kobom lelaik lomaloma ma notak malemimkilik. Mólô ma Wapômbêḡ anêḡ avômalô mathenḡ ba kobom takêḡ ma miḡ mavi ek mólô ami.

4 Ma miḡ nonaḡ abô kambom mena abô lokbaḡ lôk abô sop esak nôḡ mama ami. Abô takêḡ ma kambom ek mólô ba notak ma nonaḡ lemimmavi iyom êndêḡ Wapômbêḡ.

* 4:22: Lom 8:13; Kol 3:9 * 4:23: Lom 12:2 * 4:24: Stt 1:26; Kol 3:10 * 4:25: Sek 8:16; Kol 3:8-9
 * 4:26: Sng 4:4; Jem 1:19-20 * 4:29: Kol 4:6 * 4:30: Ais 63:10; Ep 1:13-14; 1Te 5:19 * 4:31: Kol 3:8 * 4:32: Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 * 5:1: Mat 5:48 * 5:2: Kis 29:18; Hib 10:10

5 * Odañô, abô avanôñ ma aêntêk. Wapômbêñ tem miñ enja nê takatu ba ethak idum sek waliliñ lôk idum kobom lelaik lomaloma ma malenñkilik thô ami. Malenñkilik ma hatôm êv yen hadêñ ngôk. Nê takêñ tem miñ nêmo Wapômbêñ lo Kilisi iniñ loñ lôkliñyak kapô ami.

6 * Wapômbêñ anêñ lamaniñ hathak hapôm nê leñôndôñ kôtôñ takatu ba idum nôm takêñ. Ba intu oyabiñ o ek anyôla miñ esau o esak abô oyañ oyañ ami.

7 Aêñ ba oyabiñ o ek miñ ombenñ imbiñ i ami.

8 * Sêbôk ma môlô hatôm momañiniñ, ma doñtom lêk ma Anyô Bêñ hadum ba môlô hatôm deda. Ba intu nômo êtôm deda anêñ avômena.

9 Deda anêñ anôñ ma aêntêk. Alalô nandum mavi lomaloma ba nasopa loñôndê thêthôñ ma nabaloñ nôm avanôñ loñ

10 lôk nambôlêm malêla takatu ba Anyô Bêñ lamavi hathak.

11 Ma avômalô takatu ba idum momañiniñ anêñ ku, ma miñ undum ku êñ dokte imbiñ i ami. Ku êñ ma anêñ anôñ mi ba miñ undum ami. Mi, nunçwik kambom êñ thô ni yaiñ ek avômalô lôkthô nêgê.

12 Nôm mama bêñ ek nenañ abô esak nê leñôndôñ kôtôñ iniñ kambom takatu ba idum hamô loñ kapô.

13 * Ma doñtom deda habi hayô hêk nôm takêñ, êñ ma hik thô nena nôm takêñ ma kambom anôñ

14 * ek malê nena deda habi hayô hêk ma nômkama sapêñ habitak yaiñ. Ba intu nôm takêñ tem imbitak deda imbiñ hatôm abô atu ba hanañ nena, "Môlô takatu ba ôêk sôm, numbiyô êñjêk ñama.

Ma Kilisi tem imbi êyôñgêk môlô êtôm deda."

15 * Aêñ ba noyabiñ am ek nômo êtôm nê lôkkauk ma miñ êtôm nê auk mi ami.

16 Kambom lomaloma lêk habitak lôklokwañ ba intu nobatho am loñ lôklokwañ esak mavi lomaloma. Yakô wakma êñ ni oyañ.

17 Ba intu numiñ lôklokwañ ek nôpôm Anyô Bêñ anêñ lahaviniñ. Ma miñ nômo êtôm nê auk thôñôthôñ ami.

18 * Lôk miñ nondo molo esak waiñ atu ba tem imbuliñ môlô ami. Mi, notak Lovak Matherñ ek êmo môlô kapôlômim siñ.

19 * Êñ ma tem nônem yen imbiñam wak nômbêñ intu, yen takatu ba hêk kapya yen lôk ebam Wapômbêñ anêñ athêñ ma yen atu ba matherñ. Nônem yen takêñ lôk kapôlômim ni êndêñ Anyô Bêñ.

20 * Wak nômbêñ intu sapêñ ma nônem lemimmavi êndêñ Kamik Wapômbêñ esak nômkama sapêñ esak alalôaniñ Anyô Bêñ Yisu Kilisi anêñ athêñ.

Anyô lo avi ewa i iniñ abô

21 * Môlô othak ôyê Kilisi anêñ athêñ nena matherñ ba intu nômo môlôviyan viñiñ.

22 * Môlô avi takatu ba bôk owa anyô yôv ma nômo vônimi viñiñ êtôm atu ba ômo Anyô Bêñ viñiñ

* 5:5: 1Ko 6:9-10; Kol 3:5 * 5:6: Lom 1:18; Kol 2:4,8 * 5:8: Jon 12:36; Ep 2:13; Kol 1:13; 1Pi 2:9

* 5:13: Jon 3:20-21 * 5:14: Ais 26:19; Lom 13:11 * 5:15: Kol 4:5 * 5:18: Luk 21:34 * 5:19:

Kol 3:16 * 5:20: Kol 3:17 * 5:21: 1Pi 5:5 * 5:22: Kol 3:18; 1Pi 3:1

23 *ek malê nena yamalô hamô vuliņ ek yanavi hatôm atu ba Kilisi hamô vuliņ ek avômalô êvhaviņ lôkthô. Kilisi ma avômalô ôdôņ êvhaviņ inij wakadôk ma avômalô ôdôņ êvhaviņ ma Kilisi anêņ liņkupik. Yanida intu hêv i bulubiņ.

24 Avômalô êvhaviņ ethak êmô Kilisi vibij ma aêņ iyom ma yanavi êmô yamalô vibij esak nômkama lôkthô.

25 *Ma mólô anyô, lemimimbiņ vônimi êtôm Kilisi lahaviņ avômalô ôdôņ êvhaviņ ba hêv anêņ lôkmala ek hêv i sa.

26 *Yani hadum aêņ ek êmbôkwiņ anêņ avômalô ôdôņ êvhaviņ inij kambom esak ŋaņ lôk abô avanôņ ek nimbatak mathen.

27 *Yani hadum aêņ ek avômalô ôdôņ êvhaviņ nimbatak êtôm avi muk te atu ba palumbak mavi lôk liņsiņ mavi ma lelaik lo pôpô mi ma êmô mathen ma kambom mi. Êņ ma Kilisi tem endom avi êņ êndêņ yanida.

28 Aêņ iyom mólô anyô lemimbiņ vônimi êtôm atu ba lemimhaviņ lemvimkupik. Ôpatu ba lahaviņ yanavi ma hatôm lahaviņ yanida.

29 Anyô late miņ hapôlik hathak yanida liņkupik ami. Mí anôņ, havakôņ ba hayabiņ mavi hatôm Kilisi hadum hadêņ avômalô êvhaviņ

30 ek malê nena alalô tomtom ma hatôm anêņ liņkupik anêņ lôbôlôbô.

31 *Hatôm Wapômbêņ anêņ kapy a hanaj nena,

“Anyô tem etak lambô lo talêbô ma esak doņtom imbiņ yanavi ek thai nimbatak êtôm kupik doņtom iyom.”

Môņ Anôņ 2:24

32 *Abô êņ ma abô lôk kup anôņ biņ. Ma doņtom yahayala nena hanaj hathak Kilisi lôk avômalô êvhaviņ.

33 Ba intu mólô anyô tomtom lemimbiņ vônimi êtôm oda lemhaviņ oda. Ma mólô avi nônêm athêņ bêņ êndêņ vônimi.

6

Avômena lôk lami inij abô

1 *Avômena, mólô ma Anyô Bêņ anêņ ba intu nosopa lemami lo lemtami inij abô. Êņ ma mavi.

2 *Wapômbêņ anêņ tabô balabuņ laumiņ takatu bute hanaj nena, “Nodovak lemami lo lemtami.” Abô balabuņ êntêk êņ ma balabuņ môņ atu ba Wapômbêņ habutiņ abô hathak ba hanaj,

3 “Udum aêņ ma tem nômô mavi êmô pik sawa daim.”

4 *Ma yahanaj hadêņ mólô avômena inij lami nena noyabiņ nalumi mavi lôk noto i ma nônôdôņ i êtôm Anyô Bêņ anêņ lahaviņ. Ma miņ nondela inij auk ba nundum i leņiņŋaņ ami.

Alaņsi lôk inij ŋê ku inij abô

5 *Mólô ŋê takatu ba unim alaņ êmô* nosopa unim alaņ takatu ba êmô pik inij abô. Nônêm athêņ bêņ êndêņ i ma nômô thêlô vibij. Nundum aêņ lôk kapôlômim êtôm udum Kilisi da anêņ ku.

* 5:23: 1Ko 11:3; Ep 1:22 * 5:25: Kol 3:19; 1Pi 3:7 * 5:26: Tit 3:5 * 5:27: 2Ko 11:2; Kol 1:22

* 5:31: Mat 19:5 * 5:32: ALK 19:7 * 6:1: Kol 3:20 * 6:2: Lo 5:16 * 6:4: Sng 78:4; Snd 22:6;

Kol 3:21 * 6:5: Kol 3:22-23; Tit 2:9-10; 1Pi 2:18 * 6:5: Nê takatu ba inij alaņ êmô ma anêņ ôdôņ aêntêk. Gavman anêņ abô majaj hanaj nena thêlô miņ hatôm netak inij ku lôk alaņsi ami. Doho ma bôk ik vovak ba êv yak ba ŋê lovak hathak vovak ewa i hatôm inij ŋê ku. Ma doho ma êv vuli. Ma doho miņ êwê inij viyaj ami. Ma doho ma lami ma inij alaņsi êmô ba intu nali ibitak aêņ.

⁶Ma miñ nundum unim alañ anêñ ku mavi êndêñ wak takatu ba êmô haviñ mólô iyom ami. Mi, nundum unim ku mavi wak nômbêñ intu sapêñ, êndêñ wakma atu ba êmô mena miñ êmô ami. Wapômbêñ lahaviniñ nundum ku êñ lók kapôlônim êtôm udum Kilisi mólônim alañ anêñ ku.

⁷Nundum unim ku lók lemimimbiñ êtôm udum Anyô Bêñ anêñ ku ma miñ anyô iniñ ku ami.

⁸*Lemimimbi nena Anyô Bêñ tem nêñ vuli êndêñ avômalô tomtom esak iniñ ku mavi takatu ba idum, nê êmô alañsi vibiniñ lók nê takatu ba idum ida iniñ ku haviñ.

⁹*Ma mólô alañ takatu ba oyabiñ unim nê ku, noyabiñ i mavi. Miñ onañ abô takatu ba indum thêlô nêkô ami. Lemimimbi nena mólô lók thêlô unim Alañ ma doñtom iyom hamô malak leñ. Yani tem indum abô ma miñ hathak lahabi avômalô iniñ athêñ lók ku ami. Mi, hathak hadum kobom doñtom hadêñ avômalô lókhô ba intu noyabiñ am.

Noba Wapômbêñ anêñ nômkama vovak

¹⁰Êntêk ma yenañ abô anêñ dañ ba nodañô katô. Numiñ lóklokwañ esak Anyô Bêñ anêñ lóklinañ bêñ.

¹¹*Sadañ anêñ auk loñ kapô hadum ek esau mólô ba intu noba Wapômbêñ anêñ nômkama vovak sapêñ êndôk am ma numbiyô numiñ ek unñwik vovak.

¹²*Alalô ik vovak hadêñ ngôkba lók ngôk lók athêñ ma ngôk takatu ba eyabiñ pik anêñ momañiniñ lók ngôk bomañ takatu ba êmô leñ. Ma miñ alalô ik vovak hadêñ nê pik ami.

¹³Aêñ ba noba Wapômbêñ anêñ nômkama vovak sapêñ ek waklavôn kam-bom êñ hayô, ma tem numiñ lóklokwañ ba unñwik vovak mavi endeba anêñ dañ ma tem numiñ denañ.

¹⁴*Numiñ lóklokwañ ba nobaloñ abô avanôn loñ êtôm bokñgôp vovak atu ba ovak hayô hêk lemimmalim. Ma nobañgiñ kobom thêthôn êtôm moko bôbônjiñ.

¹⁵*Ma nôpôpêk am ek nonañ Wapômbêñ anêñ Abô Mavi takatu ba hêv labali. Udum aêñ, ma hatôm uik vemimkapô bokñgôp ek vovak.

¹⁶Lók nobaloñ unim ôêvhaviñ loñ êtôm moko ek unñwik ngôk kambom atu anêñ kôm lók atum sapêñ vókê.

¹⁷*Ma noja bulubiñ atu ba Wapômbêñ hêv hadêñ mólô êtôm kulun thek-thek. Lók noja Lovak Mather anêñ biñ vovak, êñ ma Wapômbêñ anêñ Abô.

¹⁸*Ma notej mek ek nômkama lókhô êtôm wak sapêñ esak Lovak Mather anêñ lóklokwañ ba nonañ injik yani liñ ek nêñ mólô sa. Lók nômô lélê ma notej mek lók lemimvidon ek avômalô mather lókhô.

¹⁹*Ma notej mek ek ya imbiñ ek Wapômbêñ nêñ abô êndêñ ya ek yangik Abô Mavi anêñ auk loñ kapô thô ma miñ yakô ami.

²⁰*Lêk ma yahamô koladôn hathak yahawa Wapômbêñ anêñ abôlêk ba yahanañ Abô Mavi êñ. Aêñ ba notej mek ek yandum yenañ ku dedaun mavi ba yanañ abô êñ bêñ ma miñ yakô ami.

Abô anêñ dañ lók mek

* **6:8:** 2Ko 5:10; Kol 3:24-25 * **6:9:** Lom 2:11; Kol 4:1 * **6:11:** Lom 13:12; 2Ko 10:4 * **6:12:** 1Pi 5:8-9 * **6:14:** Ais 11:5; 59:17; 1Te 5:8 * **6:15:** Lom 10:15 * **6:17:** Hib 4:12 * **6:18:** Luk 18:1; Kol 4:2; 1Te 5:17 * **6:19:** Kol 4:3-4; 2Te 3:1 * **6:20:** 2Ko 5:20; Plm 9

²¹ *Tikikus tem enañ êndêṅ mólô esak malêla takatu ba hapôm ya ek noyala nena yahamô aisê. Yani ma aiyañ anôṅ te ba hadum Anyô Bêṅ anêṅ ku dedaurṅ mavi.

²² Ma yahêv yani ba hathôk ek ênjê mólô ba enañ esak malêla takatu ba hapôm yêlô ek indum mólô lemimmavi.

²³ Alalôaniṅ Kamik Wapômbêṅ lo Anyô Bêṅ Yisu Kilisi nênem yôhók êndêṅ mólô yenaṅ aiyañ sapêṅ ma nindum ek mólô lemimimbiṅ am lôk unim ôêvhaviṅ imbitak lôklokwaṅ.

²⁴ Wapômbêṅ anêṅ wapôm êmô imbiṅ mólô lôk avômalô nômbêṅ atu ba lemimhaviṅ alalôaniṅ Anyô Bêṅ Yisu Kilisi êtôm wak nômbêṅ intu sapêṅ.

* 6:21: Ap 20:4; Kol 4:7-8; 2Ti 4:12

Karya atu ba Pol hato hi Pilipai Abô mông

Pol bôk hanaŋ Wapômbêŋ anêŋ Abô Mavi hadêŋ avômalô Pilipai (Ap 16:11-40). Ba intu ethak êv yani sa ek indum anêŋ ku enaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô bêŋ embenŋ loŋ luvuluvu. Ma havenŋ yam ma Pol hamô koladôŋ anêŋ Lom. Ma avômalô êvhaviŋ anêŋ Pilipai elanô nena yani hamô koladôŋ ma êv yani sa hathak loŋbô. Ba intu Pol hato karya êntêk ek hanaŋ anêŋ lamavi bêŋ hadêŋ i. Lôk hanaŋ hathak lêk yani aisê lôk hanaŋ ek embatho iniŋ êvhaviŋ loŋ ek nimiŋ lôklokwaŋ. Yani hanaŋ haviŋ ek thêlô nesopa Yisu vanŋwam lôk nebalonŋ auk donŋtom. Ma hanaŋ nena Timoti lo Eaploditus ma nê mavi luvi. Ma hanaŋ lôklokwaŋ ek thêlô neyabiŋ i esak kêdôŋwaga abôyaŋ.

Pilipai ma malak lôk athêŋ bêŋ ba hamô plovins Masedonia kapô.
Hato karya êntêk hadêŋ 61 AD la.

1 *Pol lo Timoti, yai ma Yisu Kilisi anêŋ nê ku ba ato karya êntêk hadêŋ avômalô mathenŋ takatu ba êvhaviŋ Yisu Kilisi anêŋ Pilipai lôk nê takatu ba eyabiŋ i lôk nê takatu ba idum ku êv avômalô êvhaviŋ sa.

2 Alalôaniŋ Kamik Wapômbêŋ lôk Anyô Bêŋ Yisu Kilisi iniŋ wapôm lôk labali êmô imbiŋ môlô.

Pol hêv lamavi hadêŋ Wapômbêŋ

3 Wak nômbêŋ intu ma yalenŋhabi môlô ba yahanaŋ yalenŋmavi hadêŋ Wapômbêŋ hathak môlô.

4-5 Sêbôk ba môlônim ôêvhaviŋ hadêŋ mông aleba lêk, ma môlô ovatho ya loŋ hathak ku yanaŋ Abô Mavi bêŋ ba intu yalenŋmavi ba yahatenŋ mek hathak môlô wak nômbêŋ intu sapêŋ.

6 *Ma yahayala nena sêbôk ma Wapômbêŋ hadum anêŋ ku mavi ba hatak halôk môlô kapôlômim ma tem indum ku êŋ endeba êyô Yisu Kilisi anêŋ waklavôŋ ma tem injik ku êŋ anêŋ danŋ siŋ.

7 Yahamô koladôŋ mena yahamô yaiŋ ma yahêv Wapômbêŋ anêŋ Abô Mavi bulubiŋ lôk yahik Abô Mavi êŋ thô, ma môlô sapêŋ owa Wapômbêŋ anêŋ wapôm haviŋ ya. Ba intu môlô ma hatôm yenaŋ avômalô vuliŋ biŋ. Aêŋ ba yenaŋ auk atu ba yalenŋhabi hathak môlô ma thêthôŋ hatôm mek atu ba yahatenŋ ek môlô.

8 Ma Wapômbêŋ hayala nena Yisu Kilisi lahiki bêŋ anôŋ hathak môlô ma lêk yalenŋ hik ya hathak môlô bêŋ anôŋ aêŋ iyom.

9 Yahatenŋ mek aêntêk nena môlônim lemimhaviŋ indumbak ni ba ni ek noyala auk anôŋ ba nutitiŋ mavi lo kambom

10 *ek noyala loŋondê atu ba mavi anôŋ ek Kilisi anêŋ waklavôŋ ma tem nômô mabuŋ anôŋ ek miŋ êpôm môlônim kambom la ami.

11 Yisu da tem indum ba thêthôŋ injik anôŋ êmô môlô kapôlômim siŋ ek avômalô nêgê ba nebam Wapômbêŋ anêŋ athêŋ lôkmanŋiŋ.

Pol anêŋ malaiŋ havatho Abô Mavi loŋ

* 1:1: Ap 16:12-40 * 1:6: 1Ko 1:8 * 1:10: 1Te 5:23

12 Aiyan thêlô, yalenhavin môlô noyala katô nena malain takatu ba hapôm ya intu hadum ba Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi habitak bêḡ hêk avômalô loḡ êntêk malêvôḡ.

13* Aêḡ ba nê vovak takatu ba eyabin anyô bêḡ môn anêḡ unyak lôk avômalô takatu ba êmô loḡ êntêk intu eyala nena etak ya halôk koladôḡ ek malê nena yahasopa Kilisi.

14 Ma Anyô Bêḡ anêḡ avômalô êvhavin bêḡ anôḡ imin lôklokwan ek enaḡ Wapômbêḡ anêḡ abô ma miḡ êkô ami.

15 Avômalô doho lenḡdanḡ hathak ya ba enaḡ Kilisi anêḡ abô ek nebam thêlôda ek nembak i vose ni lodôḡlodôḡ. Ma doḡtom avômalô vi enaḡ Kilisi anêḡ abô lôk lenḡmavi haviḡ ya.

16 Thêlô eyala nena Wapômbêḡ hatak ya ek yanêm anêḡ Abô Mavi bulubinḡ ba intu yahamô koladôḡ. Aêḡ ba thêlô evatho yenaḡ ku loḡ hathak lenḡhavinḡ ya.

17 Ma avômalô ôdôḡ yan enaḡ Yisu anêḡ abô ma doḡtom ivuḡ ininḡ auk nembak avômalô vose ni lodôḡlodôḡ hêk kapôlôḡḡ. Yahamô koladôḡ ba intu thêlô esoḡ nena tem nênem malain bêḡ êndêḡ ya.

18 Hatôm. Avômalô ivuḡ ininḡ auk ba enaḡ abô hathak Kilisi mena enaḡ abô avanôḡ, êḡ ma nôm oyanḡ. Ku bêḡ hamôḡ ma enaḡ abô hathak Kilisi. Ba intu yalenḡmavi anôḡ. Avanôḡ! Yalenḡmavi!

19* Yahayala nena môlô oterḡ mek ek ya ma Yisu Kilisi anêḡ Lovak Mathenḡ tem nêḡ ya sa, aêḡ ba tem injik ya thô lôk yanja bulubinḡ.

20 Yahamô lôkmala mena yahama ma ya vovanḡ ba yahêvhavinḡ nena tem yaminḡ êtôm anyô nê ek avômalô nêgê ya lôk nêmbô Kilisi êtôm sêbôk atu ba yahadam aleba lêk.

21* Yahamô lôkmala, êḡ ma yahamô haviḡ Yisu. Ma yahama, êḡ ma tem yamô mavi aêḡ iyom.

22 Yahamô lôkmala, êḡ ma tem yandav ku êḡ anêḡ anôḡ la. Ba intu yasopa loḡôndê yan sê? Injo.

23* Aêḡ ba auk ju êḡ havôv ya. Yahamô haviḡ Kilisi, êḡ ma mavi anôḡ hamôḡ ek nômkama sapêḡ ba intu yahapôvinḡ ek yana.

24 Ma doḡtom yahamô lôkmala, êḡ ma mavi anôḡ ek môlô.

25 Aêḡ ba yahayala katô nena tem yamô imbinḡ môlô ma miḡ yana ami ek môlô nundumbak ba lemimmavi esak unim ôêvhavinḡ

26 ek môlô nômbôam esak Yisu Kilisi ek malê nena yahamô haviḡ môlô hathak loḡbô.

27* Yenaḡ auk bêḡ doḡtom iyom nena môlô nômbô batôḡ oyan êtôm nê esopa Yisu Kilisi anêḡ Abô Mavi. Aêḡ ba yahathôk mena yahamô daim ek môlô ma tem yandaḡ nena môlô uminḡ lôklokwanḡ hathak kapôlômim doḡtom lôk uik vovak hathak dahôlômim doḡtom iyom ek nobatho Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi loḡ ek avômalô nênemimbinḡ

28 lôk miḡ oka hathak nê takatu ba êpôlik ek môlô ami. Êḡ ma hik thô nena Wapômbêḡ tem nêḡ môlô bulubinḡ ma imbulinḡ nê takêḡ.

29* Wapômbêḡ hêv anêḡ wapôm hadêḡ môlô ba ôêvhavinḡ. Ma hêv wapôm noja vovanḡ esak Kilisi aêḡ iyom. Ba intu malainḡ takêḡ lêk hapôm môlô.

* 1:13: Ap 28:30 * 1:19: 2Ko 1:11 * 1:21: Gal 2:20 * 1:23: 2Ko 5:8 * 1:27: Ep 4:1; 1Te 2:12

* 1:29: Ap 16:19-40

30 Ma yada yahik vovak hathak malainj aênj iyom hatôm atu ba môlô ôyê lo olanjô.

2

Avômalô êvhavinj netauvij i

1 Aênj ba nodanjô. Kilisi havatho môlônim kapôlômim lonj lôk lahavinj môlô ba hêv thêvô hadênj môlô. Ma môlô ômô havinj Lovak Matherj ma Wapômbênj hêv kapô lôk lahiki hathak môlô.

2 Ba intu môlô sapênj noja auk donjom iyom lôk lemimimbij am ma nômo kapôlômim donjom ek nundum ku donjom iyom ek yalenjmavi êmbôlô yakapôlônj sij.

3* Ma môlô tomtom notauvinj am ba ônjgô anyô vi nena bênj ek môlô. Ma mij nundum palonj ba nobam amda ami.

4* Ma mij lemimimbi môlôda iyom ami. Mi. Lemimimbij avômalô vi imbij.

Yisu Kilisi hatauvij i ma Wapômbênj hêv yani lij

5 Ma môlô nobalonj auk donjom atu ba Yisu Kilisi havalonj aêntêk.

6-7* Yanida ma Wapômbênj ma donjom yani hatauvij i aleba yaôna lôk ba hatôm ôpatu ba hamô alanj vibij ma habitak hatôm anyô pik.

Ma mij lahabi lôklokwanj ek embalonj anênj lonj atu ba êtôm Wapômbênj ami.

8* Avômalô êyê yani hatôm anyô anônj, ma hatauvij i ba hasopa Wapômbênj anênj abô aleba hama hathak a hatôm anyô kambom anônj.

9* Ba intu Wapômbênj hadô yani hamô vulinj anônj ek nômkama sapênj lôk hêv athênj te atu ba hamônj ek athênj lôkthô hadênj yani

10* ek avômalô takatu ba êmô lenj lo pik ma pik kapô lôkthô tem nedañj anênj athênj ma nedek venjñdônj lêlô êndênj yani.

11* Ma thêlô sapênj tem nenañ ende venjñbôlêk nena, “Yisu Kilisi ma Anyô Bênj” ba lôkmanjij ni êndênj Kamik Wapômbênj.

Namô êtôm pik anênj deda

12-13 Aênj ba yenañ aiyanj lôkma anônj thêlô, môlô nôkô ba nodowalinj ba nundum ku ek môlônim bulubij ni êyô anênj danj. Wapômbênj da hik môlô kapôlômim lij ba hêv lôklokwanj hadênj môlô ek nundum ku takatu ba yani lahavinj. Sêbôk ba yahamô havinj môlô ma môlô osopa yenañ abô. Ma lêk yahatak môlô ma nosopa yenañ abô takênj dedaunj mavi aênj iyom.

14 Ma nôm takatu ba môlô udum ma mij kapôlômim diñdij lôk nôkôkam esak ami

15* ek numbitak mabunj lôk anyôla mij hatôm enanj môlô bênj ami. Ma tem môlô nômo êtôm Wapômbênj anênj nali mavi êmô avômalô lokbanj takatu ba idum kambom lomaloma malêvônj êtôm vulinj hêv deda hadênj lenj.

* 2:3: Gal 5:26 * 2:4: 1Ko 10:24 * 2:6-7: Jon 1:1-2,14; 17:5; 2Ko 8:9 * 2:8: Hib 5:8; 12:2 * 2:9: Ap 2:33; Ep 1:20-21; Hib 1:3-4 * 2:10: Lom 14:11 * 2:11: Lom 10:9 * 2:15: Dan 12:3

16 *Ma môlô nobalorj abô lôkmala lorj ek waklavôrj Kilisi hale halêm hathak lorjbô ma tem yambôya esak môlô ek injik thô nena lêk yenañ ku hik anôñ ma miñ yahañavij oyañ ami.

17 Môlô ma avômalô ôêvhavij ba ôêv môlôda hatôm da hadêñ Wapômbêñ. Betha ik ya vônô ma tem yambitak êtôm waiñ atu ba engasô halôk da. Êñ ma tem yambôya ba yalenmavi imbiñ môlô sapêñ.

18 *Ma môlô aêñ iyom tem nôbôam ba lemimmavi imbiñ ya.

Timoti lo Epaploditus

19 Anyô Bêñ Yisu anêñ lahavij, êñ ma tem yanêm Timoti ba êsôk ek môlô ketheñ. Ma halehalêm ma tem enañ êndêñ ya esak môlô ek nêm thêvô êndêñ ya.

20 Anyô late miñ hamô havij ya ba anêñ auk hatôm Timoti ami ma Timoti iyom. Yani lahiki hathak môlô ba hadum ku lomalama ek eyabiñ môlô mavi anôñ.

21 *Ma donjom avômalô vi ethak leññhiki hathak iniñ leññhavij ma miñ leññhabi hathak Yisu Kilisi anêñ lahavij ami.

22 Ma môlôda oyala nena Timoti bôk hik yanida thô ba hêv ya sa hathak ku hanarj Abô Mavi bêñ hatôm amena hathak hêv lambô sa.

23 Aêñ ba yahêv yamalenj ek yanğê nena malê intu tem êpôm ya vêm ka yanêm yani ba êsôk ketheñ ek êñjê môlô.

24 Ma donjom yahêvhavij nena yada tem yasôk ketheñ ek yanğê môlô imbiñ.

25-26 *Môlô bôk ôêv Epaploditus halêm hadêñ ya ek nêm ya sa. Yani hatôm yenañ aiyarj atu ba yai adum ku vovak havij i. Ma donjom yani lamalainj lôk lahiki hathak môlô ek malê nena môlô bôk olanj abô hathak yani hapôm lijij. Ba intu tem yanêm ôpêñ imbiñ ba êsôk ek môlô.

27 Avanôñ, yani bôk hapôm lijij ba hadum ek ema, ma donjom Wapômbêñ hêv la ek yani. Ma miñ hêv la ek yani iyom ami. Mi. Hêv la ek ya havij ek malê nena hadô malainj bêñ anôñ êpôm ya.

28 Aêñ ba yahapôvij ek yanêm yani ba êsôk ek môlô ôñğô yani esak lorjbô ek lemimmavi ma tem yakapôlôñ êndôk biñ.

29-30 Ba intu noja yani thô esak Anyô Bêñ anêñ athêñ lôk lemimmavi anôñ. Yani habobo ema esak Kilisi anêñ ku ma miñ havalorj anêñ lôkmala lorj ami ek hêv ya sa ek malê nena môlô ômô lorj buyarj ba miñ hatôm ami. Aêñ ba nôñêm athêñ bêñ êndêñ ñê takatu ba êtôm yani.

3

Yisu ma thêthôñ anêñ ôdôñ

1 Aiyarj thêlô, yenañ abô lêk habobo êyô anêñ dañ. Ma alalô ma Anyô Bêñ anêñ avômalô ba intu yahanarj nena lemimmavi. Yahato abô takêñ hadêñ môlô hathak lorjbô ma miñ yakapôlôñ hagiap ami ek yanêm môlô sa.

2 Môlô noyabiñ am ek ñê takatu ba idum kambom hatôm avurj yatap ba engothe anyô leñvijkupik mayaliv ek nimbitak êtôm Wapômbêñ anêñ nali.

3 *Alalô ma ñê takatu ba Wapômbêñ anêñ Lovak Mathenj hêv lôklokwarj ek nanêm yeñ. Alalô ma ñê takatu ba abôï hathak Yisu Kilisi iyom ma miñ

* 2:16: Plp 1:10; 1Te 2:19 * 2:18: Plp 3:1; 4:4 * 2:21: 2Ti 4:10 * 2:25-26: Plp 4:18 * 3:3: Lom 2:29

aêvhaviņ leņviņkupik iniņ nômkama ami. Ba intu alalô ma hatôm nê takatu ba bôk aņgothe kupik anôņ.

⁴* Odaņô, yahamôņ ek nê takatu ba êbôi hathak nômkama leņviņkupik. Ba intu nômkama leņviņkupik hatôm nêm alalô sa, êņ ma tem yada yamô mavi anôņ.

⁵* Wak baherņvi ba lahavulô ma eņgothe yenaņ kupik. Ya ma anyô Isael ba yahabatak anêņ Benjamin anêņ lukmuk. Yahananaņ abô Hiblu palapa hatôm wakatik lo wakamik. Ya ma Palisi te ba yahasopa Palisi iniņ abô majanaņ mavi anôņ.

⁶* Ma ya vovaņ ek yasopa Wapômbêņ aleba yahabuliņ yanida anêņ avômalô êvhaviņ bêņ anôņ. Ma ya anyô thêthôņ anôņ ba miņ yahabuliņ balabuņ la ami.

⁷* Ma doņtom yahayê nôm mavi takêņ nena nôm oyaņ ek yahasopa Kilisi.

⁸Avanôņ! Yahayê nômkama mavimavi takatu ba hamô pik nena nôm oyaņ haviņ. Nôm mavi anêņ dôêņ ma yambitak yenaņ Anyô Bêņ Yisu Kilisi anêņ anyô. Ba intu yahavôliņ yadômiņ hadêņ nômkama pik mavi takêņ ba yahayê hatôm siņusik ek yanja Yisu Kilisi

⁹* ba yamô imbiņ yani. Yahêvhaviņ Kilisi iyom ba intu Wapômbêņ hadum ba yahabatak anyô thêthôņ. Ma miņ yada yenaņ ku yahasopa balabuņ ba yahabatak anyô thêthôņ ami.

¹⁰* Yalenhaviņ yayala Kilisi avanôņ lôk Wapômbêņ anêņ lôklokwaņ atu ba hadum ba Yisu haviyô hathak loņbô. Ma yalenhaviņ yanja anêņ malain lomaloma ek yama imbiņ yani

¹¹ ek yapôm loņôndê atu ba tem yambiyô esak loņbô êņjêk ņama.

Nadaņviņ lôklokwaņ

¹²* Miņ nosoņ nena lêk yahayala Kilisi katô anôņ ba yenaņ ku lêk hayô anêņ daņ ami. Mi. Kilisi bôk havaloņ ya loņ ba yahalanviņ ek yambaloņ nôm takatu ba Kilisi havaloņ loņ ek nêm êndêņ ya.

¹³ Aiyaņ thêlô, miņ yahavaloņ nôm êņ ami denaņ. Aêņ ba yahapôviņ ba yahathôņ nômkama bô paliņ ma yahato yabaheņ ek yanja nômkama takatu ba hamô unļôv.

¹⁴* Yahalanviņ lôklokwaņ ek yayô unļôv ek yanja vuli atu ba Wapômbêņ tem endam ya ek yamô imbiņ yani êmô malak leņ wak nômbêņ intu sapêņ ek malê nena yahêvhaviņ Yisu Kilisi.

¹⁵* Aêņ ba alalô vi ma nê talaņ ba nabaloņ auk êņ loņ. Ma doņtom mólô doho owa auk yaņda, êņ ma tem Wapômbêņ injik auk thêthôņ thô êndêņ mólô.

¹⁶ Aêņ ba alalô nasopa auk takatu ba bôk avaloņ yôv. Êņ ma nômbêņ.

¹⁷* Aiyaņ thêlô, mólô kapôlômim doņtom ba nosopa yaveņgwam. Ma avômalô vi atu ba esopa yêlô veņiņgwam, nutitiņ nê takêņ iniņ bôk lo loņ ba nosopa.

¹⁸ Bôk yahananaņ lôbôlôņ ma lêk yahananaņ hathak loņbô lôk yamaleņ thôk nena avômalô bêņ anôņ lêk ik vovak hathak Kilisi anêņ a.

* 3:4: 2Ko 11:21 * 3:5: Luk 1:59; Ap 23:6; 2Ko 11:22 * 3:6: Ap 8:3 * 3:7: Mat 13:44-46 * 3:9: Lom 3:21-22 * 3:10: Lom 6:3-5; 8:17 * 3:12: 1Ti 6:12,19 * 3:14: 1Ko 9:24 * 3:15: 1Ko 2:6 * 3:17: 1Ko 4:16

19 *Thêlônij Anyô Bêj ma thethajak. Thêlô ethak idum kambom loma-loma takatu ba hêv mama, ma doŋtom êbôî hathak. Ma thêlô ethak lenjinhabi nôîm pik iyom. Ku takêj anêj anôj tem imbuliñ i.

20 *Ma doŋtom alalôaniñ malak ôdôj ma hamô malak lenj ba intu alalô ayabiñ ek Anyô Bêj Yisu Kilisi endelêm ek nêîm alalô bulubiñ.

21 *Ôpêj tem enja anêj lôklokwañ ek injik alalôaniñ kupik pulusikna lilij ba nambitak êtôm yanida anêj kupik lôkmañgin. Hathak lôklokwañ êj ma yani tem êndô nôîmkama sapêj êmô yani vibiñ.

4

1 *Aêj ba yenañ aiyañ lôkma anôj, nosopa yenañ abô takêj ba numiñ lôklokwañ esak Anyô Bêj anêj athêj. Môlô ma hatôm yenañ kuluj kêkêlô atu ba yahawa hatôm ku anêj vuli. Ba yahêk lêlê ek yanğê môlô yenañ avômalô takatu ba yalenjmavi hathak.

Pol hik loŋôndê auk mavi thô

2 Yuodia lo Sintike, mamu ma avi ôêvhaviñ Anyô Bêj. Ba intu yahanañ hik mamu liñ nena notak auk ôkôkam ma nobaloñ kapôlômim doŋtom iyom.

3 *Aêj ba yenañ aiyañ atu ba humiñ lôklokwañ hathak ku êntêk êj haviñ ya, yahanañ hadêj o nena nêîm avi ju êntêk êj sa. Thai ethak idum ku lôklokwañ haviñ ya ek enañ Abô Mavi haviñ Klemen lôk yenañ nê ku vi atu ba yêlô adum ku haviñ i. Nê takêj iniñ athêj hêk kapyã lôkmala.

4 Môlô ma Anyô Bêj anêj avômalô ba lemimmavi wak nôîmbêj intu sapêj. Aêj ba yanañ esak loŋbô nena lemimmavi.

5 *Yalenjhaviñ avômalô lôkthô nêgê môlô nena avômalô ômô malinyaô. Anyô Bêj anêj endelêm lêk habobo.

6 *Ma wak nôîmbêj intu notej mek ba nonañ lemimmavi êndêj Wapômbêj lôk nonañ injik yani liñ esak môlônim lemimhaviñ. Ma miñ kapôlômim daluk ami.

7 *Môlô ma avômalô ôêvhaviñ Yisu Kilisi ba intu Wapômbêj anêj labali atu ba hayô siñ ba halelope tem eyabiñ môlônim auk lôk kapôlômim.

8 Aiyañ thêlô, yenañ abô lêk habobo anêj dañ. Aêj ba nobaloñ kobom takêntêk êj loj. Kobom avanôj lôk nôîmô batôj oyañ ma nôîmô thêthôj lôk nôîmô mabuñ lôk bôk lo loj nundum avômalô kapôlôjñ mavi esak lôk malemimkilik esak nosopa auk mavi. Kobom takêntêk intu hadum ba avômalô sapêj êyê nena mavi ba lenjinhaviñ anôj.

9 *Nôm takatu ba yahik thô lôk yahanañ ba môlô olanô lôk ôyê yahadum intu nosopa. Ma Wapômbêj anyô yôhok anêj ôdôj da tem êmô imbiñ môlô.

Pol hêv lamavi hadêj avômalô Pilipai

10 Yalenjmavi anôj hathak Anyô Bêj. Lêk ma môlôda uik unim auk liñ ba ôêv ya sa. Yahayala nena sêbok ma môlô lemimhabi ya, ma doŋtom loŋôndê atu ba nôînem ya sa ma mi.

11 Malêla takatu ba hapôm ya, êj ma yalenjmavi iyom. Auk êj intu yahayala ba miñ nosorj nena ya nôîmkama mi ba intu yahanañ abô êntêk ami.

* 3:19: Lom 16:18 * 3:20: Ep 2:6,19 * 3:21: 1Ko 15:28,42-53 * 4:1: 1Te 2:19-20 * 4:3: Luk 10:20 * 4:5: Hib 10:25; Jem 5:8-9 * 4:6: Mat 6:25-34; Kol 4:2 * 4:7: Ais 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15 * 4:9: Lom 16:20

12 Ya anyô lôkmaŋgiŋ mena ya anyô thavuthiŋ, yalenᵛiyak mena yahama kisi, ya anyô nômkama bêŋ mena ya anyô nômkama mi, auk takêŋ bôk hapôm ya lôbôlôŋ ba yahayala katô anôŋ ba intu miŋ nômbêŋ ami.

13 *Kilisi anêŋ lôklokwan iyom intu havalon ya lon ba hêv malaiŋ takêntêk vê hêk ya.

14 Ma donᵛtom malaiŋ takatu ba hapôm ya ma môlô lêk udum kobom mavi ba lemimhikam hathak ya ba ôêv ya sa.

15 *Yalenᵛhabi môŋ anôŋ sêbôk atu ba yahanan Abô Mavi bêŋ hadêŋ môlô avômalô Pilipai. Vêm ma yahatak môlônim plovins Masedonia ba yaha ma môlô Pilipai iyom ôêv da ek hêv ya sa ma nê êvhaviŋ ôdôŋ yan miŋ idum aêŋ ami. Môlôda intu oyala ku êŋ.

16 Ma yahamô Tesalonaika ma môlô ôêv ya sa vêm ma môlô ôêv ya sa hathak lonᵛbô.

17 Ma donᵛtom miŋ yamalenᵛkilik hathak môlônim da lomaloma ami. Mi. Yamalenᵛkilik hathak ku atu ba halumbak ba hadum Wapômbêŋ lamavi anôŋ hadêŋ môlô.

18 Môlônim da takatu ba Eaploditus hêv hadêŋ ya ma lêk hayô abôlêk siŋ ba halelope ba intu miŋ lemimmalaiŋ ami. Da takêŋ ma hatôm da ôv mavi ba Wapômbêŋ hawa lôk lamavi.

19 Ma yenan Wapômbêŋ tem eyabiŋ môlô esak anêŋ lôkmaŋgiŋ atu ba hamô Yisu Kilisi kapô.

20 Aêŋ ba nanêm alalôaniŋ Kamik Wapômbêŋ anêŋ athêŋ lôkmaŋgiŋ esak leŋ êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Avanôŋ.

Pol hanan waklêvôŋ hadêŋ avômalô Pilipai

21 Nônêm yalenᵛmavi êndêŋ avômalô mathen lôkthô esak Yisu Kilisi anêŋ athêŋ. Ma nê êvhaviŋ takatu ba êmô haviŋ ya êv iniŋ leŋiŋmavi hadêŋ môlô haviŋ.

22 Avômalô mathen lôkthô êv iniŋ leŋiŋmavi hadêŋ môlô. Ma nê takatu ba idum ku hamô Sisa anêŋ unyak êpôviŋ ek nênem leŋiŋmavi êndêŋ môlô imbiŋ.

23 Anyô Bêŋ Yisu Kilisi anêŋ wapôm eyabiŋ môlô dahôlômim.

Karya atu ba Pol hatu hi

Kolosi

Abô môn

Pol hatu karya êntêk hadêḡ avômalô êvhavinj anêḡ Kolosi. Pol minj bôk hi Kolosi ami. Ma donjom Eaplas bôk hamô Epesus ba halanjô Pol anêḡ abô ba hêvhavinj. Êḡ ma hawa Abô Mavi êḡ ba hi hananj bêḡ hadêḡ avômalô Kolosi.

Kédônwaga abôyanj êv auk lokbanj hadêḡ avômalô êvhavinj anêḡ Kolosi. Ba intu Pol hatu ek epesanj ininj auk lôk embatho ininj êvhavinj lonj.

Hamô koladônj ma hatu karya êntêk hadêḡ 60 AD la.

Pol hananj anêḡ lamavi

¹ Ya Pol, Yisu Kilisi anêḡ aposel hathak Wapômbêḡ da anêḡ lahavinj lôk alalôanianj aiyanj Timoti, yai ato karya êntêk

² hadêḡ avômalô mathenj takatu ba êmô majanj anêḡ Kolosi. Môlô ma yêlôanianj aiyanj takatu ba ômô havinj Kilisi.

Alalôanianj Kamik Wapômbêḡ anêḡ wapôm lôk labali êmô imbinj môlô.

Mek leninj mavi hathak avômalô Kolosi

³ *Yêlô atenj mek ma athak ananj leninj mavi wak nômbêḡ intu hathak môlô hadêḡ Wapômbêḡ, alalôanianj Anyô Bêḡ Yisu Kilisi anêḡ Lambô

⁴⁻⁵ *ek malê nena bôk alanjô nena môlô ôêv malemim ek nôm mavi takatu ba Wapômbêḡ bôk hapôpêk yôv ek môlô hêk malak lenj. Môlô bôk olanjô abô hathak nôm mavi takêḡ yôv halôk Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi atu ba avanônj. Aêḡ ba yêlô alanjô nena môlô ôêvhavinj Yisu Kilisi lôkklokwanj ba lemimhavinj avômalô mathenj lôkthô.

⁶ Abô Mavi êḡ bôk halêm ek môlô ma lêk hik anônj ba hêv liḡsinj havenj pik lôkthô. Hatôm atu ba bôk hadum hadêḡ môlô hadêḡ wak atu ba olanjô lôk oyala abô avanônj hathak Wapômbêḡ anêḡ wapôm aleba lêk.

⁷ *Eaplas bôk hadônj môlô hathak abô êḡ yôv. Yani ma yêlôanianj aiyanj ba hadum ku havinj yêlô ma yêlô leninj havinj yani. Yani ma Kilisi anêḡ anyô ku majanj te ek hêv môlô sa.

⁸ Ma bôk hananj hadêḡ yêlô hathak môlônim lemimhavinj takatu ba Lovak Matherj hêv.

⁹ *Waklavônj abô êḡ hayô ek yêlô ma minj atak mek ek môlô ami. Ma athak atenj mek ek Wapômbêḡ anêḡ Lovak Matherj nêḡ auk lomalama êndêḡ môlô ek noyala Wapômbêḡ anêḡ lahavinj katô.

¹⁰ Yêlô atenj mek êḡ ek môlô nômô êtôm Anyô Bêḡ anêḡ lahavinj ek indum yani lamavi esak nômbêḡ atu ba môlô udum. Êḡ ma tem unim ku mavi lomalama injik anônj lôk auk hathak Wapômbêḡ tem indumbak bêḡ.

¹¹ *Ma embatho môlô lonj esak lôkklokwanj lôkthô atu ba halêm anêḡ yanida anêḡ lôkklokwanj lôkmanjinj ek malainj la hapôm môlô, ma numinj lôkklokwanj lôk nômô malinjyaô.

* **1:3:** Ep 1:15-16 * **1:4-5:** Ep 1:15; 1Pi 1:4 * **1:7:** Kol 4:12; Plm 23 * **1:9:** Ep 1:16-17 * **1:11:** Ep 1:19; 3:16

12 *Ma nômbôam ba nônem lemimmavi êndêŋ Kamikbêŋ. Yani hêv athêŋ hadêŋ môlô ek noja unim sam imbiŋ avômalô mathêŋ takatu ba êmô anêŋ loŋ deda.

13 *Yani hawa alalô vê hêk momaŋiniŋ anêŋ lôklokwaŋ ba hadô alalô hamô Namalô anêŋ loŋ lôkliŋyak kapô. Yani lahaviŋ Namalô êŋ ba

14 *Namalô êŋ iyom intu hêv alalôaniŋ kambom vê ba halate alalô hale yaiŋ.

Kilisi hamô nômkama lôkthô vuliŋ

15 *Kilisi hawa Wapômbêŋ atu ba anyôla miŋ hatôm ênjê ami anêŋ dahô. Yani ma Wapômbêŋ nakaduŋ môŋ ba hamô vuliŋ ek nômkama lôkthô atu ba Wapômbêŋ hapesaŋ.

16 Hathak Kilisi ma Wapômbêŋ hapesaŋ nômkama lôkthô anêŋ leŋ lo pik, vi ma hatôm nagê ma vi ma miŋ hatôm nagê ami hatôm aŋela lôk iniŋ avaka ma iniŋ nê bêŋbêŋ lôk lôklokwaŋ takatu ba hêk kapô. Hapesaŋ nômkama lôkthô hathak Kilisi ek nêmi athêŋ bêŋ êndêŋ yani.

17 *Kilisi hamô hamôŋ vêm ka nômkama lôkthô habitak. Ma havalonŋ nômkama lôkthô loŋ ba intu êmô tiŋiŋ.

18 *Yani bôk hadum ba avômalô ôdôŋ êvhaviŋ lôkthô ibitak ba intu hamô hatôm avômalô êvhaviŋ lôkthô iniŋ wakadôk. Ma thêlô ma yani liŋkupik. Yani ma anyô môŋ atu ba haviyô anêŋ ŋama ek avômalô ŋama lôkthô ba intu hamô vuliŋ ek nômkama lôkthô.

19 *Wapômbêŋ lamavi ek anêŋ auk lôkmala lôkthô hamô Namalô kapô.

20 *Hathak Kilisi Wapômbêŋ hapôpêk loŋondê ek etauviŋ nômkama sapêŋ anêŋ leŋ lo pik ek nêmi labali imbiŋ yani. Hadum nômi êŋ hathak Kilisi anêŋ thalalenŋ atu ba haŋgasô hathak a.

21 *Sêbôk ma môlô ômô daimbô ek Wapômbêŋ. Ba udum kambom loma-loma ba intu unim auk hapôlik hathak yani.

22 *Ma dorŋtom lêk hathak Kilisi anêŋ ŋama liŋkupik, hatauviŋ môlô ek nômi labali imbiŋ yani lôk mathêŋ ma mabuŋ lôk kambom mi ênjêk yani ma.

23 Aêŋ ba nobalonŋ unim ôêvhaviŋ loŋ ba numiŋ lôklokwaŋ ek miŋ nupu ami. Ma nônem malemim ek nômi mavi takatu ba Abô Mavi hik thô ma miŋ notak ami, êŋ ma tem nôpôm mek mavi takêŋ. Môlô bôk olaŋô Abô Mavi êŋ yôv. Ma bôk enaŋ bêŋ hadêŋ avômalô pik luvuluvu. Ya Pol intu, Abô Mavi êŋ anêŋ anyô ku.

Pol hêv avômalô mathêŋ sa

24 Ma lêk yaleŋmavi hathak vovaŋ takatu ba hapôm ya ek nêmi môlô sa. Kilisi bôk hawa vovaŋ vi, aêŋ ba anêŋ avômalô êvhaviŋ tem neja vovaŋ êŋ vi imbiŋ. Thêlô ma yani liŋkupik ma vovaŋ êntêk ba yahawa hêv Kilisi anêŋ liŋkupik sa ek vovaŋ sapêŋ atu ba Kilisi hawa ni êyô anêŋ danŋ.

25 *Wapômbêŋ hêv ku hadêŋ ya ba yahabitak avômalô êvhaviŋ iniŋ anyô ku ek yanaŋ anêŋ abô lôkthô bêŋ êndêŋ môlô avômalô loŋ buyaŋ.

* 1:12: Ep 1:11,18 * 1:13: Luk 22:53; Ep 2:2 * 1:14: Ep 1:7 * 1:15: Jon 1:18; 2Ko 4:4 * 1:17: Jon 1:1; 8:58 * 1:18: Ap 26:23; Ep 1:22-23; ALK 1:5 * 1:19: Kol 2:9 * 1:20: Ep 1:10 * 1:21: Lom 5:10; Ep 2:12 * 1:22: Lom 5:10; Ep 5:27 * 1:25: Ep 3:2,7-8

26 * Abô êḡ ma abô lôk kup ba bôk havuḡi hêk loḡ kapô ek avômalô bôsêbôk bôlada halêm ba halêm. Ma doḡtom lêk hik thô halêm yaiḡ ek anêḡ avômalô mathêḡ.

27 Wapômbêḡ lahaviḡ thêlô neyala abô lôk kup êḡ. Ma abô lôk kup êḡ ma abô lôkmanḡiḡ anôḡ atu ba habitak ek nêḡ môlô avômalô loḡ buyaḡ sa hatôm hêv avômalô Israêl sa. Ma abô lôk kup êḡ ma aêntêk. Kilisi hamô môlô ḡê loḡ buyaḡ kapô ba intu ôêv malemim ek nôḡmô Kilisi anêḡ lôkmanḡiḡ kapô.

28 Aêḡ ba intu yêlô anaḡ Kilisi bêḡ hadêḡ avômalô sapêḡ. Yêlô adôḡ lôk anaḡ abô lôklokwaḡ hathak auk mavi sapêḡ ek thêlô lôkthô nimbitak ḡê mabuḡ anôḡ imbiḡ Kilisi ek ini nêḡmô Wapômbêḡ ma.

29 * Ba intu yahadum ku bêḡ lôk vovanik hathak Kilisi anêḡ lôklokwaḡ atu ba hadum ku bêḡ hamô yakapôlôḡ.

2

1 Yalenḡhaviḡ môlô noyala nena yahadum ku lôk vovanik bêḡ ek môlô lôk avômalô Laodisia lôk avômalô êvhaviḡ lôkthô atu ba miḡ bôk êyé ya ami.

2 Yahadum ku êḡ ek yambatho môlô lôkthô kapôlôḡmim loḡ ek nosak doḡtom lôk lemimbiḡ am ek noja auk lôkmanḡiḡ sapêḡ ek noyala Wapômbêḡ anêḡ auk atu ba havuḡi katô. Auk êḡ ma Kilisi da.

3 * Ma auk lôkmanḡiḡ lôk auk bêḡ sapêḡ havuḡi hamô yani kapô hatôm payeḡ mavi ek nêḡ malalô sa.

4 * Yahananḡ abô takêḡ ek anyôla miḡ êmbôv môlônim auk esak abô lêlêyaḡ mavi la ba esau môlô ami.

5 * Miḡ yahamô haviḡ môlô ami, ma doḡtom yadahôlôḡ hamô haviḡ môlô. Ma yahayê môlô ôḡmô thêthôḡ mavi ba ôêvhaviḡ Kilisi lôklokwaḡ ba intu yalenḡmavi anôḡ.

Lôkmala lukmuk

6 Bôk owa Yisu Kilisi hatôm unim Anyô Bêḡ yôv. Ba intu nôḡmô imbiḡ yani aêḡ iyom.

7 * Numiḡ lôklokwaḡ êtôm alokwaḡ lôk ḡgalôk ma nodav unim ôêvhaviḡ êyômô yani ek unim ôêvhaviḡ imbitak lôklokwaḡ êtôm atu ba bôk êdôḡ môlô. Ma nôḡnêḡ lemimmavi êndêḡ Wapômbêḡ êtôm ḡaḡ hasôv halôk bôḡ.

8 Noyabiḡ am dedaḡ mavi ek avômalô vi miḡ nesau môlô esak auk pik lôk abô takatu ba hayovak oyaḡ ami. Ôêvhaviḡ iniḡ abô ma hatôm etak o halôk kola kapô. Thêlô ewa auk takêḡ halêm anêḡ auk bô lôk ḡgôk takatu ba eyabiḡ pik ma miḡ Kilisi ami

9 * ek malê nena Wapômbêḡ anêḡ auk lôkmala sapêḡ hamô Kilisi liḡkupik kapô.

10 * Yani hamô vuliḡ ek lôklokwaḡ lôk athêḡ bêḡ lôkthô. Môlô ôḡmô haviḡ yani ba intu Wapômbêḡ hêv anêḡ lôkmala hadêḡ môlô ba lôkmala êḡ intu hanḡasô hayô môlô vôv.

11 * Ma tabô enḡgothe kupik hik anôḡ hamiḡ môlô takatu ba ôêvhaviḡ Kilisi. Miḡ enḡgothe kupik hathak bahenḡiḡ ami. Mî, Kilisi da hadum ku hêk môlô kapôlôḡmim ba hadabêḡ môlônim kapôlôḡmim bô vê.

* 1:26: Lom 16:25-26; Ep 3:5,9 * 1:29: Ep 3:7,20; Plp 4:13 * 2:3: 1Ko 1:24,30 * 2:4: Lom 16:18
* 2:5: 1Ko 5:3 * 2:7: Ep 3:17 * 2:9: Jon 1:14,16 * 2:10: Ep 1:21-22 * 2:11: Lom 2:29

12* Ba uthik ñaŋ ma Wapômbêŋ halav môlô haviŋ Kilisi. Ma hathak unim ôêvhaviŋ Wapômbêŋ anêŋ lôklokwaŋ atu ba hik Kilisi liŋ ma hik môlô liŋ haviŋ.

13* Sêbôk atu ba Kilisi miŋ haŋgothe kapôlômim bô vê ami denaŋ, ma kapôlômim bô êŋ havalonŋ môlô lonŋ ba udum kambom lomalama lôk ômô hatôm ñê ñama. Êŋ ma Wapômbêŋ hêv unim kambom sapêŋ vê ba hadum ba ômô lôkmala haviŋ Kilisi.

14* Sêbôk ma alalô leŋiŋôndôŋ kôtôŋ ba abuliŋ abô balabuŋ ba intu tem injik i liliŋ ba nêŋ vovaŋ êndêŋ alalô. Ma doŋtom Wapômbêŋ hamiŋ abô balabuŋ anêŋ vovaŋ takêŋ lonŋ siŋ ba hik lonŋ hathak a haviŋ Kilisi.

15 Ma hathak Kilisi anêŋ ñama hathak a, ma Wapômbêŋ hamô ŋgôk bêŋbêŋ lôk ŋgôk lôk athêŋ lu ba hêv iniŋ nômkama vovak vê. Vêŋ ma halom thêlô ba hi hadô hamiŋ avômalô maleniŋ ma hêv mama bêŋ hadêŋ thêlô.

Abô hathak ñê pik iniŋ balabuŋ

16* Aêŋ ba ñê doho etatale môlô hathak nôŋ takatu ba oaŋ lo unum ma waklavôŋ ôêv yeŋ lo waklavôŋ ayôŋ lukmuk ma waklavôŋ Sabat, êŋ ma miŋ nodanô iniŋ abô ami.*

17* Nôm takêŋ lôkthô ma yaôna ma hatôm dahô atu ba halêŋ hamôŋ ek alalô nagê vêŋam ka miŋ nôŋ anôŋ embenŋ yam. Ma nôŋ anôŋ êŋ ma Kilisi da.

18 Avômalô doho esopa iniŋ auk bô ba ebam i oyaŋ hathak iniŋ kobom êv yeŋ. Thêlô enaŋ nena thêlô etauviŋ i ba esopa iniŋ niaviŋ takatu ba êyê ba intu êv yeŋ hathak aŋela. Miŋ notak i ek netatale môlô ba nêŋem unim vuli mavi vê ami.

19* Ñê êŋ miŋ evalonŋ Kilisi atu ba hatôm leŋviŋkupik anêŋ wakadôk lonŋ ami. Leŋviŋkupik êŋ ma ñê êvhaviŋ Kilisi. Ma hathak hayabiŋ leŋviŋkupik êŋ lôkthô dedauŋ mavi ek nimbitak lôklokwaŋ ba nedahaliŋ i mavi ma nindumbak esak lôklokwaŋ atu ba Wapômbêŋ hêv.

20* Môlô bôk oma yôv haviŋ Kilisi ba intu ŋgôk takatu ba eyabiŋ pik êntêk ma miŋ eyabiŋ môlô ami. Ma osopa pik anêŋ balabuŋ hatôm pik hayabiŋ môlô denaŋ eka?

21 Pik anêŋ balabuŋ hanaŋ nena, “Miŋ ombalonŋ ami! Miŋ nonŋwaŋ ami! Miŋ ôsôm ami!”

22* Balabuŋ takêŋ halêŋ anêŋ avômalô pik iniŋ auk lôk iniŋ abô takatu ba êdôŋ ba enaŋ hathak nôŋ takatu ba aŋ lo anum iyom vêŋ ma mi.

23 Ñê takatu ba êdôŋ balabuŋ takêŋ esonŋ nena balabuŋ êŋ ma auk mavi ek nêŋ avômalô sa ek nêŋem yeŋ lôk nêŋem vovaŋ êndêŋ leŋviŋkupik ek indum Wapômbêŋ lamavi. Ma doŋtom mi, balabuŋ takêŋ miŋ hatôm nêŋ avômalô sa ek netak iniŋ thethaŋak ami.

3

Alalô aviŋô ba awa lôkmala haviŋ Kilisi

1* Aêŋ ba Wapômbêŋ bôk hik môlô liŋ haviŋ Kilisi ba ômô lôkmala. Ma lêk Kilisi hamô Wapômbêŋ baŋ vianôŋ hamô malak leŋ. Ba intu nôŋô lêlê esak nômkama malak leŋ iyom.

* 2:12: Lom 6:4 * 2:13: Ep 2:1,4-5 * 2:14: Ep 2:14-16; 1Pi 2:24 * 2:16: Lom 14:1-13 * 2:16: 'Sabat' ma abô Hiblu ma anêŋ ôdôŋ nena, 'Waklavôŋ neŋa lovak.' * 2:17: Hib 8:5 * 2:19: Ep 2:21; 4:16 * 2:20: Gal 4:3,9; 1Ti 4:3 * 2:22: Mat 15:9 * 3:1: Mak 12:36; 16:19; Ep 1:20

2*Ma nônêm auk esak nômkama vuliņ, ma miņ nômkama pik ami.

3 Mólô bók oma yôv ba unim lôkmala hakopak hamô haviņ Kilisi atu ba hadahaliņ haviņ Wapômbêņ.

4 Kilisi ma mólônim lôkmala ba anêņ waklavôņ endelêm ma tem nólêm yaiņ imbiņ yani lôk anêņ lôkmaņgiņ.

5* Aêņ ba uņgwik kambom pik sapêņ atu ba hamô mólô kapôlôlim vônô: sek waliliņ lôk auk lônġôliņ ma thethajak lôk leņiņhaviņ kambom lôk maleņiņkilik hathak nômkama. Maleņkilik ma hatôm êv yeņ hathak ŋġôk.

6 Avômalô leņôndôņ kôtôņ intu ethak idum nôm takêņ ba intu tem nêpôm Wapômbêņ anêņ lamaniņ.

7 Sêbôk ma mólô ômô aêņ ba osopa leņôndê kambom takêntêk haviņ.

8*Ma doņtom lêk ma notak kambom sapêņ atu ba hamiņ mólô kapôlôlim aêntêk: lemimmaniņ lôk lemimņaņa ma kapôlôlim kambom lôk onaņ abôma hathak avômalô vi lôk onaņ abô kambom.

9* Mólô bók otak kapôlôlim bô lôk anêņ kambom lomalama yôv. Ba intu miņ nonaņ abôyaņ êndêņ mólôviyaņ ami.

10*Ma lêk owa kapôlôlim lukmuk. Ma wak nômbêņ intu ma Wapômbêņ atu ba hapesaņ kapôlôlim lukmuk êņ hadum ek imbitak êtôm yanida anêņ dahô ek noyala yani mavi anôņ.

11*Ba intu avômalô takatu ba bók ewa kapôliņiņ lukmuk yôv, lôkthô ma êtôm doņtom iyom. Avômalô Israeļ lôk avômalô leņ buyaņ, ma vi atu ba eņgothe kupik lôk vi atu ba miņ eņgothe ami, ma vi atu ba ŋê kamuņ lôk vi atu ba alonaņ anôņ, ma vi atu ba êmô alaņsi vibiņ lôk vi atu ba idum ida iniņ ku, lôkthô êtôm doņtom iyom. Kilisi intu bêņ ek nômbêņ takêņ lôkthô ba hamô haviņ alalô sapêņ.

12*Wapômbêņ lahaviņ mólô ba bók habi baņ hayô hêk mólô ek numbitak anêņ avômalô mathêņ. Ba intu numbuliv am siņ esak kobom leņiņhiki hatôm vovaņ halin anyô lôk nundum mavi êndêņ anyô yaņ ma notauviņ am ba nômô labalina lôk malinġaô.

13*Ma anyô te hawa auk lokbaņ hathak yaņ ma embalonġ kapô leņ. Ma malem thêlêv hathak anyô yaņ ma otak anêm kapôlôlim kambom êņ. Anyô Bêņ bók hêv anêm kambom vé yôv, ba intu undum aêņ iyom.

14*Ma ôkôk leņiņhaviņ êyôņġêk nôm takêņ vôv. Leņiņhaviņ havalonġ lôkthô leņ majaņ anôņ.

15* Mólô lôkthô bók othak doņtom ba ubitak Kilisi anêņ liņkupik doņtom ba halam mólô ek nômô yôhôk imbiņam. Ba intu notak Kilisi anêņ yôhôk ek eyabiņ mólô kapôlôlim. Ma nônêm lemimmavi êndêņ Wapômbêņ wak nômbêņ intu sapêņ.

16* Nômbôlô Kilisi anêņ abô êmô kapôlôlim siņ ek nôndôņ lôk uņgwik auk mavi sapêņ thô imbiņ am. Nônêm yeņ atu ba hêk Wapômbêņ anêņ kapya yeņ lôk yeņ mathêņ lôk yeņ atu ba Lovak Mathêņ hêv ek nônêm lemimmavi êndêņ Wapômbêņ êndôk kapôlôlim.

* 3:2: Mat 6:33 * 3:5: Lom 6:6,11; Ep 4:19; 5:3-6 * 3:8: Ep 4:25-29; 5:4 * 3:9: Ep 4:22,25
 * 3:10: Ep 4:24 * 3:11: Gal 3:28 * 3:12: 1Pi 2:9 * 3:13: Ep 4:2,32 * 3:14: Lom 13:8-10
 * 3:15: 1Ko 12:27; Ep 4:4; Plp 4:7 * 3:16: Ep 5:19

17 *Nôm kama lôkthô atu ba môlô udum ba onañ ma nundum lôkthô esak Anyô Bêñ Yisu Kilisi anêñ athêñ. Ma hathak yani ma nôñêm lemimmavi êndêñ Kamik Wapômbêñ.

Pol anêñ abô hadêñ ñê mathen lodôñlodôñ

18 *Môlô avi lôk anyô, nômô unim anyô vibin. Êñ ma mavi ek avi atu ba hasopa Anyô Bêñ.

19 *Ma môlô anyô, lemimimbin vônimi ma miñ nosañ i ami.

20 *Ma môlô avômena, nôwê lemami lo lemtami inin abô sapêñ vibin. Nôm êñ hadum Anyô Bêñ lamavi.

21 *Ma môlô lami miñ nosañ i kakapuk ami, êñ ma tem undum nalumi maleñin tiyamtiyam.

Pol anêñ abô hanañ hadêñ ñê ku lôk anêñ alañsi

22 *Ma môlô vi atu ba lôk alañsi, nôwê unim alañ inin abô sapêñ vibin. Ma unim alañ hamô mena mi la, ma nundum inin ku dedaun mavi. Ma miñ nundum unim ku mavi êndêñ wak takatu ba yani hamô ek nêm lamavi êndêñ yani iyom ami. Mi, nôkô ek Anyô Bêñ ba nundum unim ku sapêñ lôk kapôlômmim.

23 Ba intu ku alêla takatu ba udum ma nundum lôk kapôlômmim êtôm udum Anyô Bêñ anêñ ku ma miñ ñê pik inin ami.

24 Êñ ma oyala nena ku takatu ba udum ek unim anyô bêñ, êñ ma Anyô Bêñ Kilisi anêñ ku ba lemimimbi nena tem injik ku anêñ vuli sam êndêñ môlô.

25 *Ma doñtom opalêla takatu ba idum kambom ma tem neja kambom êñ anêñ vuli viyañ. Wapômbêñ hathak hadum aêñ hadêñ avômalô lôkthô ba miñ lahabi inin athêñ ami.

4

1 *Ma môlô alañsi takatu ba unim ñê ku êmô, noyala nena unim Anyô Bêñ doñtom aêñ iyom hamô malak leñ. Ba intu nundum kobom thêthôñ lôk mavi êndêñ i.

Pol hapôvinñ thêlô ek neteñ mek

2 *Môlô nôñêm lêlê ba noteñ mek lemimvidon lôk nôñêm lemimmavi êndêñ Wapômbêñ.

3 *Ma noteñ mek ek yêlô imbin ek Wapômbêñ nêm balañ vê ek yêlô nanañ anêñ abô hathak Kilisi atu ba havuñi êlêm yañ. Abô êñ intu lêk yahamô koladôñ hathak.

4 Ba intu noteñ mek ek yanañ abô êñ ni yañi êtôm Wapômbêñ anêñ lahavin ek avômalô sapêñ neyala.

5 *Ômô havin ñê takatu ba miñ êvhavin ami, ma nombeñ lôk auk mavi wak nômbêñ intu ma nômbôlêm loñôndê atu ba nuñgwik Kilisi thô êndêñ i.

6 *Undum ek anêm abô sapêñ ida yôhokna êtôm nôm lôk ñgwêk ek oyala loñôndê ôwê avômalô tomtom inin abô viyañ mavi.

Pol hêv Tikikus lo Onesimiba i Kolosi

* 3:17: 1Ko 10:31; Ep 5:20 * 3:18: Ep 5:22 * 3:19: Ep 5:25 * 3:20: Ep 6:1 * 3:21: Ep 6:4

* 3:22: Ep 6:5-8 * 3:25: Lom 2:11 * 4:1: Ep 6:9 * 4:2: Ep 6:18; Plp 4:6 * 4:3: Lom 15:30;

Ep 6:19 * 4:5: Ep 5:15-16 * 4:6: Ep 4:29; 1Pi 3:15

7* Alalôaniñ aiyarj anôñ Tikikus tem enarj êndêñ mólô esak malêla takatu ba hapôm ya. Yani ma anyô ku majarj te ba hathak hadum Anyô Bêñ anêñ ku havinj ya.

8* Yahêv yani hathôk hathak ôdôñ êntêk ek enarj nena lêk yêlô amô aisê ek indum mólô kapôlômim mavi.

9* Ma yahêv alalôaniñ aiyarj anôñ Onesimi hathôk havinj Tikikus. Yani ma mólôda te atu ba haminj majarj. Thai tem nenarj esak nôm takatu ba habitak loñ êntêk.

Pol hêv thêlôniñ leñijmavi hadêñ avômalô Kolosi

10* Alistakas atu ba hamô koladôñ havinj ya hêv anêñ lamavi hadêñ mólô. Ma Mak, Balabas anêñ naha hêv anêñ lamavi hadêñ mólô havinj. Mak hathôk ek mólô ma nosopa abô takatu ba bók yahanarj ba noja yani thô.

11 Ma Yisu ôpatu ba elam nena Jastas hêv anêñ lamavi havinj. Anyô lô êntêk êv ya thêvô bêñ anôñ. Thêlô êñ ma nê Israel ba idum ku enarj abô hathak Wapômbêñ anêñ loñ lôklijyak havinj ya. Israel minj bêñ anôñ êmô havinj ya ami. Mi, thêlô lô êntêk iyom.

12* Eaplas, ma mólôda te, hêv anêñ lamavi hadêñ mólô. Yani ma Yisu Kilisi anêñ anyô ku ba hathak havalonj mólô loñ lôklokwanj hathak mek ek mólô numinj êtôm nê talarj ek noyala Wapômbêñ anêñ lahavinj katô.

13 Yahanarj avanôñ binj nena yani hathak hadum ku bêñ hathak mólô lôk avômalô Laodisia lo Hielapolis.

14* Alalôaniñ aiyarj anôñ dokta Luk lôk Dimas êv iniñ leñijmavi hadêñ mólô havinj.

15 Nônêm yanarj yalenj mavi êndêñ aiyarj thêlô anêñ Laodisia lôk Nimpa ma nê êvhavinj takatu ba êv yerj êmô anêñ unyak.

16 Mólô te hasam kapy a êntêk hadêñ mólô yôv, ma nônêm ni êndêñ avômalô êvhavinj anêñ Laodisia ek nesam imbinj. Ma kapy atu ba yahato ek Laodisia, thêlô nindum aêñ iyom ek mólô nosam.

17* Ma nonarj êndêñ Alkipus nena, “Ku atu ba Wapômbêñ hêv hadêñ o, ma undum ku êñ dedaurj mavi.”

18* Ya Pol, hathak yada yabaherj ma yahato yalenj mavi êntêk hadêñ mólô.* Yahamô koladôñ ba intu lemimimbi ya. Wapômbêñ anêñ wapôm êmô imbinj mólô.

* 4:7: Ep 6:21 * 4:8: Ep 6:22 * 4:9: Plm 10-12 * 4:10: Ap 12:12; 13:13; 15:37-39; 2Ti 4:11
 * 4:12: Kol 1:7; Plm 23 * 4:14: Plm 24 * 4:17: Plm 2 * 4:18: 1Ko 16:21 * 4:18: Anyô yanj hêv Pol sa ba hatô anêñ abô halók kapy. Ma Pol da hatô anêñ lamavi iyom hathak yanida banj. Nôñgô Lom 16:22.

Kapyá mōŋ atu ba Pol hato hi Tesalonaika Abô mōŋ

Tesalonaika ma malak bêŋ hamô ŋgwêk danj. Avômalô loŋ êŋ ma hatôm 200,000. Plovins Masedonia ininj gavman êmô Tesalonaika ba eyabinj plovins.

Pol bôk hawa Abô Mavi ba hi Tesalonaika, ma donjom nê Israeł doho leŋjmaniŋ. Ba intu hasôv ba hi Belia vêm ma hi Atens vêm ma hi Kolin (Ap 17-18). Yani hayô loŋ êŋ ma hato kapyá êntêk hadêŋ avômalô Tesalonaika. Yani bôk hamô havinj avômalô Tesalonaika sawa bidonj ma hatak i kethenj ba hi ba intu hato ek embatho ininj êvhavinj loŋ ek niminj lôklokwanj esak malainj. Ma hato abô hathak Wapômbêŋ anêŋ lahavinj takatu ba nêmo lo nemberj esak lôk malêla takatu ba tem êpôm nê êvhavinj takatu ba bôk ema hadêŋ waklavônj atu ba Yisu minj halêm pik ami denanj.

Êntêk ma Pol anêŋ kapyá mōŋ atu ba hato hi ek thêlô hadêŋ 51 AD la.

Pol hêv lamavi

1 *Ya Pol ma Silas lo Timoti ato kapyá êntêk hadêŋ môlô avômalô ôêvhavinj takatu ba ômô havinj Kamik Wapômbêŋ lo Anyô Bêŋ Yisu Kilisi anêŋ Tesalonaika.

Wapôm lôk labali êmô imbinj môlô.

Pol lamavi hathak avômalô Tesalonaika ininj êvhavinj

2 Wak nômbêŋ intu sapêŋ ma yêlô aêv leŋjnmavi hadêŋ Wapômbêŋ hathak môlô sapêŋ ba atenj mek ek môlô ma minj atak ami.

3 *Yêlô amô alalôaniŋ Kamik Wapômbêŋ thohavloma ba leŋjnhabi môlônim ôêvhavinj anêŋ ku lôk lemimhavinj avômalô ba ôêv i sa lôk ôêv malemim ek alalôaniŋ Anyô Bêŋ Yisu Kilisi anêŋ waklavônj endelêm ba uminj lôklokwanj.

4 Aiyanj thêlô, Wapômbêŋ lahavinj môlô ba yêlô ayala nena bôk halam môlô yôv ek numbitak yani anêŋ

5 *ek malê nena mōŋ anônj ma yêlô aêv Abô Mavi hadêŋ môlô ma minj halêm hatôm abô oyanj ami. Mi, halêm havinj lôklinjyak lôk Lovak Matherj ma kapôlôninj anônj. Ma môlô oyala kobom takatu ba yêlô bôk adum amô môlô malêvônj ek hêv môlô sa.

6 *Wak êŋ ma môlô ôpôm malainj lomalama, ma donjom owa abô takatu thô lôk kapôlômim mavi atu ba halêm anêŋ Lovak Matherj. Udum aêŋ ba intu osopa yêlô lôk Anyô Bêŋ venjngwam.

7 Êŋ ma hatôm môlô uik loŋôndê mavi thô hadêŋ avômalô êvhavinj sapêŋ anêŋ plovins Masedonia lo Akaia.

8 Ma anêŋ môlô ma Anyô Bêŋ anêŋ abô hi yainj ba halanj hatôm lavuak hêk Masedonia lo Akaia. Ma donjom minj hamô loŋ êŋ iyom ami. Mi, avômalô pik sapêŋ elanjô abô hathak môlônim ôêvhavinj Wapômbêŋ. Aêŋ ba yêlô a loŋ buyanj ma thêlô bôk elanjô yôv.

* 1:1: Ap 17:1-9 * 1:3: 1Ko 13:13; Kol 1:4-6 * 1:5: 1Ko 2:4-5 * 1:6: Ap 17:5-9

⁹ Ma enañ nena mólô owa yêlô thô mavi anôñ ba otak unim ñgôk ma ole am liliñ ek udum Wapômbêñ avanôñ atu ba hamô lôkmala anêñ ku.

¹⁰ Lôk oyabiñ anêñ Nakaduñ atu ba bôk hik liñ hêk ñama. Yîsu tem êlêm anêñ leñ ek nê m alalô vê êñjêk waklavôñ lamaninñ atu ba tem imbitak emberñ yam.

2

Pol anêñ ku takatu ba bôk hadum hêk Tesalonaika

¹ Aiyañ thêlô, mólô oyala nena yêlô bôk ayô amô havinñ mólô ma miñ aêv yak ami. Mi, ku êñ hik anôñ.

²* Ma mólô oyala nena yêlô bôk awa vovañ lôk mama hêk Pilipai. Vêm ma yêlô atak Pilipai ba a mólônim loñ ma Wapômbêñ havatho yêlô loñ ba hêv yêlô sa ek miñ nakô esak ñê lôklokwañ takatu ba iminñ yêlô loñ sinñ ami. Aêñ ba intu anañ Wapômbêñ anêñ Abô Mavi hadêñ mólô.

³ Abô takatu ba yêlô asonñ mólô lokwañ miñ halêm anêñ auk lokbañ lôk auk lôñgólôñ ma adum ek nasau mólô ami.

⁴* Mi anôñ, Wapômbêñ bôk hayê yêlô nena hatôm ba intu hatak ku nanañ anêñ Abô Mavi bêñ halôk yêlô baherñ. Aêñ ba yêlô miñ anañ abô ek indum avômalô leñinñmavi ami. Mi, yêlô adum ek indum Wapômbêñ atu ba hatitinñ yêlô kapô mavi.

⁵ Mólô oyala nena yêlô miñ anañ abô ek nadôk mólô lemim mena nasau mólô ek naja mólônim nômlate ami. Mi anôñ, Wapômbêñ da hamô ba hayê yêlô.

⁶ Ba intu miñ adum ek mólô mena avômalô la nebam yêlô ami.

⁷ Yêlô ma Kilisi anêñ aposel ba intu hatôm naterñ mólô ek nônêm yêlô sa. Ma donñtom dô, yêlô bôk amô labali mavi havinñ mólô hatôm avi te hayabinñ anêñ nali.

⁸ Sêbôk ma yêlô leñinñhavinñ mólô bêñ anôñ ba intu yêlô leñinñmavi ba aêv Wapômbêñ anêñ Abô Mavi hadêñ mólô lôk yêlô aêv yêlôda havinñ ek malê nena yêlô leñinñhavinñ mólô bêñ anôñ.

⁹* Aiyañ thêlô, lemimimbi ku takatu ba yêlô bôk adum amô havinñ mólô. Yêlô amô ek anañ Wapômbêñ anêñ Abô Mavi, ma donñtom wak lo bôlôvôñ ma adum ku bêñ havinñ ek napôm nô m nanñanñ ek nê m leñvinñkupik sa. Yêlô adum aêñ ek miñ nanêm malainñ te êndêñ mólô ami.

¹⁰ Mólô lôk Wapômbêñ oyala nena yêlô bôk adum kobom matheñ lôk thêthôñ ma kambom mi hêk avômalô malenñ hadêñ mólô avômalô takatu ba ôêvhavinñ.

¹¹* Ma mólô oyala nena yêlô bôk adum hadêñ mólô tomtom hatôm lambô hayabinñ nali.

¹² Ba asonñ mólô lokwañ lôk athô mólô ba aya ma aêv auk mavi ek nô môtô Wapômbêñ anêñ lahavinñ. Yani ma ôpatu ba halam mólô ek nô môtô anêñ loñ lôklinñyak lôk lôkmanñginñ kapô.

¹³* Ma yêlô athak anañ leñinñmavi hadêñ Wapômbêñ hatôm wak nô mbêñ intu hathak yêlô bôk anañ Wapômbêñ anêñ abô hadêñ mólô ba olanô ba ôêvhavinñ nena abô êñ ma Wapômbêñ da anêñ abô, ma miñ nosonñ nena anyô late anêñ

* 2:2: Ap 16:19-24; 17:1-9 * 2:4: Gal 1:10 * 2:9: Ap 20:34 * 2:11: Ap 20:31 * 2:13: 2Te 2:13

abô ami. Mi, abô êḡ ma halêm anêḡ Wapômbêḡ ba hadum ku hamô môlô ḡê ôêvhaviḡ kapôlômim.

14* Aiyay thêlô, môlô bôk owa vovay hatôm Wapômbêḡ anêḡ avômalô anêḡ Israel takatu ba êvhaviḡ Yisu Kilisi. Môlô da unim avômalô bôk êv vovay hadêḡ môlô hatôm avômalô Israel bôk êv hadêḡ iniḡ avômalô takatu ba êvhaviḡ Yisu.

15* Avômalô Israel êḡ bôk ik Anyô Bêḡ Yisu lôk plopet pôpônô ma êv yêlô vê haviḡ. Wapômbêḡ miḡ lamavi hathak thêlô ami, ma thêlô ethak êpôlik ek avômalô pik sapêḡ

16 ba idum ek nimin yêlô loḡ siḡ ek miḡ nanay Wapômbêḡ anêḡ abô êndêḡ ḡê loḡ buyay ek Wapômbêḡ nêḡ thêlô bulubiḡ ami. Ba intu thêlôninḡ kambom hathak halumbak ba Wapômbêḡ anêḡ lamaninḡ lêk hayô hamô i yôv.

Pol lahiki ek êḡḡ avômalô Tesalonaika

17 Aiyay thêlô, bôk êv yêlô vê hêk môlô vauna ba abitak hatôm avômalô baloḡ, ma doḡtom yêlô kapôlôninḡ hamô haviḡ môlô denay. Ba intu yêlô lenḡhiki bêḡ anôḡ ek nagê môlô, lôk adum lôklokwaḡ ek nasôk esak loḡbô.

18 Yêlôaniḡ auk lôklokwaḡ ek nasôk nagê môlô ma ya Pol yahadum lôbôlôḡ ek yasôk, ma doḡtom Sadanḡ haminḡ yêlô loḡ siḡ.

19* Malê te intu tem indum yêlô malenḡ mavi lôk lenḡmavi lôk êtôm kuluy kêkêlô atu ba nêḡ athêḡ bêḡ êndêḡ yêlô êḡḡek Anyô Bêḡ Yisu thohavloma êndêḡ waklavôḡ endelêḡ? Môlô iyom!

20 Avanôḡ, môlô ma yêlôaniḡ lôkmaḡinḡ lôk lenḡmavi anôḡ.

3

Pol hêv Timoti hi Tesalonaika

1* Bôk yêlô lenḡmalainḡ hathak môlô ba miḡ hatôm nayabinḡ sawa daim ami. Ba intu yêlô lenḡhabi nena yai iyom namô Atens

2* ma nanêḡ Timoti êsôk. Yani ma yêlôaniḡ aiyay ba yêlô lôkthô ma Wapômbêḡ anêḡ ḡê ku haviḡ i ek anay Kilisi anêḡ Abô Mavi bêḡ. Yêlô êv yani ek embatho môlô loḡ lôk êsô môlô liḡ esak unim ôêvhaviḡ

3* ek malainḡ lomaloma miḡ imbulinḡ môlô ami. Môlô bôk oyala yôv nena Wapômbêḡ bôk hatak malainḡ takêḡ ek êpôm alalô takatu ba aêvhaviḡ.

4 Sêbôk atu ba yêlô amô haviḡ môlô ma anay lôbôlôḡ nena tem alalô naja malainḡ lomaloma. Ma môlô oyala nena nôḡ takêḡ lêk habitak yôv.

5 Ba intu miḡ hatôm yêlô namô sawa daim ami ba yahêv Timoti hathôk ek êḡḡ môlônim ôêvhaviḡ. Yakô ek anyô halôk avômalô lenḡ atu* esau môlô ba yêlôaniḡ ku takatu ba adum hathak môlô tem imbitak êtôm nôḡ oyanḡ.

Timoti hêv Pol thêvô hathak Tesalonaika iniḡ êvhaviḡ

6* Ma lêk Timoti hatak môlô ba halêm hathak loḡbô ma hawa abô mavi hathak môlônim ôêvhaviḡ lôk lemimhaviḡ. Yani hanay nena môlô othak lemimhabi yêlô lôk lemimmavi. Ma lemimhaviḡ lôklokwaḡ ek ôḡḡô yêlô ma yêlô aêḡ iyom.

7* Ba intu aiyay thêlô, môlônim ôêvhaviḡ hêv yêlô thêvô hathak malainḡ lôk vovay lomaloma takatu ba hapôm yêlô.

* 2:14: Ap 17:5 * 2:15: Ap 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19 * 2:19: Plp 2:15-16; 4:1; 2Te 1:4 * 3:1: Ap 17:15 * 3:2: Ap 16:1-3 * 3:3: 2Ti 3:12 * 3:5: Anyô êḡ ma Sadanḡ. * 3:6: Ap 18:5 * 3:7: 2Te 1:4

⁸ Êñ ma yêlô ayala nena môlô umiñ lôklokwanj hathak Wapômbêñ ba intu hadum yêlô amô lôkmala hathak loñbô.

⁹ Ma yêlô abôi ba leñijmavi anêñ dôêñ hathak môlô hêk Wapômbêñ ma ba intu miñ hatôm nabam leñijmavi êñ katô êndêñ Wapômbêñ ami.

¹⁰ Wak lo bôlôvôñ ma yêlô atenj mek lôklokwanj ek nasôk nagê môlô lôk nanêm môlô sa esak nôm takatu ba mi denanj ek unim ôêvhavinj injik lôkanôñ.

Pol hateñ mek hathak avômalô Tesalonaika

¹¹* Alalôaniñ Kamik Wapômbêñ da lôk alalôaniñ Anyô Bêñ Yisu tem nepesan loñôndê thêthôñ te ek yêlô nasôk nagê môlô.

¹² Ma Anyô Bêñ indum ek môlô lemimimbinj avômalô êvhavinj lôk avômalô sapêñ bêñ anôñ êtôm yêlô adum hadêñ môlô.

¹³ Ma yani embatho môlô kapôlômim loñ ek môlô nômô mathenj ma kambom mi êñjêk alalôaniñ Kamik Wapômbêñ ma êndêñ wak atu ba alalôaniñ Anyô Bêñ Yisu endelêm imbinj anêñ njê mathenj.

4

Nasopa Wapômbêñ anêñ lahavinj

¹ Yôv, aiyaj thêlô, yêlô bôk adôñ môlô hathak Wapômbêñ anêñ loñôndê nômô lo nombenj ek nundum yani lamavi ma lêk osopa yôv. Ma yêlô asonj môlô lokwanj hathak Anyô Bêñ Yisu anêñ athêñ nena nosopa loñôndê êñ mathalalenj.

² Môlô oyala abô takatu ba yêlô bôk aêv hadêñ môlô hathak Anyô Bêñ Yisu anêñ lôklokwanj yôv.

³* Êntêk ma Wapômbêñ anêñ lahavinj nena môlô numbitak mathenj ba notak sek walilij.

⁴* Yani lahavinj môlô tomtom noyabinj unim kupik êtôm Wapômbêñ anêñ ek avômalô lôkthô nebam.

⁵ Miñ thethanjak êmbôv o inanj njê daluk ami. Thêlô miñ eyala Wapômbêñ ami.

⁶ Ma miñ môlô nosau môlôviyanj ba nundum sek esak vêñi ami. Yêlô bôk ananj lôklokwanj hadêñ môlô yôv nena Wapômbêñ tem nêm vovanj viyanj esak nôm takêñ lôkthô.

⁷* Wapômbêñ miñ halam alalô ek namô lelaik ami. Mi, halam alalô ek namô mathenj.

⁸* Aêñ ba ôpatu ba hadô abô êntêk ma hadô Wapômbêñ atu ba hêv anêñ Lovak Mathenj hadêñ môlô. Ma miñ hadô anyô iyom iniñ abô ami.

Alalô leñijimbinj avômalô

⁹* Wapômbêñ bôk hadôñ môlô yôv hathak kobom leñijimbinj môlôviyanj ba intu yêlô miñ hatôm nato abô esak kobom êñ ami.

¹⁰ Môlô bôk udum aêñ hadêñ môlôviyanj takatu ba êmô malak nenanena anêñ plovins Masedonia kapô. Ma donjom aiyaj thêlô, yêlô asonj môlô lokwanj ek nundum aêñ mathalalenj.

¹¹* Ma nundum ek nômô labalina lôk noyabinj amda unim ku. Ma nundum ku ek nônmêm am sa êtôm atu ba yêlô bôk ananj hadêñ môlô yôv.

* 3:11: 2Te 2:16-17 * 4:3: 1Te 5:23; 1Pi 1:16 * 4:4: 1Ko 6:13 * 4:7: Hib 12:14; 1Pi 1:15-16
* 4:8: Luk 10:16; 2Ko 1:22 * 4:9: Jon 13:34 * 4:11: Ep 4:28

12 Nundum aêḡ ek miḡ nônêm malaiḡ êndêḡ anyô yaḡ ek eyabiḡ mólô ami, lôk ḡê takatu ba miḡ êvhaviḡ ami tem nêgê mólônim kobom nena mavi anôḡ.

Waklavôḡ Yisu endelêm

13 Aiyaḡ thêlô, yêlô leḡiḡhaviḡ mólô noyala katô esak malêla takatu ba tem êpôm ḡê êvhaviḡ takatu ba bôk ema yôv. Yakô mólô kapôlômim malaiḡ êtôm ḡê daluk takatu ba miḡ êv malerḡiḡ ek nimbiyô esak loḡbô ami.

14 *Alalô êvhaviḡ nena Yisu hama ba haviyô hathak loḡbô. Ba intu alalô aêvhaviḡ nena ḡê êvhaviḡ Yisu takatu ba bôk ema yôv ma tem Wapômbêḡ injik i liḡ êtôm hik Yisu liḡ ba nimbiyô esak loḡbô ba nêlêm imbiḡ Yisu.

15 *Êntêk ma Anyô Bêḡ Yisu da anêḡ abô takatu ba lêk yêlô anaḡ. Alalô takatu ba amô lôkmala denaḡ ma Anyô Bêḡ anêḡ waklavôḡ endelêm hayô ma tem miḡ ana namôḡ ek avômalô takatu ba bôk ema yôv ami.

16 Mi, Anyô Bêḡ da tem êndôk anêḡ leḡ lôk kaêk ma aḡela bêḡ atu tem endam ma Wapômbêḡ anêḡ lavuak tem niyuv. Êḡ ma ḡê ḡama takatu ba bôk êvhaviḡ Kilisi tem nimbiyô môḡ.

17 Êḡ ma Wapômbêḡ tem isup alalô takatu ba amô lôkmala denaḡ lôk ḡê ḡama takatu ba êvhaviḡ ek napôm Anyô Bêḡ êndôk buliv. Ma tem namô imbiḡ yani wak nômbêḡ intu sapêḡ.

18 Aêḡ ba nônêm am da thêvô esak abô êntêk.

5

Nôpôpêk am ek Anyô Bêḡ anêḡ endelêm

1 Aiyaḡ thêlô, yêlô miḡ hatôm nato abô êndêḡ mólô esak wak lo ayôḡ alê intu ba Anyô Bêḡ tem endelêm esak loḡbô ami.

2 *Mi. Mólô bôk oyala yôv nena Anyô Bêḡ anêḡ waklavôḡ ma tem êlêm êtôm anyô vani halêm hadêḡ bôlôvôḡ.

3 *Avômalô tem nenaḡ nena, “Alalô lêk amô mavi ma malaiḡ mi.” Êḡ ma ketherḡ oyaḡ ma malaiḡ bêḡ tem imbuliḡ thêlô êtôm vovaḡ hapôm avi lôk lasaberḡ ek embathu. Ba tem miḡ nêsôv ami.

4 Ma doḡtom, aiyaḡ thêlô, mólô miḡ ômô momaḡiniḡ ek waklavôḡ êḡ indum mólô noboloba êtôm anyô vani te ami.

5 *Mi, alalô sapêḡ ma wak lo deda iniḡ avômena ma miḡ bôlôvôḡ lo momaḡiniḡ iniḡ ami.

6 Ba intu napuki loḡ ba namô lêlê ma miḡ nanḡêk êtôm avômalô vi ami.

7 Ma vi atu ba êk sôm, ma êk hadêḡ bôlôvôḡ. Ma vi atu ba inum waiḡ ba elo molo, ma elo molo hadêḡ bôlôvôḡ.

8 *Ma doḡtom alalô ma wak anêḡ ba intu napuki loḡ. Ma alalôaniḡ aêvhaviḡ lôk leḡiḡhaviḡ tem êtôm moko biḡdaluk. Ma nanêm malerḡ ek waklavôḡ Wapômbêḡ nêḡ alalô bulubiḡ tem êtôm akôk kuluvovak.

9 Wapômbêḡ hatak alalô ek nêḡ alalô bulubiḡ esak alalôaniḡ Anyô Bêḡ Yisu Kilisi ma miḡ hatak alalô ek naja anêḡ lamaniḡ ami. Mi.

10 *Yani hama ek alalô ba intu alalô amô lôkmala mena ama ma hatôm amô lôkmala haviḡ yani.

11 Aêḡ ba nônêm amda thêvô lôk nobatho am loḡ êtôm intu othak udum.

* 4:14: Lom 14:9; 1Ko 15:3-4,12 * 4:15: 1Ko 15:51-52 * 5:2: Mat 24:42-43; 2Pi 3:10; ALK 3:3

* 5:3: Mat 24:39; Luk 21:34-35 * 5:5: Lom 13:12 * 5:8: Ais 59:17; Ep 6:14,17 * 5:10: Lom 14:8-9; 1Te 4:14

Njê êvhavinj ininj lojôndê nesopa

12 Aiyaj thêlô, yêlô anaj ek môlô nodovak njê takatu ba idum ku bêj hathak môlô lôk eyabinj môlô hathak Anyô Bêj anêj ku lôk ik auk mavi thô hadêj môlô ek notak kobom kambom.

13 Ma lemimimbij i ba nônêm athêj bêj êndêj njê takêj esak ininj ku. Ma nômô yôhok mavi imbij am.

14 *Aêj ba aiyaj thêlô, yêlô asoj môlô lokwanj ek nonaj lôklokwanj êndêj njê ku mi ek nindum ku lôk nônêm njê takatu ba êkô thêvô ma nônêm njê vau hathak êvhavinj sa. Ma nômô malinjyâô imbij avômalô sapêj.

15 *Noyabinj am ek wak nômbêj intu ma nundum mavi imbij am lôk avômalô sapêj. Ma môlô te mij injik anyô yaj anêj kambom lilij ami. Mi.

16 *Wak nômbêj intu sapêj ma lemimmavi.

17 Lôk notej mek ma mij notak ami.

18 *Ma nônêm lemimmavi êndêj Wapômbêj esak malêla takatu ba habitak. Wapômbêj anêj lahavinj nena môlô takatu ba ômô havinj Yisu Kilisi nundum aêj.

19 *Ma mij numinj Lovak Mathenj anêj ku loj sinj ami.

20 Lôk mij nôndô abô plopet takatu ba Lovak Mathenj hêv hadêj môlô ami.

21 *Noyawê nômkama sapêj ma nobaloj nôm takatu ba mavi loj.

22 Ma nobasinj am ek kambom lomaloma sapêj.

23 *Wapômbêj da ma yôhok anêj ôdôj ba tem indum môlô numbitak mathenj anôj lôk eyabinj unim dahôlômim lôk auk ma kupik dedauj mavi ek kambom mi êndêj waklavôj atu ba alalôaninj Anyô Bêj Yisu Kilisi endelêm.

24 Ôpatu ba halam môlô hathak hasopa anêj abô ba tem indum aêj ek abô takêj injik anôj.

25 *Aiyaj thêlô, notej mek ek yêlô.

26 Ma nokam môlôvianj esak kobom yôhok mathenj.

27 Yahanaj lôklokwanj hathak Anyô Bêj anêj athêj nena nosam kapya êntêk êndêj môlôvianj lôkthô.

28 Alalôaninj Anyô Bêj Yisu Kilisi anêj wapôm êmô imbij môlô sapêj.

* 5:14: 2Te 3:6,11 * 5:15: Lom 12:17; 1Pi 3:9 * 5:16: Plp 4:4 * 5:18: Ep 5:20 * 5:19: Ep 4:30 * 5:21: 1Jon 4:1 * 5:23: 2Te 3:13 * 5:25: Kol 4:3; 2Te 3:1

Karya yang atu ba Pol hato hi Tesalonaika Abô mông

Hatôm ayông bahenji ba lahavute la atu ba Pol hamô Kolin ma hato karya yang havej yam êntêk hadêj avômalô Tesalonaika. Pol hato ek embatho iniñ êvhavij loj ma hanaj abô doho havij ek epesanj iniñ auk esak waklavôj atu ba tem Yisu endelêm.

Hato hadêj 51 mena 52 AD la.

Pol hêv lamavi

¹ Ya Pol ma Silas lo Timoti, yêlô ato karya êntêk hadêj mólô avômalô ôêvhavij takatu ba ômô havij alalôaniñ Kamik Wapômbêj lo Anyô Bêj Yisu Kilisi anêj Tesalonaika.

² *Kamik Wapômbêj lo Anyô Bêj Yisu Kilisi iniñ wapôm lôk labali êmô imbiñ mólô.

Avômalô Tesalonaika miñ êv yak hathak malaij ami

³ Aiyaj thêlô, yêlô athak aêv lenijmavi hadêj Wapômbêj hathak mólô hatôm wak nômbêj intu sapêj. Êj ma mavi ek malê nena mólônim ôêvhavij halumbak hi ba hi ma mólô tomtom unim lemimhavij mólôviyan habitak bêj.

⁴ *Ba intu yêlô abam mólô hadêj avômalô êvhavij anêj luvuluvu. Ba anaj nena avômalô ibulij mólô ba owa malaij lomalama, ma dorjtom ôêvhavij Yisu ba umiñ lôklokwan denaj.

Wapômbêj tem indum abô

⁵ Nôm takêj hik thô nena Wapômbêj anêj hadum abô ma thêthôj iyom ba tem enaj nena mólô hatôm nômô yani anêj loj lôkliñyak kapô atu ba lêk owa malaij hathak.

⁶ *Avanôj, Wapômbêj tem indum abô thêthôj ba nêv malaij êndêj jê takatu ba êv malaij hadêj mólô.

⁷ *Ma nêv lovak êndêj mólô takatu ba owa malaij lôk yêlô imbiñ êndêj waklavôj atu ba Anyô Bêj Yisu lôk anêj añela lôklokwan netak lenj ba nêlêm yaiñ lôk atum dahalañ.

⁸ *Ma nêv vovaj viyan êndêj jê takatu ba êthôj Wapômbêj lôk jê takatu ba miñ esopa alalôaniñ Anyô Bêj Yisu anêj Abô Mavi ami.

⁹ *Vovaj bêj tem imbulij jê takêj êtôm wak nômbêj intu sapêj ba tem nêv daimbô ênjêk Anyô Bêj ma lôk anêj lôklokwan lôkmarjij.

¹⁰ *Nôm takêj tem imbitak êndêj waklavôj yani endelêm ek anêj avômalô mathen takatu ba êvhavij nêmbô anêj athêj lôk nebam yani. Ma mólô aêj iyom ek malê nena mólô ôêvhavij yêlôaniñ abô havij.

Eterj mek ek avômalô Tesalonaika

* **1:2:** Lom 1:7 * **1:4:** 2Ko 7:4; 1Te 2:19 * **1:6:** Lom 12:19 * **1:7:** 1Te 3:13 * **1:8:** Ais 66:15
* **1:9:** Ais 2:10 * **1:10:** Kol 3:4

11 *Ba intu yêlô aterŋ mek wak nômbêŋ intu ek môlô nena alalôaniŋ Wapômbêŋ indum ek môlô nômo êtôm atu ba yani bôk halam môlô ek nômo aêŋ, lôk nêŋ lôklokwaŋ êndêŋ môlô ek nundum nôm mavi takatu ba lemimhaviŋ nundum lôk nundum ôêvhaviŋ anêŋ ku sapêŋ.

12 Ma yahaterŋ mek takêŋ ek Anyô Bêŋ Yisu enja athêŋ bêŋ esak môlô ma môlô noja athêŋ bêŋ esak yani esak alalôaniŋ Wapômbêŋ lôk Anyô Bêŋ Yisu Kilisi iniŋ wapôm.

2

Anyô lëndôŋ kôtôŋ atu tem êyô

1 Aiyaŋ thêlô, yêlôaniŋ abô te hêk ek nanaŋ êndêŋ môlô esak alalôaniŋ Anyô Bêŋ Yisu Kilisi anêŋ endelêm ba isup alalô esak donjom ek napôm yani.

2 Anyô late hasau nena Anyô Bêŋ anêŋ waklavôŋ lêk halêm yôv, êŋ ma miŋ noson kakapuk ba unim auk endowaliŋ ketherŋ ami. Anyô late hanaŋ nena Lovak Matherŋ hêv abô êŋ mena yêlô ato abô êŋ halôk kapya ma miŋ nônênimbiŋ thêlô ami.

3 *Lôk miŋ notak thêlô ek nesau môlô ami. Mi, waklavôŋ êŋ tem imbitak embeŋ yam ek waklavôŋ êvôliŋ dômiŋ hadêŋ Wapômbêŋ lôk anyô lëndôŋ kôtôŋ anêŋ waklavôŋ êlêm yaŋ. Yani ma anyô pik atu ba tem Wapômbêŋ imbuliŋ.

4 *Yani tem nêŋ ida liŋ ba êpôlik ek Wapômbêŋ lôk nômkama sapêŋ takatu ba avômalô elam nena matherŋ. Ma tem ni êyô êmô Wapômbêŋ anêŋ unyak matherŋ kapô ba enaŋ nena yanida ma Wapômbêŋ.

5 Bôk yahamô haviŋ môlô ma yahananŋ nôm takêŋ yôv. Lemim hêv siŋ e?

6 Ma lêk oyala nôm atu ba havalonŋ yani lonŋ ba hayabiŋ waklavôŋ atu ba Wapômbêŋ hatak ek ende yaŋ.

7 Kobom leŋôndôŋ kôtôŋ lêk hadum anêŋ ku menaŋna hamô kapô. Tem indum aêŋ endeba Wapômbêŋ nêŋ anyô atu ba hamiŋ lonŋ siŋ vê am.

8 *Êŋ ma anyô lëndôŋ kôtôŋ êŋ tem ende yaŋ. Vêŋ ma tem Anyô Bêŋ Yisu endelêm ma anêŋ abôlêk auk tem injik ôpêŋ vônô lôk anêŋ deda lôkmaŋgiŋ injik ôpêŋ anêŋ lôklokwaŋ pesa.

9 *Anyô lëndôŋ kôtôŋ êŋ tem êlêm lôk lôklokwaŋ bêŋ ek indum Sadaŋ anêŋ ku lôk lavôŋiŋ ma nômbithi oyaŋ lomaloma.

10 Tem indum kambom lomaloma ek esau avômalô takatu ba evenŋ lonŋndê ŋama ek malê nena thêlô miŋ êvhaviŋ abô avanôŋ takatu ba hatôm nêŋ i bulubiŋ ami.

11 Ba intu Wapômbêŋ tem nêŋ auk lokbanŋ lôkliŋyak ek esau thêlô ek nêŋnimbiŋ abôyaŋ takatu.

12 Aêŋ ba avômalô takatu ba miŋ êvhaviŋ abô avanôŋ ami ma leŋiŋmavi hathak iniŋ kambom ma Wapômbêŋ tem enaŋ iniŋ kambom bêŋ.

Numiŋ lôklokwaŋ

13 *Aiyaŋ thêlô takatu ba Anyô Bêŋ lahaviŋ, yêlô athak aêv leŋiŋmavi wak nômbêŋ intu hadêŋ Wapômbêŋ hathak môlô. Êŋ ma mavi ek malê nena môŋ anôŋ ma yani hatak môlô ek nêŋ môlô bulubiŋ. Ma hêv môlô bulubiŋ hathak

* 1:11: Kol 1:9; 1Te 1:2-3 * 2:3: 1Ti 4:1; 1Jon 2:18; 4:3 * 2:4: Ese 28:2; Dan 11:36 * 2:8: Ais 11:4; ALK 19:15 * 2:9: ALK 13:11-13 * 2:13: Ep 1:4; 2Te 1:3

môlônim ôêvhavinj abô avanônj lôk Lovak Matherj anênj ku takatu ba hadum ek môlô numbitak matherj.

¹⁴ Yani halam môlô hathak Abô Mavi atu ba yêlô ananj ek alalôanianj Anyô Bênj Yisu anênj lôkmarjginj imbi êyô môlô vôv.

¹⁵ Ba intu aiyanj thêlô, numinj lôklokwanj ba nobalorj abô avanônj takatu ba yêlô ato lo ananj hadênj môlô lorj.

Pol anênj mek

¹⁶⁻¹⁷ Alalôanianj Anyô Bênj Yisu da lo Kamik Wapômbênj nênem môlô thêvô ma nembatho môlô lorj esak nômkama mavi nômbênj atu ba môlô udum lo onanj. Wapômbênj lahavinj alalô ba hathak anênj wapôm ma hêv alalô thêvô atu ba tem minj nêem yak ami lôk havak abô hathak nôem mavi takatu ba nanêem malej esak.

3

Notenj mek êndênj Wapômbênj ek nêem yêlô sa

¹ Ma aiyanj thêlô, notenj mek ek Wapômbênj nêem yêlô sa ek Anyô Bênj anênj abô ni pik sapênj ketherj ek enja athênj bênj êtôm atu ba bôk udum.

² Ma notenj mek ek Wapômbênj nêem yêlô vê ênjêk njê sek lôk njê kambom ek malê nena avômalô vi minj êvhavinj ami denanj.

³ Ma donjom Anyô Bênj hasopa anênj abô iyom ba tem embatho môlô lorj ma eyabinj môlô ek ngôk kambom atu.

⁴ Hathak Anyô Bênj anênj lôklokwanj ma yêlô ayala avanônj nena abô takatu ba ananj, ma môlô lêk udum ba tem nundum ni thêthô.

⁵ Anyô Bênj injik môlônim kapôlômim linj ek noyala Wapômbênj anênj kobom lahavinj lôk Kilisi anênj kobom haminj lôklokwanj hathak malainj lomalama.

Avômalô lôkthô nindum ininj ku

⁶ Aiyanj thêlô, yêlô ananj lôklokwanj hadênj môlô hathak alalôanianj Anyô Bênj Yisu Kilisi anênj athênj nena nômô daim ek môlôvianj takatu ba êmô ku mi ba minj esopa abô takatu ba yêlô êv hadênj môlô ami.

⁷ Môlô ojala nena mavi ek nosopa yêlô venjingwam. Ma sêbôk atu ba yêlô amô havinj môlô, ma minj amô ku mi ami.

⁸ Mi, yêlô adum ku lôklokwanj bôlôvônj ba wak ek minj nanêem malainj êndênj môlô ek noyabinj yêlô ami. Lôk yêlô minj anj anyôla anênj nôem oyanj ami.

⁹ Yêlô hatôm nananj ek môlô nônem yêlô sa esak nôem. Ma donjom yêlô minj bôk adum aênj ami ek anjik lonjondê thô êndênj môlô.

¹⁰ Sêbôk ba yêlô amô havinj môlô ma aêv abô êntêk hadênj môlô nena, "Anyô te minj hadum ku ami ma minj enjanj nôem ami."

¹¹ Ma donjom yêlô alanjô nena môlô vi ôêk vau ma ku mi ma olom overj lounyak ba ôêv vemimbôlêk yakyak hathak avômalô vi.

¹² Ma hathak Anyô Bênj Yisu Kilisi anênj athênj, yêlô ananj lôklokwanj hadênj avômalô anênj aênj ek nêemô malinjaô ba nindum ida ininj ku ek nejanj nôem.

¹³ Ma aiyanj thêlô, minj môlô vau ek nundum nôem takatu ba mavi ami.

¹⁴ Anyô late minj hasopa yêlôanianj abô takatu ba ato ami, ênj ma ôngô ôpênj katô. Ma nôemô daim ek yani ek yani mama esak kobom ênj.

* **3:4:** 2Ko 7:16; Gal 5:10 * **3:6:** Lom 16:17 * **3:7:** Plp 3:17 * **3:8:** 1Te 2:9 * **3:9:** 1Ko 9:4;
1Te 1:6 * **3:11:** 1Ti 5:13 * **3:12:** 1Te 4:11 * **3:13:** Gal 6:9

15* Ma donjom minj nõngô yani êtôm anyô atu ba hik vovak havinj o ami. Mi, onanj abô imbinj yani êtôm mamujanj ek nê mavi êndênj yani.

Abô anênj danj

16 Anyô Bênj ma yôhok anênj ôdônj ba tem nê m yôhok êndênj môlô esak nõmkama sapênj êtôm wak nõmbênj intu. Anyô Bênj êmô imbinj môlô sapênj.

17 Ya Pol yahathak yahato abô danj êntêk iyom hathak yada yabahe nj hêk kapya takatu ba yahananj ba eto ek hik thô nena kapya takênj halê m anênj ya.

18 Alalô aninj Anyô Bênj Yisu Kilisi anênj wapôm êmô imbinj môlô lôkthô.

* 3:15: 1Te 5:14

Kapyra môñ atu ba Pol hato hadêñ

Timoti Abô môñ

Pol hato kapyra êntêk hadêñ Timoti. Timoti ma anyô Listla te (Ap 16:1). Lambô ma anyô Glik te ma talêbô ma avi Israeël. Pol lo Silas bôk i enañ Wapômbêñ anêñ Abô Mavi even ma ewa Timoti haviñ (Ap 16:1-4). Vêm ma Pol hi hamô Epesus hatôm sondabêñ lô ba hanañ Wapômbêñ anêñ Abô Mavi ma Timoti hamô ba hadum ku êñ haviñ (Ap 19:1-22). Havañ yam ma Pol hatak Timoti ek eyabiñ avômalô êvhaviñ anêñ Epesus ma hi plovins Masedonia. Ma Pol hayê nena tem êmô loñ êñ sawa daim ba intu hato kapyra êntêk ek nêñ Timoti sa. Hato hathak loñondê eyabiñ nê êvhaviñ lôk kobom nêñem yen êndêñ Wapômbêñ lôk eyabiñ i esak kêdôñwaga abôyañ.

Hato hadêñ 64 AD la.

¹ Ya Pol, Yisu Kilisi anêñ aposel yahato kapyra êntêk. Wapômbêñ anyô hêv alalô bulubiñ lôk Yisu Kilisi ôpatu ba alalô aêv maleñiñ, thai enañ abô ba yahabitak Yisu Kilisi anêñ aposel.

²* Hadêñ o Timoti yenañ okna anôñ atu ba hôêvhaviñ.

Kamik Wapômbêñ lôk Yisu Kilisi alalôaniñ Anyô Bêñ iniñ wapôm lôk kapôlôñiñ ma labali êmô imbiñ o.

Nanjik abôyañ pesa

³ Sêbôk atu ba yaha plovins Masedonia ma yahason o lokwañ nena ômô Epesus ek onañ êndêñ nê takatu ba êdôñ avômalô hathak êvhaviñ anêñ ôdôñ yañ nena netak iniñ ku êñ.

⁴* Ma miñ thêlô nimbi kukuthiñ abôyañ bô lôk nekatuñ limi bôbô takatu ba êthôñ paliñ ami. Nôm takêñ hadum ba avômalô leniñhabui ma miñ hêv thêlô sa ek nêñemimbiñ Wapômbêñ anêñ auk ami.

⁵ Yahanañ abô takêñ ek alalôaniñ kapôlôñiñ êñjêk mabuñ lôk nasôï ba naya lôk nanêñimbiñ avanôñ ek leniñimbiñ avômalô vi.

⁶ Avômalô doho lêk etak auk takêñ ba idum mayaliv hatôm abô anêñ ôdôñ mi.

⁷ Thêlô miñ eyala abô takatu ba enañ hathak ami ba leniñhaviñ nimbitak êtôm anyô êv auk hathak abô balabuñ ba idum hatôm thêlôda nê lôkauk.

⁸* Ma doñtom alalô ayala nena anyôla miñ halela abô balabuñ ami, êñ ma nôm mavi anôñ.

⁹ Ma bôk ayala yôv nena balabuñ ma miñ eto ek nê thêthôñ ami. Mi. Eto ek nê takatu ba miñ esopa Wapômbêñ anêñ abô ami lôk nê lenôndôñ kôtoñ lôk nê miñ êvhaviñ ami lôk nê kambom lomaloma lôk nê miñ matheñ ami lôk nê ïbuliñ Wapômbêñ lôk nê ik lami lo taluvi vônô lôk nê ik anyô vônô.

¹⁰ Ma eto ek nê idum sek haviñ anyô yañ yanavi lôk anyô da idum i ma avi da idum i, lôk nê ewa anyô vi vani hatôm iniñ nê ku lôk nê enañ abôyañ êmô loñ idum abô. Eto balabuñ êñ ek kambom takêñ lôk nôñ lada takatu ba miñ esopa auk thêthôñ ami.

* **1:2:** Ap 16:1-3; Tit 1:4 * **1:4:** 1Ti 4:7; Tit 1:14 * **1:8:** Lom 7:12,16

11 Auk thêthônêj êj ma abô mavi atu ba hik Wapômbêj atu ba ida hamô mavi anêj lôkmanjij thô ma bôk hêv hadêj ya ek yayabinj.

Pol hêv lamavi hadêj Wapômbêj

12 *Yisu Kilisi hêv lôklokwanj hadêj ya ba hayala yenanj ku mavi. Ba intu hêv ya ek yandum anêj ku. Aêj ba intu yahêv yalenjmavi hadêj Yisu Kilisi alalôanij Anyô Bêj.

13 *Sêbôk atu ba miñ yahêvhavinj ami ba yahasonj nena yahadum mavi ba yahananj abôma hathak Wapômbêj lôk yahêv vovanj hadêj anêj avômalô ma ya anyô yalenjnanja. Ma donjom Wapômbêj hêv kapô ek ya.

14 Anyô Bêj ma anyô wapôm ba hangasô êvhavinj lôk lenjnmavi atu ba yahapôm hêk Yisu Kilisi aleba anêj danj mi.

15 *Êntêk ma abô avanônj binj ba avômalô sapêj nênemimbij. Yisu Kilisi halôk pik ba halêm ek nêm avômalô kambom bulubinj. Ma yada ma anyô ôvathek anônj.

16 Ba intu Wapômbêj hêv kapô ek ya anyô ôvathek kambom êj ek yani injik Yisu Kilisi anêj malinjyaô atu ba anêj danj mi thô ek avômalô nêgê ba nênemimbij ma neja lôkmala atu ba nêmô wak nômbêj intu sapêj.

17 Wapômbêj ma kinj hatôm wak nômbêj intu sapêj ba ida hamô lôkmala. Ma avômalô miñ hatôm nêgê ami. Yanida ma Wapômbêj. Aêj ba nanêm athêj lôkmanjij êndêj Wapômbêj wak nômbêj intu sapêj. Avanônj.

Timoti injik vovak lôklokwanj esak kobom kambom

18 Timoti yenanj okna, sêbôk ma plopet enanj abô hathak o. Yahavatho thêlônij abô loñ hathak ku takatu ba bôk yahêv hadêj o yôv. Lemimbi abô takêj ek nunjgwik vovak mavi atu.

19 Ombalonj hôêvhavinj loñ lôk ôsô o ba oya. Doho bôk êpôlik hathak auk êj ba inij êvhavinj hatôm yenj hamô ôthôm lôk lovak bêj ba hamô yenj vose.

20 *Himeneus lo Aleksanda bôk idum aêj ba yahêv i hadêj Sadanj ek thai neja auk ek miñ thai nenanj abôma esak Wapômbêj ami.

2

Natej mek ek nêm avômalô vi sa

1 Aêj ba nodanô! Môlô notenj mek bêj anônj ba nonanj môlônim lemimhavinj bêj lôk nônêm lemimmavi esak avômalô sapêj. Ma nonanj injik Wapômbêj lij ek nêm avômalô takatu ba lenjmalainj sa. Ma notenj mek ek

2 kinj lôk nê bêjbêj takatu imbij ek alalô namô labali mavi lôk namô malinjyaô ek alalô nasopa Wapômbêj ba namô yani vibij.

3 Mek takêntêk ma mavi ba tem indum alalôanij Wapômbêj anyô hêv alalô bulubinj lamavi.

4 Yani lahavinj avômalô lôkthô neyala abô avanônj ek nêm thêlô bulubinj aêntêk nena

5 Wapômbêj ma donjom. Ma Yisu Kilisi iyom intu anyô yôhok ek embak avômalô loñ imbij Wapômbêj.

6 *Ma Wapômbêj bôk hatak anêj waklavônj te yôv ba intu hêv Yisu Kilisi êj ek nêm avômalô vuli lôk injik thô nena Wapômbêj lahavinj nêm avômalô sapêj bulubinj.

* 1:12: Ap 9:15; 1Ko 15:9-10; Gal 1:15-16 * 1:13: Ap 8:3; 9:1-5 * 1:15: Luk 19:10 * 1:20: 1Ko 5:5; 2Ti 4:14-15 * 2:6: Gal 1:4

7 *Yisu habi ban hayô hêk ya ek yandum ku aposel ek yanar abô mavi êntêk bêj. Ya anyô yahêv auk hathak êvhavij anôj hadêj nê daluk. Yahanar avanôj binj. Ma minj yahanar abôyar ami.

8 Ba yalerhaviy anyô sapêj netak lenjirjarja lôk abô êkôki lôk nimbitak matherj ma nênem bahenij lij ba netenj mek.

Avi inij kobom nindum

9 *Ma yalerhaviy avi nijik kwêv mavi lôk nipuk sôp mavi lôk nepesar i mavi êtôm atu ba minj êbôi ami. Ma minj nibutiñ lenjirkadok detaim lôk nebanu kômkom gol lôk kômkom kêkêlô esak lenjinkupik ma nijik kwêv lo sôp lôkmarinj ami.

10 *Thêlô lenjijimbi auk ek nindum mavi lomaloma. Êj ma inij kwêv lo sôp. Avi takatu ba elanj Wapômbêj anêj abô ba esopa ethak idum aêj.

11 Môlô othak donjom ek nônem yej, êj ma avi nêmo anyô vibinj iyom ba nêmo bônôj ek neja auk.

12-13 *Wapômbêj hapesar Adam hamôj ma Ewa havenj yam. Ba intu minj yahatak avi ek nênem auk mena nêmôj ek anyô ami. Thêlô nêmo bônôj iyom.

14 *Ma Sadar minj hasau Adam ami. Yani hasau Ewa ba habitak avi lêndôj kôtôj.

15 Ma donjom avi te tem embathu amena ba avi takatu ba êvhavij ba êmô matherj ma lenjirhaviy lôk eyabinj i mavi ma tem neja bulubinj.

3

Avaka inij abô

1 *Êntêk ma abô avanôj. Anyôla anêj auk nena imbitak avaka, êj ma mavi.

2 *Ma avômalô nêgê ôpêj nena anyô thêthôj vêmam ka nendam ek imbitak anyô bêj. Ma êmô tinij imbinj yanavi. Yani anyô auk mavi lôk hapuki loj ma hamô batôj oyarj lôk hawa avômalô thô ma hadôj avômalô mavi.

3 Yani minj inum waij ba endo molo lôk lamanij ba injik vovak ami. Yani êmô yôhok ma minj laimbinj valuselenj ami.

4 Yani eyabinj yanavi lôk nali mavi ma êndôj nali ek nesopa anêj abô ba nêmo yani vibinj.

5 Anyô minj hayabinj yanavi lo nali mavi ami ma minj hatôm eyabinj Wapômbêj anêj avômalô ôdôj takatu ba êvhavij mavi ami.

6-7 *Anyô kambom te hiki liliñ ba habitak mavi ma minj enja athêj bêj ba indum ku te kethenj ami endeba nê daluk nêgê imbinj nena yani anyô mavi am. Yakô tem yani êmbôi ba enja mama ba êndok Sadar anêj lek ba nêmo yak imbinj Sadar êndêj waklavôj indum abô.

Nê év avômalô sa inij abô

8 Ma nê takatu ba idum ku ba év avômalô êvhavij sa ma nêmo thêthôj êtôm avaka. Thêlô nenar abô avanôj iyom. Ma minj ninum waij bêj anôj lôk netararj esak avômalô vi inij valuselenj ami.

9 Thêlô nêsôi ba neya ma nênemimbinj nômkama nômbêj atu ba Wapômbêj hik thô ma nebalon loj lôklokwarj.

* 2:7: Ap 9:15; Gal 2:7-8; 2Ti 1:11 * 2:9: 1Pi 3:3-5 * 2:10: 1Ti 5:10 * 2:12-13: 1Ko 14:34; Stt 2:7,21-22; 1Ko 11:8-9 * 2:14: Stt 3:1-6; 2Ko 11:3 * 3:1: Ap 20:28 * 3:2: Tit 1:6-9 * 3:6-7: 2Ko 8:21

¹⁰ Nutitij inij ku nena thêthôj vêmam ka nônêm ku nênêm avômalô sa êndêj i.

¹¹ *Ma vêji ma thêthôj êtôm thêlôda. Ma mij nenanj abô kambom esak avômalô vi ami. Ma nipuki loj esak auk mayaliv. Ma mij nenanj abôyanj lôk neja vani ami.

¹² Ma nêmo tijij imbij vêji ba neyabij vêji lôk nali ma inij nômkama sapêj mavi.

¹³ Ma idum ku mavi ma avômalô tem nebam i ma mij hatôm nêkô ek nenanj inij abô bêj esak inij hêvhavij Yisu Kilisi ami.

Wapômbêj hik anêj thêthôj thô

¹⁴⁻¹⁵ Yalenjavij yangê o kethen oyanj. Ma donjom yahakô ek nômla embalonj ya loj. Ba intu yahato abô êntêk ek oyala Wapômbêj anêj auk esak yani anêj avômalô inij kobom. Yani ma Wapômbêj lôkmala. Wapômbêj anêj thalalenj ma avômalô takatu ba êvhavij. Avômalô takêj ma hatôm unyak landij lôk bum vumak takatu ba havalonj Wapômbêj anêj abô avanôj loj.

¹⁶ *Avanôj! Êntêk êj ma nômbêj. Wapômbêj hik anêj thêthôj thô aêntêk.

Yani hawa lijkupik pik ba halêm pik,

ma Lovak Mathenj hik yani thô,

ba anjela êyê yani,

ma anyô enanj yani bêj hadêj nê pik lôkthô,

ba nê pik elanj ba êvhavij yani,

ma Wapômbêj hawa yani ba hi hadô hamô anêj loj lôkmanjgij anôj.

4

Kêdôjwaga abôyanj

¹ Lovak Mathenj hananj avanôj bij nena habobo pik lo lej anêj danj ma avômalô doho tem nêmbôlij dôminj esak inij êvhavij Wapômbêj ba nesopa ngôk takatu ba evenj ek esau avômalô lôk elanj auk takatu ba halêm anêj ngôk.

² Ma avômalô takatu ba ethak esopa ngôk inij abô lôk êv auk hadêj avômalô ba enanj abô mavi aleba avômalô esonj nena thêlô ma avômalô thêthôj. Ma donjom thêlô ma nê abôyanj. Thêlô êthô i ba eya ma donjom idum kambom thêthô aleba inij auk mavi bôk habitak hatôm atum la. Thêlô hatôm bok mathanj ba mij lenjmalanj ami.

³ *Thêlô itip ek avômalô mij neja i lôk nejanj nômlaloma ami. Ma donjom Wapômbêj hapesanj nôml takêj ek avômalô takatu ba êvhavij lôk eyala abô avanôj ma neja ek nênêm lenjmavi êndêj Wapômbêj.

⁴⁻⁵ Howa Wapômbêj anêj nôml takêj ba hotenj mek lôk lemmavi êj ma nôml takêj tem imbitak mavi. Anêml lemmavi lôk Wapômbêj anêj abô hadum nôml êj habitak mavi. Aêj ba nômkama sapêj atu ba Wapômbêj hapesanj ma mavi. Ba intu mij utij ek nômlate ami.

Yisu anêj anyô ku mavi

⁶ Onanj abô takêj katô êndêj Wapômbêj anêj avômalô. Ma nonjwanj Wapômbêj anêj abô avanôj lôk osopa anêj auk mavi takatu ba bôk holaroj yôv. Êj ma avômalô tem nêgê nena o ma Yisu Kilisi anêj anyô ku mavi.

* 3:11: Tit 2:3 * 3:16: Mak 16:19; Jon 1:14; Kol 1:23 * 4:3: Stt 9:3; Lom 14:6; 1Ko 10:30-31

7-8 *Min onja kukuthin abôyan ba onaj lók min ondarô avôdôgnena inin auk thôthôthôn ami. Ôpatu ba hadum ku lomaloma ek nê m lóklokwan êndên lijkupik tem êmô mavi dokte. Ma donjom ôpatu ba hadum ku hasopa Wapômbên, yani tem êmô mavi anôn. Wapômbên habutin abô ek nê avômalô sa êmô pik êntêk. Ba ema ma tem nê m i sa aên iyom. Aên ba nundum Wapômbên anên ku ek nosopa yani.

9 Êntêk ma abô lóklokwan anôn ba avômalô sapên nênimimbin.

10 *Alalô lêk aên malenjin hadên Wapômbên. Yani ma Wapômbên atu ba hamô lókmal ba hêv avômalô sapên bulubin. Ba intu yêlô adum ku lók vovanik ek nanê m avômalô sapên sa ek ôpatu ba hêvhavin ma tem enja bulubin êj.

11 Timoti yahanan hadên o nena ôndôn avômalô esak nôm takêntêk lók oson i lokwan ek nesopa.

12 *O ma anyô muk. Ba onaj abô mavi iyom lók undum thêthôn ma lemimbin avômalô lók ônimimbin Wapômbên ma ômô mabu ek avômalô nêgê o ba nesopa vemgwan. Êj ma avômalô min hatôm nêpôlik esak o ami.

13 Osapa Wapômbên anên abô êndên avômalô wak nôm bên intu sapên lók onaj anên abô bên lók nê m auk êndên thêlô ende ba êtôm wakma atu ba yahayô.

14 *Plopet enaj abô hathak wapôm takatu ba Wapômbên hêv ma avaka etak bahenjin hayô hêk o ma min ômbi wapôm êj thô ami.

15 Osopa abô êntêk katô oyan ba nê m anê m auk lókthô ek undum ku êntêk ek avômalô lókthô nêgê nena anê m hêv hêvhavin halumbak.

16 Oyabin nôm takatu ba hudum lók auk takatu ba hêv hadên avômalô katô. Ma osopa Wapômbên lók onaj anên abô wak nôm bên intu sapên. Êj ma tem odanê m o bulubin lók avômalô takatu ba elanjô anê m abô.

5

Noyabin nê êvhavin mavi

1 Onaj abô yaô êndên anyô bên atu ba hadum kambom inaj honaj hadên lemambô. Ma min osaj yani ami. Undum mavi êndên nê muk inaj hudum hadên mamuyan molok.

2 Ma avi bên bên ma undum aên iyom êtôm hudum hadên lemtambô. Ma onja auk mabu ek avô esak avi muk inaj hudum hadên livômi.

Opalê eyabin avi tôp

3 Avi tôp takatu ba inin avômalô mi ma oyabin thêlô mavi.

4 Ma donjom avi tôp te anên nali lók limi êmô, êj ma inin ku môn anôn ma nindum thêthôn ek neyabin yani êtôm lami lók limi bók idum hadên i ek nêwê mavi taksêbók viyaij. Êj ma tem indum Wapômbên lamavi. Ba intu nundum aên ma min nonaj esak abô iyom ami.

5 Avi tôp takatu ba inin thalalen mi ethak êv malenjin hadên Wapômbên bôlôvôn ba wak ma enaj hik yani lin ek nê m thêlô sa.

6 Ma avi tôp takatu ba êbôlê m nôm pik mavinami lók idum sek mayaliv, êj ma inin lerjinjkupik ma lókmal ma donjom inin dahô bók hama yôv.

* 4:7-8: 1Ti 1:4 * 4:10: 1Ti 2:3-4 * 4:12: Tit 2:15 * 4:14: 2Ti 1:6

⁷ Ma ôndôñj avômalô esak auk takêñj ek anyô te miñ hatôm enañ nena thêlô ma avômalô kambom ami.

⁸ Ôpatu ba miñ hayabin anêñj ôdôñj katô ami êñj ma anyô kambom. Ma ôpatu ba miñ hayabin anêñj thalalenj katô ami, êñj ma hatôm havôlinj dôm ek anêñj hêvhavinj. Yani ma kambom anôñj ek ñjê daluk.

⁹⁻¹⁰ Avi tôp takatu ba ininj sondabêñj bôk hatôm 60 ba havôhi ma sêbôk ma êk havinj vênj iyom ba eyabin ininj avômena lôk ewa avômalô lonj buyanj thô ba ithik avômalô mathenj veninj lôk êv avômalô ewa malainj sa lôk idum ku mavi lomaloma wak nômbêñj intu sapêñj, êñj ma oto ininj athêñj êndôk kapya.

¹¹ Ma miñ oto avi tôp muk ininj athêñj êndôk kapya êntêk ami. Thêlôninj thetharjak tem imbitak bêñj ba leninjimbinj neja anyô

¹² ma tem nêmbôlinj dôminj êndêñj Kilisi ba nepole abô takatu ba bôk ekak yôv. Êñj ma tem nindum abô.

¹³ *Ba avi tôp muk takêñj ida ethak êmô oyanj ba elom evenj lomalak. Nôm êñj ma kambom. Lôk enañ abô kambom hathak avômalô lôk êv veninjbôlêk yakyak hathak avômalô lôk enañ avômalô ininj abô lonj kapô bêñj. Êñj ma kambom anôñj.

¹⁴⁻¹⁵ Doho bôk êvôlinj dôminj hadêñj Yisu ba esopa Sadanj. Aêñj ba yahananj hadêñj avi tôp muk ek neja anyô ba nembathu avômena ba neyabinj unyak ek ñjê takatu ba êpôlik hathak alalô tem miñ nenanj abô kambom esak alalô ami ma mi.

¹⁶ Aêñj ba ôdôñj la ininj avi tôp te hamô, ma ininj avi nêñêm yani sa ek miñ nêñêm malainj êndêñj avômalô êvhavinj vi ami. Ma avi tôp takatu ba ininj avômalô mi ma avômalô êvhavinj nêñêm i sa.

Ñjê bêñbêñj ininj abô

¹⁷⁻¹⁸ *Wapômbêñj anêñj abô hanañ nena,

“Bokmanj^{ka}o atu ba hêv mólô sa ma miñ numinj yani lonj sinj ek enañj nôm ami.”

Lo 25:4

Ma abô yanj havinj nena, “Anyô ku enja anêñj vuli.” Ba intu nôñêm vuli mavi êndêñj avaka takatu ba eyabinj avômalô êvhavinj mavi. Ma avaka takatu ba enañj Wapômbêñj anêñj abô lôk êv auk mavi, ma nôñêm ininj vuli êmôñj.

¹⁹⁻²¹ *Timoti, Wapômbêñj lo Yisu Kilisi lôk anjela mathenj lêk êyê o. Aêñj ba yahananj abô lôklokwanj hadêñj o nena anyô te iyom hanañ avaka te anêñj kambom ma miñ ondanô ami. Ju mena lô la enañj ma ondanô nena abô êñj avanôñj mena abôyanj. Ma onanj ôpêñj anêñj kambom bêñj êndêñj avômalô ek lôkthô atu ba elanj ma nêkô. Undum aêñj êndêñj avaka takatu ba idum kambom. Ma anêm anyô mólô te hatôm anyô bêñj ba hadum kambom ma osopa abô êñj iyom.

²² Ma miñ ômbi bahem êyômô anyô te kethenj ek imbitak ñjê êvhavinj ininj anyô bêñj ami. Nôñgô am. Yakô anêñj malainj imbitak ba nêm malainj êndêñj o. Ba dô. Ma ômô mabunj.

²³ Timoti, o ma anyô lemhavinj unum ñanj iyom. Ma donjom lemvovanj ba hôpôm lijinj bêñj anôñj. Ba intu unum wainj dokte imbinj.

²⁴ Anyô doho idum kambom ba ininj kambom hik i thô hamôñj ba avômalô êyê nena tem neja vovanj êndêñj waklavôñj idum abô. Ma doho idum kambom

* 5:13: 2Te 3:11 * 5:17-18: Mat 10:10; Luk 10:7; 1Ko 9:9 * 5:19-21: 2Ko 13:1; Ep 5:11

ba inij kambom hamiñ kapô ba avômalô êthônj aleba waklavônj idum abô hayô ma inij kambom takêñ tem injik i thô.

²⁵ Kobom mavi ma aêñ iyom. Kobom mavi vi hamiñ yaiñ ma vi hêk loñ kapô. Ma donjom waklavônj idum abô ma kobom mavi takêñ tem miñ imbuñ ami.

6

Nê ku nêmo alañsi vibij

¹ *Avômalô takatu ba inij alañ hamô ma nindum mavi êndêñ i ek miñ avômalô nenañ abô kambom esak yêlôaniñ abô lôk Wapômbêñ anêñ athêñ ami.

² *Ma anyô ku te lôk anêñ alañ thai esopa Wapômbêñ, ma ôpêñ miñ indum kambom êndêñ anêñ alañ ba enañ nena, “Alai ma nê loyañ. Ba miñ yamô o vibij ami.” Miñ onañ aêñ ami. Anyô ku êñ laimbiñ anêñ alañ êtôm anyô loyañ ba nêma yani sa êtôm Wapômbêñ anêñ avômalô te. Aêñ ba indum ku mavi êmônj ek ku mavi sapêñ. Nunjgwik auk êñ thô êndêñ avômalô ba onañ lôklokwañ ek nesopa.

Avômalô takatu ba leñjinhaviñ valuseleñ

³ *Anyô te hik auk lokbañ thô ma miñ hanañ abô hathak Anyô Bêñ Yisu Kilisi anêñ abô avanônj lôk auk thêthônj ami,

⁴ ôpêñ habô i ba hasonj nena yani anyô lôk auk bêñ. Nê êñ ma kêdônjwaga abôyanj ba êthônj inij kambom paliñ. Lelaik hamô inij auk aleba enañ abô lôk vovak hathak auk lomaloma ba leñjindañ lôk êpêñ vovak ma enañ abô kambom. Thêlô esonj nena anyô yanj hawa auk êñ ek indum kambom êndêñ i la.

⁵ *Wak nômbêñ intu ma thêlôda idum ba êpôlik hathak thêlôda. Ma Sadañ hawa Wapômbêñ anêñ abô vani hêk i lôk habuliñ inij auk. Thêlô esonj nena thêlô êmô thêthônj ba tem thêlô neja valuseleñ bêñ anônj.

⁶ *Ôpatu ba hasopa Wapômbêñ ma miñ makilik lôk la hiki hathak nômkama pik ami, yani tem êmô mavi.

⁷ *Alalô alêm pik êntêk oyañ. Ba ama ma tem ana oyañ aêñ iyom.

⁸ Ba intu alalô miñ maleñjnikilik esak nômkama pik andô. Ma alalôaniñ nôm lôk sôp iyom hamô êñ ma hatôm ek alalô.

⁹ Ma avômalô leñjinhiki ek neja valu lôk nômkama bêñ anônj, ma tem auk êñ êndôk thêlô leñjinhiki êmbôn thêlô ek ini nesak gwasilim. Inij auk thethañak êñ habuliñ i aleba hamô leñvinjukpik lôk dahôlônjinh sesonj ba mi.

¹⁰ *Avanônj! Leñjinhaviñ valuseleñ ma kambom sapêñ anêñ vêk. Avômalô doho inij auk hathak valuseleñ habi thethañak ba hadum thêlô etak Wapômbêñ. Êñ ma hatôm binj havatho thêlôda binj daluk lu ba malainj bêñ.

Loñôndê nasopa

¹¹ *Ma donjom o ma Wapômbêñ anêñ anyô. Ôsôn ba nu ek nôm kambom takêñ. Undum nôm takatu ba Wapômbêñ lamavi hathak. Ômô thêthônj. Osopa Wapômbêñ anêñ abô ba nêmimbiñ yani. Lemimbiñ avômalô. Ombatho o loñ lôk ômô labali. Ma ondanvinj ember abô nômbêñ êñ yam.

* **6:1:** Ep 6:5 * **6:2:** Plm 16 * **6:3:** Gal 1:6-9 * **6:5:** 2Ti 3:8; 4:4; Tit 1:14 * **6:6:** Plp 4:11-12; 1Ti 4:8; Hib 13:5 * **6:7:** Jop 1:21 * **6:10:** Ep 5:5 * **6:11:** 2Ti 2:22

12 *Ma vovak êvhaviñ êntêk ma nô mavi. Êñ ma nuñgwik vovak endeba onja lôkmala atu ba Wapômbêñ halam o yôv hathak. Honañ anêm hôêvhaviñ ba avômalô bêñ anôñ bôk êyê o yôv.

13 *Timoti, Wapômbêñ atu ba hêv lôkmala hadêñ nômkama nômbêñ êntêk thai lôk Yisu Kilisi atu ba hadum abô ba hanañ avanôñ hadêñ Pontius Pailat ma lêk thai êyê o. Aêñ ba yahanañ abô lôklokwañ hadêñ o nena

14 osopa abô êñ ma miñ undum tomben ek anyôla etatale o ami. Undum ku êñ endeba Yisu Kilisi alalôaniñ Anyô Bêñ endelêm.

15 *Wapômbêñ hadum ba waklavôñ atu ba Yisu endelêm tem imbitak. Yanida ma alañ ba yanida hamô mavi. Yani ma Kin inin Kin ma nê bêñbêñ inin Anyô Bêñ.

16 Yanida tem miñ ema ami. Yani hamô deda atu ba miñ hatôm anyô te ni ebobo ami. Anyô te miñ bôk hayê yani ami. Nê pik inin lôklokwañ mi ba intu miñ hatôm nêgê Wapômbêñ ami. Nê nêñ athêñ bêñ êndêñ yani iyom. Anêñ lôklokwañ da hamô ba tem êmô aêñ. Avanôñ.

Nê lôk valuselen bêñ inin abô

17 *Nonañ êndêñ nê valuselen bêñ takatu ba êmô pik nena, “Nônêñ malemim êndêñ Wapômbêñ. Yani anyô wapôm mavi ba intu hêv nômkama nômbêñ êntêk ek alalô leñin mavi. Ma miñ nômbôam esak lôk miñ nôñêñ malemim êndêñ valuselen lôk nômkama takatu ba tem nêñ yak ami.”

18-19 *Ma onañ êndêñ i ek nisup nômkama mavi lôkthô esak donjom. Lôk nindum mavi lomaloma bêñ anôñ ba nêñ liñ siñ. Lôk nindum wapôm lôk nêpôpêk inin nômkama ek nimbi sam. Nôm takêñ ma lôkmala anêñ ôdôñ atu ba tem imbitak emben yam ek neja lôkmala anôñ.

Timoti eyabin anêñ ku

20 Timoti oyabin o ek ku takatu ba êv hadêñ o. Ômbôlin dômim esak abô mayaliv lôk auk lokbañ takatu ba elam nena “auk thêthôñ”. Êñ ma abôyan.

21 *Ma avômalô doho esopa auk lokbañ êñ ba even mayaliv aleba inin êvhaviñ mi.

Wapômbêñ anêñ wapôm êmô imbin o.

* 6:12: 1Ko 9:25-26; 2Ti 4:7 * 6:13: Jon 18:36-37 * 6:15: ALK 17:14 * 6:17: Luk 12:20-21
 * 6:18-19: Mat 6:20 * 6:21: 1Ti 1:6; 2Ti 2:18

Kapya yaŋ atu ba Pol hato hadêŋ

Timoti Abô môŋ

Pol hamô koladôŋ anêŋ Lom ma hato kapya êntêk hadêŋ Timoti. Pol lahabi nena tem yani ema. Ma anêŋ nê molo bêŋ anôŋ etak yani ba i. Luk iyom intu hamô havinŋ Pol ba intu yani kapô malainŋ ba lahavinŋ Timoti ni Lom ek thêlô nêmo. Ba intu hato kapya êntêk. Malainŋ lomaloma hapôm nê êvhavinŋ ba intu hananŋ abô ek embatho Timoti lonŋ ek iminŋ lôklokwanŋ. Ma hananŋ ek Timoti eyabinŋ Wapômbêŋ anêŋ Abô Mavi ba enanŋ abô êŋ thêthônŋ iyom.

Hato kapya êntêk hadêŋ 66 AD la.

¹ Ya Pol yahato kapya êntêk. Wapômbêŋ lahavinŋ yambitak Yisu Kilisi anêŋ aposel ek yananŋ abô êntêk bêŋ ek alalô nasopa Yisu Kilisi ba naja lôkmala atu ba Anyô Bêŋ bôk hakak abô hathak yôv.

² *Hadêŋ o Timoti yenanŋ okna anôŋ. Wapôm lôk lahiki ma labali anêŋ Kamik Wapômbêŋ lo Yisu Kilisi alalôaninŋ Anyô Bêŋ.

Alalô minŋ mama ek Wapômbêŋ anêŋ abô ami

³ *Yahayala hêk yakapôlônŋ nena minŋ yahadum Wapômbêŋ anêŋ ku tombenŋ ami. Wapômbêŋ êŋ ma bumalô thêlô ininŋ Wapômbêŋ atu ba esopa. Bôlôvônŋ lo wak ma yahananŋ yalenŋmavi lôk yahatenŋ mek hadêŋ yani hathak o.

⁴ Sêbôk ba yahatak o ma malem thôk hêv yak ba lêk yalenŋhabi malem thôk êŋ. Ma lêk yalenŋ hik ya kambom ek yanŋê o ek itu auk êŋ vônô ek yalenŋmavi.

⁵ *Yalenŋhabi anêm hêêvhavinŋ anôŋ. Êvhavinŋ êŋ intu hamô havinŋ lemtambô Yunis lo libum Lois. Ba lêk yahayê êvhavinŋ êŋ intu hamô havinŋ o aêŋ iyom.

⁶ *Ba intu yahananŋ hathak lonŋbô ek undum wapôm takatu ba Wapômbêŋ hêv hadêŋ o êtôm huyuv atum ek esanŋ bêŋ. Sêbôk ba yahatak yabahanŋ hayô hêk o ma Wapômbêŋ hêv lôklinŋyak ek undum ku êŋ.

⁷ *Ma Wapômbêŋ hêv dahô lôklinŋyak lôk dahô lenŋhavinŋ avômalô lôk dahô hapôvinŋ anyô ek nindum mavi. Ma minŋ hêv dahô atu ba indum anyô ba nêkô ami.

⁸ Yahananŋ Anyô Bêŋ anêŋ abô bêŋ ba intu yahamô koladôŋ. Ma Wapômbêŋ bôk hik malainŋ sam ba hêv anêm ek onja ma anêŋ lôklokwanŋ tem nêmo o sa. Aêŋ ba minŋ o mama ek onanŋ Anyô Bêŋ anêŋ abô bêŋ ami. Lôk minŋ o mama ek ya ami.

⁹ *Yani ma anyô wapôm ba lahavinŋ nêmo avômalô sa. Ma hêv alalô bulubinŋ ba halam nena mathenŋ. Minŋ alalô adum nômlate mavi ami. Mi anôŋ. Anêŋ wapôm êŋ hamô havinŋ Yisu Kilisi hadêŋ sêbôk atu ba môŋ anôŋ ba hêv hadêŋ alalô.

¹⁰ *Ma lêk hik anêŋ wapôm êŋ thô hathak hêv Yisu Kilisi, ôpatu ba hêv alalô bulubinŋ. Ôpêŋ intu habulinŋ nêma ma hatak deda hayô hamô Wapômbêŋ anêŋ Abô Mavi ek alalô naja lôkmala atu ba hamô wak nômbêŋ intu sapêŋ.

¹¹ *Ma habi banŋ hayô hêk ya ba hêv ya hatôm aposel ek yananŋ Abô Mavi êntêk lôk yanêm auk esak Abô Mavi êŋ.

* 1:2: Ap 16:1; 1Ti 1:2 * 1:3: Ap 23:1 * 1:5: Ap 16:1 * 1:6: 1Ti 4:14 * 1:7: Lom 8:15 * 1:9: Ep 2:8-9; Tit 3:5 * 1:10: Hib 2:14 * 1:11: 1Ti 2:7

12 Aêḡ ba yahawa malaiḡ takêntêk ma donḡtom ya miḡ mama ami ek malê nena yahayala ôpatu ba yahêvhaviḡ. Yahayala katô nena tem eyabiḡ ya lôk yenaḡ ku mavi endeba êyô waktlavôḡ nindum abô.

13 Abô takatu ba bôk holaḡô anêḡ ya ma osopa. Êḡ ma auk thêthôḡ. Ba hosopa abô êntêk ma Yisu Kilisi tem nêḡm o sa ek ônêḡmimbiḡ Wapômbêḡ lôk lemimbiḡ avômalô.

14 *Ma oyabiḡ nôḡm mavi takatu ba Wapômbêḡ hêḡ hadêḡ o hathak Lovak Matherḡ ôpatu ba hamô haviḡ alalô.

15 Hoyala nena Pigelus lo Helmoḡenes lôk avômalô nôḡmbêḡ atu ba êḡmô ploḡvins Esia bôk êdô ya.

16-17 Yahamô koladôḡ ma Onesipolus miḡ mama hathak yenaḡ malaiḡ êḡ ami. Yani hayô Lom ma habôlêḡm ya lôklokwaḡ havenḡ aleba hapôḡm ya ma hêḡ ya thêḡvô. Aêḡ ba Anyô Bêḡ nêḡm kapô ek Onesipolus lôk anêḡ thalaleḡ.

18 Ma Anyô Bêḡ nêḡm laḡiki êḡndêḡ yani êḡndêḡ waktlavôḡ nindum abô. Hoyala loḡôḡndê mavi bêḡ anôḡ atu ba yani hêḡ ya sa hamô Epesus.

2

Timoti ma Yisu anêḡ anyô vovak

1 Aêḡ ba Timoti yenaḡ okna umiḡ lôklokwaḡ esak wapôḡm takatu ba halêḡm anêḡ Yisu Kilisi.

2 O lôk avômalô doḡo bôk olaḡô abô nôḡmbêḡ atu ba bôk yahananaḡ yôḡv. Aêḡ ba nôḡmbôlêḡm anyô mavi doḡo ek neyabiḡ abô êntêk lôk nêḡndôḡ anyô vi ek miḡ abô êntêk nêḡm yak ami.

3 *Ma umiḡ lôklokwaḡ imbiḡ yêlô êtôḡm Yisu Kilisi anêḡ anyô vovak mavi.

4 Anyô vovak miḡ hatak anêḡ auk ek indum ku malaklêḡvôḡ ami. Yani hapesaḡ i ek injik vovak ek indum ḡê vovak laik môḡ leḡḡḡmavi.

5 *Ôpatu ba hayabiḡ i mavi ba halanaḡviḡ tem lovak ba enja anêḡ vuli êḡmôḡ aêḡ iyom.

6 Ma ôpatu ba hadum ku kapô lôk vovanik tem êḡmôḡ ek enja anêḡ anôḡ.

7 Aêḡ ba lemimbi abô takatu ek batu Anyô Bêḡ nêḡm auk êḡndêḡ o.

8 *Lemimbi Yisu Kilisi Devit anêḡ lim atu ba bôk hik liḡ haviyô hathak loḡbô. Abô êḡ ma Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi atu ba yahananaḡ bêḡ.

9 *Aêḡ ba intu yahawa malaiḡ. Avanaḡôḡ! Ekak ya loḡ hatôḡm ḡê vani. Ma donḡtom anyô te hatôḡm ekak Wapômbêḡ anêḡ abô loḡ ami.

10 Ba intu yahamiḡ lôklokwaḡ ba yahawa malaiḡ lomaloma ek yanêḡm avômalô takatu ba Wapômbêḡ bôk habi baḡ hayô hêk i yôḡv sa ek Yisu Kilisi nêḡm alalô bulubiḡ ek naja lôkmalala lôk namô Wapômbêḡ anêḡ lôkmaḡḡḡḡḡ kapô wak nôḡmbêḡ intu sapêḡ.

11 *Êntêk ma abô avanaḡôḡ.

Alalô bôk ama haviḡ yani ba tem alalô namô aêḡ iyom imbiḡ yani.

12 *Alalô awa malaiḡ lôk vovaḡ ba amiḡ lôklokwaḡ êḡ ma tem nayabiḡ ku imbiḡ yani.

Ma alalô athôḡ yani paliḡ ma tem êsôḡ alalô paliḡ aêḡ iyom.

* 1:14: 1Ti 6:20 * 2:3: 2Ti 1:8 * 2:5: 2Ti 4:8 * 2:8: Lom 1:3; 1Ko 15:4 * 2:9: Ep 3:1,13; Plp 1:12-14 * 2:11: 2Ko 4:11 * 2:12: Mat 10:33

13* Ma anêḡ abô miḡ hatôm yani etak ami. Ba intu alalô avak abô ek nasopa yani ma donḡtom aêv yak, êḡ ma yani tem esopa anêḡ abô takatu ba habutiḡ.

Timoti imbitak Wapômbêḡ anêḡ anyô ku anôḡ

14* Wapômbêḡ lêk hayê o ba onanḡ lôbôlônḡ ek avômalô miḡ nêkôki esak auk lomaloma ami. Dô. Tem imbuliḡ thêlô ma nêḡ i sa ami.

15* Undum ku lôklokwanḡ lôk ôndônḡ Wapômbêḡ anêḡ abô avanônḡ thêthônḡ. Ma Wapômbêḡ tem êḡjê anêḡ ku êḡ ma enanḡ nena hudum ku mavi. Ba tem miḡ o mama ami.

16* Avômalô takatu ba esopa abô mayaliv evenḡ lokbanḡ aleba ibitak kambom anônḡ. Êḡ ma otak abô lôk auk mayaliv takatu ba miḡ hasopa Wapômbêḡ anêḡ abô ami.

17* Auk êḡ ma hatôm palê hatêto anyô liḡkupik sapêḡ. Nônḡô Himeneus lo Piletus.

18* Thai bôk evenḡ daim ek Wapômbêḡ anêḡ abô avanônḡ ma êdônḡ avômalô ba esau nena alalô leḡviḡkupik tem miḡ imbiyô esak loḡbô ami ba intu ibuliḡ avômalô doho iniḡ êvhaviḡ.

19* Ma donḡtom Wapômbêḡ anêḡ unyak landiḡ lôklokwanḡ kambom ba miḡ hatôm êḡḡôli ami. Ma habutiḡ sêk nena, "Anyô Bêḡ hayala anêḡ avômalô" ma "Nê takatu ba elam Anyô Bêḡ anêḡ athêḡ ba esopa ma nêḡbôliḡ dômiḡ esak kambom."

20* Ma unyak bêḡ te ma anêḡ uḡ gol doho lôk seleva doho lôk uḡ adaluk doho lôk uḡ anônḡ doho hamô unyak kapô. Doho ma etak nôḡ mavi halôk ma doho ma etak yavoyav halôk.

21* Aêḡ ba anyô te habi lelaik thô ba hathik i ba habitak mabuḡ ma hatôm uḡ mavi atu ba Wapômbêḡ hadum ba habitak mathenḡ ba hamô ek Wapômbêḡ nêḡ ku mavi lomaloma êndêḡ yani.

22* Ba intu ôsôv êḡjêk ḡḡôk anêḡ thethaḡjak takatu ba hamô anyô muk kapôlônḡiḡ. Ma ondanḡviḡ endom loḡônêdê thêthônḡ lôk ônêḡmimbiḡ Wapômbêḡ lôk lemimbiḡ avômalô lôk osopa auk yôhok. Môlô takatu ba olam Anyô Bêḡ anêḡ athêḡ ba osopa yani ma yani bôk hathik môlônim kapôlômim yôv ba nosopa kobom thêthônḡ takêntêk.

23* Oyala nena abô mayaliv lomaloma hadum ba avômalô ik vovak ba ômbôliḡ dômiḡ ek abô thônḡôthônḡ takêḡ.

24* Anyô Bêḡ anêḡ anyô ku ma êḡmô labali imbiḡ avômalô lôkthô lôk anêḡ auk ma thêthônḡ ek êndônḡ avômalô katô. Lôk êḡmô malinjaô ma miḡ injik vovak ami.

25* Ma yani miḡ lamaniḡ kethenḡ esak avômalô takatu ba miḡ elanô anêḡ abô ami ma êndônḡ thêlô esak abô labali. Injo Wapômbêḡ tem nêḡ i sa ek nede kapôlônḡiḡ liliḡ ek nesopa auk avanônḡ mena mi la.

26* Ma ewa auk mavi hathak loḡbô ma tem nêḡsôv êḡjêk Sadanḡ anêḡ gwasilim, ôpatu ba havôv thêlô ek nindum anêḡ ku.

3

Pik lo leḡ anêḡ danḡ

* 2:13: Lom 3:3-4; Tit 1:2 * 2:14: 1Ti 6:4; Tit 3:9 * 2:15: 1Ti 4:6 * 2:16: 1Ti 4:7 * 2:17: 1Ti 1:20 * 2:19: Nam 16:5; Ais 52:11; Jon 10:14; 1Ko 8:3 * 2:22: 1Ti 6:11 * 2:23: 1Ti 4:7

1* Odañô! Waklavônɣ pik lo leñ anêñ dan ma tem malainɣ lomaloma imbitak.

2 Avômalô tem leñɣimbinɣ thêlôda lôk leñɣimbinɣ valuseleñ ma nêmbôi lôk nêgê i dan ma nenañ abôma lôk leñɣindônɣ kôtônɣ êndêñ taluvi lo lami. Ma tem miñ leñɣimavi esak nôm takatu ba anyô vi êv hadêñ i ami lôk êpôlik hathak kobom mathenɣ

3 ma leñɣihavinɣ mi lôk miñ etak kapôlônɣinɣ kambom ami. Ma tem nenañ abô kambom esak avômalô vi lôk nipuki loñ ami ma nimbitak nê maleñinɣ thêlév lôk nêpôlik esak kobom mavi.

4 Ma tem thêlô nimbulinɣ ininɣ nê mólô ma nindum nômkama mayaliv ma thêlôda tem nêñem ininɣ athêñ linɣ ba nindum nômkama takatu ba indum thêlô leñɣimavi ma kobom leñɣihavinɣ Wapômbêñ ma êdô.

5* Avômalô takêñ tem nindum thêthônɣ êtôm nê esopa Wapômbêñ ma donɣtom thêlô bôk etak Wapômbêñ anêñ lôklokwanɣ ba intu nômbôlinɣ dôminɣ êndêñ i.

6 Ma anyô takêñ ethak êyêyê hathak bôbônɣinɣ ba êyô unyak ma êyê avi takatu ba ininɣ auk mayaliv ma ewa ininɣ auk. Avi takêñ bôk idum kambom bêñ anônɣ ba êmô lôk kapôlônɣinɣ malainɣ. Ma thêlônɣinɣ thethanjak lomaloma hayabinɣ i ba êbôlêm auk lukmuk wak nômbêñ intu sapêñ.

7 Avi takêñ elañô nê êñ ininɣ abô lôbôlônɣ ba miñ êpôm Wapômbêñ anêñ abô avanônɣ ek nêñ thêlô sa ami.

8* Nê êñ bôk êvôlinɣ dôminɣ hathak Wapômbêñ anêñ abô avanônɣ hatôm Janes lo Jambles bôk êvôlinɣ dôminɣ hadêñ Mose. Sadañ habulinɣ thêlô ininɣ auk aleba ibitak kambom anônɣ ba êvhavinɣ ami ba intu Wapômbêñ hadô thêlô.

9 Ma nê êñ ininɣ kambom takêñ tem imbitak yainɣ ba avômalô tem nêgê êtôm bôk êyê Janes lo Jambles ininɣ auk kambom. Ba intu auk êñ tem miñ imbitak bêñ ami.

Timoti ombalonɣ Wapômbêñ anêñ abô loñ lôklokwanɣ

10 Ma donɣtom o Timoti hoyala yenañ auk lôk yenañ bôk lo loñ takatu ba yahadônɣ lôkthô katô ma auk takatu ba hamô havinɣ ya lôk yalenɣhavinɣ avômalô ma yahêvhavinɣ ba yahaminɣ lôklokwanɣ lôk miñ yahasôv ami.

11* Ma vovanɣ lomaloma lôk malainɣ hapôm ya halôk Antiok lo Aikoniam ma Listla. Ma Anyô Bêñ hêv ya bulubinɣ ek nôm kambom takêñ.

12* Avanônɣ! Avômalô lôkthô atu ba leñɣihavinɣ nêñemimbinɣ Yisu Kilisi ba esopa Wapômbêñ tem nêpôm vovanɣ takêñ imbinɣ.

13 Ma nê lôk ngôk lôk nê takatu ba esau avômalô tem nindum ininɣ auk kambom takêñ endeba imbitak kambom anônɣ. Bôk esau thêlôda yôv ba tem nesau avômalô vi imbinɣ.

14-15 Ma donɣtom Timoti hoyala kêdônɣwaga takatu ba bôk êv o auk ba hoyala nena o ma okna ba Wapômbêñ anêñ abô mathenɣ hik auk thô hadêñ o aleba lêk. Abô êñ hik avômalô linɣ ek neja auk mavi ek nêñemimbinɣ Yisu Kilisi ma tem yani nêñ thêlô bulubinɣ. Bôk howa auk hathak nôm takêñ ba intu hoyala katô nena abô avanônɣ. Ba ombalonɣ auk êñ loñ.

16* Wapômbêñ anêñ abô lôkthô ma hayuv halêm yainɣ ba bôk eto halôk kapyã ek êndônɣ avômalô lôk hêv avômalô sa hathak auk lokbanɣ. Ma hik loñôndê nepesanɣ i thô ek nimbitak thêthônɣ

* 3:1: 1Ti 4:1 * 3:5: Mat 7:15,21; Tit 1:16 * 3:8: Kis 7:11 * 3:11: Ap 13:14-52; 14:5,8-20

* 3:12: Mat 16:24; Jon 15:20; Ap 14:22 * 3:16: Lom 15:4

17 ek Wapômbêḅ anêḅ avômalô neja nômkama ek nindum ku mavi.

4

Timoti enaḅ Wapômbêḅ anêḅ abô

1 Timoti, Wapômbêḅ lo Yisu Kilisi elañô yenaḅ abô. Yani tem indum abô esak avômalô lôkmala lôk ḅê ḅama. Yani tem êlêm ek eyabiḅ alalô. Aêḅ ba yahanañ lôklokwaḅ hadêḅ o nena

2 onañ Wapômbêḅ anêḅ abô. Miḅ oyabiḅ waklavôḅ mavi iyom ami. Onañ iyom. Nuḅgwik avômalô iniḅ kambom thô ma onañ ek netak. Osaḅ thêlô ek nesopa Wapômbêḅ anêḅ abô. Ombatho avômalô loḅ ma ômô malinḅaô lôk ôndôḅ avômalô katô oyaḅ.

3 *Yakô wak te ma avômalô tem nimbi leḅôndôḅ siḅ ek nedaḅô Wapômbêḅ anêḅ auk thêthôḅ. Thêlô tem veniḅ thethaḅak ba nêmbôlêm kêdôḅwaga vi ek nenaḅ abô takatu ba indum thêlô leḅiḅmavi.

4 Thêlô tem nede dômiḅ liliḅ êndêḅ abô avanôḅ ma nemberḅ mayaliv ba nesopa kukuthiḅ oyaḅ.

5 Ma donḅtom o Timoti ma onja auk katô esak ku nômbêḅ atu ba hudum. Tem malaiḅ lôk vovaḅ êpôm o. Êḅ ma umiḅ lôklokwaḅ. Onañ Wapômbêḅ anêḅ Abô Mavi lôk undum Wapômbêḅ anêḅ ku lôkthô atu ba hêv hadêḅ o.

Pol hadum ek ema

6 *Timoti, yenaḅ thalaleḅ lêk haḅgasô hatôm waiḅ atu ba haḅgasô halôk da. Ma wakma êḅ lêk hayô ek yana. Ba intu undum ku nômbêḅ êḅ.

7 *Lêk yahik vovak mavi yôv ba yahalaḅviḅ aleba hayô anêḅ daḅ. Ma yahavaloḅ yenaḅ yahêvhaḅiḅ loḅ denañ.

8 *Ba intu Wapômbêḅ lêk havalôḅ vuli mavi te loḅ ek ya aêntêk. Waklavôḅ nindum abô ma Anyô Bêḅ atu ba hanaḅ abô avanôḅ hathak avômalô tem enañ nena ya anyô thêthôḅ. Ba tem enañ êndêḅ ya iyom ami. Mi. Avômalô lôkthô atu ba êpôviḅ waklavôḅ yani endelêm ma tem enañ aêḅ êndêḅ i imbiḅ.

Timoti êlêm ketheḅ ek Pol

9-10 *Dima lahaḅiḅ nômkama pik êntêk. Êḅ ma yani bôk hatak ya ba hi Tesalonaika. Ma Klesens bôk hi plovins Galesia ma Titi bôk hi Dalnesia. Ba intu ôpôpêk o ba ôlêm ketheḅ êndêḅ ya.

11 Luk iyom hamô haḅiḅ ya. Ma Mak hathak hêv ya sa hathak yenaḅ ku ba intu ondom yani êlêm êndêḅ ya.

12 Ma Tikikus ma yahêv yani hi Epesus.

13 *Yahatak yenaḅ kwêv hamô Tloas ba hamô Kapus anêḅ unyak ba onja ba êlêm. Ma onja yenaḅ kapyā lôkthô. Ma ya vovaḅ ek kapyā ali atu ba epesaḅ hathak boksipsip kupik.

14 *Aleksanda ma anyô hadum ku hapesaḅ nômkama hathak aêḅ thektheḅ ba bôk hadum kambom bêḅ hadêḅ ya. Anyô Bêḅ tem indum aêḅ êndêḅ yani esak nôm atu ba hadum.

15 Yani hik vovak lôklokwaḅ hathak yêlôaniḅ abô. Ba intu oda oyabiḅ o mavi esak yani imbiḅ.

16 Yahadum abô môḅ ma doho miḅ êv ya sa ami. Thêlô sapêḅ etak ya. Ma yaleḅhaḅiḅ nena thêlô miḅ nindum abô esak nôm êḅ ami.

* 4:3: 1Ti 4:1 * 4:6: Plp 2:17 * 4:7: 1Ti 6:12 * 4:8: 1Ko 9:24-25 * 4:9-10: Ap 15:37-39; 2Ko 8:23; Kol 4:14 * 4:13: Ap 20:6 * 4:14: Lom 2:6

17 Ma donptom Anyô Bêñ hamiñ ya dômiñ ba hêv ya lôklokwanj ek yanarj Wapômbêñ anêñ abô takêñ bêñ êndêñ nê daluk ek thêlô nedarjô. Yalenjhabi nena ya lêk yahamô alim kambom te abôlêk. Ma donptom Anyô Bêñ hêv ya sa.

18 Anyô Bêñ tem nêem ya bulubiñ ênjêk njgôk iniñ vovak lomalama. Nômlate miñ hatôm imbuliñ ya ami endebe enja ya vê ni anêñ loñ lôklinyak atu ba hamô malak leñ am. Nênem athêñ lôkmanjiñ êndêñ yani iyom wak nômbêñ intu sapêñ. Avanôñ.

19* Nêem yañsiñ mavi lôk lôkbôk mavi êndêñ Plisila lo Akwila ma Onesipolus lôk anêñ avômalô.

20* Elastus hamô Kolin. Tlopiamas hapôm lijiñ ma yahadô yani hêk Miletus.

21 Ômbôlêm anêm loñôndê ek ôlêm loñ êntêk êmôñ vêmam ka belej simbak. Yubulus, Pudens, Linus, Klodia lôk iviyañ sapêñ enarj yañsiñ mavi lôk lôkbôk mavi hadêñ o.

22 Anyô Bêñ eyabiñ o dahôlôm lôk anêñ wapôm êmô imbiñ o.

* 4:19: Ap 18:2; 2Ti 1:16-17 * 4:20: Ap 19:22; 20:4; Lom 16:23

Karya atu ba Pol hatô hadêḡ

Titi Abô môḡ

Lom êv Pol vê hêk koladôḡ (Ap 28), êḡ ma thai lôk Titi i ngavithôm Klit lôbôlôbô ba enaḡ Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi bêḡ hadêḡ thêlô. Vêm ma Pol hanaḡ ek Titi indum ku êḡ endeba anêḡ daḡ lôk etak avaka êtôm malak lôkthô ma hatak Klit ba hi loḡ buyaḡ. Titi hadum ku êḡ denaḡ, ma Pol hatô karya êntêk hadêḡ yani. Hato ek embatho Titi loḡ esak anêḡ ku lôk nêm auk ek êmbôv ḡê takatu ba êvôliḡ dômiḡ hathak abô anôḡ ek nêbônêlêm ma nêm auk esak êvhaviḡ lôk iniḡ ku ma eyabiḡ i esak kêdôḡwaga abôyaḡ.

Hato karya êḡ hadêḡ 64 AD la.

Pol hêv lamavi

¹ Ya Pol, Wapômbêḡ anêḡ anyô ku ma Yisu Kilisi anêḡ aposel, yahato karya êntêk. Yisu Kilisi hêv ya ek yanaḡ anêḡ abô bêḡ ma yambatho ḡê takatu ba bôk habi baḡ hayô hêk i iniḡ êvhaviḡ loḡ. Lôk yanêm auk ek neyala abô avanôḡ atu ba halom avômalô ek nêmô êtôm Wapômbêḡ anêḡ lahaviḡ

²* ek nênenêm maleḡiḡ esak neja lôkmala atu ba tem nêmô êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ. Môḡ anôḡ ma Wapômbêḡ bôk havak abô yôv nena tem nêm êndêḡ i ba miḡ hatôm esau ami.

³ Alalôaniḡ bulubiḡ Wapômbêḡ bôk hatak waklavôḡ te yôv ba hatak ku halôk yabaher lôk hanaḡ lôklokwaḡ ek yanaḡ anêḡ Abô Mavi bêḡ êndêḡ avômalô ek batu Abô Mavi êḡ êlêm yaiḡ.

⁴* Yahato hadêḡ o Titi, yenaḡ okna anôḡ hathak alaianiḡ aêvhaviḡ.

Kamik Wapômbêḡ lo alalôaniḡ Bulubiḡ Yisu Kilisi iniḡ wapôm lôk labali êmô imbiḡ o.

Titi endam avaka ek neyabiḡ avômalô êvhaviḡ lodôḡlodôḡ

⁵ Bôk yahatak o hamô Klit ek undum ku takatu ba hêk denaḡ lôk otak avaka doho anêḡ lomalak êtôm atu ba bôk yahananḡ hadêḡ o.

⁶* Otak i êtôm aêntêk. Anyô atu ba abô mi hêk avômalô maleḡiḡ ma hamô tiḡiḡ haviḡ yanavi. Ma anêḡ nali êvhaviḡ ba avômalô miḡ enaḡ abô hathak iniḡ maleḡ thaḡô lôk leḡôndôḡ kôtôḡ ami.

⁷ ḡê takatu ba eyabiḡ avômalô êvhaviḡ idum Wapômbêḡ da anêḡ ku ba intu thêlô abô mi êḡjêk avômalô maleḡiḡ. Ma miḡ thêlô nesorḡ nena thêlô ma ḡê bêḡ ek avômalô vi ami, lôk miḡ leḡiḡmaniḡ ketherḡ ami, ma miḡ ninum waiḡ ba molo ami, lôk miḡ maleḡiḡ thêlêv ami, ma miḡ netanḡanḡi esak avômalô vi iniḡ valuselerḡ ami.

⁸ Mi. Neja avômalô thô lôk leḡiḡimbiḡ kobom atu ba mavi ma nipuk i loḡ lôk nêmô thêthôḡ lôk mathen ma neyabiḡ i mavi.

⁹ Ma nebalor abô avanôḡ biḡ atu ba bôk êdôḡ loḡ lôklokwaḡ ek nêndôḡ avômalô esak auk thêthôḡ ek nembatho iniḡ êvhaviḡ loḡ lôk nijik avômalô leḡôndôḡ kôtôḡ iniḡ auk lokbaḡ thô ek netak.

Nê leḡôndôḡ kôtôḡ bêḡ anôḡ êmô Klit

* 1:2: Kol 1:27 * 1:4: Lom 1:7; 2Ko 8:23; Gal 2:3 * 1:6: 1Ti 3:2-7; 2Ti 2:24-26

10 * Otak avaka anêḡ aêḡ ek neyabiḡ avômalô êvhaviḡ ek nimiḡ loḡ siḡ ek ḡê nômbêḡ atu ba ibi leḡôndôḡ siḡ anêḡ Klit. Thêlô ma ḡê enaḡ abô mayaliv ba esau avômalô. Nê Israeḡ takatu ba evaloḡ kobom neḡgothe kupik vê ethak êmôḡ ek kobom êḡ.

11 * Nê takêḡ ma onaḡ ek nêmo bônôḡ ba miḡ otak i ek nêndôḡ avômalô ami. Thêlô leḡiḡhaviḡ valuselen ba intu êdôḡ avômalô hathak auk lokbaḡ ba ibuliḡ ḡê êvhaviḡ lodôḡlodôḡ iniḡ auk.

12 Thêlô iniḡ anyô lôk auk te hanaḡ hathak thêlôda aêntêk, “Avômalô Klit sapêḡ ma ḡê abôyaḡ lôk êtôm bok ḡgalewaḡ ba êk ku mi ma eyaḡ nôm hatôm bok iyom.”

13 * Abô êḡ ma avanôḡ. Ba intu osaḡ i lôklokwaḡ ek iniḡ êvhaviḡ imbitak mavi

14 * ma netak Israeḡ iniḡ kukuthiḡ oyaḡ oyaḡ lôk miḡ nesopa ḡê takatu ba êvôliḡ dômiḡ hathak abô avanôḡ iniḡ abô majaḡ ami.

15 Avômalô takatu ba iniḡ kapôlôḡiḡ mabuḡ hêk Wapômbêḡ ma, ma nôm eyaḡ lôk nômkama lôkthô ma mabuḡ aêḡ iyom. Ma doḡtom avômalô takatu ba miḡ êvhaviḡ ami lôk iniḡ kapôlôḡiḡ lelaik ma nômlate miḡ mabuḡ ami. Aêḡ ba iniḡ auk lôk kapôlôḡiḡ lelaik kambom.

16 * Thêlô enaḡ nena eyala Wapômbêḡ, ma doḡtom iniḡ bôk lo loḡ hik thô nena êthôḡ yaḡ paliḡ. Thêlô leḡiḡôndôḡ kôtôḡ ba miḡ hatôm nindum nômla mavi te ami lôk êtôm nôm ôvathek hêk Wapômbêḡ ma.

2

Ôndôḡ kobom mavi êndêḡ avômalô êvhaviḡ lodôḡlodôḡ

1 Oda miḡ ôtôm thêlô ami. Ma ôndôḡ avômalô ek nesopa Wapômbêḡ anêḡ auk thêthôḡ.

2 Ôndôḡ anyô boḡnena ek nipuki loḡ esak auk mayaliv ma nêmo batôḡ oyaḡ lôk neyabiḡ i dedaḡ mavi. Ma iniḡ êvhaviḡ lôk leḡiḡhaviḡ avômalô embothoḡ mavi. Ma nimiḡ lôklokwaḡ esak malaiḡ.

3 * Ma aêḡ iyom ma ôndôḡ avôdôḡnena imbiḡ ek nêmo mathêḡ êtôm Wapômbêḡ anêḡ lahaviḡ. Ma miḡ nenaḡ abôma esak avômalô vi ami ma miḡ netak waiḡ ek eyabiḡ iniḡ auk ami. Mi, ôndôḡ thêlô ek neja auk mavi

4 ek nêndôḡ avi muk ek leḡiḡimbiḡ vêḡi lôk nali,

5 * ma nipuk i loḡ lôk nêmo mabuḡ, ma nindum iniḡ ku neyabiḡ iniḡ avômalô mavi lôk nênem leḡiḡhaviḡ êndêḡ avômalô ma nedovak vêḡi iniḡ abô vibiḡ. Idum aêḡ ma tem miḡ hatôm anyôla enaḡ abôma esak Wapômbêḡ anêḡ abô ami.

6 Ma anyô muk ma osoḡ i lokwaḡ aêḡ iyom ek nipuki loḡ.

7 * Ma oda ôtôm lavôḡiḡ mavi esak nômkama sapêḡ ek apenena nêḡê ba nesopa vemgwam. Ôndôḡ avômalô lôk malemdôḡ esak abô takatu ba halêm anêḡ o kapôlôm.

8 * Ma onaḡ abô thêthôḡ mavi iyom ek avômalô miḡ hatôm nêpôm anêm abô anêḡ kambom te ami. Undum aêḡ ek avômalô takatu ba êpôlik hathak anêm abô ma tem mama ba miḡ hatôm nenaḡ abô kambom te esak alalô ami.

* 1:10: 1Ti 4:7 * 1:11: 2Ti 3:5-6; 1Pi 5:2 * 1:13: 2Ti 4:2 * 1:14: 1Ti 4:7 * 1:16: 1Jon 1:6; 2:4
* 2:3: 1Ti 3:11 * 2:5: Ep 5:22 * 2:7: 1Ti 4:12 * 2:8: 1Pi 2:15

9*Ma nê takatu ba êmô alaŋsi vibin* ma oson i lokwan ek nêmo inin alaŋ vibin esak nômkama sapêŋ ek nindum thêlô leŋinmavi. Ma miŋ nêwê abô viyan ami.

10Lôk miŋ neja inin nômla vani ami. Mi, nindum nômkama sapêŋ thêthôn ek injik thô nena inin ku ma mavi ek inin alaŋsi nênemimbin thêlô. Idum aêŋ ma tem alalôaniŋ Wapômbêŋ atu ba hêv alalô bulubin anêŋ abô imbitak léléyan mavi ênjêk avômalô maleŋin.

Wapômbêŋ anêŋ wapôm hik alalô lin ek nasopa anêŋ loŋôndê ek nayabin Kilisi

11Alalô nasopa kobom mavi takêŋ ek malê nena Wapômbêŋ anêŋ wapôm bôk halêm yain yôv ba hawa bulubin halêm ek avômalô sapêŋ nênemimbin.

12*Ma wapôm êŋ hadôn alalô ek natak kobom avôlin dômin ek Wapômbêŋ lôk pik anêŋ thethanak ma napuki loŋ lôk namô thêthôn ba nasopa Wapômbêŋ anêŋ lahavin êndêŋ waklavôn êntêk.

13Ma alalô nasopa loŋôndê êŋ ba nanêm maleŋin ek mek mavi atu ba tem êlêm. Mek mavi êŋ ma waklavôn atu ba Yisu Kilisi anêŋ deda lôkmanŋin êlêm yain. Yani ma Anyô Bêŋ Wapômbêŋ, alalôaniŋ bulubin.

14*Yani hêv yanida halêm ba hama hathak alalô ek nêmo alalô vê ênjêk kambom lomaloma lôk havôkwin alalô ek nambitak yanida anêŋ avômalô takaŋu ba êk lêlê ek nandum ku mavi.

15*Ba intu onja abô takêntêk anêŋ ôdôn sa êndêŋ avômalô êvhavin. Lôk oson i lokwan ek nesopa ma avômalô leŋinôndôn kôtôn ma osan i. Onan abô takêŋ esak Wapômbêŋ anêŋ lôklokwan. Ma miŋ otak anyôla atu ba hoyabin i ek enan nena anêmo abô ma nômo oyan ami.

3

Nundum malêla takatu ba mavi

1*Nunŋwik avômalô inin auk lin esak loŋbô ek nedovak gavman lôk inin nê bêŋbêŋ ba nesopa inin abô. Lôk nêpôpêk i ek nindum ku mavi lomaloma.

2Ma miŋ nenan abô kambom esak anyô vi lôk miŋ nêkôki ami. Mi, netauvin i dedaŋ ba nêmo yôhokna imbin avômalô sapêŋ.

3*Ek malê nena sêbôk ma alalô thônôthôn hatôm thêlô. Alalô leŋinôndôn kôtôn lôk êvhavin abôyan ba atak Wapômbêŋ anêŋ loŋôndê ma amô thethanak lôk alak lomaloma vibin. Ma amô lôk leŋinŋan ba awa auk kambom hathak anyô vi. Alalô apôlik ek i ma thêlô êpôlik ek alalô.

4Ma donŋom lêk ma Wapômbêŋ, ôpatu ba hêv alalô bulubin, hik anêŋ kobom mavi lôk anêŋ lahavin thô hadêŋ alalô.

5*Yani hêv alalô bulubin hathak yanida anêŋ lahiki. Ma miŋ hathak alalôaniŋ ku thêthôn ami. Mi, havôkwin alalôaniŋ kambom ma hadum ba alalô abitak lukmuk hathak Lovak Matherŋ ba hêv lôkmala lukmuk hadêŋ alalô.

6*Hathak ôpatu ba hêv alalô bulubin, Yisu Kilisi, ma Wapômbêŋ hanŋasô anêŋ Lovak Matherŋ bêŋ anôn hayô hamô alalô.

* 2:9: 1Ti 6:1 * 2:9: 'Nê takatu ba êmô alaŋsi vibin' ma hathak abô Inglis ma 'slave'. Nôŋgô Epesus 6:5. * 2:12: 1Jon 2:16 * 2:14: Kis 19:5; Lo 7:6; Ese 37:23; Gal 1:4; 1Pi 2:9 * 2:15: 1Ti 4:12 * 3:1: Lom 13:1-7; 1Pi 2:13-14 * 3:3: 1Ko 6:9-11; Ep 2:1-2; 5:8 * 3:5: 2Ti 1:9; Hib 10:22 * 3:6: Ap 2:17-18

⁷ Yani habi anêṅ wapôm sam ba halam alalô nena avômalô thêthôṅ. Ba intu alalô awa athêṅ ek naja lôkmala atu ba tem namô êtôm wak nômbêṅ intu sapêṅ. Ma lêk aêv maleṅṅ ek nôṃ êṅ.

⁸ Abô takêṅ ma avanôṅ biṅ. Ba intu yalenṅhaviṅ ombatho i loṅ lôklokwaṅ ek nesopa abô takêṅ sapêṅ ek vi atu ba bôk êvhaviṅ Wapômbêṅ yôv ma neyabiṅ i ek nindum ku mavi thêthô. Abô takêṅ ma mavi anôṅ ba tem nêṃ avômalô lôkthô sa.

⁹ Nômô daim ek auk molo takatu ba avômalô êkôki hathak lôk ekatuṅ Islael iniṅ limi bôbô iniṅ athêṅ ma abô lôktharṅgo ma ethaṅ i hathak Mose anêṅ balabuṅ. Nôm takêṅ ma nôṃ oyaṅ ba miṅ hatôm nêṃ anyôla sa ami.

¹⁰ *Anyôla havak avômalô vose hi lodôṅlodôṅ ma onaṅ bôlôṅ ju êndêṅ ôpêṅ nena etak auk êṅ. Ma mi ma otak yani ba nu.

¹¹ Alalô ayala nena avômalô anêṅ aêṅ iniṅ auk ma lokbaṅ ba idum kambom thêthô. Ba intu iniṅ bôk lo loṅ takêṅ da hik thêlô thô nena ṅê idum kambom.

Abô anêṅ dan

¹² *Tem yanêṃ Altema mena Tikikus la ba êsôk, êṅ ma o lôklokwaṅ ek nu Nikopolis ek ôpôm ya. Yenaṅ auk nena tem yana yamô Nikopolis êndêṅ waklavôṅ beleṅ simbak.

¹³ *Sena, anyô lôkauk hathak abô majana, lo Apolo etak môlô ba i buyana, ma noyabiṅ i esak nômkama takatu ba thai mi ek nêṃ thai sa.

¹⁴ *Ôndôṅ alaianiṅ avômalô ek nindum ku mavi ni thêthô lôk nêṃ nêṃ avômalô vi atu ba êv yak hathak nômkama sa ek iniṅ êvhaviṅ injik anôṅ.

¹⁵ Avômalô takatu ba êmô haviṅ ya êv iniṅ leṅṅmavi hadêṅ o. Ma nêṃ yenaṅ aêṅ êndêṅ ṅê êvhaviṅ takatu ba leṅṅhaviṅ yêlô.

Wapômbêṅ anêṅ wapôm êmô imbiṅ môlô lôkthô.

* 3:9: 2Ti 2:14,16 * 3:10: Mat 18:15-17 * 3:12: Ep 6:21-22; Kol 4:7-8 * 3:13: Ap 18:24; 1Ko 3:5-6 * 3:14: Ep 4:28

Kapyra atu ba Pol hato hadêḡ

Pilemon Abô môḡ

Pilemon ma anyô hêvhaviḡ te anêḡ Kolosi. Yani ma alaḡ ek ḡê doho atu ba êmô yani vibiy ba idum anêḡ ku. Ma anêḡ anyô ku êḡ te ma Onesimi. Yani hawa Pilemon anêḡ nômla doho vani ba hasôv ba hi. Lom iniḡ balabuḡ hanaḡ nena ôpatu ba hamô alaḡ vibiy hatak anêḡ ku ba hasôv ba hi, êḡ ma anêḡ alaḡ hatôm injik yani vônô. Havenḡ yam ma Onesimi hapôm Pol hamô koladôḡ ma halaḡô Abô Mavi ba hêvhaviḡ. Ba intu Pol hato abô hadêḡ Pilemon nena Onesimi ma lêk anyô hêvhaviḡ ba nêḡ anêḡ kambom vê.

Hatôm 60 AD la ma Pol hamô koladôḡ ba hato kapyra ju êntêk, yaḡ ma Pilemon ma yaḡ hi Kolosi.

Pol hêv lamavi

¹ Ya Pol, yahamô koladôḡ hathak Yisu Kilisi. Yai lôk alalôaniḡ aiyaḡ Timoti ato kapyra êntêk hadêḡ o, Pilemon. O ma yaianiḡ aiyaḡ anôḡ atu ba alalô adum ku dorḡtom êntêk haviḡ i.

²* Lôk ato hadêḡ livôḡ Apia lo Alkipus haviḡ. Yani ma Wapômbêḡ anêḡ anyô vovak te atu ba hamiḡ haviḡ yai. Ma yai ato hadêḡ avômalô êvhaviḡ takatu ba ethak êv yeḡ hamô anêḡ unyak kapô haviḡ.

³ Alalôaniḡ Kamik Wapômbêḡ lôk Anyô Bêḡ Yisu Kilisi iniḡ wapôm lôk labali êmô imbiḡ môlô sapêḡ.

Pol hanaḡ lamavi hathak Pilemon anêḡ ku

⁴⁻⁵ Yahalaḡô hathak anêḡ lemhaviḡ avômalô mathenḡ sapêḡ lôk anêḡ hôêvhaviḡ hathak Anyô Bêḡ Yisu. Ba intu mek sapêḡ atu ba yahatenḡ ma yalenḡhabi o ba yahanaḡ yalenḡmavi hadêḡ yenaḡ Wapômbêḡ.

⁶ Hôêvhaviḡ Wapômbêḡ ba intu o anyô wapôm. Ma yahatenḡ mek ek anêḡ wapôm êḡ injik anôḡ ba Wapômbêḡ nêḡ auk mavi êndêḡ o ek oyala nômkama mavi lôkthô atu ba alalô awa halêḡ anêḡ Kilisi.

⁷* Aiyaḡ, abô hathak hôthô avômalô mathenḡ iniḡ kapôlôḡniḡ liḡ hayô ek ya. Ba intu anêḡ kobom lemhaviḡ êḡ hêv ya thêvô lôk yalenḡmavi bêḡ anôḡ.

Pol hanaḡ ek Pilemon êḡê Onesimi êtôm yaḡ anôḡ

⁸ Aêḡ ba yahadum ek yanaḡ injik anêḡ lemhaviḡ liḡ ek undum nômlate êtôm atu ba oda lemhaviḡ undum. Nôm êḡ ma thêthôḡ mavi ba intu ya hatôm yanaḡ lôklokwaḡ ek undum aêḡ esak Kilisi anêḡ athêḡ.

⁹ Ma dorḡtom hathak lenḡhaviḡ êḡ iyom intu yahanaḡ hik o liḡ. Ya ma anyô boḡ Pol atu ba lêk yahamô koladôḡ hathak Yisu Kilisi,

¹⁰* yahanaḡ hik o liḡ hathak yenaḡ okna Onesimi ek nuḡgwik anêḡ lemhaviḡ thô êndêḡ yani. Yahamô koladôḡ ma yani hêvhaviḡ ba intu habitak yenaḡ okna.

¹¹ Sêbôk ma yani miḡ hatôm nêḡ o sa ami. Ma dorḡtom lêk habitak anyô mavi ek nêḡ alai luvi sa.*

¹² Lêk yahêv yani hatôm yabiḡdaluk anôḡ hathôk ek o hathak loḡbô.

* **1:2:** Kol 4:17; 2Ti 2:3 * **1:7:** 2Ko 7:4 * **1:10:** 1Ko 4:15; Kol 4:9 * **1:11:** Onesimi anêḡ athêḡ anêḡ ôdôḡ nena, "Hêv sa"

13 Yahamô koladôḡ hathak Abô Mavi ba intu yalenḡmavi ek yani enja anêm loḡ ba êmô imbiḡ ya ek nêm ya sa.

14 Ma doḡtom yahadô yapôviḡ o ek undum malêla takatu ba mavi. Ba intu miḡ hatôm yandum nômlate atu ba miḡ honarḡ ami ek undum ku mavi êtôm atu oda lemhabiḡ undum.

15 Betha Onesimi hatak o vauna ek nêmbiḡ Yisu Kilisi vêm ba havôhathôk hathak loḡbô ma tem êmô imbiḡ o wak nômbêḡ intu sapêḡ la.

16*Yani hathôk ek o ma onja yani êtôm mamuyan anôḡ ma miḡ êtôm o alarḡ ek yani esak loḡbô ami. Yalenḡhaviḡ yani bêḡ anôḡ. Ma doḡtom yani ma anêm mamuyan lôk o ma alarḡ ek yani haviḡ ba intu tem lemimbiḡ yani bêḡ anôḡ êmôḡ ek ya.

17Aêḡ ba lemhabi nena alai ma ḡê ku te iyom, êḡ ma onja Onesimi thô êtôm intu howa ya thô.

18Yani hadum nômla kambom hadêḡ o mena hawa anêm nômla, êḡ ma otak êndôk yabahêḡ.

19Ya Pol yada yahato hathak yabahêḡ nena tem yanêm vuli êḡ viyan êndêḡ o. Ma doḡtom lemimbi nena bôk yahik loḡḡndê nêmô lôkmala thô hadêḡ o ba anêm vuli viyan ḡêk haviḡ ya denarḡ.

20Avanôḡ, aiyarḡ, yalenḡhaviḡ onja Onesimi thô esak Anyô Bêḡ anêḡ athêḡ. Êḡ ma hatôm hôthô yakapôlôḡ liḡ hathak Kilisi.

21Yahato kapyâ êntêk hadêḡ o ba yahêvhaviḡ nena tem ondovak yenarḡ abô vibiy ma onja Onesimi lôk lemmavi bêḡ anôḡ êmôḡ ek abô nômbêḡ atu ba lêk yahato.

22*Nômla yan nena opesarḡ loḡ êmô anêm unyak kapô ek ya. Yalenḡhabi nena tem Wapômbêḡ endarḡ môleḡnim mek ma nêm ya vê êḡjêk koladôḡ ba yambô yasôk esak loḡbô.

Pol anêḡ kapyâ anêḡ darḡ

23*Eaplas ôpatu ba hamô koladôḡ haviḡ ya hathak Yisu Kilisi, yani hêv anêḡ lamavi hadêḡ o.

24*Ma Mak, Alistakas, Dima lo Luk, yêlô ḡê ku te iyom, thêlô êv iniḡ lenḡmavi haviḡ.

25Anyô Bêḡ Yisu Kilisi anêḡ wapôm embalonḡ môleḡ sapêḡ kapôlômim loḡ.

* 1:16: 1Ti 6:2 * 1:22: Plp 1:25; 2:24 * 1:23: Kol 1:7 * 1:24: Kol 4:10-14

Kapyá hi hadêḡ avômalô

Hiblu

Abô môḡ

Ôpatu ba hatu kapyá êntêk miḡ hatu anêḡ athêḡ ami. Ma hadêḡ 200 AD ma avômalô ḡaḡ iniḡ avaka te anêḡ athêḡ nena Teetulian hatu nena Banabas hatu kapyá êntêk. Ma lêk doho enaḡ nena Apolo hatu ma doho enaḡ nena Silas hatu. Ma thêlô lôkthô enaḡ nena ôpatu ba hatu kapyá êntêk ma hatu hasopa Wapômbêḡ anêḡ lahaḡiḡ.

Ôpatu ba hatu ma anyô Islael te atu ba hêvhaviḡ Yisu. Hatu hadêḡ avômalô Islael takatu ba êvhaviḡ Yisu. Kapyá êntêk hik thô nena Yisu ma bêḡ ek Islael iniḡ plopet lôk aḡela ma Mose lôk ḡê êbôk da. Ma hik thô haviḡ nena Yisu ma anyô malêvôḡ ek Wapômbêḡ lôk alalô ma anêḡ athêḡ ma bêḡ ek Alon anêḡ lôk Islael iniḡ ḡê êbôk da sapêḡ. Lôk hanaḡ ek ḡê bôk êvhaviḡ nimiḡ lôklokwaḡ ma miḡ nendeni nesopa Islael iniḡ kobom bô ami. Yakô vovaḡ êpôm i êtôm sêbôk ba hapôm avômalô Islael halôk loḡ thiliv.

Hatu kapyá êntêk hadêḡ 68 AD la.

Wapômbêḡ Nakaduḡ hamôḡ ek aḡela

¹ Sêbôk bôlada ma Wapômbêḡ hanaḡ abô hadêḡ alalôaniḡ bumalô lôbôlôḡ hathak lavôḡiḡ lomaloma hale plopet veniḡbôlêk.

² *Ma lêk êntêk ma pik lo leḡ anêḡ daḡ lêk habobo ba yani hawa Nakaduḡ abôlêk ba hanaḡ abô hadêḡ alalô. Wapômbêḡ habi baḡ hayô hêk yani ma hêv nômkama sapêḡ lôk hapesaḡ nômkama sapêḡ hathak yani iyom.

³ *Yani hik Lambô anêḡ deda lôkmaḡiḡ thô ma alalô ayê yani hatôm ayê Lambô da. Ma yani havatho avômalô lôk nômkama sapêḡ loḡ aleba ilumbak mavi hathak anêḡ abô anêḡ lôklokwaḡ. Yani havôkwiḡ alalôaniḡ lelaik lôkthô vê ma halôk hamô Wapômbêḡ Lôkmaḡiḡ anêḡ baḡ vianôḡ hamô malak leḡ.

⁴ *Aêḡ ba yani hamô vuliḡ ek aḡela ma athêḡ atu ba êv hadêḡ yani ma bêḡ aêḡ iyom.

⁵ *Ma abô atu ba Anyô Bêḡ bôk hanaḡ hadêḡ Yisu ma miḡ hanaḡ hadêḡ aḡela te ami. Mí. Hanaḡ hadêḡ Yisu iyom nena,

“O ma yenaḡ okna,
ma lêk êntêk ma yahabitak lemambô.”

Kapyá Yeḡ 2:7

Lôk hanaḡ nena,
“Ya anêḡ lemambô,
ma o ma yenaḡ okna.”

2 Samuel 7:14

⁶ *Ma Wapômbêḡ hêv namalô bôp halôk ba halêḡ pik ma hanaḡ abô bute haviḡ nena,

“Wapômbêḡ anêḡ aḡela lôkthô nêḡnêḡ yeḡ êndêḡ yani.”

Lo 32:43

⁷ Ma hanaḡ hathak aḡela nena,

“Anyô Bêḡ hapesaḡ anêḡ aḡela hatôm lovak
ma anêḡ ḡê ku takêḡ ma hatôm atum dahalaḡ.”

Kapyá Yeḡ 104:4

⁸ Ma doḡtom hanaḡ hathak Nakaduḡ nena,

* **1:2:** Jon 1:3 * **1:3:** Jon 14:9; Kol 1:20; Hib 8:1 * **1:4:** Plp 2:9 * **1:5:** 1Sto 17:13; Ap 13:33

* **1:6:** Lom 8:29

“Wapômbêḡ, oda tem ômô anêm loḡ lôkliḡyak wak nômbêḡ intu sapêḡ,
ma tem oyabiḡ avômalô esak kobom thêthôḡ iyom.

9 Lemhaviḡ auk thêthôḡ ma hôpôlik ek auk lokbaḡ.

Ba intu Wapômbêḡ anêm Anyô Bêḡ dalam o ba haḡgasô anêḡ nôḡm lêḡlêḡ
hayô hamô o ek onḡa athêḡ bêḡ ek indum lemmavi.

Ma aḡjela lôk avômalô miḡ êḡmôḡ ek o ami.” *Kapya Yeḡ 45:6-7*

10 Ma abô yaḡ hanaḡ nena,

“Sêbôk ba môḡ anôḡ ma O Anyô Bêḡ da holav pik anêḡ landiḡ,
ma leḡlêvôḡ ma oda anêm ku hopesaḡ hathak bahem.

11 Lôkthô tem ititip êtôm sôḡ ba mi.

Ma o iyom intu tem ômô thêthô.

12 Tem unduḡunduḡ pik êtôm kwêv daim,

ma tem ômbi sôḡ bô atu thô ma nuḡgwik lukmuk.

Ma oda tem ômô aêḡ,

ma anêm sondabêḡ anêḡ daḡ ma mi.”

Kapya Yeḡ 102:25-27

13 Ma Wapômbêḡ bôk hanaḡ hadêḡ Nakaduḡ nena,

“Ômô yabahaḡ vianôḡ endeba yatak ḡê takatu ba ik vovak hadêḡ o nêḡmô
vemkapô vibiiḡ am.”

Kapya Yeḡ 110:1

Ma miḡ bôk hanaḡ abô êḡ hadêḡ aḡjela te ami ma mi.

14 *Aḡjela ma êtôm ḡgôk yôhôk ek nindum Wapômbêḡ anêḡ ku ek nêḡnêḡ ḡê
takatu ba tem neḡa bulubiḡ sa.

2

Nodaḡ katô ba nosopa!

1 Aêḡ ba alalô nadaḡô nôḡm takatu ba bôk alaḡô yôv ek miḡ natôm yeḡ atu
ba lovak hayuv vôkê ami.

2 *Ma abô takatu ba hale anêḡ aḡjela veḡḡiḡbôlêk ba enaḡ intu bôk hik anôḡ
yôv. Sêbôk ma avômalô miḡ elaiḡ abô êḡ ami ba leḡôndôḡ kôtôḡ ba bôk ewa
iniḡ vuli kambom êḡ yôv.

3 *Ma lêk Anyô Bêḡ da halôk ba halêḡm pik ba hanaḡ bêḡ nena tem alalô naja
bulubiḡ. Ma avômalô bôk elaiḡ ba esopa ma alalô ayê nena abô avanôḡ. Aêḡ
ba anyô te havôliḡ dôm hadêḡ alalôaniḡ bulubiḡ bêḡ atu ma ôḡpêḡ miḡ hatôm
êsôv êḡjêk vovaḡ êḡ ami ma mi.

4 *Ma Wapômbêḡ da hadum lavôḡḡiḡ lo nôḡmbithi ma ku lôkmaḡḡiḡ loma-
loma. Ma hêv Lovak Matherḡ ek inḡik nôḡm mavi lomaloma sam êḡndêḡ avômalô
hatôm Anyô Bêḡ anêḡ lahaviḡ ek inḡik thô nena abô avanôḡ.

Yisu hatôm alalô ḡê pik

5 Yêlô anaḡ hathak pik lukmuk atu ba tem êlêḡ. Ma Wapômbêḡ miḡ hatak
aḡjela ek neyabiḡ pik lukmuk êḡ ami.

6 Bôk hanaḡ hêk kapya nena,

“Yêlô avômalô pik ma nôḡm oyaḡ.

Ma doḡtom O Wapômbêḡ ma hothak lemhabi yêlô

lôk lemhaviḡ ba hoyabiḡ anyô anêḡ nakaduḡ mavi.

7 Ma hotak yani hamô aḡjela vibiiḡ vauna,

* 1:14: Sḡg 34:7; 91:11 * 2:2: Gal 3:19 * 2:3: Hib 10:29; 12:25 * 2:4: Mak 16:20; 1Ko 12:4,11

ma hopesañ yani hatôm anyô bêñ ba hôêv athêñ bêñ lôk deda lôkmanñin hadêñ yani,

⁸ ma hotak nômkama lôkthô hamô yani vakapô vibiñ.” *Kapya Yen 8:4-6* Wapômbêñ hatak nômkama lôkthô hamô yani vakapô vibiñ. Ba nômlate miñ hamô vuliñ ek yani ami. Ma donjom miñ hayabiñ nômkama sapêñ ami denañ.

⁹ *Ma hadum ba Yisu intu yaôna lôk ek añela vauna ek Wapômbêñ nê m anêñ wapôm êndêñ alalô esak yani anêñ ñama. Yani hawa vovañ ba hama ek nê m avômalô lôkthô sa. Ma lêk hawa athêñ bêñ lôk deda lôkmanñin.

¹⁰ Ma Wapômbêñ hapesañ nômkama lôkthô ba hêv lôkmala hadêñ sapêñ. Yani hadum anêñ ku thêthôn ba Yisu habitak anyô vovak laik môñ anôn ek enja vovañ ek nê m avômalô lôkthô bulubiñ ek endom avômalô ba ini ek neja lôkmala lôkmanñin. Aêñ ba Yisu anêñ ku êñ bôk hayô uñlôn yôv.

¹¹ *Ba intu Yisu atu ba hadum ba avômalô ibitak matherñ ma yani lôk avômalô takêñ lêk ibitak ôdôn donjom. Aêñ ba yani miñ mama ek endam i nena iviyan lo livi ami

¹² ma hanañ nena,

“Tem yandam anê m athêñ êndêñ yenañ aiyañ thêlô,

ma tem yambô anê m athêñ êmô avômalô êvhaviñ malêvôn.” *Kapya Yen 22:22*

¹³ Ma abô yañ hanañ nena,

“Tem yanê mimiñ Wapômbêñ.”

Aisaia 8:17

Ma abô te hanañ nena,

“Yêlô lôk avômena takatu ba Wapômbêñ bôk hêv yôv hadêñ ya êntêk.” *Aisaia 8:18*

¹⁴⁻¹⁵ *Avômena takêñ ma iniñ leñviñkupik lôk thalalen hamô. Ba thêlô êkô ek nema ba êmô hatôm ñê ekak veniñ lo baheniñ lusu wak nômbêñ intu sapêñ. Aêñ ba Yisu êntêk habitak hatôm thêlôda ek ema ek imbuliñ Sadan, ôpatu ba havalon ñama anêñ lôklokwañ lôk epole yak êñ vê êñjêk avômalô.

¹⁶ Ma miñ hêv añela sa ami. Mi. Hêv Ablaham anêñ limi sa.

¹⁷ Ba intu Wapômbêñ hapesañ Yisu êntêk êñ hatôm iviyan anôn ek imbitak êtôm avômalô iniñ anyô bêñ habôk da. Yani lahiki ba havalon anêñ ku lon ek indum Wapômbêñ anêñ ku ek nê m avômalô iniñ kambom vê.

¹⁸ Ma Sadan êñ bôk halôk yani la ba hawa vovañ. Aêñ ba tem nê m avômalô takatu ba Sadan halôk leñiñ sa aêñ iyom.

3

Yisu ma bêñ ek Mose

¹ *Aêñ ba aiyañ thêlô, môlô ma avômalô takatu ba Wapômbêñ bôk halam yôm ek nô môm imbiñ yani êmô malak leñ ba intu môlô ma matherñ. Ma môlô lemimimbi Yisu atu ba Wapômbêñ hêv hatôm alalôaniñ aposel lôk anyô bêñ habôk da, ôpatu ba alalô anañ iniñ êvhaviñ bêñ hathak.

² *Yani ma anyô ku anôn ba hadum ku takatu ba êv hadêñ yani ek indum êtôm atu ba Mose bôk hadum ku hathak Wapômbêñ anêñ avômalô.

³⁻⁴ Unyak atu ba anyô halav. Ma anyô ma bêñ ek unyak êñ. Ma Wapômbêñ da hapesañ nômkama sapêñ. Aêñ ba Wapômbêñ ma bêñ ek nômkama sapêñ. Ma Yisu êntêk intu bêñ ek Mose aêñ iyom.

⁵ *Mose thai lôk Yisu ma nê ku anôñ. Ma Mose ma hatôm anyô ku ba hayabinj Wapômbêñ anêñ avômalô ba hananñ anêñ abô atu ba tem imbitak embenj yam.

⁶ Ma donjom Yisu êntêk intu nakadunj ba hayabinj Wapômbêñ anêñ avômalô hatôm nyak alañ. Aêñ ba alalô nabalonj ininj aêvhavinj lonj lôklokwanj. Ma alalô naminj êtôm anyô nê ba nanêm maleninj, êñ ma tem nambitak êtôm Wapômbêñ anêñ avômalô.

Abô lôklokwanj hathak nê takatu ba minj êvhavinj ami

⁷ *Ba intu Lovak Matherñ hananñ,
“Lêk êntêk holarñô Wapômbêñ abôlêk,

⁸ *ma minj ôpôlik êtôm
sêbôk ba libumi êmô lonj thiliv ba êvôlinj dôminj ek yani
ma elañ mathalalenj

⁹ lôk ethanj yani aleba hananñ nena,
‘Sondabêñ 40 ma bôk yahadum ku lomaloma ba thêlô êyê yôv.

¹⁰ Ba intu yalenjmaninj hathak thêlô nê bôlônj yanj sêbôk atu.
Ba yahananñ, “Thêlô kapôlônj hi mayaliv wak nômbêñ intu sapêñ
ba minj eyala yenanj lonjôndê ami.”

¹¹ *Êñ ma yalenjmaninj ba yahavak balabunj nena,
“Thêlô minj hatôm nimbitak nêyô yenanj bamtu ami.” ’ ’ *Kapya Yej*
95:7-11

¹² Aiyanj thêlô, ôngô katô. Môlô minj nobalonj kambom lonj ba notak unim
ôêvhavinj ba nômbôlinj dômim êndêñ Wapômbêñ lôkmala ami.

¹³ Lovak Matherñ bôk hananñ yôv nena “lêk êntêk”. Ma lêk êntêk ma lêk êntêk
êñ ba wak êñ minj bôk hale ba hi ami denanj. Ba intu môlô nôsôam ba noya
wak nômbêñ intu ek kambom minj esau môlô ek lemimôndônj kôtônj ami.

¹⁴ Ma alalô nabalonj alalôaninj aêvhavinj mônj lonj ende ba pik lo leñ anêñ danj,
êñ ma tem injik thô nena alalô abitak Kilisi anêñ avômalô.

¹⁵ *Lêk yahananj Lovak Matherñ anêñ abô atu,
“Lêk êntêk holarñô Wapômbêñ abôlêk,
ma minj ôpôlik êtôm sêbôk ba libumi êvôlinj dôminj ek yani ami.” *Kapya*
Yej 95:7-8

¹⁶ *Nê alêla takatu ba bôk elañô ba êvôlinj dôminj? Nê takatu ba Mose hawa
i vê hêk Ijip!

¹⁷ *Nê alêla takatu ba Wapômbêñ lamaninj ek i hatôm sondabêñ 40? Nê
takatu ba idum kambom ba ininj kupik hêv yak hêk lonj thiliv!

¹⁸ Nê alêla takatu ba Wapômbêñ havak balabunj ek thêlô minj nimbitak nêyô
anêñ bamtu ami? Nê takatu ba minj elañô abô ami!

¹⁹ Ba intu alalô ayê nena nê takêñ ma thêlôninj êvhavinj mi. Êñ ma minj hatôm
nêyô Wapômbêñ anêñ bamtu ami.

4

Wapômbêñ anêñ bamtu

* **3:5:** Hib 3:2; Nam 12:7; Lo 18:15-19 * **3:7:** Sng 95:7-11 * **3:8:** Kis 17:7; Nam 20:2-5 * **3:11:**
Nam 14:21-23 * **3:15:** Hib 3:7-8 * **3:16:** Nam 14:1-35 * **3:17:** 1Ko 10:10

1 Wapômbêḡ bôk habutiḡ abô ek avômalô nimbitak nêyô anêḡ bamtu kapô ba ini. Ma miḡ bôk hapole vê ami. Aêḡ ba alalô nayabiḡ i ek Wapômbêḡ miḡ êḡjê nena alalô te intu hamiḡ yaiḡ ami.

2 Ma avômalô doho bôk enaḡ Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi hadêḡ alalô hatôm atu ba bôk enaḡ hadêḡ avômalô bôsêbôk. Ma doḡtom thêlô miḡ êvhaviḡ ami. Ba intu abô takatu ba thêlô elanô ma miḡ hêv thêlô sa ami.

3-4 *Wapômbêḡ hapesaḡ pik lo leḡ aleba anêḡ daḡ ma hawa lovak aleba lêk êntêk. Ma hêk Wapômbêḡ anêḡ kapya bute ma hanaḡ hathak wak te baherḡvi ba lahavuju nena,

“Wak te baherḡvi ba lahavuju êḡ ma Wapômbêḡ hawa lovak hathak anêḡ ku takatu ba hadum.”

Môḡ Anôḡ 2:2

Ba alalô takatu ba aêvhaviḡ lêk ayô bamtu êḡ haviḡ hatôm Wapômbêḡ bôk hanaḡ yôv nena,

“Yaleḡmaniḡ ba yahavak balabuḡ nena,

“Thêlô miḡ hatôm nimbitak nêyô yenaḡ bamtu ami.” *Kapya Yeḡ 95:11*

5 *Avanôḡ! Wapômbêḡ bôk hanaḡ abô atu yôv nena,

“Thêlô miḡ hatôm nimbitak nêyô yenaḡ bamtu ami.”

6 Avômalô takêḡ bôk elanô Abô Mavi ma doḡtom miḡ esopa ami. Ba intu miḡ bôk ibitak êyô bamtu êḡ ami. Ma doḡtom avômalô doho tem nimbitak nêyô loḡ lovak êḡ.

7 Aêḡ ba Wapômbêḡ hatak wak yaḡ ba halam nena “Lêk êntêk”. Josua bôk hama bô ma Wapômbêḡ hêv abô hadêḡ Devit ba hanaḡ,

“Lêk Êntêk holanô Wapômbêḡ abôlêk,
ma miḡ ôpôlik ami.”

Kapya Yeḡ 95:7-8

8 *Josua miḡ bôk hêv lovak hadêḡ avômalô takêḡ ami ba intu Wapômbêḡ hanaḡ hathak wak yaḡ ek nêḡ lovak êndêḡ alalô.

9 Aêḡ ba sonda leḡniḡmavi lêk hayô yôv ek Wapômbêḡ anêḡ avômalô nêḡmô anêḡ bamtu.

10 *Ma opalê atu ba habitak hayô Wapômbêḡ anêḡ bamtu êḡ ma yani hawa lovak hathak anêḡ ku hatôm atu ba Wapômbêḡ hadum aêḡ iyom.

11 Aêḡ ba alalô mathalaleḡ ek nambitak nayô bamtu êḡ ek miḡ anyôla esopa limi iniḡ veḡniḡgwam leḡôndôḡ kôtôḡ ba nêḡnêḡ yak ami.

12 *Wapômbêḡ anêḡ abô ma lôkmala ba lôklokwaḡ bomaḡ. Ba anêḡ ma, ma ma bomaḡ hamôḡ ek biḡ vovak atu ba ma hêk luvi ek edabêḡ dahô lôk lôkmala ma lokwaḡ lôk tabilôk kisi. Ma hatitiḡ anêḡ auk lôk kapôlôm ba hayala katô anôḡ.

13 Nômplate hamô pik êntêk êḡ miḡ hatôm imbuḡ i êḡjêk Wapômbêḡ ma ami. Nôm takatu ba havuḡ i, lôkthô tem nimbitak yaiḡ ba nimiḡ oyaḡ ek nindum abô esak yani.

Yisu ma anyô bêḡ habôk da

14 *Alalôaniḡ anyô bêḡ habôk da bôk hathak ba hi malak leḡ. Yani êḡ intu Yisu, Wapômbêḡ anêḡ namalô. Ba intu êvhaviḡ atu ba alalô anaḡ bêḡ ma nabalonḡ loḡ lôklokwaḡ.

* 4:3-4: Hib 3:11 * 4:5: Sng 95:11 * 4:8: Lo 31:7; Jos 22:4 * 4:10: Hib 4:4 * 4:12: Ep 6:17;

ALK 1:16; 19:13-15 * 4:14: Hib 3:1; 10:23

15 Alalôaniņ anyô bêņ habôk da bôk êlôk la lôbôlôņ ek indum kambom lomaloma hatôm êntêk ba alalô. Yani ma kambom mi. Ma doņtom lahiki hathak alalôaniņ kambom.

16* Ba intu alalô ana bidonj ek Wapômbêņ ma miņ nakô ami. Ma awa malainj ma tem nê m kapô ek alalô ba napôm wapôm atu ba hêv ek nê m alalô sa.

5

1 Sêbôk aleba lêk ma Wapômbêņ da hathak halam anyô pik te ek imbitak anyô bêņ habôk da. Hatak yani ek imiņ malêvônj ek avômalô pik lôk Wapômbêņ. Ba intu habôk avômalô iniņ da êv lenjiņmavi hadêņ Wapômbêņ lôk da êv iniņ kambom vê.

2 Thêlô ma nê pik ba eyala nena alalô sapêņ ma hatôm doņtom iyom ba vau hakalabu alalô siņ. Aêņ ba intu thêlô lenjiņhiki hathak alalô atu ba auk mi lôk avenj mayaliv.

3* Yanida ma anyô hadum kambom hatôm alalô sapêņ. Ba intu yani hathak habôk da ek yanida anêņ kambom lôk habôk da hathak avômalô lôkthô iniņ kambom.

4* Ma anyô te miņ hawa ku lôk athêņ êņ hatôm yanida anêņ lahaviņ ami. Mi. Wapômbêņ da endam êtôm atu ba halam Alon am.

5 Ma Kilisi aêņ iyom. Yani miņ hawa athêņ anyô bêņ habôk da hathak yanida anêņ lahaviņ ami. Mi. Wapômbêņ hanaņ hadêņ yani nena, "O ma yenaņ okna,

lêk êntêk ma yahabitak lemambô."

Kapya Yeņ 2:7

6* Ma hanaņ hêk buyaņ aêntêk,

"O ma anyô ômbôk da êtôm wak nômbêņ intu sapêņ êtôm Melkisedek." *Kapya Yeņ 110:4*

7* Yisu hamô pik ma hateņ mek hadêņ Wapômbêņ atu ba hatôm enja yani vê êņjêk ŋama ba hanaņ hik ôpêņ liņ lôklala lôk mathôk bêņ. Yani hamô Wapômbêņ vibij ba intu halaņô anêņ abô.

8* Ondaņô! Yani ma Wapômbêņ nakaduņ. Ma doņtom hawa vovaņ ek êndônj yani ek esopa lambô.

9 Ôpêņ hadônj yani ba hadum anêņ ku aleba hayô unjôv ba intu hadum ba avômalô takatu ba esopa yani ewa bulubiņ.

10 Ma Wapômbêņ halam yani ek imbitak êtôm anyô bêņ habôk da êtôm Melkisedek.

Miņ notak unim ôêvhaviņ ami

11 Abô bêņ anônj hêk ek nanaņ. Ma doņtom môlô lêk vau ba unim auk ma thoņôthônj. Aêņ ba malainj ek nanaņ abô êņ anêņ ôdônj bêņ.

12* Môlô bôk oyalônj yôn ma doņtom miņ ubitak kêdônjwaga ami denaņ! Ba anyô yaņ êlêm ek êndônj môlô esak lonjô êtôm nê daluk esak Wapômbêņ anêņ abô. Môlô unum sum denaņ ba miņ hatôm onğwaņ nô m atu ba thekthek ami.

13 Ôpatu ba hanum sum denaņ, ôpêņ hatôm amena ba hathônj nô m thêthônj paliņ.

14 Ma doņtom nô m thekthek êņ ma avômalô bêņ iniņ nô m. Wak nômbêņ intu ma thêlôda nêndônj i ek neyala mavi lo kambom.

* 4:16: Hib 10:19 * 5:3: Wkp 9:7; 16:6 * 5:4: Kis 28:1 * 5:6: Hib 6:20; 7:1 * 5:7: Mat 26:36-46 * 5:8: Plp 2:6-8 * 5:12: 1Ko 3:1-3

6

1-2 Abô takêntêk hathak nênmimbinj ma avômena ininj auk ba môlô bôk oyala auk takênj yôv. Yahananj hathak nede kapôlôrinj liliñ ek nôm takatu ba injik alalô vônô, nisik ñanj, lôk netak baherj êyô ênjêk avômalô, ma ñê ñama tem nimbiyô lôk waklavôñj nedañô abô. Alalô natak auk avômena takêntêk ma naja avômalô bêñ ininj auk.

3 Ma Wapômbêñ hêv alalô sa ek nambitak avômalô bêñ, êñ ma tem nambitak aêñ.

4-6 * Ba ñê takatu ba bôk êyê deda lôk eyanj nôm mavi anêñ malak lej ma ewa Lovak Matherj lôk ewa Wapômbêñ anêñ Abô Mavi lôk lôklokwanj atu ba tem êlêm êndêñ waklavôñj êñ, thêlô êñ te hawa nôm takêñ lôkthô vêm ma hatak anêñ hêvhavinj. Alikakna! Ôpêñ habulinj yanida ba haminj piklêvôñj ma hananj abôma hathak Yisu ek nijik yani vônô esak a esak loñbô. Ba intu minj hatôm êmbôv yani ek ende kapô liliñ esak loñbô ami. Mi anôñj!

7 Ma pik takatu ba ôthôm hik halôk anêñ nôm lôk ya ma halumbak mavi ek ñê takatu ba idum ku êñ, pik êñ tem enja Wapômbêñ anêñ mek mavi.

8 * Ma doñtom pik atu ba kapañgik lôk sôkôsôk ibitak ma tem minj nê m avômalô sa ami. Ma pik êñ ma Wapômbêñ tem esanj ba embenj yam ma tem êmbôk esak atum.

9 Aiyanj thêlô, yêlô athanj môlô. Ma doñtom yêlô ayala nena nô m mavi lomaloma tem êpôm môlô. Avanôñj! Tem noja nô m yanj atu ba mavi anôñj, êñ ma bulubinj.

10 * Ma môlô bôk ôêv anêñ avômalô matherj sa ba êntêk udum aêñ ômô. Êñ ma hik thô nena môlô lemimhavinj yani. Wapômbêñ ma thêthôñj ba tem minj lapalinj môlônim ku takêñ ami.

11 Ma yêlô leñinj havinj môlô nundum ku lôklokwanj aêñ endeba anêñ danj ek lôkmala atu ba ôêv malemim êñ ma tem noja.

12 Minj nôñgwêk vau ami. Malemkilik esak avômalô vi atu ba êvhavinj ba iminj lôklokwanj. Thêlô tem neja nômkama takatu ba Wapômbêñ habutinj abô hathak.

Abô atu ba havak ma minj hatôm epole vê ami

13 Ma Wapômbêñ halam anêñ athêñ ba habutinj abô havinj Ablaham. Athêñ la minj bêñ ek yani ami. Aêñ ba intu havak abô hathak

14 ba hananj,

“Avanôñj! Tem yanê m mek mavi êndêñ o ek anê m libumi nimbitak bêñ anôñj.”

Môñ Anôñj 22:17

15 Ablaham hayabinj ba hamô malinjaô sawa daim vêm ka minj hapôm anêñ abô atu ba habutinj anêñ anôñj.

16 Anyô te havak abô hathak anyô yanj atu ba anêñ athêñ bêñ ek yani ma injik abô êñ loñ lôklokwanj. Ma minj anyôla imbulav nena abô êñ ma abôyanj ami.

17 Wapômbêñ bôk habutinj abô havinj anêñ avômalô yôv. Ma lahavinj thêlô neyala katô nena tem minj injik anêñ auk liliñ ami. Ba intu havak abô ek injik abô êñ anêñ anôñj thô.

18 * Ma bôk havak abô ba habutinj yôv ba tem minj enanj abôyanj ami. Ma nô m ju êñ havatho alalô loñj ba hik thô nena tem minj injik anêñ auk liliñ lôk

* 6:4-6: Mat 10:22; 12:31; Hib 10:26-27; 1Jon 5:16 * 6:8: Stt 3:17-18; Mat 13:7,22 * 6:10: Hib 10:32-34 * 6:18: Nam 23:19

epole abô êḡ vê ami ek alalô takatu ba alañvîḡ hadêḡ yani ek naja bulubîḡ ma tem naja nôḡ takatu ba aêḡ malenîḡ hathak.

¹⁹ *Alalôaniḡ bulubîḡ êḡ hatôm yeḡ anêḡ aḡga ek alalô dahôlôḡ imîḡ lôklokwaḡ ba miḡ hatôm endowaliḡ ami. Ma bulubîḡ êḡ iyom intu habitak hayô loḡ matheḡ atu ba sôḡ hamiḡ loḡ siḡ.

²⁰ Yîsu intu ba hamôḡ ek alalô ba habitak hayô unyak kapô êḡ ba hi ek nêḡ alalô sa. Yani lêk habitak hatôm anyô bêḡ habôk da wak nôḡbêḡ intu sapêḡ hatôm Melkisedek.

7

Melkisedek ma bêḡ ek ḡê Livai

¹ *Melkisedek êḡ ma Selem iniḡ kiḡ ma Wapômbêḡ Lôkmaḡniḡ anêḡ anyô habôk da. Ablaham hik vovak hadêḡ kiḡ doho ba hamô i lu ma havôhi. Ma Melkisedek hapôm ba hêḡ mek hadêḡ yani.

² Ablaham hawa nôḡkama vovak ba habi sam hi ôdôḡ laumiḡ ba hêḡ ôdôḡ te hadêḡ yani. Yani anêḡ athêḡ anêḡ ôdôḡ nena “Anyô Thêthôḡ”. Anêḡ athêḡ yaḡ nena “Selem iniḡ Kiḡ” ba anêḡ ôdôḡ nena “Kiḡ Yôhok”.

³ Yani anêḡ lambô lo talêbô mi ma miḡ ekatuḡ anêḡ limi ami. Miḡ eyala anêḡ waklavôḡ evathu lôk hama ami. Yani hatôm Wapômbêḡ nakaduḡ atu ba habôk da wak nôḡbêḡ intu sapêḡ.

⁴ Odaḡô! Melkisedek êḡ ma anyô lôk athêḡ bêḡ. Ablaham ma avômalô Israeḡ iniḡ lim, anyô lôk athêḡ bêḡ aêḡ iyom. Ma havak nôḡkama takatu ba hik vovak ba hawa vose hi ôdôḡ laumiḡ ba hêḡ ôdôḡ te hadêḡ Melkisedek.

⁵ *Ma abô balabuḡ hanaḡ nena avômalô Israeḡ nêḡnêḡ iniḡ nôḡkama takatu ba evak vose hi ôdôḡ laumiḡ ba nêḡnêḡ ôdôḡ te êḡndêḡ ḡê êbôk da. Nê êbôk da takêḡ ma Livai anêḡ limi. Thêlô lôkthô ma avômalô Israeḡ ba ḡê lôk iviyaḡ. Thêlô ma Ablaham anêḡ limi.

⁶ Yani ma miḡ Livai anêḡ thalaleḡ te ami. Ma doḡtom hawa nôḡkama ôdôḡ laumiḡ takatu te ba hêḡ mek hadêḡ Ablaham atu ba Wapômbêḡ habutiḡ abô haviḡ yani.

⁷ Alalô lôkthô ayala nena anyô lôk athêḡ bêḡ hêḡ mek hadêḡ anyô lôk athêḡ yaô.

⁸ Nê ôdôḡ ju atu ba ewa nôḡkama ôdôḡ laumiḡ anêḡ ôdôḡ te. Nê êbôk da takêḡ ma ôdôḡ yaḡ êlêḡ anêḡ Livai anêḡ ba bôk ema. Ma yaḡ ma Melkisedek ba Wapômbêḡ anêḡ abô hanaḡ nena yani miḡ hama ami.

⁹⁻¹⁰ Auk yaḡ ma aêḡntêk. Yani hapôm Ablaham ma hayê nena Livai hamiḡ Ablaham kapô denaḡ. Ba intu Ablaham lo Livai êḡ ewa nôḡm ôdôḡ ali êḡ ba êḡv hadêḡ yani. Aêḡ ba ôpatu ba hathak hawa nôḡm ôdôḡ êḡ, lêk yani hêḡv hadêḡ anyô yaḡ.

Da lukmuk anêḡ lôklokwaḡ ma bêḡ ek da bô

¹¹ Wapômbêḡ hêḡv abô balabuḡ hadêḡ avômalô. Ma hanaḡ hadêḡ Livai anêḡ thalaleḡ nena thêlô nimbitak ḡê êbôk da. Ma doḡtom thêlô miḡ idum Wapômbêḡ anêḡ ku ba êyô anêḡ unḡlôv ami. Aêḡ ba Wapômbêḡ hêḡv anyô habôk da lukmuk. Anyô lukmuk atu ba habôk da ma hatôm Melkisedek. Yani miḡ hatôm Alon lôk ḡê Livai ami.

* 6:19: Wkp 16:2-3 * 7:1: Stt 14:17-20 * 7:5: Nam 18:21

12 Ma ôpatu ba habôk da lukmuk ma yan̄da ek nê êbôk da vi. Ba intu abô balabuñ lukmuk habitak.

13 Abô balabuñ hanañ nena nê êbôk da takêñ ibitak anêñ ôdôñ te iyom iniñ thalalen. Ma anyô habôk da lukmuk êntêk ma miñ habitak anêñ nê êbôk da bô takatu iniñ thalalen te ami. Mi. Ôpêñ anêñ thalalen miñ ethak idum ku êmô loñ êbôk da êñ ami.

14 *Alalô lôkthô ayala nena alalôaniñ Anyô Bêñ ma habitak anêñ Juda anêñ thalalen. Ma Mose bôk hanañ nena Livai anêñ thalalen ma tem nimbatak nê êbôk da ma Juda ma mi.

15-17 *Avanôñ! Alalô ayê katô nena anyô êntêk êñ habôk da ma yan̄da. Wapômbêñ hanañ,

“O ma anyô hôbôk da hatôm wak nômbêñ intu sapêñ hatôm Melkisedek.”
Kapya Yer 110:4

Ôpêñ habôk da hatôm Melkisedek ma don̄tom miñ habitak anêñ nê êbôk da iniñ thalalen hatôm abô balabuñ hanañ ami. Mi. Anêñ lôklokwañ ma bêñ ba anyôla miñ hatôm imbuliñ yani ami. Aêñ ba ôpêñ ma anyô lukmuk ek habôk da.

18-19 *Abô balabuñ môñ ma anêñ lôkliñyak mi ba miñ hatôm injik ku anêñ dañ siñ ami. Ba intu Wapômbêñ hêv abô balabuñ êñ vê. Ma hêv nôm mavi anôñ yan̄ ba hawa balabuñ bô êñ anêñ loñ. Ma alalô aêv maleniñ hadêñ nôm lukmuk êñ ek ana bidon̄ ek Wapômbêñ.

20 Ma Wapômbêñ hêv ku nêmbôk da hadêñ Livai anêñ thalalen. Ma don̄tom havak abô hathak anyô yan̄.

21 *Avanôñ! Wapômbêñ havak abô haviñ ôpêñ ek imbitak anyô habôk da ba hanañ,

“Anyô Bêñ bôk havak abô ma miñ hatôm injik anêñ auk liliñ ami,
‘O ma anyô hôbôk da wak nômbêñ intu sapêñ.’” *Kapya Yer 110:4*

22 *Ba intu Yisu ma hatôm Wapômbêñ anêñ tabô lukmuk atu ba mavi anôñ ba hamôñ ek tabô bô.

23 Sêbôk ma nê êbôk da ema ma yan̄ habitak hawa loñ ek indum ku ba intu nê êbôk da bêñ anôñ.

24-25 *Ma don̄tom Yisu hamô hatôm wak nômbêñ intu sapêñ ek enañ injik Wapômbêñ liñ ek nê avômalô sa ba hik ku anêñ dañ siñ. Aêñ ba hêv bulubiñ hadêñ avômalô takatu ba êv haviñ yani ek ini êndêñ Wapômbêñ. Ma anêñ ku êmbôk da intu anêñ dañ mi.

26 Avanôñ. Anyô bêñ habôk da atu tem nê alalô sa. Yani ma mathen̄ ma kambom lo lelaik mi ma hamô seka ek nê kambom lôk hamô vuliñ anôñ ek nômkama nômbêñ intu sapêñ.

27 *Yisu hêv i hatôm da ek nê kambom vê. Da êñ ma da lôkthô anêñ dañ. Nê bêñ êbôk da vi ma wak nômbêñ intu ma êbôk da ek nê thêlôda iniñ kambom vê vêm ka nêmbôk avômalô iniñ da nê nê iniñ kambom vê emben̄ yam. Ma Yisu êñ ma miñ hatôm nê êbôk da takêñ ami.

28 Abô balabuñ halam nê volon̄ ek nimbatak nê bêñ êbôk da. Ma don̄tom abô atu ba havak haveñ yam ma halam nakaduñ ba hadum ku êñ aleba hayô uñlôn̄ ek êmô êtom wak nômbêñ intu sapêñ.

* 7:14: Ais 11:1; Mat 2:6; ALK 5:5 * 7:15-17: Hib 5:6 * 7:18-19: Lom 3:30; 7:7-8; 8:3; Gal 3:21; Hib 10:1 * 7:21: Hib 5:6 * 7:22: Hib 8:6; 12:24 * 7:24-25: Lom 8:34 * 7:27: Hib 5:3

8

Yisu ma tabô lukmuk

¹ Abô takatu ba lêk yêlô anan yôv anêḡ ôdôḡ ma aêntêk. Alalôaniḡ anyô bêḡ habôk da te hamô. Yani bôk hamô Wapômbêḡ Lôkmaḡḡin anêḡ loḡ yôv hamô banḡ vianôḡ anêḡ malak leḡ.

² Yani hadum ku hamô unyak mathenḡ, êḡ ma malak yeḡ anôḡ atu ba Anyô Bêḡ da halav ma miḡ anyô elav ami.

³ Anyô bêḡ habôk da tomtom ma elam thêlô ek nênem da leḡḡmavi lôk da atu ba ik alim ba êbôk. Ba intu yani hadum aêḡ iyom.

⁴ Nê êbôk da êmô pik ma êbôk hatôm balabuḡ hanaḡ. Ma Yisu êntêk atu ba hamô pik ma habitak anêḡ nê ôdôḡ yanḡ da ba intu miḡ hatôm indum ku êmbôk da êḡ ami.

⁵ *Ma nê êbôk da takêḡ idum iniḡ ku êmô malak yeḡ. Ma unyak êḡ hik malak leḡ anêḡ dahô thô. Ba intu Mose halav malak yeḡ ma Anyô Bêḡ hanaḡ abô lôkliḡyak hadêḡ yani nena, “Ondav katô. Opeḡan nômkaḡa lôkthô êtôm dahô atu ba yahik thô hadêḡ o halôk dumlolê.”

⁶ *Ma doḡtom hêv ku hadêḡ Yisu ek imbitak tabô lukmuk ba hamô vuliḡ ek nê êbôk da iniḡ ku. Ma havak tabô lukmuk êḡ ba anêḡ abô hamô vuliḡ ek tabô bô. Aêḡ ba tabô bô anêḡ lôklokwaḡ yaôna lôk ek tabô lukmuk ma Yisu êḡ anêḡ ku anêḡ lôklokwaḡ ma hamôḡ ek nê êbôk da iniḡ ku.

Tabô lukmuk ma bêḡ ek tabô bô

⁷ Abô tabô bô anêḡ kambom mi, êḡ ma tem Wapômbêḡ nêḡ tabô lukmuk ami.

⁸ Ma Wapômbêḡ hapôm kambom hêk tabô bô ba intu hanaḡ, “Anyô Bêḡ hanaḡ, ‘Wak te tem êlêḡ ek yambak tabô lukmuk imbiḡ avômalô Israeḡ lo Juda.*”

⁹ Sêbôk ma yahavak tabô haviḡ thêlôniḡ limi
ma yahavalonḡ thêlô bahenḡḡ ba yahadadi thêlô vê hêk Ijip.
Thêlô miḡ êwê yenaḡ abô tabô vibinḡ ami ba yahavôliḡ yadômiḡ hadêḡ thêlô.
Aêḡ ba intu tabô lukmuk êntêk ma tem miḡ êtôm tabô bô ami.

Ya Anyô Bêḡ yahananḡ aêḡ.

¹⁰ Wak êḡ ma tem yambak tabô imbiḡ avômalô Israeḡ aêntêk.

Tem yato yenaḡ abô balabuḡ êḡjêk thêlôniḡ auk
lôk yato êḡjêk thêlô kapôlôḡḡḡ.

Ma tem yambitak thêlôniḡ Wapômbêḡ
ma thêlô tem nimbitak yenaḡ avômalô.

Ya Anyô Bêḡ yahananḡ aêḡ.

¹¹⁻¹² Yahêv thêlôniḡ kambom vê
ma tem miḡ yalenḡimbi thêlôniḡ kambom esak loḡbô ami.

Aêḡ ba ku mi ek anyô yanḡ êndôḡ yanḡ mena iviyaḡ la ba enaḡ, “Oyala Anyô Bêḡ”

ek malê nena lôkthô tem neyala ya, nê athêḡ mi lôk nê athêḡ bêḡ.” *Jeḡemaia 31:31-34*

* **8:5:** Kis 25:40; Kol 2:17; Hib 9:23 * **8:6:** Hib 7:22 * **8:8:** Israeḡ lo Juda thai ma ôdôḡ te iyom. Ma doḡtom evak i vose hi ôdôḡ ju ba intu elam nena “Israeḡ lo Juda”.

13 Wapômbêḡy halam abô tabô êntêk êḡy nena “lukmuk”. Aêḡy ba tabô bô lêk pulusikna ba mi. Ma nôḡm atu ba lêk hayalôv ba hatak anêḡy lôklijyak, nôḡm êḡy tem nêḡm yak ba ni.

9

Malak yeḡy atu ba hamô pik

1 *Tabô bô atu lôk anêḡy abô majanḡy hathak nêḡnêḡm yeḡy lôk anêḡy unyak mathenḡy bôk hamô pik êntêk yôv.

2 Ma elav malak yeḡy te. Anêḡy kapô môḡy ma êdô atum lam lôk balê polom mathenḡy hamô. Loḡy êḡy ma elam nena Loḡy Mathenḡy.

3 *Ma kapô yanḡy atu ba sôḡy hayanḡy kisi ma elam nena Loḡy Mathenḡy Anôḡy Biḡy.

4 *Ma kapô mathenḡy anôḡy êḡy ma alapa êḡmbôk kamunḡy ôv mavi lôk alapa evak tabô atu ba ik sinḡy hathak gol êdô hamô loḡy êḡy. Ma alapa tabô êḡy anêḡy kapô ma êdô tase gol atu ba mana hamô kapô lôk Alon anêḡy kôm atu ba havuak ma yalu abô tabô.

5 *Alapa anêḡy vôv ma aḡyela ju iminḡy ba Wapômbêḡy anêḡy deda lôkmanḡyḡy habi hayô hêk i. Ma anêḡy ḡygabôm ma loḡy thalalenḡy hamô ek nêḡm avômalô ininḡy kambom vuli. Wakma lêk mi ba minḡy hatôm yanḡy limamôk ami.

6 *Nôm kama sapêḡy lêk hapesanḡy i yôv, ma ḡyê êbôk da ibitak êyô unyak kapô mathenḡy ek nindum ininḡy ku wak nôḡmbêḡy intu sapêḡy.

7 *Ma Loḡy Mathenḡy Anôḡy Biḡy êḡy ma sonda bêḡy tomtom anêḡy wak te iyom ma anyô bêḡy habôk da hawa alim thalalenḡy ba hi hayô ma hêv da êḡy ek nêḡm avômalô takatu ba idum kambom ba leḡyḡyḡy palinḡy lôk yanida anêḡy kambom vê. Ma thalalenḡy mi ma ku êḡy mi.

8 Ma Lovak Mathenḡy hadôḡy alalô nena kapô mathenḡy êḡy êntêk hamô denanḡy ba avômalô minḡy hatôm nimbitak nêyô Loḡy Mathenḡy Anôḡy Biḡy êḡy ba ini ami.

9 *Êntêk ma abô dahô ek êdôḡy avômalô bôlôḡy êntêk. Nêḡy êbôk da ethak êv da lôk nôḡm kama leḡyḡy mavi. Ma da takêḡy minḡy hêv alalô thêvô hathak kambom takatu ba adum ami.

10 Da takêntêk ma nôḡm leḡyḡy ḡyḡy kupik iyom, eyanḡy nôḡm mena inum ḡyḡy mena ithik i ek nêḡm lelaik vê. Ma donḡtom loḡyôndê lukmuk tem êlêḡm ek êsô loḡyôndê bô êḡy pôḡyêḡy.

Kilisi anêḡy thalalenḡy hatôm da

11 Ma donḡtom Kilisi halêḡm ba hadum anyô bêḡy habôk da anêḡy ku ba hadum nôḡm mavi habitak. Yani habitak hayô malak yeḡy atu ba thêthôḡy anôḡy ba hamô vulinḡy ek malak yeḡy takatu ba hamô pik êntêk lôkthô. Unyak êḡy minḡy ḡyê pik elav lôk minḡy nôḡm pik ami.

12 Yani minḡy hawa bokmeme lôk bokmanḡy káo nakadunḡy ininḡy thalalenḡy ba habitak hayô Loḡy Mathenḡy Anôḡy Biḡy êḡy ami. Mi anôḡy. Yanida hawa anêḡy thalalenḡy ba habitak hayô Loḡy Mathenḡy Anôḡy Biḡy êḡy bôlôḡy donḡtom iyom ek epole kambom takatu ba havalonḡy alalô loḡy vê ek minḡy embalonḡy alalô loḡy esak loḡy bô wak nôḡmbêḡy intu ami.

13 *Ma ewa bokmeme lôk bokmanḡy káo malô ininḡy thalalenḡy ma bokmanḡy káo tinḡy atu ba êbôk ba kabukla ma epaliv hayô hamô ḡyê lôḡyḡy lôḡy ek nimbitak

* 9:1: Kis 25:23-26:30 * 9:3: Kis 26:31-33 * 9:4: Kis 16:33; 25:10-16; 30:1-6; Nam 17:8-11; Lo 10:3-5 * 9:5: Kis 25:18-22 * 9:6: Nam 18:2-6 * 9:7: Wkp 16:2-34 * 9:9: Hib 10:1-2 * 9:13: Wkp 16:15-16; Nam 19:9,17-19; Hib 10:4

mathenḡ ek nêmoḡ mabuḡ anôḡ. Ma donḡtom nômoḡ êḡ ma hapesaḡ avômalô leḡviḡkupik iyom ek nênoḡm yeḡ.

14 *Ma Kilisi anêḡ thalaleḡ ma hamôḡ ek alim iniḡ thalaleḡ ba hik ku êḡ anêḡ daḡ siḡ. Lovak Mathenḡ atu ba hamô hatôm wak nômbêḡ intu sapêḡ havatho yani loḡ ba intu hêv ida hatôm da atu ba kambom mi ek Wapômbêḡ. Yani havôkwiḡ alalôaniḡ kapôlôḡniḡ ma hawa nômoḡ takatu ba tem injik alalô vônô vê ek alalô nanêmoḡ yeḡ êndêḡ Wapômbêḡ atu ba hamô lôkmalâ.

Thalaleḡ havatho tabô lukmuk loḡ

15 Tabô bô bôk hayabinḡ avômalô takatu ba idum kambom ma Kilisi hama ek hapole thêlôniḡ kambom takêḡ vê. Aêḡ ba yani hatôm alalôaniḡ anyô môlô atu ba havak tabô lukmuk ek avômalô pik takatu ba Wapômbêḡ dalam ma tem neja lôkmalâ atu ba tem nêmoḡ êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ êtôm atu ba Wapômbêḡ bôk havak abô hathak.

16 Avômalô ethak ik alim ek hik thô nena thêlô evak tabô ek miḡ nema ami.

17 Alim hama êḡ ma tabô hamiḡ lôklokwaḡ. Ma alim hama ami, êḡ ma tabô êḡ anêḡ lôklokwaḡ mi.

18 Aêḡ ba thalaleḡ hanḡasô ek nêmoḡ lôklokwaḡ ek embatho tabô lukmuk lôk tabô bô loḡ.

19 *Mose hasam abô balabuḡ lôkthô hadêḡ avômalô vêmoḡ ma hawa bokmaḡkâo map iniḡ thalaleḡ haviḡ ḡaḡ lôk boksipsip kasa anêḡ vuluk haviḡ alokwaḡ isop thanḡaḡ ma hasoḡ halôk thalaleḡ ma hapaliv hathak kapyâ tabô lôk avômalô.

20 Ma hanâḡ, “Wapômbêḡ havak tabô ba thalaleḡ êḡ hêv lôklokwaḡ ba hanâḡ nena nosopa.”

21 *Ma Mose hapaliv alim thalaleḡ hayô hamô malak yeḡ lôk anêḡ nômkama êv yeḡ sapêḡ.

22 *Ma abô balabuḡ hanâḡ nena thalaleḡ tem isik nômkama sapêḡ ba nimbatak mabuḡ. Ma thalaleḡ mi, ma miḡ hatôm nênoḡm kambom vê ami.

Kilisi hêv da bôlôḡ te iyom

23 *Nômkama pik hik nômoḡ malak leḡ thô ba intu ḡê êbôk da êv da takêḡ ek nômkama malak yeḡ lôkthô imbitak mabuḡ. Ma nômkama malak leḡ ma nênoḡm da ek imbitak mabuḡ aêḡ iyom. Da êḡ hamôḡ ek da yaḡ êntêk ek êmbôkwiḡ nômkama malak leḡ.

24 Aêḡ ba Kilisi habitak hayô malak leḡ ba hi hamiḡ Wapômbêḡ ma ek nêmoḡ alalô sa. Ma miḡ habitak hayô unyak mathenḡ atu ba epesaḡ hathak baheniḡ atu ba loḡ anôḡ anêḡ dahô oyaḡ iyom ami.

25 Ma ôpêḡ miḡ hatôm anyô bêḡ habôk da ba habitak hayô Loḡ Mathenḡ Anôḡ Biḡ lôbôlôḡ hadêḡ sondabêḡ lôkthô haviḡ thalaleḡ atu ba miḡ yanida anêḡ ami.

26 *Mi! Sêbôk atu ba pik habitak aleba lêk ma Kilisi hawa vovaḡ lôbôlôḡ e? Ai! Mi! Wak lêk ma hatôm wak lôkthô anêḡ daḡ ma pik lo leḡ anêḡ daḡ ba yani halêmoḡ hêv yanida hatôm da ek imbuliḡ kambom lôkthô.

27 Alalô avômalô pik ama bôlôḡ donḡtom iyom vêmoḡ ma tem alalô nandum abô.

* 9:14: 1Pi 1:18-19 * 9:19: Kis 24:6-8 * 9:21: Wkp 8:15,19 * 9:22: Wkp 17:11 * 9:23: Hib 8:5; 10:1 * 9:26: Hib 10:10

28 Ma Wapômbêḡ hêv Kilisi êntêk êḡ hatôm da bôlôḡ te aêḡ iyom ek nêḡ avômalô lôkthô iniḡ kambom vê. Ma avômalô takatu ba eyabiḡ yani ma tem endelêḡ esak loḡbô ek nêḡ i bulubiḡ. Ma hêv avômalô iniḡ kambom vê, ku êḡ bôk yôv ba ôpêḡ tem miḡ indum ku êḡ esak loḡbô ami.

10

Kilisi da hêv i hatôm da

1 Aêḡ ba abô balabuḡ ma abô dahô hathak nôḡ mavi lomaloma takatu ba tem imbitak. Nômkaḡ takatu ba tem imbitak embeḡ yam ma nôḡ anôḡ. Ma balabuḡ tem miḡ injik ku anêḡ daḡ siḡ ba isik avômalô takatu ba êlêḡ ek nêḡnêḡ yeḡ iniḡ kambom lôkthô vê ami. Avanôḡ. Da êv lôbôlôḡ hadêḡ sondabêḡ lôkthô miḡ hatôm indum ku êḡ ami.

2 Ma da takêḡ hik ku daḡ siḡ, êḡ ma ḡê êbôk da tem netak iniḡ ku êv da. Ma hathik avômalô takatu ba êv yeḡ ba ibitak mabuḡ, êḡ ma tem thêlô leḡḡmalaiḡ esak iniḡ kambom esak loḡbô ami.

3-4 *Ma bokmaḡkaô malô lôk bokmeme iniḡ thalaleḡ êntêk êḡ miḡ hathak hêv kambom vê ami. Mi anôḡ. Aêḡ ba sondabêḡ nôḡbêḡ intu ma ethak êv da takêḡ ek avômalô leḡimbi iniḡ kambom.

5 Aêḡ ba Kilisi halôk ba halêḡ pik ma hanaḡ, “Alim lôk ya lomaloma atu ba êbôk hatôm da ma miḡ hatôm anêḡ lemhaveḡ ami,

aêḡ ba bôk hopeḡaḡ yaleḡviḡkupik yôv.

6 Da êbôk hathak atum lôk kambom anêḡ da miḡ lemmavi ami.

7 Êḡ ma yahanaḡ, ‘Ya êntêk. Bôk eto hêk kapya hathak ya nena yahalêḡ ek yandum O Wapômbêḡ anêḡ lemhaveḡ.’ ” *Kapya Yeḡ 40:6-8*

8 Abô balabuḡ hanaḡ nena nêḡnêḡ da, ma doḡtom Yisu hanaḡ, “Alim lôk ya lomaloma takatu ba êbôk hatôm da lôk da êbôk hathak atum lôk kambom anêḡ da ma miḡ lemhaveḡ lôk lemmavi ami.”

9 Vêḡ ma yani hanaḡ, “Ya êntêk. Yahalêḡ ek yandum anêḡ lemhaveḡ.” Yani hatak nôḡ lukmuk ek enja yaḡ bô anêḡ loḡ.

10 *Ma hasopa Wapômbêḡ anêḡ lahaveḡ ba hêv anêḡ liḡkupik hatôm da ek indum alalô nambitak matheḡ ba hik ku êḡ anêḡ daḡ siḡ.

11 *Nê êbôk da imiḡ wak nôḡbêḡ intu ek nindum iniḡ ku nêḡmbôk da. Thêlô êbôk da êḡ lôbôlôḡ. Ma doḡtom iniḡ da êḡ miḡ hathak hêv kambom vê ami. Mi anôḡ.

12 Ma anyô yaḡ atu ba hadum anêḡ ku habôk da ma habôk bôlôḡ doḡtom iyom ma da êḡ hadum ku hamô hatôm wak nôḡbêḡ intu sapêḡ ek hêv kambom vê. Vêḡ ma hi hamô Wapômbêḡ baḡ vianôḡ

13 *ma hayabiḡ waklavôḡ atu ba netak ḡê ik vovak hadêḡ yani nêḡmô yani vakapô vibiḡ am.

14 Yani hêv da bôlôḡ doḡtom iyom. Ba intu hadum ba avômalô ibitak matheḡ ba lêk êyô unlôv atu ba nêḡmô êtôm wak nôḡbêḡ intu sapêḡ.

15 Ma Lovak Matherḡ hathak hanaḡ hadêḡ alalô hathak nôḡ êḡ nena,

16 * “Anyô Bêḡ hanaḡ nena, ‘Wak êḡ ma tem yambak tabô imbiḡ thêlô nena,

* 10:3-4: Hib 9:13 * 10:10: Hib 9:12 * 10:11: Kis 29:38 * 10:13: Sng 110:1 * 10:16: Hib 8:10

“Tem yatak yenaŋ abô balabuŋ êndôk thêlô kapôlôŋiŋ lôk yato ênjêk iniŋ auk.”
 „ „ *Jelemaia 31:33*

17 Êŋ ma hanaŋ,

“Thêlôniŋ kambom lôk ibuliŋ abô balabuŋ
 ma tem miŋ yalenimbi esak loŋbô ami.”

Jelemaia 31:34

18 Aêŋ ba nôm takatu ba bôk êv vê, êŋ ma tem miŋ nêmbôk kambom anêŋ da esak loŋbô ami.

Alôana bidon ek Wapômbêŋ

19 *Aiyaŋ thêlô, avanôŋ! Nômla miŋ havalon alalô loŋ ek nayô Loŋ Matherŋ Anôŋ Biŋ kapô ba ana ami. Ma Yisu anêŋ thalalenŋ

20 *hadabêŋ sóp êŋ kisi ba habitak hatôm alalôaniŋ loŋôndê lôkmala lukmuk atu ba hêv liŋkupik hatôm da ek ku êŋ.

21 Ba yani ma alalôaniŋ anyô habôk da mavi anôŋ atu ba hayabiŋ Wapômbêŋ anêŋ avômalô.

22 *Ma yani hapaliv thalalenŋ halôk alalô kapôlôŋiŋ ba hêv alalôaniŋ leŋiŋmalaiŋ vê. Ma alalôaniŋ leŋviŋkupik ma bôk ithik hathak ŋaŋ mabuŋ. Aêŋ ba alalô nanêm kapôlôŋiŋ lôk nabalon alalôaniŋ aêvhaviŋ loŋ lôklokwaŋ ek alalô ana bidon ek Wapômbêŋ.

23 Ôpatu ba havak abô êŋ ma miŋ hanaŋ abôyaŋ ami. Ba intu bôk alalô aêv malenŋ hadêŋ aêvhaviŋ atu ba anaŋ hi yaŋi lôklokwaŋ. Ma alalô nabalon aêvhaviŋ êŋ loŋ ma miŋ nande lelililiŋ ami.

24 Lôk naŋgik alalôaniŋ auk liŋ ma nambatho i loŋ esak kobom leŋiŋimbiŋ i ma nandum mavi lomalomaa.

25 *Avômalô vi êdô anêŋ nesak doŋtom. Ma alalô ma miŋ nandum aêŋ ami ma nasô i ba naya ek malê nena waklavôŋ lèk habobo.

Alalô miŋ nandô Wapômbêŋ ami

26 *Ôpatu ba hayala Wapômbêŋ anêŋ abô anôŋ ma doŋtom hêv anêŋ auk ek indum kambom lôbôlôŋ, êŋ ma kambom anêŋ da bôk hale ba hi yôv.

27 *Ba intu ôpêŋ hakô ba hayabiŋ ek indum abô lôk êndôk atum dahalaŋ atu ba tem imbuliŋ nê takatu ba leŋiŋmaniŋ hathak Wapômbêŋ.

28 *Sêbôk ba anyô te havôliŋ dôm ek Mose anêŋ abô balabuŋ ba anyô ju la êpôm ba enaŋ yani bêŋ, ôpêŋ ma ik vônô ba avômalô la miŋ kapôlôŋ malaiŋ hathak ôpêŋ ami.

29-30 *Aêŋ ba lemhabi aisê? Alalô bôk ayala yani atu ba hanaŋ,
 “Nijik anyô leŋkadôk liŋ, êŋ ma yenaŋ ku ba tem yandum.”

Lo 32:35

Ma abô yaŋ hanaŋ nena,

“Anyô Bêŋ tem indum abô ek anêŋ avômalô.”

Lo 32:36

Ba intu ôpatu ba havak Wapômbêŋ Nakaduŋ pesa ma hayê thalalenŋ tabô atu ba hadum yani habitak matherŋ hatôm nôm oyaŋ ba hanaŋ abôma hathak Lovak Matherŋ anêŋ wapôm, êŋ ma tem enja anêŋ vuli atu ba kambom anôŋ ek nê takatu ba evak Mose anêŋ balabuŋ pesa.

31 Alikakna. Hôêv yak halôk Wapômbêŋ Lôkmala baŋ ba havalon o, êŋ ma malaiŋ bomaŋ.

* **10:19:** Hib 4:16 * **10:20:** Mat 27:51 * **10:22:** Wkp 8:30; Ese 36:25; Ep 5:26 * **10:25:** Hib 3:13

* **10:26:** Hib 6:4-8 * **10:27:** Ais 26:11 * **10:28:** Lo 17:6; 19:15 * **10:29-30:** Mat 12:30-32; 1Ko 11:27-29; Sng 135:14

Alalôanij êvhavij imij lôklokwanj

³² Lemimimbi sêbôk ba owa deda. Ma uik vovak bêñ ba owa vovanj ma donjom umij lôklokwanj.

³³ Wak doho ma etak môlô umij piklêvônj ba ethanj môlô ma ik môlô. Ma wak doho ma othak umij yani loñ sij ek hôêv yani thêvô.

³⁴*Ma môlô lemimhikam hathak thêlô takatu ba êmô koladôñ. O kambom mi ma sôp bidonj ewa anêm nômkama oyanj. Ma hoyala nena anêm nômkama mavi takatu ba anêñ danj mi êntêk hovalonj loñ denanj. Aêñ ba lemimmavi.

³⁵ Anêm payenj mavi tem êpôm o. Ba intu minj ôkô ba ômbi anêm hôêvhavij ni ami.

³⁶ Ma umij lôklokwanj ba undum Wapômbêñ anêñ lahavij ek onja nôm takatu ba yani bôk havak abô yôv havij avômalô takatu ba êvhavij.

³⁷ Kasana iyom,

“Yani atu ba halêm ma tem êlêm ma tem minj esau ami.

³⁸ Ma nê thêthônj ida êvhavij wak nômbêñ intu sapêñ.

Ma ôpatu ba havôlinj dôm

ma tem minj yalenjmavi esak yani ami.”

Habakuk 2:3-4

³⁹ Yôv. Alalô minj hatôm nê takatu ba êdô Wapômbêñ ba tem nêpôm malainj ami. Mi. Alalô ma avômalô aêvhavij ba tem Wapômbêñ nêm alalô bulubinj.

11*Êvhavij anêñ vuli*

¹*Anyô hêv ma ek nômlate ba minj hayê ami ma donjom hayala katô nena tem enja, ôpêñ ma anyô hêvhavij.

²Bumalô thêlô idum aêñ ba intu Wapômbêñ hananj abô mavi hathak thêlô.

³*Alalô êvhavij ba intu ayala nena sêbôk ma Wapômbêñ hananj abô ba hapesanj nômkama lôkthô. Ma minj hawa nômla ba hapesanj nômkama hathak ami. Mi, hananj hathak abôlêk iyom ma nômbêñ êñ habitak.

⁴*Abel hêvhavij ba hêv da mavi hadêñ Wapômbêñ ba hamônj ek Kain anêñ da. Yani hêvhavij ba Wapômbêñ hananj abô mavi hathak anêñ da ba hananj, “O anyô thêthônj anônj.” Yani hama ma donjom anêñ hêvhavij êntêk hananj abô hadêñ alalô denanj.

⁵*Ma Inok, yani hêvhavij ba Wapômbêñ hawa yani lôk linjupik ba minj hama ami. Ba intu minj êpôm yani ami ek malê nena Wapômbêñ hawa yani vê. Avanônj. Enanj nena Anyô Bêñ lamavi bêñ anônj hathak yani ba intu hawa vê.

⁶Ôpatu ba minj hêvhavij ami tem minj nêm lamavi êndêñ Wapômbêñ ami. Ma opalê atu ba halêm ek yani ma nêmimbinj nôm lokwanju êntêk. Wapômbêñ da hamô aêñ ma ôpatu ba habôlêm Wapômbêñ tem êpôm vuli mavi anônj.

⁷*Ma Noa hêvhavij. Ba Wapômbêñ hananj hathak nôm takatu ba minj bôk habitak ami denanj. Ma hakô ba halanj Wapômbêñ ba hapesanj yenj te ek nêm anêñ thalalenj sa. Ma anêñ hêvhavij hik avômalô inij kambom thô ma hadum ba yani habitak thêthônj anônj.

* **10:34:** Mat 5:11-12; 6:20 * **11:1:** 2Ko 5:7 * **11:3:** Stt 1:1; Sng 33:6; Jon 1:3 * **11:4:** Stt 4:3-10

* **11:5:** Stt 5:21-24 * **11:7:** Stt 6:13-7:1

8 *Ma Ablaham hêvhavij ba Wapômbêj halam yani, “Nu loj atu ba tem yanêm êndêj o ek oyabinj.” Ma halarjô Wapômbêj anêj abô ba hi ma dojtom mij hayala loj êj ami.

9-10 *Ablaham hapôvij ek ni pik atu ba Wapômbêj halav unyak lôk landij lôklokwarj hatôm anêj auk. Ma Wapômbêj bôk havak abô nena Ablaham lôk limi takatu ba tem neja loj mavi êj. Ba intu ôpêj hêvhavij ba hi hatôm anyô loj buyarj ma halav unyak kudum halôk hatôm bôk ba Aisak lo Jekop elav.

11 *Yani hêvhavij ba Sala avi yamu atu ba bôk hayalôv. Ma dojtom hayala nena Wapômbêj tem indum nôm atu ba yani havak. Aêj ba hawa lôklokwarj ba hêv amena hadêj Sala.

12 *Ma yani ma anyô dojtom iyom ba bôk anyô boj lôk hatôm anyô nana. Ma dojtom limi ibitak bêj anôj hatôm vulij lejsawa lôk thathe ngwêk danj.

13 *Ma avômalô takêntêk êvhavij ba êmô aleba ema. Ma mij thêlô êyê nôm takatu ba Wapômbêj bôk havak havij i ami. Mi. Thêlô lejnijmavi iyom ba eyabinj nôm takatu ba lêk êyê ma dojtom hêk daimbô denanj. Ma thêlô eyala katô nena thêlô hatôm nê loj buyarj ba pik êntêk ma mij thêlônij ami.

14 Ma avômalô takatu ba enanj aêj hik thô nena êbôlêm pik buyarj ek êtôm thêlôda inij loj.

15 Ma avômalô takêntêk mij lejnijhiki hathak pik takatu ba thêlô etak lôk lejnijhiki ek nendeni esak lojbô ami. Mi.

16 Thêlô lejnijhiki hathak loj lukmuk mavi êj, malak lej atu ba Wapômbêj hapesanj malak lôj êj ek thêlô. Ba intu mij mama ek endam i nena anêj avômalô ami.

17-18 *Avanôj bij! Ablaham ma ôpatu ba Wapômbêj bôk habutij abô havij yani ba hananj nena,

“Aisak nali iyom intu libumi lukmuk tem nimitak.”

Môj Anôj 21:12

Ma dojtom saê hayô ma Ablaham hêvhavij ba hadum ek nêm nakadu j dojtom atu êtôm da.

19 *Yani anêj auk nena, “Wapômbêj hatôm injik yani lij imbiyô ênjêk nana.” Ba intu havayunij nakadu j laselo hathak bij ba hatôm hama ma dojtom Wapômbêj hik yani lij ba hêv hadêj lambô hathak lojbô.

20 *Ma Aisak hêvhavij aêj iyom ba intu yani hêv mek hadêj Jekop lo Isau hathak nôm takatu tem imbitak emberj yam.

21 *Ma Jekop hêvhavij ba hadum ek ema ma habi i loj hathak anêj kôm ba hamij ma hêv mek hathak Josep nali lôk hêv yerj.

22 *Ma Josep hêvhavij ba habobo ema ma hananj hadêj avômalô Isael ek waktavôj atu ba etak Ijip ma neja anêj lokwarj imbinj.

23 *Ma Mose talêbô lo lambô êvhavij ba talêbô havathu yani ma êyê nena okna vulij bij ba ivunj yani hatôm ayôj lô ma mij êk ek kinj anêj abô balabu j ami.

24 Yani halumbak ma hêvhavij ba hadô nendam yani nena Pelo nalavi anêj nakadu j ba hananj,

* 11:8: Stt 12:1-5 * 11:9-10: Stt 35:12 * 11:11: Stt 18:11-14; 21:2; Lom 4:19 * 11:12: Stt 15:5; 22:17 * 11:13: Stt 23:4; 1Sto 29:15; Sng 39:12; 1Pi 2:11 * 11:17-18: Stt 22:1-14 * 11:19: Lom 4:17 * 11:20: Stt 27:27-29,39-40 * 11:21: Stt 47:31-48:20 * 11:22: Stt 50:24-25; Kis 13:19 * 11:23: Kis 1:22; 2:2

25 “Yalenhavin yamô imbinj Wapômbêj anêj avômalô ek yanja malainj. Ma yahapôlik hathak lenj mavi atu ba halêm anêj kambom anêj ba hamô wak doho iyom.”

26 Avanôj. Yani ma hadahalinj vuli mavi atu ba tem enja emberj yam. Ba anêj auk nena, “Ya ma Mesia anêj avômalô te ba avômalô enaj abô kambom hathak yah, êj ma nôm mavi anôj hamô vulinj ek Ijip ininj nômkama mavi lôkthô.”

27 Yani hêvhavinj ba hatak Ijip ma minj hakô ek kinj anêj lanjanja ami. Ma hawa malainj ma donjom hayê ôpatu ba hamô lonj kapô ba haminj lôklokwanj.

28 *Yani hêvhavinj ba hayabinj waklavônj Hale ba Hi ma hapaliv thalalenj ek anjela atu ba hik amena mônj vônô minj injik avômalô Isael ininj bôp vônô ami.

29 *Ma avômalô êvhavinj ba ibup êyô ngwêk elam nena “Thalalenj” hatôm pik moma. Ma donjom Ijip êlêm ek nindum aêj, ma ngwêk hayô i vôv ba halok i vônô.

30 *Thêlô êvhavinj ba êwê lawê malak lônj Jeliko hatôm wak bahenji ba lahavuju ma badêj hangôli.

31 *Ma avi sek walilinj Lahap hêvhavinj ba hawa nê êyê lonj vani thô ba intu minj hama havinj nê lenjondônj kôtônj ami.

32 *Bêj anônj hêk ek yanaj ma donjom wakma halanjvinj. Ba tem minj yanaj esak Gidion lo Balak ma Samson lo Jepta ma Devit lo Samuel ma plopet lôkthô ami.

33 *Thêlô bôk êvhavinj ba ik vovak ba ewa kinj vi ininj lonj lôk idum thêthônj ba ewa nôm takatu ba bôk havak abô hathak yôv. Ma thêlô ik avunj laion abôlêk sinj

34 *ma ik atum dahalanj vônô. Ma idum ek nembatho thêlô esak binj vovak ma donjom êv yak. Thêlô ma vaunena ma donjom ibitak lôklokwanj ma ik vovak lôklokwanj ba ilupuninj nê lonj buyanj ba i.

35 *Ma avi vi atu ba nali ema ma iviyô hêk njama ba êmô havinj taluvi hathak lonjbô. Ma avômalô vi ma ibulinj i kambom anônj ma donjom evalonj ininj êvhavinj lonj ek tem nijik i linj esak lonjbô ba nêôm mavi.

36 *Doho ma enaj abôma lôk ik hathak yak wabenj manjinj. Ma vi ma ekak lonj ba êdô i hamô koladônj.

37 *Ma doho ma ik hathak valu ma doho ma engothe hathak sege hi buju ma doho ma ik vônô hathak binj vovak. Ma thêlôninj kwêv lo sôp ma boksipsip kupik lôk bokmeme kupik ba minj mavi ek nipuk lo nijik ami. Thêlô unyak lo nômkama mi ma ewa vovanj bêj lôk idum kambom lomaloma hadêj i.

38 Thêlô takêj ewa athêj bêj ek avômalô pik. Thêlôninj lonj nêôm mi ba intu evenj mayaliv havenj lonj thiliv lo dumlolê ma valu abyanj lo pik abyanj.

39 Thêlô minj bôk ewa nôm atu ba Wapômbêj havak abô hathak ami. Ma donjom avômalô takêj êvhavinj ba intu Wapômbêj hananj abô mavi hathak ininj ku.

40 Ma alalô avômalô bôlônj êntêk ma Wapômbêj bôk hêv nôm mavi êj hadêj alalô ek endom alalô lôk avômalô bôsêbôk lôkthô ba ana nayô lonj mavi atu.

* **11:28:** Kis 12:21-30 * **11:29:** Kis 14:21-31 * **11:30:** Jos 6:12-21 * **11:31:** Jos 2:1-21; 6:21-25; Jem 2:25 * **11:32:** Het 4:6-5:31; 6:11-8:32 * **11:33:** Dan 6:1-27 * **11:34:** Dan 3:23-27 * **11:35:** 1Kinj 17:17-24; 2Kinj 4:25-37 * **11:36:** 1Kinj 22:26-27; Jer 20:2; 37:15; 38:6 * **11:37:** 2Sto 24:21

12

Wapômbêy hêv malaij ek êndôj alalô

1 *Môlô olanô e? Avômalô bôsêbôk takatu ma ekalabu alalô sinj ba evatho alalô loj. Ba intu nambi nômkama kambom takatu ba hatôm gwasilim havalonj alalô loj ni. Ma nadanjvij ni êyô anêj danj ma miñ natak ami.

2 Alalô nagê Yisu iyom. Yani miñ makilik ek nôm mavi lôk hakô ek alovalanjanjsin ma miñ lahiki hathak mama ami. Ma yani hamôj ek alalô ba intu hik anêj ku lôkthô anêj danj sinj ek nanêmimbij. Ma hi hamô Wapômbêj banj vianôj hamô anêj loj hayabinj pik lo lej.

3 Nê kambom ibulij yani bêj anôj. Aêj ba alalô lenjinjimi yani ek miñ nambitak vau lôk kapôlônj malaij ba natak yani ami.

4 Môlô uik vovak hathak nôm kambom, ma donjom môlônim thalalej miñ hanjasô ami.

5-6 *Wapômbêj havatho nali loj hathak abô êntêk nena, "Yenanj okna, ya Wapômbêj yahêv malaij hadêj avômalô takatu ba yalenjhavinj

lôk yahavali avômalô takatu ba yahawa i hatôm yenanj avômena.

Ma wakma atu ba hik o thô ba hêv malaij, ma miñ lemimbi nena nôm yaôna ami.

Ma hudum kambom ba yani hathanj o, ma miñ lemmalaij ami." *Gutpela*

Sindaun 3:11-12

Bôk lempalinj abô êj e?

7 *Lami ethak êv malaij hadêj nali ek êndôji. Ma Wapômbêj hadum aêj iyom hathak alalô hatôm nali ek naminj lôklokwanj esak auk thêthôj.

8 Ma aêj iyom ma avômena neja malaij ek nindumbak lôk auk. Malaij êj miñ hapôm o ami, êj ma o hatôm amena loj sawa.

9 Alalôanj wakamik pik hathak hêv malaij ek êdôj alalô ba alanô anêj abô. Ma Wapômbêj ma dahôlônj anêj alanj. Ba intu namô yani vibij ek naja lôkmala.

10 Ma alalôanj wakamik hêv malaij lomaloma ek êndôj alalô bidonja hatôm ininj auk takatu ba êyê nena mavi. Ma donjom Wapômbêj hêv malaij ek imbi anêj mathenj anôj sam êndêj alalô.

11 *Howa malaij lôk vovanj bêj ba intu miñ lemmavi ami. Ma donjom malaij takêj tem injik anêj anôj mavi êtôm aêntêk, thêthôj lôk malinjyaô.

12 *Aêj ba noto bahemim lo vemim takatu ba havuvij ba thotho.

13 *Omberj lojondê thêthôj ek avômalô venjvuvij nimitak mavi ma miñ nênm yak ami.

Alalô miñ nambôlij dômiñ ek Wapômbêj ami

14 Môlô lôkthô nundum ku lôklokwanj ek numbitak yôhok lôk mathenj. Matherj mi, ma miñ hatôm anyôla ênjê Anyô Bêj ami.

15 Noyabinj am ek anyôla miñ êmbôlij dôm ek Wapômbêj anêj wapôm ami. Ma nôngô katô ek livuk manij kambom te miñ indumbak ek imbulij avômalô ba nimitak lelaik ami.

* 12:1: 1Ko 9:24-25 * 12:5-6: Jop 5:17; ALK 3:19 * 12:7: Lo 8:5 * 12:11: Jem 3:17-18 * 12:12:

Ais 35:3 * 12:13: Snd 4:26

16 *Nôngô ek anyôla miñ indum sek waliliñ ami mena lapaliñ Wapômbêñ étôm Isau ami. Yani ma okna môñ ek eyabiñ lambô anêñ nômkama lôkthô ma doñtom hêv nôm takêñ vuli hathak nôm belev te.

17 *Hoyala nena malê habitak. Yani lahaviniñ lambô enañ abô mavi lôk nêñ anêñ nômkama êndêñ yani, ma doñtom hadô ba hêv yani vê. Ma halañ ek enja nôm takêñ ma doñtom miñ hatôm injik anêñ kambom liliñ ami.

18 *Lemimimbi dum Sainai. Môlô ôlêm ek Wapômbêñ hatôm sêbôk ba môlô ôyô dum Sainai e? Mi. Sainai ma hamô pik ba avômalô bôsêbôk êyê dumlolê êñ hatôm atum hathañ ba momañiniñ hatôm bôlôvôñ, maputup bomañ lôk kakalu lôk damak.

19-20 *Thêlô elañô lavuak halañ lôk abô habitak. Ba êkô kambom ba enañ, “Ai! Sêbôk atu ba enañ nena, ‘Malêla takatu ba hasôm dumlolê êntêk, alim yaônena mena anyô, ma tem nitu vônô esak valu.’ ” Êñ ma enañ hadêñ Mose nena miñ enañ abô êndêñ i ami.

21 *Thêlô êyê nôm takêñ ba êkô kambom ma Mose hanañ, “Ya lêk yahakô kambom ba yahalowaliñ haviñ.” Lêk ôlêm ek Wapômbêñ ma miñ hatôm aêsêbôk ami. Sêbôk ma yanña ma lêk ma yanña.

22 Lêk môlô ôlêm ôyô dumlolê Saion ba ubitak ôyô Wapômbêñ lôkmala anêñ malak lôñ, Jelusalem atu ba hamô malak leñ. Ma lêk môlô ôlêm ôyô haviñ aña lubuñlubuñ takatu ba ethak doñtom ba ekaksa lôk lenjiñmavi.

23 Ma môlô lêk ôyô ek avômalô êvhaviñ takatu ba ibitak hatôm avômalô ôdôñ môñ ba iniñ athêñ bôk eto yôv hêk malak leñ. Ma lêk ôyô ek Wapômbêñ atu ba avômalô idum abô hathak lôk nê thêthôñ iniñ dahô atu ba Wapômbêñ bôk hapesañ yôv aleba êyô unjôv.

24 *Môlô ôyô ek Yisu, anyô môlô atu ba hapesañ abô tabô lukmuk lôk môlô ôlêm ek thalalenñ atu ba epaliv ba hanañ abô mavi anôñ ba hamô vuliñ ek Abel anêñ thalalenñ.

25 *Noyabiñ am! Miñ lemôndôñ kôtôñ ek nodañô Wapômbêñ atu ba hanañ abô ami. Sêbôk ma hanañ abô hamô pik. Ma avômalô êdô anêñ nedañô ba miñ hatôm nêsôv ami. Ma doñtom lêk ma hanañ abô hadêñ alalô hamô leñ, loñ mavi anôñ atu ba hamô vuliñ ek pik êntêk. Ba intu alalô adô, êñ ma miñ hatôm nasôv ami.

26 Sêbôk atu ma anêñ abô bôk hayôkwiniñ pik yôv halôk dum Sainai. Ma lêk habitiniñ abô ba hanañ nena,
“Tem êyôkwiniñ pik esak loñbô lôk leñ imbiñ.”

Hagai 2:6

27 Ba hanañ, “Tem yayôkwiniñ pik esak loñbô.” Abô êñ anêñ ôdôñ nena tem nêñ nômkama takatu ba yani hapesañ vê. Nôm takêñ tem êyôkwiniñ lôkthô ek nômkama vi atu ba miñ hatôm yani êyôkwiniñ ami, êñ ma tem nêñmô.

28-29 *Ba alalô tem naja loñ êñ, loñ atu ba miñ hatôm nêyôkwiniñ ami. Ma alalôaniñ Wapômbêñ ma hatôm atum ek esañ nômkama sapêñ. Ba intu nanêñ lenjiñmavi êndêñ yani lôk nanêñ yeñ ma nakô lôk nanêñ i ni namô yani vibiñ.

13

Abô anêñ dañ

* 12:16: Stt 25:29-34 * 12:17: Stt 27:30-40 * 12:18: Kis 19:16-20; Lo 4:11-12 * 12:19-20: Kis 19:12-13; 20:18-21; Lo 5:22-27 * 12:21: Lo 9:19 * 12:24: Stt 4:10; Hib 8:6 * 12:25: Hib 2:1-3; 10:26-29 * 12:28-29: Lo 4:24; 9:3

1 Mólô nobaloŋ auk lemimimbiŋ mólôviiyaŋ loŋ lôklokwaŋ.

2 *Ma noja avômalô loŋ buyaŋ thô. Avômalô doho bôk idum aêŋ ba ewa aŋela thô ma doŋtom êthôŋ paliŋ.

3 Ma lemimimbi nê takatu ba êmô koladôŋ ba nônem i sa. Onja inin malain êtôm atu ba oda hômô haviŋ i. Ma lemimimbi vi atu ba ewa vovaŋ. Onja inin vovaŋ êtôm atu ba thêlô ewa.

4 *Avômalô takatu ba ewa i ma avômalô lôkthô miŋ nêgê nena nôm oyaŋ ami. Ma Wapômbêŋ tem indum abô esak nê takatu ba idum sek haviŋ anyô yaŋ yanavi lôk nê takatu ba idum sek walilin. Ba intu nê takatu ba ewa i miŋ nimbuliŋ inin loŋ êk ami.

5 *Miŋ malemkilik limamôk esak valuselen ami. Wapômbêŋ bôk hanan, “Tem miŋ yatak o lôk yambi o ni ami.”

Lo 31:6

Ba intu onan, “Yenan nômkama sapêŋ ma hatôm ba yalenmavi”.

6 Aêŋ ba alalô abitak avômalô nê ba anan nena,

“Anyô Bêŋ hêv yêlô sa
ba tem miŋ nakô ami.

Ma opalê hatôm indum malê esak yêlô?”

Kapya Yeŋ 118:6-7

7 *Lemimimbi nê bêŋ takatu ba eyabiŋ mólô lôk enaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô hadêŋ mólô. Ma ôŋgô inin bôk lo loŋ lôk inin êvhaviŋ ba nosopa venjŋgwam.

8 Yisu Kilisi da hatôm wakbôk ma lêk êntêk ma wak nômbêŋ intu sapêŋ.

9 *Ba intu miŋ nosopa auk thôŋôthôŋ lomaloma ami. Nê doho enaŋ auk mavi nena Wapômbêŋ anêŋ wapôm tem embatho alalôaniŋ kapôlôŋiŋ loŋ. Ma doŋtom esau nena nôm takatu ba êbôk hatôm da ma hêv nê eyaŋ sa, ma doŋtom miŋ hêv thêlô sa dokte ami.

10 Avômalô takatu ba idum ku êmô malak yeŋ bô inin athêŋ mi ek nindum ku nêmo alalôaniŋ loŋ êbôk da.

11 *Alim anêŋ thalalen ma anyô bêŋ habôk da hawa ba habitak hayô Loŋ Mathen Anôŋ Bin hatôm kambom lomaloma inin da. Ma doŋtom inin lenviŋkupik êbôk hêk malak lôŋ viyaiŋ atu. Ma miŋ eyaŋ ami.

12 *Aêŋ ba Yisu hawa vovaŋ hêk malak lôŋ viyaiŋ ek indum avômalô nimbitak mathen hathak yanida anêŋ thalalen.

13 *Aêŋ ba alôana ek yani êndôk malak lôŋ êŋ viyaiŋ ek naja anêŋ mama atu ba bôk yani hawa.

14 *Pik êntêk ma tem êmô vauna. Ma doŋtom alalô ayabiŋ malak lôŋ atu ba tem êlêm ba êmô êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ.

15 *Yisu hêv i hatôm da. Ba intu alalô nandam anêŋ athêŋ ba nanêm yeŋ êndêŋ Wapômbêŋ wak nômbêŋ intu sapêŋ. Ba alalôaniŋ ku nanêm yeŋ hêk alalô venjŋbôlêk ek nanêm êtôm alalôaniŋ da ni êndêŋ Wapômbêŋ.

16 *Ba alalô ma avômalô wapôm ba nandum mavi êndêŋ avômalô vi, êŋ ma Wapômbêŋ lamavi hathak da mavi êŋ. Ba intu alalô miŋ lenjŋpaliŋ wapôm êŋ ami.

* 13:2: Stt 18:1-8; 19:1-3; Lom 12:13 * 13:4: Ep 5:5 * 13:5: Lo 31:6,8; Jos 1:5 * 13:7: 1Ko 4:16

* 13:9: Lom 14:17 * 13:11: Wkp 16:27 * 13:12: Jon 19:17 * 13:13: Hib 12:2 * 13:14: Hib

11:10,16; 12:22 * 13:15: Sng 50:14,23 * 13:16: Plp 4:18

17 *Môlônim nê bênbêñ idum ku eyabiñ môlô dahôlômim ma nê êñ tem nenañ iniñ ku lavôñ êndêñ Wapômbêñ. Ba intu nodañô iniñ abô ba nodovak vibiñ ek thêlô nindum iniñ ku lôk leñiñmavi ma miñ leñiñmalaiñ ami. Malaiñ êñ tem miñ nêñ môlô sa ami.

18 *Yêlô kapôlôñiñ miñ hananñ yêlô bêñ ami ba intu yêlô ayala nena yêlô leñiñhaviñ namô batôñ oyañ.

19 Yahananñ lôklokwañ ek môlô notenñ mek ek yasôk kethenñ.

20 *Wapômbêñ bôk hawa alalôaniñ Anyô Bêñ Yisu, boksipsip anêñ alañ anôñ vê hêk ñama hathak thalalenñ tabô atu ba anêñ danñ mi. Ma Wapômbêñ labali anêñ ôdôñ

21 nêñ môlô auk mavi lôk lôklokwañ ek nundum malêla takatu ba yani lahaviñ ma indum ku êmô alalô esak Yisu Kilisi ek indum yani lamavi. Athêñ lôkmañgiñ êndêñ yani êtôm wak nômbêñ intu sapêñ. Avanôñ.

22 Aiyañ thêlô, yahato kapya bidonña iyom. Aêñ ba yahananñ lôklokwañ ek môlô nodañô yenañ abô katô ek yambatho môlô lonñ.

23 Odañô! Alalôaniñ aiyañ Timoti bôk hale yaiñ yôv. Ba yani hayô kethenñ ma tem yambiñ yani ba yasôk.

24 Nônêñ yêlôaniñ leñiñmavi êndêñ môlônim nê bênbêñ lôk Wapômbêñ anêñ avômalô mathenñ sapêñ. Avômalô Itali êv iniñ leñiñmavi haviñ.

25 Wapômbêñ anêñ wapôm êmô imbiñ môlô lôkthô.

* 13:17: 1Te 5:12 * 13:18: Ap 24:16; 2Ko 1:12 * 13:20: Jer 32:40; Ese 37:26; 1Pi 2:25

Jems anêḡ kapya Abô môḡ

Jems ma Yisu anêḡ yaḡ molok. Yani hatô hadêḡ avômalô Israeḡ takatu ba êvhaviḡ Yisu ba êmô pik luvuluvu. Yani lahavij inij êvhaviḡ imbitak lôklokwaḡ ba hadôḡ thêlô ek neyabiḡ i esak malêla takatu ba enaḡ. Ma hik thô nena êvhaviḡ anôḡ ma anêḡ ku hêk haviḡ. Ma hanaḡ nena miḡ onaḡ abôma esak avômalô vi ami. Ma hadôḡ i nena mek ma nôḡm lôklokwaḡ anôḡ.

Hato kapya êntêk hadêḡ 50 mena 61 AD la. Ma 62 AD ma ik yani vônô.

Jems anêḡ lamavi

¹*Ya Jems, Wapômbêḡ lo Anyô Bêḡ Yisu Kilisi inij anyô ku. Yahato kapya êntêk hi ek avômalô Israeḡ ôdôḡ laumiḡ ba lahavuju takatu ba êsôv mayaliv ba i êmô luvuluvu anêḡ pik bêḡ êntêk lôkthô. Waklêvôḡ mavi!

Malaiḡ havatho ôêvhaviḡ loḡ

²*Aiyaḡ thêlô, malaiḡ lomaloma hapôm môlô, êḡ ma lemimimbi nena nôḡm takêḡ ma nôḡm leḡḡḡmavi iyom.

³*Môlô oyala nena malaiḡ takêḡ hasôm môlônim ôêvhaviḡ ba hadum ek numij lôklokwaḡ.

⁴Ma numij lôklokwaḡ endeba ku êḡ injik anôḡ ba numbitak êtôm ḡê talaḡ ba nundum nôḡmkama sapêḡ thêthôḡ iyom ek nôḡmla yaḡ miḡ êḡḡêk ami.

⁵*Môlô te hêv yak hathak auk, êḡ ma eterḡ Wapômbêḡ ma tem nêḡm. Yani hathak habi anêḡ wapôm sam hadêḡ avômalô lôkthô ma miḡ hatatale i ami.

⁶Yani atu ba hateḡ ma nêḡmimbiḡ iyom ma miḡ anêḡ auk mayaliv ami. Anyô auk mayaliv ma hatôm ḡḡwêk budum ba lovak hayuv hi ba halêḡm.

⁷Anyô anêḡ aêḡ miḡ laimbi nena tem enja nôḡmlate êlêḡm anêḡ Anyô Bêḡ anêḡ ami.

⁸Yani ma anyô auk ju ba hadum nôḡmkama sapêḡ mayaliv.

Nê valu mi lôk ḡê valu bêḡ

⁹Aiyaḡ mena livôḡ la atu ba athêḡ mi hathak nôḡmkama pik ma êmô lôk lamavi. Wapômbêḡ hayê thêlô hatôm ḡê lôk athêḡ bêḡ.

¹⁰*Ma ḡê lôk athêḡ bêḡ hathak nôḡmkama pik ma nêḡmô lôk leḡḡḡmavi. Wapômbêḡ hayê thêlô hatôm ḡê athêḡ mi ba tem nêḡnêḡm yak êtôm kamuiḡ anêḡ vuak hêv yak.

¹¹Wak hapup ba habi lôklokwaḡ ba habôk kamuiḡ ba inij vuak lôk lêlêyaḡ mavi hakapok. Ma aêḡ iyom ḡê lôk valu bêḡ idum inij ku denaḡ ba ema ma inij nôḡmkama tem egeleloḡ.

Wapômbêḡ miḡ halôk anyô leḡ ek nindum kambom ami

¹²ḡê takatu ba imij lôklokwaḡ hathak malaiḡ ma Wapômbêḡ lêk lamavi hathak i. Thêlô lovak ba tem neja lôkmala atu ba nêḡmô êtôm wak nôḡmbêḡ intu sapêḡ êtôm inij vuli. Wapômbêḡ bôk habitij abô ek nêḡm êndêḡ ḡê takatu ba leḡḡḡhaviḡ yani.

* **1:1:** Mat 13:55; Ap 15:13; Gal 1:19; 1Pi 1:1

* **1:2:** Lom 5:3-5

* **1:3:** 1Pi 1:7

* **1:5:** Snd 2:3-6

* **1:10:** Ais 40:6-7

13 Kambomlate miñ hatôm êndôk Wapômbêñ la ek indum kambom ami. Ma yani miñ halôk anyôla la ek indum kambom ami. Ba intu nômlate halôk lem ek undum kambom ma miñ onañ nena, “Wapômbêñ halôk yaler ami.”

14 Mi. Alalôaniñ thethañak ma hatôm etak alim halôk lôm ek nêbôv alim esak ba hakôk alalô leñiñ ek nandum kambom.

15 Ma thethañak êñ halumbak bêñ ba anêñ anôñ ma kambom. Ma kambom êñ anêñ palumbak lôkthô ma ñama.

16 Yenañ aiyañ lôkma anôñ, noyabiñ am ek anyôla miñ esau môlô ami.

17 Wapôm lôk nôm mavi anôñ sapêñ ma halôk ba halêm anêñ leñ. Kamik Bêñ atu ba hapesañ deda leñ sapêñ hêv wapôm mavi takêñ. Wak lo bôlôvôñ iniñ deda hathak habitak yañda yañda, ma doñtom Wapômbêñ da hamô aêñ iyom hatôm wak nômbêñ intu sapêñ.

18 *Yani anêñ lahaviniñ ba intu alalô abitak anêñ nali hathak abô avanôñ. Hadum aêñ ek alalô nambitak êtôm anêñ nôm môñ anôñ ek nômkama vi atu ba hapesañ havin.

Nodañô ba nosopa

19 Yenañ aiyañ lôkma anôñ, môlô nodañô katô. Anyôla hanañ nômla ma nômô tinjiñ ba nodañô bônôñ ma miñ lemimmaniñ ba nonañ viyañ ketheñ ami.

20 *Avômalô iniñ leñiñmaniñ miñ hatôm eto avômalô ba nimbatak thêthôñ êtôm Wapômbêñ anêñ lahaviniñ ami.

21 *Aêñ ba notak nôm lôñgôlôñ lôk kambom nômbêñ êñ. Ma nômô yaô ba nobalon Wapômbêñ anêñ abô atu ba havatho halôk môlô loñ. Abô êñ ma hatôm nêm môlô bulubiñ.

22 *Ma môlô nodañô abô êñ ba nundum anêñ ku imbiñ. Olanô oyañ, êñ ma hatôm osau amda.

23 Anyôla te halanô Wapômbêñ anêñ abô ba miñ hasopa ami ma hatôm ôpatu ba hayê thohavloma halôk liyali.

24 Ma hatak liyali ba hi ma ketheñ oyañ ma lapaliñ nena yanida ma aisê.

25 *Ma doñtom ôpatu ba hatitiñ balabuñ mabuñ êñ ma miñ lapaliñ ami ma indum êtôm atu ba hanañ, êñ ma Wapômbêñ tem nêm mek ek anêñ ku sapêñ. Balabuñ mabuñ êñ hêv alalô vê hêk kambom anêñ lôklokwañ.

26 *Anyôla hanañ nena hasopa Wapômbêñ ma doñtom miñ hayabiñ abôlêk ami, êñ ma hasau yanida ba nômkama sapêñ atu ba hadum ek esopa Wapômbêñ ma nôm oyañ.

27 Lemhaviñ osopa Kamik Wapômbêñ ek êñjê môlô êtôm nôm mabuñ thêthê mavi, êñ ma nundum aêntêk. Noyabiñ avômena bilak lôk avi tôp esak iniñ malain. Ma noyabiñ amda ek pik malim miñ esak môlô ami.

2

Noyabiñ avômalô sapêñ esak auk doñtom

1 *Yenañ aiyañ thêlô, alalô aêvhaviñ alalôaniñ Anyô Bêñ Yisu Kilisi, yani ma deda lôkmañgiñ anôñ. Ba intu noyabiñ avômalô sapêñ esak auk doñtom ma miñ nôñêm ñê lôk athêñ bêñ liñ ma nosale ñê lôk athêñ mi thô ami.

* 1:18: Jon 1:13 * 1:20: Sav 7:9 * 1:21: Kol 3:8; 1Pi 2:1 * 1:22: Mat 7:26; Lom 2:13 * 1:25: Lom 8:2; Jem 2:12 * 1:26: Sng 141:3 * 2:1: Ap 10:34; Jem 2:9

² Odaŋô. Anyôla halêm hêv yeŋ haviŋ môlô ba hik kwêv mabuŋ anôŋ lôk mote gol. Ma anyô siv lôk nômkama mabô habitak hayô haviŋ.

³ Êŋ ma môlô ôêv athêŋ bêŋ hadêŋ anyô lôk kwêv mabuŋ ba onaj, “Ôlêm ômô loŋ mavi êntêk.” Ma onaj hadêŋ anyô siv nena, “Umij loŋ intu” mena “Ôndôk ômô biŋ.”

⁴ Môlô udum aêŋ ma hatôm ovak avômalô vose hi ôdôŋ ju ba udum abô lokaŋ hathak i.

⁵ *Yenaŋ aiyaj lôkma anôŋ, nodanô katô. Avômalô takatu ba avômalô pik êyê nena nê siv ma Wapômbêŋ bôk hatak i yôv ek nimbatak nê lôkmanŋij hathak iniŋ êvhaviŋ ba tem nêv athêŋ bêŋ êndêŋ i ek nêvô anêŋ loŋ lôklinŋyak êtôm bôk habutiŋ abô ek nêv êndêŋ nê takatu ba lenŋijhaviŋ yani. Aêŋ e?

⁶ Ma doŋtom ôpôlik ek nê siv. Ma opalê hathak hêv malaiŋ hadêŋ môlô ba havôv môlô hi loŋ idum abô? Nê siv e? Mi, nê valu bêŋ iyom.

⁷ Ma thêlô êŋ iyom intu enaj abôma hathak unim alaŋ Kilisi ba ibuliŋ anêŋ athêŋ mavi.

⁸ *Ma alalôaniŋ kiŋ Wapômbêŋ anêŋ abô balabuŋ te hanaŋ hêk anêŋ kapya nena, “Lemimbiŋ avômalô êtôm atu ba lemhaviŋ oda”. Udum aêŋ ma mavi.

⁹ *Ma doŋtom ôêv nê lôk athêŋ bêŋ liŋ ma ôpôlik hathak nê athêŋ mi, êŋ ma udum kambom ba balabuŋ hik thô nena môlô ma nê ômô abô balabuŋ lu.

¹⁰ *Ma ôpatu ba hayabiŋ balabuŋ sapêŋ ma doŋtom hêv yak hathak bute, êŋ ma habuliŋ abô balabuŋ lôkthô.

¹¹ *Ôpatu ba hanaŋ nena, “Mij undum sek imbiŋ anyô yaŋ yanavi ami” lôk hanaŋ haviŋ nena “Mij nuŋgwik anyô vônô ami.” Ba intu mij hudum sek haviŋ anyô yaŋ yanavi ami ma doŋtom huik anyô vônô, êŋ ma hômô abô balabuŋ lu.

¹² *Aêŋ ba malêla takatu ba udum lo onaj ma lemimimbi nena Wapômbêŋ tem indum abô esak balabuŋ takatu ba hêv alalô vê hêk kambom anêŋ lôklokwaŋ.

¹³ *Ma mij hêv kapôlôm ek avômalô vi ami, êŋ ma waklavôŋ nindum abô ma Wapômbêŋ tem mij nêv kapô ek o ami. Ma doŋtom hêv kapôlôm ek avômalô vi, êŋ ma tem Wapômbêŋ nêv kapô ba nêv môlô vê ênjêk loŋ nindum abô.

Êvhaviŋ anêŋ ku mi, êŋ ma ŋama

¹⁴ Yenaŋ aiyaj thêlô, anyô te hanaŋ nena yani ma anyô hêvhaviŋ ma doŋtom mij hadum mavi ami, êŋ ma mavi e? Mi. Êvhaviŋ anêŋ aêŋ tem nêv yani bulubiŋ e? Mi.

¹⁵ *Aiyaj te mena livôŋ late nôv lôk sôp mi ba hêv i sêkêya.

¹⁶ Ma môlô te hanaŋ hadêŋ yani nena, “Nu lôk lemmavi, upuk sôp lôk nonŋwaŋ nôv.” Ma doŋtom mij hêv yani sa ami, êŋ ma mavi aisê?

¹⁷ Ma aêŋ iyom ma êvhaviŋ atu ba hêk wavo ma ku mi, êŋ ma ŋama.

¹⁸ *Ma doŋtom anyô late hanaŋ nena, “Avômalô vi idum ku ma vi êvhaviŋ iyom, ma luvu ma hatôm.” Ma doŋtom yahanaj nena, “Ya mij hatôm yanŋê

* **2:5:** 1Ko 1:26-28 * **2:8:** Mat 19:19; Gal 5:14 * **2:9:** Lo 1:17 * **2:10:** Wkp 19:37; Nam 20:7-12,24;
 Mat 5:19 * **2:11:** Kis 20:13-14; Lom 13:9 * **2:12:** Gal 6:2; Jem 1:25; 1Pi 2:16 * **2:13:** Mat 5:7;
 18:32-35 * **2:15:** 1jon 3:17 * **2:18:** Gal 5:6

êvhaviñ atu ba ku mi ami. Ba intu tem yangik yenañ yahêvhaviñ thô esak yenañ ku.”

¹⁹ Mólô ôêvhaviñ nena Wapômbêñ donjom iyom hamô ba intu osoñ nena unim ôêvhaviñ ma anêñ ku mi ma hatôm e? Auk êñ ma auk mavi, ma donjom miñ osoñ nena auk êñ intu mavi ek o ami. Mi, ngók eyala auk êñ haviñ, ma donjom thêlô ma Wapômbêñ anêñ nê kambom ba intu êkô ba elowaliñ.

²⁰ Mólô nê auk thôñôthôñ, lemimhaviñ noyala nena êvhaviñ atu ba hêk wavo ma anêñ ku mi, êñ ma nôm oyañ e?

²¹ *Lemimimbi alalôaniñ bumalô Ablaham. Yani bôk hêv nakaduñ Aisak hatôm da hayô hêk loñ êbôk da. Yani hadum ku êñ ba intu Wapômbêñ hanañ nena yani ma anyô thêthôñ, aêñ e?

²² *Intu êñ, Ablaham anêñ hêvhaviñ lôk anêñ ku idum ku haviñ i. Ma anêñ ku hadum ba anêñ hêvhaviñ hik anôñ.

²³ *Êñ ma habitak hatôm Wapômbêñ anêñ kapyá hanañ, “Ablaham hêvhaviñ Wapômbêñ ba intu hayé yani nena anyô thêthôñ.” Ma halam yani nena anêñ anyô mólô.

²⁴ Aêñ ba oyala nena ôpatu ba hêvhaviñ lôk hadum anêñ ku haviñ ma Wapômbêñ halam yani nena anyô thêthôñ. Ma miñ hanañ abô êñ hathak ôpatu ba hêvhaviñ iyom ma anêñ ku mi ami.

²⁵ *Ma lemimimbi avi sek waliliñ Lahap imbiñ. Yani ma aêñ iyom. Hawa Isael iniñ nê êyé loñ vani ba hêv i sa ek elom buyañ ba i. Yani hadum ku êñ ba intu Wapômbêñ halam yani nena avi thêthôñ.

²⁶ Kupik atu ba auk lôkmala miñ hamô ami, êñ ma ñama. Ma êvhaviñ atu ba anêñ ku mi ma ñama aêñ iyom.

3

Oyabiñ vembôlêk mavi

¹ Aiyañ thêlô, alalô nayala nena Wapômbêñ tem indum abô lôklokwañ ek yêlô atu ba adôñ avômalô hathak êvhaviñ. Ba intu miñ mólô bêñ anôñ nundum ek numbitak nê êdôñ avômalô ami.

² Alalô lôkthô athak avak i silili ba adum kambom lomaloma. Anyôla miñ havak i silili hathak anêñ abô ami, êñ ma yani mabuñ anôñ ba hatôm eyabiñ liñkupik sapêñ.

³ Odañô. Avômalô ethak etak nôm yaônate hapalañaniñ hêk bokhos abôlêk ek êvôn hamô yak ma bok bêñ êñ hasopa iniñ leñiñhaviñ.

⁴ Ma nômla yañ ma yey ñgwêk. Yey ñgwêk ma nômbêñ ma lovak bêñ hayuv ma hathak hasisuy yey êñ ba hi. Ma donjom nôm yaôna anôñ te hêk dômlokwañ ek havusiñ hi loñ atu ba alañ lahaviñ ni.

⁵ Ma aêñ iyom veñbôlêk ma nôm yaôna ek leñviñkupik. Ma donjom hatôm indum ku bêñ lomaloma.

Lemimimbi nena atum yaôna hatôm esañ ba êmbôk kamuñ bêñ anôñ.

⁶ *Ma veñbôlêk ma hatôm atum. Veñbôlêk êñ ma hayô siñ hathak kambom lomaloma ba halumbak bêñ ba hadum leñviñkupik sapêñ habitak lelaik. Atum êñ halêm anêñ loñ atum da hamô ba intu hatôm esañ alalôaniñ lôkmala sapêñ, lêk êntêk êñ endeba êyô anêñ dañ.

* 2:21: Stt 22:9-12 * 2:22: Hib 11:17-18 * 2:23: Stt 15:6; 2Sto 20:7; Ais 41:8 * 2:25: Jos 2:1-21; Hib 11:31 * 3:6: Mat 12:36-37; 15:11,18-19

7 Avômalô ethak ewa menak lo umya ma alim ngwêk lôk alim lomaloma ba eyabinj ba êmô tinjij.

8* Ma donjom anyô late minj hatôm eyabinj abôlêk ek ênjêk tinjij ami. Mi, kambom hapipiyap hêk abôlêk ba hatôm sinij habôk avômalô vônô.

9 Alalô êv yerj hathak venjibôlêk hadêj alalôanij Kamik Anyô Bêj. Ma venjibôlêk donjom êj iyom intu hanaj ek Wapômbêj imbulij avômalô takatu ba yani hapesanj i hatôm yanida.

10 Venjibôlêk donjom êj iyom intu habô Wapômbêj lôk hanaj abôma havinj. Aiyaj thêlô, êj ma kambom anôj.

11 Njaj lôk ngwêk hatôm nede valu abyanj te e? Mi anôj.

12 Aiyaj thêlô, ngwêk minj hatôm nêj njaj mavi êndêj alalô ami. Ma ngôbêj minj hatôm injik êtôm sabo ami. Ma yak te minj hatôm injik êtôm ngôbêj ami. Mi anôj.

Auk mavi halêm anêj Wapômbêj

13 Mólô opalê atu ba lôkauk bêj ba hayala Wapômbêj anêj lahavinj? Injik anêj auk mavi êj thô esak anêj kobom thêthôj lôk ku takatu ba hadum ba hamô malinjyaô.

14 Ma donjom lemday hathak athêj bêj hêk kapôlôm ba hudum ek osale anyô vi thô ba ômôj, êj ma minj ômbô o ba onaj nena hosopa abô avanôj ami. Êj ma honaj abôyaj ba hubulij abô avanôj.

15 Auk êj ma auk pik lôk kapôlôj bô ba halêm anêj Sadaj. Ma minj halêm anêj lej ami.

16 Lonj atu ba kobom ethale anyô vi thô lôk lejday hathak athêj bêj hêk, êj ma tem ôpôm nena nômkama sapêj hamô mayaliv ma kambom lomaloma hêk havinj.

17 Ma donjom auk atu ba halêm anêj lej ma mabuj anôj. Auk êj hadum ek avômalô nêjô yôhok imbij i lôk netauvinj i ma nêwê abô vibinj, ma nêjê kapôlôjij lôk nindum ku mavi lomaloma, ma nindum kobom donjom êndêj avômalô lôkthô ma nesopa thêlôda injij abô sapêj.

18* Avômalô yôhok takatu ba ethak idum ek avômalô nêjô yôhok imbij i ma hatôm evatho injij yanjêk ba hik anôj, êj ma kobom thêthôj mavi lomaloma.

4

Anyô lahavinj nômkama pik ma hatôm hik vovak hadêj Wapômbêj

1* Malê te hadum ba mólô lemimnja ba uik vovak havinj am? Nôm takêj halêm anêj unim thethajak takatu ba ibisok ek nundum kambom lomaloma e? Intu êj.

2 Mólô lemimhavinj nômlate atu ba mi hêk mólô. Ba intu mólô malemimki-lik hathak nôj êj ba uik anyô vônô ma donjom minj owa ami. Êj ma hadum mólô lemimnja ba uik vovak hathak. Mólô minj onaj hik Wapômbêj lij ami ba intu minj owa ami.

3 Ma onaj hik yani lij hathak nômlate ma minj othak owa ami eka? Unim auk ma lokbarj ba lemimhavinj noja ek injik unim thethajak vônô iyom. Ba intu yani havasinj nôj êj ek mólô.

* 3:8: Lom 3:13 * 3:18: Mat 5:9; Hib 12:11 * 4:1: Lom 7:23

4 *Môlô ma hatôm avômalô takatu ba idum sek waliliŋ ba êpôlik ek Wapômbêŋ ma evalonŋ nômkama pik majanŋ. Odaŋô! Opalêla takatu ba leŋiŋhaviŋ nômkama pik ma pik anêŋ nê môlô ba hatôm ik vovak hadêŋ Wapômbêŋ.

5 Wapômbêŋ anêŋ abô te bôk hananŋ nena, “Wapômbêŋ madaluk ladanŋ hathak auk lôkmala atu ba hêv hadêŋ alalô.” Hosonŋ nena abô êŋ ma nôm oyanŋ e? Mi anôŋ!

6 *Ma Wapômbêŋ lahaviŋ nêma alalô sa ba intu habi anêŋ wapôm sam bêŋ anôŋ hadêŋ alalô. Hatôm anêŋ kapya hananŋ nena, “Wapômbêŋ havasiŋ ek nê êbôdi ma hêv wapôm ek nê etauviŋ i.” *Gutpela*

Sindaun 3:34

7 *Aêŋ ba nodovak Wapômbêŋ. Ma nobasiŋ am ek Sadaŋ, êŋ ma tem yani etak môlô ba êsôv.

8 *Ma unu bidonŋ ek Wapômbêŋ ma tem yani êlêm bidonŋ ek môlô. Ma môlô nê takatu ba udum kambom, nusik bahemim ek nundum mavi. Ma môlô nê auk ju, notak auk yanŋ ek unim kapôlômim imbitak mabuŋ mavi.

9 Ma lemimimbi môlônim kambom ba nodanŋ lôk lemimmalaiŋ. Ma miŋ nomalik lôk lemmavi ami. Mi, kapôlômim malaiŋ ba nodanŋ asêŋ malêŋ.

10 *Notauiŋ am ênjêk Anyô Bêŋ ma, ma tem êsô môlô liŋ.

Miŋ nonanŋ abôma esak anyô vi ami

11 Aiyasŋ thêlô, miŋ nonanŋ abôma esak môlôviyanŋ ami. Môlô takatu ba onanŋ abôma hathak môlôviyanŋ mena otatale môlôviyanŋ, êŋ ma hatôm onanŋ abôma lo otatale abô balabuŋ. Ma otatale abô balabuŋ, êŋ ma miŋ osopa abô balabuŋ êŋ ami. Mi, ubitak hatôm abô balabuŋ anêŋ alaŋ.

12 *Ma donŋtom abô balabuŋ anêŋ alaŋ ma donŋtom iyom. Yani êŋ iyom hatôm indum abô ek anêŋ mavi nêmo ma anêŋ kambom nêmbini. O opalê ba honanŋ avômalô iniŋ kambom bêŋ?

Miŋ nobam amda ami

13 *Odaŋô katô! Môlô takatu ba onanŋ, “Yaô mena yamuŋ la ma tem yêlô ana malak bêŋ te ek nandum ku valu êtôm sondabêŋ te êmô lonŋ êŋ ek napôm valuseŋ bêŋ.”

14 *Aisé ka onanŋ aêŋ? Oyala nôma atu ba tem imbitak e? Mi, ôthôŋ nôma atu ba tem imbitak êndêŋ yamuŋ! Ma môlônim lôkmala ma hatôm atum yova atu ba hamô dokte iyom ma tem mi.

15 Aêŋ ba mavi ek môlô nonanŋ aêntêk, “Anyô Bêŋ anêŋ lahaviŋ, êŋ ma tem yêlô namô lôkmala ba nandum nôma takatu ba leŋiŋhabi ek nandum.”

16 Ma donŋtom môlô othak ôbôam ba obam am. Êŋ ma kambom.

17 *Aêŋ ba opalê atu ba hayala kobom mavi ma donŋtom miŋ hadum ami, êŋ ma hadum kambom.

5

Nê lôk nômkama bêŋ nôkô ek am

1 Môlô avômalô lôk nômkama bêŋ, odaŋô katô! Malaiŋ lomaloma tem êpôm môlô ba intu nodanŋ asêŋ malêŋ.

* 4:4: Lom 8:7; 1Jon 2:15 * 4:6: 1Pi 5:5 * 4:7: Ep 6:12 * 4:8: Ais 1:16; Sek 1:3; Mal 3:7

* 4:10: Jop 5:11; 1Pi 5:6 * 4:12: Lom 2:1; 14:4 * 4:13: Luk 12:18-20 * 4:14: Sng 39:5,11; Snd

27:1 * 4:17: Luk 12:47

2* Mólônim nômkama sapêḡ lêk hapalê ma didu lêk edabêḡ unim kwêv lo sôp ba hatitip

3 ma da lêk hatharḡ unim gol lo seleva. Ma da êḡ tem imbitak êtôm atum ek esarḡ mólô lemvimkupik lôk injik mólônim kambom thô. Waklavôḡ pik lo leḡ anêḡ darḡ lêk habobo, ma doḡtom ôvôlô nômkama denarḡ.

4* Lemimimbi esak unim ḡê ku takatu ba idum ku êmô unim ku kapô. Miḡ ôêv i vuli hatôm ininḡ ku ami ba ininḡ asêḡ hi hapôm Anyô Bêḡ Lôklokwarḡ Lôkthô Anêḡ Ôdôḡ ba lêk halarḡô yôv.

5* Mólô ômô pik ma osopa unim lemimhaviḡ lôk thetharḡak ba oarḡ nôm bêḡ hatôm etak bok halôk balam lukmuk ba êthôḡ ininḡ waklavôḡ nijik i vônô lêk habobo.

6 Mólô othak udum abô ek nijik ḡê thêthôḡ vônô ma miḡ êwê kambom êḡ viyarḡ ami.

Ôpôm malaiḡ ma nômô maliḡyaô

7* Aêḡ ba aiyarḡ thêlô, nômô maliḡyaô ma noyabiḡ Anyô Bêḡ anêḡ endelêm. Lemimimbi ḡê takatu ba evatho nômkama halôk ku kapô. Thêlô êmô maliḡyaô ba eyabiḡ ôthôm lo wak ek nindum ininḡ ku vêmam. Êḡ ma tem nôm indumbak ba injik anôḡ mavi.

8* Ma nômô maliḡyaô aêḡ iyom ma nobatho kapôlômim loḡ. Anyô Bêḡ anêḡ waklavôḡ endelêm lêk habobo.

9 Aiyarḡ thêlô, miḡ kapôlôḡ diḡdiḡ esak am ami ek Anyô Bêḡ miḡ indum abô esak mólô ami. Odarḡô, balaburḡ anêḡ alarḡ lêk haminḡ unyak abôlêk yôv ek nundum abô!

10 Aiyarḡ thêlô, lemimimbi plopet taksêbôk ba enarḡ abô hathak Anyô Bêḡ anêḡ athêḡ. Ewa vovarḡ ma doḡtom êmô maliḡyaô.

11* Ma avômalô takatu ba ewa malaiḡ ba iminḡ lôklokwarḡ ma ayala nena thêlô ewa Wapômbêḡ anêḡ mek mavi. Ma bôk olanḡ Jop anêḡ kukuthinḡ e? Hawa malaiḡ bêḡ ma doḡtom haminḡ lôklokwarḡ. Anyô Bêḡ ma anyô lahiki lôk kapô malaiḡ hathak anêḡ avômalô ba intu haverḡ yam ma hadum mavi hadêḡ yani.

Miḡ alalô nanarḡ avanôḡ biḡ dake ami

12* Aiyarḡ thêlô, nômbêḡ ma aêntêk. Miḡ nonarḡ nena avanôḡ biḡ dake esak leḡ lo pik mena nômla ek embatho unim abô loḡ ami. Mí, hudum aêḡ, êḡ ma yakô osau ba tem Anyô Bêḡ nêḡm vovarḡ êndêḡ o. Ba intu honarḡ nena tem undum nômlate, êḡ ma undum êtôm atu ba honarḡ. Ma hôdô ek undum, êḡ ma onarḡ nena mí ek miḡ undum ami.

Nê êvhavinḡ ininḡ mek ma lôklokwarḡ

13 Malaiḡ la hapôm mólô te, êḡ ma eterḡ mek. Ma mólô te lamavi, êḡ ma nêḡm yerḡ ek êmbô Wapômbêḡ.

14* Ma mólô te hapôm lijinḡ, êḡ ma endam avômalô êvhavinḡ ininḡ avaka ek neterḡ mek êyô yani vôv lôk nisik esak nôm lêḡlêḡ esak Anyô Bêḡ anêḡ athêḡ.

* 5:2: Mat 6:19 * 5:4: Lo 24:14-15 * 5:5: Luk 16:25 * 5:7: Lo 11:14; Jer 5:24 * 5:8: Lom 13:11-12; 1Pi 4:7 * 5:11: Kis 34:6; Jop 1:21-22; 2:10; Sng 103:8 * 5:12: Mat 5:34-37 * 5:14: Mak 6:13

15*Ma iniŋ mek atu ba eterŋ lôk êvhaviŋ ma tem indum ôpêŋ mavi ma Anyô Bêŋ tem êsô yani liŋ. Ma bôk hadum kambom la, êŋ ma tem Anyô Bêŋ nêŋ anêŋ kambom êŋ vê.

16*Ba intu môlô tomtom nonaŋ unim kambom bêŋ imbiŋ am ma noterŋ mek esak am ek numbitak mavi. Anyô thêthôŋ anêŋ mek ma lôklokwaŋ ba tem injik anôŋ.

17*Lemimbi plopet Elia. Yani ma anyô hatôm alalô. Lavidonŋ ba hateŋ mek ek miŋ ôthôm injik ami, êŋ ma ôthôm miŋ hik ami hatôm sondabêŋ lô ma wata te.

18*Vêŋ ma hateŋ mek hathak lonbô ma ôthôm hik ba nômkama pik hik anôŋ mavi.

Ôpatu ba hêv yak ma noja yani esak lonbô

19*Yenaŋ aiyaŋ thêlô, môlô te hêv yak hathak abô avanôŋ ba môlô te hawa ôpêŋ hatup,

20*êŋ ma lemimimbi nena, “Ôpatu ba hêv anyô hadum kambom te anêŋ auk sa ek hatak anêŋ kambom, êŋ ma hêv ôpêŋ vê hêk ŋama ma haluviŋ anêŋ kambom bêŋ anôŋ.”

Pita anêᶇ kapyã mômᶇ Abô mômᶇ

Pita ma Yisu anêᶇ aposel laumiᶇ ba lahavuju takatu te. Hato kapyã êntêk ek embatho nê êvhaviᶇ takatu ba avômalô vi êv malaiᶇ lomaloma hadêᶇ i lonᶇ. Ma hato ek injik lonᶇondê atu ba Wapômbêᶇ lahaviniᶇ nê êvhaviᶇ nesopa. Hato ek avômalô Isiael lôk avômalô lonᶇ buyaᶇ haviᶇ.

Hato kapyã êntêk hadêᶇ 64 AD la.

Pita anêᶇ lamavi

¹Ya Pita, Yisu Kilisi anêᶇ aposel, yahato kapyã êntêk hadêᶇ Wapômbêᶇ anêᶇ avômalô takatu ba bôk halam i yôv ba êsôv mayaliv ba i êmô lonᶇ luvuluvu anêᶇ Pontus lo Galesia ma Kapadosia lo Esia ma Bitinia.

²*Wakamik Wapômbêᶇ bôk hayala mômô lôkthô ba bôk halam mômô yôv. Ma Lovak Matherᶇ hadum ba ubitak matherᶇ ma bôk hapaliv Yisu anêᶇ thalaleᶇ ek nosopa Wapômbêᶇ. Ma wapôm lôk labali êmbôlô mômô kapôlômim siᶇ.

Alalô aêv maleᶇiᶇ ek naja bulubiᶇ

³Nambô Wapômbêᶇ alalôaniᶇ Anyô Bêᶇ Yisu Kilisi anêᶇ Lambô Wapômbêᶇ. Yani hêv kapô ek alalô bêᶇ anôᶇ ba hik Yisu Kilisi liᶇ hêk ᶇama ek embathu alalô esak lonᶇbô ek namiᶇ lôklokwaᶇ ba nanêm maleᶇiᶇ

⁴*ek naja lôkmala atu ba ᶇama lôk lelaik mi ba miᶇ hatôm ekapok ami. Ma yani hayabiᶇ lôkmala êᶇ hamô malak leᶇ.

⁵*Alalô aêvhaviᶇ ba intu anêᶇ lôklokwaᶇ hakalabu alalô siᶇ ek nêv alalô bulubiᶇ endeba pik lo leᶇ anêᶇ daᶇ ma avômalô sapêᶇ tem nêgê.

⁶⁻⁷*Aêᶇ ba mômô lemimmavi anêᶇ dôêᶇ. Gol ma pulusikna ba tem mi. Ma atum hathaᶇ gol êᶇ ek injik anôᶇ thô. Ba êvhaviᶇ anêᶇ mavi hamôᶇ ek gol. Ba intu malaiᶇ lomaloma hamô vauna ba hadum ek injik unim ôêvhaviᶇ anêᶇ anôᶇ thô ek Yisu endelêm ma tem nêv mômô athêᶇ bêᶇ lôk deda lôkmaᶇgiᶇ ma nêv mômô liᶇ.

⁸⁻⁹*Mômô lemimhaviᶇ Yisu ba ôêvhaviᶇ yani ma doᶇtom miᶇ bôk ôyê yani ami. Ma lêk ova êvhaviᶇ anêᶇ anôᶇ ma bulubiᶇ atu ba Wapômbêᶇ tem nêv endêᶇ mômô. Ba intu lêk mômô lemimmavi anôᶇ ba ôbôam.

¹⁰*Sêbôk ma plopet enaᶇ abô hathak wapôm atu ba tem êlêm êndêᶇ mômô. Ma bulubiᶇ êᶇ, ma thêlô leᶇiᶇᶇhabi lôklokwaᶇ lôk êbôlêm auk hathak.

¹¹*Ma Kilisi anêᶇ Lovak Matherᶇ atu ba hamô thêlôniniᶇ kapôlôᶇiᶇ hik auk thô hadêᶇ i ba hanaᶇ hathak vovaᶇ takatu ba tem Kilisi enja vêv ka enja athêᶇ lôkmaᶇgiᶇ embeᶇ yam. Ma plopet êbôlêm auk hathak wak alête intu nôv êᶇ tem imbitak ba imbitak aisê?

¹²Ma hik abô takêᶇ thô hadêᶇ plopet nena ku taksêbôk bôlada idum ma miᶇ idum ek nêv thêlôda iyom sa ami. Mi. Nêv alalô lôkthô sa. Ma doᶇtom lêk hêv

* **1:2:** Lom 8:29; 2Te 2:13 * **1:4:** Kol 1:12 * **1:5:** Jon 10:28; 17:11 * **1:6-7:** Snd 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:2-3; 1Pi 5:10 * **1:8-9:** Jon 20:29; 2Ko 5:7 * **1:10:** Mat 13:16-17 * **1:11:** Sng 22; Ais 53; Luk 24:26-27

Lovak Matherj anêj leŋ ba halê m ek enarj Wapômbêj anêj Abô Mavi takêj lôkthô bêj êndêj môle. Ma aŋela vovarj ek neja auk takêntêk imbinj.

Nômô matherj

¹³ Ba intu nôpôpêk am lôk nupuk am loŋ ma malem endahaliŋ Yisu Kilisi anêj waklavôŋ atu ba tem endelê m ek noja wapôm atu ba tem nê m êndêj môle.

¹⁴⁻¹⁶ *Môle nômô êtôm avômena takatu ba ethak esopa abô hatôm bôk eto nena,

“Ya matherj. Ba intu nômô matherj.”

Wok Plis 11:44-45

Yani ma matherj. Aêj ba môle nômô matherj êtôm yani atu ba halam môle. Ma miŋ nosopa thetharjak êtôm sêbôk atu ba môle ŋê auk mi ami.

¹⁷ *Pik êntêk ma hatôm unyak kudum iyom ba unim unyak anôŋ ma hamô buyarj. Aêj ba ôpatu ba olam nena Wakamik intu nômô tiŋiŋ êmô yani vibiŋ ek malê nena yani hathak hatitiŋ avômalô lôkthô iniŋ ku ba miŋ hathale ŋê loŋ buyarj thô ma hêv anêj avômalô liŋ ami. Mi.

¹⁸⁻¹⁹ *Libumi iniŋ bôk lo loŋ sêbôk ba esopa ma miŋ hik anôŋ mavi ami. Ma doŋtom lêk oyala nena Wapômbêj hapole môle vê hathak Kilisi anêj thalalenj atu ba anêj vuli bêj ba hatôm bôksipsip atu ba anêj kambom lo palê mi lôk miŋ hapole môle hathak nôm pulusikna hatôm seleva lo gol ami.

²⁰ *Sêbôk atu ba epesarj pik ma Wapômbêj halam Kilisi. Ma doŋtom lêk pik lo leŋ anêj darj ba Wapômbêj bôk hik yani thô yôv ek nê m môle sa.

²¹ *Yani iyom intu hik Kilisi liŋ hêk ŋama ba hêv athêj lôkmanŋiŋ hadêj yani ek môle nônê mimbiniŋ lôk nônê m malemim êndêj Wapômbêj. Aêj ba Kilisi intu hadum ba môle ôêvharviŋ Wapômbêj.

²²⁻²⁵ *Môle bôk osopa Wapômbêj anêj abô avanôŋ lôk ôvôkwiŋ am yôv. Ma lêk môle lemimharviŋ môleviiŋ katô anôŋ. Ma Wapômbêj anêj abô anêj lôkmala hamô ba tem êmô wak nômbêj intu sapêj. Ma hadum ku ba havathu môle hathak loŋbô. Ma anêj vêk atu ba môle upup habitak miŋ vêk ŋama ami ma mi anôŋ. Yarj vêk êj intu ida hamô lôkmala wak nômbêj intu sapêj hatôm bôk eto nena,

“Anyô lôkthô ma hatôm kavik dahô,

ma iniŋ lôkmanŋiŋ ma hatôm thiliŋ vuak;

kavik dahô hakapok

ma thiliŋ vuak êv yak

ma doŋtom Anyô Bêj anêj abô tem ida êmô aêj wak nômbêj intu sapêj.”

Aisaia 40:6-8

Aêj ba lemimimbiniŋ am lôk nônê m kapôlômim êndêj am. Ma abô êj iyom intu bôk anarj hadêj môle yôv.

2

¹ *Ba intu nônê m nôm lomaloma takêntêk vê. Siniŋ, abôyarj, iluviŋ auk kambom hathak auk thêthôŋ, leŋdarj, lôk etatale anyô yarj.

* **1:14-16:** Wkp 19:2; 20:7; Mat 5:48; Lom 12:2; Ep 2:3; 4:17-18 * **1:17:** Lom 2:11; ALK 2:23

* **1:18-19:** Ap 20:28; Hib 9:12-14 * **1:20:** Ep 1:4; 2Ti 1:9-10 * **1:21:** Jon 14:6; Lom 5:1-2 * **1:22-25:**

Ais 40:6-8; Jon 13:34; Lom 12:10 * **2:1:** Ep 4:22; Jem 1:21

2-3 *Môlô bôk osaê Anyô Bêḡ anêḡ va nena vasiḡ. Aêḡ ba nupipiyap ek nunum sum atu ba mabuḡ anôḡ halêm anêḡ Wapômbêḡ hatôm amena lukmuk atu ba evathu ek môlô nundumbak esak bulubiḡ.

Alalô ma hatôm valu lôkmala ek nedav unyak matherḡ

4-5 *Yani ma valu lôkmala atu ba avômalô épôlik hathak. Ma donḡtom yani ma Wapômbêḡ anêḡ payeḡ anôḡ atu ba halam. Ma môlô hatôm valu lôkmala êḡ havinḡ ba nôlêm êndêḡ yani ek endav anêḡ unyak mathereḡ êḡ esak môlô. Ba lêk ubitak anêḡ ḡê êbôk da mathereḡ ek nôbôk anêḡ da. Da takêḡ ma Yisu Kilisi anêḡ ku ba Wapômbêḡ hawa lôk lamavi.

6 *Hatôm bôk eto halôk Wapômbêḡ anêḡ kapya aêntêk,
“Ôḡḡô. Bôk yahadô valu lôklokwanḡ te hamô Saion
ba tem embalonḡ unyak lonḡ.

Yada yahatak hatôm payeḡ anôḡ.

Ma ôpatu ba hêvhavinḡ yani

ma tem miḡ nêḡnêm mama êndêḡ yani ami. Mi anôḡ.”

Aisaia 28:16

7 *Aêḡ ba môlô vi lêk ôêvhavinḡ ba ôyê valu êḡ hatôm payeḡ anôḡ. Ma vi miḡ êvhavinḡ ami ba intu Wapômbêḡ anêḡ abô hanaḡ nena,

“Valu atu ba ḡê elav unyak épôlik hathak,
ma lêk habitak landinḡ anôḡ.”

Kapya Yeḡ 118:22

8 *Ma abô yanḡ hanaḡ nena,

“Valu yaôna te ek ende anyô liliḡ ba imbi i pôḡêḡ
lôk valu bêḡ te ek nembak sisilimbinḡ ba nêḡnêm yak.”

Aisaia 8:14

Nê takatu ba êdô Wapômbêḡ anêḡ abô ma tem indum ba thêlô nêḡnêm yak.

9 *Ma donḡtom môlô ma avômalô takatu ba bôk Wapômbêḡ halam yôv. Môlô ma kinḡ anêḡ ḡê êbôk da lôk avômalô ôdôḡ mathereḡ. Yani bôk halam môlô ba otak momanjininḡ ba ôlêm uminḡ anêḡ deda lôkmanḡinḡ anôḡ kapô. Aêḡ ba môlô ma Wapômbêḡ anêḡ avômalô takatu ek nonanḡ anêḡ nômkama mavi takatu ba hadum lôkthô bêḡ.

10 *Sêbôk ma môlô avômalô palinḡ. Ma donḡtom lêk ma môlô ma Wapômbêḡ anêḡ avômalô. Sêbôk ma miḡ hêv kapô hadêḡ môlô ami. Ma donḡtom lêk hêv kapô.

Alalô namô thêthôḡ

11 *Aiyannḡ thêlô, môlô ma hatôm ḡê lonḡ buyannḡ lôk ḡê takatu ba etak ininḡ lonḡ. Ba intu yahalanḡ ek notak thethanḡak takatu ba hik vovak hadêḡ dahôlôminim.

12 *Nômô batônḡ oyanḡ ek ḡê daluk esonḡ nena môlô ḡê lemimmaninḡ ba ethannḡ môlô, êḡ ma tem nêḡḡ môlônim ku mavi atu ba udum ma nebam Wapômbêḡ anêḡ athêḡ êndêḡ anêḡ waklavôḡ endelêm.

Nômô ḡê bêḡbêḡ vibinḡ

13-15 *Wapômbêḡ lahavinḡ môlô nundum mavi êndêḡ avômalô takatu ba miḡ ewa auk mavi ami ek thêlô nesanḡ veninḡbôlêk sinḡ. Aêḡ ba nômô gavman ininḡ ḡê bêḡbêḡ sapêḡ vibinḡ êtôm atu ba Anyô Bêḡ anêḡ lahavinḡ. Nômô kinḡ vibinḡ. Yani hamônḡ ek eyabinḡ avômalô lôkthô. Ma nômô kinḡ anêḡ ḡê ku takatu ba hêv

* 2:2-3: Sng 34:8 * 2:4-5: Ep 2:21-22; ALK 1:6 * 2:6: Ais 28:16; Ep 2:20 * 2:7: Sng 118:22

* 2:8: Ais 8:14 * 2:9: Lo 7:6; 14:2; Ais 9:2; Ap 26:18; Ep 5:8 * 2:10: Hos 2:23 * 2:11: Gal

5:17,24 * 2:12: Mat 5:16 * 2:13-15: Tit 3:1; 1Pi 3:16

ek nênem malain êndêḡ avômalô takatu ba idum kambom ma nêmbô avômalô takatu ba idum mavi.

16 Mólô ma hatôm avômalô takatu ba bôk epole yôv. Ma donḡtom mólô ma Wapômbêḡ anêḡ ḡê ku. Ba intu miḡ nunduviḡ am esak auk nundum kambom ami.

17 *Nômô tiḡiḡ imbiḡ avômalô sapêḡ. Lemimbiḡ Wapômbêḡ anêḡ avômalô. Thêlô ma mólôviyaḡ. Ma nôkô ek Wapômbêḡ ba nônêḡ athêḡ bêḡ êndêḡ kiḡ.

18 *Ma mólô ḡê takatu ba udum ku hamô anyô yaḡ vibiyḡ nosopa unim ḡê bêḡbêḡ iniḡ abô. Vi ma yôhók ma vi ma lenjiḡḡaḡa ma donḡtom nôḡô thêlô vibiyḡ.

19 Ba intu ôyê nena êv vovaḡ oyaḡ hadêḡ mólô takatu ba osopa Wapômbêḡ, êḡ ma numiḡ lôklokwaḡ ma tem Wapômbêḡ lamavi esak mólô.

20 *Ma mólô udum kambom ba ik mólô ba umiḡ lôklokwaḡ ma tem nebam mólô e? Mi. Udum mavi ba owa vovaḡ oyaḡ, êḡ ma tem Wapômbêḡ lamavi êndêḡ mólô.

21 *Kilisi hawa vovaḡ ek nêḡ mólô sa. Ma aêḡ iyom ma Wapômbêḡ halam mólô ba hapesaḡ loḡôndê ek nosopa Kilisi vaḡgwam.

22 **“Yani miḡ hadum kambom lôk miḡ hanaḡ abôyaḡ te ami.” Aisaia 53:9*

23 *Ma thêlô enaḡ abôḡa hathak yani ma donḡtom yani miḡ hanaḡ viyaḡ ami. Êv vovaḡ hadêḡ yani ma donḡtom miḡ hadum nôḡla ek hawê kambom êḡ viyaḡ ami. Mi. Yani hêv ida hi hadêḡ ôpaḡ ba hadum abô thêthôḡ anôḡ iyom ek indum anêḡ abô.

24 *Yanida liḡkupik hawa alalôaniḡ kambom hathak alovalaḡaḡsiḡ ek alalô nambôliḡ dômiḡ esak kambom ma namô thêthôḡ iyom. Ma anêḡ bêlêḡa hadum o mavi.

25 *Sêbók ma mólô hatôm boksipsip mathaḡô ma lêk ôvô ôlêḡ unim alaḡ lôk ôpaḡ ba hayabiḡ mólô.

3

Nê ewa i iniḡ abô

1-2 *Ma mólô avi nôḡô mayaô ba nôḡô unim anyô vibiyḡ ek yani êḡjê nena hosopa Wapômbêḡ ba hómô mathêḡ. Ku êḡ tem êḡbôv yamalô atu ba hapôlik hathak Wapômbêḡ endelêḡ esopa yani.

3 *Miḡ nubutiḡ lemkaḡôk ḡaḡiḡ lôk notak mote gol lomaloma lôk noba sôp kêkêlô lomaloma ek numbitak êtôm vuliḡ biḡ ami.

4 Mi. Mólô kapôlôḡim indum mólô êtôm vuliḡ biḡ. Avi yôhók labalinena iniḡ sôp takêḡ tem miḡ nema ami ma Wapômbêḡ hayê hatôm nôḡlate anêḡ vuliḡ bêḡ.

5 Sêbók ma avi mathêḡ takêḡ êv malaḡiḡ hadêḡ Wapômbêḡ ba êḡô iniḡ anyô vibiyḡ. Êḡ ma loḡôndê êḡ hadum thêlô ibitak vuliḡ biḡ

6 *hatôm Sala. Yani halaḡô yamalô ba halam yani nena anyô bêḡ. Aêḡ ba nôḡô batôḡ oyaḡ lôk miḡ nôkô ek malaiḡ ami, êḡ ma tem numbitak Sala nali.

* 2:17: Lom 12:10 * 2:18: Ep 6:5 * 2:20: 1Pi 3:14,17 * 2:21: Mat 16:24; Jon 13:15 * 2:22: Ais 53:9 * 2:23: Ais 53:7; 1Pi 3:9 * 2:24: Ais 53:5-6; Lom 6:11 * 2:25: Ese 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:14; Hib 13:20-21 * 3:1-2: Ep 5:22 * 3:3: 1Ti 2:9 * 3:6: Stt 18:12

7 *Ma anyô aêñ iyom. Avi inij lôklokwan ma vauna ek anêm ba intu onja auk mavi ba ômô mavi imbiñ vônim ek Wapômbêñ endanjo anêm mek. Mamu luvi tem noja Wapômbêñ anêñ wapôm donjom atu ba nômo lôkmala. Ba intu undum mavi êndêñ vônim.

Nômô yôhok imbiñ am

8 Yôv. Mólô lôkthô nômo esak auk donjom imbiñ am. Ma mólô te hawa malaiñ ma nônêm yani thêvô. Ma lemmimbiñ am êtôm mólôviiyan. Lôk lemmi injik am esak nê takatu ba ewa malaiñ ma nômo maliiyaô.

9 Wapômbêñ bók halam o. Ba intu anyôla habuliñ o mena hanaj abôma hathak o ma miñ nuñgwik kambom êñ liliñ ami ek onja nôm mavi emben yam.

10-12 *Wapômbêñ hanaj,
 “Anyô Bêñ ma hayê nê thêthôñ
 ma lêndôñ hakyav ek endanjo thêlôniñ mek.
 Ma donjom mathêlêv hathak ôpatu ba hadum kambom.
 Aêñ ba opalê atu ba lahaviñ anêñ lôkmala êmô mavi,
 ma eyabiñ dahalanj esak abô kambom
 ma abôlêk kupik esak abôyanj.
 Ma nêmi i liliñ esak kambom ma indum mavi.
 Ma endanviñ esak êmbôlêmi auk êmô yôhok.”

Kapya Yêñ 34:12-16

Avômalô mavi atu ba ewa vovaj

13 Nôpôviñ am ek nundum mavi, êñ ma opalê hatôm imbuliñ mólô? Mi.

14 *Ma donjom howa malaiñ hathak mavi takatu ba hudum ma Wapômbêñ tem lamavi esak o. Ba intu
 “miñ ôkô lôk lemmalaiñ esak nê kambom takêñ ami.” *Aisaia 8:12*

15 Ma undum ek kapôlôm êmô Anyô Bêñ Kilisi vibiñ. Ma ôpôpêk oda wak nômbêñ intu ek anyôla hanaj hik o liñ ma onaj bêñ esak nôm takatu ba hêv mâlem hathak.

16 *Ma ômô maliiyaô ba onaj abô êñ ma miñ otatale avômalô vi ami. Ma ôsô o ba oya ek anyôla hanaj abôma hathak o mena hathanj o hathak hosopa Kilisi, êñ ma tem yanida mama.

17 Wapômbêñ lahaviñ onja vovaj ba intu hudum mavi ba howa vovaj, êñ ma mavi anôñ. Ma donjom hudum kambom ba howa vovaj, êñ ma miñ mavi ami.

18 Kilisi hawa vovaj bôlôñ te iyom ek injik kambom anêñ ku vônô. Anyô thêthôñ hêv avômalô kambom sa ek endom i ba ini êndêñ Wapômbêñ. Ik yani vônô hamô pik ma Lovak Matherj hêv lôkmala hadêñ yani.

19 Vêmi ma hi hanaj Wapômbêñ anêñ abô hadêñ ngôk takatu ba êmô koladôñ.

20 *Sêbók ma miñ thêlô elanj Wapômbêñ anêñ abô ami. Yani hanaj hadêñ Noa ek epesan yêñ. Ma hamô maliiyaô ba hayabiñ ek thêlô nedanjo anêñ abô. Ma donjom naju hatôm bahervi ba lahavulô iyom elanj ba intu ñaj hêv i bulubiñ.

21 Ma ñaj êñ ma hatôm lavôñij ek ôpatu hathik ñaj tem enja bulubiñ aêñ iyom. Ma ñaj êñ miñ hathik leñvinkupik anêñ lelaik vê ami. Mi. Ôpêñ hathô ida ba haya ek havak abô haviñ Wapômbêñ. Êñ ma hatôm Yisu anêñ haviyô hêv ôpêñ bulubiñ.

* 3:7: Ep 5:25 * 3:10-12: Sng 34:12-16 * 3:14: Ais 8:12-13; Mat 5:10; 1Pi 2:20; 4:14 * 3:16: 1Pi

2:12 * 3:20: Stt 6:1-7:24

22 Yisu intu bôk hi malak leŋ ba hamô Wapômbêŋ baŋ vi anôŋ. Ma aŋela lôk nôm lôklokwaŋ ma iniŋ lôkliŋyak sapêŋ êmô yani vibinŋ.

4

Ôpôpêk o ek osopa Wapômbêŋ

1 *Kilisi hawa vovaŋ hamô pik. Ba intu ôpôpêk oda ma onja auk êŋ iyom. Ôpatu ba hawa vovaŋ bôk hatak kambom yôv ba

2 hathak hasopa Wapômbêŋ anêŋ lahaviŋ iyom. Ma miŋ hathak hasopa avômalô pik iniŋ thethaŋjak lomalama aleba hama ami.

3 *Sêbôk ma osopa nê daluk iniŋ auk takêntêk, thethaŋjak lomalama lôk inum waiŋ ba molo ma sek waliliŋ lôk ibi anyô leŋiŋ hathak auk mayaliv ma kobom mama takatu ba êv yeŋ hadêŋ ngôkba. Bôk udum lôbôlôŋ ba hatôm.

4 Ma miŋ hôpôviŋ o ba hôsôv halôk lôv daim bomaŋ atu haviŋ thêlô ami ba intu thêlô esoŋ kambom ba etatale o.

5 Ma donjom tem nindum abô esak yani atu ba lêk hapôpêk i yôv ek endanô nê lôkmala lôk nê ŋama iniŋ abô.

6 Aêŋ ba intu bôk enaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô hadêŋ nê takatu ba bôk ema yôv. Thêlô bôk ema hatôm avômalô pik lôkthô ma donjom Lovak Mathêŋ hatôm nê m lôkmala êndêŋ i ek thêlô nê m lôkmala imbiŋ Wapômbêŋ.

7 *Nôm kama lôkthô anêŋ daŋ lêk habobo. Aêŋ ba ôpôpêk o esak auk mavi lomalama lôk upuk o loŋ ek oteŋ mek.

8 *Leŋiŋ haviŋ i hathak havuliv kambom bêŋ anôŋ siŋ. Ba intu ôpôviŋ o esak kobom leŋ haviŋ i. Êŋ ma nômbêŋ.

9 *Ma noja avômalô êv haviŋ thô ma miŋ nosa i ami.

10 *Wapômbêŋ habi anêŋ wapôm sam hadêŋ avômalô tomtom. Ba noyabiŋ wapôm takêŋ ek nundum ku esak ek nê m avômalô vi sa.

11 Ma anyôla hanaŋ Wapômbêŋ anêŋ abô ma enaŋ katô ma miŋ endela ami. Ma anyôla hêv avômalô sa ma indum esak Wapômbêŋ anêŋ lôklokwaŋ takatu ba hêv hadêŋ yani ek nebam Wapômbêŋ anêŋ athêŋ esak Yisu Kilisi anêŋ ku. Athêŋ bêŋ lôk lôkmaŋgiŋ ma yanida anêŋ wak nômbêŋ intu sapêŋ. Avanôŋ.

Avômalô êv haviŋ takatu ba ewa vovaŋ

12 Aiyaŋ thêlô miŋ nosoŋ kambom ba nonaŋ nena, “Aisê ba malaiŋ hapôm ya?” Môlô owa vovaŋ hatôm atum hathaŋ môlô ek injik am thô.

13 *Howa vovaŋ hatôm Kilisi ma ômbô o ek waklavôŋ atu ba Wapômbêŋ hik anêŋ deda lôkmaŋgiŋ thô ma tem môlô nômbô am bêŋ anôŋ.

14 *Môlô ma Kilisi anêŋ avômalô ba Wapômbêŋ anêŋ Lovak Mathêŋ lôkmaŋgiŋ lêk hayô hamô môlô. Ba intu anyôla hatatale am, ma Wapômbêŋ lêk lamavi hathak môlô.

15 Ma huik anyô vônô mena howa vani mena hudum kambom lomalama mena howa ku anêŋ ôv oyaŋ hathak o ba howa vovaŋ bêŋ, êŋ ma miŋ mavi ami.

16 Ma o anyô hôêv haviŋ Kilisi ba howa vovaŋ miŋ o mama ami. Ômbô Wapômbêŋ esak athêŋ mavi atu ba howa.

* 4:1: Lom 6:2,7 * 4:3: Ep 2:2-3 * 4:7: Lom 13:11-12 * 4:8: 1Pi 1:22 * 4:9: Hib 13:2
* 4:10: Lom 12:6-8 * 4:13: Ap 5:41; Jem 1:2; 1Pi 1:6-7 * 4:14: 1Pi 2:20

17 Ma lèk waklavôḡ hayô ek Wapômbêḡ anêḡ avômalô nindum abô. Alalô atu ba aêvhaviḡ tem ana êmôḡ ek nandum abô. Ma vi atu ba miḡ esopa Wapômbêḡ anêḡ Abô Mavi ami, kikaknena. Vuli alê intu tem neja?

18 “Aêntu malaiḡ ek nê thêthôḡ neja bulubiḡ, ma malê te tem êpôm nê daluk lôk nê idum kambom?” *Gutpela Sindaun 11:31*

19 Ba intu Wapômbêḡ hadum ek anyôla hawa malaiḡ ma ôpêḡ nêḡ ida êndêḡ Wapômbêḡ ba indum mavi iyom. Yani hapesaḡ nômkama lôkthô ba intu tem eyabiḡ alalô dedaḡ mavi.

5

Abô ek avaka

1 Ya Pita avaka hatôm môlô vi atu ba alalô anaḡ Kilisi anêḡ vovaḡ bêḡ. Kasana ma Wapômbêḡ tem injik anêḡ deda lôkmaḡḡiḡ thô ma alalô lôkthô tem naja iniḡ sam wapôm tomtom. Ba intu yahananaḡ hadêḡ avaka takatu ba êmô haviḡ môlô

2 *nena noyabiḡ Wapômbêḡ anêḡ avômalô takatu ba bôk êv hadêḡ môlô hatôm boksipsip anêḡ alaḡ hayabiḡ anêḡ bok. Wapômbêḡ lahaviḡ nena nôḡnêḡ lêlê esak anêḡ ku takatu ba lahaviḡ nundum. Miḡ môlô popabuk ami. Ma nôpôviḡ am esak ku êḡ. Ma miḡ nôkôkam esak valuselenḡ ami. Mi.

3 *Ômô maliḡyaô ek avômalô nêḡê ba nesopa vemgwam. Ma miḡ ombam o esak nê atu ba êmô o vibiḡ ami.

4 Ma Alaḡ Bêḡ hayô ma tem onja kulunḡ lôkmaḡḡiḡ atu ba tem miḡ imbitak yaôna ami.

Noba kwêv nômô maliḡyaô

5 *Ma anyô muk nômô nê bêḡbêḡ vibiḡ aêḡ iyom. Ma avômalô lôkthô neba kwêv nêḡmô maliḡyaô.

“Wapômbêḡ havôliḡ dôḡ ek nê ebam i, ma donḡtom hêv anêḡ wapôm hadêḡ nê êmô maliḡyaô.” *Gutpela Sindaun 3:34*

6 *Aêḡ ba nôḡmô maliḡyaô êmô yani baḡ lôklokwaḡ vibiḡ ek anêḡ waklavôḡ ma tem nêḡmôlô liḡ.

7 *Wapômbêḡ lahiki hathak môlô ba intu nôḡnêḡ unim malaiḡ lôkthô ni êndêḡ yani.

Uḡgwik vovak lôklokwaḡ

8 *Nupuk am loḡ ba nôḡgwêk lêlê. Ôpatu ba lamaniḡ ek môlô ma Sadaḡ atu ba kapôḡôḡo inaḡ avuḡ laion ba habôlêḡm môlô haveḡ ek esaḡ ba enjaḡ lêvôkê.

9 *Hoyala nena vovaḡ êḡ intu lêk hapôm môlôviyaḡ anêḡ pik êntêk ba intu nobaloḡ unim ôêvhaviḡ loḡ ma unḡgwik vovak lôklokwaḡ esak yani.

10 Ma tem noja vovaḡ bidonḡ oyaḡ. Ma Wapômbêḡ ôpatu ba hêv môlô wapôm ba halam môlô hathak Kilisi ek nôḡmô anêḡ lôkmaḡḡiḡ atu ba tem êmô wak nôḡmbêḡ intu sapêḡ, yani tem epesaḡ môlô esak loḡbô ba nêḡmôlôklokwaḡ ma embatho môlô loḡ lôk indum môlô numiḡ majaḡ êtôm landiḡ havalonḡ unyak loḡ.

* 5:2: Jon 21:15-17; Ap 20:28 * 5:3: 2Ko 1:24; Plp 3:17; Tit 2:7 * 5:5: Snd 3:34; Ep 5:21; Jem 4:6

* 5:6: Mat 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 * 5:7: Mat 6:25-30 * 5:8: 1Te 5:6 * 5:9: Ep 6:11-13; Jem 4:7

¹¹ Wapômbêḡ ma lôkmaḡḡiḡ hatôm wak nômbêḡ intu êḡ sapêḡ. Avanôḡ.

Abô anêḡ daḡ

¹²*Silas, ôpatu ba hêv ya sa bêḡ anôḡ ba yahayê hatôm yenaḡ aiyaḡ hatô yenaḡ auk lôkthô halôk kapyâ bidonḡ êntêk. Yahananḡ lôklokwaḡ hadêḡ môlô nena auk nômbêḡ êntêk ma Wapômbêḡ anêḡ wapôm avanôḡ ek yambatho môlô loḡ. Ba intu numiḡ lôklokwaḡ.

¹³*Avi atu ba hamô Babilon ma bôk elam yani yôv haviḡ môlô, yani lôk yenaḡ okna Mak êv iniḡ leḡḡmavi hadêḡ môlô.

¹⁴Nokam am tomtom esak kobom leḡhaviḡ i. Yôhok êmô imbiḡ môlô atu ba ômô haviḡ Kilisi.

* 5:12: Ap 12:2,25; 13:13; 15:22,37-40 * 5:13: Ap 12:2; 2Ti 4:11

Pita anêḡ kapya yaḡ Abô môḡ

Aposel Pita hato kapya êntêk. Yani havatho ḡê êvhaviḡ loḡ ek nêmo mathêḡ. Ma hananḡ ek nindum ku ek neyala Kilisi mavi. Hato ek neyabinḡ i esak kêdôḡwaga abôyaḡ takatu ba êmo avômalô êvhaviḡ kapô. Lôk hato nena Kilisi tem endelêḡ ba leḡiḡimbi nôḡ êḡ ba nêmo thêthôḡ.

Hato kapya êntêk hadêḡ 67 AD la.

Pita hêv lamavi

¹ Ya Saimon Pita, Yisu Kilisi anêḡ anyô ku ma aposel atu yahato kapya êntêk hadêḡ avômalô takatu ba bôk êvhaviḡ yôv. Ma alalôaniḡ Wapômbêḡ da lôk Yisu Kilisi atu ba êv môlô bulubiḡ intu thêthôḡ. Ba yêlôaniḡ êvhaviḡ ma anêḡ vuli bêḡ hatôm môlônim ôêvhaviḡ.

² Bôk oyala Wapômbêḡ lo alalôaniḡ Anyô Bêḡ Yisu Kilisi ba wapôm lo labali êmbôlô môlô kapôlômim siḡ.

Loḡôndê nindumbak mavi

³ Yani ma lôkmaḡiḡ anêḡ ôdôḡ ba hamô batôḡ oyaḡ ba halam alalô. Anêḡ lôklokwaḡ ma halêḡ anêḡ Wapômbêḡ ba hêv nômkama lôkthô hadêḡ alalô ek nasopa anêḡ lahaviḡ ba namô lôkmala.

⁴ Ba intu habutiḡ abô ba abô êḡ ma lôkmaḡiḡ ba anêḡ vuli ma bêḡ ek epole alalô vê êḡjêk pik anêḡ palê ôvathek atu ba halêḡ anêḡ thethanḡak ek nambitak êtôm Wapômbêḡ da.

⁵ Ba intu ôpôviḡ o esak êvhaviḡ ek ômbôlô nôḡ takêntêk, ômo batôḡ oyaḡ lôk onja auk katô

⁶ * ma upuk o loḡ lôk umiḡ lôklokwaḡ lôk osopa Wapômbêḡ anêḡ lahaviḡ

⁷ lôk undum mavi êndêḡ mamuyaḡ ma lemimbiḡ avômalô

⁸ ek nôḡ takêntêk indumbak ni ba ni ek indum ku endeba injik anôḡ ek onja auk katô esak alalôaniḡ Anyô Bêḡ Yisu Kilisi.

⁹ Anyôla hêv yak hathak nôḡ takêntêk ma hatôm anyô mabapu lôk mapusip ba bôk êvôkwiḡ anêḡ kambom yôv ma doḡtom lapaliḡ.

¹⁰ Aêḡ ba aiyaḡ thêlô nôpôviḡ am ek nundum nôḡ takêḡ ek injik thô nena Wapômbêḡ bôk halam môlô ba habi baḡ hayô hêk môlô ba tem miḡ nôḡnêḡ yak ami. Milôk.

¹¹ Ma Anyô Bêḡ Yisu Kilisi alalôaniḡ bulubiḡ tem êmbôlô môlô esak anêḡ wapôm ba enja môlô thô ek numbitak nôyô anêḡ loḡ lôkliḡyak atu ba anêḡ dan mi.

Nodaḡô Wapômbêḡ anêḡ abô avanôḡ

¹² Môlô bôk oyala nôḡ takêḡ sapêḡ ba bôk olaḡô Wapômbêḡ anêḡ abô avanôḡ ba ôêv haviḡ lôklokwaḡ. Ma doḡtom yahavatho môlô loḡ lôbôlôḡ hathak abô êḡ ek miḡ môlô lemimpaliḡ ami.

¹³⁻¹⁴ * Kasana ma yenaḡ unyak kudum tem neja vê hatôm alalôaniḡ Anyô Bêḡ Yisu Kilisi hik thô hadêḡ ya. Ba intu yahamô unyak kudum êntêk ek yandum yenaḡ ku katô ek yaḡḡik môlônim auk liḡ iyom.

* **1:6:** Gal 5:22-23 * **1:13-14:** Jon 21:18-19; 2Ko 5:1

15 Ma yalenvidonj ek waklavônj atu ba yaha ma tem mólô lemimimbi esak abô nômbêj atu ba bók yahananj.

16 *Yêlô bók ayê anêj lókmanjij hathak yêlô malenjij ba intu ananj hadêj mólô nena alalôaniñ Anyô Bêj Yisu anêj lókklokwaj ma bêj anônj ba tem endelêm esak lojrbô. Ba yêlô miñ abi mólô lemim hathak kukuthij êntêk ami.

17 *Yani hawa deda lók athêj lókmanjij halêm anêj Kamik Wapômbêj. Ma kaêk te halam yani hêk Deda Lókmanjij ba hananj nena, “Ôpêntêk ma yenanj okna atu ba yalenjavinj videdaunj. Ma ya kapôlônj mavi hathak yani.”

18 Yêlô amô dumlolê mathenj havinj yani ma alanj abô êj halêm anêj lej.

19 Ma yêlô ayala nena plopet inij abô ma avanônj ba intu nodanj abô êj katô ba nosopa endeba wak ipup lók vulij lókbók imbi êndók mólô kapôlôlimim. Abô êj ma hatôm wak hapup ba habi deda halók loj momanjiniñ ek nômjô mavi.

20-21 *Ba auk bêj atu ba noyala ma aêntêk. Miñ anyô da inij auk ba enanj abô plopet ami. Mi. Lovak Mathenj hadum ku ba hêv Wapômbêj anêj abô ba enanj bêj. Ba plopet inij abô ma miñ thêlôda inij auk ami. Mi.

2

Wapômbêj tem imbulij kêdôjwaga abôyanj

1 *Ma donjom kêdôjwaga abôyanj doho tem nêmo mólô malêvônj êtôm plopet abôyanj doho bók êmo avômalô bôsêbók malêvônj. Ma tem nimbi mólô lemim lij esak auk lokbanj ba nimbulij mólônim ôêvhavinj. Ma inij auk êj tem indumbak endeba nêpôlik esak alanj atu ba bók hêv i vuli yôv. Aêj ba kasana ma Wapômbêj tem imbulij i.

2 Ma avômalô bêj anônj tem nesopa inij auk ba nindum sek lók mama lomaloma endeba avômalô daluk nêgê ba nenanj abôma esak Wapômbêj anêj abô avanônj.

3 Thêlô malejkilik ek neja nômkama bêj anônj. Ba tem nenanj abôyanj lók nimbi mólô lemim ek neja mólônim valuselenj. Sêbók ma Wapômbêj hananj nena tem thêlô nema ba yani miñ hêk sôm ami. Ba intu tem imbulij thêlô. Avanônj.

4 *Ma anêj anjela idum kambom ba hatak i halók loj atum ba havalonj i loj hamô lôv momanjiniñ endeba nindum abô am. Ma miñ hêv thêlô vê ba i oyanj ami.

5 *Ma avômalô bôsêbók takatu ba bók êdô Wapômbêj ma hêv njabô ba habulij i ma miñ hêv thêlô vê ba i oyanj ami. Mi. Hêv Noa ôpatu ba hananj abô thêthônj lók avômalô bahejvi ba lahavulô iyom bulubij.

6 *Ma hananj ba atum hathanj Sodom lo Gomola ba kabukla ba ema ek avômalô nêgê nena avômalô takatu ba miñ esopa Wapômbêj ami tem neja malainj.

7-8 *Ma Lot anyô thêthônj atu ba hamô havinj avômalô takatu ba êvôlij dôminj ek Wapômbêj anêj abô ma hayê lók halanj thêlônij thethanjak lo kambom lomaloma. Ba yani lamalainj lók lahiki bêj ba Wapômbêj hêv yani iyom bulubij.

* 1:16: Mat 17:1-5 * 1:17: Mat 17:5; Mak 9:7; Luk 9:35 * 1:20-21: 2Ti 3:16; 1Pi 1:11-12 * 2:1: Mat 24:11; Jut 4 * 2:4: Jut 6 * 2:5: Stt 6:5-8:19; 2Pi 3:6; Hib 11:7; 1Pi 3:20 * 2:6: Stt 19:24; Jut 7 * 2:7-8: Stt 19:1-16

⁹ Anyô Bêḡ bôk hadum nôḡ takêḡ yôv. Ba intu tem nêḡ avômalô takatu ba esopa yani bulubiḡ esak malaiḡ lomalomama. Ma embalonḡ ḡê leḡôndôḡ kôḡônḡ sapêḡ lonḡ ba neja vovaḡ êḡô endeba waklavôḡ nindum abô.

¹⁰*Avanôḡ biḡ. Nê êḡ esopa leḡviḡkupik anêḡ thethaḡak lelaik lomalomama ba êpôlik hathak ḡê bêḡbêḡ iniḡ abô ma tem neja vovaḡ bêḡ ek avômalô vi. Nê takêḡ êv ida liḡ lôk leḡôndôḡ kôḡônḡ. Ma miḡ êkô ek nenaḡ abôḡma esak aḡela lôk athêḡ takatu ba êḡô malak leḡ ami.

¹¹*Aḡela ma iniḡ lôklokwaḡ bêḡ ba hamôḡ. Ma doḡtom miḡ êḡô Wapômbêḡ anêḡ lonḡ hadum abô ba etatale ḡê lôkmaḡḡiḡ takêḡ ami. Mi.

¹²*Ma doḡtom kédôḡwaga abôyaḡ takêḡ ethak enaḡ abôḡma hathak auk takatu ba miḡ eyala ami. Thêlô hatôm alim lomalomama takatu ba iniḡ auk mi ba evalonḡ i lonḡ ek nijik i vônô ma thêlô intu tem mi aêḡ iyom.

¹³Thêlô êv vovaḡ hadêḡ avômalô vi ma Anyô Bêḡ tem inḡik vovaḡ êḡ liliḡ. Waklêvôḡ biḡ ma thêlô miḡ mama ami ma leḡiḡmavi hathak nindum iniḡ thethaḡak lomalomama. Thêlô eyaḡ nôḡm haviḡ môlô ba leḡiḡmavi hathak iniḡ kambom ma doḡtom thêlô ma hatôm nôḡm palê lôk lelaik.

¹⁴Ma thêlô malenḡiḡkilik ba idum sek haviḡ avi wak nôḡmbêḡ intu ma miḡ etak ami. Ma êvôn avômalô takatu ba iniḡ êvhaviḡ pulusikna ek nesopa i. Thêlô bôk êdôḡ i yôv hathak auk nêbôn valuselenḡ lôk nôḡmkama mavi êḡjêk avômalô vi. Wapômbêḡ bôk hanaḡ yôv nena tem imbuliḡ i.

¹⁵*Ma thêlô bôk etak lonḡôndê thêthônḡ ba evenḡ mayaliv ba esopa Beo nakaduḡ Balam, ôpatu ba lahaviḡ kambom anêḡ vuli.

¹⁶*Ma bok doḡki abôlêk putup ma doḡtom hanaḡ abô hatôm anyô ba hayanda plopet Balam êḡ ek nêḡm anêḡ auk molo atu vê.

¹⁷*Thêlô ma hatôm ḡaḡma, ma doḡtom hamoma. Wak hêk sawa daim ba thêlô ma hatôm buliv lelaik ba avômalô leḡiḡmavi. Ma doḡtom lovak hayuv vôkê. Aêḡ ba Wapômbêḡ bôk hapesaḡ lonḡ momaḡiniḡ kambom anôḡ ek thêlô.

¹⁸Thêlô ebam i hathak abô takatu ba anêḡ anôḡ mi. Ma avômalô êvhaviḡ lukmuk takatu ba bôk etak ḡê daluk iniḡ auk ba ik kapôlôḡiḡ liliḡ, ma doḡtom ibi thêlô leḡiḡ hathak pik anêḡ thethaḡak lomalomama ba êvôn i hatup.

¹⁹Thêlô ibutiḡ abô ba enaḡ nena, “Yêlô tem napole môlônim yak vê.” Ma doḡtom bumalô bôbô bôk eto abô hathak ḡê takêḡ nena, “Thêlôda iniḡ alaḡ hamô ba alaḡ êḡ ma kambom takatu ba havalonḡ i lonḡ ek imbuliḡ i.”

²⁰*Opalêla takatu ba bôk eyala Anyô Bêḡ Yisu Kilisi alalôaniḡ bulubiḡ ba êsôv hêk lelaik pik êntêk ba i vêḡm ma idum hathak lonḡbô aleba evalonḡ i, êḡ ma tem nêḡmô kambom anôḡ ek bôsêbôk.

²¹*Avômalô takatu ba êthônḡ lonḡôndê thêthônḡ paliḡ tem nêḡmô mavi ek avômalô takatu ba eyala Wapômbêḡ anêḡ abô matherḡ takatu ba hêv hadêḡ i ma doḡtom êvôliḡ dômiḡ.

²²Abô bute bôk hanaḡ avanôḡ hathak i nena, “Avuḡ te hamoteḡ ma havôhi hayaḡ anêḡ moteḡ hathak lonḡbô.” *Gutpela*

Sindaun 26:11

Ma buyaḡ hanaḡ nena,

“Bok te hathik i ba mabuḡ mavi

ma hathak havôhi hik tumutum hathak lonḡbô.”

* **2:10:** Jut 7-8,16 * **2:11:** Jut 9 * **2:12:** Jut 10 * **2:15:** Nam 22:7; Jut 11; ALK 2:14 * **2:16:** Nam 22:28-35 * **2:17:** Jut 12-13 * **2:20:** Mat 12:45 * **2:21:** Luk 12:47-48

3

Kapya ênték anêḡ ôdôḡ

1 Aiyarḡ thêlô, yenaarḡ kapya yarḡ sêbôk lôk yarḡ ênték ma yahato luvi hathôk ek môlô ek yanḡrik môlônim auk liḡ esak auk mabuḡ.

2 *Yalenḡhaviḡ nena abô môḡ taksêbôk ba plopet mathenḡ enarḡ lôk abô majarḡ takatu ba Anyô Bêḡ Yisu Kilisi alalôaniḡ bulubiḡ bôk hêv ba yêlô môlônim aposel anarḡ hadêḡ môlô ma nobalonḡ loḡ.

Anyô Bêḡ anêḡ waklavôḡ

3 *Odarḡ katô. Pik lo leḡ anêḡ darḡ ma ḡê abôma tem nêlêm nêyô ek môlô ba nesopa ida iniḡ thetharḡak ba nenaarḡ abôma lomaloma nena,

4 * “Bôk ibutiḡ abô yôv nena Kilisi tem endelêm. Ma alalôaniḡ kamik aposel bôk ema yôv. Ma anêḡ anôḡ êsê? Ôḡḡô. Môḡ anôḡ sêbôk ba Wapômbêḡ hapesarḡ pik ênték aleba lêk ma nôm êḡ miḡ habitak ami.”

5 *Thêlô bôk etak abô taksêbôk ba Wapômbêḡ hanarḡ ba leḡ habitak. Ma hawa ḡarḡ ba hapesarḡ pik ma hasuḡ ḡarḡ ba pik moma habitak hêk.

6 *Vêm ma hawa ḡarḡ êḡ ba hasuḡ hayô pik vôv ba habuliḡ nômkama sapêḡ.

7 Ma abô êḡ ma Wapômbêḡ da hanarḡ ba bôk hatak wak te yôv ek êmbôk pik lo leḡ ênték. Ma hayabiḡ waklavôḡ nindum abô ek imbuliḡ avômalô takatu ba miḡ esopa yani ami.

8 *Aêḡ ba aiyarḡ thêlô, miḡ lemimpaliḡ abô ênték ba tem yanarḡ ami. Anyô Bêḡ hayê sondabêḡ 1,000 ma hatôm wak te iyom ma wak te iyom ma hatôm sondabêḡ 1,000.

9 *Ba intu Anyô Bêḡ hamô malinḡyao ek alalô nande kapôlôḡniḡ liliḡ ek miḡ nanêm yak ami. Lôk miḡ hapôviḡ abô takatu ba habutiḡ ami haleba avômalô esonḡ nena yani hasau la.

10 *Ma waklavôḡ atu ba Yisu endelêm ma tem êtôm anyô vani. Ma diḡdiḡ bêḡ tem indili leḡ ba nômkama takatu ba hamô leḡ tem imbuliḡ ba atum esarḡ. Ma pik lôk anêḡ nômkama sapêḡ tem ende liliḡ ba êmô oyarḡ.

11-12 Ma nômkama lôkthô tem imbuliḡ aêḡ iyom. Aêḡ ba tem umbitak anyô aisê? Ba intu oyabiḡ Wapômbêḡ anêḡ waklavôḡ endelêm ba ômô mathenḡ ma osopa Wapômbêḡ anêḡ abô ek waklavôḡ êḡ êlêm kethenḡ. Wak êḡ ma tem atum esarḡ leḡ ba nôm takêḡ tem vovanḡ indinḡ i ba nipulusik.

13 *Ma dorḡtom Wapômbêḡ bôk habutiḡ abô yôv ba intu alalô nayabiḡ leḡ lo pik lukmuk atu ba tem imbitak êtôm ḡê thêthôḡ iniḡ loḡ.

Abô anêḡ darḡ

14 Aiyarḡ thêlô, môlô lêk oyabiḡ nôm takêḡ ba intu nôpôviḡ am ek Wapômbêḡ êḡḡ nena môlô ḡê mabuḡ lôk lelaik mi ek nômô labali imbiḡ yani.

15 *Lemimbi abô ênték. Anyô Bêḡ hamô malinḡyao ek avômalô nedanḡ anêḡ abô ek nêḡ i bulubiḡ. Wapômbêḡ bôk hêv auk êḡ hadêḡ alalôaniḡ aiyarḡ anôḡ Pol ba intu hato abô hadêḡ alalô.

16 Yani hato hathak nôḡ takêḡ lôkthô halôk anêḡ kapya. Vi ma auk lôkmarḡḡiḡ ba malaiḡ ek avômalô neyala. Ma avômalô doho iniḡ auk ma

* 3:2: Jut 17 * 3:3: 1Ti 4:1; Jut 18 * 3:4: Mat 24:48 * 3:5: Stt 1:6-9 * 3:6: Stt 7:11; 2Pi 2:5
 * 3:8: Sng 90:4 * 3:9: Hab 2:3; 1Ti 2:4 * 3:10: Mat 24:29,35; Luk 12:39; 1Te 5:2 * 3:13: Ais
 65:17; 66:22; ALK 21:1,27 * 3:15: Lom 2:4

pulusikna lôk mayaliv ba iluviņ Pol anêņ abô hatôm bôk iluviņ Wapômbêņ anêņ abô takatu ba eto ba intu tem neja malaiņ.

¹⁷ *Aiyaņ thêlô, mólôda bôk oyala auk takêntêk. Aêņ ba noyabiņ am ek ñê kambom takatu ba iniņ auk ma lokbaņ ek miņ nêbôv mólô vê ênjêk pik thektheke êntêk ba lêk umiņ ami.

¹⁸ Ma nundumbak esak wapôm lôk auk mavi hathak Anyô Bêņ Yisu Kilisi alalôaniņ bulubiņ. Nanêm yani liņ êndêņ êntêk ma wak nômbêņ intu sapêņ. Avanôņ.

* **3:17:** Mak 13:33; 1Ko 10:12

Jon anêᶇ kapyā mōᶇ Abô mōᶇ

Sebedi namalô aposel Jon hato kapyā êntêk hadêᶇ avômalô êvhavîᶇ. Kêdônᶇwaga abôᶇᶇ bâk êlêm ba enaᶇ nena dahôlônᶇ ma nôᶇ mavi ma kupik ma kambom ba thai ma nôᶇ lokwanᶇju. Ba enaᶇ nena Kilisi anêᶇ dahô iyom intu halêm anêᶇ leᶇ ma anêᶇ kupik ma miᶇ Kilisi ami. Ma enaᶇ nena kupik hatôm idum kambom ma dahô ma mabuᶇ mavi denaᶇ. Jon halaᶇô abôᶇᶇ êᶇ ba intu hato kapyā êntêk ek thêlô neyabinᶇ i esak abôᶇᶇ takêᶇ.

Hato kapyā êntêk hadêᶇ 85 lo 95 AD malêvônᶇ doho la.

Abô lôkmala halêm yainᶇ

¹* Yêlô ato hathak Abô atu ba hêv lôkmala ba hêk hadêᶇ sêbôk atu ba mōᶇ anôᶇ. Yêlô bâk alaᶇô lôk ayê hathak malenᶇᶇ lôk atitiᶇ ba bahenᶇᶇ hasôm havîᶇ.

²* Lôkmala êᶇ bâk habitak yainᶇ ba yêlô ayê ba ik lonᶇ ba intu anaᶇ abô hathak lôkmala atu ba nêᶇ wak nôᶇbêᶇ intu sapêᶇ bêᶇ hadêᶇ môlô. Bôk hamô havîᶇ Lambô vêm ma hik i thô hadêᶇ yêlô.

³ Nôm kama takatu ba yêlô bâk ayê lôk alaᶇô yôv ma lêk anaᶇ bêᶇ hadêᶇ môlô ek nôᶇᶇ esak donᶇtom imbiᶇ yêlô. Avanôᶇ biᶇ nena alalô lêk amô hathak donᶇtom havîᶇ Lambô lo Namalô Yisu Kilisi.

⁴* Yêlô ato abô takêntêk ek alalô lôkthô leᶇᶇᶇmavi bêᶇ anôᶇ êᶇᶇ kapôlônᶇᶇ siᶇ.

Alalô nambenᶇ Wapômbêᶇ anêᶇ deda kapô

⁵* Abô takatu ba bâk alaᶇô anêᶇ yani, êntêk yêlô anaᶇ bêᶇ hadêᶇ môlô nena Wapômbêᶇ ma deda ba momaᶇᶇᶇᶇᶇ la miᶇ hamô havîᶇ yani ami. Mi.

⁶* Alalô anaᶇ nena amô hathak donᶇtom havîᶇ yani ma donᶇtom avenᶇ momaᶇᶇᶇᶇᶇ denaᶇ, êᶇ ma anaᶇ abôᶇᶇ ba miᶇ asopa abô avanôᶇ ami.

⁷ Ma donᶇtom alalô avenᶇ deda kapô hatôm yani hamô deda kapô, êᶇ ma alalô amô hathak donᶇtom havîᶇ i. Ma Namalô Yisu anêᶇ thalalenᶇ hathak havôkwiᶇ alalôaniᶇ kambom lôkthô vê.

⁸* Alalô anaᶇ nena kambom miᶇ hamô alalô kapôlônᶇᶇ ami, êᶇ ma asau alalôda ba abô avanôᶇ miᶇ hamiᶇ alalô kapôlônᶇᶇ ami.

⁹ Alalô anaᶇ alalôaniᶇ kambom bêᶇ ma yani ma anyô thêthônᶇ ba abô takatu ba hanaᶇ ma tem indum ba inᶇik anôᶇ ba intu tem nêᶇ kambom takêᶇ vê ma êᶇbôkwiᶇ alalôaniᶇ lelaik lôkthô.

¹⁰ Aêᶇ ba alalô anaᶇ nena miᶇ bâk adum kambom te ami, êᶇ ma adum yani hatôm anyô abôᶇᶇ ba anêᶇ abô miᶇ hamiᶇ alalô kapôlônᶇᶇ ami.

2

Yisu, anyô hêv alalô thêvô

* 1:1: Jon 1:1 * 1:2: Jon 1:14 * 1:4: Jon 16:24 * 1:5: 1Ti 6:16; Jem 1:17 * 1:6: 1Jon 2:4
* 1:8: Sng 32:5; Snd 28:13

1 *Yenanj avômena, yahato abô takêntêk hadêj mólô ek miñ nundum kambom ami. Ma anyôla hadum kambom, êj ma alalôaniñ anyô hêv alalô thêv hamô ba hathak hananj abô havinj Lambô ek hêv alalô bulubinj. Yani ma Yisu Kilisi ôpatu ba thêthôj anôj.

2 *Yani hêv i hatôm da ek alalôaniñ kambom anêj malaiñ miñ êpôm alalô ami. Ma yani miñ hadum ku êj ek nê m alalô iyom sa ami. Mí, hadum ek nê m avômalô pik sapêj sa.

3 Alalô asopa anêj abô balabuñ, êj ma hik thô nena ayala yani.

4 Anyôla hananj nena, “Yahayala Wapômbêj” ma donjom miñ hasopa anêj abô balabuñ ami, êj ma anyô abôyanj ba abô avanôj miñ hamiñ ôpêj kapô ami.

5 *Ma donjom anyôla hasopa Wapômbêj anêj abô, êj ma avanôj birj nena Wapômbêj anêj lahavinj hik anôj hamiñ yani kapô. Aêj ba intu ayala nena alalô amô havinj yani.

6 Anyôla hananj nena, “Yahamô havinj Wapômbêj”, êj ma esopa Yisu vanjwam.

Balabuñ leñimbij iviyanj

7 *Aiyanj thêlô, balabuñ atu ba yahato hadêj mólô ma miñ balabuñ lukmuk ami. Mí, balabuñ bô ba bôk hamô havinj mólô môj anôj. Balabuñ bô êj ma abô atu ba bôk olanjô yôv.

8 *Ma donjom balabuñ bô êj ma hatôm balabuñ lukmuk havinj ek malê nena hik anôj hamiñ yani lôk mólô ba momanjiniñ lêk hale ba hí ma deda anôj lêk habi hayô yôv.

9 *Opalê atu ba hananj nena hamô deda kapô ma donjom hapôlik ek iviyanj, êj ma hamô momanjiniñ denanj.

10 *Ma opalê atu ba lahavinj iviyanj hamô deda kapô ba nômlate miñ hamô yani kapô ek indum yani nê m yak ami.

11 *Ma donjom opalê atu ba hapôlik ek iviyanj ma yani hamô momanjiniñ kapô ba momanjiniñ habulij yani madaluk ba intu hasimô havenj ba miñ hayala loñ atu ba hí ami.

12 Avômena, hathak yani anêj athêj bôk hêv mólônim kambom vê yôv ba intu yahato hadêj mólô.

13 Kamik thêlô, bôk oyala ôpatu ba hamô hadêj môj anôj yôv ba intu yahato hadêj mólô.

Anyô muk, mólô bôk lovak ba ômô Sadanj atu lu yôv ba intu yahato hadêj mólô.

Avômena, bôk oyala Lemambô yôv ba intu yahato hadêj mólô.

14 Kamik thêlô, bôk oyala ôpatu ba hamô hadêj môj anôj yôv ba intu yahato hadêj mólô.

Anyô muk, mólô othak uminj lôklokwanj lôk ovalonj Wapômbêj anêj abô loñ ba intu lovak ba ômô Sadanj atu lu yôv. Aêj ba intu yahato hadêj mólô.

Miñ lemimbij nômkama pik ami

* 2:1: Hib 7:25-26 * 2:2: Jon 1:29; Kol 1:20; 1Jon 4:10 * 2:5: Jon 14:21,23 * 2:7: Jon 13:34;
2Jon 5-6 * 2:8: Jon 1:9; Lom 13:12 * 2:9: 1Jon 4:20 * 2:10: Lom 14:13 * 2:11: Jon 12:35

15 *Minj lemimbinj kobom pik lôk anêj nômkama ami. Ôpatu ba lahavinj kobom pik ma minj lahavinj Lambô ami.

16 *Pik anêj nômkama sapêj lôk anêj alak lôk malenkilik lôk habôï hathak anêj nômkama minj halêm anêj Lambô ami. Mi, pik anêj.

17 *Pik lôk anêj alak lêk hadum ek nê m yak, ma dojtom ôpatu ba hasopa Wapômbêj anêj lahavinj tem êmô wak nômbêj intu sapêj.

Anyô hapôlik ek Kilisi

18 *Yenan avômena, waklavôj pik lo lej anêj danj lêk habobo. Ma môlô bôk olañô nena anyô hapôlik ek Kilisi atu tem êlêm. Ma lêk bêj anôj êlêm yôv. Ba intu ayala nena waklavôj pik lo lej anêj danj lêk habobo.

19 *Bôk thêlô êmô havinj alalô ma dojtom lêk etak ba i. Thêlô minj alalôaninj te ami. Thêlô ma alalôaninj ma tem minj netak alalô ami. Ma dojtom etak alalô ma hik thô nena thêlô ma minj alalôaninj te ami.

20 *Ma dojtom Anyô Matherj Yisu bôk hêv Lovak Matherj hadêj môlô yôv ba intu môlô lôkthô oyala abô avanôj.

21 Minj yahakô nena môlô ôthôj abô avanôj palinj ba yahato abô takêntêk hadêj môlô ami. Mi, môlô bôk oyala yôv ma abôyanj minj hamô abô avanôj kapô ami. Ba intu yahato hadêj môlô.

22 *Opalê intu anyô abôyanj? Ôpatu ba hananj nena Yisu ma minj Mesaya ami. Yani êj intu anyô hapôlik ek Kilisi ma havôlij dôm hadêj Lambô lo Nakaduj.

23 *Ôpatu ba havôlij dôm hadêj Nakaduj minj hamô havinj Lambô ami. Ma dojtom ôpatu ba hananj anêj hêvhavinj Nakaduj bêj, êj ma hamô havinj Lambô aêj iyom.

24 Noyabinj am ek abô takatu ba bôk olañô hadêj môj anôj ma nobaloj loj lôklokwanj. Abô êj hamô havinj môlô, êj ma tem nômô imbinj Nakaduj lo Lambô aêj iyom.

25 Ma yani bôk havak abô yôv havinj alalô nena tem nê m lôkmala atu ba nê mô wak nômbêj intu sapêj êndêj alalô.

26 Yahato abô takêntêk hadêj môlô hathak nê takatu ba idum ek nesau môlô.

27 *Kilisi bôk hêv Lovak Matherj hadêj môlô ba hamô havinj môlô denanj. Ma Lovak Matherj êj hathak hadôj môlô hathak nômkama lôkthô ma anêj abô ma avanôj iyom ma abôyanj mi. Aêj ba minj notak anyôla ek êndôj môlô esak loj bô ami. Mi, nosopa auk takatu ba Lovak Matherj hadôj môlô nena nô mô Yisu kapô.

28 Yenan avômena, nô mô imbinj yani thêthô ek waklavôj yani hale halêm ma tem numinj lôklokwanj ma mama mi ênjêk yani ma.

29 *Môlô bôk oyala yôv nena yani ma anyô thêthôj lôk oyala havinj nena opalêla takatu ba êmô thêthôj ma bôk ibitak Wapômbêj nali yôv.

3

Alalô ma Wapômbêj nali

* 2:15: Lom 8:7 * 2:16: Lom 13:14 * 2:17: Mat 7:21 * 2:18: Mat 24:5,24; 2Jon 7 * 2:19: Ap 20:30 * 2:20: 1Ko 2:15; 2Ko 1:21; 2Jon 2 * 2:22: 1Jon 4:3; 2Jon 7 * 2:23: Jon 5:23; 1Jon 4:15; 5:1 * 2:27: Jon 16:13 * 2:29: 1Jon 3:10

1 *Kamik Bêḡ lahaviḡ alalô bomaḡ anôḡ ba intu halam alalô nena anêḡ nali. Avanôḡ biḡ nena alalô ma anêḡ nali. Ma avômalô pik miḡ bôk eyala yani ami ba intu miḡ eyala alalô ami.

2 *Aiyarḡ thêlô, alalô ma lêk Wapômbêḡ anêḡ nali. Ma emberḡ yam ka tem alalô nambitak aisê? Injo, Wapômbêḡ miḡ hik thô ami denarḡ ba intu athôḡ palinḡ. Ma doḡtom waklavôḡ yani endelêm ma tem alalô nagê anêḡ lôkmaḡḡiḡ thô êtôm atu ba yani hamô. Ba intu nayala nena alalô tem nambitak êtôm yanida.

3 Avômalô sapêḡ atu ba êv malenḡ ek yani ethak epesaḡ kapôlôḡiḡ ek nimbitak mabuḡ mavi êtôm yani atu ba mabuḡ mavi.

4 Nê takatu ba idum kambom thêthô ma êvôliḡ dômiḡ ek abô balabuḡ. Avanôḡ, kambom anêḡ ôdôḡ nena êvôliḡ dômiḡ hathak abô balabuḡ.

5 *Môlô oyala nena Kilisi halêm pik ek nêḡ alalôaniḡ kambom vê, ma yanida ma kambom mi.

6 Ôpatu ba hamô haviḡ yani miḡ hadum kambom thêthô ami. Ma ôpatu ba hadum kambom thêthô miḡ bôk hayê lo hayala yani ami.

7 Yenaḡ avômena, noyabiḡ am ek anyôla miḡ esau môlô ami. Ôpatu ba hadum kobom thêthôḡ, yani ma thêthôḡ hatôm Kilisi atu ba thêthôḡ.

8 *Sadaḡ bôk hadum kambom hadêḡ môḡ anôḡ ba halêm. Ba intu ôpatu ba hadum kambom thêthô, êḡ ma Sadaḡ anêḡ. Ba intu Wapômbêḡ Nakaduḡ halêm pik ek imbuliḡ Sadaḡ anêḡ ku.

9 *Ôpatu ba bôk habitak Wapômbêḡ nakaduḡ yôv miḡ hadum kambom thêthô ami ek malê nena Wapômbêḡ anêḡ yanvêk hamiḡ yani kapô. Yani bôk habitak Wapômbêḡ nakaduḡ yôv ba intu miḡ hatôm indum kambom thêthô ami.

10 Ba intu yêlô ayala nena Wapômbêḡ anêḡ nali ma opalêla ma Sadaḡ anêḡ ma opalêla. Nê takatu ba miḡ idum kobom thêthôḡ ami lôk miḡ lenḡhaviḡ iviyaḡ ami, thêlô ma miḡ Wapômbêḡ anêḡ nali ami.

Lemimbiḡ môlôviyarḡ

11 *Abô atu ba bôk môlô olaḡô môḡ anôḡ yôv nena môlô lemimimbiḡ môlôviyarḡ.

12 *Ma miḡ nosopa Kain ami. Yani ma ḡgôk kambom atu anêḡ ba hik yarḡ molok vônô. Ma hik eka? Ek malê nena hathak hadum kambom ma yarḡ molok hathak hadum mavi.

13 *Aêḡ ba aiyarḡ thêlô, avômalô pik êpôlik ek môlô ma miḡ nosorḡ ami.

14 *Alalô lenḡhaviḡ iviyaḡ, êḡ ma hik thô nena bôk atak ḡama ma lêk awa lôkmala yôv. Ma doḡtom ôpatu ba miḡ lahaviḡ iviyaḡ ami ma ḡama havalorḡ yani lorḡ denarḡ.

15 *Nê takatu ba êpôlik hathak iviyaḡ ma hatôm ḡê ik anyô vônô. Ma môlô oyala nena ḡê ik anyô vônô tem miḡ nêḡ lôkmala êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ ami.

16 *Yisu hêv anêḡ lôkmala ek alalô ba intu ayala lenḡhaviḡ anêḡ ôdôḡ. Ma natak alalôaniḡ lôkmala aêḡ iyom ek nanêḡ alalôaniḡ iviyaḡ sa.

17 *Ma opalêla takatu ba iniḡ nômkama hamô ba êyê iviyaḡ nômkama mi ba

* 3:1: Jon 1:12-13; 16:3 * 3:2: 2Ko 3:18 * 3:5: Jon 1:29; 1Pi 2:22-24; 1Jon 2:2 * 3:8: Jon 8:44

* 3:9: 1Jon 5:18 * 3:11: Jon 13:34 * 3:12: Stt 4:8 * 3:13: Jon 5:18-19 * 3:14: Jon 5:24

* 3:15: ALK 21:8 * 3:16: Jon 13:1; Gal 1:4 * 3:17: Lo 15:7

êv i sêkêya ma miñ lenhiki hathak i ami, êñ ma Wapômbêñ anêñ lahaviñ miñ hamô haviñ i ami.

18*Yenan avômena, miñ lemimbiñ avômalô esak abô lôk venbôlêk iyom ami. Mi, nunjgwik thô esak kobom avanôñ nena nônêm i sa.

19-20 Kobom êñ hik thô nena abô avanôñ hamô haviñ alalô. Ma donjom kapôlôñij malaiñ hathak alalôaniñ kambom, êñ ma lenjimbi nena Wapômbêñ hayala nômkama sapêñ ba anêñ lahiki hamôñ ek alalô kapôlôñij. Ba intu umiñ thohavloma ma kapôlômim ênjêk yaô.

21* Aêñ ba aiyar thêlô, alalô kapôlôñij miñ hanar alalô bêñ ami, êñ ma hatôm amiñ lôklokwar ma kô mi hêk Wapômbêñ ma.

22 Ma malêla takatu ba alalô atenñ yani ek nêm, ma tem nêm iyom ek malê nena alalô asopa anêñ abô balabuñ lôk adum nôm takatu ba hadum yani lamavi.

23* Ma anêñ abô balabuñ hanar nena nônêmimbiñ anêñ Nakaduñ Yisu Kilisi anêñ athêñ lôk lemimimbiñ môlôvianñ êtôm atu ba hanar.

24* Ôpatu ba hasopa Wapômbêñ anêñ abô balabuñ ma hamô haviñ yani ma yani hamô haviñ ôpêñ. Ma Lovak Mathenñ atu ba Wapômbêñ hêv hadêñ alalô intu hik thô nena Wapômbêñ hamô haviñ alalô.

4

Noyawê ba ôngô nena halêm anêñ êsê

1* Aiyar thêlô, nê plopet abôyanñ bêñ anôñ bôk i pik mayaliv. Ba intu miñ nônêmimbiñ nê takatu ba enar nena Lovak Mathenñ hêv abô hadêñ i ami. Mi, noyawê katô ba ôngô nena iniñ abô halêm anêñ Wapômbêñ anêñ Lovak Mathenñ mena mi e?

2* Ma tem noyala abô takatu ba halêm anêñ Wapômbêñ anêñ Lovak Mathenñ ma aêntêk. Ôpatu ba hanar anêñ hêvhaviñ bêñ nena, “Yisu Kilisi bôk habitak anyô anôñ” ma Lovak Mathenñ hêv abô êñ hadêñ ôpêñ.

3* Ma donjom ôpatu ba miñ hanar anêñ hêvhaviñ Yisu bêñ aêñ ami, ôpêñ anêñ abô miñ halêm anêñ Wapômbêñ ami. Mi, halêm anêñ ôpatu ba hapôlik hathak Kilisi atu. Môlô bôk olanô nena anyô hapôlik ek Kilisi êñ tem êlêm ma lêk anêñ auk hamô pik yôv.

4* Ma donjom yenan avômena, môlô ma Wapômbêñ anêñ ba ôpatu ba hamô haviñ môlô ma bêñ ek ôpatu ba hamô pik. Ba intu môlô bôk ômô nê takêñ lu yôv.

5* Thêlô ma pik anêñ ba intu enar pik anêñ abô ba avômalô pik elanô.

6 Ma donjom alalô ma Wapômbêñ anêñ ba avômalô takatu ba eyala Wapômbêñ elanô alalôaniñ abô. Ma donjom avômalô takatu ba miñ Wapômbêñ anêñ ami miñ elanô alalôaniñ abô ami. Ma aêñ iyom, alalô tem nayala Lovak Mathenñ anêñ abô avanôñ lôk auk pik anêñ abôyanñ.

Wapômbêñ ma lenhaviñ anêñ ôdôñ

7 Aiyar thêlô, lenhaviñ halêm anêñ Wapômbêñ ba intu môlô lemimimbiñ am. Avômalô takatu ba lenihaviñ hamô haviñ i, thêlô ma Wapômbêñ anêñ nali ba eyala yani.

* 3:18: Jem 2:15-16 * 3:21: Hib 4:16 * 3:23: Jon 6:29; 13:34 * 3:24: 1Jon 4:13 * 4:1: Mat 7:15; 1Te 5:21; 1Jon 2:18; 2Jon 7 * 4:2: 1Ko 12:3 * 4:3: 1Jon 2:18 * 4:4: Mat 12:29; 1Jon 5:4-5 * 4:5: Jon 8:47; 15:19

⁸ Wapômbêḡ ma leñḡhaviḡ anêḡ ôdôḡ ba intu opalêla takatu ba leñḡhaviḡ mi hêk i ma miḡ eyala Wapômbêḡ ami.

⁹* Wapômbêḡ anêḡ Nakaduḡ doḡtom iyom ba hêv halêm pik ek alalô namô lôkmala esak yani. Kobom êḡ hik thô nena yani lahavḡḡ alalô bêḡ anôḡ.

¹⁰* Miḡ osoḡ nena leñḡhaviḡ anôḡ ma alalôaniḡ leñḡhaviḡ Wapômbêḡ. Mi, leñḡhaviḡ anôḡ ma aêntêk. Wapômbêḡ lahavḡḡ alalô ba hêv Nakaduḡ ba hama ek alalôaniḡ kambom anêḡ malaiḡ miḡ êpôm alalô ami.

¹¹ Aêḡ ba aiyarḡ thêlô, Wapômbêḡ bôk lahavḡḡ alalô bêḡ anôḡ ba intu mavi ek môlô lemimimbiḡ môlôviyarḡ aêḡ iyom.

¹²* Anyô te miḡ bôk hayê Wapômbêḡ ami. Ma doḡtom alalô leñḡhaviḡ i ma Wapômbêḡ hamô havḡḡ alalô ma anêḡ lahavḡḡ êḡ hik anôḡ hamiḡ alalô.

¹³* Wapômbêḡ bôk hêv anêḡ Lovak Mathenḡ yôv hadêḡ alalô ba intu nayala nena lêk amô havḡḡ yani ma yani hamô havḡḡ alalô.

¹⁴ Ma yêlô bôk ayê hathak maleḡḡ ba lêk anarḡ bêḡ nena Lambô bôk hêv Nakaduḡ halêm ek nêḡ avômalô pik bulubiḡ.

¹⁵ Opalêla takatu ba enarḡ iniḡ êvhaviḡ bêḡ nena, “Yisu ma Wapômbêḡ anêḡ Nakaduḡ”, êḡ ma Wapômbêḡ hamô havḡḡ thêlô ma thêlô êmô havḡḡ Wapômbêḡ.

¹⁶ Ba intu alalô ayala lôk aêvhaviḡ nena Wapômbêḡ lahavḡḡ alalô.

Wapômbêḡ ma leñḡhaviḡ anêḡ ôdôḡ ba intu opalêla takatu ba leñḡhaviḡ hamô havḡḡ i ma êmô havḡḡ Wapômbêḡ ma Wapômbêḡ hamô havḡḡ i.

¹⁷ Alalô amô aêḡ, êḡ ma leñḡhaviḡ hik anôḡ hamiḡ alalô ba intu tem alalô namiḡ lôklokwanḡ ma kô mi êndêḡ waklavôḡ Wapômbêḡ indum abô. Pik êntêk ma asopa loḡôndê thêthôḡ hatôm yani bôk hasopa yôv ba intu tem miḡ nakô ami.

¹⁸ Wapômbêḡ lahavḡḡ alalô ba intu miḡ nakô ami. Anêḡ lahavḡḡ ma mabuḡ anôḡ ba intu hêv kô vê. Ma opalê atu hakô ek waklavôḡ nindum abô hik thô nena leñḡhaviḡ miḡ hik anôḡ hamiḡ yani ami.

¹⁹ Wapômbêḡ lahavḡḡ alalô hamôḡ ba intu leñḡhaviḡ hamô havḡḡ alalô.

²⁰ Anyôla atu ba miḡ lahavḡḡ iviyarḡ atu ba hayê i ami, êḡ ma miḡ hatôm laimbiḡ Wapômbêḡ atu ba miḡ hayê ami. Ba intu anyôla hanarḡ nena, “Yalenḡhaviḡ Wapômbêḡ” ma doḡtom hapôlik ek iviyarḡ, ôpêḡ ma anyô abôyarḡ.

²¹* Wapômbêḡ bôk hêv abô balabuḡ yôv hadêḡ alalô nena, “Opalêla takatu ba leñḡhaviḡ Wapômbêḡ ma leñḡḡimbiḡ iviyarḡ imbiḡ.”

5

Êvhaviḡ Wapômbêḡ Nakaduḡ

¹* Avômalô takatu ba êvhaviḡ nena Yisu ma Mesaya bôk ibitak Wapômbêḡ nali yôv. Ma avômalô takatu ba leñḡhaviḡ Lambô ma ethak leñḡhaviḡ anêḡ nali aêḡ iyom.

² Alalô leñḡhaviḡ Wapômbêḡ lôk asopa anêḡ balabuḡ, êḡ ma hik thô nena alalô leñḡhaviḡ Wapômbêḡ nali havḡḡ.

³* Alalô leñḡhaviḡ Wapômbêḡ, êḡ ma athak asopa anêḡ abô balabuḡ. Ma anêḡ balabuḡ miḡ malaiḡ ek nasopa ami

* **4:9:** Jon 3:16 * **4:10:** Lom 5:8-10; 1Jon 2:2 * **4:12:** Jon 1:18 * **4:13:** 2Ko 1:22; 1Jon 3:24
* **4:21:** Mak 12:29-31 * **5:1:** 1Jon 4:15 * **5:3:** Jon 14:15,23-24

4 ek malê nena Wapômbêḡ anêḡ nali sapêḡ ik vovak ba êmô pik anêḡ lôklokwaḡ lu hathak êvhaviḡ.

5 Ma avômalô takatu ba ik vovak haviḡ pik anêḡ lôklokwaḡ ba êmô lu ma opalêla? Thêlô ma avômalô takatu ba êvhaviḡ nena Yisu ma Wapômbêḡ Nakaduḡ.

Lavôḡḡḡ atu ba hik Yisu thô

6* Ma Yisu Kilisi halêm pik ba anêḡ hathik ḡaḡ lo anêḡ thalalenḡ haḡḡasô hik yani thô. Miḡ ḡaḡ iyom ami. Mi, ḡaḡ lo thalalenḡ. Ma Lovak Matherḡ atu ba hanaḡ abô avanôḡ iyom hik yani thô haviḡ.

7 Aêḡ ba intu nôḡ lokwaḡlô hik yani thô aêntêk,

8* Lovak Matherḡ lo ḡaḡ ma thalalenḡ. Ma thêlô lô êḡ êlôk hathak auk doḡtom iyom.*

9* Alalô athak êvhaviḡ ḡê pik takatu ba ik nôḡmla thô iniy abô. Ma Wapômbêḡ anêḡ abô ma hamô vuliḡ ek malê nena halêm anêḡ Wapômbêḡ da. Ma yani hik Nakaduḡ thô hathak nôḡmlô êntêk.

10* Opalêla takatu ba êvhaviḡ Wapômbêḡ Nakaduḡ eyala hêk kapôlôḡḡḡ nena abô takêḡ ma avanôḡ. Ma doḡtom avômalô takatu ba miḡ êvhaviḡ Wapômbêḡ ami ma idum ba yani habitak hatôm anyô abôḡaḡ ek malê nena miḡ êvhaviḡ abô takatu ba hanaḡ hathak Nakaduḡ ami.

11 Ma abô takatu ba Wapômbêḡ hêv hadêḡ alalô ma aêntêk. Hêv alalô lôkmala namô wak nôḡmbêḡ intu sapêḡ. Ma lôkmala êḡ anêḡ ôdôḡ ma Nakaduḡ.

12* Ôpatu ba hamô haviḡ Nakaduḡ ma hawa lôkmala êḡ. Ma doḡtom opalêla takatu ba miḡ êmô haviḡ Wapômbêḡ Nakaduḡ ami ma miḡ ewa lôkmala êḡ ami.

Lêk awa lôkmala yôv

13* Yahato abô takêntêk hadêḡ mólô takatu ba ôêvhaviḡ Wapômbêḡ Nakaduḡ anêḡ athêḡ ek noyala nena lêk owa lôkmala atu ba nôḡmlô wak nôḡmbêḡ intu sapêḡ yôv.

14* Ma alalô atenḡ yani hathak nôḡmlate hatôm yani anêḡ lahaviḡ, êḡ ma tem endanô. Ba intu miḡ nakô nena tem miḡ endanô alalôaniḡ abô ami. Mi, tem endanô.

15 Alalô ayala nena yani hathak hanaḡô alalôaniḡ apetenak. Ba malêla takatu ba anaḡ hik yani liḡ ma nayala katô nena yani tem nêḡ.

16-17 Ma kobom lokbaḡ sapêḡ ma kambom iyom. Kambom vi tem miḡ endom anyô ni loḡ atum ami. Ba hâyê mólôviiyaḡ idum kambom êḡ, ma noterḡ mek ma Wapômbêḡ tem nêḡ thêlô lôkmala. Ma doḡtom kambom vi halom anyô hi loḡ atum ba miḡ yahananḡ ek noterḡ mek esak thêlô êḡ ami.*

Abô anêḡ daḡ

18* Alalô ayala nena avômalô takatu ba bôk ibitak Wapômbêḡ nali miḡ idum kambom thêthô ami. Mi, Wapômbêḡ Nakaduḡ hayabiḡ thêlô ba ḡḡôk kambom atu miḡ hatôm êsôm thêlô ami.

* 5:6: Jon 1:29-34 * 5:8: Jon 15:26 * 5:8: Mose anêḡ balabuḡ hanaḡ nena anyô ju mena lô la enaḡ abô te ma avanôḡ (Lo 19:15). * 5:9: Jon 5:32-37 * 5:10: Jon 5:36-40 * 5:12: Jon 3:36

* 5:13: Jon 20:31 * 5:14: Jon 14:13-14; 1Jon 3:21-22 * 5:16-17: Nôḡḡô Mak 3:29 ma Matyu 12:31 lôk Hiblu 6:4-6 lo 10:29-31. * 5:18: 1Jon 3:9

¹⁹ Alalô ayala nena alalô ma Wapômbêᶇ anêᶇ, ma donᶇtom pik sapêᶇ ma êmô ᶇgôk kambom atu anêᶇ lôkliᶇyak kapô.

²⁰ Alalô ayala nena Wapômbêᶇ Nakaduᶇ bôk halêm yôv ba hêv auk hadêᶇ alalô ek alalô hatôm nayala Wapômbêᶇ ôpatu ba avanôᶇ. Ma alalô amô havinᶇ yani atu ba avanôᶇ lôk Nakaduᶇ Yisu Kilisi. Yani ma Wapômbêᶇ anôᶇ binᶇ lôk lôkmala atu ba nêᶇmô wak nômbêᶇ intu sapêᶇ.

²¹ Yenarᶇ avômena, nôᶇmô daim ek malêla takatu ba hawa Wapômbêᶇ anêᶇ lonᶇ.

Jon anêḡ kapya yan Abô môḡ

Aposel Jon hato kapya êntêk. Nê lôkauk enaḡ nena hato hadêḡ avômalô êvhavij anêḡ malak te. Waklavôḡ êḡ ma kêdôḡwaga ewa Yisu anêḡ Abô Mavi ba i luvuluvu ma avômalô êvhavij eyabij thêlô. Ma donḡtom kêdôḡwaga abôyaḡ everḡ havij ba intu Jon hato ek thêlô neyabij nê takatu ba esopa Yisu anêḡ abô avanôḡ iyom.

Hato kapya êntêk hadêḡ 85 lo 95 AD malêvôḡ doho la.

Jon hêv lamavi

¹ Ya Biḡsu Jon ba yahato abô êntêk hadêḡ o avi atu ba Wapômbêḡ bôk halam yôv lôk nalumi.* Yalenḡhavij môlô hathak abô avanôḡ ba miḡ ya iyom ami. Mí, avômalô takatu ba eyala abô avanôḡ êḡ havij.

² Abô avanôḡ êḡ hamô alalô kapôlôḡij ba tem êmô êtôm wak nômbêḡ intu sapêḡ ba intu yêlô lenḡhavij môlô.

³ Kamik Wapômbêḡ lo Namalô Yisu Kilisi iniḡ wapôm lôk lenḡhiki ma labali êmô imbij alalô takatu ba amô abô avanôḡ lôk lenḡhavij kapô.

Nobaloḡ abô avanôḡ loḡ

⁴* Yahapôm nalumi doho atu ba esopa abô avanôḡ hatôm atu ba Wakamik bôk havak havij alalô ba intu yalenḡmavi anôḡ.

⁵* Livôḡ, lêk yahathô o lokwaḡ nena alalô lenḡjimbij i. Balabuḡ êntêk ba yahato ma miḡ lukmuk ami. Mi, môḡ anôḡ ma bôk alalô awa yôv.

⁶ Ma lenḡhavij anêḡ ôdôḡ ma aêntêk nena alalô nasopa Wapômbêḡ anêḡ abô balabuḡ. Ma abô balabuḡ êḡ ma môlô bôk olanô hadêḡ môḡ anôḡ nena nombenḡ imbij lenḡhavij.

⁷* Kêdôḡwaga abôyaḡ bêḡ anôḡ bôk i pik mayaliv ek nesau avômalô. Thêlô miḡ êvhavij nena Yisu bôk habitak anyô ba halêm pik ami. Anyô anêḡ aêḡ ma anyô abôyaḡ lôk anyô hapôlik ek Kilisi.

⁸ Noyabij am ek miḡ nônêm yak esak vuli takatu ba alalô adum ku hathak ek naja ami. Êḡ ma tem noja unim vuli mavi lôkthô.

⁹ Ôpatu ba hawa auk yanḡda ba miḡ havalonḡ Kilisi anêḡ abô loḡ ami ma miḡ hamô havij Lambô ami. Ma donḡtom ôpatu ba havalonḡ Kilisi anêḡ abô loḡ hamô havij Lambô lo Namalô.

¹⁰ Anyôla hayô ek môlô ba miḡ hawa abô êḡ ami, êḡ ma miḡ nônêm lemimmavi lôk noja yani thô ba unu unim unyak ami.

¹¹ Hôêv lemmavi hadêḡ yani, êḡ ma hudum ku kambom êḡ havij yani.

¹² Abô bêḡ anôḡ hêk ek yanḡ êndêḡ môlô, ma donḡtom yahadô ek yato êndôk kapya. Yalenḡhabi yasôk ek alalô nanaḡ abô imbij i ek alalô lenḡmavi bêḡ anôḡ.

¹³ Mamuyaḡ atu ba Wapômbêḡ bôk halam yôv anêḡ nali* êv lenḡmavi

* **1:1:** Nê lôkauk doho enaḡ nena, "Avi lôk nali êḡ ma abô lôk kup ma anêḡ ôdôḡ nena avômalô êvhavij anêḡ unyak mathêḡ te. Ma yanḡ lôk nali (2 Jon 13) ma hatôm unyak mathêḡ yanḡ." * **1:4:** 3Jon 3

* **1:5:** 1Jon 2:7 * **1:7:** 1Jon 4:1-3 * **1:13:** Hatôm unyak mathêḡ yanḡ anêḡ avômalô êvhavij. Nôḡḡô 2 Jon 1.

hadêrj môlô.

Jon anêḡ kapyā te lô Abô mōḡ

Aposel Jon hato kapyā êntêk hadêḡ Gaius. Diotlepes ma avômalô êvhaviḡ anêḡ malak te iniḡ avaka. Ma yani hadô ek enja kêdôḡwaga takatu ba Jon hêv i ba i loḡ êḡ thô. Ma doḡtom Gaius hawa i thô ba intu Jon hato hadêḡ yani ek indum yani lamavi.

Hato kapyā êntêk hadêḡ 85 lo 95 AD malêvôḡ doho la.

Jon hêv lamavi hadêḡ Gaius

¹ *Ya Biḡsu Jon ba yahato kapyā êntêk hadêḡ o yenaḡ aiyaḡ Gaius. Yalenḡhaviḡ o hathak abô avanôḡ.

² Aiyaḡ, yahateḡ mek ek lemvimkupik lôk anêḡ ku lôkthô imbitak mavi êtôm anêḡ hôtevhaviḡ hamô mavi.

³ *Aiyaḡ doho êvô êlêm ba enaḡ nena hosopa abô avanôḡ dedaurḡ mavi hathak nômkama sapêḡ atu ba hudum ba intu yalenḡmavi anôḡ.

⁴ Yahalaḡô nena yenaḡ avômena esopa abô avanôḡ atu, êḡ ma hadum yalenḡmavi anêḡ dôêḡ.

Gaius hadum kobom mavi

⁵ Aiyaḡ, hoyabiḡ kêdôḡwaga abô avanôḡ takatu ba êlêm anêḡ loḡ buyaḡ ma thêlô ma ḡê masôm ek o, êḡ ma hadum nôḡ mavi anôḡ.

⁶ *Thêlô bôk enaḡ hathak anêḡ lemhaviḡ atu bêḡ hadêḡ avômalô êvhaviḡ anêḡ loḡ êḡ yôv. Ba êthôk hathak loḡbô ma mavi ek undum aêḡ ba nêḡ thêlô sa êtôm Wapômbêḡ da anêḡ lahaviḡ ek ini buyaḡ.

⁷ *Hathak athêḡ êḡ, ma thêlô i ma miḡ ewa nômlate anêḡ ḡê daluk ami.

⁸ Ba intu mavi ek nanêḡ ḡê takêḡ sa ek alalô nambitak ḡê ku imbiḡ thêlô esak abô avanôḡ.

Diotlepes hadum kambom

⁹ Bôk yahato kapyā hi avômalô ôdôḡ êvhaviḡ yôv hathak nôḡ takatu, ma doḡtom Diotlepes miḡ hathak halaraḡ yêlôaniḡ abô ami. Mî, lahaviḡ imbitak anyô bêḡ.

¹⁰ Aêḡ ba yahathôk ma tem yanaḡ anêḡ kambom êḡ bêḡ. Yani hathak hanaḡ abô kambom takatu ba ôdôḡ mi hathak yêlô. Ma hadum kambom bêḡ yaḡ haviḡ nena hadô ek enja kêdôḡwaga abô avanôḡ takatu ba êlêm thô. Ma hamiḡ loḡ siḡ ek avômalô takatu ba leniḡhaviḡ neja i thô lôk hadum ek nêḡ i vê êḡjêk avômalô ôdôḡ êvhaviḡ.

Demitlius hadum mavi

¹¹ *Aiyaḡ, miḡ undum ek osopa ḡê kambom veniḡgwam ami. Mî, osopa mavi iyom. Ôpatu ba hadum mavi ma Wapômbêḡ anêḡ. Ma ôpatu ba hadum kambom ma miḡ bôk hayê Wapômbêḡ ami.

¹² Avômalô lôkthô enaḡ abô mavi hathak Demitlius ma abô avanôḡ hik loḡ haviḡ. Ma yêlô anaḡ aêḡ iyom ma hoyala nena yêlôaniḡ abô ma avanôḡ.

* **1:1:** Ap 19:29; Lom 16:23 * **1:3:** 2Jon 4 * **1:6:** Tit 3:13 * **1:7:** 1Ko 9:11-12 * **1:11:** 1Jon 3:6-10

Abô anêḡ daḡ

¹³* Abô bêḡ anôḡ hêk ek yato êndêḡ o, ma donḡtom yahadô ek yato.

¹⁴ Yalenḡhaviḡ yasôk yanḡgê o kethenḡ oyanḡ ek alai nananḡ abô imbiḡ i.

¹⁵ Yôhôk êmô imbiḡ o. Anêm avômalô môlô êv iniḡ lenḡḡmavi hathôk ek o.
Ma nêm yalenḡmavi êndêḡ yenanḡ avômalô môlô tomḡtom atu ba êmô haviḡ o.

* **1:13:** 2Jon 12

Jut anêṅ kapya Abô môṅ

Yisu yaṅ molok Jut hato kapya êntêk. Abô Glik ma elam nena Judas (Matyu 13:55; Mak 6:3). Hato ek nê êvhaviṅ neyabiṅ i esak kêdôṅwaga abôyaṅ takatu ba ekopak êmô thêlô malêvôṅ. Kêdôṅwaga abôyaṅ enaṅ nena avômalô êvhaviṅ hatôm nindum kambom ek malê nena Wapômbêṅ anêṅ lahiki ma bêṅ anôṅ ba intu avômalô êvhaviṅ idum kambom ma tem miṅ nêṅ vovaṅ êndêṅ i ami.

Hato kapya êṅ hadêṅ 65 AD la.

Jut hêv lamavi

¹* Ya Jut, Yisu Kilisi anêṅ anyô ku ma Jems anêṅ yaṅ molok. Yahato kapya êntêk ek môlô takatu ba bôk halam yôv ek nôṁô Kamik Wapômbêṅ anêṅ lahaviṅ kapô lôk Kilisi eyabiṅ môlô.

² Wapômbêṅ anêṅ kapô lôk labali ma lahaviṅ êmô imbiṅ môlô bêṅ anôṅ.

Noyabiṅ am ek kêdôṅwaga abôyaṅ

³ Aiyaṅ thêlô, ya vovaṅ ek yato abô esak Wapômbêṅ anêṅ bulubiṅ atu ba bôk hapôm alalô yôv. Ma doṅtom lêk malaiṅ bêṅ te habitak. Ba intu yahato ek yason môlô lokwaṅ ek numiṅ lôklokwaṅ ba nobaloṅ abô avanôṅ takatu ba alalô aêvhaviṅ loṅ. Wapômbêṅ bôk hêv abô avanôṅ êṅ yôv hadêṅ anêṅ avômalô mathêṅ ek neyabiṅ katô.

⁴* Malaiṅ êṅ ma aêntêk. Nê abôyaṅ doho lêk eyenak ba ekopak êmô môlô kapô. Thêlô êpôlik ek alalôaniṅ Wapômbêṅ. Ma ethalamuniṅ anêṅ wapôm ek nindum sek waliliṅ lomaloma esak. Ma êvôliṅ dômiṅ ek alalôaniṅ Avaka atu Anyô Bêṅ, Yisu Kilisi. Bôsêbôk ma eto abô hathak vovaṅ takatu ba tem êpôm thêlô.

⁵* Abô takêntêk ba tem yanaṅ ma bôk olaṅô yôv. Ma doṅtom tem yanaṅ esak loṅbô ek lemimimbi katô. Sêbôk ma Anyô Bêṅ hêv anêṅ avômalô bulubiṅ ba hawa i vê hêk Ijip. Ma doṅtom vêṅ ma hik takatu ba miṅ êvhaviṅ ami pôpônô.

⁶* Ma lemimimbi aṅela taksêbôk atu ba etak iniṅ loṅ ba i mayaliv ma miṅ êmô iniṅ loṅ lôkliṅyak tiṅiṅ ami. Ba intu Wapômbêṅ bôk hakak i loṅ hathak yak atu ba miṅ hatôm itip ami. Ma hadô i hamô loṅ momaṅiniṅ bêṅ kapô ek neyabiṅ waklavôṅ bêṅ nindum abô.

⁷* Ma aêṅ iyom, bôk Sodom lo Gomola ma malak vi takatu ba êmô habobo êv i ek idum sek waliliṅ lôk ethak i mayaliv. Êṅ ma Wapômbêṅ habôk malak takêṅ hathak atum ba hik vovaṅ atum atu ba tem êpôm nê kambom thô hadêṅ alalô ek miṅ nasopa veṅiṅgwam ami. Atum êṅ tem esaṅ êtôm wak nômbêṅ intu sapêṅ.

⁸ Ma doṅtom lêk ma nê abôyaṅ takêṅ idum kambom takêṅ aêṅ iyom. Thêlô esopa iniṅ niaviṅ ba idum iniṅ leṅviṅkupik habitak lôṅgôlôṅ lôk êdô nêwê Anyô Bêṅ lôk nê bêṅbêṅ vibin ma esokwaṅ aṅela lôk athêṅ anêṅ leṅ.

9 *Ma donptom Maikel, anjela lôk athêj bêj atu, miñ hadum aêj ami. Mi, sêbôk ba thai lôk Sadan êkôki hathak Mose liñkupik ma Maikel miñ hasokwan Sadan ba hanan anêj kambom bêj ami. Mi. Yani hanan nena, “Anyô Bêj da tem esan o.”

10 *Ma donptom lêk nê abôyan takêj esokwan nômkama takatu ba miñ eyala ami. Hatôm alim boman, thêlô eyala leñvinkupik anêj thethanjak iyom ba nômk takêj habulinj thêlô.

11 *Kikaknena, malainj bêj tem êpôm i! Thêlô esopa Kain atu ba hik yan molok vônô vanjwam lôk esopa Balam anêj kambom lahavinj vuli ba havôn avômalô ek nindum kambom. Lôk êtôm Kola atu ba kapô hagiap ek Wapômbêj ba intu tem nema êtôm yani.

12 *Môlô othak donptom ek onjwanj nômk lemimhavinj am, êj ma nê takêj lêk êtôm nômk lelaik hamô môlô malêvôj. Esonj nena nômk êj ma nômk oyanj ba miñ leñjnhabi Wapômbêj ami. Ma leñjnhabi thêlôda iyom ba eyanj ma leñjnpalin avômalô vi. Thêlô miñ ik anôj ami hatôm buliv atu ba lovak hayuv vôkê ba miñ ôthôm hik ami. Thêlô êtôm alokwanj takatu ba miñ hik anôj hadêj anêj waklavôj ami ba intu elav ôdôj thô, êj ma hatôm njama hapôm i bôlôj ju.

13 Thêlô hatôm njwêk belej lokwanj ba inij kambom hatôm njwêk budum hangôli ba anêj wapôk thapuk hik inij mama thô. Ma êtôm vulinj atu ba i mayaliv. Wapômbêj bôk hapesanj bôlôvôj momanjiniñ kambom bomanj bêj te ek thêlô nêmo aêj êtôm wak nômbêj intu sapêj.

14 *Inok ma Adam anêj lim ôdôj te bahenji ba lahavuju. Bôk hanan abô plopet hathak nê abôyan takatu ba lêk ibitak nena, “Odanô! Anyô Bêj tem êlêm imbinj anêj anjela mathen lubunlubun

15 ek endanj avômalô sapêj inij abô. Ma avômalô takatu ba miñ esopa Wapômbêj ami ma tem nê inij vuli viyanj êndêj i esak inij kambom takatu ba idum lôk êpôlik hathak yani ba enanj abô lôklala.”

16 Thêlô ethak kapôlônj diñ diñ lôk etha avômalô vi. Ma esopa inij auk thethanjak. Ma êv ida liñ lôk eban avômalô vi ek thêlô leñjnmavi esak i ma nênm nômkama êndêj i.

Numij lôklokwanj

17 O aijan thêlô, lemimimbi abô takatu ba alalônanj Anyô Bêj Yisu Kilisi anêj aposel bôk enanj

18 *hadêj môlô nena, “Waklavôj lôkthô anêj danj ma tem avômalô vi nimbi Wapômbêj lôk anêj avômalô liliñ lôk nesopa inij thethanjak ma nêpôlik ek Wapômbêj.”

19 Abô êj hanan hathak nê abôyan takatu ba evak môlô vose hi lodôjlodôj. Lovak Mathen miñ hamô havinj i ami ba intu esopa auk pik iyom.

20 *O aijan thêlô, nodav unim lôkmala esak unim ôêvhavinj atu ba mathen anôj. Lôk notenj mek esak Lovak Mathen anêj lôklokwanj.

21 Nômô Wapômbêj anêj lahavinj kapô lôk noyabinj alalônanj Anyô Bêj Yisu Kilisi anêj lahiki atu ba tem nê lôkmala atu ba tem êmô êtôm wak nômbêj intu sapêj êndêj môlô.

22 Lemim injik am esak avômalô vi atu kapôlônj ju.

* 1:9: Dan 10:13,21; 12:1; Sek 3:2; 2Pi 2:11; ALK 12:7 * 1:10: 2Pi 2:12 * 1:11: Stt 4:7-8; Nam 16:1-35; 2Pi 2:15; 1Jon 3:12 * 1:12: 2Pi 2:13,17 * 1:14: Stt 5:18,21-24 * 1:18: 2Pi 3:3 * 1:20: Kol 2:7

²³*Ma vi atu ba ebobo loŋ atum ma nôbôv i vê kethêŋ ek nêŋ i bulubiŋ. Ma vi atu ba lelaik hathak iniŋ kambom, kapôlômim ek i lôk nôkô esak iniŋ lelaik ek miŋ esale môlô thô ami.

Alalô nambô Wapômbêŋ anêŋ athêŋ

²⁴⁻²⁵*Hathak alalôaniŋ Anyô Bêŋ Yisu Kilisi ma nambô Wapômbêŋ doŋtom atu ba hêv alalô bulubiŋ. Yani hatôm eyabiŋ o mavi ek miŋ nêŋ yak ami. Ma tem enja môlô takatu ba kambom mi ba etak môlô numiŋ Wapômbêŋ thohavloma anêŋ deda lôkmaŋgiŋ kapô lôk lemimmavi bêŋ anôŋ. Alalô nanêŋ deda lôkmaŋgiŋ lôk athêŋ lôkmaŋgiŋ ma lôklokwaŋ lôk lôkliŋyak ni êndêŋ yani. Yanida intu hamô aêŋ hadêŋ sêbôk ma lêk ma wak nômbêŋ intu sapêŋ! Avanôŋ.

* 1:23: Sek 3:2; ALK 3:4 * 1:24-25: Lom 16:27; 2Pi 3:18

Yisu hik Auk Loj Kapô thô hadêᶇ Jon Abô môᶇ

Aposel Jon hato kapyâ êntêk hadêᶇ avômalô êvhavij takatu ba Lom inij gavman lôk avômalô vi êv malaiᶇ hadêᶇ i. Hato hathak wêᶇ takatu ba Wapômbêᶇ hik thô hadêᶇ yani ek injik malêla takatu ba tem imbitak ketheᶇ thô. Kapyâ êntêk ma auk loj kapô bêᶇ anôᶇ hêk kapô.

Hato ek embatho avômalô êvhavij loj ek nimij lôklokwan endeba êyô waklavôᶇ Yisu endelêm. Yisu halehalêm, êᶇ ma Sadarj lôk anêᶇ avômalô takatu ba esopa yani tem nêpôm malaiᶇ bêᶇ. Ma avômalô êvhavij tem nêmoᶇ mavi imbiᶇ Yisu êtôm wak nômbêᶇ intu sapêᶇ.

Hato kapyâ êntêk hadêᶇ 95 AD la.

Abô môᶇ

1* Auk loj kapô êntêk ma Wapômbêᶇ hêv hadêᶇ Yisu Kilisi ek injik thô êndêᶇ anêᶇ avômalô ku esak nôᶇ takatu ba tem imbitak ketheᶇ. Yisu hêv anêᶇ aᶇela ba hi hanarj ba hik thô hadêᶇ anêᶇ anyô ku Jon.

2 Ma Jon hayê Wapômbêᶇ anêᶇ abô lôk abô avanôᶇ takatu ba Yisu hanarj ma hanarj lôkthô bêᶇ.

3* Ma ôpatu ba hasam abô plopet êntêk ma êmô lôk lamavi. Ma ôpatu ba halarjô ba hasopa ma êmô lôk lamavi ek malê nena waklavôᶇ lêk habobo.

Jon hato abô hadêᶇ avômalô êvhavij ôdôᶇ baherjvi ba lahavuju

4* Ya Jon yahato kapyâ êntêk hi hadêᶇ avômalô êvhavij anêᶇ malak baherjvi ba lahavuju takatu ba êmô plovinis Esia. Anyô Bêᶇ atu ba lêk hamô ma bôk hamô ba tem êlêm, yani anêᶇ wapôm lôk labali êmô imbiᶇ môlô. Ma lovak matherj baherjvi ba lahavuju atu ba êmô Anyô Bêᶇ atu anêᶇ loj hayabiᶇ avômalô anêᶇ wapôm lôk yôhok êmô imbiᶇ môlô.

5* Ma Yisu Kilisi atu ba hamiᶇ lôklokwan hathak Wapômbêᶇ anêᶇ abô anêᶇ wapôm lôk labali êmô imbiᶇ môlô aêᶇ iyom. Yani anyô haviyô môᶇ hêk ᶇama lôk hayabiᶇ kinj pik sapêᶇ.

Yani lahavij alalô ba anêᶇ thalalerj hapole alalô vê hêk alalôaniᶇ kambom.

6* Ma yani hatak alalô ek nambitak ᶇê nambok da êmô Kamik Wapômbêᶇ anêᶇ loj lôkliᶇyak kapô. Nanêm athêᶇ lôkmarjgiᶇ lôk lôklokwan êndêᶇ yani êtôm wak nômbêᶇ intu sapêᶇ. Avanôᶇ.

7* Ôᶇgô! Yani hamô buliv kapô ba halêm ba tem avômalô sapêᶇ nêgê yani. Avômalô takatu ba bôk ibi yani lôk avômalô pik sapêᶇ tem nêgê yani ba nedarj asêᶇ malêᶇ. Avanôᶇ, tem imbitak aêᶇ.

8* Anyô Bêᶇ Wapômbêᶇ hanarj nena, “Ya anyô môᶇ anôᶇ lôk haverj yam haviᶇ. Bôk yahamô ma lêk yahamô ma tem yasok. Lôkliᶇyak sapêᶇ ma ya iyom yenanj.”

* 1:1: ALK 22:6 * 1:3: ALK 22:7,10 * 1:4: Kis 3:14-15; ALK 3:1; 4:5 * 1:5: Sng 89:27; Kol 1:18

* 1:6: 1Pi 2:9; ALK 5:10; 20:6 * 1:7: Dan 7:13; Sek 12:10; Mat 24:30; Jon 19:34-37; 1Te 4:17 * 1:8: ALK 21:6; 22:13

Jon hayê Yisu

⁹ Ya Jon môlônim aiyaj. Wapômbên hayabin alalô sapên hamô anên loj lôklinyak kapô ba alalô athak awa malain lomaloma ba aminj lôklokwan hathak Yisu. Yahamô ngavithôm anên Patmos hathak yahanarj Wapômbên anên abô lôk yahanarj abô hathak Yisu.

¹⁰ Hadênj Anyô Bên anên waklavônj ma Lovak Mathen anên lôklokwan hawa ya. Ma yahañajô kaêk bênj hatôm lavuak halanj havenj ya yam

¹¹ ba hananj, “Oto nô m takatu ba hâyê êndôk kapya ba nê m êndênj avômalô êvhavinj ôdônj bahenji ba lahavuju takatu. Oto ni Epesus lo Smelna ma Pelgamum lo Taiataila ma Saldis lo Piladelpia ma Laodisia.”

¹² Ma yahik ya liliñ ek yangê kaêk atu ba elam hadênj ya, ênj ma yahayê atum lam gol bahenji ba lahavuju haminj.

¹³ *Ma yahayê anyô hamô atum lam takênj malêvônj ba hatôm anyô te nakadunj. Yani hik kwêv daim ba hayô va luvî ma havanjinj sôp gol te hawê havenj bôm kabum.

¹⁴ *Ma anên wakadôk ñauñ ma thapuk anônj hatôm boksipsip vuluk lôk hatôm buliv thapuk anônj. Ma anênj madaluk ma hatôm atum dahalanj.

¹⁵ Ma anênj vakapô ma hatôm aenj mayav mabunj mavi atu ba êbôk hamô atum ba habi kédêkédê. Ma anênj abô anênj pôk ma diñdinj hatôm ñanj bênj halanj.

¹⁶ *Yani havalonj vulinj bahenji ba lahavuju hamô yani banj vianônj. Ma binj vovak daim te ba ma hêk luvî hale yani abôlêk. Ma yani thohavloma ma hatôm wak habi mathalalenj kambom.

¹⁷ *Yahayê yani ma yahêv yak halôk hêk yani va hatôm anyô ñama. Ma yani hatak banj vianônj hayô hêk ya ma hananj, “Minj ôkô ami. Ya anyô mônj ba havenj yam havinj.

¹⁸ Ya ma ôpatu ba hamô lôkmala. Bôk yahama ma donjom lêk yahamô lôkmala hatôm wak nômbênj intu sapênj. Ma yahavalonj ñama lôk anênj loj ininj vovalenj.

¹⁹ Oto nô m takatu ba hâyê. Nôm takatu vi lêk hamô ma vi tem imbitak emberj yam.

²⁰ Êntêk ma abô loj kapô hathak vulinj bahenji ba lahavuju takatu ba hâyê hamô yabahenj vianônj lôk atum lam gol bahenji ba lahavuju. Anênj ôdônj ma aêntêk: vulinj bahenji ba lahavuju takênj ma anêla bahenji ba lahavuju takatu ba eyabinj avômalô êvhavinj ôdônj bahenji ba lahavuju takatu. Ma atum lam gol bahenji ba lahavuju takatu ma avômalô êvhavinj ôdônj bahenji ba lahavuju.”

2

Abô hi Epesus

¹ *Ma ôpênj hananj hadênj ya nena, “Oto abô ni êndênj anêla atu ba hayabinj avômalô êvhavinj anênj Epesus aêntêk:

Abô êntêk halê m anênj ôpatu ba havalonj vulinj bahenji ba lahavuju hamô banj vianônj ma havenj atum lam gol bahenji ba lahavuju malêvônj. Ba hananj nena:

* **1:13:** Dan 7:13; 10:5 * **1:14:** Ese 43:2; Dan 7:9; 10:6; ALK 2:18; 19:12 * **1:16:** Hib 4:12; ALK 2:12; 19:15 * **1:17:** Ais 44:6; 48:12; ALK 2:8; 22:13 * **2:1:** ALK 1:16

2 *Yahayala môlônim bôk lo loj lôk unim ku takatu ba udum ba umin lôklokwanj. Ma ôpôlik hathak nê kambom. Ma bôk olanjô nê takatu ba esau nena thêlô ma aposel ba oyala nena thêlô ma nê abôyanj.

3 Ma ovaloj yenanj athêj loj ba malainj lomaloma hapôm môlô ma dojtom umin lôklokwanj lôk lemimvidoj ma minj vau ami.

4 Ma dojtom môlônim kambom te hamô ba yahadô. Môlô minj lemimhavinj ya hatôm môj sêbôk ami.

5 *Aêj ba lemimimbi kobom mavi sêbôk ma tem ônjô nena môlô lêk ôêv yak bêj anôj. Aêj ba node kapôlômim liliñ ek nosopa lojôndê mavi sêbôk atu. Ma mi ma tem yasôk ek yanêm môlônim atum lam vê.

6 Ma dojtom môlô othak udum nôm mavi te nena môlô ôpôlik hathak avômalô takatu ba esopa Nikolas anêj kobom hatôm atu ba yahapôlik aêj iyom.

7 *Opalê atu ba lôk lêndôj ma endanjô abô takatu ba Lovak Matherj hananj hadêj avômalô ôdôj takatu ba êvhavinj. Nê takatu ba lejnividoj ba minj êv yak ami ma tem yatak thêlô ek nejanj alokwanj va atu ba hêv lôkmala hamô Wapômbêj anêj loj mavi anôj kapô.”

Abô hi Smelna

8 Ma ôpêj hananj hathak lojbô nena, “Oto abô ni êndêj anjela atu ba hayabinj avômalô êvhavinj anêj Smelna aêntêk:

Abô êntêk halêm anêj ôpatu ba hamôj ba havenj yam ma bôk hama ba haviyô hathak lojbô. Ma yani hananj aêntêk:

9 *Yahayala malainj lomaloma hapôm môlô ba ômô thavuthinj, ma dojtom môlô ma nê lôk nômkama bêj hêk Wapômbêj ma. Ma yahayala abô kambom takatu ba avômalô vi enanj hathak môlô. Thêlô esau nena thêlô ma Wapômbêj anêj avômalô Isael ma dojtom mi. Thêlô ma Sadanj anêj avômalô.

10 *Minj môlô nôkô esak malainj takatu ba tem êpôm môlô ketherj ami. Odanjô! Sadanj tem indum ek avômalô netak môlô doho êndôk koladôj ek nesaê môlô. Ma môlô noja malainj êtôm wak lauminj. Numinj lôklokwanj endeba noma ma tem yanêm lôkmala atu ba nêmod êtôm wak nômbêj intu sapêj anêj kuluj gol êndêj môlô.

11 *Opalê atu ba lôk lêndôj ma endanjô abô takatu ba Lovak Matherj hananj hadêj avômalô ôdôj takatu ba êvhavinj. Nê takatu ba lejnividoj ba minj êv yak ami ma tem minj neja malainj esak njama atu ba havenj yam ami.”

Abô hi Pelgamum

12 Ma ôpêj hananj hathak lojbô nena, “Oto abô ni êndêj anjela atu ba hayabinj avômalô êvhavinj anêj Pelgamum aêntêk:

Abô êntêk halêm anêj ôpatu ba havaloj binj vovak ba ma hêk luvi. Hananj aêntêk:

13 Yahayala loj atu ba môlô ômô. Loj êj ma Sadanj da hamô ba hayabinj, ma dojtom môlô ômô loj êj ba ovaloj yenanj athêj loj lôklokwanj. Ma hadêj waklavôj atu ba ik Antipas vônô hêk môlônim malak ma môlô minj otak unim ôêvhavinj ya ami. Yani hêvhavinj ya bêj anôj ba hananj yenanj abô bêj hêk Sadanj anêj loj.

* 2:2: 1Jon 4:1 * 2:5: ALK 3:3 * 2:7: Stt 2:9; ALK 22:2,19 * 2:9: 2Ko 11:14-15; ALK 3:9 * 2:10: 2Ti 4:8; Jem 1:12 * 2:11: ALK 20:14; 21:8

14 *Ma donjtom môlônim kambom doho hêk ba yahadô. Môlô doho osopa plopet bô Balam anêj abô. Sêbôk ma yani hêv auk hadêj Moap iniñ kinj Balak ek êndôk avômalô Israêl leñj ek nindum kambom ba nejanj nômtakatu ba bôk hêv hadêj ngôk lôk nindum sek walilij.

15 Aêj iyom ma môlô doho osopa Nikolas anêj abô.

16 Aêj ba node kapôlômim lilij. Mi ma tem yasôk kethen oyanj ba yangik vovak esak yenanj biñ vovak atu ba hale yavenjôlêk êndêj môlô takatu ba miñ ole am lilij ami.

17 *Opalê atu ba lôk lêndôj ma endanjô abô takatu ba Lovak Mathenj hananj hadêj avômalô ôdôj takatu ba êvhavinj. Nê takatu ba leñjvidoj ba miñ êv yak ami ma tem yanêm nômtakatu ‘mana’ êndêj thêlô hatôm bôk yahêv hadêj Israêl êmô loj thiliv. Mana êj ma lêk hamô loj kapô. Ma tem yanêm thêlô valu thapuk te lôk athêj lukmuk atu ba eto hathak. Anyôla miñ hayala athêj lukmuk êj ami ma ôpatu ba hawa iyom intu hayala.”

Abô hi Taiataila

18 *Ma ôpêj hananj hathak lojbô nena, “Oto abô ni êndêj anjela atu ba hayabiñ avômalô êvhavinj anêj Taiataila aêntêk:

Abô êntêk halêm anêj Wapômbêj anêj Nakaduj atu ba madaluk hatôm atum dahalanj ma vakapô hatôm aej mayav atu ba habi kêdêkêdê. Hananj aêntêk:

19 Yahayala môlônim kobom. Yahayala môlônim lemimhavinj lôk ôêvhavinj ma ôêv avômalô sa ba umij lôklokwanj iyom. Hadêj môj ma môlô udum ku dokte, ma donjtom lêk môlô udum ku bêj.

20 *Ma donjtom môlônim kambom te hêk ba yahadô. Avi te hatôm Jesebel hamô havinj môlô. Yani hasau nena yani ma avi plopet te, ma donjtom yani anêj abô halom yenanj nê ku ek nindum sek walilij lôk nejanj nômtakatu ba êv da hadêj ngôk. Yani hadum kambom takêj, ma donjtom môlô miñ ôêv yani vê ami!

21 Yahêv wakklavôj ek yani ende kapô lilij ba etak anêj sek walilij, ma donjtom mi. Yani hadô.

22 Odanjô! Tem yanêm lijij bêj êndêj yani lôk yanêm malainj bêj êndêj nê takatu ba idum sek havinj yani ba miñ ele kapôlôjij lilij ami.

23 *Ma tem yangik yani anêj avômena pôpônô. Aêj ba avômalô ôdôj êvhavinj lôkthô tem neyala nena ya ôpatu ba yahayê avômalô kapôlôjijij lôk iniñ auk. Ba tem yanêm vuli êndêj môlô tomtom êtôm nômtakatu ba udum.

24 Ma donjtom lêk yahêv ku donjtom iyom hadêj môlô vi anêj Taiataila atu ba miñ osopa yani anêj abô ami. Lôk miñ oyala nômtakatu ba elam nena, ‘Sadanj anêj auk loj kapô’ ami. Ku êj ma

25 *nobaloj unim auk loj ende ba yatup am.

26 Nê takatu ba leñjvidoj ba miñ êv yak ami ma idum yenanj yalenhavinj aleba hayô anêj danj, ma tem yanêm athêj bêj êndêj thêlô ek neyabiñ avômalô pik lôkthô.

27 *Thêlô tem neja kôm aej ek neyabiñ avômalô pik lôklokwanj ba nimbi thêlô ba nipup nenanena êtôm urj anôj. Wakamik bôk hêv athêj bêj hadêj ya ba tem yandum aej iyom êndêj thêlô.

* 2:14: Nam 22:1-25:2; 31:16; 2Pi 2:15 * 2:17: Kis 16:4,14-15,33-34; Ais 62:2; Jon 6:48-50 * 2:18: ALK 1:14-15 * 2:20: 1Kinj 16:31; 2Kinj 9:22 * 2:23: Sng 7:9; Jer 17:10; ALK 20:12-13 * 2:25: ALK 3:11 * 2:27: Sng 2:9

28* Ma tem yanêm vulij lôkbôk êndêj thêlô imbij.

29 Opalê atu ba lôk lêndôj ma endanô abô takatu ba Lovak Mathen hanan hadêj avômalô ôdôj takatu ba êvhavij."

3

Abô hi Saldis

1* Ma ôpêj hanan hathak lojbô nena, "Oto abô ni êndêj anjela atu ba hayabij avômalô êvhavij anêj Saldis aêntêk:

Abô êntêk halêm anêj ôpatu ba hayabij Wapômbêj anêj lovak mathen bahejvi ba lahavuju ma havalonj vulij bahejvi ba lahavuju. Ma yani hanan aêntêk: Yahayala môlônim kobom. Avômalô esonj nena môlô ômô lôkmala. Ma donjom mi, môlô bôk oma yôv.

2 Numbiyô! Môlônim ôevhavij lêk habobo ema ba intu nobatho am loj ek malê nena môlônim ku ma volonj oyanj hêk yenanj Wapômbêj ma.

3* Lemimimbi abô takatu ba bôk olanô ba ovalonj. Ma node kapôlômim lilij ba nodovak abô êj vibij. Môlô mij oviyô ami, ma tem yasôk êtôm anyô vani ba môlô noboloba.

4* Ma donjom môlô naju iyom anêj Saldis intu unim sôp mabuj denaj. Unim kobom ma mavi ba intu embenj yam ma hatôm noba sôp thapuk ba nombenj imbij ya.

5* Nê takatu ba lejnvidonj ba mij êv yak ami tem nipuk sôp thapuk êtôm thêlô. Tem mij yanêm thêlônij athêj vê ênjêk kapya lôkmala ami ma mi. Tem yanaj êndêj Wapômbêj lôk anêj anjela nena, "Thêlô êj ma yenanj."

6 Opalê atu ba lôk lêndôj ma endanô abô takatu ba Lovak Mathen hanan hadêj avômalô ôdôj takatu ba êvhavij."

Abô hi Piladelpia

7* Ma ôpêj hanan hathak lojbô nena, "Oto abô ni êndêj anjela atu ba hayabij avômalô êvhavij anêj Piladelpia aêntêk:

Abô êntêk halêm anêj ôpatu ba mathen ma hanan abô avanôj iyom. Yani hayabij Jelusalem lukmuk anêj badêj abôlêk anêj vovalej hatôm Devit bôk hayabij Jelusalem bô anêj. Yani hik vê ma mij hatôm anyôla injik sij ami. Ma yani hik sij ma mij hatôm anyôla injik vê ami. Yani hanan aêntêk:

8* Yahayala môlônim kobom. Odanô. Yahik unyak abôlêk te vê ek môlô ma mij hatôm anyôla injik sij ami. Yahayala nena anêm lôklokwanj ma yaôna, ma donjom môlô osopa yenanj abô ba mij ôvôlinj dômim hathak yenanj athêj ami.

9* Sadan anêj avômalô takatu ba enaj nena thêlô ma Wapômbêj anêj avômalô Israe, ma donjom mi, thêlô enaj abôyanj iyom. Tem yandom thêlô ba nêlêm ek nede venjndôj lêlô êndêj môlô ma neyala nena yalenjavij môlô.

10* Môlô othak osopa yenanj abô balabuj lôk umij lôklokwanj. Ba intu tem yayabij môlô mavi êndêj waklavôj malainj atu ba tem esaê avômalô pik bêj êntêk lôkthô.

11 Tem yasôk kethen. Nobalonj unim nômkama anôj loj lôklokwanj ek anyô yanj mij enja môlônim vuli ami.

* 2:28: ALK 22:16 * 3:1: ALK 1:4,16 * 3:3: Mat 24:43-44; 1Te 5:2; ALK 2:5; 16:15 * 3:4: Jut 23 * 3:5: Kis 32:32-33; Mat 10:32; Luk 12:8 * 3:7: Ais 22:22 * 3:8: 1Ko 16:9 * 3:9: Ais 45:14; 49:23; 60:14; ALK 2:9 * 3:10: Luk 21:19; 2Ti 2:12

12 *Nê takatu ba leñjñvidonj ba miñ êv yak ami tem yatak thêlô ek nimbitak êtôm yenañ Wapômbêñ anêñ unyak mathen anêñ landiñ. Thêlô tem miñ netak ami. Ma tem yato yenañ Wapômbêñ anêñ athêñ lôk Wapômbêñ anêñ malaklôn anêñ athêñ nena Jelusalem lukmuk êyôngêk thêlô. Malak êñ tem yenañ Wapômbêñ nêma anêñ leñ ba êndôk ba êlêm. Ma tem yato yenañ athêñ lukmuk êyôngêk thêlô imbiñ.

13 Opalê atu ba lôk lêndônj ma endanjô abô takatu ba Lovak Mathen hanan hadêñ avômalô ôdônj takatu ba êvhavinj.”

Abô hi Laodisia

14 Ma ôpêñ hanan hathak loñbô nena, “Oto abô ni êndêñ anjela atu ba hayabiñ avômalô êvhavinj anêñ Laodisia aêntêk:

Abô êntêk ma halêm anêñ ôpatu ba anêñ athêñ nena Avanônj Biñ. Yani ma anyô hamin lôklokwanj ek hik Wapômbêñ anêñ nôma avanônj thô. Ma yani pik lo leñ sapêñ anêñ alanj. Ba hananj nena:

15 *Yahayala nôma takatu ba môlô othak udum ba môlô miñ vovanj mena thilibunj la ami. Yalenjhavinj môlô vovanj mena thilibunj la ma donjom mi.

16 Môlô vovanj dokte ma thilibunj dokte iyom ba yahadô. Ba intu tem yambululup môlô vê ende yavenjbôlêk.

17 *Môlô othak onanj nena, ‘Ya anyô valuseleñ bêñ ma ya anyô lôkmanjinj ba yada hatôm.’ Ma donjom môlô ôthônj paliñ nena môlô kapôlômim daluk kambom! Alikaknena, môlô avômalô thavuthinj ma malemim pusip ba ômô kôlôlônj.

18 *Yahananj ek môlô nônmê vuli yenañ gol atu ba êbôk hamô atum ba mavi ek numbitak lôkmanjinj. Ma nônmê vuli sôp thapuk ek nupuk ek miñ mama esak lemvingpopam ami. Ma nônmê vuli yak thôk ek êndôk malemim daluk ek ôngô tak.

19 *Takatu ba yalenjhavinj i ma yahayanda thêlô ma yahêv vovanj hadêñ i ek nedanjô abô. Aêñ ba môlô nôngwêk lêlê ek node kapôlômim liliñ.

20 *Odanô. Yahaminj unyak abôlêk ba yahapididiñ. Ma ôpatu ba halanjô ya ba hik unyak abôlêk vê, ma tem yayô kapô ba yana ek yanjanj nôma imbiñ yani ma enjanj nôma imbiñ ya.

21 Nê takatu ba leñjñvidonj ba miñ êv yak ami tem yatak i nêmo yenañ loj yahayabiñ avômalô imbiñ ya, hatôm ya bôk lovak yôv ma yahamô havinj Wakamik hamô anêñ loj hayabiñ avômalô.

22 Opalê atu ba lôk lêndônj ma endanjô abô takatu ba Lovak Mathen hanan hadêñ avômalô ôdônj takatu ba êvhavinj.”

4

Anyô Bêñ lôk anêñ loj hayabiñ avômalô

1 *Vêm ma yahayê hathak loñbô ma unyak abôlêk anêñ malak leñ ida bôk hakyav ba hamin. Ma venjbôlêk atu ba bôk yahalanjô hatôm lavuak hanan hadêñ ya, “Osak ba ôlêm ek yanjik nôma takatu ba tem imbitak emberj yam thô êndêñ o.”

* 3:12: Ais 62:2; 65:15; ALK 14:1; 21:2 * 3:15: Lom 12:11 * 3:17: Luk 12:21; 1Ko 4:8 * 3:18: Ais 55:1 * 3:19: 1Ko 11:32; Hib 12:6; ALK 2:5 * 3:20: Jon 14:23 * 4:1: ALK 1:1,10

2 *Kether oyan ma Lovak Matherj anêj lôklokwan hawa ya ba yahayê Anyô Bêj anêj loj hayabinj avômalô hamô malak lej ba anyô te hayô hamô.

3 *Ma ôpêj anêj kupik habi kêdêkêdê hatôm valu te anêj athêj nena jaspâ lôk valu thalalenj te anêj athêj nena konilian. Ma okthejulij te hawê havenj Anyô Bêj êj anêj loj hayabinj avômalô ba habi deda hatôm valu sanjek atu ba elam nena emelal.

4 *Anyô Bêj anêj loj hayabinj avômalô hamô ma avaka hatôm 24 inij loj êmô eyabinj avômalô hawê havenj ba hathanj sinj. Ma inij sôp ma thapuk ma kinj inij kulu j epesanj hathak gol hamô lenj kadôk.

5 *Damak hêv ma kakalu hik ba pôk lôklala halêm anêj Anyô Bêj anêj loj hayabinj avômalô. Ma Anyô Bêj anêj loj vima ma atum lam bahenji ba lahavuju hathanj hamô. Ma atum takêj ma Wapômbêj anêj lovak matherj bahenji ba lahavuju.

6 *Ma Anyô Bêj anêj loj êj vima ma nômlate hatôm ngwêk hêk ma mabunj mavi anôj hatôm liyali.

Ma yahayê nômlôk mala ayova êmô malêvôj ba êwê everj Anyô Bêj anêj loj. Nômlôk mala ayova atu ba êmô ma malenjaluk hêk lenjinj kupik lôkthô, hêk malenj ba dôminj havinj.

7 *Nômlôk mala mômj ma hatôm avuj laion, ma yanj havenj yam hatôm bokmanj kao malô. Ma te lu thohavloma hatôm anyô. Ma te ayova hatôm menak jenj hayovak havenj.

8 *Nômlôk mala ayova takêj tomtom inij banik bahenji ba lahavute ma malenjinj hêk lenjinj kupik lôkthô vijainj ba vikapô. Wak lo bôlôvôj sapêj ma enanj nena,

“Matherj, matherj, matherj.

Wapômbêj Lôklokwanj Anôj ma anyô matherj.

Yani bôk hamô, ma lêk hamô, ma tem êsôk.”

9 Nômlôk mala takêj ethak êv athêj lôkmanjinj hadêj yani lôk enanj nena yani ma Anyô Bêj lôk êv lenjinj mavi hadêj ôpatu ba hamô Anyô Bêj anêj loj hayabinj avômalô ba hamô lôk mala hatôm wak nômbêj intu sapêj. Thêlô idum aêj,

10 *êj ma avaka 24 takatu êv yak êlôk êk Anyô Bêj atu ba hamô anêj loj hayabinj avômalô ma, ma êv yej hadêj ôpatu ba hamô hatôm wak nômbêj intu sapêj. Thêlô etak inij kulu j gol halôk hamô Anyô Bêj anêj loj hayabinj avômalô ma enanj,

11 “Anyô Bêj iyom intu yêlôaninj Wapômbêj.

O iyom hatôm onja deda lôkmanjinj lôk athêj bêj ma lôklokwanj ek malê nena o iyom hopesanj nômkama lôkthô.

Ma nômkama lôkthô habitak ba hamô ek malê nena oda lemhavinj.”

5

Boksipsip Nakaduj hawa kapya

1 *Ma yahayê ôpatu ba hamô anêj loj hayabinj avômalô. Ma havalonj kapya lôku bêj te hêk banj vianôj. Ba eto abô hêk vi ba vi. Ma ik sinj hathak nômlôk bahenji ba lahavuju.

* 4:2: Ais 6:1 * 4:3: Ese 1:28 * 4:4: ALK 3:18 * 4:5: Ese 1:13; Sek 4:2; ALK 1:4; 8:5; 11:19; 16:18

* 4:6: Ese 1:5-10,22; 10:14 * 4:7: Ese 1:10; 10:14 * 4:8: Ais 6:2,3; Ese 1:18; 10:12 * 4:10: ALK

19:4 * 5:1: Ais 29:11; Ese 2:9-10

2 Ma yahayê anjela lôklokwanj te dalam kaêk bêj, “Opalê te hatôm nê m nôm tôktôk vê ba ekak kapy a êntêk?”

3 Ma donjom anyôla te anêj lej mena pik mena pik kapô la miñ hatôm ekak kapy a êj ba ênjê kapô ami.

4 Ba intu yahalanj ba yahalanj ek malê nena miñ êpôm anyô late ek ekak kapy a êj ba ênjê kapô ami.

5* Ma donjom avaka takatu te hananj hadêj ya, “Asêj dô. Nôngô avunj laion atu ba habitak anêj ôdônj Juda. Êj ma su lukmuk atu ba habiluk anêj Devit. Bôk hik vovak ba hamô lu ba intu hatôm nê m nôm tôktôk bahenji ba lahavuju takêj vê ma ekak kapy a êj.”

6* Ma yahayê Boksipsip Nakadunj te hamiñ ba anêj pôpô hêk inanj bôk ik vônô. Yani hamiñ Anyô Bêj anêj loj hayabinj avômalô ba hamiñ malêvônj ek nôm lôkmala ayova atu lôk avaka takatu. Anêj yakik bahenji ba lahavuju* ma madaluk bahenji ba lahavuju. Madaluk takêj ma Wapômbêj anêj lovak mathej bahenji ba lahavuju atu ba bôk hêv hi pik lôkthô.

7 Ma Boksipsip Nakadunj hi hawa kapy a hêk ôpatu ba hamô anêj loj hayabinj avômalô banj vianônj.

8* Yani hawa kapy a yôv ma nôm lôkmala ayova atu lôk avaka 24 takatu êv yak halôk binj hêk Boksipsip Nakadunj ma. Tomtom ewa yej gita ma uñ gol yaôna lôk kamunj êbôk ba ôv mavi hamô kapô ba hayô abôlêk sinj. Atum yova lôk ôv mavi êj ma avômalô mathej iniñ mek.

9* Ma thêlô êv yej lukmuk te aêntêk,
“O iyom hatôm onja kapy a ba okak ma nê m nôm tôktôk vê ek malê nena bôk ik o vônô ba hathak anê m thalalej ma hôêv avômalô vuli.

Oda hôêv avômalô ôdônj lomaloma lôk abô lomaloma ma lejvinjkupik lomaloma lôk pik lomaloma sapêj vuli ek hôêv hadêj Wapômbêj.

10* Hudum thêlô ibitak alalôaniñ Wapômbêj anêj avômalô takatu ba nê m anêj loj lôkliñyak kapô lôk nindum anêj ku nê mbôk da. Ma tem nê tôm kinj ba neyabinj avômalô pik.”

Thêlô êv yej hadêj Boksipsip Nakadunj

11* Ma yahayê hathak lojbô ma yahalanjô anjela lubunjlubunj ba dumsêlê mi. Thêlô êwê lawê Anyô Bêj anêj loj hayabinj avômalô lôk nôm lôkmala ayova atu ma avaka takatu.

12 Ma elam lôklala bêj aêntêk,
“Boksipsip Nakadunj atu ba ik vônô ma yani hatôm enja lôklokwanj bêj lôk nômkama bêj lôk auk bêj lôk lôkliñyak bêj lôk athêj bêj lôk deda lôkmanjinj lôk lejinjmavi bêj.”

13 Ma yahalanjô nôm lôkmala lôkthô anêj malak lej lo lejlêvônj ma pik lo pik kapô ma ñgwêk lo ñgwêk kapô sapêj êv yej aêntêk,
“Anyô Bêj atu ba hamô anêj loj hayabinj avômalô lôk Boksipsip Nakadunj thai neja lejinjmavi bêj lôk athêj bêj lôk deda lôkmanjinj lôk lôklokwanj bêj êtôm wak nômbêj intu sapêj.”

* 5:5: Stt 49:9; Ais 11:1,10; ALK 22:16 * 5:6: Sek 4:10; Jon 1:36; ALK 13:8 * 5:6: Yakik bahenji ba lahavuju êj hik thô nena yani ma anyô lôklokwanj kambom. * 5:8: Sng 141:2; ALK 8:3-4 * 5:9: Sng 33:3; 40:3; 96:1; 98:1 * 5:10: Kis 19:6; Ais 61:6; ALK 1:6; 20:6 * 5:11: Dan 7:10; Hib 12:22

14 Ma nôm lôkmala ayova atu enañ, “Avanôj biñ”. Ma avaka takatu êv yak halôk biñ ma êv yeñ.

6

Boksipsip Nakaduñ hakyav kapyã anêj nôm tôktôk vê

1 *Ma yahayê Boksipsip Nakaduñ hakyav nôm tôktôk te mông vê. Ma yahalañô nôm lôkmala ayova takatu te halam kaêk hatôm kakalu ba hanañ, “Ôlêm yaiñ ek nu pik.”

2 *Êj ma yahayê bokhos thapuk te ma anyô te hayô hamô ba havalonj lunak lokwanj. Ma êv kiñ iniñ kulonj hadêj yani. Ma hawa anêj bok ma hi pik hatôm anyô vovak laik te ek injik vovak ba êmô vovak sapêj lu.

3 Yôv ma Boksipsip Nakaduñ hakyav nôm tôktôk te ju ma nôm lôkmala te ju hanañ, “Ôlêm yaiñ ek nu pik.”

4 Ma bokhos thalalenj te hale yaiñ. Ma êv athêj hadêj ôpatu ba hayô hamô ek ni pik ba nêma avômalô pik sapêj iniñ kapôlôñij mavi vê ek nijik i vônô mayaliv. Ma êv biñ vovak bêj te hadêj yani.

5 Vêv ma hakyav nôm tôktôk te lô vê ma yahalañô nôm lôkmala te lô hanañ, “Ôlêm yaiñ ek nu pik.” Ma yahayê bokhos lonjavu te ma ôpatu ba hayô hamô ma havalonj skel ek enja nôm anêj malaiñ.

6 Ma yahalañô abô te halêm anêj nôm lôkmala ayova atu malêvônj ba hanañ, “Nu undum ba bôm bêj imbitak pik. Anyô hadum ku wak daluk te ma anêj vuli dokte aêntêk: wit êtôm kilo donjom mena bali êtôm kilo lokwanjlo. Ma donjom miñ umbulinj alokwanj lêj lêj lôk yak waiñ ami.”

7 Yani hakyav nôm tôktôk te ayova vê ma yahalañô nôm lôkmala te ayova hanañ, “Ôlêm yaiñ ek nu pik.”

8 *Ma yahayê bokhos mayav hatôm nê jama iniñ kupik. Ma ôpatu ba hayô hamô ma anêj athêj nena, “Njama” ma “Nê Njama Iniñ Loj” havenj yani yam. Ma êv athêj hadêj thai ek ini pik ba nijik nê pik ôdônj te ayova vônô esak biñ vovak lôk bôm bêj ma lijiñ bêj lôk alim kamunj kambom lomalama.

9 Boksipsip hakyav nôm tôktôk te bahenji vê ma yahayê nê jama dahôlônjiñ hamô lonj êbôk da vibij anêj malak lenj. Thêlô ma nê takatu ba bôk êvhavinj Wapômbêj ba enañ anêj abô bêj ba ik i pôpônô.

10 Ma elam lôklala nena, “Pik anêj alanj Wapômbêj, o ma anyô matherj ma honañ abô avanôj iyom. Anjê am ka tem nêma vuli viyanj êndêj avômalô pik takatu ba ik yêlô vônô?”

11 *Êj ma hêv sôp thapuk daim tomtom hadêj i ma hanañ nena, “Nômô yaô dokte vêmam endeba nijik môlôlvijan takatu ba idum yenañ ku vônô imbiñ am. Thêlô ik sapêj atu ba yahatak, êj ma tem yandum abô.”

12 *Ma yahayê ma Boksipsip Nakaduñ hakyav nôm tôktôk te bahenji ba lahavute vê. Ma duviañ bêj te hêv ma wak habitak lonjavu hatôm sôp êkôk ek nê jama. Ma ayôn anêj lêlêyanj habitak thalalenj.

13 *Ma vulij lenj êv yak halôk pik hatôm yavinj hayuv ba alokwanj va hagelelonj halôk pik.

* 6:1: ALK 4:6; 5:1 * 6:2: Sek 1:8; 6:1-6 * 6:8: Jer 15:1-3; Ese 5:12,17; 14:21 * 6:11: ALK 7:9,13; 19:14 * 6:12: Mat 24:29; Ap 2:20; ALK 8:12; 11:13; 16:18 * 6:13: Ais 34:4

14 *Ma leŋ havuvi i kethenŋ oyaŋ hatôm ivuvi yêm. Ma dumlolê lôk ŋgavithôm sapêŋ etak iniŋ loŋ.

15 *Ma pik iniŋ kiŋ lôk iniŋ nê bêŋbêŋ lôk nê vovak laik lôk nê lôk nômkama bêŋ lôk nê lôklokwaŋ lôk nê idum ku êmô alaŋsi vibinŋ lôk nê takatu ba alaŋsi mi, thêlô sapêŋ ekopak êmô loŋ abyayaŋ lôk valu abyayaŋ anêŋ dumlolê.

16 *Ma thêlô enaŋ hadêŋ dumlolê lôk valu nena, “Nôsô êyômô yêlô ba nubunŋ yêlô ênjêk Anyô Bêŋ atu ba hamô anêŋ loŋ hayabinŋ avômalô malenŋ lôk Boksipsip Nakaduŋ anêŋ lamaninŋ.

17 *Thai iniŋ waklavôŋ leŋinŋmaninŋ bêŋ atu lêk halêm ba opalê te hatôm iminŋ loŋ sinŋ am? Milôk.”

7

Ekavu Wapômbêŋ anêŋ lêlêyaŋ hayô hêk Israeŋ hatôm 144,000

1 *Vêm ma yahayê aŋela ayova iminŋ pik êntêk êŋ anêŋ saŋanêŋ ôdôŋ danŋ ayova. Thêlô iminŋ pik ayova atu iniŋ lovak sinŋ ek lovak minŋ iyuv embenŋ pik mena ŋgwêk mena alokwaŋ ami.

2 Ma yahayê aŋela yaŋ haviyô anêŋ loŋ wak hathak ma hawa Wapômbêŋ Lôkmala anêŋ tinde nekavu lêlêyaŋ esak ba halêm. Ma halam kaêk lôklokwaŋ hi ek aŋela ayova atu ba ewa athêŋ ek nimbuliŋ pik lo ŋgwêk. Ba hananŋ nena,

3 **“Minŋ numbuliŋ pik lo ŋgwêk ma alokwaŋ ami endeba yêlô nakavu lêlêyaŋ êyôŋgêk alalôaniŋ Wapômbêŋ anêŋ nê ku luvôŋinŋ am.”*

4 *Ma yahalanô ekatuŋ nê takatu ba ekavu lêlêyaŋ hayôhêk i ma hatôm 144,000 anêŋ Israeŋ anêŋ ôdôŋ lauminŋ ba lahavuju takatu.

5 Aêŋ ba Juda anêŋ ôdôŋ hatôm 12,000. Ma Luben anêŋ 12,000. Ma Gat anêŋ 12,000.

6 Ma Asel anêŋ 12,000. Ma Naptali anêŋ 12,000. Ma Manasa anêŋ 12,000.

7 Ma Simeon anêŋ 12,000. Ma Livai anêŋ 12,000. Ma Isaka anêŋ 12,000.

8 Ma Sebulun anêŋ 12,000. Ma Josep anêŋ 12,000. Ma Benjamin anêŋ 12,000. Thêlô lôkthô ma ekavu lêlêyaŋ êŋ iyom.

Avômalô lubunlubunŋ lôk kwêv thapuk

9 Vêm ma yahayê hathak loŋbô ma avômalô lubunlubunŋ anêŋ pik lomaloma lôk ôdôŋ lomaloma lôk leŋvinŋkupik lomaloma lôk abô lomaloma sapêŋ iminŋ Anyô Bêŋ anêŋ loŋ hayabinŋ avômalô lôk Boksipsip Nakaduŋ ma. Minŋ hatôm nekatuŋ i ami. Thêlô ik kwêv daim thapuk lôk evalonŋ nôkyalô thanŋaŋ hamô bahenŋinŋ.

10 *Ma elam kaêk lôklokwaŋ ba enaŋ, “Wapômbêŋ intu hamô Anyô Bêŋ anêŋ loŋ hayabinŋ avômalô lôk Boksipsip Nakaduŋ iyom intu êv avômalô bulubinŋ.”

11 Ma aŋela takêŋ lôkthô iminŋ êwê evenŋ Anyô Bêŋ anêŋ loŋ hayabinŋ avômalô lôk avaka takatu lôk nôm lôkmala ayova atu. Ma thêlô êv yak halôk malenŋinŋ hêk Anyô Bêŋ anêŋ loŋ hayabinŋ avômalô ma êv yeŋ hadêŋ Wapômbêŋ.

12 *Ba enaŋ, “Avanôŋ. Leŋmavi bêŋ lôk deda lôkmaŋginŋ lôk auk bêŋ lôk mavi anôŋ lôk athêŋ bêŋ lôk lôklokwaŋ lôk lôklinyak ni êndêŋ alalôaniŋ Wapômbêŋ êtôm wak nômbêŋ intu sapêŋ. Avanôŋ.”

* 6:14: ALK 16:20 * 6:15: Ais 2:10,19,21 * 6:16: Luk 23:30 * 6:17: Joel 2:11; Mal 3:2 * 7:1: Jer 49:36; Dan 7:2 * 7:3: Ese 9:4,6; ALK 9:4 * 7:4: ALK 14:1,3 * 7:10: ALK 5:6-7 * 7:12: ALK 5:12

13 Ma avaka takatu te hanañ hik ya liñ nena, “Nê lôk sôp thapuk takêntêk ma nê alêla ba êlêm anêñ êsê?”

14 *Ma yahanañ hadêñ yani, “Yenan anyô bêñ, oda hoyala.” Ma yani hanañ hadêñ ya, “Thêlô ma nê takatu ba bôk etak Malain Bêñ ba ithik iniñ kwêv halôk Boksipsip Nakaduñ anêñ thalalen ba intu iniñ kwêv ma habitak thapuk.

15 Aên ba thêlô imiñ Anyô Bêñ anêñ loj hayabin avômalô ba idum anêñ ku wak ba bôlôvôn imiñ anêñ unyak matherñ. Ma ôpatu ba hamô Anyô Bêñ anêñ loj êñ tem imbi anêñ unyak éyôngék thêlô vôn

16 *ek thêlô miñ nema kisi ami ma miñ nesakmunin ami lôk wak miñ esañ i ami ma vovan la miñ êmbôk i ami.

17 *Boksipsip Nakaduñ atu ba hamiñ Anyô Bêñ anêñ loj malêvôn tem imbitak thêlônin alañ ma tem endom thêlô ba ni ñañ lôkmala anêñ loj. Ma tem Wapômbên esav thêlô maleñin thôk vê.”

8

Nôm tôktôk bahenvi ba lahavuju

1 Yôn ma Boksipsip Nakaduñ hakyav nôm tôktôk bahenvi ba lahavuju takatu te vê ma malak leñ lêk taktin hatôm wakma te vi.

2 Vêm ma yahayê anêla bahenvi ba lahavuju takatu ba imiñ Wapômbên ma. Ma êv lavuak bahenvi ba lahavuju hadêñ thêlô.

3 *Ma anêla yan halêm hamiñ loj êbôk da ba havalon un yaônate atu ba epesan hathak gol ek nêmbôk nôm ôv mavi êndôk. Ma nôm ôv mavi bêñ anôn êv hadêñ yani ek yani etak éyômô avômalô matherñ iniñ mek takatu ba hamô loj êbôk da epesan hathak gol ba hamô habobo Anyô Bêñ anêñ loj hayabin avômalô.

4 Ma nôm ôv mavi takatu anêñ yova haviñ avômalô matherñ iniñ mek hatak anêla êñ ban ba hi daku ek Wapômbên.

5 *Ma anêla havalon un yaô êñ ba hawa atum êbôk da halôk kapô ma habi halôk pik. Êñ ma kakalu lôk damak bêñ hik mayaliv ma duvian bêñ hayôkwiñ.

Lavuak bahenvi ba lahavuju

6 Ma anêla bahenvi ba lahavuju takatu ewa iniñ lavuak bahenvi ba lahavuju ba epesan i ek niyuv.

7 *Anêla môn hayuv anêñ ba halañ. Êñ ma ôthôm valokwan hatôm ais lôk atum hathak donjom haviñ thalalen ba ibi halôk pik ma atum hathan pik ôdôn te lô ma alokwan lôk kamun buên lôkthô.

8 Ma anêla te ju hayuv anêñ ba halañ ma nômlate hatôm atum hathan dumlolê bêñ te ba ibi halôk ngwêk. Ma ngwêk ôdôn te lô habitak thalalen.

9 Ma nômkama lôkmala takatu ba êmô ngwêk buên lôkthô ema, ma yen loj êñ lôkthô kambom.

10-11 *Ma anêla te lô hayuv anêñ ba halañ ma vulin bêñ te hêv yak anêñ leñ ba hathan inañ atum abin. Ma hêv yak halôk ñañ lôk kasukthôm ôdôn te lô. Vulin êñ anêñ athên nena ‘Manin’ ba intu ñañ sapên anêñ ôdôn te lô habitak

* 7:14: Dan 12:1; Mat 24:21 * 7:16: Ais 49:10 * 7:17: Sng 23:2; Ais 25:8; ALK 21:4 * 8:3: Kis 30:1-3; ALK 5:8 * 8:5: Kis 19:16-19; Wkp 16:12; ALK 11:19; 16:18 * 8:7: Kis 9:23-26; Ese 38:22; Jol 2:30 * 8:10-11: Jer 9:15

manij kambom anôj. Ma avômalô bêj anôj inum ñaj êj ba ema ek malê nena ñaj lêk habitak manij kambom.

12* Ma ajele te ayova hayuv anêj ba halan ma wak anêj deda ôdôj te lô lôk ayôj anêj deda ôdôj te lô lôk vulinj ôdôj te lô miñ ibi deda ami. Wak lo bôlôvôj anêj ôdôj te lô momanjiniñ bêj hêk.

13* Ma yahayê hamiñ ma yahalanô menak jeñ hayovak haveñ leñlêvôj ma halam kaêk, “Malain, malain, malain tem êpôm avômalô pik ek malê nena ajele lokwanjô eyabin denaj ba tem niyuv iniñ lavuak ketheñ.”

9

Ajele te bahenji hayuv lavuak

1* Ma ajele te bahenji hayuv anêj lavuak. Ma yahayê vulinj te hêv yak anêj leñ ba habup pik. Ma êv ku neyabinj Viv atu anêj abôlêk anêj vovaleñ hadêj vulinj êj.

2* Ma hakyav Viv abôlêk vê ma atum yova bêj habitak anêj Viv abyaj êj ba hatôm atum dahaya bêj te. Ma Viv anêj yova hava wak lo leñ loj sinj ba habitak momanjiniñ kambom.

3 Ma atum yova êj habitak lôk kôm sopek ba halôk pik. Ba êv lôklokwanj hadêj thêlô hatôm danjavinj pik anêj lôklokwanj.

4* Ma enaj hadêj thêlô nena, “Miñ numbulinj kamun lomaloma lo alokwanj ami. Ma numbulinj ñê takatu ba Wapômbêj anêj lêlêyan miñ hayôhêk thêlô luvôjiniñ ami.”

5 Miñ êv thêlô ek nijik anyô vônô ami, ma nênem vovaj bêj iyom êtôm ayôj bahenji. Ba iniñ vovaj êj hatôm danjavinj layuk habi anyô ba vovaj kambom.

6* Wak takêj ma avômalô idum ek nema ma donjom ñama hêv i vê hêk thêlô. Ba miñ ema ami.

7* Ma kôm takêj êpôpêk i hatôm bokhos ba epesan i ek nijik vovak. Thêlôniñ maleñinj hatôm anyô ma leñjnkadôk ma êkôk nômlate hatôm kuluj kinj ba epesanj hathak gol.

8* Ma thêlôniñ leñjnkadôk ñaun hatôm avi iniñ ma venjnbôlêk yakik hatôm avuj laion abôlêk yakik.

9* Ma thêlôniñ bôbôñinj hatôm moko epesanj hathak aej. Ma thêlôniñ banik pôk ba diñdiñ bêj hatôm yeñ vovak takatu ba bokhos êvôv.

10 Ma iniñ lenjuk ma hatôm danjavinj ba iniñ lôklokwanj hamô lenjuk takêj ba ibi anyô hathak ma tem nênem vovaj bêj êndêj i êtôm ayôj bahenji.

11 Ma iniñ kinj te hayabinj thêlô ba yani ma Viv anêj ajele. Anêj athêj hathak abô Hiblu nena, “Abadon” ma hathak abô Glik nena, “Apolon”. Ma athêj êj anêj ôdôj nena “Anyô Habulinj Nômka Sapej”.

12 Malain môj hale ba hi, ma donjom malain ju tem embenj yam.

Ajele te bahenji ba lahavute hayuv lavuak

13 Ma ajele ali bahenji ba lahavute hayuv anêj lavuak ba halan ma yahalanô abô te halêm anêj loj êbôk da anêj sanjanêj dan ayova. Loj êbôk da êj epesanj hathak gol ba hamiñ Wapômbêj ma.

* 8:12: Ese 32:7; ALK 6:12-13 * 8:13: ALK 9:12; 11:14 * 9:1: ALK 20:1 * 9:2: Stt 19:28; Kis 10:12-15; Jol 2:2,10 * 9:4: ALK 7:3 * 9:6: Jop 3:21; Jer 8:3 * 9:7: Jol 2:4 * 9:8: Jol 1:6 * 9:9: Jol 2:5

14 Abô êŋ hananĵ hadêŋ anĵela ali bahenĵvi ba lahavute atu ba hawa lavuak nena, “Opole anĵela ayova takatu ba bôk ekak i loŋ ba êmô ŋan bêŋ Yupletis vé ek iniĵ.”

15 Êŋ ma epole anĵela ayova êŋ ek nijik avômalô pik ôdôŋ te lô pôpônô. Wapômbêŋ bôk hakak i loŋ ek neyabinĵ sondabêŋ lôk ayôŋ ma wakma atu ba lêk habitak ek nindum iniŋ ku êŋ.

16 Yahalanĵô ŋê vovak takatu ba êyô êmô bokhos ma lubunĵlubunĵ hatôm 200 milion.

17 Êntêk ma nôm takatu ba yahatulak ba yahayê nena bokhos lôk ŋê takatu ba êyô êmô bokhos takêŋ. Thêlôninĵ moko bôbôŋinĵ anêŋ lêlêyanĵ hatôm atum ba bôsôk lôk mayav hatôm solpa. Ma bokhos takêŋ iniŋ lenĵinkadôk hatôm avunĵ laion iniŋ lenĵinkadôk. Ma atum lôk atum yova ma valu vovanĵ solpa hale venĵinĵbôlêk kapô ba hi.

18 Nôm malainĵ lô êŋ hale venĵinĵbôlêk ba hik avômalô ôdôŋ te lô lôkthô vônô.

19 Bokhos iniŋ lôklokwanĵ ma hamô venĵinĵbôlêk lôk lenĵyuk. Thêlôninĵ lenĵyuk ma hatôm umya ma umya takêŋ iniŋ lenĵinkadôk ethak êv vovanĵ hadêŋ avômalô.

20 *Ma avômalô nômbêŋ atu ba malainĵ lô êŋ minĵ hik i vônô ami ma evalonĵ iniŋ kambom lomaloma takatu loŋ. Thêlô êv yenĵ hadêŋ ŋgôk takatu ba epesanĵ hathak gol lo seleva ma aenĵ mayav lôk valu ma alokwanĵ. Ngôk takêŋ ma minĵ hatôm nêgê tak lo nedanĵô abô ma nemberĵ ami.

21 Lôk minĵ etak iniŋ kobom ik anyô vônô lôk êbôk sininĵ ma idum sek walilinĵ lôk iniŋ vani ami.

10

Anĵela lôk kapya yaônate

1 Ma yahayê anĵela lôklokwanĵ yanĵ halôk ba halêm anêŋ lenĵ. Ba havuliv i hathak buliv lôk okthenĵulinĵ hêk wakadôk. Ma thohavloma hatôm wak. Ma va luv i hatôm atum hathanĵ hamô alokwanĵ daim.

2 Ma yani havalonĵ kapya yaônate ba hakak hêk banĵ. Ma havakselap ba va vianôŋ hayô haminĵ ŋgwêk ma vikenĵ haminĵ pik.

3 Ma yani halam kaêk hatôm laion te halanĵ. Yani halam, êŋ ma kakalu bahenĵvi ba lahavuju enanĵ abô.

4 *Yahalanĵô kakalu bahenĵvi ba lahavuju enanĵ abô, êŋ ma yahadum ek yato. Ma donĵtom yahalanĵô abô halêm anêŋ lenĵ nena, “Minĵ oto kakalu iniŋ abô êŋ ami ma ênjêk oda anêm auk iyom.”

5 *Êŋ ma anĵela atu ba haminĵ ŋgwêk lo pik hêv banĵ vianôŋ hathak lenĵ.

6 Ma havak balabunĵ hathak ôpatu ba hamô lôkmala hatôm wak nômbêŋ intu sapêŋ ba hapesanĵ pik lo lenĵ ma ŋgwêk lôk nômkama sapêŋ anêŋ athêŋ. Ba hananĵ nena, “Wakma lêk habobo anêŋ danĵ.

7 *Anĵela te bahenĵvi ba lahavuju hayuv anêŋ lavuak, êŋ ma Wapômbêŋ anêŋ abô lôk kup tem anêŋ danĵ êtôm bôk ba hananĵ hadêŋ anêŋ ŋê ku plopet.”

8 Ma yahalanĵô abô atu ba halêm anêŋ lenĵ hathak loŋbô nena, “Nu ek anĵela atu ba hayô haminĵ ŋgwêk lo pik ek onĵa kapya atu ba bôk ekak hêk banĵ.”

* 9:20: Sng 115:4-7; 135:15-18; Dan 5:23; ALK 16:9,11 * 10:4: Dan 12:4,9 * 10:5: Lo 32:40; Dan 12:7 * 10:7: Amo 3:7

9* Êj ma yaha hadêj anjela êj ma yahanaj ek nê m kapy yaôna êj êlêm. Ma hanaj hadêj ya nena, “Onja ba nonjwanj. Tem vasiñ mavi êtôm bio thôk êmô vembôlêk, ma doñtom tem eyelaj lemsoam ba manij kambom.”

10 Êj ma yahawa kapy yaôna êj ba yahaj ba hamô yavenbôlêk ma vasiñ mavi hatôm bio thôk. Ma doñtom yahatôkwêj ma yalensoam manij kambom.

11 Vê m ya ni hanaj hadêj ya, “Nu onaj abô plopet esak nô m takatu ba tem êpôm avômalô kupik lomaloma lôk pik lomaloma lôk abô lomaloma lôk iniñ kin sapêj esak loñbô.”

11

Wapômbêj anêj anyô ju atu ba enaj anêj abô

1* Ma anjela te hêv kôm êv dôj nômkama hathak hadêj ya. Ma hanaj, “Nu otak ênjêk Wapômbêj anêj unyak mathen lôk loj êbôk da lôk avômalô takatu ba êmô kapô ek nôñgô nena anêj daim vithê.

2* Ma doñtom miñ otak ênjêk unyak mathen anêj piklêvôj ami ek malê nena loj êj ma Wapômbêj hêv hadêj nê loj buyanj. Thêlô tem nembak unyak mathen Jerusalem pesa êtôm ayôj 42.

3 Ma tem yanê m yenaj anyô ju ba thai neba kwêv kapôlôñij malaiñ ma neja yenaj abô ba ini nenaj bêj êtôm wak 1,260.”

4* Anyô ju êj êtôm alokwanj oliv ju atu lôk atum lam ju atu ba imiñ pik anêj alaj thohavloma.

5* Ma anyôla hadum ek injik thai, êj ma tem atum ende thaivenijbôlêk ba esaj ôpêj vônô. Avanôj binj, avômalô takatu ba idum ek nimbuliñ thai tem nema aêj iyom.

6* Anyô ju êj enaj Wapômbêj anêj abô, êj ma thai iniñ lôklokwanj hêk ek nenaj ba ôthôm mi lôk ñaj imbitak thalalenj ma malaiñ lomaloma imbitak pik êtôm thai iniñ lenijhavinj.

7* Thai idum ku enaj Wapômbêj anêj abô yôv ma alim bomanj atu ba hathak halêm anêj Viv atu kapô tem êyô ba injik vovak êndêj thai ba embak thai pesa ba nema.

8* Ma thai iniñ kupik tem ênjêk malak bêj anêj lojôndê bêj. Malak lôj êj anêj athêj kapô ma Sodom lo Ijip, loj êj bôk ik iniñ Anyô Bêj vônô hathak aloalanajsinj.

9 Ma avômalô lenvijkupik lomaloma lôk ôdôj lomaloma lôk abô lomaloma lôk pik lomaloma sapêj tem nêlêm nêgê anyô ju êj iniñ kupik hêk lojôndê êtôm wak daluk lô ma wata te imbiñ. Êtôm bôk enaj nena miñ hatôm nedav i ami.

10 Ma avômalô pik tem lenijmavi lôk lêlô ma nê nê m nômkama êndêj i ek malê nena plopet ju atu ba êv malaiñ hadêj thêlô lêk ema.

11* Ma doñtom wak lô lôk wak te viyanj haviñ hale ba hi, ma Wapômbêj hayuv auk lôkmala halôk thai ba thai iviyô imiñ. Ma avômalô êyê thai ba êkô kambom.

* 10:9: Ese 2:8-3:3 * 11:1: Ese 40:3; Sek 2:1-2 * 11:2: Luk 21:24; ALK 13:5 * 11:4: Sek 4:3,11-14

* 11:5: 2Sml 22:9; Sng 97:3 * 11:6: Kis 7:17-20; 1Sml 4:8; 1Kinj 17:1 * 11:7: Dan 7:21; ALK 12:17;

13:7; 17:8 * 11:8: Luk 13:34 * 11:11: Ese 37:5,10

12* Ma kaêk lôklokwaŋ anêŋ leŋ hanan hadêŋ thai, “Nosak ba nôlêm.” Êŋ ma thai ethak ba i leŋ ma buliv hava thai siŋ ba nê takatu ba bôk ik vovak hadêŋ thai imiŋ ba êyê.

13* Ketheŋ oyaŋ ma duviaŋ bêŋ te hayô ba habuliŋ malak lôŋ ôdôŋ te laumiŋ ba hik avômalô hatôm 7,000 vônô. Ma avômalô vi atu ba êmô lôkmala êkô kambom ba êv athêŋ lôkmaŋgiŋ hadêŋ Wapômbêŋ anêŋ leŋ.

14* Malaiŋ te ju hale ba hi yôv. Ma malaiŋ te lô tem êyô ketheŋ.

Aŋela te baherŋvi ba lahavuju hayuv lavuak

15* Ma aŋela te baherŋvi ba lahavuju hayuv anêŋ lavuak ba halan ma kaêk bêŋ anôŋ halêm anêŋ leŋ ba elam aêntêk, “Pik lêk hamô Anyô Bêŋ lôk anêŋ Kilisi baherŋiŋ ma Anyô Bêŋ tem eyabiŋ wak nômbêŋ intu sapêŋ.”

16 Ma avaka 24 takatu ba êmô iniŋ loŋ eyabiŋ avômalô hamô Wapômbêŋ thohavloma êkôm ba malen halôk ma êv yeŋ hadêŋ Wapômbêŋ.

17 Ma enaŋ,

“Anyô Bêŋ Wapômbêŋ Lôklokwaŋ Anôŋ,

lêk hômô ma sêbôk oda hômô aêŋ.

Mavi anôŋ ek lêk hoyabiŋ nômkama sapêŋ hathak anêm lôklokwaŋ.

18* Avômalô daluk leniŋmaniŋ ek o,

ma doŋtom anêm lemmaniŋ lêk hayô.

Anêm waklavôŋ hayô ek undum abô ek avômalô ŋama.

Êŋ ma tem nêmi iniŋ vuli mavi êndêŋ anêm nê ku plopet lôk anêm avômalô

matherŋ takatu ba elanô anêm abô, avômalô bêŋ lôk avômalô yaô.

Wakma hayô ek nimbuliŋ avômalô takatu ba ibuliŋ pik.”

19* Ma Wapômbêŋ anêŋ unyak matherŋ atu ba hamô leŋ anêŋ abôlêk hakyav ba yahayê alapa tabô hamô unyak matherŋ êŋ kapô. Ma damak hêv lôk pôk lôk kakalu bêŋ lôk duviaŋ lôk ôthôm valokwaŋ hatôm ais hêv yak halôk.

12

Avi lo Wa bomaŋ

1 Ma lavôŋiŋ bêŋ te havova hêk leŋ: avi te hamô ma wak hawê havenŋ yani hatôm sôp ma hatak vakapô luvi hayô hamiŋ ayôŋ. Ma vuliŋ laumiŋ ba lahavuju hamiŋ wakadôk hatôm kiŋ iniŋ kulunŋ.

2* Yani hasabenŋ ba halan ek embathu.

3* Ma lavôŋiŋ yan habitak leŋ: Wa thalalenŋ bomaŋ bêŋ te ba anêŋ wakadôk baherŋvi ba lahavuju ma wakadôk lôkthô ma kiŋ iniŋ kulunŋ hamô. Ma wakadôk yakik hatôm laumiŋ hamô.

4* Ma layuk havalu vuliŋ ôdôŋ te lô ba havalonŋ ba habi halêm pik. Ma Wa bomaŋ bêŋ atu hamiŋ avi atu ba hapesan i ek embathu anêŋ thohavloma ek havathu ma enjan amena êŋ ketheŋ oyaŋ.

5* Êŋ ma avi êŋ havathu namalô atu ba tem eyabiŋ avômalô pik sapêŋ lôklokwaŋ esak yani ban malaiŋ. Aêŋ ba ketheŋ oyaŋ ma ewa yani ba i daku Wapômbêŋ atu ba hamô anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô.

* **11:12:** 2Kin 2:11 * **11:13:** ALK 6:12; 16:18 * **11:14:** ALK 9:12 * **11:15:** Kis 15:18; Sng 10:16; Dan 2:44; 7:14 * **11:18:** Sng 110:5; 115:13; Lom 2:5; ALK 20:11-13 * **11:19:** Hib 9:4; ALK 8:5; 15:5; 16:21 * **12:2:** Mai 4:10 * **12:3:** Dan 7:7 * **12:4:** Dan 8:10 * **12:5:** Sng 2:9; Ais 7:14; 66:7; ALK 19:15

6 Ma avi êj hasôv ba hi loj thiliv atu ba Wapômbêj bôk hapesan yôv ek eyabinj yani êtôm wak 1,260.

7* Ma vovak bêj hêk malak lej ba Maikel lôk anêj ajea ik vovak hadêj Wa bomanj bêj atu. Ma Wa atu lôk anêj ajea iminj viyanj ba ik vovak êj.

8 Ma Wa anêj lôklokwanj minj hatôm ami. Ba intu minj hatôm êmô malak lej esak loj bô ami.

9* Aêj ba êv Wa bomanj bêj êj lôk anêj ajea vê hêk malak lej ba ekaliv i êlêm pik. Yani ma umya bôsêbôk ba elam nena Ngôk Bêj ma Sadanj. Yani hathak hasau avômalô pik sapêj.

10* Ma yahalanô kaék te anêj lej ba hananj, “Lêk ma alalôanij Wapômbêj hêv alalô bulubinj ma anêj lôklokwanj habitak yainj ba yani hamô hatôm kinj. Ma anêj Kilisi hadum ku athêj bêj ek malê nena ajea lêk ibi ôpatu ba hananj aiyanj thêlô bêj hamô Wapômbêj thohavloma bôlôvônj lo wak halôk pik.

11 Thêlô êmô yani lu hathak Boksipsip Nakadunj anêj thalalej lôk Wapômbêj anêj abô takatu ba thêlô enanj. Thêlô iminj lôklokwanj ba minj êkô ek avômalô nijik thêlô vônô ami.

12* Aêj ba môlô avômalô lej lemimmavi. Ma donjom malainj ek pik lo ngwêk ek malê nena Sadanj lêk halôk ba hathôk ek môlô. Yani lamaninj kambom ek malê nena yani hayala nena anêj waklavônj lêk bidonj.”

13 Wa bomanj bêj atu hayala nena lêk ibi yani halêm pik ba halupuninj avi atu ba havathu okna atu.

14* Ma donjom Wapômbêj hêv menak jej bok anêj banik luvi hadêj avi êj ek yani eyovak ba ni loj atu ba bôk epesanj yôv ek neyabinj yani êtôm sondabêj lô ma wata te imbinj ek minj Wa imbulinj yani ami.

15 Ma Wa havululup njanj ba hatôm njanj bêj te habitak yani abôlêk ba havenj avi êj yam ek enja yani ba ni.

16 Ma donjom pik hêv avi êj sa ba hakyav abôlêk ba hanum njanj êj sapêj.

17* Êj ma Wa lamaninj kambom hathak avi êj ba hi ek injik vovak êndênj avi êj anêj avômena vi. Thêlô ma nê takatu ba esopa Wapômbêj anêj abô balabunj lôk enanj ininj êvhavinj atu hathak Yisu bêj.

18 Ma Wa haminj ngwêk anêj thathe danj.

13

Alim bomanj anêj ngwêk

1* Ma yahayê alim bomanj te habitak ngwêk. Yani wakadôk bahenji ba lahavuju ba anêj yakik lauminj haminj wakadôk. Ma kinj ininj kuluj lauminj hamô anêj yakik. Ma wakadôk takatu ma eto abôma hathak Wapômbêj nena, “Yada ma Wapômbêj”.

2* Ma alim bomanj atu ba yahayê hatôm avunj nyau bomanj bêj te ma va hatôm avunj bea va ma abôlêk ma hatôm avunj laion te abôlêk. Ma Wa bomanj bêj atu hêv anêj lôklokwanj lôk anêj loj hayabinj avômalô lôk athêj bêj hadêj alim bomanj êj.

3* Ma yahayê wakadôk te inanj bôk ik vônô ba pôpô bêj te hêk ma donjom bôk hayôv. Ba intu avômalô pik sapêj esonj kambom ba esopa yani.

* 12:7: Jut 9 * 12:9: Stt 3:1,14; Luk 10:18; 22:31; ALK 20:2 * 12:10: Jop 1:9-11; Sek 3:1 * 12:12: Ais 44:23; 49:13 * 12:14: Dan 7:25; 12:7 * 12:17: ALK 11:7 * 13:1: ALK 12:3; 17:3,7-12 * 13:2: Dan 7:4-6 * 13:3: ALK 17:8

4 Ma thêlô êv yeŋ hadêŋ Wa bomaŋ bêŋ atu ek malê nena yani hêv anêŋ athêŋ bêŋ hadêŋ alim bomaŋ êŋ. Ma thêlô êv yeŋ hadêŋ alim bomaŋ êŋ ba enaŋ, “Opalê hatôm alim bomaŋ êntêk ma hatôm injik vovak êndêŋ yani? Mi anôŋ.”

5 *Wapômbêŋ hatak alim bomaŋ êŋ ek êmbôi ba enaŋ abômapopak esak yani lôk eyabiŋ avômalô êtôm ayôŋ 42.*

6 Ma alim bomaŋ êŋ hanaŋ abô kambom hathak Wapômbêŋ da lôk anêŋ athêŋ lôk anêŋ unyak mathêŋ lôk nê takatu ba êmô malak leŋ.

7 *Ma Wapômbêŋ hatak yani ek injik vovak êndêŋ anêŋ avômalô mathêŋ ba nênem yak. Ma enja athêŋ ek eyabiŋ avômalô ôdôŋ lomaloma lôk leŋviŋkupik lomaloma lôk abô lomaloma ma pik lomaloma sapêŋ.

8 *Ma avômalô pik lôkthô atu ba iniŋ athêŋ miŋ hêk kapya lôkmala ami hadêŋ sêbôk ba miŋ Wapômbêŋ hapesaŋ pik lo leŋ ami denaŋ ma tem nênem yeŋ êndêŋ alim bomaŋ êŋ. Kapya lôkmala êŋ ma Boksipsip Nakaduŋ atu ba bôk ik vônô anêŋ kapya.

9 Opalê atu ba lôk lêndôŋ ma endanô abô êntêk.

10 *Wapômbêŋ hatak anyô te ek ni koladôŋ ma tem yani ni koladôŋ. Wapômbêŋ hatak anyô te ek nijik yani vônô esak biŋ vovak ma tem nijik yani vônô esak biŋ vovak. Ba nôm êŋ habitak ma avômalô mathêŋ lôkthô nimir lôklokwaŋ ma nebalon iniy êvhaviŋ loŋ majaŋ.

Alim bomaŋ anêŋ pik

11 Ma yahayê alim bomaŋ yaŋ habitak anêŋ pik kapô ba halêm yaiŋ. Ma anêŋ yakik lokwaŋju hatôm boksipsip nakaduŋ. Ma doŋtom hanaŋ abô hatôm Wa bomaŋ bêŋ atu.

12 Yani hawa alim bomaŋ môŋ anêŋ lôklokwaŋ ek indum anêŋ ku. Yani hadum ba avômalô pik sapêŋ êv yeŋ hadêŋ alim bomaŋ môŋ atu ba bôk ik vônô ma doŋtom anêŋ palê bôk hayôv.

13 *Ma yani hadum lavôŋiŋ lôkmaŋgiŋ lomaloma ba bêŋ te ma atum hathaŋ ba hêv yak anêŋ leŋ ba halêm pik ba avômalô sapêŋ êyê.

14 Ma etak yani ek indum lavôŋiŋ takêŋ esak alim bomaŋ yaŋ môŋ anêŋ athêŋ ba esau avômalô pik. Yani hanaŋ ek avômalô nepesaŋ alim bomaŋ môŋ anêŋ dahô te ek nênem athêŋ bêŋ êndêŋ ôpatu ba bôk ik vônô hathak biŋ vovak ma doŋtom hamô lôkmala denaŋ.

15 Ma etak yani ek iyuv auk êndôk alim bomaŋ môŋ anêŋ dahô ek dahô êŋ enaŋ abô. Ma avômalô takatu ba miŋ êv yeŋ hadêŋ dahô êŋ ami, ma tem nijik thêlô vônô.

16 *Ma yani hapôviŋ avômalô lôkthô ek neja lêlêyaŋ ênjêk baheniŋ vianôŋ mena ênjêk luvôŋiŋ. Avômalô athêŋ bêŋ lôk athêŋ mi ma nê valu bêŋ lôk nê valu mi ma nê takatu ba êmô alaŋsi vibiŋ lôk nê takatu ba alaŋsi mi lôkthô neja lêlêyaŋ êŋ.

17 Avômalô takatu ba lêlêyaŋ mi miŋ hatôm nênem vuli nômkama lôk nênem iniŋ nômkama ek anyô vi nênem vuli ami. Lêlêyaŋ êŋ ma alim bomaŋ anêŋ athêŋ ma anêŋ athêŋ anêŋ lavôŋ.

* 13:5: Dan 7:8,25; 11:36; ALK 11:2 * 13:5: Ayôŋ 42 ma hatôm wak 1,260 (12:6) ma hatôm sondabêŋ lô ma wata te (12:14). * 13:7: ALK 11:7 * 13:8: Sng 69:28; ALK 17:8; 20:12,15; 21:27 * 13:10: Jer 15:2; 43:11; ALK 14:12 * 13:13: 1Kiŋ 18:24-39; Mat 24:24; ALK 19:20 * 13:16: ALK 14:9-11; 16:2; 20:4

18 Lêlêyanj êj anêj ôdôj ma hamô kapô anôj. O anyô lôkauk bêj, êj ma undum ku ek oyala alim bomanj atu anêj lêlêyanj êj anêj ôdôj. Lêlêyanj êj ma anyô te anêj lêlêyanj. Ma ôpêj anêj lêlêyanj êj ma hatôm 666.

14

Boksipsip Nakaduj lôk anêj avômalô

1 Ma yahayê hathak lojbô ma Boksipsip Nakaduj atu hamiñ dum Saion ma avômalô hatôm 144,000 imiñ haviñ yani. Ma anêj athêj lôk Lambô anêj athêj bôk eto yôv hêk thêlônij luvôrij.

2 *Ma yahalanô thêlônij kaêk halêm anêj lej hatôm ñambô diñdij ma hatôm kakalu bêj hêv yak. Kaêk êj ma hatôm avômalô êv yej gita.

3 *Thêlô êv yej lukmuk te hêk Anyô Bêj anêj loj hayabiñ avômalô lôk hêk nôm lôkmala ayova lôk avaka takatu maleñij. Anyôla miñ hatôm eyala yej êj ami, ma avômalô 144,000 takatu ba bôk Anyô Bêj hêv vuli i yôv hêk pik iyom intu eyala.

4 Thêlô ma ñe takatu ba miñ bôk eyov avi ami ek malê nena thêlô itip majanj. Thêlô esopa Boksipsip Nakaduj havej loj nômbêj atu ba yani hi. Wapômbêj hêv thêlô vuli hêk avômalô pik malêvôj ma thêlô ibitak hatôm da môj ek Wapômbêj lôk Boksipsip Nakaduj.

5 Abôyanj te miñ hale thêlô venjibôlêk ami lôk kambom mi hêk Wapômbêj ma.

Ajela lokwanjô iniñ abô

6 Ma yahayê ajela yanj hayovak havej lejêvôj. Yani havalonj Abô Mavi atu ba hamô hatôm wak nômbêj intu sapêj ek enanj êndêj avômalô anêj pik lomaloma lôk ôdôj lomaloma ma abô lomaloma lôk lejvinjukupik lomaloma sapêj.

7 Ma yani halam kaêk nena, “Nôkô Wapômbêj ma nônem athêj lôkmanjij êndêj yani ek malê nena waklavôj nindum abô lêk hayô. Nônem yej êndêj yani atu ba hapesanj pik lo lej ma ñgwêk lo ñanj sapêj.”

8 *Yôv ma ajela te ju hayô ma hananj, “Hêv yak, hêv yak. Malak lôk athêj bêj Babilon hêv yak. Yani bôk hadum ba avômalô pik lôkthô inum anêj waiñ lôklokwanj ba elo molo ba idum sek lomaloma.”

9 *Ma ajela te lô havej thai yam hayô ma halam lôklala aêntêk, “Anyô late hêv yej hathak alim bomanj atu lôk anêj dahô atu ba epesanj ma hawa anêj lêlêyanj hêk uvôv mena banj,

10 *êj ma tem yani inum Wapômbêj anêj lamanij êtôm waiñ. Waiñ êj ma daluk ba manij bomanj. Ôpatu ba hanum ma tem enja vovanj bêj ênjêk ajela lôk Boksipsip Nakaduj maleñij ba atum valu solpa tem esanj yani.

11 *Ma atum atu ba hêv vovanj hadêj thêlô anêj yova tem esak ba ni wak nômbêj intu sapêj. Thêlô takatu ba êv yej hadêj alim bomanj lôk anêj dahô atu ba epesanj ba ewa anêj athêj lêlêyanj tem miñ neja lovak dokte ami.”

12 *Aêj ba avômalô mathenj takatu ba esopa Wapômbêj anêj abô balabunj lôk êvhavij Yisus ma nebalonj iniñ êvhavij loj ba nimiñ lôklokwanj.

* 14:2: ALK 1:15; 19:6 * 14:3: Ais 42:10; ALK 5:9; 7:4 * 14:8: Ais 21:9; Jer 51:7-8; ALK 17:2; 18:2,3

* 14:9: ALK 13:12-17 * 14:10: Stt 19:24; Sng 75:8; Ais 51:17,22; Jer 25:15-16; Ese 38:22; ALK 16:19;

20:10 * 14:11: Ais 34:10 * 14:12: ALK 13:10

13 Ma yahalanô abô te anêj lej hanañ, “Oto aêntêk, ‘Lêk ba hi ma nê takatu ba esopa Yisu ba ema tem nêmo mavi.’ ” Ma Lovak Matherj hik abô êj loj haviñ nena, “Avanôj, thêlônij kobom mavi tem ni imbiñ thêlô ba intu tem neja lovak esak iniñ ku malaiñ.”

Ewa pik anêj nôm anôj

14 *Yahamô ma yahayê anyô te hayô hamô buliv thapuk. Yani hatôm anyô te nakaduj. Yani hakôk kuluj gol ma havalonj biñ kamuñ te ba ma kambom.

15 Ma añela yañ hale yaiñ anêj unyak matherj atu ma halam kaêk hadêj ôpatu ba hamô buliv ba hanañ, “Onja anêm biñ kamuñ ba onde nôm esak ek malê nena waklavônj neja nôm anêj anôj lêk hayô.”

16 Êj ma ôpatu ba hamô buliv havalani anêj biñ halôk pik ba hadabêj pik anêj nôm anôj lôkthô ba hasup hathak doñtom ba hawa.

17 Ma añela yañ hale unyak matherj atu ba hamô malak lej ba hawa biñ kamuñ ba ma kambom hatôm anyô hamôj hawa.

18 *Ma añela yañ atu ba hayabiñ atum êbôk da hale yaiñ ba halam kaêk bêj hadêj añela havalonj biñ lôk ma atu nena, “Onja anêm biñ ba odabêj yak waiñ anêj manğayak takatu ba hamô pik ek malê nena anêj anôj bôk hayôk yôv ba usup esak doñtom.”

19 Êj ma yani havalani anêj biñ hayô pik ma hasup yak waiñ anôj hathak doñtom ba hatak halôk loj evak waiñ anôj pesa ek neja anêj thôk. Loj êj ma Wapômbêj anêj loj lamaniñ.

20 *Hamô malak bêj viyaiñ ma evak yak waiñ anôj pesa hamô loj evak pesa ba halom ba hale abyañ. Ma avômalô iniñ thalalerj hanğasô halôk pik ba hasuñ aleba hayô bokhos abôlêk ma anêj bêj ma hatôm 300 kilomita.

15

Malaiñ anêj danj

1 Ma yahayê nômbithi bêj yañ hêk lej ba yahasonj kambom. Nôm êj ma aêntêk: añela baherji ba lahavuju evalonj nôm malaiñ anêj danj baherji ba lahavuju ek malê nena Wapômbêj anêj lamaniñ lêk anêj danj.

2 Ma yahayê nômlate hatôm ngwêk ba thêthê mavi hatôm liyali ba eyelanj haviñ atum. Ma nê takatu ba lenijvidonj ba miñ etak iniñ êvhaviñ ami ba intu êmô alim bomanj lôk anêj dahô atu ba epesanj lôk anêj athêj anêj lêlêyanj lu, thêlô iminj ngwêk danj ba ewa yeñ gita atu ba Wapômbêj hêv hadêj thêlô.

3 *Ma êv Wapômbêj anêj anyô ku Mose lôk Boksipsip Nakaduj iniñ yeñ ba êv nena,

“Anyô Bêj Wapômbêj Lôklokwanj Lôkthô anêj Ôdônj,
hudum ku bêj ba intu yêlô asonj kambom.

Anêm kobom ma thêthônj ma avanôj.

O ma kiñ atu ba hoyabiñ nômkama sapêj hadêj môj anôj ba hi hayô wak nômbêj intu sapêj.

4 *O iyom ma matherj, aêj ba avômalô lôkthô nêmbô anêm athêj ba nêkô ek o. Avômalô sapêj êyê anêm ku ma thêthônj ba intu thêlô tem nêlêm ek nêlêm yeñ êndêj o.”

* 14:14: Dan 7:13 * 14:18: Jol 3:13 * 14:20: Ais 63:3; ALK 19:15 * 15:3: Kis 15:1; Sng 111:2; 139:14; 145:17 * 15:4: Sng 86:9; Jer 10:6-7

5* Vêm ma yahayê hathak loŋbô ma malak yer anêŋ loŋ mathen anôŋ anêŋ leŋ hakyav. Wapômbêŋ anêŋ abô balabun atu ba hêv hadêŋ Mose hêk loŋ êŋ.

6 Ma aŋela bahenŋi ba lahavuju takatu ba ewa malaiŋ bahenŋi ba lahavuju takatu êlêm anêŋ unyak mathenŋ kapô ba ele yaiŋ. Thêlô iniŋ sôp ma thapuk ba mabun mavi ba habi kêdêkêdê ma evaŋŋiŋ bokŋgôp gol hawê lawê iniŋ bôm kabum.

7 Ma nôm lôkmala ayova takatu te hêv kabum gol bahenŋi ba lahavuju hadêŋ aŋela bahenŋi ba lahavuju takatu. Kabum takêŋ ma Wapômbêŋ atu ba hamô lôkmala hatôm wak nômbêŋ intu sapêŋ anêŋ lamaniŋ halôk ba hayô abôlêk siŋ.

8* Ma Wapômbêŋ anêŋ lôkmanŋiŋ lôk anêŋ lôklokwan anêŋ yova hava unyak mathenŋ kapô siŋ ba anyô late miŋ hatôm imbitak êyô unyak mathenŋ êŋ kapô ami endeba aŋela bahenŋi ba lahavuju takatu iniŋ malaiŋ bahenŋi ba lahavuju takatu ende êndôk am.

16

Aŋela enŋasô malaiŋ hatôm bahenŋi ba lahavuju halôk pik

1 Ma yahalanô kaêk halêm anêŋ unyak mathenŋ ba hanaŋ hadêŋ aŋela bahenŋi ba lahavuju takatu aêntêk, “Unu nonŋasô Wapômbêŋ anêŋ lamaniŋ atu ba hamô kabum bahenŋi ba lahavuju êndôk pik.”

2* Aŋela môŋ hi ma hanŋasô anêŋ kabum halôk pik ba habitak palê bêŋ ba vovanŋ kambom ba hatêtô avômalô takatu ba ewa alim bomaŋ anêŋ lêléyanŋ lôk êv yer hadêŋ anêŋ dahô atu ba epesaŋ.

3* Ma aŋela te ju hi hanŋasô anêŋ kabum halôk ŋgwêk ba habitak hatôm anyô ŋama iniŋ thôk mandaliŋ. Ma nômkama takatu ba êmô ŋgwêk lôkthô ema.

4 Ma aŋela te lô hanŋasô anêŋ kabum halôk ŋaŋ bêŋbêŋ lôk ŋaŋ yaônena sapêŋ ba lôkthô ibitak thalalenŋ.

5 Ma yahalanô aŋela atu ba hayabiŋ ŋaŋ sapêŋ hanaŋ, “O Anyô Mathenŋ, lêk hômô ba bôk hômô. O ma anyô thêthôŋ ba intu anêm hudum abô ma thêthôŋ.

6 Thêlô bôk enŋasô avômalô mathenŋ lôk plopet iniŋ thalalenŋ, ba intu hêv thalalenŋ ek thêlô ninum êtôm iniŋ kambom anêŋ viyanŋ.”

7* Ma yahalanô abô te halêm anêŋ loŋ êbôk da ba hanaŋ nena, “Intu êŋ, O Anyô Bêŋ Wapômbêŋ Lôklokwan Lôkthô anêŋ Ôdôŋ, ba holaŋô abô ba hêv vovanŋ viyanŋ, êŋ ma thêthôŋ anôŋ.”

8 Ma aŋela te ayova hanŋasô anêŋ kabum halôk wak ma Wapômbêŋ hatak wak ek imbi lôklokwan ba êmbôk avômalô êtôm atum hathaŋ i.

9* Êŋ ma wak hathaŋ avômalô ba êyôk bubulik ba esokwan Wapômbêŋ ek malê nena yani ma malaiŋ nômbêŋ êŋ anêŋ ôdôŋ. Ma dorŋtom thêlô miŋ ele kapôlôŋiŋ liliŋ ba êv athêŋ lôkmanŋiŋ hadêŋ yani ami.

10* Ma aŋela te bahenŋi hanŋasô anêŋ kabum halôk alim bomaŋ anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô ba momaŋiniŋ bêŋ hayô anêŋ loŋ lôkliŋyak. Êŋ ma avômalô ethaŋ dahalanŋiŋ ek malê nena vovanŋ kambom.

* 15:5: Kis 38:21 * 15:8: 1Kiŋ 8:10-11; 2Sto 5:13-14; Ais 6:4 * 16:2: Kis 9:10; ALK 13:12-17

* 16:3: Kis 7:17-21 * 16:7: Sng 19:9; ALK 15:3 * 16:9: ALK 9:20-21 * 16:10: Kis 10:22; Ais 8:21-22

11 Ma thêlô esokwanj Wapômbêj lej hathak vovanj lo palê, ma donjom minj ele kapôlônjinj liliñ ba esopa Wapômbêj ami.

12 *Ma aņela te bahenji ba lahavute hanjasô anêj kabum halôk ñaj bêj Yupletis ba ñaj êj hamoma ek epesanj lojôndê ek kiñ takatu ba tem nêlêm anêj loj wak hathak.

13 Êj ma yahayê ngôk lelaik lokwanjlo hatôm kôkwêk êlêm ele Wa bomanj bêj atu abôlêk lôk alim bomanj atu abôlêk ma plopet abôyanj atu abôlêk.

14 *Thêlô ma ngôk ba idum lavônjinj lomaloma. Thêlô i ek nisup kiñ sapêj esak donjom ek nijik vovak. Vovak êj tem imbitak êndêj Wapômbêj Lôklokwanj Anôj anêj waklavônj bêj.

15 **“Odanjô! Tem yasôk kethenj êtôm anyô vani. Ôpatu ba hêv lêlê ba anêj sôp hamô havinj yani ma tem êmô mavi ek malê nena tem yani minj emberj kôlôlôj ba mama ami.”*

16 *Êj ma ngôk lô atu isup kiñ sapêj ethak donjom halôk loj te atu ba elam hathak abô Hiblu nena Amagedonj.

17 Ma aņela te bahenji ba lahavuju hanjasô anêj kabum halôk lejlevônj ba kaêk bêj te halêm hale unyak matherj anêj loj hayabinj avômalô nena, *“Lêk yôv!”*

18 *Êj ma damak hêv ma kakalu hik ba pôk lôklala hayô hamô ba hayô hamô. Ma duviañ bêj te hayô ba minj bôk aêj habitak pik ami ek malê nena duviañ êj ma hayôkwinj lôklokwanj kambom anôj.

19 *Ma malak bêj Babilon hapup hi ôdônj lô ma avômalô lodônjlodônj ininj malak bêjbêj êv yak. Wapômbêj lahabi malak bêj Babilon anêj sek ba intu hêv wainj lanjanja kambom hadêj yani.

20 *Ma ngavithôm lôk dumlolê sapêj i ba mi.

21 *Ma ôthôm valokwanj hatôm ais halôk anêj lej ba hik avômalô. Ôthôm ais êj anêj malainj ma hatôm 50 kilo. Ba intu avômalô esokwanj Wapômbêj hathak nôm malainj êj ek malê nena nôm êj ma malainj bomanj.

17

Avi lôk athêj hathak sek walilinj hawa vuli kambom

1 *Ma aņela bahenji ba lahavuju takatu ba ewa kabum malainj bahenji ba lahavuju te halêm hadêj ya ma hananj, *“Ôlêm, tem yangik avi lôk athêj hathak sek walilinj anêj vovanj atu ba tem enja anêj vuli thô êndêj o. Yani hayô hamô ñaj bêj anôj vôv.”*

2 *Kiñ pik ethak idum sek havinj yani ma avômalô pik inum anêj yak wainj sek havinj ba ibitak molo.”

3 *Vêm ma Lovak Matherj hakôk ya liñ ba aņela êj hawa ya ba hi loj thiliv. Ma yahayê avi te hayô hamô alim bomanj thalalenj te. Abôma lomaloma hathak Wapômbêj hatêtô alim êj liñkupik sapêj ma anêj wakadôk ma bahenji ba lahavuju ma yakik lauminj.

* 16:12: Ais 11:15 * 16:14: ALK 19:19 * 16:15: Mat 24:43-44; ALK 3:3 * 16:16: Sek 12:11

* 16:18: ALK 4:5; 8:5 * 16:19: ALK 14:10 * 16:20: ALK 6:14 * 16:21: Kis 9:23-24; ALK 11:19

* 17:1: Jer 51:12-13 * 17:2: Ais 23:17; Jer 51:7; ALK 14:8 * 17:3: ALK 13:1

4 *Ma avi êŋ hapuk sôp bôsôk lôk thalalen hatôm nê valu bêŋ ma evanŋin nôm kédêkêdé epesan hathak gol lôk valu kékêlô lôk kômkom. Yani havalon tase gol ma nôm ôvathek lomalama lôk anêŋ sek walilin anêŋ lônŋôlôn halôk ba hayô sin.

5 Athêŋ loŋ kapô te ma eto hêk uvôv nena,
 “Malak lôk athêŋ bêŋ Babilon,
 avi sek walilin inin talêbô,
 ma kobom ôvathek pik sapêŋ inin talêbô.”

6 *Ma yahayê avi êŋ hanum nê matherŋ lôk nê takatu ba enaŋ abô avanônŋ hathak Yisu inin thalalen ba intu halo molo hatôm hanum waiŋ bêŋ anônŋ.
 Yahayê yani ba yahasonŋ kambom.

7 *Êŋ ma aŋela hanan hadêŋ ya aêntêk, “Aisé ka hosonŋ kambom? Tem yanarŋ avi êŋ lôk alim bomanŋ lôk wakadôk baherŋvi ba lahavuju lôk yakik lauminŋ takatu ba hawa yani anêŋ ôdônŋ bêŋ êndêŋ o.

8 *Alim bomanŋ atu ba hâyê ma bôk hamô ma lêk miŋ hamô ami ma tem etak Viv atu ba ni ek nimbulinŋ yani. Avômalô pik takatu ba inin athêŋ miŋ hamô kapya lôkmala hadêŋ sêbôk atu ba Wapômbêŋ miŋ hapesanŋ pik ami denaŋ, thêlô tem nêgê alim bomanŋ êŋ ba nesonŋ kambom ek malê nena yani bôk hama yôv.

9 *Nê lôkauk ma tem neyala nôm êŋ anêŋ ôdônŋ ma aêntêk: Wakadôk baherŋvi ba lahavuju êŋ ma hatôm dum baherŋvi ba lahavuju atu ba avi êŋ hayô hamô loŋ.

10 Ma anêŋ ôdônŋ yan nena kinŋ baherŋvi ba lahavuju, ba baherŋvi bôk êv yak yôv, ma te êntêk hamô, ma te ma miŋ habitak ami denaŋ. Yani habitak ma tem êmô bidoŋna iyom.

11 Ma alim bomanŋ atu ba bôk hamô ma lêk mi, yanida hatôm kinŋ te baherŋvi ba lahavulô. Yani habitak anêŋ kinŋ baherŋvi ba lahavuju takatu inin. Ba tem ni ek nimbulinŋ yani.

12 * “Yakik lauminŋ takatu ba hâyê ma kinŋ lauminŋ. Thêlô miŋ bôk ewa inin athêŋ ami denaŋ, ma doŋtom thêlô tem neja athêŋ êtôm kinŋ imbinŋ alim bomanŋ êtôm wak te iyom.

13 Thêlô tem inin auk doŋtom ma nênem inin lôklokwanŋ lôk inin athêŋ êndêŋ alim bomanŋ.

14 Thêlô tem nijik vovak êndêŋ Boksipsip Nakadunŋ, ma Boksipsip Nakadunŋ tem êmô thêlô lu ek malê nena yani ma nê bêŋbêŋ inin Anyô Bêŋ ma kinŋ inin Kinŋ. Ma nê takatu ba bôk halam lôk hatak i yôv ba êvhavinŋ yani dedaunŋ tem nêmo imbinŋ yani.”

15 Ma aŋela atu hanan hadêŋ ya aêntêk, “Nanŋ atu ba hâyê ma avi sek walilin hayô hamô ma hatôm avômalô lodônŋlodônŋ lôk avômalô lubunŋlubunŋ lôk pik sapêŋ lôk abô sapêŋ.

16 *Yakik lauminŋ lôk alim bomanŋ atu ba hâyê, thêlô tem leŋinŋŋa esak avi sek atu ma tem nimbulinŋ yani ba iminŋ kôlôlônŋ. Thêlô tem nejanŋ anêŋ vathiap ma nêmbôk yani esak atum.

17 Nôm êŋ habitak ek malê nena Wapômbêŋ da hatak anêŋ auk êŋ halôk thêlô kapôlônŋinŋ ek thêlô inin auk doŋtom ba nênem inin loŋ lôklinŋyak êndêŋ

* 17:4: Jer 51:7; ALK 18:16 * 17:6: ALK 18:24; 19:2 * 17:7: ALK 13:1 * 17:8: Dan 12:1; ALK 11:7; 13:7 * 17:12: Dan 7:7,24 * 17:16: ALK 18:8

alim bomañ ek nindum anêñ ku atu ba yani lahavinj ende ba Wapômbêñ anêñ abô sapêñ injik anôñ am.

¹⁸Ma avi atu ba hâyê ma malak lôk athêñ bêñ atu ba hayabinj kiñ pik lôkthô.”

18

Babilon hêv yak

¹Yôv ma yahayê añela yañ halôk ba halêm anêñ malak leñ ba anêñ lôklokwañ bêñ anôñ ma anêñ deda habi hayôhêk pik lôkthô.

²*Ma yani halam kaêk lôklala ba hanañ,
“Hêv yak, hêv yak, malak lôk athêñ bêñ Babilon hêv yak.
Loj êñ lêk ñgathiniñ ba avômalô lêk mi ba ñgôk lelaik lôk menak kambom lomaloma iyom êmô loj êñ.

³Ek malê nena Babilon ma hatôm avi sek te ba avômalô pik lôkthô inum anêñ wainj lôklokwañ ba elo molo ba idum sek lomaloma.

Ma kiñ pik lôkthô ethak idum sek havinj yani.
Avi êñ hathak hêv iniñ nômkama mavi bêñ anôñ vuli wak nômbêñ intu sapêñ ba intu pik iniñ ñê eyabinj nômkama ibitak ñê lôk athêñ bêñ hathak valuselenj.”

⁴*Ma yahalañô kaêk yañ halêm anêñ leñ ba hanañ,
“Yenañ avômalô, notak loj intu ma nôlêm yainj
ek miñ nosopa anêñ kobom kambom lôk noja anêñ malainj ami.

⁵*Ek malê nena anêñ sek lêk hatôm dumlolê daim te ba hi leñ ba Wapômbêñ miñ lapalinj anêñ kambom êñ ami.

⁶*Nônêm malainj êndêñ yani êtôm atu ba bôk hêv hadêñ avômalô vi,
lôk nokapo vi êyômô loj imbinj.
Ma wainj lôklokwañ atu ba bôk hançasô ek avômalô inum,
ma nokapo vi êyômô loj imbinj ek inum.

⁷*Yani bôk habam i ba hamô lôk lamavi hathak anêñ nômkama bêñ anôñ,
êñ ma nônêm vovañ lôk malainj êtôm sêbôk atu ba yani habam i.
Hatôm intu hanañ halôk yanida kapô nena,
‘Ya kwin ba yahamô loj neyabinj avômalô. Ya miñ avi tôp ami ma miñ hatôm yandañ asêñ malêñ êtôm avi tôp ami ma mi.’

⁸*Aêñ ba malainj bêñ lomaloma tem êpôm yani kethenj oyañ.
Anyô Bêñ Wapômbêñ atu ba hadum abô ek yani ma lôklokwañ. Ba intu ñama lôk asêñ ma bôm bêñ tem êpôm yani ma atum tem esañ yani ba kabukla.”

⁹* “Ma kiñ pik takatu ba bôk idum sek havinj yani lôk êyô êmô anêñ nômkama bêñ anôñ loj tem nêgê anêñ atum yova ba nedañ asêñ malêñ esañ yani.

¹⁰Thêlô êkô hathak yani anêñ vovañ ba iminj daim ba elañ,
“ ‘Ai, ai, malak lôk athêñ bêñ Babilon, o ma malak lôklokwañ.
Ma kethenj oyañ ma anêm sek anêñ vovañ lêk hapôm o.’

* **18:2:** Ais 13:21; 34:11-14; Jer 50:39; ALK 14:8 * **18:4:** Ais 48:20; Jer 50:8; 51:6,45; 2Ko 6:17 * **18:5:** Stt 18:20-21; Jer 51:9 * **18:6:** Sng 137:8; Jer 50:15,29; 2Te 1:6 * **18:7:** Ais 47:7-9 * **18:8:** ALK 17:16 * **18:9:** Ese 26:17; 27:30-35

11 * “Ma pik anêj nê eyabiñ nômka nê nê mavi vuli elañ asêj malêj bêj hathak yani ek malê nena anyô late miñ hêv vuli thêlônin nômka hathak loj bô ami.

12 * Thêlônin nômka ma gol lo seleva ma valu vuli bêj lôk gwasuñ ngwêk ma sôp kêkêlô lôk sôp bôsok ma sôp thalalen lôk sôp mavi anôj havin lôk alokwañ ôv mavi lomalomalôk nômka lomalomaloma epesan hathak bok elepañ yakik lo alokwañ valuseleñ bêj lôk aej ma aej mayav lôk valu kêdêkêdê bêjbêj atu ba ethak elav unyak mavi hathak

13 lôk kamuñ vasiñ mavi ma nôm ôv mavi ma nôm êbôk ba ôv mavi lôk nôm ôv mavi epesan hathak alokwañ thok lôk yak wain lôk nôm lêj lêj lo plawa êbok polom lôk wit eyañ ma bokmankao ma boksipsip ma bokhos lôk inin yeñ pik takatu ba êvôv lôk nê takatu ba êdô hamô ek nê nê mavi vuli, thêlô ma nê lôk dahôlônin.

14 “Ma nê eyabiñ nômka nê nê mavi vuli takêj tem nenan nena, ‘Babilon, nôm takatu ba lemhavin lêk êv i vê hêk o. Anê mavi vuli mavi lôk nômka kêkêlô lôkthô lêk mi ba miñ hatôm ôpôm i esak loj bô ami.’

15 * “Ma nê takatu ba ewa valu bêj hathak nômka takatu ba Babilon êv vuli ma tem nêkô ek anêj vovañ ba niniñ daim

16 * ma nedañ asêj malêj nena,

“‘Ai, ai, malak lôk athêj bêj,

bok ik kwêv kêkêlô mavi, bôsok lo thalalen,

ma ik lêlêyan gol lôk valu mavi ma kômkom hathak o,

17 * ma donjom nômka kêkêlô bêj êj lêk mi kethen oyañ!’

“Ma nê bêj yeñ ngwêk sapêj lôk nê ethak yeñ lôk nê idum ku hamô yeñ lôk nê sapêj atu ba idum ku valuseleñ hamô ngwêk tem niniñ daim.

18 * Ma nêgê anêj atum yova ba nedañ nena, ‘Malak alê yan hatôm Babilon? Ma mi.’

19 Thêlô ibi pik anêj vovovañ hayô hamô leñin kadok ba elañ asêj malêj nena,

“‘Ai, ai malak lôk athêj bêj. Yêlô atu ba awa yeñ ngwêk bok avôv valu bêj hêk yani hathak anêj nômka.

Ai, kethen oyañ ma lêk ngathinin.’

20 * Nê leñ, lemimmavi esak malain atu ba hapôm yani!

Avômalo mathen lôk aposel ma plopet, lemimmavi anôj.

Yani bok habulin môlô ba intu

Wapômbêj hêv vovañ êj viyañ hadêj yani.”

21 * Ma anela lôklokwañ te hêv valu lôngôlôn bomañ te liñ ba habi halok ngwêk ba hanañ,

“Malak lôk athêj bêj Babilon,

tem nimbi o lôk leñin manin aej iyom ba miñ hatôm nêpôm o esak loj bô ami.

22 * Yeñ belen lôk yeñ gita lo abin ma lavuak tem miñ hatôm nedañ esak loj bô êmô o ami.

Lok nê takatu ba epesan nômka hatôm nê mavi vuli esak loj bô ami.

Ma valu êpôpêk nôm ma tem miñ pôk esak loj bô ami.

* 18:11: Ese 27:36 * 18:12: Ese 27:12-13,22 * 18:15: Ese 27:31,36 * 18:16: ALK 17:4 * 18:17: Ais 23:14; Ese 27:27-29

* 18:18: Ese 27:32 * 18:20: Lo 32:43; Ais 44:23; Jer 51:48 * 18:21: Jer

51:63-64; Ese 26:21 * 18:22: Ais 24:8; Ese 26:13

- 23* Atum lam te tem miŋ esaŋ deda esak loŋbô ami.
Anyô lo avi tem miŋ neja i esak loŋbô ami.
Anêm nê ewa nômkama ek êv vuli bôk ewa athên bêŋ hêk avômalô pik malenŋiŋ.
Oda hosau avômalô pik sapênŋ hathak anêm aloyak.
- 24* Plopet lôk avômalô matheŋ ma avômalô pik nômbênŋ atu ba bôk ik vônô,
ênŋ ma oda honŋasô iniŋ thalalenŋ. Ba intu malaiŋ êŋ hapôm o.”

19

Avômalô leŋ êbô Wapômbênŋ anêŋ athênŋ

- 1 Yôv ma yahalaŋô kaêk te hatôm avômalô bêŋ anôŋ vonvonŋ anêŋ leŋ ba enaŋ,
“Aleluya!
Alalôaniŋ Wapômbênŋ iyom hatôm nêm avômalô bulubiŋ,
ma yani ma lôklokwaŋ lôk athênŋ lôkmaŋŋiŋ anêŋ alaŋ.
- 2* Ek malé nena yani halaŋô abô ba anêŋ abô ma avanôŋ ma thêthôŋ.
Yani hêv vovaŋ hadênŋ avi sek waliliŋ atu ba hasau avômalô pik ek nindum
kambom lomaloma,
ma hik anêŋ nê ku leŋkadôk liŋ.”
- 3 Hathak loŋbô ma thêlô enaŋ,
“Aleluya!
Anêŋ atum yova hathak ba hi wak nômbênŋ intu sapênŋ.”
- 4 Ma avaka 24 takatu lôk nôm lôkmala ayova atu êv yak halôk biŋ ma êv yen
hadênŋ Wapômbênŋ atu ba hamô anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô. Ba enaŋ,
“Avanôŋ. Aleluya!”
- 5 Ma abô halêm anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô ba hanaŋ,
“Môlô atu ba Wapômbênŋ anêŋ nê ku
lôk nê takatu ba ôkô ek yani,
ma nê athênŋ yaô lôk athênŋ bêŋ,
môlô lôkthô nômbô alalôaniŋ Wapômbênŋ.”
- 6* Ma yahalaŋô vonvonŋ bêŋ hatôm avômalô lubuŋlubuŋ hatôm ŋaŋ bêŋ
halaŋ ba pôk ma hatôm kakalu lôklokwaŋ hik hamiŋ ba halam,
“Aleluya,
lêk alalôaniŋ Anyô Bêŋ Wapômbênŋ Lôklokwaŋ hayabiŋ nômkama lôkthô!
- 7* Boksipsip Nakaduŋ anêŋ waklavôŋ enja avi lêk halêm
ba yanavi lêk hapôpêk i yôv.
Ba intu alalô nambô i ba leŋŋmavi ma nanêm athênŋ lôkmaŋŋiŋ êndênŋ yani.
- 8 Sôp kékêlô thapuk mabuŋ mavi bôk êv yôv hadênŋ avi êŋ ek ipuk.”
Sôp kékêlô thapuk anêŋ ôdôŋ nena avômalô matheŋ iniŋ ku mavi.
- 9* Ma aŋela hanaŋ hadênŋ ya nena, “Oto aêntêk: Nê takatu ba bôk elam i yôv
ek nêyô nejaŋ Boksipsip Nakaduŋ anêŋ waklavôŋ enja avi anêŋ nôm nêômô
lôk leŋŋmavi.” Vêm ma hanaŋ hadênŋ ya nena, “Êntêk ma Wapômbênŋ anêŋ abô
avanôŋ.”
- 10* Ma yahêv yak hêk yani valuvi ek yanêm yenŋ êndênŋ yani. Ma donŋtom yani
hanaŋ hadênŋ ya, “Dô! Ya anyô ku hatôm o lôk môlôviyaŋ takatu ba ovaloŋ abô

* 18:23: Jer 7:34; 16:9; 25:10 * 18:24: Jer 51:49; ALK 17:6 * 19:2: Lo 32:43; ALK 6:10 * 19:6:
ALK 14:2 * 19:7: Ais 61:10; ALK 21:2 * 19:9: Mat 22:2 * 19:10: Ap 10:25-26; ALK 22:8-9

atu ba Yisu hanañ bêtj. Wapômbêtj hathak hêv abô hadêtj plopet ek nenañ abô avanôñj esak Yisu. Ba intu nê m yej êndêtj Wapômbêtj iyom.”

Aryô hayô hamô bokhos thapuk

11 *Ma yahayê lej hakyav ba bokhos thapuk te hamiñ. Ma ôpatu ba hayô hamô ba elam nena “Anyô Hasopa Anêtj Abô” ma “Anyô Abô Avanôñj”. Yani hathak hadum abô ba hik vovak thêthôñj iyom.

12 *Yani madaluk hatôm atum dahalañ, ma anêtj wakadôk ma kiñ iniñ kuluj bêtj anôñj hamô. Athêtj te eto hêk yani ba anyô te miñ hayala ami, ma yanida iyom hayala.

13 *Yani hik kwêv daim te atu ba eson halôk thalalenj. Yani anêtj athêtj nena, “Wapômbêtj Anêtj Abô”.

14 Ma nê vovak anêtj lej ipuk sôp thapuk mabuj mavi kêkêlô ba ethak bokhos thapuk ba esopa yani evenj yam.

15 *Ma biñ vovak ma te hale yani abôlêk ek injik vovak êndêtj avômalô pik. Yani tem eyabiñ thêlô esak anêtj lôklokwanj lôk anêtj kôm aej. Yani tem embak avômalô êtôm evak waiñ anôñj pesa ek malê nena Wapômbêtj Lôklokwanj lanarja kambom.

16 *Ma anêtj kwêv daim anêtj vavuj ma eto athêtj hayôhêk aêntêk, “Kiñ iniñ Kiñ ma nê bêtjbêtj iniñ Anyô Bêtj.”

17 *Ma yahayê añela te hamiñ wak ba halam kaêk lôklala ba hanañ hadêtj menak nômbêtj atu ba eyovak evenj leñlêvôñj nena, “Wapômbêtj hapôpêk nômbêtj ba nôlêm nosak doñtom

18 ek ongwaj kiñ lôk nê vovak laik ma nê lôklokwanj lo bokhos lôk nê takatu ba êyômô lôk avômalô lôkthô iniñ vathiap. Ma ongwaj nê takatu ba êmô alañsi vibij lôk nê takatu ba alañsi mi ma nê bêtjbêtj lôk nê yaônena iniñ vathiap.”

19 Ma yahayê alim bomañ atu lôk pik iniñ kiñ lôk iniñ nê vovak ethak doñtom ek nijik vovak êndêtj bokhos anêtj alañj lôk anêtj nê vovak.

20 *Ma evalonj alim bomañ lôk plopet abôyanj. Plopet abôyanj bôk hadum lavôñij hathak alim bomañ anêtj lahavinj ba hasau avômalô takatu ba ewa alim bomañ anêtj lêlêyanj ba êv yej hathak anêtj dahô atu ba epesañ. Êñ ma ibi plopet abôyanj lôk alim bomañ halôk atum kasukthôm atu ba hathañ hathak atum valu solpa.

21 Ma ik nê vovak vi atu ba êmô denañ vônô hathak biñ vovak atu ba hale ôpatu ba hayô hamô bokhos abôlêk. Ma menak sapêñ eyañ iniñ vathiap ba leñjvivyak.

20

Sadañ hamô koladôñ hatôm sondabêñ 1,000

1 *Ma yahayê añela te halôk anêtj malak lej ba halêm. Yani hawa Viv abôlêk atu anêtj vovalenj lôk havalonj yak senj bêtj te hêk yani banj.

2-3 *Ma havalonj Wa bomañ bêtj atu loj. Wa êñ ma umya bôsêbôk atu ba anêtj athêtj nena Sadañ, yani ma ngôk iniñ anyô bêtj. Ba hakak va lo banj loj ba habi halôk Viv atu ma hik abôlêk siñ ma hakak loj ba hamô hatôm

* 19:11: Sng 96:13; Ais 11:4; ALK 1:5; 6:2 * 19:12: Dan 10:6; ALK 1:14; 2:17 * 19:13: Ais 63:1-3; Jon 1:1,14 * 19:15: Sng 2:9; ALK 1:16; 14:20 * 19:16: ALK 17:14 * 19:17: Ese 39:17-20 * 19:20: ALK 13:12-17; 20:10 * 20:1: ALK 9:1 * 20:2-3: Stt 3:1; ALK 12:9

sondabêŋ 1,000 ek miŋ yani esau avômalô pik esak loŋbô ami endeba êtôm sondabêŋ 1,000 atu anêŋ daŋ am. Vêm ma Wapômbêŋ tem nêŋ yani ende yaiŋ ba êmô bidonja iyom.

4*Ma yahayê nê bêŋbêŋ iniŋ loŋ eyabiŋ avômalô lôk nê takatu ba êmô loŋ êŋ ba Wapômbêŋ hêv lôklokwar hadêŋ thêlô ek nedanô abô. Ma yahayê avômalô dahôlônin takatu bôk enaŋ abô hathak Yisu lôk evalon Wapômbêŋ anêŋ abô loŋ ba intu edabêŋ leŋselo kisi. Thêlô miŋ êv yeŋ hathak alim bomaŋ lôk anêŋ dahô atu ba epesaŋ lôk miŋ ewa anêŋ lêlêyaŋ hêk luvônin lôk baheŋin ami. Ma thêlô iviyô ba ewa lôkmala hathak loŋbô ba eyabiŋ pik haviŋ Kilisi hatôm sondabêŋ 1,000.

5 Waklavôn êŋ ma avômalô iviyô ba ewa lôkmala anêŋ môn. Ma nê ŋama vi ma tem miŋ nimbiyô ami denaŋ endeba sondabêŋ 1,000 atu anêŋ daŋ am.

6*Nê takatu ba iviyô ba ewa lôkmala hamôn tem nêŋ mavi lôk nêŋ mathen. Ŋama haveŋ yam miŋ hatôm imbulin thêlô dokte ami, milôk. Ma tem nimbitak Wapômbêŋ lo Kilisi iniŋ nê êbôk da ba neyabiŋ pik imbiŋ Kilisi êtôm sondabêŋ 1,000.

Sadaŋ hêv yak

7 Sondabêŋ 1,000 anêŋ daŋ, ma tem nedate koladôn abôlêk vê ek Sadaŋ ende yaiŋ.

8*Ma yani tem ni pik sapêŋ ek esau avômalô lodôn lodôn ek isup i esak donptom ek nijik vovak. Thêlô hatôm thathe ŋgwêk ba thêlônin athêŋ nena Gok lo Magok.

9*Ma Sadaŋ lôk anêŋ nê vovak i pik sapêŋ ba ekalabu avômalô mathen hêk malak atu ba Wapômbêŋ lahaviŋ siŋ. Ma donptom atum halôk anêŋ leŋ ba hathaŋ i thô.

10*Êŋ ma ibi Sadaŋ atu ba bôk hasau avômalô halôk kasukthôm atu ba hathaŋ hathak atum valu solpa. Loŋ êŋ bôk ibi alim bomaŋ lôk plopet abôyan halôk yôv. Thêlô tem neja vovaŋ êtôm wak lo bôlônôn nômbeŋ intu sapêŋ.

Anyô Bêŋ hadum abô

11 Ma yahayê Anyô Bêŋ hayô hamô anêŋ balê kiŋ thapuk mavi atu ba hathak hamô ek hayabiŋ avômalô pik sapêŋ. Ma pik lo leŋ êsôn ek yani ba i. Ba iniŋ loŋ mi.

12*Ma yahayê nê ŋama sapêŋ, nê lôk athêŋ bêŋ lôk nê athêŋ mi, imiŋ habobo Anyô Bêŋ anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô. Ma ekyav kapya doho vê. Ma ewa kapya yan da ba ekyav haviŋ ba kapya êŋ ma kapya lôkmala. Ma Anyô Bêŋ hadum abô hathak nê ŋama hathak iniŋ kobom takatu ba bôk eto hêk kapya doho atu lêk ekyav hamôn.

13*Ma ŋgwêk hêv nê ŋama takatu ba êmô yani kapô ba i. Ma Ŋama lôk Ŋama iniŋ loŋ thai êv nê ŋama takatu ba êmô thai kapô ba i. Ma sapêŋ i ek Anyô Bêŋ indum abô esak thêlônin kobom takatu ba bôk idum.

14 Ma Wapômbêŋ habi kobom Ŋama lôk Ŋama iniŋ loŋ halôk atum atu ba hathaŋ hêk hatôm kasukthôm. Atum kasukthôm êŋ ma ŋama haveŋ yam.

* 20:4: Dan 7:9,22,27; 1Ko 6:2; ALK 13:17 * 20:6: ALK 1:6 * 20:8: Ese 38:2,9,15-16 * 20:9: 2Kin 1:10 * 20:10: Sng 11:6; ALK 19:20; 21:8 * 20:12: Dan 7:9-10; Mat 25:31-46; Ap 17:31; 2Ko 5:10; ALK 13:8 * 20:13: Lom 2:6; 1Pi 1:17; ALK 2:23; 22:12

15 Avômalô takatu ba miŋ êpôm iniŋ athêŋ hêk kapya lôkmala atu ami ma ibi thêlô halôk atum kasukthôm êŋ.

21

Jelusalem lukmuk

1* Ma yahayê pik lo leŋ bô ele i liliŋ ma pik lo leŋ lukmuk ibitak êk. Ma ŋgwêk mi haviŋ.

2* Ma yahayê unyak mathen Jelusalem lukmuk halêm anêŋ Wapômbêŋ anêŋ leŋ ba epeŋaŋ yani hatôm avi hik nômkama mavi ek enja anyô.

3* Ma yahaŋaŋô abô bêŋ halêm anêŋ Anyô Bêŋ anêŋ loŋ hayabiŋ avômalô ba hanaŋ nena, “Lêk Wapômbêŋ hamô haviŋ avômalô ba tem yani êmô imbiŋ thêlô. Tem thêlô nimitak yani anêŋ avômalô ma Wapômbêŋ da tem êmô imbiŋ thêlô ba imbitak thêlônin Wapômbêŋ.

4* Yani tem esav thêlô malenin thôk sapêŋ vê. Ba ŋama lo asêŋ malêŋ ma kapôlôŋin malaiŋ lôk vovaŋ tem miŋ êmô ami ma mi ek malê nena kobom bô takêŋ lêk hi ba mi.”

5* Ma ôpatu ba hamô loŋ hayabiŋ avômalô hanaŋ nena, “Ondaŋô! Yahapeŋaŋ nômkama sapêŋ habitak lukmuk!” Êŋ ma yani hanaŋ nena, “Abô êntêk ma abô avanôŋ ek avômalô nêŋemimbiŋ ba intu oto êndôk kapya.”

6* Ma yani hanaŋ hadêŋ ya, “Lêk yôv! Ya anyô môŋ lôk haveŋ yam haviŋ. Môŋ anôŋ ma yahamô ma nômkama sapêŋ anêŋ daŋ ma tem yamô aêŋ iyom. Avômalô lôkthô atu ba ethakmunin ma tem yanêm ŋaŋ atu ba hêv lôkmala anêŋ onaŋ ek ninum ma anêŋ vuli mi.

7* Ôpatu ba lavidonŋ ba miŋ hêv yak ami ma tem enja nômkama takêntêk. Lôk tem yambitak anêŋ Wapômbêŋ ma yani imbitak yenaŋ okna.

8* Ma doŋtom ŋê êkô ba etak iniŋ êvhaviŋ lôk ŋê êvhaviŋ ami ma ŋê idum sek ôvathek anôŋ lôk ŋê ik anyô vônô lôk ŋê idum sek waliliŋ ma ŋê siniŋ ma ŋê êvhaviŋ ŋgôk lôk ŋê abôyaŋ, thêlô sapêŋ tem ini atum kasukthôm atu ba hathaŋ hathak valu vovaŋ solpa. Êŋ ma ŋama yaŋ haveŋ yam.”

9 Ma aŋela bahenŋvi ba lahavuju takatu ba bôk ewa kabum malain bêŋ anêŋ daŋ bahenŋvi ba lahavuju takatu te halêm hanaŋ hadêŋ ya nena, “Ôlêm ek yangik avi lukmuk atu ba Boksipsip Nakaduŋ tem enja thô êndêŋ o.”

10* Êŋ ma Lovak Mathen hakôk ya liŋ ba aŋela atu hawa ya ba hi dumlolê daim bêŋ te ma hik unyak mathen Jelusalem atu ba hamô haviŋ Wapômbêŋ halôk ba halêm thô hadêŋ ya.

11* Malak êŋ habi Wapômbêŋ anêŋ deda lôkmaŋgin loŋ. Ma habi kêdêkêdê hatôm valu mavi anôŋ te anêŋ athêŋ nena jaspâ ba mabuŋ anôŋ hatôm liyali.

12* Ma anêŋ badêŋ ma lôklokwaŋ ba daim kambom lôk abôlêk laumin ba lahavuju. Ma aŋela laumin ba lahavuju eyabiŋ badêŋ abôlêk tomtom. Ma Israel iniŋ ôdôŋ laumin ba lahavuju iniŋ athêŋ eto hêk badêŋ abôlêk takêŋ tomtom.

* 21:1: Ais 65:17; 2Pi 3:13 * 21:2: Ais 52:1; 61:10; Hib 11:16; 12:22; ALK 3:12 * 21:3: Wkp 26:11-12; Ese 37:27; Sek 2:10; 2Ko 6:16 * 21:4: Ais 35:10; 65:19; ALK 7:17 * 21:5: 2Ko 5:17
 * 21:6: Ais 55:1; Jer 2:13; Jon 7:37; ALK 1:8,17; 22:17 * 21:7: 2Sml 7:14; 1Sto 17:13; Sng 89:26-27
 * 21:8: Mat 25:41; ALK 20:15; 22:15 * 21:10: Ese 40:2 * 21:11: Ais 60:1-2,19 * 21:12: Ese 48:30-35

13 Badêŋ abôlêk lokwanlô hêk loŋ wak hathak, ma lô hêk loŋ wak halôk ma lô hêk vi ba vi.

14 Ma badêŋ anêŋ landiŋ ma valu laumiŋ ba lahavuju hamiŋ ba Boksipsip Nakaduŋ anêŋ aposel laumiŋ ba lahavuju iniŋ athêŋ hayôhêk.

15 *Ma aŋela atu ba hanan abô haviŋ ya hawa kôm êv dôŋ epesaŋ hathak gol ek nêŋ dôŋ ek malak anêŋ daim lôk anêŋ badêŋ lôk anêŋ abôlêk.

16 Ma malak êŋ anêŋ daim lôk bidonŋ hatôm donjom iyom. Ma aŋela hawa anêŋ kôm ba hêv dôŋ hathak malak anêŋ daim ba bidonŋ ba tibum sapêŋ ma lôkthô hatôm 12,000 stadia.*

17 Ma aŋela hêv dôŋ hathak malak anêŋ badêŋ ba anêŋ valaluk ma hatôm 144 kubit. Dôŋ êŋ ma aŋela anêŋ ma donjom anyô iniŋ dôŋ ma aêŋ iyom.*

18 *Malak anêŋ badêŋ epesaŋ hathak valu anêŋ athêŋ jasper, ma malak lôkthô epesaŋ hathak gol atu ba mabuŋ anôŋ hatôm liyali.

19 Ma malak anêŋ badêŋ landiŋ ma valu bêŋbêŋ ba epesaŋ hathak valu lêlêyaŋ mavi mavi. Valu môŋ ma thalaleŋ mabômabô ba anêŋ athêŋ nena jasper, ma valu haveŋ yam ma bôsôk ba anêŋ athêŋ nena sapaia, ma valu te lô ma lêlêyaŋ thapuk ba anêŋ athêŋ nena aget, ma valu te ayova ma sanjek ba anêŋ athêŋ nena emelal,

20 ma valu te bahenji anêŋ lêlêyaŋ ma thalaleŋ ba anêŋ athêŋ nena sadonikis, ma valu bahenji ba lahavute ma thalaleŋ ba anêŋ athêŋ nena konilian, ma valu bahenji ba lahavuju ma mayav ba anêŋ athêŋ nena klisolait, ma valu bahenji ba lahavulô ma bôsôk ba anêŋ athêŋ nena belil, ma valu bahenji ba lahavuva ma thalaleŋ hayavônô ba anêŋ athêŋ nena topas, ma valu laumiŋ ma thapuk ba anêŋ athêŋ nena klisoples, ma valu laumiŋ ba lahavute ma bôsôk ba anêŋ athêŋ nena haiasin ma valu laumiŋ ba lahavuju ma bôsôk mabô ba anêŋ athêŋ nena ametis. Thêlô epesaŋ badêŋ anêŋ landiŋ hathak valu mavi takêŋ.

21 Ma badêŋ abôlêk laumiŋ ba lahavuju tomtom ma epesaŋ hathak gwasuŋ thapuk dôŋdôŋ mavi te anêŋ ŋgwêk. Ma malak anêŋ loŋondê ma epesaŋ hathak gol mabuŋ hatôm liyali thapuk anôŋ.

22 Ma Anyô Bêŋ Wapômbêŋ Lôklokwan Lôkthô anêŋ Ôdôŋ lôk Boksipsip Nakaduŋ thaida intu loŋ êŋ anêŋ unyak matherŋ ba intu miŋ yahayê unyak matherŋ yaŋ ami.

23 *Ma malak êŋ ma Wapômbêŋ anêŋ deda lôkmaŋgiŋ habi hayô hêk ma Boksipsip Nakaduŋ hatôm anêŋ atum lam. Aêŋ ba intu wak lo ayôŋ miŋ ibi ami.

24 *Avômalô pik sapêŋ tem nemberŋ malak êŋ anêŋ deda. Ma pik iniŋ kin lôkthô tem neja iniŋ athêŋ lôkmaŋgiŋ ba ini loŋ êŋ.

25 *Bôlôvôŋ tem ênjêk loŋ êŋ ami ba intu badêŋ abôlêk tem abyauŋ iyom.

26 Ma avômalô sapêŋ iniŋ nômkama lôkmaŋgiŋ lomaloma lôk athêŋ bêŋ tem neja ba ini loŋ êŋ.

27 *Ma donjom nôŋ lelaik lôk nê idum kobom ôvathek lôk nê enaŋ abôyaŋ miŋ hatôm nêyô malak êŋ kapô ami. Mi, nê takatu ba iniŋ athêŋ hêk Boksipsip Nakaduŋ anêŋ kapa lôkmalu iyom hatôm nêyô malak êŋ.

* 21:15: Ese 40:3; ALK 11:1 * 21:16: 12,000 stadia ma hatôm 2,200 kilomita. * 21:17: 144 kubit

ma hatôm 65 mita. * 21:18: Ais 54:11-12 * 21:23: Ais 60:19-20; ALK 22:5 * 21:24: Ais 60:3,5

* 21:25: Ais 60:11 * 21:27: Ais 52:1; Ese 44:9; 1Ko 6:9-10

22

Njaj lók alokwanj atu êv lôkmala

1* Êj ma anjela hik njaj atu ba hêv lôkmala thô hadêj ya. Njaj êj ma mabunj hatôm liyali ma anêj onaj hêk Wapômbêj lo Boksipsip Nakadunj inij loj eyabinj avômalô.

2* Ma njaj êj halañ hasopa malak êj anêj lojôndê bêj malêvônj. Njaj êj anêj danj luvi ma alokwanj atu ba hêv lôkmala hamij ba hik anêj va hatôm ayôj lôkthô. Sondabêj te ma hik anôj hatôm bôlôj lauminj ba lahavuju. Ma anêj njauñ hathak hadum avômalô lodôjlodôj sapêj inij lijij mavi.

3 Ma malainj atu ba bôk hapôm pik sapêj hadêj bôsêbôk ba Adam lo Ewa idum kambom ba êv yak ma tem minj imbitak esak lojôbô ami.

Wapômbêj lók Boksipsip Nakadunj inij loj eyabinj avômalô hamô loj êj ba anêj njê ku tem nêñem yej êndêj yani.

4* Tem thêlô nêgê yani thohavoma lók anêj athêj ênjêk thêlô luvônj.

5* Bôlôvônj mi hêk loj êj ek malê nena Anyô Bêj Wapômbêj da hamô hatôm thêlônij deda. Aêj ba atum lam lók wak inij ku mi. Ma wak nômbêj intu sapêj ma avômalô loj êj tem nêñem êtôm kinj ba neyabinj loj êj.

Yisu tem êlêm kethenj

6* Ma anjela hanañ hadêj ya, “Abô takêntêk ma abô avanônj ek nêñemimbinj. Ma Anyô Bêj Wapômbêj atu ba hêv anêj Lovak Mathenj hadêj anêj plopet, yani hêv anêj anjela ek injik nôñm atu ba tem imbitak kethenj thô êndêj anêj avômalô ku.”

7* Ma Yisu hanañ nena, “Odanô! Tem yasôk kethenj. Ba ôpatu ba hêvhavinj abô plopet takatu ba hêk kapyâ êntêk êj, yani êj êmô mavi.”

8* Ya ma Jon atu ba yahalañô lók yahayê nôñm takêntêk. Ma yahalañô lók yahayê yôv, ma yahêv yak halôk hêk anjela atu ba hik nôñm takêj thô hadêj ya valuvi ek yanêñ yej êndêj yani.

9 Ma donjom yani hanañ hadêj ya, “Dô! Ya anyô ku havinj o lók mólôviyanj plopet lók avômalô lôkthô atu ba esopa kapyâ êntêk anêj abô. Nêñ yej êndêj Wapômbêj iyom.”

10 Ma yani hanañ hadêj ya nena, “Waklavônj lêk habobo ba minj umbunj abô plopet takatu ba hêk kapyâ êntêk ênjêk loj kapô ami.

11* Ôpatu ba hadum kambom, yani tem indum kambom thêthô. Ma ôpatu ba hadum kobom lelaik, yani tem indum kobom lelaik thêthô. Ma ôpatu ba hadum kobom thêthônj, yani tem indum kobom thêthônj thêthô. Ma ôpatu ba hamô mathenj, yani tem êmô mathenj thêthô.”

12* Ma Yisu hanañ nena, “Odanô! Tem yasôk kethenj ba yanêñ vuli viyanj êndêj avômalô sapêj êtôm nôñm takatu ba idum.

13* Ya anyô môj ba anyô havenj yam havinj. Môj anôj ma yahamô ma nômkama sapêj anêj danj ma tem yamô aêj iyom. Ya ma nômkama sapêj anêj ôdôj lók nômkama sapêj anêj danj.

* 22:1: Ese 47:1 * 22:2: Stt 2:9; Ese 47:12; Jol 3:18; Sek 14:8 * 22:4: Mat 5:8; ALK 3:12 * 22:5: Dan 7:18,27; ALK 5:10; 20:6; 21:23,25 * 22:6: ALK 1:1 * 22:7: ALK 1:3 * 22:8: ALK 19:10 * 22:11: Dan 12:10 * 22:12: Ais 40:10; Jer 17:10; ALK 2:23 * 22:13: Ais 44:6; ALK 1:8,17; 21:6

14 *Nê takatu ba ithik iniṅ sôp ma nêmo mavi ek malê nena thêlô hatôm nejan alokwanj atu ba hêv lôkmala anêṅ va ma nimbitak nêyô malak anêṅ badêṅ abôlêk ba ini kapô.

15 Ma donjom nê takatu ba iniṅ kobom hatôm avunṅ lôk nê siniṅ lôk nê sek lôk nê ik anyô vônô lôk nê êvhavinṅ ngôk lôk nê lenjinhavinṅ nenanṅ abôyanṅ ba idum hi thêthô, thêlô sapêṅ tem nêmo malak êṅ anêṅ badêṅ viyaiṅ.

16 **“Ya ma Yisu. Yahêv yenanṅ anjela ek nêmo abô êntêk êndêṅ môlô ek avômalô ôdôṅ takatu ba êvhavinṅ. Ya ma Devit anêṅ ôdôṅ anêṅ su lukmuk lôk anêṅ lim. Ya ma vuliṅ damiṅ atu ba habi deda bêṅ.”*

17 **“Ma Lovak Mathenṅ lôk Boksipsip Nakaduṅ anêṅ avi lukmuk atu ba tem thai neja i enaṅ nena, “Ôlêm.”*

Ma avômalô takatu ba elanṅ abô êntêk ma lôkthô enaṅ nena, “Ôlêm.”

Opalêla takatu ba ethakmuniṅ ma nêlêm. Ma thêlô lenjinhavinṅ ninum ṅaṅ atu ba hêv lôkmala ma nêlêm ninum ṅaṅ lôkmala atu ba anêṅ vuli mi.

Jon hananṅ abô balabuṅ

18 **Yahananṅ lôklokwanṅ hadêṅ avômalô lôkthô atu ba elanṅ abô plopet takatu ba hêk kapya êntêk nena anyô te hatak abô yanṅa hayôhêk kapya êntêk loṅ, ma tem Wapômbêṅ nêmo malaiṅ atu ba hêk kapya êntêk viyanṅ êndêṅ yani.*

19 Ma aêṅ iyom ma anyôla hêv abô plopet bute vê hêk kapya êntêk, ma Wapômbêṅ tem nêmo yani vê ênjêk alokwanṅ atu ba hêv lôkmala anêṅ va lôk unyak mathenṅ atu ba enaṅ hêk kapya êntêk.

20 **Yisu da hik abô takêṅ loṅ nena, “Avanôṅ biṅ, tem yasôk kethenṅ.”*

Anyô Bêṅ Yisu ôlêm! Avanôṅ.

21 Anyô Bêṅ Yisu anêṅ wapôm êmô imbiṅ avômalô mathenṅ lôkthô. Avanôṅ.

* 22:14: Stt 2:9; 3:22 * 22:16: Nam 24:17; Ais 11:1,10; Lom 1:3; ALK 2:28; 5:5 * 22:17: Ais 55:1; ALK 21:6 * 22:18: Lo 4:2; 12:32 * 22:20: Mat 24:30-31; 1Ko 16:22